ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΒΕΡΟΙΑΣ
260
+200
Τσουκελλάς Σ. Δ.
GRVER_01220

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἐγχειρίδιον Θεολογίας

Συγκρ-
βολὴ τῶν
αἱ ἀ-

1879

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Β

πεπολιτισμένοι· ὡκειωμένοι μὲν μετὰ τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τῆς καλαισθησίας ἐν ταῖς νοεραῖς τέρψεσιν, ἐλεύθεροι δὲ εἰς τὸ διανοεῖσθαι. Ἡ καλλιέργεια τῆς ἀρχαίας φιλολογίας καὶ φιλοσοφίας ἦν στοιχεῖαν παρ' αὐτοῖς κοσμοῦν τὴν ζωὴν τῆς διανοίας. Συγκρίνοντες τὴν Ἀνατολὴν πρὸς τὴν Δύσιν, βλέπομεν ὅτι ἡ εἰσβολὴ τῶν βαρβάρων ἐπετάχυνεν ἐνταῦθα τὴν πτῶσιν τῆς φιλοσοφίας καὶ ἀνέτρεψε διὰ τῆς πλημμύρας τῶν λαῶν ἐν τῇ ῥωμαϊκῇ αὐτοκρατορίᾳ καὶ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ πάντα, ἐν ᾧ ἐκεῖ ἄλλως εἶχον τὰ πράγματα, καίτοι ἀχλὺς καὶ σκότος ἐξηπλώθη βαθμηδὸν καὶ εἰς κριτικὴν θέσιν ὤθησε καὶ ταύτην τὴν χώραν. Ἀλλὰ καὶ ἐν Ἀφρικῇ ἡ δυναστεία τῶν Βανδάλων κατεπίεσε παραχρῆμα πᾶσαν ἐπιστημονικὴν κίνησιν· ἐν Ἱσπανίᾳ, Γαλλίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ αἱ φιλοσοφικαὶ σπουδαὶ, στεῖραι καὶ πρότερον, οὐδεμίαν πρόοδον ἐποίουν· ἀπὸ δὲ τοῦ θανάτου ἰδίως τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου, ἐν τῇ Δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ, μετὰ τὴν εἰσβολὴν καὶ ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν ξένων στιφῶν, αἱ φιλοσοφικαὶ ἔρευναι παρημελήθησαν καὶ ὅλως ἐγκατελείφθησαν· κατὰ δὲ τὴν ὀρθὴν παρατήρησιν τοῦ περικλεοῦς Γυιζώτου περὶ τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ καὶ τῆς μεσαιωνικῆς ἐπιῤῥοῆς, δυνατὸν εἰπεῖν καὶ ἐνταῦθα ὅτι ἡ ἀναπτυχθεῖσα ὕστερον νέα ἐπιστημονικὴ ὁδὸς ἦν ἀποτέλεσμα τῆς ἀναμίξεως τῶν ἐθνῶν, πρὸ τοῦ ὁποίου προηγήθησαν αἰῶνες πολλοί. Πρὸς δὲ, ἐν τῇ Δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ ὁ πρῶτος τῆς παραστάσεως καὶ τῆς ἐξωτερικῆς λατρείας ἦν οὐσιωδῶς διάφορος· διότι ἐνταῦθα τὸ ὑλικὸν καὶ τὸ αἰσθητὸν ἐπεκράτει μᾶλλον, ἐν ᾧ τἀνάπαλιν ὁ πνευματισμὸς ἦν τὸ ἐπικρατέστερον στοιχεῖον τῆς ἀνατολικῆς φιλοσοφίας καὶ Ἐκκλησίας. Αὐτὴ ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία παρέχει τὰς ἀποδείξεις· ἡ τῶν τριαδικῶν διδασκάλων, τοῦ Ἀθανασίου, τοῦ Γρηγορίου, τοῦ Βασιλείου καὶ ἄλλων, ἐξήγησις ἐξηφάνισεν ἀναμφιβόλως τὴν διδασκαλίαν τοῦ Τερτυλλιανοῦ, καθ' ἣν ὁ Θεὸς ἦτο ἐνσώματος. Οἱ Ἀνατολικοὶ Πατέρες εὐστόχως τε καὶ ὀρθοδόξως ὥρισαν τὴν περὶ Θεοῦ ἐνιαίου καὶ τριαδικοῦ γνῶσιν, ἀνελίξαντες καὶ ὑπερβατικῶς τὸ ζήτημα.

Ἡ παρακμὴ τῆς φιλοσοφίας ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἦτο βαθμιαία· εἰς μεμακρυσμένην ἐποχὴν ἐφάνησαν αἱ ταύτης συνέπειαι κατὰ τὴν μόρφωσιν τῆς νεωτέρας φιλοσοφίας. Ἡ διδασκαλία τῶν προμνη-

μονευθέντων Πατέρων ἐξεικονίζει τὴν φιλοσοφίαν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Ἀντιτασσόμενοι καὶ πολεμοῦντες κατὰ τῶν ἐθνικῶν, Ἰουδαίων καὶ τῶν Ἀρειανῶν, εὗρον τὴν βάσιν τῆς δογματικῆς, τῆς πάλης ἐνδυθείσης ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἄλλον τινὰ χαρακτῆρα. Ἐν τῇ φιλοσοφικῇ κινήσει πολλὰ αἴτια ἐμεσολάβησαν, οὐχ ἧττον δὲ ἐξωτερικαὶ ἐπιῤῥοαὶ καὶ ῥᾳδιουργίαι τῆς αὐλῆς ἀνεμίχθησαν, αἱ δὲ αἱρέσεις ἐξασκήσασαι τὸ κράτος αὐτῶν εἰς βλάβην τῆς ἐπιστήμης, προῆλθον ἐκ κοινῆς τινος ὠθήσεως. Ἡ πλάνη τοῦ νοὸς περὶ τὴν οὐσίαν καὶ τὸ ψυχολογικὸν μέρος τῆς θρησκείας ἐπήνεγκε τὴν περὶ τὸ δόγμα καὶ τὸ εἶδος σύγχυσιν καὶ τὴν πεισματώδη εἰς τὴν αἵρεσιν ἐμμονήν. Ἐπόμενον ἦτο νὰ συμβῶσι περὶ τὴν ἔκφρασιν τῶν θρησκευτικῶν ἐννοιῶν καὶ ἰδεῶν ἀξιοκατάκριτα ἁμαρτήματα, ἅτινα ἡ ὀρθόδοξος φιλοσοφία καὶ θεολογία ἀπεσκοράκισεν οὐ μόνον, ἀλλὰ καὶ πανδήμως καὶ μετὰ πάσης τῆς ἐπισημότητος ἀνεθεμάτισεν. Ἡ φιλοσοφία, ὡς καὶ πᾶσα ἄλλη ἐπιστήμη, ἐξαιρουμένης τῆς ἱστορίας, στρέφεται μοναδικῶς περὶ τὰ καθόλου, ἀποκλείουσα τοῦ ἑαυτῆς σκοποῦ τὸ ἀτομικόν. Ἡ χριστιανικὴ φιλοσοφία, ἅπαξ τοῦ Λυτρωτοῦ ἐνδυθέντος ἱστορικὸν χαρακτῆρα, καὶ παρὰ πάντων τῶν ὀρθῶς φρονούντων θεανθρώπου πρεσβευομένου, καθὸ τοῦ αὐτοῦ θείου προσώπου ὑποστατικῶς καὶ ἀσυγχύτως ἑνοποιοῦντος τὴν θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα πρὸς τὴν ταύτης παλιγγενεσίαν καὶ ἠθικὴν ἀνάπλασιν. Δὲν ἔμειναν ξέναι τῆς φιλοσοφίας αἱ περὶ τὴν μεταφυσικὴν, οὕτως εἰπεῖν, τῶν δογμάτων διενέξεις καὶ αἱ διαστάσεις τῆς ὀρθοδοξίας ἀπὸ τῆς κακοδοξίας καὶ τῶν αἱρέσεων, αἵτινες τὸν ἄνωθεν ὑφαντὸν χιτῶνα τῆς ἀποκεκαλυμμένης ἀληθείας νὰ διαῤῥήξωσιν ἔσπευσαν, χωρὶς οὐδόλως νὰ κατορθώσωσί τι· διότι χεὶρ Κυρίου προησπάσθη καὶ ηὐλόγησε τὴν ὀρθόδοξον ἐπιστήμην. Αἱ ἀμφισβητήσεις κατὰ τῶν Μονοθελητῶν καὶ Μονοφυσιτῶν ἐγένοντο ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας μετὰ ὀρθονοίας καὶ φιλοσοφικῆς λεπτότητος καὶ ἀκριβείας. Τὸ πνεῦμα τῆς ἐφευρέσεως περὶ τὰ θύραθεν ῥέπει πρὸς τὴν συστηματίσιν τῶν ἀρχῶν. Ἀφ' ἑτέρου ἡ ὀρθόδοξος χριστιανικὴ φιλοσοφία, τὴν ἔρευναν ἐπιδιώκουσα, κατὰ τὴν ῥητὴν διαταγὴν τοῦ θείου αὐτῆς ἀρχηγοῦ· « ἐρευνᾶτε τὰς Γραφάς »,

ἐσπούδαζε νὰ γονιμοποιήσῃ τὴν τοῦ οὐρανίου, ὄντως καθαροῦ καὶ ἐνυποστάτου Λόγου ἀνακάλυψιν· ὅθεν τὰ δύο στοιχεῖα νὰ προσεγγίσῃ καὶ συμφιλιώσῃ ἐζήτησε, καὶ δὲν ἀπέτυχεν· ἀλήθειαν καὶ σύστημα. Ἡ ἀλήθεια συστηματιζομένη, ὡδήγει εἰς τὰς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως ἐπαγγελίας τοῦ χριστιανισμοῦ, πίστεως, προσφκειωμένης τὴν ἄλλως ἀπρόσιτον διάνοιαν τῆς θείας μεγαλειότητος, καὶ κεκτημένης τὴν λάμψιν καὶ τὸ σέλας τοῦ ὑπερτάτου νοὸς ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ψυχῇ. Ἡ ἐπιστημονικὴ γνῶσις ἀναπτυχθεῖσα εἰς σύστημα, κρατύνει ἔτι μᾶλλον τὴν πεποίθησιν. Ἡ πίστις καὶ ἡ ἐπιστήμη συνεβιβάσθησαν, καὶ οὗτος ἦν ὁ σκοπὸς τῶν φιλοσοφικῶν ἀγώνων τῶν Πατέρων τῆς ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Οἱ φωστῆρες οὗτοι τοῦ φιλοσοφικοῦ καὶ ἐκκλησιαστικοῦ ὁρίζοντος ἀπήτουν πίστιν εἰς τὸν Θεὸν τῆς φύσεως, τῆς ἱστορίας καὶ τῆς χάριτος, ὅπερ καθιδρύει διὰ τῆς λυτρώσεως τῆς ἀνθρωπότητος τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ πληροῖ ταύτην Πνεύματος παναγίου. Πλὴν ἀλλὰ ἔπρεπεν ἡ πίστις νὰ λάβῃ καὶ μορφὰς ἐξωτερικὰς, συμπροοδεύουσα τῇ ἐπιστήμῃ, ὅπως ἐν ὑποκειμένῳ καὶ ἐν ἀντικειμένῳ αὐξάνῃ καὶ ἀποτελεσματικῶς προάγῃ τὴν εὐδαιμονίαν τῆς κοινωνίας καὶ τῆς πολιτείας.

Οἱ τῆς Ἐκκλησίας φιλόσοφοι Πατέρες ἐν τῷ συστήματι τῶν φιλοσοφικῶν ἰδεῶν, διαστείλαντες τὸ ἐθνικὸν πνεῦμα τῶν ἀρχαίων λαῶν, καὶ μάλιστα τῶν Ἑλλήνων, ὧν τὴν ἐθνικότητα οἱ πλεῖστοι εἶχον, συνδιήλλαξαν ἐπιτυχῶς καὶ αἰσίως τὰ στοιχεῖα τῆς φιλοσοφικῆς διανοίας πρὸς τὴν οἰκοδομὴν τῆς κατὰ σύστημα χριστιανικῆς διδασκαλίας. Καίτοι δὲ ἠγέρθησαν ἐνστάσεις καὶ αἱρετικαὶ ἀντιρρήσεις, ἡ σταθερὰ ἐλπὶς πρὸς τὴν ἐπιστημονικὴν διδασκαλίαν ἣν ζῶσα καὶ θερμὴ, καὶ τούτου ἕνεκα εἰς νέας ἐξερευνήσεις οὐδόλως ἐπτοήθησαν οἱ φιλόσοφοι Πατέρες νὰ εἰσέλθωσιν. Ἡμεῖς μικρότατοι, ἀλλ' ὀρθόδοξοι, γνήσια τέκνα τῆς ἁγιωτάτης ἀνατολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἀνάξιοι λειτουργοὶ καὶ ὑπηρέται ταύτης, ἐν ᾧ πρεσβεύομεν τὴν ἐλευθερίαν τοῦ στοχασμοῦ καὶ ἀπριξ ἐχόμεθα τοῦ κανόνος τῆς πίστεως καὶ τῶν πατρικῶν παραδόσεων, δὲν ἀσπαζόμεθα τὴν γνώμην πολλῶν νεωτέρων τῆς ἑσπερίας Εὐρώπης φιλοσόφων, ὅτι ὤφειλον

οἱ σοφοὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας πατέρες καὶ διδάσκαλοι νὰ χωρίσωσι τὸ θεῖον καὶ τὸ ἀνθρώπινον ἐκ τοῦ προσώπου τοῦ Σωτῆρος. Δὲν συμμεριζόμεθα τὰς δοξασίας αὐτῶν· διότι διὰ τῆς ὑποστατικῆς ἑνώσεως τῆς ἀνθρωποτήτος μετὰ τῆς θεότητος ἐν τῷ θεανδρικῷ ὑποκειμένῳ τοῦ Θεανθρώπου, ἡ ἀνθρωπότης ἐκέρδησεν, ὑψώθη εἰς ἀνωτάτην περιωπὴν, καὶ ἀπεκδυθεῖσα τὸ ἀτομικὸν, προσέλαβε τὸ καθόλου, ἀφίκετο δὲ εἰς τὸ τέρμα τῆς ἐπιστήμης. Ἄνευ τούτου δὲν ἠθέλομεν ἔχει τὴν νέαν καλλιτεχνίαν, τὴν ζωγραφίαν, τὴν γλυπτικὴν, τὴν ποίησιν καὶ τὴν μουσικήν· ἤθελον λείψει τὰ προϊόντα τοῦ Ῥαφαήλου, τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου, τοῦ Λεονάρδου Δεβίγγου, τοῦ Κανόβα, τοῦ Δάντου, τοῦ Πετράρχου, τοῦ Μίλτωνος, τοῦ Μοζάρτου, τοῦ Ῥοσσίνη, τοῦ Βελλίνη, τοῦ Βέρδη· ἡ νεωτέρα τέχνη, ἡ ἐπιστήμη καὶ ὁ πολιτισμὸς τῆς Εὐρώπης δὲν ἤθελον διακοσμεῖ τοὺς αἰῶνας τούτους. Ὁ μυστικισμὸς καὶ ὁ ἰδανισμὸς ἔπρεπε τότε νὰ κορυφωθῶσι, καὶ νὰ μὴ ὑπάρχῃ οὐδ' αὐτὸ τὸ ἔμβλημα τοῦ χριστιανισμοῦ. Ἄρα λίαν εὐστόχως ἐφιλοσόφησαν οἱ ἡμέτεροι Πατέρες καὶ διδάσκαλοι τῆς Ἐκκλησίας, οἵτινες τὸν ὑλισμὸν καὶ τὰς θεατρικὰς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ παραστάσεις ἐξεσφενδόνησαν, τὸν μέσον ὅρον τηροῦντες, καὶ ὑγιοῦς φιλοσοφίας πρότυπον παρέχοντες ἑαυτοὺς τοῖς τε Διαμαρτυρηταῖς καὶ τοῖς Παπισταῖς. Ὅταν δὲ ἡ ἐπιστήμη παρακμάσῃ, ὡς συνέβη ἐπὶ τῆς τῶν φώτων ἀποσβέσεως ἕνεκα τῆς βαρβαρότητος καὶ ἀμαθίας, τότε δὲν ὑπάρχει ψυχὴ καὶ ζωὴ ἐνεργότητος, τότε μένει στάσιμος καὶ ἡ φιλοσοφία, εἴτε κοσμικὴ, εἴτε πατρολογική. Ἡ φιλοσοφία παρακμάζουσα, παραιτεῖ τὴν δικαιοδοσίαν αὐτῆς· ἐγκαταλείπει τὴν ἑαυτῆς σφαῖραν, σερουμένη τῆς δημιουργιουργοῦ ζωῆς αὐτῆς· καταλαμβάνεται ὑπὸ τῆς ἀμφιβολίας καὶ ταλαιπωρεῖ τὴν ἐπιστήμην. Γεννᾶται τότε ὁ μυστικισμὸς, μία τῶν ποικίλων τοῦ σκεπτικισμοῦ μορφῶν. Παρὰ τοῖς λαοῖς τοῦ μεσαιῶνος ἀνάλογα φαινόμενα παρατηροῦνται. Ἀφ' οὗ ἡ πολεμικὴ περιεβλήθη χαρακτῆρα ἧττον φιλοσοφικὸν, πᾶν εἴ τι θεωρητικῆς ζωῆς ἐναπέμεινεν, ὤφειλε νὰ πειραθῇ ὅπως συλλέξῃ εἰς σύνολόν τι τὰ διεσπαρμένα ἐν τῇ πάλῃ στοιχεῖα, καὶ οἰκοδομήσῃ σύστημα. Τότε ἡ φιλοσοφία μετὰ τὴν παρέλευσιν τοῦ ς' καὶ ζ' αἰῶνος,

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καθ' ὃν χρόνον ἦν σκότος εἰς τὰ γράμματα καὶ τὴν ἐπιστήμην, δὲν παρήγαγε τοὺς φιλοσόφους Πατέρας τοῦ γ', δ' καὶ ε αἰῶνος βεβαίως, ἀλλὰ ὑπὸ τὴν ἔποψιν τοὐλάχιστον τῆς μορφῆς ἐδημιούργησέ τι. Ἡ ἑλληνικὴ Ἐκκλησία τῆς Ἀνατολῆς πάντοτε ὑπῆρξεν ὁ πρόδρομος τῆς σοφίας ἐν τῇ Δύσει καὶ ὁ διδοῦχος τῆς ἐπιστήμης. Ἐν ᾧ ἀπανταχοῦ τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας ἐπεπόλαζεν ἡ ἀμάθεια, ὑπεκρύπτετο ὅμως ζώπυρόν τι ἐν τοῖς κόλποις τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας· ἀμυδρόν τι φῶς εἰσέτι ἤπτετο. Οὐδεμία ὅμως ἀμφιβολία μένει ὅτι ἐκ τοῦ μεσαιωνισμοῦ καὶ τῶν συγγραμμάτων τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ τῶν Πατέρων τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας οἱ νεώτεροι λαοί, μακρὰν ὀπισθοῦν τοῦ παλαιοῦ φιλοσοφικοῦ τύπου τοῦ μυστικισμοῦ καὶ τοῦ σκεπτικισμοῦ, καθότι οὗτος ἀνεφύη ὕστερον καὶ ἐν Εὐρώπῃ, ἐτήρησαν ἄλλην τινὰ σχέσιν μετὰ τῆς ἀρχαίας φιλοσοφίας. Ἡ διαφορὰ ὑφίσταται εἰς τοῦτο, ὅτι δηλ. οἱ μὲν ἠνδρώθησαν ἐν μέσῳ φιλοσοφικῶν ἀρχῶν, οἱ δὲ νεώτεροι ἐκοπίασαν νὰ ἀφομοιωθῶσι ταύτας· ἐντεῦθεν ὁ σχολαστικισμὸς ἐξελέγχει ἰσχυρογνωμοσύνην παρὰ τῇ Δύσει, ἐν ᾧ ἀφ' ἑτέρου συζήτησις λογική, ἁρμία καὶ γλυκύτης χαρακτηρίζει τοὺς Ἕλληνας φιλοσόφους Πατέρας καὶ διδασκάλους τῆς Ἐκκλησίας, οἵτινες μετὰ μεγίστης ἀνασκοπῆς ἐφήρμοσαν τοὺς τύπους τῶν σχολαστικῶν.

Ἡ ἐξάπλωσις τοῦ χριστιανισμοῦ, ὡς θρησκείας τοῦ κράτους, συνεβάλετο τὰ μέγιστα ἵνα διαχύσῃ τὰς γνώσεις καὶ τὰς διδασκαλίας τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας μεταξὺ τῶν χριστιανῶν. Ὁ Ἀθανάσιος, ὁ Βασίλειος, ὁ Γρηγόριος, ὁ Χρυσόστομος, ὁ Ἐπιφάνιος, ὁ Γρηγόριος Νύσσης, ὁ Ἀλεξανδρείας Κύριλλος, ὁ Αὐγουστῖνος, καὶ πρώην ὁ Ὠριγένης καὶ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεύς, ἀρκούντως ἀπέδειξαν ἐν τοῖς συγγράμμασιν αὐτῶν τὴν ἐπιῤῥοὴν τῶν Ἑλλήνων κλασικῶν. Ἀνεφάνη δὲ ἡ ὠφέλεια τῆς ἑλληνικῆς παιδείας καὶ φιλοσοφίας πάντοτε. Ὁ μέγας Ἀθανάσιος καὶ μέγας Βασίλειος καὶ πᾶσα ἡ Ἐκκλησία, βλέποντες κυκλοφορούντα τὰ συγγράμματα τῶν κλασικῶν, δὲν δυσηνεσχέτουν, ἀλλὰ μόνον τὴν πολυθεΐαν, καταβληθεῖσαν ὑπὸ τῆς δυνάμεως τοῦ Σταυροῦ, κατεπολέμουν· τὸν ἀποστάτην Ἰουλιανὸν, καὶ τοὺς εἰδωλο-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

λάτρας, Ἕλληνας καὶ Ῥωμαίους, αὐτοκράτορας καὶ φιλοσόφους, ἐκεραυνοβόλουν. Ὁ θεῖος Βασίλειος γράφει παραίνεσιν πρὸς τοὺς νέους, ὅπως ἂν ἐκ τῶν ἑλληνικῶν ὠφελοῖντο λόγων. Ὁσάκις ἡ ἑλληνικὴ πολυθεΐα ἠγωνίζετο νὰ εἰσδύσῃ κατὰ τῆς ἐπικρατούσης θρησκείας, καὶ νὰ συνάψῃ δημοσίᾳ μάχην κατὰ τῆς ἀσημέραι νικώσης διδασκαλίας τῆς Ἐκκλησίας, καθὼς καὶ ὁ ἀρειανισμὸς καὶ αἱ λοιπαὶ αἱρέσεις, τότε ἡ Ἐκκλησία διὰ τῶν Πατέρων, προστασίᾳ δὲ τοῦ ἰσαποστόλου Κωνσταντίνου καὶ τῶν ὀρθοδόξων αὐτοκρατόρων, ἐξέδιδε τὰς συνοδικὰς αὐτῆς ἀποφάσεις, καταδικάζουσα τὴν πολυθεΐαν καὶ τὰς αἱρέσεις. Ἐκμαγεῖον ἄλλως τέχνης καὶ ἐπιστήμης ὁ χριστιανισμὸς ἐγένετο ἄνευ φόβου· χεῖρα βοηθείας ὠρέξατο τῷ κλασικισμῷ, προκειμένου λόγου οὐχὶ περὶ δόγματος· ἡ δὲ ἀνεξιθρησκεία τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας πρὸς τοὺς Ἕλληνας εἰδωλολάτρας τῶν Ἀθηνῶν, τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀφῆκεν ἡσύχους καὶ Λιβανίους καὶ Πρόκλους καὶ Πορφυρίους, καὶ Δαμασκίους καὶ Ἀμμωνίους μετὰ καὶ ἄλλων. Ἡ μισαλλοδοξία δὲ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας κατὰ τῶν ὀρθοδόξων εἶναι ἀπερίγραπτος. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία καὶ ἡ σύγχρονος μαρτυροῦσιν. Ἐλπίζεται δὲ ὅτι νῦν τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα ἐν Ἰταλίᾳ θέλουσι λάβει ἄλλην φάσιν. Πάντοτε ἡ ἑλληνικὴ Ἐκκλησία ἀνεξίθρησκος ἀπεσκυβάλισε τὸν προσηλυτισμόν. Τὰ δύο συστήματα, τὸ πλατωνικὸν καὶ ἀριστοτελικόν, ἀμοιβαίως ἐξενίκων κατὰ τοὺς αἰῶνας, περὶ ὧν λαλοῦμεν. Εἰς τὴν πορείαν τοῦ γενικοῦ πολιτισμοῦ ὡς πρὸς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας προετιμᾶτο ἡ φιλοσοφία τοῦ Ἀριστοτέλους. Ἐπὶ ταύτης τῆς διευθύνσεως τῶν ἐρευνῶν παρὰ τοῖς χριστιανοῖς πρέπει νὰ ἀναρτηθῇ οὐσιώδης μεταμόρφωσις τῶν φιλοσοφικῶν θεωριῶν. Καίτοι ἡ πλατωνικὴ φιλοσοφία εἶχε πολλοὺς καὶ ἐμβριθεῖς ὀπαδούς, ἡ ἀριστοτελικὴ ἔσχεν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον αὔξουσαν τὴν ἐπιρροήν. Εἰς τὰς λογικὰς ἐξερευνήσεις, εἰς τὰς ἱστορικὰς γνώσεις, εἰς τὴν φυσικὴν ἱστορίαν καὶ τὴν πολυμάθειαν ἐν γένει, ὁ Ἀριστοτέλης ηὐδοκίμει μᾶλλον τοῦ Πλάτωνος, καὶ διὰ τοῦτο μεταξὺ τῶν χριστιανῶν καὶ τῶν ἐθνικῶν ἦνον πλείονας ψήφους. Ὑπεροχὴν δὲ μεγάλην ἔλαβε καὶ ἐν τῇ θεολογίᾳ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βόλου

Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς, αὐτὸς ἑαυτὸν προσαγορεύων ἐκλεκτικὸν ἐν τῷ παρατεθειμένῳ ἄνωθι χωρίῳ, ἀριστοτελικὸς φιλόσοφος μᾶλλον θεωρητέος· κατ' ἐκείνην δὲ τὴν στασιμότητα τῶν φιλοσοφικῶν σπουδῶν ἀνεφάνη καὶ χρήσιμος φιλόσοφος, καὶ ἄριστος θεολόγος. Ἔλαχε σπουδαίαν ἀποστολὴν ἐν τῇ ἑλληνικῇ τῆς Ἀνατολῆς Ἐκκλησίᾳ, ὡς πρὸς τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν ἐπιστήμην ἀναντιῤῥήτως, ὁ ἡμέτερος φιλόσοφος καὶ Πατήρ. Εἰς πέντε τάξεις ἀνάγονται τὰ συγγράμματα τοῦ θείου τούτου Πατρός· εἰς καθαρῶς φιλοσοφικὰ ἤτοι διαλεκτικὰ, εἰς θεολογικὰ, εἰς ἑρμηνευτικὰ ἤτοι κριτικὰ, εἰς ποιητικὰ, καὶ εἰς ἄσματα ἤτοι μουσικά. Τὰ ἑλληνιστὶ συγγραφέντα πονήματα αὐτοῦ μετεφράσθησαν καὶ λατινιστί.

Ἐν πρώτοις ἀριθμοῦμεν τὰ φιλοσοφικά.

ά. Περὶ γνώσεως —De cognitione.
β'. Τίς ὁ σκοπός. —Quis hujus operis finis.
γ'. Περὶ φιλοσοφίας. —De philosophia.
δ'. Περὶ τοῦ ὄντος, οὐσίας τε καὶ συμβεβηκότος. —De ente, substantia et accidente.
έ. Περὶ φωνῆς. —De voce.
ς'. Περὶ διαιρέσεως. —De divisione.
ζ'. Περὶ τοῦ φύσει προτέρου. —De eo, quod prius est natura.
ή. Περὶ ὁρισμοῦ. —De definitione.
θ'. Περὶ γένους. —De genere.
ί. Περὶ εἴδους. —De specie.
ιά. Περὶ ἀτόμου. —De individuo.
ιβ'. Περὶ διαφορᾶς. —De differentia.
ιγ'. Περὶ συμβεβηκότος. —De accidente.
ιδ'. Περὶ ἰδίου. —De proprio.
ιέ. Περὶ κατηγορουμένων. —De prædicatis.
ις'. Περὶ συνωνύμου καὶ ὁμωνύμου κατηγορίας. —De univoca et æquivoca prædicatione.
ιζ'. Περὶ τῶν ἐν τῷ τί ἐστι, καὶ ἐν τῷ ὁποῖόν τι ἐστι κατηγορουμένων. —De prædicationibus in quid est, et in quale quid est.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ιή. Κοινωνίαι καὶ διαφοραὶ τῶν πέντε φωνῶν. —In quibus quinque voces conveniant et discrepent.

ιθ'. Κοινωνία καὶ διαφορὰ γένους καὶ διαφορᾶς. —In quibus genus et differentia conveniant et discrepent.

κ'. Κοινωνία καὶ διαφορὰ γένους καὶ εἴδους. —In quibus genus et species conveniant inter se et differant.

κά. Κοινωνία καὶ διαφορὰ γένους καὶ ἰδίου. —In quibus genus et proprium inter se conveniant et differant.

κβ'. Κοινωνία καὶ διαφορὰ γένους καὶ συμβεβηκότος. —In quibus genus et accidens conveniant inter se et differant.

κγ'. Κοινωνία καὶ διαφορὰ διαφορᾶς καὶ εἴδους. —In quibus differentia et species conveniant inter se et differant.

κδ'. Κοινωνία καὶ διαφορὰ διαφορᾶς καὶ ἰδίου. —In quibus differentia et proprium conveniant inter se et differant.

κέ. Κοινωνία καὶ διαφορὰ διαφορᾶς καὶ συμβεβηκότος. —In quibus differentia et accidens inter se conveniant et differant.

κς'. Κοινωνία καὶ διαφορὰ εἴδους καὶ ἰδίου. —In quibus species et proprium inter se conveniant et differant.

κζ'. Κοινωνία καὶ διαφορὰ εἴδους καὶ συμβεβηκότος. —In quibus species et accidens inter se conveniant et differant.

κή. Κοινωνία καὶ διαφορὰ ἰδίου καὶ ἀχωρίστου συμβεβηκότος. —In quibus proprium et accidens inseparabile tum conveniant, tum differant.

κθ'. Περὶ ὑποστάσεως καὶ ἐνυ- —De hypostasi et enhypostato

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ποστάτου καὶ ἀνυποστάτου. — et anhypostato.

λ'. Περὶ οὐσίας καὶ φύσεως καὶ μορφῆς, ἀτόμου καὶ προσώπου καὶ ὑποστάσεως. — De substantia, et natura et forma, nec non de individuo, et persona, et hypostasi.

λά. Περὶ ὁμωνύμων. — De aequivocis.

λβ'. Περὶ συνωνύμων. — De univocis.

λγ'. Περὶ πολυωνύμων. — De polyonymis.

λδ'. Περὶ ἑτέρων καὶ ἑτερωνύμων. — De alteris et heteronymis.

λέ. Περὶ παρωνύμων. — De denominativis.

λς'. Περὶ τῶν δέκα γενικωτάτων γενῶν. — De decem supremis generibus.

λζ'. Περὶ ὁμογενῶν καὶ ὁμοειδῶν, ἑτερογενῶν τε καὶ ἑτεροειδῶν, καὶ ἀριθμῷ διαφερόντων. — De homogeneis et homoideis, et heterogeneis et heteroideis, ac numero differentibus.

λή. Περὶ τοῦ ἐν τίνι. — De in quo.

λθ'. Περὶ οὐσίας. — De substantia.

μ'. Περὶ φύσεως. — De natura.

μά. Περὶ μορφῆς. — De forma.

μβ'. Περὶ ὑποστάσεως. — De hypostasi.

μγ'. Περὶ προσώπου. — De persona.

μδ'. Περὶ ἐνυποστάτου. — De enhypostato.

μέ. Περὶ ἀνυποστάτου. — De anhypostato.

μς'. Διαίρεσις τοῦ ὄντος. — Divisio entis.

μζ'. Διαίρεσις τῆς οὐσίας. — Divisio substantiæ.

μή. Ἔτι περὶ ὁμογενῶν καὶ ὁμοειδῶν, ἑτερογενῶν τε καὶ ἑτεροειδῶν καὶ ὁμοϋποστάτων καὶ ἀριθμῷ διαφερόντων. — De homogeneis et homoideis et heteroideis et homohypostatis et numero differentibus.

μθ'. Περὶ ποσοῦ καὶ ποσότητος. — De quanto et quantitate.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ν'. Περὶ τῶν πρός τι. —De iis quæ ad aliquid.
νά. Περὶ ποιοῦ καὶ ποιότητος.—De qualitate et quali.
νβ'. Περὶ τοῦ ποιεῖν καὶ πάσχειν. —De agere et pati.
νγ'. Περὶ τοῦ κεῖσθαι. —De situm esse.
νδ'. Περὶ τοῦ ποῦ. —De ubi.
νέ. Περὶ τοῦ πότε. —De quando.
νς'. Περὶ τοῦ ἔχειν. —De habere.
νζ'. Περὶ τῶν ἀντικειμένων. —De oppositis.
νή. Περὶ ἕξεως καὶ στερήσεως.—De habitu et privatione.
νθ' Περὶ προτέρου καὶ ὑςέρου.—De priori et posteriori.
ξ'. Περὶ τοῦ ἅμα. —De simul.
ξά. Περὶ κινήσεως. —De motu.
ξβ'. Περὶ τοῦ ἔχειν. —De habere.
ξγ'. Περὶ ἀποφάνσεως καὶ ἀποφάσεώς τε καὶ καταφάσεως. —De enuntiatione, affirmatione, et negatione.
ξδ'. Περὶ ὅρου καὶ προτάσεως καὶ συλλογισμοῦ. —De termino et propositione et syllogismo.
ξέ. Περὶ ἑνώσεως. —De unione.
ξς'. Περὶ τῆς καθ' ὑπόστασιν ἑνώσεως. —De hypostatica unione.
ξζ'. Ὁρισμοὶ φιλοσοφίας εἰσὶν ἕξ. —Philosophiæ definitiones sex.
ξή. Περὶ τῶν τεσσάρων διαλεκτικῶν μεθόδων. —De quatuor methodis dialectis.

(*Ἀκολουθεῖ*)

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΗΜΕΡΑ ΑΓΙΟΥ ΒΙΟΥ (α).

Πῶς νὰ διάγῃς πρὸς Κύριον τὸν Θεόν;

Ἀπάντησιν εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο ἔδωκεν αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ἤγουν· « Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου » ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ » ὅλης τῆς ἰσχύος σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου » (1).

Τί σημαίνει *ἀγαπᾷν τὸν Θεόν*; *Ἀγαπᾷν τὸν Θεὸν* χωρὶς ἀμφιβολίας σημαίνει τὸ παραδεδομένους ἡμᾶς τῷ Θεῷ εἶναι.

Τί σημαίνει *ἀγαπᾷν τὸν Θεὸν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας*, ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς, ἐξ ὅλης τῆς διανοίας, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος;— Τοῦτο σημαίνει τὸ ἀμετατρέπτως ἡμᾶς τῷ Θεῷ παραδεδομένους εἶναι, μὲ πᾶσαν τὴν καρδίαν, καὶ μὲ πᾶσαν τὴν ψυχήν, τ. ἔ. μὲ πᾶσαν τὴν δύναμιν καὶ τὸ πλήρωμα τῆς ἀγάπης, ἥτις εἶναι εἰς τὴν ἀνθρωπίνην καρδίαν δυνατή, μὴ διαμερίζοντας τὴν ἀγάπην ἡμῶν κατὰ τὸν αὐτὸν βαθμὸν πρὸς μηδὲν ἄλλο ὄν, ὅσον καὶ ἂν αὐτὸ ἦναι δι' ἡμᾶς ἀγαπητόν, ἀναγκαῖον καὶ πολύτιμον.

Δηλ. *ἀγαπᾷν τὸν Θεὸν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας*, κτλ. σημαίνει διανοεῖσθαι ὑπὲρ πᾶν ἄλλο συχνότερον καὶ προθυμότερον περὶ Θεοῦ, καὶ περὶ τοῦ εἰς τὸν Θεὸν ἀρεστοῦ· ἐπειδὴ ἐν γένει τοιαύτη εἶναι ἡ ἰδιότης τῆς ἀγάπης τῆς καρδίας ἡμῶν, ὥστε ὅντινα ἐγκαρδίως ἀγαπῶμεν, τοῦτον ἀδιαλείπτως ἔχομεν ἐν τῷ νῷ ἡμῶν. Καὶ πολλάκις εἴμεθα μὲν μακρὰν ἐκείνου, ὅνπερ ἀγαπῶμεν, ἀλλὰ διανοητικῶς εἴμεθα πάντοτε μετ' αὐτοῦ, βλέπομεν αὐτὸν, ἀκούομεν αὐτὸν, διαλεγόμεθα μετ' αὐτοῦ.

Ἀγαπᾷν τὸν Θεὸν ἐξ ὅλης καρδίας σημαίνει παντὸς συχνότερον, χρονιώτερον καὶ προθυμότερον διαλέγεσθαι περὶ Κυρίου τοῦ Θεοῦ. Ἐπειδὴ τοιαύτη εἶναι ἡ ἰδιότης τῆς τῆς καρδίας ἡμῶν ἀγάπης, ὥστε ὃν ἡμεῖς ἐγκαρδίως ἀγαπῶμεν, περὶ αὐτοῦ διαλεγόμεθα παντὸς συχνότερον, χρονιώτερον καὶ προθυμότερον· ἐπειδὴ ὅ,τι βαθύτερον παντὸς κεῖται ἐν τῇ καρδίᾳ τινὸς, περὶ

(α) Ὅρα Ἔτος Δ'. Ἀριθμ. 11. σελ. 505 – 518.

(1) Λουκ. ι, 27.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τούτου αὐτὸς ὁμιλεῖ· « ἐκ γὰρ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας » τὸ στόμα λαλεῖ », εἶπεν ὁ Κύριος (1).

Ἀγαπᾷν τὸν Θεὸν ἐξ ὅλης καρδίας σημαίνει· πάσῃ δυνάμει σπουδάζειν ἐπιγνῶναι τὸ τοῦ Θεοῦ θέλημα, εἴτε ὅ,τι τῷ Θεῷ εὐάρεσον καὶ ὅ,τι ἐναντίον αὐτῷ· εἶτα δὲ παντὸς προθυμότερον, σπουδαιότερον, καὶ περιχαρέστερον ὅ,τι εὐάρεστον Κυρίῳ τῷ Θεῷ πράττειν, καὶ ὑπὲρ πᾶν ἄλλο μετὰ μείζονος προσοχῆς καὶ μερίμνης ἀπ' ἐκείνου, ὅπερ αὐτῷ ἐναντίον, ἀφίστασθαι· ἐπειδὴ ἐν γένει τοιοῦτον εἶναι τὸ ἰδίωμα τῆς ἀγάπης τῆς καρδίας ἡμῶν, ὥστε ὄντινα ἐγκαρδίως ἀγαπῶμεν, τούτου τὴν θέλησιν σπουδάζομεν πάσῃ δυνάμει νὰ μάθωμεν, καὶ μετὰ πάσης προθυμίας καὶ ἀρεσκείας νὰ ἐκπληρώσωμεν αὐτήν, ὅσον καὶ ἂν ἦναι εἰς ἡμᾶς δύσκολος ἡ αὐτῆς ἐκπλήρωσις.

Ἀγαπᾷν τὸν Θεὸν ἐξ ὅλης καρδίας σημαίνει· προθύμως καὶ μετὰ χαρᾶς ἐκπληροῦν καὶ τοιοῦτον τοῦ Θεοῦ θέλημα, οὗτινος ἡ ἐκπλήρωσις ἀφεύκτως ἀπαιτεῖ παρ' ἡμῶν μεγάλην αὐτοθυσίαν· ἐπειδὴ τοιοῦτον εἶναι τὸ ἰδίωμα τῆς ἀγάπης τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας, ὥστε ὄντινα ἐγκαρδίως ἀγαπῶμεν, αὐτοῦ τὴν θέλησιν σπουδάζομεν νὰ ἐκπληρῶμεν, μὴ ἀποβλέποντες μήτε εἰς ἐμπόδια, μήτε εἰς δυσκολίας καὶ δυσαρεσκείας,—νὰ ἐκπληρῶμεν, μὴ ἀποβλέποντες μήτε εἰς αὐτὸν τὸν πρόδηλον κίνδυνον τῆς ζωῆς ἡμῶν. Ἡ ἀγάπη κατανικᾷ πάντα τὰ ἐμπόδια· δι' αὐτὴν πᾶν τὸ δύσκολον εἶναι ἐφικτόν, πᾶν τὸ δυσάρεστον, εὐχάριστον, πᾶν τὸ βαρὺ, ἐλαφρόν.

Ἀγαπᾷν τὸν Θεὸν ἐξ ὅλης καρδίας σημαίνει· πάσῃ προθυμίᾳ δοξάζειν Κύριον τὸν Θεὸν, καὶ πάσαις δυνάμεσι σπουδάζειν περὶ τὴν κατάπαυσιν καὶ ἀπομάκρυνσιν παντὸς, ὅ,τι βλάπτει τὴν δόξαν αὐτοῦ· ἐπειδὴ τοιοῦτον ἐν γένει εἶναι τὸ ἰδίωμα τῆς ἀγάπης ἡμῶν, ὥστε ὄντινα ἐγκαρδίως ἀγαπῶμεν, τοῦτον παντοῦ ἐπαινοῦμεν, καὶ, ἐπὶ πάσης δυσφημίας κατὰ τοῦ ἀγαπητοῦ ἡμῖν, παντὶ τρόπῳ σπουδάζομεν νὰ ὑπερασπίσωμεν τὴν τιμὴν τοῦ ἀγαπητοῦ, καὶ τὸ καλὸν αὐτοῦ ὄνομα. Ἐπειδὴ εἰς ἡμᾶς εἶναι πάν-

(1) Ματθ. ιβ', 34.

τοτε εὐχάριστον, ὅτε ὁ ὑφ' ἡμῶν ἀγαπώμενος εἶναι παρὰ πᾶσιν ἐν τιμῇ καὶ ἀγάπῃ· δυσάρεστον δὲ, ὅτε αὐτὸς δὲν εἶναι οὔτ' ἐν ἀγάπῃ οὔτ' ἐν τιμῇ.

Τοιαύτη ὀφείλει νὰ ἦναι ἡ ἀγάπη ἡμῶν πρὸς Κύριον τὸν Θεὸν, Κύριος δ' ὁ Θεὸς εἶναι ἐντελῶς ἐξ ὁλοκλήρου ἄξιος ν' ἀγαπῶμεν αὐτὸν μὲ ὅλον τὸ πλήρωμα τῆς ἀγάπης ἡμῶν.

1. Ἡμεῖς φύσει ἀγαπῶμεν πᾶν τὸ ὡραῖον, καὶ εἰς αὐτὰ τὰ κτιστὰ ὄντα, ἂν καὶ γινώσκομεν, ὅτι πᾶν τὸ ὡραῖον ἐν τοῖς κτίσμασι συχνάκις εἶναι πάνυ ὀλιγοχρόνιον, καὶ ἐν γένει ἀτελές. Ἡμεῖς ἐγκαρδίως ἀγαπῶμεν τὴν ἀγαθότητα τῆς ψυχῆς ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, ἂν καὶ ἡ ἀγαθότης αὐτοῦ αὕτη οὐχὶ σπανίως εἶναι ἡνωμένη μετὰ οὐχὶ μικρῶν ἀδυναμιῶν, εἴτε δὲ καὶ κακιῶν. Ἀλλὰ Κύριος ὁ Θεὸς εἶναι ἡ ἀπερίγραπτος ὡραιότης, ἡ αἰώνιος ὡραιότης, οὐδέποτε οὔτε λήγουσα, οὔτε μεταβαλλομένη· προσέτι δὲ ὁ μόνος αἴτιος πάσης κτιστῆς ὡραιότητος. Κύριος ὁ Θεὸς ἔχει τοιαύτην ἀγαθότητα καρδίας, ὁποία δὲν ὑπάρχει ἐν οὐδενὶ τοῦ Θεοῦ πλάσματι, οὔτε ἐπὶ γῆς, οὔτ' ἐν οὐρανοῖς· προσέτι δὲ πᾶσα ἄλλη τῆς καρδίας ἀγαθότης, ἐν ᾧτινι αὕτη καὶ ἂν ὑπάρχῃ, ὑπάρχει μόνον, διότι ἐδωρήσατο αὐτὴν, κατὰ τὴν αὐτοῦ ἀγαθότητα, Κύριος ὁ Θεός. Ἐν ἑνὶ λόγῳ, ὁ Θεὸς εἶναι ὂν παντέλειον. Πῶς νὰ μὴ ἀγαπῶμεν τὸν Θεὸν μὲ ὅλον τῆς ἀγάπης τὸ πλήρωμα;

2. Κύριος ὁ Θεὸς ἐδωρήσατο ἡμῖν ζωήν. Παρ' αὐτοῦ παρελάβομεν λογικὴν ψυχὴν, ἱκανὴν νὰ νοῇ, κρίνῃ καὶ γινώσκῃ. Παρ' αὐτοῦ παρελάβομεν καρδίαν, ἱκανὴν ν' ἀγαπᾷ καὶ νὰ αἰσθάνηται εὐχαρίστησιν ἐκ τῆς ἀγάπης. Παρὰ τοῦ αὐτοῦ παρελάβομεν καὶ τὰ μέσα τὰ πρὸς διατήρησιν πασῶν τῶν ψυχικῶν καὶ σωματικῶν ἡμῶν δυνάμεων ἐν τῇ προσηκούσῃ ὑγείᾳ. Διὰ τοῦτο πᾶσα ἡμῶν ἡ ψυχὴ μὲ ὅλας αὐτῆς τὰς δυνάμεις ἐντελῶς ἀνήκει τῷ Θεῷ. Καὶ πῶς νὰ μὴ ἀγαπῶμεν τὸν Θεὸν μὲ ὅλον τὸ τῆς ἀγάπης πλήρωμα; Τί δύναται νὰ ἦναι δι' ἡμᾶς ἀγαπητότερον τοῦ Δημιουργοῦ, ὅστις ἐδωρήσατο ἡμῖν ζωὴν, ἱκανότητα τοῦ νοεῖν, τοῦ γινώσκειν, τοῦ ἀγαπᾷν, τοῦ αἰσθάνεσθαι εὐχαρίστησιν ἐκ τῆς ἀγάπης, τοῦ αἰσθάνεσθαι εὐφροσύνας; καὶ ὅστις προσέτι ἐδωρή-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σατο ἡμῖν τὰ μέσα τοῦ διαφυλάττειν τὰ δῶρα αὐτοῦ ταῦτα ἐν τῇ προσηκούσῃ δυνάμει καὶ ἰσχύϊ;

3. Ἡμᾶς περιέχει ὁ ἀήρ, τὸν ὁποῖον πνέομεν, καὶ χωρὶς τοῦ ὁποίου οὐδόλως δυνάμεθα νὰ ζῶμεν. Παντοχοῦ εἴμεθα ἐφωδιασμένοι μὲ ὕδωρ, τὸ ὁποῖον ἐπίσης εἶναι ἀναγκαῖον δι' ἡμᾶς, ὡς καὶ ὁ ἀήρ. Ἐτέθημεν ἐπὶ τῆς γῆς, ἥτις παρέχει ἡμῖν πᾶσαν τροφὴν, ἀναγκαίαν διὰ τὴν ὑποστήριξιν καὶ διαφύλαξιν τῆς ἡμετέρας ζωῆς, καὶ χωρὶς τῆς ὁποίας δὲν θὰ εἴχομεν ποῦ νὰ στηρίξωμεν τὸν πόδα ἡμῶν. Ἡμᾶς καταλάμπει τὸ φῶς, χωρὶς τοῦ ὁποίου δὲν θὰ ἠδυνάμεθα νὰ παράσχωμεν ἑαυτοῖς οὐδὲν οὐχὶ μόνον εὐάρεστον, ἀλλὰ καὶ ἀναγκαῖον διὰ τὴν ζωὴν ἡμῶν, καὶ ἂν πᾶν τὸ ἀναγκαῖον ἦτο ἕτοιμον, καὶ οὐχὶ μακρὰν ἀφ' ἡμῶν. Ἔχομεν τὸ πῦρ, διὰ τοῦ ὁποίου δυνάμεθα νὰ θερμαίνωμεν, καὶ θερμαίνομεν ἡμᾶς αὐτοὺς ἐν καιρῷ ψύχους, καὶ διὰ τοῦ ὁποίου ἑτοιμάζομεν ἑαυτοῖς τὴν ἀναγκαίαν τροφήν. Ἐν ἑνὶ λόγῳ, ἔχομεν πᾶν τὸ ἀναγκαῖον οὐχὶ μόνον πρὸς ζωὴν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τέρψιν ἡμῶν. Πάντα δὲ ταῦτα εἶναι δῶρα Κυρίου τοῦ Θεοῦ. Πῶς νὰ μὴ ἀγαπῶμεν αὐτὸν ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ ἐξ ὅλης καρδίας;

4. Ἔχομεν πατέρα, μητέρα, ἀδελφοὺς, ἀδελφὰς, συγγενεῖς, εὐεργέτας, φίλους κτλ. Πόσης δὲ χαρᾶς καὶ παρηγορίας πρόξενοι εἶναι αὐτοὶ εἰς ἡμᾶς! Ἀλλ' οὐδένα αὐτῶν θὰ εἴχομεν, ἂν δὲν ἦτο ἀρεστὸν Κυρίῳ τῷ Θεῷ νὰ δωρήσῃ αὐτοὺς εἰς ἡμᾶς. Μάλιστα δὲ καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ δὲν θὰ ὑπήρχομεν, ἂν δὲν ἦτο θεία εἰς τοῦτο εὐδοκία! Μόνον ἐλέει Θεοῦ ἔχομεν πάντα ταῦτα. Πῶς νὰ μὴ ἀγαπῶμεν Κύριον τὸν Θεὸν μὲ ὅλον τὸ πλήρωμα τῆς ἡμετέρας ἀγάπης;

5. Ἡμεῖς ἔχομεν κατάστασίν τινα· οἶκον, ἐν ᾧ οἰκοῦμεν, τροφὴν καὶ πόμα, δι' ὧν ὑποκρατοῦμεν καὶ διατηροῦμεν τὴν ζωὴν, ἔνδυμα, δι' οὗ καλύπτομεν τὴν ἰδίαν ἡμῶν γυμνότητα, καὶ ὑπερασπίζομεν αὐτὴν ἀπὸ τῆς ἐπιβλαβοῦς ἐνεργείας τῆς δυσκρασίας. Ἀλλὰ πάντα ταῦτα εἶναι εἰς ἡμᾶς θεῖον δῶρον. Θὰ ἠδυνάμεθα ἆρα νὰ ἔχωμεν οἶκον, τροφὴν, ἔνδυμα, καὶ τὰς ἄλλας ἀναριθμήτους τοῦ βίου εὐκολίας, ἂν Κύριος ὁ Θεὸς δὲν ηὐδόκει νὰ πλάσῃ τὰς ὕλας, ἐξ ὧν πάντα ταῦτα γίνονται; Θὰ ἠδυνάμεθα

Δημοσία Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

νὰ ἔχωμεν πάντα ταῦτα, καὶ τῶν ὑλῶν αὐτῶν ὑπαρχουσῶν, ἂν Κύριος ὁ Θεὸς δὲν ηὐδόκει νὰ δωρήσῃ ἡμῖν νοῦν καὶ χεῖρας πρὸς παραγωγὴν παντὸς τοῦ ἡμῖν ἀναγκαίου; Δὲν θὰ ἠδυνάμεθα!— Πῶς νὰ μὴ ἀγαπῶμεν μὲ ὅλον τὸ πλήρωμα τῆς ἀγάπης τὸν Θεὸν, τὸν τόσον πολὺ καὶ ἀδιαλείπτως ἡμᾶς εὐεργετοῦντα.

6. Τοὺς πρώτους ἀνθρώπους, τοὺς προπάτορας ἡμῶν, μετὰ τὴν πλάσιν αὐτῶν Κύριος ὁ Θεὸς κατῴκισεν ἐν τῷ παραδείσῳ τῆς τρυφῆς ([1]), ὅπου αὐτοὶ εὕρισκον πλήρη καθ' ὅλα ἑαυτοῖς ἱκανοποίησιν. Ἀλλὰ ἡ ἐπακολουθήσασα πτῶσις αὐτῶν εἰς τὴν ἁμαρτίαν οὐχὶ μόνον ἐστέρησεν αὐτοὺς καὶ ἡμᾶς τοῦ τῆς τρυφῆς παραδείσου, ἀλλὰ σὺν τούτῳ καὶ κατέστησεν αὐτοὺς καὶ ἡμᾶς ἐπιῤῥεπεῖς εἰς τὴν ἁμαρτίαν, ἐπινόσους καὶ θνητούς. Πᾶν δὲ τὸ παρὰ τῶν ἡμετέρων προπατόρων προελθὸν ἀνθρώπινον γένος κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἦτο καὶ εἶναι αὐτόγνωμον, φίλαυτον, ἰδιοτελὲς, ἐριστικὸν, φθονερὸν, φιλοψευδὲς, φαῦλον, ἐκδικητικὸν, κ. τ. ὅμοια. Ἐν τοιαύτῃ δὲ καταστάσει διατελοῦν, οὐδαμῶς ἠδύνατο νὰ ἐπαναγάγῃ τὴν πρώτην αὐτοῦ μακαρίαν κατάστασιν. Ἐπειδὴ ἔνθεν μὲν Κύριος ὁ Θεὸς, ὡς καθαρώτατον φῶς ([2]), ἦτο ἀδύνατον νὰ ἔχῃ κοινωνίαν πρὸς αὐτὸ, ὡς καταστὰν ἕνεκα τῶν ἰδίων αὐτοῦ ἁμαρτιῶν *σκότος* ([3])· διότι τὸ φῶς δὲν κοινωνεῖ πρὸς τὸ σκότος ([4]), μόνος δ' ὁ Θεὸς εἶναι *πηγὴ* ζωῆς ([5]), εἴτε μακαριότητος. Ἔνθεν δὲ, τὸ ἀνθρώπινον γένος, ἕνεκα τῆς διαφθορᾶς τῆς καρδίας αὐτοῦ, ἠδύνατο νὰ πράττῃ μόνον ἁμαρτίαν, ἡ δ' ἁμαρτία ἠδύνατο νὰ προξενήσῃ εἰς αὐτὸ

([1]) Γεν. β', 15. « Καὶ ἔλαβε Κύριος ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, ὃν ἔπλασε, καὶ » ἔθετο αὐτὸν ἐν τῷ παραδείσῳ τῆς τρυφῆς, ἐργάζεσθαι αὐτὸν καὶ φυλάσσειν ».

([2]) Α' Ἰωάν. ά, ὅ. « Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἐπαγγελία, ἣν ἀκηκόαμεν ἀπ' αὐτοῦ » καὶ ἀναγγέλλομεν ὑμῖν, ὅτι ὁ Θεὸς φῶς ἐστι, καὶ σκοτία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν » οὐδεμία ».

([3]) Ἐφεσ. έ, 8. « Ἦτε γάρ ποτε σκότος, νῦν δὲ φῶς ἐν Κυρίῳ· ὡς τέκνα φω- » τὸς περιπατεῖτε ».

([4]) Β' Κορινθ. ς', 14. « Τίς γὰρ μετοχὴ δικαιοσύνῃ καὶ ἀνομίᾳ; τίς δὲ κοι- » νωνία φωτὶ πρὸς σκότος;

([5]) Ψαλμ. λέ, 10. « Ὅτι παρὰ σοὶ πηγὴ ζωῆς· ἐν τῷ φωτί σου ὀψόμεθα » φῶς ».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βόλου

κακὸν μόνον καὶ συμφοράν. Ἐπειδὴ ἡ ἁμαρτία οὕτω περιγράφεται ὑπὸ τοῦ θείου Πνεύματος· *Ὡς ἀπὸ προσώπου ὄφεως, φεῦγε ἀπὸ ἁμαρτίας. Ἐὰν γὰρ προσέλθῃς, δήξεταί σε· ὀδόντες λέοντος οἱ ὀδόντες αὐτῆς, ἀναιροῦντες ψυχὰς ἀνθρώπων. Ὡς ῥομφαία δίστομος πᾶσα ἀνομία, καὶ τῇ πληγῇ αὐτῆς οὐκ ἔστιν ἴασις* » (1). Ἀλλὰ Κύριος ὁ Θεὸς καὶ ἐν αὐτῇ τῇ εἰς ἄκρον αὐτῷ ἐδελυκτῇ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καταστάσει, δὲν ἐγκατέλιπεν αὐτό, ἀλλὰ διετέλει καὶ διατελεῖ φυλάττων τὴν αὐτοῦ ὕπαρξιν, παρέχων αὐτῷ πάντα τὰ πρὸς ζωὴν ἀναγκαῖα, καὶ μὴ ἐξοντοῦν αὐτό. Αὐτὸς ἐδωρήσατο αὐτῷ τὸν ἴδιον αὐτοῦ νόμον, τὸν διευθύνοντα αὐτὸ πρὸς τὸ ἀγαθὸν καὶ ἐπαγγελλόμενον αὐτῷ εὐημερίαν (2). Ἐπειδὴ ὅμως ὁ ἄνθρωπος, ἕνεκα τῆς μωρίας αὐτοῦ καὶ διαφθορᾶς, δὲν ἠγάπησε καὶ δὲν ἐξεπλήρου τὸν δοθέντα αὐτῷ νόμον, διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς πολλάκις ἐπειρᾶτο νὰ νουθετήσῃ αὐτόν, νὰ τὸν διορθώσῃ, καὶ νὰ τὸν ἰθύνῃ πρὸς τὴν τοῦ ἰδίου αὐτοῦ νόμου ἐκπλήρωσιν, διὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ προφητῶν καὶ διὰ πολλῶν ἄλλων μέσων. Ὅμως πάντα ταῦτα, τὰ ὑπὸ Κυρίου τοῦ Θεοῦ ληφθέντα μέσα πρὸς τὴν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους διόρθωσιν, δὲν τὸ ἐπηνώρθουν, αὐτὸ δὲ ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον παρεδίδετο μόνον εἰς τὴν ἁμαρτίαν, καὶ κατεβυθίζετο εἰς τὴν ἀσέβειαν. Διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς, ὡς ὑπέρπλεως ἀγάπης, ἵνα ἐν αὐτῷ, οὕτως εἰπεῖν, τῷ ἀδυνάτῳ καταστήσῃ δυνατὴν τὴν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους μακαριότητα, ηὐδόκησε νὰ πέμψῃ πρὸς αὐτὸ τὸν μονογενῆ αὐτοῦ Υἱὸν καὶ Θεόν· ὁ ἀΐδιος αὐτοῦ Υἱὸς ἐγεννήθη ἐπὶ γῆς, ὡς καὶ ἡμεῖς, ἀνετράφη, ἐπείνα, ἐδίψα, ἡμέραν δὲ καὶ νύκτα ἐκοπίαζε, διδάσκων τοὺς ἀνθρώπους τὴν τῆς σωτηρίας ὁδὸν, ὅπως ῥύσηται αὐτοὺς ἀπὸ τῆς καταπιεσάσης αὐτοὺς συμφορᾶς· ἀλλ' οὗτος ὁ ἀῤῥήτως ἐλεήμων Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὑπὸ τῶν αὐτῶν τούτων ἀνθρώπων ἐβασανίσθη καὶ ἐθανατώθη ἐπὶ τοῦ σταυροῦ.

---

(1) Σειρὰχ κά, 2—5.

(2) Δευτερ. ε, 29. « Τίς δώσει εἶναι οὕτως τὴν καρδίαν αὐτῶν ἐν αὐτοῖς, ὥ-» στε φοβεῖσθαί με καὶ φυλάσσειν πάσας τὰς ἐντολάς μου πάσας τὰς ἡμέρας, » ἵνα εὖ ᾖ αὐτοῖς καὶ τοῖς υἱοῖς αὐτῶν εἰ' αἰῶνος; »

Τοιαύτη δὲ τρομερωτάτη ἀχαριστία ἀπήτει αὐστηροτάτην τῶν ἀνθρώπων τιμωρίαν. Ἀλλ' ὁ Κύριος ἀντὶ τῆς τοιαύτης ἀχαριστίας ἀνταπέδωκεν αὐτοῖς ἀφθονωτάτην χάριν· ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν, ἔπεμψε πρὸς τὸ ἀνθρώπινον γένος, διὰ τὸν αὐτοῦ φωτισμόν, τὸ πανάγιον Πνεῦμα, ἐθεμελίωσε τὴν ἁγίαν Ἐκκλησίαν, ἔθετο τὰ ἅγια μυστήρια, διέταξε τὴν ἱερωσύνην, εἰς ἣν ἔδωκε τὸ δικαίωμα τοῦ ἀφιέναι πᾶσι τοῖς ἀληθῶς μετανοοῦσι τὰς ἁμαρτίας, κτλ. Στρέφοντες δὲ εἰς πάντα ταῦτα τὴν ὀφειλομένην προσοχὴν, ἀδύνατον νὰ μὴ κατίδωμεν, ὅτι ὁ Θεὸς, ἡ ἀληθινὴ ἀγάπη, ὡς ὀνομάζει αὐτὸν ὁ ἅγιος Ἀπόστολος (1), εἶναι ὑπέρπλεως ἀγάπης πρὸς τὸ ἀνθρώπινον γένος (2), καὶ διὰ τοῦτο ἡ πρώτη τοῦ Θεοῦ ἐντολὴ,— ἡ ἐντολὴ περὶ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπης ἐξ ὅλης καρδίας, ἐξ ὅλης ψυχῆς, εἶναι ἐντολὴ, ἐντελῶς καὶ καθ' ὁλοκληρίαν ὑποχρεωτικὴ διὰ πάντας ἡμᾶς· ὥστε, ἂν τις ἡμῶν ἐκδηλώσῃ καὶ τὴν ἐλαχίστην ἀμφιβολίαν περὶ τῆς ἐντελοῦς πάντων ἡμῶν ὑποχρεώσεως εἰς ταύτην τὴν ἐντολὴν, αὐτὸς ἀντικρυς θὰ καταδείξῃ, ὅτι στερεῖται καὶ νοὸς καὶ καρδίας ἀνθρωπίνης, ὅτι ἀπώλεσε τὴν ἀνθρωπίνην ἀξίαν, καὶ κατήντησεν εἰς κατώτερον βαθμὸν παρὰ τὸν τῶν ἀλόγων ζώων· διότι καὶ αὐτὰ, ὡς πάντες γινώσκομεν, συνήθως πολὺ ἀγαπῶσι τοὺς ἰδίους αὐτῶν, ἀσυγκρίτως μικροτέρους, εὐεργέτας.

7. Δὲν ὑπάρχει ὄν, τὸ ὁποῖον νὰ μᾶς ἀγαπᾷ μᾶλλον, ἡ Κύριος ὁ Θεός· ἡμεῖς δ' ἀγαπῶμεν ἐκεῖνον, ὅστις μᾶς ἀγαπᾷ, καὶ μᾶς εὐεργετεῖ. Διὰ τοῦτο τὸ ἀγαπᾶν τὸν Θεὸν ἐξ ὅλης καρδίας καὶ ἐξ ὅλης ψυχῆς ὀφείλει νὰ ἦναι ἡ πρωτίστη ἀνάγκη τῆς καρδίας παντὸς ἀνθρώπου, τοσούτῳ μᾶλλον, καθ' ὅσον ἡ ἀγάπη εἶναι αἴσθημα διὰ πάντας ἡμᾶς τὰ μάλιστα εὐχάριστον. Ἀλλ' ἐπειδὴ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ πλάνης, ἀπερισκεψίας, εἴτε

(1) Α' Ἰωάν. δ', 16, « Καὶ ἡμεῖς ἐγνώκαμεν καὶ πεπιστεύκαμεν τὴν ἀγάπην, » ἣν ἔχει ὁ Θεὸς ἐν ἡμῖν· ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστὶ, καὶ ὁ μένων ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἐν » τῷ Θεῷ μένει, καὶ ὁ Θεὸς ἐν αὐτῷ ».

(2) Ἰωάν. γ', 16. « Οὕτω γὰρ ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν » αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, » ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον ».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἄκρας διαφθορᾶς, δὲν αἰσθάνονται τὴν ἀνάγκην ταύτην, καὶ δὲν ἐπιμελοῦνται νὰ τὴν ἱκανοποιήσωσι, διὰ τοῦτο Κύριος ὁ Θεὸς ἔδωκεν ἡμῖν τὴν ἐντολὴν τοῦ ἀγαπᾶν αὐτὸν ἐξ ὅλης καρδίας καὶ ἐξ ὅλης ψυχῆς,—οὐχὶ διότι ἡ ἀγάπη ἡμῶν δύναται νὰ προσθέσῃ τι εἰς τὴν αὐτοῦ μακαριότητα, εἴτε τὸ μεγαλεῖον, ἀλλὰ διότι αὐτὸς τὰ μάλιστα ποθεῖ νὰ καταστήσῃ ἡμᾶς μακαρίους· χωρὶς δὲ τῆς ἀγάπης ἡμῶν πρὸς αὐτὸν ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ ἐξ ὅλης καρδίας δὲν δυνάμεθα νὰ καταστῶμεν μακάριοι· « Ἡ ἐν τῇ ψυ- » χῇ ἡμῶν ἔλλειψις τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπης, πάντων τῶν κα- » κῶν χαλεπώτατον » λέγει ὁ ἅγιος Βασίλειος ὁ μέγας. Ἡ ὑπὸ Κυρίου τοῦ Θεοῦ δοθεῖσα ἐντολὴ τῆς ἀγάπης πρὸς Κύριον τὸν Θεὸν ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ ἐξ ὅλης καρδίας εἶναι φανερὰ ἀπόδειξις ἔνθεν μὲν, ὅτι ὁ Θεὸς τὰ μάλιστα ποθεῖ τὴν ἡμῶν σωτηρίαν καὶ μακαριότητα· ἔνθεν δὲ, τῆς ἡμετέρας λίαν βαθείας πτώσεως, πάνυ βδελυκτῆς σκαιότητος καὶ μεγίστης διαφθορᾶς.

Ἀλλὰ, δυστυχῶς, μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων πανταχοῦ δύναταί τις νὰ ἴδῃ τοιούτους, ἐν οἷς ἡ πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπη εἶναι λίαν ἀσθενὴς, μάλιστα δὲ καὶ οὐτιδανή. Τοῦτο δ' ἀριδήλως δεικνύει ἡ ἀδιάλειπτος αὐτῶν ψυχρότης πρὸς πᾶν ὅ,τι θεῖον, ἡ πρὸς τοὺς θείους ναοὺς καὶ τὰς λειτουργίας ὀλιγωρία, ἡ παρ' αὐτῶν περι- φρόνησις τῶν ἱερῶν πραγμάτων, ἡ ἀδιαφορία καὶ πρὸς ὅ,τι εἶναι ἀρεστὸν καὶ προσφιλὲς τῷ Θεῷ, καὶ πρὸς ὅ,τι εἶναι αὐτῷ ἀπα- ρέσκον καὶ ἐναντίον. Τινὲς τῶν ἀνθρώπων σχεδὸν οὐδέποτε δια- λέγονται περὶ Θεοῦ, καὶ μάλιστα δὲν ἀγαπῶσι νὰ ὁμιλῶσι περὶ αὐτοῦ, καὶ σχεδὸν οὐδέποτε ἀναμιμνήσκονται τοῦ Θεοῦ· οὐχὶ μόνον δὲν ζῶσι κατὰ τὰς θείας ἐντολὰς, ὡσανεὶ αὗται μὲν δὲν ὑπάρχουσιν, ἐκεῖνοι δὲ καθόλου δὲν εἶναι ὑπόχρεοι νὰ ζῶσι κατ' αὐτὰς, ἀλλὰ καὶ δὲν θέλουσι καὶ νὰ γινώσκωσι μάλιστα ἂν ὑπάρ- χουσι θεῖαι ἐντολαὶ, καὶ τί αὗται ἀπαιτοῦσι.

Φίλε, ἐξέτασον σεαυτὸν, ἂν καὶ σὺ εἶσαι τοιοῦτος, καὶ ἂν εἶσαι τοιοῦτος, τότε ἀμελλητὶ προσένεγκε Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἐκ πάσης καρδίας μετάνοιαν, καὶ εὐθὺς μετὰ βαθυτάτης δεήσεως πρὸς Κύ- ριον τὸν τοῦ κόσμου σωτῆρα ἐπιχείρησον εἰς τὴν ἰδίαν σου διόρ- θωσιν· « *Μὴ ἀράμενε ἐπιστρέψαι πρὸς Κύριον, καὶ μὴ ὑπερ-*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

» *βάλλου ἡμέραν ἐξ ἡμέρας· ἐξάπινα γὰρ ἐξελεύσεται ὀργὴ* » *Κυρίου, καὶ, ὡς ἀμελήσεις, ἐκτριβήσῃ, καὶ ἐν καιρῷ ἐκδική-* » *σεως ἐξολῇ* »· λέγει πρὸς τὸν ἁμαρτωλὸν ὁ Σοφός (1). Τοῦτο δ' αὐτὸ λέγει καὶ πρὸς σέ. Πρόσχες! Σὺ οὐδὲν ἔχεις ἴδιον, ἀλλὰ πάντα εἶναι τοῦ Θεοῦ, καὶ σὺ δ' αὐτὸς ὅλος δὲν εἶσαι σεαυτοῦ, ἀλλ' ὡσαύτως τοῦ Θεοῦ. Καὶ πῶς δὲ εἶναι δυνατὸν νὰ ἦσαι τόσον τυφλὸς, ἀχάριστος καὶ μωρὸς, ὥστε νὰ μὴ ἀγαπᾷς Κύριον τὸν Θεὸν ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ ἐξ ὅλης καρδίας; Θ. Β.

(*Ἀκολουθεῖ.*)

ΟΡΘΗ ΔΙΑ ΠΑΡΑΒΟΛΗΣ ΠΑΡΑΣΤΑΣΙΣ
ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ,

ΠΑΡΑΒΑΛΛΟΜΕΝΗΣ

ΠΡΟΣ ΤΕ ΤΗΝ ΡΩΜΑΙΟΚΑΘΟΛΙΚΗΝ

ΚΑΙ

ΤΗΝ ΤΩΝ ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΟΜΕΝΩΝ.

» Μέλος τι τῆς ὀρθοδόξου ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας μᾶς διευθύνει τὴν ἑπομένην ἐπιστολήν.

» Κύριε,

» Συγχωρήσατέ μοι νὰ διευθύνω πρὸς ὑμᾶς τοὺς ὀλίγους τούτους στίχους ἀναφερομένους εἰς τὰ δύο ὑμῶν ἄρθρα, τὰ ἐπιγραφόμενα *Ἐρωτάσεις καὶ ἀπαντήσεις ὡς πρὸς τὴν οὐσιώδη ἑνότητα τῶν ἀνατολικῶν καὶ δυτικῶν Ἐκκλησιῶν*. Μὴ πιστεύετε, σᾶς προλαμβάνω εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, ὅτι θὰ εὕρητε ἐν αὐτοῖς ἐνστάσεις, εἴτε διασαφήσεις περὶ τοῦ ζητήματος τοῦ τοσοῦτον σοβαροῦ καὶ τοσοῦτον ἐνδιαφέροντος, ὅπερ ἀποτελεῖ τὸ ἀντικείμενον τούτων τῶν ἄρθρων. Οὐχί· διότι, ὁμιλῶν κατὰ τὸ ὕφος τοῦ ἀνταγωνιστοῦ τοῦ κυρίου Σουσκόβ, εἶμαι ἄνθρωπος λίαν ἀμαθὴς καὶ σφόδρα

(1) Σειράχ ε, 8.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἁπλοῦς, ὥστε δὲν δύναμαι ν' ἀναμιχθῶ εἰς θεολογικὰς συζητήσεις. Διευθύνω πρὸς ὑμᾶς μετὰ μεγίστης ἁπλότητος βραχεῖαν σημείωσιν, εἴτε, ἂν θέλητε, μικρὰν ἀφήγησιν ἐκ τῶν τῆς νεότητός μου ἀναμνήσεων.

» Ὀφείλω πρὸ παντὸς νὰ ὁμολογήσω εἰς ὑμᾶς, ὅτι εἰμὶ μέλος τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, εἰς ἣν ἀνήκω ἐξ ὅλης μου τῆς καρδίας. Τιμῶ δ' αὐτὴν καὶ σέβομαι ὡς τὴν ἀληθῆ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν. Ἡ ἀγάπη δ' αὕτη καὶ τὸ σέβας μοὶ ἐνεπνεύσθησαν ἀπὸ τῆς πρώτης μου νηπιότητος, καὶ νῦν δὲ, ὅτε αἱ τῆς κεφαλῆς μου τρίχες ἄρχονται νὰ λευκαίνωνται, διαφυλάττω τὰ αἰσθήματα ταῦτα μὲ ὅλην τῆς νεότητος τὴν θερμότητα.

» Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν θρησκευτικῶν μου σπουδῶν, μοὶ ἐπῆλθε πολλάκις νὰ ἐπιστήσω τὴν προσοχὴν ἐπὶ τοῦ ἀνιαροῦ τούτου διαλογισμοῦ. Πόσον εἶναι λυπηρὸν ὅτι πάντες οἱ χριστιανοὶ δὲν εἶναι τέκνα τῆς αὐτῆς ἀληθοῦς Ἐκκλησίας, εἰς ἣν ἀνήκω! Ἡ σκέψις αὕτη μὲ παρεκίνει τότε νὰ ἐξετάσω τὸ λογικόν μου, ἂν οἱ ἑτερόδοξοι χριστιανοὶ εὑρίσκονται ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς σωτηρίας. Ἡ λογική μοὶ ἔδιδε ἑκάστοτε ἀρνητικὴν ἀπόκρισιν, λέγουσά μοι· ἂν εἶναι ἀναγκαῖον διὰ τὴν σωτηρίαν ν' ἀνήκῃ τις εἰς τὴν ἀληθῆ Ἐκκλησίαν, καὶ ἂν ἡ ἀληθὴς Ἐκκλησία δὲν δύναται νὰ ἦναι εἰ μὴ μία, τότε πάντες, οἱ μὴ ὄντες αὐτῆς μέλη, δὲν δύνανται νὰ σωθῶσιν. Ἐν ἑνὶ λόγῳ, ὁδηγούμενος ὑπὸ τῆς λογικῆς, ἐσκεπτόμην σχεδὸν ἐντελῶς ὡς ὁ ὑμέτερος ἀνώνυμος ἀνταγωνιστὴς, ὅστις εἶναι Ῥωμαιοκαθολικός.

» Ἀλλ' ἡ συνείδησίς μου καὶ ἡ καρδία μου μοὶ ἔλεγον ὅλως ἄλλα. Εἶναι δυνατὸν, ἀντέτεινον εἰς τὸ λογικόν μου, αἱ μυριάδες αὗται τῶν χριστιανῶν, οἵτινες εὑρίσκονται ἔξω τῆς Ἐκκλησίας μου, καὶ ἐν οἷς ὑπάρχουσι τοσοῦτοι ἄνθρωποι εἰλικρινεῖς καὶ καλοκάγαθοι, εἶναι δυνατὸν ν' ἀπολεσθῶσι μόνον διότι δὲν μετέχουσι πάντων τῶν τῆς Ἐκκλησίας μου δογμάτων; Εἶναι δυνατὸν πρὸ πάντων, ἡ τρομερὰ αὕτη τιμωρία νὰ ἐπιβληθῇ ἐπὶ τὰς ψυχὰς ταύτας, ἁπλᾶς μὲν, ἀλλὰ χριστιανικάς, ἐστερημένας δὲ τῶν τῆς ἐκπαιδεύσεως ἀγαθῶν, καὶ αἵτινες, ὡς μὴ δυνηθεῖσαι νὰ συγκρίνωσι τὰς διαφόρους διδασκαλίας, ἔμειναν προσκεκολλημέ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ναι εἰς ὅσας μετὰ τοῦ γάλακτος ἐθήλασαν; Εἶναι δυνατὸν, ποινὴ οἱαδήποτε νὰ ἦναι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς πίστεως αὐτῶν;

» Ἀλλὰ τότε πρὸς τί ἡ θλῖψις, ἣν αἰσθάνεσαι ἐκ τῆς τῶν Ἐκκλησιῶν διαιρέσεως; μοὶ ἀπεκρίθη τὸ λογικόν. Πρὸς τί αἱ προσπάθειαι περὶ τὴν αὐτῶν ἕνωσιν; Πρὸς τί αἱ δεήσεις, ἃς ἀδιαλείπτως ἀναπέμπεις πρὸς Κύριον, ὅπως αὐτὸς προσαγάγῃ τοὺς ἑτεροδόξους εἰς τὸν κόλπον τῆς Ἐκκλησίας σου; Πρὸς τί ἡ παρὰ σοῦ λύπη, ἄν τις τῶν σοὶ ὁμοθρήσκων μεταβαίνει εἰς ἑτέραν Ἐκκλησίαν, καὶ ἡ χαρὰ, ἣν ἑκάστοτε δοκιμάζεις, ὅτε τῶν ἑτεροδόξων τις προσέρχεται πρός σε; Ἂν ἕκαστος χριστιανὸς δύναται ν' ἀνήκῃ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν του χωρὶς τοῦ ἐλαχίστου διὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ σωτηρίαν κινδύνου, πρὸς τί πᾶσαι αἱ προσπάθειαι αὗται περὶ τὴν τῶν Ἐκκλησιῶν ἕνωσιν; Εἰλικρινῶς ὁμολογῶ, ὅτι λίαν ἠπόρουν, ὁποίαν ἀπάντησιν νὰ εὕρω εἰς ταύτην τὴν ἔνστασιν.

» Ἡ πάλη αὕτη μεταξὺ τοῦ λογικοῦ καὶ τῆς καρδίας μου ἔληξαν εἰς ἀμφιβολίαν. Τότε δὲ, ὅπως διασκεδάσω τὴν ἀμφιβολίαν μου, προσέδραμον εἰς τὰς συμβουλὰς παλαιοῦ τινος διδασκάλου, πρὸς ὃν διετήρησα ὑϊκὴν στοργήν· ὡς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, μοὶ ἀπεκρίθη διὰ παραβολῆς, ἧς τὴν διαγραφὴν παρέσχον αὐτῷ τὰ ἐξωτερικὰ ἀντικείμενα.

» Εὑρισκόμεθα τότε ἐπὶ τῶν ὀχθῶν πλατέος ποταμοῦ. Ἦν δὲ τοῦτο κατὰ τὸ θέρος· μέγας κλύδων ἠπειλεῖτο, ἤδη δὲ τὰ τοῦ ποταμοῦ ὕδατα ἦσαν βαθέως τεταραγμένα.

»—Ὑπόθες, μοὶ εἶπεν ὁ ἀρχαῖός μου φίλος, ὅτι ὁ κλύδων οὗτος, ὅστις ἄρχεται νὰ βοΐζῃ, ἐπέρχεται μεθ' ὁρμῆς, καὶ ὅτι σὺ εἶσαι ἠναγκασμένος νὰ περάσῃς εἰς τὴν ἑτέραν ὄχθην. Ἔχεις δὲ ἔμπροσθέν σου γέφυραν στερεῶς ᾠκοδομημένην, καὶ ἄλλας δύο στενὰς ξυλογεφύρας· μία τῶν στενῶν τούτων ξυλογεφυρῶν εἶναι ὀλίγον στερεὰ, εἶναι διεσπασμένη εἰς πολλὰ μέρη· ἡ δ' ἑτέρα αὐτῶν φαίνεται μὲν λίαν στερεὰ, ἀλλ' εἶναι πολὺ στενὴ, καὶ, εἴς τινα μέρη, ἐφραγμένη ὑπὸ προσκομμάτων. Ὁποίαν ὁδὸν θὰ ἐκλέξῃς ὅπως διαβῇς εἰς τὸ πέραν τοῦ ποταμοῦ;

»—Θὰ περάσω ἐπὶ τῆς γεφύρας, τῷ ἀπεκρίθην.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

»—Ἀλλὰ, μοὶ ἀντεῖπε, δύναταί τις νὰ περάσῃ τὸν ποταμὸν καὶ ἐπὶ τῶν στενῶν ξυλογεφυρῶν.

»—Ἀναμφιβόλως· ἀλλ' ἐπὶ τῆς πρώτης ἔχω νὰ φοβηθῶ τὴν σκοτοδινίασιν· ἡ δ' ἀπροσεξία μου δυνατὸν νὰ μὲ κάμῃ νὰ πατήσω σφαλερὸν βῆμα ἀκριβῶς ἐκεῖ, ὅπου αὕτη εἶναι διεσπασμένη· ἀλλ' οὐδὲν βλέπων ἐγὼ δυνάμενον νὰ ἐμποδίσῃ τὴν πτῶσίν μου, δὲν θὰ ἔχω ἄρα νὰ φοβηθῶ τὰς τοῦ ἀνέμου προσβολάς; Ἐπὶ δὲ τῆς δευτέρας τὸ βάδισμά μου θὰ συναντήσῃ κωλύματα, θὰ ἐπιβραδυνθῇ, ἴσως δὲ καταστῇ ἀδύνατον ἕνεκα τῶν προσκομμάτων.

»—Καὶ λοιπὸν, μοὶ εἶπε μειδιῶν ὁ σεβαστὸς σοφὸς ἀνὴρ, σὺ αὐτὸς ἀπεκρίθης εἰς τὴν ἐρώτησίν σου. Ἡ γέφυρα, κατ' ἐμὴν γνώμην, εἶναι ἡ εἰκὼν τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας. Ὁ δὲ ποταμὸς εἶναι ἡ ἐπίγειος ζωὴ, ἣν ὀφείλομεν νὰ διέλθωμεν ὅπως φθάσωμεν εἰς τὴν αἰώνιον ζωήν. Πῶς δὲ δυνάμεθα ἀσφαλῶς νὰ περάσωμεν ποταμὸν εὐρὺν καὶ κλυδωνιζόμενον, εἰ μὴ ἐπὶ γεφύρας στερεᾶς καὶ καλῶς ᾠκοδομημένης; Πῶς δυνάμεθα ἀπὸ τοῦ ἐπιγείου τούτου βίου, τοῦ πλήρους πειρασμῶν καὶ ταραχῶν, νὰ περάσωμεν εἰς τὴν αἰώνιον ζωὴν, εἰ μὴ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τῆς ἁγίας ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας;

» Αἱ δύο δὲ στεναὶ ξυλογέφυραι θὰ ἦναι, ἂν θέλητε, ἡ τῶν Διαμαρτυρομένων Ἐκκλησία καὶ ἡ νέα ῥωμαιοκαθολικὴ. Ἡ πρώτη ἀντιστοιχεῖ κατ' ἐμὴν γνώμην πρὸς τὴν πρώτην στενὴν ξυλογέφυραν. Τῷ ὄντι ἡ Ἐκκλησία αὕτη διασώζει μετὰ πολλῶν ἄλλων δογμάτων τὸ θεμελιῶδες τοῦ χριστιανισμοῦ δόγμα, τὸ περὶ τῆς θεότητος τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅπερ παρέχει αὐτῇ μὲν τὸ δικαίωμα νὰ φέρῃ τὸν τίτλον τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, εἰς δὲ τὰ μέλη αὐτῆς τὸ δικαίωμα τῆς ἐλπίδος τῆς σωτηρίας. Ἀλλὰ, δυσχῶς, ἀπαράλλακτα ὡς ἡ πρώτη στενὴ ξυλογέφυρα, ἡ Ἐκκλησία αὕτη δὲν παρέχει ὅλα τὰ ἀναγκαῖα ἐχέγγυα πρὸς τὴν ἀσφαλῆ διάβασιν εἰς τὴν αἰωνιότητα· ἀποῤῥίπτει δόγματα, ἅτινα πρέπει ν' ἀποτελῶσι μέρος τῆς πίστεως, καὶ νὰ χρησιμεύωσιν εἰς τὴν ἀκεραιότητα καὶ τὴν στερέωσιν τῆς Ἐκκλησίας· ἀφίνει τὰ ἴδια αὐτῆς μέλη χωρὶς ὁδηγοῦ, παρα-

Δημόσιος Κεντρική Βιβλιοθήκη Πάτρας

χωροῦσα πᾶσαν τὴν τῆς Ἐκκλησίας αὐθεντίαν εἰς τὸ ἄτομον ὡς πρὸς τὰ τῆς πίστεως ἄρθρα, καὶ παρέχουσα ἐλευθέραν χωρὶς ὁρίων ἐξέτασιν τῆς ἑρμηνείας τῶν χριστιανικῶν δογμάτων. Ὡσαύτως, ἐκτὸς τῶν ἀληθῶν μελῶν τῆς Διαμαρτυρομένης Ἐκκλησίας, ἅτινα φυλάττουσι τὴν πίστιν των ἀκεραίαν, καὶ οἰκοδομοῦσι τὴν σωτηρίαν αὐτῶν ἐπὶ τοῦ θείου φόβου μετὰ περισκέψεως, πόσοι ὑπάρχουσιν, οἵτινες ἀπὸ ἀπροσεξίας, εἴτε εἴδους τινὸς ἀφροσύνης, πατοῦσιν ἐσφαλμένα βήματα; Ἀντὶ νὰ ὑποτάσσωσι τὸ λογικόν των εἰς τὴν πίστιν ὡς πράς τινα δόγματα, τὰ ὁποῖα ὤφειλον νὰ παραδέχωνται ὡς ἐξ ἀποκαλύψεως, ἀρχίζουσι ν' ἀνακρίνωσιν αὐτὰ, καὶ συχνάκις ἐπὶ τέλους καταντῶσιν εἰς τὴν ἀπόρριψιν αὐτῶν τε καὶ ἄλλων δογμάτων, κεκυρωμένων καὶ ὑπ' αὐτῆς τῆς Ἐκκλησίας αὐτῶν. Πόσοι ἐν αὐτοῖς ὑπάρχουσιν, οἵτινες ἐκπληττόμενοι καὶ παρασυρόμενοι ὑπὸ πάντων τῶν τῆς σοφίας ἀνέμων, κρημνίζονται εἰς τὴν ἄβυσσον, τουτέστιν εἰς τοὺς κόλπους τῆς ἀδιαφορίας, τοῦ ὀρθολογισμοῦ (rationalisme) καὶ τῆς ἀπιστίας, καὶ ἀπόλλυνται ὡσαύτως διὰ παντός! Ἡ δευτέρα ξυλογέφυρα, ἐξηκολούθησε λέγων ὁ ἐμὸς διδάσκαλος, εἶναι ἡ νέα ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία. Αὕτη διεφύλαξε πάντα τὰ τῆς ἀποκαλύψεως δόγματα· ἀλλὰ συγχρόνως προσέθηκεν εἰς αὐτὰ καινοτομίας, αἵτινες εἶναι ὡσαύτως κωλύματα, παρεμβεβλημένα εἰς τὰ βήματα τῶν μελῶν της. Τοιαῦτα εἶναι τὰ νέα αὐτῆς δόγματα, οἷον τὸ περὶ τῆς ἀνωτάτης τοῦ πάπα ἀρχῆς, τὸ περὶ τῆς ἀσπίλου συλλήψεως, κτλ. Ὑπάρχουσι πολλοὶ Ῥωμαιοκαθολικοί, οἵτινες ἐπίζανται νὰ καταφρονῶσι καὶ νὰ ὑπερπηδῶσι τὰ ἐμπόδια ταῦτα, καὶ νὰ ἐξακολουθῶσι τὴν τακτικὴν αὐτῶν πορείαν εἰς τὴν τῆς θρησκείας ὁδόν. Ἀλλὰ φεῦ! ὑπάρχουσιν ἄλλοι, οἵτινες ἀποπλανῶνται ὑπὸ τῶν νεωτερισμῶν τούτων, προσκόπτουσιν εἰς τὰ κωλύματα ταῦτα καὶ πίπτουσιν.

»Ἡ νέα Ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησία, καίπερ φυλάττουσα τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν περὶ τῆς ἀνάγκης τοῦ διευθύνειν τὰς συνειδήσεις, συχνάκις ὅμως μετατρέπει τὴν διεύθυνσιν ταύτην εἰς δεσποτισμόν. Δὲν θέλει νὰ ἀφήσῃ εἰς τὰ τέκνα της, εἰ μὴ λίαν ἀσθενῆ ἐλευθερίαν ὡς πρὸς τὰ ὑπὸ τὴν διανοητικὴν δύνα-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μιν ὑποπίπτοντα· δὲν παραχωρεῖ εἰς αὐτὰ οὐδεμίαν τοῦ λογικοῦ ἐλευθερίαν. Ὁποῖον δὲ εἶναι πολλάκις τὸ ἀποτέλεσμα τῆς παρὰ τῆς νέας Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας τυραννίας ταύτης; Ἐνῷ οἱ μὲν γινώσκουσι νὰ συμβιβάζωσι τὰ τῆς συνειδήσεως αὐτῶν δίκαια πρὸς τὰ νόμιμα δίκαια τῆς ἐκκλησιαστικῆς αὐθεντίας, διακρίνοντες ὑπὲρ ταύτης τὸ παρὰ τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τοῦ παρὰ τῶν ἀνθρώπων, ἄλλοι ἀπ' ἐναντίας ἀπορρίπτουσι τὴν τῆς Ἐκκλησίας αὐθεντίαν καὶ πίπτουσιν εἰς τὴν ἄβυσσον.

» Τέλος, ἡ σερεὰ γέφυρα εἶναι ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία, ἡ ἀληθῶς *καθολικὴ* Ἐκκλησία, ἥτις διεσώθη μέχρι τῆς σήμερον τοιαύτη, ὁποία ἐθεμελιώθη ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἀποστόλων αὐτοῦ. Αὕτη οὐδὲν προσέθηκεν, οὐδὲν ἀφήρεσεν ἀπὸ τῆς ἐξ ἀποκαλύψεως διδασκαλίας· διὰ παντὸς δ' ἐξασκοῦσα τὴν νόμιμον ἐπαγρύπνησιν ἐπὶ τῶν συνειδήσεων, δὲν ἐπιβάλλει ἐπ' αὐτῶν παντελῶς ζυγὸν δεσποτικόν· ἀφίνει εἰς αὐτὰς τὸ δικαίωμα νὰ ἐξασκῶσι τὴν νοητικὴν αὐτῶν δύναμιν, καὶ νὰ σκέπτωνται ἐντὸς τῶν νομίμων ὁρίων περὶ τῶν τῆς πίστεως ζητημάτων. Ἡ Ἐκκλησία αὕτη, ἥτις διεύθυνεν ἄλλοτε πάσας τὰς συνειδήσεις, ἔν τε Ἀνατολῇ καὶ Δύσει, ἐξαιρέτως ἐκπροσωπεῖται σήμερον ὑπὸ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἥτις οὐδὲν ἐκαινοτόμησεν ὡς πρὸς τὴν διδασκαλίαν, οὐδὲν μετέβαλεν, οὐδὲν προσέθηκεν.

» Ἴσως, κύριε ἐκδότα, αἱ διασαφήσεις μου αὗται παρίστανται οὐχὶ ἀκριβεῖς ὑπὸ θεολογικὴν ἔποψιν· δὲν τολμῶ ν' ἀποφανθῶ περὶ τούτου. Τοῦτο δ' ἀρκοῦμαι νὰ βεβαιώσω, ὅτι αὗται μοὶ δίδουσιν ἱκανοποίησιν ἐντελῆ, καὶ διασκεδάζουσι τὰς ἀμφιβολίας μου. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης δύναμαι ἐντελῶς νὰ συμβιβάσω τὴν βαθεῖάν μου ἐπιθυμίαν τῆς τῶν Ἐκκλησιῶν ἑνώσεως μετὰ τῆς ἰδέας, ὅτι οἱ χριστιανοί, οἱ ἀνήκοντες εἰς ἄλλας χριστιανικὰς κοινότητας, δύνανται νὰ σωθῶσιν. Οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ περάσῃ τις εἰς τὴν ἑτέραν τοῦ ποταμοῦ ὄχθην ἐπί τε τῶν στενῶν ξυλογεφυρῶν, καὶ ἐπὶ τῆς σερεᾶς γεφύρας· ἀλλ' ἐν τοσούτῳ εἶναι ὅλως φυσικὸν νὰ ἐπιθυμῇ τις, πάντες νὰ λάβωσι τὴν βεβαιοτέραν καὶ ἀσφαλεστέραν ὁδὸν, αἱ δὲ στεναὶ ξυλογέφυραι, κατασκαὶ ἀνωφελεῖς, ν' ἀφανισθῶσιν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Νῦν δὲ, ὁσάκις συναντῶ Διαμαρτυρόμενον ἢ Παπιστὴν, θεωρῶ αὐτὸν ὡς ἀδελφὸν, ὅστις ὑπάγει ἐκεῖ, ὅπου αὐτὸς ἐγώ· ἀλλὰ συγχρόνως παροτρύνομαι νὰ τῷ εἴπω· ἀδελφέ μου, σὺ ἀκολουθεῖς καλὴν ὁδόν· ἐν τοσούτῳ δύνασαι νὰ τραπῇς εἰς ἑτέραν μᾶλλον ἀσφαλῆ· ἀκολούθει μοι, καὶ ἐγὼ θὰ σὲ ὁδηγήσω.

» Δέξασθε κ.τ.λ.

« Εἷς τῶν ὑμετέρων συνδρομητῶν Ἕλλην τῆς καθολικῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ».

(Ἐκ τῆς Χριστιανικῆς Ἑνώσεως Ἔτ. Β'. Ἀριθμ. 7. Μετάφρασις ὑπὸ Θ. Β.)

ΠΕΡΙ ΕΒΡΑΪΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ.

ὑπὸ Θ. Β.

§. 1. Κατάλογος συγγραμμάτων, περὶ ἑβραϊκῆς γλώσσης πραγματευομένων.

Geschichte der hebräischen Sprache und Schrift, eine philologisch-historische Einleitung in die Sprachlehren und Wörterbücher der hebräischen Sprache; von Wilhelm Gesenius. Leipzig 1815.—Ernest Renan histoire générale et système comparé des langues Sèmitiques. Prem. Partie. Paris 1855.—Real-Encyklopädie für protestantische Theologie und Kirche von Dr. Herzog; 5ter Bd. 2te Hälfte. Gotha, ἐν τῷ ἄρθρῳ Hebräische Sprache ὑπὸ Bertheau.—Allgemeine Encyklopädie der Wissenschaften und Künste von Ersch und Gruber. II. Section, 3. Theil, ἐν τῷ ἄρθρῳ Hebräische Sprache ὑπὸ τοῦ A. G. Hoffmann.—Wilhelm Gesenius hebräische Grammatik neu bearbeitet und herausgegeben von *E. Rödiger*, ἐν τῇ εἰσαγωγῇ.—Ausführliches Lehrbuch der hebräischen Sprache des alten Bundes von Heinrich *Ewald*. 6. Ausgabe. Leipzig 1855.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

§. 2. Περὶ ἑβραϊκῆς γλώσσης καθόλου.

Ἡ ἑβραϊκὴ γλῶσσα εἶναι κλάδος τοῦ ἐν τῇ νοτιοδυτικῇ Ἀσίᾳ καὶ Ἀφρικῇ ἐξηπλωμένου μεγάλου γλωσσικοῦ κορμοῦ (1), ὅστις συνήθως καλεῖται σημιτικὸς (2) ἐκ τοῦ Σὴμ τοῦ, κατὰ τὴν

(1) Κατελάμβανεν ὁ κορμὸς οὗτος τὰς χώρας, Παλαιστίνην, Φοινίκην, Συρίαν, Μεσοποταμίαν, Ἀσσυρίαν, Βαβυλωνίαν καὶ Ἀραβίαν, ἑπομένως τὰς ἀπὸ τῆς μεσογείου θαλάσσης μέχρι πέραν τοῦ Εὐφράτου καὶ Τίγρεως, καὶ πάλιν τὰς ἀπὸ τῶν Ἀρμενικῶν ὀρέων μέχρι τῆς νοτίου Ἀραβικῆς παραλίας· τότε δὲ κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἐξηπλώθη ἀπὸ τῆς Ἀραβίας εἰς τὴν Ἀβυσσηνίαν, καὶ διὰ τῶν Φοινικικῶν ἀποικιῶν εἰς πολλὰς νήσους καὶ παραλίας τῆς μεσογείου θαλάσσης, ἰδίως δὲ εἰς τὴν ὅλην Καρχηδονικὴν παραλίαν.

(2) Ὁ σημιτικὸς γλωσσικὸς κορμὸς, κατὰ τὰς μέχρι τοῦδε γνωστὰς σημιτικὰς γλώσσας, διαιρεῖται εἰς τρεῖς κυρίους κλάδους· τὸν Ἀραβικὸν, Ἀραμαϊκὸν καὶ Ἑβραϊκόν. I. Ὁ Ἀραβικὸς κλάδος, εἴτε ἡ ἀραβικὴ γλῶσσα, ἔχει τὴν ἔδραν αὐτῆς πρὸς νότον τοῦ σημιτικοῦ γλωσσικοῦ κράτους. Εἰς ταύτην ἀνήκει ἡ Αἰθιοπικὴ (ἐν τῇ Ἀβυσσηνίᾳ) ὡς διακλαδισμὸς τῆς νοτίου Ἀραβικῆς (Ἱμγιαριτικῆς, Himjaritische, ἴδ. Rödiger Excurs zu Wellsted's Reisen in Arabien, Halle 1842. Τόμ. Β'. σελ. 361), καὶ ἡ γλῶσσα τῶν σιναϊτικῶν ἐπιγραφῶν, ὡς ἔκγονος τῆς βορείου Ἀραβικῆς (ἴδε Fried. Tuch, ἐν τῷ περιοδικῷ συγγράμματι τῆς Γερμανικῆς Ἀνατολικῆς Ἑταιρίας, Τόμ. Γ', σελ. 129 ἑπόμ. καὶ τὸν Ῥῶσσον ἀρχιμανδρίτην Πορφύριον Οὐσπένσκιον, ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον· Πισμενὰ . . . . νὰ σινάϊσκιχ σκαλάχ. ἐν Πετρουπόλει). II. Ἡ Ἀραμαϊκὴ πρὸς βορρᾶν καὶ βορειοανατολικῶς. Καλεῖται δὲ αὕτη Συριακὴ μὲν, ὅπως ἀναφαίνεται ἐν τῇ τῶν χριστιανῶν ἀραμαϊκῇ Φιλολογίᾳ, Χαλδαϊκὴ δ'ἀπ' ἐναντίας, ὅπως παρίσταται ἐν τοῖς τῶν Ἰουδαίων ἀραμαϊκοῖς συγγράμμασιν. Εἰς τὰ τελευταῖα ἀνήκουσι καὶ τινα τεμάχια τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης· δηλονότι Γενέσ. λά, 47, τὸ ἀρχαιότατον τῆς Γραφῆς χωρίον, ὅπερ περιέχει ἀραμαϊκὰς λέξεις· Ἱερεμ. ί, 11. Ἔσδρα δ', 8.—ς', 18. καὶ ζ', 12—26. Δανιὴλ β'. 4.— ζ', 28. Ὅπως δὲ ἡ Χαλδαϊκὴ συχνάκις ἔχει ἑβραϊκὴν χροιὰν, οὕτως εἶναι καὶ ἡ Σαμαρειτικὴ σφόδρα μεμιγμένη μὲ ἑβραϊκοὺς σχηματισμοὺς, ἂν καὶ κατὰ τὸν κύριον αὐτῆς χαρακτῆρα ἀνήκει εἰς τὴν Ἀραμαϊκήν. Ἡ δὲ τῶν Ναζωραίων Ἀραμαϊκὴ, (τῶν τοῦ Ἰωάννου μαθητῶν, Σαβαίων) εἶναι διάλεκτος λίαν πεπτωκυῖα καὶ διεφθαρμένη, ὡς καὶ ἡ σημερινὴ χυδαία Συριακή. — III. Ἡ Ἑβραϊκὴ, πρὸς ἣν ἡ Χαναανιτικὴ καὶ Φοινικικὴ ἔχει στενοτάτην σχέσιν, κατέχει κατὰ τὸν ἴδιον αὐτῆς χαρακτῆρα, ὡς καὶ γεωγραφικῶς, τὸ μέσον τρόπον τινὰ μεταξὺ Ἀραβικῆς καὶ Ἀραμαϊκῆς.—Ὡς ἰδιαίτερος δὲ πέμπτος κύριος διακλαδισμὸς δύναται νὰ θεωρηθῇ ἡ Ἀσσυριακὴ γλῶσσα μετὰ τῆς ἀρχαίας Βαβυλωνικῆς, ἂν καὶ ἡ ἐξήγησις τῶν εἰς ταύτην ἀνηκόντων καὶ σφηνοειδεῖ γραφῇ γεγραμμένων ἐπιγραφῶν ἀκόμη δὲν προέκοψεν, οὔτε ὡρίμασεν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε νὰ δυνηθῶμεν νὰ τὴν χαρακτηρίσωμεν ἀκριβέστερον. Πᾶσαι αἱ γλῶσσαι αὗται ἔχουσι πρὸς ἀλλήλας ὁμοίαν σχέσιν, ὡς αἱ τῆς γερ-

Δημόσια Κοινοφελής Βιβλιοθήκη Βέροιας

Γένεσιν (ι', 21), γενάρχου τῶν πλείστων (1) ἐκ τῶν τὰς σημιτικὰς γλώσσας λαλούντων ἐθνῶν, ἂν καὶ τὸ ὄνομα *σημιτικὸς*, ἀκριβῶς ἐξεταζόμενον, δὲν εἶναι ἐντελῶς ἁρμόδιον (2). Ἐν αὐτῇ, μητρικῇ οὔσῃ γλώσσῃ τῶν ἀρχαίων Ἑβραίων εἴτε Ἰσραηλιτῶν, τῶν προγόνων τῶν σημερινῶν Ἰουδαίων, συνεγράφη ἡ Παλαιὰ Διαθήκη, ἥτις καὶ ἀποτελεῖ τὴν ἱερὰν αὐτῶν φιλολογίαν.

μανικῆς γλωσσικῆς οἰκογενείας (Γοτθική, ἀρχαία Νορδική, Δανική, Σουηδική, ἡ ἄνω καὶ κάτω Γερμανική ἐν ἀρχαιοτέραις καὶ νεωτέραις διαλέκτοις), εἴτε ὡς αἱ σλαβικαὶ γλῶσσαι (Λιθουανική, Λεττική· ἀρχαία Σλαβική, Σερβική, Ῥωσσική, Βουλγαρική· Πολωνική, Βοημική). Νῦν αἱ γλῶσσαι αὗται ἐν μέρει μὲν εἶναι ὅλως τεθνηκυῖαι, ὡς ἡ Φοινικική, ἡ Ἀσσυριακή· ἐν μέρει δ' ὑπάρχουσιν, ἀλλ' ἐν μεταβεβλημένῃ καὶ πεπηρωμένῃ μορφῇ, ὡς ἡ νέα Συριακὴ παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις καὶ Σύροις χριστιανοῖς ἐν Μεσοποταμίᾳ καὶ Κουρδιστάν (ἴδε Rödiger ἐν τῷ περιοδικῷ συγγράμματι πρὸς τὴν τῆς Ἀνατολῆς γνῶσιν, Τόμ. Β'. σελ. 77. ἑπόμ.), ἡ Αἰθιοπικὴ ἐν ταῖς νεωτέραις ἀβυσσηνικαῖς διαλέκτοις (Tigre, Amharisch), καὶ ἡ Ἑβραϊκὴ δὲ παρά τισι τῶν σημερινῶν Ἰουδαίων, (ἂν καὶ οὗτοι ἐν τοῖς ἰδίοις αὐτῶν συγγράμμασιν ἐπαναφέρουσι τὴν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης γλῶσσαν). Μόνον δὲ ἡ Ἀραβικὴ γλῶσσα οὐχὶ μόνον διέσωσε τὴν ἀρχικὴν αὐτῆς ἑστίαν, τὴν κυρίως Ἀραβίαν, μέχρι τῆς σήμερον, ἂν καὶ ὑπὸ μεταβεβλημένην κατά τι μορφήν, ἀλλὰ καὶ εἰσέδυσεν εἰς ἄλλα γλωσσικὰ κράτη.

Ὁρίζεται δ' ὁ σημιτικὸς γλωσσικὸς κορμὸς πρὸς ἀνατολὰς καὶ *δυρρᾶν* ὑπὸ ἑτέρου κορμοῦ ἔτι μᾶλλον ἐξηπλωμένου, ὅστις ἐκτείνεται ἀπὸ τῶν Ἰνδιῶν μέχρι τῶν τῆς Εὐρώπης δυτικῶν μερῶν, καὶ ὅστις περιλαμβάνων τὴν Ἰνδικὴν (Σανσκριτικὴν), τὴν ἀρχαίαν καὶ νέαν Περσικήν, τὴν Ἑλληνικήν, τὴν Λατινικήν, τὴν Σλαβικήν, τὴν Γοτθικὴν μετὰ τῶν λοιπῶν γερμανικῶν γλωσσῶν, καλεῖται Ἰνδογερμανικός. Μετὰ δὲ τῆς ἀρχαίας Αἰγυπτιακῆς γλώσσης, ἧς ἔκγονος εἶναι ἡ Κοπτική, ἡ Σημιτικὴ γλῶσσα ἦδη κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἦλθε πολλάκις εἰς ἐπαφήν. Ἀμφότεραι, ἥ τε Αἰγυπτιακὴ καὶ Σημιτική, ἔχουσι πολλὰ κοινά, ἀλλὰ καὶ πολλὰ θεμελιωδῶς διάφορα. (Συγκρίσεις τῆς Αἰγυπτιακῆς καὶ Σημιτικῆς ἴδε παρὰ Gesenius ἐν τῇ Allgem. Lit. Zeitung 1839. N. 77 ἑπ. 1844. N. 40. καὶ ἐν τῷ Θησαυρῷ αὐτοῦ τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης· παρὰ τῷ Schwarz ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Αἰγύπτῳ, καὶ ἐν τῇ τοῦ Bunsen Αἰγύπτῳ. Τόμ. I. σελ. 520). Ὅλως δ' ἀλλότριον χαρακτῆρα παρὰ τὸν τῆς σημιτικῆς φέρουσιν ἡ Σινική γλῶσσα, ἡ Ἰαπωνική, αἱ Ταταρικαὶ γλῶσσαι καὶ ἄλλαι.

(1) Ἀπὸ τοῦ Σημ κατὰ τὴν Γένεσιν ι, 21. παράγονται τὰ ἀραμαϊκὰ καὶ ἀραβικὰ φῦλα μετὰ τῶν Ἑβραίων, οὐχὶ ὅμως καὶ οἱ Χαναναῖοι, οἵτινες ἀνάγονται εἰς τὸν Χάμ (στίχ. 6. 15. ἑπόμ.), ἂν καὶ ἡ γλῶσσα αὐτῶν ἀναμφιβόλως ἀνήκει εἰς τὰς νῦν καλουμένας σημιτικάς.

(2) Ewald Geschichte des Volkes Israel I. σελ. 373. ἑπόμ. τῆς δευτέρας ἐκδόσεως.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

§. 3. Περὶ τοῦ ὀνόματος τῆς ἑβραϊκῆς γλώσσης.

Τὸ ὄνομα ἑβραϊκὴ γλῶσσα (λασζὸν ἰβρὶθ) δὲν ἀπαντᾶται ἐν τοῖς τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης βιβλίοις, τοῖς ἑβραΐστὶ συγγραφεῖσιν· ὅπερ δὲν πρέπει νὰ φανῇ παράδοξον, ἐπειδὴ καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς ἱστορικοῖς βιβλίοις δὲν ἐδόθη ἀφορμὴ νὰ γείνῃ περὶ αὐτοῦ λόγος. Δὲν ἔχομεν δὲ καθόλου δίκαιον νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι ἡ φράσις *ἑβραϊκὴ γλῶσσα* ἦτο παρ' Ἑβραίοις ὅλως ἄγνωστος. Πιθανὸν, ὅτι καὶ οἱ Ἑβραῖοι αὐτοὶ ἐποίουν χρῆσιν τοῦ ὀνόματος μόνον ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς γλώσσας ἄλλων ἐθνῶν· ἐπειδὴ, ἀφοῦ τὸ ὄνομα *Ἑβραῖοι* (ἰβρὶμ) ἦτο γνωστὸν καὶ ἐν χρήσει παρ' αὐτοῖς (Γεν. μ', 15. Ἐξόδ. ά, 19. ϛ'. 7. γ', 18. ί, 3. Ἰωνᾶ, ά, 9. κτλ.) (2), πιθανὸν ὅτι καὶ ἡ ὀνομασία *ἑβραϊκὴ γλῶσσα* δὲν ἦτο ἄγνωστος.

Ἐν Ἡσαΐου ιθ', 18. εὑρίσκομεν τὴν φράσιν *γλῶσσα Χαναὰν* (σεφὰθ κενάαν). Ἐλήφθη δὲ τὸ ὄνομα, ποιητικῶς λεχθὲν, οὐχὶ ἀπὸ τοῦ λαοῦ, ἀλλ' ἀπὸ τῆς χώρας Χαναὰν, ἥτις ἐν τῷ μνησθέντι τοῦ Ἡσαΐου χωρίῳ ἀντιτίθεται πρὸς τὴν Αἴγυπτον.

Ἔν τισι δὲ χωρίοις (Βασιλειῶν Γ', ιή, 26. Νεεμ. ιγ', 24. Ἡσ.

---

(1) Ὡς πρὸς τὴν χρῆσιν τοῦ ὀνόματος Ἑβραῖοι (ἐν. ἀρ. ἰβρὶ, θηλ. ἰβρὶθ καὶ ἰβριγιὰ· πληθ. ἀρσ. ἰβρὶμ καὶ ἰβριγὶμ) σημειωτέα ταῦτα· α) ἐν τοῖς συγγράμμασιν αὐτῶν τῶν Ἑβραίων τὸ ὄνομα εἶναι εὔχρηστον ἐξαιρέτως ἐν ἀντιθέσει πρὸς ἄλλους λαοὺς διαφόρου καταγωγῆς, π. χ. πρὸς Αἰγυπτίους, εἴτε ὅτε εἰσάγεται διαλεγόμενος μὴ Ἑβραῖος.— β) οἱ ἀλλοδαποὶ, Ἕλληνες καὶ Ῥωμαῖοι, συγγραφεῖς φαίνεται ὅτι ἐγίνωσκον τὸ ὄνομα μόνον Ἑβραῖοι καὶ Ἰουδαῖοι. Οὕτως ὁ Παυσανίας γράφει τοὺς Ἑβραίους (1, 6. 10, 12.), τὴν δὲ χώραν αὐτῶν Ἑβραίων χώραν (6, 24.)· ὁ Τάκιτος δὲ καὶ ὁ Ἰώσηπος παντοῦ μεταχειρίζονται τὸ ὄνομα Ἑβραῖος. Καὶ φαίνεται λοιπὸν, ὅτι τὸ Ἑβραῖοι εἶναι τὸ κύριον τοῦ λαοῦ ὄνομα, ὑφ' ὃ ἦσαν οὗτοι γνωστοὶ παρὰ τοῖς ξένοις λαοῖς, τὸ δὲ Ἰσραηλῖται εἶναι τὸ πατρωνυμικὸν εἴτε γενεαλογικὸν ὄνομα, ὅπερ ἦτο σύνηθες παρ' αὐτῷ τῷ λαῷ· οὕτως, ὥστε ὁ Ἑβραῖος ὠνόμαζεν ἑαυτὸν πάντοτε Ἰσραηλίτην, οὐχὶ δ' Ἑβραῖον, ἀναμιμνήσκων οὕτω τὴν ἀπὸ ἐνδόξου προγόνου, τοῦ Ἰσραὴλ, καταγωγήν του. Τοιαύτη τις, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὑπάρχει σήμερον ἡ πρὸς ἄλληλα σχέσις τῶν ὀνομάτων Ἕλλην καὶ Γραικός· ἡμεῖς ὀνομάζομεν ἑαυτοὺς Ἕλληνας, ἐνῷ οἱ ξένοι καλοῦσιν ἡμᾶς Γραικούς· π. χ. Griechen οἱ Γερμανοὶ, Grecs οἱ Γάλλοι, Γκραῖκοι οἱ Ῥῶσσοι).

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Θεσσ

λς', 11. 13.) εὑρίσκεται ἡ λέξις *ἰουδαϊστὶ* (γε' ουδιθ), ἥτις δὲν πρέπει νὰ νοηθῇ περὶ τῆς γλώσσης μόνον τῆς τοῦ Ἰούδα φυλῆς, ἀλλὰ, κατὰ μεταγενέστερον τρόπον τοῦ ἐκφράζεσθαι, περὶ τῆς γλώσσης τοῦ ὅλου ἑβραϊκοῦ ἔθνους.

Ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ κατὰ πρῶτον ἀπαντᾶται τὸ ὄνομα *Ἑβραϊστὶ* παρὰ τοῖς Ο' ἐν τῷ προλόγῳ τοῦ βιβλίου τῆς Σοφίας Ἰησοῦ υἱοῦ Σειράχ· « Οὐ γὰρ ἰσοδυναμεῖ αὐτὰ ἐν ἑαυτοῖς ἑβραϊ- » στὶ λεγόμενα, καὶ ὅταν μεταχθῇ εἰς ἑτέραν γλῶσσαν ». Σημαίνει δ' ἐνταῦθα τὸ *ἑβραϊστὶ* τὴν μεταγενεστέραν Παλαιστινὴν διάλεκτον, τὴν ἀραμαϊκήν.

Ἐν δὲ τῇ Καινῇ Διαθήκῃ εὑρίσκομεν τὴν λέξιν *ἑβραϊστὶ* ἐν τοῖς ἑξῆς· Ἰωάν. ε, 2. ιθ', 13. 17. 20. Ἀποκαλ. θ', 11. ις', 16· καὶ τὴν φράσιν *ἑβραΐς διάλεκτος* ἐν Πράξ. τῶν Ἀποστόλ. κά, 40. κβ', 2. κς', 14. Πρέπει ὅμως αὗται νὰ ἐννοηθῶσιν, ὡς καὶ παρὰ τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς Πατράσι, περὶ τῆς μεταγενεστέρας Παλαιστινῆς διαλέκτου, τῆς ἀραμαϊκῆς. Παρὰ δὲ Ἰωσήπῳ τῷ Φλαβίῳ († περὶ τὸ 95 μετὰ Χριστόν) ἐδήλου ἡ λέξις *ἑβραϊκὴ* τὴν ἀρχαίαν ἑβραϊκὴν (Ἰουδ. ἀρχαιολογίας I. 1, §. 2.).

Τὸ ὄνομα *ἁγία γλῶσσα* (λισὰν δεκοδσὰ) φέρεται κατὰ πρῶτον ἐν ταῖς χαλδαϊκαῖς τῆς Γραφῆς παραφράσεσιν, καὶ σημαίνει τὴν ἀρχαίαν ἑβραϊκήν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἀραμαϊκὴν ἰουδαϊκὴν γλῶσσαν (Γεν. ιά, 1. λγ', 11. Ταργοὺμ Ἱεροσολυμ. λά, 47. μέ, 12).

Ἐπίμεμπτος δὲ κατάχρησις, τέλος, εἶναι, ὅτι καὶ τὸ ὄνομα *ἀσσύριος γλῶσσα* (ἀσσουριθ) ἐξελήφθη ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων ἀντὶ τῆς δι' ἀσσυρίου γραφῆς (τῶν τετραγωνικῶν χαρακτήρων) γεγραμμένης ἑβραϊκῆς γλώσσης. Tractatus Megilla, Cap. 2. Nº 1. Tom. II. pag. 392. ed. Surenh. Mikne Abraham, Fol. 6. Gen Jakob, Fol. 142. col. 1.

(*Ἀκολουθεῖ.*)

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΤΗΣ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ ΠΕΡΙΚΟΠΗΣ,

ΤΗΣ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΣ ΤΗ ς' ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ,

ΕΟΡΤΗ ΤΩΝ ΘΕΟΦΑΝΙΩΝ.

—

Ματθ. γ'. 13. 17.

Στίχ. 13. *Τότε παραγίνεται ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἐπὶ τὸν Ἰορδάνην πρὸς τὸν Ἰωάννην, τοῦ βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ.*] Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, δηλονάτι ὅτε ὁ Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος ἐβάπτιζε καὶ ἐκήρυττε τὴν ἔλευσιν τοῦ Σωτῆρος.—*Γαλιλαία* ἐλέγετο ἀ) κατὰ τὴν πρὸ τῆς ἐν Βαβυλῶνι αἰχμαλωσίας ἐποχὴν νομός τις ἐπὶ τῶν πρὸς ἄρκτον ὁρίων τῆς Παλαιστίνης (α).—β') ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐκαλεῖτο οὕτως ἅπασα ἡ βόρειος Παλαιστίνη, ἡ ἐντεῦθεν τοῦ Ἰορδάνου (β), διαιρουμένη εἰς ἄνω καὶ κάτω Γαλιλαίαν, καὶ ἐκτεινομένη δυτικῶς μὲν μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου Καρμήλου· νοτιομεσημβρινῶς δὲ, μέχρι τῆς Σκυθοπόλεως· πρὸς δὲ βορρᾶν, μέχρι τῆς Τύρου, καὶ ἀνατολικῶς συνορεύουσα πρὸς τὴν Ἵππηνὴν, Γαδαρίδα ἢ χώραν τῶν Γαδαρηνῶν, καὶ Γαυλανῖτιν (γ). Ἦτο δὲ καρποφόρος καὶ πολυ-

---

(α) Βασιλ. Γ'. θ'. 11. Βασιλ. Δ'. ιέ. 29. Μακκαβ. Α'. έ. 15.

(β) Λουκ. ή. 26. « Καὶ κατέπλευσαν εἰς τὴν χώραν τῶν Γαδαρηνῶν, ἥτις » ἐστὶν ἀντιπέραν τῆς Γαλιλαίας ».

(γ) Ἰωσ. περὶ Ἰουδ. πολ. βιβλ. γ'. κεφ. 3. §. 1. « Δύο δ' οὔσας τὰς Γαλι- » λαίας, τήν τε ἄνω καὶ τὴν κάτω προσαγορευομένην, περιέχει μὲν ἡ Φοι- » νίκη καὶ Συρία· διορίζει δὲ ἀπὸ μὲν δύσεως ἥλιου Πτολεμαὶς τοῖς τῆς χώρας » τέρμασι καὶ Κάρμηλος, τὸ πάλαι μὲν Γαλιλαίων, νῦν δὲ Τυρίων ὄρος (ᾧ » προσίσχει Γαβὰ, πόλις ἱππέων, οὕτως ἀγορευομένη διὰ τὸ τοὺς ὑφ' Ἡρώδου » τοῦ βασιλέως ἀπολυομένους ἱππεῖς ἐν αὐτῇ κατοικεῖν)· ἀπὸ δὲ μεσημβρίας » Σαμαρίς τε καὶ Σκυθόπολις μέχρι τῶν Ἰορδάνου ῥείθρων· πρὸς ἕω δὲ Ἵππη- » νή τε καὶ Γαβαρὶς ἀποτέμνεται, καὶ ἡ Γαυλανῖτις αὕτη, καὶ τῆς Ἀγρίππα » βασιλείας οἱ ὅροι. Τὰ προσάρκτια δὲ αὐτῆς Τύρῳ τε καὶ Τυρίων χώρᾳ περατοῦ- » ται. Καὶ τῆς μὲν κάτω καλουμένης Γαλιλαίας ἀπὸ Τιβεριάδος μέχρι Ζαβουλὼν, » ἧς ἐν τοῖς παραλίοις Πτολεμαὶς γείτων, τὸ μῆκος ἐκτείνεται, Πλατύνεται δὲ » ἀπὸ τῆς ἐν τῷ Μεγάλῳ πεδίῳ κειμένης κώμης, ἣ Ξαλὼθ καλεῖται, μέχρι

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἄνθρωπος (α), ἔχουσα ἀξιολόγους πόλεις τὴν Τιβεριάδα (τὴν ἀρχαίαν πρωτεύουσαν), τὴν Σεπφώριν (τὴν μετὰ ταῦτα πρωτεύουσαν) καὶ τὰ Γάδαρα (β)· ἐν δὲ τῇ εὐαγγελικῇ ἱστορίᾳ πολλάκις ἀναφέρονται ἡ Καπερναοὺμ καὶ ἡ Ναζαρέτ. Οἱ Γαλιλαῖοι περιγράφονται ὑπὸ τοῦ Ἰωσήπου ἄνδρες πολεμικοὶ καὶ ἀνδρεῖοι (γ)· ἀλλ' ὑπὸ τῶν λοιπῶν Ἰουδαίων κατεφρονοῦντο ὡς ἰδιῶται (δ).— *Τοῦ βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ.* Ἡ γενικὴ ἐλλειπτικὴ τῆς ἕνεκα (ε). —Ὁ Βαπτιστὴς Ἰωάννης δὲν εἶχεν ἰδεῖ ἕως τότε τὸν Κύριον· ἐγίνωσκε δὲ, ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος χρηματισθείς, ὅτι ἐκεῖνος ἔμελλε νὰ ἦναι ὁ ἐπηγγελμένος Χριστός, ἐφ' ὃν ἤθελεν ἰδεῖ καταβαῖνον τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον (ς). Διὰ τοῦτο γινώσκων ὁ Ἰωάννης, ὅτε ἦλθεν ὁ Σωτὴρ ἵνα βαπτισθῇ ὑπ' αὐτοῦ, πόσον ἦτο ἐκείνου ὑποδεέστερος, ἠρνεῖτο νὰ δώσῃ αὐτῷ τὸ βάπτισμα.

» Βηρσαβέης, ἡ καὶ τῆς ἄνω Γαλιλαίας εἰς εὖρος ἀρχὴ μέχρι Βακὰ κώμης· αὕτη » δὲ τὴν τῶν Τυρίων γῆν ὁρίζει· μηκύνεται δὲ μέχρι Μηρὼθ ἀπὸ Θελλὰ κώμης » Ἰορδάνου γείτονος ».—Τὴν τῆς Γαλιλαίας εἰς ἄνω καὶ κάτω διαίρεσιν μνημονεύει καὶ τὸ Ταλμούδ· Schewiith 9. 2.

(α) Ἰώσ. αὐτόθι §. 2. « Ἐπειδὴ πίων τε πᾶσα καὶ εὔδοτος, καὶ δένδρεσι » παντοίοις κατάφυτος, ὡς ὑπὸ τῆς εὐπαθείας προσκαλέσασθαι καὶ τὸν ἥκιστα » γῆς φιλόπονον. Προσηκήθη γοῦν ὑπὸ τῶν οἰκητόρων πᾶσα, καὶ μέρος αὐτῆς » οὐδὲν ἀργόν· ἀλλὰ καὶ πόλεις πυκναὶ, καὶ τὸ τῶν κωμῶν πλῆθος πανταχοῦ » πολυάνθρωπον διὰ τὴν εὐθηνίαν, ὡς τὴν ἐλαχίστην ὑπὲρ πεντακισχιλίους πρὸς » τοῖς μυρίοις ἔχειν οἰκήτορας ».

(β) Ἰώσ. ἐν Βίῳ ἑαυτοῦ.

(γ) Ἰώσ. αὐτόθι, §. 2. « Μάχιμοί τε γὰρ ἐκ νηπίων καὶ πολλοὶ πάντοτε Γα» λιλαῖοι, καὶ οὔτε δειλία ποτὲ τοὺς ἄνδρας, οὔτε λειπανδρεία τὴν χώραν κατέ» σχεν ».

(δ) Ματθ. κς'. 69. « Καὶ προσῆλθεν αὐτῷ μία παιδίσκη, λέγουσα· καὶ σὺ ἦσθα » μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Γαλιλαίου » ; — Ἰωάν. ζ'. 52. « Ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐ» τῷ· μὴ καὶ σὺ ἐκ τῆς Γαλιλαίας εἶ ; ἐρεύνησον καὶ ἴδε, ὅτι προφήτης ἐκ τῆς » Γαλιλαίας οὐκ ἐγήγερται ».

(ε) Παρβλ. Ματθ. δ'. 13. « Μέλλει γὰρ Ἡρῴδης ζητεῖν τὸ παιδίον, τοῦ ἀπο» λέσαι αὐτό ».

(ς) Ἰωάν. ά. 31—34. « Κἀγὼ οὐκ ἤδειν αὐτόν· ἀλλ' ἵνα φανερωθῇ τῷ Ἰσραὴλ, » διὰ τοῦτο ἦλθον ἐγὼ ἐν τῷ ὕδατι βαπτίζων. Καὶ ἐμαρτύρησεν ὁ Ἰωάννης λέ» γων· ὅτι τεθέαμαι τὸ πνεῦμα καταβαῖνον ὡς περιστερὰν ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἔμει» νεν ἐπ' αὐτόν. Κἀγὼ οὐκ ἤδειν αὐτόν· ἀλλ' ὁ πέμψας με βαπτίζειν ἐν ὕδατι, » ἐκεῖνός μοι εἶπεν· ἐφ' ὃν ἂν ἴδῃς τὸ πνεῦμα καταβαῖνον, καὶ μένον ἐπ' αὐτόν, » ἐκεῖνός ἐστιν ὁ βαπτίζων ἐν πνεύματι ἁγίῳ ».

Στίχ. 14. *Ὁ δὲ Ἰωάννης διεκώλυεν αὐτόν, λέγων· ἐγὼ χρείαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ἔρχῃ πρός με;*] Τὸ σύνθετον *διακωλύειν* ἰσχυρότερον τοῦ ἁπλοῦ *κωλύειν* ἀναγινώσκεται δ' ἐν τῇ Κ. Δ. μόνον ἅπαξ ἐνταῦθα.—« Ἐπειδὴ γὰρ τὸ βάπτισμα » μετανοίας ἦν, καὶ εἰς κατηγορίαν τῶν πεπλημμεληκότων ἐνῆ- » γεν, ἵνα μήτις νομίσῃ ὅτι καὶ αὐτὸς μετὰ τῆς τοιαύτης γνώ- » μης ἐπὶ τὸν Ἰορδάνην ἔρχεται, προδιορθοῦται αὐτὸ τῷ τε ἀ- » μνὸν καλέσαι καὶ λυτρωτὴν τῆς κατὰ τὴν οἰκουμένην ἁμαρτίας » ἁπάσης· ὁ γὰρ τὰ πάντα τοῦ τῶν ἀνθρώπων γένους ἁμαρτή- » ματα δυνάμενος ἀνελεῖν, πολλῷ μᾶλλον αὐτὸς ἀναμάρτητος » ἦν. Διὰ δὴ τοῦτο οὐκ εἶπεν· ἴδε ὁ ἀναμάρτητος· ἀλλ', ὃ πολλῷ » πλέον ἦν, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, ἵνα ἀπὸ τούτου » κἀκεῖνο μετὰ πάσης δέξῃ πληροφορίας, καὶ δεξάμενος ἴδῃς, ὅτι » ἕτερά τινα οἰκονομῶν, ἐπὶ τὸ βάπτισμα ἔρχεται. Διὸ καὶ ἐλ- » θόντι αὐτῷ ἔλεγεν· ἐγὼ χρείαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι, καὶ » σὺ ἔρχῃ πρός με; καὶ οὐκ εἶπε· καὶ σὺ βαπτίζῃ ὑπ' ἐμοῦ (καὶ » γὰρ ταῦτο ἔδεισεν εἰπεῖν)· ἀλλὰ τί; καὶ σὺ ἔρχῃ πρός με; » Τί οὖν ὁ Χριστός; Ὅπερ ἐπὶ τοῦ Πέτρου πεποίηκεν ὕστερον, » τοῦτο καὶ τότε ἐποίησε· καὶ γὰρ καὶ ἐκεῖνος διεκώλυεν αὐτὸν » νίψαι τοὺς πόδας· ἀλλ' ἐπειδὴ ἤκουσεν, ὃ ποιῶ νῦν, σὺ οὐκ » οἶδας, γνώσῃ δὲ μετὰ ταῦτα, καὶ, ὅτι οὐκ ἔχεις μέρος μετ' » ἐμοῦ, ταχέως ἀπέστη τοῦ τόνου, καὶ πρὸς τὸ ἐναντίον μετέ- » στη· καὶ οὗτος ὁμοίως πάλιν, ἀκούσας· Ἄφες ἄρτι οὕτω » γὰρ πρέπον ἐστὶν ἡμῖν πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην· εὐθέως » ὑπήκουε ». Χρυσόστομος.

Στίχ. 15. *Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπε πρὸς αὐτόν· Ἄφες ἄρτι· οὕτω γὰρ πρέπον ἐστὶν ἡμῖν πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην. Τότε ἀφίησιν αὐτόν.*] Ἡ φράσις *ἄφες ἄρτι* δὲν ἑρμηνεύεται, ὡς τινες θέλουσι, διὰ τοῦ· *ἄφες* ἐπὶ τοῦ παρόντος τὸ ζήτημα τίς ἡμῶν τῶν δύο εἶναι ἀνώτερος· ἀλλὰ διὰ τοῦ· *ἄφες με εἰς τὸ βάπτισμα, ἢ ἵνα βαπτισθῶ.* « Οὐ δυνηκεῖς ταῦτα ἔσται, ἀλλ' ὄψει » με ἐν τούτοις, οἷς ἐπιθυμεῖς· ἄρτι μέντοι ὑπόμεινον τοῦτο ». Χρυσόστομος. Πρὸς τούτοις δὲ εἰς τὴν πρώτην ἑρμηνείαν ἀντίκειται καὶ τὸ κατωτέρω· *Τότε ἀφίησιν αὐτόν.*—*Οὕτω γὰρ πρέπον*

ἐστὶν ἡμῖν. Τὴν ἀντωνυμίαν ἡμῖν τινὲς μὲν ἀποδίδουσιν εἰς ἀμφοτέρους, εἴς τε τὸν Ἰωάννην καὶ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, οὕτω· *πρέπον ἐστὶν ἐμοὶ μὲν ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι· σοὶ δ' ἐμὲ βαπτίσαι·* κατὰ δὲ τοὺς Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας φαίνεται ἅτι ἀναφέρεται μόνον εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν. « Ἐπεὶ οὖν πάσας τὰς ἄλλας ἐν» τολὰς ἠνύσαμέν, φησι, τοῦτο δὲ ὑπολείπεται μόνον, δεῖ προσ» τεθεῖναι καὶ τοῦτο· καὶ γὰρ ἦλθον λῦσαι τὴν ἀρὰν τὴν ἐπὶ » τῇ παραβάσει τοῦ νόμου κειμένην· δεῖ τοίνυν πρότερόν με » αὐτὸν πάντα πληρώσαντα, καὶ ἐξελόμενον ὑμᾶς τῆς καταδί» κης, οὕτως αὐτὸν ἀναπαῦσαι. Πρέπον οὖν ἐστιν ἐμοὶ πληρῶσαι » τὸν νόμον ἅπαντα, ἐπειδὴ καὶ πρέπον ἐστὶ λῦσαι τὴν καθ' ὑ» μῶν ἐπὶ τῷ νόμῳ γεγραμμένην κατάραν· διὰ γὰρ τοῦτο καὶ » σάρκα ἀνέλαβον, καὶ παρεγενόμην ». Χρυσόστομος. — « Ἐγὼ » τοίνυν ἐτέλεσα καὶ πᾶλλα τοῦ νόμου· λείπει δέ μοι τοῦτο τὸ » βαπτισθῆναι· τοῦτο τοίνυν τελέσας, ἀπαλλάξω τὴν φύσιν τῆς » κατάρας· τοῦτο γὰρ ἐμοὶ πρέπει ». Θεοφύλακτος· ὡσαύτως καὶ Εὐθύμιος ὁ Ζιγαβηνὸς, καὶ ἄλλοι.—*Δικαιοσύνη* σημαίνει ἐνταῦθα τὸ *δίκαιον*, ὅπερ ἔν τινι περιστάσει ἀπαιτεῖ ὁ νόμος· « Δικαιο» σύνη γάρ ἐστιν ἡ τῶν ἐντολῶν ἐκπλήρωσις ». Χρυσόστομος.— « Τὸν νόμον λέγει δικαιοσύνην ». Θεοφύλακτος. *Δικαιοσύνη* λοιπὸν εἶναι ὅ,τι καὶ *δικαίωμα*, καὶ *πληροῦν τὴν δικαιοσύνην*=τῷ *ποιεῖν τὰ δικαιώματα* (α), ἢ *φυλάσσεσθαι τὰ δικαιώματα* (β).—Ποία τις ἄρα εἶναι ἡ δικαιοσύνη αὕτη, ἡ μυστικὴ τῆς θείας προνοίας διαταγὴ, ἥτις ὑποχρεοῖ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ νὰ δεχθῇ τὸ βάπτισμα τοῦ Ἰωάννου; Θέλει γείνει γνωστὴ ἐκ τῶν ἑξῆς· Α') Σκοπὸν ἔχει ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς νὰ ἐπικυρώσῃ τὸ ἔργον τοῦ Προδρόμου αὐτοῦ, καὶ νὰ δείξῃ ὅτι τῷ ὄντι ἦτο ἐξ οὐρανοῦ. Β') Διδιδαγμένος τὰς ἀνεξιχνιάστους βουλὰς τῆς θείας προνοίας, γινώσκει ὅτι κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην θέλει ὁ Θεὸς νὰ γνωρίσῃ τὸν

(α) Δευτερ. ς'. 24. « Καὶ ἐνετείλατο ἡμῖν ὁ Κύριος ποιεῖν πάντα τὰ δικαιώ» ματα ταῦτα ».

(β) Δευτερ. κς'. 17. « Τὸν Θεὸν εἵλου σήμερον εἶναί σου Θεὸν, καὶ πορεύεσ» θαι ἐν πάσαις τοῖς ὁδοῖς αὐτοῦ, καὶ φυλάσσεσθαι τὰ δικαιώματα καὶ τὰ κρί» ματα, καὶ ὑπακούειν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Υἱὸν αὐτοῦ εἰς τὸν Ἰωάννην διὰ τοῦ θαυμαστοῦ σημείου, διὰ τῆς καταβάσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος· ἀπὸ τοῦ ὡρισμένου τούτου σημείου ἔμελλεν ὁ Βαπτιστὴς νὰ γνωρίσῃ τὸν Σωτῆρα, ἵνα καταδείξῃ αὐτὸν ἔπειτα εἰς πάντα τὸν Ἰσραὴλ (α). Γ') Τὸ βάπτισμα, ὑποῖον ἐτελεῖτο τότε, ἦτο σύμβολον ἔνθεν μὲν τοῦ θανάτου καὶ τῆς ταφῆς· ἔνθεν δὲ, τῆς ἀναστάσεως· ὁ ἁμαρτωλὸς ἐβάπτετο ὑπὸ τὰ ὕδατα, ἅτινα ἦσαν, οὕτως εἰπεῖν, ὑγρός τις τάφος, ὅπου διέμενε πρὸς στιγμήν τινα ὁ ἁμαρτωλός· ἔπειτα ἀνέβαινεν ἀπὸ τοῦ ὕδατος ὡς νέος τις ἄνθρωπος, ἐπανερχόμενος εἰς τὴν ζωήν· καὶ οὕτως ἑρμηνεύει ὁ ἀπόστολος Παῦλος τὴν εἰκόνα τοῦ βαπτίσματος (β). Ἐπειδὴ λοιπὸν ἡ τελετὴ τοῦ βαπτίσματος ἦτο εἰκὼν καὶ σύμβολον τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἀναστάσεως, ὁ Ἰ. Χ. ἠθέλησε νὰ καταστασθῇ εἰς τὸ μέγα αὐτοῦ ἔργον τῆς σωτηρίας διὰ τῆς ἱερᾶς ταύτης τελετῆς, ἥτις ἐξαγγέλλει καὶ τὴν ταπείνωσιν καὶ τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ τὸν ἄτιμον αὐτοῦ θάνατον, καὶ τὴν ἔνδοξον αὐτοῦ ἀνάστασιν· καὶ Δ') Τὸ βάπτισμα θεωρεῖται διττῶς, ἀπὸ μὲν τοῦ Θεοῦ ὡς μαρτύριον τῆς χάριτος, ἣν παρέχει εἰς τὸν ἁμαρτωλόν· ἀπὸ δὲ τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὡς ἔνδειξις τῆς μετανοίας αὐτοῦ· ἀλλὰ κατὰ τοῦτο δὲν ἁρμόζει εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν· ἁρμόζει δὲ μᾶλλον ὡς θεωρούμενον ἀπὸ μέρους τοῦ ἀνθρώπου οἱονεὶ σφραγίς τις τῆς ὑπακοῆς καὶ τῆς πίστεως, ἣν ὑπισχνεῖται εἰς τὸν Θεόν· κατὰ τοῦτο ἁρμόζει εἰς τὸν Χριστόν. Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὑποχρεοῦται πρὸς τὸν Πατέρα αὐτοῦ εἰς πάντα τὰ καθήκοντα τοῦ ἀνθρώπου, διότι εἶναι ἄνθρωπος, καὶ εἰς πάντα τὰ καθήκοντα τοῦ μεγάλου ἔργου, ὅπερ ἀνέθηκεν αὐτῷ ὁ Πατήρ· καὶ οὕτω λοιπὸν δίδει τρόπον τινὰ παῤῥησίᾳ εἰς τὸν Πατέρα τὴν ὑπόσχεσιν, ἣν προανήγγειλεν ὁ προφήτης (γ).

(α) Ἰωάν. ά. 33. « Κἀγὼ οὐκ ᾔδειν αὐτόν· ἀλλ' ὁ πέμψας με βαπτίζειν ἐν » ὕδατι, ἐκεῖνός μοι εἶπεν· ἐφ' ὃν ἂν ἴδῃς τὸ πνεῦμα καταβαῖνον, καὶ μένον » ἐπ' αὐτὸν, οὗτός ἐστιν ὁ βαπτίζων ἐν πνεύματι ἁγίῳ ».

(β) Πρὸς Ῥωμ. ς'. 3. καὶ ἑξῆς.

(γ) Ψαλμ. λθ'. 7. 8. « Θυσίαν καὶ προσφορὰν οὐκ ἠθέλησας, σῶμα δὲ κατηρ- » τίσω μοι· ὁλοκαύτωμα καὶ περὶ ἁμαρτίας οὐκ ᾔτησας· τότε εἶπον· ἰδοὺ ἥκω, » ἐν κεφαλίδι βιβλίου γέγραπται περὶ ἐμοῦ, τοῦ ποιῆσαι τὸ θέλημά σου, ὁ Θεός » μου ».

Στίχ. 16. *Καὶ βαπτισθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἀνέβη εὐθὺς ἀπὸ τοῦ ὕδατος· καὶ ἰδοὺ, ἀνεῴχθησαν αὐτῷ οἱ οὐρανοὶ, καὶ εἶδε τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ καταβαῖνον ὡσεὶ περιστερὰν, καὶ ἐρχόμενον ἐπ' αὐτόν.*] Μετὰ τὸ βάπτισμα ὁ Κύριος προσηυχήθη (α).— « Φασί τινες ὅτι ἕκαστον τῶν βαπτιζομένων χαλῶν ὁ βαπτιστὴς » ἄχρι τραχήλου, κατεῖχεν αὐτὸν, ἕως ἂν ἐξομολογήσαιτο τὰς » ἁμαρτίας αὐτοῦ, καὶ τότε ἀφεθεὶς, ἀνέδυεν ἀπὸ τοῦ ὕδατος· » ὁ δὲ Χριστὸς, μὴ ἔχων ἁμαρτίαν, οὐκ ἐνεβράδυνε τῷ ὕδατι, » καὶ τούτου χάριν εἰπεῖν τὸν Εὐαγγελιστήν, ὅτι εὐθὺς ἀνέβη » ἀπὸ τοῦ ὕδατος ». Εὐθύμιος Ζιγαβηνός.— « Οἱ Μανιχαῖοι » λέγουσιν ὅτι τὸ σῶμα αὐτοῦ ἀπέθετο ἐν τῷ Ἰορδάνῃ· κατὰ » φαντασίαν δὲ ἄλλο σῶμα ἔδειξεν· ἐπιστομίζονται δὲ ἐντεῦ- » θεν· ὁ Ἰησοῦς γὰρ, φησὶν, ἀνέβη· οὐκ ἄλλος ἀνέβη, ἀλλ' ὁ » καταβὰς εἰς τὸ ὕδωρ ». Θεοφύλακτος.— Πῶς ἠνεῳχθησαν οἱ οὐρανοί; Πρέπει νὰ νοήσωμεν ἄνοιγμά τι τῷ ὄντι, ἀληθῆ τινα τῶν οὐρανῶν διάσχισιν (β), ἢ ἁπλῶς αἰφνίδιόν τι φῶς, ὅπερ ἐφάνη ἐξορμῆσαν ἀπὸ τοῦ βάθους τοῦ οὐρανοῦ, ἢ ἀπό τινος νεφέλης; Ὁ οὐρανὸς δὲν εἶναι σῶμα στερεὸν, ὡς τινες τῶν ἀρχαίων ἐνόμισαν· εἶναι ἄπειρόν τι διάστημα, πλῆρες ὑγρᾶς ὕλης, ἐν ᾗ αἰωροῦνται τὰ οὐράνια σώματα. Τὸ ἄνοιγμα λοιπὸν τῶν οὐρανῶν ἑρμηνεύεται ἡ διάσχισις τῶν νεφῶν, δι' ἧς ἔγεινεν ἡ κατάβασις τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐν εἴδει περιστερᾶς, ἴσως κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὅπως αἱ ἀστραπαὶ καὶ οἱ κεραυνοὶ φαίνονται σχίζοντες τὰ νέφη· καὶ ἡ ἑρμηνεία αὕτη νομίζεται τοσοῦτον εὐλογωτέρα, καθ' ὅσον ἐν τῷ καθ' Ἑβραίους Εὐαγγελίῳ τῶν Ἐβιωνιτῶν ἀναγινώσκεται ὅτι κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, ἐπὶ τῆς βαπτίσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, κατεφωτίσθη ἅπας ὁ τόπος ἐκεῖνος ὑπὸ μεγάλου φωτὸς, ὡς μαρτυρεῖ καὶ ὁ Ἐπιφάνιος (γ), καὶ συν-

---

(α) Λουκ. γ'. 21. « Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ βαπτισθῆναι ἅπαντα τὸν λαὸν, καὶ » Ἰησοῦ βαπτισθέντος καὶ προσευχομένου, ἀνεῳχθῆναι τὸν οὐρανόν ».

(β) Μάρκ. ά. 10. « Καὶ εὐθέως ἀναβαίνων ἀπὸ τοῦ ὕδατος, εἶδε σχιζομένους » τοὺς οὐρανούς ».

(γ) Ἐν αἱρέσ. λ'. « Καὶ εὐθὺς περιέλαμψε τὸν τόπον φῶς μέγα ».

ομολογεῖ καὶ Ἰουστῖνος ὁ φιλόσοφος καὶ μάρτυς (α). Τὸ δὲ θαυμαστὸν τοῦτο φαινόμενον ἄξιον εἶναι νὰ ἐξετασθῇ ὑπὸ δύο τινὰς ὄψεις. Καὶ πρῶτον μέν, *αἱ οὐρανοὶ ἀνοίγονται* νῦν, ὅτε ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς μέλλει νὰ καταταθῇ εἰς τὸ μέγα τῆς σωτηρίας ἔργον, εἰς ὃ ἐκλήθη· καὶ δὲν γίνεται τοῦτο μόνον, ἵνα φανερωθῇ ἡ ἔνδοξος αὐτοῦ ἐγκατάστασις, ἀλλὰ καὶ ἵνα δειχθῇ διὰ θαυμαστοῦ τινος σημείου, ὅτι εἰς αὐτὸν ὁ Θεὸς ὁ Πατὴρ παραδίδει τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, καὶ ὅτι εἰς τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ κεῖται νὰ ἀνοίξῃ εἰς τοὺς Ἁγίους τὴν εἴσοδον. Κατὰ δεύτερον δὲ λόγον τὸ *ἄνοιγμα τῶν οὐρανῶν* φαίνεται ἀποβλέπον αὐτὸν τὸν Ἰησοῦν Χριστόν. Τὸ ἔργον, ὅπερ ἤδη ἀναδέχεται, καλεῖ αὐτὸν εἰς κόπους ἐνδόξους μὲν, ἀλλὰ καθ' ὑπερβολὴν δυσκόλους· πρὸς ἐνίσχυσιν δὲ εἰς τὸ ἐπίπονον τοῦτο ἔργον ὁ Θεὸς ὁ Πατὴρ δεικνύει αὐτῷ εὐθὺς κατὰ τὴν ἀρχὴν τὸν *οὐρανὸν ἠνεῳγμένον*· ἡ ἀμαιβὴ φανεροῦται· τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ τῆς αἰωνιότητος τρόπον τινὰ διαῤῥήγνυται, καὶ δεικνύονται τῷ Κυρίῳ ἀκτῖνες τῆς δόξης, ἣν εἶχε πρὸ καταβολῆς κόσμου.— *Καὶ εἶδε τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ καταβαῖνον ὡσεὶ περιστερὰν, καὶ ἐρχόμενον ἐπ' αὐτόν.*] Ἐκ τῶν ἀρχαίων ἑρμηνευτῶν ὁ Τερτυλλιανὸς καὶ ὁ ἱερὸς Αὐγουστῖνος ὑπομνηματίζουσιν ὅτι κατέβη ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν τῷ ὄντι ἀληθὴς περιστερά. Tertullianus (β)· «Tam » vere erat columba, quam et Spiritus, nec interceperat » substantiam propriam, assumta substantia extranea ». — S. Augustinus (γ)· « Neque hoc ita dicimus, ut Dominum » Jesum dicamus solum verum corpus habuisse, Spiritum » autem sanctum fallaciter apparuisse oculis hominum; sed » ambo illa corpora vera corpora credimus. Sicut enim » non oportebat, ut homines falleret Filius Dei, sic non » decebat, ut homines falleret Spiritus sanctus. Sed omni-

(α) Διάλογ. πρὸς Τρυφ. κεφ. 88. « Καὶ τότε ἐλθόντος τοῦ Ἰησοῦ ἐπὶ τὸν Ἰορ» δάνην ποταμὸν, ἔνθα ὁ Ἰωάννης ἐβάπτιζε, κατελθόντος τοῦ Ἰησοῦ ἐπὶ τὸ » ὕδωρ, καὶ πῦρ ἀνήφθη ἐν τῷ Ἰορδάνῃ » κτλ.

(β) De carne Christi, c. 3.

(γ) De agone christiano, c. 22.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

» potenti Deo, qui universam creaturam de nihilo fabrica-» vit, non erat difficile verum corpus columbæ sine aliarum » columbarum ministerio figurare ». — Ἀλλ' οἱ τέσσαρες Εὐαγγελισταὶ δὲν λέγουσιν ὅτι κατῆλθεν ἐπὶ τὸν Κύριον *περιστερὰ*, ἀλλ' *ὡσεὶ περιστερά*· καὶ μάλιστα ἐξ αὐτῶν σχεδόν ἐκφράζει τοῦτο ὁ ἱερὸς Λουκᾶς, προστιθεὶς τὸ *σωματικῷ εἴδει* (α). Ὅτι δὲ ἡ, περὶ ἧς ὁ λόγος, περιστερὰ ἦτο τὸ εἶδος μόνον τοιαύτη, οὐχὶ δὲ καὶ αὐτόχρημα περιστερά, παραδέχονται τὴν γνώμην οἱ ἐξῆς ἀρχαῖοι ἑρμηνευταὶ καὶ Πατέρες· Ἰουστῖνος ὁ φιλόσοφος καὶ μάρτυς (β)· « Τοῦ ἐπελθόντος ἐν εἴδει περιστερᾶς » πνεύματος ». — ὁ Εἰρηναῖος (γ)· « Dixerunt Spiritus Dei » sicut columbam descendisse in eum ». — ὁ Ὠριγένης (δ)· « Descendit Spiritus sanctus super Salvatorem in specie » columbæ ». — ὁ Ἐπιφάνιος (ε)· « Ἐν εἴδει περιστερᾶς σχη-» ματίζεται ». — ὁ Ἱλάριος (ς)· « Spiritus sanctus emittitur, » et specie columbæ visibilis agnoscitur ». — ὁ ἅγιος Ἰωάννης Χρυσόστομος (ζ)· « Ὁ μὲν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ φύσει, τὸ δὲ ἐν ὄ-» ψει περιστερᾶς ἐφάνη »· καί· « Ὁ μὲν Υἱὸς τοῦ Θεοῦ φύσιν ἀν-» θρώπου ἀνέλαβε, τὸ δὲ Πνεῦμα οὐ φύσιν ἀνέλαβε περιστερᾶς· » διὰ τοῦτο καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς οὐκ εἶπεν ὅτι ἐν φύσει περιστε-» ρᾶς, ἀλλ' ἐν εἴδει περιστερᾶς· οὐκοῦν οὐδὲ μετὰ ταῦτα ὤφθη » ἐν τούτῳ τῷ σχήματι, ἀλλὰ τότε μόνον »· καί (η)· « Καὶ νῦν » ἐν εἴδει περιστερᾶς, οὐκ ἐν σώματι τὸ Πνεῦμα ἔρχεται ». — » ὁ Θεοδώρητος (θ)· « Ἐν εἴδει περιστερᾶς κάτεισι τὸ Πνεῦμα τὸ

(α) Λουκ. γ'. 22. « Καὶ καταβῆναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον σωματικῷ εἴδει, ὡσεὶ » περιστεράν, ἐπ' αὐτόν ».

(β) Διάλογ. πρὸς Τρύφωνα.

(γ) Advers. haeres. III. c. 19.

(δ) Εἰς Λουκ. Ὁμιλ. κζ'.

(ε) Ἐν αἱρέσει ξθ' κατὰ Σαβελλιανοὺς.

(ς) In Matth. III.

(ζ) Ὁμιλ. ιε' εἰς Ματθ.

(η) Ὁμιλ. οδ'.

(θ) Εἰς Ἁσμ. τῶν ᾀσμάτ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

» ἅγιον ».—Ἰσίδωρος ὁ Πηλουσιώτης (α)· « Ἐν εἴδει περιστερᾶς » τὸ θεῖον ἐπεφάνη Πνεῦμα ».—ὁ Νόννος (β)· « Ἀντίτυπον μίμη- » μα πελειάδος ». — Ταύτης τῆς περιστερᾶς, τῆς ἐπιφανείσης κατὰ τὸ βάπτισμα τοῦ Χριστοῦ, τύπος ἦτα ἡ περιστερὰ, ἣν ἀ- πέστειλεν ἐκ τῆς κιβωτοῦ ὁ Νῶε, ὡς διδάσκουσιν οἱ ἐξηγηταί· « Ἄλλως καὶ παλαιᾶς ἡμᾶς ἀναμιμνήσκει ἱστορίας· καὶ γὰρ ναυα- » γίου ποτὲ κοινοῦ τὴν οἰκουμένην καταλαβόντος ἅπασαν, καὶ » τοῦ γένους ἡμῶν κινδυνεύοντος ἀφανισθῆναι, τοῦτο ἐφάνη τὸ » ζῶον, καὶ τὴν λύσιν τοῦ χειμῶνος ἔδειξε, καὶ κλάδον φέρον ἐ- » λαίας, τὴν κοινὴν τῆς οἰκουμένης γαλήνην εὐηγγελίσατο. Ἅπερ » πάντα τύπος τῶν μελλόντων ἦν· καὶ γὰρ τότε πολλῷ χεῖρον » τὰ τῶν ἀνθρώπων διέκειτο, καὶ πολλῷ μείζονος τιμωρίας ἄ- » ξιοι ἦσαν· ἵν' οὖν μὴ ἀπογνῷς, ἀναμιμνήσκει σε τῆς ἱστορίας » ἐκείνης· καὶ γὰρ τότε, τῶν πραγμάτων ἀπογνωσθέντων, γέγονε » λύσις τις καὶ διόρθωσις· ἀλλὰ τότε διὰ τιμωρίας, νῦν δὲ διὰ » χάριτος καὶ δωρεᾶς ἀφάτου. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ περιστερὰ φαί- » νεται, οὐ κλάδον ἐλαίας φέρουσα, ἀλλὰ τὸν πάντων τῶν κα- » κῶν ἐλευθερωτὴν ἡμῖν δεικνύουσα, καὶ χρηστὰς ὑποτείνουσα » τὰς ἐλπίδας· οὐδὲ γὰρ ἀπὸ κιβωτοῦ ἄνθρωπον ἐξάγει ἕνα, ἀλ- » λὰ τὴν οἰκουμένην ἅπασαν εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνάγει φανεῖσα, καὶ » ἀντὶ κλάδου ἐλαίας τὴν υἱοθεσίαν τῷ κοινῷ τῆς οἰκουμένης » κομίζει γένει ». Καί· « Ἐπὶ τῆς κιβωτοῦ τῆς ἐπὶ Νῶε φέρουσα » κλάδον ἐλαίας ἦλθεν ἡ περιστερὰ, σύμβολον τῆς τοῦ Θεοῦ φι- » λανθρωπίας καὶ τῆς τοῦ χειμῶνος ἀπαλλαγῆς. Καὶ νῦν ἐν εἴδει » περιστερᾶς, οὐκ ἐν σώματι τὸ Πνεῦμα ἔρχεται, τὸν ἔλεον τοῦ » Θεοῦ καταγγέλλον τῇ οἰκουμένῃ ». Χρυσόστομος.—« Ἐπὶ τοῦ » Νῶε περιστερὰ ἤγγειλε τὴν λύσιν τοῦ κατακλυσμοῦ, κάρφος ἐλαίας » φέρουσα· οὕτω καὶ ἐνταῦθα τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον δηλοῖ λύσιν » ἁμαρτιῶν· ἐκεῖ κάρφος ἐλαίας· ἐνταῦθα δὲ ἔλεος Θεοῦ ». Θεο- φύλακτος·—« Ἅμα δὲ ταύτης τῆς περιστερᾶς τύπος ἦν ἐκείνη, ἡ » τῷ Νῶε τοῦ κατακλυσμοῦ τὴν λύσιν εὐαγγελισαμένη· ὥσπερ

(α) Ἐπιστολ. ρς'. βιβλ. ά.
(β) Ἐν τῇ παραφράσει Ἰωάν. ά. 32.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

» γὰρ τότε κατακλυσμὸς ἦν ἐξ ὕδατος, οὕτω καὶ νῦν ἐξ ἁμαρ-» τίας· καὶ ὥσπερ ἐκείνη εὐηγγελίσατο τὴν κόπασιν ἐκείνου τοῦ » κατακλυσμοῦ, οὕτω καὶ αὕτη τοῦ παρόντος ». Εὐθύμιος Ζιγαβηνός. — Παρελήφθη δ' ἐνταῦθα πρὸς ἐξομοίωσιν ἡ περιστερά, ἐπειδὴ τὸ ζῶον τοῦτο εἶναι σύμβολον τῆς ἀθωότητος καὶ πραότητος, ἅμα δὲ καὶ ψυχῆς ἁγνῆς καὶ καθαρᾶς (α). « Ὠχει περι-» στερὰν δὲ, διὰ τὸ ἄκακον καὶ πρᾷον· καὶ ὅτι καθαρώτατόν » ἐστιν ἡ περιστερὰ, καὶ, ἔνθα δυςωδία ἐστὶν, οὐ παραμένει· » οὕτω καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα ». Θεοφύλακτος. Διὰ ταῦτο καὶ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς (β) ὀνομάζει τὸ ζῶον *ἄχολον*, καὶ ὁ μακάριος Γρηγόριος ὁ Νύσσης, λαλῶν περὶ τῆς περιστερᾶς (γ), λέγει· « Χολῆς ἐστιν ἄμοιρον τοῦτο τὸ ζῶον » (δ). Τινὲς δὲ ὑπομνηματίζουσιν ὅτι διὰ τῆς ἐξομοιώσεως τῆς περιστερᾶς οὐδὲν ἕτερον ἠθέλησαν νὰ ἐκφράσωσιν οἱ Εὐαγγελισταὶ, ἢ τὴν ταχύτητα, μεθ' ἧς κατέβη τὸ ἅγιον Πνεῦμα, καὶ τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἐφέρετο ἐπὶ τὸν Χριστόν· λέγοντες ὅτι ἡ πτῆσις τῆς περιστερᾶς εἶναι μεγάλης ταχύτητος σύμβολον (ε) —*Καὶ ἐρχόμενον ἐπ' αὐτόν*. Κατά τινας ἡ ἀναφορικὴ ἀντωνυμία *αὐτὸν* κεῖται ἐνταῦθα ἀντὶ τῆς αὐτοπαθοῦς *ἑαυτόν*· διότι οὕτως ἀπαιτεῖ τοῦ λόγου ἡ σύνταξις· ὅθεν καὶ τό· *εἶδε τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ*, ὑποκείμενον ἔχει τὸν Ἰησοῦν, καὶ οὐχὶ τὸν Ἰωάννην. — Ἐν τέλει δὲ τοῦ στίχου

(α) Ματθ. ι. 16. « Γίνεσθε οὖν φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις, καὶ ἀκέραιοι ὡς » αἱ περιστεραί ». Τὸ ἀκέραιος ἐτυμολογεῖται παρὰ τὸ μὴ κεραΐζειν· ὅθεν ὁ Εὐστάθιος εἰς Ἰλιάδος Β. 858. « Ἀκέραιος λέγεται, ὡς μηδὲν κε-» ραΐζων, ὅ ἐστι βλάπτων ».

(β) Παιδαγωγ. Α'. 5.

(γ) Ἐν τῷ Περὶ παρθεν. 11.

(δ) Σημειούσθωσαν δ' ἐνταῦθα καὶ ὅσα περὶ τῆς σωφροσύνης καὶ ἁγνείας τῶν περιστερῶν εἶπον οἱ παλαιοί· Ἀριστοτέλ. ζώων ἱστορ. Θ', 7. « Οὔτε γὰρ συνδυά-» ζεσθαι θέλουσι πλείουσιν, οὔτε προσλείπουσι τὴν κοινωνίαν, πλὴν ἐὰν χῆρος ἢ » χήρα γένηται ». — Plin. histor. natural. X. 34. «Pudicitia illis prima, et » neutri nota adulteria; conjugii fidem non violant, communemque ser-» vant domum, nisi coelebs aut vidua nidum non relinquit ».

(ε) Παρβλ. Ψαλμ. νδ'. 7. « Καὶ εἶπα· τίς δώσει μοι πτέρυγας ὡσεὶ περιστε-» ρᾶς; καὶ πετασθήσομαι, καὶ καταπαύσω ».—Ὡσηὲ ιά. 11. « Ἐκστήσομαι ὡς » ὄρνεον ἐξ Αἰγύπτου, καὶ ὡς περιστερὰ ἐκ γῆς Ἀσσυρίων ».

τούτου σημειωτέον ὅτι τὸ *εὐθὺς καθ' ὑπερβατὸν σχῆμα* λαμβάνουσί τινες ἀποδιδόμενον εἰς τὸ *ἀνεῴχθησαν*, οὕτω· *Καὶ βαπτισθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἀνέβη ἀπὸ τοῦ ὕδατος· καὶ ἰδοὺ, εὐθὺς ἀνεῴχθησαν αὐτῷ* κτλ. καὶ ὅτι τὸ *αὐτῷ* σημαίνει *χάριν αὐτοῦ, πρὸς δόξαν αὐτοῦ*.

Στίχ. 17. *Καὶ ἰδοὺ, φωνὴ ἐκ τῶν οὐρανῶν, λέγουσα· οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς, ἐν ᾧ εὐδόκησα.*] Οὐδεμία ἀνάγκη νὰ ἀναπληρωθῇ ἐνταῦθα κατά τινας τὸ *ἐγένετο* (α), οὐδὲ κεῖται ἡ μετοχὴ ἀντὶ παρῳχημένου χρόνου· ἀλλὰ τοιαῦται οἱονεὶ ἀπόλυτοι συντάξεις, ἀκολουθοῦσαι μάλιστα μετὰ τὸ μόριον *ἰδοὺ*, εἶναι τῆς Κ. Δ. ἴδιαι (β).—Τὸ πρὸ τοῦ *ἀγαπητὸς* ἄρθρον ὁ, δὲν σημαίνει ἔμφασιν ἢ ἐπίτασιν, ἀντὶ τοῦ *ἀγαπητότατος* λαμβανομένης τῆς λέξεως, ὡς θέλουσιν οἱ περιφανέστεροι τῶν νεωτέρων ἑρμηνευτῶν, ἀλλὰ τίθεται ἐξ ἀνάγκης κατὰ γραμματικὸν κανόνα.—*Ἀγαπητὸς*· πολλοὶ ἑρμηνεύουσι διὰ τοῦ *μόνος, μονογενὴς*, στηριζόμενοι εἰς τὴν χρῆσιν τῆς ἀλεξανδρινῆς μεταφράσεως, ἐν ᾗ τὸ ἑβραϊκὸν *ἰαχὶδ* ποτὲ μὲν εὑρίσκεται μεθερμηνευμένον διὰ τοῦ *μονογενὴς* (γ)· ποτὲ δὲ, διὰ τοῦ *ἀγαπητός* (δ)· ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐκκλίνωμεν τῆς κοινῆς σημασίας τῆς λέξεως.—*Εὐδοκεῖν ἔν τινι δηλοῖ ἀγαπᾶν, στέργειν τινά.* Τὸ δ' *εὐδόκησα* ἐνταῦθα καθ' ἑβραϊσμὸν ἀντὶ τοῦ *εὐδοκῶ* ἐτέθη.—» Τουτέστιν, ἐν ᾧ ἀναπαύομαι, ἐν ᾧ ἀρέσκομαι ». Θεοφύλακτος.—« Τί δέ ἐστι τὸ, ἐν ᾧ εὐδόκησα; Ἀντὶ τοῦ, ᾧ ἐπαναπαύομαι· ἢ, ἐπειδὴ, γεννηθέν-

---

(α) Ὡς ἐν Λουκ. γ'. 22. « Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ βαπτισθῆναι ἅπαντα τὸν λαὸν » . . . ἀνεωχθῆναι τὸν οὐρανὸν καὶ καταβῆναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον . . . καὶ φωνὴν ἐξ οὐρανοῦ γενέσθαι, λέγουσαν ».

(β) Παρβλ. Λουκ. ε'. 12. « Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν μιᾷ τῶν πόλεων, » καὶ ἰδοὺ, ἀνὴρ πλήρης λέπρας ».—ιθ'. 20. « Καὶ ἕτερος ἦλθε, λέγων· κύριε, ἰδοὺ, » ἡ μνᾶ σου, ἣν εἶχον ἀποκειμένην ἐν σουδαρίῳ ».—Πράξ. ἡ. 27. « Καὶ ἀναστὰς » ἐπορεύθη καὶ ἰδοὺ, ἀνὴρ Αἰθίοψ εὐνοῦχος, δυνάστης Κανδάκης τῆς βασιλίσσης » Αἰθιόπων ».

(γ) Ψαλμ. κά. 21. « Ῥῦσαι ἀπὸ ῥομφαίας τὴν ψυχήν μου, καὶ ἐκ χειρὸς κυ- » νὸς τὸν μονογενῆ μου ».

(δ) Ἱερεμ. ς'. 26. « Θύγατερ λαοῦ μου, περίζωσαι σάκκον, κατάπασσε ἐν » σποδῷ· πένθος ἀγαπητοῦ ποίησαι σεαυτῇ κοπετὸν οἰκτρόν ».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

» τος αὐτοῦ, οἱ ἄγγελοι ὕμνουν λέγοντες· Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, » καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία· εὐδοκία δέ ἐστιν ἡ ἀγαθὴ » θέλησις· ἀγαθὴ δὲ θέλησις ἦν τὸ σωθῆναι τοὺς ἀνθρώπους· νῦν » εἶπεν ὅτι οὗτός ἐστιν, ἐν ᾧ τὰ ἀγαθὰ ἠθέλησα· τουτέστι, δι' » οὗ ἡ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων ». Εὐθύμιος Ζιγαβηνός.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΛΥΚΟΥΡΓΟΥ,

ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ,

ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΙΣ ΕΙΣ ΣΩΚΡΑΤΗΝ ΚΟΛΙΑΤΣΟΝ,

Προχειριζόμενον διάκονον ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ τῆς Ῥιζαρείου Σχολῆς τῇ 11 δεκεμβρίου 1860.

Ἵστασαι πρὸ τοῦ ἱεροῦ θυσιαστηρίου, ἀπεκδεχόμενος τῆς ἱερᾶς διακονίας τὸ χάρισμα διὰ χειρῶν τοῦ σεβασμιωτάτου ἀρχιερέως. Οὕτως *ἀποδίδεις τῷ Θεῷ τὰς εὐχάς σου* (α). Οὕτως ἐκπληροῖς καὶ τὸν πόθον τοῦ αἰδεσιμωτάτου πατρός σου, καὶ τῶν φίλων σου τὰς εὐχάς, καὶ τὸν σκοπόν, εἰς ὃν ἀπέβλεπον οἱ ἀοίδιμοι καθιδρυταὶ τῆς ἱερᾶς σχολῆς ταύτης, ἧς καὶ σὺ τρόφιμος ἐχρημάτισας. Εἴθε τὸ παράδειγμά σου μιμηθῶσι καὶ ἄλλοι! Εἴθε ἡ ἁγία ἡμῶν Ἐκκλησία, ἐν ᾗ ἤδη *μάλιστα ὁ μὲν θερισμὸς πολὺς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι* (β), ἀξίους προσκτήσηται ὑπηρέτας τοῦ θείου λόγου, ἀξίους *οἰκονόμους τῶν τοῦ Θεοῦ μυστηρίων*.

Ἀποφασίσας καὶ σὺ νὰ καταλεγῇς εἰς τῶν λειτουργῶν τῆς Ἐκκλησίας τὴν τάξιν, πάντως ἀνελογίσθης, ὁποῖον ἀναδέχεσαι ἔργον. Ἔργον θεῖον, ὡς ἐκ τοῦ εἰσαγαγόντος αὐτό· ἔργον ὑψηλόν, ὡς ἐκ τοῦ σκοποῦ, εἰς ὃν ἀποβλέπει· ἔργον βαρύτατον, ὡς ἐκ τῆς εὐθύνης, τὴν ὁποίαν φέρει ὁ τοῦτο ἀναδεχόμενος ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας. Πάντως γινώσκεις, ὅτι ὁ λειτουργὸς τῆς Ἐκκλησίας κυρίαν [illegible] ἔνει νὰ σπείρῃ τὸν σπόρον τοῦ

(α) Ψαλμ. ριέ. 8. 9.
(β) Ματθ. θ'. 37.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

θείου λόγου, νὰ διαδώσῃ τὸ φῶς τοῦ Εὐαγγελίου, νὰ διασκεδάσῃ τὸ σκότος, νὰ καθαιρέσῃ τὴν πλάνην, νὰ ἐκριζώσῃ τὴν δεισιδαιμονίαν, νὰ ἐξαφανίσῃ τὴν ἀπιστίαν· κυρίαν πρόθεσιν ἔχει νὰ ἀπαλλάξῃ τοὺς ὁμοίους αὐτῷ τῶν δεσμῶν τῆς ἀγνωσίας καὶ νὰ ἀποκαλύψῃ αὐτοῖς τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ· νὰ ἀποσπάσῃ ἀπὸ τῶν γηΐνων καὶ νὰ ἀνυψώσῃ εἰς τὰ οὐράνια· νὰ ἀποτρέψῃ ἀπὸ τοῦ κακοῦ καὶ νὰ ὁδηγήσῃ εἰς τὸ ἀγαθόν· νὰ ἐκσπάσῃ ἀπὸ τοῦ διαβόλου καὶ νὰ προσαγάγῃ εἰς τὸν Θεόν. Ἐντεῦθεν ὁ λειτουργὸς τῆς Ἐκκλησίας πρέπει νὰ ἦναι ὁ κεκηρυγμένος ἐχθρὸς τῆς ἀφροσύνης, τῆς ἀκολασίας, τῆς κακίας, τῆς ἀσεβείας· φίλος δὲ καὶ ζηλωτὴς τῆς σωφροσύνης, τῆς ἀρετῆς, τῆς ἀληθείας, τοῦ θείου φόβου. Αὐτὸς πρέπει νὰ ἦναι ὁ προστάτης τῶν ἀδικουμένων. Αὐτὸς ὁ ἀντιλήπτωρ τῶν ὀρφανῶν καὶ χηρῶν. Αὐτὸς ὁ ἀπομάσσων τὰ δάκρυα τῶν κλαιόντων. Αὐτὸς ὁ παραμυθούμενος τοὺς ἐγκαταλελειμμένους καὶ θλιβομένους. Αὐτὸς ὁ ἐνισχύων τοὺς ὀλιγοψύχους. Αὐτὸς ὁ ἀνορθῶν τοὺς πεπτωκότας. Αὐτὸς καὶ εἰς τὴν καλύβην πρέπει νὰ εἰσέρχηται τοῦ πτωχοῦ, καὶ παρὰ τὴν κλίνην νὰ κάθηται τοῦ ἀσθενοῦς· αὐτὸς, ἑνὶ λόγῳ, πανταχοῦ καὶ πάντοτε νὰ μεταδίδῃ τοῦ Εὐαγγελίου τὴν εὐλογίαν.

Ναί, πρὸς τὸν λειτουργὸν τῆς Ἐκκλησίας πάντες τὰς χεῖρας ἐκτείνουσι· πάντες πρὸς αὐτὸν κράζουσιν, ὡς ὁ τυφλὸς ὁ παρὰ τὴν ὁδὸν καθήμενος· «Ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, ἐλέησόν με! Γενοῦ μοι διδάσκαλος, γενοῦ ὁδηγὸς, γενοῦ σύμβουλος, γενοῦ ἰατρός! Θεράπευσον τὴν νοσοῦσαν καρδίαν μου. Ἐπανάγαγέ με εἰς τὸν Θεόν. Ὁδήγησόν με εἰς τὴν ἀρετήν. Κατεύθυνόν με εἰς τὴν πίστιν».

Κατὰ ταῦτα τὸ ἔργον τοῦ λειτουργοῦ τῆς Ἐκκλησίας εἶναι τὸ μέγιστον πάντων. Μακάριος δὲ ὅστις, ἀναδεχόμενος τοῦτο, διεξάγει αὐτὸ ἀξίως καὶ τοῦ Κυρίου καὶ τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ περὶ τούτου δὲ ἂς παρακαλέσωμεν πάντες ἀπὸ καρδίας τὸν Κύριον ὑπὲρ τοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν τούτου·

Εὔσπλαγχνε Κύριε, κατάπεμψον τὴν χάριν τοῦ Πνεύματός σου ἐπὶ τὸν δοῦλόν σου τοῦτον. Ἐνίσχυσον αὐτὸν τῇ θείᾳ δυνάμει σου. Κράτυνον αὐτὸν ἐν τῇ πίστει. Δὸς αὐτῷ τὴν ῥομφαίαν τοῦ Πνεύματος, ὅπως καὶ αὐτὸς ἀναδείξῃ ἑαυτὸν ἄξιον λειτουργὸν τῆς

ἁγίας σου Ἐκκλησίας· ὅπως καὶ αὐτὸς καταγγείλῃ τοῦ *θείου νόμου σου τὰ μαρτύρια*· ὅπως καὶ αὐτὸς δοξάσῃ τὸ πανάγιον ὄνομά σου.

ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΗΘΙΚΗ.

Ὁ εὐγνώμων υἱός.

Ἐν Ἀλγερίῳ παρεστάθη ποτὲ κατανυκτική τις σκηνή. Σουηδός τις νεανίσκος ἀπήχθη αἰχμάλωτος ἵνα δουλεύῃ σκληροὺς κυρίους. Δουλεύσας δὲ ἱκανὸν χρόνον, ἐξηγοράσθη ὑπό τινων οἰκείων αὐτοῦ, καὶ ἔμελλεν ἤδη νὰ ἐπιστρέψῃ ἄσμενος εἰς τὴν Εὐρώπην. Περιεπάτει λοιπὸν εἰς τὸν λιμένα, προσμένων οὔριον ἄνεμον πρὸς ἀπόπλουν· ἀλλ' ἰδοὺ καὶ ἄλλο Σουηδικὸν πλοῖον, ἐλκόμενον εἰς τὸν λιμένα ὑπὸ πειρατικῶν Ἀλγερίνων. Οἱ ἐν αὐτῷ αἰχμάλωτοι ἀποβιβάζονται σιδηροδέσμιοι εἰς τὴν γῆν. Εἰς σκέψεις βεβυθισμένος καὶ εἰς μικρὸν ἀπὸ τοῦ πλοίου ἀπόστημα ἵστατο ὁ νέος Σουηδὸς, ἐκ καρδίας οἰκτείρων τοὺς δυστυχεῖς, τοὺς ὁποίους κατέλαβε τοιαύτη σκληρὰ μοῖρα. Ἀνὰ δύο διέβαινον οὗτοι τὸν λιμένα, δεδεμένοι βαρείαις ἁλύσεσιν. Ἀλλὰ διὰ τί τόσοῦτον ὑπὲρ λόγον συνταράσσεται ὁ Σουηδὸς νεανίσκος; Τίς εἶναι ὁ ἄγνωστος, σιδηροδέσμιος, ὃν αὐτὸς προστρέχων περιπτύσσεται ἄναυδος; Ὁ ἄγνωστος γέρων εἶναι ὁ *πατὴρ αὐτοῦ*· διὰ τοῦτο μετά τινας στιγμὰς ἀνακράζει ὁ νέος· *Πάτερ, ἰδοὺ ὁ υἱός σου*! Μετὰ διαπύρου ἱεροῦ φίλτρου περιπτύσσεται ὁ πατὴρ τὸν υἱὸν, ὁ υἱὸς τὸν πατέρα· δάκρυα χαρᾶς βρέχουσι τὰς πυρώδεις αὐτῶν παρειάς. Οἱ δυστυχεῖς! Ἐν τῇ στιγμῇ τῆς ἀνεκφράστου ταύτης χαρᾶς ἐλησμόνησαν ὅτι τὸ ἀνέλπιστον τοῦτο συμβὰν δὲν εἶναι ἡ εὐκταιοτάτη αὐτοῖς ἕνωσις, ἀλλὰ νέος λυπηρότατος χωρισμός· ὡς ἂν εἰ ἐξηγέρθησαν ἀπὸ βαθυτάτου ὕπνου, θεωροῦσι τότε περὶ ἑαυτοὺς, καὶ τὰ δάκρυα τῆς χαρᾶς διαδέχονται φω-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ναὶ ἀπογνώσεως, πικροὶ λύπης ὀλολυγμοὶ διὰ τὸν ὅσαν οὔπω σκληρὸν καὶ αἰώνιον αὐτῶν ἀποχωρισμόν! Ὁ υἱὸς κλαίει ἤδη ἐλεεινῶς διὰ τὴν δυστυχίαν, ἥτις κατέλαβε τὸν πατέρα!

Ὁ Σουηδὸς νεανίσκος, κενώσας ὑπὲρ τὸν ἐνιαυτὸν τὸ πικρὸν ποτήριον τῆς δουλείας, ἠσθάνετο ἐκ σπλάγχνων καρδίας, ὅτι ὁ γηραιὸς ἀσθενὴς αὐτοῦ πατὴρ ταχέως ἤθελεν ἀποθάνει ὑπὸ τὸ βαρὺ ἄχθος τῶν πολλῶν ἐργασιῶν καὶ πόνων μετὰ τροφῆς τοσοῦτον ἀθλίας· ὅθεν ταχέως διερλέχθη τὴν ψυχὴν ὑπὸ τῆς εὐγενοῦς ἀποφάσεως νὰ παραδώσῃ ἑαυτὸν ὑπὲρ τοῦ πατρὸς εἰς τὴν δουλείαν, νὰ σώσῃ αὐτὸν, νὰ θυσιασθῇ ὑπὲρ αὐτοῦ.

» Δὲν ἐπιστρέφω εἰς τὴν πατρίδα, ἔκραζεν ὁ νεανίσκος· ἐγὼ μὲν εἶμαι ἰσχυρὸς, καὶ δύναμαι νὰ ἐργάζωμαι, ἀλλ' ὁ πατήρ μου εἶναι γέρων καὶ ἀσθενής. . . . Ἄφετε τοῦτον νὰ ὑπάγῃ ἀντ' ἐμοῦ εἰς τὴν πατρίδα· λάβετε ἐμὲ ἀντ' αὐτοῦ· μετὰ χαρᾶς θέλω φέρει τὰς ἁλύσεις μέχρι θανάτου ὑπὲρ αὐτοῦ ».

Ἄσμενος ἐδέχθη ὁ ἐπιστάτης τῶν δούλων τὴν ἀλλαγὴν ταύτην. Ὁ πατὴρ ἀπελύθη τῶν βαρέων ἁλύσεων, καὶ ἀντ' αὐτοῦ ὁ υἱὸς ἀπήγετο σιδηροδέσμιος. Πολλὴν ἔτι ὥραν περιεπτύσσετο ὁ πατὴρ τὸν υἱὸν, ὁ υἱὸς τὸν πατέρα· ἔκλαιον δάκρυα χαρᾶς· ἔκλαιον δάκρυα λύπης, ἕως οὗ ἐκρούσθη τὸ ἀνακλητήριον· τότε συνώδευσε τὸν υἱὸν αὐτοῦ μέχρι τοῦ δεσμωτηρίου ὁ γηραιὸς, ἔσφιγξε καὶ πάλιν τὸν εὐγενῆ νεανίαν εἰς τὸ πατρικὸν φιλόστοργον στῆθος, καὶ ἐπέστρεφε μελαγχολικὸς εἰς τὸν λιμένα.

Ἀλλὰ ταχέως ἔμελλε νὰ φέρῃ ἀγλαοὺς καρποὺς ὁ σπόρος τῆς τρυφερᾶς ἀγάπης, ὃν ὁ ἀγαθὸς ἐκεῖνος υἱὸς ἔσπειρεν. Ἡ εὐσεβὴς καὶ χρηστὴ αὕτη ἀφοσίωσις καὶ θυσία, τὸ καταπληκτικὸν τοῦτο δεῖγμα υἱϊκῆς ἀγάπης, ἐκοινοποιήθη καὶ εἰς τὸν Δέην τοῦ Ἀλγερίου. Τὸ ἀξιοθαύμαστον συμβὰν ἐμάλαξε τὴν καρδίαν καὶ τοῦ ὠμοῦ Μουσουλμάνου· ἡ καρδία αὐτοῦ εὐφράνθη εἰς τὸ ἄκουσμα τοιαύτης εὐγενοῦς πράξεως, καὶ χωρὶς ἀναβολῆς διέταξε νὰ ἐλευθερώσωσι τὸν υἱὸν, ἵν' ἀνταμειφθῇ δημοσίᾳ τοιοῦτον ὡραῖον παράδειγμα πιστῶς ἐκπληρωθέντος καθήκοντος υἱοῦ πρὸς πατέρα.

Πάντες οἱ παρόντες ἐπῄνεσαν τὴν ἀξιέπαινον τοῦ υἱοῦ ἀφοσίωσιν καὶ τὴν φιλάνθρωπον πρᾶξιν τοῦ Δέη, καὶ ἐπεκαλέσθησαν

τὴν εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοὺς εἰς τὴν πατρίδα αὐτῶν ἐπιστρέφοντας εὐτυχεῖς.

Συμφωνία τῶν λόγων πρὸς τὰς πράξεις.

Ὁ περικλεὴς Γέσνερος, ὁ ἐν Λειψίᾳ καθηγητὴς τῆς ἠθικῆς, ἐπιχειρήσας ποτὲ ἀπὸ τοῦ διδασκαλικοῦ βήματος νὰ πραγματευθῇ περὶ τοῦ δικαιώματος, ὅπερ ἔχουσιν οἱ δυστυχοῦντες εἰς τὸ κινεῖν τὴν τῶν ἄλλων συμπάθειαν καὶ εὐσπλαγχνίαν, διὰ τὴν ζωηρὰν αὐτοῦ φαντασίαν καὶ ἔξοχον εὐαισθησίαν τοσοῦτον ἐπιτηδείως ἐζωγράφησε τὴν περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης εἰκόνα, ὥστε πολλοὺς τῶν ἀκροατῶν αὐτοῦ ἐκίνησεν εἰς δάκρυα. Ἐξ αὐτῶν δέ τις, θέλων ὑπὸ περιεργείας νὰ πληροφορηθῇ, εἰ ἆρα αἱ πράξεις τοῦ καθηγητοῦ ἦσαν σύμφωνοι πρὸς τὰς διδασκαλίας, ἀναλαβὼν σχῆμα πτωχοῦ, εἰςῆλθε πρὸς αὐτὸν, καὶ ὡς δῆθεν τεθλιμμένος καὶ συνεσταλμένος, παρέστησε τὴν οἰκτρὰν αὐτοῦ κατάστασιν, καὶ ἣν εἶχε κατεπείγουσαν χρείαν τριακοσίων ταλήρων, ἵν' ἀποτίσῃ εὐθὺς τότε χρέος, δι' ὃ, μὴ ἐξοφλούμενον, ἠπειλεῖτο νὰ φυλακισθῇ. Καὶ τοσαύτη τῷ ὄντι εἶναι ἡ περιουσία μου, ἀπεκρίθη ὁ Γέσνερος· εἶμαι ὅμως εὐδαίμων, εἰ προσφέρων τὴν μικρὰν ταύτην ποσότητα, δύναμαι νὰ σοὶ βοηθήσω ἐπὶ τοσοῦτον. Λαβὼν δὲ τὰ χρήματα, ἐνεχείρισεν αὐτὰ εἰς τὸν προσποιούμενον τὸν ἐπαίτην· ὅςις εὐχαριστήσας αὐτῷ, ὑπεσχέθη νὰ ἀποδώσῃ τὰ δανεισθέντα μετὰ ἕνα μῆνα. Μὴ φροντίζῃς, μὴ, ἀγαπητέ μοι, ἀπεκρίθη ὁ καθηγητής· εἰ καὶ εἶμαι πτωχὸς (καὶ ἦτο ἀληθῶς, καὶ πάντοτε ἔμεινε τοιοῦτος), θέλω προσμείνει ὅμως, ὅσον ἀγαπᾷς· ὕπαγε· ὁ Θεὸς νὰ σοὶ δώσῃ καλλιτέραν τύχην. Τότε πεσὼν εἰς τὰ γόνατα ὁ νέος ἐκεῖνος, καὶ καταφιλήσας τοῦ καθηγητοῦ τὴν χεῖρα, ἐζήτησε συγγνώμην διὰ τὴν βάσανον, εἰς ἣν ἠθέλησε νὰ καθυποβάλῃ τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ.—» Καὶ πῶς ποτε, εἶπεν ὁ Γέσνερος, ἐδύνασο νὰ ἀμφιβάλῃς περὶ τῆς ἀγάπης μου εἰς τὸ βοηθεῖν τοὺς δυστυχεῖς; Μὲ ὑποθέτεις ἀναίσθητον πρὸς ταύτην τὴν ἡδονήν; Καὶ τίς ἄλλη θερμοτέρα ἡδονὴ ὑπάρχει ἐν τῷ κόσμῳ, ἢ νὰ ἀγαθοποιῶμεν τὸν πλησίον ἡμῶν; Τοσοῦτον ἀναγκαία εἰς τὴν ψυχήν μου εἶναι αὐτὴ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βόλου

ἡ ἡδονὴ, ὅσον ἡ τροφὴ εἰς τὸ σῶμά μου· καὶ πίστευσόν μοι, φίλε, ὅτι, ὁπότε δὲν ἤθελον δυνηθῆ πλέον νὰ βοηθῶ τοὺς δυστυχεῖς, ἡ μὴ πλήρωσις τῆς χρείας μου ταύτης ἤθελε μοὶ ἐπιφέρει τὸν θάνατον.

Ἀγάπη πρὸς τοὺς ὑπηκόους, προτιμωμένη τῆς πατρικῆς φιλοστοργίας.

Ἰωάννης ὁ Β', ὁ βασιλεὺς τῆς Πορτουγαλλίας, ὁ ἐπικληθεὶς μέγας καὶ αὐστηρὸς, ὡς ἀνηγγέλθη αὐτῷ ὁ θάνατος τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ υἱοῦ, ὃν ἠγάπα τρυφερώτατα, εἰ καὶ μὴ ἀπεδείχθη ἄξιος ὢν περὶ τῆς ἀνατροφῆς καὶ ἐκπαιδεύσεως αὐτοῦ εἶχε καταβάλει φροντίδων, εἶπε λόγον, οὔτινος γενναιότερος οὐδέποτε ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ στόματος ἄλλου τινὸς ἄρχοντος· « Ἡ μόνη μου παραμυθία εἶναι, ὅτι ὁ υἱός μου οὗτος δὲν ἦτο ἱκανὸς νὰ βασιλεύῃ, καὶ ὁ Θεὸς, ἀφαιρῶν μου αὐτὸν, ἔδειξε πόσον προστατεύει τὸν λαόν μου ».

Εὐγνωμοσύνη.

Τὸ ἔτος 1619 Λουδοβῖκος ὁ ιγ' ὥρισε σιτηρέσιον δύο χιλιάδων φράγκων εἰς τὸν Γάλλον φιλολόγον *Κλαύδιον Φαύριον* ἵνα συνεργασθῇ εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ λεξικοῦ τῆς βασιλικῆς ἀκαδημίας· ἀλλὰ δὲν παρῆλθεν ἐν τῷ μεταξὺ πολὺς χρόνος, καὶ ἀφῃρέθη ἀπ' αὐτοῦ τὸ σιτηρέσιον τοῦτο· ὥστε ὁ ταλαίπωρος Φαύριος, ἀκολουθῶν τὴν κοινὴν τῶν πεπαιδευμένων ἀνδρῶν τύχην, περιέπεσεν εἰς ἐλεεινὴν πτωχείαν. Ὅτε δὲ ὁ καρδινάλιος Ῥιχελιεῦος (Richelieu), ὑπενδοὺς εἰς τὰς ἱκεσίας τῶν ὑπὲρ αὐτοῦ πρεσβευσάντων φίλων, ἀνενέωσε πάλιν τὸ σιτηρέσιον, καὶ ὁ φιλολόγος ἦλθεν ἵνα εὐχαριστήσῃ αὐτῷ διὰ ταύτην τὴν εὐεργεσίαν, εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ καρδινάλιος· « Οὕτω δὲν θέλεις λησμονήσει εἰς τὸ λεξικὸν τὴν λέξιν *σιτηρέσιον* ». « Οὐχὶ, βεβαίως, σεβασμιώτατε, ἀπεκρίθη ὁ Φαύριος, καὶ πολὺ ὀλιγώτερον μάλιστα τὴν λέξιν *εὐγνωμοσύνη*.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΕΤΟΣ Ε'. ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ, ΤΗ 1 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1861. ΑΡΙΘ. 2.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΟΣ ΚΗΡΥΞ,

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ.

« *Κήρυξον τὸν λόγον* ».
Πρὸς Τιμόθ. Β'. δ'. 2.

Ο ΑΓΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ,

ΩΣ ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΚΑΙ ΘΕΟΛΟΓΟΣ ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟΣ (α).

Ὁ θεῖος Δαμασκηνὸς ἐξελέξατο πλεῖστα ἐκ τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους· οὐχ ἧττον δὲ ἠρανίσατο πολλὰ ἐκ τῶν τοῦ Ἀρεοπαγίτου καὶ ἐκ τῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου συγγραφῶν, ἔτι δὲ καὶ ἐκ τῶν πονημάτων τοῦ μεγάλου Βασιλείου καὶ τῶν δύο Γρηγορίων, τοῦ Ναζιανζοῦ καὶ Νύσσης. Τοῦ Πρόκλου, τοῦ Πορφυρίου, Ἰωάννου τοῦ Φιλοπόνου, καθὸ ὑπομνηματιστοῦ τοῦ Ἀριστοτέλους, τοῦ Νεμεσίου, Δαβὶδ τοῦ Ἀρμενίου καὶ τοῦ μοναχοῦ Μαξίμου, περιωνύμου διὰ τὸν κατὰ τῶν Μονοθελητῶν γενναῖον πόλεμον αὐτοῦ, τὰ συγγράμματα ἀναγνοὺς εἶχεν ὁ Δαμασκηνός. Αἱ παρεκβάσεις τοῦ θείου Δαμασκηνοῦ, καίπερ ἑτερογενές τι ἐπὶ τῶν παντοίων ἀντικειμένων καὶ τοῦ εἱρμοῦ τῆς ὑποθέσεως ἐκ πρώτης ὄψεως ὑποδεικνύουσαι, πολυμάθειαν οὐχὶ κοινὴν ἐκείνοις τοῖς χρόνοις ἀναφαίνουσι. Καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν καθαρῶς φιλοσοφικὴν τοῦ Θεοῦ γνῶσιν, συνίστησι, συμφώνως τῷ Σταγειρίτῃ, τὴν ἄμεσον παρατήρησιν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ καθαρὸς λόγος εἶναι ἡ εἰκὼν τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ ὄργανον πάσης ἀνακαλύψεως ἀνθρωπίνης, τούτου ἕνεκα ὁ ἡμέτε-

(α) Ὅρα Ἔτ. Ε' Ἀριθμ. 1. σελ. 1—12.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ρος φιλόσοφος, εἰς ἀνεύρεσιν τῆς καθόλου καὶ ὑπερτάτης ἀληθείας, προστρέχει εἰς τὴν φιλοσοφίαν, ἧς τέρμα καὶ σκοπὸν πρώτιστον τίθησι τὸν Θεόν. Ἡ φιλοσοφία λοιπὸν ἐπιζητεῖ τὴν ἀπολεσθεῖσαν ἀλήθειαν ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ ὑλισμοῦ καὶ τῆς παχυλῆς αἰσθήσεως. Ὤφειλον οἱ ἄνθρωποι νὰ ἀσπάζωνται ὡς τιμαλφέστατον θησαυρὸν τὴν ἰδέαν, τὸ ἄϋλον, τὸν λόγον, τὰς δὲ αἰσθήσεις νὰ λογίζωνται θεραπαινίδας, ὄργανα τοῦ ἐν αὐτοῖς ὑπάρχοντος λόγου. Τότε δὲ ὁ νοῦς καθορμίζεται πρὸς τὸ μακάριον τέλος, ἀνάγεται πρὸς τὴν ὑπὲρ πᾶσαν αἴσθησιν καὶ κατάληψιν ἀρχὴν, ἥτις εἶναι ὁ Θεός, ὁ τῶν πάντων αἴτιος καὶ ποιητὴς καὶ δημιουργός. Ἡ ἐν ἀντικειμένῳ ἀλήθεια ὑφίσταται εἰς τὴν ἐναργῆ γνῶσιν· πηγὴ δὲ τῆς γνώσεως ἀκένωτος διατελεῖ ὢν ὁ Θεὸς, ἡ ἀληθὴς σοφία, ἧς ἀπαύγασμα εἶναι ἡ φιλοσοφία.

Ὁ θεῖος Δαμασκηνὸς εὐστόχως τὴν φιλοσοφίαν θεωρῶν ὑπηρέτιδα τῆς θεολογίας, καθότι καὶ ἐκείνης πρώτιστον μέλημα ὁ Θεός ἐστι, τὴν ἐπιστημονικὴν γνῶσιν φῶς ἀνακηρύττει. Τὸ ὂν καὶ ἀληθῶς ὑπὲρ οὐσίαν ὂν γινώσκει ὁ κεκαθαρμένος τὴν διάνοιαν, ὁ φωταγωγούμενος ὑπὸ τῆς κατὰ Χριστὸν φιλοσοφίας. Γνῶσιν δὲ παραδέχεται ὁ Δαμασκηνὸς τὴν ἀληθῆ τῶν ὄντων γνῶσιν. Ἰδοὺ τίνι τρόπῳ ἐκφράζεται· «Οὐδὲν τῆς γνώσεώς ἐστι τιμιώτερον· ἡ » γὰρ γνῶσις φῶς ἐστι ψυχῆς λογικῆς· τὸ ἔμπαλιν, ἡ ἄγνοια » σκότος. Ὡς γὰρ ἡ φωτὸς στέρησις σκότος ἐστὶν, οὕτω καὶ ἡ » τῆς γνώσεως στέρησις λογισμοῦ σκότος ἐστίν· ἀλόγων μὲν » γὰρ ἡ ἄγνοια ἴδιον, λογικῶν δὲ ἡ γνῶσις· ᾧ τοίνυν μὴ πάρεστι » γνῶσις, γνωστικῷ κατὰ φύσιν ὄντι καὶ ἐπιστημονικῷ, οὗτος, » κατὰ φύσιν ὢν λογικὸς, ἐξ ἀμελοῦς καὶ ῥαθύμου ψυχῆς ἀλό- » γων ἐστὶ χείρων. Γνῶσιν δέ φημι τὴν ἀληθῆ τῶν ὄντων γνῶ- » σιν· τῶν γὰρ ὄντων αἱ γνώσεις· ἡ ψευδὴς γνῶσις, ὡς τοῦ μὴ » ὄντος οὖσα γνῶσις, ἄγνοια μᾶλλον ἤπερ γνῶσίς ἐστι· τὸ γὰρ » ψεῦδος ἕτερον οὐδὲν, ἢ τὸ μὴ ὂν καθέστηκεν » (α). Ὁ ἡμέτερος φιλόσοφος δοξάζει τὸν λόγον τὸν ἐν ἡμῖν ὡς νοῦν ὁρῶντα καὶ γνωστικὸν καὶ δεκτικὸν τῆς τῶν ὄντων γνώσεως καὶ ἐπιστήμης.

(α) Διαλεκτ. Α'.

Ἑπομένως καθὸ ὑπὸ παραπετάσματι τῷ σαρκίῳ καλυπτομένη ἡ ψυχὴ, δεῖται τοῦ διδάξοντος. Ὁ δὲ ἀψευδὴς τῆς ἀληθείας διδάσκαλος, ὁ θρέψας τὴν ἀνθρωπότητα διὰ τοῦ οὐρανίου μάννα, ὁ ἠθοποιήσας αὐτὴν καὶ τὰς ὑγιεῖς τοῦ ψυχολογεῖν καὶ ἠθικολογεῖν ἀρχὰς παρασχὼν, καὶ ἀναζωπυρήσας τὸ ἔναυσμα τῆς ἄχρις αὐτοῦ νεκρᾶς καὶ ἐσβεσμένης φιλοσοφίας, εἶναι ὁ ἀρχηγέτης τῆς νεωτέρας ἐπιστήμης, ἡ ἐνυπόστατος σοφία, ὁ Χριστὸς καὶ ἡ ἀληθὴς χριστολογία αὐτοῦ.

Ὁ ἱερὸς Ἰωάννης ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις ἐξετάσας τὸ ἀντικείμενον τῆς φιλοσοφίας, εἶπε καὶ ὅσα ἀρέσκουσι τοῖς ἀρχαίοις φιλοσόφοις, καὶ ὅσα συνάδουσι πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς ὀρθοδόξου θεολογίας. Δὲν πρέπει δὲ νὰ εἴμεθα αὐστηροὶ ἐπικριταὶ, καὶ πολλῷ μᾶλλον ὅτι ὁ ἡμέτερος φιλόσοφος, ζῶν κατὰ τὸν αἰῶνα τῆς παρακμῆς τῶν φώτων, ἐκαλλιέργησε τὴν ἐπιστήμην, καὶ ἐπότισε τὰ ἔνθα καὶ ἔνθα ἀπαντώμενα σπέρματα τῆς φιλοσοφίας. Παραθέτομεν ὁλόκληρον τὸν ὁποῖον δίδωσιν ὁρισμὸν τῆς φιλοσοφίας. « Φιλοσοφία ἐστὶ γνῶσις τῶν ὄντων, ἢ ὄντα ἐστὶ· τουτέστι, γνῶ-» σις τῆς τῶν ὄντων φύσεως· καὶ πάλιν φιλοσοφία ἐστὶ γνῶσις » θείων τε καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων, τουτέστιν, ὁρατῶν τε » καὶ ἀοράτων. Φιλοσοφία πάλιν ἐστὶ μελέτη θανάτου, τοῦ » προαιρετικοῦ καὶ τοῦ φυσικοῦ· διττὴ γὰρ ζωὴ, ἥτε φυσικὴ, καθ' » ἣν ζῶμεν, καὶ ἡ προαιρετικὴ, καθ' ἣν προσπαθῶς τῆς παρούσης » ζωῆς ἀντεχόμεθα· διττὸς καὶ ὁ θάνατος, ὅ τε φυσικὸς, ὅς ἐστι » χωρισμὸς ψυχῆς ἀπὸ σώματος, καὶ ὁ προαιρετικὸς, καθ' ὃν τῆς » παρούσης ζωῆς καταφρονοῦντες, πρὸς τὴν μέλλουσαν ἐπειγό-» μεθα. Φιλοσοφία αὖθίς ἐστιν ὁμοιοῦσθαι Θεῷ· ὁμοιούμεθα δὲ » Θεῷ κατὰ τὸ σοφὸν, ἤτοι τὴν ἀγαθοῦ γνῶσιν ἀληθῆ· καὶ κατὰ » τὸ δίκαιον, ὅ ἐστι τὸ τοῦ ἴσου διανεμητικὸν καὶ ἀπροσωπό-» ληπτον ἐν κρίσει· καὶ κατὰ τὸ ὅσιον δὲ τὸ ὑπὲρ τὸ δίκαιον, » ἤτοι τὸ ἀγαθὸν, τὸ εὐεργετεῖν τοὺς ἀδικοῦντας. Φιλοσοφία » ἐστὶ τέχνη τεχνῶν καὶ ἐπιστήμη ἐπιστημῶν· ἡ γὰρ φιλοσοφία » ἀρχή ἐστι πάσης τέχνης. Δι' αὐτῆς γὰρ πᾶσα τέχνη εὕρηται » καὶ πᾶσα ἐπιστήμη· τέχνη οὖν ἐστιν ἡ ἔν τισι σφαλλομένη κα-» τά τινας· ἐπιστήμη δὲ, ἡ ἐν μηδενὶ σφαλλομένη· μόνη δὲ φι-

» λοσοφία οὐ σφάλλεται. Καθ' ἑτέρους δὲ, τέχνη ἡ διὰ χειρῶν » ἐργαζομένη, ἐπιστήμη δὲ πᾶσα λογικὴ τέχνη, γραμματικὴ, » ῥητορικὴ καὶ αἱ τοιαῦται. Φιλοσοφία πάλιν ἐστὶ φιλία σοφίας· » σοφία δὲ ἀληθὴς, ὁ Θεός ἐστιν· ἡ οὖν ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸν, » αὕτη ἐστὶν ἀληθὴς φιλοσοφία ».

Ὁ τελευταῖος ὁρισμὸς συνταὐτίζεται τῷ ὑπὸ τοῦ Πυθαγόρου δοθέντι, εἰς ἀντιδιαστολὴν τῶν ἀρχαίων, ἑαυτοὺς σοφοὺς καλούντων. Οἱ νομοθέται, οἱ μουσικοί, οἱ ζωγράφοι καὶ καθεξῆς, ὡς εὑρίσκεται ἐν τῷ τοῦ Πλάτωνος Πρωταγόρᾳ, ἐκαλοῦντο σοφοὶ καὶ σοφισταί. Εἰς τρόπον ὥστε οἱ ποικίλοι τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς σοφίας ὁρισμοὶ, οἱ ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου Πατρὸς καὶ φιλοσόφου δοθέντες, ἔχουσι τὸ ἀκριβὲς αὐτῶν, καθ' ὅσον ἐξαιρέτως τὴν ἐφαρμογὴν ἀποβλέπουσιν. Οὐδόλως, ὡς ἀδίκως ἔπραξαν πολλοὶ τῆς ἑσπερίας Εὐρώπης σοφοὶ, πρέπει νὰ ἀποδοκιμάσωμεν τὸν ὁρισμὸν τοῦ θείου Ἰωάννου. Δικαιολογοῦμεν τὸν ἄνωθι ὁρισμόν· ἐπειδὴ αὐτὸς ὁ Κικέρων, ἀκολουθῶν τοῖς παλαιοῖς, προσαγορεύει τὴν φιλοσοφίαν ἐπιστήμην θείων καὶ ἀνθρωπίνων, ἐπιστήμην ἡμῶν αὐτῶν καὶ τοῦ ἡμετέρου δημιουργοῦ. Τῷ ὄντι στρεφομένη περὶ τὴν ἔρευναν τοῦ ἀνθρώπου ἐν ἑαυτῷ, ὑψοῦται ἡ φιλοσοφία ἐκ τῆς γνώσεως τοῦ ὄντος εἰς τὴν γνῶσιν τῆς τούτου ἀρχῆς, τοῦ Θεοῦ. « Sapientia autem est, ut a veteribus philosophis defini- » tum est, rerum divinarum et humanarum, causarumque, » quibus hæ res continentur, scientia » (α).

Ὁ Βάκων, ὁ μεγαλεπήβολος ἀνὴρ καὶ συγγραφεὺς τοῦ νέου ὀργάνου, ὥριζε τὴν φιλοσοφίαν πρώτην ἐπιστήμην, ἐπιστήμην τῶν ἀρχῶν· καὶ βεβαίως· ἡ σπουδὴ τοῦ ἀνθρώπου περιλαμβάνει τὴν σπουδὴν τῆς ἑαυτοῦ διανοίας, τῶν νόμων τῶν διεπόντων αὐτὴν, τῶν ἰδεῶν τῶν πηγαζουσῶν ἐκ ταύτης, τῶν ἰδεῶν τῶν χρησιμευουσῶν δίκην σημείου ἠρεμίας πρὸς τὰς λοιπὰς, τὰς δευτερευούσας. Ὁ Καρτέσιος ἀληθῶς ἔλεγεν, ὅτε προσηγόρευε τὴν ἐπιστήμην ἐξαγόμενον τῶν πρώτων φυσικῶν ἀρχῶν, προσκτηθεῖσαν διὰ τῶν φώτων τοῦ φυσικοῦ λόγου, ἵνα ἀποδείξῃ ὅτι οὐχὶ,

(α) Cicer. De officiis lib. II, c. 2.

ὥσπερ αἱ λοιπαὶ ἐπιστῆμαι, ἄλλης αὐθεντίας χρῄζει, εἰ μὴ τῆς ἐναργείας, τῆς ἐνοράσεως καὶ τοῦ συλλογισμοῦ. Δικαιολογοῦμεν τὸν ἡμέτερον φιλόσοφον Δαμασκηνὸν καὶ ἄριστον λυρικὸν καὶ ὑμνῳδὸν τῆς ἁγίας ἡμῶν ὀρθοδόξου, τῆς μόνης Ἀνατολικῆς, Ἐκκλησίας, ἐν τῷ τελευταίῳ ἐδαφίῳ τοῦ ὁρισμοῦ τῆς φιλοσοφίας, ὑποστηρίζοντες ὅτι οὐδὲν ὡραιότερον παρὰ τὴν ἀγάπην, τὸν ἔρωτα τῆς σοφίας. Διὰ τί; Τότε εἶναί τις πολυμαθὴς, ὅταν γινώσκῃ τὴν ἀλήθειαν· τότε εἶναι σοφὸς, ὅταν ἐξασκῇ, πράττῃ ταύτην. Ἡ σοφία ἐν ἄλλοις εἶναι ὁ ὀρθὸς νοῦς σεσαρκωμένος ἐν τῇ πράξει, ὁ ὀρθὸς λόγος ἐν ἐνεργείᾳ. Ἡ φιλοσοφία λοιπὸν προτίθεται νὰ διδάξῃ καὶ διαχύσῃ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων τὸν ὀρθὸν λόγον. Ὁ ὀρθὸς λόγος εἶναι τὸ κάτοπτρον τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ ἐπιστήμῃ, ἐν τῇ καλλιτεχνίᾳ, ἐν ταῖς κοινωνικαῖς θεσμοθεσίαις, ἐν τῇ δημοκρατίᾳ τῶν γραμμάτων, ἐν τῇ ἀριστοκρατίᾳ τῆς διανοίας καὶ τῆς ἀρετῆς, ἐν τῇ ἰσοπολιτείᾳ, τῇ ἐλευθερίᾳ καὶ τῇ φυσικῇ καὶ ἠθικῇ ἰσότητι.

Μεταβαίνομεν εἰς τὴν διαίρεσιν τῆς φιλοσοφίας παρὰ τῷ θείῳ Δαμασκηνῷ. Ἐν τῇ διαιρέσει ταύτῃ θαυμάζομεν τὴν ἔκτασιν τοῦ νοὸς καὶ τῶν γνώσεων τοῦ Δαμασκηνοῦ. Ἡ φιλοσοφία τοῦ δικαίου, τὸ φυσικὸν δίκαιον, ἡ νοολογία, ἡ πρακτικὴ, αἱ οἰκονομικαὶ καὶ πολιτικαὶ ἐπιστῆμαι, ἡ φυσικὴ φιλοσοφία, ἤτοι αἱ φυσικομαθηματικαὶ ἐπιστῆμαι, αἱ νεώτεραι διαιρέσεις τῆς φιλοσοφίας, πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως θεωρουμένης, ἀρκούντως ἐπεξηγοῦσι τὴν τοῦ Δαμασκηνοῦ διαίρεσιν. « Διαιρεῖται δὲ ἡ φιλο» σοφία εἰς θεωρητικὸν καὶ πρακτικόν· τὸ θεωρητικὸν, εἰς θεολο» γικὸν, φυσιολογικὸν καὶ μαθηματικόν· τὸ δὲ πρακτικὸν, εἰς ἠ» θικὸν, οἰκονομικὸν, πολιτικόν. Θεωρητικὸν μὲν οὖν ἐστι τὸ τὴν » γνῶσιν κοσμοῦν. Ἔστιν οὖν θεολογικὸν τὸ κατανοεῖν τὰ ἀσώ» ματα καὶ ἄὔλα· πρῶτον μὲν Θεὸν τὸν ὄντως ἄὔλον, ἔπειτα δὲ » καὶ ἀγγέλους καὶ ψυχάς. Φυσιολογικὸν δὲ, ἡ τῶν ὑλικῶν καὶ » προχείρων ἡμῖν γνῶσις, ἤτοι ζώων, φυτῶν, λίθων καὶ τῶν τοι» ούτων· μαθηματικὸν δὲ, ἡ τῶν καθ' αὑτὰ μὲν ἀσωμάτων, ἐν » σώμασι δὲ θεωρουμένων γνῶσις· ἀριθμῶν φημὶ, καὶ ἁρμονίας » φθόγγων, ἔτι δὲ σχημάτων καὶ ἄστρων κινήσεως. Ἡ μὲν οὖν

» περὶ ἀριθμοὺς θεωρία τὴν ἀριθμητικὴν συνίστησιν ἐπιστήμην· » ἡ δὲ περὶ φθόγγους, τὴν μουσικήν· ἡ δὲ περὶ τὰ σχήματα, » τὴν γεωμετρικήν· ἡ δὲ περὶ τὰ ἄστρα, τὴν ἀστρονομικήν· ταῦ- » τα δὲ μέσα σωμάτων καὶ ἀσωμάτων εἰσίν· ὁ γὰρ ἀριθμὸς » καθ' αὑτὸν μὲν ἀσώματός ἐστι· θεωρεῖται δὲ καὶ ἐν ὕλῃ, σίτῳ » τυχὸν, ἢ οἴνῳ, ἤ τινι τῶν τοιούτων. Τὸ δὲ πρακτικὸν περὶ ἀ- » ρετὰς καταγίνεται· ἦθος γὰρ κοσμεῖ καὶ πῶς πολιτεύεσθαι » διδάσκει· καὶ εἰ μὲν ἑνὶ ἀνθρώπῳ νομοθετεῖ, λέγεται ἠθικόν· » εἰ δὲ ὅλῳ οἴκῳ, λέγεται οἰκονομικόν· εἰ δὲ πόλεσι καὶ χώραις, » λέγεται πολιτικόν » (α).

(*Ακολουθεῖ*)

ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΚΑΙ ΝΕΟΤΗΣ.

Εφθασας ἤδη, ὦ νεανία, εἰς ἡλικίαν, καθ' ἣν ὀλίγον κατ' ὀλίγον θέλεις ἐγκαταλειφθῆ εἰς τὴν ἰδίαν σου διάκρισιν. Ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἀποκαθίστασαι ὀλιγώτερον ἐξηρτημένος τῶν διδασκάλων σου· οἱ παραίτιοι τῆς ζωῆς σου ἐκλείπουσιν· οἱ συγγενεῖς σου ἐγκαταλείπουσί σε· ἅπασα ἡ παιδική σου ἡλικία παρέρχεται καὶ ἀπαρνεῖταί σε. Ταχέως θέλεις ἰδεῖ σεαυτὸν μόνον. Θέλεις αἰσθανθῆ τότε τὴν σημασίαν τῶν λέξεων τούτων· *Νὰ ἦσαι μόνος ἐν τῷ κόσμῳ*· νὰ μὴ ἔχῃς εἰ μὴ σεαυτὸν μόνον, νὰ μὴ ἀνήκῃς εἰ μὴ εἰς σεαυτὸν μόνον. Ἀπὸ μὲν τῆς στιγμῆς, καθ' ἣν εἶδες τὸ φῶς τοῦ ἡλίου, μέχρι τῆς ὥρας ταύτης, ψυχαὶ πισταὶ, φιλικαὶ, ἐφρόντιζον περὶ σοῦ· ἀλλ' ὡς ὁ καρπὸς, ὅταν ὡριμάσῃ, πίπτει ἀπὸ τοῦ δένδρου, οὕτω καὶ σὺ ἀποκόπτεσαι ἤδη ἀπὸ τοῦ ἀγαπητοῦ κορμοῦ, ὅστις ἐκράτει σε εἰς τοὺς κλῶνας αὐτοῦ. Σὺ πρέπει ἤδη νὰ ὁδηγηθῇς ἵνα ἐπαγρυπνῇς μόνος ὑπὲρ σεαυτοῦ, ἐπὶ σκοπῷ νὰ προετοιμασθῇς εἰς τὸ ἀφιερῶσαι ταχέως τὰς φροντίδας σου καὶ εἰς ἄλλους.

(α) Διαλ. Γ'.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Πρὸ πολλοῦ ἤδη οἱ τὰ μάλιστα ἀγαπῶντές σε ἐφοβοῦντο ὑπὲρ σοῦ τὴν κρίσιμον ταύτην στιγμήν. Πίστευσόν μοι, ἡ καρδία τοῦ πατρός σου καὶ ἡ τῆς μητρός σου ἔπαλλον πολλάκις ὑπὸ φόβου καὶ ἀνησυχίας, ἀναλογιζόμεναι τὴν στιγμὴν ταύτην. Ἴσως ἀγνοεῖς τὸ *διὰ τί*· ἀλλ' ἔρχεται ὥρα, ὅτε θέλεις ἐννοήσει. Σὺ δὲ αὐτὸς ἀνέμενες μετὰ πόθου τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν, ἀπελευθερωθεὶς τῆς ἐπιτηρήσεως, ἤθελες ζήσει αὐτεξούσιος καὶ ἀνεξάρτητος! Ἐφλέγεσο ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας νὰ ἐξέλθῃς τῆς παιδικῆς σου ἡλικίας. Ἰδοὺ αὕτη σήμερον ἔμεινεν ὀπίσω σου· ἀλλὰ προλέγω σοι, θέλει ἐλθεῖ ἡμέρα, ὅτε θέλεις ποθήσει τὴν ἡλικίαν ταύτην τῆς ἀθωότητος ὡς παράδεισον, τὸν ὁποῖον ἀπώλεσας. Ἡ γαλήνη καὶ ἡ φαιδρότης, αἵτινες ἦσαν μέχρι τοῦδε αἱ πισταί σου σύντροφοι, ταχέως θέλουσι σὲ ἐγκαταλείψει. Ἴσως δὲ καὶ ἐγκατέλειψάν σε ἤδη. Ἐπὶ πολὺν χρόνον αἱ μέριμναι τῶν οἰκείων καὶ συγγενῶν σου ὑπερήσπιζόν σε κατὰ ἀνελπίστων κακοπαθειῶν· ἀλλ' ἤδη δὲν ἔχεις ἄλλον προστάτην, εἰ μὴ σὲ αὐτόν.—Καὶ τί! σὺ προστάτης σεαυτοῦ! Ἄ! ἀπὸ σοῦ, ἀπὸ σοῦ θέλουσιν ἐπέλθει αἱ πλεῖσται βάσανοί σου.

Φίλον τέκνον! προλέγεταί σοι λυπηρὰ προφητεία· *Θέλεις πάθει πολλά· θέλεις γείνει πολὺ δυστυχής.*

Ἄφες τὸ ὑπομειδίαμα τοῦτο τῆς ἀπιστίας· ταχέως ἴσως θέλεις ἀναγνώσει τοὺς λόγους ἡμῶν τούτους μετὰ δακρύων.

Σὺ μόνος ὀφείλεις ἤδη νὰ ἦσαι προστάτης σεαυτοῦ, σὺ, οὗτινος αἱ δυνάμεις δὲν ἐξησκήθησαν εἰσέτι· σὺ, ὅστις ἔχεις τοσοῦτον ὀλίγην πεῖραν· σὺ, οὗτινος ἡ πρόοψις εἶναι τοσοῦτον βραχεῖα, καὶ ἡ σύνεσις τοσοῦτον περιωρισμένη! Σὺ μόνος ὀφείλεις ἤδη νὰ ἦσαι προστάτης σεαυτοῦ, ἐρριμμένος ἐν ἐρημίᾳ, εἰς τὸ μέσον τοῦ κόσμου, χωρὶς ὑποστηρίγματος, ἐγκαταλελειμμένος, παρημελημένος, προδεδομένος ἴσως ὑπ' ἐκείνων, ἐφ' ὧν ἐστήριξας τὰς ἐλπίδας σου.

Πῶς θέλεις δυνηθῆ νὰ γείνῃς ὑπερασπιστὴς σοῦ αὐτοῦ; Διὰ τίνος μέσου θέλεις πορισθῆ ἰσχὺν καὶ ὑπομονὴν εἰς τὰς ἡμέρας τῶν καταιγίδων; σταθερότητα καὶ σύνεσιν εἰς τὰς ἡμέρας τῶν δεινῶν; Ἰδοὺ γνωστοποιεῖταί σοι τὸ μέσον τοῦτο· διότι σοῦ σκο-

ποῦ σου τούτου δύνασαι νὰ ἀπολαύσῃς οὐχὶ διὰ σεαυτοῦ, ἀλλὰ διὰ τῆς ἰσχύος ὑπερτάτου Ὄντος, ὅπερ ἐπαγρυπνεῖ ἐπὶ σὲ, διὰ τῆς ἰσχύος τοῦ Θεοῦ σου. Πολλῷ ἰσχυρότεροί σου ἀπώλοντο· διότι ἐπεστήριξαν τὰς ἐλπίδας αὐτῶν εἰς ἑαυτοὺς, καὶ ἐπελάθοντο τοῦ Θεοῦ. Χωρὶς αὐτοῦ καὶ σὺ, καὶ σὺ θέλεις ἀπολεσθῇ.

Ἔσο προστάτης σεαυτοῦ· δύνασαι τοῦτο· οὐχὶ διὰ τῆς συνέσεώς σου, ἀλλὰ διὰ τῆς βοηθείας ἐκείνου, ὅστις ὑπέμεινε τὸν θάνατον ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν σου! διὰ τῆς βοηθείας τοῦ Θεανθρώπου, τὸν ὁποῖον δύο χιλιάδας σχεδὸν ἔτη οἱ σοφώτατοι τῶν ἀνθρώπων καλοῦσι Σωτῆρα ἑαυτῶν· διὰ τῆς βοηθείας, ἐν ἑνὶ λόγῳ, τῆς σοφίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Πολλῷ σοφώτεροί σου ἀπώλοντο· διότι ἐπεποίθεισαν εἰς τὴν ἐπιδεξιότητα, εἰς τὴν ἐπιστήμην ἑαυτῶν, καὶ διότι ἐγκατέλιπον τὸν Κύριον, τὸν ὁποῖον δὲν ἐγίνωσκον, ἀλλ' ἀπηρνοῦντο. Ἀμὴν, ἀμὴν λέγω σοι, χωρὶς αὐτοῦ καὶ σὺ, καὶ σὺ θέλεις ἀπολεσθῇ.

Ἀλλ' ἔγνωκας τὸν Χριστόν; Ἀπὸ τῆς παιδικῆς σου ἡλικίας εἶδες χιλιάδας τῶν λατρευτῶν αὐτοῦ προσευχομένους ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἐν τοῖς ναοῖς τοῦ Θεοῦ· εἶδες ἀναζωοποιουμένους διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ σοφοὺς καὶ ἀσόφους, ἄρχοντας καὶ ἀρχομένους, γέροντας καὶ παιδία, πλουσίους καὶ πένητας· τοὺς πάντας προφέροντας μετ' εὐλαβείας τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Ἀλλὰ σὺ γινώσκεις αὐτόν; λατρεύεις αὐτόν; πέποιθας ἐπ' αὐτόν; Πῶς! εἶσαι ἄρα ἀδιάφορος πρὸς τοῦτο; Νομίζεις ὁλόκληρον τὸν κόσμον εἰς τὴν ἀπάτην, καὶ σεαυτὸν μόνον κατέχοντα τὴν ἀλήθειαν;

Ἐβαπτίσθης εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ διὰ τοῦ βαπτίσματος παρελήφθης εἰς τὴν ἄπειρον κοινότητα ἐκείνων, ὅσοι ἀπέβησαν ἡ ποθοῦσι νὰ γείνωσιν ἐνάρετοι, ἅγιοι, μακάριοι δι' αὐτοῦ, διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ, διὰ τοῦ λόγου αὐτοῦ τοῦ αἰωνίως ζῶντος. Διὰ τοῦτο φέρεις τὸ ὄνομα τοῦ *χριστιανοῦ*· ἀλλ' ἔγνωκας τὸν Χριστόν;

Ὅτε προσῆλθες εἰς τὸ ἱερὸν θυσιαστήριον, τί ᾐσθάνθη ἡ καρδία σου εἰς τὴν ὥραν τῆς θείας κοινωνίας; Ἐκυριεύθη ὑπὸ αἰσθημάτων ἀνεκφράστων, ὅτε δημοσίως, ὡς ἐν ἁγιαστηρίῳ, ἔμελλες νὰ δεχθῇς εἰς τὰ ἐνδότατά σου τὸν Σωτῆρα, ἵνα ἀποτελέσῃς ἓν

Δημοσία Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μόνον σῶμα καὶ μίαν ψυχὴν μετ' αὐτοῦ; Ἔγνωκας τὸν Χριστόν;

Ἴδε αὐτὸν ἐνοῦντα τὴν ἀθάνατόν σου ψυχὴν μετὰ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, μετὰ τοῦ πατρὸς τοῦ παντὸς, ὅστις εἶναι καὶ ἰδικός σου. Ἴδε αὐτὸν ἐνοῦντα τὰς ἡμέρας τῆς ἐπιγείου σου πορείας μετὰ τῶν ἡμερῶν ζωῆς ἄλλης, τῆς ὁποίας τὴν εἴσοδον ἤνοιξέ σοι ὁ θάνατος αὐτοῦ. Τοιοῦτος εἶναι ὁ Χριστὸς, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἕνωσις τῆς ψυχῆς μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς αἰωνιότητος εἶναι ἡ *θρησκεία*, τὴν ὁποίαν αὐτὸς ἀπεκάλυψεν ἡμῖν· ὁ δὲ ἱερὸς ζῆλος, ὁ ἐνεργῶν καὶ ἀποπερατῶν τὴν ἕνωσιν ταύτην, εἶναι τὸ *αἴσθημα τῆς θρησκείας*, ἡ πρὸς τὰ *θεῖα εὐλάβεια*.

Ἀλλ' ἤθελέ τις εἰπεῖ· εἰς τὴν ἡλικίαν τῆς ῥώμης καὶ τῆς νεότητος, εἰς τὸ μέσον τῶν ζωηρῶν αὐτῆς περισπασμῶν καὶ τῶν τοσούτων ποικίλων ἀσχολιῶν, φαίνεται μέγα τι νὰ ἀπαιτῶμεν ἀπὸ τῆς ψυχῆς νὰ ἁφιερωθῇ εἰς τὴν σοβαρὰν ἐνέργειαν τῆς Θρησκείας. Τοῦτο φαίνεται, ναὶ, ὅτι ἔχει οὕτως· ἀλλὰ δὲν εἶναί τι πλέον, εἰ μὴ φαινόμενον. Εἶναί ποτε πολὺ πρόωρον νὰ ἀγωνισθῇ τις νὰ ἀποκτήσῃ διὰ παντὸς τὴν ἠρεμίαν τοῦ πνεύματος, τὴν γαλήνην τῆς ψυχῆς, τὴν ἐσωτερικὴν εὐδαιμονίαν; Οὐχὶ, ἀναμφιβόλως. Δὲν ὑπάρχει ἡλικία, εἰς ἣν ἤθελεν εἶσθαι πρόωρος ἡ ἐπιφάνεια τῆς Θρησκείας. Εὐσεβὴς γέρων ὑπάρχει ἀξιοσέβαστος θέαμα· μήτηρ προσευχομένη εἶναι θελκτικὸν θέαμα· ἀλλὰ νέος εὐσεβὴς, νέα εὐλαβὴς, δὲν εἶναι ὀλιγώτερον ἄξιοι σεβασμοῦ, καὶ δὲν εἶναι διὰ τοῦτο, εἰ μὴ ἔτι ἐρασμιώτεροι εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἁπάντων.

Διὰ τί ἄρα πᾶν ὅ,τι ἡ θρησκεία παριστᾷ ἡμῖν σπουδαῖον, ἤθελεν εἶσθαι πρόωρον εἰς τὴν ἡλικίαν σου; Ἡ ἔννοια τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς αἰωνιότητος ἔχει πάντως πολλὴν ἐμβρίθειαν· διότι εἶναι ἡ ὑψηλοτέρα ὅσων δύναται νὰ συλλάβῃ τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα. Ἀλλ' ἔννοια τοιαύτη εἶναι πηγὴ τῆς καθαρωτέρας γαλήνης· διότι προφυλάττει ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας καὶ ἐξασφαλίζει οὕτω τὴν εἰρήνην τῆς καρδίας· διότι ἐμπνέει ἡμῖν τὴν πεποίθησιν εἰς τὸν Θεὸν τῆς ἀγάπης, καὶ διὰ τούτου ἀποδιώκει ἀφ' ἡμῶν πάντα φόβον περὶ τῶν βιωτικῶν περιπετειῶν· διότι ὁ ἄνθρωπος, ὁ τὰ μάλιστα εὐλαβὴς, εἶναι καὶ ὁ τὰ μάλιστα γαλήνιος, ὁ τὰ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μάλιστα θαρραλέος· ὁ ἄθρησκος, τοὐναντίον, κυμαίνεται ταλαν-
τευόμενος μεταξὺ ὑπερβαλλούσης χαρᾶς καὶ ὑπερβαλλούσης λύ-
πης· σπανίως εἶναι ὅμοιος ἑαυτῷ· ἀνεπίδεκτος μετριότητος, ὑπὸ
τὴν ἐπιφάνειαν εὐθυμίας, εἶναι ἐνδομύχως δυστυχὴς μᾶλλον, ἢ
εὐχαριστημένος. Ἡ θρησκεία εἶναι τὸ ἀληθινὸν ἄρτυμα τῶν ἡμε-
τέρων ἡδονῶν· καὶ ἐν ταῖς στιγμαῖς τῶν θλίψεων καὶ βασάνων ἡ
θρησκεία παρέχει εἰς τὸν χαρακτῆρα σταθερότητα, ἅμα δὲ καὶ
εὐγένειαν, τῆς ὁποίας ἡ συναίσθησις ὑπάρχει εἰς τὴν ψυχὴν ἡμῶν
γλυκυτέρα παρὰ πᾶσαν ἄλλην ἡδονήν.

Ἡ θρησκεία εἶναι ἀνάγκη ἀχώριστος ἀπὸ τῆς ἀνθρωπίνης φύ-
σεως. Ἡ θρησκεία δὲν εἶναι οὔτε *ἐφεύρεσις* οὔτε *ποίημα* τοῦ
ἀνθρώπου· εἶναι ἡ πνοή, ἡ διάνοια, ἡ ζωὴ αὐτὴ τοῦ πνεύματος·
διὰ τοῦτο δὲν ἀνήκει ἰδίως εἰς τὴν ἡμετέραν γενεὰν ἢ εἰς τὸν
ἡμέτερον αἰῶνα, ἀλλὰ πᾶσαι αἱ γενεαὶ καὶ πάντες οἱ αἰῶνες εἶ-
χον θρησκείαν. Ἀλλ' οὐδὲ μεταξὺ τῶν σοφῶν μόνον λαῶν ἐμφι-
λοχωρεῖ ἡ θρησκεία· διότι καὶ ὁ πέραν τοῦ Ὠκεανοῦ ἄγριος Ἰνδὸς
ἐγίνωσκε τὴν θρησκείαν, πρὶν αὐτὸς οὗτος γνωσθῇ ὑπὸ τοῦ λοιποῦ
κόσμου, καὶ τοῦ θησαυροῦ τούτου δὲν ἐστερήθη μέχρι τῆς σήμερον.
Εἶναι ὅμως ὁμολογούμενον ὅτι αἱ θρησκευτικαὶ ἰδέαι αὐτοῦ εἶ-
ναι συγκεχυμέναι, πενιχραί, περιωρισμέναι, ἀτελεῖς· διότι τὸ
πνεῦμα αὐτοῦ ἐκυβερνήθη κακῶς καὶ παρωδηγήθη, καὶ αἱ νοη-
τικαὶ αὐτοῦ δυνάμεις ἐξησκήθησαν ἀτελῶς καὶ ἀνεπτύχθησαν ὀλί-
γον. Ἀλλὰ καὶ ὅτε ὁ ἄγριος λατρεύει τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτί-
σαντα, προσφέρων εἰς θυσίαν σφάγια ἀντὶ καρδίας καθαρᾶς, καὶ
τότε ἡ καθοδηγοῦσα αὐτὸν ἀρχὴ εἶναι ἡ θρησκεία, τὸ δὲ ζωογο-
νοῦν αὐτὸν τὸ θρησκευτικὸν αἴσθημα· δηλαδὴ ἡ ἕνωσις τοῦ πνεύ-
ματος αὐτοῦ μετὰ τοῦ ἀοράτου, αἰωνίου, ἀγνώστου Ὄντος. Ἀλλ'
ἓν τῶν μεγάλων εὐεργετημάτων τῆς ἐνσαρκώσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν
καὶ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ εἶναι ἡ προαγωγὴ τῆς τοῦ ἀν-
θρώπου ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σκότους εἰς τὸ φῶς, ἀπὸ τῶν φθαρτῶν εἰς
τὰ ἄφθαρτα, ἀπὸ τοῦ ψεύδους εἰς τὴν ἀλήθειαν, ἵνα λυτρωθῇ ἀπὸ
τοῦ κράτους τῆς ἁμαρτίας, καὶ εἰσέλθῃ εἰς τὸ ἱερὸν τῆς θείας
σοφίας τέμενος.

Ἐκεῖνος μόνον ζῇ χωρὶς θρησκείας, ὅστις στερεῖται τῆς χρήσεως

τοῦ λογικοῦ, ἡ ἀμφιβάλλει περὶ πάντων· ἀλλὰ καὶ ὁ πρῶτος καὶ ὁ δεύτερος πάσχουσιν πνευματικὴν ἀσθένειαν.

Ἡ πρὸς τὸ ἀμφιβάλλειν ροπὴ ἐμφανίζεται συνήθως εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς ζωῆς ἡμῶν, τὴν μεταξὺ τῆς παιδικῆς καὶ ἀνδρικῆς ἡλικίας. Παρατηροῦμεν συχνότατα εἰς τοὺς παῖδας πίστιν, εὐλάβειαν παιδικὴν καὶ ἔνθερμον. Ἀλλ' ὁ παῖς οὗτος, προβαίνων ἤδη εἰς τὸ μέσον τῆς τύρβης τοῦ κόσμου, καὶ ἤδη νεανίας, ἐγκαταλειπόμενος μεταξὺ τῶν ὁμηλίκων αὐτῷ νεανίσκων, ἀρχίζει νὰ σκέπτηται, νὰ ἐρευνᾷ, νὰ διαλογίζηται πρὸς ἑαυτὸν, καὶ πίπτει εἰς θρησκευτικοὺς δισταγμούς· αὐτὸς δὲ οὗτος, ἀνὴρ ἤδη γενόμενος, ἀναλαμβάνει πάλιν τὴν ἀρχαίαν αὐτοῦ πεποίθησιν καὶ τὴν ἀνάπαυσιν τοῦ πνεύματος, τὴν ὁποίαν ἀπώλεσεν.

Ὅτι δὲ ἡ μανία τῶν εἰς τὰ θρησκευτικὰ δισταγμῶν ἐπισκοτίζει αὐτὴν ἐκείνην μάλιστα τὴν ἡλικίαν τῆς ζωῆς ἡμῶν, καθ' ἣν διεγείρονται κατὰ πρῶτον αἱ πνευματικαὶ ἡμῶν δυνάμεις· τοῦτο δὲν προέρχεται ἐντεῦθεν, ὅτι δηλαδὴ ὁ νέος ἢ ἡ νεᾶνις ἔφθασαν ἤδη εἰς τὴν ἀκμὴν καὶ εἰς τὸ ἄκρον ἄωτον τοῦ λογικοῦ αὐτῶν· διότι μόλις οὗτοι ἀπέρριψαν τὰ σπάργανα τῆς παιδικῆς ἡλικίας. Ἡ ἐμπειρία καὶ αἱ γνώσεις αὐτῶν περὶ τοῦ κόσμου, τῆς φύσεως καὶ τοῦ προορισμοῦ αὐτῶν εἶναι εἰσέτι πολὺ συνεσταλμέναι, καὶ διὰ τοῦτο αἱ κρίσεις αὐτῶν λίαν σφαλεραὶ καὶ ἀσταθεῖς. Τὸ αἴτιον τῶν δισταγμῶν τούτων ἐμφιλοχωρεῖ ἄρα εἰς τὴν ἀτέλειαν τοῦ λογικοῦ αὐτῶν καὶ εἰς τὴν σφαλερὰν χρῆσιν τῶν πνευματικῶν αὐτῶν δυνάμεων.

Κατ' αὐτὴν ἐκείνην τὴν ἡλικίαν, καθ' ἣν ὁ νοῦς ἄρχεται νὰ κρατύνηται, ἐπικρατεῖ παρὰ τοῖς πλείστοις τὸ φανταστικὸν τῆς ψυχῆς. Πολλὰ, τὰ ὁποῖα ἤκουσαν ἢ ἔμαθον εἰς τὴν παιδικὴν ἡλικίαν, ἀποδεικνύονται ἤδη, ἀκριβέστερον ἐξεταζόμενα, ἀναπόδεικτα, ἀπίθανα ἢ ἐναντία τοῦ ὀρθοῦ λόγου· ὅθεν ἀποῤῥίπτουσι ταῦτα νῦν μετὰ φρίκης· ἔπειτα γίνονται ὑποπτοι καὶ πρὸς ἄλλας διδασκαλίας τῆς Ἐκκλησίας, καὶ θέλουσι νὰ ὑποβάλωσι καὶ ταύτας εἰς τὴν ἔρευναν· τότε γεννῶνται νέοι δισταγμοί. Ἀναγινώσκουσι βιβλία χωρὶς γνώσεως τῆς ἀξίας τῶν συγγραφέων· νομίζουσιν ἀψευδεῖς τὰς ἀποτόμους κρίσεις, ἀποδείξεις τὰς ἀγ-

χίνους ἰδέας, καὶ πράγματα τὰ φαινόμενα. Ἡ δὲ σύγχυσις μεγαλύνεται· ἡ ῥοπὴ εἰς τὸ διστάζειν περὶ παντὸς, ὅ,τι πρότερον ἐνόμιζον ἀληθὲς, κραταιοῦται, καὶ καταντῶσι, τέλος, νὰ ἀπορρίπτωσι τὰ πάντα, νὰ μὴ πιστεύωσι τίποτε. Ἐξανίσταται δὲ τότε φοβερὰ ἡ ἀθρησκεία, κατάστασις τῆς ζωῆς ἡμῶν ἡ πλέον θλιβερὰ, ἡ τὰ μάλιστα ἀπειλητικὴ, ἡ εἰς ἄκρον ἀλγεινή. Εἶναι δὲ ἀλγεινὴ, διότι εἶναι παρὰ φύσιν, δηλαδὴ ἐκ διαμέτρου ἀντικειμένη πρὸς τὴν οὐσίαν, πρὸς τὸ προαίσθημα τῆς διανοίας ἡμῶν· εἶναι ἀλγεινὴ, διότι διασπᾷ πάντας τοὺς δεσμοὺς, ὅσοι συνδέουσι τὴν ψυχὴν ἡμῶν μετὰ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος καὶ μετὰ τοῦ αἰωνίου αὐτῆς προορισμοῦ. Ὁ ἄνθρωπος εὑρίσκεται τότε παρεῤῥιμμένος, μεμονωμένος, ἔρημος ἐν τῷ κόσμῳ. Οἱ θρησκευτικοὶ καὶ εὐλαβεῖς ἄνθρωποι φαίνονται αὐτῷ τότε ἀπατεῶνες ἢ ἐλεεινῶς ἐξηπατημένοι· ὁ κόσμος, ἡ ὕπαρξις, τὰ πάντα παρίστανται αὐτῷ ὡς σκοτεινόν τι αἴνιγμα· αὐτὸς ἑαυτὸν πλέον δὲν ἀναγνωρίζει, οὐδ' ὑπάρχει πλέον εἰς τὸν τοιοῦτον θέλγητρόν τι πρὸς τὰς ἡδονὰς τῆς ζωῆς, ἢ παρηγορία τις ἐν ταῖς θλίψεσιν· ὡς δὲ ἡ διψῶσα ἔλαφος τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, οὕτως ἐπιποθεῖ καὶ αὐτὸς τὴν ἀβασάνιστον πίστιν τῆς παιδικῆς αὐτοῦ ἡλικίας. Ἀλλὰ τίς νὰ ἐξαγάγῃ αὐτὸν τοῦ ἀδιεξόδου τούτου λαβυρίνθου; Τίς νὰ ἐπαναγάγῃ αὐτὸν εἰς τὸ ψυχοσωτήριον φῶς τῆς ἱερᾶς πίστεως; Ἀδυνατεῖ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς αὐτήν· στενάζων ἐπιποθεῖ τὸ φῶς καὶ τὴν γαλήνην καὶ τὴν ἀνάπαυλαν· ἀποστρέφεται ἤδη τοὺς δισταγμούς· ἀλλ' ἡ ἰσχὺς καὶ τὸ θάῤῥος ἐγκατέλιπον αὐτόν· δὲν ἰσχύει νὰ ἀναζητήσῃ τὴν εἰρήνην εἰς τοὺς κόλπους τῆς πίστεως, ἥτις διαλύει τὰς ἀμφιβολίας καὶ ἐξορίζει τοὺς δισταγμούς.

Ἐν τῇ ἐλεεινῇ ταύτῃ καταστάσει παλαίει δεινοπαθῶς αὐτὸς πρὸς ἑαυτὸν, μὴ κατορθῶν νὰ νικήσῃ ἑαυτὸν, διότι μεταβαίνει ἀπὸ ἀπάτης εἰς ἀπάτην· διότι ἀγωνίζεται νὰ σταθμήσῃ τῇ στάθμῃ τῆς φαντασίας καὶ τοῦ αἰσθήματος, ὅσα δύναται νὰ σταθμήσῃ τῇ μόνῃ στάθμῃ τοῦ ὀρθοῦ λόγου. Μὴ δυνάμενος νὰ κατανοήσῃ τὰ αἰώνια διὰ τῆς φαντασίας, ἀπορῥίπτει αὐτά· διότι θέλει νὰ πληροφορηθῇ περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἀύλου καὶ ἀοράτου καθ' ὃν τρόπον βεβαιοῦται περὶ τῆς ὑπάρξεως τῶν ὁρατῶν καὶ ὑλικῶν

ἀπὸ ἀντιφάσεως προσκρούει εἰς ἀντίφασιν· ἀδυνατεῖ νὰ συλλάβῃ ἔννοιαν τῆς ἀθανάτου αὐτοῦ ψυχῆς, καὶ ὅμως δὲν δύναται νὰ ἀρνηθῇ τὴν ὕπαρξιν αὐτῆς, ἢ νὰ σβέσῃ τὴν ἔκστασιν, τὴν ὁποίαν ἐμπνέουσιν αὐτῷ αἱ θαυμάσιαι αὐτῆς ἐνέργειαι. Ἀλλὰ καὶ μεθ' ὅλα ταῦτα διαμφισβητεῖ τὴν ὕπαρξιν καὶ τεράστιον ἐνέργειαν τοῦ Θεοῦ· διότι δὲν ἔχει πρὸς τί νὰ ἀντιπαραβάλῃ αὐτὴν καὶ πῶς νὰ συλλάβῃ τὴν περὶ αὐτῆς ἔννοιαν· καὶ ὅμως καθ' ἑκάστην ὁ πλάστης ἀποκαλύπτει ἡμῖν τὴν μεγαλειότητα καὶ ἀγάπην αὐτοῦ δι' ἐσωτερικῶν τε καὶ ἐξωτερικῶν δὲ ἐνίοτε ἐπισημάνσεων, καθὼς καὶ ἡ ψυχὴ ἡμῶν ἀποκαλύπτεται ἡμῖν διὰ λογισμῶν τε καὶ λόγων· διότι ἡ φύσις καὶ ἡ θέα τῶν ὄντων εἶναι οἱ λογισμοὶ καὶ αἱ λέξεις, τὰς ὁποίας ὁ πλάστης ἀπευθύνει πρὸς τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα.

Τὸ πρῶτον βῆμα, ἵνα ἰαθῶμεν ἀπὸ τῆς πνευματικῆς ἀσθενείας τῶν δισταγμῶν καὶ τῆς ἀθρησκείας, εἶναι ἡ βιαία ἀπόσπασις ἀπὸ πάντων τούτων τῶν δισταγμῶν, καὶ νὰ μὴ συλλογιζώμεθα πλέον περὶ αὐτῶν. Εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ἀποβάλωμεν αὐτοὺς δι' ἑκουσίων ἐπ' ἄλλα περισπασμῶν, καὶ νὰ ἀποφύγωμεν πᾶσαν ἐν γένει ἄκαρπον ἔρευναν περὶ θρησκευτικῶν καὶ ὑπερφυσικῶν πραγμάτων. Τότε μόνον ἡ ψυχὴ ἡμῶν ἀναλαμβάνει τὴν προτέραν ἰσχὺν καὶ ἐλευθερίαν, καὶ τὴν ἀπαιτουμένην γαλήνην, ἀποκαθισαμένη οὕτω προσφυετέρα εἰς ἀνεύρεσιν τῆς ἀληθείας. Τότε, χωρὶς ἐρεύνης πολλάκις, ἄσμενος ὁ νοῦς ἡμῶν ἀνευρίσκει τὸν Θεὸν, τὴν παρηγορίαν τῆς αἰωνίου ζωῆς, τὴν μακαριωτάτην πεποίθησιν καὶ τὴν γλυκυτάτην γαλήνην. Κατανοοῦμεν τότε πᾶν ὅ,τι πρότερον ἐφαίνετο ἡμῖν αἴνιγμα, καὶ θαυμάζομεν πῶς ἐδυνήθημεν νὰ ἀμφιβάλωμέν ποτε περὶ τῆς ὑψηλῆς ἀφελείας, σαφηνείας καὶ ἀληθείας τῶν, ὅσα ἐδίδαξεν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός. Τότε τὸ Εὐαγγέλιον ἐπενεργεῖ πάλιν εἰς τὴν ψυχὴν ἡμῶν μετὰ θείας ζωοποιοῦ δυνάμεως, καὶ κατανοοῦμεν ὅτι δὲν ὑπάρχει ἐν ἡμῖν ἄλλο τι θνητὸν παρ' ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐμποδίζει ἡμᾶς νὰ ἀγαπῶμεν τὴν ἀθανασίαν.

Τὸ θρησκευτικὸν αἴσθημα εἶναι ἡ φωτοβόλος ἀκτὶς, ἡ φωτίζουσα ἅπαντα τὸν πνευματικὸν κόσμον· χωρὶς αὐτοῦ πανταχοῦ

σκότος, σύγχυσις, φθορά· τὸ ἐμβριθὲς θρησκευτικὸν αἴσθημα νεάζει μὲν καὶ ἀναζωογονεῖ τὸν γέροντα, παρέχει δὲ εἰς τὴν νεότητα ἀνδρείαν καὶ δύναμιν, καθοπλίζουσα αὐτὴν διὰ τῆς σοφίας τοῦ γήρατος. Τότε ὁ νεανίας καὶ ἡ νεᾶνις, ὄντες συνδεδεμένοι μετὰ τοῦ Θεοῦ, θέλουσιν ἀγωνίζεσθαι νὰ συλλογίζωνται, νὰ ὁμιλῶσι καὶ νὰ πράττωσιν ἄξια τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς αἰωνιότητος. Ἡ συνείδησις αὐτῶν παρέχει αὐτοῖς τὴν γλυκυτάτην μαρτυρίαν, ὅτι ἀγωνίζονται νὰ ποιῶσι τὰ ἀρεστὰ εἰς τὸν ἑτάζοντα καρδίας καὶ νεφροὺς, καὶ πράττουσιν ἐν τῷ κόσμῳ μόνον ὅσα δύνανται νὰ δικαιολογήσωσιν ἐνώπιον τοῦ κριτοῦ τῶν ἁπάντων, εἰς ὃν ὀφείλει νὰ ἀπολογηθῇ καὶ ὁ ἰσχυρότατος τῶν ἀνθρώπων.

Ὅσον ἡ ἡλικία ἡμῶν προβαίνει, τοσοῦτον πλειότερον διασαφοῦνται αἱ θρησκευτικαὶ ἡμῶν ἰδέαι· τοσοῦτον ἐντελέστερον καταναοῦμεν τὴν ἔννοιαν τῶν λόγων τοῦ Σωτῆρος· τοσοῦτον σαφέστερον ἀνακαλύπτεται ἡμῖν ὁ Θεὸς εἰς τὰ τεράστια τῆς γῆς καὶ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τοσοῦτον λαμπροτέρα φαίνεται ἡμῖν ἡ πρόνοια αὐτοῦ εἰς τὴν συνάφειαν τῶν κατὰ τὸν βίον συμβαινόντων.

Διὰ ταῦτα λοιπὸν ὀφείλομεν νὰ διατηρῶμεν διηνεκῶς ἐν ἡμῖν τὴν ζωηρότητα τῶν θρησκευτικῶν ἡμῶν αἰσθημάτων· ὀφείλομεν δὲ νὰ ἀποδεικνύωμεν ταῦτα διὰ τοῦ πρὸς πᾶν ὅ,τι ἱερὸν σεβασμοῦ· διὰ τῆς συγκαταβάσεως εἰς τὰς ἀδυναμίας τῶν ἄλλων· διὰ τῆς φιλανθρώπου κρίσεως περὶ τοῦ πλησίον· διὰ τῆς προθύμου ἑτοιμότητος ἵνα γείνωμεν ὠφέλιμοι εἰς γνωστοὺς καὶ ἀγνώστους· διὰ τοῦ πρὸς τοὺς προϊσταμένους ἡμῶν σεβασμοῦ· διὰ τῆς πραότητος πρὸς τοὺς ὑποκειμένους ἡμῖν· διὰ τῆς ἀκαταμαχήτου αὐστηρότητος εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν χρεῶν ἡμῶν· διὰ τῆς μετριότητος εἰς τὰς ἀπολαύσεις· δι' ὑπομονῆς εἰς τὰς δυστυχίας· δι' ἀφοσιώσεως εἰς πᾶν ὅ,τι ἀγαθὸν, καὶ ἀποστροφῆς πρὸς πᾶν ὅ,τι φαῦλον καὶ ἀπηγορευμένον.

Ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἀσθενής· τὰ εὐγενῆ αἰσθήματα ἀφανίζονται, καὶ αἱ καλαὶ ἀρχαὶ λησμονοῦνται· αἱ τύρβαι τῶν βιωτικῶν μεριμνῶν, αἱ ἐργασίαι, αἱ ἀπολαύσεις ἢ αἱ θλίψεις καταβάλλουσιν ἡμᾶς ἐφέλκουσαι ὑπὲρ τὸ δέον εἰς τὰ εὐτελῆ καὶ φαῦλα. Ἐκ τούτων ὀφείλομεν νὰ ἀνυψωθῶμεν βιαίως· διότι, ἐὰν ἀ-

μελήσωμεν, καταπίπτομεν ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν βαθύτερον εἰς τὴν ἀθλίαν τῶν κτηνῶν κατάστασιν.

Ἐὰν λοιπὸν θέλῃς νὰ διατηρήσῃς ἐν σεαυτῷ ἀπαραχάρακτον καὶ ζωηρὸν τὸ θρησκευτικόν σου αἴσθημα, τρέφε αὐτὸ κατὰ τὰς ἐρημικὰς ὥρας, τὰς ὁποίας δύνασαι νὰ ἀφιερώσῃς εἰς τὰς θρησκευτικάς σου μελέτας καὶ σκέψεις· διατήρει αὐτὸ δι' ἀναγνώσεως θρησκευτικῶν βιβλίων καὶ διὰ φοιτήσεως εἰς τοὺς ναοὺς τοῦ Θεοῦ.

Καὶ τὰ ἀνὰ χεῖράς σου δὲ ταῦτα φύλλα ἀφιερώθησαν εἰς τὴν ζωογόνησιν τοῦ θρησκευτικοῦ σου αἰσθήματος. Κατανόησον ἐν αὐτοῖς *τὴν φωνὴν τοῦ πατρός σου καὶ τῆς μητρός σου, καὶ πάντων τῶν χρηστῶν ἀνθρώπων, οἵτινες ἀγαπῶσί σε* καὶ ἐπιθυμοῦσι νὰ σὲ ἴδωσι τέλειον καὶ εὐδαίμονα. Κατανόησον ἐν αὐτοῖς τὴν φωνὴν πάντων τῶν πρὸ σοῦ βιωσάντων, ἀποτεινομένην ἐκ τῶν τάφων πρὸς τὴν καρδίαν σου· τὴν φωνὴν τῶν μακαρίων ἐκ τοῦ ἄλλου κόσμου, ἥτις κράζει σε ἵνα μὴ λείψῃς ποτὲ ἀπὸ τῆς σειρᾶς τῶν ἐκλεκτῶν.

Ὅ,τι ὅμως ἐνεργεῖ ἐπὶ σὲ ὑπὲρ πᾶν ἄλλο, ὑπὲρ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ τὴν ἀκοήν, εἶναι ἡ διὰ τῆς προσευχῆς πρόοδός σου πρὸς τὸν Θεόν. Μὴ παρελθέτω ἡμέρα, καθ' ἣν νὰ μὴ ἀφιερώσῃς μίαν ὥραν, ἢ τοὐλάχιστον στιγμάς τινας εἰς συνομιλίαν μετὰ τοῦ οὐρανίου, μετὰ τοῦ ἀθανάτου Πατρός σου· τὴν αὐγήν, ὅταν ἐξεγερθῇς τοῦ ἀναπαυτικοῦ ὕπνου· τὴν ἑσπέραν, ὅταν θέλῃς νὰ κλείσῃς τοὺς ὀφθαλμούς εἰς ἀνάπαυσιν, πρόσελθε πρῶτον ἐν πνεύματι πρὸς τὸν πατέρα τῶν πνευμάτων, καὶ δεήθητι, καὶ εὐχαρίστησον, καὶ ἐνώπιον αὐτοῦ ὑπόσχου ἁγιωτέραν ζωήν. Προσεύχου, καθὼς προσηύξατο ὁ Κύριος ἡμῶν ἐν ἀγάπῃ, ἐν πεποιθήσει, ἐν ἀφοσιώσει· « Πάτερ, μὴ τὸ θέλημά μου, ἀλλὰ τὸ σὸν γενέσθω ». Προσεύχου, καθὼς προσηύχετό ποτε ὁ Σολομών, ἐξαιτούμενος οὐχὶ γῆν καὶ φθαρτά, ἀλλὰ σοφίαν μὲν καὶ δύναμιν εἰς κατατρόπωσιν τῶν παθῶν σου καὶ ἐπανόρθωσιν τῶν ἁμαρτημάτων σου· ἰσχὺν δὲ καὶ ἀφορμὰς ἵνα πράξῃς, ὅσον τὸ δυνατόν, πλείονα ἀγαθά, καὶ ἀποβαίνῃς πάντοτε τελειότερος, προσεγγίζων τὰ δυνατά σοι εἰς τὴν τελειότητα τοῦ Πατρὸς ἡμῶν, τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἡ χριστιανικὴ εὐσέβεια εἶναι ἡ μεγίστη σοφία, ἥτις ἀποκαθιστᾷ ἡμᾶς ἀγαπητοὺς καὶ παρὰ Θεῷ καὶ παρὰ ἀνθρώποις· διότι ἡ σοφία δὲν ἐμφιλοχωρεῖ εἰς παράνομον ψυχὴν, οὐδὲ κατοικεῖ εἰς σῶμα, δουλεῦον τῇ ἁμαρτίᾳ. Διὰ τοῦτο διδάσκει καὶ ὁ σοφὸς Σολομὼν ὅτι· « εἰς κακότεχνον ψυχὴν οὐκ εἰσελεύσεται σοφία, » οὐδὲ κατοικήσει ἐν σώματι κατάχρεῳ ἁμαρτίας. Δικαίων δὲ » ψυχαὶ ἐν χειρὶ Θεοῦ, καὶ οὐ μὴ ἅψηται αὐτῶν βάσανος· καὶ » γὰρ ἐν ὄψει ἀνθρώπων ἐὰν κολασθῶσιν, ἡ ἐλπὶς αὐτῶν ἀ» θανασίας πλήρης· δικαιοσύνη γὰρ ἀθάνατός ἐστιν » (α).

Θεὲ ἀΐδιε, καὶ δίκαιε! ἡ αὐτοσοφία καὶ αὐτοδικαιοσύνη! Ἡ χριστιανικὴ μόνη εὐσέβεια ἰσχύει ἵνα με χειραγωγήσῃ εἰς τὴν ὁδὸν τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἀθανασίας καὶ τῆς σωτηρίας. Εἶναί ποτε δυνατὸν νὰ λησμονήσω τοῦτο; Εἶναί ποτε δυνατὸν νὰ ἐγκαταλίπω σὲ τὸν Θεὸν καὶ πατέρα καὶ πλάστην μου; Εἶναί ποτε δυνατὸν νὰ λησμονήσω τὰς καλὰς καὶ ἁγίας ὑποσχέσεις, τὰς ὁποίας ἔδωκα ἐνώπιόν σου; νὰ λησμονήσω πάσας τὰς εὐεργεσίας, τὰς ὁποίας ἐπεχορήγησας εἰς ἐμὲ, εἰς τοὺς γεννήτοράς μου, καὶ εἰς πάντας τοὺς φιλτάτους οἰκείους μου; Πῶς; εἶναί ποτε δυνατὸν νὰ λησμονήσω τὸν γλυκύτατόν μου Ἰησοῦν Χριστὸν, τὸν θεάνθρωπον Σωτῆρα τῆς ψυχῆς μου, ἐκεῖναν, ὅστις δι' ἀποκαλύψεως τῆς θεοσδότου ἀληθείας προσήγαγέ με εἰς τὸν Θεόν μου καὶ πλάστην μου, καὶ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας μου ὑπέμεινε, κατὰ τὸ μέγα αὐτοῦ ἔλεος, τὸν ἑκούσιον θάνατον;

Οὐχὶ! Οὐδέποτε! διότι ἐγκαταλείπων τὸν Θεὸν καὶ Σωτῆρά μου, ἤθελον ἐγκαταλείψει ἐμὲ αὐτόν· ἤθελον στερηθῆ τῆς σωτηρίας μου. Οὐδέποτε! διότι σὸς θέλω νὰ διαμένω εἰς τὸν αἰῶνα, Θεέ μου καὶ Πάτερ οὐράνιε. Ἐν τῷ μέσῳ πάντων τῶν γοητευτικῶν περισπασμῶν τῆς ζωῆς, εἰς σὲ θέλω νὰ εἶμαι ἀφιερωμένος. Πρὸς σὲ θέλω ἀνυψοῖ τὰ βλέμματά μου κατὰ τὰς εὐφροσύνους ὥρας, τὰς ὁποίας σὺ θέλεις μοὶ πέμψει. Εἰς σὲ θέλω μένει προσκεκολλημένος κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν κακοπαθειῶν καὶ τῶν θλίψεων, ὅταν ἡ ἐσχάτη ἐλπίς μου κινδυνεύῃ νὰ σβεσθῇ. Διότι σὺ ποτὲ δὲν

(α) Σοφ. Σολομ. κ. 4. 15. γ'. 1. 4.

θέλεις μὲ ἐγκαταλείψει. Καὶ κατ' αὐτὴν δὲ τὴν στίγμὴν τοῦ θανάτου μου, ὅταν τὸ θνῆσκόν μου χεῖλος ψελλίσῃ τὸ ἔσχατον ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ τὸ πανάγιόν σου ὄνομα, καὶ τότε θέλω αἰσθανθῆ καὶ θέλω κατανοήσει ὅτι δύνασαι, ἀλλ' ὅτι δὲν θέλεις μὲ λησμονήσει καὶ μὲ ἐγκαταλίπει!

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ.

(Ματθ. ϛ'. 9—13.)

Ἡ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἐλπὶς δὲν δύναται νὰ μένῃ ἀργὴ, οὐδ' ἀφίνει τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν τῇ ἀδρανείᾳ ἐκλυομένην, ἀλλὰ παρορμᾷ ταύτην εἰς τὴν ἄσκησιν τῆς προσευχῆς, ὡς μέσου ἀσφαλεστάτου εἰς τὸ ἀπολαῦσαι πάντων τῶν ἀγαθῶν, ὅσα προσδοκᾷ. Πάντα δὲ τὰ ἀγαθὰ, ὅσα προσδοκῶμεν καὶ ποθοῦμεν, ὑπεδείχθησαν ἡμῖν ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ περιλαμβάνονται διὰ βραχέων ἐν τῇ θείᾳ ἐκείνῃ προσευχῇ, ἣν αὐτὸς ἡμᾶς ἐδίδαξε, καλουμένην διὰ τοῦτο *κυριακὴν προσευχήν*. Αὕτη περιέχει τῷ ὄντι ἐν τοῖς ἑπτὰ αἰτήμασιν, ἐξ ὧν σύγκειται, πάντα, ὅσα ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐπιτρέπει ἡμῖν νὰ ἐλπίζωμεν δι' ἡμᾶς καὶ τὸν πλησίον ἡμῶν, διὰ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν, διὰ τὰ πρόσκαιρα καὶ τὰ αἰώνια. Ἐκ τῆς προσευχῆς ταύτης διδασκόμεθα νὰ πράττωμεν τὰ ἔργα τῶν ἀναγκαιοτάτων ἀρετῶν· τὰ ἔργα τῆς πίστεως, τῆς ἐλπίδος, τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, τῆς ἀφοσιώσεως ἡμῶν εἰς τὸ θεῖον αὐτοῦ θέλημα, τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν πλησίον, τῆς ἀφέσεως τῶν παραπτωμάτων, τῆς μετανοίας διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν. Ἀλλ' ἐμελετήσαμεν ἆρά ποτε τὸ ἔξοχον τῆς κυριακῆς ταύτης προσευχῆς; Εὐχαριστήσαμεν ἆρά ποτε τὴν ἄπειρον ἀγαθότητα τοῦ Κυρίου ἡμῶν, τοῦ διδάξαντος ἡμᾶς διὰ τίνων ἐκφράσεων θέλει νὰ δεώμεθα αὐτοῦ; Καὶ σύντομος μὲν καὶ εὔκολος εἶναι ἡ, περὶ ἧς ὁ λόγος, προσευχή· διότι ἠθέλησεν ὁ Κύ-

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

» οὐρανοῖς, ἵνα πρὸς τὸν οὐρανὸν ἀεὶ βλέπωμεν, πατρίδα τοῦτον » ἡμῶν ἀκούοντες, μᾶλλον δὲ αὐτοὶ τοῦτο λέγοντες, καὶ ἵνα » τῶν γηΐνων καταφρονῶμεν, ἐκεῖ σπεύδοντες ἀναβῆναι διὰ τῆς » τῶν ἀρετῶν κλίμακος, ὅπου ὁ πατὴρ ἡμῶν ἐστιν. Ἐν οὐρανῷ » δὲ τὸν Θεὸν εἶναι λέγοντες, οὐκ ἐν οὐρανῷ αὐτὸν συγκλείον- » τες περιγράφομεν· ἀχώρητος γάρ ἐστι καὶ ἀπερίγραπτος· ἀλλὰ » πανταχοῦ μὲν εἶναι λέγεται ὁ Θεός, μάλιστα δὲ ἐν τόποις » ἀξίοις, διὰ τὸ μᾶλλον αὐτοὺς δεκτικοὺς εἶναι αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο » τοίνυν ἐν τῷ οὐρανῷ λέγομεν εἶναι τὸν Θεόν· διότι καθαρώ- » τατος ὁ τόπος ἐκεῖνος, καὶ διότι ἐν αὐτῷ εἰσιν αἱ ἄϋλοι δυ- » νάμεις, καὶ οἱ δῆμοι τῶν ἁγίων, οἷς ἐπαναπαύεται ». Εὐθύμιος Ζιγαβηνός.

Ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου] Τὸ ὄνομά σου ἔστω εὐλογημένον, τετιμημένον, δεδοξασμένον. *Ἁγιάζειν* λέγεται *εὐλογεῖν, αἰνεῖν, τιμᾶν, δοξάζειν τὸν Θεόν* (α)· ὅθεν καὶ ὁ ἅγιος Ἰωάννης Χρυσόστομος ἑρμηνεύει· « Ἁγιασθήτω· τουτέστι, δοξασθήτω » (β). Εἶναι τοῦτο τὸ πρῶτον αἴτημα τῆς κυριακῆς προσευχῆς, καὶ δικαίως κατέχει τὸν πρῶτον τόπον, ἐπειδὴ τὸ πρῶτον καὶ κύριον καθῆκον παντὸς χριστιανοῦ εἶναι νὰ ἀγαπᾷ τὸν Θεὸν ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ καρδίας, καὶ ἐπομένως τὸ πρῶτον καὶ κύριον, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ποθῇ καὶ νὰ αἰτῇ, εἶναι ἡ τιμὴ καὶ ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἀγάπη τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεὸν πληροῖ αὐτὸν χαρᾶς ἁγίας, ὅταν διανοῆται ὅτι ὁ Θεὸς λατρεύεται, καὶ θέλει διὰ παντὸς λατρεύεσθαι καὶ ἁγιάζεσθαι καὶ δοξάζεσθαι ὑπὸ τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν ἁγίων· ἀλλ' ἡ ψυχὴ αὐτοῦ θλίβεται, ὅταν βλέπῃ πόσον ὀλίγον ἡ ἄπειρος αὕτη τοῦ Θεοῦ ἀγαθότης ἀνομολογεῖται καὶ γινώσκεται ὑπὸ τοῦ ἀγνώμονος καὶ ἐπιλήσμονος τούτου κόσμου· πόσον ὀλίγαν λατρεύεται καὶ ἁγιάζεται καὶ δοξάζεται ὑπὸ τῶν ψυχῶν, τῶν δεδημιουργημένων ὑπ' αὐτοῦ καὶ δι' αὐτὸν, αἵτινες δὲν δύνανται ἄλλως νὰ γείνωσι μακάριαι, εἰ μὴ ἀγαπῶσαι αὐτὸν καὶ δοξάζουσαι. Σκοπὸς λοιπὸν τοῦ αἰτή-

(α) Πέτρ. Α'. γ'. 15. « Κύριον δὲ τὸν Θεὸν ἁγιάσατε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν ».
(β) Ὁμιλ. ιθ' εἰς Ματθ.

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ματος τούτου εἶναι νὰ θεραπεύσῃ τηλικοῦτον κακὸν διὰ τῆς δεήσεως πρὸς τὸν Θεὸν, τὴν πηγὴν πάσης χάριτος καὶ παντὸς ἀγαθοῦ, ἵνα δοξάσῃ τὸ ἅγιον αὐτοῦ ὄνομα ἐν ἡμῖν, διδάσκων ἡμᾶς νὰ ἀγαπῶμεν καὶ νὰ λατρεύωμεν αὐτῷ, προσφέροντες τὴν ὀφειλομένην αὐτῷ τιμὴν καὶ δόξαν. Δεόμενοι δὲ ὑπὲρ τοῦ ἁγιασμοῦ τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ, οὐδὲν ἄλλο αἰτοῦμεν, ἢ ὅπως ὅλος ὁ κόσμος ἁγιασθῇ· ὅπως ἡ γνῶσις τοῦ ἀληθινοῦ καὶ ζῶντος Θεοῦ καὶ τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ αὐτοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ πληθυνθῇ ἐπὶ τῆς γῆς· ὅπως δοξάσωσιν αὐτὸν πάντα τὰ ἔθνη· ὅπως ἁγιασθῶσι πάντες οἱ ἄνθρωποι ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ πάντες ὁμοῦ ἑνὶ στόματι καὶ μιᾷ καρδίᾳ διατρανώσωσι τὴν δόξαν τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ οὐχὶ μόνον διὰ τῶν λόγων, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ἁγνότητος τῆς ψυχῆς καὶ τῆς τοῦ βίου αὐτῶν ἁγιότητος· διότι οὕτω μάλιστα ἁγιάζεται τὸ πάντιμον τοῦ Θεοῦ ὄνομα.

Βλέπετε, χριστιανοί, τὴν εὐρεῖαν τοῦ αἰτήματος τούτου ἔκτασιν· ἔχετε ζῆλον ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ· δουλεύετε τῷ Κυρίῳ ἐν φόβῳ, ἐν ἀγάπῃ καὶ εὐσεβείᾳ· δεικνύετε ταῦτα διὰ τῶν ἔργων, καὶ ἐν τῷ δεδοξασμένῳ ὀνόματι αὐτοῦ λατρεύετε τῷ παναγίῳ καὶ παντοδυνάμῳ Θεῷ.

Ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου] Τοῦ δευτέρου τῆς κυριακῆς προσευχῆς αἰτήματος ὑποκείμενον εἶναι ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Κατὰ τρεῖς τινας σημασίας λαμβάνεται ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ ἡ *βασιλεία τοῦ Θεοῦ*· καὶ πρῶτον μὲν λέγεται οὕτως ἡ αἰώνιος τοῦ Θεοῦ βασιλεία ἐν τῷ οὐρανῷ· ἔπειτα, ἡ πνευματικὴ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ βασιλεία ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς· τρίτον, ἡ μυστικὴ τοῦ Θεοῦ βασιλεία ἐν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν, κατὰ τὸ λόγιον τοῦ Σωτῆρος· *Ἰδοὺ γὰρ, ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐντὸς ὑμῶν ἐστι* (α). Ταύτης τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, ἐννοουμένης κατὰ τὰς σημειωθείσας τρεῖς σημασίας, τὴν ἔλευσιν αἰτοῦμεν, ὅταν λέγωμεν· *Ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου*. Βλέπε, ψυχή μου, πόσην ἔκτασιν ἔχει τοῦτο τὸ αἴτημα, καὶ πόσον μεγάλα καὶ ὑψηλὰ εἶναι τὰ ἐν αὐτῷ περιεχόμενα! Θαύμαζε καὶ ἐκπλήττου, βλέπουσα τὸν ἄνθρω-

(α) Λουκ. ιζ'. 21.

πον, τὸν σκώληκα τοῦτον τῆς γῆς, τὸν ἐξελθόντα ἐκ τοῦ βορβόρου καὶ τῆς διαφθορᾶς τῆς ἁμαρτίας, καὶ ὅμως δικαιοῦντα νὰ ἐπορθαλμῇ βασιλείαν, καὶ βασιλείαν οὐράνιον, ἐν ᾗ μέλλει νὰ ζῇ καὶ νὰ βασιλεύῃ μετὰ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας. Ναί, τοῦτο δυνάμεθα ἡμεῖς νὰ αἰτήσωμεν μετὰ θάρρους καὶ μετὰ βεβαιότητος ὅτι θέλομεν εἰσακουσθῆ, ἐὰν μόνον αἰτῶμεν, ἔχοντες τὰς ψυχικὰς ἐκείνας διαθέσεις, τὰς ὁποίας ἀπαιτεῖ ὁ κύριος ταύτης τῆς βασιλείας.

Θεωρήσωμεν ἤδη ποῖον εἶναι τὸ δεύτερον τοῦ αἰτήματος ὑποκείμενον. Ἡ *βασιλεία τοῦ Θεοῦ* λαμβάνεται πολλάκις ἐν τῇ ἁγίᾳ Γραφῇ ὡς σημαίνουσα τὴν πνευματικὴν βασιλείαν, ἣν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἦλθεν ἵνα συστήσῃ ἐπὶ τῆς γῆς, τὴν βασιλείαν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας, τῆς ὁποίας εἶναι βασιλεὺς ἅμα καὶ ἀρχιερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα. Ὡσαύτως λοιπὸν καὶ τῆς βασιλείας ταύτης τὴν ἐξάπλωσιν καὶ τὴν στερέωσιν πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν ἐν τῷ δευτέρῳ αἰτήματι. Πρέπει νὰ εὐχώμεθα ἐκ καρδίας ἵνα ἡ βασιλεία τοῦ σατανᾶ καὶ τῆς ἁμαρτίας καταστραφῇ ἵνα οἱ ἄπιστοι φωτισθῶσι τῷ φωτὶ τοῦ Εὐαγγελίου· ἵνα πᾶσαι αἱ αἱρέσεις, καὶ τὰ σχίσματα, καὶ αἱ πλάναι, καὶ αἱ καταχρήσεις ἐκλίπωσιν· ἵνα αἱ κακίαι καὶ τὰ σκάνδαλα ἐξαφανισθῶσι τοῦ μέσου τῶν χριστιανῶν· ἵνα ἡ πίστις, ἡ ἐλπὶς, ἡ ἀγάπη καὶ πᾶσαι αἱ λοιπαὶ ἀρεταὶ βασιλεύωσι τῷ ὄντι ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν ποιμένων τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐν παντὶ τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ. Πράττομεν ἀληθῶς ἔργον ἀγάπης μὲν πρὸς τὸν Θεὸν, εὐχόμενοι ἵνα ἡ βασιλεία αὐτοῦ καὶ ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια θριαμβεύσωσιν ἐν πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ· ἀγάπης δὲ πρὸς τὸν πλησίον, αἰτοῦντες ἵνα πάντες οἱ ἄνθρωποι ὑποταχθῶσιν εἰς τὴν μακαρίαν ταύτην βασιλείαν, καὶ γείνωσι νόμιμοι καὶ πιστοὶ ὑπήκοοι τοῦ μεγάλου τούτου βασιλέως.

Τρίτον δὲ, ἰδίως ἐν τῷ αἰτήματι τούτῳ προτιθέμεθα τὴν σύστασιν τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ ἐν ἡμῖν, εὐχόμενοι ἐξ ὅλης καρδίας καὶ προσλιπαροῦντες ἵνα ὁ Θεὸς, διὰ τὸ ἄπειρον αὐτοῦ ἔλεος, λάβῃ κατοχὴν τῆς ψυχῆς ἡμῶν, καὶ στήσῃ τὸν θρόνον αὐτοῦ ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν, καὶ βασιλεύων ἐν αὐτῇ, καταστέλλῃ

πάσας τὰς τῆς σαρκὸς ἡμῶν ἐπαναστάσεις, καὶ ὑποτάσσῃ πάσας τὰς τῶν παθῶν ἡμῶν ὁρμὰς, γινόμενος ἀπόλυτος κύριος ἡμῶν καὶ μονάρχης. Ὦ ἀγαπητὴ βασιλεία τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ! Πότε θέλεις ἐλθεῖ πρὸς ἡμᾶς; Πότε θέλεις συσταθῇ ἐν ἡμῖν; Πότε αἱ ἱεραί σου φλόγες θέλουσι καταναλώσει ἐν ἡμῖν πᾶν τὸ ἀπαρέσκον τῷ Θεῷ, καὶ καταστρέψει καὶ τὸ ἐλάχιστον ἴχνος τῆς πρὸς τὸ ἅγιον αὐτοῦ θέλημα ἀντιστάσεως;

(*Ακολουθεῖ.*)

ΗΜΕΡΑ ΑΓΙΟΥ ΒΙΟΥ (α).

Πῶς νὰ διάγῃς πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους;

Ἀπόκρισιν καὶ εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο ἔδωκεν αὐτὸς ὁ Κύριος· « ἀγαπήσεις . . . καὶ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν » (1).

Ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς παρὰ πάντων ἡμῶν λίαν ἐντόνως ἀπαιτεῖ τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀγάπην· αὐτὸς, δίδων τὰς τελευταίας νουθεσίας εἰς τοὺς ἰδίους αὐτοῦ μαθητὰς πρὸ τῶν παθῶν του, πολλάκις μετὰ μεγάλης δυνάμεως ἐνετείλατο ἡμῖν τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀγάπην· ἤγουν· « αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ ἡ ἐμὴ, » ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς » (2). « Ταῦτα » ἐντέλλομαι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους » (3). « Ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους· καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς, » ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀγαπᾶτε ἀλλήλους » (4). Πρὸς αὐτὸ δὲ τοῦτο παρῄνουν ἡμᾶς καὶ πάντες οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι. Ὁ ἅγιος ἀπόστολος Πέτρος ἔλεγε· « τὰς ψυχὰς ὑμῶν ἡγνικότες ἐν τῇ ὑπακοῇ » τῆς ἀληθείας διὰ Πνεύματος εἰς φιλαδελφίαν ἀνυπόκριτον, ἐκ

(α) Ὅρα Ἔτους Ε'. Ἀριθ. 1. σελ. 13 – 21.
(1) Λουκ. ί, 27.
(2) Ἰωάν. ιέ, 12.
(3) Ἰωάν. ιέ, 17.
(4) Ἰωάν. ιγ', 34.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

» καθαρᾶς καρδίας ἀλλήλους ἀγαπήσατε ἐκτενῶς » (1). Ὁ ἅγιος ἀπόστολος Ἰωάννης παρήγγελλεν· « ἀγαπητοί, ἀγαπῶμεν » ἀλλήλους· ὅτι ἡ ἀγάπη ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστι, καὶ πᾶς ὁ ἀγαπῶν, » ἐκ τοῦ Θεοῦ γεγέννηται, καὶ γινώσκει τὸν Θεόν » (2). « Ὅτι » αὕτη ἐστὶν ἡ ἀγγελία, ἣν ἠκούσατε ἀπ' ἀρχῆς, ἵνα ἀγαπῶμεν » ἀλλήλους» (3). « Καὶ νῦν ἐρωτῶ σε, κυρία, οὐχ ὡς ἐντολὴν » γράφων σοι καινὴν, ἀλλὰ ἣν εἴχομεν ἀπ' ἀρχῆς, ἵνα ἀγαπῶ- » μεν ἀλλήλους » (4). « Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ (Κυ- » ρίου τοῦ Θεοῦ), ἵνα πιστεύσωμεν τῷ ὀνόματι τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ » Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, καθὼς ἔδωκεν ἐν- » τολὴν ἡμῖν » (5). Ὁ ἅγιος ἀπόστολος Παῦλος προέτρεπε· « Καὶ περιπατεῖτε ἐν ἀγάπῃ, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησεν » ἡμᾶς, καὶ παρέδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν προσφορὰν καὶ θυσίαν » τῷ Θεῷ εἰς ὀσμὴν εὐωδίας » (6). « Περὶ δὲ τῆς φιλαδελφίας » οὐ χρείαν ἔχετε γράφειν ὑμῖν· αὐτοὶ γὰρ ὑμεῖς θεοδίδακτοί » ἐστε εἰς τὸ ἀγαπᾷν ἀλλήλους » (7). Ὁ δὲ ἅγιος ἀπόστολος Ἰάκωβος ἐδίδασκεν· « εἰ μέντοι νόμον τελεῖτε βασιλικὸν, κατὰ » τὴν γραφὴν « ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν», καλῶς » ποιεῖτε » (8).

Τὸ δὲ μέτρον τῆς ἀγάπης ταύτης σαφῶς ὥρισεν αὐτὸς ὁ Κύριος. Ἤγουν, αὐτὸς ἀπήτει πάντες ἡμεῖς ν' ἀγαπῶμεν τοὺς πλησίον, ὡς ἀγαπῶμεν ἡμᾶς αὐτούς· διότι αὐτὸς εἶπεν· « ἀγαπήσεις . . . καὶ τὸν πλησίον σου, ὡς σεαυτόν » (9). « Πάντα οὖν » ὅσα ἂν θέλητε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, οὕτω καὶ ὑ- » μεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς· οὗτος γάρ ἐστιν ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆ-

(1) Α' Πέτρου ά, 22.
(2) Α' Ἰωάν. δ', 7.
(3) Α' Ἰωάν. γ', 11.
(4) Β' Ἰωάν. 5.
(5) Α' Ἰωάν. γ'. 23.
(6) Πρὸς Ἐφεσ. έ, 2.
(7) Α' πρὸς Θεσσαλ. δ', 9.
(8) Ἰακώβ. β', 8.
(9) Δουκ. ί, 27.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βόλου

» ται » (1). Ὡσαύτως δὲ ἐδίδασκον καὶ πάντες οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι. Καὶ λοιπόν, φίλε, σημείωσον καὶ ἐκπλήρου τὰ ἑξῆς·

1. Σὺ ἐπιθυμεῖς τὴν εὐδαιμονίαν, καὶ εἶσαι εὐχαριστημένος, ὅτε εὐτυχεῖς· ἀπ' ἐναντίας δὲ δυσθυμεῖς, ὅτε ἐξ οἱασδήποτε αἰτίας δυστυχεῖς. Ὅθεν ἐπιθύμει τὴν εὐδαιμονίαν καὶ παντὸς πλησίον σου· χαῖρε, ὅτε αὐτὸς εὐτυχεῖ, συναισθάνου δὲ μετ' αὐτοῦ τὴν δυστυχίαν του.

2. Εἰς σὲ εἶναι δυσάρεστον, ὅτε οἱ ἄνθρωποι ἀποφαίνονται κακῶς περὶ σοῦ, καὶ σὲ ὑποπτεύονται εἰς οἱονδήποτε κακόν. Διὰ τοῦτο καὶ σὺ περὶ οὐδενὸς ἀποφαίνου κακῶς, χωρὶς δὲ ἀποχρώσης αἰτίας οὐδένα εἰς οὐδὲν κακὸν ὑπόπτευε· « Ἡ ἀγάπη . . . . » οὐ λογίζεται τὸ κακόν » (2).

3. Εἰς σὲ εἶναι εὐχάριστον, ὅτε οἱ ἄνθρωποι καλῶς περὶ σοῦ ἀποφαίνονται. Διὰ τοῦτο καὶ σὺ περὶ παντὸς πλησίον καλῶς ἀποφαίνου. Ἰδίως δὲ προφυλάττου ἀπὸ τῆς κατὰ τοῦ πλησίον σου διαβολῆς. Ἡ διαβολὴ εἶναι ἰδιότης τοῦ σατανᾶ, καὶ ἂς ἀνήκῃ εἰς αὐτὸν μόνον· « Καὶ ἤκουσα φωνὴν μεγάλην λέγουσαν ἐν τῷ οὐ» ρανῷ, ἄρτι ἐγένετο ἡ σωτηρία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ βασιλεία » τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ· ὅτι κατε» βλήθη ὁ *κατήγορος* τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν, ὁ *κατηγορῶν αὐτῶν* » ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἡμέρας καὶ νυκτός » (3). Σὺ δὲ λέγε περὶ τοῦ πλησίον σου μόνον τὸ καλόν.

4. Ὅτε δέ τις σοὶ ἀναφέρει κακόν τι περί τινος ἀγνώστου σοι, πάσει δυνάμει σπούδαζε νὰ ὑπερασπίζησαι, εἴτε νὰ καθιστᾷς αὐτὸν συγγνωστόν· ἐκτὸς δὲ τούτου οὐδέποτε μετάδιδε τοὺς ὑπὸ σοῦ ἀκουσθέντας λόγους εἰς ἐκεῖνον, περὶ οὗ αὐτοὶ ἐλέχθησαν. Διότι συχνάκις οἱ ἄνθρωποι λέγουσί τι περὶ ἄλλου ἀπὸ ἔχθρας καὶ ἐκδικήσεως, οἱ δ' αὐτὸ μεταδίδοντες συχνάκις γεννῶσιν ἔχθραν· τὴν ἔχθραν δὲ ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος συγκαταριθμεῖ μετὰ τῶν κακιῶν, εἰς ἃς οἱ παραδεδομένοι *βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομή-*

(1) Ματθ. ζ', 12.
(2) Α' Κορινθ. ιγ', 5.
(3) Ἀποκαλ. ιε', 10.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σουσι. « Φανερὰ δὲ ἐστι τὰ ἔργα τῆς σαρκὸς, ἅτινά ἐστι μοι-» χεία . . . . εἰδωλολατρεία . . . . ἔχθραι, ἔρεις, ζῆλος, θυμὸς, » ἐριθεῖαι, διχοστασίαι, αἱρέσεις . . . ἃ προλέγω ὑμῖν, καθὼς καὶ » προεῖπον, ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες βασιλείαν Θεοῦ οὐ » κληρονομήσουσιν » (1).

5. Εἰς σὲ δὲν εἶναι εὐχάριστον, ὅτι οἱ ἄνθρωποι διαθρυλλοῦσι τὰς ἀσθενείας σου, ἰδίως δὲ τὰς κακίας σου. Διὰ τοῦτο καὶ σὺ, ὅτε βλέπεις τὰς ἀσθενείας καὶ τὰς κακίας τῶν ἄλλων, μὴ διαθρύλλει αὐτάς· « Ἐπειδὴ ἡ ἀγάπη πάντα στέγει . . . . πάντα » ὑπομένει » (2). Ἀλλὰ ἔκλεξον καιρὸν εὐπρόσδεκτον, καὶ μετ' ἀγάπης σὺ αὐτὸς δήλωσον τὰς ὑπὸ σοῦ παρατηρηθείσας ἀσθενείας καὶ κακίας εἰς ἐκείνους, ἐν οἷς αὐτὰς βλέπεις, καὶ διάθες αὐτοὺς πρὸς διόρθωσιν. Μετὰ δὲ τοῦτο, ἂν αἱ ὑπὸ σοῦ εἰς ἄλλους παρατηρηθεῖσαι κακίαι δὲν γεννῶσι σκάνδαλον, μένε ἥσυχος· ἐν ἐναντίᾳ ὅμως περιπτώσει ἀνάφερε ταύτας εἰς ἐκεῖνον, ὅστις εἶναι ὑπόχρεως νὰ χαλιναγωγῇ καὶ διορθοῖ τοὺς φαύλους, ὅπως φυλάξῃ τοὺς ἄλλους ἀπὸ τοῦ σκανδάλου καὶ τῆς διαφθορᾶς. Τὸ σκάνδαλον εἶναι τρομερὰ ἁμαρτία· « Ὃς δ' ἂν σκανδα-» λίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων τῶν πιστευόντων εἰς ἐμὲ, συμ-» φέρει αὐτῷ ἵνα κρεμασθῇ μύλος ὀνικὸς ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐ-» τοῦ, καὶ καταποντισθῇ ἐν τῷ πελάγει τῆς θαλάσσης » (3).

6. Εἰς σὲ δὲν εἶναι εὐχάριστον, ὅτε οἱ ἄνθρωποι φέρονται πρὸς σὲ σκαιῶς, καὶ κατά τι σὲ προσβάλλουσιν. Διὰ τοῦτο φέρου καὶ σὺ πρὸς πάντα ἄνθρωπον φιλοφρόνως, οὐδένα ἐξαιρῶν· ἰδίως δὲ προφυλάττου ἀπὸ τῆς χρήσεως λόγων ὑβριστικῶν καὶ προσβλητικῶν. Εἰ δέ τις τῶν πλησίον σου φέρεται πρός σε λίαν βαρβάρως καὶ ἀκροχόλως, καὶ σοὶ ἀποτείνει διαφόρους δυσαρέστους λόγους, ἀποκρίνου πρὸς αὐτὸν ἠπίως· διότι « ὀργὴ ἀπόλλυσι » καὶ φρονίμους· ἀπόκρισις δὲ ὑποπίπτουσα ἀποστρέφει θυμόν· λό-» γος δὲ λυπηρὸς ἐγείρει ὀργάς » (4). Εἰ δὲ ἐκ τῆς μετὰ τοῦ πλη-

(1) Γαλάτ. ε', 19. 20. 21.
(2) Α', Κορινθ. ιγ', 7.
(3) Ματθ. ιή, 6.
(4) Παροιμ. ιε', 1.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βόλου

σίον σου βαρβάρου παρ' αὐτοῦ συναναστροφῆς ὠργίσθης κατ' αὐτοῦ, μὴ λέγε τίποτε· ἐπειδὴ ἄλλως ὁ θυμός σου εὐθὺς θ' ἀνάψῃ, ἐπὶ δὲ ἀνημμένου θυμοῦ θὰ σοὶ φανῇ ἀναγκαῖον νὰ εἴπῃς εἰς τὸν πλησίον σου τί τοιοῦτο, δι' ὃ ἔπειτα τὰ μάλιστα θὰ μετανοῇς, ἀλλ' ὅπερ πολλάκις δὲν θὰ διορθώνῃς. Ἐν θυμῷ οὐδέποτε οὐδὲν λέγε, ἕως οὗ ἐντελῶς καταπραϋνθῇς. Ἂν δ' ὁ πλησίον σου ὠργίσθη κατὰ σοῦ ἔκ τινος αἰτίας, μὴ ἀνάπειθε αὐτὸν, καὶ ἂν ἦναι τοῦτο λίαν ἀναγκαῖον· διότι ἐφ' ὅσον αὐτὸς ἰσχυρῶς ὀργίζεται, ἐπὶ τοσοῦτον δεσπόζει αὐτοῦ τὸ πάθος, οὐχὶ δὲ τὸ λογικὸν, καὶ διὰ τοῦτο σοὶ εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀναπείσῃς αὐτόν· εἰς μάτην, ὅσον καταπειστικῶς καὶ ἂν ὁμιλῇς πρὸς ἄφρονα· οἱ λόγοι σου ἐνίοτε μόναν ἐπὶ μᾶλλον θὰ παροργίσωσιν αὐτὸν, καὶ θὰ παρορμήσωσιν αὐτὸν πρός τι εἰς σὲ ἐπιβλαβές.

7. Εἰς σὲ εἶναι εὐχάριστον, ὅτε σὲ βοηθοῦσιν εἰς τὰς ἀνάγκας σου. Διὰ τοῦτο προσπάθει καὶ σὺ, τὸ κατὰ δύναμιν, νὰ βοηθῇς τοὺς πλησίον σου ἐν πάσαις αὐτῶν ταῖς ἀνάγκαις. « Καλὸν » τὸ ποιῆσαι ἐλεημοσύνην, (πᾶσαν εὐεργεσίαν) ἢ θησαυρίσαι » χρυσίον. Ἐλεημοσύνη γὰρ ἐκ θανάτου ῥύεται, καὶ αὕτη ἀπο» καθαριεῖ πᾶσαν ἁμαρτίαν· οἱ ποιοῦντες ἐλεημοσύνας, καὶ δι» καιοσύνας πλησθήσονται ζωῆς » (1). Ὅμως ἐνταῦθα εἶναι ἀνάγκη νὰ φυλάττῃς τάξιν. Ἤγουν ἀ) ὀφείλομεν πρὸ τῶν λοιπῶν νὰ παρέχωμεν βοήθειαν εἰς ἐκείνους, μεθ' ὧν ἡ θεία πρόνοια συνέδεσεν ἡμᾶς κατ' ἐξοχὴν πρὸ τῶν λοιπῶν, οἷον· εἰς γονεῖς, συγγενεῖς, ἐφεστῶτας, εὐεργέτας, ὑπηρέτας, ὑποτεταγμένους καὶ ὁμοπίστους. Ὡς πρὸς τοὺς πρώτους ὁ ἅγιος Ἀπόστολος εἶπεν· « Εἰ δέ τις τῶν ἰδίων, καὶ μάλιστα τῶν οἰκείων οὐ προ» νοεῖ, τὴν πίστιν ἤρνηται, καὶ ἔστιν ἀπίστου χείρων » (2). Περὶ δὲ τῶν ὁμοπίστων διδάσκει ὡσαύτως· « Ἄρα οὖν, ὡς καιρὸν ἔχομεν, ἐργαζώμεθα τὸ ἀγαθὸν πρὸς πάντας, μάλιστα δὲ » πρὸς τοὺς οἰκείους τῆς πίστεως » (3).

β') μετὰ τοῦτο, πρὸ τῶν λοιπῶν πάρεχε βοήθειαν εἰς ἐκεί-

(1) Τωβὶτ ιδ', 8. 9.
(2) Α' Τιμοθ. ε, 8.
(3) Γαλάτ. ς', 10.

νους, ὅσοι ἐξόχως πρὸ τῶν λοιπῶν ἔχουσιν αὐτῆς ἀνάγκην, οἷον εἰς τοὺς ἀσθενεῖς καὶ ἀναπήρους. Ἂν δὲν δύνασαι νὰ καταρτίσῃς αὐτοὺς μὲ τὸ εἰς αὐτοὺς ἀναγκαῖον, τοὐλάχιστον ἐπισκέπτου αὐτοὺς, ὁπωσδήποτε ὑπηρέτει καὶ παρηγόρει αὐτούς. Οὕτω πράττε, καὶ ἂν αὐτοὶ φανῶσιν ἐντελῶς εἰς σὲ ἀχάριστοι· ἐπειδὴ « ἡ » ἀγάπη οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς » (1). Κύριος ὁ Θεὸς θὰ σὲ ἀνταμείψῃ.

8. Παρέχων βοήθειαν εἰς πάντας τοὺς ζῶντας πλησίον σου, μὴ στέρει τῆς σῆς βοηθείας τοὺς ἀποθανόντας πλησίον σου. Δέου ὑπὲρ πάντων τῶν τεθνεώτων, ἰδίως δὲ ὑπὲρ τῶν ἀποθανόντων ἀπροσδοκήτως καὶ χωρὶς τῆς δεούσης προετοιμασίας, καὶ διὰ τοῦτο ἴσως ἐν βαρείαις ἁμαρτίαις. Συχνότερον μνημόνευε αὐτῶν, καὶ δίδε πρὸς τὴν αὐτῶν σωτηρίαν τὴν δυνατὴν ἐλεημοσύνην. Πολλοὶ τῶν ἀποθανόντων πλησίον, ἰδίως δὲ οἱ ἀποθανόντες χωρὶς τῆς δεούσης προετοιμασίας, χρήζουσι τῆς ἡμετέρας βοηθείας ἀσυγκρίτως περισσότερον, παρὰ τοὺς ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ τὰ μάλιστα δυστυχοῦντας· διότι οἱ ἀποθανόντες οὐδόλως δύνανται νὰ βοηθήσωσιν αὐτοὶ ἑαυτούς. Εἰς αὐτοὺς δυνάμεθα νὰ παράσχωμεν βοήθειαν μόνον ἡμεῖς οἱ ζῶντες.

(*Ακολουθεῖ*)

ΚΑΙ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο τῇ λ' τοῦ παρελθόντος ἰανουαρίου μηνὸς, ἑορτῇ τῶν τριῶν ἁγίων καὶ μεγάλων Ἱεραρχῶν, ἐτελέσθη ἐν τῷ ἐνταῦθα ναῷ τῆς Ἁγίας Εἰρήνης τὸ ἐνιαύσιον ὑπὲρ τῶν εὐεργετῶν καὶ δωρητῶν τοῦ πανεπιστημίου μνημόσυνον, ἐν ᾧ ἐξεφωνήθη παρ' ἡμῶν, κατ' ἐντολὴν τῆς ἀκαδημαϊκῆς συγκλήτου, ὁ ἑπόμενος Λόγος.

(1) Α' Κορινθ. ιγ', 5.

« Εἰς μνημόσυνον αἰώνιον ἔσται δίκαιος ».

Ψαλμ. ριά. 6.

Μνημοσυνον ἱερὸν, ἀγαπητοὶ ἀδελφοὶ, ἐπιτελεῖται σήμερον ἐν τῷ πανσέπτῳ τούτῳ ναῷ παρὰ τῆς σεμνῆς τῶν τοῦ ἑλληνικοῦ πανεπιστημίου καθηγητῶν χορείας, προεξάρχοντος τοῦ πρυτάνεως μετὰ τῆς περὶ αὐτὸν ἀκαδημαϊκῆς συγκλήτου, καὶ ἡ φιλομαθὴς νεότης, ἡ ἐν τῷ παρ' ἡμῖν ἀνωτάτῳ τῆς παιδείας οἴκῳ μαθητεύουσα καὶ ἐκπαιδευομένη, συμπεπυκνωμένη πάρεστιν ἐνταῦθα μετὰ τῆς πρεπούσης εὐλαβείας, ἵνα συνάψῃ τὰς ἐνθέρμους αὐτῆς δεήσεις ταῖς εὐχαῖς καὶ ἱκεσίαις, ταῖς παρά τε τοῦ σεβασμιωτάτου ἡμῖν ἀρχιερέως καὶ τοῦ λοιποῦ ἱεροῦ κλήρου εἰς τὸν ὕψιστον Θεὸν τοῦ ἐλέους καὶ τῆς ἀγάπης ἀναπεμπομέναις ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῶν ψυχῶν τῶν μακαρίων ἐκείνων ἀνδρῶν, οἵτινες ἐν τῷ βίῳ ἀρετὴν δικαίου ἐπιδειξάμενοι, τὴν ἀρετὴν λέγω τῆς φιλαδελφίας καὶ φιλογενείας καὶ φιλοπατρίας, καὶ κοινωφελέστατοι δι' αὐτῆς γενόμενοι, αἰώνιον ἔχουσι καὶ τὸ μνημόσυνον· ὅτι *Εἰς μνημόσυνον αἰώνιον ἔσται δίκαιος.* Ὅσιον, ἀδελφοὶ, τὸ καθῆκον, καὶ ἀπὸ φρονήματος εὐσεβοῦς τὸ νομοθέτημα, τὸ ὁρίσαν τὴν κατ' ἐνιαυτὸν τελετὴν τοῦ ἱεροῦ τούτου μνημοσύνου, τοῦ διανιστῶντος ἅμα ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν πρὸς τοὺς, ὑπὲρ ὧν τελεῖται, ζωηρὰν τὴν εὐγνωμοσύνην διὰ τὸ τῆς εὐεργεσίας μέγεθος. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἡμέρα τῆς τελετῆς αὐτοῦ εὔθετος, καὶ πρέπουσα, καὶ καλῶς τεταγμένη τυγχάνει· διότι κατ' αὐτὴν πνευματικὴ ἄγεται ὑπὸ τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς ἡμῶν Ἐκκλησίας πανήγυρις, διεγείρουσα ἐν ἡμῖν τὴν τιμὴν καὶ τὸ σέβας πρὸς ἄνδρας ἁγίους καὶ παμμακαρίστους διά τε τὸν ἔνθεον αὐτῶν ζῆλον καὶ τοὺς θεοφιλεστάτους ἀγῶνας, οὓς ἠγωνίσαντο πρὸς τὴν ἡμῶν ψυχικὴν ὠφέλειαν καὶ σωτηρίαν. Σήμερον ἡ ἄσπιλος νύμφη τοῦ Σωτῆρος, ἡ παντὸς τοῦ χριστεπωνύμου πληρώματος μήτηρ, λαμπρὰν καὶ ἔνδοξον ἑορτάζει καὶ γεραίρει τὴν μνήμην τῶν τριῶν ἐν ἁγίοις ἱεραρχῶν καὶ μεγάλων τῆς οἰκουμένης διδασκάλων, Βασιλείου τοῦ Μεγάλου, Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου καὶ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, τῶν θεηγόρων τούτων ἀνδρῶν,

τῶν δυνατῶν ἐν λόγῳ καὶ ἔργῳ· οὓς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ὁ θεῖος τῶν ἀνθρώπων διδάσκαλος καὶ καθηγητὴς, μετὰ καὶ πολλῶν ἄλλων Ἁγίων οὐχὶ μόνον φῶς ἔδωκεν εἰς τὸν κόσμον, καὶ ὑπήρεισε τῇ Ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ στύλους ἑδραίους καὶ ἀρραγεῖς κατὰ πάσης προσαραττούσης αἱρέσεως καὶ πλάνης καὶ δυσεβοῦς κακοδοξίας πρὸς διαφωτισμὸν τῶν λαῶν καὶ στηριγμὸν αὐτῶν εἰς τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν πίστιν ἡμῶν τὴν ἀμώμητον, ἀλλ' ἠθέλησεν ἵνα καὶ ἡ διδασκαλία αὐτῶν ἡ θεορρήμων παραδοθῇ μετὰ τὸν αὐτῶν θάνατον δι' ἀθανάτων συγγραφῶν εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεὰς πρὸς καταρτισμὸν τῶν πιστῶν εἰς τὴν χριστιανικὴν ἀλήθειαν, καὶ πρὸς μαρτύριον ὅτι διά τε τῆς θεοσοφίας αὐτῶν καὶ τῆς ἐναρέτου καὶ δικαίας τοῦ βίου πολιτείας κοινωφελέστατοι εἰς τοὺς ἀνθρώπους ὡς πρὸς τὴν παροῦσάν τε καὶ τὴν μέλλουσαν ζωὴν γενόμενοι, εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα θέλουσι τιμᾶσθαι καὶ μνημονεύεσθαι· ὅτι *Εἰς μνημόσυνον αἰώνιον ἔσται δίκαιος.*

Ἰδοὺ λοιπὸν, ἀγαπητοὶ ἀδελφοὶ, ὁ μισθὸς ὁ ἐνταῦθα ἐπὶ τῆς γῆς ἀποκείμενος τῷ δικαίῳ καὶ ζῶντι καὶ μετὰ θάνατον. Τὸ ἅγιον Πνεῦμα διὰ τοῦ προφητάνακτος Δαυὶδ διαβεβαιοῖ ἡμᾶς ὅτι τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ ὑπάρχει αἰώνιον, ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεὰν παραδιδόμενον, καὶ ἀείμνηστον καὶ ἐσαεὶ ἀνεπίληστον διασωζόμενον. Ἀλλὰ τίς ὁ δίκαιος οὗτος, ὁ τοιαύτης ἀφθάρτου καὶ ἀϊδίου ἀντιμισθίας ἀξιούμενος, καὶ διὰ ποίαν τινὰ ἀρετὴν αὐτοῦ οὕτως ἀντιβραβευόμενος; Δίκαιος, καθ' ἣν ἐνταῦθα καὶ ἀλλαχοῦ τῆς θείας Γραφῆς λαμβάνεται ἔννοιαν, δίκαιος καὶ λέγεται καὶ εἶναι μάλιστα ὁ εὐεργετικὸς, ὁ ἐλεήμων, ὁ ἐνεργὸν ἔχων τὸν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην, *ὁ μὴ ἀγαπῶν λόγῳ, μηδὲ τῇ γλώσσῃ, ἀλλ' ἐν ἔργῳ καὶ ἀληθείᾳ* (α), ὁ φιλάδελφος, ὁ φιλογενὴς, ὁ φιλόπατρις, ἑνὶ λόγῳ, ὁ σπουδάζων νὰ γείνῃ κοινωφελὴς εἰς τοὺς ὁμοφύλους αὐτῷ καὶ ὁμογενεῖς καὶ συμπολίτας. Ὢ πόσον πολύτιμος καὶ μακαρία εἶναι ἡ ἀρετὴ τῆς κοινωφελείας! Ὢ πόσον ἡ ἔξοχος καὶ ἐξαίρετος αὕτη ἀρετὴ αὐτὴν ἑρμηνεύει τὴν φύ-

(α) Ἰωάν. Α'. γ'. 18.

Δημόσιος Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σιν τοῦ χριστιανισμοῦ, καθ' ἂν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ οἱ πάντες ἀδελφοί ἐσμεν, ὡς ἓν σῶμα θεωρούμενοι, καὶ διὰ τοῦτο καθῆκον ἔχοντες νὰ ἀγαπῶμεν καὶ νὰ εὐποιῶμεν ἀλλήλους, τέκνα ὄντες τοῦ αὐτοῦ Θεοῦ καὶ πατρός· *Ἓν σῶμα καὶ ἓν πνεῦμα*, λέγει ὁ θεῖος Ἀπόστολος· *εἷς Κύριος, μία πίστις, ἓν βάπτισμα· εἷς Θεὸς καὶ πατὴρ πάντων, ὁ ἐπὶ πάντων, καὶ διὰ πάντων, καὶ ἐν πᾶσιν ἡμῖν* (α)! Ὢ πόσον ὁ ταύτην ἐξασκῶν τὴν ἀρετὴν, ὁ ἐν ἑαυτῷ ἐνεργὸν ἔχων τὸν ζῆλον εἰς τὸ συνεισφέρειν πᾶν, ὅ,τι δύναται, εἰς ὠφέλειαν, εἰς εὐδαιμονίαν, εἰς τιμὴν καὶ δόξαν τῶν ἑαυτοῦ ἀδελφῶν, τῆς ἑαυτοῦ πόλεως, τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος, καὶ συνεργεῖν εἰς τὴν τοῦ κοινοῦ καλοῦ προαγωγὴν καὶ αὔξησιν, πολλάκις καὶ μετ' αὐταπαρνήσεως καὶ μετ' οὐ σμικρᾶς θυσίας· ὢ πόσον ἐναργῶς καταδεικνύει οὗτος ὅτι εἶναι ἀληθὴς μαθητὴς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ εἰπόντος περὶ ἑαυτοῦ ὅτι *Ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν* (β)!

Καὶ πῶς νὰ μὴ ἐξυμνήσωμεν τὴν ἀρετὴν τῆς κοινωφελείας, πῶς νὰ μὴ μακαρίσωμεν τοὺς ἀσπασαμένους αὐτὴν, πῶς νὰ μὴ ἐπαινέσωμεν τοὺς φιλοτίμως ἀμιλλωμένους νὰ γείνωσιν αὐτῆς κάτοχοι, ὅταν καθ' ἑκάστην γινώμεθα αὐτόπται μάρτυρες τῶν πολλῶν καὶ παντοίων ἀγαθῶν, ὧν γίνεται πρόξενος εἰς πᾶσαν κοινωνίαν; Ὅταν βλέπωμεν ὅτι ἐκείνη μάλιστα ἡ πολιτεία εὐδοκιμεῖ καὶ εὐδαιμονεῖ, ἥτις ἔχει πολίτας ἓν κοινὸν ἀποπνέοντας πνεῦμα, ἓν κοινὸν φρόνημα φρονοῦντας, πρὸς ἕνα στοχαζομένους σκοπὸν, πρὸς τὸ μεγαλεῖον, τὴν εὔκλειαν, τὴν κοινὴν αὐτῆς εὐημερίαν; Ὅταν τῆς ἰδίας ῥᾳστώνης καὶ ἀναπαύσεως καταφρονοῦντες ἕκαστοι, τῶν ἰδίᾳ συμφερόντων τὰ κοινῇ προτιμῶντες, κρείσσονες πάσης ἰδιοτελείας καὶ φιλοχρηματίας, ἕνα ἀναδέχωνται οἱ πάντες εὐγενῆ ἀγῶνα ἵνα ἀναδείξωσι τὸν ἑαυτῶν δῆμον, τὴν ἑαυτῶν πόλιν, τὴν ἑαυτῶν πατρίδα τὸν ἀνάλωτον κεκτημένην πλοῦτον εἰς δημοσίας οἰκοδομὰς, εἰς περικαλλεῖς ναοὺς, εἰς

(α) Πρὸς Ἐφεσ. δ'. 4. 5. 6.
(β) Μάρκ. ι'. 45.

εὐρύχωρα νοσοκομεῖα, εἰς ξενῶνας, εἰς ὀρφανοτροφεῖα, εἰς πτωχοκομεῖα, εἰς σχολεῖα, εἰς διδασκαλεῖα, εἰς μουσεῖα, εἰς βιβλιοθήκας καὶ εἰς πλεῖστα ἄλλα φιλάνθρωπα καὶ εὐεργετικὰ δημόσια καθιδρύματα, ὅσα τοιαῦτα δύναται νὰ ἀνεγείρῃ τὸ τῶν ἀνθρώπων κοινὸν πρὸς ἀλλήλους ἀδελφικὸν αἴσθημα τῆς φιλογενείας καὶ φιλοπατρίας;

Πῶς νὰ μὴ θαυμάσωμεν καὶ ἀγαπήσωμεν τὴν λαμπρὰν ταύτην τῆς κοινωφελείας ἀρετήν, ἥτις, ὅπου ἐμφιλοχωρεῖ, φυγαδεύει ἐκεῖθεν τοὺς ἀσπόνδους αὐτῆς ἐχθροὺς, τὴν φιλαυτίαν, τὸν ἐγωϊσμὸν, τὴν ἰδιοτέλειαν; Ὁ ἐγωϊσμός, ἐάν που εἰς τινα κοινωνίαν ὑφερπύσας ἐξαπλώσῃ τοὺς μακροὺς αὐτοῦ πλοκάμους, εἶναι τὸ ἰοφόρον δηλητήριον, ὅπερ καταβιβρώσκει τοὺς ἱεροὺς τῆς ἀδελφικῆς ἀγάπης δεσμοὺς, τοὺς συνέχοντας τὰ τῆς κοινωνίας ἐκείνης μέλη, καὶ συσφίγγοντας αὐτὰ πρὸς ἄλληλα· διότι ἕκαστος φροντίζει μόνον περὶ ἑαυτοῦ, οὐδεὶς δὲ περὶ πάντων. Ὁ ἐγωϊσμὸς καὶ ἡ φιλαυτία, μαραίνοντα καὶ καταπονοῦντα πᾶν διεγειρόμενον ὑψηλὸν φρόνημα περὶ συμπράξεως εἰς τὴν κοινὴν πάντων εὐτυχίαν, χωρίζουσι πολίτας ἀπὸ πολιτῶν, μεγαλύνουσι τὸ μεταξὺ τῶν διαφόρων τάξεων ἀπόστημα, καὶ διχοτομοῦσι τοὺς κατοίκους μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς πόλεως. Ὁ ἐγωϊσμὸς ἀποκαθιστᾷ τοὺς πάντας ἀφράντιδας περὶ τῆς τιμῆς καὶ τῆς δόξης τῆς πατρίδος, ἀναισθήτους πρὸς τὰς κοινὰς χρείας, ἀναλγήτους πρὸς τὰ δημόσια δυστυχήματα· ἀνυψοῖ καὶ δοξάζει τὸν ἀνάξιον καὶ ἀνίκανον, καταλείπει δὲ εἰς τὸν βόρβορον τῆς ταπεινότητος τὸν ἄνδρα τὸν δυνάμενον νὰ ὠφελήσῃ. Ἡ ἰδιοτέλεια ὑποσκάπτει τοὺς θεμελίους τῆς πολιτείας· σαλεύει τοὺς ὑποστηρίζοντας αὐτὴν στύλους, καὶ οὐδὲν θαυμαστὸν τότε, εἰ πόλεις, ἔνδοξοι καὶ πλούσιαι καὶ λαμπραὶ, παρακμάζουσι καὶ καταπίπτουσι, διότι δὲν τρέφουσι πλέον ἐν τοῖς κόλποις αὐτῶν μίαν μόνην πολυμελῆ οἰκογένειαν, ἀλλ' ὅσους πολίτας, τοσούτους καὶ ἰδιοτελεῖς πλεονέκτας.

Ἀλλὰ τὰ ἀξιοθρήνητα, φεῦ! ταῦτα ἀποτελέσματα πόρρω ἀπέχουσι τῶν τόπων καὶ πόλεων ἐκείνων, ὧν οἱ κάτοικοι καὶ πολῖται ζωγονοῦνται τὸ φρόνημα καὶ διαφλέγονται τὴν καρδίαν ὑπὸ

τοῦ ὄντως χριστιανικοῦ τῆς κοινωφελείας πνεύματος, ὅπερ αὔξει καὶ κρατύνει καὶ ἀκμαίαν καὶ θάλλουσαν πάντοτε συντηρεῖ τὴν κοινὴν τῶν πάντων εὐπραγίαν.

Τὴν καλὴν ταύτην καὶ σωσίπολιν τῆς κοινωφελείας ἀρετὴν ἐζήλωσαν πάντως, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, καὶ οἱ σήμερον μνημονευόμενοι ἄνδρες, οἱ ἀοίδιμοι κτίτορες καὶ ἱδρυταὶ τοῦ ἑλληνικοῦ πανεπιστημίου, καὶ αὐτὴν ἠσπάσαντο προθύμως, καὶ εὐγενῶς ἐπεχείρησαν νὰ ἐξασκήσωσιν, ἀπιδόντες πρὸς τὴν πατρίδα ἡμῶν τὴν ἀναγεννωμένην, καὶ καλῶς ἐννοήσαντες ὅτι ἡ πρώτη ἀποκατάστασις αὐτῆς πρέπει μάλιστα νὰ ἀρχίσῃ ἀπὸ τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως καὶ ἠθικῆς διαπλάσεως τοῦ ἔθνους διὰ τῆς παιδείας. Ὅθεν, ἅμα γνωστοῦ γενομένου, πρὸ σχεδὸν εἰκοσιπενταετίας, ὅτι πανεπιστήμιον συνιστᾶται ἐν Ἀθήναις, εὐθὺς οἱ ἀπανταχοῦ ὁμογενεῖς, ὑπὸ τοῦ διαπύρου αἰσθήματος τῆς φιλαδελφίας καὶ φιλογενείας ἐκκαιόμενοι, πρόθυμοι ἐνεγράφησαν εὐεργέται καὶ σύνδρομοι αὐτοῦ, ἁδρὰς καὶ δαψιλεῖς χρημάτων συνεισφορὰς καὶ δωρεὰς πλουσίας προσενεγκόντες, καὶ κληροδοτήματα γενναῖα καταλιπόντες, δι' ὧν ἀνηγέρθη τὸ μεγαλοπρεπὲς καὶ πολυτελὲς τῆς παρ' ἡμῖν ἀνωτάτης ἐκπαιδεύσεως οἰκοδόμημα, καταπεπλουτισμένον καὶ πολλαῖς τῶν ἀναγκαίων ἐπιστημονικῶν συλλογῶν. Ἐλευθεριωτάτη, ἀδελφοί, ἡ εὐεργεσία καὶ μεγίστη, προφανὲς οὖσα τεκμήριον ὅτι τὸ ἔργον κάλλιστον ἐξηνέχθη προϊὸν τοῦ ἐν ταῖς καρδίαις τῶν ἀειμνήστων τούτων ἀνδρῶν ζῶντος πνεύματος τῆς φιλοπατρίας καὶ κοινωφελείας. Ἀλλὰ καὶ οἱ καρποὶ τῆς εὐεργεσίας εὐγενεῖς καὶ ἀγλαοί. Ὑμεῖς αὐτοὶ γινώσκετε, καὶ περιττὸν εἶναι νὰ ὑποδείξω ἐγώ, ὅτι ἱκανοὺς κατ' ἔτος ἀπολαμβάνει ἡ πατρὶς ἐν τοῖς κόλποις αὐτῆς νέους, κατηρτισμένους ἐν παιδείᾳ καὶ ἐπιστήμῃ, καὶ δυναμένους νὰ διαπρέπωσιν εἰς τὰ διαπιστευόμενα αὐτοῖς ὑπουργήματα.

Τοιοῦτοι λοιπόν, ἀδελφοί, οἱ κτίτορες καὶ δωρηταὶ καὶ εὐεργέται τοῦ ἡμετέρου πανεπιστημίου, οἱ διὰ φιλογενείας καὶ φιλοπατρίας κοινωφελέστατοι ἡμῖν γενόμενοι. Ἀλλὰ πῶς δυνάμεθα ἡμεῖς νὰ ἐκτιμήσωμεν πρεπόντως καὶ ἐπαξίως τὸ τῆς εὐεργεσίας αὐτῶν μέγεθος; Τιμήσωμεν αὐτῶν, ἀδελφοί, τὸ μνημόσυνον!

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Θεσσαλ

Ἀλλὰ τιμήσωμεν οὐχὶ ψυχραῖς καὶ νεκραῖς λέξεσιν, οὐδ' ἐγκωμίοις μόνον, κατ' ἔθος ἐκφωνουμένοις· διότι ὁ λόγος ταχέως παρέρχεται καὶ λησμονεῖται· ἀλλ' ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ καρδίας εὐγνωμονοῦντες, καὶ τὰ πολύτιμα αὐτῶν ὀνόματα ἀνάγραπτα ἐν τῇ μνήμῃ ἡμῶν διασώζοντες, καὶ μεταδιδάζοντες ταῦτα εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεὰς εἰς μίμησιν καὶ παράδειγμα. Τιμήσωμεν αὐτῶν τὸ μνημόσυνον! Τιμήσωμεν δὲ, ἐνδεικνύοντες καὶ ἡμεῖς τὸ αὐτὸ εὐγενὲς φρόνημα, ὅπερ ἐμπνέει ὁ χριστιανισμὸς καὶ ἡ φιλοπατρία. Ὑμεῖς δὲ μάλιστα οἱ φιλομαθεῖς τοῦ πανεπιστημίου φοιτηταί, οἱ ἀμέσου τῆς εὐεργεσίας τῶν μνημονευομένων καρπούμενοι, ὑμεῖς καθῆκον ἔχετε νὰ τιμᾶτε τὸ μνημόσυνον αὐτῶν. Τιμᾶτε δὲ τοῦτο, ἀφορῶντες κυρίως εἰς τὸν ὑμέτερον προορισμόν· στηρίζεσθε πρῶτον εἰς τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν εὐσέβειαν, ἥτις, κατὰ τὸν Ἀπόστολον, *πρὸς πάντα ὠφέλιμός ἐστιν, ἐπαγγελίαν ἔχουσα ζωῆς τῆς νῦν καὶ τῆς μελλούσης* (α)· ἠθοποιεῖσθε, ἀνεπίληπτον ἐπιδεικνύμενοι πάντοτε τὴν τοῦ βίου ὑμῶν πολιτείαν, καὶ νῦν ἐν τῇ μαθητείᾳ, καὶ εἰς τὸ μετέπειτα· ἀγωνίζεσθε νὰ ἀναδείξητε ἑαυτοὺς θερμοὺς λάτρεις τῆς ἐπιστήμης, ἐὰν θέλητε νὰ εὐδοκιμήσητε κατὰ τὸ μέλλον ὑμῶν στάδιον· ζηλοῦτε τὰ καλὰ· φιλοτιμεῖσθε νὰ κατακοσμήσητε ἑαυτοὺς ταῖς ἀρχαϊκαῖς τῶν προγόνων ἡμῶν ἀρεταῖς, τῇ ἀγάπῃ πρὸς τὴν πατρίδα, τῇ φιλογενείᾳ, τῇ κοινωφελείᾳ· εὐγνωμονεῖτε δὲ διαπαντὸς πρὸς τοὺς, περὶ ὧν ὁ λόγος, μεγάλους τούτους ὑμῶν εὐεργέτας, οἵτινες διὰ τῶν εὐγενῶν αὐτῶν θυσιῶν παρέσχον ὑμῖν ἄφθονα τὰ μέσα ἵν' ἀποβῆτε ἀληθῶς ἀγαθοὶ καὶ χρηστοὶ τῆς πατρίδος πολῖται.

Ἀλλὰ πρὸ πάντων καὶ ὑμεῖς οἱ φοιτηταί, καὶ ἡμεῖς οἱ καθηγηταί, καὶ πάντες δ' ἁπλῶς οἱ εὐλαβεῖς χριστιανοί, καθῆκον ἔχομεν εὐσεβὲς ἵνα ἐνδεικνύωμεν τὴν βαθεῖαν ἡμῶν εὐγνωμοσύνην πρὸς τοὺς τελευτήσαντας τούτους δικαίους ἄνδρας καὶ διὰ θερμῶν πρὸς τὸν φιλάνθρωπον Θεὸν δεήσεων ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῶν μακαρίων αὐτῶν ψυχῶν. Καὶ δὴ πάντοτε μὲν, ἀλλὰ καὶ νῦν, δεῦτε διὰ τοῦ σεβασμιωτάτου ἡμῖν ἀρχιερέως καὶ τοῦ παριστα-

(α) Πρὸς Τιμόθ. Α'. δ'. 8.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Πάρου

μένου εὐλαβεστάτου κλήρου ἐπικαλεσώμεθα ὑπὲρ αὐτῶν τὸ μέγα καὶ ἄφατον τοῦ Κυρίου ἔλεος. Ἐπίβλεψον ὁ Θεὸς, ὁ ἐν παναγίᾳ καὶ πανυμνήτῳ Τριάδι προσκυνούμενος, ἐπίβλεψον ἐφ' ἡν οἱ κεκοιμημένοι οὗτοι δοῦλοί σου εἰργάσαντο ἐπὶ τῆς γῆς δικαίαν τῆς πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν εὐεργεσίας πρᾶξιν· εὐδόκησον ἵνα, καθὼς, τῶν σωμάτων αὐτῶν καταχωσθέντων καὶ τῇ γῇ παραδοθέντων, τὸ μνημόσυνον αὐτῶν αἰώνιον ἐνταῦθα ὑπάρχει, οὕτω καὶ ὁ καρπὸς τῆς δικαιοσύνης αὐτῶν ἀθάνατος καὶ αἰώνιος διαμένῃ ἐν οὐρανῷ· τάξον τὰς ψυχὰς αὐτῶν ἐν τῷ χορῷ τῶν ἁγίων σου ἐκλεκτῶν, καὶ παράσχου αὐταῖς τὴν τῶν παραπτωμάτων ἄφεσιν. Γένοιτο· γένοιτο!

Τοῦ *πανοσιολογιωτάτου ἀρχιμανδρίτου κυρίου* ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΓΑΥΚΑ, *τοῦ Ἰμβρίου, ὅστις κάλλιστον ὑπάρχων ἐκπαίδευμα τῆς ἐν Χάλκῃ θεολογικῆς Σχολῆς, καλὰ ἀπέδωκε τὰ δίδακτρα αὐτῇ τε τῇ Σχολῇ καὶ τῇ Μεγάλῃ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ καὶ ὡς ἱεροκῆρυξ, καὶ ὡς διδάσκαλος ἔν τε Κωνσταντινουπόλει, καὶ ἐν τῇ Ἀθωνιάδι τοῦ ἁγιωνύμου Ὄρους Σχολῇ, καὶ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, καὶ ἐν Καΐρῳ, ταῦν δ' ἐν ἡμῖν τυγχάνει παρεπιδημῶν, τοσοῦτῳ μᾶλλον εὐχαρίστως δημοσιεύομεν σήμερον διὰ τοῦ Εὐαγγελικοῦ Κήρυκος τὸν ἑπόμενον Λόγον, ὃν τῇ* 26 *τοῦ παρελθόντος δεκεμβρίου* (1860), *δευτέρᾳ ἡμέρᾳ τῆς κοσμοσωτηρίου τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως, ἐξεφώνησεν ἐνταῦθα, ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς ναῷ, καθ' ὅσον κρίνομεν αὐτὸν ψυχωφελέστατον ὄντα εἰς τοὺς ἡμετέρους ἀναγνώστας καὶ διδακτικώτατον εἰς τὴν, περὶ ἧς πραγματεύεται, σπουδαίαν ὑπόθεσιν.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΛΟΓΟΣ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΦΕΙΛΟΜΕΝΟΥ ΣΕΒΑΣΜΟΥ

ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΠΑΤΡΩΑΝ ΘΡΗΣΚΕΙΑΝ.

—

« Ἰδόντες δὲ τὸν ἀστέρα, ἐχάρησαν χαρὰν μεγάλην » σφόδρα. Καὶ ἐλθόντες εἰς τὴν οἰκίαν εὗρον τὸ παιδίον » μετὰ Μαρίας τῆς μητρὸς αὐτοῦ, καὶ πεσόντες προσε- » κύνησαν αὐτῷ ». (Ματθ. β'. 10—11.)

Οσον ἀξιοθαύμαστος καὶ ἀξιέπαινος, ἀδελφοί, ἡ προθυμία τῶν μάγων καὶ ἡ εὐσέβεια, τόσον ἐξ ἐναντίας ἀξιοκατάκριτος ἡ ἀδιαφορία τῶν Ἰουδαίων πρὸς τὸν γεννηθέντα Χριστόν. Οἱ μάγοι, ἄνθρωποι ξένοι, καὶ χώραν οἰκοῦντες μακρὰν, καὶ θρησκείαν ὅλως διάφορον ἔχοντες, ἀλλ' ὅμως, ἅμα ἰδόντες ἐν τῇ ἀνατολῇ τὸν παράδοξον ἐκεῖνον ἀστέρα, τὸν καταγγέλλοντα, κατὰ τὴν πρόῤῥησιν τοῦ μάντεως Βαλαὰμ, τὴν γέννησιν τοῦ Σωτῆρος, ἔσπευσαν καὶ ἦλθον εἰς Ἱεροσόλυμα, ἵνα προσκυνήσωσι, καθὼς ἔλεγον, τὸν βασιλέα τῶν Ἰουδαίων. Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι, οἵτινες καθ' ἑκάστην εἶχον ὑπ' ὄψιν καὶ ἀνεγίνωσκον τὰς περὶ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ σαφεστάτας προῤῥήσεις τῶν θείων Γραφῶν, καὶ ἀνέμενον ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν τὴν τούτου ἔλευσιν, τί πράττουσιν εἰς τὸ ἄκουσμα περὶ τῆς τούτου γεννήσεως; « Ἀκούσας δὲ Ἡρώδης ὁ » βασιλεὺς ἐταράχθη, καὶ πᾶσα Ἱεροσόλυμα μετ' αὐτοῦ » (α). Ὁ μὲν Ἡρώδης, ἐνοοῦμεν, δίκαιον εἶχε καὶ νὰ ταράττηται, καὶ νὰ μελετᾷ πονηρὰ κατὰ τοῦ τεχθέντος· διότι βασιλεὺς ὑπάρχων τῶν Ἰουδαίων, δὲν ὑπέφερε ν' ἀκούσῃ νέου βασιλέως τὴν γέννησιν· ἀλλὰ τὰ Ἱεροσόλυμα, ἀλλὰ οἱ Ἰουδαῖοι, διατί νὰ ταράττωνται; διατί μάλιστα νὰ μὴ σπεύσωσι καὶ οὗτοι μετὰ τῶν μάγων νὰ ἐρευνήσωσι καὶ νὰ εὕρωσι τὸν τεχθέντα; Ἀλλ' οἱ μάγοι, ἀφέντες καὶ τὸν Ἡρώδην καὶ τοὺς Ἰουδαίους νὰ ἀνησυχῶσι καὶ νὰ τα-

(α) Ματθ. β'. 3.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ράττωνται, ἐξηκολούθησαν τὴν εὐσεβῆ πορείαν αὐτῶν, καὶ ὁδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ ἀστέρος, εἰσέρχονται εἰς τὴν οἰκίαν, ὅπου ὑπῆρχε τότε τὸ θεῖον παιδίον, καὶ κύπτουσι καὶ προσκυνοῦσιν αὐτῷ, καὶ προσφέρουσι τὰ τρία ἐκεῖνα μυστηριώδη δῶρα, τὸν χρυσὸν καὶ τὸν λίβανον καὶ τὴν σμύρναν. Οἱ μάγοι οὗτοι, κατὰ τὴν ἀρχαίαν τῆς Ἐκκλησίας παράδοσιν, ὑπῆρχον βασιλεῖς, εἴτε ἡγεμόνες τινὲς τῆς Ἀνατολῆς· τὸν δὲ Σωτῆρα τοῦ κόσμου εὗρον παιδίον μικρόν, ἐν πενιχροῖς σπαργάνοις ἐνειλημένον· καὶ ὅμως κύπτουσι καὶ προσκυνοῦσιν αὐτῷ, ὡς ἀληθεῖ βασιλεῖ· « Καὶ πεσόντες προσεκύνησαν αὐτῷ ».

Ὁποῖον μάθημα δι' ἡμᾶς, ἀδελφοί! καὶ μάλιστα εἰς τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν ζῶμεν, καὶ εἰς τὰς περιστάσεις, ἐν αἷς εὑρισκόμεθα· ὁπότε δηλαδὴ, ἡ μὲν περὶ τὴν πίστιν ψυχρότης καὶ ἀδιαφορία αὐξάνει, ὡς μὴ ὤφειλε, πανταχοῦ μεταξὺ τῶν χριστιανῶν, καὶ παραλύει οὕτω βαθμηδὸν καὶ ἀνεπαισθήτως τοὺς τοσοῦτον ἀναγκαίους δεσμοὺς τῶν κοινωνιῶν· ἡμεῖς δὲ ἔχομεν ἀνάγκην πρὸ παντὸς ἄλλου ὁμορροσύνης καὶ ἀγάπης ἀδελφικῆς, ἵνα δυνηθῶμεν οὕτω νὰ ἐπιτύχωμεν ὅ,τι μετὰ παλλούσης καρδίας ἅπαντες σήμερον ἐπιποθοῦμεν, καὶ ὁλοψύχως εὐχόμεθα.

Ὅλοι βεβαίως οἱ εὐσεβεῖς καὶ ὀρθόδοξοι ἔχουσι χρέος καὶ σήμερον καὶ πάντοτε νὰ ἐνισχύωσι καὶ νὰ στηρίζωσιν ἀλλήλους εἰς τὴν εὐσέβειαν, ἡ ὁποία κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον « πρὸς πάντα » ἐστὶν ὠφέλιμος, ἐπαγγελίαν ἔχουσα ζωῆς, τῆς νῦν καὶ τῆς » μελλούσης » (α). Ἀλλ' ἡμεῖς οἱ λειτουργοὶ τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας, τοὺς ὁποίους ἡ κλῆσις καὶ τὸ ἐπάγγελμα ὑποχρεοῦσι νὰ κηρύττωμεν πάντοτε, τὸ κατὰ δύναμιν, τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, ἔχομεν ἔτι μεγαλήτερον πρὸς τοῦτο καθῆκον. Διὰ ταῦτα λοιπὸν, ἀδελφοὶ, καὶ ὁ εὐτελὴς ἐγὼ καὶ ἐλάχιστος, τὸν ὁποῖον οὐχ ἧττον πρὸς τοῦτο ἠνάγκασαν καὶ τῶν φίλων αἱ προτροπαὶ, ἐπικαλεσάμενος τὴν ἀντίληψιν τοῦ τεχθέντος Σωτῆρος, ἀπεφάσισα νὰ ἐμφανισθῶ πρὸς τὴν ἡμετέραν εὐσέβειαν, καὶ νὰ ὁμιλήσω περὶ τῆς τόσον σπουδαίας ταύτης ὑποθέσεως, ἀπέναντι τῆς ὁποίας πᾶσα

(α) Πρὸς Τιμόθ. Δ'. ε'. 8.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἄλλη, νομίζω, πρέπει τὴν σήμερον νὰ ὑποχωρήσῃ· νὰ δείξω ὅτι λονότι διὰ βραχέων πάσην ἀνάγκην ἔχομεν ἅπαντες νὰ τιμῶμεν καὶ νὰ σεβώμεθα τὴν θρησκείαν τῶν πατέρων ἡμῶν, καὶ πάσην ἑπομένως εὐθύνην ἔχουσιν ὅσοι ἀδιαφοροῦσι περὶ αὐτῆς. Πέποιθα δὲ ὅτι θέλω τύχει συγγνώμης παρὰ τῶν εὐσεβῶν μου ἀκροατῶν, ἂν, ἐν τῇ πρωτευούσῃ τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος ὁμιλῶν, καὶ περὶ τοιαύτης πραγματευόμενος ὑποθέσεως, ὁμιλήσω ὀλίγον ἐλευθερώτερον.

Ἡ χριστιανικὴ θρησκεία, ἀκροαταὶ εὐσεβεῖς καὶ ὀρθόδοξοι, τὴν ὁποίαν ἡμεῖς πρὸ πάντων καυχώμεθα ὅτι διατηροῦμεν καθαρὰν καὶ ἀνόθευτον, ἐμπεριέχει, καθὼς ὅλοι γνωρίζομεν, πρῶτον μὲν *δόγματα*, τὰ ὁποῖα ὀφείλομεν νὰ πιστεύωμεν· δεύτερον, *ἐντολὰς*, τὰς ὁποίας χρέος ἔχομεν νὰ φυλάττωμεν καὶ νὰ πράττωμεν· καὶ τρίτον, *ἱερὰς τελετὰς καὶ μυστήρια*, τῶν ὁποίων, κατὰ τὰς διατάξεις τῆς Ἐκκλησίας, ὀφείλομεν νὰ μετέχωμεν. Ἡ κατὰ δύναμιν τήρησις ὅλων τούτων ἀποτελεῖ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος σέβας πρὸς τὴν θρησκείαν, τὸ ὁποῖον ἀπαιτεῖται παρ' ἑνὸς ἑκάστου χριστιανοῦ. Οὐδεὶς βεβαίως ἀρνεῖται ὅτι καὶ τὴν σήμερον, καθὼς καὶ πάντοτε, ὅλοι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον φυλάττομεν καὶ ἐκπληροῦμεν τὰ καθήκοντα ταῦτα τῆς ἱερᾶς ἡμῶν θρησκείας καὶ πίστεως· ἀλλὰ δὲν πρέπει συγχρόνως νὰ λησμονήσωμεν ὅτι μόναι οἱ ἐξωτερικοὶ τῆς θρησκείας τύποι δὲν ὠφελοῦσιν. Εἶναι ἀνάγκη, ποῖος τολμᾷ νὰ ἀντείπῃ, εἶναι ἀνάγκη νὰ φυλάττωνται ὅσον τὸ δυνατὸν ἀκριβέστατα, καθ' ὅσον δι' αὐτῶν ἐκφράζομεν καὶ παριστάνομεν τὰ ἐνδόμυχα τῆς καρδίας αἰσθήματα, καὶ δοξάζομεν οὕτω τὸν Θεὸν διὰ τοῦ σώματος καὶ τοῦ πνεύματος, καθὼς παραγγέλλει ὁ θεῖος Ἀπόστολος. Ἀλλὰ συγχρόνως ἀπαιτεῖται καὶ τὸ πνεῦμα, τὸ ἐσωτερικὸν ἐκεῖνο τῆς ζεούσης πίστεως αἴσθημα, τὸ ὁποῖον, δυστυχῶς, φαίνεται ὅτι ἐψυχράνθη πολὺ παρ' ἡμῖν, κατὰ τοὺς τελευταίους μάλιστα χρόνους, ἕνεκα τῶν ἀπανταχοῦ, ὡς μὴ ὤφειλε, διαδοθεισῶν ἀντιθρησκευτικῶν ἰδεῶν, καὶ ἡ ἑπομένως ἁγιωτάτη θρησκεία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἡ ὁποία ἔπρεπε νὰ ἦναι, καθὼς τὰ θεῖα αὐτοῦ ῥήματα, πνεῦμα καὶ ζωή, κινδυνεύει νὰ καταντήσῃ, Θεέ μου! διά τινας ἐξ ἡμῶν, σῶμα νεκρόν! Καὶ τί

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

θέλομεν περισσότερον; ἐν ᾧ καὶ ἡμεῖς οἱ ἱερεῖς καὶ λειτουργοὶ τοῦ Ὑψίστου, οἱ καταξιωθέντες νὰ προσεδρεύωμεν τῷ ἱερῷ θυσιαστηρίῳ, καὶ ἡμεῖς δεικνύομεν ἐνίοτε ἀσύγγνωστον καὶ σκανδαλώδη ἀδιαφορίαν καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἐκτέλεσιν τῆς θείας λατρείας;

Κατανοεῖτε πάντες, ἀγαπητοί, ὅτι εἶναι ἀνάγκη, καὶ ἀνάγκη μεγάλη καὶ ἀναπόφευκτος, νὰ προσπαθήσωμεν παντοιοτρόπως νὰ ἐνισχύσωμεν καὶ ν' ἀναζωπυρήσωμεν μεταξὺ ἡμῶν τὸ θρησκευτικὸν αἴσθημα, ἂν θέλωμεν νὰ εἴμεθα, καθὼς ὀνομαζόμεθα καὶ καυχώμεθα, χριστιανοὶ εὐσεβεῖς καὶ ὀρθόδοξοι. Ἀλλὰ τίνι τρόπῳ ἆρά γε ἠδυνάμεθα τὴν σήμερον τοῦτο νὰ πράξωμεν; Ἄλλοτε βεβαίως, εἰς τοὺς καιροὺς τῶν μακαρίων πατέρων ἡμῶν, καθ' οὓς ἡ πίστις ὑπῆρχε πολὺ θερμοτέρα εἰς τὰς ψυχὰς τῶν χριστιανῶν, τὸ πρὸς τὴν ἱερὰν ἡμῶν θρησκείαν ὀφειλόμενον σέβας διετήρει ἀκμαῖον καὶ ἄσβεστον, μεταξὺ πολλῶν ἄλλων, καὶ ἡ μεγάλη καὶ εὐσεβὴς ἰδέα, ὅτι δι' αὐτῆς μόνης, τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, δυνάμεθα νὰ ἐπιτύχωμεν τῆς αἰωνίου ζωῆς. Τὴν σήμερον ὅμως, ὁπότε τὰ μὲν τοιαῦτα θεωροῦνται ὑπό τινων ὡς ἐπουσιώδη καὶ δευτερεύοντα ὅλως ζητήματα, τὰ πάντα δὲ καταμετροῦνται διὰ τοῦ κανόνος τοῦ ὑλικοῦ συμφέροντος, ἀνάγκη καὶ ἡμεῖς διὰ τούτου τοῦ μέσου, τοῦ μόνου σχεδὸν τὴν σήμερον εἰς ἡμᾶς ἀπολειπομένου, νὰ ἐπιχειρήσωμεν τὴν ἀπόδειξιν. Ὅθεν καὶ λέγομεν, ὅτι τὸ σέβας τὸ πρὸς τὴν πατρῴαν θρησκείαν ἀπαιτεῖ Α', μὲν τὸ συμφέρον ἑνὸς ἑκάστου· Β', τὸ συμφέρον τῆς κοινωνίας, τῆς ὁποίας εἴμεθα μέλη· καὶ Γ', τὸ συμφέρον ὁλοκλήρου τοῦ ἔθνους, τοῦ ὁποίου τὴν ἑνότητα, ἀπολύτως ἀναγκαίαν καὶ συμφέρουσαν, οἱ πάντες τὴν σήμερον μάλιστα συναισθανόμεθα.

Ἵνα ἐννοήσωμεν, ἀδελφοί, τῆς προκειμένης προτάσεως τὴν ἀλήθειαν, ὁ ἁπλούστερος τρόπος εἶναι, νομίζω, νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν, τί ἐστιν ἐν γένει θρησκεία, καὶ, ἐπομένως ποίαν ἐνέργειαν καὶ ἐπιρροὴν ἔχει ἐπὶ τοῦ βίου καὶ τῆς διαγωγῆς τοῦ ἀνθρώπου.

Τί εἶναι τῷ ὄντι πᾶσα θρησκεία, θεωρουμένη ὑπὸ τὴν πραγματικὴν αὐτῆς ἔποψιν; Καὶ τί ἄλλο, εἰ μὴ σύστημά τι πνευματικοῦ πολιτεύματος, κανονίζον τὰς μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων σχέσεις, καθὼς τὸ πολιτικὸν σύνταγμα, τὰς μεταξὺ ἄρχοντος

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καὶ τῶν ὑπηκόων αὐτοῦ. Δὲν εἶναι δὲ παντάπασι δύσκολον νὰ παρατηρήσωμεν κατὰ τί συμφωνοῦσι καὶ κατὰ τί διαφέρουσι τὰ δύο ταῦτα πολιτεύματα, αἱ δύο αὗται νομοθεσίαι, αἵτινες πρέπει νὰ θεωρῶνται τοσοῦτον ἀχώριστοι ἀπ' ἀλλήλων, εἰς πᾶσαν κοινωνίαν ἀνθρώπων, ὅσον τὸ σῶμα καὶ ἡ ψυχὴ εἰς ἕκαστον ἄνθρωπον. Ἀμφότεραι π. χ. προτίθενται ὡς τελικὸν σκοπὸν τὴν δυνατὴν τοῦ ἀνθρώπου εὐδαιμονίαν· ἀλλ' ἡ μὲν ἀποβλέπει φυσικῷ τῷ λόγῳ μόνον εἰς τὴν παροῦσαν ζωήν· ἡ δὲ θρησκεία ἔχει πρὸ πάντων ὑπ' ὄψιν τὴν μέλλουσαν. Ἀμφότεραι νομοθετοῦσι διὰ τὸν ἄνθρωπον, προσδιορίζουσαι εἰς αὐτὸν τὰ πρακτέα καὶ μή· ἀλλ' ἡ μὲν ἀποβλέπει εἰς μόνας τὰς πράξεις, ἡ δὲ θρησκεία ἐπεκτείνεται καὶ κανονίζει καὶ αὐτὰς τὰς ἐπιθυμίας αὐτοῦ.

Ἐκ τῆς συντόμου ταύτης ἀντιπαραβολῆς καὶ συγκρίσεως τῆς θρησκείας πρὸς τὸ πολιτικὸν σύστημα, ἐξ ἧς ὑποδεικνύεται ἡ ἀνάγκη ἀμφοτέρων καὶ ἡ ὠφέλεια, εὔκολον εἶναι νὰ καταδείξωμεν ἤδη καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς θρησκείας εἰς ἕκαστον ἄνθρωπον, καὶ πολλῷ μᾶλλον εἰς ὅλην τὴν κοινωνίαν.

Ἀδίκως, ἀδελφοί, κατηγοροῦντες ὀνομάζομεν πολλάκις τινὰς τῶν ἀνθρώπων ἀσεβεῖς καὶ ἀπίστους, ὡς δῆθεν παντάπασι μὴ πιστεύοντας· ἐν ᾧ, καθὼς ἡ ἱστορία ὅλων τῶν αἰώνων διδάσκει, ὁ ἄνθρωπος, ἐν ἐλλείψει θρησκείας ἀληθοῦς, προτιμᾷ νὰ πιστεύῃ τέρατα καὶ ἀναπλάσματα φαντασίας μᾶλλον, ἢ νὰ μὴ πιστεύῃ οὐδέν. Τοιοῦτος εἶναι ὁ ἄνθρωπος· μᾶλλον δὲ, τοσαύτη τοῦ ἀνθρώπου ἡ ἀδυναμία, ἀπέναντι τῶν πολλῶν καὶ πολυειδῶν αὐτοῦ ἀναγκῶν, ὥστε, ἄνευ τῆς βοηθείας τῆς θρησκείας, ἀποβαίνει τὸ παίγνιον καὶ ἑαυτοῦ καὶ τῆς φύσεως.

Πᾶς ἄνθρωπος, ἀφ' οὗ ἤδη ἀρχίσῃ νὰ σκέπτηται, συναισθάνεται ὅτι ἔχει πρῶτον μὲν τοσαύτας ἰδέας καὶ γνώσεις, ἤ, ἵνα εἴπω καταλληλότερον, τοσαύτας ἀπορίας καὶ ἀμφιβολίας, ὅσα καὶ τὰ περιστοιχίζοντα αὐτὸν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς ἀντικείμενα. Δεύτερον, ἔχει τοσαύτας ἐπιθυμίας καὶ κλίσεις, ὅσα τὰ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ φαινόμενα εὐάρεστα καὶ τερπνά. Καὶ τρίτον ἑπομένως, συναισθάνεται ὅτι ἔχει τοσαύτας πραγματικὰς ἀνάγκας, ὅσας τὸ σῶμα καὶ ἡ ψυχὴ, ἐξ ὧν σύγκειται, ἤ, ἀκριβέστε-

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βάρους

ρον εἰπεῖν, ὅσας παριστάνουσιν αὐτῷ ἀφ' ἑνὸς μὲν τῆς ψυχῆς αἱ δυνάμεις, ἀφ' ἑτέρου δὲ τοῦ σώματος αἱ αἰσθήσεις, ἀναλόγως τῆς ἀναπτύξεως αὐτῶν. Παραλείπω τὰς ἐκτάκτους περιστάσεις τοῦ βίου καὶ συμφορὰς, εἰς τὰς ὁποίας εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ ὑποπέσῃ ὁ ἄνθρωπος ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ τῶν θλίψεων καὶ τῶν συμφορῶν. Ἐρωτῶ λοιπὸν ἤδη, καὶ ἐρωτῶ μετὰ πόνου ψυχῆς καὶ καρδίας, ἵνα μοι ἀπαντήσῃ ὁ λεγόμενος ἄπιστος, μᾶλλον δὲ ὁ ἀδιάφορος καὶ ὁ περὶ τὴν πίστιν ψυχρός· ποῖος νὰ μοὶ συνδράμῃ καὶ νὰ μοὶ βοηθήσῃ εἰς ὅλα ταῦτα; Καὶ ἁ, ποῖος νὰ λύσῃ τὰς ἀπορίας καὶ τὰ αἰνίγματα, ὅσα κατὰ πᾶν βῆμα σχεδὸν ἀπαντῶ, νὰ διασκεδάσῃ τοὺς δισταγμοὺς καὶ τὰς ἀμφιβολίας μου, καὶ νὰ στηρίξῃ οὕτω τὴν κλονουμένην καὶ ταλαντευομένην διάνοιαν; β', Ποῖος νὰ πληρώσῃ, μᾶλλον δὲ νὰ ῥυθμίσῃ καὶ νὰ κανονίσῃ τὰς τοσαύτας ἐπιθυμίας καὶ κλίσεις τῆς καρδίας μου; γ', Ποῖος νὰ μὲ ἐνισχύσῃ εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν τοσούτων τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος ἀναγκῶν; Ποῖος π. χ. νὰ μὲ ἀποτρέψῃ, καὶ νὰ μὲ ἀποτρέψῃ ὁριστικῶς ἀπὸ τῆς κακίας, καὶ συγχρόνως νὰ μὲ χειραγωγήσῃ καὶ νὰ μὲ στηρίξῃ εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ καθήκοντος καὶ τῆς ἀρετῆς; Ποῖος νὰ μὲ παρηγορήσῃ εἰς τὰς ἀναποφεύκτους θλίψεις καὶ συμφορὰς τοῦ παρόντος βίου; Ποῖος πρὸ πάντων νὰ μὲ βεβαιώσῃ περὶ τῆς μελλούσης, περὶ τῆς μετὰ θάνατον καταστάσεώς μου; Ποῖος, τέλος, νὰ μοὶ παρασταθῇ εἰς τοῦ θανάτου τὴν κλίνην· ὁπότε, κατὰ τὴν φοβερὰν ἐκείνην στιγμὴν, καὶ αὐτοὶ οἱ συγγενεῖς πολλάκις φρίττοντες ἐγκαταλείπουσιν ἡμᾶς; Εὐλογημένον νὰ ἦναι τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου, ὅστις ἔδωκεν ἡμῖν τὴν θρησκείαν! Στερεωμένη εἰς αἰῶνας ἡ τοιαύτη θρησκεία, ἥτις, ἐν ᾧ ἐξηγεῖ ἡμῖν καὶ διαλύει ἀποχρώντως καὶ μετὰ λόγου πάσας ἡμῶν τὰς ἀμφιβολίας, καὶ ἱκανοποιεῖ καὶ ἀναπαύει τὰς ἀνάγκας ἡμῶν, παρέχει ἡμῖν ἐπὶ τέλους καὶ τὰς γλυκυτέρας ἐλπίδας περὶ τοῦ ἀδήλου μέλλοντος καὶ τῆς αἰωνιότητος.

Περιττὸν εἶναι, νομίζω, νὰ ἐπιμείνω περισσότερον εἰς τὸ νὰ δείξω πόσον μέγα συμφέρον ἔχει ἕκαστος νὰ σέβηται τὴν θρησκείαν, καὶ νὰ τηρῇ τὰ ταύτης ἐντάλματα· ἀλλ' ἡ κοινωνία, χριστιανοὶ ἀδελφοὶ, ἔχει πρὸς τοῦτο συμφέρον πολὺ μεγαλήτε-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ρον. Ἡ κοινωνία, ὡς ἔχουσα πολίτευμα καὶ νομοθεσίαν, κανονίζουσαν τὰς μεταξὺ τῶν μελῶν αὐτῆς διαφόρους σχέσεις, φαίνεται, ἐκ πρώτης ὄψεως, ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ ἔχῃ οὐδεμίαν τῆς θρησκείας ἀνάγκην. Καὶ ὅμως οὐδὲ ὑπῆρξέ ποτε πολιτικὴ κοινωνία ἄνευ θρησκείας τινός. Ποῖος ἆρα τοῦ παραδόξου τούτου φαινομένου ὁ λόγος;

Πᾶσα κοινωνία σύγκειται ἐκ πολλῶν καὶ διαφόρων μελῶν, διαφόρου ἡλικίας, τάξεως καὶ καταστάσεως. Ἡ πολιτικὴ ταύτης νομοθεσία ὁρίζει μὲν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ἀκριβῶς καὶ δικαίως τὰ δικαιώματα καὶ καθήκοντα τῶν διαφόρων μελῶν αὐτῆς, καὶ ἀναλόγως προσδιορίζει τὴν τούτων ἐνέργειαν, ἀλλὰ τίποτε περισσότερον. Ὁρίζει π. χ. καὶ ἐξασφαλίζει διὰ νόμου τὴν ἰδιοκτησίαν ἑκάστου τῶν πολιτῶν· ἀλλὰ δὲν δύναται συγχρόνως καὶ νὰ κανονίσῃ καὶ νὰ περιορίσῃ, καθὼς ἡ θρησκεία, καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ πλεονέκτου καὶ ἅρπαγος, ὅστις διὰ μυρίων μέσων, θεμιτῶν καὶ ἀθεμίτων, προσπαθεῖ νὰ ἁρπάσῃ αὐτὴν ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ ἰδιοκτήτου καὶ νὰ οἰκειοποιηθῇ. Κηρύττει παρομοίως ἀπαραβίαστον καὶ δι' ὅλων τῶν δυνατῶν μέσων ὑπερασπίζεται τὴν προσωπικὴν ἑκάστου ἀσφάλειαν καὶ ζωὴν κατὰ πάσης ἐπιθέσεως καὶ φανερᾶς προσβολῆς· ἀλλὰ δὲν δύναται συγχρόνως, καθὼς ἡ θρησκεία, νὰ προλάβῃ καὶ νὰ ἀφοπλίσῃ τοὺς ἀφανεῖς ἐκείνους ἐχθροὺς, οἵτινες ἐν σκότει πολλάκις καὶ ἐν κρυπτῷ ἐπιτίθενται κατὰ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ προσβάλλουσιν αὐτόν. Ἀναγνωρίζει καὶ προστατεύει, καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν, τὴν τιμὴν ἑκάστου καὶ τὴν ὑπόληψιν· ἀλλὰ δὲν δύναται συγχρόνως, καθὼς ἡ θρησκεία, νὰ καταστείλῃ καὶ νὰ χαλιναγωγήσῃ τὰς ἀθεμίτους καὶ ἀτόπους ὁρμὰς καὶ ὀρέξεις τῶν ἀκολάστων καὶ ὑβριστῶν.

Ἀλλ' ἡ πολιτεία, ἠδύνατό τις ἴσως νὰ εἴπῃ, διὰ παντοίων καὶ αὐστηρῶν ποινῶν, κολάζει καὶ τιμωρεῖ ὅλα ταῦτα, ἐν ᾧ ἡ θρησκεία δὲν ἔχει ἄλλο μέσον νὰ μεταχειρισθῇ, εἰ μὴ συμβουλὰς καὶ ἐλέγχους, καὶ, τὸ πολὺ, ἐν μεγαλητέρᾳ ἀνάγκῃ, πνευματικὰ ἐπιτίμια. Καὶ ὅμως, ἐν ᾧ τοσαύτη διαφορὰ ὑπάρχει μεταξὺ θρησκείας καὶ πολιτείας, ὡς πρὸς τὰ ἐξωτερικὰ μέσα, οὐαὶ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

εἰς ἐκείνην τὴν πολιτείαν, ἥτις φρονεῖ ὅτι δύναται νὰ καταστείλῃ καὶ νὰ περιορίσῃ ὅλας τὰς ἀταξίας καὶ καταχρήσεις, καὶ νὰ διατηρῇ εἰς ἐντελῆ ἁρμονίαν τὰ διάφορα μέλη τῆς κοινωνίας διὰ μόνης τῆς ἐκ τῶν νόμων καὶ τῶν ποινῶν αὐστηρότητος· χωρὶς δηλονότι προηγουμένως νὰ φροντίσῃ νὰ διαπλάσῃ καὶ νὰ ῥυθμίσῃ τὰς καρδίας τῶν πολιτῶν διὰ τῆς θρησκείας, καὶ τρόπον τινὰ νὰ καθαγιάσῃ αὐτὰς διὰ τῶν ὅσον ἁπλῶν καὶ ἡπίων, τοσοῦτον ἰσχυρῶν καὶ ἐπωφελῶν αὐτῆς διατάξεων.

Καὶ θέλετε πρὸς τοῦτο μεγαλητέραν ἀπόδειξιν, ἀδελφοί, παρὰ τὴν ἠθικὴν κατάστασιν, ἐν ᾗ εὑρίσκονται τὴν σήμερον πολλαὶ τῶν ἡμετέρων κοινωνιῶν; Πόθεν τῷ ὄντι ἄλλοθεν νομίζετε ὅτι προέρχεται ἡ τοσαύτη κοινωνικὴ καχεξία, ἐκ τῆς ὁποίας τὴν σήμερον ὅλοι πάσχομεν καὶ μεμψιμοιροῦμεν, εἰ μὴ διότι ἐψυχράνθη ἡ πρὸς τὸν Θεὸν πίστις, καὶ μετ' αὐτῆς ἡ πρὸς ἀλλήλους ἀδελφικὴ ἀγάπη, καὶ ἐπομένως ἐχαλαρώθησαν οἱ κυριώτεροι καὶ συνεκτικώτεροι τῆς κοινωνίας δεσμοί, οἱ συνδέοντες μυστικῶς καὶ συγκροτοῦντες εἰς ἁρμονίαν τὰ διάφορα μέλη αὐτῆς; Ἀντ' αὐτῶν δὲ τί ἀντεισήχθησαν; Καὶ τί ἄλλο, εἰ μὴ φιλαυτία καὶ ἰδιοτέλεια, αἱ μάστιγες αὗται τῶν ἀνθρωπίνων κοινωνιῶν; Καὶ διὰ τοῦτο ἕκαστος τὴν σήμερον φαίνεται ὅτι περὶ οὐδενὸς ἄλλου πλέον φροντίζει, εἰ μὴ περὶ τοῦ ἰδίου συμφέροντος καὶ κέρδους, πρὸς ἀπόκτησιν τοῦ ὁποίου φρονεῖ ὅτι ἔχει δικαίωμα νὰ μεταχειρισθῇ πᾶν μέσον, θεμιτὸν καὶ ἀθέμιτον. Καὶ ἐντεῦθεν ἡ ἀπάτη, τὸ ψεῦδος, ἡ δολιότης, ἡ χαμερπὴς κολακεία, ἡ ἀχαριστία, καὶ τὰ λοιπὰ τῆς κακίας εἴδη, τὰ ὁποῖα παρατηροῦνται μάλιστα εἴς τινας τάξεις τῆς κοινωνίας, καὶ διεγείρουσι τὴν κοινὴν ἀγανάκτησιν. Καὶ δὲν πρέπει νὰ φανῇ διόλου παράδοξον· ἄνθρωπος, ὅστις ἐκ παίδων δὲν ἐδιδάχθη ἀπὸ ψυχῆς καὶ καρδίας νὰ φοβῆται καὶ νὰ σέβηται τὸν Θεὸν, τὸν ζωῆς ἔχοντα καὶ θανάτου τὴν ἐξουσίαν, πολὺ ὀλιγώτερον θέλει σεβασθῇ τὸν ὅμοιον αὐτῷ ἄνθρωπον. Ὅς τις δὲν σέβεται καὶ δὲν τιμᾷ τὴν θρησκείαν τῶν πατέρων αὐτοῦ, ἐν ᾗ ἐγεννήθη καὶ ἀνετράφη, πολὺ ὀλιγώτερον θέλει σεβασθῇ τὴν ἰδιοκτησίαν τοῦ ἄλλου καὶ τὴν ὑπόληψιν.

Ἀλλὰ, τέλος πάντων, μετὰ τὸ ἀτομικὸν συμφέρον ἑκάστου

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καὶ τὸ συμφέρον τῆς κοινωνίας, ἔρχεται τὸ μέγα συμφέρον τοῦ ἔθνους, τὸ ὁποῖον ἀπαιτεῖ πρὸ παντὸς ἄλλου τῆς πατρῴας, τῆς ἐθνικῆς θρησκείας τὸν σεβασμόν. Ἀλλ' ἐνταῦθα, χριστιανοὶ ἀδελφοί, συναισθάνομαι ὅτι ἔπρεπε νὰ ὁμιλήσω πρὸς ὑμᾶς οὐχὶ διὰ λόγων ἁπλῶν, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ δακρύων.

Ὅλων τῶν ἁπανταχοῦ τῆς γῆς εὑρισκομένων ὁμογενῶν οἱ πόθοι καὶ αἱ ἐλπίδες περιστρέφονται σήμερον, ὡς περί τι κέντρον, εἰς μίαν μόνην ἰδέαν, εἰς τὴν εἰς ἓν συνένωσιν καὶ σύμπηξιν ἁπάσης τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς. Ἡ ἀλήθεια αὕτη παρὰ πάντων ἐστὶν ὁμολογουμένη καὶ ἀναντίῤῥητος. Ὅτι δὲ πρὸς τὸν μέγαν τοῦτον καὶ ἱερὸν σκοπὸν, πρὸς ἐπίτευξιν τῶν κοινῶν ἐλπίδων καὶ πόθων ἀπαιτεῖται, ἐκτὸς τῶν ὑλικῶν μέσων, καὶ ἠθικός τις δεσμὸς, ὅς τις νὰ συνδέῃ ἰσχυρῶς καὶ ἀδιασπάστως ἡνωμένα τὰ διάφορα μέλη τοῦ ὅλου ἐθνικοῦ σώματος, καὶ τοῦτο οὐδεὶς δύναται, νομίζω, νὰ διαφιλονεικήσῃ. Ποῖος δὲ εἶναι ἄρα ὁ καταλληλότερος πρὸς τοῦτο δεσμός; Ἆρα ἡ γλῶσσα καὶ εἰς ἓν κατοίκησις; Ἀλλ' οἱ δεσμοὶ οὗτοι ἀποδεικνύονται ἐκ τῆς πείρας λίαν ἀσθενεῖς καὶ ἀνίσχυροι. Καὶ ἔστωσαν εἰς παράδειγμα οἱ ἐν πολλοῖς ἔτι τόποις καὶ νήσοις ἑλληνικαῖς κατοικοῦντες ἀλλογενεῖς, καὶ τὴν αὐτὴν τῶν Ἑλλήνων γλῶσσαν λαλοῦντες. Ἀλλ' ὁ ἐθνισμὸς ἴσως; Ἀλλὰ καὶ οὗτος ἄνευ τῆς θρησκείας καθίσταται πολλάκις ἀμφίβολος, καθὼς καὶ περὶ τούτου, φρονῶ, δὲν λείπουσι παραδείγματα. Μόνη ἡ θρησκεία, χριστιανοὶ ἀδελφοί, ἡ θρησκεία τῶν μακαρίων πατέρων ἡμῶν, ἥτις διέσωσε τὸ ἔθνος ἐκ τοῦ κατακλυσμοῦ τῆς βαρβαρικῆς τῆς Ἀσίας ἐπιδρομῆς, μόνη αὕτη δύναται, καθὼς ἄχρι τοῦδε, διὰ τῆς θείας καὶ ἰσχυρᾶς αὐτῆς ἐπιῤῥοῆς εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων, νὰ κρατῇ συνημμένους εἰς ἓν τοὺς ἐν Ἀσίᾳ καὶ Εὐρώπῃ καὶ Ἀφρικῇ καὶ πανταχοῦ κατοικοῦντας ὁμογενεῖς, καίπερ διάφορον πολλάκις γλῶσσαν λαλοῦντας. Μόνη αὕτη δύναται νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς πάντας τὴν τοσοῦτον ἀναγκαίαν ὁμοφροσύνην καὶ ὁμόνοιαν, ἀφ' οὗ κατασιγάσῃ τὰ ἀγενῆ καὶ ἄγρια πάθη τῆς φιλαυτίας, τοὺς φθόνους, τὰ μίση, τὰς δυσμενείας καὶ τὰ λοιπὰ ἀντιχριστιανικὰ πάθη, τὰ ὁποῖα τοσοῦτον ἀνησυχοῦσιν ἡμᾶς καὶ ταράττουσι. Μόνη αὕτη δύναται, ἐν καιρῷ τῷ

προσήκοντι, νὰ ὑπαγορεύσῃ εἰς ἕκαστον τὴν οὐχ ἧττον ἀναγκαίαν ὑπὲρ τοῦ ἔθνους καὶ τῆς πατρίδος αὐταπάρνησιν, καὶ νὰ ἐνισχύσῃ καὶ νὰ διαθερμάνῃ καὶ αὐτὸ τὸ φλογερὸν τῆς φιλοπατρίας αἴσθημα. Καὶ περὶ τούτου δὲν εἶναι ἀνάγκη ἐγὼ νὰ μακρηγορῶ. Ἂς μαρτυρήσωσιν ἀντ' ἐμοῦ ὅσοι ἐκ τῶν γεροντοτέρων, εὐτυχήσαντες νὰ λάβωσι μέρος εἰς τὸν ὑπὲρ πατρίδος καὶ πίστεως ἱερὸν ἀγῶνα, ἠξιώθησαν ἐμπράκτως πολλάκις νὰ δοκιμάσωσι τὴν πανσθενῆ ἐνέργειαν, καὶ τὰ θαυμάσια ἀποτελέσματα τῆς εἰς Θεὸν ἐγκαρδίου ἐλπίδος καὶ πίστεως.

Εἴθε ἐλάμβανον ταῦτα ὑπ' ὄψιν οἱ ἀδιαφοροῦντες περὶ τῆς πατρῴας θρησκείας, ἵνα κρίνωσι περὶ τῆς μεγάλης, τῆς ἀκαταλογίστου εὐθύνης, τὴν ὁποίαν ἀναδέχονται, δὲν λέγω μόνον ἐνώπιον τῆς ἑαυτῶν συνειδήσεως, τοῦτο εἶναι πολὺ μικρόν, ἀλλὰ καὶ ἐνώπιον τῆς κοινωνίας, καὶ, πολλῷ περισσότερον, ἐνώπιον τοῦ ἀναξιοπαθοῦντος ἔθνους, τοῦ ὁποίου τὴν προσήκουσαν δόξαν καὶ εὔκλειαν ἐπιποθοῦσι πάντως καὶ οὗτοι μετὰ τῶν ἄλλων.

Δὲν ἐννοῶ βεβαίως, ἀκροαταὶ εὐσεβεῖς καὶ ὀρθόδοξοι, ὅτι ἐπίτηδες καὶ ἐκ προθέσεως καταφρονεῖ τις καὶ δὲν σέβεται τὴν πατρῴαν θρησκείαν. Μὴ γένοιτο! Μὴ γένοιτό ποτε νὰ συλλάβῃ τις τοιαύτην ἀσεβῆ ἰδέαν, ἔστω καὶ περὶ ἑνὸς μόνου τῶν φιλτάτων ὁμογενῶν. Ἂν τῷ ὄντι δεικνύομεν ἐνίοτε ἀδιαφορίαν τινὰ εἰς τὰ τῆς θρησκείας, τοῦτο, ὁμολογητέον, προέρχεται πρῶτον μὲν ἐκ τῆς ἐμφύτου εἰς ἕκαστον ἄνθρωπον ῥαθυμίας καὶ μικροψυχίας· καὶ δεύτερον, ἐκ τοῦ τοσοῦτον ἰσχυροῦ εἰς ἅπαντα τὰ ἀνθρώπινα παραδείγματος. Ἀλλ' ὅμως εἶναι ἆρά γε καὶ τοῦτο πάντη ἀνεύθυνον καὶ ἀκίνδυνον; Ἴσως ἀναπαύουσί τινες τὴν ἑαυτῶν συνείδησιν, λέγοντες οὕτω καθ' ἑαυτούς· τί σημαίνει, ἂν ἐγὼ π. χ. ἢ ἄλλος τις τῶν ὀρθοδόξων ὁμογενῶν δὲν ἐκπληροῖ ἀκριβῶς τὰ θρησκευτικὰ αὐτοῦ καθήκοντα; Τί σημαίνει; Καὶ πολὺ μάλιστα, χριστιανοὶ ἀδελφοί. Καὶ ἵνα ἐννοήσωμεν τοῦτο, ἀρκεῖ νὰ ἀναλογισθῶμεν τὴν μεγάλην ὁμοιότητα τῆς θρησκείας πρὸς τὸ πολιτικὸν σύστημα κοινωνίας τινός, καθ' ὅσον ἀποβλέπει τοὺς νόμους καὶ τὰς ἐξωτερικὰς αὐτῆς διατάξεις. Ἐρωτῶ λοιπόν, εἶναι ἀδιάφορον πρᾶγμα, ἂν οὗτος ἢ ἐκεῖνος ὁ πολίτης

παραβαίνει τοὺς νόμους τῆς πολιτείας; Ἂν λοιπὸν ἡ φανερῶς καὶ ἀνυποστόλως γινομένη παράβασις τῶν πολιτικῶν νόμων ὑπό τινος τῶν πολιτῶν εὐλόγως θεωρεῖται ὡς ἔγκλημα, διὰ τὸν ὡς ἐκ τούτου ἐπαπειλούμενον κίνδυνον εἰς ὅλην τὴν πολιτείαν, πῶς εἶναι δυνατὸν, ἡ παράβασις τῶν νόμων τῆς Ἐκκλησίας νὰ ἦναι ὅλως ἀδιάφορος; Βεβαίως διὰ τὴν θρησκείαν αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν εἶναι τῷ ὄντι ὅλως ἀδιάφορον· διότι, τέλος πάντων, τί θέλει πάθει ἡ θρησκεία ἐκ τῆς ἀπιστίας ἢ ἀδιαφορίας τινῶν; « Τί γὰρ » εἰ ἠπίστησάν τινες », ἔλεγεν ἄλλοτε περὶ τῶν Ἰουδαίων ὁ θεῖος Ἀπόστολος· « μὴ ἡ ἀπιστία αὐτῶν τὴν πίστιν τοῦ Θεοῦ » καταργήσει; μὴ γένοιτο » (α). Ἀλλὰ τὸ ζήτημα δὲν εἶναι περὶ τῆς θρησκείας ἁπλῶς, ἀλλὰ περὶ ἡμῶν, τῶν ἐχόντων τὴν θρησκείαν.

Ἀλλ' ἐνταῦθα καταλαμβάνω τί δύνανται ν' ἀντιτάξωσι μεταξὺ πολλῶν ἄλλων ἀντιλογιῶν καὶ ἐνστάσεων οἱ τῆς ἀδιαφορίας ὀπαδοί. Εἰς τὸ σῶμα, λέγουσι, τοῦτο τῆς θρησκευτικῆς νομοθεσίας ὑπάρχουσί τινα πολὺ δύσκολα καὶ ἀσύμφωνα μάλιστα εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν ζῶμεν. Καὶ ἂν τοῦτο, ἀποκρίνομαι, ὑποτεθῇ ἀληθὲς ἐν μέρει, καθ' ὅσον ἀποβλέπει τὴν ἐκκλησιαστικὴν εὐταξίαν, πάλιν ἔχει ἆρά γε ἕκαστος τὸ δικαίωμα νὰ παραβαίνῃ αὐθαιρέτως, ἄνευ τινὸς ἀνάγκης, τοὺς κειμένους νόμους τῆς Ἐκκλησίας, τὰ ὡρισμένα καὶ ὑπὸ τοσούτων αἰώνων ἐπικεκυρωμένα θρησκευτικὰ διατάγματα; Ἂν, καθ' ὑπόθεσιν, ἀνθρώπινόν τι πολίτευμα περιέχει ἐλλείψεις καὶ ἀτελείας τινὰς (καὶ ποῖον ἆρα τὸ ἐν ἀνθρώποις τέλειον;), ἔχει ἆρά γε ἕκαστος τὸ δικαίωμα, ἐν ὅσῳ τὸ πολίτευμα ἐκεῖνο ἰσχύει ἐν τῇ κοινωνίᾳ, νὰ παραβαίνῃ ἀσυστόλως τοὺς νόμους αὐτοῦς Ἔπειτα, ἵνα εἴπωμεν τελευταῖον καὶ τοῦτο, μήπως ἡ Ἐκκλησία, ἡ φιλόστοργος αὕτη μήτηρ τῶν ὀρθοδόξων, μήπως δὲν παραβλέπει; Μήπως δὲν συγκαταβαίνει εἰς τὰς ἀδυναμίας ἡμῶν; Μήπως δὲν συγχωρεῖ καὶ σήμερον καὶ πάντοτε τὰς οἱασδήποτε ἐλλείψεις καὶ ἀσθενείας ἡμῶν; Ἡ Ἐκκλησία, ἀγαπητοὶ, μᾶλλον δὲ αὐτὸς

(α) Πρὸς Ῥωμ. γ'. 3.

ὁ θεάνθρωπος Κύριος, ὁ νυμφίος τῆς Ἐκκλησίας, δὲν ἀποστρέφεται καὶ δὲν καταδικάζει, εἰ μὴ τὴν φανερὰν ἀσέβειαν καὶ καταφρόνησιν· ἄλλως δὲ τὰ πάντα καὶ τοὺς πάντας φιλοστόργως ἀνέχεται καὶ συγχωρεῖ.

Μὴ λοιπὸν, ἀδελφοὶ ἐν Χριστῷ καὶ πατέρες, διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ δι' ἡμᾶς ἐνανθρωπήσαντος Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, μὴ παραπικραίνωμεν οὕτω τὸν φιλάνθρωπον Κύριον, τὸν τοσοῦτον ἡμᾶς ἀγαπήσαντα. Ἐκεῖνος, ἀδελφοὶ, ἔδειξε πρὸς ἡμᾶς τοσαύτην ἀγάπην, ὥστε καὶ νὰ γίνῃ ἄνθρωπος δι' ἡμᾶς, καὶ, τὸ παραδοξότερον, νὰ γεννηθῇ ἐν σπηλαίῳ, καὶ νὰ ἀνακλιθῇ ἐν τῇ φάτνῃ, ὡς τῶν ἀνθρώπων ὁ ἔσχατος· καὶ ἡμεῖς νὰ ἀδιαφορῶμεν, νὰ μὴ ἀνταποκρινώμεθα εἰς τοιαύτην ἀγάπην καὶ συγκατάβασιν θεϊκὴν, ἀλλὰ νὰ τολμῶμεν νὰ παροργίζωμεν αὐτὸν διὰ τῆς ἀσυγγνώστου ἀδιαφορίας πρὸς τὴν θρησκείαν αὐτοῦ, τὴν ὁποίαν ἐπεσφράγισεν ἐπὶ τέλους καὶ διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος; Ἀναλογισθῶμεν τῷ ὄντι, ἀγαπητοὶ, ποία εἶναι ἡ θρησκεία αὕτη, τὴν ὁποίαν τολμῶσί τινες νὰ μὴ σέβωνται· διότι βεβαίως δὲν πρόκειται περὶ ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς θρησκείας ἁπλῶς, ἀλλὰ περὶ τῆς θρησκείας ἐκείνης, ἥτις βάσιν μὲν ἔχει τὸν σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ, ὑπόθεσιν δὲ τὴν σωτηρίαν τοῦ κόσμου· ἥτις διδάσκει, ἐξ ἑνὸς μὲν, ἐλευθερίαν καὶ ἰσότητα μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, ἐξ ἄλλου δὲ, ἀγάπην καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς ἐχθρούς· ἥτις εἶναι ὅλη βεβαπτισμένη εἰς τὰ αἵματα μυριάδων μαρτύρων· τῆς ὁποίας ἕκαστον δόγμα συνεζητήθη καὶ ἐπεκυρώθη δι' οἰκουμενικῆς Συνόδου· τῆς ὁποίας τὴν ἁγιότητα ἐσεβάσθησαν οἱ αἰῶνες, καὶ παρεδέχθησαν καὶ πρεσβεύουσιν ὅλα τὰ περφωτισμένα ἔθνη, καὶ τὴν ὁποίαν ἐπὶ τέλους, ἀδιστάκτως πιστεύομεν, θέλουσι παραδεχθῆ βαθμηδὸν ὅλα τὰ ἔθνη καὶ οἱ λαοὶ τῆς γῆς· περὶ τῆς θρησκείας τέλος, ἐκείνης, τῆς μόνης ὀρθοδόξου καὶ ἀληθοῦς, ὑπὲρ ἧς οἱ μακάριοι πατέρες ἡμῶν ἐνεκαρτέρησαν ἀγωνιζόμενοι μέχρις ἐσχάτων, καὶ ἐτόλμησαν καὶ αὐτὴν τὴν ἐπίγειον βασιλείαν νὰ θυσιάσωσιν· ἐπ' ἐλπίδι πάντως, ὅτι θέλουσιν ἀναλάβει ποτὲ αὐτὴν οἱ τούτων ἀπόγονοι ἐνδοξοτέραν καὶ λαμπροτέραν. Καὶ τίς οἶδε τῷ ὄντι, χριστιανοὶ ἀδελφοὶ, ἂν ὁ Θεὸς, ὅστις ἐδόξασε τοσοῦτον τὸ ἡμέτερον ἔθνος εἰς

τοὺς ἀρχαίους χρόνους, τίς οἶδεν, ἂν, ἐν τῇ ἀπείρῳ αὐτοῦ προνοίᾳ καὶ ἀγαθότητι, δὲν ἀπεφάσισε νὰ δοξάσῃ αὐτὸ καὶ πάλιν εἰς τὸν μέλλοντα χρόνον διὰ τῆς θρησκείας αὐτοῦ, τὴν ὁποίαν, ἅμα φανεῖσαν ἐν τῷ κόσμῳ, αὐτὸ πρὸ πάντων καὶ εὐκολώτερον παρεδέχθη, καὶ γενναιότερον ὑπεστήριξε, καὶ μετὰ καρτερίας ἀπαραδειγματίστου ἀπαραχάρακτον καὶ ἀνόθευτον ἄχρι τοῦ νῦν διετήρησε ;

Ναὶ, Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν, μονογενὲς Υἱὲ καὶ Λόγε τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ὁ δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ἐνανθρωπήσας, ἐπάκουσον τὰς δεήσεις τῶν ἁπανταχοῦ ὀρθοδόξων ὁμογενῶν, καὶ πλήρωσον τὰ αἰτήματα τῆς καρδίας ἡμῶν. Ἔμπνευσον εἰς πάντας ἡμᾶς τὴν ποθητὴν ὁμοφροσύνην καὶ σύμπνοιαν· στήριξον ἡμᾶς εἰς τὴν πρὸς σὲ τὸν Θεὸν ἡμῶν ἐγκάρδιον πίστιν. Ναὶ, Δέσποτα φιλάνθρωπε ! ἐνίσχυσον τὴν ἀσθένειαν ἡμῶν τῶν ὀρθοδόξων καὶ πιστῶν λατρευτῶν σου εἰς τὸ προσφέρειν σοι τὴν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ ὀφειλομένην προσκύνησιν, καὶ λατρεύειν σοι εὐαρέστως μετὰ αἰδοῦς καὶ εὐλαβείας, πρὸς δόξαν τοῦ παναγίου καὶ προσκυνητοῦ σου ὀνόματος. Γένοιτο, Κύριε, Γένοιτο !

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΟΣ ΚΗΡΥΞ,

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ.

« Κήρυξον τὸν λόγον ».
Πρὸς Τιμόθ. Β'. δ'. 2.

Ο ΑΓΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ,

ΩΣ ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΚΑΙ ΘΕΟΛΟΓΟΣ ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟΣ (α).

Κατὰ τὸν θεῖον Δαμασκηνὸν ἡ φιλοσοφία εἶναι γνῶσις τῶν ὄντων. Τῷ ὄντι τὸ εἰδέναι καὶ γινώσκειν ἐστὶ φιλοσοφεῖν· ὄργανον δὲ τῆς φιλοσοφίας εἶναι τὸ λογικὸν αὐτῆς μέρος, ᾧπερ κέχρηται πρὸς πᾶσαν ἀπόδειξιν. Ἐντεῦθεν ἕπεται ὅτι λίαν μεθοδικῶς ὁ Δαμασκηνὸς προχωρεῖ εἰς τὸν τῆς φιλοσοφίας ὁρισμόν. Ἡμεῖς δὲ σταθμίζοντες τὴν νομιμότητα τῆς ἡμετέρας γνώσεως, δὲν δυσκολευόμεθα εἰς τὴν τοῦ ὄντος ἔνναιαν. Ἡ ἐπιστήμη τοῦ ὄντος εἶναι ἡ μεταφυσική· ἡ δὲ γνῶσις εἶναι τὸ θεμέλιον τῆς μεταφυσικῆς. Ὡσαύτως ἀφ' ἑτέρου τῆς λογικῆς, ἐπιστήμης τοῦ γινώσκειν, βάσις εἶναι ἡ γνῶσις. Ἀλλὰ πρὸ τῆς ἐνασχολήσεως τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος εἰς τὴν γνῶσιν τοῦ ἀληθοῦς, ἀνάγκη πᾶσα νὰ ἀποδειχθῇ ὅτι τὸ ζητούμενον ἀντικείμενον ὑπάρχει πραγματικῶς. Ὑπεράνω δὲ ἑαυτῆς ἡ φιλοσοφία οὐδὲν ὑποτίθησιν· ὁ δὲ εἰδικὸς ταύτης χαρακτὴρ εἶναι ἡ ἀνεξαρτησία. Αἱ λοιπαὶ ἐπιστῆμαι ἀναχωροῦσιν ἔκ τινος γεγονότος ἢ ἀρχῆς, ἣν παραδέχονται ἄνευ ἀποδείξεως, καὶ δι' ἧς ἀποδεικνύουσι πᾶν ὅ,τι εἰς αὐτὰς ἀνάγεται· κατοπτεύουσι γωνίαν τινὰ, οὕτως εἰπεῖν, τῆς ἀνθρω-

(α) Ὅρα Ἔτ. Ε' Ἀριθμ. 2. σελ. 49—54.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πίνης διανοίας. Πλὴν ἡ φιλοσοφία εἶναι ἡ πρώτη ἐπιστήμη, ἡ ἀνατρέχουσα εἰς τὴν πηγὴν τῶν ἡμετέρων ἰδεῶν, καὶ οὐδὲν παραδεχομένη ἄνευ ἀποδείξεως. Τὸ ἀμφιβάλλειν, συζητεῖν καὶ ἐρευνᾶν εἶναι τὸ δικαίωμα τοῦ ἐλευθέρως διανοεῖσθαι ἐπὶ τῆς θύραθεν σπουδῆς καὶ φιλοσοφίας· τὸ δὲ πιστεύειν εἶναι καθῆκον τῆς θεολογίας· ὁ περιωρισμένος τοῦ ἀνθρώπου νοῦς ὀφείλει ὑπακοὴν ἐν ἅπασιν ἐν γένει εἰς τὸν Θεὸν, πολὺ δὲ μᾶλλον ἐπὶ τῶν ἀντικειμένων τῆς θρησκείας. Τὸ κριτήριον τῆς ἀληθείας ὑπάρχει ἐν ἡμῖν αὐτοῖς, ἐν τῇ νομίμῳ αὐθεντίᾳ τοῦ καθαροῦ λόγου.

Ὁ ἡμέτερος φιλόσοφος διαιρεῖ τὸ ὂν εἰς οὐσίαν καὶ συμβεβηκὸς, ὁρίζει δὲ ταῦτα ὡς ἕπεται· « Οὐσία μὲν οὖν ἐστι τὸ κυριώ-
» τερον, ὡς ἐν ἑαυτῷ καὶ μὴ ἐν ἑτέρῳ ἔχον τὴν ὕπαρξιν· συμ-
» βεβηκὸς δὲ, τὸ μὴ δυνάμενον ἐν ἑαυτῷ εἶναι, ἐν δὲ τῇ οὐσίᾳ
» θεωρούμενον· ἡ μὲν γὰρ οὐσία ὑποκείμενόν ἐστιν, ὥςπερ ὕλη
» τῶν πραγμάτων· συμβεβηκὸς δὲ, τὸ ἐν τῇ οὐσίᾳ, ὡς ἐν ὑποκει-
» μένῳ θεωρούμενον· οἷον χαλκὸς καὶ κηρὸς, οὐσία· σχῆμα δὲ καὶ
» μορφὴ καὶ χρῶμα, συμβεβηκός· καὶ σῶμα μὲν οὐσία, χρῶμα δὲ
» συμβεβηκός. Τὸ μὲν οὖν σῶμα οὐκ ἔστιν ἐν τῷ χρώματι, ἀλ-
» λὰ τὸ χρῶμα ἐν τῷ σώματι· οὐδὲ ἡ ψυχὴ ἐν τῇ ἐπιστήμῃ,
» ἀλλ' ἡ ἐπιστήμη ἐν τῇ ψυχῇ· οὐδὲ ὁ χαλκὸς καὶ ὁ κηρὸς ἐν
» τῷ σχήματι, ἀλλὰ τὸ σχῆμα ἔν τε τῷ κηρῷ καὶ τῷ χαλκῷ . .
» Ὁρίζονται δὲ τὴν μὲν οὐσίαν οὕτως· Οὐσία ἐστὶ πρᾶγμα αὐθύ-
» παρκτον καὶ μὴ δεόμενον ἑτέρου πρὸς ὕπαρξιν. Συμβεβηκὸς δέ
» ἐστι τὸ μὴ δυνάμενον ἐν ἑαυτῷ εἶναι, ἀλλ' ἐν ἑτέρῳ ἔχον τὴν
» ὕπαρξιν ».

Ἀλλὰ πῶς φθάνομεν εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ ὄντος; Ἡ ἔννοια τοῦ ὄντος ἀναμφιλέκτως εἶναι ἡ καθολικωτέρα καὶ κοινοτέρα, ἐπομένως καὶ ἡ ἁπλουστέρα τῶν, ὅσας ἐν τῷ ἡμετέρῳ πνεύματι ἔχομεν· οὐδὲν πρᾶγμα δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν, ἐὰν μὴ ταυτοχρόνως ἐννοήσωμεν αὐτὸ ὡς ὑπάρχον ἢ δυνάμενον ὑπάρξαι· καὶ ἀμοιβαίως, τὸ μὴ ὂν καὶ δυνάμενον εἶναι οὐδεμία διάνοια ἤθελε συλλάβει. Ὁ ὁρισμὸς τοῦ ὄντος εἶναι λοιπὸν ἀπολύτως ἀδύνατος διότι τὰ ἀναγκαῖα στοιχεῖα παντὸς ὁρισμοῦ, τὸ γένος καὶ ἡ διαφορὰ, ὑποθέτουσιν ἤδη τὴν κατάταξιν τῶν ὄντων καὶ τῶν ποιο-

τήτων αὐτῶν. Ἐπὶ τῆς προτάσεως τῶν σχολῶν ὅτι τὸ ὂν εἶναι τὸ, εἰς ὃ δὲν ἀντίκειται ἡ ὕπαρξις, οὐδεμία ἔννοια εὑρίσκεται. Διότι τί ἐστιν ὕπαρξις, εἰ μὴ ὁ γενικώτερος καὶ οὐσιωδέστερος τρόπος τοῦ ὄντος, ἐξ οὗ τοῦτο διακρίνεται τοῦ μὴ ὄντος; Εἶναι καὶ ὑπάρχειν δὲν εἶναι τὸ αὐτὸ πρᾶγμα; Ἑκάτερος τῶν ὅρων τούτων φαίνεται καὶ ἐναργὴς καὶ σκοτεινός. Ἀληθῶς διαστέλλεται τὸ κατὰ φαντασίαν ὂν ἢ τὸ ἐνδεχόμενον τοῦ πραγματικοῦ, τουτέστι τὸ ὄν, ὅπερ ὑπάρχει, τοῦ μὴ ὑπάρχοντος· ἀλλ' αὕτη ἡ διάκρισις, δικαιολογουμένη ὑπὸ τῶν ἀναγκῶν τῆς γλώσσης, δὲν ἁπαντᾷ εἰς τὸ ποθούμενον, δὲν ἅπτεται τῆς βάσεως τῶν πραγμάτων. Πᾶν φαντασίας ἔργον συντίθεται ἐκ πραγματικῶν στοιχείων, ὧν ἕκαστον κατὰ μέρος λαμβανόμενον ὑπάρχει θετικῶς, τοὐλάχιστον ὑπό τινα ὅρον, εἰ καὶ ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῶν δὲν ἀνταποκρίνονται εἰς οὐδὲν τῆς πείρας ἀντικείμενον.

Ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔχει τὴν δύναμιν τοῦ παράγειν διὰ μόνης τῆς θελήσεως αὐτοῦ ἔννοίας καὶ γνώσεις ἀπολύτως ἁπλᾶς, ἢ, ὅ περ ταὐτὸν, δὲν δύναται νὰ παραστήσῃ εἰς ἑαυτὸν τὸ μὴ ὑπάρχον κατ' οὐδένα τρόπον οὔτε ἐν ἑαυτῷ, οὔτε ἐκτὸς ἑαυτοῦ. Πρὸς δὲ τούτοις πρέπει νὰ γινώσκωμεν ὅτι ἡ τάξις, ἐν ᾗ αἱ ἀληθῶς ἁπλαῖ ἔννοιαι ἢ ἰδέαι τοῦ λόγου καὶ αἱ ἐκ τῶν αἰσθήσεων προσβολαὶ συνδυάζονται πρὸς ἀλλήλας διὰ τῆς φαντασίας, δὲν εἶναι συνηθέστερον εἰ μὴ νόμος τῆς ἡμετέρας διανοητικῆς καὶ ἠθικῆς ὑπάρξεως· ὅ ἐστι, τρόπος πραγματικὸς τοῦ ὄντος, θεωρουμένου ὑπό τινα ἔποψιν. Παρατηρουμένης ἄνευ προκαταλήψεως τῆς ἱστορίας τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας, γίνεται πρόδηλον ὅτι πᾶσαι αἱ πλάναι, ὧν γέμει αὕτη, πᾶσαι αἱ ἐπινοήσεις αἱ ἐφευρεθεῖσαι πρὸς τέρψιν ἢ καὶ διασκέδασιν τῶν λυπηρῶν πραγματικοτήτων, ὑποτάσσονται εἰς γενικοὺς κανόνας, εἰς ὁμοειδῆ καὶ ἀμετάτρεπτον πορείαν, πρόδρομον ἀσφαλῆ εἰς τὴν ἀλήθειαν. Ἐντεῦθεν ἕπεται ὅτι ἡ ἡμετέρα διάνοια δὲν ἀντιλαμβάνεται τοῦ μηδενός, καὶ δὲν παραχωρεῖ αὐτῷ θέσιν οὐδεμίαν ὡς πρὸς τὴν τῶν πραγμάτων ἰδέαν. Ἵνα ἀντιληφθῶμεν τοῦ μηδενός, πρέπει νὰ δημιουργήσωμεν τὸ κενὸν ἐν τῷ ἡμετέρῳ πνεύματι, καὶ καταργήσωμεν τὰ ἁπλούστερα καὶ ἀναγκαιότερα στοιχεῖα τῆς διανοίας· καθότι πᾶσα ἰδέα καί

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τοι μετέχει τοῦ ὄντος ἀνεξαρτήτως τοῦ ὑπ' αὐτῆς παρισταμένου ἀντικειμένου, εἶναι ἡ ἀντίληψις πράγματός τινος, ἤτοι ὄντος.

Ἀφαιρέσεως γενομένης πάντων τῶν γεγονότων, ὧν τὸ σύνολον συνίστησι τὴν διάνοιαν, πρέπει νὰ παύσῃ συνάμα καὶ τὸ ὑποκείμενον, εἰς τὸ ὁποῖον ταῦτα τὰ γεγονότα ἐπιφαίνονται, ἤτοι τὸ πνεῦμα, τὸ νοητικὸν ἐγώ, ὅπερ δὲν ὑπάρχει ἄνευ διανοίας καὶ συνειδήσεως. Εἶναι ἰδέαι, καὶ ἑπομένως πράγματα, ἅτινα εἶναι ἀδύνατον νὰ ὑποτεθῶσιν ἠφανισμένα, οἷά εἰσιν ὁ χρόνος, τὸ διάστημα, τὸ ἄπειρον. Καταστραφέντος ὁλοκλήρου τοῦ σύμπαντος, μένει τὸ περιέχον τοῦτο διάστημα, καὶ μετὰ τοῦ διαστήματος πᾶσαι αἱ αὐτῷ προσήκουσαι γεωμετρικαὶ ἰδιότητες, πᾶσαι αἱ σχέσεις αἱ προκύπτουσαι ἐκ τῆς ἐννοίας τῆς ἐκτάσεως. Παυσάντων τῶν φαινομένων, τῶν ὁποίων ἡ συνείδησις καὶ αἱ αἰσθήσεις παρέχουσιν ἡμῖν τὰς ἰδέας, μένει ὁ χρόνος, καθ' ὃν ἤρχισαν, καθ' ὃν ἄλληλα διαδέχονται καὶ λήγουσι· μένει ἡ τρομερὰ καὶ μυστηριώδης αἰωνιότης, ἥτις προηγεῖται αὐτοῦ τοῦ χρόνου, καὶ τῆς ὁποίας κατὰ Πλάτωνα ὁ χρόνος εἶναι ἡ κινητὴ εἰκών. Διὰ τῶν ἐννοιῶν τοῦ χρόνου καὶ τοῦ διαστήματος, ἤτοι τῆς αἰωνιότητος καὶ τῆς ἀμετρίας, πῶς θέλομεν ἐκφύγει τὴν ἰδέαν τοῦ ἀπείρου, τουτέστι τοῦ ὄντος, θεωρουμένου εἰς τὴν πλήρωσιν καὶ ἀνωτάτην τελειότητα αὐτοῦ;

Ἡ ἰδέα τοῦ σχετικοῦ μηδενὸς ὑποτίθησι καὶ τὴν γνῶσιν καὶ τὴν ὕπαρξιν τοῦ ὄντος, οὐχὶ μόνον τοῦ ἀπολύτου ὄντος, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐνδεχομένων, ἐξ ὧν συγκροτεῖται ὁ κόσμος. Κυρίως εἰπεῖν, ἡ ἰδέα τοῦ μηδενὸς εἶναι ἡ ἄλως ὑποθετικὴ ἄρνησις τῶν τελευταίων τούτων· διότι αὐθεμία πεῖρα δύναται νὰ βεβαιώσῃ τὸ μηδὲν, ἤδη ἀποκεκλεισμένον ἐκ τῆς ἐπικρατείας τοῦ λόγου. Ἐκ τοῦ ὅτι ἀντικείμενόν τι ὑπάρξαν ἠφανίσθη ἐκ τῶν ἡμετέρων ὀφθαλμῶν, δὲν συνάγεται ὅτι ἀπωλέσθη· ἐκ τοῦ ὅτι ἀντικείμενόν τι δὲν ἀφῆκεν ἡμῖν ἴχνη τῆς παρουσίας αὐτοῦ, δὲν δικαιούμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι δὲν ὑπάρχει. Μόνον τὸ ὂν εἶναι ἡ ἀρχὴ καὶ ἐνταὐτῷ ἡ αἰτία καὶ ἡ οὐσία, ἡ βάσις τῆς ὑπάρξεως. Εἶναι ἀδύνατον νὰ μετενεχθῶμεν διὰ τῆς διανοίας ἐκτὸς τοῦ ὄντος. Αὕτη ἡ ἀδυνατότης τοῦ μετενεχθῆναι ἡμᾶς ἐκτὸς τοῦ ὄντος ὑποχρεοῖ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἡμᾶς νὰ ζητήσωμεν προηγούμενόν τι ἄτρεπτον καὶ ἀναλλοίωτον· ἱστάμεθα λοιπὸν ἀπέναντι τοῦ αἰωνίου καὶ τοῦ ἀπείρου τοῦ καθ' αὐτὸ ὄντος ἐν τῇ ἑνότητι καὶ τελειότητι αὐτοῦ. Ἐντεῦθεν πᾶσαι αἱ ἰδέαι καὶ πάντες οἱ νόμοι τοῦ λόγου καὶ τῆς ἐπειγούσης ἀνάγκης τείνουσιν εἰς μίαν μόνην ἀρχήν, ὁποία εἶναι ἡ πίστις εἰς τὴν ὕπαρξιν τοῦ Θεοῦ.

Ἡ γνῶσις τοῦ ὄντος εἶναι τὸ κοινὸν θεμέλιον τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας. Ὁ Κάντιος καὶ οἱ νεώτεροι σκεπτικοὶ λανθάνουσι μεγάλως ὡς πρὸς τὴν ἐκ τοῦ μηδενὸς παραγωγήν. Ἡμεῖς λέγομεν, συμφώνως πρὸς τὸν θεῖον Δαμασκηνόν, ὅτι τὸ ὂν ἐν τῇ πραγματικότητι εἶναι τὸ ἀπόλυτον καὶ μοναδικὸν ὄν, εἶναι ὁ Θεός, ὁ παντοδύναμος καὶ πάνσοφος καὶ ἐλεύθερος, οὐχὶ δὲ ὁ Θεὸς τοῦ Καντίου καὶ τῶν Γερμανῶν, τῶν κληρονόμων τῶν ἰδεῶν αὐτοῦ. Ἡ ἐπιῤῥοὴ τῶν ἰδεῶν τοῦ μνημονευθέντος φιλοσόφου μετέβη ἐκ τῆς λογικῆς εἰς τὴν ἱστορίαν. Δὲν πρέπει παντάπασιν ὅμως νὰ συγχέωμεν τὴν διάνοιαν μετὰ τοῦ ὄντος· δὲν ὑφίσταται τὸ ὂν ἐν τῇ διανοίᾳ. Εἶναι δύο ὑπάρξεις ἰδιάζουσαι. Εἰς τὸ σύστημα μόνον τοῦ Ἐγέλου φαίνεται τὸ καθαρὸν μὴ ὂν (das reine Nichts) ὁ πρῶτος ὅρος τοῦ ὄντος καὶ τῆς διανοίας.

Ἀλλ' ἐκτὸς τοῦ κοινοῦ αἰσθήματος καὶ τῆς καθολικῆς καὶ αὐθορμήτου πίστεως τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἀπαντῶνται μόνον ἀντιφάσεις.

Ὁ ἱερὸς Δαμασκηνὸς ἀκλόνητον πεποίθησιν ἔχει εἰς τὴν φιλοσοφίαν· διότι πρὸς τοὺς ἐπιχειρήσαντας ἀναιρεῖν τὴν φιλοσοφίαν καὶ φάσκοντας μὴ εἶναι ταύτην μηδὲ γνῶσίν τινα ἢ κατάληψιν, ἀπαντᾷ οὕτω· « Πῶς φατε μὴ εἶναι φιλοσοφίαν καὶ γνῶ-» σιν καὶ κατάληψιν ; ἐγνωκότες καὶ κατειληφότες, ἢ μὴ ἐγνω-» κότες μηδὲ κατειληφότες ; Εἰ μὲν οὖν κατειληφότες, ἰδοὺ ἐ-» στι γνῶσις καὶ κατάληψις· εἰ δὲ μὴ ἐγνωκότες, οὐδεὶς ὑμῖν » πιστεύσει περὶ πράγματος διαλεγομένοις, οὗ τὴν γνῶσιν οὐ » κατειλήφατε » (α). Διὰ τῆς ἀπαντήσεως ταύτης ὑπηρέτησε τῇ φιλοσοφίᾳ μεγάλως ὁ Δαμασκηνός. Τῷ ὄντι παρατηροῦμεν ὅτι ὁ

(α) Διαλ. γ'.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἄνθρωπος φυσικῷ τῷ λόγῳ ἐπιθυμεῖ νὰ γινώσκῃ, τουτέστι νὰ φιλοσοφῇ· δυσαρεστεῖται ἀπέναντι τοῦ ἀγνώστου· ἐνοχλεῖ δὲ καὶ ἀνησυχάζει τοῦτον τὸ ἄγνωστον καὶ τὸ δυσχερές. Ἡ ἄγνοια αὐτοῦ, διαρκοῦσα, ἀποβαίνει βασανιστήριον· διαφωτιζομένη ὅμως, γίνεται πρόξενος εὐαρεστήσεως. Ἐκ ταύτης τῆς ἐπιθυμίας γεννᾶται ἡ ἐπιστήμη, ἥτις κατ' ἀρχὰς μία ἐνηγκαλίζετο ἐν τῇ συγκεχυμένῃ ἑνότητι τοῦ εὑρέος καὶ ἀορίστου προβλήματος ὁλόκληρον τὸ σύμπαν. Βαθμηδὸν ἡ μοναδικὴ αὕτη ἐπιστήμη διηρέθη εἰς πλείονας ἐπιστήμας διακεκριμένας ἀπ' ἀλλήλων καὶ περιγεγραμμένας εἰς στενὰ ὅρια, αἵτινες ὁμοῦ ἅπασαι διανέμονται τὸν κόσμον. Ἡ φυσικὴ ἀναζητεῖ διὰ τῆς πείρας τοὺς νόμους τῆς φύσεως, οὓς ἡ μαθηματικὴ μαντεύει δυνάμει τοῦ ὑπολογισμοῦ. Ἄλλαι ἐπιστῆμαι καταγίνονται περὶ τὸν ἄνθρωπον, αἱ μὲν περὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ, αἱ δὲ περὶ τὴν ψυχήν· τινὲς τὴν ἰδιοσυγκρασίαν καὶ τὴν ἱστορίαν αὐτοῦ πραγματεύονται, τινὲς δὲ τὸν προορισμόν, τὰ καθήκοντα καὶ τὰ δικαιώματα αὐτοῦ διαλαμβάνουσιν. Ἑκάστη ἐπιστήμη ἔχει ἰδιάζον ἀντικείμενον καὶ ὅρια. Ἡ ἀσθένεια τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος δὲν ἐπιτρέπει ἵνα ἐναγκαλισθῇ διὰ μιᾶς εὐρύ τι ἀντικείμενον, ἀλλ' ὑποχρεοῖ αὐτὸ νὰ ἀποσυνθέτῃ πᾶν ὅ,τι ἐπιδιώκει νὰ ἐννοήσῃ.

Ἡ παρὰ τῷ Δαμασκηνῷ διαίρεσις τῆς φιλοσοφίας συμβιβάζεται μετὰ τῆς καταστάσεως τῶν πραγμάτων. Ἡ τοιαύτη διαίρεσις παριστάνει τὴν πραγματικὴν διάκρισιν ἢ τῶν μερῶν τοῦ κόσμου, ἢ τῶν ἐπόψεων τῆς μελετώσης αὐτὸν διανοίας. Ἡ νόμιμος καὶ ἀναγκαία τῆς ἐπιστήμης ἀνάλυσις καὶ τῆς φιλοσοφίας διαίρεσις ἱκανοποιεῖ τὴν περιέργειαν ψυχῆς ζωηρᾶς, καὶ συντελεῖ ὅπως ἡ μεγαλοφυΐα μεταχειρισθῇ ὅλην αὐτῆς τὴν δραστηριότητα. Ἡ ἔμφυτος τῷ ἀνθρώπῳ ἕφεσις τοῦ εἰδέναι δὲν χορταίνει πληρέστατα· ἔξοχός τις βαθμὸς ταύτης τῆς ἐφέσεως ὑπάρχει, εἰς ὃν δὲν ἐξαρκεῖ οὐδεμία εἰδικὴ γνῶσις· ἔστι τις ὑπερτέρα τάσις τῆς ἀνθρωπίνης περιεργείας, πρὸς ἣν δὲν ἀνταποκρίνεται οὐδεμία τῶν ἰδιαιτέρων ἐπιστημῶν, οὐδὲ τὸ σύνολον ἐκείνων ἀκόμη. Ὑπάρχουσι σχέσεις ἐνδόμυχοι καὶ διαφοραὶ μεταξὺ τῶν ὄντων τοῦ παντὸς, ἃς ἡ διαίρεσις τῶν ἐρευνῶν ἐξαλείφει ἢ ὑποκρύπτει. Ὁ

κόσμος δὲν εἶναι σύνολον ἀσυνάρτητον ἐκ μερῶν διαφωνούντων ἀλλήλοις· εἶναι σύνολον ὠργανισμένον, οὗτινος τὰ μέρη συνέχονται ὁμοῦ, ἐξαρτώμενα ἐκ μιᾶς μόνης ἀρχῆς, συνεργοῦντα εἰς κοινόν τι τέλος μετὰ θαυμασίας συμφωνίας. Πᾶσα μερικὴ ἐξήγησις εἶναι ἀνεπαρκής· ἐξηγεῖ γωνίαν τινὰ τοῦ παντὸς, δίδουσα λόγον περί τινος ἐκ τῶν καθ' ἕκαστα. Ὁ φυσιολόγος, φέρ' εἰπεῖν, διδάσκει τὴν κατασκευὴν καὶ τὴν τελετὴν ὀργάνου τινὸς τοῦ σώματος, ἀλλ' ὀφείλει νὰ συναρμολογήσῃ τὰς ἰδέας ταύτας μετὰ τοῦ συνόλου τῶν φαινομένων τῆς ζωῆς, καὶ νὰ δώσῃ τὴν πλήρη ἔννοιαν τοῦ ἐνεψυχωμένου τούτου μηχανισμοῦ.

Αὕτη ἡ λογικὴ ἐργασία, ἀνεπαίσθητον διαφορὰν τῆς ἀναλύσεως ἔχουσα, προσαγορεύεται διαίρεσις. Ὁ Σωκράτης καὶ ὁ Πλάτων ἐνόμιζον ταύτην οὐσιῶδες μέρος τῆς μεθόδου, καὶ ὁ Ἀριστοτέλης μικροτέραν σπουδαιότητα εἰς αὐτὴν προσάπτων, ἀναγνωρίζει ἐν τούτοις τὴν ὠφέλειαν, διαγράφων καὶ τοὺς ταύτης κανόνας. Ἀναμφιλέκτως εἶναι οἰκειοτάτη αὕτη εἰς τὸ πνεῦμα, ἐξασκοῦσα σημαντικὴν ἐπιρροὴν εἰς τὰς ἑαυτοῦ δυνάμεις. Διὰ ταύτης διαφωτίζομεν τὰς ἰδέας ἡμῶν, ἐκθέτομεν μετὰ τάξεως καὶ κρατοῦμεν αὐτάς. Ὁ Κικέρων ἔλεγε· « Scio, quod memini »· καὶ ἡμεῖς ὑποστηρίζομεν ὅτι κακῶς τὰς ἰδέας κατέχομεν, καὶ ταχέως ἐπιλανθανόμεθα αὐτῶν, ὅταν συγκεχυμένως γινώσκωμεν αὐτάς. Πολλὰς δὲ ποικιλίας ἡ διαίρεσις ἔχει· διότι ἢ διαιροῦμεν τὸ γένος εἰς τὰ εἴδη αὐτοῦ, ὡς πᾶσα οὐσία εἶναι σῶμα ἢ πνεῦμα· ἢ διαιροῦμεν τὸ γένος κατὰ τὰς διαφορὰς αὐτοῦ, ὡς πᾶσα γραμμὴ εἶναι εὐθεῖα ἢ καμπύλη· ἢ διαιροῦμεν τὸ ὑποκείμενον κατὰ τὰ ἀντίθετα συμβάντα, ὡς πᾶν σῶμα εἶναι ἐν ἠρεμίᾳ ἢ ἐν κινήσει· πᾶν ἄστρον εἶναι αὐτόφωτον ἢ ἑτερόφωτον, καὶ κατ' ἀνταπόκλασιν· ἢ ἐν τέλει διαιροῦμεν συμβεβηκός τι κατὰ ὑποκείμενα, εἰς ἃ εὑρίσκεται, ὡς αἱ ἡδοναὶ διαιροῦνται εἰς τὰς τῶν αἰσθήσεων, τὰς τοῦ πνεύματος καὶ τῆς καρδίας. Παρατηρητέον δὲ ὅτι παρὰ τοῖς ἀρχαίοις αἱ διακρίσεις αὗται ἦσαν ἐν χρήσει· τὴν σήμερον ὅμως ἀπώλεσαν τὴν αὐτῶν σημαντικότητα. Ὁ πρῶτος ὅρος τῆς διαιρέσεως εἶναι τὸ ἐναγκαλίζεσθαι πληρέστατα πάντα τοῦ ἀντικειμένου τὰ μέρη. Ὡς πρὸς τοῦτο δὲ ὁ Δαμασκηνὸς εἶναι ὑπερακριβής

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Διαλαβὼν ὁ ἱερὸς Δαμασκηνὸς περὶ ὑποστάσεως, προχωρεῖ εἰς τὴν περὶ προσώπου θεωρίαν. Χρώμενος καὶ ἐνταῦθα τῇ διαλεκτικῇ μεθόδῳ καὶ τοῖς τοῦ Ἀριστοτέλους ἴχνεσι στείχων, ἐξηγεῖται ὡς ἕπεται· « Πρόσωπόν ἐστιν ὅπερ διὰ τῶν οἰκείων ἐνεργημά-» των τε καὶ ἰδιωμάτων ἀρίδηλον, καὶ περιωρισμένην τῶν ὁμο-» φυῶν αὐτοῦ παρέχεται ἡμῖν τὴν ἐμφάνειαν· οἷον, ὁ Γαβριὴλ » τῇ ἁγίᾳ Θεοτόκῳ διαλεγόμενος, εἷς τῶν ἀγγέλων ὑπάρχων, » μόνος ἐκεῖσε παρὼν διελέγετο, κεχωρισμένος τῶν ὁμοουσίων » ἀγγέλων διὰ τῆς ἐν τῷ τόπῳ παρουσίας καὶ διαλέξεως· καὶ » ὁ Παῦλος ἐπὶ τῶν ἀναβαθμῶν δημηγορῶν, εἷς τῶν ἀνθρώπων » ὢν, διὰ τῶν ἰδιωμάτων καὶ ἐνεργημάτων αὐτοῦ, τῶν λοιπῶν » ἀνθρώπων διεστέλλετο. Χρὴ δὲ γινώσκειν, ὡς οἱ ἅγιοι Πατέρες » ὑπόστασιν καὶ πρόσωπον καὶ ἄτομον τὸ αὐτὸ ἐκάλεσαν· τὸ » καθ' ἑαυτὸ ἰδιοσυστάτως ἐξ οὐσίας καὶ συμβεβηκότων ὑφιστά-» μενον, καὶ ἀριθμῷ διαφέρον, καὶ τόν τινα δηλοῦν, οἷον Πέτρον » καὶ Παῦλον, τόνδε τὸν ἵππον· εἴρηται δὲ ὑπόστασις παρὰ τὸ » ὑφεστάναι ».

Ἐν τῇ διαιρέσει καὶ τοῖς ὁρισμοῖς αὐτοῦ ὁ θεῖος Δαμασκηνὸς σπεύδει νὰ φιλοσοφήσῃ συνῳδὰ τοῖς θεολογοῦσι Πατράσι. Πλὴν ἀλλὰ ἐναργῶς πραγματεύεται πᾶν τῆς διαλεκτικῆς ἢ φιλοσοφίας ἀντικείμενον, καίτοι ἐν τῷ μεταξὺ ἀναμιγνύει καὶ τὴν θεολογίαν. Ἂς ἴδωμεν ἀφ' ἑτέρου πῶς συλλογίζεται ὁ ἡμέτερος φιλόσοφος περὶ ὁρισμοῦ· « Ὁρισμός ἐστι λόγος σύντομος δηλωτικὸς » τῆς φύσεως τοῦ ὑποκειμένου πράγματος, τουτέστιν ὁ δι' ὀλί-» γου σημαίνων τὴν φύσιν τοῦ ὑποκειμένου πράγματος· οἷον, » ἄνθρωπός ἐστι ζῶον λογικὸν, θνητὸν, νοῦ καὶ ἐπιστήμης δε-» κτικόν. Πολλοὶ μὲν οὖν ἐποίησαν περὶ φύσεως ἀνθρώπου λό-» γους κατ' ἐπέκτασιν, ἤγουν ἐκτεταμένους καὶ μεγάλους· ἀλλ' » οὐκ εἰσὶ σύντομοι, διότι οὐκ εἰσὶν ὁρισμοί. Εἰσὶ δὲ καὶ σύντο-» μοι λόγοι, ὡς τὰ ἀποφθέγματα· ἀλλ' ἐπειδὴ οὐ δηλοῦσι φύσιν » πράγματος, οὐκ εἰσὶν ὁρισμοί· καὶ τὸ ὄνομα δὲ πολλάκις δη-» λοῖ τὴν φύσιν τοῦ ὑποκειμένου πράγματος, ἀλλ' οὐκ ἔστιν ὁ-» ρισμός· τὸ γὰρ ὄνομα μία λέξις ἐστίν, ὁ δὲ ὁρισμὸς λόγος ἐστί· » λόγος δὲ ἐκ δύο διαφόρων τὸ ἐλάχιστον σύγκειται λέξεων.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

» Συνίσταται δὲ ὁ ὁρισμὸς ἐκ γένους καὶ συστατικῶν διαφορῶν, » ἤγουν οὐσιωδῶν, ὡς ἐπὶ τοῦ ὄρου τοῦ ζώου· ζῶον γάρ ἐστιν » οὐσία ἔμψυχος αἰσθητική· ἰδοὺ ἡ μὲν οὐσία γένος ἐστί· τὸ δὲ » ἔμψυχον καὶ τὸ αἰσθητικὸν, συστατικαὶ διαφοραί ». Προχωρῶν δὲ λέγει ὅτι ὁ ὁρισμὸς λαμβάνεται ἐξ ὕλης καὶ εἴδους, καὶ ἐξ ὑποκειμένου καὶ τέλους, ὑποδεικνύων καὶ τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτοῦ διὰ τῶν παρατεθειμένων τούτων λέξεων· « Ὑγεία δὲ ὁρισμοῦ » ἐστι τὸ μὴ ἐλλείπειν μήτε πλεονάζειν ταῖς λέξεσι· κακία δὲ » τό τε ἐλλείπειν καὶ τὸ πλεονάζειν ταῖς λέξεσι· τέλειος δὲ ὁ- » ρισμός ἐστιν ὁ ἀντιστρέφων πρὸς τὸ ὁριστόν· ἀτελὴς δὲ, ὁ μὴ » ἀντιστρέφων ».

Ὅπως διαφωτίσωμεν τὰ ὑπὸ τοῦ θείου Δαμασκηνοῦ λεχθέντα ἐπὶ τοῦ προκειμένου, δὲν κρίνομεν ἀπὸ σκοποῦ νὰ εἴπωμεν τὰ ἀκόλουθα. Βεβαίως ἐξ αὐτῶν τῶν φιλοσοφικῶν, ἤτοι διαλεκτικῶν κεφαλαίων τοῦ Δαμασκηνοῦ ἀναφαίνεται πόσον ἦτο πλήρης φιλοσοφικῶν γνώσεων, καὶ μάλιστα ὀπαδὸς τοῦ ἀριστοτελικοῦ συστήματος. Εἰς τοὺς ἑαυτοῦ ὁρισμοὺς ὁ Δαμασκηνὸς ἀκολουθεῖ τῷ Ἀριστοτέλει, κατὰ δὲ τὰς ἐφαρμογὰς ὠφελεῖται ἐκ τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας καὶ τοῦ Πλάτωνος. Ὅθεν ἀναπτύσσοντες τὰ περὶ ὁρισμοῦ ῥηθέντα, προστίθεμεν τὰς ἰδέας ταύτας.

Ἕκαστον ἀντικείμενον ἔχει ἴδιον χαρακτῆρα, φύσιν καὶ οὐσίαν ἰδιάζουσαν, ἔτι δὲ καὶ μορφὴν, δι' ἧς διακρίνεται τῶν λοιπῶν πραγμάτων. Οὕτω τὸ τρίγωνον δὲν εἶναι κύκλος· ὁ ἐλέφας διαφέρει τοῦ λέοντος, καὶ ὁ ἄνθρωπος ὑψοῦται ὑπεράνω πάντων τῶν ἐμψύχων ὄντων ἕνεκα τοῦ πλεονεκτήματος τοῦ λόγου. Τὸ καθῆκον τοῦ ὁρισμοῦ, θεωρουμένου ὑπὸ τὴν ἐκτενεστέραν αὐτοῦ ἔννοιαν, εἶναι νὰ προσδιορίσῃ τὸν ἀληθῆ τοῦ ἀντικειμένου χαρακτῆρα, τὸν ἀποτελοῦντα τὴν πραγματικὴν οὐσίαν ἑκάστου ὄντος, ἐνδεχομένου ἢ ἀναγκαίου, αἰσθητοῦ ἢ ἰδανικοῦ, φυσικοῦ ἢ τεχνητοῦ. Ὁ ὁρισμὸς παρέχει τὴν ἀπάντησιν, ἣν τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα ἐξαιτεῖται, ὅταν ἐπὶ παραδείγματος πρόκηται νὰ μάθῃ τί ἐστι Θεὸς, τί ἐστι ψυχὴ, τί ἐστιν ὕλη, ἢ πᾶν ἄλλο ἀντικείμενον. Ὁ Δαμασκηνὸς δικαίως ἐπέμενε τοῖς ὁρισμοῖς, ἐρευνῶν τὴν τῶν ὁριζομένων φύσιν. Τῷ ὄντι δὲν βλέπομεν ἐν αὐτοῖς ἁπλῆν τινα μέ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

θοδον, ἀλλὰ θεμελιῶδες μέρος τῆς τῶν ὄντων ἐπιστήμης. Τὸ ἡμέτερον πνεῦμα δὲν ἀναπαύεται μόνον εἰς τοὺς ὁρισμούς, ὡς θέλον νὰ ἐμβατεύσῃ εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος τῆς ἐπιστήμης. Ταύτων τεθέντων, ἕπεται ὅτι ὁ φιλοσοφῶν λόγος ὀφείλει νὰ ἐνασχολῆται εἰς τὴν βάσιν, νὰ ἀντιλαμβάνηται τῆς οὐσίας τῶν πραγμάτων, καὶ οὐχὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ περικαλύμματος. Ὁ ὁρισμὸς πρέπει νὰ προσκολλᾶται εἰς τὴν οὐσίαν, καὶ νὰ παραλείπῃ τὰ ἐπουσιώδη συμβάντα· οὕτω λοιπὸν πρέπει νὰ διαστέλληται τῶν ποιητικῶν καὶ ῥητορικῶν περιγραφῶν ὁ ἐπιστημονικὸς ὁρισμός. Ἵνα ὁρισθῇ ἐν τῇ βοτανικῇ τὸ φυτόν, οὐχὶ τὸ στέλεχος, τὰ φύλλα, τὰ πέταλα καὶ ἡ χρωματιστικὴ λάμψις αὐτῶν, ποικιλλόντων ἄνευ ἀλλοιώσεως τοῦ φυτοῦ, ἀλλ' ἡ ἐνδόμυχος κατασκευὴ τοῦ ἄνθους καὶ τοῦ καρποῦ, οὐσιωδῶν μερῶν, ἐκτίθεται καὶ ἐξηγεῖται. Δὲν πρέπει δὲ νὰ συγχέηται ὁ ὁρισμὸς τῇ ἀποδείξει· διότι αὕτη δεικνύει τὴν σχέσιν τὴν ἐνυπάρχουσαν μεταξὺ τοῦ κατηγορουμένου καὶ τοῦ ὑποκειμένου, χωρὶς νὰ ἐξηγήσῃ οὔτε τὴν φύσιν τοῦ ὑποκειμένου, οὔτε τὴν τοῦ κατηγορουμένου, προϋποτιθεμένην γνωστήν· δεικνύει, φέρ' εἰπεῖν, ὅτι πᾶς κύκλος ἔχει ἴσας τὰς ἑαυτοῦ ἀκτῖνας, χωρὶς νὰ προσδιορίσῃ τί εἶναι κύκλος, ἀκτίς, ἀρκούντως ἤδη τῶν ἰδεῶν τούτων περωτισμένων· ἐν ἄλλοις ἡ ἀπόδειξις καθιδρύει ὅτι πρᾶγμά τι εἶναι ἢ δὲν εἶναι· οὐδόλως λέγει ὁποῖόν τι εἶναι. Ὁ ὁρισμὸς βαίνει ἀντιθέτως· ὀλιγωρεῖ τῆς φάσεως τῆς ὑπάρξεως, καὶ θεωρεῖ τὴν οὐσίαν. Ὁ γεωμέτρης ὁρίζων τὸ τρίγωνον, εἰδικεύει τὸν χαρακτῆρα σχήματος ἐνδεχομένου· ὁ ἀστρονόμος ἐξηγῶν τὰς αἰτίας τῆς ἐκλείψεως, ἀγνοεῖ ἂν κατὰ τὴν αὐτὴν ὥραν παρεντίθεται ἡ γῆ μεταξὺ τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης, ἢ ἡ σελήνη μεταξὺ τοῦ ἡλίου καὶ τῆς γῆς. Κατὰ δὲ τοὺς φιλοσοφοῦντας, ἢ μᾶλλον τοὺς λογικευομένους διακρίνονται οἱ ὁρισμοὶ εἰς ὀνομαστικοὺς καὶ πραγματικούς. Ὁ θεῖος Δαμασκηνὸς ἤνεγκεν ἄνωθι τὸν ὁρισμὸν τοῦ ἀνθρώπου. Ἂς θεωρήσωμεν πῶς ἐπὶ τοῦ ὁρισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐνεργεῖ τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα. Ἡ ἀνθρωπίνη φύσις περιλαμβάνει πολλὰ στοιχεῖα οὐσιώδη, οἷον τὸ ὄν, τὸν ὀργανισμόν, τὸ αἴσθημα, τὴν διάνοιαν. Ἀλλ' ἕκαστον τῶν στοιχείων τούτων, κατὰ μέρος λαμβανόμενον, εὑρίσκεται

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

εἰς διάφορα παρὰ τὴν ἀνθρωπότητα πράγματα. Τὸ ὂν ἁπαντᾶται εἰς πᾶν ὅ,τι ὑπάρχει ὁ ὀργανισμὸς εἰς τὰ φυτὰ, τὸ αἴσθημα εἰς τὰ ζῶα, ἡ διάνοια εἰς τοὺς ἀγγέλους καὶ εἰς τὸν δημιουργὸν αὐτῶν καὶ ἡμῶν, εἰς τὸν Θεόν. Δὲν ὁρίζεται ὁ ἄνθρωπος, ἀπονεμομένης αὐτῷ ἢ τῆς διανοίας, ἢ τοῦ αἰσθήματος, ἢ τῆς ὀργανικῆς ζωῆς, ἢ ἁπλῶς τῆς ὑπάρξεως· ἵνα δὲ χαρακτηρισθῇ ἐντελῶς καὶ πληρέστατα ὁ ἄνθρωπος, πρέπει νὰ ζητηθῇ τύπος οὐχὶ μόνον ἁρμόζων τῇ φύσει αὐτοῦ, ἀλλ' ἀποκλείων συνάμα ἄλλο τι εἶδος διαφέρον τῆς ἀνθρωπότητος. Ὁ ὁλοσχερὴς τύπος εἶναι ἡ συνθετικὴ ἔκφρασις πάντων τῶν ἀνθρωπίνων κατηγορουμένων, συνδυαζομένων ἀλλήλοις καὶ ἐκφραζόντων τὴν ἀκριβῆ καὶ ἐναργῆ παράστασιν τῆς κοινῆς ἡμῶν φύσεως. Τὸ αἴσθημα, ἡ ὀργανικὴ ζωὴ καὶ ὁ λόγος πρέπει ἐπίσης νὰ διαπρέπωσιν ἐν τῷ ὁρισμῷ τοῦ ἀνθρώπου, ὅστις εἶναι ὂν ὠργανισμένον, αἰσθητικὸν καὶ λογικόν. Τὸ σχῆμα δὲ τοῦ ὁρισμοῦ τούτου εὐκόλως δύναται νὰ ἁπλουστευθῇ. Πάντα τὰ ἀντικείμενα τῆς διανοίας ἀποτελοῦσι σειρὰν, ἧς ἕκαστος ὅρος περιλαμβάνεται εἰς τοὺς ἡγουμένους, καὶ ἀμοιβαίως περιλαμβάνει τοὺς ἑπομένους. Τὸ ἄτομον εἶναι εἰς τὸ εἶδος, τὸ εἶδος εἰς τὸ γένος, τὸ κατώτερον γένος εἰς τὸ ἀνώτερον, πάντα τὰ ἄτομα, πάντα τὰ εἴδη καὶ πάντα τὰ γένη εἰς τὴν ἀνωτάτην κατηγορίαν τοῦ ὄντος. Ἡ ὀργανικὴ ζωὴ καὶ τὸ αἴσθημα ἀνήκουσιν εἰς τὸ γένος τῶν ἐμψύχων ὄντων, ἐν οἷς ἀριθμεῖται καὶ ὁ ἄνθρωπος· τούτου ἕνεκα ὑποκαθιστᾶται τὸ ὄνομα τοῦ γένους, τὸ συγκεφαλαιοῦν τὰς μνημονευθείσας ἰδιότητας, καὶ γίνεται οὕτω, καθὰ διαγράφεται ἐν τῷ τοῦ Δαμασκηνοῦ ὁρισμῷ· ὁ ἄνθρωπός ἐστι ζῶον λογικόν, ἤτοι εἶναι ζῶον, ὡς ἔχων τὰς τοῦ ζώου ἰδιότητας· εἶναι λογικόν, ὡς πεπροικισμένος λόγῳ, ἤτοι νῷ. Ὁ θεῖος Δαμασκηνὸς πρὸς μείζονα ἀκρίβειαν προσέθηκε τοὺς ὅρους· θνητὸν, νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικόν. Τὰ γενικὰ κατηγορούμενα τῆς ἀνθρωπότητος εἶναι τὰ ἐμφιλοχωροῦντα στοιχεῖα ἐν τῷ ὁρισμῷ τούτῳ. Οἱαδήποτε δὲ εἶναι τὸ ἀντικείμενον καὶ ὁ τρόπος τοῦ ὁρισμοῦ, πρέπει οὗτος νὰ λήγῃ εἰς τὸ περιληπτικὸν γένος καὶ εἰς τὴν χαρακτηρίζουσαν διαφοράν. Ὁ Ἀριστοτέλης ἔβαλε ταύτην τὴν ἀρχὴν, καὶ πάντες οἱ φιλοσοφοῦντες καὶ λογικευόμε-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βόλου

νοι ὡμολόγησαν ταύτην, ὅτι πᾶς ὁρισμὸς συγκροτεῖται ἐκ τοῦ γένους καὶ τῆς διαφορᾶς. Τὸ ἀνθρώπινον λοιπὸν πνεῦμα προχωρεῖ εἰς τοὺς ὁρισμούς, ἀναπτύσσον τὴν σειρὰν τῶν στοιχείων, ἅτινα ἐγκλείει ἰδέα τις. Ἡ ἀνάλυσις διαφωτίζει τὴν ἄγνωστον ἔννοιαν τοῦ ὁριζομένου ἀντικειμένου. Ὁ Ἀριστοτέλης πρῶτος διορᾷ τὴν ἀλήθειαν ταύτην, ὅτι δὲν ὁρίζεται τὸ ὄν, τοῦ ὁποίου ἡ ἁπλότης ἀποκρούει τὴν ἀνάλυσιν, καὶ ἐκ τούτου ὁ Λώκκιος, ὡς καὶ ὁ Πασχάλης καὶ Ἀρνῶλδος ὡδηγήθησαν ὕστερον. Σημειωτέον δὲ ὅτι ἡ ἀνάλυσις τοῦ ὑποκειμένου πολλάκις εἶναι σφαλερά. Εἰς τί ἀνάγονται οἱ ὁρισμοὶ τοῦ ξηροῦ, τῆς ὑγρασίας καὶ ἄλλων φυσικῶν φαινομένων, ἐπιπόνως ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους διαπεπονημένοι; Τί δυνατὸν εἰπεῖν περὶ τοῦ ὕδατος καὶ τοῦ ἀέρος, ὅτε ἡ χημεία ἐποίησε τοσαύτας προόδους; Διαφιλονεικοῦσιν ἀκόμη ἐπὶ τῆς φύσεως τοῦ χρόνου, τοῦ διαστήματος, τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ καλοῦ. Ὁ ἀληθὴς ὁρισμὸς τῆς οὐσίας διέφυγε τοὺς Καρτεσιανούς, καὶ ἐδόθη ὑπὸ τοῦ Λεϊβνιτίου. Οἱ ὑλόφρονες τῶν φιλοσόφων, παραγνωρίσαντες τὰς οὐσιώδεις διαφορὰς τῆς ψυχῆς, ἐτόλμησαν νὰ συγχύσωσι ταύτην μετὰ τῆς ὕλης. Αἱ μαθηματικαὶ ἐπιστῆμαι, αἱ λέγομεναι κατ' ἐξοχὴν ἀκριβεῖς, οὖσαι προϊόντα τῆς διανοίας, ὡς παρετήρησεν ὁ Κάντιος, ἔχουσιν ἐναργεῖς τοὺς ὁρισμοὺς αὐτῶν. Ἀπ' ἐναντίας αἱ οὐσίαι, αἱ ὑποστάσεις, οἱ χρόνοι, τὰ διαστήματα καὶ φαινόμενα χορηγοῦνται ἡμῖν ὑπὸ τῆς φύσεως, δὲν δημιουργοῦνται ὑφ' ἡμῶν, ὡς τὰ γεωμετρικὰ σχήματα. Ἐν πρώτοις ἀγνοοῦνται· ὕστερον διὰ τῆς πείρας καὶ τῆς σκέψεως τοῦ νοὸς γινώσκονται.

(*Ἀκολουθεῖ.*)

Δημοσια Κεντρικη Βιβλιοθηκη Βεροιας

ΕΡΜΗΝΕΙΑ
ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ (α).

Γενηθήτω τὸ θέλημά σου ὡς ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς.] Ἀναγκαίως συνάπτεται τὸ αἴτημα τοῦτο μετὰ τῶν προηγουμένων· διότι *Οὐ πᾶς ὁ λέγων, Κύριε, Κύριε*, ἀγιάζει τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ καὶ *εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς ἡμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς* (β). Εἰς ταῦτο λοιπὸν τὸ μέρος τῆς κυριακῆς προσευχῆς αἰτοῦμεν τὴν τοῦ ἁγίου θελήματος τοῦ Θεοῦ ἐκπλήρωσιν, καὶ πᾶσα πιστοῦ καὶ εὐσεβοῦς χριστιανοῦ ψυχὴ ἀναπέμπει τὴν δέησιν ταύτην ὑπὲρ πάντων τῶν ἀνθρώπων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς. *Γενηθήτω τὸ θέλημά σου ὡς ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς·* εὔχεται εἰς ἑαυτὴν ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς τὴν αὐτὴν χάριν τῆς ὑπακοῆς εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποίαν ἔχουσιν οἱ ἄγγελοι ἐν οὐρανῷ (γ).— Ὁ *καὶ* (*καὶ ἐπὶ τῆς γῆς*) εἶναι ἀπόδοσις τοῦ ὡς, ἀντὶ τοῦ *οὕτως*, κατ' ἰδίωμα τοῦ ἑβραϊκοῦ λόγου (δ).

Σκεψώμεθα δὲ πόσον εἶναι δίκαιον νὰ εἴμεθα ἀφωτιωμένοι εἰς τὸ ἅγιον τοῦ Θεοῦ θέλημα, καὶ νὰ αἰτῶμεν ἐξ ὅλης ψυχῆς ἵνα ἐκτελῆται τοῦτο ἐν παντί. Τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ εἶναι πάντοτε καλὸν, πάντοτε συνετὸν, πάντοτε εὐθὺ, πάντοτε δίκαιον, πάντοτε ἀγαπητόν· ὅθεν ὀφείλομεν νὰ ἀγαπῶμεν καὶ ποιῶμεν αὐτό. Ὁ Θεὸς γινώσκει τί μάλιστα ἡμῖν συμφέρει, καὶ, ἐὰν παραδοθῶμεν εἰς αὐτὸν, βεβαίως θέλει διατάξει τὰ πάντα πρὸς τὸ συμφέρον ἡμῖν. Τὸ φρονιμώτατον λοιπὸν πάντων εἶναι, ἐὰν ἀγαπῶμεν ἡμᾶς αὐτοὺς, νὰ ἀφιερωθῶμεν εἰς τὸ ἅγιον αὐτοῦ θέλημα.

(α) Ὅρα Ἔτους Ε' Ἀριθμ. 2. σελ. 65—71.

(β) Ματθ. ζ'. 21.

(γ) Ψαλμ. ρβ'. 21. « Εὐλογεῖτε τὸν Κύριον πᾶσαι αἱ δυνάμεις αὐτοῦ, λει» τουργοὶ αὐτοῦ, ποιοῦντες τὸ θέλημα αὐτοῦ ».

(δ) Παρβλ. Ἀριθμ. ά. 19. « Ὃν τρόπον συνέταξε Κύριος τῷ Μωϋσῇ, καὶ ἐ» πεσκέπτησαν ἐν τῇ ἐρήμῳ τοῦ Σινᾶ ».—Ὁ δὲ ἰδιωτισμὸς οὗτος εἶναι συνήθης καὶ εἰς τοὺς Ἕλληνας συγγραφεῖς· Θουκυδίδ. Ξυγγραφ. τὸ Η'. κεφ. 1. « Καὶ » ὡς ἔδοξεν αὐτοῖς, καὶ ἐποίουν ταῦτα ».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ εἶναι παντοδύναμον· πρέπει ἀναγκαίως νὰ πληρωθῇ· ὅθεν μωρία ἤθελεν εἶσθαι νὰ κατεξεγειρώμεθα κατὰ τῶν ἀμετακλήτων αὐτοῦ βουλῶν· ἡ ἀντίστασις ἡμῶν δὲν ἤθελε χρησιμεύσει εἰς ἄλλο, εἰ μὴ ἵνα καταστήσῃ ἡμᾶς κακοδαίμονας καὶ δυστυχεῖς. Ἀνάγκη ἄρα νὰ ὑποτασσώμεθα εἰς αὐτὸ πάντοτε μετὰ πάσης προθυμίας.

Τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ πρέπει νὰ ἦναι ὁ κανὼν καὶ ἡ στάθμη παντὸς χριστιανοῦ εἰς πάντα τὰ πράγματα. Ἐν πᾶσι τοῖς βουλεύμασιν ἡμῶν, ὁσάκις πρόκειται ἢ περί τινος τῶν βιωτικῶν ἡμῶν πραγμάτων, ἢ περὶ τῶν συμφερόντων ἡμῖν τῶν πνευματικῶν, ὀφείλομεν πρὸ πάντων νὰ συμβουλευώμεθα τὸ ἅγιον τοῦ Θεοῦ θέλημα, καὶ νὰ συνανακράζωμεν μετὰ τοῦ ἀποστόλου Παύλου· *Κύριε, τί με θέλεις ποιῆσαι* (α)*;* Τὴν θερμὴν ταύτην δέησιν πρέπει νὰ ἀναπέμπωμεν εἰς τὸν Θεὸν μετὰ πόθου εἰλικρινοῦς ὅπως γνωρίσωμεν τὸ ἅγιον αὐτοῦ θέλημα, καὶ μετὰ σταθερᾶς ἀποράσεως ὅπως ποιήσωμεν ὅ,τι ἂν εὐδοκήσῃ νὰ ἐπιτάξῃ ἡμῖν, καὶ νὰ πορευθῶμεν εἰς ἥντινα ὁδὸν ἂν θελήσῃ νὰ ὁδηγήσῃ ἡμᾶς. Μὴ αἰτῶμεν ἵνα τὸ θέλημα αὐτοῦ προσαρμοσθῇ εἰς τὸ ἡμέτερον, ἀλλ' ἵνα τὸ ἡμέτερον ἐκτελῆται πάντοτε σύμφωνον πρὸς τὸ αὐτοῦ· καὶ, καθὼς ἐν πάσαις ἡμῶν ταῖς πράξεσι πρέπει νὰ ἀκολουθῶμεν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς ὁποίας ἔχομεν γνώσεως αὐτοῦ καὶ κατὰ τὰ ὅρια τῆς ἡμετέρας δυνάμεως, οὕτως ἐν πᾶσι τοῖς παθήμασιν ἡμῶν πρέπει νὰ ὑποτασσώμεθα εἰς τὸ αὐτὸ θέλημα, πιστεύοντες ἀδιστάκτως ὅτι οὐδὲν συμβαίνει εἰς ἡμᾶς ἄνευ τῆς ἄνωθεν θελήσεως, ἀλλὰ τὰ πάντα προέρχονται ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ Θεοῦ, ὅστις διὰ τὴν ἄπειρον αὐτοῦ σύνεσιν γινώσκει τί τὸ ὠφέλιμον εἰς ἡμᾶς, καὶ διὰ τὴν ἄπειρον αὐτοῦ ἀγαθότητα καὶ τὴν πρὸς ἡμᾶς ἀγάπην πέμπει ἡμῖν τὰ καλὰ καὶ συμφέροντα.

Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον.] Ὑποδείξας ἡμῖν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν τῇ κυριακῇ προσευχῇ νὰ αἰτῶμεν κατὰ πρῶτον τὸν ἁγιασμὸν τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ,

(α) Πράξ. θ'. 6.

Δημόσιον Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὴν τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἐξάπλωσιν καὶ στερέωσιν, καὶ τὴν τοῦ θελήματος αὐτοῦ ἐκπλήρωσιν, διδάσκει ἐν τῷ τετάρτῳ τούτῳ αἰτήματι νὰ δεώμεθα τοῦ Θεοῦ ἵνα παρέχῃ ἡμῖν πᾶν, ὅ τι ἀναγκαῖον εἴς τε τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν ἡμῶν. Ὑπὸ τὴν γενικὴν ἐπωνυμίαν τοῦ ἐπιουσίου ἄρτου αἰτοῦμεν ἀπὸ τῆς ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ τὴν διττὴν ταύτην τροφὴν διὰ τὴν βραχεῖαν ἡμέραν τῆς θνητῆς ἡμῶν ζωῆς, ἵνα συντηρηθῶμεν ἐν τῇ παρεπιδημίᾳ ἡμῶν ταύτῃ ἐπὶ τῆς γῆς, μέχρις οὗ φθάσωμεν εἰς τὴν ἀληθῆ ἡμῶν πατρίδα, καὶ καταντήσωμεν εἰς τὴν μακαρίαν ἡμέραν τοῦ ἀϊδίου φωτὸς καὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ οὐρανίου ἡμῶν Πατρός. Σημειωτέον δ' ἐνταῦθα ὅτι δὲν αἰτοῦμεν τὰ πρόσκαιρα ἀγαθὰ ἀπολύτως, ἀλλὰ μόνον καθ' ὅσον ἀναφέρονται εἰς τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ καὶ εἰς τὴν πνευματικὴν ἡμῶν ὠφέλειαν· ὅτι αἰτοῦμεν ταῦτα ὡς πράγματα ἥττονος λόγου ἄξια· διότι ὁ Πατὴρ ἡμῶν ὑπεσχέθη ὅτι θέλουσι προστεθῆ ἡμῖν πάντα, ἐὰν ζητῶμεν πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ (α)· καὶ ὅτι αἰτοῦμεν αὐτὰ μόνον ἐπὶ τὴν παροῦσαν ἡμέραν, δεδιδαγμένοι ὄντες ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν νὰ *μὴ μεριμνῶμεν εἰς τὴν αὔριον* (β). Ἀλλ' ὅμως ὅ,τι πρέπει νὰ αἰτῶμεν μετὰ διακαεστέρου πόθου, εἶναι ὁ ἄρτος ὁ μέλλων νὰ συντηρήσῃ τὴν πνευματικὴν ἡμῶν ζωήν, ὁ ἄρτος τῆς θείας χάριτος, ὁ ἄρτος τοῦ θείου λόγου, ὁ ἄρτος τῶν τοῦ Θεοῦ μυστηρίων, τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ αἰτῶμεν οὐχὶ μόνον δι' ἡμᾶς αὐτούς, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν κόσμον ἅπαντα.

Ἡ ὀρθὴ ἐτυμολογία τῆς λέξεως *ἐπιούσιος* εἶναι ἐκ τοῦ *οὐσία*· ὅθεν *ἄρτος ἐπιούσιος* λέγεται ὁ πρὸς συντήρησιν τῆς ζωῆς ἡμῶν ἀναγκαῖος ἄρτος, ὁ καθ' ἡμέραν ἄρτος, *ἡ ἐφήμερος τροφὴ* (γ), καθὼς ἡρμήνευσαν οἱ ἀρχαῖοι καὶ οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας· ὁ μέγας Βασίλειος· « Τὸν ἐπιούσιον ἄρτον, τουτέστι τὸν πρὸς τὴν ἡ ἐφήμερον ζωὴν τῇ οὐσίᾳ ἡμῶν χρησιμεύοντα ».—ὁ θεῖος Χρυσόστομος· « Ἄρτον ἐπιούσιον, τουτέστιν ἐπὶ τὴν οὐσίαν τοῦ σώ-

(α) Ματθ. ς'. 33.
(β) Ματθ. ς'. 34.
(γ) Ἰακώβ. β'. 15.

» ματος διαβαίνοντα, καὶ συγκρατῆσαι ταύτην δυνάμενον ».—ὁ Θεοφύλακτος· « Ἄρτον ἐπὶ τῇ οὐσίᾳ καὶ συστάσει ἡμῶν αὐ» τάρκη ».—Εὐθύμιος ὁ Ζιγαβηνός· « Ἐπιούσιον δὲ προσηγόρευ» σε, τὸν ἐπὶ τῇ οὐσίᾳ καὶ ὑπάρξει καὶ συστάσει τοῦ σώματος » ἐπιτήδειον ».—ὁ Σουΐδας· « Ἐπιούσιος ἄρτος, ὁ ἐπὶ τῇ οὐσίᾳ » ἡμῶν ἁρμόζων, ἢ ὁ καθημερινός ».—ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ Μέγας Ἐτυμολόγος· « Ἐπιούσιος, ὁ ἐπὶ τῇ οὐσίᾳ ἡμῶν ἁρμόζων » (α).

Τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας τινὲς ἑρμηνεύουσι τὸ αἴτημα τοῦτο καὶ ὡς ἐννοούμενον εἰδικῶς ἐπὶ τοῦ ἄρτου τῆς ζωῆς, ὃν δεχόμεθα ἐν τῇ θείᾳ εὐχαριστίᾳ πρὸς τροφὴν καὶ συντήρησιν καὶ ζωὴν τῶν ψυχῶν ἡμῶν. Ὁ ἄρτος οὗτος εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὡς αὐτὸς περὶ ἑαυτοῦ λέγει· « Ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν, ὁ ἐκ » τοῦ οὐρανοῦ καταβάς· ἐάν τις φάγῃ ἐκ τούτου τοῦ ἄρτου, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ ὁ ἄρτος δὲ, ὃν ἐγὼ δώσω, ἡ σάρξ » μου ἐστὶν, ἣν ἐγὼ δώσω ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς » (β). Καλεῖται δ' ἐνταῦθα *ἄρτος ἐπιούσιος*, διότι δίδοται ἡμῖν ἵνα ὑπάρχῃ καθ' ἑκάστην ἡ τροφὴ καὶ ἡ συντήρησις ἡμῶν, δεχομένων αὐτὸν καθ' ἑκάστην πράγματι ἢ πνεύματι. Ἀλλὰ σπανίως εἴμεθα τοσοῦτον καθαροὶ, τοσοῦτον ἅγιοι, ὥστε πράγματι νὰ μεταλαμβάνωμεν τοῦ ἄρτου τούτου, νὰ δεχώμεθα τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν καθ' ἑκάστην· ἀλλ' ὅμως ἐν πνεύματι δυνάμεθα καθ' ἑκάστην, καὶ ὁσάκις θέλομεν, νὰ γείνωμεν κοινωνοὶ τοῦ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάντος ἄρτου διὰ ζωηρᾶς πίστεως, διὰ σταθερᾶς ἐλπίδος, δι' ἀγάπης ἀνυποκρίτου πρὸς τὸν Κύριον, τὸν ἀληθῆ ἄρτον τῆς ζωῆς, ποθοῦντες αὐτὸν καὶ προσκαλοῦντες νὰ

(α) Συνιστᾷ δὲ προσέτι τὴν ἐτυμολογίαν ταύτην καὶ ἡ τῆς συνθέσεως καὶ τοῦ σχηματισμοῦ τῆς λέξεως ἀναλογία· διότι καὶ ἐπιλήνιον λέγομεν πᾶν, ὅ τι εἶναι ἐπιτήδειον εἰς τὸν ληνὸν, καὶ ἐπιτάφιον πᾶν, ὅ τι ἀνήκει ἢ ἀνάγεται εἰς τὸν τάφον. Καί τινες μὲν τῶν τεχνικωτάτων φιλολόγων, οἷον ὁ Σαλμάσιος, ὁ Σκαλίγηρος καὶ ἄλλοι, δυσκόλως πείθονται ὅτι τὸ ἐπιούσιος παράγεται ἐκ τοῦ οὐσία· διότι τότε ἔπρεπε νὰ λέγηται ἐπούσιος· ἀλλ' ἕτεροι πάλιν ἀπέδειξαν ὅτι δὲν λείπουσι παραδείγματα, ἐν οἷς φυλάσσεται τὸ ἰῶτα τῆς ἐπὶ ἐν συνθέσει, πρό τε φωνήεντος καὶ διφθόγγου· οἷον, ἐπιεικὴς, ἐπίορκος, ἐπιάλλω, ἐπίουρος, ἐπίστωρ, κτλ.

(β) Ἰωάν. ς'. 51.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἔλθῃ ἵνα καταλάβῃ τὰς ψυχὰς ἡμῶν, καὶ συνάψῃ ταύτας εἰς ἑαυτὸν καὶ ἐν τῷ νῦν καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι. Μακάριαι αἱ ψυχαί, αἱ καθ' ἑκάστην μεταλαμβάνουσαι οὕτω τοῦ ἐπιουσίου ἄρτου!

Καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν.] Διὰ τοῦ πέμπτου τούτου αἰτήματος ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἔδωκεν ἡμῖν φάρμακον δραστικὸν κατὰ τῶν πολυαρίθμων ἐκείνων ἁμαρτημάτων, εἰς τὰ ὁποῖα περιπίπτομεν καθ' ἑκάστην. *Πολλὰ πταίομεν ἅπαντες*, λέγει ὁ ἀπόστολος Ἰάκωβος (α), καὶ οὐδὲ μία ἡμέρα παρέρχεται, ἐν ᾗ νὰ μὴ ἁμαρτάνωμεν πρὸς τὸν Κύριον ἢ ἐν λόγῳ, ἢ ἐν ἔργῳ, ἢ κατὰ διάνοιαν. Πρέπει λοιπὸν νὰ μὴ ἀφίνωμεν μηδὲ μίαν ἡμέραν νὰ παρέρχηται, ἐν ᾗ νὰ μὴ παρακαλῶμεν τὸν Θεὸν ὑπὲρ τῆς συγχωρήσεως τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, καὶ νὰ μὴ ἐπικαλώμεθα τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς μετὰ καρδίας μετανοούσης καὶ ἀληθῶς συντετριμμένης. Τοιοῦτος εἶναι ὁ σκοπὸς τοῦ αἰτήματος τούτου. Ὅταν ἀπαγγέλλωμεν αὐτὸ μετὰ θερμότητος καὶ ζήλου, γίνεται ἡμῖν πρόξενον τῆς ἀφέσεως τῶν καθ' ἑκάστην ἁμαρτιῶν, καὶ ἀποκαθιστᾷ ἡμᾶς πάλιν εἰς τὴν χάριν καὶ ἀγάπην τοῦ θείου ἡμῶν Κυρίου. Αἱ δὲ ὀλιγώτερον βαρεῖαι αὗται ἁμαρτίαι, εἰς τὰς ὁποίας περιπίπτομεν καθ' ἑκάστην, ἐὰν ἀμελήσωμεν καὶ ἀφήσωμεν αὐτὰς αὐξανομένας καὶ πληθυνομένας ἐν ἡμῖν, γίνονται εἰς τὰς ψυχὰς ἡμῶν ὀλεθριώτεραι, ἢ ὅσον νομίζομεν. Τὸ ὕδωρ, τὸ εἰσδύον εἰς τὸ πλοῖον διὰ μικρῶν ῥηγμάτων, πληροῖ αὐτὸ κατὰ μικρὸν καὶ βυθίζει, ἐὰν μὴ ἐξαχθῇ ἐν καιρῷ. Ἵνα δὲ ὅμοιόν τι δυστύχημα μὴ συμβῇ καὶ εἰς τὰς ψυχὰς ἡμῶν, πρέπει νὰ λυπώμεθα πάντοτε μεγάλως διὰ τὰς καθημερινὰς ἡμῶν ἁμαρτίας, καὶ, ὁσάκις ἐπαναλαμβάνομεν τὸ αἴτημα τοῦτο τῆς κυριακῆς προσευχῆς, νὰ προσφέρωμεν καθ' ἑκάστην εἰς ἐξιλασμὸν τὴν τῆς συντετριμμένης καὶ τεταπεινωμένης καρδίας ἡμῶν θυσίαν.

Ὀφείλημα κυρίως εἶναι *χρέος* (β)· ὅθεν *ἀφιέναι ὀφειλήματα* σημαίνει τὸ *ἀπαλλάττειν τινὰ τῶν χρεῶν* (συγχωρεῖν εἴς τινα

(α) Ἰακώβ. γ'. 2.

(β) Θωμᾶς ὁ Μάγιστρος· « Ὄφλημα, τὸ ἐκ καταδίκης κυρίως· ὀφείλημα, τὸ ἐκ » δανείου, καὶ τὸ ἁπλῶς χρέος ».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὰ χρέη) (α)· μεταφορικῶς δὲ λαμβάνεται ἀντὶ τοῦ ἁμαρτήματος· διότι καὶ τοῦτο ποιεῖ τὸν ἄνθρωπον ὑπεύθυνον, καθὼς καὶ τὸ χρέος.

Πλὴν δὲ τῆς ὑποχρεώσεως ταύτης νὰ παρακαλῶμεν ὑπὲρ τῆς ἀφέσεως τῶν καθ' ἡμέραν πραττομένων παρ' ἡμῶν ἁμαρτιῶν, πρέπει προσέτι νὰ ἐξετάζωμεν μήπως ἔχομεν ἐπὶ τῶν ψυχῶν ἡμῶν φορτίον ἔτι βαρύτερον, τὸ φορτίον τῶν ἤδη προπεπραγμένων ἁμαρτιῶν. Ἡ ἐξέτασις αὕτη εἶναι μάλιστα ἀναγκαία, εἰ διήλθομεν χρονικόν τι διάστημα τῆς ζωῆς ἡμῶν ἐν ἁμαρτίαις θανασίμοις. Φεῦ! τὸ βάρος τοῦ ὀφειλήματος τούτου εἶναι ἀφόρητον· εἶναι μυρίων ταλάντων, τὰ ὁποῖα ἀδύνατον ὅλως νὰ ἀποτίσωμεν ἀφ' ἑαυτῶν. Καὶ εἶναι μὲν ἐγγυητὴς ὑπὲρ ἡμῶν ὁ Ἰησοῦς Χριστός· ἀλλὰ τίς θέλει ἡμᾶς ἀσφαλίσει ὅτι ἡ μετάνοια ἡμῶν ἔγεινε τοσοῦταν εἰλικρινής, ὥστε νὰ ἐλπίσωμεν ἀδιστάκτως εἰς τὴν ἀξιωμισθίαν τοῦ τιμίου αὐτοῦ αἵματος; Εἰ μὴ δυνάμεθα λοιπὸν νὰ ἔχωμεν ἀπόλυτόν τινα βεβαιότητα περὶ τούτου, τὸ μόνον δραστικὸν μέσον ἵνα ἀναπαύσωμεν τὴν ψυχὴν ἡμῶν εἶναι νὰ μετανοῶμεν διὰ τὰ παλαιὰ ἡμῶν ὀφειλήματα καθ' ἑκάστην, καὶ νὰ παρακαλῶμεν τὸν Θεὸν ὑπὲρ συγχωρήσεως τῶν τῆς νεότητος ἡμῶν καὶ ἀγνοίας ἁμαρτιῶν. Καὶ οὕτως ἄρα ἐν πνεύματι μετανοίας καὶ μεταγνώσεως διὰ πάσας τὰς πεπραγμένας ἁμαρτίας ἡμῶν, γνωστάς τε καὶ ἀγνώστους, ὀφείλομεν νὰ ἐπικαλώμεθα τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς ἁμαρτωλούς.

Σκεψώμεθα δὲ ὅτι ἐν τούτῳ τῷ αἰτήματι ἱκετεύομεν τὸν Θεὸν ἵνα ἀφῇ ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, *ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν*. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι λόγοι προσετέθησαν ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος ἵνα ἐνθυμίσῃ ἡμᾶς ὅτι μάτην θέλομεν παρακαλεῖ τὸν Θεὸν ὑπὲρ τῆς συγχωρήσεως τῶν παρ' ἡμῶν κατ' αὐτοῦ πραττομένων ἁμαρτιῶν, ἐὰν μὴ καὶ ἡμεῖς συγχωρῶμεν ἀπὸ βάθους καρδίας τὰς ὑπὸ τῶν ἄλλων καθ' ἡμῶν πραττομένας ἁμαρτίας. Βλέπετε, χριστιανοί, πόσον ὁ Κύριος ἡμῶν περὶ πολλοῦ ποιεῖται

(α) Ματθ. ιή. 32. « Πᾶν ὀφείλημα βασιλικὸν ἀφιέθω σοι ». — Παβλ. Μακκαβ. Α'. ιέ. 8.

τὴν ἀμοιβαίαν συγχώρησιν καὶ τὴν πρὸς τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν ἀγάπην! Δὲν ἠρκέσθη νὰ παραγγείλῃ ἡμῖν τὴν ὑποχρέωσιν ταύτην ἐν γένει· ἀλλ' ἠθέλησε νὰ παρεμβάλῃ αὐτὴν καὶ ἐν τῇ προσευχῇ ἡμῶν τῇ καθημερινῇ, ἵνα μηδέποτε ἐπιλήσμονες αὐτῆς γινώμεθα. Ἐξετάσωμεν λοιπὸν μετ' ἐπιμελείας, ὡς πρὸς τοῦτο, τὰς ψυχικὰς ἡμῶν διαθέσεις· ἐξορίσωμεν ἐκ τῆς καρδίας ἡμῶν πᾶσαν δυσμένειαν καὶ ἔχθραν κατὰ τοῦ πλησίον, καὶ οὕτω προσερχόμενοι εἰς τὸν Θεὸν, ἐπικαλεσώμεθα τὸ ἄπειρον αὐτοῦ ἔλεος· ἄλλως, οὐδέποτε θέλομεν τύχει τῆς συγχωρήσεως, ἣν ἐξαιτούμεθα.

Καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν.] Παρακαλέσαντες τὸν Θεὸν ἐν τῷ προηγηθέντι αἰτήματι ὑπὲρ τῆς ἀφέσεως ὧν ἤδη ἐπράξαμεν ἁμαρτιῶν, δεόμεθα αὐτοῦ ἐν τούτῳ ἵνα προφυλάξῃ ἡμᾶς ἀπὸ τῆς μεταπτώσεως εἰς τὰς παλαιὰς ἁμαρτίας, καὶ μὴ συγχωρήσῃ ὥστε νὰ γείνωμεν πάλιν ἔνοχοι νέων ἄλλων ἐκουσίων. Ὁ ἐν ἀληθεῖ μετανοίᾳ διατελῶν βδελύσσεται τὴν ἁμαρτίαν παρὰ πάντα τὰ κακά. Κατεχόμενος ὑπὸ φρίκης πρὸς τὸ εἰδεχθὲς τοῦτο τέρας, δὲν ἀρκεῖται μόνον νὰ ἱκετεύσῃ τὴν τῶν παρελθόντων παραπτωμάτων ἄφεσιν, ἀλλὰ φροντίζει κατὰ πάντα τρόπον νὰ ἀπαλλαγῇ παρομοίων κακῶν καὶ εἰς τὸ μέλλον· ὅθεν φεύγει τὰς ἀφορμὰς τῆς ἁμαρτίας· ζητεῖ νὰ ἀπομακρυνθῇ πάντων τῶν ἐπικινδύνων πειρασμῶν, καὶ, τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἀσθένειαν συνειδώς, ἐξαιτεῖται παρὰ τοῦ Θεοῦ προστασίαν καὶ βοήθειαν εἰς τὴν κατὰ πάντων τῶν ἐχθρῶν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ νίκην· διότι προτιμᾷ νὰ ὑπομείνῃ μυρίους θανάτους μᾶλλον, ἢ νὰ πράξῃ μίαν μόνην θανάσιμον ἁμαρτίαν. Τοιοῦτον εἶναι τὸ νόημα τοῦ αἰτήματος· *Καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν*. Πάντες οἱ χριστιανοὶ ὀφείλουσι νὰ ἀπαγγέλλωσιν αὐτὸ ἐν πνεύματι ἀποστροφῆς πρὸς τὴν ἁμαρτίαν καὶ πόθου νὰ ἦναι διὰ παντὸς προπεφυλαγμένοι ἀπ' αὐτῆς.

Θεωρήσωμεν πῶς ἐννοεῖται τὸ αἴτημα τοῦτο, ὅπερ ἀπευθύναμεν πρὸς τὸν Θεὸν ἵνα μὴ εἰσενέγκῃ ἡμᾶς εἰς πειρασμόν. *Ὁ Θεὸς*, λέγει ὁ ἀπόστολος Ἰάκωβος, *ἀπείραστός ἐστι κακῶν, πειράζει δὲ αὐτὸς οὐδένα* (α). Ὁ Θεὸς οὐδένα προκαλεῖ εἰς τὴν ἁμαρτίαν,

(α) Ἰάκωβ. ά. 13.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἀπολύτως ἀδύνατον τοιοῦτοι πειρασμοὶ νὰ προέρχωνται ἐκ τοῦ Θεοῦ, ὅστις εἶναι αὐτόχρημα ἡ ἀγαθότης καὶ τὴν ἁμαρτίαν εἰς ἄκρον ἐβδελύσσεται. Οἱ πειρασμοὶ προέρχονται ἐκ τοῦ κόσμου, ἐκ τῆς σαρκὸς καὶ ἐκ τοῦ διαίμονος (α). Ἀλλ' ὅμως, ἐπειδὴ οἱ τρεῖς οὗτοι πρωταίτιοι τοῦ κακοῦ οὔτε τὴν ἐξουσίαν ἔχουσι νὰ πειράσωσι τοὺς ἀνθρώπους, εἰ μὴ κατὰ παραχώρησιν τοῦ Θεοῦ, οὔτε τὴν δύναμιν νὰ νικήσωσιν αὐτοὺς, εἰ μὴ ὅταν ἀμελήσωσι νὰ καταφύγωσι πρὸς τὸν Θεὸν, ἐπικαλούμενοι τὴν θείαν χάριν, μεταχειριζόμεθα τὴν ἔκφρασιν ταύτην ἵνα ἐνθυμηθῶμεν ὅτι ἐξαρτώμεθα ὅλως ἀπ' αὐτοῦ, καὶ ἱκετεύσωμεν αὐτὸν νὰ μὴ συγχωρήσῃ, ὥστε νὰ ὑποκύψωμεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν. Προσέτι, ἐπειδὴ ἡ Γραφὴ πειρασμοὺς ἀποκαλεῖ καὶ τὰς δοκιμασίας τὰς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πεμπομένας ἡμῖν πολλάκις πρὸς γύμνασιν ἡμῶν εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ στηριγμὸν εἰς τὸ ἀγαθὸν, οἷον τὰς θλίψεις, τὰς λύπας καὶ τἄλλα δεινὰ, διὰ τῶν λέξεων· *Μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμὸν*, αἰτούμεν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἵνα ἐν ταῖς δοκιμασίαις ταύταις ἀποβλέπῃ πάντοτε πρὸς τὴν φυσικὴν ἡμῶν ἀσθένειαν, καὶ μὴ ἐπιβάλλῃ ἡμῖν φορτίον ὑπὲρ τὰς ἡμετέρας δυνάμεις.

Οἱ πειρασμοὶ δὲν γίνονται ἡμῖν ἁμαρτίας πρόξενοι, ἐὰν μὴ ἡμεῖς αὐτοὶ δώσωμεν εἰς τοῦτο ἀφορμήν· τοὐναντίον, πολλάκις γίνονται ἡμῖν παραίτιοι μεγάλων ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν ἀγαθῶν· διότι ἀναγκαζόμεθα οὕτως ὑπ' αὐτῶν, βλέποντες τοὺς κινδύνους, εἰς οὓς εἴμεθα ἐκτεθειμένοι, νὰ ἔχωμεν ἐκτενεστέραν τὴν προσοχὴν, νὰ ἀναπέμπωμεν θερμοτέρας τὰς δεήσεις ἡμῶν καὶ ἱκεσίας πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ νὰ ἐπιδιώκωμεν προθυμότερον τὰς εὐκαιρίας, ἐν αἷς δυνάμεθα νὰ ἀποκτήσωμεν ἐπὶ τὴν αἰώνιον ζωὴν τοσούτους ἐνδόξους στεφάνους, ὅσους καὶ ἀγῶνας ὑπεμείναμεν ἐξ αἰτίας τῶν πειρασμῶν. Ὁ σκοπὸς λοιπὸν τοῦ αἰτήματος τούτου δὲν εἶναι νὰ μὴ πάθωμεν πειρασμόν τινα· ὅπερ δὲν ἤθελεν εἶσθαι συμφέρον εἰς ἡμᾶς· ἀλλὰ νὰ μὴ ὑποκύψωμεν ποτὲ εἰς τὸν πει-

(α) « Πειρασμός ἐστι πᾶς ἀγὼν, ἐξ ἐπηρείας τοῦ διαίμονος ὁπωσδήποτε ἡμῖν » προσαγόμενος, δι' οὗ δοκιμάζεται ἡ ἀνδρεία τῆς ψυχῆς ἡμῶν ». Εὐθ. Ζιγαδην.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ρασμόν. Ὅθεν, χριστιανοί, μάθωμεν νὰ ὁπλίσωμεν ἡμᾶς αὐτοὺς τῷ φόβῳ τοῦ Κυρίου· μὴ κοιμώμεθα, *ἀλλὰ γρηγορῶμεν καὶ νήφωμεν, ἐνδυσάμενοι θώρακα πίστεως καὶ ἀγάπης, καὶ περικεφαλαίαν, ἐλπίδα σωτηρίας* (α)· ἀντικρούωμεν γενναίως τὰς πρώτας προσβολὰς τοῦ ἐχθροῦ· ὑποφέρωμεν μεθ' ὑπομονῆς καὶ ταπεινότητος τοὺς πόνους καὶ τὰς ταλαιπωρίας τοῦ ἀγῶνος· ἀποῤῥίπτωμεν πάντοτε μετὰ φρίκης τὰς ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ προτεινομένας ἡμῖν ἐγκληματικὰς ἱκανοποιήσεις, καὶ μὴ ἀμφιβάλλωμεν ὅτι θέλομεν ἀναδειχθῆ νικηταί.

Ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ.] Εἶναι τοῦτο τὸ ἕβδομον καὶ τελευταῖον τῆς κυριακῆς προσευχῆς αἴτημα, δι' οὗ ὁ Σωτὴρ ἐπιτάσσει ἡμῖν νὰ εὐχώμεθα ἵνα ῥυσθῶμεν καὶ ἐλευθερωθῶμεν ἀπὸ τοῦ διαβόλου. *Πονηρὸν* δὲ ἐνταῦθα ὠνόμασε τὸν διάβολον, τὸν σατανᾶν, ὅστις καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Καινῆς Διαθήκης λέγεται *πονηρός* (β). Κατ' ἐξοχὴν δὲ καλεῖται οὕτω, διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς κακίας, καὶ ἐπειδὴ, μηδὲν παρ' ἡμῶν ἀδικηθείς, ἄσπονδον πρὸς ἡμᾶς ἔχει τὸν πόλεμον, καὶ, *ὡς λέων ὠρυόμενος, περιπατεῖ, ζητῶν τίνα καταπίῃ* (γ)· ὅθεν καὶ μεγάλη ἡμῖν ἡ χρεία τῆς ἄνωθεν συμμαχίας.

Ἐὰν δὲ τὸ *ἀπὸ τοῦ πονηροῦ* ἐξηγήσωμεν ὡς γενικὴν οὐδετέρου γένους, κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τινῶν, καὶ ἐκλάβωμεν αὐτὸ ἐπὶ πράγματος, τὸ αἴτημα τοῦτο ἔχει μεγάλην ἀναφορὰν πρὸς τὰ προηγούμενα δύο· διότι τοῦ μὲν πέμπτου σκοπὸς εἶναι νὰ αἰτήσωμεν παρὰ Θεοῦ τὴν ἄφεσιν τῶν ἤδη παρ' ἡμῶν πεπραγμένων ἁμαρτιῶν· τοῦ δὲ ἕκτου, νὰ προφυλαχθῶμεν ἀπὸ τοῦ κακοῦ τῆς ἁμαρτίας εἰς τὸ μέλλον· τούτου δὲ τοῦ ἑβδόμου, νὰ παρακαλέσωμεν τὸν Θεὸν ἵνα ἐλευθερώσῃ ἡμᾶς καθόλου ἀπὸ πάντων τῶν κακῶν, παρελθόντων, παρόντων καὶ μελλόντων. Πάντων δὲ τῶν κακῶν ἡ ἁμαρτία δὲν εἶναι μόνον τὸ μέγιστον, ἀλλὰ, τρόπον τινὰ, καὶ τὸ μόνον πρᾶγμα, ὅπερ δικαίως φέρει τὸ ὄνομα τοῦ κα-

(α) Πρὸς Θεσσαλ. Α'. ε. 6. 8.

(β) Ματθ. ιγ'. 19. 38. Πρὸς Ἐφεσ. ς'. 16. Πρὸς Θεσσαλ. Β'. γ'. 3. Ἰωάν. Α'. ε'. 13. 14.

(γ) Πέτρ. Α'. ε. 8.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κοῦ. Καὶ τῷ ὄντι, πάντα τὰ ἄλλα πράγματα, ὅσα ὀνομάζομεν κακὰ, ἢ εἶναι παρεπόμενα τῇ ἁμαρτίᾳ, ἢ παύουσιν ὄντα ἀληθῶς κακὰ, ὅταν μὴ συνοδεύωνται ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας. Ὅθεν ὁ κύριος τοῦ αἰτήματος σκοπὸς εἶναι νὰ παρακαλῶμεν τὸν Θεὸν νὰ ἐλευθερώσῃ ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας, παλαιᾶς, ἢ παρούσης, ἢ μελλούσης· ἀπὸ τῶν κολάσεων, τῶν ὁποίων διὰ τὴν ἁμαρτίαν ἐγείναμεν ἄξιοι· ἀπὸ τῆς δουλείας τῶν ἡμετέρων παθῶν καὶ κακῶν ἕξεων, καὶ ἀπὸ τῆς τυραννίδος καὶ ἐξουσίας τοῦ πονηροῦ πνεύματος, τοῦ βασιλεύοντος ἐπὶ πάντας τοὺς ἁμαρτωλούς. Ὕψιστε Θεέ! ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ πάντων τούτων τῶν φοβερῶν κακῶν διὰ τὴν ἄφατόν σου πρὸς ἡμᾶς φιλανθρωπίαν καὶ τὸ τίμιον αἷμα τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ καὶ λυτρωτοῦ ἡμῶν.

Θεωρήσωμεν δὲ κατὰ μέρος ποῖα τὰ κακὰ, ἀφ' ὧν ἱκετεύομεν τὸν Θεὸν νὰ ἐλευθερωθῶμεν. Ἴδωμεν τὴν ἄπειρον ταύτην σειρὰν τῶν θλίψεων, εἰς τὰς ὁποίας διὰ τὴν ἁμαρτίαν εἴμεθα ἐκτεθειμένοι ἐν τῷ ἐλεεινῷ τούτῳ κόσμῳ· ἔνθεν μὲν, τὰ κοινὰ παθήματα καὶ τὰς κοινὰς συμφορὰς, οἷον πολέμους, λοιμοὺς, λιμοὺς, σεισμοὺς, καταποντισμοὺς καὶ πλημμύρας· ἔνθεν δὲ, τὰ πνευματικὰ κακὰ, τὰ ἀσυγκρίτῳ τῷ λόγῳ οἰκτρότερα παρὰ τὰ ἄλλα, ἐάν τε εἰς ἔθνη ἐνσκήψωσιν, ἐάν τε εἰς ἰδιώτας, οἷον αἱρέσεις, σχίσματα, διωγμοὺς τῆς Ἐκκλησίας, καταχρήσεις, ἱεροσυλίας, σκάνδαλα, καὶ ἄλλα ὅμοια. Εἰς ταῦτα προστίθενται καὶ τὰ ἀπειλούμενα ἐν τῷ μέλλοντι· αἰφνίδιος καὶ ἀπροσδόκητος θάνατος, καὶ τελευτὴ ἀμετανόητος, ἡ κρίσις τῆς ἐσχάτης ἡμέρας, τὸ αἰώνιον κατάκριμα καὶ ὁ δεύτερος θάνατος τῆς ἀϊδίου κολάσεως.

Σκεψώμεθα, χριστιανοὶ, πόσον πολυάριθμα καὶ φρικτὰ εἶναι τὰ κακὰ, ἅτινα πρέπει νὰ φοβώμεθα, ὡς ἀπειλοῦντα ἡμᾶς παντοχόθεν. Θεωρήσωμεν δὲ τὸ τῆς μετανοίας ἡμῶν ἀβέβαιον καὶ ἀσταθές· τὰς τρομερὰς κολάσεις, τὰς ἡτοιμασμένας ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν· τὰς κακίας καὶ τὰ πάθη, εἰς τὰ ὁποῖα εἴμεθα παραδεδομένοι· τοὺς πολλοὺς ἐχθροὺς, τοὺς περικυκλοῦντας ἡμᾶς καὶ ἀκαταπαύστως παγίδας καθ' ἡμῶν ἱστῶντας· ἐξετάσωμεν τὴν τῆς καρδίας ἡμῶν διαφθοράν· ἐνθυμηθῶμεν τὴν πώρωσιν τῆς διανοίας ἡμῶν, τὸ βίαιον τῶν ἐπιθυμιῶν ἡμῶν καὶ προσκλίσεων εἰς τὸ κα-

Δημόσια κεντρική βιβλιοθήκη Βέροιας

κόν· ἴδωμεν ἔπειτα ἐν τῷ μέλλοντι τί ἔχομεν νὰ φοβηθῶμεν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, οὗτινος τὸ ξίφος ἐπικρέμαται πάντοτε ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τῶν ἀμετανοήτων ἁμαρτωλῶν, καὶ ἐν τῇ θέᾳ τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων τούτων κακῶν κατανοήσαντες τὴν χρείαν τῆς τοῦ Θεοῦ ἀντιλήψεως καὶ προστασίας, προσερχώμεθα εἰς αὐτὸν καθ' ἑκάστην ἐν ταπεινότητι καὶ πίστει, καὶ ἐπικαλούμενοι τὴν ἄκραν αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς εὐσπλαγχνίαν, *ἀδιαλείπτως προσευχώμεθα* καὶ παρακαλῶμεν ἵνα ῥύσηται ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. Ἀμήν.

ΑΙ ΑΡΧΑΙ ΤΗΣ ΡΩΣΣΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ.

» Κύριε συντάκτα,

» Τὸ ἔντιμον ὑμῶν περιοδικὸν σύγγραμμα προτίθεται σκοπὸν, ὡς τὸ ἀνηγγείλατε καὶ καθ' ἑκάστην τὸ ἀποδεικνύετε, νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἑνώσεως τῶν χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν, νὰ καταστρέψῃ τὰς διχονοίας καὶ διαφωνίας, αἵτινες, ὡς ἡ αἵρα, ηὔξησαν ἐν τῷ τοῦ Κυρίου ἀγρῷ, καὶ νὰ συμπράξῃ εἰς τοῦτο, ἵνα *πάντες ἓν ὦσιν*, κατὰ τὸν λόγον τοῦ θείου τῆς Ἐκκλησίας ἀρχηγοῦ, τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Εἴθε ὁ Θεὸς προστατεύσῃ τὸ ἱερὸν ὑμῶν ἐπιχείρημα, καὶ εὐλογήσῃ αὐτὸ ὥστε νὰ φέρῃ καρποὺς ἀγαθούς! Εἴθε ἡ συμπάθεια πάντων τῶν χριστιανῶν ὑποστηρίξῃ ὑμᾶς! Αἱ προσπάθειαι ὑμῶν εἰσὶ τοσοῦτον καθαραὶ καὶ οἱ πόνοι ὑμῶν τοσοῦτον ἐνδιαφέροντες, ὥστε πάντες οἱ τιμώμενοι μὲ τὸ τοῦ Χριστοῦ ὄνομα θ' ἀποδεχθῶσι τὸ περιοδικὸν ὑμῶν σύγγραμμα ὡς ἔργον κατ' ἐξοχὴν χριστιανικόν.

» Πιστεύω, κύριε συντάκτα, ὅτι, ὅπως ἐπιτύχητε τοῦ σκοποῦ, ὃν προέθεσθε, ἓν τῶν κυρίων μέσων θὰ ἦναι νὰ διαγράφητε ἐν τοῖς κυριωτάτοις χαρακτῆρσι καὶ μετὰ ἐντελοῦς εἰλικρινείας τὴν ἱστορίαν τῶν κατὰ μέρος Ἐκκλησιῶν. Οἱ ἱστορικοὶ οὗτοι πόνοι θὰ ἔχωσι, μοὶ φαίνεται, ἀποτέλεσμα νὰ καταστήσωσι γνωστὰς κάλλιον τὰς Ἐκκλησίας, ἐπομένως νὰ συσφίγξωσι τοὺς τῆς ἀγά-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

της δεσμούς τῶν ἤδη ἡνωμένων, νὰ πλησιάσωσι δὲ ἐκείνας, αἵτινες ἢ δὲν γνωρίζονται, ἢ κακῶς γνωρίζονται. Ἡ δυσπιστία καὶ αἱ προλήψεις ἦσαν καὶ εἶναι ἀκόμη ἡ ὁριστικὴ αἰτία τῆς μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν διαιρέσεως, αἵτινες θὰ ἦσαν βεβαίως στενώτεραν ἡνωμέναι, ἂν καλλίτερον ἐγίνωσκον ἀλλήλας. Εὐθὺς δὲ θ' ἀποκατεσταίνετο ἡ εἰρήνη, ἂν ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν ἐγίνετο σαφὴς ἐξήγησις, καὶ συννενόησις.

» Διὰ τί, παραδ. χάριν, ἡ ἀρμενικὴ Ἐκκλησία εἶναι κεχωρισμένη τῆς ἑλληνικῆς;

» Ἕνεκα ἁπλῶν παρανοήσεων, ὡς τοῦτο τόσον καλῶς ἐξέθηκεν ἐν ταῖς στήλαις τοῦ ἐντίμου ὑμῶν περιοδικοῦ συγγράμματος εἷς τῶν σοφῶν ὑμῶν συντακτῶν, σεβάσμιός τις ἱερομόναχος τῆς καθολικῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, Κ. Ἰουσσούφ. Ἡ δὲ ἱστορία δύναται νὰ ἔχῃ ἀκόμη καλλίτερα ἀποτελέσματα. Ἐπειδὴ αὕτη γνωρίζουσα τὸ πνεῦμα, τὸν ὁριστικὸν χαρακτῆρα, τὴν φυσιογνωμίαν, ἵνα εἴπω οὕτω, ταύτης εἴτε ἐκείνης τῆς Ἐκκλησίας, τὴν διδασκαλίαν αὐτῆς, τὰς διατάξεις, τὴν διοίκησιν, τὰς περιστάσεις, ἐν αἷς αὕτη ἀνεπτύχθη, δεικνύει τοὺς ἀγαθοὺς καρποὺς, οὓς ἔφερεν ἐπ' ἀγαθῷ τῆς καθόλου Ἐκκλησίας· ἡ γνῶσις αὕτη εἶναι μεγάλης ὠφελείας πρόξενος· διότι δι' αὐτῆς εἰσάγεταί τις εἰς τὰ δίκαια, ἃ κέκτηται πᾶσα Ἐκκλησία ν' ἀποτελῇ μέρος τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, εἰς ὃν ἡ πίστις καὶ ἀγάπη ἀποτελοῦσι τὸ τῆς ἑνώσεως κέντρον.

» Ἡ τῆς Ῥωσσίας Ἐκκλησία, χάριτι θείᾳ, ἀριθμεῖ ἤδη σχεδὸν δέκα αἰῶνας ὑπάρξεως· αὕτη προέστη τῆς μορφώσεως τοῦ ῥωσσικοῦ ἐθνισμοῦ· ὑπῆρξεν ἡ ψυχὴ μεγάλου λαοῦ, ὅστις κατέχει σήμερον θέσιν ἔντιμον ἐν τῇ ἐξευγενισμένῃ Εὐρώπῃ· εἶναι μέλος σεβαστὸν καὶ ἐπίσημον τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὴν ἔκρασιν, τὴν οὐχὶ ὕποπτον, τοῦ πάπα Γρηγορίου τοῦ ιγ'· καὶ ὅμως εἶναι ὀλίγον εἴτε κακῶς ἐγνωσμένη εἰς τὰς δυτικὰς Ἐκκλησίας.

» Πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ νὰ καταστήσω αὐτὴν καλλίτερον γνωστὴν, διευθύνω πρὸς ὑμᾶς, κύριε συντάκτα, τὸ παρὸν ἄρθρον. Ἐλπίζω δ' ὅτι θὰ λάβητε τὴν καλωσύνην νὰ τὸ καταχωρίση-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βόλου

τε εἰς τὰς στήλας τοῦ ἐντίμου ὑμῶν περιοδικοῦ συγγράμματος.

» Κατὰ τὰς παραδόσεις τῆς ῥωσσικῆς Ἐκκλησίας, πρῶτος κῆρυξ τοῦ Εὐαγγελίου εἰς τὰς σλαβικὰς χώρας ἐγένετο ὁ ἅγιος Ἀνδρέας, ὁ πρωτόκλητος μεταξὺ τῶν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ μαθητῶν. Ὁ ἀρχαιότατος Ῥῶσσος ἱστορικός, ὁ ἅγιος Νέστωρ, ὅστις ἤκμασε κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ἑνδεκάτου αἰῶνος, διηγεῖται, ὅτι ὁ ἅγιος Ἀνδρέας ἐπεσκέφθη τὰ ὄρη τοῦ Κιέβου καὶ ηὐλόγησεν αὐτά. Ἡ τοπικὴ παράδοσις προστίθησιν, ὅτι ὁ ἅγιος Ἀπόστολος, ἀφ' οὗ τὰ ηὐλόγησε καὶ ὕψωσε τὸν σταυρὸν, προεῖπεν «ὅτι ἐπὶ τῶν ὀρέων τούτων θὰ λάμψῃ ποτὲ ἡ τοῦ Θεοῦ χάρις». Ἀλλ' ὅμως, εἴτε ἐπειδὴ ὁ πρῶτος σπόρος τοῦ Εὐαγγελίου, ὁ ὑπὸ τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου σπαρείς, δὲν ἐρρίζωσε βαθείας ῥίζας, εἴτε ἐπειδὴ ἡ περὶ τούτου μνήμη δὲν διεφυλάχθη μέχρις ἡμῶν, ἡ χριστιανικὴ πίστις ἀνέτειλε μεταξὺ τῶν Σλαύων κατὰ τὸν τέταρτον αἰῶνα. Τοὐλάχιστον δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν τοῦτο ἐκ τῶν λόγων τοῦ Ἱερωνύμου, ὅστις κατὰ ταύτην τὴν ἐποχὴν ἐξεφράσθη οὕτως· «Ἡ παγωμένη Σκυθία αὐτὴ ἄρχεται νὰ θερμαίνηται ὑπὸ » τοῦ πυρὸς τῆς χριστιανικῆς πίστεως» (1). Ὁ Θεοδώρητος ἔλεγεν ὡσαύτως πρὸς τὸν ἅγιον Χρυσόστομον· «Ἔχεις καὶ ἄλλην » πρὸς τοὺς Ἀποστόλους συγγένειαν· πρῶτος παρὰ τοῖς ἀμαξοβίοις Σκύθαις θυσιαστήρια ἔπηξας· καὶ μόλις τῶν ἵππων ἀποπηδήσας ὁ βάρβαρος, ἔμαθε γόνυ κάμπτειν καὶ εἰς ἔδαφος ἐξαπλοῦσθαι, καὶ ὁ τοῖς τῶν αἰχμαλώτων δάκρυσι μὴ καμπτόμενος, ἔμαθεν ὑπὲρ ἁμαρτημάτων δακρύειν» (2). Ἀλλ' οἱ Οὖννοι, οἱ Αὔαροι καὶ Βούλγαροι ἠρήμωσαν διαδοχικῶς τὴν μεγάλην Σκυθίαν, καὶ ὁ χριστιανισμὸς, ὅστις δὲν εἶχε ῥίψει ἀκόμη εἰ μὴ ἀσθενῆ τινα λάμψιν εἰς τοὺς Σκύθας, τέλος ἀπεσβέσθη. Αἱ ἐπιστροφαὶ ὑπῆρξαν προσωριναὶ καὶ σπάνιαι. Ἡ δὲ εἰσβολὴ τῶν βαρβαρικῶν ὁρδῶν καὶ οἱ καταδιωγμοὶ τῶν ἐθνικῶν ἐξηφάνισαν ὁλοκλήρως τοὺς χριστιανούς. Ἀλλὰ τοῦτο συνέβη μόνον πρὸς μεσημβρίαν τῆς ἐνεστώσης Ῥωσσίας, ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Τανάϊος,

(1) Epistola ad Laetam.
(2) Φωτ. Βιβλιοθήκ. 273.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Βορυσθένους καὶ Δανουβίου, ποταμῶν, οἵτινες εἰςβάλλουσιν εἰς τὴν μαύρην θάλασσαν.

» Ὁ χριστιανισμὸς, κυρίως εἰπεῖν, δὲν ἐκηρύχθη ἐν Ῥωσσίᾳ ἐκ τοῦ Κιέβου, εἰ μὴ περὶ τὰ μέσα τοῦ ἐννάτου αἰῶνος, κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ δυστυχοῦς χωρισμοῦ τῶν Ἐκκλησιῶν. Τὸ ὄργανον, ὅ περ ἡ θεία Πρόνοια μετεχειρίσθη νὰ φωτίσῃ τὴν Ῥωσσίαν μὲ τὰ φῶς τῆς πίστεως, ἦτο Φώτιος, ὁ Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχης· αἱ λογοτριβαὶ αὐτοῦ μετὰ τῆς Ῥώμης δὲν τὸν ἐμπόδισαν νὰ λάβῃ ἰδιαιτέραν φροντίδα περὶ τοῦ κηρύγματος τοῦ Εὐαγγελίου ἐν τῇ ἡμετέρᾳ χώρᾳ. Ὁ Ῥῶσσος ἱστορικὸς ἅγιος Νέστωρ, καὶ μετ' αὐτοῦ πάντες οἱ ἱστορικοὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης διηγοῦνται ὅτι δύο ἡγεμόνες τοῦ Κιέβου, Ὀσκόλδ καὶ Ντίρ, συνήγαγον πολυάριθμα στρατεύματα, ἐπεβίβασαν αὐτὰ ἐπὶ διακοσίων πλοίων, εἰςῆλθον εἰς τὸν Βόσπορον, ἠρήμωσαν τὰς ἄχθας τῆς Προποντίδος καὶ ἐφάνησαν πρὸ τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ αὐτοκράτωρ Μιχαὴλ, δυσπιστῶν εἰς τὰ ἴδια ὅπλα, προςέδραμεν εἰς τὴν θείαν ἀντίληψιν. Ὁ δὲ πατριάρχης Φώτιος ἰσχυρὸς τὴν πίστιν, ἀφ' οὗ διῆλθε πᾶσαν τὴν νύκτα ἐν προσευχῇ, ἔπλευσε, φέρων ἅγια λείψανα, πρὸς τὸν Βόσπορον. Τὰ κύματα τῆς θαλάσσης, ἐν ᾧ ἦσαν γαληνιαῖα, διεταράχθησαν ἅμα τῇ ᾠδῇ τῶν ὕμνων, καὶ ἠγέρθη τρομερὸς κλύδων, ὅστις κατέστρεψε τὸν ἐχθρικὸν στόλον. Ὁ Ὀσκόλδ καὶ ὁ Ντίρ, ἐκπλαγέντες ὑπὸ τοῦ φόβου, ἀνεγνώρισαν τὸν τοῦ Θεοῦ βραχίονα, ὅστις ἐτιμώρει αὐτούς. « Οἱ Ῥῶσσοι, ἔγραφε τότε ὁ Φώτιος, ἀντήλλαξαν τὴν ἀσεβῆ » καὶ ἐθνικὴν δεισιδαιμονίαν μὲ τὴν καθαρὰν καὶ ἁγνὴν χριστια- » νικὴν πίστιν, καὶ, ἀφ' οὗ ἔλαβον ἐπίσκοπον καὶ ἠσπάσθησαν » τὴν χριστιανικὴν λατρείαν, προςηνέχθησαν ὡς τέκνα εὐπειθῆ » τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἡμέτεροι φίλοι » (1). Ἡ τῶν Ῥώσσων ἐπιστροφὴ ἐγένετο περὶ τὸ ἔτος 867. Ἂν καὶ ὁ Ὀσκόλδ καὶ ὁ Ντίρ ἐφονεύθησαν κατὰ τὸ 882, οὐχ ἧττον ὅμως δυνάμεθα νὰ βεβαιώσωμεν ἀκινδύνως ὅτι ὁ χριστιανισμὸς ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἐστερεώθη ἐν Ῥωσσίᾳ πάντοτε ἐπὶ μᾶλλον, καὶ οἱ χριστιανοὶ ἐπὶ μᾶλλον ἐπληθύνθησαν. Ἰδοὺ δὲ αἱ ἀποδείξεις, ἐφ' ὧν

(1) Epist. Phot. Strit; Mémoir. p. 2,937.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

στηριζόμεθα. Κατὰ τὸ 911 οἱ Ἕλληνες ἐθεώρουν τὴν Ῥωσσίαν ὡς διοίκησιν ἰδιαιτέραν, κατέχουσαν τὴν ἑξηκοστὴν τάξιν μεταξὺ τῶν ἐξαρτωμένων ἀπὸ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχου. Κατὰ δὲ τὸ 946 οἱ χριστιανοὶ ἦσαν τοσοῦτον πολυάριθμοι μεταξὺ τῶν Ῥώσσων, ὥστε ἔπρεπε νὰ γείνῃ αὐτῶν μνεία ἐν τῇ μετὰ τῶν Ἑλλήνων συνθήκῃ αὐτῶν· οἱ χριστιανοὶ Ῥῶσσοι ἐπεκύρωσαν τὴν συνθήκην δι' ὅρκου ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς ἑαυτῶν πρωτευούσης, ἤτοι τοῦ Κιέβου.

» Κατὰ τὸ 957 ἡ Ὄλγα χήρα τοῦ Ἴγωρ, βασιλεύσασα κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἀνηλικιότητος τοῦ υἱοῦ αὐτῆς Σφιατοσλάβου, ἐπέστρεψεν εἰς τὸν χριστιανισμόν. Πεπροικισμένη δὲ οὖσα μὲ πνεῦμα εὐρὺ καὶ ὀξύ, εἶδε τὴν τῶν χριστιανῶν διαγωγὴν, καὶ κατενόησεν ὅτι ἡ εἰδωλολατρεία δὲν ἠδύνατο νὰ μορφώσῃ τοιούτους ἀνθρώπους· ἐπεθύμησε δὲ νὰ διδαχθῇ τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν, τὴν ἠσπάσθη καὶ ἐζήτησε τὸ βάπτισμα. Ὅπως δὲ μετὰ μείζονος ἀκριβείας μάθῃ τὴν ἀληθῆ θρησκείαν, ἀνέλαβε τὸ εἰς Κωνσταντινούπολιν ταξείδιον. Ὁ πατριάρχης συνεπλήρωσε τὴν θρησκευτικὴν αὐτῆς διδασκαλίαν, καὶ τὴν ἐβάπτισεν ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς Ἑλένης. Φωτισθεῖσα δὲ ἡ Ὄλγα ὑπὸ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως, ἐπανῆλθεν εἰς Κίεβον, πλήρης χαρᾶς, ἂν δυνηθῇ νὰ καταστήσῃ τὸν υἱόν της χριστιανόν. Ἀλλ' ὁ νέος καὶ ὑπερήφανος Σφιατοσλάβος δὲν ἠθέλησεν οὐδὲ νὰ ἀκούσῃ αὐτὴν λαλοῦσαν περὶ τῆς νέας θρησκείας, ἣν ἐθεώρει ὡς οὖσαν συγχρόνως καὶ λίαν ἡδεῖαν καὶ λίαν αὐστηράν. Ἡ ἡγεμονὶς ἐλυπεῖτο, ὡς μὴ δυναμένη νὰ μετάσχῃ μετὰ τοῦ φιλτάτου αὐτῇ παιδὸς τῆς εὐτυχίας τῆς ἐκ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ· ἐτελεύτησε δὲ ὑπὸ τῆς λύπης δεκατέσσαρα ἔτη μετὰ τὸ βάπτισμα. Ἡ ῥωσσικὴ Ἐκκλησία κατέταξεν αὐτὴν εἰς τὸν χορὸν τῶν ἁγίων· ἡ δὲ ἱστορία ἐξύμνησε τὴν σοφίαν της. « Ἡ ἁγία Ὄλγα, » κατὰ τὴν ὀρθὴν ἔκφρασιν τοῦ ἁγίου Νέστωρος, ἐγένετο διὰ τὸν » ἡμέτερον τόπον ὁ ἑωσφόρος, ὅστις προηγήθη τοῦ ἡλίου, ἡ αὐγὴ, » ἥτις ἀνήγγειλε τὴν πλήρη ἡμέραν ». Ὁ ἥλιος δ' οὗτος ἐγένετο, κατὰ τὴν τοῦ Θεοῦ πρόνοιαν, ὁ μέγας δοὺξ Βλαδίμιρος, ὁ τῆς ἁγίας Ὄλγας ἔγγονος.

800
133
77
1010
Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

»Ὁ Βλαδίμιρος ὑπῆρξε διὰ τὴν Ῥωσσίαν, ὅ,τι ὁ Κωνσταντῖνος ὁ μέγας διὰ τὴν ῥωμαϊκὴν αὐτοκρατορίαν. Πρὸ τῆς ἐπιστροφῆς αὐτοῦ εἰς τὸν χριστιανισμὸν ἦτο ἐθνικὸς καθ' ὅλην τὴν τῆς λέξεως σημασίαν· ἀδελφοκτόνος, ἡδυπαθὴς, ἔνθερμος εἰδωλολάτρης. Τὰ ἤθη αὐτοῦ μάλιστα ἦσαν μᾶλλον διεφθαρμένα ἢ τὰ τοῦ κοινοῦ ἐθνικοῦ· ἐσπούδαζε νὰ καταπνίξῃ τὴν τῆς συνειδήσεως αὐτοῦ φωνὴν, ῥιπτόμενος εἰς τοὺς τῶν ὅπλων κινδύνους· ἀλλὰ μάταιαι ἀπέβησαν αἱ προσπάθειαί του! Ἐζήτει ἀνωφελῶς νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν γαλήνην εἰς τὴν συνείδησίν του, ἱδρύων νέα εἴδωλα, κοσμῶν ταῦτα μὲ χρυσὸν καὶ ἄργυρον, καὶ θυσιάζων εἰς αὐτὰ παχέα θύματα· ἀλλ' ἡ ψυχή του δὲν ἐδύνατο νὰ ἀπακτήσῃ τὴν εἰρήνην, ἣν μετὰ πολλῆς τῆς θερμότητος ἐπόθει. Ἡ τοῦ Θεοῦ ἀλήθεια, ἡ τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἰρήνη, αἱ τοῦ Εὐαγγελίου παραμυθίαι, ταῦτα μόνα ἐδύναντο νὰ τὴν παράσχωσι. Καὶ κατενόησε μὲν ὅτι τὰ εἴδωλα ταῦτα ἦσαν μηδὲν, ἀλλ' ἠγνόει ἀκόμη, τίς ἦτο ἡ ἀληθὴς θρησκεία.

« Ὑπῆρχον ἐν Κιέβῳ Μωαμεθανοὶ, Ἰουδαῖοι, χριστιανοὶ Δυ-
» τικοὶ καὶ Ἕλληνες (1). Ὁ δοὺξ ἠθέλησε νὰ παρουσιασθῇ ἐνώ-
» πιον αὐτοῦ ἐξ ἑκάστης τῶν διαφόρων τούτων θρησκειῶν εἷς.
» Οἱ Μουσουλμάνοι παρουσιάσθησαν πρῶτοι καὶ ἔπλεξαν ἐγκώ-
» μιον τῆς θρησκείας αὐτῶν· ἡ περιγραφὴ τοῦ παραδείσου τοῦ
» Μωάμεθ ἤρεσε σφόδρα εἰς τὸν ἡδυπαθῆ δοῦκα, ἀλλ' ἡ περιτο-
» μὴ τῷ ἐφάνη λίαν βδελυκτὴ, καὶ ἡ ἀπὸ τοῦ οἴνου ἀποχὴ ἀ-
» συμβίβαστος πρὸς τὰς τῶν Ῥώσσων συνηθείας. Ἀφ' οὗ δὲ ἤκου-
» σε τοὺς Ἰουδαίους τοῦ τόπου, τοῦ κειμένου ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ
» Βόλγα, τοὺς ἠρώτησε· « Καὶ ποῦ εὑρίσκεται ἡ πατρὶς ὑμῶν; »
» —Ἐν Ἱερουσαλὴμ, τῷ ἀπεκρίθησαν· ἀλλ' ὁ Θεὸς διεσκόρπισεν
» ἡμᾶς ἕνεκα τῶν ἁμαρτιῶν τῶν πατέρων ἡμῶν εἰς πάσας τὰς
» ξένας χώρας.—Πῶς; ἀπεκρίθη ὁ δούξ· ὁ Θεὸς σᾶς ἐτιμώρησε,
» καὶ σεῖς θέλετε νὰ ἐλκύσητε ἡμᾶς κατόπιν; καὶ τοὺς ἀπεδίω-
» ξεν. Οἱ τοῦ πάπα ἀπεσταλμένοι ἐξέθηκαν τὴν ἀλήθειαν τῆς
» χριστιανικῆς διδασκαλίας ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν τῶν ἐθνικῶν

(1) Ὁ Ἱστορικὸς ἅγιος Νέστωρ διηγεῖται τὴν ἱστορίαν ταύτην.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

» λατρείαν. Ἀλλ' ἐν ταῖς ἐξηγήσεσιν αὐτῶν, ἐν τῷ τρόπῳ τοῦ
» σκέπτεσθαι, καὶ τοῖς σκοποῖς αὐτῶν ὁ δοὺξ παρετήρησε μίγ-
» μα τι πολιτικῆς. Ζηλότυπος δὲ ὢν πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ἐλευθερίαν
» καὶ ἀξίαν, τοὺς ἀπέστειλε, λέγων· « Οἱ προπάτορές μου κα-
» λῶς ἐφυλάχθησαν πάντοτε νὰ μὴ δεχθῶσι τὴν τοῦ πάπα θρη-
» σκείαν ». Τέλος, ὁ Ἕλλην τοῦ Εὐαγγελίου καταγγελεὺς προσε-
» κλήθη νὰ ὁμιλήσῃ καὶ αὐτός. Ἐξέθηκε δὲ πᾶσαν τὴν οἰκονο-
» μίαν τῆς σωτηρίας καὶ τὰ κεφαλαιώδη γεγονότα τῆς ἱστορίας
» τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ, ὡς καὶ τὴν τοῦ Εὐαγγελίου ἠθικήν. Λα-
» βὼν δ' ἀφορμὴν νὰ ὁμιλήσῃ περὶ τῆς μελλούσης ζωῆς, ἐξετάθη
» εἰς τὴν περὶ μελλούσης κρίσεως διδασκαλίαν. Ἡ χάρις προς-
» είλκυσε τὴν καρδίαν τοῦ ἐθνικοῦ δουκός. « Λίαν εὐδαίμονες εἶ-
» ναι ἐκεῖνοι, οἵτινες θὰ ἦναι δεξιόθεν τοῦ κριτοῦ, δυστυχεῖς
» δ' ὅσοι θὰ ἦναι ἀριστερόθεν αὐτοῦ »! ἀνέκραξεν ἀπὸ συγκινή-
» σεως. « Βαπτίσθητι, καὶ θὰ ἦσαι ἐν τῷ παραδείσῳ μετὰ τῶν
» πρώτων », ἀπεκρίθη ὁ ἀπόστολος. Ὁ Βλαδίμιρος ἀπὸ τότε ἐ-
» γένετο ἐκ καρδίας χριστιανός. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἠσπάζετο τὴν
» πίστιν μόνον δι' ἑαυτὸν, ἀλλὰ διὰ πάντα τὸν λαόν του, προς-
» εκάλεσε συνέλευσιν τῶν πρεσβυτέρων, εἰς ἣν διεκοίνωσε πᾶν
» ὅ,τι ἤκουσεν. Ἡ συνέλευσις, δυσπιστοῦσα εἰς τὴν ἀλήθειαν τῶν
» τῆς θρησκείας κατηχητῶν, προέτεινεν εἰς τὸν δοῦκα νὰ πέμ-
» ψῃ δέκα ἄνδρας νοήμονας καὶ ἀμερολήπτους, ἵνα σπουδάσωσι
» τὰς διαφόρους θρησκείας ἐπ' αὐτῶν τῶν τόπων, ὅπου αὗται ἐ-
» δέσποζον· οἱ δὲ ἀπεσταλμένοι, μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν αὐτῶν,
» διηγήθησαν, ὅτι ἡ μωαμεθανικὴ διδασκαλία ἦτο μικρᾶς ἀξίας·
» ὅτι ἡ ῥωμαϊκὴ λατρεία δὲν ἤγγισε τὰς καρδίας αὐτῶν· ὅτι
» ἐξεθαμβήθησαν ἀπὸ τῆς μεγαλοπρεπείας τῆς λατρείας τῆς ἑλ-
» ληνικῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας· καθ' ἣν στιγμὴν, εἶπον, εὑρί-
» σκοντο ἐν τῷ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ναῷ, δὲν ἐγίνωσκον
» πλέον, ἂν ἦσαν ἐν τῷ οὐρανῷ ἢ ἐπὶ τῆς γῆς »· προσέθηκαν
» δὲ ὅτι, « ὡς ὁ ἄνθρωπος, ὅστις ἐγεύθη τοῦ μέλιτος, δὲν θέλει
» πλέον τὰ πικρὰ, καὶ αὐτοὶ ἐπίσης δὲν θέλουσι πλέον νὰ λα-
» τρεύωσι τοὺς θεούς των, μαθόντες νὰ ἐκτιμῶσι τὴν τῶν Ἑλ-
» λήνων πίστιν ». Οἱ δ' εὐγενεῖς προσέθηκαν, ὅτι, « ἂν ἡ τῶν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

» Ἑλλήνων πίστις δὲν ἦτο ἡ καλλιτέρα, δὲν θὰ ὡμολογεῖτο ὑπὸ » τῆς μάμμης τοῦ Βλαδιμίρου, τῆς Ὄλγας, τῆς σοφωτάτης ἐν » γυναιξίν ».

» Ὁ Βλαδίμιρος ἐπείσθη νὰ βαπτισθῇ· ἀλλ' ἐφαίνετο ταπεινὸν εἰς τὸν ὑπερήφανον ἐθνικὸν νὰ ζητήσῃ τὴν τοῦ βαπτίσματος χάριν μεθ' ὑποταγῆς καὶ εὐπειθείας. Ἠθέλησε δὲ νὰ κατακτήσῃ τὴν πίστιν μὲ ἔνοπλον χεῖρα. Ἐπομένως συνήθροισε τὰ στρατεύματά του, καὶ ἐπαλιόρκησε τὴν Χερσῶνα, μίαν τῶν ἑλληνικῶν ἀποικιῶν πρὸς μεσημβρίαν τῆς Κριμαίας. Ἡ πόλις παρεδόθη. Ὁ Βλαδίμιρος ἐζήτησε παρὰ τῶν Ἑλλήνων εἰς γάμον Ἄνναν, τὴν ἀδελφὴν τῶν αὐτοκρατόρων Βασιλείου καὶ Κωνσταντίνου. Οὗτοι ὅμως τῷ ἀπεκρίθησαν, ὅτι ἡγεμονὶς χριστιανὴ δὲν δύναται νὰ δοθῇ εἰ μὴ εἰς χριστιανόν. Ὁ Βλαδίμιρος ἀνταπήντησεν, ὅτι ἀπὸ πολλοῦ ἤδη χρόνου ἠγάπα τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν. Οἱ ἱστορικοὶ ἀναφέρουσιν, ὅτι ὁ Θεὸς, ὅπως προετοιμάσῃ τὸν Βλαδίμιρον εἰς τὸ ἅγιον βάπτισμα, καὶ ἐνισχύσῃ αὐτὸν εἰς τὴν πίστιν, ἐποίησε θαῦμα ὑπὲρ αὐτοῦ, ὡς ἄλλοτε ὑπὲρ τοῦ Σαύλου. Ὁ δοὺξ ἔπεσεν ἀσθενὴς, καὶ προσεβλήθη ὑπὸ ὀφθαλμίας. Ἡ Ἄννα, ἐν τῇ ἀφίξει αὐτῆς, τὸν συνεβούλευσε νὰ ἐπιταχύνῃ τὴν στιγμὴν τοῦ βαπτίσματός του, καὶ αὐτὸς συγκατένευσεν. Ὅτε δ' ὁ ἐπίσκοπος Χερσῶνος ἐτέλει τὸ βάπτισμα, ἔθηκε τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ' αὐτὸν, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς τε ψυχῆς καὶ τοῦ σώματός του συγχρόνως εἶδον τὸ φῶς. Αὐτὸς δὲ παραχρῆμα ἀνέκραξε· « Βλέπω νῦν τίς » ὁ ἀληθινὸς Θεός ». Τὸ θαῦμα τοῦτο καὶ τὸ τούτου παράδειγμα κατέπεισαν μέγαν ἀριθμὸν εὐγενῶν νὰ βαπτισθῶσιν.

» Ἐπανελθὼν δὲ ὁ Βλαδίμιρος εἰς Κίεβον μετὰ πολυαρίθμου κλήρου, ἔσπευσε νὰ βαπτίσῃ τοὺς δώδεκα αὐτοῦ υἱούς. Ἀφ' οὗ δὲ κατέστρεψε τὰ εἴδωλα, προσεκάλεσε τοὺς κατοίκους τοῦ Κιέβου ἐπὶ τῶν τοῦ Βορυσθένους ὄχθων. Οἱ ἱερεῖς ηὐλόγησαν τὰ τοῦ ποταμοῦ ὕδατα, καὶ ἤρχισαν τὴν τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ἀκολουθίαν. Τότε δὲ θέαμα παθητικὸν συνεκίνησε πᾶσαν τὴν ὁμήγυριν. Οἱ μᾶλλον ἡλικιωμένοι εἰσῆλθον εἰς τὸ ὕδωρ, ἔχοντες ἐπὶ τῶν βραχιόνων τὰ μικρὰ αὐτῶν παιδία. Παρὰ τὰς ὄχθας ἵσταντο ὁ δοὺξ καὶ οἱ βεβαπτισμένοι εὐγενεῖς, οἵτινες κατεύθυνον πρὸς τὸν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

οὐρανὸν θερμὰς προσευχὰς ὑπὲρ τῶν νέων χριστιανῶν. Ὁ Βλαδίμηρος ἐν ταύτῃ τῇ στιγμῇ τοῦ θριάμβου, ὕψωσε τὰς χεῖρας πρὸς τὸν οὐρανὸν, καὶ ἀνέκραξε· « Δημιουργὲ τῆς γῆς καὶ τοῦ οὐρανοῦ, » εὐλόγησον τὰ νέα σου τέκνα· γνώρισον αὐτοῖς τὸν ἀληθινὸν » Θεὸν, καὶ στερέωσον τὴν πίστιν αὐτῶν ». « Κατὰ τὴν ἡμέραν » ταύτην, λέγει ὁ ἱστορικὸς ἅγιος Νέστωρ, οἱ οὐρανοὶ καὶ ἡ γῆ » ἦσαν ἐν ἀγαλλιάσει ».

» Πάντες οἱ Ῥῶσσοι ἱστορικοὶ ἀναφέρουσι τὸ γεγονὸς τοῦτο εἰς τὸ 988 ἔτος.

» Τὸ παράδειγμα τοῦ δουκὸς καὶ τῶν τοῦ Κιέβου κατοίκων ἐμιμήθησαν οἱ ὑπόλοιποι τοῦ ρωσσικοῦ λαοῦ. Οὕτως, ἐν μικρῷ διαστήματι χρόνου, ἡ εἰς Χριστὸν πίστις ἐξηπλώθη εἰς πᾶσαν τὴν Ῥωσσίαν, χωρὶς βίας, χωρὶς αἱματοχυσίας, ἀλλ' ἐν ἡμερότητι καὶ πνεύματι εἰρήνης. Θὰ ἐπανέλθωμεν δὲ εἰς τὸ σπουδαῖον τοῦτο ἀντικείμενον ἂν μοὶ τὸ ἐπιτρέψητε.

Δέχθητε, κύριε συντάκτα, κ.τ.λ.

Ὑμέτερος θεράπων καὶ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἀδελφὸς,
διάκονος τῆς ρωσσικῆς Ἐκκλησίας
Ν. Ρ. ΜΠΕΛΟΒ.

» Ὑστερόγραφον. Ὁ ἱστορικὸς Ῥῶσσος, ἅγιος Νέστωρ, οὗ τινος τὸ πόνημα ἐμνημονεύσαμεν, θεωρεῖται ὡς πατὴρ τῆς ρωσσικῆς ἱστορίας. Ἦτο δὲ μοναχὸς καὶ διάκονος. Εἰσῆλθε δὲ εἰς τὸν μοναχικὸν βίον κατὰ τὸ 1073, καὶ ἀπέθανε κατὰ τὸ 1114.

» Οἱ δὲ λόγοι Γρηγορίου τοῦ ιγ', οὓς ἀνεφέρομεν, ἐλήφθησαν ἐκ τῶν διαταγῶν τῶν δοθεισῶν ὑπὸ τοῦ πάπα τούτου πρὸς τὸν Ῥουδόλφον Κλέγχεν, ἀπεσταλμένον αὐτοῦ πρὸς τὸν Τζάρον Ἰωάννην δ', κατὰ τὸ 1576 ἔτος ».

(Ἐκ τῆς Χριστιανικῆς Ἑνώσεως
Ἔτ. Β'. Ἀριθμ. 15.)

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΗΜΕΡΑ ΑΓΙΟΥ ΒΙΟΥ (α).

9. Ἡ ἀγάπη ἡμῶν πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς δύναται νὰ ἦναι, καὶ δυστυχῶς συχνάκις τῇ ἀληθείᾳ εἶναι, πονηρά. Οὕτω πολλοὶ ἄνθρωποι ποθοῦσι καὶ ἐπιδιώκουσι μόνον τὰ ἐπίγεια ἀγαθά, οἷον· μεγάλην τιμὴν, σέβας, εὐπορίαν, κτλ. Διὰ τοῦτο ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ηὐδόκησε νὰ προσδιορίσῃ τὸ μέτρον τῆς πρὸς τοὺς πλησίον ἀγάπης ἡμῶν μετὰ μεγίστης ἀκριβείας. Αὐτὸς ἐνετείλατο νὰ ἀγαπῶμεν τοὺς πλησίον οὕτως, ὅπως αὐτὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς· « αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ ἡ ἐμὴ, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καθὼς ἠ» γάπησα ὑμᾶς » (1). « Ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγα» τε ἀλλήλους· καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς, ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀγαπᾶτε » ἀλλήλους » (2). Ὁ δὲ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς τοὺς πιστεύοντας τὴν Ἐκκλησίαν αὐτοῦ, οὕτως, ὥστε « καὶ ἑαυ» τὸν παρέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς, ἵνα αὐτὴν ἁγιάσῃ, καθαρίσας τῷ » λουτρῷ τοῦ ὕδατος ἐν ῥήματι, ἵνα παραστήσῃ αὐτὴν ἑαυτῷ » ἔνδοξον, τὴν Ἐκκλησίαν, μὴ ἔχουσαν σπῖλον ἢ ῥυτίδα ἤ τι τῶν » τοιούτων, ἀλλ' ἵνα ᾖ ἁγία καὶ ἄμωμος » (3). Αὐτὸς ἐσπούδασε καὶ σπουδάζει νὰ παραγάγῃ ἐν πᾶσιν ἡμῖν σταθερὰν πίστιν εἰς Θεὸν τὸν Πατέρα καὶ εἰς ἑαυτὸν (4), νὰ παράσχῃ ἡμῖν ἀσφαλῆ τοῦ Θεοῦ γνῶσιν (« Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε· ὁ μονο» γενὴς υἱὸς, ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ πατρὸς, ἐκεῖνος ἐξηγήσατο (5).—» Αὕτη δέ ἐστιν ἡ αἰώνιος ζωὴ, ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεὸν, καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν» (6)), νὰ παραγάγῃ ἐν ἡμῖν ἀγάπην πρὸς αὐτὸν (« Καὶ ἐγνώρισα αὐτοῖς τὸ » ὄνομά σου, καὶ γνωρίσω· ἵνα ἡ ἀγάπη, ἣν ἠγάπησάς με, ἐν αὐτοῖς » ᾖ, κἀγὼ ἐν αὐτοῖς» (7)), μετ' ἀγάπης δὲ συνηνωμένον ζῆλον πρὸς

(α) Ὅρα τὸν προηγούμενον Ἀριθμ. 2. σελ. 71—76.
(1) Ἰωάν. ιέ, 12.
(2) Ἰωάν. ιγ', 34.
(3) Ἐφεσ. έ, 25—27.
(4) Ἰωάν. γ', 16.
(5) Ἰωάν. ά, 18.
(6) Ἰωάν. ιζ', 3.
(7) Ἰωάν. ιζ', 26.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐκπλήρωσιν τῶν θείων ἐντολῶν (« Ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μου καὶ » τηρῶν αὐτὰς, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με· ὁ δὲ ἀγαπῶν με ἀ- » γαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ πατρός μου· καὶ ἐγὼ ἀγαπήσω αὐτὸν, καὶ » ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτόν» (1). « Ἐάν τις ἀγαπᾷ με, τὸν λόγον μου » τηρήσει, καὶ ὁ πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτὸν, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐ- » λευσόμεθα, καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν· ὁ μὴ ἀγαπῶν με » τοὺς λόγους μου οὐ τηρεῖ· καὶ ὁ λόγος, ὃν ἀκούετε, οὐκ ἔστιν » ἐμὸς, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με πατρός » (2)), καὶ νὰ εἰσαγάγῃ ἡμᾶς εἰς ζωὴν τὴν αἰώνιον (« Οὕτω γὰρ ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν » κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ » πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον » (3)).

Διὰ τοῦτο ὡς ἕκαστος ἡμῶν, ἀληθῶς ἑαυτὸν ἀγαπῶν, ὀφείλει πάσαις δυνάμεσι νὰ προσπαθῇ ν' ἀποκτήσῃ σταθερὰν πίστιν εἰς Κύριον τὸν Θεὸν, ἀσφαλῆ αὐτοῦ γνῶσιν, ἐγκάρδιον πρὸς αὐτὸν ἀγάπην, καὶ ἐγκαρδιωτάτην προθυμίαν πρὸς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν αὐτοῦ ἐντολῶν· οὕτως ὀφείλομεν νὰ συμπράττωμεν καὶ εἰς πάντα πλησίον, ὅπως αὐτὸς ἀποκτήσῃ σταθερὰν πίστιν εἰς Κύριον τὸν Θεὸν, ἀσφαλῆ αὐτοῦ γνῶσιν, ἀγάπην πρὸς αὐτὸν, μετὰ ζήλου δὲ προσπάθειαν περὶ τὴν τῶν αὐτοῦ ἐντολῶν ἐκπλήρωσιν, καὶ τοιουτοτρόπως ἀδιαλείπτως ὡριμάζῃ διὰ τὴν αἰώνιον μακα- ριότητα· τουτέστιν, ἕκαστος ἡμῶν ὀφείλει πάσαις δυνάμεσι νὰ διεγείρῃ εἰς τοὺς πλησίον φροντίδα περὶ τῆς σωτηρίας τῆς ἰδίας αὐτῶν ψυχῆς, νὰ ὑπερείδῃ καὶ ἐνισχύῃ τὴν φροντίδα ταύτην μὲ ὅλα ὅσα ἔχομεν μέσα. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ οὐδεὶς ἡμῶν πρέπει νὰ λέγῃ· « τί με μέλει περὶ τῶν ἰδιωμάτων καὶ τοῦ βίου τῶν ἄλ- » λων ἀνθρώπων; » Ἀπ' ἐναντίας δὲ πάντες ἡμεῖς, ὅτε βλέπο- μεν οἱονδήποτε πράττοντα ἀπρεπῆ εἰς ἄνθρωπον χριστιανὸν, ὀφείλομεν νὰ σπουδάζωμεν νὰ εὕρωμεν καλὴν εὐκαιρίαν, ὅπως κατὰ μόνας καὶ μετ' ἀγάπης νουθετήσωμεν αὐτὸν, καὶ διευθύνω- μεν εἰς τὴν τῆς σωτηρίας ὁδόν· « Παρακαλοῦμεν δὲ ὑμᾶς, ἀδελ-

(1) Ἰωάν. ιδ', 21.
(2) Ἰωάν. ιδ', 23. 24.
(3) Ἰωάν. γ', 16.

Δημοσία Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

» φοί, ἔγραφεν ὁ ἅγιος ἀπόστολος Παῦλος, νουθετεῖτε τοὺς ἀ-» τάκτους» (1).

Ὀφείλομεν δὲ νὰ προσπαθῶμεν περὶ τοῦ εἰς τοὺς πλησίον πορισμοῦ πνευματικῆς βοηθείας ἀσυγκρίτως περισσότερον, ἢ περὶ τοῦ τῆς σωματικῆς· μάλιστα δὲ καὶ τὴν σωματικὴν βοήθειαν ὀφείλομεν νὰ παρέχωμεν οὕτως, ὥστε αὕτη μᾶλλον ἢ ἧττον νὰ συντελῇ εἰς τὴν πνευματικὴν τελειοποίησιν τῶν πλησίον καὶ εἰς τὴν αὐτῶν σωτηρίαν. Διότι ἡ πνευματικὴ ἀνάγκη χωρὶς οὐδεμιᾶς συγκρίσεως εἶναι μείζονος λόγου ἀξία πασῶν τῶν σωματικῶν ἀναγκῶν. Ἐκτὸς τούτου τὸ παρέχειν βοήθειαν ἐν ταῖς πνευματικαῖς ἀνάγκαις συχνάκις εἶναι πολὺ δυσκολώτερον, ἢ ἐν ταῖς σωματικαῖς, καὶ ἐκ τούτου μόνον, ὅτι διὰ τὴν ἐν σωματικῇ ἀνάγκῃ εὐεργεσίαν συνήθως ἀνταμείβουσιν ἡμᾶς μὲ εὐχαριστίαν, διὰ δὲ τὴν πνευματικὴν εὐεργεσίαν σχεδὸν οὐδέποτε· οὐχὶ δὲ σπανίως ἀνταποδίδουσιν ἡμῖν καὶ μῖσος, εἴτε δὲ καὶ ἐκδίκησιν.

10. Ὅμως καὶ ἐν τῇ πνευματικῇ βοηθείᾳ ἐπίσης ὀφείλομεν νὰ φυλάττωμεν τάξιν, ὡς καὶ ἐν τῇ χορηγήσει σωματικῆς βοηθείας. Ἤγουν· πρὸ παντὸς ὀφείλομεν νὰ στρέφωμεν τὴν προσοχὴν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, μεθ' ὧν ἡ θεία Πρόνοια ἔθηκεν ἡμᾶς ἐν πλησιεστέρᾳ παρὰ τοὺς ἄλλους σχέσει. Τοιοῦτοι δὲ εἶναι τὰ τέκνα ἡμῶν, οἱ συγγενεῖς, φίλοι, εὐεργέται, ὑποτεταγμένοι, ὑπηρέται. Ὅστις δὲ ἐξ ἡμῶν προσπαθεῖ νὰ ποδηγετήσῃ, νουθετήσῃ καὶ διορθώσῃ τοὺς μὴ γνωρίμους αὐτῷ, ἐν ᾧ τὰ ἴδια αὐτοῦ τέκνα, οἱ οἰκιακοί, οἱ ὑπηρέται καὶ οἱ εἰς αὐτὸν ὑποτεταγμένοι ἐκβαρβαροῦνται καὶ ποτίζονται μὲ διαφόρους πλάνας καὶ κακίας, αὐτὸς δὲν ἐκπληροῖ τὴν ἐντολὴν περὶ τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης· αὐτὸς δὲν εἶναι τῶν πλησίον αὐτοῦ πλησίον, ἀλλ' ἐχθρὸς, ἐνίοτε δὲ τὰ μάλιστα ἐλεύθερος καὶ ὁλέθριος.

11. Οὐδεμίαν δυνατὴν ἡμῖν σωματικὴν, ἰδίως δὲ πνευματικὴν βοήθειαν πρέπει ν' ἀπαρνώμεθα εἰς ἀνθρώπους πονηροὺς, ἀλλοδαποὺς, ἀλλοφύλους, ἀλλοπίστους, αἱρετικοὺς, ἀθέους καὶ ἐχθρούς· διότι πάντες αὐτοὶ, οἱασδήποτε τάσεως εἴτε πνευματι-

(1) Α' Θεσσαλ. ε, 14.

κῆς διαθέσεως καὶ ἂν ἦναι, εἶναι ἄνθρωποι· πάντες ἐπλάσθησαν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Δημιουργοῦ· πάντες ἐπλάσθησαν μετ' ἀθανάτου ψυχῆς· πάντες ἐπλάσθησαν κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν τοῦ Θεοῦ· πάντες ἀπελυτρώθησαν διὰ τοῦ τιμιωτάτου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ αἵματος, καὶ διὰ τοῦτο πάντες εἶναι τέκνα τοῦ οὐρανίου πατρὸς, πάντες σύλλυτοι ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ, καὶ πάντες συγκληρονόμοι τῆς αὐτῆς αἰωνίου καὶ παμμακαρίου τοῦ Θεοῦ βασιλείας. Διὰ τοῦτο δὲ εἰς πάντας τοὺς ἀνθρώπους ὀφείλομεν νὰ δεικνύωμεν τὴν ἡμετέραν ἀγάπην. Ἄνθρωποι πονηροὶ, αἱρετικοὶ καὶ ἄθεοι ἐν γένει ἔχουσι μεγίστην ἀνάγκην τῆς πνευματικῆς ἡμῶν βοηθείας, ἰδίως δὲ τῆς ὑπὲρ αὐτῶν προσευχῆς καὶ τοῦ δι' αὐτοὺς παραδείγματος. Περὶ δὲ τῶν ἐχθρῶν ὑπάρχει καὶ σαφεστάτη τοῦ Κυρίου ἐντολή· « Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχ-
» θροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, καλῶς ποι-
» εῖτε τοὺς μισοῦντας ὑμᾶς, καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεα-
» ζόντων ὑμᾶς καὶ διωκόντων ὑμᾶς· ὅπως γένησθε υἱοὶ τοῦ πα-
» τρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς· ὅτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει
» ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς, καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδί-
» κους. Ἐὰν γὰρ ἀγαπήσητε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, τίνα μισθὸν
» ἔχετε; οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι τὸ αὐτὸ ποιοῦσι; Καὶ ἐὰν ἀσπά-
» σησθε τοὺς ἀδελφοὺς ὑμῶν μόνον, τί περισσὸν ποιεῖτε; οὐχὶ
» καὶ οἱ τελῶναι οὕτω ποιοῦσιν; Ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς τέλειοι, ὡς
» περ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς τέλειός ἐστιν » (1). Ἐνταῦθα δὲ οὐδεμία δύναται νὰ γείνῃ ἀντίρρησις· διότι ὁ ἅγιος ἀπόστολος Ἰωάννης πᾶσιν ἡμῖν γνωρίζει, ὅτι· « Πᾶς ὁ μι-
» σῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἀνθρωποκτόνος ἐστί· καὶ οἴδαμεν, ὅτι
» πᾶς ἀνθρωποκτόνος οὐκ ἔχει ζωὴν αἰώνιον ἐν αὐτῷ μένουσαν.
» Ἐν τούτῳ ἐγνώκαμεν τὴν ἀγάπην, ὅτι ἐκεῖνος ὑπὲρ ἡμῶν τὴν
» ψυχὴν αὐτοῦ ἔθηκε· καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν
» τὰς ψυχὰς τιθέναι » (2).

Τοιαύτη πρέπει νὰ ἦναι ἡ ἀγάπη ἡμῶν πρὸς τοὺς πλησίον·

(1) Ματθ. ε', 44—48.
(2) Α' Ἰωάν. γ', 16. 17.

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἡμεῖς θὰ ἤμεθα λίαν εὐτυχεῖς, ἂν πάντες ἤμεθα πεποτισμένοι μὲ τὴν πρὸς πάντας τοὺς πλησίον ἀγάπην. Τότε ἐπὶ τῆς γῆς ἡμῶν καθόλου δὲν θὰ ὑπῆρχον τοσαῦται συμφοραί· ἡ δὲ ζωὴ ἡμῶν θὰ ἦτο τὰ μάλιστα ὁμοία πρὸς τὴν τῶν ἡμετέρων προπατόρων *ἐν τῷ παραδείσῳ τῆς τρυφῆς* ζωήν. Ἂς ἐκπληρῶμεν προθύμως τὴν τοῦ Κυρίου ἐντολὴν περὶ τῆς πρὸς τοὺς πλησίον ἀγάπης, καὶ πάσῃ δυνάμει ἂς πλησιάζωμεν τὴν ἐπίγειον ἡμῶν ζωὴν εἰς τὴν κατάστασιν τῆς τῶν ἡμετέρων προπατόρων *ἐν τῷ παραδείσῳ τῆς τρυφῆς* ζωῆς!

(*Ἀκολουθεῖ.*)

Ο ΝΕΑΝΙΑΣ.

Οἱ *καθ' ἡμᾶς χρόνοι προκόπτουσιν ἆρα ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἢ ἐπὶ τὸ χεῖρον;* Τὸ ζήτημα τοῦτο, πολλάκις καὶ παρὰ πολλῶν προταθὲν, πολλὰς καὶ ποικίλας ἔλαβε καὶ τὰς λύσεις.

Ἀλλ' οἱ καιροὶ δὲν εἶναι, καθ' ἑαυτοὺς, οὔτε καλοὶ οὔτε κακοί· ἀποβαίνουσι δὲ τοῦτο ἢ ἐκεῖνο διὰ μόνης τῆς χρήσεως τῶν συγχρόνων ἀνθρώπων. Τὸ ζήτημα λοιπὸν ἔπρεπε κυρίως νὰ τεθῇ οὕτως· Οἱ *ἄνθρωποι προβαίνουσιν ἆρα ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἢ ἐπὶ τὸ χεῖρον;*

Ἀλλ' ἡ τοιάδε ἢ τοιάδε κατάστασις τῶν μελλόντων ἀνθρώπων καὶ χρόνων προσδιορίζεται ἐν μέρει ἐκ τῶν σήμερον ζώντων ἀνθρώπων. Τούτων αἱ ἀρεταὶ ἢ αἱ κακίαι, τὰ φῶτα ἢ αἱ πλάναι, ἡ τρυφὴ ἢ ἡ τῶν ἠθῶν αὐστηρότης, προοιμιάζονται τὴν μοῖραν τῶν ἀπογόνων· γενεαὶ γεννῶσι γενεὰς, καὶ ὁ μέλλων αἰὼν εἶναι τέκνον τοῦ παρόντος. Ἀκούσατε, γονεῖς, μεριμνῶντες περὶ τοῦ μέλλοντος τῶν ὑμετέρων τέκνων· εἰς τὰς χεῖρας ὑμῶν εὑρίσκεται ἐναποκειμένη ἡ μέλλουσα αὐτῶν τύχη, καὶ περὶ τῆς μελλούσης εὐδαιμονίας ἢ κακοδαιμονίας αὐτῶν ἀπὸ τοῦδε δύνασθε νὰ βεβαιωθῆτε. Γονεῖς, μεριμνῶντες περὶ τοῦ μέλλοντος τῶν ὑμετέρων τέκνων; ἐρωτήσατε τὴν καρδίαν ὑμῶν· ἐξεπληρώσατε ἆρα

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πάντα τὰ πρὸς τὰ τέκνα ἡμῶν χρέη, τὰ ἐπιβαλλόμενα ὑμῖν ὑπὸ τῆς ἱερᾶς φωνῆς τῆς φύσεως; Δὲν ἐρωτῶ ὑμᾶς εἰ διὰ τῶν καθημερινῶν φροντίδων ἐπορίσθητε διὰ τὰ τέκνα ὑμῶν ἀξίας λόγου προσόδους, ἢ μέλλετέ ποτε νὰ καταλείψητε εἰς αὐτὰ ἱκανὴν περιουσίαν· ἀλλὰ τοῦτο ἐρωτῶ, εἰ ἐνεπνεύσατε εἰς αὐτὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἀρετῆς ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε τὸ ἱερὸν τοῦτο κειμήλιον νὰ μὴ διεκφύγῃ αὐτὰ ποτὲ, ἀλλὰ νὰ διαμείνῃ πάντοτε ἱερόν· εἰ ἐφροντίσατε νὰ ἀναπτυχθῶσι μὲν αἱ φυσικαὶ τούτων δεξιότητες διὰ καλῆς ἀνατροφῆς, νὰ ἐκτείνωσι δὲ τὰς γνώσεις αὐτῶν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε νὰ ἦναι ἱκανὰ νὰ πορίζωνται ὅσον δυνατὸν πλειότερα· καὶ εἰ, τέλος, ἐξησκήσατε αὐτὰ εἰς τὴν ἐγκράτειαν καὶ τὴν αὐστηρότητα εἰς τρόπον, ὥστε νὰ ὑπομένωσιν ἀγογγύστως ὅσον δυνατὸν πλειοτέρας στερήσεις καὶ κακοπαθείας. Ἐὰν ἡ συνείδησις ὑμῶν ἀποκρίνηται, Ναὶ, ἡ τύχη τῶν ὑμετέρων τέκνων εἶναι τότε ἐξησφαλισμένη, καὶ ἡ εὐδαιμονία αὐτῶν ἐστηρίχθη εἰς ἀκραδάντους βάσεις. Ἐναπόθεσθε τότε πάσας ὑμῶν τὰς μερίμνας ἐπὶ τὸν οὐράνιον πατέρα, ὅστις θέλει διοικήσει τὰ πάντα πρὸς τὸ συμφέρον τῶν τέκνων, καθὼς προύνόησε καὶ περὶ τῆς σωτηρίας τῶν γονέων.

Οἱ καθ' ἡμᾶς χρόνοι προβαίνουσιν ἄρα ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἢ ἐπὶ τὸ χεῖρον; Τοῦτο κρέμαται ἀπὸ τῆς ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἢ ἐπὶ τὸ χεῖρον προόδου τῶν ἡμετέρων ἀπογόνων. Παρατηρήσατε πρὸ πάντων τὴν νεολαίαν τῶν συνδημοτῶν ὑμῶν· διότι εἰς ταύτης τὰ ἤθη, τὰς κλίσεις, τὰς σπουδὰς καὶ τὰς ἀσχολίας, ὡς εἰς προφητικὰ κάτοπτρα, θέλετε ἀναγνώσει τὸ εὔδαιμον ἢ δυστυχὲς μέλλον τῆς πόλεως ἢ τοῦ χωρίου ὑμῶν, ἴσως καὶ μέχρις ἐποχῆς, τῆς ὁποίας ὑμεῖς δὲν θέλετε εἶσθαι αὐτόπται.

Παρατηρήσατε τοὺς περικυκλοῦντας ὑμᾶς νεανίσκους. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ κάθησθε αὐστηροὶ κριταὶ τῶν παρεκτροπῶν τῆς ἡλικίας αὐτῶν, οὐδὲ νὰ καταδικάζητε αὐτοὺς τοσοῦτον αὐστηρῶς, εἴποτε, παράφοροι ὑπὸ τοῦ ἀκρατοῦς τῶν αἰσθημάτων αὐτῶν, νεανιεύονται κατά τι παρὰ τὸ προσῆκον· διότι τίς ἀγνοεῖ τὰς ἀμετρίας, αἵτινες συνοδεύουσι συνήθως ταύτην τὴν ἡλικίαν, καθ' ἣν ὁ ἄνθρωπος ἐξ ἡμισείας μὲν παῖς, ἐξ ἡμισείας δὲ ἀνὴρ, ζῇ ὡς

Δημοσία Κεντρική Βιβλιοθήκη Πάτρων

ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπὸ τὰς πλάνας φαντασίας ζωηροτάτης καὶ τὰ μάλιστα ἀνθηρᾶς; Γέροντες δύσκολοι καὶ γογγυστικοὶ, ἐνθυμήθητε τὸν καιρὸν τῆς νεότητος ὑμῶν! Ἀλλὰ παρατηρήσατε· οἱ νέοι οὗτοι ἔχουσιν ἄρα καρδίαν εὐαίσθητον πρὸς αἰσθήματα εὐγενῆ καὶ πρὸς ἔρωτα τῆς ἀγαθότητος καὶ δικαιοσύνης, ἢ τὰ θέλγητρα τῆς ἀρετῆς καὶ τὸ ὕψος τῆς πίστεως καὶ τῶν θρησκευτικῶν πεποιθήσεων δὲν ἐπενεργοῦσι πλέον εἰς τὰς ἐσκληρυμμένας καρδίας αὐτῶν; Παρατηρήσατε· ὀργὴ ἄρα εἰς αὐτοὺς ὁρμὴ πρὸς σοβαρὰς καὶ ὠφελίμους γνώσεις καὶ ἀσχολίας, ἢ ἀπαυδήσαντες πρὸς πᾶσαν αὐστηρὰν δραστηριότητα, παρεδόθησαν εἰς τὴν ἀργίαν καὶ τὰς ἡδονάς; Παρατηρήσατε· προτιμῶσιν ἄρα τὰς εὐγενεῖς τέρψεις, αἵτινες μετὰ τοῦ σώματος κρατύνουσι συγχρόνως τὴν καρδίαν καὶ τὸ πνεῦμα, ἢ παραδίδονται συχνότερον καὶ προθυμότερον εἰς ἀγρίας ὑλικὰς ἡδονὰς, αἵτινες διὰ τοῦ σώματος ἀδυνατίζουσι καὶ φαρμακεύουσι καὶ νοῦν καὶ καρδίαν;

Βαθεῖα λύπη κατασπαράττει τὴν καρδίαν τῶν φιλογενῶν πολιτῶν, ὅταν βλέπωσι τὰς ἐλπίδας τῆς πατρίδος ἀπομαραινομένας εἰς τὸ ἄνθος ἥβη τῆς ἡλικίας αὐτῶν διὰ τῆς φθοροποιοῦ ἐρυσίβης πασῶν τῶν κακιῶν· ὅταν βλέπωσι τὴν νεολαίαν τῶν χωρίων νὰ προβαίνῃ εἰς ἡλικίαν ὑπὸ τὸν ζόφον ζωώδους καὶ ἀγρίας ἀνατροφῆς, παρημελημένη εἰς ἀχρεῖα σχολεῖα, καὶ δι' ἀμάθειαν ἢ κακὴν συνήθειαν ζημιουμένη τὴν τιμαλφεστέραν ἐποχὴν τῆς ζωῆς αὐτῆς· ὅταν βλέπωσιν αὐτὴν νὰ συρρέῃ ἀπὸ τοῦ ἁρότρου εἰς τὰ παιγνίδια καὶ τὰ μεθοκοπήματα, μὴ κατέχουσα πλέον τι ἐκ τῶν τῆς θρησκείας, εἰ μὴ μηχανικάς τινας ἐκστηθίσεις, καὶ μὴ διακρίνουσα ἄλλα θρησκευτικὰ χρέη, εἰ μὴ μηχανικάς τινας τοῦ σώματος ἀσχολίας, καὶ παραδιδομένη εἰς πάντα τὰ ἐλαττώματα τῶν καθ' ἡλικίαν προβεβηκότων μετὰ τῆς ἀγρίας φλογὸς τῆς συνήθους εἰς τὴν νεαρὰν αὐτῆς ἡλικίαν, καὶ διανοίγουσα τὸ μὴ ἐξησκημένον πνεῦμα αὐτῆς εἰς τὰς φθοροποιοὺς προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίας τῶν γερόντων! Κατασπαράσσεται ἡ καρδία τῶν φιλογενῶν πολιτῶν, ὅταν βλέπωσι τὴν ἐν ταῖς πόλεσι νεολαίαν τῶν κατωτέρων τάξεων ἐπίσης κακῶς ἀνατρεφομένην, ὡς καὶ τὴν νεολαίαν τῶν χωρίων, καὶ συνάπτουσαν μάλιστα, πρὸς διάκρισιν,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μετὰ τῆς ἀγροίκου τραχύτητος ἐκείνης καὶ τὰς λεπτοτέρας παραφορὰς καὶ πακίας τῶν πόλεων· ὅταν βλέπωσι τὴν νεολαίαν τῶν ὑψηλοτέρων καὶ πλουσιωτέρων τάξεων ἀποδειλιῶσαν μὲν πρὸς τὸ σπουδαῖον ἐπωφελῶν ἀσχολιῶν, ἐκμεθύσκουσαν δὲ τὴν ἑαυτῆς φαντασίαν δι' ἀκρατῶν ὀνειροπολημάτων ἀχρείων βιβλίων, ἐξυψοῦσαν δὲ εἰς κυριώτερον ἔργον τοῦ βίου αὐτῆς τὴν ἡδυπάθειαν καὶ καινοπρέπειαν, κατὰ δὲ τὰς ὥρας τῆς ἀργίας δυσαρέστως εἰς κατηναγκασμένας τινὰς ἐπωφελεῖς ἐργασίας ἀσχολουμένην· ἀντὶ δὲ τοῦ ἐναβρύνεσθαι εἰς μεγαλοψυχίαν, ἰσχὺν τοῦ πνεύματος, ἐγκράτειαν καὶ εὐγενῆ φρονήματα, ἀρεσκομένην εἰς κακοήθεις διατριβὰς, καὶ ἐγκαυχωμένην εἰς τὴν κατὰ πάντα τὰ εἴδη τῆς τρυφῆς καὶ ἀκρασίας πολυπειρίαν αὐτῆς· νομίζουσαν δὲ ἔνδοξον πρᾶγμα τὸ διασπαθᾶν μετ' ἴσης κουφότητος τὰς τιμαλφεστέρας ὥρας τοῦ βίου καὶ τὴν περιουσίαν τῶν πατέρων αὐτῆς, καὶ μόλις ὑποκύπτουσαν ἐνίοτε εἰς τὸν ζυγὸν τῆς φιλοπονίας, μόνον ὅπως ἔχῃ νὰ δαπανᾷ ἀδιακόπως εἰς τὰ παμφάγα αὐτῆς πάθη.

Ἀλλ' ὅμως τὰ ἐλεινὰ ταῦτα πλάσματα, αἱ ματαιωθεῖσαι ἐλπίδες, ἡ λύπη τῶν οἰκογενειῶν καὶ τῆς πατρίδος αὐτῶν, ἀποτελοῦσι κατ' εὐτυχίαν τὸν σμικρότερον ἀριθμόν. Μεγαλείτερος εἶναι ὁ ἀριθμὸς ἐκείνων, ὅσοι, οὔτε εἰς τὰς κακίας ἐξαιρέτως διαπρέποντες οὔτε εἰς τὰς ἀρετὰς, ὁδεύουσι μετριοφρόνως τὴν ὁδὸν τῶν πατέρων αὐτῶν. Ὑπάρχουσι δὲ καὶ πολλοὶ μεταξὺ τῆς νεολαίας τῶν ἐναρέτων, οἵτινες ἐξέχουσι τοῦ πολλοῦ ὄχλου τῶν συνομηλίκων αὐτῶν διὰ τὴν ἐμβρίθειαν τοῦ χαρακτῆρος, τὴν σπουδαιότητα εἰς τὰς ἀσχολίας καὶ τὴν τῶν ἠθῶν ἀφέλειαν, μέλλοντες νὰ ἐπιχύσωσιν εὐδαιμονίαν ἐπὶ τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν, δόξαν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τῶν γονέων, καὶ εὐλογίαν ἐπὶ τὴν φιλτάτην αὐτοῖς πατρίδα.

Νεανία, ὅστις ἂν ἦσαι, εἰς τοῦ ὁποίου τὰς χεῖρας θέλουσι περιελθεῖ τὰ ἐνταῦθα γραφόμενα, μὴ ἀποῤῥίψῃς αὐτά· διότι περιέχουσι λόγους δυναμένους νὰ ἐξασφαλίσωσι τὴν εὐθαιμονίαν ἀπάσης τῆς ζωῆς σου. Ἐνταῦθα συζητεῖται ὅλη σου ἡ ὕπαρξις, τὸ μέλλον σου, ἡ εὐδαιμονία ἢ ἡ ἀπώλειά σου, τὰ τιμαλφέστερα

Δημόσιο Κεντρικό Βιβλιοθήκη Βέροιας

συμφέροντα τῇ ψυχῇ σου .... συντόμως δ' εἰπεῖν, ἐνταῦθα γέ-νεται λόγος περὶ τῆς θρησκείας σου.

Μὴ σὲ φοβήσῃ ὑποψία τις, μήπως οἱ λόγοι οὗτοι, οἱ ἀπευθυνόμενοι πρὸς τὴν ψυχήν σου, εἶναι προδιοίκησίς τις καὶ εἰσαγωγὴ εἰς πλήρεις κατηφείας παραινέσεις, συντεινούσας νὰ σὲ πείσωσι νὰ ἀπαρνηθῇς μὲν τὰς τέρψεις τῆς νεανικῆς σου ἀνθηρᾶς ἡλικίας, νὰ μεταλλάξῃς δὲ φύσιν, καὶ νὰ ἀποκασταθῇς ταπεινόφρων, ὑποπτος, σύννους καὶ ψυχρὸς, ὡς ὁ ὑπὸ τὸ ἄχθος τῶν ἐτῶν καταπίπτων ἐσχατόγηρος. Οὐχί! ἡ ἱερά σου θρησκεία δὲν κατακρίνει τὰς τέρψεις σου, ἐν ὅσῳ δὲν σὲ καταισχύνουσιν, οὐδὲ βλάπτουσι τὴν τιμὴν, τὴν ἡσυχίαν καὶ τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ πλησίον σου. Ἀλλ', ἐὰν τυχὸν αἱ τέρψεις σου ἦναι, ἃ ἀποβῶσι τοιούτων κακῶν ἀποτελεσμάτων πρόξενοι, δὲν ὀφείλεις ἄρα σὺ αὐτὸς νὰ κατακρίνῃς καὶ νὰ βδελυχθῇς αὐτάς; Μὴ ἀποδειλιάσῃς πρὸς τοῦτοις δι' ὑποψίαν, ὅτι ἡ φωνὴ τῆς θρησκείας θέλει σὲ ἐκφοβεῖ διὰ φρικτῶν περιγραφῶν τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἀπωλείας. Οὐχί! αὐταὶ αἱ εἰκόνες τότε μόνον ἤθελον ἐμπλήσει φόβου τὴν ψυχήν σου, ὅτε μὴ ἐφλέγεσο ὑπὸ τῶν πληροφοριῶν τῆς ἱερᾶς ἡμῶν θρησκείας. Ὅστις δὲ διατηρεῖ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ τὰς ἱερὰς ταύτας ἀληθείας, εἰς τοῦτον φαίνεται οὐχὶ μόνον ὁ βίος τερπνὸς, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ θάνατος ἱλαρός.

Εἶναι πιθανὸν νὰ σὲ διαταράττωσιν ἐνίοτε δισταγμοί. Εἶναι ἐπόμενον νὰ συμβαίνῃ τοῦτο, καθ' ὃν καιρὸν τὸ πνεῦμά σου ἀποβάλλει τὰς ἰδέας τῆς παιδικῆς σου ἡλικίας, ἵνα πληρωθῇ τῶν βασίμων πληροφοριῶν τῆς ἀνδρικῆς· ἀλλ' οἱ δισταγμοί σου δὲν εἶναί τι πλέον, ἢ δισταγμοί· δὲν εἶναι ἀλήθειαι. Ἐκβαίνων τοῦ σκότους τῆς πρώτης σου νεότητος, ἔνθα διῆγες ἡσύχως, διότι ἐσκέπτεσο ὀλίγον, ἐμβαίνεις ἤδη εἰς τὸ φῶς τῆς προβεβηκυίας ἡλικίας· τὸ φῶς τοῦτο ἀμαυροῖ σου τὴν ὄψιν· οἱ ὀφθαλμοί σου δὲν δὲν δύνανται εἰσέτι νὰ ὑπομείνωσιν αὐτό· πλανᾶσαι εἰς ἀμυδρὸν λυκαυγές· οἱ ὀφθαλμοί τοῦ νοός σου δὲν εἶναι ἱκανῶς ἰσχυροὶ ἵνα βλέπωσιν εἰς τὸ φῶς. Ἐντεῦθεν οἱ δισταγμοὶ ἀτελοῦς φωτισμοῦ· ἐντεῦθεν ἡ ταραχή σου· ἀλλ' ἐντελὴς φωτισμὸς θέλει σὲ ἐξιλεώσει πρὸς σὲ αὐτὸν, θέλει σὲ προσαγάγει εἰς τὸν διέποντα Θεὸν,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καὶ ζωοποιήσει πάλιν διὰ τοῦ οὐρανίου πνεύματος, ὅπερ διαφαίνεται διὰ τοῦ βίου καὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ καθοδηγεῖ ἡμᾶς εἰς τὴν ἐν οὐρανοῖς αἰωνίαν ἡμῶν ὕπαρξιν.

Ἡ θρησκεία διαφλέγει τὸ στῆθός σου. Δὲν δύνασαι, πλὴν ἐὰν ἦσαι παράφρων, νὰ ἀρνηθῇς ὅτι ψυχή τις ζωοποιεῖ σου τὸ σῶμα, οὐδ' ὅτι ὁ Θεὸς κυβερνᾷ τὰ σύμπαντα, οὐδ' ὅτι ἡ ἀλήθεια διαυγάζει ἀπὸ τῶν θείων παραγγελμάτων τοῦ Σωτῆρος. Νεανία· προχώρησον ἔτι ἐν βῆμα· τόλμα νὰ διαμείνῃς πιστὸς εἰς τὴν θρησκείαν. Νέος εὐσεβὴς κινεῖ τὸν σεβασμὸν ἁπάντων· διότι προϋποθέτει ἐν αὐτῷ ἰσχὺν μὲν καρδίας καὶ διανοίας, ἣν δυσκόλως δύναταί τις νὰ προσδοκᾷ ἐκ τῆς ἡλικίας αὐτοῦ, γενναιοψυχίαν δὲ, καταχλευάζουσαν τὴν κουφόνοιαν τῶν ὁμηλίκων, καὶ ἰσχὺν χαρακτῆρος μὴ ὑποκρυπτομένην, ἀλλὰ διαυγάζουσαν διὰ φρονημάτων, λόγων καὶ πράξεων.

Ὁμολόγει τὴν θρησκείαν σου διὰ τῶν φρονημάτων, καὶ θέλεις ἰδεῖ ἐξαφανιζομένους τοὺς δισταγμούς, οἵτινες τυχὸν ἐδέσποζόν σου εἰσέτι. Τότε θέλεις ἀνακτήσει πάλιν τὴν τῆς ψυχῆς σου γαλήνην, τὴν ὁποίαν ἤθελες διόλου ἀπολέσει διὰ τῶν ὀνειροπολημάτων τῆς φαντασίας σου.

Ὁμολόγει τὴν θρησκείαν σου διὰ τῶν λόγων. Ἀπόφευγε πάντα αὐθάδη καὶ ἀνόητον χλευασμὸν τῶν ἱερωτέρων αἰσθημάτων τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, καὶ κατανόησον ὅτι ἡ ταπεινοφροσύνη, ἐν ᾗ ὁ ἀμαθὴς προσκυνεῖ τὸν παντοκράτορα καὶ παντοδύναμον Θεὸν, δὲν εἶναι ὀλιγώτερον σεβαστὴ παρὰ τὴν ῥητορικωτάτην καὶ πλήρη ἐμβριθῶν αἰσθημάτων προσευχὴν τοῦ σοφοῦ· καθὼς καὶ τῆς πενιχρᾶς χήρας τὰ δύο λεπτά, τὰ ὁποῖα αὐτὴ ἐν συντετριμμένῃ καρδίᾳ ἔβαλεν εἰς τὸ γαζοφυλάκιον, ἐφάνησαν εἰς τὸν Σωτῆρα πλειότερα παρὰ τὰ πλούσια δῶρα τῶν βαθυπλούτων. Δὲν ὑπάρχει εἰ μὴ εἷς μόνος Θεός· αὐτὸν προσκυνοῦσιν οἱ πάντες ἄνθρωποι, εἰ καὶ ἕκαστος αὐτῶν κατὰ διάφορον ἔννοιαν. Ὁ Θεὸς δὲν ἐξετάζει τὸ μικρότερον ἢ μεγαλείτερον ὕψος τῆς προσευχῆς αὐτῶν, ἀλλ' ἐν τίνι καρδίᾳ καὶ πίστει προσεύχονται. Οὕτω καὶ ἐπίγειός τις πατὴρ διὰ τῆς αὐτῆς ἀγάπης προσφέρεται πρὸς πάντα

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

αὐτοῦ τὰ τέκνα ἀνεξαιρέτως, μὴ παρατηρῶν εἰ εἶναι προβεβηκότα τὴν ἡλικίαν, ἢ ψελλίζουσιν ἔτι τὰς υἱϊκὰς αὐτῶν εὐχάς.

Ὁμολόγει τὴν θρησκείαν σου διὰ τῶν ἔργων. Δὲν εἶναι μόνον ἡ ὄντως θρησκεία σου τὸ τί σκέπτεσαι, ἀλλὰ τὸ τί πράττεις. *Ἕκαστον γὰρ δένδρον ἐκ τοῦ ἰδίου καρποῦ γινώσκεται* (α), εἶπεν ὁ Κύριος. Χωρὶς εὐγενῶν ἔργων οἱ εὐγενέστεροι στοχασμοί σου εἶναι οὐδενὸς λόγου ἄξιοι, καὶ χωρὶς ἀγαθῶν ἔργων νεκρὰ εἶναι ἡ ἀκριβεστάτη σου πίστις.

Νεανία, ἄρχε σεαυτοῦ. Μέγα ἀγαθὸν εἶναι τὸ ἐμπνέειν σέβας εἰς ἄλλους. Αἱ σπουδαί σου καὶ οἱ ἀγῶνές σου τεινέτωσαν εἰς τὴν τιμὴν καὶ τὴν δόξαν. Ἐν τῇ ἐξουσίᾳ σου ἔχεις τοῦ θριάμβου τὰς ἀφορμάς· γυμνάζου εἰς τὸ ἄρχειν σεαυτοῦ, ἵνα μηδέποτε τιμωρῆσαι ὑπὸ τῆς μεταμελείας. Βεβαίως, πολλάκις θέλεις στερεῖσθαι τῆς ἀναγκαίας φρονήσεως, ἵνα σταθμίζῃς πάσας τὰς περιστάσεις καὶ τὰ ἀποτελέσματα τῶν λόγων καὶ πράξεών σου· πρέπει νὰ ἀποκτήσῃς ἔτι πολλὴν πεῖραν, ἵνα ἐκτιμᾷς τὰ πάντα ἀξίως. Ἀλλ', ἐὰν λείπῃ σοι ἐνίοτε ἡ ἀπαιτουμένη βιωτικὴ σύνεσις καὶ γνῶσις τῶν ἀνθρώπων, μάθε ὅτι ὑπάρχει τιμιώτερόν τι παρὰ τὴν κοινὴν ταύτην βιωτικὴν σύνεσιν καὶ πάσης πείρας ἀνώτερον, — ἡ ἐν Εὐαγγελίοις θεία τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ διδασκαλία· *Πάντα, ὅσα ἂν θέλητε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, οὕτω καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς* (β). Φεῦγε πᾶσαν ἀδικίαν, ὑπὸ οἱονδήποτε παρίσταταί σοι ὄνομα. Ἔσο συγκαταβατικὸς εἰς τὰς περὶ τῶν ἄλλων κρίσεις σου, αὐστηρὸς δὲ εἰς τὰς περὶ σεαυτοῦ. Ἔσο ἀληθινὸς καὶ πιστὸς εἰς τοὺς λόγους, τοὺς ὁποίους προφέρεις· προνοητικὸς δὲ εἰς τοὺς λόγους, τοὺς ὁποίους ἀκούεις. Ἔσο φιλάνθρωπος εἰς τὰς πρὸς ἀγνώστους πράξεις σου· σταθερὸς καὶ πιστὸς εἰς τοὺς φίλους σου· γενναῖος πρὸς τοὺς ἐχθρούς σου. Προστάτευε τὰ δίκαιά σου χωρὶς πικρίας, οὐδέποτε δὲ διὰ παραδιάσεως εὐλόγων δικαιωμάτων τοῦ ἀντιπάλου σου.

Ταῦτα, νεανία, εἶναι χριστιανισμός· καὶ ταῦτα πάντα περιέ-

(α) Λουκ. ϛ'. 44.
(β) Ματθ. ζ'. 12.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

χονται ἐν ταῖς ἑξῆς παραγγελίαις· Ἀγάπα τὸν Θεὸν ὑπὲρ πάν ἄλλο· τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. Πολιτεύου πρὸς τὸν πλησίον σου, κατὰ τὰς διαφόρους αὐτοῦ σχέσεις, ὡς ἤθελες πολιτεύεσθαι καὶ πρὸς σὲ αὐτὸν, εἰ εὑρίσκεσο ἐν τῇ θέσει αὐτοῦ.

Εὔκολον μὲν εἶναι νὰ πράττωμεν καλὰ καὶ γενναῖα, ὅταν πανταχοῦ ἔχωμεν ἐνώπιον ἡμῶν καλῶν καὶ γενναίων παραδείγματα· δυςχερὲς δὲ, καὶ σχεδὸν ἀδύνατον, νὰ διατηρήσωμεν ἄσπιλον τὴν καθαρὰν τῆς καρδίας ἡμῶν εὐγένειαν, ὅταν ἔχωμεν ἀδιαλείπτως πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τὰ παραδείγματα τοῦ κακοῦ καὶ τῆς χαμερπείας. Διὰ τοῦτο ἔσο συνετὸς εἰς τὴν ἐκλογὴν τῆς συναναστροφῆς σου. Φεῦγε τὰς συναναστροφὰς, περὶ ὧν τὰ ἴδιά σου ἀδιάφθορα αἰσθήματα βεβαιοῦσί σε ὅτι εἶναι σκανδαλώδεις καὶ κακαί. Προκριτώτερον νὰ μείνῃς χωρὶς φίλου, ἢ νὰ ἔχῃς τοιοῦτον, παρ' οὗ νὰ μὴ ἐλπίζῃς ψυχῆς καὶ καρδίας ὠφέλειαν.

Ἁγνὸν, ὡς τὴν καρδίαν σου, διατήρει τὸ σῶμά σου. Οὐαί σοι, ἐὰν τὸ δηλητήριον τῆς τρυφῆς φαρμακεύσῃ τὸ αἷμά σου, καὶ πέσῃς θῦμα τῶν ἐπιθυμιῶν σου, ἀποδειχθεὶς ἄπιστος πρὸς σεαυτὸν, πρὸς τὰς ἐνδομύχους εὐχὰς τῶν γονέων σου, πρὸς αὐτὸν τὸν Θεόν. Τίμα αὐτὸς σεαυτὸν, καὶ θέλεις τιμηθῆ καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων. Ἡ μακαρία συναίσθησις τῆς ἁγνότητος τῆς ψυχῆς παρέχει ζωηροτέραν ἀγαλλίασιν παρὰ τὰς παρεκτροπὰς τῶν πονηρῶν· ἡ δὲ συνείδησις τῆς ἀθωότητός σου εἶναι ἡ τιμαλφεστέρα πασῶν ἀδονή.

Νεανία, γίνου μέγας καὶ ἀγαθός. Ἔσο ἡ δόξα τοῦ οἴκου σου, τὸ καύχημα τῶν συγγενῶν σου, τὸ ἐγκαλλώπισμα τῆς πατρίδος σου. Ἐπὶ σοὶ κεῖνται ταῦτα. Ἰδοὺ ἐνώπιόν σου ἀνοίγεταί σοι ὁ βίος, καὶ προσδοκᾷς ἔνδοξον μέλλον· μὴ ἐξαφανίσῃς σὺ αὐτὸς τὰς περὶ σοῦ χρηστὰς ταύτας ἐλπίδας.

* * *

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΦΕΝΕΛΩΝΟΣ

ΔΙΑΛΟΓΟΙ ΤΡΕΙΣ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΡΗΤΟΡΕΙΑΣ ΕΝ ΓΕΝΕΙ,

ΚΑΙ ΠΕΡΙ

ΤΗΣ ΡΗΤΟΡΕΙΑΣ ΤΩΝ ΙΕΡΟΚΗΡΥΚΩΝ ΕΝ ΜΕΡΕΙ (α).

Α. Σημείωσαι προσέτι ὅτι οἱ πλεῖστοι τῶν μὴ ἐκγυμνασθέντων τοὺς λόγους δὲν προπαρασκευάζονται ἀρκούντως. Ἔπρεπε νὰ μελετῶσι μετ' ἐπιστασίας τὸ ἀντικείμενον, νὰ ἑτοιμάζωσι τὰ δυνάμενα νὰ συγκινήσωσι σχήματα, καὶ νὰ δίδωσιν εἰς ταῦτα πάντα τάξιν τινὰ, δυναμένην κάλλιον νὰ βάλλῃ ὑπ' ὄψιν τῶν ἀκροατῶν τὰ πράγματα.

Β. Πολλάκις ὡμίλησας περὶ τῆς τάξεως ταύτης· θέλεις ἄλλο τι παρὰ τὴν διαίρεσιν; Μήπως ἔχεις καὶ ἄλλην τινὰ περὶ ταύτης ἰδέαν;

Α. Νομίζεις ὅτι ἀστεΐζομαι· καὶ ἐν τούτῳ τῷ ἄρθρῳ δὲν εἶμαι ὀλιγώτερον παράδοξος, ἢ ἐν τοῖς ἄλλοις.

Β. Φρονῶ ὅτι ὁμιλεῖς σπουδάζων.

Α. Μὴ ἀμφιβάλλῃς. Ἐπειδὴ ἅπαξ ἐπελαβόμεθα τῶν τοιούτων, θέλω σοὶ δείξει καὶ πόσον ἡ τάξις λείπει ἀπὸ τῶν πλείστων ῥητόρων.

Β. Ἐπειδὴ ἀγαπᾷς τοσοῦτον τὴν τάξιν, αἱ διαιρέσεις βεβαίως δὲν σοὶ δυσαρεστοῦσιν.

Α. Πολὺ ἀπέχω τοῦ ἐπιδοκιμάσαι αὐτάς.

Β. Καὶ διὰ τί; Δὲν δίδουσι τάξιν εἰς τοὺς λόγους;

Α. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δίδουσι τάξιν μόνον κατὰ τὸ φαινόμενον. Μάλιστα καθιστῶσι ξηρὸν καὶ βεβιασμένον τὸν λόγον· κόπτουσιν αὐτὸν εἰς δύο ἢ τρία μέρη, ἅτινα διακόπτουσι τὴν ἐνέργειαν τοῦ ῥήτορος καὶ τὸ ἀποτέλεσμα, ὅπερ ἐδύνατο νὰ προξενήσῃ· πλὴν δὲν ὑπάρχει ἐν τούτῳ ἀληθὴς ἑνότης, ἀλλ' εἶναι δύο ἢ τρεῖς λόγοι διάφοροι, συνδεδεμένοι διά τινος αὐθαιρέτου

(α) Ὅρα Ἐτ. Δ'. Ἀριθμ. 8. σελ. 373—381.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

συνδέσεως. Οἱ λόγοι τῆς σήμερον, τῆς χθὲς καὶ τῆς προχθὲς, οἵτινες, ὡς λόγοι τοῦ τεσσαρακονθημέρου, ἔχουσι σχέδιόν τι συνεχὲς, ἀποτελοῦσι τοιοῦτο ὅλον, οἷον καὶ τὰ τρία ταῦτα μέρη τοῦ λόγου τούτου.

Β. Ἀλλὰ τί εἶναι λοιπὸν ἡ τάξις κατὰ σέ; Ὁποία σύγχυσις ἤθελεν ὑπάρχει ἐν λόγῳ, οὐδεμίαν ἔχοντι διαίρεσιν!

Α. Νομίζεις ὅτι ἐν ταῖς δημηγορίαις τοῦ Δημοσθένους καὶ τοῦ Κικέρωνος ὑπάρχει σύγχυσις περισσοτέρα, ἢ ἐν τοῖς λόγοις τοῦ ἱεροκήρυκος τῆς ἐκκλησίας σου;

Β. Δὲν γνωρίζω· νομίζω ὅμως ὅτι οὐχί.

Α. Μὴ φοβοῦ μήπως σφαλῇς πολύ· αἱ δημηγορίαι τῶν μεγάλων ἐκείνων ἀνδρῶν δὲν εἶναι διηρημέναι ὡς οἱ σημερινοὶ λόγοι. Οὐ μόνον αὐτοὶ, ἀλλὰ καὶ ὁ Ἰσοκράτης καὶ οἱ ἄλλοι ἀρχαῖοι ῥήτορες δὲν ἠκολούθησαν ποτὲ τὴν μέθοδον ταύτην. Οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας οὐδ' ἐγνώριζον αὐτήν· ἐπὶ πολὺν δὲ χρόνον ἐκηρύττοντο λόγοι μὴ ἔχοντες διαιρέσεις. Τὸ διαιρεῖν τοὺς λόγους εἶναι ἐφεύρεσις νεωτέρα, ἐλθοῦσα εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τῶν σχολαστικῶν.

Β. Συμφωνῶ ὅτι ἡ σχολὴ εἶναι κακὸν παράδειγμα εἰς τὴν ῥητορείαν· ἀλλὰ ποία τις μορφὴ ἐδίδετο τὸ πάλαι εἰς τοὺς λόγους;

Α. Δὲν διῄρουν τὸν λόγον, ἀλλ' ἐχώριζον ἀκριβῶς πάντα, ὅσα ἔπρεπε νὰ χωρισθῶσι· προσδιώριζον τὴν θέσιν ἑκάστου πράγματος, καὶ ἐξήταζον μετὰ προσοχῆς εἰς ποῖον ἆρα μέρος τιθέμενον, προὐξένει μεγαλειτέραν ἐντύπωσιν. Πολλάκις πρᾶγμά τι, λεγόμενον ἐν τῇ ἀρχῇ, φαίνεται μηδὲν, ἀλλὰ τιθέμενον ἀλλαχοῦ, ἀποβαίνει ζωηρότερον, καθ' ὅσον ὁ ἀκροατὴς προδιατίθεται ἐξ ἄλλων πραγμάτων. Πολλάκις λέξις τις, καλῶς τοποθετουμένη, καθιστᾷ εἴπερ ποτε τὴν ἀλήθειαν καταφανεστέραν. Ἐνίοτε πρέπει νὰ καλύπτηται ἡ ἀλήθεια μέχρι τέλους· καὶ τοῦτο παραγγέλλει ὁ Κικέρων. Παντοῦ πρέπει νὰ ὑπάρχῃ ἄλυσίς τις ἀποδείξεων, ὧν ἡ μὲν πρώτη νὰ προπαρασκευάζῃ τὴν δευτέραν, ἡ δὲ δευτέρα νὰ ὑποστηρίζῃ τὴν πρώτην. Πρέπει κατ' ἀρχὰς νὰ δεικνύωμεν ἐν ὀλίγοις τὴν ὑπόθεσιν, καὶ νὰ προδιαθέτωμεν εὐνοϊκῶς τὸν ἀκροατὴν διά τινος προοιμίου μετρίου καὶ ἐλκυστικοῦ,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

διά τινος ἤθους εὐθύτητος καὶ εἰλικρινείας· ἔπειτα νὰ εἰσάγωμεν τὰ κεφάλαια· ἐφεξῆς νὰ διηγώμεθα τὰ πράγματα ἁπλῶς, εὐκρινῶς καὶ λεπτομερῶς, ἐπιστηρίζοντες ταῦτα ἐπὶ τῶν περιστάσεων, τὰς ὁποίας μετ' οὐ πολὺ μέλλομεν νὰ ἐκθέσωμεν. Ἐκ τῶν ἀρχῶν καὶ ἐκ τῶν γεγονότων ἐξάγομεν συμπεράσματα· πρέπει δὲ νὰ προπαρασκευάσωμεν οὕτω τὸν συλλογισμόν, ὥστε πᾶσαι αἱ ἀποδείξεις νὰ συμβοηθῶνται ὑπ' ἀλλήλων, ὅπως καταστῶσιν οὕτως εὐμνημόνευτοι. Πρέπει νὰ διαθέσωμεν οὕτω τὸν λόγον, ὥστε προϊὼν νὰ ἀποβαίνῃ σπουδαιότερος, καὶ ὁ ἀκροατὴς βαθμηδὸν νὰ αἰσθάνηται τὸ βάρος τῆς προκειμένης ἀληθείας· τότε πρέπει νὰ παριστῶμεν τὰς ζωηρὰς εἰκόνας, καὶ νὰ μεταχειριζώμεθα τὰ σχήματα, τὰ δυνάμενα νὰ διεγείρωσι τὰ πάθη. Πρὸς τοῦτο πρέπει νὰ γνωρίζωμεν τὴν σχέσιν καὶ τὸν σύνδεσμον, ὃν ἔχουσι τὰ πάθη πρὸς ἄλληλα. Ἐν πρώτοις τὰ εὐκολώτερον διεγειρόμενα, καὶ τὰ συντελοῦντα ἵνα διεγείρωσι καὶ ἄλλα· ἔπειτα τὰ παράγοντα τὰ μεγαλείτερα ἀποτελέσματα, δι' ὧν πρέπει νὰ ἀποπερατῶται ὁ λόγος. Εἶναι καλὸν νὰ γίνηται ἐν τέλει ἀνακεφαλαίωσις, περιέχουσα ἐν ὀλίγαις λέξεσιν ἅπασαν τὴν δύναμιν τοῦ ῥήτορος, καὶ ἐκτιθεῖσα ὑπ' ὄψιν τοῦ ἀκροατοῦ πᾶν ὅ,τι πειστικὸν εἶπε. Δὲν εἶναι ὅμως ἀναγκαῖον νὰ τηρῶμεν πάντοτε κατ' ἀκρίβειαν καὶ ἀπαρασαλεύτως τὴν τάξιν ταύτην. Ἑκάστη ὑπόθεσις ἔχει καὶ τὰς ἐξαιρέσεις καὶ τὰ ἰδιάζοντα αὐτῇ. Πρόσθες ὅτι καὶ ἐν αὐτῇ τῇ γενικῇ τάξει δύναταί τις νὰ εὕρῃ ποικιλίαν σχεδὸν ἄπειρον. Ἡ τάξις αὕτη, ἥτις σχεδὸν διαγράφεται καὶ ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος, δὲν δύναται, ὡς βλέπεις, νὰ ἐφαρμοσθῇ εἰς λόγον διῃρημένον εἰς τρία μέρη, οὔτε νὰ τηρηθῇ εἰς ἕκαστον μέρος ἰδιαιτέρως. Εἶναι λοιπόν, φίλε, ἀνάγκη τάξεως, ἀλλὰ τάξεως, ἥτις δὲν πρέπει νὰ γίνηται φανερὰ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τοῦ λόγου. Ὁ Κικέρων λέγει, ὅτι ἡ καλητέρα τάξις σχεδὸν πάντοτε εἶναι ἡ κεκρυμμένη, καὶ πρὸς ἣν ἀνεπαισθήτως συνοικειοῦται ὁ ἀκροατής. Λέγει μάλιστα ῥητῶς (διότι ἐνθυμοῦμαι καὶ τοὺς λόγους αὐτοῦ) ὅτι πρέπει νὰ κρύπτωμεν καὶ αὐτὸν τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐπιχειρημάτων, ὥστε νὰ μὴ δύνηταί τις νὰ ἀπαριθμήσῃ αὐτά, καίπερ διακεκριμένα ὄντα καθ' ἑαυτά· καὶ ὅτι ἡ διαίρεσις τοῦ λόγου

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δὲν πρέπει νὰ γίνηται πολὺ ἐπαισθητή. Ἀλλ' ἡ παχυλότης τῶν τελευταίων χρόνων εἰς τοσοῦτον προέβη, ὥστε δὲν δύνανται οἱ ἀκροαταὶ νὰ γνωρίσωσι τὴν διάθεσιν τοῦ λόγου, ἐὰν ὁ ὁμιλῶν μὴ προαναγγείλῃ τοῦτο ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ λόγου αὐτοῦ, καὶ μὴ διακόψῃ αὐτὸν ἐν ἑκάστῳ μέρει.

Γ. Ἀλλ' αἱ διαιρέσεις δὲν χρησιμεύουσιν ἵνα βοηθῶσι τὸ πνεῦμα καὶ τὴν μνήμην τοῦ ἀκροατοῦ;

Α. Ἡ διαίρεσις βοηθεῖ τὴν μνήμην τοῦ ὁμιλοῦντος· ἐν ᾧ τάξις τις φυσικὴ, οὐδόλως δηλοποιουμένη ὑπὸ τοῦ ἱεροκήρυκος, ἤθελε φέρει εὐκολώτερον τὸ τοιοῦτο ἀποτέλεσμα· διότι τὸ πνεῦμα ὁδηγεῖται κάλλιον ὑπὸ τῆς ἀληθοῦς τῶν πραγμάτων συνδέσεως. Ἀλλ' αἱ διαιρέσεις βοηθοῦσι μόνον τὸ πνεῦμα τῶν σπουδαστῶν, καὶ τῶν λοιπῶν τῶν ἐν ταῖς σχολαῖς πρὸς ταύτην τὴν μέθοδον συνοικειωθέντων. Εἰ δὲ ὁ λαὸς ἐνθυμεῖται τὴν διαίρεσιν κάλλιον τοῦ ἐπιλοίπου λόγου, τοῦτο προέρχεται, διότι περισσότερον τῶν ἄλλων πραγμάτων ἐπαναλαμβάνεται. Ἐν γένει δ' εἰπεῖν, τὰ εὐκατάληπτα καὶ τὰ πρακτικὰ εἶναι τὰ μᾶλλον εὐμνημόνευτα.

Β. Ἡ τάξις, ἣν σὺ προβάλλεις, εἶναι καλὴ εἴς τινας περιστάσεις· δὲν ἁρμόζει ὅμως καὶ εἰς πάσας· διότι δὲν εὑρίσκονται πάντοτε γεγονότα, ἀποτελοῦντα τὸ θέμα τοῦ λόγου.

Α. Ὅταν δὲν ὑπάρχωσι, δύναταί τις καὶ ἄλλοθεν νὰ κατασκευάσῃ τὸν λόγον· ἀλλ' οὐδεμία σχεδὸν ὑπόθεσις ὑπάρχει στερουμένη τούτων. Μία τῶν καλλονῶν τοῦ Πλάτωνος εἶναι, ὅτι τίθησι συνήθως, ἐν τῇ ἀρχῇ τῶν ἠθικῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων, ἱστορίας καὶ παραδόσεις, αἵτινες χρησιμεύουσιν ὡς θεμέλιον εἰς πάντα τὰ ἑπόμενα. Ἡ μέθοδος αὕτη ἁρμόζει πολὺ κάλλιον εἰς τοὺς κηρύττοντας τὴν θρησκείαν· διότι τὰ πάντα ἐν αὐτῇ εἶναι παράδοσις, ἱστορία καὶ ἀρχαιότης. Ἡ διδασκαλία τῶν πλειόνων ἱεροκηρύκων δὲν εἶναι τοσοῦτον κάρπιμος, οὐδὲ τοσοῦτον ἀποδεικτική, διότι δὲν ἀνέρχονται εἰς ταύτας τὰς πηγάς.

Β. Πολὺν ἤδη χρόνον ὁμιλεῖς, καὶ ἐντρέπομαι νὰ σὲ κρατήσω περισσότερον· ἀλλ' ἡ περιέργεια ἀναγκάζει με. Δός μοι τὴν ἄδειαν νὰ σ' ἐρωτήσω προσέτι καὶ ἄλλα τινὰ ζητήματα περὶ τῶν κανόνων τῶν λόγων.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βόλου

Α. Μετὰ χαρᾶς· διότι δὲν ἐκουράσθην· καὶ μένει μοι δὲ εἰσέτι ὀλίγος καιρὸς πρὸς συνδιάλεξιν.

Β. Θέλεις νὰ ἐξορίσῃς αὐστηρῶς ἀπὸ τῶν λόγων πάντας τοὺς ματαίους καλλωπισμούς· ἀλλὰ δίδαξόν με διὰ παραδειγμάτων καταληπτῶν πῶς νὰ διακρίνω αὐτοὺς ἀπὸ τῶν σταθερῶν καὶ φυσικῶν.

Α. Ἀγαπᾷς τὰ τερετίσματα ἐν τῇ μουσικῇ; Δὲν προτιμᾷς κάλλιον τοὺς ἀρρενωποὺς τόνους, τοὺς ἐξεικονίζοντας καὶ ἐκφράζοντας τὰ πάθη;

Β. Ἀναμφιβόλως. Τὰ τερετίσματα μόνον τέρπουσι τὸ οὖς, ἀλλ' οὐδὲν σημαίνουσιν, οὐδὲ διεγείρουσιν αἴσθημά τι. Ἄλλοτε ἡ εὐρωπαϊκὴ μουσικὴ ἦτο πλήρης τούτων· ἀλλ' ἤδη, ὅσα ἔχει, εἶναι ὀλίγα, καὶ μόλις διακρίνονται· ἤδη ἤρχισε νὰ πλησιάζῃ εἰς τὴν μουσικὴν τῶν ἀρχαίων. Ἡ μουσικὴ αὕτη εἶναι εἶδός τι ἐμπαθοῦς ἠθοποιΐας, καὶ ἔχει μεγάλην ἐπὶ τῶν ψυχῶν ἐπιρροήν.

Α. Ἐγνώριζον ὅτι ἡ μουσικὴ, πρὸς ἣν εἶσαι λίαν εὐαίσθητος, ἤθελέ μοι χρησιμεύσει νὰ σοὶ καταστήσω καταληπτὸν πᾶν ὅ,τι ἀποβλέπει τὴν ῥητορείαν. Πρέπει λοιπὸν νὰ ἀποβάλωμεν τὰ τερετίσματα καὶ ἀπὸ τῆς ῥητορείας διὰ τὸν αὐτὸν λόγον, δι' ὃν ἀποβάλλομεν αὐτὰ καὶ ἐκ τῆς μουσικῆς. Ἐννοεῖς ἤδη ὅτι ὀνομάζω τερετίσματα ἐν τοῖς λόγοις παρισώσεις τινὰς, περιόδους μονοτόνους, ἐπαναλαμβανομένας ἐκ διαλειμμάτων, καθὼς ἐν τῇ μουσικῇ αἱ ἐπῳδαί. Ἰδοὺ πῶς ἡ ψευδὴς ῥητορεία ὁμοιάζει πρὸς τὴν κακὴν μουσικήν.

Β. Ἀλλὰ ποίησόν μοι τοῦτο ὀλίγον τι εὐληπτότερον.

(*Ἀκολουθεῖ.*)

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΕΤΟΣ Ε'. ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ, ΤΗ 1 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1861. ΑΡΙΘ. 4.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΟΣ ΚΗΡΥΞ,

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ.

« Κήρυξον τὸν λόγον ».
Πρὸς Τιμόθ. Β'. Δ'. 2.

ΛΟΓΟΣ ΕΝΑΡΚΤΙΚΟΣ,

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΕΝ ΤΩ ΟΘΩΝΕΙΩ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩ

ΤΗ Θ' ΜΑΡΤΙΟΥ 1861,

ὑπὸ ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ ΒΙΜΠΟΥ,

ἐκτάκτου ἐν αὐτῷ τῆς θεολογίας καθηγητοῦ.

» Καὶ γὰρ ἐντεῦθεν τὰ μυρία ἐρύη κακὰ, ἀπὸ τῆς τῶν Γραφῶν ἀγνοίας· ἐντεῦ-» θεν ἡ πολλὴ τῶν αἱρέσεων ἐβλάστησε λύμη· ἐντεῦθεν οἱ ἠμελημένοι βίοι· ἐν-» τεῦθεν οἱ ἀκερδεῖς πόνοι. Ὥσπερ γὰρ οἱ τοῦ φωτὸς βίοι, ἀπεστερημένοι τούτου, » οὐκ ἂν ὀρθὰ βαδίσειαν· οὕτως οἱ πρὸς τὴν ἀκτῖνα τῶν θείων μὴ βλέποντες » Γραφῶν, πολλὰ ἀναγκάζονται καὶ συνεχῶς ἁμαρτάνειν, ἅτε δὴ ἐν σκότει χα-» λεπωτάτῳ βαδίζοντες ».

(Χρυσόστομος ἐν προοιμίῳ τῆς Ἑρμηνείας τῆς πρὸς Ῥωμαίους Ἐπιστολῆς.)

« Qui nescit Scripturas, nescit Dei virtutem ejusque sapientiam; igno-» ratio Scripturarum ignoratio Christi est ».

(Ἱερώνυμος ἐν τῷ προλόγῳ τοῦ εἰς Ἡσαΐαν ὑπομνήματος.)

Νεύσει τῆς θείας Προνοίας, εὐδοκίᾳ δὲ τῆς σεπτῆς ἡμῶν Ἀνάσσης, πρὸ ὀκτὼ ἤδη ἐτῶν ὑπὸ τῆς σεβαστῆς ὑμῶν Κυβερνήσεως ὑπότροφος τῆς θεολογίας ἀποσταλείς, καὶ τὸ τῶν μαθημάτων στάδιον διελθὼν ἔν τε Ῥωσσίᾳ καὶ Γερμανίᾳ, νῦν δὲ μετὰ τὴν τῶν σπουδῶν μου διάνυσιν εἰς διακονίαν κληθείς τῆς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ὡς ἑρμηνευτὴς τῶν ἁγίων Γραφῶν, καὶ ἰδίως τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης· ἐν πρώτοις ἐκ βάθους καρδίας εὐχαρι-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

στῶ τῷ Θεῷ καὶ σωτῆρι ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ, τῇ κεφαλῇ τῆς Ἐκκλησίας, πάσης δὲ ἐπιστήμης ἀρχηγέτῃ, ὅστις καμὲ τὸν μικρὸν ἠξίωσε τοιαύτης διακονίας ἐν τῇ ἁγίᾳ αὐτοῦ Ἐκκλησίᾳ· εἶτα δ' ἀπονέμω τὴν ἄκραν μου εὐγνωμοσύνην εἰς τοὺς σεβαστοὺς ἡμῶν βασιλεῖς, εἰς τὴν πατρικὴν ἡμῶν Κυβέρνησιν, καὶ εἰς τὸν ἀξίως τὰ τῆς παιδείας νῦν διέποντα ὑπουργὸν (1), πρὸς δὲ καὶ εἰς πάντας τοὺς ἀγαπητοὺς καὶ σεβαστούς μοι διδασκάλους ἔν τε τῇ ἡμετέρᾳ πατρίδι, ἔν τε τῇ ὁμοδόξῳ Ῥωσσίᾳ, ἰδίως δὲ εἰς τὸν φερώνυμον Μακάριον, τὸν συγγραφέα τῆς διὰ τὴν ἡμετέραν ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν πολυτίμου δογματικῆς θεολογίας, καὶ ἐν Γερμανίᾳ, ἰδίως δὲ εἰς τὸν κλεινὸν καὶ σοφὸν καθηγητὴν τῶν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἐξηγητικῶν μαθημάτων Φριδερῖκον τὸν Τοὺχ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν πολὺν περὶ τὴν ἑβραϊκὴν καὶ ῥαββινικὴν φιλολογίαν Ἰούλιον τὸν Φύρστιον, ἄνδρα Ἰουδαῖον τό τε γένος καὶ τὸ θρήσκευμα.

Ἀνετέθη δὲ εἰς ἐμὲ ἡ παράδοσις τῶν τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς ἐξηγητικῶν μαθημάτων, ἀρχῆς τιθεμένης ἀπὸ τῆς παραδόσεως τῆς ἑβραϊκῆς γλώσσης· διακονία βαρεῖα καὶ πολὺ τὰς δυνάμεις μου ὑπερέχουσα· καὶ τρέμω ἀναλογιζόμενος ἔνθεν μὲν, ὅτι ἡ τοιαύτη διακονία ἀπαιτεῖ ἄνδρα πνεύματος τοῦ Θεοῦ, ἐν ᾧ αἱ Γραφαὶ συνεγράφησαν, ἄνδρα νοὸς εὐρυτάτου καὶ βαθυτάτου, πίστεως σταθερᾶς, φρονήσεως, σωφροσύνης, καρδίας καθαρᾶς· ἔνθεν δὲ, τῶν ἐμῶν δυνάμεων τὸ ἀσθενές· ἀλλὰ Κύριος ὁ Θεὸς ὁ καλέσας με, ἐπὶ τῇ δυνάμει αὐτοῦ πέποιθα, μικρὸς καὶ ἀσθενὴς εἰμὶ ἐγώ· αὐτὸς δώσει μοι δύναμιν καὶ κραταίωσιν· *ἡ γὰρ δύναμις αὐτοῦ ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται.*

Πρὶν δὲ τοῦ ἔργου κατάρξωμαι, πρέπον ὑπολαμβάνω ἐν προοιμίοις νὰ εἴπω τινὰ περὶ τῆς ἀξίας τῶν ἁγίων Γραφῶν καὶ τῆς ἐξηγήσεως αὐτῶν, περὶ τῶν πρὸς ἐξήγησιν τῶν Γραφῶν ἀναγκαίων γνώσεων καὶ βοηθημάτων, καὶ περὶ τοῦ ἁρμοδίου ἐξηγητικοῦ τρόπου τῶν Ο'.

Κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς ἡμετέρας ἀνατολικῆς ὀρθοδόξου

(1) Τὸν κύριον Μ. Ποτλῆν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἐκκλησίας πηγὴ τῶν τῆς χριστιανικῆς πίστεως ἀληθειῶν εἶναι ἡ θεία ἀποκάλυψις, ἥτις ἔγγραφος μὲν οὖσα καλεῖται *ἁγία Γραφή*· ἄγραφος δὲ, *ἱερὰ παράδοσις*. Ἡ διδασκαλία αὕτη καταφαίνεται ἐκ τῶν καλουμένων συμβολικῶν τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας βιβλίων, ἤγουν ἐκ τῆς *Ὀρθοδόξου ὁμολογίας τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τῆς ἀνατολῆς*, ἐκ τῆς *Ἐπιστολῆς τῶν πατριαρχῶν τῆς ἀνατολικῆς καὶ καθολικῆς Ἐκκλησίας περὶ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως*, καὶ ἐκ τῆς *Χριστιανικῆς κατ' ἔκτασιν κατηχήσεως τῆς ὀρθοδόξου καθολικῆς καὶ ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας* (1). Ἀρκοῦμαι δὲ νὰ φέρω μόνον ἐκ τῆς τελευταίας μαρτυρίαν. Ἐν ταύτῃ ῥητῶς διδάσκεται ὅτι « ἡ διδασκαλία τῆς ὀρθοδόξου πίστεως πηγάζει ἐκ τῆς θείας ἀποκαλύψεως » καὶ ὅτι « ἡ θεία ἀποκάλυψις ἐφαπλοῦται εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος διττῶς, τουτέστι διὰ τῆς ἱερᾶς παραδόσεως, καὶ τῆς ἱερᾶς Γραφῆς (2) ». Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἡμῶν Ἐκκλησίᾳ τὴν αὐτὴν ἀπαντῶμεν διδασκαλίαν. Οὕτω Βασίλειος ὁ μέγας ἀποφαίνεται, ὅτι « Τῶν ἐν » τῇ Ἐκκλησίᾳ πεφυλαγμένων δογμάτων καὶ κηρυγμάτων τὰ » μὲν ἐκ τῆς *ἐγγράφου διδασκαλίας* ἔχομεν, τὰ δὲ ἐκ τῆς τῶν » *Ἀποστόλων παραδόσεως* διαδοθέντα ἡμῖν ἐν μυστηρίῳ παρε- » δεξάμεθα, ἅπερ ἀμφότερα τὴν αὐτὴν ἰσχὺν ἔχει πρὸς τὴν εὐ- » σέβειαν » (3). Καὶ τὰ φερόμενα δὲ ὑπὸ τὸ ὄνομα Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου συγγράμματα τὸ αὐτὸ διατρανοῦσιν· « Οὐσία » γὰρ τῆς καθ' ἡμᾶς ἱεραρχίας ἐστὶ τὰ *θεοπαράδοτα λόγια*· σε- » πτότατα δὲ λόγια ταῦτα φαμὲν, ὅσα πρὸς τῶν ἐνθέων ἡμῶν » ἱεροτελεστῶν ἐν ἁγιογράφοις ἡμῖν καὶ θεολογικαῖς δεδώρηται » δέλτοις· καὶ μὴν ὅσα πρὸς τῶν αὐτῶν ἱερῶν ἀνδρῶν ἀϋλοτέρᾳ » μυήσει, καὶ γειτονί πως ἤδη τῆς οὐρανίου ἱεραρχίας, ἐκ *νοὸς* » *εἰς νοῦν διὰ μέσου λόγου, σωματικοῦ μὲν, ἀϋλοτέρου δὲ*,

---

(1) Ἴδε Μακαρίου Εἰσαγωγὴν εἰς τὴν ὀρθόδοξον θεολογίαν. σελ. 210. ἐν Πετρουπόλει, 1852.

(2) Περὶ θείας ἀποκαλύψεως ἐρώτησις καὶ ἀπόκρισις ά. Περὶ ἱερ. παραδόσ. καὶ ἱερ. Γραφῆς ἐρώτησ. καὶ ἀπόκρισ. ά.

(3) Κανὼν Ξς' περὶ Πνεύματος ἁγίου. κεφ. κζ'.

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

» ὅμως γραφῆς ἐκτὸς, οἱ καθηγεμόνες ἡμῶν ἐμυήθησαν » (1).

Ἐκ τῶν εἰρημένων συνορῶμεν, ὅτι ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία πρὸς ταῖς ἱεραῖς Γραφαῖς ὡς πηγὴν τῶν ἀληθειῶν τῆς χριστιανικῆς πίστεως θεωρεῖ καὶ τὴν ἱερὰν παράδοσιν. Ἀλλ' αὐτὴ πάλιν ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν διδάσκει, ὅτι « πρέπει νὰ φυλάττωμεν τὴν παράδο» σιν, καθόσον συμφωνεῖ μετὰ τῆς θείας ἀποκαλύψεως καὶ τῆς ἱε» ρᾶς Γραφῆς » (2), ἀνακηρύττουσα οὕτω τὰς Γραφὰς λυδίαν τῆς παραδόσεως λίθον. « Κριτήριον ἀσφαλὲς τῆς ἀληθείας ἐπὶ παν» τὸς δόγματος » ὀνομάζει αὐτὰς καὶ Γρηγόριος ὁ τῶν Νυσσαέων φωστήρ (3). « Πρώτην καὶ κυριωτάτην πηγὴν τῶν τῆς ἀποκεκα» λυμμένης πίστεως ἀληθειῶν καὶ τῆς θεολογίας » καλεῖ αὐτὰς ὁ φερώνυμος Μακάριος (4). Οὖσα δὲ κατὰ ταῦτα ἡ θεία Γραφὴ λυδία τῆς παραδόσεως λίθος, καὶ κριτήριον ἀσφαλὲς ἐπὶ παντὸς δόγματος, καὶ πρώτη δὲ καὶ κυριωτάτη πηγὴ τῶν τῆς ἐξ ἀποκαλύψεως πίστεως ἀληθειῶν, ὁποίαν ἄρα ἀξίαν ἔχει ὡς πρὸς τὸ ὅλον τῆς θεολογίας οἰκοδόμημα, καὶ ὡς πρὸς πᾶσαν τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας; Πασιφανῶς κατὰ τὴν ἡμετέραν Ἐκκλησίαν ἡ ἁγία Γραφὴ εἶναι τὸ θέμεθλον τῆς χριστιανικῆς θεολογίας, πηγὴ δὲ τῶν πρὸς οἰκοδομὴν καὶ στερέωσιν τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας ἀληθειῶν. Καὶ πῶς δ' οὐχί, ἀφ' οὗ ἐν αὐτῇ λαμπρότατα ἀπεκαλύφθησαν τὰ περὶ Θεοῦ καὶ τῶν σχέσεων αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς; ἀφ' οὗ ἐν αὐτῇ ἐναπεταμιεύθησαν αἱ πρὸς σωτηρίαν ἡμῶν ἀλήθειαι; ἀφ' οὗ δι' αὐτῆς λαλεῖ πρὸς ἡμᾶς ὁ Πλάστης ἡμῶν διὰ τοῦ καταλληλοτάτου πρὸς μετάδοσιν ἀληθειῶν μέσου, τουτέστι τῆς γλώσσης;

Καὶ αἱ ἄλλαι δὲ χριστιανικαὶ Ἐκκλησίαι ἐπίσης τὴν τῶν Γραφῶν ἀξίαν διατρανοῦσιν· οὕτως ἡ ῥωμαϊκὴ ὀνομάζει αὐτὰς *λόγον Θεοῦ καὶ πηγὴν τῆς τῶν εἰς Χριστὸν πιστευόντων διδασκαλίας*· « Omnis doctrinae ratio, quae fidelibus tradenda sit,

(1) Περὶ ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας, κεφ. ά.

(2) Χριστιαν. κατ' ἔκτασιν κατήχησις τῆς ὀρθοδόξου κ.τ.λ. ἐν τῷ κεφαλαίῳ περὶ ἱερᾶς παραδόσεως καὶ ἱερ. Γραφῆς, ἐρώτ. καὶ ἀπόκρισις ζ'.

(3) Πρὸς Εὐνόμιον λόγος ά.

(4) Ἔνθα ἀνωτέρω σελ. 276.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

» verbo Dei continetur, quod in Scripturam traditionesque » distributum est » (1)· ἡ δὲ τῶν διαμαρτυρομένων Ἐκκλησία *μοναδικὸν τῶν δογμάτων κανόνα* τὰς Γραφὰς ἀποκαλεῖ· « Cre- » dimus, confitemur, et docemus, unicam regulam et nor- » mam, secundum quam omnia dogmata, omnesque docto- » res aestimari et judicari oporteat, nullam omnino aliam » esse, quam prophetica et apostolica scripta cum veteris » tum novi testamenti » (2). Ἡ τελευταία αὕτη Ἐκκλησία καὶ ὡς ἀρχὴν πρεσβεύει, quod sola auctoritas Scripturae sacrae, ἀποκαλοῦσα τὴν ἀλήθειαν ταύτην principium formale, πρὸς διά- κρισιν ἀπὸ τῆς ἑτέρας αὐτῆς ἀρχῆς, ὀνομαζομένης principium materiale, quod sola fides hominem justificat.

Ποῦ δὲ στηρίζεται τὸ κῦρος καὶ ἡ τοσαύτη τῶν θείων Γραφῶν ἀξία;

Ἐπὶ τῆς πίστεως, ὅτι αὗται συνεγράφησαν κατ' ἔμπνευσιν θείαν. « Οὐ γὰρ θελήματι ἀνθρώπου ἠνέχθη ποτὲ προφητεία, » ἀλλ' ὑπὸ Πνεύματος ἁγίου φερόμενοι ἐλάλησαν οἱ ἅγιοι Θεοῦ » ἄνθρωποι », λέγει ὁ θεῖος ἀπόστολος Πέτρος ἐν τῇ δευτέρᾳ αὐ- τοῦ ἐπιστολῇ (3). Τὸ αὐτὸ δὲ καὶ ὁ θεῖος ἀπόστολος Παῦλος ἀνα- κηρύττει· « Πᾶσα, λέγει, Γραφὴ θεόπνευστος καὶ ὠφέλιμος πρὸς » διδασκαλίαν, πρὸς ἔλεγχον, πρὸς ἐπανόρθωσιν, πρὸς παιδείαν » τὴν ἐν δικαιοσύνῃ » (4). Συνῳδὰ δὲ τοῖς θείοις Ἀποστόλοις ἀπε- δέχοντο τὴν θεοπνευστίαν τῶν θείων Γραφῶν καὶ οἱ τῆς Ἐκκλησίας πατέρες καὶ διδάσκαλοι, καὶ τὸ ὠφέλιμον δ' αὐτῶν εἴς τε τὴν ἠθι- κὴν οἰκοδομὴν καὶ τὴν τῆς σωτηριώδους ὁδοῦ ἐπίγνωσιν ἀνωμο- λόγουν. « Γραφαὶ δὲ αἱ θεῖαι.... σύντομοι σωτηρίας ὁδοί· γυμναὶ » κομμωτικῆς καὶ τῆς ἐκτὸς καλλιφωνίας καὶ στωμυλίας καὶ κο- » λακείας ὑπάρχουσαι, ἀνιατῶσιν ἀγχόμενον ὑπὸ κακίας τὸν ἄν- » θρωπον, ὑπεριδοῦσαι τὸν ὅλεθρον τὸν βιωτικὸν, μιᾷ καὶ τῇ

(1) Κατηχ. τῆς ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας ἐν προοιμίῳ.

(2) Concordienformel in der Einleitung, epitome 570, solida declara- tio 631.

(3) α, 21.

(4) Β' Τιμόθ. γ', 16.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

» αὐτῇ φωνῇ πολλὰ θεραπεύουσαι, ἀποτρέπουσαι μὲν ἡμᾶς τῆς » ἐπιζημίου ἀπάτης, προτρέπουσαι δὲ ἐμφανῶς εἰς προὔπτον » σωτηρίαν »· Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεύς (1).—« Μεγίστη δὲ ὁδὸς » πρὸς τὴν τοῦ καθήκοντος εὕρεσιν καὶ ἡ μελέτη τῶν θεοπνεύ- » στων Γραφῶν· ἐν ταύταις γὰρ καὶ αἱ τῶν πράξεων ὑποθῆκαι » εὑρίσκονται, καὶ οἱ βίοι τῶν μακαρίων ἀνδρῶν ἀνάγραπτοι » παραδεδομένοι, οἷον εἰκόνες τινὲς ἔμψυχοι ταῖς κατὰ Θεὸν πο- » λιτείαις, τῷ μιμήματι τῶν ἀγαθῶν ἔργων πρόκεινται »· Βασί- λειος, ὁ μεγάλη σάλπιγξ τῆς Ἐκκλησίας (2). Παραλείπω Ὠριγέ- νην τὸν ἀδαμάντινον, Ἱππόλυτον, Τερτυλλιανόν, Γρηγόριον Να- ζιανζηνόν, Ἀμβρόσιον, Μεθιολάνων ἐπίσκοπον καὶ τοὺς λοιποὺς φωστῆρας τοῦ νοητοῦ τῆς Ἐκκλησίας στερεώματος. Ναί, διὰ τῶν Γραφῶν ἐπέγνωσαν τὴν τῆς σωτηρίας ὁδὸν Ἰουστῖνος ὁ φιλόσο- φος καὶ μάρτυς, Κυπριανὸς ὁ Καρχηδόνος ἐπίσκοπος, καὶ ἄλλοι πολλοί.

Ἀπὸ τῆς ἀξίας τῶν ἁγίων Γραφῶν, ὡς πηγῆς τῶν ἐξ ἀποκα- λύψεως ἀληθειῶν, βίβλου θεοπνεύστου καὶ ὠφελίμου εἰς οἰκοδο- μὴν, ὁρμώμενοι οἱ θεῖοι τῆς Ἐκκλησίας πατέρες, παρέδιδον ἑαυ- τοὺς εἰς τὴν μελέτην αὐτῶν. Μὴ πτοούμενοι δὲ ἀπὸ τῆς περὶ τὴν ἔρευναν καὶ διδασκαλίαν ἐλευθερίας, τοῦ τῆς ἐπιστήμης ἐλα- τηρίου, ὡς πεπεισμένοι ὅτι τῆς Ἐκκλησίας πύλαι ᾅδου οὐ κατι- σχύσουσι, μηδὲ τὴν φιλοσοφίαν ἐχθρὰν τῆς θεολογίας ἀποδε- χόμενοι, ἀλλὰ τὰς Γραφὰς νυχθημερὸν μελετῶντες καὶ ὑπομνη- ματίζοντες, τοῦ πνεύματος δὲ τοῦ Θεοῦ, τοῦ ἐν αὐταῖς πνέοντος, πληρούμενοι, ἐστήριζον καὶ ἀνέπτυσσον τὴν Ἐκκλησίαν, τὰς δυσ- σεβεῖς πλάνας καταπολεμοῦντες. Οὕτως ὁ μέγας Ἀθανάσιος, ὁ πατριάρχης Ἀλεξανδρείας, μαρτυροῦντος Γρηγορίου τοῦ Ναζιαν- ζηνοῦ, « Πᾶσαν μὲν Παλαιᾶς (τῆς Γραφῆς) βίβλον, πᾶσαν δὲ νέαν » ἐξεμελέτησεν, ὡς οὐδεμίαν ἕτερος, (καὶ διὰ τοῦτο) πλουτεῖ » μὲν θεωρίαν, πλουτεῖ δὲ βίου λαμπρότητα » (3). Τὰς Γραφὰς ἐκμελετήσας ὁ θεῖος Πατὴρ, ἐστηλίτευσε τὴν δυσσεβῆ τοῦ Ἀρείου

(1) Προτρεπτικὸς κεφ. ά. §. 77.

(2) Ἐπιστολὴ δευτέρα, γ'.

(3) Γρηγόρ. Ναζιαζηνὸς εἰς Ἀθανάσιον. Τόμ. Δ'. σελ. 376. ἔκδοσις Κολωνίας.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Θεσσαλ

αἵρεσιν, κατέστη δὲ τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας ἀληθὴς στύλος καὶ θεμέλιος, πατὴρ τῆς ὀρθοδοξίας, καὶ ἄχρι τερμάτων πάσης τῆς γῆς ἔνδοξος ἐγνώσθη. Βασίλειος δὲ ὁ μέγας μετὰ τοῦ νεωτέρου αὐτοῦ ἀδελφοῦ Γρηγορίου τοῦ Νύσσης, καὶ Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ ἀπὸ νεότητος ἀφιέρωσαν ἑαυτοὺς εἰς μόνην τὴν τῆς ἁγίας Γραφῆς ἀνάγνωσιν.

Τὴν τῶν ἁγίων Γραφῶν ἀξίαν πράγματι ἐβεβαίουν καὶ αἱ ἅγιαι τοπικαὶ καὶ οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι. Τὰς Γραφὰς ἀνήλιττον συζητοῦσαι· διὰ τῶν Γραφῶν τὰς πλάνας κατεπολέμουν· ἐκ τῶν Γραφῶν τὰς ἀποδείξεις ἠρύοντο πρὸς τὴν τῆς ἀληθείας ἐμπέδωσιν.

Ἀλλὰ καὶ φιλολογικῶς θεωρουμένη ἡ θεία Γραφή, πλείστην καὶ μεγίστην τὴν ἀξίαν ἔχει. Ναί· ἡ Γραφὴ περιέχει βιβλία ἀρχαιότατα πάντων τῶν παρ' ἡμῖν φερομένων· διότι ἀναντιῤῥήτως ἡ Πεντάτευχος, ὡς τοῦ Μωϋσέως σύγγραμμα, εἶναι τὸ πάντων τῶν βιβλίων ἀρχαιότατον. Ἐν τῇ Γραφῇ διεφυλάχθη ἡ ἑβραϊκὴ γλῶσσα, ἥτις φέρει τὸν χαρακτῆρα ἀρχαιοτέρας γλώσσης παρὰ τὴν ἀραβικὴν καὶ συριακήν, ἐν ταῖς νῦν αὐτῶν μορφαῖς, ἑπομένως τὸ ἀρχαιότροπον τῆς σημιτικῆς γλώσσης (1).

Ἐκ τοῦ ὅτι δὲ αἱ Γραφαὶ τοσαύτην ἔχουσι τὴν ἀξίαν, ἐννοεῖται εὐκόλως καὶ πόσον ἀναγκαία καὶ πόσης ἀξίας εἶναι ἡ περὶ τὴν ἀκριβῆ αὐτῶν ἐξήγησιν σπουδή. Χωρὶς τῆς ἐξηγήσεως τῶν Γραφῶν, αἵτινες εἶναι τῆς θεολογίας αἱ βάσεις, πῶς δυνάμεθα νὰ ἀνιδρύσωμεν τὸ τῆς θεολογίας οἰκοδόμημα; Πῶς δυνάμεθα νὰ οἰκοδομήσωμεν, πρὶν θέσωμεν τὰ θεμέλια; Πῶς ὁ περὶ τὸν συστηματικὸν τῆς θεολογίας κλάδον ἀσχολούμενος δύναται νὰ πραγματευθῇ τὸ τῆς ἐρεύνης αὐτοῦ ἀντικείμενον, τὰ χριστιανικὰ δόγματα καὶ τὴν ἠθικήν; Πῶς ὁ περὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς Ἐκκλησίας, τουτέστι τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν καταγινόμενος, δύναται νὰ διεξαγάγῃ προσηκόντως τὸ ἴδιον ἔργον, ἂν μὴ πρότερον ἐκ τῆς τῶν Γραφῶν ἐξηγήσεως κατανοήσῃ τὴν ἐν χρόνῳ γενομένην τῆς Ἐκκλησίας ἀνάπτυξιν; Πόθεν ὁ προτιθέμενος νὰ οἰκοδομήσῃ τοὺς πιστοὺς δύναται ν' ἀποκτήσῃ δύναμιν λόγου, εἰ μὴ ἐκ τῆς

(1) Wil. Gesenius Geschichte der hebr. Sprache §. 16. σελ. 57.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τῶν Γραφῶν ἐξηγήσεως; Ἡ ἐξήγησις τῶν θείων Γραφῶν, ἂν τὸ ὅλον τῆς θεολογίας παραβληθῇ πρὸς δένδρον, εἶναι ἡ ῥίζα, ἐξ ἧς μεταδίδεται ζωὴ εἰς ὅλον τὸ δένδρον, καὶ τρέφονται ὅ τε κορμὸς καὶ οἱ κλάδοι καὶ τὰ φύλλα αὐτοῦ.

Τοσαῦτα περὶ τῆς τῶν ἁγίων Γραφῶν καὶ τῆς ἐξηγήσεως αὐτῶν ἀξίας εἰπόντες, μεταβαίνομεν νῦν εἰς τὰς πρὸς ἐξήγησιν αὐτῶν ἀναγκαίας γνώσεις καὶ βοηθήματα.

Ἡ ἁγία Γραφὴ (תּוֹרָה, מִקְרָא, סִפְרֵי הַבְּרִית יַחְיָה, Γραφαὶ αἱ ἅγιαι, αἱ Γραφαί, τὰ βιβλία) εἶναι συλλογὴ ἱστορικῶν, διδακτικῶν καὶ προφητικῶν βιβλίων κατὰ διαφόρους χρόνους ὑπὸ διαφόρων συγγραφέων, ὑπὸ διαφόρους περιστάσεις, ἐν ἀνθρωπίναις γλώσσαις, καὶ κατὰ θείαν ἔμπνευσιν γεγραμμένων. Διαιρεῖται δὲ εἰς Παλαιὰν καὶ Καινὴν Διαθήκην. Καὶ τὰ μὲν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης βιβλία, τὸ πλεῖστον μέρος ἑβραϊστὶ συγγεγραμμένα, διαιρούμενα δὲ εἰς ἱστορικά, διδακτικὰ καὶ προφητικά, περιλαμβάνουσιν οὐ μόνον τὴν ἱστορίαν τοῦ ἑβραϊκοῦ λαοῦ, μέχρι τῆς τοῦ Σωτῆρος ἐλεύσεως, ὡς λαοῦ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ τὰς θείας περὶ Μεσσίου προφητείας, καὶ τὸ θεῖον θέλημα, καθ' ὃ πρέπει νὰ κατευθύνηται ὁ ἀνθρώπινος βίος. Τὰ δὲ τῆς Καινῆς, ἑλληνιστὶ συντεταγμένα, ἐπίσης δὲ εἰς ἱστορικά, διδακτικὰ καὶ προφητικὰ διαιρούμενα, περιλαμβάνουσι τὴν ἱστορίαν καὶ διδασκαλίαν τοῦ τε Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὡς υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ θεμελιωτοῦ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν Ἀποστόλων αὐτοῦ, πρασέτι δὲ τὴν τοῦ Ἰωάννου Ἀποκάλυψιν, τὴν πραγματευομένην περὶ τῶν μελλόντων νὰ συμβῶσιν εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν μέχρι τῆς τοῦ αἰῶνος συντελείας. Κατὰ ταῦτα ἡ ἁγία Γραφή, ἓν ὅλον θεοπνεύστων συγγραμμάτων ἀποτελοῦσα, δύω φέρει ἀναγκαίως οὐσιώδη χαρακτηριστικά. Τὸ πρῶτον, τὸ ἐξαιρέτως εἰς τὴν Γραφὴν ἰδιάζον, τὸ τῆς θεοπνευστίας· τὸ δεύτερον, τὸ κοινὸν εἰς πάντα τὰ φιλολογικὰ ἔργα, τὸ τῆς φιλολογίας. Ὡς πρὸς τὸ πρῶτον χαρακτηριστικὸν, τὸ τῆς θεοπνευστίας δηλονότι, κατὰ τὸν νόμον, ὅτι τὸ ὅμοιον δύναται νὰ ἐννοήσῃ τὸ ὅμοιον, τὰ τοῦ παναγίου Πνεύματος προϊόν, αἱ Γραφαὶ δύνανται νὰ ἐννοηθῶσι καὶ ἐξηγηθῶσι μόνον ἐν πνεύματι ἁγίῳ, ὡς τὰ ποιητικὰ ἔργα δύνανται νὰ ἐννοηθῶσι καὶ ἐξηγη-

θῶσι μόνον ἐν πνεύματι τῆς ποιητικῆς, τὰ ἀρχιτεκτονικὰ ἐν πνεύματι τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τέχνης. Ἀποδεχόμενοι ὅτι ἡ ἁγία Γραφὴ εἶναι γεγραμμένη ἐν θείῳ πνεύματι, πρέπει νὰ ἀποδεχθῶμεν καὶ ὅτι ταύτην οὐδεὶς δύναται νὰ ἐννοήσῃ καὶ ἐξηγήσῃ, ὅστις τὸ Πνεῦμα τοῦτο οὐκ οἶδε· διότι « τὰ τοῦ Θεοῦ οὐδεὶς οἶδεν, εἰ μὴ » τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ » (1). Τοῦτο δὲ τὸ πνεῦμα, ἐν ᾧ αἱ Γραφαὶ συνεγράφησαν, εὑρίσκομεν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Τί προκύπτει δ' ἐντεῦθεν; Ὅτι ἡ τῶν θεοπνεύστων Γραφῶν ἐξήγησις πρέπει νὰ γίνηται σύμφωνα πρὸς αὐτὸ τὸ πνεῦμα τῆς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ἥτις παρ' αὐτοῦ τοῦ θεμελιωτοῦ αὐτῆς καὶ τῶν ἱερῶν Ἀποστόλων ταύτας παραλαβοῦσα, δύναται μόνη νὰ παράσχῃ ἡμῖν τὴν ὀρθὴν αὐτῆς κατανόησιν, οὖσα ὁ ὕπατος τῶν Γραφῶν ἑρμηνεύς. Ὡς πρὸς τὸ δεύτερον χαρακτηριστικόν, ὅπερ ἔχει ἡ Γραφὴ κοινὸν πρὸς πάντα τὰ φιλολογικὰ ἔργα, ἀπαιτοῦνται πρὸς ἐξήγησιν αὐτῶν, ὡς καὶ ἐν παντὶ φιλολογικῷ ἔργῳ, γνώσεις οὐ μόνον γλωσσικαί, αἱ εἰς τὴν γραμματικὴν δηλονότι καὶ τὸν θησαυρὸν τῶν λέξεων καὶ τῶν φράσεων γλώσσης τινὸς ἀναγόμεναι, ἀλλὰ καὶ πραγματώδεις.

Αἱ πρὸς ἐξήγησιν δὲ τῆς ἁγίας Γραφῆς γλωσσικαὶ γνώσεις εἶναι 1) ἡ τῆς ἑβραϊκῆς, 2) ἡ τῶν λοιπῶν σημιτικῶν διαλέκτων, καὶ 3) ἡ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης.

Ἡ τῆς ἑβραϊκῆς γλώσσης ἐκμάθησις εἶναι εἰς πάντα θεολόγον ἀναγκαία, διότι ἐν αὐτῇ συνεγράφησαν τὰ πλεῖστα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης βιβλία, πολλῷ δὲ μᾶλλον ἀναγκαία εἰς τὸν Ἕλληνα θεολόγον· διότι αὐτὸς ὀφείλων νὰ ἐξηγῇ τὴν Παλαιὰν Διαθήκην ἐπὶ τοῦ κειμένου τῆς τῶν Ο' ἑρμηνείας, πολλάκις περιπίπτει εἰς δυσχερείας τοιαύτας, ἃς δὲν δύναται νὰ ὑπερνικήσῃ, ἀδαὴς ὢν τῆς ἑβραϊκῆς γλώσσης, καὶ μὴ γινώσκων, ὅτι αἱ μὲν τῶν δυσχερειῶν προκύπτουσιν ἐκ τοῦ ὅτι ἡ τῶν Ο' μετάφρασις ἐν πολλοῖς εἶναι δουλική, αἱ δὲ, ἐξ ἄλλων αἰτίων, περὶ ὧν λέγομεν ἀκολούθως. Οὕτω λ. χ. ἐκ δουλικῆς μεταφράσεως ἀπαντᾶται δυσκολία ἐν τῷ ἑβδόμῳ καὶ ὀγδόῳ στίχῳ τοῦ πεντηκοστοῦ τετάρτου Ψαλμοῦ· « Καὶ

(1) Α' Κορινθ. β', 12.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

» εἶπα τίς δώσει μοι πτέρυγας ὡσεὶ περιστερᾶς, καὶ πετασθήσο-
» μαι, καὶ καταπαύσω; ἰδοὺ ἐμάκρυνα φυγαδεύων, καὶ ηὐλίσθην
» ἐν τῇ ἐρήμῳ ». = וָאֹמַר מִי־יִתֶּן־לִי אֵבֶר כַּיּוֹנָה אָעוּפָה וַאֶשְׁכֹּנָה רִחַקְתִּי אָנֹד וָאָלִין בַּמִּדְבָּר, ἀντὶ τοῦ. « Ὢ εἴθε εἶχον πτέρυ-
» γας, ὡς ἡ περιστερά· ἐπεθύμουν νὰ πετάσω καὶ νὰ εὕρω ἡσυ-
» χίαν· ἰδοὺ μακρὰν νὰ πετάσω, νὰ διατρίψω ἐν τῇ ἐρήμῳ ».

Ἐν δὲ τῷ τετάρτῳ στίχῳ τοῦ δεκάτου ἕκτου κεφαλαίου τοῦ προφήτου Ἰεζεκιὴλ ἡ δυσκολία προκύπτει ἐκ παραλλαγῆς γραμμάτων καὶ διαφόρου φωνηεντισμοῦ. Ἤγουν τὸ μὲν ἑβραϊκὸν κείμενον ἔχει· וְלֹא־כָרַת שָׁרֵךְ׃ בַּמַּיִם לְא־רָחַצְתְּ לְמִשְׁעִי = *δὲν σὲ ὠμφαλοτόμησαν, καὶ δὲν ἐλούσθης ὕδατι πρὸς καθαρισμόν*· οἱ δὲ Ο΄· « οὐκ ἔδησας (ὀρθότερον δὲ *ἔδησαν*, κατ' ἄλλην ἀνάγνωσιν) τοὺς
» μαστούς σου, καὶ ἐν ὕδατι οὐκ ἐλούσθης τοῦ Χριστοῦ μου ».

Ἐνταῦθα ἐν μὲν τῇ λέξει שָׁרֵךְ = *ὀμφαλόν σου*, οἱ Ο΄ ἀνέγνωσαν ד ἀντὶ ר, καὶ ἐφωνηέντισαν שָׁדַיִךְ = *τοὺς μαστούς σου*· ἐν δὲ τῇ λέξει לְמִשְׁעִי = *πρὸς καθαρισμόν*, ἀνέγνωσαν ח ἀντὶ ע, καὶ ἐφωνηέντισαν לְמִשְׁחִי = *τοῦ Χριστοῦ μου*.

Ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὴν ἀκριβῆ κατανόησιν τῆς Καινῆς Διαθήκης ἡ γνῶσις τῆς ἑβραϊκῆς γλώσσης εἶναι ἀναγκαία· διότι εἶναι μὲν ἡ Καινὴ Διαθήκη γεγραμμένη εἰς γλῶσσαν ἑλληνικήν, οὐχὶ ὅμως εἰς τὴν κλασικήν, ἀλλὰ εἰς τὴν μετὰ Ἀλέξανδρον τὸν μέγαν λαλουμένην χυδαίαν ἑλληνικήν, τὴν κοινὴν λεγομένην, καὶ ταύτην κατὰ τὴν ἑβραϊκὴν ἀραμαΐζουσαν χροιάν. Διὰ τοῦτο δὲ ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ ἀπαντῶνται οὐ μόνον λέξεις, ἔχουσαι τὴν σημασίαν τῶν ἀντιστοίχων πρὸς αὐτὰς ἑβραϊκῶν, ὡς *δυνάμεις* ἀντὶ τοῦ *θαύματα* (גְּבוּרוֹת), ἀλλὰ καὶ φράσεις, ὡς *ἐνώπιον Θεοῦ* (לִפְנֵי יְהוָה), ἀντὶ τοῦ « κατὰ τὴν τοῦ Θεοῦ κρίσιν »· καὶ συντάξεις δὲ προσέτι ἑβραϊκαί, ὡς ἡ ἀπομίμησις τοῦ ἀπολελυμένου ἑβραϊκοῦ ἀπαρεμφάτου, καὶ ἡ παράστασις ἐννοίας ἐπιθετικῆς διὰ γενικῆς οὐσιαστικοῦ ἰδότητος. Τοιαύτης δὲ οὔσης τῆς γλώσσης τῆς Καινῆς Διαθήκης, ὀφείλει ὁ τῶν Γραφῶν ἐξηγητὴς νὰ γινώσκῃ ἀκριβῶς τὸ τῆς Καινῆς Διαθήκης ἑβραϊκὸν ἀραμαΐζον γλωσσικὸν στοιχεῖον, εἴτε τοὺς λεγομένους ἑβραϊσμούς.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἀλλὰ πρὸς βαθεῖαν κατανόησιν τῆς ἑβραϊκῆς γλώσσης εἶναι οὐχ ἧττον ἀναγκαία καὶ ἡ γνῶσις τῶν λοιπῶν συγγενῶν τῆς ἑβραϊκῆς γλώσσης σημιτικῶν διαλέκτων, ἤτοι τῆς χαλδαϊκῆς, τῆς συριακῆς, τῆς ἀραβικῆς καὶ τῆς αἰθιοπικῆς. Ἐκ τούτων δὲ μάλιστα ἀναγκαία εἶναι διὰ τὴν Παλαιὰν Διαθήκην ἡ χαλδαϊκή· διότι ἐν αὐτῇ συνεγράφησαν τεμάχιά τινα αὐτῆς· οἷον τοῦ Δανιὴλ τὰ πλεῖστα, καὶ αἱ παραφράσεις αἱ λεγόμεναι *Ταργουμίμ*. Ἡ συριακὴ εἶναι πολλοῦ ἀξία πρὸς χρῆσιν τῆς ἀρχαίας συριακῆς μεταφράσεως τῆς Καινῆς Διαθήκης, τῆς λεγομένης Πεσσίτω. Ἡ δ' ἀραβικὴ, ἕνεκα τῆς μεγάλης αὐτῆς φιλολογικῆς ἀξίας διὰ τὴν ἑβραϊκήν.

Ἐν δὲ τῇ τῆς Καινῆς Διαθήκης ἑλληνικῇ γλώσσῃ, ἧς ἡ ἀνάγκη εἶναι ἀναντίῤῥητος, πρέπει νὰ διακρίνωμεν τρία στοιχεῖα, τὸ ἑλληνικόν, τὸ ἀραμαΐζον ἑβραϊκὸν καὶ τὸ χριστιανικόν. Τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον ἀποτελεῖ ἡ κοινὴ ἑλληνικὴ διάλεκτος τῶν μετὰ Ἀλέξανδρον τὸν μέγαν χρόνων. Πρὸς γνῶσιν ταύτης χρησιμεύει μάλιστα ἡ σπουδὴ τῶν συγγραφέων τῆς κοινῆς διαλέκτου, Πολυβίου, Πλουτάρχου, Ἀρτεμιδώρου, ἰδίως τῆς τῶν Ο' ἑρμηνείας τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, Φίλωνος καὶ Ἰωσήπου· πρὸς γνῶσιν δὲ τοῦ ἀραμαΐζοντος ἑβραϊκοῦ, ἡ σπουδὴ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἐν τῇ πρωτοτύπῳ γλώσσῃ καὶ ἡ τῆς ἀραμαϊκῆς. Τὸ δὲ τῆς Καινῆς Διαθήκης χριστιανικὸν γλωσσικὸν στοιχεῖον, τὸ εἰς αὐτὴν μόνην ἰδιάζον, συνίσταται ἐκ λέξεων καὶ φράσεων, αἵτινες ἔλαβον ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ βαθυτέραν ἔννοιαν παρὰ τὴν ἐν τῇ συνήθει γλωσσικῇ χρήσει· οὕτω λ. χ. αἱ λέξεις *πίστις*, *δικαιοσύνη*, *κόσμος*, *σὰρξ*, καὶ αἱ φράσεις *Χριστῷ συσταυροῦσθαι*, *κλᾶν τὸν ἄρτον*, ἐπὶ τοῦ μυστηρίου τῆς θείας εὐχαριστίας κ.τ.λ.

Καθὼς δὲ αἱ λεκτικαὶ γνώσεις εἶναι ἀναγκαῖαι πρὸς τὴν λεκτικὴν τῶν Γραφῶν ἐξήγησιν, οὕτως αἱ πραγματώδεις, δηλ. αἱ γνώσεις τῶν τοπικῶν καὶ ἱστορικῶν, ἀρχαιολογικῶν, γραμματολογικῶν, κ.τ.τ. σχέσεων, ὑφ' ἃς αἱ Γραφαὶ συνεγράφησαν, συντελοῦσιν εἰς τὴν ἀκριβῆ ὅσον οἷόν τε τοῦ τῶν Γραφῶν περιεχομένου ἐξήγησιν. Τοιαῦται δὲ ὡς πρὸς τὴν ἁγίαν Γραφὴν εἶναι 1) ἡ τῆς ἱερᾶς γεωγραφίας, 2) ἡ τῆς ἑβραϊκῆς ἀρχαιολογίας, 3) ἡ τῆς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

εἰς τὰς ἁγίας Γραφὰς εἰσαγωγῆς, 4) ἡ τῆς ἱερᾶς ἱστορίας, καὶ 5) ἡ τῆς τῶν Γραφῶν θεολογίας, ὧν πάντων ὡς προοίμιον προτάσσεται ἡ τῆς τῶν ἁγίων Γραφῶν ἑρμηνευτικῆς καὶ κριτικῆς.

Ἡ τῶν Γραφῶν ἑρμηνευτικὴ πραγματεύεται περὶ τῶν κανόνων, καθ' οὓς πρέπει νὰ ἑρμηνεύηται ἡ ἁγία Γραφή. Ἐπειδὴ δὲ οἱ κανόνες οὗτοι ἐν γένει εἶναι οἱ αὐτοὶ καὶ οἱ πρὸς ἑρμηνείαν πάσης ἀνθρωπίνης συγγραφῆς ἀναγκαῖοι, διὰ τοῦτο διακρίνεται ἡ τῶν ἁγίων Γραφῶν ἑρμηνευτικὴ, ὡς θεολογικὴ ἐπιστήμη, ἀπὸ τῆς καθόλου τῆς φιλοσοφικῆς καὶ φιλολογικῆς, κατ' οὐδὲν ἄλλο, εἰ μὴ κατὰ τὴν εἰδικὴν αὐτῆς ἐφαρμογὴν ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τῆς ἑρμηνείας, ὅπου βεβαίως λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν καὶ ὁ ἰδιάζων τῆς Γραφῆς χαρακτήρ.

Τῆς δὲ τῶν Γραφῶν κριτικῆς, διαιρουμένης κατὰ μὲν τὰ, ἐξ ὧν ὁρμᾶται, εἰς ἐξωτερικὴν καὶ ἐσωτερικὴν, κατὰ δὲ τὰ ἀποτελέσματα εἰς ἀρνητικὴν καὶ θετικὴν, πρόθεσις εἶναι ἔκ τε τῶν προκειμένων ἱστορικῶν μνημείων καὶ ἐκ τῶν ἐσωτερικῶν τεκμηρίων τῶν ἐν αὐταῖς ταῖς πρὸς ἐξέτασιν συγγραφαῖς, ἔνθεν μὲν νὰ ὁρίσῃ τὴν γνησιότητα καὶ ἀκεραιότητα ὁλοκλήρου τινὸς συγγραφῆς, εἴτε τῶν καθ' ἕκαστα αὐτῆς χωρίων, νὰ εὕρῃ τὸν γνήσιον συγγραφέα τῶν εἰς ἐξέτασιν προκειμένων συγγραμμάτων, νὰ ἀποκαταστήσῃ τὸ πρωταρχικὸν κείμενον, ὅπου ἡ γνησία αὐτοῦ ἀνάγνωσις ἀπωλέσθη, εἴτε ἐξέπεσεν· ἔνθεν δὲ, ν' ἀποχωρίσῃ τὸ παραπεποιημένον ἐν ὅλῳ τε καὶ μέρει.

Ἡ ἱερὰ γεωγραφία, στενώτατα συνδεδεμένη μετὰ τῆς ἱερᾶς φυσικῆς ἱστορίας, τῆς ἀντικείμενον ἐχούσης τὴν περιγραφὴν τῆς φυσικῆς καταστάσεως τῶν ἐν τῇ Γραφῇ μνημονευομένων τόπων, περιορίζεται οὐχὶ μόνον ἐντὸς τῆς Παλαιστίνης, ἥτις ἀποτελεῖ, οὕτως εἰπεῖν, τὸν πυρῆνα τῆς ἱερᾶς γεωγραφίας, ἀλλ' ἐκτείνεται καὶ εἰς Αἴγυπτον, Ἀραβίαν, Μεσοποταμίαν, Ἀσσυρίαν, Βαβυλωνίαν, Περσίαν· ὅσον δ' ἀποβλέπει τὴν Καινὴν Διαθήκην, προχωρεῖ καὶ πρὸς δυσμάς· οὕτως ἡ μικρὰ Ἀσία, Μακεδονία, Ἑλλὰς, Ἰταλία, πλὴν τῆς Ἰουδαίας, Γαλιλαίας καὶ Σαμαρείας, δύνανται νὰ ὑπαχθῶσιν εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς ἱερᾶς Γεωγραφίας. Εἰδικὸν δ' αὐτῆς μέρος ἀποτελεῖ ἡ ἱερὰ τοπογραφία, τουτέστιν

ἡ περιγραφὴ τῶν ἀξιοσημειώτων τῆς Γραφῆς τόπων, π. χ. τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ τοῦ ναοῦ αὐτῆς, τῆς Βηθλεὲμ κ.τ.τ.

Τῆς δ' ἑβραϊκῆς ἀρχαιολογίας ἀντικείμενον εἶναι 1) ἡ περιγραφὴ τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων τῶν ἀρχαίων Ἑβραίων. Ἐνταῦθα ἐξετάζεται ἡ σχέσις τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὴν φύσιν (γεωργία, κτηνοτροφία, θήρα, ἁλιεία), ἡ ἐπεξεργασία τῶν φυσικῶν ὑλῶν πρὸς θεραπείαν τῶν ἀνθρωπίνων χρειῶν (κατοικία, ἐνδυμασία, κόσμος, δίαιτα, σκεύη, χειρωναξία, θαλασσοπλοΐα, κ.τ.ἐ.), ἡ σχέσις τῶν ἀνθρώπων πρὸς ἀλλήλους (κοινωνικὸς καὶ οἰκιακὸς βίος, γάμος, ἐμπορία, ὁδοιπορία, ξενία, πόλεμος, δουλεία). Ἐπειδὴ ὅμως αἱ κοινωνικαὶ αὗται σχέσεις ἦσαν ὡρισμέναι ὑπὸ τοῦ θεοκρατικοῦ νόμου, διὰ τοῦτο ἐν τῇ ἑβραϊκῇ ἀρχαιολογίᾳ ἐξετάζονται 2) τὸ δίκαιον καὶ πολίτευμα τῶν Ἑβραίων. Ἐπειδὴ δ' κῦθις ἐν τῇ θεοκρατικῇ πολιτείᾳ πολίτευμα καὶ δίκαιον μετὰ τῆς λατρείας στενώτατα συνδέονται, τοῦτο φέρει ἡμᾶς 3) εἰς τὰ τῆς ἐξωτερικῆς τῶν Ἑβραίων λατρείας. Ἐνταῦθα γίνεται λόγος περὶ τῶν τόπων τῆς θείας λατρείας (σκηνῆς, ναοῦ), τῶν χρόνων αὐτῆς (σαββάτου, νουμηνίας, ἑορτῶν τῶν Ἑβραίων), περὶ τῶν θεοκρατικῶν καὶ ἱεροτελεστικῶν προσώπων (κριτῶν, προφητῶν, ἱερέων, Λευϊτῶν, γραμματέων), περὶ τῶν ἱεροτελεστικῶν πράξεων (περιτομῆς, θυσιῶν, καθαγιασμῶν, καθαρισμῶν, τελετῶν). Ὡσαύτως δὲ πρέπει νὰ γείνῃ λόγος καὶ περὶ ἄλλων θρησκευμάτων πλησιοχώρων λαῶν, ἅτινα μνημονεύονται ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ, οἷον τοῦ θρησκεύματος τῶν Αἰγυπτίων, τῆς λατρείας τοῦ Βάαλ, τῆς Ἀστάρτης καὶ τοῦ Μολὸχ, πρὸς δὲ καὶ περὶ τῆς μαγείας καὶ μαντικῆς. Ὡς πρὸς δὲ τὴν Καινὴν Διαθήκην πρέπει νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν καὶ ἡ τῶν Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων μυθολογία. Ἀλλ' ἡ λατρεία παρὰ τοῖς Ἑβραίοις στενώτατα συνεδέετο μετὰ τῆς ποιητικῆς καὶ μουσικῆς τέχνης, ὡς παρ' ἡμῖν μετὰ τῆς ποιητικῆς, μουσικῆς, καὶ ζωγραφικῆς· διὰ τοῦτο πρέπει νὰ ἐξετασθῶσιν ἐν τῇ ἑβραϊκῇ ἀρχαιολογίᾳ 4) καὶ τὰ περὶ τῆς μουσικῆς καὶ ποιητικῆς τέχνης τῶν Ἑβραίων.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἁγία Γραφὴ εἶναι κατὰ μικρὸν εἰς ἓν ὅλον συμπαγεῖσα συλλογὴ συγγραμμάτων κατὰ διαφόρους χρόνους, ὑπὸ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Σέρρες

διαφόρων συγγραφέων, καὶ ὑπὸ διαφόρους τοπικὰς καὶ ἱστορικὰς σχέσεις γεγραμμένων, διὰ τοῦτο εἶναι ἀναγκαῖον πρὸς ὀρθὴν αὐτῆς κατάληψιν ἀκριβῶς νὰ γνωρίσωμεν τήν τε ἀρχὴν καὶ τὰς τύχας τῆς ὅλης συλλογῆς, εἴτε ἄλλως τοῦ κανόνος, καὶ τὴν τῶν καθ' ἕκαστα μερῶν αὐτῆς. Τοῦτο δὲ εἶναι τὸ ἀντικείμενον τῆς τῶν Γραφῶν εἰσαγωγῆς, ἥτις διαιρεῖται τὸ μὲν εἰς εἰσαγωγὴν εἰς τὴν Παλαιὰν καὶ εἰσαγωγὴν εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην, τὸ δὲ, εἰς γενικὴν καὶ εἰδικήν. Ἡ γενικὴ εἰσαγωγὴ πραγματεύεται περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τῶν τυχῶν τοῦ κανόνος, περὶ τῆς ἱστορίας τῶν χειρογράφων, ἐκδόσεων, μεταφράσεων, ἐπεξεργασιῶν τῆς ἁγίας Γραφῆς· ἡ δὲ εἰδικὴ, ἐν συνενώσει μετὰ τῆς κριτικῆς, ἀσχολεῖται περὶ τὴν γνησιότητα καὶ τὴν ἀκεραιότητα τῶν κατ' ἰδίαν ἱερῶν συγγραφῶν, περὶ τὰ πρόσωπα τῶν συγγραφέων, σκοπὸν, σχέδιον, γλῶσσαν καὶ ὕφος τῶν συγγραμμάτων, τόπον, χρόνον, καὶ, τέλος, περιστάσεις τῆς συγγραφῆς. Τῆς εἰσαγωγῆς ἔργον εἶναι ἡ λύσις π. χ. τῶν ζητημάτων, ἅπερ οὐκ ὀλίγοι τῶν νεωτέρων κριτικῶν προτείνουσιν, ἂν ἡ καθ' ἡμᾶς Πεντάτευχος, ὅπως νῦν ἔχει, εἶναι γνήσιον τοῦ Μωϋσέως σύγγραμμα, ἂν τὰ τελευταῖα τοῦ Ἡσαΐου κεφάλαια (μ'—ξς') εἶναι ἔργον αὐτοῦ τοῦ μεγαλοφωνοτάτου προφήτου.

Ἡ ἱερὰ ἱστορία, ὡς ἡ Γραφὴ, διαιρεῖται εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Παλαιᾶς καὶ τὴν τῆς Καινῆς Διαθήκης. Ἡ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἱστορία πραγματεύεται περὶ τῆς ἱστορίας τοῦ ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ, ἐξ οὗ προῆλθεν ὁ θεάνθρωπος Λυτρωτής. Ὡς κυριώταται δ' ἐποχαὶ τῆς ἱστορίας ταύτης θεωροῦνται μετὰ τὴν ἀρχαιοτάτην ἐποχὴν (ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρις Ἀβραὰμ) 1) ἡ πατριαρχικὴ ἐποχὴ, ὡς ἡ ἐποχὴ τῆς ἀρχαιοτάτης τοῦ Θεοῦ ἀποκαλύψεως (ἀπὸ Ἀβραὰμ μέχρι Μωϋσέως)· 2) ἡ ἐποχὴ τῆς θεμελιώσεως τῆς θεοκρατίας καὶ τῆς κατακτήσεως τῆς ἐπηγγελμένης γῆς ὑπὸ τοὺς θεοκρατικοὺς ἡγεμόνας (ἀπὸ Μωϋσέως μέχρι Σαμουήλ)· 3) ἡ ἐποχὴ τῆς περαιτέρω ἀναπτύξεως τῆς θεοκρατίας ταύτης ὑπὸ τὸν νόμον καὶ τὰ θεοκρατικὰ θεσπίσματα τῶν ἱερέων, βασιλέων καὶ προφητῶν (ἀπὸ Σαμουὴλ μέχρι Σολομῶντος, καὶ ἀπ' αὐτοῦ μέχρι τῆς αἰχμαλωσίας)· 4) αἱ ἐποχαὶ τῆς τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ ἐκπτώσεως ὑπὸ τὴν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐπιῤῥοὴν ξένης δεσποτείας καὶ ξένων ἠθῶν, καὶ τῆς εἰς νέαν κατάστασιν μεταβάσεως (αἱ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς αἰχμαλωσίας καὶ μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν ἐποχαί). Ἡ δὲ τῆς Καινῆς Διαθήκης ἱστορία περιλαμβάνει τὸν βίον τοῦ σωτῆρος Χριστοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ Ἀποστόλων μετὰ τῆς θεμελιώσεως τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ βίος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὡς υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ σωτῆρος τῆς ἀνθρωπότητος, πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς τὸ σημεῖον, ἐν ᾧ συνάγονται πᾶσαι αἱ ἀκτῖνες τῶν προτέρων τοῦ Θεοῦ ἀποκαλύψεων, καὶ ἀφ' οὗ πάλιν ἐξαπλοῦνται εἰς τὴν τῆς Ἐκκλησίας ἱστορίαν καὶ εἰς τὴν ἱστορίαν πάσης τῆς ἀνθρωπότητος. Μετὰ δὲ τὸν βίον τοῦ Σωτῆρος ἕπεται ὁ βίος ἐκείνων, δι' ὧν ἡ διδασκαλία περὶ τῆς τοῦ Θεοῦ βασιλείας εἰς τὸν κόσμον εἰσήχθη, καὶ ἐν οἷς ὁ θεῖος Παῦλος ἐξέχει κατά τε τὴν διδασκαλίαν καὶ τὰς πράξεις.

Ἡ δὲ τῶν Γραφῶν θεολογία, οὖσα τὸ ἐξαγόμενον τῆς τῶν Γραφῶν ἐξηγήσεως, καὶ διαιρουμένη εἰς τὴν τῆς Παλαιᾶς καὶ τὴν τῆς Καινῆς Διαθήκης, εἶναι καθαρῶς ἱστορικὴ ἔκθεσις τῆς διδασκαλίας τῆς Γραφῆς.

Βοηθήματα δὲ πρὸς τὴν τῶν ἁγίων Γραφῶν ἐξήγησιν εἶναι, πλὴν τῶν κυριωτέρων ῥαββινικῶν ὑπομνημάτων, οἷον τῶν τοῦ Raschi, Aben Esra, David Kimchi κ.λ., τὰ ἑρμηνευτικὰ τῶν τῆς Ἐκκλησίας πατέρων καὶ διδασκάλων συγγράμματα, οἷον Ὠριγένους, καὶ Εὐσεβίου καὶ Χρυσοστόμου, Θεοδωρήτου καὶ Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας κ.λ. ἐν τῇ ἑλληνικῇ Ἐκκλησίᾳ, Αὐγουστίνου καὶ Ἱερωνύμου ἐν τῇ ῥωμαϊκῇ, Ἐφραὶμ δὲ τοῦ Σύρου ἐν τῇ συριακῇ· ἀλλὰ καὶ τῶν νεωτέρων τὰ ἐπίσημα ἑρμηνευτικὰ πονήματα, ἐν οἷς ἐξέχουσι μάλιστα τὰ τῶν ἀκαμάτων Γερμανῶν, τῶν προαγαγόντων τὴν ἑρμηνείαν τῶν Γραφῶν, οἷον τὰ τῶν κλεινῶν Γεσενίου καὶ Ἐβάλδου, Βινέρου, Δεβέττου καὶ Μεὔερου.

Ἐπειδὴ δὲ παρ' ἡμῖν ἡ τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς ἐξήγησις γίνεται ἐπὶ τοῦ τῶν Ο' κειμένου, νομίζω ἀναγκαῖον νὰ εἴπω καί τινα *περὶ τοῦ ἁρμοδίου ἐξηγητικοῦ τρόπου τῆς ἑρμηνείας τῶν Ο'.*

Ὡς ἁρμόδιον τῶν Ο' ἐξηγητικὸν τρόπον θεωροῦμεν *τὸν συγκριτικὸν*, οὗτινος ἀρχὰς ἔθηκεν ὁ τῆς νῦν παρ' ἡμῖν θεολογικῆς ἐπι-

Δημόσιον Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Βέροιας

στήμης προαγωγάς (1). Συνίσταται δὲ ὁ τρόπος οὗτος ἐν τῇ ἐξηγήσει τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς ἐπὶ τῆς τῶν Ο' ἑρμηνείας ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ ἑβραϊκὸν πρωτότυπον.

Ἡ ἐξήγησις τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς *πρέπει νὰ γίνηται παρ' ἡμῖν ἐπὶ τοῦ κειμένου τῆς τῶν Ο' ἑρμηνείας.* Διότι 1) ἡ τῶν Ο' ἑρμηνεία δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἔργον αὐτῆς τῆς θείας Προνοίας. Τῆς θείας δηλονότι Προνοίας ἔργον ἦτο νὰ μεταφρασθῶσιν εἰς τὴν ἡμετέραν γλῶσσαν, παγκόσμιον οὖσαν κατὰ τὸν τῆς ἑρμηνείας χρόνον, τὰ θεῖα θεσπίσματα πρὸς διακοίνωσιν αὐτῶν εἰς τοὺς ἐθνικοὺς καὶ πρὸς τὴν αὐτῶν προπαρασκευὴν εἰς τὸν χριστιανισμόν. « Ἐγένετο δὲ καὶ τοῦτο, λέγει ὁ Χρυσορρήμων, τῆς τοῦ Θεοῦ » οἰκονομίας ἔργον, ὥστε μὴ μόνον τοὺς τὴν Ἑβραίων γλῶτταν » κεκτημένους, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς τὴν οἰκουμένην οἰκοῦντας » τὴν ἐξ αὐτῶν ὠφέλειαν καρπώσασθαι » (2)· ὥστε ἡ τῶν Ο' ἑρμηνεία δύναται νὰ θεωρηθῇ μέσον, δι' οὗ καὶ τὸ ἡμέτερον ἔθνος εὐηργετήθη μεγίστην εὐεργεσίαν. 2) Ἡ τῶν Ο' ἑρμηνεία μέγιστον κέκτηται κῦρος ἐν τῇ ἁγίᾳ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ· αὐτὴν μετεχειρίσθησαν οἱ θεῖοι Ἀπόστολοι· αὐτὴν παρέδωκαν ταῖς ὑπ' αὐτῶν θεμελιωθείσαις Ἐκκλησίαις· αὐτὴν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τοῦδε ἀδιαλείπτως ἀναγινώσκει ἡ ἡμετέρα ἀνατολικὴ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία· ἀπ' αὐτῆς ἐγένοντο πολλαὶ μεταφράσεις, ὡς ἡ τῆς ἀρχαίας Ἰτάλας, καὶ τῶν πλείστων τῶν ἐν χρήσει παρὰ τοῖς ἀνατολικοῖς χριστιανοῖς· αὐτὴν οἱ θεοφόροι πατέρες καὶ διδάσκαλοι ἡρμήνευσαν ἐν τοῖς ἑαυτῶν ὑπομνήμασιν· αὐτὴν μετεχειρίσθησαν ἐν τοῖς ἑαυτῶν συγγράμμασιν εἰς ἀναίρεσιν καὶ ἀνατροπὴν τῶν διαφόρων αἱρέσεων· δι' αὐτῆς ἐν ταῖς ἁγίαις τοπικαῖς καὶ οἰκουμενικαῖς Συνόδοις ἐστηρίζετο ἡ εὐσέβεια· 3) ἡ τῶν Ο' ἑρμηνεία εἶναι ὁ ἀρχαιότατος καὶ ἀξιολογώτατος μάρτυς τῆς τοῦ ἑβραϊκοῦ κειμένου καταστάσεως· καὶ τέλος 4), αὐτὴ εἶναι ἡ πρώτη πηγὴ τῆς τοῦ ἑβραϊκοῦ πρωτοτύπου λεκτικῆς ἐξηγήσεως.

Ἐπειδὴ ὅμως ἡ τῶν Ο' ἑρμηνεία εἶναι μετάφρασις, καὶ μάλι-

(1) Ὁ ἀκάματος καὶ σοφὸς καθηγητὴς Κ. Κοντογόνης.

(2) Χρυσοστόμου Ὁμιλ. δ'. εἰς τὴν Γένεσιν. Τόμ. Β' σελ. 28.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πτα, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω, ἐν πολλοῖς δουλικὴ, πρέπει ἀναγκαίως πρὸς ἀκριβῆ αὐτῆς κατανόησιν νὰ λαμβάνηται ὑπ' ὄψιν καὶ τὸ ἑβραϊκὸν πρωτότυπον· πρέπει ἑπομένως ἡ τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς ἐξήγησις νὰ γίνηται ἐπὶ τοῦ τῶν Ο' μὲν κειμένου, ἐν συγκρίσει ὅμως πρὸς τὸ ἑβραϊκὸν πρωτότυπον, *ἀλλὰ χωρὶς προκαταλήψεως*. Ὀφείλει δηλ. ὁ ἑρμηνευτὴς μήτε τὴν γνώμην τῶν ἄγαν παρὰ ῥαββίνοις ὀρθοδόξων νὰ παραδέχηται, ὅτι τὸ νῦν ἑβραϊκὸν κείμενον εἶναι κατὰ πάντα σύμφωνον πρὸς τὸ ἀρχαῖον αὐτόγραφον, ὅτι καὶ τὰ φωνηεντικὰ στίγματα εἶναι θεόπνευστα· μήτε πάλιν ὅτι διεφθάρη εἴτε ἐκ κακεντρεχείας τῶν Ἰουδαίων καὶ αἱρετικῶν, εἴτε ἐξ ἀσυγγνώστου αὐτῶν ἀμελείας περὶ τὴν διατήρησιν τῆς ἱερᾶς ταύτης παρακαταθήκης· ἀλλ' ὅτι 1, ἀ) τὸ ἑβραϊκὸν κείμενον τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης δὲν καθαρεύει σφαλμάτων ἐκ τῶν ἀντιγραφέων καὶ τῶν Μασοριτῶν προερχομένων· διότι, ἂν ὑποθέσωμεν τελείαν τινὰ καὶ ἀπόλυτον ἀκεραιότητα τοῦ ἱεροῦ κειμένου, ἄκραν καθαρότητα ἀπὸ τῶν σφαλμάτων τῶν ἀντιγραφέων, πρέπει τότε νὰ παραδεχθῶμεν θαῦμα ἀδιαλείπτως γινόμενον κατὰ πάντας τοὺς καιροὺς, τουτέστιν ὅτι ὁ Θεὸς ἀποδεικνύει πάντας τοὺς τῶν θείων βιβλίων ἀντιγραφεῖς ἀλανθάστους, ἵνα μηδέποτε μηδαμῶς ὑποπέσωσιν εἰς ἀπάτην. Ἀλλ' οὐδεὶς λόγος ἀπαιτεῖ τὸ συνεχὲς καὶ ἀΐδιον τοῦτο θαῦμα, οὐδὲ πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν τοιοῦτον θαῦμα γενόμενον· διότι εἰ ἐγίνετο, πάντα τὰ ἑβραϊκὰ χειρόγραφα θὰ συνεφώνουν πρὸς ἄλληλα οὐ μόνον κατὰ τὰ οὐσιώδη, ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτὰ τὰ ἥττονος λόγου ἄξια· ὅπερ ὅμως δὲν γίνεται καταφανὲς οὔτε ἐν τοῖς ἀρχαίοις οὔτε ἐν τοῖς νεωτέροις τῶν χειρογράφων. Μάλιστα δὲ καταφαίνεται, ὅτι τὸ ἑβραϊκὸν κείμενον καὶ πρὸ τῆς τῶν Ο' μεταφράσεως δὲν ἐκαθάρευε σφαλμάτων ἀντιγραφικῶν, καὶ ὅτι οἱ Ο' μετήνεγκον ἀντιγραφικὰ λάθη τοῦ πρωτοτύπου καὶ εἰς τὴν μετάφρασιν. Διὰ τοῦτο ἀμφότερα τὰ κείμενα ἐν πρώτῃ Βασιλειῶν ιζ', 51. ἀποδίδουσι τὴν ἀποκεφάλισιν Γολιὰθ τοῦ Γεθθαίου εἰς Δαβὶδ τὸν Βηθλεεμίτην, τὸν προφητάνακτα δηλαδή· ἐν δὲ δευτέρᾳ Βασιλειῶν κά, 19. τό τε ἑβραϊκὸν καὶ ἡ τῶν Ο' μετάφρασις ἀναφέρουσιν, ὅτι Γολιὰθ τὸν Γεθθαῖον ἐπάταξεν « Ἐλεανὰν υἱὸς Ἀριωργεὶμ ὁ Βηθλεεμίτης ».

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Θεσσ

וַיַּךְ אֶלְחָנָן בֶּן־יַעְרֵי אֹרְגִים בֵּית הַלַּחְמִי אֵת גָּלְיַת הַגִּתִּי. Πρὸς ἐξομάλισιν δὲ τῆς διαφορᾶς πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν λάθος ἀντιγραφικὸν, καὶ ὅτι τὸ κείμενον πρέπει νὰ διορθωθῇ κατὰ τὸ χωρίον τῆς πρώτης Παραλειπομένων κ', 5. « Καὶ ἐπάταξεν Ἐλτανὰν υἱὸς Ἰαείρ τὸν Λεεμεὶ ἀδελφὸν Γολιὰθ τοῦ Γεθθαίου »:

וַיַּךְ אֶלְחָנָן בֶּן־יָעִיר אֶת לַחְמִי אֲחִי גָלְיָת הַגִּתִּי

6') Ὅτι οἱ Μασορῖται, εἰς οὓς ἀποδίδεται ἡ διαχώρισις τῶν λέξεων καὶ ὁ φωνηεντισμὸς, δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῶσι θεόπνευστοι, ἀφ' οὗ ἐν πολλοῖς ἐξελέγχονται ἀπατηθέντες.

2) Ὅτι τὸ ἑβραϊκὸν κείμενον τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης δὲν διεφθάρη κατὰ τὰ κύρια καὶ οὐσιώδη. Ὅταν γινώσκωμεν τὸ σέβας τῶν Ἰουδαίων πρὸς τὰ ἱερὰ αὐτῶν βιβλία· ὅταν γινώσκωμεν, ὅτι ἀπένεμον πάντοτε οἱονεὶ λατρείαν εἰς ἑκάστην τῶν λέξεων καὶ εἰς ἕκαστον σχεδὸν τῶν γραμμάτων τῶν ἐν αὐτοῖς περιεχομένων, εἶναι ἀδύνατον νὰ πιστεύσωμεν, ὅτι ἐδυνήθησάν ποτε νὰ ἀποβάλωσι τὸ φυσικὸν τοῦτο αἴσθημα· ἂν δὲ οἱ Ἰουδαῖοι διέφθειραν τὰς Γραφὰς διὰ τὸ μῖσος αὐτῶν πρὸς τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν, ὡς τινες ὑπολαμβάνουσιν, πῶς ἔπειτα ἀφῆκαν ἀλωβήτους πάσας τὰς λαμπρὰς ἐκείνας προφητείας, αἵτινες ἀποτελοῦσι τῆς πίστεως ἡμῶν τὸ θεμέλιον, καὶ ἐξελέγχουσιν ἀντικρυς τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν; Ἀλλ' ὅμως δὲν ἀπετόλμησαν τοσοῦτον ἀσεβὲς τόλμημα, ἀλλ' ἀφῆκαν καὶ τὸν νόμον καὶ τῶν προφητῶν τὰ συγγράμματα ἀδιάφθορα, καὶ προὐτίμησαν μᾶλλον νὰ παράσχωσιν ἡμῖν ὅπλα καθ' ἑαυτῶν, ἢ νὰ ἐπιβάλωσι βέβηλον χεῖρα ἐπὶ τῶν θείων λογίων. Αἱ δὲ ἔν τισι καιριωτάτοις τῆς Γραφῆς χωρίοις, εἰς τὸν Μεσσίαν ἀναφερομένοις, ἀπαντώμεναι διαφωνίαι μεταξὺ τοῦ νῦν ἑβραϊκοῦ καὶ τοῦ τῶν Ο' κειμένου, αἵτινες ἔδωκαν εἴς τινας ἀφορμὴν νὰ παραδεχθῶσι βεβήλωσιν τοῦ ἱεροῦ κειμένου παρὰ τῶν Ἰουδαίων, δύνανται νὰ ἐξηγηθῶσιν ἐκ διαφόρου εἴτε ἀναγνώσεως, εἴτε φωνηεντισμοῦ. Τοιαῦτα π. χ. τὰ χωρία τῶν Ψαλμῶν δεκάτου πέμπτου (10.) καὶ εἰκοστοῦ πρώτου (16.)· « ὅτι οὐκ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχήν μου εἰς ᾅδου, οὐδὲ δώσεις τὸν ὅσιόν σου » ἰδεῖν διαφθοράν »· καὶ « ὤρυξαν χεῖράς μου καὶ πόδας μου ». Ἐν τῷ πρώτῳ τούτων καὶ αὐτοὶ οἱ Μασορῖται, περὶ πολλοῦ ποιού-

Δημοσία Κεντρική Βιβλιοθήκη Θεσσαλίας

μενοι τὸ κατὰ λάθος ἀντιγραφικὸν εἰς τὸ κείμενον εἰςκυλισθὲν ר, καὶ διὰ τοῦτο μὴ ἀποβάλλοντες αὐτὸ, ἀλλ' ἀνέπαφον καταλείποντες, ὑπὸ τῆς συνεχείας δὲ τοῦ λόγου ὁδηγούμενοι, σημειοῦσι τὸν πλεονασμὸν αὐτοῦ (יַחְתִּיר), ἐξ οὗ προῆλθεν ἡ ἀνάγνωσις « τοὺς ὁσίους σου », חַסִידֶיךָ, καὶ οὕτω συμφωνοῦσι πρὸς τοὺς Ο'. Τὸ δ' ἕτερον χωρίον τοῦ εἰκοστοῦ πρώτου Ψαλμοῦ· « ὤρυξαν χεῖράς μου καὶ πόδας μου », ὅσῳ βαρύτιμον, τόσῳ λαμπρῶς καταδεικνύει τὴν ἀθωότητα τῶν Ἰουδαίων ἀπὸ τῆς τοῦ ἱεροῦ κειμένου βεβηλώσεως· διότι ἡ μὲν τῶν Ο' γραφὴ ὤρυξαν προῆλθεν ἀπὸ ἁπλουστάτης αἰτίας, τῆς ἀναγνώσεως ו ἀντὶ ר, πράγματος πολλάκις συμβαίνοντος ἐκ τῆς ἀντιγραφῆς ἕνεκα τῆς μεγάλης ὁμοιότητος τῶν γραμμάτων αὐτῶν πρὸς ἄλληλα· ἀναγνώσεως, ἣν ἐξ ἰουδαϊκὰ χειρόγραφα κατὰ τὸν De Rossi καὶ μέχρις ἡμῶν διεφύλαξαν, καὶ προσέτι ἀπὸ διαφόρου στίξεως כָּאֲרוּ εἴτε כָּאֲרוּ. Ἡ δὲ τοῦ σημερινοῦ ἑβραϊκομασοριτικοῦ κειμένου γραφὴ προῆλθεν ἀπὸ ἀναγνώσεως ר, ἀντὶ ו, καὶ ἑπομένως διαφόρου στίξεως, כָּאֲרִי, *ὡς ὁ λέων*.

Ἐπειδὴ ὅμως ἐκ τῆς συγκρίσεως τοῦ τῶν Ο' κειμένου καὶ τοῦ ἑβραϊκοῦ ἀρχετύπου πρὸς ἄλληλα ἀναφαίνονται ἔστιν ὅτε διαφοραὶ, διὰ τοῦτο ὁ ἑρμηνευτὴς πρέπει νὰ διεξαγάγῃ τὴν ἑρμηνείαν αὐτοῦ οὕτως, ὥστε ἐν παντὶ χωρίῳ, ὅπου ὑπάρχει διαφορὰ μεταξὺ τοῦ ἑβραϊκοῦ καὶ τοῦ τῶν Ο' κειμένου, οὐ μόνον νὰ ἐξηγῇ τὴν ἀρχὴν αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀπονέμῃ τὸ δίκαιον εἰς τὸ διαφυλάξαν τὴν ὀρθοτέραν ἀνάγνωσιν κείμενον. Πρὸς τοῦτο δὲ ὁ ἑρμηνευτὴς πρέπει νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψιν, ὅτι αἱ διαφοραὶ συνήθως προέρχονται

1) Ἀπὸ εὐφημίας. Διὰ τοῦτο ἐν Δευτερονομίῳ κγ', 14. τὸ μὲν τῶν Ο' κείμενον ἔχει· « Καὶ ἔσται, ὅταν διακαθιζάνῃς ἔξω καὶ » ὀρύξεις ἐν αὐτῷ, καὶ ἐπαγαγὼν καλύψεις τὴν *ἀσχημοσύνην* » *σου* ἐν αὐτῷ »· τὸ δ' ἑβραϊκόν· וְכִסִּיתָ אֶת־צֵאָתֶךָ = *καὶ καλύψεις τὸ ἔκκριμά σου*.

2) Ἀπὸ δογματικῶν αἰτίων, κατὰ τὰ δόγματα τῆς μεταγενεστέρας τῶν Ἀλεξανδρινῶν Ἰουδαίων θεολογίας. Διὰ τοῦτο τὸ ἅγιον τοῦ Θεοῦ ὄνομα Jehova, εἴτε ὀρθότερον יַהְוֶה, παρὰ τοῖς Ο' ἀποδίδεται διὰ τοῦ *κύριος*, ὡσανεὶ ἀνεγινώσκετο ἀντ' αὐτοῦ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βόλος

אֲדֹנָי. « Οὐδεὶς δύναται νὰ ἴδῃ τὸν Θεόν, χωρὶς νὰ ὑποστῇ θάνα-» τον », ἐδογμάτιζεν ἡ τῶν Ἀλεξανδρινῶν Ἰουδαίων θεολογία· διὰ τοῦτο ἐν Ἐξόδῳ κδ', 10. καὶ 11. κατὰ μὲν τὸ ἑβραϊκόν· « ὁ » Μωϋσῆς καὶ Ἀαρὼν καὶ Ναδὰβ καὶ Ἀβιοὺδ καὶ ἑβδομήκοντα » τῶν πρεσβυτέρων Ἰσραὴλ εἶδον τὸν *Θεὸν τοῦ Ἰσραήλ*» (*εἶχ.* 10)· וַיִּרְאוּ אֵת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, κατὰ δὲ τοὺς Ο'· « εἶδον *τὸν τόπον οὗ* » *εἱστήκει ἐκεῖ* ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραήλ ». Ὡσαύτως ἐν Ἡσαΐου λή, 11. κατὰ μὲν τὸ ἑβραϊκόν· « οὐκ ὄψομαι τὸν Θεόν »· לֹא אֶרְאֶה יָהּ, » κατὰ δὲ τοὺς Ο'· « οὐ μὴ ἴδω τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ ».

3) Ἀπὸ ἱστορικῶν αἰτίων. Διὰ τοῦτο ἐν μὲν τῷ πρωτοτύπῳ, ἐν Ἡσαΐου ο', 11. ἀπαντῶμεν· « τοὺς ἀπὸ δυσμῶν εἰσβάλλοντας » Φιλισταίους », פְּלִשְׁתִּים מֵאָחוֹר· παρὰ δὲ τοῖς Ο' *τοὺς Ἕλ-ληνας*· « τοὺς Ἕλληνας ἀφ' ἡλίου δυσμῶν »· διότι τὸ χωρίον ἐνοήθη ἐπὶ τῆς μάχης τῶν Σελευκιδῶν καὶ Πτολεμαίων.

4) Ἀπὸ ἑρμηνευτικῶν αἰτίων. Ἐντεῦθεν αἱ μεταφορικαὶ ἐκ-φράσεις μετατρέπονται εἰς τὰς κυρίας· οὕτως ἐν Ἡσ. ά, 25. τὸ μὲν ἑβραϊκὸν ἔχει· וְאָסִירָה כָּל־בְּדִילָיִךְ = *καὶ ἀφελῶ πάντα τὸν κασσίτερόν σου* (stannum)· οἱ δ' Ο'· « ἀφελῶ πάντας ἀνό-» μους ἀπὸ σοῦ ». Τὰ ἀφῳρημένα μετατρέπονται εἰς συγκεκρι-μένα· οὕτως ἐν Γενές. ιβ', 2. « εὐλογημένος », ἀντὶ τοῦ ἀφῳρη-μένου « εὐλογία », בְּרָכָה. Ἀποδίδονται εἰς τὰς λέξεις ἄλλαι σημασίαι παρὰ τὰς τῆς ῥαββινικῆς παραδόσεως· οὕτω τὴν λέξιν עֵר εἴτε עֵרִי, ἥτις κατὰ τὴν ῥαββινικὴν παράδοσιν σημαίνει *ἐρείπια*, εὑρίσκομεν ἡρμηνευμένην παρὰ τοῖς Ο' ἐν μὲν Μιχαίου ά, 7. καὶ Ψαλμῷ οθ', 1. διὰ τοῦ *ὀπωροφυλάκιον*· ἐν δὲ Ἱερεμ. κς', 18. διὰ τῆς λέξεως *ἄβατον*. Ἀποδίδονται εἰς τὰ ἑβραϊκὰ θέματα σημασίαι, ἃς αὐτὰ ἔχουσιν ἐν τῇ συγγενεῖ τῆς ἑβραϊκῆς ἀ-ραμαϊκῇ· ὅθεν ἐν Ψαλμῷ ρμ' (141), 5. τὸ μὲν ἑβραϊκόν· « ὅτι καὶ » ἡ προσευχή μου ἐν ταῖς συμφοραῖς αὐτῶν »· בְּרָעֹתֵיהֶם, οἱ δ' Ο'· « ἐν ταῖς *εὐδοκίαις* αὐτῶν », κατὰ τὸ ἀραμαϊκὸν θέμα רְעָא = *ἤρεσεν*· ὡσαύτως ἐν Ψαλμῷ ν' (51), 6. τὸ μὲν ἑβραϊκόν· « ὅ-» πως ἂν δικαιωθῇς ἐν τῇ ἀποφάσει σου, δίκαιος ᾖς (justus sis) » ἐν τῇ κρίσει σου »· οἱ δ' Ο', « νικήσῃς ἐν τῷ κρίνεσθαί σε », κατὰ τὸ ἀραμαϊκὸν θέμα זְכָא = νικᾶν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Πάτρας

5) Ἀπὸ κριτικῶν αἰτίων. Οἱ Ο' εἶχον δηλ. ἀνὰ χεῖρας κείμενον, ἐν ᾧ αἱ λέξεις δὲν ἦσαν κεχωρισμέναι, οὐδὲ πεφωνηεντισμέναι, πολλάκις δ' ἐκ τῆς ἀντιγραφῆς ἄλλα ὅμοια γράμματα ἔχουσαι, π. χ. ב ἀντὶ כ καὶ τὸ ἀνάπαλιν, ר ἀντὶ ד καὶ τὸ ἀνάπαλιν, ד ἀντὶ ר καὶ τὸ ἀνάπαλιν, κ.τ.ὅμ. Ἐντεῦθεν δὲ ἠδύναντο νὰ λάβωσι χώραν πολλαὶ διαφοραί·

α') Ἐκ τοῦ διαφόρου χωρισμοῦ τῶν λέξεων, καὶ πάλιν εἴτε ἐκ τούτου μόνον, εἴτε καὶ μετὰ διαφόρου φωνηεντισμοῦ, εἴτε καὶ ἀλλαγῆς γραμμάτων.

β') Διαφόρου φωνηεντισμοῦ, καὶ πάλιν εἴτε ἐκ τούτου μόνον, εἴτε καὶ μετὰ ἀλλαγῆς γραμμάτων.

γ') Ἀλλαγῆς γραμμάτων, καὶ πάλιν εἴτε ἐξ αὐτῆς μόνης, εἴτε καὶ μετὰ διαφόρου φωνηεντισμοῦ. Τούτου ἕνεκεν ἐν Γενέσεως γ', 17. τὸ μὲν ἑβραϊκόν· « σοῦ ἕνεκεν » בַּעֲבוּרֶךָ, οἱ δ' Ο', ἐξ ἀλλαγῆς γράμματος τοῦ ר εἰς ד, καὶ διαφόρου φωνηεντισμοῦ· בַּעֲבָדָתְךָ = *ἐν τοῖς ἔργοις σου*. Ἐν Σοφονίου γ', 19. τὸ μὲν ἑβραϊκόν· « πάντας τοὺς καταπιεστάς σου » (אֵת־כָּל־מְעַנָּיִךְ), οἱ δ' Ο', ἐκ διαφόρου χωρισμοῦ τῶν λέξεων καὶ διαφόρου στίξεως· « ἐν » σοὶ, ἕνεκεν σοῦ » (אִתָּהּ לְמַעַנֵּיהּ). Ἐν Ἡσ. έ, 17. τὸ μὲν ἑβραϊκὸν ἔχει· עֲנָלָה « ὄχημα », οἱ δ' Ο', ἀπὸ μόνης διαφόρου στίξεως, « δάμαλις », עֶגְלָה. Ἐν Ψαλμῷ δ', 2. τὸ μὲν ἑβραϊκόν· « ἕως πότε ἡ δόξα μου εἰς καταισχύνην », עַד מָה כְּבוֹדִי לִכְלִמָּה, οἱ δ' Ο', ἀπὸ διαφόρου χωρισμοῦ τῶν λέξεων, μεταβολῆς τοῦ γράμματος כ εἰς ב καὶ διαφόρου φωνηεντισμοῦ· « ἕως πότε βα» ρυκάρδιοι, ἵνα τί »; עַד מָה כִּבְדֵי לֵב לָמָּה

6) Ἀπὸ τῆς παρὰ ῥαββίνοις הַגָּדָה (ἀγαδὰ) καλουμένης, τουτέστι τῆς ἐκθέσεως τῶν τῆς πίστεως καὶ τοῦ ὑπερφυσικοῦ κόσμου μυστηρίων. Κατ' αὐτὴν οἱ διὰ νεκρομαντείας εἰς τὸν ἡμέτερον κόσμον ἀνακαλούμενοι νεκροὶ ἐπιφαίνονται οὐχὶ ὄρθιοι, ἀλλὰ ὕπτιοι, τοὺς μὲν πόδας πρὸς τὰ ἄνω ἔχοντες, τὴν δὲ κεφαλὴν πρὸς τὰ κάτω· ὁ Σαμουὴλ ὅμως ἐπεφάνη τῷ Σαοὺλ ὄρθιος· Διὰ τοῦτο κατὰ μὲν τὸ ἑβραϊκὸν ἐν Βασιλειῶν Α', κή, 14. ἀναγινώσκομεν· « Καὶ εἶπεν αὐτῷ· ἀνὴρ γέρων ἀναβαίνει, ἱμάτιον

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

» ἀναβεβλημένος », אִישׁ זָקֵן עֹלֶה וְהוּא עֹטֶה מְעִיל κατὰ δὲ τὸ τῶν Ο' κείμενον· « Καὶ εἶπεν αὐτῷ· ἄνδρα ὕρθιον ἀναβαίνοντα » ἐκ τῆς γῆς, καὶ οὗτος διπλοΐδα ἀναβεβλημένος ».

Τέλος 7) ἀπὸ γραφικῶν αἰτίων· οὕτως, ἐν Γενέσεως ιέ, 15. τὸ μὲν ἑβραϊκόν· « ταφεὶς ἐν γήρᾳ καλῷ », תִּקָּבֵר בְּשֵׂיבָה טוֹבָה· παρὰ δὲ τοῖς Ο' ἔν τισι τῶν ἐκδόσεων, κατὰ λάθος τῶν ἀντιγραφέων, « τραφεὶς ἐν γήρᾳ καλῷ ». Ἐν Ναοὺμ δ', 6. τὸ μὲν ἑβραϊκόν· « πύλαι ποταμῶν ἀνοίγονται », שַׁעֲרֵי הַנְּהָרוֹת נִפְתָּחוּ· τὸ δὲ τῶν Ο' κείμενον, *πύλαι πόλεων*, κατὰ λάθος τοῦ ἀντιγραφέως, ὅστις τὴν λέξιν ΠΟΤΑΜΩΝ συντόμως γεγραμμένην εὑρὼν, ΠΟΩΝ, ἔγραψεν ὁλοκλήρως μὲν, ἀλλὰ ἐσφαλμένως ΠΟΛΕΩΝ, ἀντὶ *ποταμῶν*.

Τοσαῦτα ἐν προοιμίοις, νύξιν μόνον διδόντα εἰς τὴν τῶν ἁγίων Γραφῶν σπουδὴν, ἧς ἄνευ ἀδύνατον νὰ ὑπάρχῃ καὶ νὰ ἀναπτύσσηται ἡ τῆς θεολογίας ἐπιστήμη, καὶ ἐπομένως ἀδύνατον νὰ λαμπρύνηται ἀναπτυσσομένη ἡ Ἐκκλησία· διότι διὰ τῆς τῶν Γραφῶν σπουδῆς ἵσταται, χωρὶς δ' αὐτῆς πίπτει ἡ τῆς θεολογίας ἐπιστήμη. Διὰ τοῦτο περὶ τὰς Γραφὰς νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἂς ἀσχολώμεθα κατὰ τὸ παράγγελμα· Scripturas nocturna versate manu, versate diurna· διότι αὐτῶν ἡ σπουδὴ καθιστᾷ τοὺς μετ' εὐσεβείας αὐτὰς ἀνελίττοντας θεοφορήτους καὶ στύλους τῆς Ἐκκλησίας. Ναί· διὰ τῆς ἐν εὐλαβείᾳ καὶ φόβῳ Θεοῦ ἀκριβοῦς τῶν Γραφῶν σπουδῆς ἀποκτᾶται δύναμις πρὸς τὸν καταγωνισμὸν καὶ τὴν κατανίκησιν τῶν δι τῶν τῆς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ἐχθρῶν, ἔνθεν μὲν τῶν ἀναιδεστάτων καὶ θρασυτάτων αὐτῆς λακτιστῶν, πρὸς οὓς ἁρμόζει τὸ τοῦ Κυρίου· « σκληρὸν πρὸς κέντρα λακτίζειν » (1)· ἔνθεν δὲ, τῶν περιδεεστάτων πολεμίων τῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς ἐκλαμπρύνσεως τῆς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, οἵτινες εἶναι ὅμοιοι πρὸς τὰς μωρὰς ἐκείνας μητέρας, αἵτινες κωλύουσι τὰ τέκνα αὐτῶν ἀπὸ τῆς περὶ τὰ γράμματα σπουδῆς, φόβῳ μήπως ἐκ ταύτης περιπέσωσιν εἰς δεινὴν ἀσθένειαν.

Σὺ δὲ ὁ τῶν Γραφῶν δοτὴρ, ὁ τῆς Ἐκκλησίας ἀρχηγὸς, ἡ

(1) Πράξ. θ', 5.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀλήθεια, ἡ σοφία, ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ, ἀνάδειξον καὶ πάλιν ἐν ἡμῖν, ὡς καὶ πρότερον, ἄνδρας δεκτικοὺς τοῦ σοῦ πνεύματος καὶ λόγου, ἄνδρας δυνατοὺς περὶ τὰς Γραφάς, καὶ ἀξίους διαδόχους τῶν Ἀθανασίων, τῶν Βασιλείων, τῶν Γρηγορίων, τῶν Χρυσοστόμων, τῶν Θεοδωρήτων, καὶ τῶν ἄλλων ἀθανάτων τῆς ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας πατέρων, καὶ ἀνάγαγε τὴν Ἐκκλησίαν ἡμῶν εἰς τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς εὔκλειαν καὶ λαμπρότητα!

Ο ΑΓΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ,

ΩΣ ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΚΑΙ ΘΕΟΛΟΓΟΣ ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟΣ (α).

Ὁ Δαμασκηνὸς, ἀπαιτῶν ἵνα τὸ τῆς ψυχῆς ὀπτικὸν καθαρθῇ, γενομένου οὕτω τοῦ ἀνθρώπου ἐπιτηδείου πρὸς θεοπτίαν, ἀναίνεται τὴν μυστηριώδη τῶν Γνωστικῶν γνῶσιν καὶ ἐπιστήμην. Τοὐναντίον δὲ ἐννοεῖ τὴν ἐκ τοῦ λόγου καὶ τῆς πείρας καὶ παρατηρήσεως προκύπτουσαν γνῶσιν. Ἡ ὑπερφυσικὴ ἀφ' ἑτέρου δύναμις δαδουχεῖ πέραν τῶν νόμων τῆς φύσεως. Ἀλλ' ὁ ἱερὸς οὗτος πατὴρ δὲν παρεκκλίνει τῆς φιλοσοφικῆς ὁδοῦ, τῆς σφαίρας τῆς νοητικῆς ἡμῶν ὑπάρξεως, δὲν φεύγει ἐκ τοῦ ὁρίζοντος τῆς ἠθικῆς ἐνεργότητος. Ἀναβαίνων δὲ εἰς τὸ καθολικὸν γεγονὸς τῆς στενότητος τῆς ἡμετέρας διανοίας, ὁμολογεῖ ὅτι πράγματά τινα ὑπερέχουσι τῆς καταλήψεως πάσης λογικῆς κτίσεως. Πλὴν δὲν ἀρνεῖται ὅτι τῷ θέλοντι εἰλικρινῶς καὶ ἐν ταπεινώσει πνεύματος ἐρευνᾷν δέδοται ἡ φωταγωγὸς τοῦ Θεοῦ τῆς φιλοσοφίας χάρις. Ὁ ἰουδαϊσμὸς καὶ πολυθεϊσμὸς καὶ αἱ αἱρέσεις παρενέβαλλον προσκόμματα πολλὰ εἰς τὴν φιλοσοφίαν τοῦ χριστιανισμοῦ. Ὁ Δαμασκηνὸς, στηλιτεύσας τὴν τῶν Γνωστικῶν γνῶσιν καὶ αἵρεσιν συμφώνως πρὸς τὸν θεῖον εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην, τὸν Ὠριγένην, τὸν Κλήμεντα τὸν Στρωματέα, τὸν Εἰρηναῖον, τὸν Ἐφραὶμ τὸν Σύρον, τὸν Κυπριανὸν, τὸν Αὐγουστῖνον, τὸν Εὐσέβιον, τὸν Τερτυλλια-

(α) Ὅρα Ἔτ. Ε' Ἀριθμ. 3. σελ. 97—108.

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

νὸν καὶ τὸν Ἐπιφάνιον, καὶ χλευάσας ὡς ἀθύρματα τοὺς χιμαιρικοὺς ὅρους αὐτῶν, οἷον προάρχη, βυθός, πρωτόγονος, νοῦς, λόγος, πνεῦμα, σοφία, δημιουργός, διάκρισις, ἀποκατάστασις, δύναμις, δικαιοσύνη, ἑβδομάδες ἢ ἑπτάδες, συζυγίαι, ἐννεάδες, καὶ τὰ προσόμοια, δὲν ἔκρινεν αὐτοὺς οὔτε ὡς φιλοσόφους, καθὸ μὴ τὸν ὀρθὸν λόγον ἀσπαζομένους, οὔτε ὡς χριστιανούς, καθὸ μὴ βαδίζοντας εἰς τὰ ἴχνη τῆς ὀρθοδόξου θρησκείας. Ἡ μυστηριώδης καὶ συνάμα γελοιώδης ἐπιστήμη καὶ παράδοσις τῶν τοιαύτης γνώσεως ὀπαδῶν ἀναμιμνήσκουσι τὰ τοῦ Φίλωνος καὶ τὰς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἑλληνικὰς καὶ αἰγυπτιακὰς σχολάς, οὐχ ἧττον δὲ καὶ τὰς βουδδαϊστικάς, σινικάς, ἰνδικάς, περσικάς, χαλδαϊκάς, καββαλιστικὰς καὶ εἰδωλολατρικὰς ἰδέας, πρὸς δὲ καὶ τὰς βλασφημίας τοῦ Κηρίνθου, Σίμωνος, Μενάνδρου, Βασιλείδου, Βαλεντίνου, Κέρδωνος, Καρποκράτους, Μαρκίωνος καὶ τῶν ἄλλων.

Ὁ θεῖος Δαμασκηνὸς ἐν τῷ κατὰ Μανιχαίων Διαλόγῳ ἰδοὺ πῶς ἀποφαίνεται περὶ γνώσεως· « . . . Ἡ μὲν γὰρ ἀλήθεια τῶν » ὄντων ἐστὶ γνῶσις, τὸ δὲ ψεῦδος οὐκ ἔστι μὴ ὄντος γνῶσις· τὸ » γὰρ μὴ ὂν οὐ γινώσκεται. Μαν. Τί οὖν ἐστι τὸ ψεῦδος; Ὀρθ. » Τῶν ὄντων ἀγνωσία. Μαν. Ὀρθῶς εἴρηκας. Ὀρθ. Εἰ οὖν ἡ μὲν » ἀλήθεια τῶν ὄντων ἐστὶ γνῶσις, τὸ δὲ ψεῦδος ἄγνοια τοῦ ὄν» τος, εἰπέ μοι, ἡ γνῶσις ἕξις; Μαν. Ναί. Ὀρθ. Εἰ ἡ γνῶσις » ἕξις, ἡ ἄγνοια πάντως στέρησις. Μαν. Καὶ ἡ ἄγνοια ἕξις. Ὀρθ. » Τί ἐστιν ἄγνοια; Μαν. Τὸ μὴ ἔχειν γνῶσιν. Ὀρθόδ. Τὸ μὴ » στερητικόν ἐστιν; ἢ ἀποφαντικόν, ἢ ἐκτικόν; Μαν. Τὸ μὴ στε» ρητικόν ἐστιν. Ὀρθ. Μὴ ὂν λέγομεν τὸ ἐστερημένον τοῦ εἶναι; » Μαν. Δηλονότι. Ὀρθ. Οὐκοῦν ἡ ἄγνοια τὸ μὴ ἔχειν γνῶσίν ἐ» στι· τὸ δὲ μή, στερητικόν· ἡ ἄγνοια ἄρα στέρησις, καὶ οὐχ ἕ» ξις. Μαν. Ὀρθῶς εἴρηκας. Ὀρθ. Εἰ οὖν ἀλήθεια γνῶσις, ἕξις » δηλονότι· εἰ δὲ τὸ ψεῦδος ἄγνοια, στέρησις κατὰ τὸν τῆς ἀ» ληθείας λόγον· ἔσται οὖν ἡ μὲν ἀλήθεια ἕξις, τὸ δὲ ψεῦδος, » στέρησις· καὶ ἔσται ἡ μὲν ἀλήθεια ὄν, τὸ δὲ ψεῦδος, μὴ ὄν. » Μαν. Ἐκ παντός. Ὀρθ. Ψεῦδος ἡ κακία, ἡ ἀλήθεια; Μαν. Ψεῦ» δος. Ὀρθ. Οὐκ ὂν ἄρα ἡ κακία καὶ ὄντως στέρησις καὶ μὴ ὄν· » καὶ, ὡς στέρησις ἔξει, ἀντίκειται τῷ ἀγαθῷ ».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἐν τῷ αὐτῷ διαλόγῳ ἀνασκευάζει τὸν δυαδισμὸν τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, ἅτινα παρεδέχοντο οἱ Μανιχαῖοι ὡς ἀπολύτους ἀρχάς, καὶ μετὰ τῶν πρὸ αὐτοῦ καὶ μετ' αὐτὸν ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων ἐθεώρει τὸ κακὸν ὡς μὴ ὑπάρχον ἐν ἑαυτῷ, ἀλλὰ δυνάμει ψευδῶν σχέσεων ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου ἐπινοηθεισῶν.

« Ὀρθ. Μίαν ἀρχὴν λέγεις τῶν ὄντων, ἢ δύο; Μαν. Δύο· μίαν » μὲν ἀγαθὴν, καὶ μίαν πονηράν· καὶ τὴν μὲν ἀγαθὴν ὀνομάζω » δένδρον ἀγαθὸν, παντὸς ἀγαθοῦ περιεκτικὸν καὶ ποιητικὸν, μὴ » δυνάμενον καρπὸν κακὸν ποιεῖν· τὴν δὲ πονηρὰν, σκότος, φθο- » ρὰν, δένδρον πονηρὸν, παντὸς πονηροῦ καὶ κακίας ποιητικὸν, » μὴ δυνάμενον καρπὸν ἀγαθὸν ποιεῖν. Ὀρθ. Κοινωνοῦσιν ἀλλή- » λαις αὗται αἱ δύο ἀρχαί, ἢ οὔ; Μαν. Παντελῶς ἀκοινώνητοι, » καὶ ἐναντίαι ἀλλήλαις ὑπάρχουσιν. Ὀρθ. Ἐν ἀλλήλαις καὶ σὺν » ἀλλήλαις εἰσὶν, ἢ κεχωρισμέναι; Μαν. Κεχωρισμέναι ἦσαν ἐξ » ἀρχῆς, ἑκάστη ἐν τοῖς ἰδίοις ὅροις. Ὀρθ. Πῶς οὖν νῦν εἰσι συμ- » μεμιγμέναι; Μαν. Ἦν ὁ ἀγαθὸς ἐν τῷ ἰδίῳ τόπῳ, ἐν πάσῃ » ἀγαθοσύνῃ καὶ μακαριότητι· ἡ δὲ ὕλη, ἤγουν ἡ κακία, ἄζωος, » ἀκίνητος, αἰσχρὰ, σκότος δυσειδὲς, ἀναίσθητος ἐπὶ πολλοὺς » αἰῶνας. Ὕστερον δὲ ἐστασίασεν ἡ ὕλη πρὸς ἑαυτὴν, καὶ οἱ » καρποὶ αὐτῆς ἐπολέμησαν πρὸς ἀλλήλους· καὶ τῶν μὲν διω- » κόντων, τῶν δὲ φευγόντων, ἔρθασαν εἰς τὰ ὅρια τοῦ φωτός· » καὶ ἰδόντες τὸ φῶς, ἐπεθύμησαν τοῦ κάλλους αὐτοῦ· καὶ ἐπαύ- » σαντο τοῦ πρὸς ἀλλήλους πολέμου· καὶ συμφωνήσαντες πρὸς » ἀλλήλους, ἐπέθεντο τῷ φωτί· καὶ ἀπέστειλεν ὁ ἀγαθὸς τὴν δύ- » ναμιν παρ' αὐτοῦ, καὶ, συμπλοκῆς γενομένης, ἔφαγον μέρος τοῦ » φωτὸς οἱ ἄρχοντες τοῦ σκότους· παρεχώρησε γὰρ ὁ ἀγαθὸς ἀρ- » παγῆναι δύναμιν ἐξ αὐτοῦ· καὶ φοβηθεὶς ἵνα μὴ κατακυριεύ- » σωσι τοῦ τόπου αὐτοῦ, τοῦτο ἐποίησεν, ἵνα διὰ τῆς μοίρας, ἧς » παρέδωκε, κατακυριεύσῃ τῆς κακίας· καὶ οὕτως ἐγένετο σύγ- » κρασις τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ πονηροῦ· ἐκ γὰρ τῆς μοίρας τοῦ » ἀγαθοῦ ἐγένοντο αἱ ψυχαὶ, ἐκ δὲ τῆς οὐσίας τῆς κακίας, τὰ » σώματα. Ὀρθ. Τέως περὶ τούτων διασκεψώμεθα. Μαν. Δια- » σκεψώμεθα..... Ὀρθ. Πῶς οὖν δύο ἀρχὰς σὺ φῂς ἀνάρχους; » Μαν. Κατὰ πάντας τοὺς τρόπους. Ὀρθ. Οὕτω γὰρ ἔσονται

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

» ἄναρχοι· ἀλλ' ἐψεύσω κατὰ τῆς σεαυτοῦ κορυφῆς... τὰ δὲ δύο
» οὐκ ἀρχή· ἄλλη γὰρ ἀρχὴ τῶν δύο, ἡ μονάς... φύσει γὰρ μό-
» νας ἀρχὴ δυάδος ».

Συνεχίζει δὲ οὕτως ὁ θεῖος Δαμασκηνός, ὑποστηρίζων τἀνάπαλιν τῶν ὑπὸ τῶν Μανιχαίων βλασφήμως πρεσβευομένων. Παρατίθεται ὁλόκληρον τὸ χωρίον· « .... Ἀλλ' οὐδὲ κατὰ φυσικὴν
» καὶ οὐσιώδη αἰτίαν ἔσονται αἱ καθ' ὑμᾶς δύο ἀρχαί· ὁ γὰρ
» πατὴρ ὁμοουσίου υἱοῦ γεννήτωρ, ἀϊδίου, ἀσώματος ἀσωμάτου.
» Εἰ οὖν αἱ καθ' ὑμᾶς δύο ἀρχαί, κατὰ τὸ φυσικὸν αἴτιον, ἀρχαί
» εἰσι τῶν ὄντων, ἔσονται τὰ πάντα ὁμοούσια καὶ συναΐδια ταῖς
» καθ' ὑμᾶς ἀρχαῖς· εἰ δὲ καὶ ἀΐδια, καὶ ἄτρεπτα, καὶ ἐναντία,
» καὶ ἀκοινώνητα, καὶ ἄρχοντα, καὶ οὐκ ἀρχόμενα, καὶ κύρια, καὶ
» οὐ δοῦλα. Εἰ δὲ κατὰ τὸ ποιητικὸν αἴτιον ἀρχαί εἰσι τῶν ὄν-
» των αἱ καθ' ὑμᾶς δύο ἀρχαί, οὐκ ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ αἱ
» ψυχαί, οὐδὲ ἐκ τῆς οὐσίας τῆς ὕλης τὰ σώματα, ἀλλ' ἐκ τοῦ
» μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παρήχθησαν· καὶ οὔτε ἐπολέμησεν ἡ
» ὕλη μετὰ τοῦ φωτὸς, καὶ οὔτε ἥρπασεν ἐξ αὐτοῦ μέρος, καὶ
» ἐποίησε τὰς ψυχάς. Πῶς δὲ καὶ τὰ ἐναντία ἀκοινώνητα συνεβι-
» βάσθησαν εἰς ἑνὸς κόσμου ποίησιν; ἢ πῶς ὁ μὲν πονηρὸς κατε-
» σκεύασε τὸ σῶμα, ὁ δὲ ἀγαθὸς τὴν ψυχὴν, καὶ ἓν ζῶον τὸν ἄν-
» θρωπον ἀπετέλεσαν;... Εἰ οὖν δύο ἀρχαὶ ἄναρχοι καθ' ὑμᾶς,
» πολυαρχία ἄρχει τῶν ὄντων, καὶ ἀρχὴ πάντων κακία· καὶ
» οὕτω μία ἀρχὴ, ἡ κακία... Εἰπὲ δὲ καὶ τοῦτο· κοινωνοῦσιν
» ἀλλήλαις αἱ παρ' ὑμῖν δύο ἀρχαὶ, ἢ παντελῶς εἰσιν ἀκοινώνη-
» τοι; Μαν. Ἀκοινώνητοι ἦσαν παντελῶς· ἡ μὲν γὰρ μία ἐν
» πληρώματι τῶν ἀγαθῶν ἦν· ἡ δ' ἑτέρα, ἐν πληρώματι κα-
» κῶν· ἀλλ' ἐγένετο μετὰ ταῦτα σύγκρασις. Ὀρθ. Ἀναβαλοῦ
» τέως τὸν τῆς συγκράσεως λόγον· φράσον δε ἡμῖν πρότερον· τὸ
» ὂν τῷ ὄντι κατὰ τὸ εἶναι ἐναντίον, ἢ τὸ μὴ ὂν τῷ ὄντι; Μαν.
» Τὸ ὂν κακὸν τῷ ὄντι ἀγαθῷ ἐναντίον. Ὀρθ. Οὐκ ἠρώτησα εἰ
» κατὰ τὸ κακὸν καὶ ἀγαθόν εἰσιν ἐναντία, ἀλλὰ κατὰ τὸ εἶναι·
» τὰ γὰρ ὄντα οὐ παντελῶς ἐναντία· κατὰ γὰρ αὐτὸ τὸ εἶναι
» κοινωνοῦσιν ἀλλήλοις, τῷ δὲ ὄντι τὸ μὴ εἶναι ἐναντίον· ὥστε,
» εἰ παντελῶς ἐναντίον τῷ ἀγαθῷ τὸ κακὸν, ἔστι δὲ τὸ ἀγαθὸν,

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

» οὐκ ἔστι δὲ τὸ κακόν· ὥστε τὸ κακὸν στέρησίς ἐστι τοῦ εἶναι,
» καὶ κακὸν λέγεται· καὶ, εἰ οὐσία τὸ ἀγαθὸν, ἀνούσιον τὸ κα-
» κὸν, ἢ οὐ πάντη ἐναντία ».

Ὁ θεῖος Δαμασκηνὸς ἐν τῷ περὶ ὀρθοδόξου πίστεως κοσμολογεῖ ὡς ἕπεται. (*Ακολουθεῖ.*)

ΠΡΟΟΔΟΣ ΤΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ ΕΝ ΡΩΣΣΙΑ.

» Κύριε συντάκτα,

» Χαρεὶς ἐπὶ τῇ τιμῇ, ἣν περιεποιήσατέ μοι, καταχωρίσαντες τὴν προλαβοῦσαν ἐπιστολήν μου εἰς τὰς στήλας τοῦ ἐντίμου ὑμῶν περιοδικοῦ συγγράμματος, λαμβάνω τὴν τόλμην νὰ διευθύνω πρὸς ὑμᾶς τὴν δευτέραν ταύτην, πραγματευομένην 1) περὶ τῶν αἰτίων, ἅτινα συνετέλεσαν εἰς τὴν ἐν Ῥωσσίᾳ πρόοδον τοῦ χριστιανισμοῦ μετὰ ταχύτητος καὶ χωρὶς τῆς ἐλαχίστης βίας· καὶ 2) περὶ τῶν καρπῶν, τῶν ὑπ' αὐτοῦ προαχθέντων. Ἐλπίζω, κύριε συντάκτα, ὅτι θὰ ἀξιώσητε καὶ ταύτην τὴν ἐπιστολήν μου τῆς αὐτῆς καλῆς ὑποδοχῆς, τῆς ὁποίας καὶ τὴν προηγουμένην.

» Πόθεν προῆλθεν, ὅτι ὁ χριστιανισμὸς ἐξηπλώθη εἰς τὴν Ῥωσσίαν τόσον ταχέως καὶ τόσον εἰρηνικῶς, ἐν ᾧ ἐν Σαξονίᾳ, Πρωσσίᾳ, Σουηδίᾳ, Ἀμερικῇ ἔρρευσαν χείμαρροι ἀνθρωπίνου αἵματος πρὸς τὴν τοῦ χριστιανισμοῦ ἐξάπλωσιν; Ἐν ᾧ ἐν Ἑλλάδι καὶ Ῥώμῃ βλέπομεν τοσούτους μάρτυρας ἀποθνήσκοντας ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ;

» Ὁ χαρακτὴρ τοῦ ῥωσσικοῦ λαοῦ συνετέλεσε τὰ μάλιστα εἰς τὴν αἰφνίδιον ταύτην μεταβολήν. Ἡ εὐπείθεια καὶ ὁ ὑγιὴς αὐτῶν νοῦς, ἡνωμένα μὲ τὴν ἔμφυτον αὐτοῦ ὀξυδέρκειαν, ἦσαν τὰ αἴτια, τὰ παρακινήσαντα αὐτὸν νὰ δεχθῇ τὸν χριστιανισμὸν τοσούτῳ εὐκολώτερον, ὅσῳ πιστότερον αὐτὸς ἠκολούθει τὰ τοῦ φυσικοῦ νόμου παραγγέλματα. Ὁ ῥωσσικὸς πολυθεϊσμὸς δὲν ὑφίστατο, ὡς ὁ τῆς Ἑλλάδος καὶ Ῥώμης, ἐν τῇ θεοποιήσει πάντων

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βόλος

τῶν παθῶν· ἦτο μὲν λατρεία πεπλανημένη, ἀλλὰ περιεῖχέ τι ἀρχέτυπον, ὡς ἡ πάντων τῶν ἀρχαίων λαῶν, οἵτινες δὲν ὑπέκυψαν εἰς τὸν ζυγὸν οὔτε τῶν Ἑλλήνων, οὔτε τῶν Ῥωμαίων. Καὶ λοιπὸν ἡ καρδία τοῦ ῥωσσικοῦ λαοῦ δὲν ἦτο διεφθαρμένη ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε νὰ ἦναι ἀναίσθητος εἰς τὰς τοῦ χριστιανισμοῦ μεγάλας καὶ γενναίας ἰδέας.

» Ἑτέρα δὲ αἰτία εἶναι, ὅτι ἡ ἐπιστροφὴ τῶν Ῥώσσων ἤρξατο ἀπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῶν. Οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ ἦσαν ὁ ἡγεμὼν καὶ οἱ εὐγενεῖς, τουτέστιν οἱ μᾶλλον πεφωτισμένοι καὶ οἱ ἔχοντες μεγαλειτέραν ἐπὶ τοῦ τόπου ἐπιρροήν. Τὸ παράδειγμα αὐτῶν ἔπρεπε νὰ ἑλκύσῃ τὸν λαόν.

» Ἑτέρωθεν δὲ ἡ Ῥωσσία ἦτο προπαρεσκευασμένη ἤδη ἀπὸ ἑκατονταετηρίδος εἰς τὴν τῆς πίστεως ὑποδοχήν. Τὰ παραδείγματα τοῦ Ντίρου καὶ τῆς Ὄλγας δὲν ἀπωλέσθησαν. Ἀπὸ τῆς ἐπιστροφῆς τῆς Ὄλγας μέχρι τοῦ Βλαδιμίρου, χριστιανοὶ ἀπεσταλμένοι διέτρεχον τὴν χώραν τῶν Σλάβων, καὶ ἐποίουν ἀναμριβόλως τινὰς προσηλύτους.

» Ἡ Ῥωσσία δὲν ἐφωτίσθη ὑπὸ τοῦ φωτὸς τοῦ Εὐαγγελίου, εἰ μὴ δι' ἀπεσταλμένων τῆς ἐκλογῆς της. Ὁ χριστιανισμὸς δὲν εἰσήχθη εἰς αὐτὴν, ὡς εἰς τοὺς Ἀμερικανούς, δι' ἀπηνῶν κατακτητῶν, ἢ, ὡς εἰς τοὺς δυτικοὺς Σλάβους, δι' ἀποστόλων ἐχόντων συμφέρον, καὶ ζητούντων τὴν ἐπιστροφὴν αὐτῶν πρὸς διαφαγήν. Ὡσαύτως ἡ ἐξάπλωσις τοῦ χριστιανισμοῦ ἔλαβε χαρακτῆρας ὅλως ἀντιθέτους παρὰ τοῖς ἀνατολικοῖς ἢ παρὰ τοῖς δυτικοῖς Σλάβοις. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι δὲν ἐσχημάτιζον εἰ μὴ ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν λαὸν μὲ τοὺς Σλάβους τοῦ Κιέβου. Ὁ χαρακτὴρ αὐτῶν ἦτο ὁ αὐτὸς, ἐπίσης εὐπειθὴς, ἐπίσης εἰρηνικός· εἶχον δὲ πλεονέκτημα ὑπὲρ τοὺς ἀνατολικοὺς αὐτῶν ἀδελφοὺς, ὅτι ἦσαν γείτονες χριστιανῶν, ἐν ᾧ οἱ τῆς Ἀνατολῆς σχεδὸν περιεστοιχίζοντο ὑπὸ ἐθνικῶν. Ἀλλ' ὅμως ἔδειξαν τοιαύτην ἀντίστασιν πρὸς τοὺς τοῦ Εὐαγγελίου κήρυκας, ὥστε πολλοὺς αὐτῶν ἐθανάτωσαν, καὶ ὑπὸ τῆς βίας δυναστευόμενοι, προὐτίμησαν νὰ πλεύσωσιν εἰς τὸ ἴδιον αὐτῶν αἷμα, ἢ ν' ἀσπασθῶσι τὸν χριστιανισμόν.

» Τίς δ' ὁ λόγος διαγωγῆς τοσοῦτον διαφόρου εἰς τὰ μέλη

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ λαοῦ; Ὁ λόγος ἔγκειται ἀναμφιλέκτως ἐν τῇ διαφορᾷ τῶν κηρύκων καὶ ἐν τοῖς μέσοις, ὅσα οὗτοι μετεχειρίσθησαν πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ των. Διότι οἱ μὲν δυτικοὶ Σλάβοι ἐρωτίσθησαν μὲ τὸ φῶς τοῦ Εὐαγγελίου διὰ τῶν Σαξόνων, οἵτινες ἀνῆκον εἰς τὴν ῥωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν· ἐν δὲ τῇ ἀνατολικῇ Ῥωσσίᾳ ἐμόχθησαν Ἕλληνες ἀπεσταλμένοι.

» Οἱ Σάξονες ἀπεσταλμένοι ἀνῆκον κατ' ἀρχὰς εἰς φυλήν, τρέφουσαν ἀντιπάθειαν πρὸς τοὺς Σλάβους· προσέτι δὲ ὑπέκειντο εἰς τὴν ἐπιρροὴν τῆς αὐλῆς τῆς Ῥώμης, ἥτις κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦτο τὸ σκάνδαλον τοῦ κόσμου, ἕνεκα τοῦ ἁρπακτικοῦ καὶ τῶν κακῶν αὐτῆς ἠθῶν. Πεποτισμένοι δὲ ὄντες τὰ νάματα πεπλανημένης διδασκαλίας περὶ τῆς δεσποτείας τοῦ πάπα ἐπὶ πάσης τῆς οἰκουμένης, ἐσπούδαζον νὰ ἐπιβάλωσι τὴν διδασκαλίαν ταύτην διὰ πάντων τῶν μέσων, καὶ τυφλοῖς ὄμμασιν ἠκουλούθουν τὸ σύνθημα τῆς ῥωμαϊκῆς αὐλῆς· ἦτο δὲ τοῦτο ἡ μισαλλοθρησκεία. Καὶ λοιπὸν πᾶς ἀπεσταλμένος ἐθεωρεῖτο ὡς ἀπόλυτος κύριος, ὡς πάπας ἐν τῇ μικρᾷ αὐτοῦ σφαίρᾳ. Ἐκ τούτου αὐτογνωμία ἴση πρὸς τὴν τοῦ πάπα. Ἐκ τούτου ἡ χρῆσις τῶν κακίστων μέσων, τῆς βίας, τῆς πανουργίας.

» Οἱ παρὰ της Ῥώμης ἀπεσταλμένοι, ἐπιτυχόντες διὰ τῆς διαγωγῆς ταύτης νὰ σχηματίσωσι ποίμνην κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον εἰλικρινῆ, πιστοὶ καὶ κατὰ τοῦτο εἰς τὸ σύνθημα τῆς ῥωμαϊκῆς αὐλῆς, ἀπεγύμνουν τοὺς προσηλύτους αὐτῶν ἀπὸ τῶν ὑπαρχόντων των, ὅπως πλουτίσωσι τὸν πάπαν καὶ ἑαυτούς. Ἐκ τῶν γεγονότων τούτων, λίαν βεβαίων, ὡς θὰ ἴδωμεν ἐφεξῆς, ἐννοεῖ τις εὐκόλως πῶς τὸ κήρυγμα τοιούτων διδασκάλων δὲν ἔλαβεν αἰσιώτερα ἀποτελέσματα. Κανονικός τις τῆς ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, Ἀδὰμ ὁ ἐκ Βρέμης, ἀκμάσας ἐν ἔτει **1070**, καὶ σύγχρονος καὶ μάρτυς αὐτόπτης γενόμενος τῶν συμβάντων, περὶ ὧν ὁ λόγος, κατέλιπεν ἡμῖν τὴν ἑξῆς περιγραφήν· « Δὲν ὑπάρχει » ἀμφιβολία — λέγει — ὅτι τὰ σλαβικὰ φῦλα, τὰ κατοικοῦντα » τὰς ὄχθας τῆς Βαλτικῆς, ἀπὸ πολλοῦ ἤδη χρόνου θὰ ἐπέστρε» φον εἰς τὸν χριστιανισμόν, ἂν μὴ ἐκωλύοντο ὑπὸ τῆς σφοδρᾶς » πλεονεξίας τῶν Σαξόνων, ἐχόντων μεγαλειτέραν ὄρεξιν πρὸς τὰ

» δέκατα καὶ τοὺς φόρους, ἡ πρὸς τὴν τῶν ἐθνικῶν ἐπιστροφήν. » Κατὰ πρῶτον παρώξυναν τοὺς ἐν Σλαβωνίᾳ ἀρτίως ἐπιστρα- » φέντας χριστιανοὺς διὰ τῆς σφοδρᾶς αὐτῶν πλεονεξίας· ἔπειτα, » ἀφ' οὗ τοὺς κατέκτησαν, ἐκίνησαν αὐτοὺς εἰς ἀποστασίαν διὰ » τῆς σκληρότητός των, καὶ νῦν οὐδενὸς ὀρεγόμενοι ἄλλου, ἢ χρη- » μάτων, ἀμελοῦσι τὴν σωτηρίαν καὶ αὐτῶν τῶν θελόντων νὰ » προσέλθωσιν εἰς τὴν πίστιν » (1). Ὁμολογητέον δὲ, ὅτι τὰ μέσα, ἅτινα μετεχειρίσθησαν οἱ τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου διδά- σκαλοι, δὲν ἦσαν πολὺ ἀποστολικά. Ἐντεῦθεν κατανοοῦμεν, διὰ τί ὁ Βλαδίμιρος δὲν προσηνέχθη φιλοφρόνως πρὸς τοὺς Δατίνους, ἀλλ' ἀπέπεμψεν αὐτοὺς μὲ τοὺς πικροὺς τούτους λόγους· « Οἱ » πρόγονοί μου καλῶς πάντοτε προεφυλάχθησαν ἀπὸ τοῦ νὰ δε- » χθῶσι τὴν θρησκείαν τοῦ πάπα ». Δὲν δύναται δέ τις νὰ τὸν μεμφθῇ· διότι αὐτὴ ἡ τοῦ Θεοῦ σοφία εἶπεν· *Ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς* (2). Γνωρίσας ὁ Βλαδίμιρος τοὺς καρ- πούς τῆς ῥωμαϊκῆς αὐλῆς ἐκ τῶν παρὰ τοῖς δυτικοῖς Σλάβοις γι- νομένων, δὲν ἠθέλησε νὰ ἔχῃ κοινωνίαν τινὰ πρὸς αὐτὴν, καὶ προ- τίμησε τῶν αὐτῆς διδασκάλων τοὺς τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας.

» Ὁ Ἕλλην διδάσκαλος οὐδεμιᾶς αὐλῆς εἶναι πράκτωρ· δὲν ἔχει νὰ ἐνθρονίσῃ πάπαν ἡγεμόνα· εἶναι πρὸ πάντων φιλόσοφος χριστιανός· κηρύττει τὴν πίστιν, ἀλλὰ δὲν ἀπαιτεῖ τυφλὴν ὑπο- ταγὴν οὔτε δι' ἑαυτὸν, οὔτε διὰ τὴν πίστιν ταύτην. Ἐπενεργεῖ δ' ἐπὶ τοῦ πνεύματος τῶν ἀκροατῶν του, στηρίζων τὰς σχέσεις τὰς ὑπαρχούσας μεταξὺ τῶν θείων τῆς πίστεως διδασκαλιῶν καὶ τοῦ ὀρθοῦ λόγου· δὲν μεταχειρίζεται βίαν οὔτε εἰς τὸ πνεῦμα, οὔτε εἰς τὴν ἐλευθερίαν αὐτῶν. Τοὺς βοηθεῖ δὲ νὰ ἐκτιμήσωσιν ἀφ' ἑαυτῶν τὴν ὑπ' αὐτοῦ κηρυττομένην πίστιν, καὶ δὲν ἀπαιτεῖ ὑποταγὴν, εἰ μὴ εἰς τὰ δόγματα, ἀφίνων κατὰ μέρος τὰς γνώ- μας. Τοιοῦτός τις ἦτο ἰδίως ὁ τρόπος, καθ' ὃν ὁ ἀπεσταλμένος ἐδίδαξε τὸν Βλαδίμιρον.

» Ὁ Ἕλλην διδάσκαλος, ἀλλότριος ὢν πάσης ἀξιώσεως, πά-

(1) Ἴδε τὴν αὐτοῦ Ἐκκλησιαστ. ἱστορ. τόμ. VIII.
(2) Ματθ. ζ'. 16.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σης ἐπιθυμίας νὰ δεσπόζῃ κατὰ τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου, οὐδένα ἐπιβαρύνει μὲ τὴν αὐθεντίαν του. Ἐνθυμεῖται πάντοτε ὅτι εἶναι ὁ ἀπόστολος ἐκείνου, ὅστις εἶπεν· *Ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου* (1)· δὲν ἀσχολεῖται εἰ μὴ περὶ τὴν εἰρήνην καὶ τὴν σωτηρίαν τῶν ψυχῶν. Ἐπειδὴ δὲ οὐδὲν ἔχει συμφέρον νὰ καταφύγῃ εἰς βίαια μέσα, οὐδὲ νὰ στηρίξῃ τὴν τοῦ πάπα αὐθαίρετον ἐξουσίαν, ἐνεργεῖ χωρὶς τινος παραφορᾶς, κατὰ τὸ πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ Ἀποστόλων.

» Ἡ διαφορὰ τῶν μέσων, ἅτινα μετεχειρίσθησαν οἱ Ἕλληνες καὶ Ῥωμαῖοι ἀπεσταλμένοι, ἔπρεπεν ἐξ ἀνάγκης νὰ φέρῃ αὐτοὺς εἰς διάφορον ἔκβασιν.

» Ὁ μὲν Ῥωμαῖος μεταχειρίζεται ἐν τῇ λειτουργίᾳ τὴν λατινικὴν γλῶσσαν, καὶ δὲν δύναται νὰ διαδώσῃ τὴν ἁγίαν Γραφὴν εἰς τοὺς προσηλύτους αὐτοῦ· οὕτως ἄρα στερεῖται δύο μεγάλων μέσων τῆς διδασκαλίας. Τὸ κήρυγμα δὲν ὑποστηρίζεται ὑπὸ τῆς ἐξωτερικῆς λατρείας, διότι ἡ λατρεία αὕτη τελεῖται εἰς γλῶσσαν ἄγνωστον· μένει λόγος ἀνθρώπινος, διότι διὰ τῆς μὴ διαδόσεως τῆς ἁγίας Γραφῆς δὲν δύναται νὰ ἐπικυρωθῇ ὑπ' αὐτῆς. Καὶ λοιπὸν δὲν μορφοῦνται οὕτω, δι' ἀνθρωπίνων μέσων, εἰ μὴ ποῖμναι τυφλαί, ἐν αἷς ἡ πίστις δὲν ἔχει εὐστάθειαν.

» Ἄλλως δὲ πράττει ἡ ἑλληνικὴ Ἐκκλησία. Ὁ Ἕλλην διδάσκαλος ἔχει πᾶσαν ἐλευθερίαν νὰ διαδίδῃ τὰς Γραφὰς εἰς τὴν τοῦ λαοῦ γλῶσσαν καὶ αἱ ἱερουργίαι τελοῦνται πάντοτε εἰς αὐτήν· ὅθεν κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον ὁ λαὸς διδάσκεται βαθέως τὴν χριστιανικὴν ἀλήθειαν, καὶ τὰ πάντα συντρέχουσιν ἵνα στηρίζηται εἰς αὐτὴν καθ' ἑκάστην ἐπὶ μᾶλλον.

» Ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, ὡς λέγει αὐτὸς οὗτος ὁ ἱερὸς διδάσκαλος, « Σύροι, καὶ Αἰγύπτιοι, » καὶ Ἰνδοί, καὶ Πέρσαι, καὶ Αἰθίοπες, καὶ μυρία ἕτερα ἔθνη, εἰς » τὴν αὐτῶν μεταβαλόντες γλῶτταν τὰ παρὰ τούτου δόγματα » εἰσαχθέντα, ἔμαθον ἄνθρωποι βάρβαροι φιλοσοφεῖν » (2).

---

(1) Ἰωάν. ιή. 45.

(2) Χρυσοστόμου Ὁμιλ. Β' εἰς τὸν ἅγιον Ἰωάννην τὸν ἀπόστολ. καὶ εὐαγγελιστ. Τόμ. 8. σελ. 32. Ἔκδοσ. Migne.

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Θέσσαλ

» Τοιοῦτος ἦτο ὁ τρόπος, ὃν ἡ καθολικὴ τῆς Ἀνατολῆς Ἐκκλησία ἠκολούθησε περὶ τὴν ἐπιστροφὴν τῶν Σλάβων, τῶν ἡμετέρων προγόνων. Πρὸ τῆς τούτων ἐπιστροφῆς ἡ τῶν θείων βίβλων μετάφρασις ἐγένετο εἰς τὴν γλῶσσαν αὐτῶν ὑπὸ τῶν ἁγίων Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου, περὶ ὧν ὀφείλομεν νὰ εἴπωμεν ὀλίγα τινά.

» Οἱ δύω οὗτοι ἦσαν ἀδελφοί, Ἕλληνες τὸ γένος, ἐκ τῆς πόλεως Θεσσαλονίκης. Προχειρισθέντες εἰς τὸν βαθμὸν τῆς ἱερωσύνης ἐν Κωνσταντινουπόλει, καθιέρωσαν ἅπασαν αὐτῶν τὴν ζωὴν εἰς τὴν ἐξάπλωσιν τῆς πίστεως μεταξὺ τῶν Σλάβων τῆς Κριμαίας, Βουλγαρίας, Πανονίας καὶ Μωραβίας, μεταφράσαντες εἰς τὴν σλαβικὴν γλῶσσαν καὶ τὰ ἱερὰ καὶ λειτουργικὰ βιβλία, περὶ τὰ μέσα τοῦ Θ' αἰῶνος. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Πανονία, ὅπου τελευταῖον ἐκήρυξαν, ἀνῆκεν εἰς τὴν ἀρχιεπισκοπὴν τῆς Ῥώμης, ὁ πάπας Νικόλαος, κατὰ τὸ 867, προσεκάλεσεν αὐτοὺς νὰ μεταβῶσιν εἰς τὴν πόλιν του, ὅπου ὁ διάδοχος αὐτοῦ, ὁ πάπας Ἀδριανὸς ὁ Β', τοὺς ὑπεδέχθη μετὰ μεγάλου σεβασμοῦ. Εἰς ἔνδειξιν δὲ τῶν εὐνοϊκῶν σχέσεων, αἵτινες ὑπῆρχον μεταξὺ τῆς ἑλληνικῆς καὶ ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, ἀπένειμεν εἰς τοὺς δύο τούτους ἱερεῖς τὸ ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα.

» Ὁ Μεθόδιος, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ἐν ἔτει 868, παρεδόθη μετὰ τοῦ αὐτοῦ, ὡς καὶ πρότερον, ζήλου εἰς τὴν ἐξάπλωσιν τῆς θείας λατρείας καὶ τῆς λειτουργίας μεταξὺ τῶν Σλάβων, μεταχειριζόμενος τὴν ἰδίαν αὐτῶν γλῶσσαν. Ἀλλὰ τοῦτο διήγειρε τὴν δυσαρέσκειαν τῶν Ῥωμαίων ἱερέων, οἵτινες ἐτέλουν τὰς ἱεροτελεστίας αὐτῶν λατινιστὶ ἐν ταῖς αὐταῖς χώραις. Οἱ δὲ πιστοί, πρατιμῶντες τὴν ἐν τῇ μητρικῇ αὐτῶν γλώσσῃ θείαν λατρείαν, προσεκολλήθησαν κυρίως εἰς τὸν Μεθόδιον, οὗτινος ἡ δύναμις καὶ ἡ ἐπιρροὴ ηὔξανε φυσικῷ τῷ λόγῳ ἐπὶ μᾶλλον. Ἀλλ' ὁ ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Σαλισβούργου (Saltzbourg) συλλαβὼν μῖσος κατ' αὐτοῦ, ἐσπούδασε νὰ τὸν καταστήσῃ ὕποπτον παρὰ τῷ πάπᾳ, παριστῶν αὐτὸν ὡς ἐνεργοῦντα πολεμίως πρὸς τὴν τῆς Ῥώμης Ἐκκλησίαν. Ὁ πάπας Ἰωάννης ὁ Γ' ἀπηγόρευσε τῷ ὄντι εἰς τὸν Μεθόδιον νὰ τελῇ τὴν λειτουργίαν σλαβιστὶ, διότι, κατ' αὐτὸν,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἡ τοιαύτη συνήθεια ἦτο ἀπαραδειγμάτιστος ἐν τῇ ἱστορίᾳ. Ὁ Φλευρῦς, ἱστορῶν τὸ γεγονὸς τοῦτο, παρατηρεῖ ἐλλόγως, ὅτι « ὁ » πάπας δὲν ἐγίνωσκεν, ὡς φαίνεται, ὅτι κατὰ πάντας τοὺς και- » ροὺς οἱ Σύραι, οἱ Αἰγύπτιοι καὶ οἱ Ἀρμένιοι ἐτέλουν τὰς ἱερὰς » τελετὰς ἐν ταῖς ἰδίαις αὐτῶν γλωσσαις » (1). Δυσαρεσκηθεὶς ὁ Μεθόδιος ἐπὶ κρίσει τοσοῦτον ἀδίκῳ, μετ' ἐπιμονῆς διετήρησε τὰς συνηθείας αὐτοῦ, καὶ ἀντηγωνίσθη πρὸς τοὺς ἐχθρούς του, ἕως οὗ ἀπέθανε τῷ 880. Ἡ ῥωσσικὴ Ἐκκλησία, συμφώνως πρὸς τὴν καθολικὴν τῆς Ἀνατολῆς Ἐκκλησίαν, ὀνομάζει αὐτὸν καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ *Ἀποστόλους τῶν Σλάβων*, καὶ κατατάσσει εἰς τὸν χορὸν τῶν ἁγίων. Ἡ μετάφρασις τῶν ἁγίων Γραφῶν, τῆς τε Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης, καὶ τῶν ἱερῶν βιβλίων τῆς λειτουργίας καὶ τοῦ εὐχολογίου μετέβη, κατὰ τὸν ἅγιον Νέστορα, εἰς Ῥωσσίαν, καὶ συνετέλεσεν, ὡς εἴπομεν, εἰς τὴν τῆς πίστεως ἐξάπλωσιν.

» Ὁποίους δὲ καρποὺς προήγαγεν ὁ χριστιανισμὸς ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ; Πρῶτον κατεπράϋνε τὰ ἤθη. Ὁ Βλαδίμιρος εἶναι κατὰ τοῦτο ἀξιωσημείωτον παράδειγμα. Πρὸ τῆς ἐπιστροφῆς αὐτοῦ βλέπομεν αὐτὸν σκληρὸν, ἡδυπαθῆ, καὶ εἰς ἄκρον φιλοπόλεμον! Ἀλλὰ μετὰ τὴν εἰς τὸν χριστιανισμὸν ἐπιστροφὴν γίνεται καινὸς ἄνθρωπος· εὐεργετικὸς πρὸς τοὺς πένητας, δίκαιος πρὸς πάντας, ἀφωσιωμένος εἰς τὸ ἀγαθὸν τοῦ λαοῦ του, συμπαθὴς ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε νὰ καταργῇ τὴν τοῦ θανάτου ποινὴν καὶ δι' αὐτὰ τὰ κακουργήματα. Ἡ χριστιανικὴ θρησκεία μόνη δὲν εἶναι ἄρα ἱκανὴ νὰ ἐπιφέρῃ τοιαύτας μεταβολάς;

» Ἡ χριστιανικὴ πίστις, ἠθοποιήσασα τὸν ῥωσσικὸν λαὸν, διήγειρεν ἐν αὐτῷ τὴν διανοητικὴν ἐκείνην δύναμιν, ἥτις ἐτελειοποίησε τὰς οἰκιακὰς αὐτοῦ ἀρετὰς καὶ τὴν θρησκείαν αὐτοῦ ἐλάμπρυνεν. Ὀλίγον χρόνον μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τῆς πίστεως εἰς Ῥωσσίαν, βλέπομεν ἐν Κιέβῳ σχολὴν, συσταθεῖσαν πρὸς προπαρασκευὴν τῶν νέων εὐγενῶν εἰς τὸ ἐκκλησιαστικὸν στάδιον. Ὁ Γιαροσλάβος, ἡγεμὼν τοσοῦτον ἔνδοξος τοῦ τότε καιροῦ, προύμηθεύθη τὰ συγγράμματα τῶν ἁγίων πατέρων, τὰ μετέφρασεν αὐ-

(1) Τόμ. Γ', σελ. 316.

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βόρειος

τὸς τῇ βοηθείᾳ πολλῶν συνεργατῶν, καὶ ἐθεμελίωσεν ἐν Κιέβῳ βιβλιοθήκην ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς ἁγίας Σοφίας, ἣν αὐτὸς ᾠκοδόμησε. Χάρις εἰς τὰς φροντίδας αὐτοῦ, ἐν Νοβγορόδῳ καθιδρύθη σχολή, ὅπου τριακόσιοι νέοι παρεσκευάζοντο εἰς τὰ ἱερατικὰ ἀξιώματα. Οἱ ἡγεμόνες δὲν κατέβαλον ὀλιγωτέραν φροντίδα καὶ ἅπως οἰκοδομήσωσι ναοὺς καὶ μοναστήρια. Θὰ ἦναι εἰς ἡμᾶς ἀδύνατον νὰ ἀριθμήσωμεν τὰ πολυάριθμα ταῦτα μνημεῖα, ἅτινα ἡ αὐξάνουσα πίστις ἤγειρεν εἰς τιμὴν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ. Ἂς εἴπωμεν μόνον, ὅτι πολλὰ ἐξ αὐτῶν ἐγένοντο τύποι τῆς τέχνης καὶ τῆς τοῦ καλοῦ αἰσθήσεως· ἐν οἷς οἱ ναοὶ τῆς ἁγίας Σοφίας ἐν Κιέβῳ καὶ Νοβγορόδῳ, οἵτινες μέχρι τῆς σήμερον εἶναι τὸ ὑποκείμενον τοῦ θαυμασμοῦ, καὶ ὡς τύποι χρησιμεύουσιν εἰς τοὺς καλλιτέχνας.

» Οἱ νόμοι τῆς Ἐκκλησίας ἦσαν ἡ βάσις τῆς τοῦ ῥωσσικοῦ λαοῦ νομοθεσίας· τοῦτο ἀποδεικνύει *ἡ ῥωσσικὴ ἀλήθεια* τοῦ Γιαροσλάβου. Ὁ κώδιξ οὗτος εἶναι ἀπομίμημα τῆς συλλογῆς τῶν κανόνων τῶν πατέρων καὶ διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας, ὁ νομοκάνων τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, ἐφηρμασμένος εἰς τὴν πολιτείαν.

» Οἱ ποιμένες τῆς ῥωσσικῆς Ἐκκλησίας, ἐργαζόμενοι τὸ τῆς ἐξαπλώσεως τῆς πίστεως ἔργον, ἐσπούδασαν, τὸ κατὰ δύναμιν, νὰ ἐκμάθωσι τὴν θρησκείαν καὶ νὰ καταστήσωσιν αὐτὴν καταληπτὴν εἰς τὸν λαόν. Εἰργάσθησαν, καὶ θαρραλέως δύναταί τις νὰ βεβαιώσῃ τοῦτο, εἰς πάντας τοὺς κλάδους τῆς θεολογίας. Πλὴν τοῦ ἁγίου Νέστορος, ὅστις δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς τὸν Εὐσέβιον καὶ Γρηγόριον τὸν ἐκ Τουρώνης (Grégorie de Tours), ἔχομεν κατὰ ταύτην τὴν ἐποχὴν μεταξὺ τῶν τῆς Ἐκκλησίας ἱστοριογράφων τὸν ἅγιον Σίμωνα, ἐπίσκοπον Βλαδιμίρου, ὅστις, ὡς συγγραφεὺς τοῦ *Βίου τῶν Ἁγίων*, ἐβαθεῖαν ἐπεδείξατο γνῶσιν τοῦ πνευματικοῦ βίου. Μεταξὺ δὲ τῶν κατὰ τοῦτον τὸν χρόναν διακρινομένων ἱεροκηρύκων εὑρίσκομεν κατὰ πρῶτον τὸν ἅγιον Κύριλλον, ἐπίσκοπον Τουρόβου, ὅστις ὑπῆρξε διὰ τὴν Ῥωσσίαν ἄλλος Χρυσόστομος, διὰ τὴν τῆς σκέψεως δύναμιν καὶ τὴν ἁπλότητα καὶ τὴν καλλονὴν τῆς λέξεως· ἔπειτα τὸν ἅγιον Ἱλαρίωνα, τέταρτον μητροπολίτην Κιέβου, Ῥῶσσον τὸ γένος, ὃν δικαιότατα *διδάσκαλον τῆς πίστεως* ἀποκαλοῦσι. Τὰ συγγράμματα αὐτοῦ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μαρτυροῦσι τῷ ὄντι, ὅτι ἡ πίστις ἦτο αὐτῷ οὐ μόνον ὑποκείμενον σπουδῆς, ἀλλὰ καὶ ἡ ζωὴ τῆς ψυχῆς του καὶ πάσης τῆς αὐτοῦ ὑπάρξεως. Ὁ Ἱλαρίων ἐγίνωσκε τὴν πίστιν σαφῶς, ἀκριβῶς, ἐντελῶς. Κατὰ τὴν αὐτὴν δ' ἐποχὴν διακρίνεται ἐν τοῖς ἀσκητικοῖς συγγραφεῦσιν ὁ ἅγιος Θεοδόσιος, ὁ σύμβουλος τοῦ Γεραρσλάβου εἰς τὰ τῆς κυβερνήσεως αὐτοῦ, ὁ θεμελιώσας μετὰ τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου τὸ μοναστήριον Πεττσέρκι (1). Οἱ μοναχοὶ τῆς ἱερᾶς ταύτης μονῆς, ἐνασχολούμενοι ὅλως εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῶν τελειότητα, ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἦσαν ἐγκύπτοντες εἰς τὴν τῶν ἁγίων Πατέρων μελέτην· ἐξ αὐτῶν ἐν διαστήματι, ἐλάσσονι τῶν δύο αἰώνων, ἐξελέχθησαν ἐπίσκοποι πεφωτισμένοι ὑπὲρ τοὺς πεντήκοντα, καὶ ἐστάλησαν εἰς τὰς διαφόρους τῆς Ῥωσσίας ἐκκλησίας.

» Ὁ πίναξ οὗτος μαρτυρεῖ ἐκ περισσοῦ, κατὰ τῶν παπιστῶν, ὅτι ἄνευ τῆς μετὰ τῆς Ῥώμης ἑνώσεως εἶναι δυνατὴ ἡ τοῦ χριστιανισμοῦ ἀνάπτυξις εἴτ' ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, εἴτ' ἐν τῇ πολιτείᾳ. Ἡ Ῥώμη δὲν συνετέλεσε τότε εἰς τοῦτο βεβαίως κατ' οὐδέν· διότι κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς διανοητικῆς ταύτης καὶ θρησκευτικῆς ἐν Ῥωσσίᾳ ἐνεργείας, ἡ αὐλὴ τῆς Ῥώμης παρεῖχε τὸ θλιβερὸν θέαμα τῶν ἀποτροπαιοτάτων κακοηθειῶν, καὶ δὲν κατεγίνετο εἰ μὴ εἰς τὰ ἴδια αὐτῆς ὑλικὰ συμφέροντα (2).

Δέξασθε κ. τ. λ.

Ν. Ρ. ΜΠΕΛΟΒ,
διάκονος τῆς ῥωσσικῆς Ἐκκλησίας.

(Ἐκ τῆς Χριστιανικῆς Ἑνώσεως Ἔτ. Β'. Ἀριθμ. 18.)

(1) Τὸ ὄνομα ἐλήφθη ἐκ τῶν ὑπογείων σπηλαίων, ἐν οἷς κατῴκουν οἱ μοναχοί.

(2) Ὅρα περὶ τούτων τὰ Χρονικὰ τοῦ Βαρωνίου, ἑνὸς τῶν θερμοτέρων ὑπερασπιστῶν τῆς αὐλῆς τῆς Ῥώμης, ὅστις ὑπὸ τὴν χρονολογίαν τοῦ ἔτους 897 οὕτω πως ἐκφράζεται· « Κατὰ τοὺς δυστυχεῖς ταύτους χρόνους, ὅτε ἐν Ῥωσσίᾳ ἤρχισε » νὰ γεννᾶται θρησκευτικὸς ὀργασμός, ἐν Ῥώμῃ, ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ Πέτρου δὲν » ὑπῆρχον εἰ μὴ τέρατα, ἄνθρωποι διεφθαρμένοι τὰ ἤθη, καὶ εἴ τι δύναταί τις » νὰ φαντασθῇ ἀγενέστατον ». Ἔπειτα ἐπιφέρει· « Πάντα ὅσα ἡ ῥωμαϊκὴ Ἐκ- » κλησία ὑπέμεινε παρὰ τῶν ἐθνικῶν αὐτοκρατόρων, αἱρετικῶν καὶ ἄλλων διω- » κτῶν, ταῦτα δὲν ἦσαν εἰ μὴ παίγνια παιδίων, ἀντιπαραβαλλόμενα πρὸς ὅσα » ἔμελλε νὰ πάθῃ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων τούτων ». Ὁ διαμαρτυρόμενος ἱστοριογράφος συμφωνεῖ εἰς ταῦτα πρὸς τὸν παπιστὴν ἱστορικόν. Παρὰ τῷ Μοσχεμίῳ ἀναγινώσκομεν τῷ ὄντι· « Κατὰ τὸ πλεῖστον διάστημα τοῦ αἰῶνος τούτου ἡ θρη-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΛΟΓΟΣ

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ

ΥΠΟ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΛΥΚΟΥΡΓΟΥ,

ΕΚΤΑΚΤΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ ΕΝ ΤΩ ΟΘΩΝΕΙΩ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩ,

ΕΙΣ ΤΟ ΥΠΟ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΤΩΝ ΑΘΗΝΑΙΩΝ ΤΕΛΕΣΘΕΝ
ΜΝΗΜΟΣΥΝΟΝ ΤΩΝ ΚΕΚΟΙΜΗΜΕΝΩΝ

ΕΝ ΤΩ Α' ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΩ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ,

τῇ 11 Μαρτίου 1861, ἁ Σαββάτῳ τῶν νηστειῶν.

« Τοιγαροῦν καὶ ἡμεῖς τοιοῦτον ἔχοντες περικείμενον » ἡμῖν νέφος μαρτύρων, ὄγκον ἀποθέμενοι πάντα καὶ τὴν » εὐπερίστατον ἁμαρτίαν, δι' ὑπομονῆς τρέχωμεν τὸν προ- » κείμενον ἡμῖν ἀγῶνα, ἀφορῶντες εἰς τὸν τῆς πίστεως ἀρ- » χηγὸν καὶ τελειωτὴν Ἰησοῦν ». (Ἑβρ. ιβ', 1, 2.)

Δεῦτε πάντες οἱ τὴν στέρησιν θρηνοῦντες τῶν συγγενῶν καὶ οἰκείων, δεῦτε μετὰ κατανύξεως τῶν κεκοιμημένων σήμερον τελέσωμεν τὸ μνημόσυνον. Ὀρφανοί, οἱ διὰ τὸν θάνατον πενθοῦντες ἔτι φιλαστόργου πατρὸς ἢ μητρός! Ἀδελφοί, οἱ διὰ τὴν στέρησιν στενάζοντες ἔτι ἀγαπητοῦ ἀδελφοῦ! Χῆραι, αἱ πιστῶς τηροῦσαι ἔτι τὴν ἀγάπην ἐναρέτου συζύγου! Γονεῖς, ὧν ἡ καρδία ἔτι σπαράσσεται διὰ τὴν πρόωρον τελευτὴν τέκνου ποθεινοτάτου! Πάντες εὐλαβῶς ἂς προσέλθωμεν εἰς τοὺς τάφους τῶν προσφιλεστάτων νεκρῶν· ἂς ῥάνωμεν αὐτοὺς μὲ ἄνθη ἐαρινά, τὰ τῆς ἀναστάσεως σύμβολα· ἂς ἀναπέμψωμεν ἐπ' αὐτῶν εὐχὰς καὶ δεήσεις πρὸς τὸν κυριεύοντα ζωῆς καὶ θανάτου.

Τὸ μνημόσυνον τῶν κεκοιμημένων, οὕτω μάλιστα δημοτελῶς ἐκτελούμενον, θεραπεύει ἀνάγκην, τὴν ὁποίαν βαθέως ἡ καρδία

» σκεία εὑρίσκετο εἰς τὰς χεῖρας τῶν χαμερπεστάτων καὶ ἀκολάστων ἀνθρώπων » (Inst. hist. Christ. Mosheimii, σελ. 610—611.). Κατὰ τὴν δεκάτην ἑκατονταετηρίδα ἡ αὐτὴ διαφθορὰ τῶν ἠθῶν ἐπεκράτει ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ῥώμης· καὶ, ἐν ᾧ ἡγεμών τις Ῥῶσσος ἠσπάζετο τὸν χριστιανισμόν, οἱ Ῥωμαῖοι ἱστορικοὶ ἀναγγέλλουσιν, ὅτι ἐν τῇ αὐτῶν Ἐκκλησίᾳ ὁ Χριστὸς ἐκοιμᾶτο, ὡς ἄλλοτε ἐν τῷ τοῦ Πέτρου πλοιαρίῳ, ὅπως μὴ βλέπῃ τὰ γινόμενα (Baronius, DCCCCXII, num. 14.).

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἡμῶν συναισθάνεται. Ναί, πολὺ ζωηρότερον δυνάμεθα σήμερον νὰ ἀνακαλέσωμεν εἰς τὴν μνήμην τοὺς προαπελθόντας οἰκείους ἡμῶν. Τόσον συνεχῶς, ὅσον ἐπιθυμοῦμεν ἡμεῖς, δὲν παρέχεται πρὸς τὴν μνήμην αὐτῶν εὐκαιρία. Ὁ κόσμος ἀκράτητος, ὡς ῥεῦμα, διατρέχει τὴν πορείαν αὐτοῦ. Ἑκάστη ἡμέρα νέα προάγει φαινόμενα. Ἡμεῖς δὲ ζῶντες ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ, πολυτρόπως ὑπὸ τῶν ἐν αὐτῷ μεταβολῶν περισπώμεθα, καὶ διαλεγόμεθα μετ' ἀλλήλων περὶ τῶν πραγμάτων ἐκείνων, ἅτινα συμβαίνουσιν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς. Ἀλλὰ πόσον εὐκταιότερον ἤθελεν εἶσθαι, ἂν ὁ λόγος ἡμῶν ἦτο πάντοτε περὶ τῶν νεκρῶν, ὧν τὰ σώματα κεῖνται ὑπὸ τὴν γῆν, τὰ δὲ πνεύματα οἰκοῦσιν ἐν οὐρανοῖς!

Ἀνάγκην λοιπόν, τὴν ὁποίαν βαθέως ἡ καρδία ἡμῶν συναισθάνεται, θεραπεύει τὸ μνημόσυνον τῶν κεκοιμημένων. Ἡ δὲ ἀνάγκη αὕτη προκύπτει μάλιστα ἐκ τῆς βεβαίας πληροφορίας, ὅτι ἡ μεταξὺ ἡμῶν καὶ τῶν προσφιλῶν νεκρῶν κοινωνία δὲν διεκόπη ἕνεκα τοῦ θανάτου, ἀλλ' ὑφίσταται καὶ μένει ἔτι διηνεκής· ὅτι ὄχι μόνον ζῶσι, — τίς ἀληθὴς χριστιανὸς δύναται περὶ τούτου νὰ ἀμφιβάλλῃ; — ἀλλ' ὅτι καὶ ἐνθυμοῦνται ἡμᾶς, καὶ βλέμματα πλήρη ἀγάπης καὶ συμπαθείας ῥίπτουσιν ἐφ' ἡμᾶς. Ὥστε, ἂν ἠθέλομεν λησμονήσει αὐτούς· ἂν ἠθέλομεν παύσει νὰ ὁμιλῶμεν πλέον περὶ αὐτῶν· ἂν ἠθέλομεν παύσει νὰ συνδιαλεγώμεθα ἐν πνεύματι μετ' αὐτῶν· ἂν ἠθέλομεν ἀφήσει νὰ ἀποσβεσθῇ ἡ μνήμη αὐτῶν, μεγίστης κατακρίσεως ἄξιοι ἠθέλομεν εἶσθαι διὰ ταύτην τὴν περὶ αὐτοὺς ἀσύγγνωστον ἀδιαφορίαν.

Ἀλλὰ δὲν εὑρισκόμεθα ἄραγε ὡς πρὸς τοῦτο ἐν ἀπάτῃ καὶ πλάνῃ; Δύναται καὶ τῷ ὄντι νὰ ὑπάρξῃ μεταξὺ ἡμῶν καὶ τῶν νεκρῶν κοινωνία; Ἡ δὲν διεκόπη αὕτη ἡ κοινωνία μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ἐν ᾗ καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ θέλομεν ἔλθει εἰς τὰς θύρας τοῦ ᾅδου, ἢ μέχρι τῆς ἔτι ἀπωτέρω ἀφισταμένης ἀφ' ἡμῶν ἡμέρας, ἐν ᾗ ὁ Κύριος ταύτην τὴν γῆν καὶ τοῦτον τὸν ὁρατὸν οὐρανὸν, παραπλησίως πρὸς ἱμάτιον πεπαλαιωμένον, θέλει συνελίξει καὶ ἀντικαταστήσει διὰ γῆς καινῆς καὶ οὐρανοῦ καινοῦ; Τὸ ἐπὶ τοῖς νεκροῖς πένθος ἡμῶν, ἡ κατανυκτικὴ μνήμη καὶ αὐτῶν καὶ τῶν ἀρετῶν αὐτῶν, καὶ τῶν ἡμερῶν, ἃς διήλθομεν μετ' αὐτῶν, δὲν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

εἶναι ἄρα ματαία θυσία, θυσία, περὶ ἧς αὐτοὶ οὐδεμίαν ἔχουσι γνῶσιν, καὶ ἥτις ἡμᾶς οὐδαμῶς ὠφελεῖ; Μακρὰν ἡμῶν ἡ ἀποτρόπαιος αὕτη ἰδέα! Μακρὰν ἡμῶν ἰδέα τοιαύτη, ἥτις αἴρει ἀφ' ἡμῶν πᾶσαν παραμυθίαν! Ἂς ἀποβλέψωμεν δὲ μᾶλλον εἰς τοὺς προτεθέντας λόγους τοῦ Ἀποστόλου· « *Τοιγαροῦν καὶ ἡμεῖς τοσοῦτον ἔχοντες περικείμενον ἡμῖν νέφος μαρτύρων, ὄγκον ἀποθέμενοι πάντα καὶ τὴν εὐπερίστατον ἁμαρτίαν, δι' ὑπομονῆς τρέχωμεν τὸν προκείμενον ἡμῖν ἀγῶνα, ἀφορῶντες εἰς τὸν τῆς πίστεως ἀρχηγὸν καὶ τελειωτὴν Ἰησοῦν* ». Διὰ τῶν λόγων τούτων ὡς μάρτυρας παρίστησιν ἡμῖν ὁ θεῖος Ἀπόστολος τοὺς ἐν πίστει τελευτήσαντας· ὡς μάρτυρας, ὧν τὸ νέφος περικαλύπτει ἡμᾶς, καὶ ὧν τὴν παρουσίαν ζωηρῶς πρέπει νὰ αἰσθανώμεθα, ὅπως στηρίζωμεν ἑαυτοὺς ἐν τῇ διεξαγωγῇ τοῦ προκειμένου ἡμῖν ἀγῶνος. Ἑπομένως οἱ λόγοι οὗτοι διδάσκουσιν ἡμᾶς *πρῶτον*, ὅτι μεταξὺ ἡμῶν καὶ τῶν ἐν πίστει τετελευτηκότων ὑπάρχει κοινωνία τις καὶ συνάφεια, καὶ *δεύτερον*, ὅτι μεγίστην καρπούμεθα τὴν ὠφέλειαν ἐκ τῆς συναισθήσεως, ὅτι ἐν τῇ κοινωνίᾳ ταύτῃ ἐσμέν.

Μεταξὺ ἡμῶν καὶ τῶν ἐν πίστει τετελευτηκότων ὑπάρχει κοινωνία τις καὶ συνάφεια. Πῶς τοῦτο; Αὐτοὶ περιπατοῦσιν ἐν τῷ φωτί, ἡμεῖς δ' ἐν τῇ σκοτίᾳ. Αὐτοὶ εἰσιν ἐν τοῖς ὁρωμένοις, ἡμεῖς δὲ ἐν τῇ πίστει τῶν μὴ ὁρωμένων. Αὐτοὶ ἄνευ πειρασμῶν ἐσωτερικῶν τε καὶ ἐξωτερικῶν, ἡμεῖς δὲ πολλάκις ἐν πειρασμοῖς καὶ ἐν πλάνῃ καὶ ἐν ἀπάτῃ. Αὐτοὶ ἐν ἀταράχῳ χαρμονῇ, ἡμεῖς δὲ ἐν διηνεκεῖ ἐπιθυμίᾳ πρὸς ἀπόλαυσιν τῆς ὑψίστης μακαριότητος, καὶ πολλάκις δὲ ἐν λύπῃ βαθείᾳ, ἐφ' ὅσον ὡς ἀνέφικτον θεωροῦμεν τὴν μακαριότητα ταύτην. Εἰς ταῦτα δὲ προσέτι ἂς προστεθῇ καὶ ὅτι μέγισται ἀποστάσεις χωρίζουσι τὴν διαμονὴν ἡμῶν ἀπὸ τῆς ἐκείνων διαμονῆς. Ἀλλὰ καὶ οὕτως εὑρισκόμεθα ἐν διηνεκεῖ μετ' αὐτῶν κοινωνίᾳ. Εὑρισκόμεθα ἐν διηνεκεῖ μετ' αὐτῶν κοινωνίᾳ· διότι εἷς καὶ ὁ αὐτὸς Κύριος ἄρχει καὶ ἡμῶν καὶ αὐτῶν· « *Εἰς τοῦτο Χριστὸς ἀπέθανε καὶ ἀνέστη καὶ ἀνέζησεν, ἵνα καὶ νεκρῶν καὶ ζώντων κυριεύσῃ* » (1). Ὅθεν ἐν αὐτῷ τῷ Κυ-

(1) Ρωμ. ιδ', 9.

ρίῳ, τὸν ὁποῖον καὶ ἡμεῖς, ὡς ἐκεῖνοι, ἀγαπῶμεν καὶ τιμῶμεν καὶ λατρεύομεν· ἐν αὐτῷ τῷ Κυρίῳ, παρ' οὗ καὶ ἡμεῖς καὶ αὐτοὶ λαμβάνομεν πᾶν ἀγαθόν· ἐν αὐτῷ τῷ Κυρίῳ, ὅστις εἰς ἓν συνάπτει ἡμᾶς, αἰσθανόμεθα, ὅτι καὶ μετ' ἐκείνων ἐν κοινωνίᾳ ἐσμέν.

Ἡ βασιλεία αὐτοῦ εἶναι βασιλεία ἀπέραντος. Εἰς ἐκείνους παρεχωρήθησαν τὰ ἀνώτερα, εἰς ἡμᾶς δὲ τὰ κατώτερα μέρη ταύτης τῆς βασιλείας. Εἰς ἐκείνους αἱ πάντοτε λαμπραὶ καὶ ἀνέσπεροι, εἰς ἡμᾶς δὲ αἱ σκοτειναὶ καὶ νεφελώδεις μοναί. Ἀλλὰ διὰ τῆς πανσθενοῦς αὐτοῦ δεξιᾶς, τὴν ὁποίαν εἰς τὸ ἄπειρον δύναται νὰ ἐκτείνῃ, συνέχει εἰς ἓν καὶ αὐτὰ τὰ ἀπώτατα μέρη. Ἐνώπιον αὐτοῦ τοῦ πανταχοῦ παρόντος καταστρέφονται αἱ ἀποστάσεις τοῦ τόπου. Καί, ὡς αὐτὸς *μεθ' ἡμῶν ἐστι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος*, οὕτως ἐν αὐτῷ εἰσι πάντοτε μεθ' ἡμῶν καὶ ἐκεῖνοι, οἵτινες κατοικοῦσιν εἰς τὰ ἀπώτατα τῆς αὐτοῦ βασιλείας μέρη.

Ἐν τῇ βασιλείᾳ ταύτῃ κυριεύει ἀγάπη. Ἡ δὲ ἀγάπη αὕτη εἶναι ὁ ἰσχυρότατος σύνδεσμος τῆς κοινωνίας μεταξὺ ἡμῶν καὶ τῶν ἐν πίστει τετελευτηκότων. Ἡμεῖς ἠγαπῶμεν τοὺς προαπελθόντας οἰκείους ἡμῶν, τὸν πατέρα, τὴν μητέρα, τὸν ἀδελφόν, τὸν σύζυγον, τὸ τέκνον, καὶ αὐτοὶ ἀντηγάπων ἡμᾶς. Αὕτη δὲ ἡ ἀμοιβαία ἀγάπη ἦτο ἐν τῷ σκότει ταύτης τῆς γῆς, ὡς καίουσα φλόξ, ὡς λαμπτὴρ φωτεινός, φωτίζων ἡμᾶς ἐν τῇ πορείᾳ τοῦ ἐπιγείου βίου ἡμῶν. Εἴδομεν δὲ καὶ πῶς ὁ προσεγγίζων εἰς αὐτοὺς θάνατος δὲν ἠδύνατο νὰ ἀποσβέσῃ ταύτην τὴν καίουσαν φλόγα. Εἴδομεν πῶς, ὅτε ὁ θάνατος ἐπέβαλεν ἐπ' αὐτοὺς τὴν ψυχρὰν αὐτοῦ χεῖρα, μετὰ συμπαθείας ἀνέτεινον τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν πρὸς ἡμᾶς, καὶ ἠὐλόγουν ἡμᾶς. Ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς αὐτοί, ὅτε μετὰ θλίψεως τὴν κλίνην αὐτῶν περιεκυκλοῦμεν, ὅτε μετὰ καιομένης καρδίας περὶ τοὺς τάφους αὐτῶν ἱστάμεθα, ὅτε νυκτὸς καὶ ἡμέρας βύθιοι ἐκ τοῦ στήθους ἡμῶν στεναγμοὶ ἐξήρχοντο, οὐδὲν ἄλλο ἐδεικνύομεν ἢ τὴν ἀγάπην τὴν πρὸς αὐτούς. Καὶ πιστεύομεν ἄρα, ὅτι ἡ ἀγάπη αὕτη εἶναι ἤδη ἀσθενεστέρα ἐν αὐτοῖς ἢ ἐν ἡμῖν; Πιστεύομεν, ὅτι ἐκεῖνοι, οἵτινες βλέπουσι τὸν Θεόν, ὅστις εἶναι αὐτὴ ἡ ἀγάπη· ἐκεῖνοι, οἵτινες ἀρύονται ἐκ τῆς ἀκενώτου πηγῆς

τοῦ ζῶντος ὕδατος, ἐξ οὗ μόνον ὡς δι' ἀγωγῶν σμικροὶ ῥύακες μετοχετεύονται εἰς ἡμᾶς, δὲν αἰσθάνονται αὐτὸ τοῦτο, ὅπερ ἡμεῖς περὶ αὐτῶν αἰσθανόμεθα; Ὦ, βεβαίως ἡ ἀγάπη εἶναι ἰσχυροτέρα ἐν τῇ ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ φορᾷ αὐτῆς πρὸς τὰ κάτω, ἢ ἐν τῇ ἀπὸ τῆς γῆς φορᾷ αὐτῆς πρὸς τὰ ἄνω. Ἡ πρὸς ἡμᾶς ἀγάπη αὐτῶν εἶναι ἰσχυροτέρα, ἢ ἡ ἀγάπη ἡμῶν πρὸς αὐτούς. Ἀφ' οὗ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἐφάνησαν ἀνώτεροι ἡμῶν ὡς πρὸς τὴν ἀγάπην, πῶς δύνανται ἐκεῖ νὰ φανῶσι κατώτεροι ὡς πρὸς ταύτην; Ἐκεῖ, ὅπου θερμαίνουσι πάντοτε αἱ τοῦ ἀδύτου ἡλίου ἀκτῖνες· ἐκεῖ, ὅπου διηνεκῶς αἱ οὐράνιαι περιπνέουσιν αὖραι· ἐκεῖ, ὅπου ταχύτερον καὶ τρέφονται καὶ αὐξάνουσιν· ἐκεῖ αὐξάνει καὶ ἡ ἀγάπη αὐτῶν· ἐκεῖ κατὰ μικρὸν ἀφομοιοῦται πρὸς τὴν ἄπειρον καὶ ἀνέκφραστον ἀγάπην, ἣν ἀπέδειξε πρὸς ἡμᾶς ὁ οὐράνιος πατὴρ καὶ ὁ θεάνθρωπος λυτρωτής.

Ἀλλὰ δὲν εὑρίσκουσιν ἄρα ἐκεῖ ἕτερα ἀντικείμενα, τὴν ἀγάπην αὐτῶν ἰσχυρότερον, ἢ ἡμεῖς, ἐφελκύοντα; Ὅταν βλέπωσιν αὐτὸν τὸν Θεὸν, ὅστις εἶναι τὸ ὕψιστον ἀγαθόν· ὅταν πλήρεις εὐγνωμοσύνης πρασπίπτωσιν εἰς τοὺς πόδας τοῦ λυτρωτοῦ· ὅταν γνωρίζωνται μετὰ τῶν ἀπ' αἰῶνος ἁγίων· ὅταν πάλιν ἐκείνους εὑρίσκωσιν, οὓς προαπελθόντας ἐθρήνησαν ἐπὶ τῆς γῆς, ὡς καὶ ἡμεῖς αὐτοὺς ἐθρηνήσαμεν, δὲν θέλουσιν ἄρα λησμονήσει ἡμᾶς; Ἐν τῇ ἀληθεῖ ἀγάπῃ ἔγκειται θαυμασία τις δύναμις οὐδόλως ἐξασθενοῦσα ὡς ἐκ τῆς πληθύος τῶν ἀντικειμένων, ἅτινα αὐτὴν ἐφελκύουσιν. Ὅθεν καὶ οἱ ἀφ' ἡμῶν ἐκδημήσαντες, καίτοι εὑρόντες ἀντικείμενα, πολλῷ ἰσχυρότερον, ἢ ἡμεῖς, δυνάμενα νὰ ἐφελκύσωσι τὴν ἀγάπην αὐτῶν, σώζουσιν ὅμως καὶ οὕτω ζωηρὰν ἀείποτε τὴν ἀγάπην τὴν πρὸς ἡμᾶς. Ταύτης δὲ τῆς ἐξ οὐρανῶν ἀγάπης πρὸς ἡμᾶς τοὺς ταλαιπώρους κατοίκους τῆς γῆς παράδειγμα ἔδωκεν αὐτὸς ὁ Σωτήρ. Ναὶ, αὐτὸς μετ' ἀγάπης ἐπεῖδεν ἐφ' ἡμᾶς, καὶ ἔπραξεν ὑπὲρ ἡμῶν ὅ,τι δὲν ἔπραξεν ὑπὲρ τῶν ἀγγέλων. Ἀπέθανεν ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ ἔσωσεν ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ θανάτου.

Ἀλλὰ τηροῦμεν ἄρα καὶ ἡμεῖς τὸ ἐφ' ἡμῖν τὴν μετὰ νεκρῶν κοινωνίαν; Ναὶ, αἱ παρερχόμεναι ἡμέραι καὶ τὰ ἔτη ξηραίνουσι τὰ δάκρυα ἡμῶν, καὶ τὴν ἰσχὺν τῆς θλίψεως ἡμῶν κατευνάζου-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σιν. Ἀλλ' ἐν τῷ βάθει τῆς καρδίας ἡμῶν καθιερώσαμεν καὶ τόπον τινὰ εἰς τὴν μνήμην τῶν προσφιλεστάτων ἡμῖν νεκρῶν· τόπον, ἐξ οὗ δυσκόλως τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἐξαλείφονται, ὡς ἐκ τῶν διαφόρων φαινομένων, τὰ ὁποῖα καθ' ἑκάστην προάγει τοῦ ἐπιγείου βίου ἡμῶν ἡ ἀνάπτυξις. Τότε μόνον, ὅταν παύσωμεν νὰ ἐνθυμώμεθα αὐτούς, τότε μόνον παύει καὶ ἡ μετ' αὐτῶν κοινωνία. Ἀλλ' οὐδείς, πιστεύω, τῶν μετὰ κατανύξεως συνελθόντων σήμερον εἰς τὴν σεμνὴν ταύτην πανήγυριν, οὐδείς ποτε περιέπεσεν εἰς τὴν ἀσύγγνωστον ταύτην λήθην. Πῶς; Τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα νὰ λησμονήσωμεν, οἵτινες διὰ διδασκαλίας καὶ παραδείγματος ὡδήγησαν ἡμᾶς εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ; Τὸν σύζυγον νὰ λησμονήσωμεν, ὅστις ἦτο μεθ' ἡμῶν μία καρδία καὶ μία ψυχή, καὶ οὗτινος ὁ θάνατος ἐφάνη εἰς ἡμᾶς ὡς ἀφαίρεσις τοῦ ἡμίσεως τῆς ἡμετέρας καρδίας; Τὸ τέκνον νὰ λησμονήσωμεν, οὗ τινος τὸ προσφιλὲς ἄνθος ἦτο ἡ μεγίστη ἡμῶν ἀγαλλίασις ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ;

Ἀλλὰ γινώσκουσιν ἄρα καὶ εἰ προσφιλεῖς ἡμῖν νεκροὶ τὰ συμβαίνοντα εἰς ἡμᾶς; Γινώσκομεν καὶ ἡμεῖς τι περὶ αὐτῶν; Εὐλογητὸς ὁ Κύριος, ὁ διαῤῥήξας τοῦ ἀοράτου θυσιαστηρίου τὸ καταπέτασμα, καὶ ἀποκαλύψας ὅ,τι ἦτο εἰς ἡμᾶς ἀναγκαῖον νὰ γινώσκωμεν περὶ τῶν νεκρῶν. Ἐν τῇ ἀγωνίᾳ τοῦ θανάτου ἡ ψυχὴ αὐτῶν ἤκουσε τὴν φωνὴν τοῦ Κυρίου· ὅτε δὲ ἡμεῖς κύκλῳ τοῦ ἀψύχου σκήνους αὐτῶν ἱστάμεθα, τὸ πνεῦμα αὐτῶν, ὡς φλὸξ, ἀνέβαινεν εἰς τὰς οὐρανίας μονάς. Ἐκεῖ ἐνεφανίσθησαν ἐνώπιον τοῦ Κυρίου, οὐχὶ μὲν χωρὶς ἁμαρτίας, μετὰ πίστεως δὲ ὅμως σταθερᾶς καὶ βεβαίας. Τότε αὐτὸς ὁ Κύριος εἶπε πρὸς ἕκαστον αὐτῶν· «*Ἡ πίστις σου σέσωκέ σε*· — *Ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι*· — ὅτι *ἠγάπησας πολύ*. — *Εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου σου*». Ἐκεῖ αὐτὸς ὁ Κύριος ἀπέμαξε τὰ δάκρυα, τὰ ῥεύσαντα ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν ἐπί τε τῇ μνήμῃ τῶν ἐπὶ γῆς παθημάτων, καὶ ἐπὶ τῇ μνήμῃ ἡμῶν αὐτῶν. Ἐκεῖ ἐπλήσθησαν τῆς ἐν τῇ μακαριότητι ἀνεκφράστου ἀγαλλιάσεως, καὶ τῆς εἰρήνης ἐκείνης, ἣν οὔτε λύπης νέφος, οὔτε ἁμαρτίας ἰσχὺς, οὔτε πειρασμοὶ πλέον διαταράττουσιν. Ἐκεῖ βλέπουσι τὸν Κύριον, καὶ εἰ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

νοῦσι καὶ δοξάζουσιν αὐτόν. Ἐκεῖ διὰ τῆς ἀγάπης ἓν εἰσι μετὰ τοῦ Κυρίου, καὶ μετὰ πάντων τῶν ἀγαπώντων αὐτόν. Τοσοῦτον γινώσκομεν περὶ τῶν νεκρῶν, καὶ τοῦτο εἶναι ἱκανὸν εἰς ἡμᾶς.

Οἱ πρὸς Κύριον ἐκδημήσαντες δὲν ὑπόκεινται εἰς τὴν μεταβολὴν ἐκείνην, δι' ἧς ὁ βίος ἡμῶν ἄμοιρος μὲν εὐτυχίας ἀληθοῦς ἀποβαίνει, πλήρης δὲ περιπετειῶν καὶ κινδύνων. Ἀλλὰ γινώσκουσιν ἆρα αὐτοὶ τὰς τοῦ ἡμετέρου βίου μεταβολάς; Ῥίπτουσιν ἆρα βλέμματα ἐπὶ τῆς πορείας, ἣν μόνοι ἐπὶ ταύτης τῆς γῆς παρευόμεθα; Βλέπουσιν ἡμᾶς, ὅταν δακρύωμεν ἐπὶ τῶν τάφων αὐτῶν; Ἀκούουσι τὰς πρὸς τὸν Κύριον δεήσεις ἡμῶν; Ναὶ, γινώσκουσι πάντα· διότι, ἂν ἡ κατάστασις αὐτῶν ἦναι ὑψηλοτέρα καὶ τελειοτέρα τῆς ἡμετέρας· ἂν ἡ τῆς ἀληθείας γνῶσις καθαρωτέρα· ἂν ἡ διάθεσις αὐτῶν ἁγιωτέρα, διὰ τί ἆρα νὰ μὴ ἦναι καὶ ἡ ὄψις αὐτῶν ὀξυτέρα, καὶ ὡς ἀστραπὴ νὰ κατευθύνηται ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ εἰς τὴν γῆν; Ἀφ' οὗ κατὰ τὴν θείαν Γραφὴν βλέπουσιν ἀείποτε τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἆρα δύσκολον νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι βλέπουσι καὶ ἡμᾶς; Ἔχοντες γνῶσιν ὑψηλοτέραν περὶ τοῦ Θεοῦ, δὲν δύνανται ἆρα καὶ γνῶσιν νὰ ἔχωσι τελειοτέραν περὶ τῶν θείων πραγμάτων; Παντογνῶσται βεβαίως δὲν εἶναι, ὡς ὁ Θεός. Πολλὰ τὴν ἀντίληψιν αὐτῶν διαφεύγουσι· πολλὰ, ἅτινα καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ὑψηλοτέρᾳ αὐτῶν καταστάσει ἡ ἀνώτερά εἰσι τῆς αὐτῶν καταληψεως, ἢ πρέπει νὰ μὴ γίνωνται γνωστὰ εἰς αὐτοὺς, ὅπως μὴ ταράττωσι τὴν μακαρίαν αὐτῶν κατάστασιν. Ἀλλὰ πᾶν ὅ,τι ἀναφέρεται εἰς τὴν προαγωγὴν τῆς τοῦ Θεοῦ βασιλείας, τῆς βασιλείας, ὑπὲρ ἧς καὶ αὐτοὶ ἐκοπίασαν, τοῦτο, ἂς πιστεύσωμεν, ὅτι δὲν διαφεύγει τὰς ὄψεις αὐτῶν. « *Χαρὰ γίνεται ἐν τῷ οὐρανῷ ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι* » (1). Ὥστε οἱ ἐν τῷ οὐρανῷ ἄγγελοι γινώσκουσι, πότε μία ψυχὴ ἀπὸ τοῦ σκότους εἰς τὸ φῶς μεταβαίνει. Ἀλλὰ τὴν ἀξιόλογον ταύτην στιγμὴν καὶ αὐτοὶ οἱ τετελευτηκότες γινώσκουσι, καθὸ ὅμοιοι τοῖς ἀγγέλοις. Καὶ αὐτοὶ πρέπει νὰ ἔχωσι γνῶσιν πάντων, δι' ὧν ἡ ἡμετέρα προπαρασκευάζεται σωτηρία, ὑπὲρ ἧς καὶ αὐτοὶ δέονται νυκτὸς καὶ ἡμέρας.

(1) Λουκ. ιέ, 10.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἀλλὰ οἱ πόνοι καὶ αἱ θλίψεις ἡμῶν δὲν ταράττουσιν ἄρα τὴν μακαρίαν αὐτῶν κατάστασιν; Ὄχι. Διότι μετὰ τῶν παθημάτων ἡμῶν βλέπουσιν ἅμα καὶ αὐτὸν τὸν ἐκ τῶν παθημάτων καρπόν· βλέπουσι τὴν ἔνδοξον ἔκβασιν· ὅσῳ λοιπὸν σπουδαιότερον εἰς τὸν σκοπὸν προαγόμεθα, εἰς ὃν αὐτοὶ ἔφθασαν, τοσούτῳ ἀκριβεστέρα εἶναι καὶ ἡ γνῶσις αὐτῶν περὶ ἡμῶν τε καὶ τοῦ βίου ἡμῶν. Τότε ἴσως ἀγνοοῦσι τὰ καθ' ἡμᾶς, ὅταν διερχώμεθα τὰς ἡμέρας ἡμῶν ἐν ἀπολαύσει τοῦ φθαρτοῦ τούτου κόσμου, ἐν ἐπιγείοις μερίμναις, ἐν ἀκαίρῳ σπουδῇ πρὸς ἀπόλαυσιν ἐγκοσμίου εὐδαιμονίας· ἐκ τῆς γνώσεως ταύτης βεβαίως οὐδεμίαν καρποῦνται ὠφέλειαν. Ἀλλ' ὅταν βυθιζώμεθα εἰς σκέψεις, αἵτινες εἰς τὴν μακαριότητα φέρουσιν· ὅταν ἐν τῇ λύπῃ καὶ ἐπὶ τῇ στερήσει αὐτῶν τὴν ὅλην τῆς ἡμετέρας φύσεως ἐλεεινότητα ἐπιγινώσκωμεν· ὅταν ἐν ταπεινότητι καὶ ἐν ἀπονεκρώσει τῆς σαρκὸς διά τε τὸν Κύριον καὶ τὴν δόξαν αὐτοῦ τὸ τοῦ βίου στάδιον διανύωμεν, πάντως γινώσκουσι ταῦτα. Ὅταν δεώμεθα τοῦ Κυρίου, ὅπως ἀναμαρτήτως τὸν βίον ἡμῶν διέλθωμεν, καὶ εἰρηνικοῦ τύχωμεν θανάτου, τότε καὶ αὐτοὶ ἀκούουσι καὶ αἰσθάνονται τοῦτο. Ἀκούοντες δὲ καὶ αἰσθανόμενοι, δὲν θέλουσιν ἄρα καὶ αὐτοὶ εὔχεσθαι ὑπὲρ ἡμῶν; Ἂν ὁ πλούσιος ἐκεῖνος, ἐν τῷ ᾅδῃ ὤν, καὶ ὀδυνώμενος, παρεκάλει τὸν Ἀβραὰμ, ὅπως ἀποστείλῃ τὸν Λάζαρον πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, πῶς ἄρα ἐκεῖνοι, οἵτινες ζῶσιν ἐν τῷ αἰωνίῳ φωτὶ, καὶ πλησίον ἵστανται τοῦ αἰωνίου μεσίτου, δὲν δύνανται νὰ ἀναπέμπωσι δεήσεις πρὸς τὸν οὐράνιον πατέρα, ὅπως σώσῃ ἡμᾶς, καθὼς ἔσωσε καὶ αὐτούς; Πῶς δύνανται δεδικαιωμένοι γονεῖς νὰ μὴ ἐξακολουθῶσι τὰς ὑπὲρ τῶν τέκνων αὐτῶν εὐχὰς, ἃς ἐπὶ τῆς γῆς ὄντες ἀνέπεμπον πρὸς τὸν Κύριον; Πῶς δύνανται τέκνα, ἱστάμενα ἤδη μετὰ τῶν ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ, νὰ μὴ ἀνυψώνωσι τὰς ἀθῴους αὐτῶν χεῖρας εἰς τὸν θρόνον τῆς χάριτος, καὶ νὰ δέωνται ὑπὲρ τῶν γονέων, οἵτινες πρῶτοι ἐδίδαξαν αὐτὰ νὰ προσεύχωνται; Πῶς δύνανται σύζυγοι, ἐξ ὧν ὁ εἷς εἶναι ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ὁ ἕτερος ἐν τῇ γῇ, νὰ μὴ ζῶσιν, ὡς καὶ πρότερον, ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῆς προσευχῆς, μέχρις οὗ παρέλθῃ ὁ βραχυχρόνιος χωρισμός;

Ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ δυνάμεθα νὰ προσευχώμεθα ὑπὲρ αὐ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τῶν· δυνάμεθα νὰ προσευχώμεθα ὑπὲρ αὐτῶν, πρῶτον μὲν τῷ Κυρίῳ εὐχαριστοῦντες, ὅστις ἐν εἰρήνῃ τὸν βίον αὐτῶν διεξήγαγε, καὶ τὴν ψυχὴν αὐτῶν δι' ἀρετῆς κατεκάλλυνε, καὶ πρὸς τὸν θάνατον παρεσκεύασε, καὶ ἀπὸ τῶν προσκαίρων εἰς τὴν αἰωνίαν αὐτοὺς μακαριότητα μετεβίβασεν· εἶτα δὲ, καὶ δεόμενοι τοῦ Κυρίου ὅπως ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον μετόχους αὐτοὺς ἀπεργάζηται τῆς λαμπρότητος τοῦ ἀϊδίου φωτὸς, τὰ πλημμελήματα αὐτῶν παροῤῥῶν, ὅσα καὶ αὐτοὶ ὡς ἄνθρωποι ἐπὶ τῆς γῆς ἐπλημμέλησαν.

Ὅθεν δὲν εἶναι δοξασία κενὴ, ὅτι ἐφ' ὅσον ἡμεῖς αὐτοὶ θέλομεν, δυνάμεθα νὰ εὑρισκώμεθα μετὰ τῶν κεκοιμημένων ἐν κοινωνωνίᾳ. Ἐκ ταύτης δὲ τῆς συναισθήσεως *μεγίστην καρπούμεθα τὴν ὠφέλειαν*. «*Τοιγαροῦν καὶ ἡμεῖς τοσοῦτον ἔχοντες περικείμενον ἡμῖν νέφος μαρτύρων, ὄγκον ἀποθέμενοι πάντα καὶ τὴν εὐπερίστατον ἁμαρτίαν, δι' ὑπομονῆς τρέχωμεν τὸν προκείμενον ἡμῖν ἀγῶνα, ἀφορῶντες εἰς τὸν τῆς πίστεως ἀρχηγὸν καὶ τελειωτὴν Ἰησοῦν*». Φύσει ὁ ἄνθρωπος σπεύδει πρὸς τὸν Θεόν. Ἀλλ' ἡ ἁμαρτία κατισχύουσα ἀμβλύνει ταύτην αὐτοῦ τὴν σπουδὴν, καὶ προσελκύει τὴν θέλησιν αὐτοῦ εἰς τὰ ἐπίγεια. Οὕτω δὲ πάντοτε τρέχομεν κίνδυνον, μήποτε παραδῶμεν ὅλως ἑαυτοὺς εἰς τὰς μερίμνας καὶ τὰ πάθη τοῦ κόσμου. Τούτου ἕνεκα εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐνισχύσωμεν τὴν πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὸν ἀόρατον κόσμον σπουδὴν ἡμῶν. Ἐκεῖ εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ Σωτὴρ ἡμῶν, μεθ' οὗ ποτε καὶ ἡμεῖς αἰωνίως θέλομεν ζῇ· ἀλλὰ πόσον ὀλίγον ζῶμεν ἤδη ἐπὶ τῆς γῆς μετ' αὐτοῦ! Ἐκεῖ εἶναι ἡ μακαριότης, ἥτις πᾶσαν τῆς καρδίας ἡμῶν θεραπεύει ἐπιθυμίαν· ἀλλὰ πόσον ὀλίγον φέρομεν ἤδη κατὰ νοῦν τὴν μακαριότητα ταύτην! Καὶ αὐτὸς δὲ τῶν οἰκείων ἡμῶν ὁ θάνατος, ὁ ἀναγκάζων ἡμᾶς νὰ κατευθυνώμεθα ἐν πνεύματι πρὸς τὴν πορείαν, τὴν ὁποίαν τὰ μακάρια αὐτῶν πνεύματα ἐπορεύθησαν, μόνον ἐπὶ χρόνον βραχὺν ἔχει ἐφ' ἡμᾶς τὴν ἐνέργειαν ταύτην. Εὐθὺς δὲ ἅμα ἡ πρώτη λύπη κατευνασθῇ, ἐπιστρέφουσι καὶ αἱ ἡμέτεραι ἐπιθυμίαι καὶ κλίσεις εἰς τὴν προτέραν αὐτῶν φοράν. Μέσον δὲ ἰσχυρὸν, τὴν ἔξαρσιν τοῦ ἡμετέρου πνεύματος δυνάμενον νὰ ὑποστηρίζῃ, καὶ νὰ κωλύῃ τὴν πτῶσιν αὐτοῦ, εἶναι καὶ αὐτὴ ἡ μετὰ τῶν μακαρίων πνευμάτων

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

διηνεκὴς κοινωνία. Αὐτὰ εἶναι ἐκεῖ, ὅπου καὶ αὐτὸς ὁ Σωτήρ. Καθὼς δὲ ὁ Σωτὴρ συνάπτει ἡμᾶς μετὰ τοῦ Θεοῦ, οὕτω καὶ αὐτοὶ συνάπτουσιν ἡμᾶς μετ' αὐτοῦ. Ναὶ, δὲν δυναμεθα νὰ συλλογιζώμεθα αὐτοὺς, χωρὶς συγχρόνως οἱ συλλογισμοὶ ἡμῶν νὰ κατευθύνωνται καὶ πρὸς αὐτὸν, ὅστις εἶναι τὸ κέντρον τοῦ μακαρίου αὐτῶν βίου ἐν οὐρανοῖς. Βεβαίως αὐτοὶ δὲν δύνανται οὐδὲ ἐν τῇ παρούσῃ αὐτῶν ἐνδόξῳ καταστάσει νὰ θεραπεύσωσι τῶν καρδιῶν ἡμῶν τὰς εὐχάς. Τοῦτο μόνος ὁ Κύριος δύναται. Αὐτοὶ δὲ πράττουσι μόνον ὅ,τι ἐνταῦθα ἐπὶ γῆς ἔπραττον· ὅ,τι ἕκαστος ἀληθὴς φίλος πράττει ὑπὲρ τοῦ φίλου αὐτοῦ. Αὐτοὶ διὰ τῶν δεήσεων αὐτῶν φέρουσιν ἡμᾶς πρὸς τὸν Κύριον. Καθὼς δὲ αὐτοὶ πάντοτε ἔχουσι τὸν Κύριον ἐνώπιον αὐτῶν, οὕτω καὶ ἡμεῖς πυκνότερον ἂς κατευθύνωμεν πρὸς αὐτὸν τὸ βλέμμα τῆς διανοίας. Καθὼς αὐταὶ πάντοτε μετ' αὐτοῦ διαλέγονται, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἂς διαλεγώμεθα μετ' αὐτοῦ, προσκαρτεροῦντες ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τῇ δεήσει καὶ προσευχῇ. Καθὼς αὐτοὶ διηνεκῶς ἀκούουσιν αὐτὸν, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἂς ἀκούωμεν τὸν λόγον αὐτοῦ, προσκαρτεροῦντες τῇ ἀναγνώσει τῶν θεοπνεύστων Γραφῶν, δι' ὧν λαλεῖ πρὸς ἡμᾶς αὐτὸς ὁ Θεός.

Ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς μνήμης τῶν ἀρετῶν αὐτῶν εἰς τὴν πρᾶξιν τοῦ ἀγαθοῦ καὶ ἡμεῖς προαγόμενοι, μεγίστην καρπούμεθα τὴν ὠφέλειαν. Ναὶ, ὑπὸ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ ἐκεῖνοι οἱ μακάριοι βοηθούμενοι, ἐκοσμήθησαν μὲ ὡραίους τινὰς τῆς εἰκόνος αὐτοῦ χαρακτῆρας. Καὶ οὗτος μὲν ἀπέδειξε μείζονα πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ καθήκοντος ζῆλον· ἐκεῖνος δὲ, μείζονα μετριότητα καὶ σταθερωτέραν ἐλπίδα εἰς τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ· οὗτος, μείζονα προθυμίαν νὰ θυσιάσῃ ἑαυτὸν ὑπὲρ τοῦ ἀγαθοῦ· ἐκεῖνος δὲ, μείζονα τῆς ψυχῆς καθαρότητα· καὶ ἄλλος αὖθις, θαυμασιωτέραν ἐν ταῖς θλίψεσι καρτερίαν. Κατὰ τὰς πρώτας μετὰ τὸν θάνατον αὐτῶν ἡμέρας ἐμνημονεύομεν τὰς ἀρετὰς αὐτῶν, καὶ ἐδεόμεθα τοῦ Κυρίου, ὅπως εὐδοκήσῃ νὰ τηρήσωμεν ὡς πολύτιμον ἐκ μέρους αὐτῶν κληρονόμημα ταύτας τὰς ἀρετὰς, ὧν ἡμεῖς ἐστερούμεθα. Αὕτη δὲ ἡ δέησις ἐφαίνετο εἰσακουομένη, καὶ ἡμεῖς διήγομεν τὸν βίον ἡμῶν κατὰ μίμησιν τοῦ βίου ἐκείνων. Ἡ μνήμη τοῦ τελευταίου αὐτῶν

Δημόσιον Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀσπασμοῦ, καὶ ἡ μνήμη τῆς ὥρας τοῦ θανάτου αὐτῶν παρηκολούθει ἡμᾶς. Ἀλλ' ἡ ἐκ τῆς μνήμης ταύτης ὠφέλεια δὲν θέλει ἄρα ἐκλείψῃ, ἅμα παύσωμεν νὰ συλλογιζώμεθα πλέον αὐτούς; Ὄχι, ὦ μακάρια πνεύματα! Μετὰ σεβασμοῦ ἐβλέπομεν τὴν θεάρεστον ὑμῶν πολιτείαν, ἐν ᾧ ἔτι διήγετε ἐν τούτῳ τῷ βίῳ. Ἤδη τὸ παράδειγμα ὑμῶν θέλει εἶσθαι εἰς ἡμᾶς ἔτι πολυτιμότερον· ἤδη, ὁπότε διὰ τῆς ἐκ τοῦ θανάτου μεταβολῆς ἐξηλείφθησαν ἐκ τῆς εἰκόνος ὑμῶν καὶ αἱ σμικραὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἀσθενείας κηλίδες, καὶ ἔμειναν μόνον αἱ ἀρεταί. Ἐνδόξως διήλθετε τῇ βοηθείᾳ τοῦ Κυρίου τὸ στάδιον τοῦ βίου ὑμῶν. Ἤδη δὲ ἵστασθε πρὸς τὸ τέρμα, καὶ νεύετε πρὸς ἡμᾶς, καὶ διὰ προσρήσεων ἐνθαρρύνετε· διὰ προσρήσεων, τὰς ὁποίας καθαρώτερον αἰσθανόμεθα, ὅταν καταπαύωσιν οἱ τὸ πέλαγος τοῦ βίου ἡμῶν ταράσσοντες σφοδροὶ ἄνεμοι, καὶ γαλήνη ἐπικρατῇ ἐν αὐτῷ. Ἰδοὺ ἡμεῖς μιμηταὶ ὑμῶν γινόμεθα, ὡς καὶ ὑμεῖς Ἰησοῦ Χριστοῦ μιμηταὶ γεγόνατε. Εὐθὺς μετ' αὐτὸν οὐδένα ἄλλον ἔχομεν ὡς πρωτότυπον, ἢ ὑμᾶς. Καί, ὡς ἀναπαριστῶμεν τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, ὅπως πρὸς αὐτὸν ἀφομοιωθῶμεν, οὕτω καὶ τὰς εἰκόνας ὑμῶν διηνεκῶς φέρομεν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν, ὅπως μιμηθῶμεν ὑμᾶς.

Ἀλλὰ πρέπει ἄρά γε ἐνταῦθα νὰ μνημονευθῇ καὶ τὸ αἴτιον, δι' ὅ τινες τὴν μνήμην τῶν προσφιλεστάτων νεκρῶν καὶ ἰδίως τῶν ἀρετῶν αὐτῶν ἀποτροπιάζονται; Ναί, πολλοὶ ἀποτροπιάζονται ταύτην τὴν μνήμην, διότι δὲν δύνανται νὰ ἐνθυμηθῶσιν ἐκείνους, χωρὶς συγχρόνως νὰ ἐνθυμηθῶσι καὶ τὰ ἴδια πλημμελήματα· αὐτὰ πολλάκις τὰ πλημμελήματα, ἅτινα εἰς αὐτοὺς ἐπλημμέλησαν τοὺς κεκοιμημένους. Ταλαίπωροι ἐκεῖνοι, εἰς οὓς τὸ ὄνειδος αὐτὸ ἀναφέρεται. Ὁποία φοβερὰ λύπη πρέπει νὰ κατατήκῃ τὰς καρδίας αὐτῶν! Οἱ τοιοῦτοι, μετανοοῦντες ἐφ' οἷς κακῶς ἔπραξαν πρὸς τοὺς ἐκδημήσαντας οἰκείους αὐτῶν, πολλάκις ἐν πνεύματι ἀποτεινόμενοι πρὸς αὐτοὺς λέγουσι· Γονεῖς, ἀδελφοί, σύζυγοι, φίλοι. Ἐξ ἡμῶν πολλάκις ἐξήρτητο ἡ εὐδαιμονία ὑμῶν. Ἀλλ'—ὦ κακίστη ἀπόνοια, ὦ κατηραμένη ὀργή, ὦ πάθος παράλογον!—Ἡμεῖς, ἐν ᾧ ἠδυνάμεθα, δὲν κατεστήσαμεν ὑμᾶς εὐτυχεῖς· ὑμεῖς ἠγαπᾶτε, καὶ ἡμεῖς ἤμεθα ψυχροί· ὑμεῖς ἐνου-

θετεῖτε, καὶ ἡμεῖς ἤμεθα ἀπειθεῖς· ὑμεῖς ἐμένετε πιστοί, καὶ ἡμεῖς ἐφαινόμεθα ἄπιστοι. Ἄλλοι τοὐλάχιστον ἐν τῇ λύπῃ αὐτῶν δύνανται νὰ παραμυθήσωσιν ἑαυτοὺς διὰ τῆς συναισθήσεως, ὅτι ἐξεπλήρωσαν τὰ πρὸς τοὺς ἐκδημήσαντας οἰκείους καθήκοντα, καὶ κατέστησαν μακάριον τὸν βίον αὐτῶν. Ἀφ' ἡμῶν ὅμως λείπει ἡ συναίσθησις αὕτη· ἀφ' ἡμῶν λείπει πᾶσα παραμυθία! Ὄχι—μένει καὶ εἰς ὑμᾶς ἔτι μία παραμυθία. Ἀφ' οὗ οὕτω κατενοήσατε τὴν ἁμαρτωλὴν ὑμῶν φύσιν, δύνασθε μετὰ μείζονος τῆς προθυμίας νὰ στρέψητε τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν εἰς τὴν χάριν τοῦ Κυρίου, δι' ἧς δύνανται νὰ ἀφεθῶσιν αἱ ἁμαρτίαι ὑμῶν. Ἀφ' οὗ ἐλυπήσατε τοὺς οἰκείους ὑμῶν, μετανοήσατε καὶ εὐεργετήσατε τοὐλάχιστον ἄλλους, οἵτινες δὲν εἶναι οἰκεῖοι ὑμῶν· ἀφ' οὗ κατ' αὐτῶν, οὓς ἔπρεπε κατὰ χρέος νὰ ἀγαπᾶτε, δὲν ἐκρατήσατε τὴν ὁρμὴν τοῦ πάθους ὑμῶν, κρατήσατε αὐτὴν πρὸς ἄλλους, τοὺς ὁποίους ὀλιγώτερον ἀγαπᾶτε. Καθὼς δὲ ὁ Κύριος ἡμῶν πᾶν ἕνεκα αὐτοῦ πραττόμενον ἀγαθὸν ὡς εἰς αὐτὸν τὸν ἴδιον γινόμενον λογίζεται, οὕτω καὶ αὐτοὶ οἱ κεκοιμημένοι, ὅταν ὑμεῖς ἄλλους εὐεργετῆτε, θέλουσι θεωρήσει τὴν εὐεργεσίαν ὡς εἰς αὐτοὺς γινομένην.

Διὰ τῆς μνήμης τῶν τεθνεώτων τηρεῖται, τέλος, ζωηρὰ καὶ αὐτὴ ἡ μνήμη τῆς μεγάλης καταλλαγῆς, ἣν ὁ σταυρωθεὶς καὶ ἀναστὰς Κύριος ἐποίησε μεταξὺ ἡμῶν καὶ αὐτοῦ τοῦ θανάτου. Ὦ! πῶς ὁ φυσικῶς ζῶν ἄνθρωπος φρίττει τὸν θάνατον, καὶ δι' ἀναριθμήτων μέσων ζητεῖ ν' ἀπομακρύνῃ ἀφ' ἑαυτοῦ καὶ αὐτὴν τὴν ἰδέαν τοῦ θανάτου. Καὶ ὅμως ἡ εἰκὼν αὐτοῦ, ταλαίπωρε, θέλει ποτὲ παρασταθῇ ἐνώπιόν σου! Αὐτὸς ὁ ἴδιος θέλει ποτὲ προσπελάσει εἰς σέ· θέλει σὲ περικλείσει εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτοῦ. Ναί, πρέπει νὰ ἀποθάνῃς· διότι καὶ αὐτὸς ὁ Χριστὸς ἀπέθανε. Καὶ Σὺ Κύριε, ἠσθάνθης τοῦ θανάτου τοὺς πόνους· Καὶ Σὺ ἠσθάνθης τὴν ἀγωνίαν αὐτοῦ· καὶ Σοῦ ἡ θειοτάτη ψυχὴ ἐχωρίσθη ἀπὸ τοῦ ἀχράντου σώματος, τὸ ὁποῖον, ἐν σινδόνι ἐνειλημένον, τῇ ταφῇ παρεδόθη. Δὲν θρηνῶ λοιπόν· διότι καὶ ἐμὲ τὸν ἁμαρτωλὸν θέλει εὑρεῖ ὁ θάνατος, εἰς ὃν καὶ Σὺ αὐτὸς σαυτὸν καθυπέταξας, ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς.

Καὶ σὺ πάτερ, μῆτερ, ἀδελφέ! ὑπεμείνατε τὸν θάνατον. Ἤμην παρών. Ἱστάμην πλησίον σας. Ἡ καρδία μου ἔπαλλεν, ἀλλὰ συγχρόνως ἦτο καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν ὑψωμένη. Διότι ἠσθανόμην τὴν ἱερότητα τῆς στιγμῆς, ἥτις χωρίζει τὴν πρόσκαιρον ταύτην ζωὴν ἀπὸ τῆς αἰωνιότητος· ἠσθανόμην τὸν πόθον ὑμῶν, ὅπως μεταβῆτε ἀπὸ τῶν ἐπιγείων πόνων καὶ μόχθων εἰς τὴν μακαρίαν ἀνάπαυσιν, ἥτις εὐθὺς καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν ὠχρῶν σας προσώπων ἐπέχεε τὴν ἔκφρασίν της· ἠσθανόμην μέχρι τῶν μυχῶν τῆς καρδίας τὴν δύναμιν τῆς θείας χειρὸς, ἥτις τὸ τελευταῖον ἀσθενὲς νῆμα ἀπέκοψε, δι' οὗ τὸ σῶμα ὑμῶν μετὰ τῆς ψυχῆς συνεδέετο. Ἆχ! εὐχαρίστως θέλω νὰ σᾶς ἀκολουθήσω, ὡς καὶ ὑμεῖς αὐτοὶ ἠκολουθήσατε διὰ τῆς σκοτεινῆς τοῦ ᾅδου κοιλάδας τὸν μέγαν ἀρχηγὸν, ὅστις πάντων ἡμῶν προηγεῖται. Εἴθε, ὡς εἰς ὑμᾶς, φανῇ καὶ εἰς ἐμὲ ἵλεως ἐν τῇ στιγμῇ τοῦ θανάτου! Εἴθε ὁδηγήσῃ κἀμὲ, ὅπου καὶ αὐτὸς καὶ ὑμεῖς αὐτοί ἐστε!

Ἀφίνομεν ἤδη τὸν τόπον τοῦτον τὸν ἱερὸν, ὅπου ἐνώπιον τοῦ Κυρίου ἀνεζωπυρήσαμεν τὴν μνήμην τῶν προσφιλεστάτων νεκρῶν, καὶ κατενοήσαμεν τὴν ἐκ τῆς μνήμης ταύτης ὠφέλειαν. Ἐπιστρέφομεν ἤδη εἰς τοὺς οἴκους ἡμῶν· ἐπιστρέφομεν ἕκαστος εἰς τὰ ἔργα ἡμῶν. Ἔλθετε μεθ' ἡμῶν, ὦ μακάρια πνεύματα! Ἐπανακάμψατε εἰς τὰς οἰκίας, τὰς ὁποίας ἄλλοτε ἡ παρουσία ὑμῶν καθωράϊζε. Διὰ τῶν πρὸς τὸν Κύριον δεήσεων ἀπωθήσατε ἀφ' ἡμῶν τοὺς πειρασμοὺς τούτου τοῦ κόσμου. Παραμυθήσατε ἡμᾶς ἐν ταῖς θλίψεσιν. Ἐν δὲ τῇ ὥρᾳ τοῦ θανάτου ἡμῶν ἐξαποστείλατε αὔραν τινα οὐρανίαν, ὅπως ἀναψύξῃ ἡμᾶς ἐν ἐκείνῃ τῇ φοβερᾷ ἀγωνίᾳ. Προσαγάγετε ἡμᾶς εἰς *Αὐτὸν*, οὗτινος ἐγγὺς καὶ ὑμεῖς αὐτοί ἐστε, καὶ ἐν ᾧ μόνῳ καὶ ἡμεῖς καὶ σεῖς τῆς μακαριότητος ἀξιούμεθα. Προσαγάγετε ἡμᾶς εἰς *Αὐτὸν*, ὅς ἐστιν ἡ *ἀνάστασις* καὶ ἡ *ζωή*. Αὐτῷ ἡ δόξα, τὸ κράτος, ἡ προσκύνησις, ἡ τιμὴ, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΕΤΟΣ Ε'. ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ, ΤΗ 1 ΜΑΪΟΥ 1861. ΑΡΙΘ. 5.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΟΣ ΚΗΡΥΞ,

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ.

« Κήρυξον τὸν λόγον ».
Πρὸς Τιμόθ. Β'. ὃ'. 2.

Ο ΑΓΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ,

ΩΣ ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΚΑΙ ΘΕΟΛΟΓΟΣ ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟΣ (α).

Τὸ παρατεθειμένον χωρίον δεικνύει ἀρκούντως τὸν βαθμὸν τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς βαθυνοίας συνάμα τοῦ ἡμετέρου φιλοσόφου, εἰ καὶ ἡ νεωτέρα ἐπιστήμη διὰ τῶν παντοίων ἀνακαλύψεων καὶ τῆς πείρας προώδευσε πολὺ ὡς πρὸς τοῦτο.

« Αὐτὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ ἐν τριάδι καὶ μονάδι δοξολογούμε-» νος, ἐποίησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, » ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραγαγὼν τὰ σύμπαντα· τὰ μέν, » ἐκ προϋποκειμένης ὕλης, οἷον οὐρανὸν, γῆν, ἀέρα, πῦρ, ὕδωρ· » τὰ δὲ, ἐκ τούτων τῶν ὑπ' αὐτοῦ γεγονότων, οἷον ζῶα, φυτὰ, » σπέρματα. Ταῦτα γὰρ ἐκ τῆς γῆς καὶ ὕδατος, ἀέρος τε καὶ πυ-» ρὸς, τῷ τοῦ δημιουργοῦ προστάγματι γεγόνασι ». — Παρακατιὼν δὲ θέλει νὰ ἐμβατεύσῃ, ἀνεξαρτήτως τῆς ἀποκεκαλυμμένης θεολογίας, ἐπὶ τὸ φυσικώτερον καὶ ἀστρονομικώτερον, εἰς τὴν δημιουργίαν. Ἄρχεται δὲ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, φιλοσοφῶν καθὰ ἀναδεικνύεται ἐν τοῖς ἑξῆς· « Ὁ οὐρανός ἐστι περιοχὴ ὁρατῶν τε » καὶ ἀοράτων κτισμάτων· ἐντὸς γὰρ αὐτοῦ αἵ τε νοεραὶ τῶν » ἀγγέλων δυνάμεις καὶ πάντα τὰ αἰσθητὰ περικλείονται καὶ

(α) Ὅρα Ἔτ. Ε'. Ἀριθμ. 4. σελ. 167—171.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

» περιορίζονται. Μόνον δὲ τὸ θεῖον ἀπερίγραπτόν ἐστι, πάντα » πληροῦν, καὶ πάντα περιέχον καὶ πάντα περιορίζον, ὡς ὑπὲρ » πάντα ὄν, καὶ πάντα δημιουργῆσαν ».

Διεξελθὼν ὁ Δαμασκηνὸς τὸ ὑπὸ Ἀριστοτέλους καὶ Πτολεμαίου σύστημα, συμβουλευθεὶς τῷ Βασιλείῳ ἐν Ὁμιλίᾳ γ' εἰς Ἑξαήμερον, τῷ Χρυσοστόμῳ, ἐν Ὁμιλίᾳ δ' εἰς Γένεσιν, καὶ τῷ Θεοδωρήτῳ, καὶ τὸν ἀέρα, τὸ στερέωμα καὶ τὴν μὴ ἄστρα ἔχουσαν σφαῖραν παρενείρας, καὶ τοὺς ἀριθμοῦντας οὐρανοὺς πολλοὺς καὶ εἰς τριακοσίους ἑξήκοντα πέντε ἀνάγοντας τούτους, ὡς ἤρεσκε τοῖς Γνωστικοῖς, ἐπισκώπτων, ἀποφαίνεται οὕτως· « Ὅτι ἐν τῇ » τοῦ παντὸς κοσμογενείᾳ οὐρανοῦ ποίησιν παρελάβομεν, ὃν οἱ » ἔξω σοφοὶ ἄναστρον σφαῖράν φασι, τὰ Μωϋσέως σφετερισάμε- » νοι δόγματα. Ἔτι δὲ καὶ τὸ στερέωμα ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς οὐρανόν, » ὃν ἐν μέσῳ τοῦ ὕδατος γενέσθαι προσέταξε, τάξας αὐτὸν δια- » χωρίζειν ἀναμέσον τοῦ ὕδατος, τοῦ ἐπάνω τοῦ στερεώματος, » καὶ ἀναμέσον τοῦ ὕδατος, τοῦ ὑποκάτω τοῦ στερεώματος. Τού- » του τὴν φύσιν ὁ θεῖος Βασίλειος λεπτήν φησιν, ὡσεὶ καπνόν, ἐκ » τῆς θείας μεμυημένος Γραφῆς· ἕτεροι δὲ ὑδατώδη, ὡς ἐν μέσῳ » ὑδάτων γενομένην, ἄλλοι ἐκ τῶν τεσσάρων στοιχείων· ἄλλοι » πέμπτον σῶμα, καὶ ἕτερον παρὰ τὰ τέσσαρα ». Λέγων δὲ ὁ ἱερὸς Δαμασκηνὸς ὅτι οἱ ἔξω, ἤτοι οἱ θύραθεν σοφοί, τὰ Μωϋσέως ἐσφετερίσαντο δόγματα, δὲν ἀπέχει τῶν ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Κυβιέρον καὶ τῶν λοιπῶν γεωλόγων ῥηθέντων καὶ οἱονεὶ ἀναγνωρισθέντων ὑπὸ τούτων καθὸ ἀληθῶν. Πρὶν δὲ ἢ παραθῶμεν τὸν γ' περὶ οὐρανοῦ παράγραφον καὶ τὰ περὶ ζωνῶν, φωτὸς, πυρὸς, φωστήρων, ἡλίου τε καὶ σελήνης καὶ ἀστέρων ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου φιλοσόφου λεχθέντα, ἱστάμεθα εἰς τὸ γεγονὸς τῆς δημιουργίας· ὅπως δ' ἐννοήσωμεν κάλλιον τὰ ἑπόμενα τοῦ Δαμασκηνοῦ, ἐπισυνάπτομεν ἰδέας τινάς.

Οἱονεὶ πρόσθον τοῦ φιλοσοφικοῦ λόγου, πρὸς ἐξήγησιν τῆς τοῦ κόσμου ὑπάρξεως, καὶ ἑπομένως τῶν συναπαρτιζόντων αὐτὸν ὄντων, παρεδέχθησάν τινες τῶν νεωτέρων τὰ παράλογα συστήματα τοῦ δυαδισμοῦ, τοῦ πανθεϊσμοῦ καὶ τοῦ ἀτομισμοῦ. Ἀλλὰ τὸ δόγμα τῆς δημιουργίας, τὸ ἀναντίῤῥητον τοῦτο γεγονὸς, εἶναι

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καὶ δυνατὸν καὶ λογικὸν καὶ καταληπτόν. Διὸ ὁ Προφητάναξ καλῶς εἶπεν ἐν τῷ 92 Ψαλμῷ· « τὰ μυστήριά σου ἐπιστώθησαν » σφόδρα ». Ὁ Μωϋσῆς καὶ ἁπαξάπαντες οἱ Προφῆται, ὁ οὐρανοβάμων Παῦλος καὶ πάντες οἱ Ἀπόστολοι, ὁ Τερτυλλιανὸς, ὁ Ὠριγένης, ὁ Βασίλειος καὶ Χρυσόστομος, ὁ Αὐγουστῖνος καὶ ἄλλοι Πατέρες, ἔτι δὲ ὁ Καρτέσιος, ὁ Βοσσυέτιος, ὁ Φενελὼν, ὁ Πασχάλιος, ὁ Γαλιλαῖος, ὁ Νεύτων, ὁ Εὔλερος καὶ πάντες οἱ φιλόσοφοι ἐπίστευσαν καὶ ἀνέπτυξαν τὸ δόγμα τῆς δημιουργίας.

Ὁ Ρουσσὼς ἀπορρίπτων πᾶσαν αὐθεντίαν, ἀπήτει ἰσχυροὺς λόγους ἵνα ὑποβάλῃ τὸν ἑαυτοῦ λόγον. Ἀπαντῶμεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὰς ἐνστάσεις τῶν ὀρθολογιστῶν ὡς ἔπεται. Τὸ ἀδύνατον εἶναι δύο εἰδῶν, σχετικὸν τουτέστι καὶ ἀπόλυτον, ἐξ ὧν τὸ μὲν ἀναφέρεται εἰς τὴν δύναμιν, τὸ δὲ εἰς τὴν φύσιν. Τὸ σχετικὸν ἀδύνατον εἶναι τὸ ἀπαντῶν δυσκολίαν· τὸ ἀπόλυτον ἀδύνατον εἶναι τὸ περιέχον ἀντίφασιν. Τὸ ἀπόλυτον ἀδύνατον δὲν ἐπαληθεύεται ποτε· διότι τὸ ἀδύνατον ἵνα πραχθῇ δὲν εἶναι καὶ τέρμα πράξεως· ἀναγκαίως δὲ δὲν πρέπει νὰ ἦναι. Ἡ ἀνάστασις π. χ. νεκροῦ τινος καθίσταται ἀδύνατος εἰς τὸν ἄνθρωπον, εἶναι σχετικῆς ἀδυνατότητος· ἐπειδὴ δεδημιουργημένη δύναμις ἀδυνατεῖ νὰ ἀναζωοποιήσῃ τὸ ἀληθῶς νεκρόν. Ἀλλὰ τοιαύτη ἀνάστασις δὲν εἶναι ἀδύνατος ἀπολύτου ἀδυνατότητος· καθότι δὲν εἶναι ἀντίφασις τὸ εἰπεῖν· τὸ ζῆσαν δύναται πάλιν νὰ ἀναζήσῃ. Πλὴν τὸ εἰπεῖν, ὅτι ὁ Θεὸς ἐνεργεῖ τὸ κακόν· ὅτι ἡ ἀδρανὴς ὕλη, ἡ στερουμένη νοήσεως, αἰσθήματος, συνειδήσεως, αἰσθήσεως, θελήσεως καὶ ἐλευθερίας, σκέπτεται· ὅτι τὸ αἰτιατὸν καὶ ἄνευ αἰτίας ὑπάρχει· ὅτι πρᾶγμά τι ταὐτοχρόνως εἶναι καὶ δὲν εἶναι· ταῦτα καὶ τὰ πρασόμοια ἀπαρτίζουσι τὴν ἀπόλυτον ἀδυνατότητα· διότι τὸ κακὸν, ἡ ἁμαρτία, μάχεται τῇ φύσει τοῦ Θεοῦ· ἡ σκέψις, τῇ φύσει τῆς ὕλης· τὸ ἀποτέλεσμα, τὸ τυχαῖον, τῇ φύσει τοῦ αἰτιατοῦ· ἡ ὁμόχρονος ὕπαρξις καὶ ἀνυπαρξία μάχεται τῇ φύσει τοῦ ὄντος. Τὸ σχετικὸν ἀδύνατον εἶναι ἐπί τινα χρόναν καὶ ὑπό τινας ὅρους ἐξακολουθεῖ νὰ ἦναι τοιοῦτον, ἄχρις οὗ δύναμις, φέρουσα τοῦτο εἰς ἐπιτέλεσιν καὶ πραγματικότητα, καθιστῶσα τοῦτο δυνατὸν, δὲν παρουσιασθῇ, δὲν προσαχθῇ. Τὸ ἀπόλυτον ἀδύνατον

Δημόσιος Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

παρίσταται τοιοῦτον καθ' ὅλους τοὺς χρόνους καὶ ἀνεξάρτητον παντὸς ὅρου, ἐπειδὴ συνυπονοεῖ ἀντίφασιν. Ἡ ἐκ τοῦ μηδενὸς παραγωγὴ καὶ δημιουργία δὲν ἀποβαίνει ἀδύνατος κατ' οὐδένα τῶν ῥηθέντων τρόπων. Ἡ δημιουργία οὐκ ἔστιν ἀδύνατος ἕνεκα σχετικῆς ἀδυνατότητος, ἤτοι ἐλλείψεως δυνάμεως. Ἰδοὺ ὁ λόγος. Ἡ φύσις ἐν τῇ ὕλῃ ἐνεχάραξε μορφήν τινα· ἀλλ' ἡ δημιουργία, ἐπειδὴ εἶναι ἡ παραγωγὴ πράγματος καθ' ὅλην αὐτοῦ τὴν οὐσίαν, ἀποκλείει πᾶσαν ἰδέαν ἀρνητικήν· προϋποτίθησιν ἀδημιούργητον αἰτίαν, παραγαγοῦσαν ὁλόκληρον τὴν τοῦ πράγματος αἰτίαν. Τὸ δὲ παράγειν ὅλην τὴν οὐσίαν τοῦ πράγματος εἶναι τὸ διδόναι τὸ εἶναι. Εἰς τρόπον ὥστε τὸ δημιουργεῖν ἐστι τὸ γεννᾷν τι, τὸ χειραφετεῖν τὸ ὂν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος, ἐκ ταῦ μηδενός.

Μεταξὺ τοῦ ὄντος καὶ τοῦ μὴ ὄντος δὲν ὑπάρχει ἀναλογία, ἅ ἐστι ἀπόστασις ἄπειρος ὑπάρχει. Πᾶν δὲ τὸ ἐνεργοῦν, ὅπως ἀποτελέσῃ τι, πρέπει νὰ κατέχῃ δύναμιν τόσον μεγαλητέραν, ὅσον ἡ συνοχὴ καὶ ἀντίστασις τοῦ δημιουργητέου μείζων ἐστίν. Ἡ δημιουργία ἀπαιτεῖ δύναμιν, δραστηριότητα ὑπέρμετρον, ὅπως παραχθῇ τι ἐκ τοῦ μὴ ὄντος. Τοιοῦτον ὅρον ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ τῆς δημιουργίας εὑρίσκομεν ἐν τῷ Θεῷ, ὅστις ἐστὶ τὸ ἄπειρον ὄν, τὸ ἀπόλυτον, τὸ τέλειον, τὸ πλῆρες, τὸ πραγματικὸν καὶ τὸ θετικόν· οὕτω δὲ ὁ ὀρθὸς λόγος καὶ ἡ καθόλου ἀνθρωπότης ἀντιλαμβάνεται τοῦ Θεοῦ, ἀπείρου ἐν τῷ εἶναι αὐτοῦ, ἐν τῇ ἰσχύϊ καὶ ἐν τῇ ἀγαθότητι· τὰ δὲ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πλασθέντα ὄντα εἶναι ἐνδεχόμενα, σχετικά, ἔχοντα ποιότητας συμβεβηκυίας. Ὁ Θεὸς διατελεῖ ἡ καθόλου αἰτία πάντων τῶν ὄντων, ἅτινα διὰ τὸ εἶναι ἔργα τῶν χειρῶν αὐτοῦ δὲν δύνανται νὰ δώσωσι τὴν ὕπαρξιν εἰς ἄλλα φυσικὰ ὄντα. Πίπτει ἄρα τὸ τῶν ἀρχαίων καὶ νεωτέρων Ἐπικουρείων ἀξίωμα, ὅτι τίποτε δὲν γίνεται ἐκ ταῦ μηδενός. Ἡ ἐνέργεια δὲ τῆς παντοδυνάμου τοῦ Θεοῦ θελήσεως δίδωσιν ὕπαρξιν εἰς ὅ,τι πρότερον δὲν ἦτο· τὸ μηδὲν ἀφ' ἑτέρου εἶναι στέρησις, ὡς τὸ σκότος στέρησις καὶ ἄρνησις τοῦ φωτὸς, τοῦ ὄντος· δὲν εἶναι πρᾶγμα μεταμεμορφωμένον ἐκ τῆς δημιουργίας, ἀλλὰ κατάστασις τοῦ χάους τῆς ἀνυπαρξίας, παύσασα ἕνεκα τῆς δημιουργίας. Εἰς τὸ μηδὲν οὐδόλως ἀπονέμομεν οὐσίαν,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

φύσιν, ἀλλὰ διαστέλλομεν διὰ τοῦ ὄρου τούτου τὴν φύσιν τοῦ μεγάλου καὶ σοφοῦ ἀρχιτέκτονος ἀπὸ τῆς φύσεως τῶν ἔργων καὶ τῆς παραγωγῆς αὐτοῦ. Αὐτὸ τοῦτο διεῖδε καὶ ὁ Κλάρκιος ἐν τῷ πονήματι αὐτοῦ Περὶ ὑπάρξεως Θεοῦ, ἐν τόμῳ ά. κεφ. ιά. Τὸ δημιουργεῖν, λέγει λίαν εὐστόχως, εἶναι τὸ διδόναι ὕπαρξιν εἰς πρᾶγμά τι, ὅπερ προηγουμένως δὲν εἶχε ταύτην, καὶ προκαλεῖ ἕκαστον νὰ εὕρῃ ἀντίφασιν ἐπὶ ταύτης τῆς ἰδέας. Ἐν μόνῃ δὲ τῇ προτάσει, πρᾶγμά τι ὑπάρχει καὶ ταυτοχρόνως δὲν ὑπάρχει, εὑρίσκεται ἄμεσος καὶ κατ' εὐθεῖαν ἀντίφασις. Εἰς τὸ γεγονὸς καὶ τὸ δόγμα τῆς δημιουργίας δὲν ἀπαντᾶται μηδὲ σκιὰ ἀντιφάσεως. Ὁ ἅγιος Μάξιμος φέρει εἰς τὸ μέσον τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου, παράγον ἔργα καὶ προϊόντα ἐπιστήμης, γραμμάτων καὶ τεχνῶν. Ἐπειδὴ δὲ τὸ πνεῦμα διακρίνεται διὰ βαθμῶν τελειότητος καὶ οὐχὶ διὰ μερῶν συνθέσεως, δημιουργοῦν ταύτας τὰς μορφὰς, δὲν φθείρεται, δὲν ἐλαττοῦται, δὲν καταβάλλει μέρος ἑαυτοῦ· διὸ λέγομεν ὅτι δημιουργεῖ καὶ μένει πάντοτε τὸ αὐτό. Εἰ ἐπὶ ἀνθρώπου τοῦτο ἀληθεύει, διὰ τί δὲν παραδέχονται οἱ ὑλισταὶ τοῦτο αὐτὸ καὶ ἐπὶ τοῦ πνεύματος τοῦ ὑψίστου Θεοῦ, τοῦ τελειοτάτου καὶ παντοδυνάμου καὶ πανσόφου πνεύματος, τῆς ἀπείρου διανοίας. Ἐκ τοῦ μηδενὸς ὁ ἄνθρωπος παράγει τὰς μορφάς· ἐκ τοῦ μηδενὸς ὁ Θεὸς παράγει τὰς οὐσίας. Τὰ αὐτὰ ὁ Ὠριγένης, παρ' Εὐσεβίῳ, λέγει ἀποτεινόμενος εἰς τοὺς δυαδιστάς. Ὁ Θεὸς ἠδύνατο βεβαίως νὰ παραγάγῃ ἐκ τοῦ μηδενὸς αὐτὴν τὴν ὕλην καὶ πᾶν εἶδος οὐσιῶν καὶ φύσεων ἐπιτηδείων εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ, ὥσπερ καὶ τὰς θαυμαστὰς ἰδιότητας τῶν παντοίων ὄντων, τῶν συγκροτούντων τὴν τάξιν, τὴν ἁρμονίαν καὶ τὴν καλλονὴν τοῦ παντός. Καθίσταται δὲ ἀποχρῶν λόγος εἰσέτι τὸ γεγονὸς τῆς ὑπάρξεως τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ἥτις εἶναι ἁπλῆ, λογικὴ, πνευματικὴ καὶ ἀδιαίρετος· ὂν πεπροικισμένον διάνοιαν, αἴσθημα, σπουδὴν καὶ ἐλευθερίαν συνειδήσεως, τὸ ἐγὼ, δὲν παρήχθη ἐκ προϋπαρχούσης ὕλης. Ἡ ζωὴ τῆς διανοίας καὶ ἡ ζωὴ τῆς φύσεως καὶ τῶν σωμάτων παρήχθησαν ὑπὸ τοῦ ἀϊδίου καὶ αἰωνίου καὶ αὐθυπάρκτου ὄντος, τοῦ ὑπερτάτου δημιουργοῦ τῶν τε πνευμάτων καὶ τῆς ὕλης.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Συνεχίζων ὁ ἡμέτερος φιλόσοφος καὶ κοσμολογῶν, παρενείρει καὶ τὰς τῶν ἄλλων δοξασίας· « Τινὲς μὲν οὖν ἐδόξασαν ἐν κύ- » κλῳ τὸ πᾶν περιέχειν τὸν οὐρανόν, σφαιροειδῆ τε ὑπάρχειν, καὶ » πανταχόθεν τὸ ἀνώτατον μέρος αὐτὸν εἶναι· τὸ δὲ μεσαίτα- » τον τοῦ περιεχομένου ὑπ' αὐτοῦ τόπου εἶναι κατώτερον μέρος, » καὶ τὰ μὲν κοῦφα καὶ ἐλαφρὰ τῶν σωμάτων τὴν ἄνω τάξιν » λαχεῖν παρὰ τοῦ δημιουργοῦ, τὰ δὲ βαρέα καὶ κατωφερῆ τὴν » κατωτέραν χώραν, ἥτις ἐστὶν ἡ μέση. Ἔστι μὲν οὖν κουφότε- » ραν καὶ ἀνωφερέστερον στοιχεῖον τὸ πῦρ, ὅπερ δὴ μετὰ τὸν » οὐρανὸν εὐθέως τεταχθαι φασί· τοῦτο δὲ λέγουσι τὸν αἰθέρα, » μεθ' ὃν κατώτερον τὸν ἀέρα· τὴν δὲ γῆν καὶ τὸ ὕδωρ, ὡς βα- » ρύτερα καὶ κατωφερέστερα, ἐν τῷ μεσαιτάτῳ κρεμᾶσθαι· ὡς » εἶναι ἐξ ἐναντίας, κάτω μὲν, τὴν γῆν καὶ τὸ ὕδωρ· τὸ δὲ ὕ- » δωρ κουφότερον τῆς γῆς, ὅθεν εὐκινητότερον αὐτῆς ὑπάρχει· » ἄνωθεν δὲ πανταχόθεν, ὡς περιβόλαιον, κύκλῳ τὸν ἀέρα, καὶ » περὶ τὸν ἀέρα πανταχόθεν τὸν αἰθέρα· ἔξωθεν δὲ πάντων κύ- » κλῳ τὸν οὐρανόν. Κυκλικῶς δέ φασι κινεῖσθαι τὸν οὐρανὸν, καὶ » συσφίγγειν τὰ ἐντὸς, καὶ οὕτω μένειν πάγια καὶ ἀδιάπτωτα ».

Μεταβαίνων εἰς τὸ περὶ ζωνῶν, ἰδοὺ τί ἐκτίθησιν·

« Ἑπτὰ δὲ ζώνας φασὶ τοῦ οὐρανοῦ, μίαν τῆς ἑτέρας ὑψηλοτέ- » ραν· λέγουσι δὲ αὐτὸν λεπτοτάτης φύσεως ὡσεὶ καπνὸν, καὶ καθ' » ἑκάστην ζώνην εἶναι ἕνα τῶν πλανητῶν· ἑπτὰ γὰρ πλανήτας » εἶναι ἔφασαν, Ἥλιον, Σελήνην, Δία, Ἑρμῆν, Ἄρεα, Ἀφροδίτην » καὶ Κρόνον ». Βεβαίως τὸ νεώτερον ἀστρονομικὸν σύστημα διαφέρει ἐπὶ πολύ. Ὁ Ἥλιος εἶναι κέντρον τῆς βαρύτητος τῶν εἰς τὸ σύστημα αὐτοῦ ἀνηκόντων σωμάτων· περιφέρει δὲ πλανήτας δορυφόρους καὶ πλῆθος κομητῶν, ἁπάντων δὲ δεχομένων φῶς καὶ θερμότητα ὑπ' αὐτοῦ. Ἡ δὲ Σελήνη τάττεται μεταξὺ τῶν δορυφόρων. Τὰ δὲ τηλεσκόπια ἀνεκάλυψαν καὶ διατελοῦσιν ἀνακαλύπτοντα ὁσημέραι νέα οὐράνια σώματα, ἄγνωστα τὸ πάλαι. Πλὴν ὁ θεῖος Δαμασκηνὸς καταλέγει τὰ οὐράνια σώματα, ὡς τότε ἐφρόνουν. Ἐξακολουθεῖ λοιπὸν οὕτω· « Ἀφροδίτην δέ φασι » τὸν ποτὲ μὲν ἑωσφόρον, ποτὲ δὲ ἕσπερον γινόμενον· πλανήτας » δὲ τούτους ἐκάλεσαν, ὅτι περ ἐναντίως τοῦ οὐρανοῦ ποιοῦνται

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

» τὴν κίνησιν· τοῦ γὰρ οὐρανοῦ καὶ τῶν λοιπῶν ἀστέρων ἐξ ἀνα-
» τολῶν ἐπὶ δυσμὰς κινουμένων, οὗτοι μόνοι ἀπὸ δυσμῶν ἐπὶ ἀ-
» νατολὰς τὴν κίνησιν ἔχουσι· καὶ τοῦτο γνωσόμεθα ἐκ τῆς Σε-
» λήνης, μικρὸν καθ' ἑσπέραν ἀναποδιζούσης ».

(*Ἀκολουθεῖ.*)

ΕΥΕΡΓΕΤΙΚΗ ΕΠΙΡΡΟΗ ΤΟΥ ΚΛΗΡΟΥ ΕΝ ΡΩΣΣΙΑι.

» Κύριε συντάκτα,

» Ἡ ἀρχαία Ῥωσσία εἶδεν ἅμα τῷ θανάτῳ τοῦ Γιαροσλάβου (ἐν ἔτει **1054**) καὶ τὴν δύναμιν καὶ τὰς ἀγαθὰς αὐτῆς ἡμέρας ἐκλιποῦσας. Συσταθεῖσα καὶ αὐξηθεῖσα ὑπὸ τῆς μοναρχίας, ἀπώλεσε τὴν δύναμιν, τὴν λαμπρότητα καὶ τὴν ἐσωτερικὴν αὐτῆς εὐδαιμονίαν, ὅτε διηρέθη εἰς πολλὰς κληρουχίας. Τὰ διάφορα δηλαδὴ μέλη τῆς ἡγεμονικῆς δυναστείας καθίδρυσαν τιμαριωτικόν τι σύστημα, οὗτινος κορυφαῖος ἦτο ὁ μέγας ἡγεμὼν τοῦ Κιέβου. Παραχρῆμα δὲ, ἕνεκα τῆς πολιτικῆς ταύτης καταςάσεως, συχναὶ ἔριδες ἐξηγέρθησαν μεταξὺ τῶν ἡγεμόνων τούτων, ποτὲ μὲν διὰ τὴν προεγγορίαν τοῦ *μεγάλου ἡγεμόνος*, περὶ ἣν πάντες ἐσπούδαζον· ποτὲ δὲ, διὰ τὰς κληρουχίας καὶ τὰ ὅρια αὐτῶν· ἄλλοτε δὲ πάλιν δι' ἁπλᾶς ὑποψίας φονικοὶ συνεκροτοῦντο πόλεμοι, τῶν ὁποίων ἡ ἔκβασις ἦτο πάντοτε εἰς τὸν τόπον ὀλέθριος.

» Ἡ Ῥωσσία ὑπέφερε· τὰς δυςτυχίας αὐτῆς συνεμερίζετο ἡ Ἐκκλησία, ἥτις ὅμως ηὐτύχει, τῆς πολιτείας κακοδαιμονούσης. Ἰδοὺ δὲ πῶς ὁ ἔνδοξος ἱστορικὸς ἡμῶν Καραμζῖνος περιγράφει τὴν δραστηριότητα τοῦ ἡμετέρου κλήρου κατὰ ταύτην τὴν ἐποχήν· « Αἱ ἐπιστῆμαι καὶ καλαὶ τέχναι, λέγει, αἵτινες παρηκολούθησαν τὸν χριστιανισμὸν εἰς τὴν ἄρκτον, κατώκησαν παρ' ἡμῖν εἰς τὰ μονήρη καὶ εἰρηνικὰ τῆς προσευχῆς κατοικητήρια. Οἱ μοναχοὶ ὑπῆρξαν ἐν Ῥωσσίᾳ οἱ πρῶτοι παρατηρηταὶ τοῦ ἀστερόεντος οὐρανοῦ, σημειοῦντες μετὰ μεγάλης ἀκριβείας τὰς ἐπιτο-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

λὰς τῶν κομητῶν, τὰς ἐκλείψεις τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης· ἀποδημήσαντες εἰς χώρας μακρὰν, ἐπεσκέφθησαν τοὺς ὀνομαστοὺς διὰ τὴν ἁγιότητα αὐτῶν τόπους, καὶ ἐπανῆλθον φέροντες γνώσεις γεωγραφικὰς, τὰς ὁποίας μετέδωκαν εἰς τοὺς συμπολίτας αὐτῶν· τέλος, μιμούμενοι τοὺς Ἕλληνας, πρὸς δόξαν τῆς τότε ἐποχῆς καὶ τῆς πατρίδος αὐτῶν, ἔσωσαν ἀπὸ τῆς λήθης δι' ἀθανάτων συγγραφῶν τὴν μνήμην τῶν ἀρχαίων ἡμῶν ἡρώων. Οἱ μητροπολῖται, οἱ ἐπίσκοποι, οἱ ἱεροκήρυκες, ζηλωταὶ τῶν χριστιανικῶν ἀρετῶν, συνέταξαν ὁδηγίας καὶ διδασκαλίας πρὸς χρῆσιν τοῦ κλήρου καὶ τῶν πιστῶν. Ὁ κλῆρος ἡμῶν ἦτο, καθόλου εἰπεῖν, μᾶλλον πεπαιδευμένος παρὰ τοὺς λαϊκούς » (α). « Οἱ ἄξιοι προστάται καὶ ποιμένες τῆς Ἐκκλησίας, λέγει παρακατιὼν, ἐδίδασκον τοὺς ἡγεμόνας νὰ αἰσχύνωνται διὰ τὰ ἐγκλήματα, τὰ ὑπαγορευόμενα αὐτοῖς ὑπὸ τῶν ἀγρίων καὶ ἀχαλινώτων παθῶν· ἦσαν οἱ προστάται τῆς ἀνθρωπότητος καὶ οἱ πρεσβεύοντες ὑπὲρ τῶν καταδυναστευομένων » (β).

» Ἀρυόμεθα ἀπὸ τοῦ ἡμετέρου ἱστοριογράφου γεγονότα, παρενεσπαρμένα ὄντα τῇ διηγήσει αὐτοῦ, καὶ ὑπὲρ τῆς τῶν ποιμένων ἡμῶν εὐεργετικῆς ἐπιῤῥοῆς μαρτυροῦντα.

» Οἱ ποιμένες τῆς ῥωσσικῆς Ἐκκλησίας συνῆλθον πολλάκις εἰς συνάδους ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν λαῶν, ὅπως ἀναπτύξωσι καὶ στηρίξωσι παρ' αὐτοῖς τὴν πίστιν· συνέταξαν ὠφέλιμα συγγράμματα· ἐπλούτισαν τὴν τότε σχηματιζομένην φιλολογίαν ἡμῶν διὰ πονημάτων τῶν ἐνδοξοτέρων πατέρων καὶ διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας, μεταφράσαντες ταῦτα εἰς τὴν ἡμετέραν γλῶσσαν· ἐν αὐτοῖς ὑπῆρξαν καὶ ἱστορικοὶ, οἵτινες ἐξηκολούθησαν τὰ χρονικὰ τοῦ Νέστωρος καὶ τοῦ Συμεών· ὑπεστήριξαν τὰ σχολεῖα, συναντιλήπτορας ἔχοντες εἰς τὸ ἔργον τοῦτο καί τινας τῶν ἡγεμόνων, τοὺς σοφωτέρους κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρόν. Ἡ δ' Ἑλλὰς ἐκ τῶν ἑαυτῆς φώτων κατέβαλεν εἰς τὴν νέαν Ἐκκλησίαν τὸ ἐπι-

(α) Ἱστορία τῆς Ῥωσσίας, ὑπὸ Καραμζίνου. Ἐν Πετρουπόλει, 1816. Τόμ. Γ'. σελ. 212.

(β) Αὐτόθι, Τόμ. Γ', σελ. 218.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βόλου

βάλλον αὐτῇ μέρος, παρέχουσα μάλιστα εἰς ἐκείνην τοὺς πλείστους τῶν μητροπολιτῶν τοῦ Κιέβου, ἄνδρας σφόδρα εὐπαιδεύτους καὶ φέροντας πρὸς τοὺς Ῥώσσους τοὺς διανοητικοὺς θησαυροὺς τῶν παρ' ἑαυτοῖς ἐκκλησιῶν. Καὶ οὕτως ἄρα, ἐν τῷ μέσῳ ἐμφυλίων ἐρίδων καὶ διχονοιῶν, ἡ ἐπιστήμη προώδευεν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ῥωσσίας, καὶ τὸ φῶς αὐτῆς ἀντενεκλάτο ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν πολιτείαν.

» Ὁ ῥωσσικὸς κλῆρος διεκρίθη πρὸ πάντων εἰς τὸ ἔργον τοῦ εἰρηνοποιοῦ, ὅπερ ἐξεπλήρωσε πάντοτε μετὰ ζήλου, πεποιθὼς ὅτι ἡ μεταξὺ τῶν ἡγεμόνων διάστασις δὲν ἐδύνατο εἰ μὴ νὰ βλάψῃ τὰ συμφέροντα τῆς πατρίδος καὶ τῆς Ἐκκλησίας. Ἐν ἔτει 1098 ἔρις δεινὴ γεννηθεῖσα μεταξὺ τῶν ἡγεμόνων, ἠπείλει νὰ πληρώσῃ αἵματος ἅπασαν τὴν Ῥωσσίαν. Τότε Νικόλαος, ὁ μητροπολίτης Κιέβου, παρενέβη μεσίτης εἰς τὰ διαφερόμενα μέρη· περιῆλθεν ἀμοιβαδὸν πάντα τὰ στρατόπεδα· παρέστησε διὰ λόγων ἁπλῶν μὲν, ἀλλ' ἐμφαντικῶν τὰ ὀλέθρια τῶν ἐμφυλίων διχονοιῶν ἀποτελέσματα· ὠνείδισε τοὺς ἡγεμόνας, ἔχων τὴν ἐξουσίαν καὶ τὸ κῦρος ἔκ τε τῶν ἀρετῶν καὶ τῆς ποιμαντορικῆς αὐτοῦ ἀξίας, διὰ τὴν ἀπιστίαν εἰς τὰ τῶν προγόνων αὐτῶν παραδείγματα· εἰς τοὺς ἀνειδισμοὺς προσέθηκε καὶ ταπεινὰς παρακλήσεις, καὶ ἐπέτυχε τοῦ σκοποῦ τῆς εὐσεβοῦς αὐτοῦ ἀποστολῆς, διασώσας τὴν πατρίδα ἀπὸ χειμάρρων αἱμάτων (α). Ἡ ἱστορία τῆς ἐποχῆς ἐκείνης γέμει τοιούτων ἀξίων θαυμασμοῦ παραδειγμάτων (β).

» Δὲν ἦσαν δὲ μόνοι οἱ μητροπολῖται καὶ ἐπίσκοποι, οἱ ἐπιδείξαντες τοῦτον τὸν ζῆλον· καὶ αὐτὸς ὁ κατώτερος κλῆρος συνετέλεσε μεγάλως εἰς τὸ τῆς εἰρηνεύσεως καὶ συνδιαλλαγῆς ἔργον. Οὕτω, τῶν ἡγεμόνων παροξυνομένων κατ' ἀλλήλων ἔν τινι διαφορᾷ ὑπὸ πνεύματος ἐκδικήσεως, ὁ ἡγούμενος μοναστηρίου τινός, παρακολουθούμενος ὑπὸ τῶν ἱερέων, ἦλθε πρὸς τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν φατριαζόντων, καὶ μετὰ τοσαύτης δεινότητος λόγου ἐλάλησε πρὸς αὐτοὺς περὶ τῶν ἀπαισίων τῆς ἐκδικήσεως αὐτῶν ἀποτε-

(α) Αὐτόθι, Τόμ. Β'. σελ. 118—119.
(β) Αὐτόθι, Τόμ. Β', σελ. 221.

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

λεσμάτων, ὥστε κατώρθωσε νὰ συνδιαλλάξῃ αὐτοὺς πρὸς ἀλλήλους (α). Οἱ ποιμένες τῆς Ἐκκλησίας, κατὰ τὴν χρείαν τῶν συμφερόντων τῆς πατρίδος, καὶ ὅτε αἱ συμβουλαὶ αὐτῶν κατεφρονοῦντο, κατέφευγον εἰς τὴν χρῆσιν τῶν πνευματικῶν ὅπλων. Ἐν ἔτει 1111 μαθὼν ὁ μητροπολίτης Κιέβου ὅτι ἀποστασία τις ἐξερράγει ἐν Νοβγορόδῳ, σφοδρῶς δι' ἀπειλητικῆς ἐπιστολῆς παρήγγειλεν εἰς τοὺς ἀποστάτας νὰ παύσωσι τὸν ἐμφύλιον πόλεμον. Τῆς δ' ἐπιστολῆς ἡ ἔκβασις ἀπέβη κατ' εὐχήν· οἱ ἔνοχοι ἔπεμψαν εἰς Κίεβον πρέσβεις, ἐξαιτούμενοι τὴν συγχώρησιν (β). Ἦτο δὲ ἡ ἐπιρροὴ τοῦ κλήρου τοσοῦτον μεγάλη, ἡ μεσιτεία αὐτοῦ τοσοῦτον τελεσφόρος, ὥστε αὐτοὶ οἱ ἡγεμόνες κατέφευγον εἰς αὐτήν. Τῷ 1146 ὁ μέγας ἡγεμὼν τοῦ Κιέβου Σβιατοσλάβος παρεκάλεσε τὸν πνευματικὸν αὐτοῦ νὰ παρεμβῇ πρεσβευτὴς ὑπὲρ αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἡγεμόνας τοῦ Τσερνιγώβ (γ). Οἱ πάντες ἐνενόουν τὴν ἱερὰν ἀποστολὴν τῶν πνευματικῶν ποιμένων, καὶ οὗτοι δὲ ἀπεδείκνυον ταύτην ἀξίαν ἀγάπης διὰ τοῦ τρόπου, δι' οὗ αὐτὴν ἐξεπλήρουν. « Ἡμεῖς οἱ ποιμένες, ἔλεγέ τις τῶν μητροπολιτῶν πρός τινα ἀποστάτην ἡγεμόνα, ἡμεῖς κατεστάθημεν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ, ἵνα ἐμποδίζωμεν ὑμᾶς ἀπὸ τοῦ νὰ ἐκχέητε τὸ χριστιανικὸν αἷμα » (δ).

» Ὁ κλῆρος οὐχὶ μόνον ἀντέστη πρὸς ἐμφυλίους πολέμους, τοὺς ἀπειλοῦντας τὴν πατρίδα, ἀλλὰ καὶ ἔσωσεν αὐτὴν πολλάκις ἀπὸ τῆς ἀναρχίας. Εἴ που ἔν τινι χώρᾳ μὴ ὑπῆρχεν ἡγεμών, κατεδείκνυεν εἰς τὸν λαὸν τὴν ἀνάγκην τῆς τάξεως καὶ τῆς ἐξουσίας, καὶ, ὅτε ὁ λαὸς ἤθελεν ἐκλέξει τινὰ ἄρχοντα ἑαυτοῦ, ὑπεχρέου τοῦτον νὰ κυβερνᾷ συμφώνως πρὸς τὰς ἐθνικὰς εὐχάς. Κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον Δαμιανός, ὁ ἐπίσκοπος τοῦ Κανέβου, ἐκάλεσεν εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ Κιέβου Ἰσιασλάβον τὸν ἡγεμόνα τοῦ Τσερνι-

---

(α) Αὐτόθι, Τόμ. Β'. σελ. 163.

(β) Αὐτόθι, Τόμ. Β'. σελ. 171.

(γ) Αὐτόθι, Τόμ. Β'. σελ. 202. . . . « Καὶ διὰ τῆς συνεργείας τοῦ κλήρου ὑπέ» γραψε τὴν μετ' αὐτῶν εἰρήνην ». (Αὐτόθι, Τόμ. σελ. 216.)

(δ) Αὐτόθι, Τόμ. Γ'. σελ. 90.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

γώδου (α). Κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον προσέτι Νήφων ὁ ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Νοβγορόδου κατεπάλαισε διὰ τῶν δεήσεων αὐτοῦ τὴν ἐπιμονὴν τοῦ ἡγεμόνος τοῦ Σουτσδάλ, ἀρνουμένου νὰ δώσῃ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἄρχοντα τῆς ἐπαρχίας.

» Ὁ κλῆρος ἦτο πάντοτε ὁ ὑπερασπιστὴς τῶν καταθλιβομένων, ὁ προστάτης τῶν δυστυχούντων. Ἐκ τῶν ἀπείρων παραδειγμάτων, τὰ ὁποῖα ἐδυνάμεθα νὰ φέρωμεν, τοιαύτης χριστιανικῆς αὐτοῦ διαγωγῆς σημειοῦμεν μόνον τὰ ἑξῆς. Ἐν ἔτει **1101**, ὅτε ὁ μέγας ἡγεμὼν συνέλαβε καὶ σιδηρόδετον ἀπήγαγεν εἰς Κίεβον ἡγεμόνα τινὰ ὑβρίσαντα αὐτὸν, οἱ μητροπολῖται καὶ ἡγούμενοι τῶν μοναστηρίων ἐξητήσαντο ὑπὲρ αὐτοῦ τὴν συγχώρησιν· τυχόντες δὲ ταύτης, ἦλθον εἰς τὴν ἐκκλησίαν ὅπως ἀναπέμψωσιν εἰς τὸν Θεὸν εὐχαριστήριον δέησιν· ἔπειτα μετέβησαν εἰς τὴν φυλακὴν, συνέτριψαν τὰ δεσμὰ τοῦ ἐνόχου, καὶ ἀπέλυσαν αὐτόν (β).

» Πῶς ἄλλως πρέπει νὰ ἐξηγηθῇ ἡ ἐξουσία αὕτη τῶν ἐπισκόπων, εἰ μὴ ὡς ἐκ τῆς χριστιανικῆς ἅμα καὶ ἐθνικῆς τοῦ βίου αὐτῶν πολιτείας; Χρηστοὶ ὄντες πολῖται ἐπίσης, ὡς καὶ πιστοὶ δοῦλοι τοῦ Χριστοῦ, ἐνόμιζον ὅτι δὲν δύνανται νὰ ἐργασθῶσιν ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας κάλλιον, ἢ ἐργαζόμενοι ὑπὲρ τῆς εὐδαιμονίας τῆς πολιτείας. Εἰ δὲ ἀνεμιγνύοντο ἐνίοτε εἰς τὰ δυσχερῆ τῆς πολιτικῆς πράγματα, τοῦτο συνέβαινε μόνον, ὁσάκις ἐφαίνετο ἐπιβαλλόμενον αὐτοῖς ὑπὸ τῆς ἰδίας αὐτῶν συνειδήσεως καὶ τῶν παρακλήσεων τοῦ ἡγεμόνος πρὸς τὸ συμφέρον τῆς πατρίδος. Ἐπραττον δὲ κατὰ ταύτας τὰς περιστάσεις μετὰ πραότητος καὶ ταπεινότητος, καὶ, ἅμα τὸ καθῆκον αὐτῶν ἐκπληρώσαντες, περιωρίζοντο πάλιν εἰς τὴν ὅλως πνευματικὴν αὐτῶν ἐνέργειαν. Ὢ πόσον εὐγενὴς καὶ ἀξιέπαινος εἶναι ὁ χαρακτὴρ οὗτος τῶν ἐπισκόπων τῆς Ῥωσσίας! Δὲν δυνάμεθα ἆρα νὰ ἀντιτάξωμεν αὐτὸν πρὸς τὸν χαρακτῆρα τῶν νῦν ἐπισκόπων τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, οἵτινες ταράττουσι τὴν πατρίδα αὐτῶν οὐχὶ ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ βασιλικοῦ στέμματος τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῶν, τοῦ πατριάρχου τῆς Ῥώμης;

(α) Αὐτόθι, Τόμ. Β', σελ. 237.
(β) Αὐτόθι, Τόμ. Β', σελ. 236—237.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

» Ἐν ᾧ ἡ Ῥωσσία ἐξησθένει ἔκ τε τοῦ τιμαριωτικοῦ συστήματος καὶ τοῦ ἐκ τῆς πολιτικῆς ταύτης καταστάσεως γεννωμένου ἀνταγωνισμοῦ, εἰσβαλόντες οἱ Τάρταροι καὶ Μογγόλοι, κύριοι αὐτῆς ἀνεδείχθησαν.

» Αἱ βάρβαροι αὗται φυλαὶ, κατακτήσασαι ἅπασαν σχεδὸν τὴν Ἀσίαν, ἐτράπησαν εἰς τὴν Δύσιν, καὶ εἰσεχώρησαν εἰς τὴν Ῥωσσίαν, τῆς ὁποίας αἱ μικραὶ ἡγεμονίαι δὲν ἐδυνήθησαν νὰ ἀντιτάξωσι πρὸς αὐτοὺς ἀρκούντως ἰσχυρὰν καὶ δραστήριον ἀντίστασιν· ὅθεν ἐν ἔτει 1238 κατέλαβον, μίαν μετὰ τὴν ἄλλην, τὰς πόλεις Ῥιαζάνην, Μάσχαν, Βλαδίμιρον καὶ τὰ περιξ αὐτῶν. Κατέστρεψαν δὲ καὶ ἄλλας πόλεις· ἐλεηλάτησαν τὴν κληρουχίαν τοῦ Κιέβου, καὶ ἐφάνησαν πρὸ τῶν τειχῶν ταύτης τῆς πόλεως. Οἱ κάτοικοι, γενναίως ἀμυνόμενοι, ὑπερήσπισαν τὴν ἑαυτῶν πατρίδα· ἠναγκάσθησαν δὲ, τῶν Ταρτάρων ἐφορμησάντων ἐπ' αὐτοὺς εἰς τὰ ὀχυρώματα, νὰ καταφύγωσιν εἰς τὰς Ἐκκλησίας, αἵτινες ἐχρησίμευσαν αὐτοῖς εἰς φρούρια· ἀλλὰ τὸ πλῆθος κατέβαλε τὴν ἀνδρείαν. Ἡ πόλις ὅλη ἐλαφυραγωγήθη, ἐνεπρήσθη καὶ κατεστράφη ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρου. Ἡ Βολυνία καὶ ἡ ἐρυθρὰ Ῥωσσία κατεκτήθησαν ὡσαύτως ὑπὸ τῶν Ταρτάρων. Σύγχρονός τις ἱστορικὸς κατέλιπεν ἡμῖν τὴν ἑξῆς λυπηρὰν εἰκόνα τῆς αὐτῶν βαρβαρότητος· « Οἱ Τάρταροι, λέγει, ἐσταύρωσαν τοὺς αἰχμαλώτους· » ἄλλους ἐκρεούργησαν· ἄλλους, δήσαντες τὰς χεῖρας, ἔθηκαν οἷον » σκοποὺς, ἐφ' οὓς ἐγυμνάζοντο νὰ ῥίπτωσιν· ἐβεβήλωσαν τὰς » ἐκκλησίας· ἐξύβρισαν τὰς μοναχὰς· ἔκαυσαν τοὺς ἱερεῖς· ἔβα- » ψαν τὰ θυσιαστήρια ἐν τῷ αἵματι » (α). Ἐν ταύτῃ τῇ σφαγῇ ἔπεσε θῦμα ὁ μακάριος ἐπίσκοπος Βλαδιμίρου Μητροφάνης μετὰ πολλῶν τῶν πνευματικῶν αὐτοῦ τέκνων, ἅτινα εἶχον ζητήσει ἄσυλον καταφύγιον εἰς τὴν μητροπολίτιδα αὐτοῦ ἐκκλησίαν· Σίμων δὲ, ὁ Περεγιασλάβου ἐπίσκοπος, διὰ χειρῶν τῶν αὐτῶν βαρβάρων ἐφονεύθη.

» Οἱ Τάρταροι, ἵν' ἀφαιρέσωσιν ἀπὸ τῶν ἡττημένων πᾶν μέσον, δι' οὗ ἐδύναντο νὰ ἀνακτήσωσι τὴν ἑαυτῶν ἐλευθερίαν,

(α) Λαυρεντίου χρονικά.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κατέστησαν ἐν πάσαις ταῖς πόλεσι διοικητάς· ἠνάγκασαν τοὺς ἡγεμόνας νὰ ἔλθωσιν εἰς τὸ στρατόπεδον ἵνα ὁμολογήσωσι τὴν ὑποταγὴν αὐτῶν καὶ ὑποχρεωθῶσι, κατὰ πᾶσαν πρόσκλησιν, νὰ προμηθεύσωσιν αὐτοῖς στρατόν· ἀπηρίθμησαν τὸν λαόν· ἐπέβαλον αὐτῷ φόρους, καὶ, ἵνα ἐπαγρυπνῶσι τοὺς ἡττημένους, ἔκτισαν τὸ σαράϊ, περιτετειχισμένον τι στρατόπεδον ἐπὶ τῆς ὄχθης τοῦ Βόλγα. Τῶν δὲ δυστυχημάτων τούτων τὸ ἀποτέλεσμα εἰς καλὸν ἀπέβη τῇ Ῥωσσίᾳ· διότι διέφυγεν οὕτω τὸ τιμαριωτικὸν σύστημα, δι' ὃ εἶχεν ἀπολέσει τὴν δύναμιν αὐτῆς.

» Ἡ ῥωσσικὴ Ἐκκλησία, ὑποκύψασα εἰς τοὺς πολεμίους τοῦ χριστιανικοῦ ὀνόματος, ἔμελλε τότε νὰ ἐκπληρώσῃ ἔνδοξον προορισμόν. Οἱ πνευματικοὶ ποιμένες συνεμερίσθησαν τὰ αὐτὰ μετὰ τῶν πιστῶν παθήματα· γινώσκοντες ὅτι ἡ πίστις, ἡ μόνη τῶν θλιβομένων παραμυθία, εἶναι καὶ ὁ ἀσφαλέστατος ἐγγυητὴς τῆς δυνάμεως τοῦ λαοῦ κατὰ τὸν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας αὐτοῦ ἀγῶνα, ἐφάνησαν ἅμα καὶ ἄξιοι τοῦ Χριστοῦ ἀπόστολοι, καὶ ἀληθῆ τῆς πατρίδος τέκνα. Μυρία ἐδυνάμεθα νὰ καταδείξωμεν τεκμήρια τῆς αὐταπαρνήσεως, τοῦ προορατικοῦ, τῆς ὑπομονῆς, τῆς πεποιθήσεως αὐτῶν εἰς τὴν ἀγαθότητα καὶ τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ. Κάλλιστα ἐγίνωσκον νὰ ἐμπνέωσιν εἰς ἄλλους τὰ αἰσθήματα, ἅ τινα αὐτοὶ εἶχον ».

Ν. Γ. ΜΠΕΛΟΒ,
διάκονος τῆς ῥωσσικῆς Ἐκκλησίας.

(Ἐκ τῆς Χριστιανικῆς Ἑνώσεως Ἔτ. Β'. Ἀριθμ. 22.)

ΗΜΕΡΑ ΑΓΙΟΥ ΒΙΟΥ (α).

Πῶς νὰ διάγῃς ἔν τισι συνηθεστάταις τοῦ βίου καταστάσεσιν.

Ἐν καιρῷ τοῦ βίου ἡμῶν εὑρισκόμεθα συνήθως οὐχὶ ἐν τῇ αὐτῇ καταστάσει. Αἱ καταστάσεις, ἐν αἷς εὑρισκόμεθα ἐν τῇ παρούσῃ

(α) Ὅρα Ἔτους Ε' Ἀριθμ. 3, σελ. 128—132.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ζωῆ, εἶναι ἀναρίθμητοι. Διὰ τοῦτο δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξετάσωμεν πάσας τὰς καταστάσεις τοῦ ἀνθρωπίνου βίου.

Θέλω νὰ στρέψω τὴν προσοχὴν μόνον εἰς τὰς συνηθεστάτας τοῦ βίου ἡμῶν καταστάσεις, καὶ νὰ δείξω πῶς ἡμεῖς πρέπει νὰ διάγωμεν ἐν αὐταῖς.

α') Πῶς νὰ διάγωμεν ἐν εὐτυχίᾳ.

1) Ὅταν ἦσαι εὐτυχὴς, τουτέστιν, ὅταν ἐν τῷ βίῳ σου τὰ πάντα βαίνωσι κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν σου· σὺ αὐτὸς ἦσαι ὑγιὴς, ἡ γυνή σου, τὰ τέκνα σου, καὶ πάντες οἱ οἰκεῖοί σου ὑγιαίνωσιν· οἱ γείτονες σου σὲ ἀγαπῶσι· πάντα τὰ ἔργα σου βαίνωσιν εὐτυχῶς· σὺ ἦσαι εὐχαριστημένος καὶ δὲν αἰσθάνησαι ἔλλειψιν, —τότε πᾶσαν πρωΐαν καὶ πᾶσαν ἑσπέραν ἐξ ὅλης ψυχῆς σου εὐχαρίστει διὰ πάντα ταῦτα Κυρίῳ τῷ Θεῷ, καὶ τὰ μάλιστα προφυλάττου νὰ φανῇς ἀχάριστος πρὸς αὐτόν. Τοὺς ἀχαρίστους καὶ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους πάντες ὁμολογοῦσιν ὡς ἀνθρώπους βδελυροὺς, τοσούτῳ δὲ μᾶλλον βδελυροὺς πρέπει νὰ ὁμολογῶμεν τοὺς ἀχαρίστους πρὸς Κύριον τὸν Θεόν. Ὁ ἅγιος Ἀπόστολος καταριθμεῖ τὴν ἀχαριστίαν εἰς τὰς κακίας τῶν ἀνθρώπων *τῶν ἐσχάτων ἡμερῶν* (1), τουτέστι τῶν ἡμερῶν τῶν μάλιστα διεφθαρμένων.

2) Καρπούμενος μετ' εὐχαριστήσεως τῆς ἐπιγείου σου εὐδαιμονίας, μηδέποτε ἐπιλανθάνου, ὅτι Κύριος ὁ Θεὸς δίδωσιν ἡμῖν νὰ ζῶμεν εὐδαίμονες ἐπὶ τῆς γῆς οὐχὶ ὅπως χαίρωμεν μόνον καὶ ἀγαλλιώμεθα, ἀλλ' ὅπως αἰσθανόμενοι τὴν θείαν ἀγαθότητα, ὦμεν εὐγνώμονες Κυρίῳ τῷ Θεῷ, τουτέστιν ὅπως μηδὲν πράττωμεν ἐναντίον Κυρίῳ τῷ Θεῷ, καὶ ἂν δὲν πράξωμέν τι δυσάρεστον αὐτῷ, ὅπως προσενέγκωμεν *μετάνοιαν*· διότι *τὸ χρηστὸν τοῦ Θεοῦ ἄγει σε*, λέγει ὁ ἅγιος Ἀπόστολος, οὐχὶ εἰς τέρψεις καὶ ἀκόλαστον βίον, *ἀλλ' εἰς μετάνοιαν* (2). « Ὁ Θεὸς σοὶ δεικνύει τὸ ἔλεος αὐτοῦ πρὸς τοῦτο, ὅπως παύσῃς ἁμαρτάνων. Ἂν » δὲν παύσῃς ἁμαρτάνων, τότε ἡ κατὰ σοῦ τιμωρία θὰ ἦναι τρο» μερὰ », λέγει ὁ ἅγιος Χρυσόστομος (3). Ὅστις λησμονεῖ τὸν

(1) Β'. Τιμόθ. γ', 2.
(2) Ῥωμ. β', 3. 4.
(3) Ἑρμην. εἰς τὴν πρὸς Ῥωμ. ἐπιστολήν. Ὁμιλ. ε, σελ. 81. Ἔκδ. 1841.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βεροίας

σκοπὸν τοῦτον τῆς θείας ἀγαθότητος, ὡς πρὸς τὰ ἐπίγεια ἀγαθὰ, αὐτὸς εὐκόλως προσκολλᾶται εἰς τὴν ἐπίγειον εὐδαιμονίαν ἐν ὅλῃ καρδίᾳ, καὶ, θεραπεύων μόνον τὰ βιωτικὰ αὐτοῦ πάθη, λησμονεῖ τὸν Θεὸν, λησμονεῖ τὴν αἰώνιον μακαριότητα καὶ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ψυχήν. Τί δὲ θὰ συμβῇ εἰς αὐτόν; Φίλε, κρίνον! Φρίξον!

3) Διὰ τοῦτο καρπούμενος τῆς ἐπιγείου εὐδαιμονίας, καθόλου μὴ προσκολλᾶσαι εἰς αὐτὴν μὲ τὴν καρδίαν σου, τουτέστι μὴ ἀγαπήσῃς τὰς εὐφροσύνας καὶ τὰς ἀναπαύσεις, ὅσας δύναται νὰ παράσχῃ καὶ σοὶ παρέχει ἡ ἐπίγειός σου εὐδαιμονία. Ἡ καρδία σου πρέπει νὰ ἦναι ἐντελῶς προσκεκολλημένη πρὸς Κύριον τὸν Θεόν. Μηδέποτε ἐπιλανθάνου τῶν πεπληρωμένων ἀγάπης λόγων αὐτοῦ παρὰ τῷ Σοφῷ· « δός μοι υἱὲ σὴν καρδίαν » (1). Μὴ ἐπιλανθάνου, καὶ ἔσο πειθήνιος! Πᾶσαι δὲ εὐφροσύναι καὶ ἀναπαύσεις τῆς ἐπιγείου εὐδαιμονίας σου εἶναι εὐφροσύναι καὶ ἀναπαύσεις ἐκ τοῦ κόσμου· ὁ δὲ ἅγιος Ἀπόστολος διαρρήδην κωλύει νὰ ἀγαπῶμεν τὸν κόσμον καὶ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ· διότι ὅστις ἀγαπᾷ τὸν κόσμον, ἐν αὐτῷ δὲν ὑπάρχει τὸ κυριώτατον καὶ ἀναγκαιότατον διὰ τὴν ἀληθινὴν εὐδαιμονίαν, ἤγουν ἐν αὐτῷ δὲν ὑπάρχει ἡ ἀγάπη πρὸς Κύριον τὸν Θεόν· διότι *ὅστις ἀγαπᾷ τὸν κόσμον*, ἐν αὐτῷ, κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ ἁγίου Ἀποστόλου, *οὐκ ἔστιν ἡ ἀγάπη τοῦ Πατρός* (2).

4) Ὅπως δ' εὐκολώτερον προφυλάττησαι ἀπὸ τῆς ἀγάπης πρὸς τὰς εὐφροσύνας καὶ τὰς ἀναπαύσεις τῆς ἐπιγείου σου εὐδαιμονίας, δίαγε, ὡς διῆγον οἱ ἅγιοι. Αὐτοὶ, καρπούμενοι τῶν ἐπιγείων ἀγαθῶν, ἀδιαλείπτως ἐνεθυμοῦντο καὶ ἀνεστέναζον ἐπὶ τοῖς οὐρανίοις ἀγαθοῖς. Οὕτω δίαγε καὶ σύ. Ἀδιαλείπτως συνείθιζε σαυτὸν πάσαις δυνάμεσι συχνότερον νὰ ἐνθυμῆται τὴν οὐράνιον μακαριότητα, καὶ λέγε· « Κύριε, ἂν τόσον καλῶς ἔχω διατελῶν ὑπὸ τὴν » σὴν σκέπην, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, τότε τί θὰ γείνῃ ἐπὶ τῶν οὐρα» νῶν! » Ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου » ! Εἶτε· « Κύριε, πόσον σὺ μὲ

(1) Παροιμ. κγ', 26.
(2) Α', Ἰωάν. β', 15.

Δημόσιος Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

» εὐφραίνεις ἐπὶ τῆς γῆς! μὴ μὲ στερήσῃς τῆς σῆς οὐρανίου » χαρᾶς »! Εἶτε· « Κύριε, πόσας παραμυθίας παρέχει εἰς τὴν » ψυχήν μου ἡ ἄπειρός σου ἀγαθότης! Μὴ δώσῃς ὁπωσδήποτε » νὰ ὑπνώσῃ ἡ ψυχή μου ἐν ἁμαρτίᾳ ἐν τῇ παραμυθίᾳ ταύτῃ »! Εἶτε· « Κύριε! Πόση εἶναι ἡ πρός με ἀγαθότης σου! Ἐγὼ δὲ » πόσον εἶμαι ἀκόμη κακός! πόσον ὀλίγον ἀκόμη σὲ ἀγαπῶ! » πόσον ἀκόμη ῥαθύμως ἐκριζῶ ἐξ ἐμαυτοῦ τὰς δεῖνα ἢ δεῖνα » κακίας, ἰδίως δὲ τὴν δεῖνα ἐξαιρέτως ἀγαπητήν μοι ἁμαρτίαν! » Φώτισόν με! Συνέτισόν με! Ἴθυνόν με εἰς τὴν ὁδὸν τῆς σω- » ρίας! Ἐλέησον καὶ σῶσόν με ».

5) Ἂν δὲ αἰσθάνησαι, ὅτι καρπούμενος τῆς ἐπιγείου εὐδαι- νίας ἐπιλανθάνεσαι κατά τι σεαυτοῦ, τότε ἐξ ὅλης ψυχῆς σου δέου Κυρίου τοῦ Θεοῦ, ὅπως αὐτὸς εὐδοκήσῃ ἰσχυρότερον νὰ προς- δέσῃ εἰς ἑαυτὸν τὴν καρδίαν σου, καὶ ὅπως αὐτὸς προτιμότεραν σὲ στερήσῃ πάσης τῆς εὐδαιμονίας, ἂν αὕτη δύναται νὰ ἀπαγά- γῃ ἀπ' αὐτοῦ τὴν καρδίαν σου καὶ καταστρέψῃ τὴν ψυχήν σου. Διότι ἀσυγκρίτως καλλίτερον εἶναι νὰ ὑπομένωμεν ἐπὶ τῆς γῆς οὐχὶ μόνον παντοίας ἐλλείψεις, ἀλλὰ καὶ βαθυτάτας βασάνους, ἢ νὰ στερηθῶμεν τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ πάσχωμεν αἰωνίως.

Β') Πῶς νὰ διάγῃς ἐν δυστυχίᾳ.

1) Ὅτε δὲ σὲ καταλαμβάνει οἱαδήποτε δυστυχία· ἀδοξία, διωγμός, πτωχεία, οἰκιακὴ ταραχὴ κ.τ.ὅμ. εἴτε ἐξ ἄλλων οἱωνδή- ποτε ἀνθρώπων, εἴτε ἐξ οἱωνδήποτε βιωτικῶν περιστάσεων, εἴτε ἐκ τῆς ἐξωτερικῆς φύσεως· τότε οὐδέποτε παραδίδου εἰς ἄμετρον λύπην, φόβον, γογγυσμόν, εἴτε ἀπελπισίαν· διότι ὁ ἅγιος Βα- σίλειος ὁ μέγας λέγει, ὅτι πᾶσαν ἐπίγειον συμφορὰν ὁ πάνσο- φος καὶ πανάγαθος δεσπότης πέμπει εἰς ἡμᾶς πρὸς τὴν ἡμετέ- ραν ὠφέλειαν (1), καὶ μάλιστα πρὸς ἐκείνην τὴν ὠφέλειαν, *εἰς τὸ μετα.λαβεῖν τῆς ἁγιότητος αὐτοῦ*, ὡς βεβαιοῖ ὁ ἅγιος Ἀπόστο- λος (2).

2) Ἀπ' ἐναντίας, ὅτε καταλαμβάνει σε οἱαδήποτε συμφορὰ,

(1) Βασιλ. τοῦ μεγάλου Ὁμιλία θ' εἰς τὸ, Ὅτι ὁ Θεὸς οὐκ εἶναι αἰτία τοῦ κακοῦ. Μέρος δ', σελ. 146, ἔκδ. 1846.

(2) Ἑβρ. ιβ', 10.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καὶ αἰσθάνεσαι σεαυτὸν πταίστην κατά τι, τότε εὐθὺς ἀναλάμβανε κατὰ νοῦν τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ· ἀναφώνει πρὸς αὐτὸν ἐν ὅλῃ καρδίᾳ· « Πανοικτίρμον Κύριε! διπλασίασον, τριπλασίασον, εἴτε καὶ δεκαπλασίασον τὴν λύπην μου, » ἀλλὰ μὴ δώσῃς νὰ ἀπολεσθῶ ἐν ἁμαρτίαις! Τί σημαίνουσι » πᾶσαι αἱ πρόσκαιροι συμφοραί μου ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς αἰω» νίους βασάνους »! Εἶτε· « Κύριε καὶ Θεέ! Σὺ ἔπαθες δι' ἐμὲ » ἀσυγκρίτως πλείονα, ἢ ὅσα ἐγὼ δύναμαι νὰ πάθω· ἀλλὰ σὺ, ὡς » καθαρώτατος, ἔπαθες ἐντελῶς ἀθῴως· ἔπαθες προσέτι χωρὶς » τοῦ ἐλαχίστου γογγυσμοῦ καὶ τῆς ἐλαχίστης δυσαρεσκείας· » ἀλλ' ἐγὼ—ἐγὼ κατέστησα ἐμαυτὸν ἄξιον πολλῷ μεγαλητέρων » συμφορῶν, καὶ δύναμαι ἄρα νὰ γογγύζω ἐπὶ τῇ δυστυχίᾳ μου; » Ἐλέησόν με! Νουθέτησόν με! Δώρησαί μοι ζῆλον πρὸς τὴν » ἰδίαν ἐμαυτοῦ διόρθωσιν, καὶ ἐνίσχυσόν με ἐν τῷ ζήλῳ τούτῳ! » Ἐλέησον καὶ σῶσόν με »! Ἂν δὲ ἐπὶ τῆς καταλαβούσης σε συμφορᾶς αἰσθάνησαι σεαυτὸν ἀθῷον, τότε ἐν ὅλῃ καρδίᾳ εὐχαρίστει Κυρίῳ τῷ Θεῷ, ὅτι αὐτὸς, ὡς ἀναμφιβόλως πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν, διὰ τῆς πεμφθείσης σοι εἴτε ἐπαφεθείσης κατὰ σοῦ συμφορᾶς ἐπιθυμεῖ νὰ σὲ προφυλάξῃ ἀπὸ ὀλεθρίου τινὸς εἰς τὴν ψυχήν σου· « Διότι ἡ χαρὰ καθιστᾷ τὴν ψυχὴν κουφόνουν, πεφυσιωμέ» νην καὶ ἀσταθῆ », λέγει ὁ ἅγιος Χρυσόστομος (1). Ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ, ἐπὶ εὐτυχίας, πάντες λίαν εὐκόλως παραδιδόμεθα εἰς κενοδοξίαν, ὑπερηφανίαν, τρυφὴν, ἡδυπάθειαν καὶ ἄλλας κακίας· ὥστε καθ' ὃν χρόνον διαρκεῖ ἡ ἡμετέρα εὐτυχία, εἶναι λίαν δυσχερὲς νὰ νουθετήσῃ τις ἡμᾶς καὶ νὰ φέρῃ εἰς ἀληθινὴν αὐτογνωσίαν. Καὶ διὰ τοῦτο ὁ ἅγιος Ἀπόστολος λέγει· « ὅτι διὰ πολλῶν θλίψεων δεῖ ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ » (2). Παριστῶν δὲ τοῦτο, λέγε πρὸς Κύριον τὸν Θεόν· « Πλάστα καὶ » σῶτέρ μου! Σὺ αὐτὸς ἦλθες εἰς τὸν κόσμον οὐχὶ εἰς εὐφροσύ» νην, ἀλλὰ εἰς πάθη, καὶ εἶπες πρὸς ἡμᾶς· *Μνημονεύετε τοῦ* » *λόγου, οὗ ἐγὼ εἶπον ὑμῖν· Οὐκ ἔστι δοῦλος μείζων τοῦ κυ-*

(1) Χρυσόστομος εἰς Ματθ. Ὁμιλ. μ'.
(2) Πράξ. ιδ', 22.

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

» ρίου αὐτοῦ· εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν, καὶ ὑμᾶς διώξουσιν (1). Ἐγὼ » θὰ ὑπομένω πάντα εἰς ὅσα καὶ ἂν μὲ ὑποβάλῃ ἡ δεξιά σου! » Αὐτὴ εἶναι πανάγαθος, καὶ τί ἄλλο δύναμαι νὰ περιμένω ἀπ' » αὐτῆς, εἰ μὴ ἀληθὲς ἀγαθὸν διὰ τὴν ψυχήν μου; Γενηθήτω καθ' » ὅλα τὸ ἅγιόν σου θέλημα! Εὐδόκησον νὰ μὲ ἐνισχύσῃς, ὅπως » μὴ ἐπιλανθανόμενος σοῦ καὶ τῆς ψυχῆς μου, μένω ὑπὸ πᾶσαν » διάθεσίν σου ἐντελῶς εὐγνώμων καὶ πειθήνιος, οἷός ποτε ἔμε- » νεν ὁ πιστός σου δοῦλος Ἰὼβ (2).

Οὕτω λέγε, ὁπόθεν καὶ ἂν προέρχωνται αἱ συμφοραί σου, εἴτε παρὰ τῶν δυσμενῶς πρὸς σὲ διακειμένων ἀνθρώπων, εἴτε παρὰ τῶν στοιχείων, εἴτε παρὰ τῶν θηρίων, εἴτε παρὰ τῶν κτηνῶν, κ. τ. τ. διότι αἱ συμφοραί σου προέρχονται κυρίως οὐχὶ παρ' αὐτῶν, ἀλλὰ παρὰ τοῦ Θεοῦ. Χωρὶς τῆς θείας θελήσεως, εἴτε χωρὶς τῆς θείας παραχωρήσεως, οὐδαμοῦ οὐδὲν συμβαίνει εἰς ἡμᾶς· « ὅτι βασιλεὺς πάσης τῆς γῆς ὁ Θεὸς », λέγει ὁ ἅγιος Προφήτης (3). Οὐδὲ θρὶξ δὲ τῆς κεφαλῆς ἡμῶν δύναται νὰ ἀπολεσθῇ χωρὶς τῆς τοῦ Θεοῦ θελήσεως. Ὅτε δὲ ὁ ἀρχαῖος ἡμῶν ἐχθρὸς ἀφήρεσεν ἀπὸ τοῦ πολυπαθοῦς Ἰὼβ τὴν περιουσίαν αὐτοῦ καὶ τὰ τέκνα, τότε ὁ Ἰὼβ δὲν εἶπεν· ὁ διάβολος μοῦ τὰ ἀφήρεσεν, ἀλλ' εἶπεν· « Ὁ Κύριος ἔδωκεν, ὁ Κύριος ἀφείλετο » (4). Σημείωσον δὲ τοῦτο, καὶ λέγε καὶ σὺ ὡσαύτως. Ἡ ὑπομονὴ εἶναι λίαν σωτηριώδες πρᾶγμα. « Ἰδού, μακαρίζομεν τοὺς ὑπομένοντας » (5).

γ') Ἰδίως πῶς νὰ διάγῃς ἐν καιρῷ πλούτου;

Ἂν ἦσαι πλούσιος, τουτέστιν, ἂν ἔχῃς πλείονα ἐκείνων, ὅσα σοὶ εἶναι ἀναγκαῖα διὰ τὰς ἀπαραιτήτους φυσικάς σου ἀνάγκας, τότε 1) μηδέποτε συλλογίζου, ὡς συλλογίζονται πολλοὶ ἀνόητοι τῶν πλουσίων, ὅτι σὺ ὀφείλεις τοῦ πλοῦτόν σου εἰς σεαυτόν, εἰς τὸν νοῦν σου, εἰς τὴν ἐπιδεξιότητά σου καὶ τὴν δραστηριότητά σου. Ἂν καὶ σύ, ἴσως, ἦσαι τῷ ὄντι νοήμων, ἐπιδέξιος καὶ δρα-

(1) Ἰωάν. ιέ, 20.
(2) Ἰὼβ ά, 13—22.
(3) Ψαλμ. μς', 8.
(4) Ἰὼβ ά, 21.
(5) Ἰάκωβ. έ, 11.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

στήριος, ἀλλὰ μηδέποτε μὴ ἀπόδιδε τὴν κτῆσιν τοῦ πλούτου σου μόνον εἰς τὸν νοῦν σου, εἰς τὴν ἐπιδεξιότητά σου καὶ τὴν δραστηριότητά σου. Διότι σκέψθητι· Τίς σοὶ ἔδωκε τὸν νοῦν; Τίς σοὶ ἔδωκε καὶ δίδει ὑγείαν καὶ δυνάμεις ὅπως ἐργάζησαι; Τίς εὐλογεῖ τοὺς πόνους σου μὲ τὴν ἐφετὴν ἐπίδοσιν, ἐνῷ πολλοὶ ἄλλοι, καίτοι νοήμονες καὶ ἐργάζονται οὐχ ἧττόν σου, ὅμως μόλις ἔχουσι τὸ ἐπιούσιον τοῦ ἄρτου τεμάχιον; Καὶ τίς δὲ φυλάττει τὸν πλοῦτόν σου, οὗτινος ἐκ διαφόρων περιστάσεων δύνασαι νὰ στερηθῇς πᾶσαν στιγμήν; Δὲν πράττει τοῦτο ὁ Θεός, ὁ πλάστης σου; Ἐνθυμοῦ καλῶς τοῦ λόγου τοῦ πνεύματος τοῦ Θεοῦ. « Κύριος πτωχίζει καὶ πλουτίζει, ταπεινοῖ καὶ ἀνυψοῖ » (1)· καὶ διὰ τοῦτο μὴ ὑπερηφανεύου ἐπὶ τῷ πλούτῳ σου, ἀλλ' ἔσο ἐν καιρῷ πλούτου ταπεινός, θεώρει δ' αὐτὸν ὡς θεῖον δῶρον, καὶ μετὰ ζήλου εὐχαρίστει δι' αὐτὸν Κυρίῳ τῷ Θεῷ.

2) Ὅταν δὲ προσεύχησαι, τότε ἐν τῇ προσευχῇ σου μηδέποτε αἴτει παρὰ Κυρίου τοῦ Θεοῦ δυνηνεκῆ διάρκειαν τῆς ἐπιγείου σου εὐπορίας, πολλῷ δὲ μᾶλλον μὴ αἴτει ἐπαύξησιν τοῦ πλούτου· διότι, ἂν καὶ Κύριος ὁ Θεὸς δίδῃ εἰς τινας τῶν ἀνθρώπων πλοῦτον, ἀλλ' οὐδαμοῦ ἐδόθη εἰς ἡμᾶς ἡ ἐντολὴ νὰ αἰτῶμεν πλοῦτον, ἀλλὰ διετάχθη, ὅπως ἡμεῖς καὶ τότε, ὅταν αὐτὸς, οὕτως εἰπεῖν, *ῥέῃ πρὸς ἡμᾶς, μὴ προστιθώμεθα καρδίαν* (2).

3) Μὴ προσκολλῶ εἰς τὸν πλοῦτον μὲ τὴν καρδίαν σου, ὅπως αὐτὸς μὴ διευθύνῃ τὴν καρδίαν σου οὕτως, ὥστε καὶ χωρὶς αὐτοῦ νὰ διατελῇς ἐν ἡσυχίᾳ, εὐθὺς ὡς Κύριος ὁ Θεὸς εὐδοκήσῃ νὰ ἀφαιρέσῃ ἀπὸ σοῦ τὸν πλοῦτον. Ἂν δὲ προσκολληθῇς εἰς τὸν πλοῦτον μὲ τὴν καρδίαν, τότε αὐτὸς εὐθὺς θὰ σὲ παρασύρῃ εἰς ἀναριθμήτους κακίας, καὶ θὰ σὲ θέσῃ εἰς θέσιν τῆς ψυχῆς τὰ μέγιστα ἐπικίνδυνον. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς λέγει, ὅτι ὁ πλοῦτος δύναται νὰ γείνῃ λίαν ὀλέθριος εἰς τὴν ψυχήν· « Ἀμὴν λέγω ὑ- » μῖν, ὅτι δυσκόλως πλούσιος εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν » οὐρανῶν » (3). « Οἱ δὲ βουλόμενοι πλουτεῖν, ὡς λέγει ὁ ἅγιος

(1) Α' Βασιλ. β', 7.
(2) Ψαλμ. ξά, 11.
(3) Ματθ. ιθ', 23.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

» Ἀπόστολος, ἐμπίπτουσιν εἰς πειρασμὸν καὶ παγίδα καὶ ἐπι-
» θυμίας πολλὰς ἀνοήτους καὶ βλαβερὰς, αἵτινες βυθίζουσι τοὺς
» ἀνθρώπους εἰς ὄλεθρον καὶ ἀπώλειαν » (1).

Καρπούμενος δὲ τοῦ πλούτου, ἰδίως προφυλάττου ἀπὸ τοῦ νὰ διάγῃς οὕτως, ὡς διῆγεν ὁ ἀνόητος πλούσιος, ὁ μνημονευόμενος ἐν τῷ ἱερῷ Εὐαγγελίῳ ὑπὸ τοῦ Κυρίου (2). Αὐτὸς εὐφραινόμενος κατὰ πάσας τὰς ἡμέρας λαμπρῶς, προὐτίμα νὰ δώσῃ καὶ τὰ ψιχία τὰ ἀπὸ τῆς τραπέζης του εἰς τοὺς κύνας μᾶλλον, ἢ εἰς τὸν πτωχὸν τὸν ἐκτηκόμενον ὑπὸ τῆς πείνης ἐν ταῖς θύραις τοῦ οἴκου του. Ὁ πλούσιος οὗτος εὐθὺς μετὰ τὸν θάνατόν του ἐφάνη ἐν τῷ ἅδῃ (3), καὶ αἰωνίως θὰ φλέγηται ἐκεῖ, οὐδαμόθεν λαμβάνων οὐδὲ σταγόνα ὕδατος, ὅπως ὁσονδήποτε καταψύξῃ τὴν γλῶσσάν του (4).

δ') Πῶς νὰ διάγῃς ἐν καιρῷ πενίας.

Ἂν σὺ πένησαι, τουτέστιν, ἂν ἦσαι φιλόπονος, καὶ μὲ ὅλας σου τὰς ἀσχολίας μόλις ἀποκτᾷς τόσον, ὅπως πορίζησαι τὸν ἐπιούσιον ἄρτον διά τε σεαυτὸν καὶ διὰ τὰ τέκνα σου· τότε ὑπόμενε τὴν πενίαν σου εὐθύμως. Εὐθύμως ὑπόμενε τὸ βάρος τοῦτο, μέχρις οὗ Κύριος ὁ Θεὸς εὐδοκήσῃ νὰ ἀφαιρέσῃ αὐτὸ ἀπὸ σοῦ· ὑπόμενε αὐτό, ἂν ἦναι εἰς αὐτὸν εὐάρεστον, μέχρις αὐτοῦ τοῦ θανάτου. Ἔσο πάντοτε γενναῖος, μὴ λυπῆσαι, μὴ γογγύζῃς, ἰδίως μὴ ἀθύμει, ὅσον χρόνον καὶ ἂν μεγαλύνηται ἡ πενία σου, ὅσον χρόνον καὶ ἂν διαρκῇ αὕτη. Ἰδίως δὲ προφυλάττου ἀπὸ τοῦ νὰ μεταχειρίζησαι οἱαδήποτε ἄνομα, ἐναντία εἰς τὸ θεῖον θέλημα, μέσα πρὸς ἀπαλλαγὴν σεαυτοῦ ἀπὸ τῆς πενίας. Οὐχὶ μόνον μὴ μεταχειρίζου οἱανδήποτε κλοπὴν, οἱανδήποτε ἁπάτην, βιαίαν κατάκτησιν, καὶ τὰ παραπλήσια, ἀλλ' ἐκτὸς τῆς τὰ μάλιστα ἀναποφεύκτου ἄκρας πενίας, καὶ ἐλεημοσύνην μὴ αἴτει· « Τέκνον,
» ζωὴν ἐπαιτήσεως μὴ βιώσῃς· κρεῖσσον ἀποθανεῖν, ἢ ἐπαιτεῖν »,

(1) Α' Τιμόθ. ϛ', 9.
(2) Λουκ. ιϛ', 19. κ. τ. ἑ.
(3) Λουκ. ιϛ', 23.
(4) Λουκ. ιϛ', 25. 26.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

διδάσκει ὁ Σοφός (1). Ὅπως δ' ἀσφαλέστερον ἐμμένῃς ἐν τῇ διαθέσει ταύτῃ τῆς ψυχῆς, πράττε τὰ ἑξῆς·

1) Ἀδιαλείπτως μνημόνευε τοῦ λόγου τοῦ πνεύματος τοῦ Θεοῦ· « Κύριος πτωχίζει » (2). Ὅτε δὲ Κύριος ὁ Θεὸς τίθησιν οἱονδήποτε ἡμῶν εἰς οἱανδήποτε κατάστασιν, τότε τίθησιν αὐτὸν εἰς τὴν κατάστασιν ταύτην, διότι ἐκεῖνος, ὃν αὐτὸς τίθησιν εἰς τὴν κατάστασιν ταύτην, πάντοτε πολὺ εὐκολώτερον δύναται νὰ σωθῇ ἐν τῇ ὡρισμένῃ δι' αὐτὸν καταστάσει. Διότι Κύριος ὁ Θεὸς ὡς πρὸς ἡμᾶς οὐδεμίαν ἄλλην ἔχει ἐπιθυμίαν, ἐκτὸς ταύτης, ἵνα πάντες ἡμεῖς σωθῶμεν· « ὃς πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι καὶ » εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν » (3)· καὶ διὰ τοῦτο πᾶν ὅ,τι αὐτὸς πράττει εἰς ἡμᾶς, πράττει ἐπὶ τούτῳ, ὅπως διευκολύνῃ ἡμῖν τὴν σωτηρίαν ἡμῶν.

2) Ἀδιαλείπτως ἐνθυμοῦ, ὅτι Κύριος ὁ Θεὸς οὐδέποτε θὰ ἐπιβάλῃ ἐπὶ σὲ βάρος πλεῖον ἐκείνου, « ὅπερ δύνασαι ὑπενεγκεῖν » (4), καὶ ὅτι αὐτὸς εἶναι πάντοτε παρὰ σοί, ὅπως σοὶ παράσχῃ τὴν βοήθειάν του (5). Αὐτὸς οὐδέποτε θὰ σὲ λησμονήσῃ καὶ θὰ σὲ ἐγκαταλείψῃ. Οὐδεμία μήτηρ δύναται νὰ λησμονήσῃ τὸν τόκον τῆς κοιλίας της, πολλῷ δὲ μᾶλλον δὲν δύναται νὰ λησμονήσῃ αὐτὸς, ὡς βεβαιοῖ διὰ τοῦ ἁγίου Προφήτου· « Μὴ ἐπιλήσεται » γυνὴ τοῦ παιδίου αὐτῆς, ἢ τοῦ μὴ ἐλεῆσαι τὰ ἔκγονα τῆς κοι» λοίας αὐτῆς ; εἰ δὲ καὶ ταῦτα ἐπιλάθοιτο γυνή, ἀλλ' ἐγὼ οὐκ » ἐπιλήσομαί σου » (6)· τοιουτρόπως, ἂν σὺ ἐν τῇ πενίᾳ δὲν ἦσαι μικρόψυχος, τότε Κύριος ὁ Θεὸς χωρὶς οὐδεμιᾶς ἀμφιβολίας θὰ σὲ φέρῃ εἰς σωτηρίαν, εἰς τὴν αἰωνίαν μακαριότητα.

3) Πάσῃ δυνάμει συχνότερον μνημόνευε τῆς ἐπιγείου πενίας, τοῦ ἡμετέρου Σωτῆρος. Αὐτὸς ἦτο Θεός· τὰ πάντα δὲ ἀνῆκον εἰς αὐτὸν, καὶ τὰ ἐν οὐρανοῖς, καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, τὰ ἐν τῇ γῇ

(1) Σειράχ, μ', 28.
(2) Α' Βασιλ. β', 7.
(3) Α' Τιμόθ. β', 4.
(4) Α' Κορινθ. ί, 13.
(5) Ματθ. κή. 20.
(6) Ἡσ. μθ', 15.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καὶ τὰ ὑπὸ τὴν γῆν· καὶ ὅμως αὐτὸς ἔζη ἐπὶ τῆς γῆς ἐν τελείᾳ ἀπορίᾳ, ὡς αὐτὸς ἔλεγεν· « Αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσι καὶ τὰ » πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις· ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου » οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ » (1). Πρὸς τί δὲ αὐτὸς ἔζη ἐν τοσαύτῃ πενίᾳ; Βεβαίως οὐχὶ δι' ἄλλο τι, εἰ μὴ ὅπως διαθέτῃ πάντας ἡμᾶς νὰ δεχώμεθα τὴν πενίαν εὐθύμως, καὶ νὰ εὐχαριστώμεθα εἰς τὰ ἀναγκαιότατα πρὸς διατήρησιν τῆς ζωῆς ἡμῶν. Διότι ἡ πενία, καθὰ λέγει ὁ ἅγιος Χρυσόστομος, εὐκολώτερον ἢ ὁ πλοῦτος φέρει εἰς τὴν εὐσέβειαν (2).

4) Συχνότερον μνημόνευε τοῦ πολυπαθοῦς Ἰώβ, ὃν ὁ ἅγιος ἀπόστολος Ἰάκωβος ἐκτίθησιν ἡμῖν ὡς ὑπόδειγμα ὑπομονῆς. Ὁ Ἰὼβ ἦτο ἐντελῶς ἄπορος. Ἀπ' αὐτοῦ ἁρπάσθησαν πάντα τὰ ποίμνια, πάντες οἱ δοῦλοι, πάντα τὰ παιδία, καὶ ὅμως αὐτὸς ἔλεγεν· « Αὐτὸς γυμνὸς ἐξῆλθον ἐκ κοιλίας μητρός μου, γυμνὸς καὶ » ἀπελεύσομαι ἐκεῖ· ὁ Κύριος ἔδωκεν, ὁ Κύριος ἀφείλετο· ὡς τῷ » Κυρίῳ ἔδοξεν, οὕτως ἐγένετο· εἴη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημέ» νον » (3). Μάλιστα δὲ καὶ τότε, ὅτε αὐτὸς προσεβλήθη ὑπὸ τῆς κακοήθους καὶ ἀνιαρᾶς ἀσθενείας, καὶ ὅτε ἐχλεύαζον αὐτὸν καὶ οἱ στενώτατοι αὐτοῦ φίλοι μετὰ τῆς γυναικός του,—καὶ τότε δὲν ἔχασε τὴν ὑπομονήν, ἀλλ' εὐθύμως πρὸς πάντας ἔλεγεν· « Εἰ τὰ ἀγαθὰ ἐδεξάμεθα ἐκ χειρὸς Κυρίου, τὰ κακὰ οὐχ ὑπαί» σομεν (4);

5) Πᾶσῃ δυνάμει συχνότερον ἐνθυμοῦ, ὅτι τὸ πλεῖστον μέρος τῶν ἁγίων διῆγαγον τὸν βίον αὐτῶν ἐν πενίᾳ. Ὁ ἅγιος Ἀπόστολος περὶ τοῦ πλείστου μέρους τῶν ἁγίων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης λέγει, ὅτι αὐτοὶ « περιῆλθον ἐν μηλωταῖς, ἐν αἰγείοις » δέρμασιν, ὑστερούμενοι, θλιβόμενοι, κακουχούμενοι, ἐν ἐρημίαις » πλανώμενοι, καὶ ὄρεσι, καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς ὀπαῖς τῆς » γῆς » (5). Ἐν δὲ τῇ Καινῇ Διαθήκῃ, ὡς γνωστόν, διῆγον τὴν

(1) Λουκ. θ', 58.
(2) Χρυσοστόμου Ὁμιλ. 6' πρὸς τοὺς κατηχουμένους.
(3) Ἰὼβ ά, 11.
(4) Ἰὼβ β', 10.
(5) Ἑβρ. ιά, 37. 38.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ζωὴν αὐτῶν ἐν μεγίστῃ ἀπορίᾳ πάντες οἱ ἄριστοι τῶν ἀνθρώπων· πάντες οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι, πάντες οἱ πρῶτοι ἐπίσκοποι, πάντες οἱ πρῶτοι ἱερεῖς, πάντες οἱ ἀρχαῖοι ἐρημῖται. Τῶν δὲ τελευταίων πολλοὶ δὲν εἶχον ἔνδυμα, ὅπως καλύψωσι τὴν γυμνότητα αὐτῶν, καὶ μετὰ τῶν ἀγρίων ζώων ἐτρέφοντο μόνον μὲ χόρτα.

6) Ἂν δὲ ἐν τῇ πενίᾳ σου σὲ καταπιέζωσι καὶ ἄλλα τινὰ βάρη, καὶ οὕτω μὴ ἀθύμει, ἀλλὰ παρηγόρει σεαυτὸν διὰ λογισμῶν ἁγίων. Παρ. χάριν· σὲ μισοῦσι; σὲ καταφρονοῦσι; Συλλογίζου οὕτως· « Ὁποία συμφορά! ὁ Κύριός μου καὶ ὁ σωτήρ μου ἦτο » Θεός, ἀλλ' ὅμως ἐμίσουν καὶ αὐτὸν, κατεφρόνουν καὶ αὐτόν. » Αὐτὸς δὲ δὲν ἔχασε τίποτε ἐκ τούτου. Ἐγὼ δὲ νὰ μὴ ὑποφέρω » τὰ μίση καὶ τὰς καταφρονήσεις, ἀφ' οὗ μάλιστα ὁ Κύριος λέ» γει· *Μακάριοι ἐστέ, ὅταν μισήσωσιν ὑμᾶς οἱ ἄνθρωποι* » (1); Σὲ στενοχωροῦσι, σὲ ἀδικοῦσι; Συλλογίζου· « Ὁποία συμφορά! » Τίνα ὑπὲρ πάντας ἐστενοχώρησαν καὶ ἠδίκησαν, εἰ μὴ αὐτὸν » τὸν Κύριον; Αὐτὸν ἐπὶ τέλους ἐστενοχώρησαν καὶ ἠδίκησαν » ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἐσταύρωσαν. Ἀλλὰ τί αὐτὸς ἐκ τούτου ἔ» χασε; Διὰ τὴν ὑπομονὴν ταύτην ὁ Θεὸς ὁ πατὴρ ὑπερύψωσεν » αὐτὸν τοσοῦτον, ὥστε ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ὀφείλει νὰ κάμψῃ » πᾶν γόνυ ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων » (2). Συλ» λογίζου προσέτι· Ἂν τινα δὲν καταφρονῶσι καὶ δὲν ἐξουδενί» ζωσι, τότε πῶς αὐτὸς θὰ γυμνάζηται ἐν τῇ ὑπομονῇ; Ἂν τινα » δὲν ὑβρίζωσι, τότε πῶς αὐτὸς δύναται νὰ μάθῃ τὴν ὑπομονὴν » καὶ πραότητα, καὶ τὰ παραπλήσια »;

7) Ἐπὶ τέλους συχνότερον ἀναλάμβανε κατὰ νοῦν τὰ οὐράνια ἀγαθὰ, ὧν ἀνομριβόλως θὰ ἀπολαύῃς, ἂν καρτερικῶς ὑπομένῃς μέχρι τέλους τὴν πενίαν σου. Ὁ πτωχὸς, ὁ μνημονευόμενος ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ, ἦτο ἐπὶ τῆς γῆς τόσον ἄπορος, ὡς μόλις ἄλλος τις,—καὶ ὅμως ἔνδοξον ἐγένετο τὸ τέλος τῆς ζωῆς αὐτοῦ! Οἱ ἄγγελοι ἔλαβον καὶ ἀπήγαγον τὴν ψυχὴν αὐτοῦ

(1) Λουκ. ς', 22.
(2) Φιλιπ. β', 10.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

εἰς τὸν κόλπον τοῦ Ἀβραάμ. Ἐνταῦθα αἴφνης ἐντελῶς μετεβλήθη ἡ κατάστασίς του. Αὐτὸς καθ' ὅλον αὐτοῦ τὸν βίον δὲν ἐδοκίμασεν οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην χαράν, ἀλλὰ νῦν καρποῦται εὐφροσυνῶν μεγίστων, ἀδιαλείπτων καὶ αἰωνίων. Τοῦτ' αὐτὸ θὰ συμβῇ καὶ εἰς ἐσέ· οὐχὶ διὰ παντὸς θὰ ὑπομένῃς δυστυχίας· οὐχὶ διὰ παντὸς θὰ πάσχῃς· θὰ προετοιμάζηται δὲ ἀνταμοιβή· ἡ δὲ τῶν πιστῶν ἐν οὐρανοῖς ἀνταμοιβὴ δὲν συγκρίνεται πρὸς οὐδεμίαν τῶν ἐν τῷ βίῳ ἡμῶν ταλαιπωριῶν. Ὁ ἅγιος Ἀπόστολος λέγει· « Λο» γίζομαι γὰρ ὅτι οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς » τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς (1)· « Ἃ ὀφθαλ» μὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου » οὐκ ἀνέβη, ἃ ἡτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν » (2).

(*Ακολουθεῖ.*)

ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ

ΕΙΣ ΤΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΡΩΣΣΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΠΡΟΣΒΟΛΑΣ

ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΤΗΣ ΝΑΜΝΗΤΟΥ (Nantes).

Ἐν Παρισίοις, τῇ 12 μαρτίου, 1861.

» Πανιερώτατε,

» Ῥωμαιοκαθολικός τις ἔδωκέ μοι τὸ ἐκκλησιαστικὸν γράμμα, ὅπερ ἐδημοσιεύσατε εἰς τὴν ἐπαρχίαν ὑμῶν διὰ τὴν τοῦ ἔτους τούτου τεσσαρακοστήν. Ὁ ἔντιμος ἀνήρ, ὁ διακοινώσας μοι τὸ γράμμα τοῦτο, οὐδένα εἶχεν ἄλλον σκοπόν, ἢ νὰ φωτισθῇ περὶ τῶν ἐν αὐτῷ περιεχομένων· διότι εἶναι εἰλικρινὴς φίλος τῆς ἀληθείας· ἠθέλησε δηλαδὴ νὰ μάθῃ εἰ ἔπρεπε νὰ πιστεύσῃ εἰς τὰς κατὰ τῆς ῥωσσικῆς Ἐκκλησίας κατηγορίας ὑμῶν. Ἡ πίστις αὐτοῦ εἰς τὸν ἡμέτερον ἀρχιερατικὸν λόγον εἶναι μεγάλη· ἀλλ' ὅμως ἡ ἀπόφανσις ὑμῶν ἐφάνη αὐτῷ τοσοῦτον παράδοξος, ὥστε

(1) Ῥωμ. η', 18.
(2) Α' Κορινθ. β', 9.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

διστάσας ἐπεθύμησε νὰ λάβῃ σαφεστέρας καὶ βεβαιοτέρας πληροφορίας. Τῷ ὄντι, πανιερώτατε, ἡ ἀπόφανσις ὑμῶν εἰς τίποτε ὀλιγώτερον τείνει, ἢ νὰ ἀρνηθῇ εἰς τὴν ἡμετέραν Ἐκκλησίαν πᾶσαν πίστιν καὶ ἀνεξαρτησίαν χριστιανικήν. Ἐάν τις πιστεύσῃ ὑμῖν, ἡ Ἐκκλησία αὕτη ἀσμένως θυσιάζει τὴν ἑαυτῆς πίστιν εἰς τὸ θέλημα τοῦ κοσμικοῦ ἡγεμόνος.

» Ἐπεθύμουν νὰ πιστεύσω, πανιερώτατε, ὅτι τοιαύτη τις κατηγορία δὲν ἐξετοξεύθη ἀπὸ τοῦ ἀρχιερατικοῦ ὑμῶν θρόνου· ἀλλ' ὅμως οἱ λόγοι ὑμῶν εἶναι τοσοῦτον ὁριστικοί, ὥστε δὲν δύναμαι νὰ ἀμφιβάλω· διότι λέγετε· « Δὲν φανταζόμεθα ὅτι ἐν » πάσαις ταῖς ἐκλεκταῖς ταύταις τάξεσι (τῆς Γαλλίας) ὑπάρχει » ψυχή τις τοσοῦτον ἐκνενευρισμένη, ὥστε νὰ ἀποκριθῇ ὡς ἐν » Ῥωσσίᾳ *Εἰ ὁ τσάρος νομίζει πρέπον νὰ μεταβάλῃ τὸ σύμβο-* » *λον τῆς πίστεώς μου, καὶ νὰ τροποποιήσῃ τὴν θρησκείαν μου,* » *εἶμαι εἰς τὰς προσταγὰς αὐτοῦ.* Ἐν Γαλλίᾳ ὁ λόγος οὗτος » ἤθελεν εἶσθαι παρὰ φύσιν. Ἀλλὰ, χάρις τῷ Θεῷ, εἴμεθα Γάλ- » λοι, καὶ θέλομεν εἶσθαι διὰ παντός ».

» Εἰ τὸ δημόσιον πνεῦμα ὑπῆρχε παρ' ἡμῖν οὕτω τεταπεινωμένον, ὀλίγη, πανιερώτατε, ἡ τιμὴ εἰς τοὺς Γάλλους νὰ νομίζωσιν ἑαυτοὺς ἀνωτέρους τῶν Ῥώσσων, καὶ δυσκόλως ἤθελον ἐννοήσει πῶς ῥητῶς καυχᾶσθε ὅτι ἐστὲ Γάλλοι *διὰ παντός*. Ἀλλὰ περὶ τῆς ἐθνικῆς ὑμῶν ὑπερηφανείας ἔχω, πανιερώτατε, νὰ ὑποβάλω ὑμῖν σπουδαιοτάτην παρατήρησιν. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος δὲν διδάσκει καὶ ὑμᾶς καὶ ἐμὲ ὅτι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ οὐκέτι οὔτε Ἕλλην ὑπάρχει οὔτε βάρβαρος, ἀφ' οὗ πάντες οἱ λαοὶ ἄνευ διακρίσεως φυλῶν, ἐκλήθησαν νὰ ὦσι τέκνα τοῦ Θεοῦ, νὰ μὴ ἀποτελῶσιν εἰ μὴ μίαν μόνην καὶ τὴν αὐτὴν οἰκογένειαν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ; Νομίζετε ὅτι ἐστὲ ἡ ἠχὼ τῆς ἀληθοῦς χριστιανικῆς ταύτης διδασκαλίας, ὅταν διεγείρητε τὰς ἐθνικὰς φιλοτιμίας· ὅταν προσκαλῆτε τοὺς συμπολίτας ὑμῶν νὰ καταφρονήσωσι λαοῦ, φέροντος ἐπὶ τοῦ μετώπου τὸ σεπτὸν σημεῖον τοῦ Χριστοῦ· ὅταν παρακινῆτε αὐτοὺς νὰ μιμηθῶσι τὸν ὑποκριτὴν Φαρισαῖον, τὸν καυχώμενον ὅτι δὲν ἦτο *ὥσπερ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων*;

» Σέβομαι, πανιερώτατε, τὴν ἐλευθερίαν τῆς κρίσεως· ἀλλὰ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δὲν νομίζετε ὅτι ἡ ἀλήθεια πρέπει νὰ ἦναι εἰς πάντα χριστιανὸν ὁ ἀμετάτρεπτος κανὼν πάσης κρίσεως;

» Τὸν κανόνα ταῦτον δὲν ἐσεβάσθητε, πανιερώτατε· μετὰ λύπης βεβαιῶ ὑμᾶς περὶ τούτου.

» Μακρὰν ἀπ' ἐμοῦ ὁ στοχασμὸς ὅτι ἐν γνώσει κατεπατήσατε τὴν ἀλήθειαν! Ἡ Ἐκκλησία, εἰς ἣν σεμνύνομαι ὅτι ἀνήκω, ἐνέπνευσέ μοι περὶ τῆς ἀρχιερωσύνης τοσοῦτον ὑψηλὴν ἰδέαν, ὥστε δὲν δύναμαι νὰ πιστεύσω ὅτι ἄνθρωπος, περιβεβλημένος τὸ ἱερὸν τοῦτο ἀξίωμα, ἔστω καὶ ἐν Ἐκκλησίᾳ ἑτεροδόξῳ, δύναται νὰ ταπεινωθῇ μέχρι συκοφαντίας. Καὶ εἰ ὑπῆρχε δὲ ἡ συκοφαντία αὕτη προφανὴς, ἤθελον ἀποστρέψει τοὺς ὀφθαλμούς ἵνα μὴ βλέπω αὐτὴν, καὶ κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Σὴμ καὶ τοῦ Ἰάφεθ ἤθελον ἐλθεῖ ὀπισθοπορῶν ἵνα ῥίψω πέπλον ἐπὶ τῆς γυμνότητος τοῦ πατρός. Θέλω λοιπὸν νὰ πιστεύσω, πανιερώτατε, ὅτι ἄκων ὑπεπέσετε εἰς τὴν πλάνην· ἀλλ' ὀφείλω καὶ νὰ προσθέσω ὅτι ἡ πλάνη αὕτη εἶναι ὀλιγώτερον συγγνωστὴ εἰς ποιμενάρχην, ἢ εἰς τοὺς ἁπλοῦς πιστούς. Ὅτι ἐφημερίδες τινὲς παρέχουσι τὰς ἑαυτῶν στήλας εἰς τοιαύτας πλάνας, οὐδὲν θαυμαστόν· ὅτι ὑπὸ πνεύματος φατριασμοῦ κινούμεναι, ἐπιμένουσι νὰ ὑποστηρίζωσιν αὐτὰς κατὰ τῆς τῶν πραγμάτων ἐναργείας, δὲν ἐκπλήττομαι· ὅτι οἱ πιστοὶ, προκατειλημμένοι ὑπὸ τῆς τῶν ἐφημερίδων τούτων ἀναγνώσεως, ἐπαναλαμβάνουσιν, ἕνεκα ἀμαθείας, εἴ τι ἐκ τῶν φύλλων αὐτῶν ἐδιδάχθησαν, ἐννοῶ κάλλιστα· ἀλλ' ἀρχιερεύς! Δύναταί τις νὰ ὑποθέσῃ ὅτι εἶναι οὗτος ἡ τυφλὴ ἠχὼ πλάνης, διαδιδομένης ὑπ' ἀνθρώπων, οἵτινες ἔπρεπε νὰ διδάσκωνται ὑπ' αὐτοῦ; Δύναταί τις νὰ ὑποθέσῃ τοιοῦτόν τι περὶ ἀρχιερέως, πρὸ πάντων ὅταν ἀκούῃ αὐτὸν ὁμιλοῦντα δι' ἐκκλησιαστικοῦ γράμματος, καὶ οὐχὶ μετ' ἀμφιβολίας καὶ διαταγμοῦ ἐκφραζόμενον, ἀλλὰ μεταχειριζόμενον εἶδος λόγου τὸ ἀποφαντικώτατον, τὸ ὁριστικώτατον;

» Πρὸς ἀπολογίαν τῆς ὑμετέρας ἀποφάνσεως ἠθέλετε ἀναγκασθῆ, πανιερώτατε, νὰ ἀποδείξητε ἢ ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν ἀποδίδει εἰς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Ῥωσσίας ἀναμάρτητόν τι περὶ τὴν κρίσιν τῶν τῆς πίστεως πραγμάτων, ἢ ὅτι, καὶ μὴ παραδεχομένη τὸ ἀναμάρτητον τοῦτο, ἔχει φρονήματα τοσοῦτον τα-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πεινὰ, ὥστε νομίζει ἑαυτὴν ὑπόχρεων νὰ ὑπακούῃ τυφλῶς εἰς ἀρχὴν, δυναμένην νὰ διδάξῃ ἐσφαλμένα δόγματα.

» Καὶ διὰ μὲν τὸ πρῶτον, καταδικάζει ὑμᾶς ἡ διδασκαλία τῆς ρωσσικῆς Ἐκκλησίας· ὡς πρὸς τὸ δεύτερον δὲ, ἅπασα ἡ ἱστορία ἐξανίσταται καθ' ὑμῶν.

» Δὲν θέλω νὰ ἀδικήσω ὑμᾶς, πανιερώτατε, πιστεύων ὅτι συμμερίζεσθε πρόληψιν, πολὺ κοινὴν ἐν Γαλλίᾳ, περὶ τῆς ὑποτιθεμένης πατριαρχικῆς ἐξουσίας τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσσίας. Γινώσκετε πάντως τὴν περὶ τούτου διδασκαλίαν τῆς ρωσσικῆς Ἐκκλησίας. Δὲν θέλω νὰ πιστεύσω ὅτι αἱ ἐκκλησιαστικαὶ ὑμῶν σπουδαὶ περιωρίσθησαν εἰς τὴν ρωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν, καὶ ἠμελήσατε διόλου νὰ ἀποκτήσητε γνώσεις καὶ τῶν ἄλλων χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν· διότι τότε αἱ σπουδαὶ ὑμῶν ἤθελον εἶσθαι ἐπιπολαιότεραι παρὰ τὰς τῶν ἁπλῶν ἱερέων τῆς ρωσσικῆς Ἐκκλησίας. Παρ' ἡμῖν τῷ ὄντι δὲν ἀρκοῦνται μόνον νὰ γινώσκωσι τὴν διδασκαλίαν καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ σπουδάζουσι καὶ τὴν ῥωμαϊκὴν ἐξ αὐτῶν τῶν ἰδίων αὐτῆς συγγραμμάτων· ὥστε οὐδέποτε δύνανται νὰ φωράσωσιν ἡμᾶς ὡς σφαλλομένους τινὰς κατηγόρους, ὅταν πραγματευώμεθα περὶ τῶν χωριζόντων ἡμᾶς ἀπ' αὐτῆς ζητημάτων. Γινώσκομεν τὴν διδασκαλίαν αὐτῆς, καὶ διὰ τοῦτο κατακρίνομεν αὐτὴν ἐν πολλοῖς.

» Πρέπει λοιπὸν, πανιερώτατε, νὰ γνωρίζητε τὴν διδασκαλίαν τῆς ρωσσικῆς Ἐκκλησίας· γινώσκετε ἄρα ὅτι ἔμεινε πιστὴ μετὰ συμπάσης τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἧς ἀποτελεῖ μέρος, εἰς τὴν τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας ἀρχικὴν διάταξιν, ἣν ἐσεβάσθη καὶ ἡ ῥωμαϊκὴ κατὰ τὰς ὀκτὼ πρώτας ἑκατονταετηρίδας· γινώσκετε ὅτι δὲν παραδέχεται τὸ περὶ τὴν διδασκαλίαν ἀναμάρτητον, εἰ μὴ *ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ*, ἐκφραζομένη διὰ τῆς ὁλομελείας τῶν ποιμένων αὐτῆς καὶ ὁμολογούσῃ τὴν ἑαυτῆς πίστιν καθολικὴν καὶ μόνιμον· γινώσκετε ὅτι ἠσπάσθη πάντοτε τὴν οὐσιώδη, τὴν θεμελιώδη διάκρισιν τῶν δύο ἐξουσιῶν, τῆς τε πνευματικῆς καὶ κοσμικῆς· ὅτι πάντοτε *ἀπέδωκε τὰ τοῦ καίσαρος καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ*· γινώσκετε ὅτι δὲν ἀνομολογεῖ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας εἰ μὴ *ἕνα μόνον ἀρχηγὸν*, τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὸν κυβερνῶντα αὐτὴν διὰ τῶν λειτουργῶν αὐτοῦ, ἤτοι διὰ τῶν ἐπισκόπων τῇ συνδρομῇ τῶν ἱερέων (α).

» Περὶ δὲ τοῦ αὐτοκράτορος, ἡ Ἐκκλησία τῆς Ῥωσσίας σέβεται τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ οὖσαν ἀπὸ Θεοῦ, ὡς πᾶσαν ἐξουσίαν νομίμως καθεσταμένην· ὑπακούει αὐτῷ ἐν πᾶσιν, ὅσ' ἀναφέρονται εἰς τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν· ἀπολαύει τῆς αὐτοῦ προστασίας, ἀλλ' οὐδεμίαν ἀνομολογεῖ αὐτῷ ἐξουσίαν πνευματικήν. Καὶ οἱ μὲν Ῥῶσσοι ἐπίσκοποι, μόνοι ὄντες τοῦ διαπιστευθέντος αὐτοῖς ποιμνίου ὁδηγοί, δὲν καταχρῶνται τῇ ἐξουσίᾳ αὐτῶν, ὥστε νὰ ἐξεγείρωνται ἀντίπαλοι τοῦ αὐτοκράτορος, οὗτινος διατελοῦσιν ὄντες πιστοὶ ὑπήκοοι· ὁ δὲ αὐτοκράτωρ, τέκνον τῆς Ἐκκλησίας εὐλαβὲς καὶ ἀφωσιωμένον, τιμᾷ τὴν πνευματικὴν τῶν ἐπισκόπων ἐξουσίαν, οὐδὲν παραχωρῶν τῶν προνομίων, ἅτινα κέκτηται ὡς ἀρχηγὸς τοῦ κράτους. Ἐκ τοῦ ἁρμοδίου σεβασμοῦ τῶν δύο ἐξουσιῶν πρὸς ἀλλήλας προκύπτει ἐν Ῥωσσίᾳ ἐντελὴς ἁρμονία· ὅπου δὲ ἀλλαχοῦ αἱ δύο ἐξουσίαι ἐν ἑνὶ μόνῳ ἡγεμόνι συγχέονται, ἐκεῖ βλέπει τις ἀταξίαν μόνον ἐξ ἀνάγκης καὶ δυσνεκεῖς ἔριδας, πλὴν εἰ μὴ τὸ δημόσιον πνεῦμα κατήντησεν εἰς τὸν ἔσχατον τοῦ ἐξευτελισμοῦ βαθμόν, εἰς δουλοφροσύνην ἀπόλυτον.

» Τοιαύτη τις ἤθελεν εἶσθαι κατὰ τὸ ὑμέτερον ἐκκλησιαστικὸν γράμμα, πανιερώτατε, ἡ κατάστασις τοῦ δημοσίου πνεύματος ἐν Ῥωσσίᾳ. Ἀλλὰ πάντως ἠπατήθητε κατά τε χρόνον καὶ τόπον, ὅτε ἐπετρέψατε νὰ ἐξέλθῃ τοῦ καλάμου ὑμῶν τοιαύτη διαβεβαίωσις. Ἐνομίσατε ὅτι λαλεῖτε περὶ τῆς Γαλλίας ἐπὶ Καρόλου τοῦ μεγάλου, τοῦ προκαλέσαντος ἀπ' εὐθείας τὴν μεταβολὴν τοῦ ἐν Νικαίᾳ συμβόλου. Οὐδέποτε συνέβη τοῦτο ἐν Ῥωσσίᾳ, πανιερώτατε· οὐδέποτε ὁ αὐτοκράτωρ ἠξίωσε νὰ μετατρέψῃ τὸ σύμβολον, οὐδὲ νὰ κανονίσῃ τὰ πράγματα τὰ πνευματικά. Ὑμεῖς λοιπὸν ὑβρίσατε ἅμα καὶ εἰς μεγάλην τινὰ χριστιανικὴν Ἐκκλησίαν, καὶ εἰς ἀξιότιμον αὐτοκράτορα φίλον τῆς Γαλλίας.

(α) Χάριν ἐκτενεστέρων πληροφοριῶν δύνασθε, πανιερώτατε, νὰ συμβουλευθῆτε τὴν Κατήχησιν τῆς ῥωσσικῆς Ἐκκλησίας, μεταφρασθεῖσαν γαλλιστί, καὶ τὴν σοφὴν Θεολογίαν τοῦ ἐπισκόπου Μακαρίου, ὡσαύτως εἰς τὸ γαλλικὸν μεταφρασθεῖσαν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

» Πρὸς ἀπολογίαν ὑπὲρ τῆς ὑμετέρας ἀποφάνσεως, πλὴν ἐὰν μὴ πράξητε κάλλιον νὰ ὁμολογήσητε τὴν ἀπάτην ὑμῶν, δὲν μένει ὑμῖν, πανιερώτατε, ἄλλο, ἢ μία μόνη καταφυγή· νὰ διϊσχυρισθῆτε ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ῥωσσίας καταχρῆται τῇ ἐξουσίᾳ αὐτοῦ πρὸς ὑποδούλωσιν τῆς Ἐκκλησίας. Ἀλλὰ τότε πάλιν πρέπει νὰ ὁμολογήσητε ὅτι ἡ κατάχρησις δὲν εἶναι εἰ μὴ παράβασις νόμου, ἐξαίρεσις· ἀλλ' ἡ ἐξαίρεσις, ὡς γινώσκετε, πανιερώτατε, ἐπικυροῖ τὸν γενικὸν κανόνα. Ἡ δὲ ῥωσσικὴ Ἐκκλησία προεῖδε τὸ δυνατὸν τῆς καταχρήσεως παρὰ τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας, καὶ δὲν ἐσιώπησε πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο. Ἐν σελίδι 138 τῆς ὀρθοδόξου Κατηχήσεως θέλετε εὑρεῖ τὰ ἑξῆς· « *Ἐρώτησις.* Τί » ποιητέον, ὅταν οἱ κύριοι ἢ προϊστάμενοι ἀπαιτῶσί τι ἐναντίον » πρὸς τὴν πίστιν καὶ τὸν θεῖον νόμον ἀντιδαῖνον; — *Ἀπόκρισις.* » Ἐν ταύτῃ τῇ περιστάσει πρέπει νὰ ἀποκριθῶμεν πρὸς αὐτοὺς » ὅ,τι οἱ Ἀπόστολοι εἶπον πρὸς τοὺς ἄρχοντας καὶ πρεσβυτέ» ρους τῶν Ἰουδαίων· *Εἰ δίκαιόν ἐστιν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ὑ» μῶν ἀκούειν μᾶλλον ἢ τοῦ Θεοῦ, κρίνατε* (α). Πρέπει δὲ νὰ » ὑποστῶμεν τὰς τούτου συνεπείας, καὶ νὰ ὑπομείνωμεν ὑπὲρ » τῆς πίστεως, καὶ ἵνα μὴ παραβιάσωμεν τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, » ὅ,τι ἂν ἐντεῦθεν προκύψῃ ἢ ἐπακολουθήσῃ ».

» Βλέπετε, πανιερώτατε, ὅτι ἡ διδασκαλία τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ῥωσσίας ἐκ διαμέτρου ἀντίκειται πρὸς τὴν σύγχυσιν τῶν ἐξουσιῶν, καὶ ὅτι ἡ Ἐκκλησία αὕτη δὲν εἶναι ἔνοχος ἀγενείας, ἣν δωρεὰν καὶ οὕτως ὑβριστικῶς αὐτῇ ἀποδίδοτε.

» Ἐπειδὴ ἡ διδασκαλία, ἡ διάταξις καὶ τὸ πνεῦμα τῆς ῥωσσικῆς Ἐκκλησίας ἐλλείπουσιν ἐκ τῆς τοῦ λόγου ὑμῶν προτάσεως, φέρω ὑμᾶς, πανιερώτατε, εἰς τὴν ἱστορίαν, ἥτις δὲν θέλει εἶσθαι ὑμῖν εὐνουστέρα.

» Ἡ ὀρθόδοξος καθολικὴ Ἐκκλησία τῆς Ῥωσσίας εἶναι θυγάτηρ τῆς καθολικῆς Ἀνατολικῆς· ὡς τοιαύτη σεμνύνεται ἐπὶ τῇ ἀκραδάντῳ τῆς πίστεως αὐτῆς σταθερότητι καὶ τῇ τῶν ἀποστολικῶν αὐτῆς ποιμένων γενναιότητι.

(α) Πράξ. δ', 19.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

» Οἱ ποιμένες οὗτοι τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἀφ' οὗ ὑπέμειναν μετὰ τῶν τῆς δυτικῆς συλλειτουργῶν αὐτοῖς τοὺς αἱματηροὺς διωγμοὺς τῶν τριῶν πρώτων ἑκατονταετηρίδων, ἔμελλον προχέτι νὰ πάθωσι καὶ πλείονας ἄλλους, κινηθέντας ὑπὸ ψευδαδέλφων, ὑπὸ τέκνων τῆς Ἐκκλησίας ἀποστατησάντων κατὰ τῆς μητρὸς αὐτῶν, ὑπὸ αὐτοκρατόρων ὑποστηριξάντων τὴν αἵρεσιν. Μήποτε ἐνώπιον τῶν αὐτοκρατόρων τούτων οἱ πατέρες ἡμῶν ἐφάνησαν ἀσθενεῖς ἐν τῇ πίστει; μήποτε ἠρνήθησαν τὴν ἀλήθειαν; Δὲν ὑπερέβησαν ἆρά γε κατὰ τὴν γενναιότητα τοὺς ποιμένας τῆς Δύσεως, τῶν ὁποίων αἱ δοκιμασίαι ὑπῆρξαν κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν τοσοῦτον σπάνιαι καὶ ἀσθενεῖς; Ὁμολογήσατε, πανιερώτατε, ὅτι ὁ πάπας Λιβέριος καὶ οἱ ἐν Ἀριμίνῳ Πατέρες παρίστανται ἐλεεινοὶ πλησίον τῶν Ἀθανασίων, Βασιλείων, Ναζιανζηνῶν Γρηγορίων καὶ Χρυσοστόμων. Μὴ πιστεύετε ὅτι οἱ διάδοχοι τῶν μεγάλων τούτων πατριαρχῶν ἐξηχρειώθησαν· ἡ ἱστορία ἀποδεικνύει ὑμῖν τοὐναντίον. Ὅτε ἡ αἵρεσις τῶν Εἰκονοκλαστῶν κατετάραξε τὴν Ἐκκλησίαν, δὲν ἔπεσεν ἆρα τὸ βάρος τῶν καταδιώξεων ἐπὶ τοὺς πατριάρχας τῆς Κωνσταντινουπόλεως; Δὲν ἀντέστησαν οὗτοι εὐτόλμως πρὸς τοὺς αὐτοκράτορας τοὺς ὑποστηρίζοντας τὴν αἵρεσιν; Δὲν γνωρίζετε τοὺς ἁγίους πατριάρχας, τοὺς ὁμολογητὰς τῆς πίστεως, Κῦρον, Γερμανόν, Κωνσταντῖνον, Ταράσιον;

» Μετὰ δὲ τούτους ἀπέφυγεν ἆρα ὁ πατριάρχης Ἰγνάτιος τοὺς διωγμούς, τοὺς κινηθέντας κατ' αὐτοῦ ὑπὸ μοχθηροῦ αὐτοκράτορος καὶ τῆς ἀκολάστου τούτου αὐλῆς, καὶ παρέβη τὸ καθῆκον αὐτοῦ ὡς ὑπερασπιστοῦ τῆς ἀληθείας καὶ τῆς ἠθικῆς; Ὁ σεπτὸς πατριάρχης Φώτιος, οὗτινος ἡ μνήμη καὶ ὁ χαρακτὴρ τοσοῦτον συκοφαντοῦνται καὶ παραμορφοῦνται ἐν τῇ Δύσει, ὥστε νὰ παριστῶσιν αὐτὸν ὡς χαμερπῆ αὐλικόν, δὲν προὐτίμησε νὰ καθαιρεθῇ δικαίως καὶ νὰ ὑπομείνῃ τὴν φυλάκισιν καὶ τὰς βασάνους μᾶλλον, ἢ νὰ σιωπήσῃ περὶ τῶν ἀνοσιουργιῶν τοῦ αὐτοκράτορος Βασιλείου; Ἀνακαλέσατε εἰς τὴν μνήμην τὰ πρακτικὰ τῆς ἱερᾶς ἀντιστάσεως τῶν τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ποιμένων, ὅτε οἱ Παλαιολόγοι διὰ πολιτικὸν σκοπὸν ἠθέλησαν νὰ παραδώσωσι τὴν ἑαυτῶν Ἐκ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κλησίαν εἰς τὴν ἀπόλυτον ἐξουσίαν τῶν παπῶν, ἐπὶ τῶν συνόδων τοῦ Λουγδούνου καὶ τῆς Φλωρεντίας, καὶ θέλετε πεισθῆ παντελῶς ὅτι τὸ σταθερὸν τῆς πίστεως καὶ ἡ χριστιανικὴ γενναιότης διεσώθησαν πάντοτε ἐν τῇ ἀνατολικῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἢ εἰς οὐδὲν λογίζεσθε, πανιερώτατε, τὸ ἀκλόνητον τῶν ἀνατολικῶν ἐπισκόπων, τῶν διατηρησάντων τὴν χριστιανικὴν πίστιν ἀκέραιαν ὑπὸ τὸν βαρύτατον τοῦ ἰσλαμισμοῦ ζυγόν; Δὲν εἶσθε σύγχρονος τοῦ ἐνδόξου μαρτυρίου, ὅπερ ὁ πατριάρχης Γρηγόριος μετὰ πολλῶν ἄλλων ἐπισκόπων ὑπέμεινεν ἀπὸ τοῦ Σουλτάνου ἐν ἔτει 1821; Ὀλίγῳ πρότερον ἐξυμνεῖτο ἐν τῇ Δύσει ἡ καρτερία Πίου τοῦ Ζ', καθὼς τὴν σήμερον Πίος ὁ Θ' παρίσταται ὡς θῦμα γινόμενος, διότι ἀπώλεσε κοσμικά τινα ὠφελήματα· περὶ δὲ τῶν ἀξίων ἐκείνων τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας μαρτύρων οὐδὲ μία ἐρρέθη λέξις ἐγκωμιαστική.

» Οἱ ποιμένες τῆς ῥωσσικῆς Ἐκκλησίας, κληρονόμοι ὄντες τοιαύτης λαμπρᾶς παραδόσεως, καὶ ὑπὸ τοιούτων παραδειγμάτων ἐνδυναμούμενοι, διέσωσαν πάντοτε τὸ τῆς ἐπαγγελίας αὐτῶν ὕψηλόν. Μακρὸν ἤθελεν εἶσθαι νὰ μνημονεύσω εἰς ὑμᾶς, πανιερώτατε, τὰς θυσίας καὶ τὰ ἔνδοξα παθήματα, ἅτινα ὑπέμειναν κατὰ τοὺς αἰκτροὺς ἐκείνους χρόνους, ἐν οἷς οἱ Τάταροι ἔγειναν τῆς πατρίδος αὐτῶν κύριοι. Ἀγνοεῖτε τὸ μαρτύριον τοῦ μητροπολίτου φιλίππου, τολμήσαντος νὰ ὀνειδίσῃ τὸν Τσάρον Ἰωάννην Δ' διὰ τὰς ὠμότητας καὶ παρεκτροπὰς αὐτοῦ, καὶ θανατωθέντος εἰς ἀμοιβὴν τῆς ἀποστολικῆς αὐτοῦ καρτερίας; Ἢ εἶναι χρεία νὰ ὑπομνήσω ὑμᾶς ὅτι ὁ πατριάρχης Ἑρμογένης προὐτίμησε μᾶλλον νὰ ἀποθάνῃ τῆς πείνης ἐν τῇ φυλακῇ, ὅπου ἐρρίφθη ὑπὸ τῶν Πολωνῶν, ἢ νὰ προδώσῃ τὴν πίστιν αὐτοῦ καὶ τὴν πατρίδα; Ἀλλ' ἔρχομαι εἰς πράγματα γενικώτερα, καθ' ἃ οἱ ἡγεμόνες τῆς Ῥωσσίας ἔτυχον διαφωνοῦντες πρὸς τοὺς ποιμενάρχας ἢ καὶ πρὸς τὸν τόπον ὅλον. Δύο γεγονότα θέλουσιν ἀρκέσει, πανιερώτατε, ἵνα πεισθῆτε ὅτι αἱ περὶ τῶν Ῥώσσων ἀποφάνσεις ὑμῶν εἶναι ἐσφαλμέναι καὶ ὑβριστικαί.

» Μεταξὺ τῶν ἐπισκόπων, οἵτινες παρῆσαν εἰς τὴν ἐν Φλωρεντίᾳ σύναδον, καὶ συμμετέσχον τῆς συζητήσεως τοῦ περὶ ἑνώσεως

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τῶν Ἐκκλησιῶν, ἀνατολικῆς τε καὶ δυτικῆς, σχεδίου, ἦτο καὶ ὁ Ῥῶσσος μητροπολίτης Ἰσίδωρος. Ὁ ἡγεμὼν τῆς Ῥωσσίας Βασίλειος καὶ οἱ ἐπίσκοποι οὐδὲν σπουδαῖον προσεδόκων ἐκ τῆς συνόδου ἐκείνης, διευθυνομένης ὑπὸ πολιτικῶν ἐλατηρίων μᾶλλον, ἢ ὑπὸ θρησκευτικῶν λόγων· προσέτι δὲ καὶ ὑπώπτευον τὸν Ἰσίδωρον ὡς προσκλίνοντα εἰς τοὺς Ῥωμαίους διὰ τὴν ἐν τῇ Δύσει ἐκπαίδευσιν αὐτοῦ. Ἐσπούδασαν λοιπὸν νὰ ἐμποδίσωσι τὴν εἰς Φλωρεντίαν ἀποδημίαν αὐτοῦ, ἀλλὰ μάτην· ὅθεν καὶ ἠρκέσθησαν ὅ,τε ἡγεμὼν καὶ οἱ ἐπίσκοποι νὰ ὁρκίσωσιν αὐτὸν ὅτι θέλει μείνει σταθερὸς εἰς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν. Ἐπανερχόμενος ἐκ τῆς συνόδου ὁ Ἰσίδωρος καὶ καθ' ὁδὸν ἔτι ὢν, ἐξέδωκεν, οὐδόλως ζητήσας τὴν συμβουλὴν τῶν συλλειτουργῶν αὐτοῦ, γράμματα ἐπισκοπικὰ περὶ τῆς ἑνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν, ἣν ἐθεώρει ὡς τετελεσμένην. Ὁ τρόπος οὗτος τοῦ Ἰσιδώρου ἐξέπληξεν ἅπασαν τὴν Ῥωσσίαν. Φθάσας δὲ εἰς Μόσχαν, ἐκήρυξεν ἑαυτὸν ὡς ἀπεσταλμένον πρέσβυν τοῦ πάπα, καὶ ἐκ τῆς πρώτης αὐτοῦ λειτουργίας ἀπεδείχθη ὅτι προὔδωκε τὴν πίστιν καὶ τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ τὰς ἱερὰς τελετὰς παρεβίαζε. Μεταξὺ δὲ τῆς κοινῆς πάντων ἐκπλήξεως ὁ μέγας δοὺξ Βασίλειος ὕψωσε πρῶτος φωνὴν κατὰ τοῦ ἀπιστήσαντος ποιμένος. Ἀλλὰ, καὶ σημειώσατε τοῦτο καλῶς, πανιερώτατε, ὁ ἡγεμὼν δὲν ἐθεώρησε τὴν διαμαρτυρίαν αὐτοῦ ὡς ἀποφασιστικήν· τὴν ὁριστικὴν περὶ τούτου κρίσιν ἐπέτρεψεν εἰς τὴν τῶν ἐπισκόπων τῆς Ῥωσσίας σύνοδον. Ὁ δὲ κατηγορούμενος, ἐπειδὴ δὲν ἤλπιζε πάντως εὐνοϊκὴν ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἀπόφασιν, δὲν ἀνέμεινεν αὐτὴν, ἀλλ' ἔφυγεν εἰς Ῥώμην, ὅπου ἔλαβε τὸν καρδιναλικὸν πῖλον εἰς ἀμοιβὴν τοῦ ζήλου αὐτοῦ ὑπὲρ τοῦ πάπα.

» Ἡ διήγησις αὕτη μαρτυρεῖ, πανιερώτατε, ὅτι, εἰ ὁ κλῆρος καὶ ὁ λαὸς συνεφώνησαν τότε μετὰ τοῦ ἡγεμόνος, συνέβη τοῦτο οὐχὶ διότι ὁ ἡγεμὼν ἐξέφρασε τοιαύτην θέλησιν, ἀλλὰ διότι πρῶτος αὐτὸς ἐξανέστη κατὰ προδότου, ὅστις τήν τε πίστιν καὶ τοὺς ὅρκους αὐτοῦ ἠθέτησεν. Ὁ ἡγεμὼν κατὰ ταύτην τὴν περίστασιν ὑπῆρξε τὸ ὄργανον καὶ ὁ προστάτης τοῦ τῆς πατρίδος αὐτοῦ θρησκεύματος.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

» Νῦν δὲ, πανιερώτατε, θέλω ἱστορήσει ὑμῖν γεγονὸς, ἀντίθετον πρὸς τὸ εἰρημένον.

» Ὅτε Δημήτριος, ὁ τελευταῖος βλαστὸς τῆς παλαιᾶς δυναστείας, ὑπέμεινε τὸν μαρτυρικὸν θάνατον, τυχοδιώκτης τις, ὁ διάκονος Γρηγόριος, ἔχων ὁμοιότητά τινα πρὸς τὸν ἡγεμόνα, συνέλαβε τὸν πονηρὸν σκοπὸν νὰ παραστήσῃ ἑαυτὸν ὡς ἐκεῖνον, λέγων ὅτι διέφυγε τὸν θάνατον ὡς ἐκ θαύματος. Καταφυγὼν δὲ εἰς Πολωνίαν, εὗρεν ἐκεῖ ἐπιτηδείους συνεργοὺς τοὺς Ἰησουΐτας, οἵτινες ἐπειράθησαν νὰ μεταχειρισθῶσι τὸν τυχοδιώκτην τοῦτον ὡς ὄργανον ὧν εἶχον κατὰ τῆς ῥωσσικῆς Ἐκκλησίας σκοπῶν.

» Ὁ Ψευδοδημήτριος, ἀφ' οὗ ἐδιδάχθη ὑπὸ τῶν Ἰησουϊτῶν τὴν ἱερὰν καὶ θύραθεν παιδείαν, ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τῶν ὅπλων τῆς Πολωνίας, καὶ ἐπερειδόμενος ἐπὶ τῆς δυνάμεως τοῦ πάπα, ὅστις κατώρθωσε νὰ ἀνακηρυχθῇ ὁ ἄρπαξ ὑπὸ τῶν Αὐλῶν τῆς Εὐρώπης, προέβη νικηφόρος μέχρι τῆς Μόσχας.

» Μὴ πιστεύετε δὲ, πανιερώτατε, ὅτι ἡ ἐπιτυχία αὐτοῦ ὀφείλεται εἰς τὰς σκευωρίας τῆς Ῥώμης, ἢ εἰς τὰ ὅπλα τῆς Πολωνίας, ἢ εἰς τὰ τεχνάσματα τῶν Ἰησουϊτῶν. Πάντα ταῦτα οὐδὲν ἤθελον ἔχει αἴσιον ἀποτέλεσμα ἄνευ τῆς βαθυτάτης ἀφοσιώσεως, ἣν φέρουσιν οἱ Ῥῶσσοι πρὸς τοὺς ἡγεμόνας αὐτῶν. Ὁ Ψευδοδημήτριος κατέφυγεν εἰς τὸ αἴσθημα τοῦτο, καὶ κατώρθωσε νὰ πιστευθῇ ὡς νόμιμος ἡγεμών· ὅθεν καὶ ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον τῆς δυναστείας τῶν Ῥουρίκων. Ἤρχισε δὲ τότε νὰ ἐκτελῇ τὴν συμφωνίαν, ἣν κρυφίως συνωμολόγησε μετὰ τῶν Ἰησουϊτῶν, ἤτοι νὰ ἐνσπείρῃ τὴν διδασκαλίαν καὶ τὰ ἔθιμα τῆς Ῥώμης ἐν Ῥωσσίᾳ. Οἱ ἐπιτήδειοι σύμβουλοι τοῦ ἄρπαγος, γινώσκοντες κάλλιον ὑμῶν, πανιερώτατε, τὴν Ῥωσσίαν καὶ τὴν βαθεῖαν αὐτῆς ἀφοσίωσιν εἰς τὴν πίστιν, δὲν ἤλπιζον νὰ καταπονήσωσιν εὐκόλως τὴν σταθερότητα αὐτῆς· διὰ τοῦτο δὲν ἠθέλησαν πρὸ πάντων νὰ συμβουλεύσωσι τὸν μαθητὴν αὐτῶν νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν χρῆσιν τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἐξουσίας, εἰς προσταγὰς ἐπισήμους, αἵτινες καθ' ὑμᾶς, πανιερώτατε, ἤθελον εἶσθαι βέβαιον ἅμα καὶ εὔκολον μέσον ἵνα οἱ Ῥῶσσοι ἀποσκιρτήσωσι τῆς Ἐκκλησίας αὐτῶν. Οἱ Ἰησουΐται ἐστηρίχθησαν ἀσφαλέστερον εἰς τὸ σύνηθες αὐτοῖς μέσον,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὴν πανουργίαν. Ὁ Ψευδοδημήτριος, μὴ ἀπτόμενος τῶν δογμάτων κατ' εὐθεῖαν, ἐπέβαλε κατ' ἀρχὰς χεῖρα εἰς τὰ ἔθιμα, εἰς τὰς συνηθείας, τὰς τηρουμένας ἐν τῷ θρησκευτικῷ βίῳ τοῦ ρωσσικοῦ λαοῦ· προβαίνων δὲ ἡρέμα, ἐπειρᾶτο νὰ εἰσάγῃ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον συνηθείας ρωμαϊκάς. Ἀλλὰ, καίπερ προφυλαττόμενος, εὗρεν ἐναντίον τὸ ὀρθόδοξον αἴσθημα τῶν Ῥώσσων, ταχέως ὑποπτευσάντων τοὺς σκοποὺς αὐτοῦ. Εὐθὺς δὲ ὁ ὑπὲρ τῆς θρησκείας ζῆλος ἀνεδείχθη παρ' αὐτοῖς κρείσσων τῆς εἰς τὸν ἡγεμόνα πίστεως. Φοβερὰ ἀποστασία ἐξερράγη, καθ' ἣν ὁ ἅρπαξ τοῦ θρόνου, ἔντρομος γενόμενος καὶ θελήσας νὰ φύγῃ, ἐκρήμνισεν ἑαυτὸν ἀπό τινος τῶν θυρίδων τοῦ βασιλικοῦ οἴκου, καὶ ἐφονεύθη.

» Εἰ ἐγινώσκετε τὸ γεγονὸς τοῦτο, πανιερώτατε, ἠθέλετε προφέρει τοιούτους ὑβριστικοὺς λόγους κατὰ τῆς εἰς τὴν πίστιν σταθερότητος τῶν συμπολιτῶν μου; Ἔπειτα, ἔπρεπε νὰ εὑρεθῇ ἅρπαξ τις, ὥστε ἐν Ῥωσσίᾳ νὰ κινδυνεύσωσι τὰ δόγματα ἡμῶν. Οἱ νόμιμοι ἡμῶν ἡγεμόνες οὐχὶ μόνον οὐδέποτ' ἐπειράθησαν νὰ διασείσωσι τὴν τῶν ὑπηκόων αὐτῶν πίστιν, ἀλλὰ καὶ πάντοτε ἔδωκαν τὸ παράδειγμα τῆς ἀκριβεστάτης τηρήσεως τοῦ θρησκεύματος τῶν προπατόρων αὐτῶν· οὐδέποτ' ἐξέτειναν τὴν χεῖρα ἐπὶ τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης, τὴν βασταζομένην ἀείποτε ὑπὸ τῶν τῆς Ἐκκλησίας ποιμένων. Ὅτε Πέτρος ὁ μέγας ἦλθεν εἰς Γαλλίαν, οἱ διδάσκαλοι τῆς Σορβόνης, καιροῦ ἐπιλαβόμενοι, ἐνεχείρισαν αὐτῷ ὑπόμνημα περὶ ἑνώσεως τῆς γαλλικανῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας μετὰ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας τῆς Ῥωσσίας. Οἱ Γάλλοι θεολόγοι μεγάλα ἴσως ἤλπιζον ἐκ τῆς ἐξουσίας τοῦ ἡγεμόνος· ἀλλ' ὁ μέγας Πέτρος ἐξήγαγεν αὐτοὺς τῆς ἀπάτης, εἰπὼν ὅτι δὲν εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἀναμιχθῇ εἰς τὰ πνευματικὰ πράγματα, ἀλλ' ὅ,τι ἐδύνατο νὰ πράξῃ πρὸς χάριν τῶν σοφῶν τῆς Σορβόνης, ἦτο νὰ διαβιβάσῃ τὴν πρότασιν αὐτῶν εἰς τὴν ἁγίαν τῆς Ῥωσσίας σύνοδον. Καὶ ὅμως εἰς τὸν μέγαν Πέτρον ἰδίως ἀποδίδοται ὁ σφετερισμὸς τῆς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ῥωσσίας πνευματικῆς ἐξουσίας.

» Μάτην, πανιερώτατε, ζητῶ νὰ εὕρω ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς πατρίδος μου πράγματα, ἅτινα ἐδυνήθησαν νὰ παράσχωσιν ὑμῖν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τοὐλάχιστον εὔλογόν τινα πρόφασιν, ἵνα ἐκφρασθῆτε ὡς ἐξεφράσθητε· ἀλλὰ δὲν εὑρίσκω. Ἴσως στηρίζεσθε ἐπί τινος ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν γεγονότος, ἐπὶ τῆς ἑνώσεως δύο ἑκατομμυρίων καὶ ἡμίσεος *Οὐνιατῶν* τῆς Ῥωσσίας μετὰ τῆς καθολικῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας; Τοῦτο παρεμορφώθη ὑπὸ τῆς ἀγνοίας τῶν πραγμάτων καὶ τῆς ἐμπαθείας. Ἠθέλησαν νὰ ἀποδώσωσι τὴν ἀπόρασιν τῶν πολυαρίθμων τούτων πιστῶν εἰς τυφλήν τινα ὑπακοὴν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Νικόλαον. Ὁ λόγος οὗτος εἶναι διόλου ἐσφαλμένος. Ἀλλ' ἐὰν, πανιερώτατε, ἐμμένητε εἰς τοῦτο, θέλετε παρατηρήσει ὅτι βάλλετε λίθον κατὰ τῆς ἰδίας ὑμῶν Ἐκκλησίας. Οἱ Οὐνιᾶται ἦσαν ὑμέτεροι· παρ' ὑμῖν λοιπὸν ἔμαθον νὰ μὴ ἔχωσι πίστιν, νὰ ὑποτάσσωσι τὰς πεποιθήσεις αὐτῶν εἰς τὴν θέλησιν ἑνὸς ἀνθρώπου! Νῦν δὲ δύναμαι νὰ βεβαιώσω ὑμᾶς ἐν γνώσει τοῦ πράγματος ὅτι οὐδὲν, *οὔτε θάνατος οὔτε ζωὴ, οὔτε ἄγγελοι οὔτε ἀρχαὶ, οὔτε ἐνεστῶτα οὔτε μέλλοντα, οὔτε δυνάμεις, οὔτε ὕψωμα οὔτε βάθος, οὔτε τις κτίσις ἑτέρα δυνήσεται αὐτοὺς χωρίσαι* (α) ἀπὸ τῆς καθολικῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, εἰς ἣν προσεκολλήθησαν ἐκ σπλάγχνων καρδίας.

» Φυσικὸν εἶναι, πανιερώτατε, νὰ λυπῆσθε διὰ τὴν ἐκ τῆς Ἐκκλησίας ὑμῶν ἀπώλειαν τῶν χριστιανῶν τούτων· ἀλλ' οὔτε δίκαιον οὔτε φιλάνθρωπον εἶναι νὰ λέγῃ τις περὶ αὐτῶν ὅτι δὲν ἔχουσι πίστιν, δὲν ἔχουσι πεποίθησιν. Εἰ ἐξητάζετε ἀμερολήπτως πάσας τὰς περιπετείας τῆς ἑνώσεως ταύτης, ἠθέλετε ἀσπασθῆ τὴν ἀλήθειαν τῆς ἐπιγραφῆς, ἥτις ἐχαράχθη ἐπὶ τοῦ νομισματοσήμου, τοῦ ἐκδοθέντος εἰς μνημόσυνον τοῦ τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς πατρίδος μου αἰσιωτάτου τούτου συμβάντος. Ἡ ἐπιγραφὴ ἔχει οὕτως· *Ἀποσπασθέντες διὰ τῆς βίας, ἑνωθέντες διὰ τῆς χάριτος.*

» Συγχωρήσατε, πανιερώτατε, διὰ τὸ μῆκος ταύτης τῆς ἐπιστολῆς. Ἡ κατὰ τῆς ῥωσσικῆς Ἐκκλησίας κατηγορία ὑμῶν εἶναι πολὺ βαρεῖα καὶ πολὺ γενικὴ, ὥστε δὲν ἐδυνάμην νὰ ἀπαντήσω εἰς αὐτὴν δι' ὀλίγων στίχων· σεβόμενος τὰ μέγιστα τὸν ἱερατικὸν ὑμῶν χαρακτῆρα, δὲν ἐπέτρεψα εἰς ἐμαυτὸν νὰ ἀντιτάξω κατὰ

(α) Πρὸς Ῥωμ. ἡ. 38. 39.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τῆς ὑμετέρας ἀποφάνσεως ἁπλῆν τινα ἄρνησιν. Ὤφειλον νὰ στηρίξω εἰς ἀποδείξεις τὴν ἀντίρρησίν μου. Θέλω νομίσει ἑμαυτὸν εὐτυχῆ, πανιερώτατε, ἐὰν ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἐπαναγάγῃ ὑμᾶς εἰς αἰσθήματα δικαιότερα καὶ ἐπιεικέστερα, ὁποῖα ὀφείλετε καὶ πρὸς ἡμᾶς, ὡς καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους. Τὰ αἰσθήματα ταῦτα, ὑψηλὰ καθ' ἑαυτὰ ὄντα, καὶ ἐμπρέποντα μάλιστα εἰς λειτουργὸν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἔχουσι προσέτι καὶ τοῦτο τὸ πλεονέκτημα, ὅτι προσπελάζουσιν εἰς ἀλλήλας τὰς Ἐκκλησίας, αἵτινες ἦσάν ποτε φίλαι καὶ οὐδέποτε ἤθελον χωρισθῆ, εἰ ὁ ἔρως τῆς ἀληθείας καὶ ἡ ἀγάπη ὑπερίσχυον τοῦ ἀπλήστου πόθου τῆς ἐξουσίας καὶ τοῦ συμφέροντος.

» Δέξασθε, πανιερώτατε, ἵνα, ἐπόμενος ἀρχαίᾳ τινὶ καὶ σεβαστῇ συνηθείᾳ, ἣν ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία ὡς πολύτιμον διετήρησεν, ἐξαιτήσωμαι τὴν εὐλογίαν ὑμῶν καὶ ἀσπασθῶ τὴν ἀρχιερατικὴν ὑμῶν χεῖρα· αὕτη δὲ ἡ εὐλογησάτω με, ἡ ἀπωθησάτω με.

» Ἔχω τὴν τιμὴν, κ. τ. λ.

» Ἰ. ΒΑΣΙΛΕΙΕΦ,
» πρωτοϊερεὺς καὶ πνευματικὸς τῆς ἐν Παρισίοις ρωσσικῆς Πρεσβείας ».

(Ἐκ τῆς Χριστιανικῆς Ἑνώσεως Ἔτ. Β'. Ἀριθμ. 24.)

ΥΠΟΜΝΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΓΡΑΦΗΣ

ΕΝ ΤΗι ΡΩΣΣΙΚΗι ΕΚΚΛΗΣΙΑι.

Ἡ ρωσσικὴ Ἐκκλησία, ὡς πρὸς τὴν ἐξήγησιν τῶν Γραφῶν, ὡδηγεῖτο ὑπὸ τῶν Πατέρων τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας. Ὑπὲρ τοὺς ἓξ αἰῶνας αἱ μεταφράσεις τῶν παρὰ τῶν Πατέρων καταλειφθέντων ὑπομνημάτων τῆς ἱερᾶς Γραφῆς ἦσαν τὰ μόνα, περὶ ἃ ἠσχολοῦντο οἱ διδάσκαλοι τῆς ρωσσικῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὴν ἐξήγησιν τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ. Ἀλλ' αἱ ἀνάγκαι τοῦ χρόνου ἐβίασαν τοὺς ὑπηρέτας τοῦ Λόγου οὐ μόνον νὰ μεταφράζωσι τὰ τῶν ἁγίων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας ὑπομνήματα, ἀλλὰ καὶ νὰ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

συντάσσωσι δοκίμια ἰδίας ἑρμηνείας, πάντοτε συνῳδὰ πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς καθολικῆς ὀρθοδοξίας.

Ὁ ΑΓΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ (τὸ ἐπώνυμον Τουπτάλος) μητροπολίτης Ῥοστοβίας, ἐν τῷ κατ' ἰδίαν ὑπ' αὐτοῦ συνταχθέντι Χρονικῷ κατέλιπε πολλὰς ἐξαιρέτους ἑρμηνείας εἰς διάφορα χωρία τῆς ἱερᾶς Γραφῆς. Εἰς αὐτὸν τοῦτον ἀποδίδουσιν ἐπιτόμους *διασαφήσεις εἰς τοὺς Ψαλμούς*, καταχωρισθείσας ἐν τῷ περιθωρίῳ τῆς ἐν Κιέβῳ ἐκδόσεως τοῦ Ψαλτηρίου (1802.).

ΘΕΟΦΑΝΗΣ Ο ΠΡΟΚΟΠΟΒΙΤΖΣ, ἀρχιεπίσκοπος Νοβγορόδου, συνέγραψεν *ἑρμηνείαν εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ διδαχὴν περὶ τῶν μακαρισμῶν*, καὶ κατέλιπεν ἐν χειρογράφῳ *ἑρμηνείαν εἰς τὸν ρμ' Ψαλμόν*, καὶ προσέτι (ἀτελείωτον) εἰς τὸν προφήτην *Ἡσαΐαν*.

ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΣΙΝΤΟΡΟΒΣΚΙΟΣ, ἱερεὺς τοῦ νεοδμήτου τῶν παρθένων ἐν Πετρουπόλει μοναστηρίου τῆς Ἀναστάσεως, ἡρμήνευσε τὰ *τῶν Κυριακῶν καὶ ἑορτῶν Εὐαγγέλια*. Ἡ ἑρμηνεία αὕτη, κατ' ἔγκρισιν τῆς ἁγιωτάτης διοικούσης ἐν Ῥωσσίᾳ Συνόδου, ἐξεδόθη πρὸς χρῆσιν τῶν δημοτικῶν σχολείων, καὶ ἐχρησίμευεν ὡς κλασικὸν βιβλίον.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ Ο ΘΕΟΤΟΚΗΣ (1), ἀρχιεπίσκοπος Ἀστραχάνης, κατέλιπεν *ἑρμηνείαν τῶν κυριακῶν Εὐαγγελίων καὶ Ἀποστόλων*, μετὰ ἠθικῶν ὁμιλιῶν. Ἡ σαφήνεια, ἡ ἀκρίβεια καὶ ἡ ἁπλότης εἶναι τὰ ἐξαίρετα χαρακτηριστικὰ τῶν ἑρμηνειῶν τοῦ πανιερωτάτου Νικηφόρου.

ΤΥΧΩΝ ΣΚΟΛΟΒ, ἐπίσκοπος Βορονιέζης, κατέλιπεν ἐν ταῖς αὐτοῦ συγγραφαῖς ἑρμηνείας εἰς πολλὰ χωρία τῶν Ψαλμῶν καὶ εἰς ὁλοκλήρους Ψαλμούς.

ΓΑΒΡΙΗΛ ΠΕΤΡΟΒ, μητροπολίτης Νοβγορόδου, ἐξέδωκεν *ἑρμηνείας εἰς ἁπάσας τὰς καθολικὰς Ἐπιστολάς*. Μεταξὺ αὐτῶν ἡ *ἑρμηνεία εἰς τὴν πρώτην ἐπιστολὴν* τοῦ ἀποστόλου *Πέτρου* ἀνήκει εἰς τὸν πανιερώτατον *Τύχωνα Μαλίνιον*, ἀρχιεπίσκοπον Τβέρης. Αἱ ἑρμηνεῖαι τοῦ πανιερωτάτου Γαβριὴλ εἰς τοὺς τοῦ

(1) Ὁ εἰς Ἕλληνας μὲν τὸ γένος ἀνάγων, ἐν Ῥωσσίᾳ δὲ ἀρχιεπισκοπεύσας, καὶ ἐν Μόσχᾳ τὸ ζῆν ἐκμετρήσας.

Δημοσίου Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Εὐαγγελίου μακαρισμοὺς καὶ εἴς τινας τῶν Ψαλμῶν τοῦ Δαβὶδ μένουσιν ἐν χειρογράφοις.

ΑΠΟΔΑΩΣ ΜΠΑΪΜΠΑΚΟΒ, ἐπίσκοπος Ἀρχαγγελουπόλεως, ἀφιέρωσεν εἰς τὸν Θεὸν, τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν πατρίδα αὐτοῦ *ἑρμηνείας* εἰς τὰς τοῦ Παύλου *ἐπιστολὰς*, πρώτην πρὸς Κορινθίους, πρὸς Γαλάτας, Ἐφεσίους, Φιλιππησίους, Κολασσαεῖς, καὶ εἰς τὴν πρώτην πρὸς Θεσσαλονικεῖς, ἃς αὐτὸς παρέδιδεν ἐν τῇ ἐν Μόσχᾳ σλαβονικῇ, ἑλληνικῇ καὶ λατινικῇ ἀκαδημίᾳ κατὰ τὰ ἔτη 1784 καὶ 1785.

ΣΙΛΒΕΣΤΡΟΣ ΛΕΜΠΕΝΤΙΝΣΚΙΟΣ, ἀρχιεπίσκοπος Ἀστραχάνης, ἔγραψε *παραβολικὸν τοῦ Εὐαγγελίου*, εἴτε ἑρμηνείαν τῶν παραβολῶν, τῶν ἐν τῷ ἱερῷ Εὐαγγελίῳ ἀπαντωμένων, θεμελιουμένην ἐπὶ τῆς ἐξηγήσεως τῶν ἁγίων Πατέρων, μετ' ἐφαρμογῆς ψυχοσωτηρίων, ἁρμοδίων εἰς πᾶσαν παραβολὴν στοχασμῶν καὶ θεολογικῶν ἠθικῶν διδασκαλιῶν.

ΜΕΘΟΔΙΟΣ ΣΜΥΡΝΟΒ, ἀρχιεπίσκοπος Ψκόβης, ἀνεγίνωσκεν ἐν τῇ ἐν Μόσχᾳ ἀκαδημίᾳ *ἑρμηνείαν εἰς τὴν πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολήν*. Ἐν τῷ ἔργῳ δὲ τούτῳ ἐχειραγωγεῖτο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπὸ τῶν ἑρμηνειῶν τοῦ Χρυσοστόμου καὶ Θεοδωρήτου, ἔν τισι δὲ χωρίοις ὑπὸ τῶν συγγραμμάτων Βασιλείου τοῦ μεγάλου, Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ, Ἐπιφανίου, Ἀμβροσίου, Αὐγουστίνου, Θεοφυλάκτου, καὶ ἄλλων.

ΕΙΡΗΝΑΙΟΣ ΚΛΕΜΕΝΤΙΟΒΣΚΙΟΣ, ἀρχιεπίσκοπος Ψκόβης, ἰδίως ἠσχολήθη περὶ τὴν ἑρμηνείαν τῆς ἱερᾶς Γραφῆς. Καρποὶ δὲ τῶν πόνων αὐτοῦ ἔμειναν· α') αἱ *ἑρμηνεῖαι* εἰς τὰς τοῦ Παύλου *ἐπιστολὰς* πρὸς *Ῥωμαίους* καὶ πρὸς *Ἑβραίους*· β') *ἑρμηνεῖαι εἰς τοὺς δώδεκα μικροὺς προφήτας*, καὶ εἰς τὸν προφήτην *Δανιὴλ*, κατὰ τὸ ἑβραϊκὸν καὶ ἑλληνικὸν κείμενον, καὶ γ') *ἑρμηνεία εἰς τὸν Ψαλτῆρα*, κατ' ἀμφότερα τὰ κείμενα, ἐξαχθεῖσα ἐκ τῆς τοῦ Βελλαρμίνου ἑρμηνείας.

ΕΙΡΗΝΑΙΟΣ ΦΛΑΚΟΒΣΚΙΟΣ, ἐπίσκοπος Τζσιγιρίνης, συνέταξεν ἑρμηνείας εἰς πάσας τὰς ἐπιστολὰς τοῦ ἀποστόλου Παύλου· ἀλλ' ἐξ αὐτῶν ἐξεδόθησαν μόνον δύω, ἤγουν εἰς τὰς ἐπιστολὰς πρὸς Ῥωμαίους καὶ Γαλάτας· αἱ δὲ λοιπαὶ σώζονται ἐν χειρογράφοις.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΙΝΝΟΚΕΝΤΙΟΣ ΣΜΥΡΝΟΒ, ἐπίσκοπος Πενζένης, συνέγραψε δοκίμιον ἑρμηνείας εἰς τὸν πρῶτον καὶ δεύτερον Ψαλμόν.

ΦΙΛΑΡΕΤΟΣ ΝΤΡΟΖΝΤΟΒ, μητροπολίτης Μόσχας, χρηματίσας διευθυντὴς τῆς ἐν Πετρουπόλει πνευματικῆς ἀκαδημίας, συνέγραψε *σημειώσεις, ὁδηγούσας εἰς τὴν θεμελιώδη κατανόησιν τῆς βίβλου τῆς Γενέσεως*, καὶ προσέτι δοκίμιον ἑρμηνείας τοῦ ξγ' Ψαλμοῦ. Ἐκτὸς δὲ τούτου ἐν ταῖς Ὁμιλίαις καὶ τοῖς Λόγοις αὐτοῦ εὑρίσκεται σποράδην πλῆθος ἐξαιρέτων ἑρμηνειῶν εἰς διάφορα χωρία τῆς ἱερᾶς Γραφῆς.

ΦΙΛΑΡΕΤΟΣ ΑΜΦΙΘΕΑΤΡΟΒ, μητροπολίτης Κιέβου, ἐν εἴκοσιν Ὁμιλίαις εἰς τὸ πέμπτον, ἕκτον καὶ ἕβδομον κεφάλαιον τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ματθαίου ἐξέθηκεν ἑρμηνείαν τῆς ἐπὶ τοῦ ὄρους διδαχῆς τοῦ Σωτῆρος. Συνέγραψεν ὡσαύτως ἑρμηνείας εἰς τὴν βίβλον τῆς Ἐξόδου καὶ εἰς τὸν προφήτην Ἡσαΐαν· ἀλλ' αἱ ἑρμηνεῖαι αὐτοῦ μέχρι τοῦδε δὲν ἐξεδόθησαν.

Ὑπάρχουσι δὲ προσέτι σημειώσεις εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολὴν τοῦ πρωτοϊερέως Ἰωάνναν Σκβαρτσόβ· ἑρμηνεία τῆς ἐπιστολῆς τοῦ ἀποστόλου Παύλου πρὸς Γαλάτας, ὑπὸ τοῦ ἀρχιμανδρίτου Ἀγαθαγγέλου Σολοβιόβ. Ἐν δὲ χειρογράφοις εἶναι γνωσταί· ἑρμηνεία εἰς τὸν Ψαλτῆρα, συγγραφεῖσα κατὰ τὸ 1666 ἔτος ὑπὸ Ἀθανασίου Λιαυμπίμοβ, ὅστις ἐπὶ τέλους ἐχρημάτισε πρῶτος ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Χαβμογόρου· ἑρμηνεία εἰς τὸν προφήτην Ἰεζεκιὴλ, ὑπὸ Ἀμβροσίου Σερεμπρένικοβ, ἀρχιεπισκόπου Αἰκατερινοσλάβης· ἑρμηνεία εἰς τὸν εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην, ὑπὸ Ἀθανασίου Ζαρουτσκίου, πρωτοϊερέως τοῦ βορείου Νοβγοράδου· συμφωνία τῆς ἱερᾶς Γραφῆς καὶ ἑρμηνεία, ὑπὸ Θεοφυλάκτου Γορσκίου ἐπισκόπου Κολομένης· ἑρμηνευτικὸν δοκίμιον τῆς ἐπιστολῆς τοῦ ἀποστόλου Παύλου πρὸς Ἑβραίους, ὑπὸ Κυρίλλου Μπογοσλοβσκίου, ἀρχιεπισκόπου τῆς Κάμενετς-ποντόλης· καὶ εἴτι ἕτερον.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Η ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ ΟΜΟΝΟΙΑ.

Οταν λαός τις προσεγγίζῃ εἰς τὸν παντελῆ αὐτοῦ ὄλεθρον, προμηνύει τοῦτο εἰς τοὺς γείτονας αὐτοῦ διὰ τῆς ἐσωτερικῆς διχονοίας, δι' ἧς καθ' ἑαυτοῦ διχοστατεῖ. Τότε ἀναγγέλλει ὅτι εἶναι ἄξιος νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὴν δουλείαν διὰ φατριῶν, αἵτινες φροντίζουσι νὰ διασώσωσι τὸ ἴδιον ἑαυτῶν συμφέρον μᾶλλον, ἢ τὸ κοινόν· τότε πᾶσα οἰκογένεια ἀγωνίζεται νὰ ἀνυψώσῃ τὸν οἶκον αὐτῆς ὑπὲρ τὴν πόλιν, καὶ εἴπερ ἤθελεν ἀναγκαθῇ νὰ οἰκοδομήσῃ τοῦτον ἐπὶ τῶν ἐρειπίων αὐτῆς· τότε ἑκάστη πόλις, τὸ ἴδιον συμφέρον θηρεύουσα, ὀλιγωρεῖ τῆς τοῦ ὅλου τόπου εὐδαιμονίας· τότε ἕκαστον χωρίον ἀποβλέπει μᾶλλον πρὸς ἑαυτὸ, ἢ πρὸς τὴν ἐπαρχίαν· καὶ ἕκαστος οἰκογενειάρχης, προσηλωμένην ἔχων τὴν προσοχὴν ὅλην εἰς τὴν οἰκίαν ἢ τοὺς ἀγροὺς αὐτοῦ, ὀλίγον φροντίζει περὶ τῆς διατηρήσεως τῆς κοινότητος. Ἡ ἐκ τῆς ἀλαζονείας ἢ ἰδιοτελείας γεννωμένη αὕτη διχόνοια ἐπιφέρει τὴν κατάλυσιν τῶν πολιτειῶν, καὶ οἱ γείτονες, δραττόμενοι ταύτης τῆς εὐκαιρίας, γίνονται ἀπονώτερον κύριοι τῆς προχείρου ταύτης λείας.

Οὕτως ἀπωλέσθη ποτὲ ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ, ὃν ὁ Μωϋσῆς μάτην ἐξήγαγε τῆς αἰγυπτίας δουλείας· ἔπρεπε νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὸν ζυγὸν τῶν Βαβυλωνίων. Μάτην ἔπειτα συνετρίβη πάλιν ὁ ζυγὸς οὗτος· διότι ὑπὸ ἐσωτερικῶν στάσεων καὶ διχονοιῶν καταφθαρέντες οἱ Ἰσραηλῖται, ὑπέπεσον εἰς τὴν ἐξουσίαν τῆς Ῥώμης, καὶ ἡ ἄκρα Σιὼν καὶ ἡ ἱερὰ καὶ λαμπρὰ πόλις τῆς Ἱερουσαλὴμ ἀπετεφρώθησαν. Καὶ ὁ λαὸς δὲ οὗτος ἐπεκύρωσεν ἐξ οἰκείου παραδείγματος τὴν ἀμετάθετον ἀλήθειαν, ἣν διατρανοῖ ἡ παγκόσμιος ἱστορία, ὅτι σπανιωτέρα τῆς ἀνδρείας εἶναι πάντοτε ἡ σοφία, καὶ ὅτι εὐκολώτερον εἶναι νὰ ἐκπολεμήσῃ ὁ λαὸς τὴν αὐτονομίαν καὶ τὴν δόξαν αὐτοῦ, ἢ νὰ διατηρήσῃ ἐπὶ πολὺν χρόνον ἀμφότερα ταῦτα. Πόσον ἰσχυρὸς ἦτο ὁ Ἰσραὴλ διὰ τῶν ὅπλων ἐπὶ τοῦ βασιλέως Δαυΐδ! πόσον πλούσιος καὶ ἀκμαῖος διὰ τῆς φιλεργίας ἐπὶ τοῦ Σολομῶντος! Ἀλλ' ὁ πλοῦτος ἐγέννησε τὴν ἡδυπάθειαν, τὴν ἀλαζονείαν καὶ τὴν ἰσχυρογνωμοσύνην· ταῦτα δὲ, τὴν μεταξὺ τῶν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

φυλῶν διχόνοιαν. Αἱ φυλαὶ διεχωρίσθησαν ἀπ' ἀλλήλων· ἐμισήθησαν, καὶ δὲν ὤκνησαν νὰ χύσωσι τῶν συμπολιτῶν αὐτῶν τὸ αἷμα· κατεπάτησαν τοὺς νόμους· ἠθέτησαν τοὺς ὅρκους· προὐτίμησαν μᾶλλον νὰ κοινωνήσωσι μετὰ τῶν ἀλλοφύλων, ἢ νὰ διαμείνωσι μετ' ἀλλήλων ἡνωμέναι, καὶ ἐπελάθοντο τῆς αἰωνίου τοῦ Θεοῦ διαθήκης. Τότε ἀνέστη εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας προφήτης ὁ σοφὸς Ἡσαΐας, καὶ εἶπεν· « Ἐπένθησεν ἡ γῆ, καὶ ἐφθάρη ἡ » οἰκουμένη· ἐπένθησαν οἱ ὑψηλοὶ τῆς γῆς· ἡ δὲ ἠνόμησε διὰ » τοὺς κατοικοῦντας αὐτήν, διότι παρῆλθοσαν τὸν νόμον, καὶ » ἤλλαξαν τὰ προστάγματα διαθήκην αἰώνιον· διὰ τοῦτο ἀρὰ » ἔδεται τὴν γῆν, ὅτι ἡμάρτοσαν οἱ κατοικοῦντες αὐτήν· διὰ » τοῦτο πτωχοὶ ἔσονται οἱ ἐνοικοῦντες ἐν τῇ γῇ, καὶ καταλει- » φθήσονται ἄνθρωποι ὀλίγοι » (α).

Τοῦ μεγαλοφωνοτάτου προφήτου οἱ λόγοι οὗτοι ἐλαλήθησαν μὲν πρὸς τοὺς Ἰσραηλίτας, λαλοῦνται δὲ ἅμα καὶ πρὸς πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἰσχύουσιν ἔτι καὶ κατὰ τὸν σημερινὸν αἰῶνα ἐπὶ παντὸς λαοῦ. Αἱ καταιγίδες τῶν καιρῶν δὲν κατευνάσθησαν· οὔτε τὰ ὅπλα, οὔτε ἡ σύνεσις, οὔτε ὁ δόλος δύνανται νὰ σώσωσι τοὺς λαούς, ἐὰν μὴ ὑποστηρίζωσιν αὐτοὺς ἡ εὐσέβεια καὶ ἡ ὁμόνοια· ἐὰν πρὸς διατήρησιν τοῦ ὅλου μὴ θυσιάζῃ ἕκαστος τοὺς ἰδίους ἑαυτοῦ σκοπούς, τὰ ἴδια τέλη. Ἀλλ' ὁ Ἡσαΐας μάτην ἐλάλησε πρὸς τὰ ἐξημμένα πάθη· ἡ σοφία αὐτοῦ μωρία ἐφάνη εἰς τοὺς πικροὺς τῶν φατριῶν κορυφαίους· ἕκαστος φανταζόμενος ἑαυτὸν συνετώτερον τοῦ προφήτου, κατεφρόνησε τῆς κοινῆς εὐδαιμονίας τὰ ἁπλούστατα ἀξιώματα, καὶ εἰς οὐδὲν ἐλογίσθη τῶν παρελθόντων καιρῶν τὴν πεῖραν· διὰ τοῦτο οἱ Ἰουδαῖοι ἀπωλέσθησαν χωρὶς τίνος σωτηρίας ἐλπίδος.

Καθόλου πᾶν, ὅ,τι ἀποκτᾷς ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς θείας προνοίας, δὲν δύνασαι κατ' ἄλλον τρόπον νὰ διατηρήσῃς, εἰ μὴ διὰ τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς κοινῆς ὁμονοίας. Μάτην ἤθελες ἐπαναπαύεσαι εἰς τὴν ἰδέαν, ὅτι παρῆλθον οἱ κίνδυνοι· ὅτι ἡ φλὸξ τῶν ἀποστασιῶν ἐσβέσθη, ὅτι καιρὸν ἔχεις νὰ παραδοθῇς εἰς τὴν

(α) Ἡσ. κδ'. 4—7.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Πέρσους

εὐθυμίαν, νὰ διώξῃς τὸ συμφέρον, καὶ νὰ ἱκανοποιήσῃς τὰς ἐπιθυμίας σου· ἡ ἐκ τῶν ὅπλων προσγινομένη εὐδαιμονία εἶναι μεταβλητὴ καὶ ἄστατος· μία μόνη ἡμέρα, ἡ μικρά τις παράβλεψις, ἡ ἀπροσδόκητός τις ἄλλη περίστασις, εἶναι ἱκανὰ νὰ μεταβάλωσιν αἴφνης τοῦ ὅλου βασιλείου τὴν ὄψιν. Οὐαὶ δὲ εἰς τὸν παραδιδόντα ἑαυτὸν πρὸ τοῦ καιροῦ εἰς τὴν ἀσφάλειαν, καὶ εἰς τὸν ἐπαναστρέφοντα ἐπὶ τὴν παλαιὰν ἀλαζονείαν, τὴν τοσαύτης ἀπωλείας πρόξενον. Ὅ,τι ἡ ὁμόνοια μετὰ κόπου ᾠκοδόμησε, τοῦτο καταστρέφει εὐκόλως ἡ ἀρὰ τῆς διχονοίας, καὶ ὅ,τι συνάγει ἡ ὁμογνωμοσύνη, καταναλίσκει ἡ ἰδιοτέλεια.

Ὁ κίνδυνος λαοῦ τινος διαρκεῖ τοσοῦτον χρόνον, ἐφ' ὅσον καὶ ἡ δύναμις ἄλλου τινὸς λαοῦ, δυναμένου νὰ βλάψῃ αὐτόν· ἡ δὲ δύναμις τούτου αὐξάνει, ἐφ' ὅσον ἐλαττοῦται ἡ ἰσχὺς ἐκείνου· πᾶσαν δὲ ἰσχὺν ἐκμηδενίζει ἡ διχόνοια. Σπάνιον δὲ φαινόμενον εἶναι, ὅτι λαός τις ἐκινδύνευσε καὶ ἔσπευσεν εἰς τὸν ὄλεθρον διὰ τοῦτο μάλιστα, διότι ἐφώρμησαν κατ' αὐτοῦ στίφη καθυπέρτερα μετὰ στρατοῦ φοβεροῦ· ἐπειδὴ καὶ ὑποδεέστεροι λαοὶ ἐνίκησαν ἤδη πολλάκις ἰσχυροτέρους, ὁσάκις ἐνεψυχώθησαν ὑπὸ τῆς μόνης ἐκείνης θελήσεως, ἥτις ζωοποιεῖ πᾶσας τόπου τινὸς τὰς δυνάμεις· ἀλλ' ἡ διχόνοια, καὶ τὸ γνήσιον αὐτῆς τέκνον ἡ προδοσία, κατέλυσαν καὶ τὰς στερεωτέρας πολιτείας. Ὁ κίνδυνος διαρκεῖ τοσοῦτον, ἐφ' ὅσον ὑπάρχει ἡ ἰδιοτέλεια, ἥτις εὑρίσκεται πάντοτε πρόθυμος νὰ προδώσῃ τὰ κοινὰ πράγματα.

Ὅστις ἐπιθυμεῖ καὶ ἀγαπᾷ νὰ ἦναι λαοῦ τινος μέλος, ἄξιον τοῦ σεβασμοῦ ξένων ἐθνῶν· ὅστις ἐπιθυμεῖ καὶ ἀγαπᾷ νὰ ἔχῃ πατρίδα αὐτόνομον καὶ οὐδαμόθεν ἄλλοθεν τὴν ὕπαρξιν αὐτῆς λαμβάνουσαν· ὅστις ἐπιθυμεῖ καὶ ἀγαπᾷ νὰ διατηρήσῃ ἐνδόξως, ὅ,τι ἐνδόξως οἱ πατέρες αὐτοῦ κατέστησαν καὶ δι' αἱματηρῶν ἀγώνων ἀπέκτησαν· ὅστις ἐπιθυμεῖ καὶ σπουδάζει περὶ τὴν ἀπόλαυσιν οἰκιακῆς εὐδαιμονίας, τεθεμελιωμένης ἐπὶ τῆς τοῦ ὅλου λαοῦ εὐδαιμονίας· ἀνάγκη ἵνα ὁ τοιοῦτος σπουδάζῃ καθ' ὅλας αὐτοῦ τὰς δυνάμεις *περὶ τὴν σύστασιν τῆς κοινῆς ὁμοιολας καὶ τῆς ἀδιασείστου ὁμογνωμοσύνης.* Ἡ ὑποχρέωσις δὲ αὕτη ἐπιβάλλεται εἰς ἕκαστον· διότι ἐξ ἀνθρώπων ἑκάστων συντίθενται καὶ σχη-

ματίζονται αἱ οἰκογένειαι, αἱ κοινότητες, οἱ λαοί· ἕκαστος ὑποχρεοῦται εἰς τὴν προσπάθειαν ταύτην· διότι ἡ σοφία ἑκάστου ἰδίᾳ ἀποτελεῖ τὴν σοφίαν τοῦ λαοῦ καθόλου.

Διὰ ταῦτα λοιπὸν οὐδεὶς ὀφείλει νὰ καταφρονῇ ἑαυτοῦ καὶ τῶν δυνάμεων αὐτοῦ, λέγων· τί δύναμαι νὰ κατορθώσω ἐγὼ, ὅταν ἄλλοι ἄλλως φρονῶσι; πῶς νὰ χωρήσω μόνος ἐγὼ πρὸς τὸν ἐναντίον ῥέοντα χείμαῤῥον; εἰς τί ὠφελοῦσιν οἱ ἀγῶνές μου, ὅταν οἱ λοιποὶ ἀποβλέπωσι πρὸς τὸ ἴδιον αὐτῶν συμφέρον; Ἐὰν ἀποδυθῶ μόνος ἐγὼ εἰς τὸ στάδιον, κινδυνεύω νὰ ἀπολεσθῶ, καὶ χλευαζόμενος ὑπὸ τῶν ἄλλων, νὰ ἀκούσω τό· ἴδετε τὸν δεῖνα τοῦτον, ὅστις, ἵνα διαπρέψῃ, ἠθέλησε νὰ δείξῃ μέγα φιλόπατρι, ἀλλ' ἀπέτυχεν.—Ὁ λαλῶν οὕτως, προῦδωκεν ἤδη διὰ τὴν δειλίαν αὐτοῦ τὸ κοινὸν καλόν· διότι ὁ ἐκτιμῶν τοσοῦτον τὰς κρίσεις τῶν εὐτελῶν, ἀποκαθίσταται ἀνάξιος τῆς τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν χρηστῶν ἀνθρώπων ἐπιδοκιμασίας, θέλων νὰ καλύψῃ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ μοχθηρίαν διὰ τῆς τῶν ἄλλων χαμερπείας.

Ἔχε θάῤῥος, ἔσο χριστιανός· πράττε ὑπὲρ τοῦ λαοῦ σου, ὑπὲρ τῆς κοινότητός σου, ὅσα ἡ χριστιανικὴ διδασκαλία διατάττει σε νὰ πράττῃς· ἐργάζου ἀδιαλείπτως καὶ μετὰ σταθερότητος τὸ μόνον ἔργον, ὅπερ δύναται νὰ στερεώσῃ τὴν ὕπαρξιν τῆς πατρίδος σου, τὸ ἔργον δηλονότι τῆς μεταξὺ τῶν συμπολιτῶν σου ὁμονοίας. Ἤδη πολλάκις συνετός τις λόγος, ἐν καιρῷ εὐθέτῳ καὶ τόπῳ ἁρμοδίῳ ῥηθείς, ἐθαυματούργησε, καὶ πολλάκις σύντονόν τι παράδειγμα εἰς μίμησιν τὸ πλῆθος παρώτρυνε· διότι ἡ ἀλήθεια πείθει, τέλος, καὶ τὴν δεινοτάτην ἰσχυρογνωμοσύνην, καὶ πρὸς τὸ ὀρθὸν καὶ ὠφέλιμον οὐδεὶς ὑπάρχει ὁ ἀνθιστάμενος.

Ἐργάζου πᾶν, ὅ,τι συντείνει εἰς τὴν προαγωγὴν τῆς μεταξὺ τῶν πολιτῶν ὁμονοίας, καὶ αὐτὴ θέλει προαχθῆ, ὅταν ἐκβάλῃς τοῦ μέσου τὰ ἀναφυόμενα προσκόμματα.

Τὸ ἐπικινδυνωδέστατον εἶναι οὐχὶ σπανίως ἡ ζηλοτυπία καὶ ἡ δυσπιστία, αἵτινες γεννῶνται εὐκόλως μεταξὺ τῶν διαφόρων τῆς κοινωνίας τάξεων, μεταξὺ πόλεων καὶ κωμῶν, μεταξὺ ἀνταγωνιζομένων κοινοτήτων, καὶ μεταξὺ τῶν ἀρχηγῶν τῶν ἐχόντων εἰς τόπου τινὸς τὴν κυβέρνησιν διάφορα ἀξιώματα. Ἡ ἅμιλλα

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δὲ αὐτὴ μητέρα μὲν ἔχει τὴν ἐλεεινὴν τῆς ἰδιοτελείας ἀλαζονείαν· τέκνον δὲ, τὸν ὄλεθρον τῆς κοινῆς εὐδαιμονίας, ἥτις ἀπόλλυται οὕτω χάριν τῶν παθῶν μοχθηρῶν τινων ἀνθρωπαρίων. Ἀλλὰ σὺ, εἰ μὲν εἶσαι κεκλημένος εἰς τοῦτο, διάλλαξον τὰ διαφερόμενα μέρη· εἰ δὲ καὶ εἶναί σοι ἀδύνατον νὰ καταπραΰνῃς τῶν συμπολιτῶν σου τὴν μανίαν, δύνασαι τοὐλάχιστον, ὅπου ἔχεις ἐπιρροὴν, νὰ ἐλαττώσῃς τὰ κακὰ αὐτῆς ἀποτελέσματα· καὶ τοῦτο ἕκαστος πατὴρ, ἑκάστη μήτηρ δύναται νὰ ἐνεργήσῃ.

Πολλάκις ἡ μεταξὺ τῶν πολιτῶν διαίρεσις καὶ διχόνοια εἶναι ἔργον τῆς χαμερπεστάτης τῶν ἐπιτηδευμάτων ζηλοτυπίας· πολλάκις πρόξενος αὐτῆς εἶναι ἡ φιλοδοξία ὀλίγων, οἵτινες, ἵνα ἀποκτήσωσιν ἰσχὺν, ἐκείνους καταδιώκουσι καὶ συκοφαντοῦσι μετὰ χαιρεκάκου πονηρίας, τῶν ὁποίων φθονοῦσι τὴν γενικὴν ὑπόληψιν· πολλάκις δὲ τὴν τοιαύτην διχόνοιαν γεννᾷ μόνον παλαιά τις φιλοπρωτεία οἰκογενειῶν, τῶν ὁποίων ἑκάστη ἐπιθυμεῖ νὰ ἔχῃ τὴν προτίμησιν· ἢ καὶ πλεονεξία πολιτῶν τινων, ὀλίγον ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ καλοῦ συντελούντων, καὶ τὰ κοινὰ βάρη ἀσμένως εἰς ἄλλους ἐπιτιθέντων. Καὶ τίς δύναται νὰ ἐπαριθμήσῃ τὰς ἀναριθμήτους ὑποκεκρυμμένας πηγὰς, ἐξ ὧν ἀνεπαισθήτως ἀναβλύζει τῶν κοινωνιῶν καὶ τῶν λαῶν ἡ ἀπώλεια; Παρατήρει, ποῖα εἶναι τὰ κυριώτερα αἴτια τῆς μεταξὺ τῶν συμπολιτῶν σου διχονοίας καὶ τῆς ἀμοιβαίας δυσπιστίας καὶ ψυχρότητος, καὶ ἀπόκρουε ταῦτα λόγῳ καὶ ἔργῳ, καὶ νουθετῶν, καὶ γινόμενος σὺ αὐτὸς τὸ παράδειγμα.

Ἄλλο κώλυμα, εἰς ὃ προσκόπτει τῶν πολιτῶν ἡ ὁμόνοια, μάλιστα ἐπὶ τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, εἶναι ἡ ἰσχυρογνωμοσύνη τῶν θελόντων νὰ ἐπαναφέρωσι τὰ πράγματα εἰς ἣν εὑρίσκοντο τὸ πρότερον παλαιὰν κατάστασιν. Ἀλλὰ, πρὶν οἱ λαοὶ ἐπανακάμψωσιν ἐντελῶς εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἐκείνην τῆς πολιτείας διάταξιν, ὁποία ἦτο τὸ πάλαι, πᾶσα ἀποκατάστασις τῶν ἀρχαίων ἀτομικῶν προνομίων ἀποβαίνει ματαία. Ἡ ἐσωτερικὴ δὲ διάταξις ἑκάστης πολιτείας πρέπει νὰ κανονίζηται κατὰ τὰς ἐξωτερικὰς σχέσεις πρὸς τὰς περὶ αὐτήν· διότι κυρίως οὗτος εἶναι ὁ τρόπος, καθ' ὃν πολιτεία τις, ἡνωμένας ἔχουσα πάσας αὐτῆς τὰς δυνάμεις, δύ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ναται νὰ ἀντισταθῇ πρὸς τὰς λοιπάς. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ πανδαμάτωρ χρόνος κατέστρεψε τὰς ἀμοιβαίας τῶν λαῶν σχέσεις, τὰ δὲ πράγματα δὲν ἔμειναν τὰ αὐτά· οὐδεμία ἄρα πολιτεία δύναται νὰ διατηρήσῃ τοὺς ἀρχαίους θεσμοὺς, ἄνευ τοῦ κινδύνου τῆς ἀπωλείας.

Ὡς ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τῆς παιδικῆς αὐτοῦ ἡλικίας, ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς, καθ' ἣν ἤρχισε νὰ ἀναπνέῃ, ὑπόκειται εἰς ἀδιάλειπτον μεταβολὴν καὶ ἀνάπτυξιν τῶν δυνάμεων αὐτοῦ· ὡς ὁ παῖς δὲν ὁμοιάζει πλέον τὸ βρέφος, καὶ τὸν παῖδα ὁ νεανίας, καὶ ὁ ἀνὴρ τὸν νεανίαν, καὶ τὸν ἄνδρα ὁ γέρων· οὕτω διαφέρει ἑαυτοῦ καὶ ἕκαστος λαὸς κατὰ διαφόρους τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ ἐποχάς· διότι οὐδ' ἔτος παρέρχεται, ὅπερ νὰ μὴ ἐναποτυπώσῃ σαφῆ τῆς πορείας αὐτοῦ ἴχνη καὶ εἰς αὐτὸν τὸν ὑπερφυῆ καὶ τραχύτατον βράχον.

Ἡ δὲ ἀδιάλειπτος αὕτη τῶν λαῶν μεταβολὴ καὶ ἀνάπτυξις εἶναι ἔργον καὶ θέλημα τῆς θείας προνοίας· ὅθεν μάτην οἱ ἄνθρωποι ἤθελον σπουδάσει νὰ ἀφηνιάσωσι τοῦ καθολικοῦ καὶ αἰωνίου τούτου νόμου, τοῦ διέποντος τὸν κόσμον· διότι βιαία τις ἰσχυρογνωμοσύνη δύναται μὲν νὰ καταστρέψῃ τὸ ἐνεστὼς, ἀλλ' οὐχὶ καὶ νὰ ἀνακαινίσῃ τὸ ἤδη γεγηρακός· καὶ, ἐὰν ἀποκαταστήσωμεν τοὺς παλαιοὺς τύπους, δὲν ἀναγεννᾶται διὰ τοῦτο καὶ τὸ πνεῦμα τῶν παλαιῶν χρόνων· διότι ἐκεῖνοι, ἀσυμβίβαστοι ὄντες πρὸς τὸ νέον πνεῦμα καὶ τὰς νέας ἀνάγκας, ἀντὶ εὐεργετικῶν ἤθελον ἀποβῇ καταθλιπτικοί, καὶ ἤθελον σύρει εἰς ἀπώλειαν τοὺς λαούς.

Διὰ ταῦτα ἀγωνίζου νὰ συστήσῃς μεταξὺ τῶν συμπολιτῶν σου τὴν ὁμόνοιαν οὐχὶ πρὸς τὸ συμφέρον ἰδιαιτέρων φατρίας τινὸς ἐπιχειρήσεων, ἀλλὰ πρὸς διατήρησιν τῆς δημοσίας τῶν πραγμάτων τάξεως. Καὶ αὐτὰ τὰ δυσκολώτατα ἐπιχειρήματα ἀποκαθίστανται εὔκολα, ὅταν ἐπιχειρῶσιν αὐτὰ πολῖται, παροτρυνόμενοι ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ θάρρους καὶ τοῦ αὐτοῦ πατριωτισμοῦ.

Διατήρει τὴν ὁμόνοιαν πρὸς τὴν εἰς τὰς ἀρχὰς εὐπείθειαν καὶ ὑποταγήν. Αἱ ἀρχαὶ, ὑπὸ Θεοῦ καθεσταμέναι οὖσαι ἵνα ἐπαγρυπνῶσιν ὑπὲρ τῆς εὐδαιμονίας πάντων, καὶ παντὸς ἀγαθοῦ καὶ δικαίου ἀνθρώπου ἰσχυρῶς προστατεύωσι, τότε μόνον κρατύνονται;

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὅταν μετ' αὐτῶν συμπράττῃ ἡ ἐμπιστοσύνη καὶ ἡ ὁμόνοια τῶν πολιτῶν· τούναντίον δὲ, ἡ δύναμις αὐτῶν, ὅπου ἐμφιλοχωρεῖ τῶν ὑπηκόων ἡ διχόνοια, εἰς ἄπλῆν σκιὰν μετατρέπεται. Ἐὰν λοιπὸν τὸ κοινὸν καλὸν ἀπαιτήσῃ ἀναγκαίως θυσίαν τινὰ, σὺ, ὦ χριστιανὲ καὶ φίλε τῆς πατρίδος, σὺ πρῶτος κατασίγασον τοὺς γογγυσμοὺς τῶν ἐν τῇ πολιτείᾳ δυσηρεστημένων ὄντων· πρότρεψον αὐτοὺς νὰ βοηθήσωσι μετὰ προθυμίας τὴν πατρίδα, προσφέροντες τὴν περιουσίαν καὶ τὰς δυνάμεις αὐτῶν· δὸς σὺ πρῶτος τὸ παράδειγμα τοῦ κοινωφελοῦς φρονήματος ὑπὲρ τῆς πατρίδος, ἧς χάριν ὀφείλουσιν οἱ πάντες νὰ ἀπαρνηθῶσιν ἑαυτούς.

—ω—

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΑ.

—

Εἰς πένθος μέγα ἐβύθισεν ἡμᾶς κοινοποιηθεῖσα ἡ λυπηρὰ εἴδησις τοῦ θανάτου τοῦ πανοσιωτάτου ἀρχιμανδρίτου ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΚΑΕΟΠΑ. Τῇ ε τοῦ ἐνεστῶτος μαΐου μηνὸς ὁ πολυμαθὴς οὗτος ἀνὴρ, ὁ πρὸ τεσσάρων ἐτῶν σεβαστὸς ἡμῖν συνάδελφος χρηματίσας ἐν τῇ τοῦ πανεπιστημίου Ὄθωνος θεολογικῇ σχολῇ, ὁ ἀγαθὸς καὶ εἰλικρινὴς ἡμῶν φίλος, ὁ φιλόπονος συνεργάτης ἡμῖν εἰς τὴν τοῦ *Εὐαγγελικοῦ Κήρυκος* ἔκδοσιν, ἐξεδήμησε πρὸς Κύριον ἐν Κωνσταντινουπόλει, τῇ πατρίδι αὐτοῦ, μετὰ χρονίαν καὶ ἐπώδυνον νόσον, μόλις ἄγων τὸ πεντηκοστὸν τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ἔτος.

Πεπαιδευμένος ὢν ὁ ἀοίδιμος ἔνθεν μὲν τὸν ἕλληνα λόγον καὶ τὴν ἄλλην ἐγκύκλιον μάθησιν, ἔνθεν δὲ τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν ἱερὰν τῆς θεολογίας ἐπιστήμην, περὶ ἣν καὶ ἰδίως ἐσπούδασεν, ἐπαυξήσας τὰς ἐπιστημονικὰς αὐτοῦ γνώσεις ἐν τοῖς περιωνύμοις πανεπιστημίοις τῆς τε Λιψίας καὶ τοῦ Βερολίνου· εἰδήμων ἀρ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

χαίων τε καὶ νεωτέρων γλωσσῶν· δεινὸς περὶ τὴν τοῦ λόγου εὐφράδειαν καὶ καλλιέπειαν ἔν τε ταῖς ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ ἄμβωνος ὁμιλίαις καὶ τῇ συγγραφῇ, ἐκοσμεῖτο προσέτι καὶ ταῖς λαμπραῖς τῆς τε ἀνυποκρίτου εὐσεβείας καὶ τῆς ψυχῆς ἀγαθότητος ἀρεταῖς. Διὰ δὲ τὰ πολύτιμα ταῦτα προτερήματα ταχέως προσείλκυσεν εἰς ἑαυτὸν τὴν ἀγάπην καὶ τιμὴν πάντων τῶν ἐν τῇ Μεγάλῃ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ σεβασμιωτάτων ἀρχιερέων, καὶ τοῦ λοιποῦ ἱεροῦ κλήρου, καὶ τῶν ἄλλων τοῦ ἔθνους λογίων. Καὶ δὴ ὁ φιλόμουσος καὶ ἰσχυρὸς τῆς παιδείας προστάτης, ὁ μακαριώτατος τῶν Ἱεροσολύμων πατριάρχης Κύριλλος, τὸν πολυμαθῆ τοῦτον ἄνδρα δικαίως ἔκρινεν ἄξιον ἵνα διαπιστεύσῃ αὐτῷ τὴν διεύθυνσιν τῆς, ἣν ζήλῳ θεοφιλεῖ ἐν τῇ ἁγίᾳ πόλει ἀνήγειρε, μεγάλης τε καὶ χρησιμωτάτης σχολῆς, καὶ ἐπιτρέψῃ τῶν τε ἄλλων, καὶ μάλιστα τῶν ἐκκλησιαστικῶν μαθημάτων τὴν διδασκαλίαν. Καὶ τοῦτο μὲν τὸ ἐπίπονον καὶ σπουδαῖον ἔργον ἐπὶ ὀκταετίαν σχεδὸν εὐσυνειδήτως ἅμα καὶ εὐδοκίμως πάνυ ἐξεπλήρωσεν ὁ ἀοίδιμος· αὐτοῦ δὲ τὸ καλὸν ὄναμα ἡ φήμη δὲν ἐμέλλησε νὰ διασαλπίσῃ καὶ εἰς Ἑλλάδα. Ὅθεν καὶ πέμπεται πρὸς αὐτὸν ὑπὸ τῆς σεβαστῆς ἡμῖν Κυβερνήσεως ἔντιμος πρόσκλησις ἵνα ὡς τακτικὸς ἐν τῷ ἡμετέρῳ πανεπιστημίῳ καθηγητὴς καθίσῃ ἐπὶ τὴν τότε χηρεύουσαν διδασκαλικὴν τῆς δογματικῆς τε καὶ ἠθικῆς θεολογίας καθέδραν. Δέχεται εὐγνωμόνως τὴν πρόσκλησιν ὁ ζηλωτὴς τῆς εἰς τὰ θεῖα παιδεύσεως τῆς ἑλληνικῆς νεότητος ΚΛΕΟΠΑΣ, καὶ τῶν σοφῶν καὶ εὐσεβῶν αὐτοῦ διδαγμάτων μεταλαμβάνουσιν οἱ φοιτῶντες αὐτῷ ὅλον ἀκαδημαϊκὸν ἔτος (1856—1857), ἀσφαλῶς ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ ὁδηγούμενοι καὶ ἐπὶ τὴν πέτραν τῆς πίστεως στηριζόμενοι. Ἀλλ' ἀναγκάζεται ὁ φιλόπονος καθηγητὴς ὑπὸ δεινῆς ἐπελθούσης ἀσθενείας, ὑφ' ἧς καὶ πρότερον ἔπασχε, νὰ παραιτηθῇ ἀπὸ τῆς καθηγεσίας, καὶ νὰ μεταβῇ εἰς τὴν ἰδίαν πατρίδα πρὸς ἀνάῤῥωσιν· πλὴν ἀλλ' ὅμως ἐπὶ ματαίῳ· διότι τὸ νόσημα εἰς χρόνιον καὶ ἀνίατον μετατραπὲν καὶ δεινότερον γενόμενον, κατεπόνει αὐτὸν κατὰ μικρὸν ἐπὶ μᾶλλον, ἕως οὗ ἀπηνῶς καὶ τὸ νῆμα τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἔκοψε.

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Καὶ ὁ μὲν μακάριος ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΚΑΕΟΠΑΣ ἐξέλιπε τοῦ παρόντος βίου, τὸ κοινὸν πᾶσι τοῖς ζῶσιν ἀποτίσας χρέος· ὁ δὲ πρόωρος αὐτοῦ θάνατος *μετάμελον ἔλιπεν* εἰς τε τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ ἔθνος διὰ τὴν ἐκ τῆς πολλῆς αὐτοῦ παιδείας μεγάλην προσδοκωμένην ὠφέλειαν διά τε τῆς ἀπὸ στόματος διδασκαλίας καὶ τῆς συγγραφῆς· τῆς ὁποίας καὶ ταύτης σαφῆ ἔδωκεν εὐδοκιμήσεως δείγματα διὰ τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις γενομένης ἐκδόσεως (ἐν ἔτει 1855 εἰς τόμους δύο) τῆς *ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων Ἀνθίμου Ἑρμηνείας εἰς τοὺς ρ' Ψαλμοὺς τοῦ προφητάνακτος Δαβὶδ, ἧς προτέτακται βιογραφία τοῦ συγγραφέως καὶ εἰσαγωγὴ εἰς τὴν βίβλον τῶν Ψαλμῶν*, ὑπ' αὐτοῦ ἀμφότερα ταῦτα συγγραφέντα, καὶ διὰ πλείστων ἄλλων ἀξίων λόγου περὶ θεολογικῆς ὕλης πραγματειῶν, ἐν τῷ πρώτῳ ἔτει τοῦ ἡμετέρου ἐκκλησιαστικοῦ τούτου περιοδικοῦ συγγράμματος δεδημοσιευμένων.

Ἡμεῖς δὲ πενθοῦντες, φόρον ἀγάπης εἰς τὸ μνημόσυνον τοῦ ἀνδρὸς, ὡς συναδέλφου ἡμῖν καὶ συνεργάτου καὶ φίλου, τελοῦμεν τοῦτον· δέησιν ἀναπέμπομεν θερμὴν καὶ ἐγκάρδιον εἰς τὸν πανάγαθον Θεὸν, ἵνα τάξας τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν τόπῳ ἀναπαύσεως, καταξιώσῃ ποτὲ αὐτὴν, διὰ τὴν ὑπ' αὐτῆς μετὰ πίστεως καὶ ἀφοσιώσεως ἐκπλήρωσιν τοῦ καθήκοντος ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, καὶ τῆς θείας καὶ εὐκταίας ἐκείνης φωνῆς, τῆς ἐν Εὐαγγελίοις μακαριζομένης· *Εὖ, δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ· ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστὸς, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω· εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου σου.*

Αἰωνία σου ἡ μνήμη, ἀείμνηστε ΔΙΟΝΥΣΙΕ!

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΕΤΟΣ Ε'. ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ, ΤΗ 1 ΙΟΥΝΙΟΥ 1861. ΑΡΙΘ. 6.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΟΣ ΚΗΡΥΞ,

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ.

« *Κήρυξον τὸν λόγον* ».
Πρὸς Τιμόθ. Β'. δ'. 2.

ΠΕΡΙ ΣΙΒΥΛΛΩΝ,

ΚΑΙ ΙΔΙΩΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΙΣ ΗΜΑΣ ΔΙΑΣΩΘΕΙΣΗΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΤΩΝ ΧΡΗΣΜΩΝ ΑΥΤΩΝ (α).

Περὶ τῆς τοῦ ὀνόματος τῶν *Σιβυλλῶν* ἐτυμολογίας διάφοροι γνῶμαι φέρονται τῶν φιλολόγων καὶ κριτικῶν. Καὶ οἱ μὲν νομίζουσιν ὅτι παράγεται ἀπὸ τῆς ἑβραϊκῆς γλώσσης, παρὰ τὸ ῥῆμα *σαβὰλ* (λαμβάνειν), ἢ *σαβὰρ* (κομίζειν), ἢ παρὰ τὸ ὄνομα *βααλὰ*, σημαῖνον γυναῖκα ἐγγαστρίμυθον (β), προτιθεμένου ἐν ἀρχῇ τοῦ γράμματος *σ* (σίν)· οἱ δὲ εἰκάζουσιν ὅτι ἐσχηματίσθη ἀπὸ τῆς ἀραβικῆς ἢ ἐκ τοῦ *σαβὰλ* (καθιεροῦν, ἀφορίζειν εἰς χρῆσιν ἱερὰν), ἢ ἐκ τῶν *σὰβ* καὶ *ἀλωὰ*, δηλούντων *σκεῦος ἐκλεκτὸν τῷ Θεῷ*. Τινὲς δὲ καὶ ἀπὸ τῆς περσικῆς ἐπιχειροῦσι νὰ ἐτυμολογήσωσι τὴν λέξιν· διότι τὸ ζωδιακὸν σημεῖον τῆς παρθένου ὀνομάζεται ὑπὸ τῶν Ἀράβων καὶ Περσῶν ἀπὸ τοῦ στάχυος, ὃν φέρει ἐν χερσί, κατὰ συνεκδοχὴν *σουμβοὺλ* ἢ *συμβουλά*· ἕτεροι δὲ καὶ ἀπὸ τῆς λατινικῆς, ἐκ τοῦ ἐπιθέτου sibus, ὅπερ, ὡς δι-

(α) Ἡ ἡμετέρα αὕτη πραγματεία ἐδημοσιεύθη ἄλλοτε, πρὸ εἰκοσαετίας περίπου, ἐν τῷ Εὐρωπαϊκῷ Ἐρανιστῇ (ἐν Ἀθήναις, 1841. Τόμ. Γ'. Φυλλάδ. Δ' τοῦ Α' Ἔτους.)· νῦν δὲ μετατυποῦται ἐνταῦθα, ἐπιδιορθωμένη, χάριν τῶν τοῦ Εὐαγγελικοῦ Κήρυκος ἀναγνωστῶν.

(β) Βασιλ. Δ'. κή. 7.

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δάσκει ὁ Φῆστος, σημαίνει τὸ ὀξὺ καὶ θερμόν (α). Ἀλλ' ὅμως κατὰ τὴν πιθανωτέραν γνώμην τῶν ἀρχαιοτέρων καὶ πολλῶν τῶν νεωτέρων τὸ ὄνομα *Σίβυλλα* εἶναι ἑλληνικόν, σύνθετον ἐκ τῶν δύο λέξεων *θεὸς* καὶ *βουλὴ*, προφερομένων κατὰ τὴν αἰολικὴν διάλεκτον *σιὸς* καὶ *βυλὴ*, καὶ ἐμφαῖνον γυναῖκα ἢ παρθένον θεόπνευστον, ἀποκαλύπτουσαν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὰς βουλὰς τοῦ Θεοῦ (β). Ἐντεῦθεν τὸ ὄνομα τοῦτο ἑρμηνεύεται πολλάκις διὰ τοῦ *προφῆτις*· καὶ τοιαύτας προφήτιδας γυναῖκας ἀπαντῶμεν πολλὰς παρὰ τοῖς παλαιοῖς ἔθνεσι. Τὸ ἐν Δωδώνῃ ἀρχαιότατον μαντεῖον τῶν Ἑλλήνων, καὶ τὸ μαντεῖον τοῦ Διὸς Ἄμμωνος ἐν Αἰγύπτῳ καθιδρύθησαν, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἡροδότου, ὑπὸ γυναικῶν (γ), καὶ γυνὴ ἦτο ὁ ἐν Δελφοῖς διερμηνεὺς τοῦ Ἀπόλλωνος, ἡ Πυθία, ὡς εἶναι τοῖς πᾶσι γνωστόν. Καὶ παρὰ Γερμανοῖς ἀναφέρει ὁ Τάκιτος ὡς χρησμῳδοὺς καὶ ἴδιον ἐχούσας χάρισμα προφητείας δύο γυναῖκας, Αὐρινίαν καὶ Οὐελήδαν (δ).

(α) Περὶ τῶν ἐτυμολογιῶν τούτων ἴδε ἀκριβέστερον καὶ ἐκτενέστερον Fabricii Biblioth. Græc. Vol. I. 233. sq. ἔκδ. Harles.

(β) Οὐάρρων, ὁ πολυμαθὴς καὶ πολυγράφος τῶν Ῥωμαίων συγγραφεὺς (ἀποθανὼν τῷ 29 π. Χ.), ἀποδέχεται καὶ αὐτὸς, ὡς φαίνεται, ταύτην τὴν ἐτυμολογίαν, παρὰ Λακταντίῳ, de falsa religione, c. 6. « M. Varro, quo nemo un-» quam doctior, ne apud Græcos quidem, vixit, in libris rerum divina-» rum, quos ad C. Cæsarem pontificem maximum scripsit, dum de quin-» decimviris loqueretur, Sibyllinos libros ait non fuisse unius Sibyllæ, » sed appellari uno nomine Sibyllinos, quod omnes feminæ vates Sibyllæ » sunt a veteribus nuncupatæ; vel ab unius Delphici nomine, vel a con-» siliis Deorum enuntiandis; σιοὺς enim Deos, et consilium non βουλὴν, » sed βυλὴν appellabant Aeolico genere sermonis. Itaque Sibyllam dictam » esse quasi θεοβούλην ».

(γ) Ἡροδ. βιβλ. Β'. κεφ. 54. « Χρηστηρίων δὲ πέρι τοῦ τε ἐν Ἕλλησι καὶ τοῦ » ἐν Λιβύῃ τόνδε Αἰγύπτιοι λόγον λέγουσι· ἔφασαν οἱ ἱρέες τοῦ Θηβαίου Διὸς » γυναῖκας ἱρηίας ἐκ Θηβέων ἐξαχθῆναι ὑπὸ Φοινίκων· καὶ τὴν μὲν αὐτέων » πυθέσθαι ἐς Λιβύην πρηθεῖσαν, τὴν δὲ ἐς τοὺς Ἕλληνας· ταύτας δὲ τὰς γυ-» ναῖκας εἶναι τὰς ἱδρυσαμένας τὰ μαντήϊα πρώτας ἐν τοῖσι εἰρημένοισι ἔθνεσι ».

(δ) Tacit. de German. sit. et mor. c. 8. « Adeo, ut efficacius obligen-» tur animi civitatum, quibus inter obsides puellæ quoque nobiles impe-» rantur. Inesse quin etiam sanctum aliquid et providum putant; nec aut » consilia earum aspernantur, aut responsa negligunt. Vidimus sub divo » Vespasiano Veledam, diu apud plerosque habitam; sed et olim Au-

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καὶ καθόλου δὲ παρὰ τοῖς παλαιοῖς ἐπεκράτει μάλιστα ἡ ἰδέα, ὅτι ὅσαι τῶν γυναικῶν διέμενον ἐν τῷ βίῳ παρθένοι, εἶχον οἰκειοτέραν συνάφειαν πρὸς τὸ θεῖον, καὶ ἐκρίνοντο κατ' ἐξοχὴν τῶν ἐμπνεύσεων αὐτοῦ ἄξιαι (α).

Ὁ ἀρχαιότατος τῶν συγγραφέων, ὁ μνημονεύσας τῶν Σιβυλλῶν, εἶναι ὁ τὴν ε πρὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδα ἀκμάσας Ἐφέσιος φιλόσοφος Ἡράκλειτος, ἐξ οὗ τρεῖς μαρτυρίας ἐσημείωσεν ὁ Φαβρίκιος (β)· τὴν μὲν, παρὰ Πλουτάρχῳ (γ)· « Σίβυλλα μαινο-« μένῳ στόματι καθ' Ἡράκλειτον ἀγέλαστα καὶ ἀκαλλώπιστα » καὶ ἀμύριστα φθεγγομένη, χιλίων ἐτῶν ἐξικνεῖται τῇ φωνῇ διὰ » τὸν Θεόν »· — τὴν δὲ, παρὰ Κλήμεντι τῷ Ἀλεξανδρεῖ (δ)· « Ἡράκλειτος γὰρ οὐκ ἀνθρωπίνως φησὶν, ἀλλὰ σὺν Θεῷ μᾶλ-» λον Σιβύλλῃ πεφάνθαι »· — τὴν δὲ τρίτην, ἐν τῇ τελευταίᾳ τῶν ὑπὸ τὄνομα τοῦ Ἡρακλείτου φερομένων ἐπιστολῶν, τῇ πρὸς Ἑρμόδωρον· « Σίβυλλα ἐν πολλοῖς καὶ τοῦτο ἐφράσθη· Ἐξ Ἰάδος » χώρης ἥξει σοφὸς Ἰταλίηνσιν. Εἰ δέ σε πρὸ τοσούτου αἰῶνος, » Ἑρμόδωρε, ἡ Σίβυλλα ἐκείνη (ε), καὶ τότε ἦσθα ». — Μετὰ δὲ τὸν Ἡράκλειτον περὶ Σιβυλλῶν καὶ τῶν χρησμῶν αὐτῶν λόγον ποιοῦνται ὁ Ἀριστοτέλης, ὁ Πλάτων, καὶ πολλοὶ ἄλλοι τῶν ἐφεξῆς συγγραφέων, ὧν τὰ ῥεύματα διεσώθησαν εἰς ἡμᾶς. Ἀλλὰ μεγάλη παρ' αὐτοῖς ὑπάρχει ἡ διαφωνία περὶ τοῦ, πόσαι ἦσαν τὸν ἀριθμὸν αἱ προφήτιδες αὗται γυναῖκες, καὶ κατὰ ποίαν ἐποχὴν ἤκμασαν. Ὁ Πλάτων μίαν μόνην Σίβυλλαν ὀνομάζει, ἀλλὰ μὴ λέγων περὶ αὐτῆς πόθεν ἦτο (ς)· ὁ συγγραφεὺς τοῦ Περὶ

» riniam et complures alias venerati sunt, non adulatione, nec tanquam » facerent Deas ».

(α) Siehe Mœhler's Patrologie, herausgegeben von Dr. F. A. Reithmayr, (Regensburg, 1840) 1ter Bd. S. 944. f.

(β) Biblioth. Græc. Vol. I. 220. ἔκδ. Harles.

(γ) Περὶ τοῦ μὴ χρῆν ἔμμετρα τὴν Πυθίαν.

(δ) Στρωματ. Α'. κεφ. ιέ. §. 70.

(ε) Ἀναπλήρωσον· προὐγίνωσκεν, ἤ τι παρόμοιον.

(ς) Πλάτ. Φαῖδρ. §. 47. « Καὶ ἐὰν δὴ λέγωμεν Σίβυλλάν τε καὶ ἄλλους, ὅσοι » μαντικῇ χρώμενοι ἐνθέῳ, πολλὰ δὴ πολλοῖς προλέγοντες εἰς τὸ μέλλον ὤρθω-» σαν, μηκύνομεν ἂν, ἆθλα παντὶ λέγοντες ».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

θαυμασίων ἀκουσμάτων συγγράμματος, παρὰ τῷ Ἀριστοτέλει, ὁμιλεῖ περὶ τῆς Κυμαίας (α). Διόδωρος ὁ Σικελιώτης, περὶ τῆς Δελφικῆς, ἣν Δάφνην ἀποκαλεῖ, καὶ θυγατέρα λέγει οὖσαν τοῦ Τειρεσίου (β). Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασσεύς, ὁ Πλίνιος καὶ ὁ Ἰουβενάλις μιᾶς μόνον μνημονεύουσιν, ἀλλὰ δὲν ἔπεται ἐντεῦθεν ὅτι δὲν ἐγίνωσκον καὶ ἄλλας. Τρεῖς Σιβύλλας ἱστορεῖ ὁ Παυσανίας, τὴν Δελφικὴν, Ἡροφίλην καλουμένην, τὴν Κυμαίαν Δημώ, καὶ Σάββην τὴν Ἑβραίαν (γ)· τέσσαρας δὲ ὁ Αἰλιανός· ἀλλὰ κατά τινας προστίθενται εἰς ταύτας καὶ ἕτεραι ἕξ, ὥστε ἅπας αὐτῶν ὁ ἀριθμὸς ἀπαρτίζεται εἰς δέκα (δ). Καὶ δέκα τῷ ὄντι ἀριθμεῖ ὁ

(α) Ἀριστοτέλ. περὶ θαυμασ. ἀκουσμ. 98. « Ἐν Κύμῃ τῇ περὶ τὴν Ἰταλίαν » δείκνυταί τις, ὡς ἔοικε, θάλαμος κατάγειος τῆς χρησμολόγου, ἣν πολυχρονιω- » τάτην γενομένην παρθένον διαμεῖναί φασιν, οὖσαν μὲν Ἐρυθραίαν, ὑπό τινων » δὲ τὴν Ἰταλίαν κατοικούντων Κυμαίαν, ὑπὸ δέ τινων Μελάγκραιραν καλουμένην ».

(β) Βιβλιοθ. ἱστορικ. βιβλ. δ'. κεφ. 66. « Ἔπειθ' οἱ μὲν Ἐπίγονοι τὴν πόλιν » ἐλόντες, διήρπασαν, καὶ τῆς Τειρεσίου θυγατρὸς Δάφνης ἐγκρατεῖς γενόμενοι, » ταύτην μὲν ἀνέθεσαν εἰς Δελφοὺς κατά τινα εὐχὴν, ἀκροθίνιον τῷ θεῷ· αὕτη » δὲ τὴν μαντικὴν τοῦ πατρὸς οὐχ ἧττον εἰδυῖα, πολὺ μᾶλλον, ἐν Δελφοῖς δια- » τρίψασα, τὴν τέχνην ἐπηύξησε. Φύσει δὲ θαυμαστῇ κεχορηγημένη, χρησμοὺς » ἔγραψε παντοδαπούς, διαφόρους ταῖς κατασκευαῖς· παρ' ἧς φασι καὶ τὸν ποιη- » τὴν Ὅμηρον, πολλὰ τῶν ἐπῶν σφετερισάμενον, κοσμῆσαι τὴν ἰδίαν ποίησιν. » Ἐνθεαζούσης δ' αὐτῆς πολλάκις, καὶ χρησμοὺς ἀποφαινομένης, φασὶν ἐπικλη- » θῆναι Σιβύλλαν· τὸ γὰρ ἐνθεάζειν κατὰ γλῶσσαν ὑπάρχειν σιβυλλαίνειν ».

(γ) Παυσαν. Φωκικ. κεφ. ιϑ'. « Πέτρα δέ ἐστιν ἀνίσχουσα ὑπὲρ ταύτης· ἐπὶ » ταύτῃ Δελφοὶ στᾶσάν φασι ἅσαι τοὺς χρησμούς, ὄνομα Ἡροφίλην, Σιβύλλαν » δὲ ἐπικλῆσιν, τὴν πρότερον γενομένην· ταύτην ταῖς μάλιστα ὁμοίως οὖσαν ἀρ- » χαίαν εὕρισκον, ἣν θυγατέρα Ἕλληνες Διὸς καὶ Λαμίας τῆς Ποσειδῶνός φασιν » εἶναι, καὶ χρησμούς τε αὐτὴν γυναικῶν πρώτην ἅσαι, καὶ ὑπὸ τῶν Διβύων Σι- » βύλλαν λέγουσιν ὀνομασθῆναι... Τὸ δὲ ἔπος τὸ ἐς τὴν Μάρπησσαν, καὶ τὸν ποτα- » μὸν τὸν Ἀϊδωνέα, τοῦτο οἱ Ἐρυθραῖοι τὸ ἔπος ἀφαιροῦσιν ἀπὸ τῶν χρησμῶν· τὴν » δὲ ἐπὶ ταύτῃ χρησμοὺς κατὰ ταὐτὰ εἰποῦσαν ἐκ Κύμης, τῆς ἐν Ὀπικοῖς, εἶναι, » καλεῖσθαι δὲ αὐτὴν Δημώ, συνέγραψεν Ἡρόχορος, ἀνὴρ Κυμαῖος. Χρησμὰν δὲ » οἱ Κυμαῖοι τῆς γυναικὸς ταύτης ἐς οὐδένα εἶχον ἐπιδεῖξασθαι, λίθου δὲ ὑδρίαν » ἐν Ἀπόλλωνος ἱερῷ δεικνύουσιν οὐ μεγάλην, τῆς Σιβύλλης ἐνταῦθα κεῖσθαι » φάμενοι τὰ ὀστᾶ· ἐπεγράφη δὲ καὶ ὕστερον τῆς Δημοῦς. Παρὰ Ἑβραίοις τοῖς » ὑπὲρ τῆς Παλαιστίνης γυνὴ χρησμολόγος, ὄνομα δὲ αὐτῇ Σάββη· Βηρώσου δὲ » εἶναι πατρὸς καὶ Ἠρμάνθης μητρὸς φασι Σάββην· οἱ δὲ αὐτὴν Βαβυλωνίαν, ἕ- » τεροι δὲ Σιβύλλαν καλοῦσιν Αἰγυπτίαν ».

(δ) Αἰλιαν. ποικίλ. ἱστορ. βιβλ. ιϑ'. κεφ. 35. « Σίβυλλαι τέσσαρες, ἡ Ἐρυθραία,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Λακτάντιος, ἀκολουθῶν τὸν Οὐάρρωνα, καὶ ὁ ἀριθμὸς οὗτος φαίνεται ἐπικρατέστερος. Εἶναι δὲ αἱ ἑξῆς· πρώτη ἡ Περσὶς, ἡ Βαβυλωνία, ἡ Χαλδαία, ἡ καὶ Ἑβραία, Σάββη ἡ Σαμβήθη ὀνομαζομένη· δευτέρα, ἡ Λιβυκή· τρίτη, ἡ Δελφικὴ, ἡ ἐν Δελφοῖς γεννηθεῖσα, καὶ Δελφὶς καλουμένη· τετάρτη, ἡ κατὰ τὴν Ἰταλίαν Κιμμερία· πέμπτη, ἡ Ἐρυθραία· ἕκτη, ἡ Σαμία, ἧς τὸ κύριον ὄνομα Φυτώ· ἑβδόμη, ἡ Κυμαία μὲν τὸ γένος, τὸ δὲ ὄνομα Ἀμάλθεια, ἡ Ἡροφίλη, ἡ καὶ Ταράξανδρα, κατὰ δὲ τὸν Ῥωμαῖον ποιητὴν Οὐϊργίλιον, Δηϊφόβη· ὀγδόη, ἡ Ἑλλησποντία· ἐννάτη, ἡ Φρυγία· δεκάτη, ἡ Τιβουρτία, Ἀλβουναία λεγομένη (α).

Τούτων δὲ πασῶν ἡ περιφημοτάτη εἶναι ἡ ὑπὸ μὲν τῶν Ἑλλήνων Ἐρυθραία, ὡς ἐκ τῶν Ἐρυθρῶν τῆς Ἰωνίας οὖσα, προσαγορευθεῖσα, ὑπὸ δὲ τῶν Λατίνων Κυμαία (Cumana), ἀπὸ τῆς ἐν Ἰταλίᾳ Κύμης, εἰς ἣν ὕστερον μετέβη. Περὶ ταύτης διηγεῖται ὁ φιλόσοφος καὶ μάρτυς Ἰουστῖνος ὅτι ἐλέγετο ὑπό τινων καταγομένη ἐκ Βαβυλῶνος, καὶ θυγάτηρ οὖσα τοῦ ἱστοριογράφου τῶν Χαλδαίων Βηρωσσοῦ, ἔπειτα δ' ἐλθοῦσα εἰς Καμπανίαν, καὶ διδοῦσα ἐκεῖ τοὺς χρησμοὺς ἔν τινι πόλει καλουμένῃ Κουμᾷ· περιγράφει δὲ τὸ ἄντρον αὐτῆς καὶ τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἐχρησμοδότει, οὕτως (β)· « Ἔσται δὲ ὑμῖν ῥᾳδίως τὴν ὀρθὴν θεοσέβειαν ἐκ μέ» ρους παρὰ τῆς παλαιᾶς Σιβύλλης, ἔκ τινος δυνατῆς ἐπιπνοίας » διὰ χρησμῶν ἡμᾶς διδασκούσης, μανθάνειν ταῦθ', ἅπερ ἐγγὺς » εἶναι δοκεῖ τῆς τῶν προφητῶν διδασκαλίας. Ταύτην δὲ ἐκ μὲν » Βαβυλῶνος ὡρμῆσθαί φασι, Βηρωσσοῦ, τοῦ τὴν χαλδαϊκὴν ἱ» στορίαν γράψαντος, θυγατέρα οὖσαν, εἰς δὲ τὰ μέρη τῆς Καμ» πανίας οὐκ οἶδ' ὅπως διαβᾶσαν, ἐκεῖ τοὺς χρησμοὺς ἐξαγο» ρεύειν, ἔν τινι Κουμᾷ οὕτω καλουμένῃ πόλει, ἓξ σημείοις διε» στώσῃ βαΐων, ἔνθα τὰ θερμὰ τῆς Καμπανίας εἶναι συμβαίνει.

» ἡ Σαμία, ἡ Αἰγυπτία, ἡ Σαρδιανή. Οἱ δέ φασι καὶ ἑτέρας ἕξ, ὧν εἶναι καὶ τὴν » Κυμαίαν καὶ τὴν Ἰουδαίαν ».

(α) Lactant. de falsa relig. c. 6. — Παρβλ. Hieronym. contra Jovinian. l. I. c. 26. — Isidor. Hispaliens. Origg. l. VIII. c. 8. — Σουϊδ. ἐν λέξ. Σίβυλλα. — Σχολιαστ. Πλάτων. εἰς Φαῖδρον.

(β) Ἰουστῖν. Λόγ. παραινετικ. πρὸς Ἕλληνας. κεφ. 38.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βεροίας

» Ἐθεασάμεθα δὲ ἐν τῇ πόλει γενόμενοι καὶ τινα τόπον, ἐν ᾧ
» βασιλικὴν μεγίστην ἐξ ἑνὸς ἐξεσμένην λίθου ἔγνωμεν, πρᾶγμα
» μέγιστον καὶ παντὸς θαύματος ἄξιον, ἔνθα τοὺς χρησμοὺς αὐ-
» τὴν ἀπαγγέλλειν οἱ ὡς τὰ πάτρια παρειληφότες παρὰ τῶν
» ἑαυτῶν προγόνων ἔφασκον· ἐν μέσῳ δὲ τῆς βασιλικῆς ἐπεδεί-
» κνυον ἡμῖν πρεῖς δεξαμενὰς, ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἐξεσμένας λίθου, ὧν
» πληρουμένων ὕδατος, λούεσθαι αὐτὴν ἐν αὐταῖς ἔλεγον, καὶ
» στολὴν ἀναλαμβάνουσαν, εἰς τὸν ἐνδότατον τῆς βασιλικῆς βα-
» δίζειν οἶκον, ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἐξεσμένου λίθου, καὶ ἐν μέσῳ τοῦ
» οἴκου καθεζομένην ἐπὶ ὑψηλοῦ βήματος καὶ θρόνου, οὕτω τοὺς
» χρησμοὺς ἐξαγορεύειν. Ταύτης δὲ τῆς Σιβύλλης ὡς χρησμῳδοῦ
» πολλοὶ μὲν καὶ ἄλλοι τῶν συγγραφέων μέμνηνται, καὶ Πλά-
» των ἐν τῷ Φαίδρῳ· δοκεῖ δέ μοι τοῖς ταύτης χρησμοῖς ἐντυ-
» χὼν ὁ Πλάτων, τοὺς χρησμῳδοὺς ἐκθειάζειν· ἐώρα γὰρ τὰ ὑπ'
» αὐτῆς πάλαι προειρημένα ἔργοις πληρούμενα, καὶ διὰ τοῦτο
» θαυμάσας ἐν τῷ πρὸς Μένωνα λόγῳ, αὐταῖς λέξεσιν ἐπαινῶν
» τοὺς χρησμῳδοὺς, οὕτω γέγραφεν· Ὀρθῶς ἄρα ἂν καλοῖμεν
» θείους τε αὐτοὺς, οὓς δὴ νῦν λέγομεν χρησμῳδούς· οὐχ ἥκιστα
» φαῖμεν ἂν τούτους θείους εἶναι, καὶ ἐνθουσιάζειν ἐπίπνους ὄν-
» τας, καὶ κατεχομένους ἐκ τοῦ θεοῦ, ὅταν κατορθῶσι λέγοντες
» πολλὰ καὶ μεγάλα πράγματα, μηδὲν εἰδότες ὧν λέγουσι· σα-
» φῶς καὶ φανερῶς εἰς τοὺς Σιβύλλης ἀφορῶν χρησμούς. Αὕτη
» γὰρ οὐχ, ὥσπερ οἱ ποιηταὶ, καὶ μετὰ τὸ γράψαι τὰ ποιήματα
» εἶχεν ἐξουσίαν διορθοῦσθαι, καὶ ἐπιζέειν μάλιστα διὰ τὴν τῶν
» μέτρων ἀκρίβειαν, ἀλλ' ἐν τῷ τῆς ἐπιπνοίας καιρῷ τὰ τῆς
» προφητείας ἐπλήρου· παυσαμένης δὲ τῆς ἐπιπνοίας, ἐπέπαυτο
» καὶ ἡ τῶν εἰρημένων μνήμη. Τοῦτ' οὖν αἴτιον τοῦ μὴ πάντα
» τὰ μέτρα τῶν ἐπῶν τῆς Σιβύλλης σώζεσθαι· αὐτοὶ γὰρ ἐν τῇ
» πόλει γενόμενοι, παρὰ τῶν ποιητῶν μεμαθήκαμεν, τῶν καὶ
» τοὺς τόπους, ἐν οἷς ἐχρησμῴδει, ἡμῖν ὑποδειξάντων, καὶ φα-
» κόν τινα ἐκ χαλκοῦ κατεσκευασμένον, ἐν ᾧ τὰ λείψανα αὐ-
» τῆς σώζεσθαι ἔλεγον. Ἔφασκον δὲ μετὰ πάντων, ὧν διηγοῦν-
» το, καὶ τοῦτο, ὡς παρὰ τῶν προγόνων ἀκηκοότες, ὅτι οἱ ἐκ-
» λαμβάνοντες τοὺς χρησμοὺς, τηνικαῦτα ἐκτὸς παιδεύσεως ὄν-

» τες, πολλαχοῦ τῆς τῶν μέτρων ἀκριβείας διήμαρτον, καὶ ταύ-
» την ἔλεγον αἰτίαν εἶναι τῆς ἐνίων ἐπῶν ἀμετρίας, τῆς μὲν
» χρησμῳδοῦ, μετὰ τὸ πεπαῦσθαι τῆς κατοχῆς καὶ τῆς ἐπι-
» πνοίας, μὴ μεμνημένης τῶν εἰρημένων· τῶν δὲ ὑπογραφέων δι'
» ἀπαιδευσίαν τῆς τῶν μέτρων ἀκριβείας ἐκπεπτωκότων· διὰ
» τοῦτο τοίνυν τὸν Πλάτωνα, εἰς τοὺς τῆς Σιβύλλης ἀφορῶντα
» χρησμοὺς, περὶ τῶν χρησμῳδῶν τοῦτ' εἰρηκέναι δῆλον· ἔφη
» γὰρ οὕτως· Ὅταν κατορθῶσι λέγοντες πολλὰ καὶ μεγάλα
» πράγματα, μηδὲν εἰδότες ὧν λέγουσι ».

Καὶ ταῦτα μὲν ὁ ἱερὸς μάρτυς Ἰουστῖνος περὶ τῆς Ἐρυθραίας ἢ Κυμαίας Σιβύλλης. Ὁ δὲ Ἁλικαρνασσεὺς Διονύσιος ἱστορεῖ ὅτι πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Ῥώμης Ταρκύνιον ἦλθέ ποτε ἄγνωστός τις γυνὴ, προσφέρουσα εἰς ἀγορὰν ἐννέα βιβλία, περιέχοντα Σιβυλλιακοὺς χρησμούς· ἐπειδὴ δὲ ὁ βασιλεὺς διὰ τὴν αἰτουμένην μεγάλην τιμὴν ἠρνήθη τὴν ἀγοράν, ἡ γυνὴ ἔρριψεν ἐξ αὐτῶν τρία, καὶ πάλιν μετ' ὀλίγον ἄλλα τρία εἰς τὸ πῦρ καὶ κατέκαυσεν· τότ' ἐκεῖνος θαυμάσας τῆς γυναικὸς τὴν ἀπόφασιν, ἠγόρασε, κατὰ τὴν γνώμην καὶ τῶν οἰωνοσκόπων, τὰ περισωθέντα ἕτερα ἀντὶ τῆς πρώτης αἰτηθείσης τιμῆς, καὶ παρέδωκεν αὐτὰ, ὡς σπουδαιότατον χρηστήριον περὶ τῶν τῆς πολιτείας πραγμάτων, εἰς τὴν φυλακὴν δύο ἀνθρώπων, ὧν ὁ ἀριθμὸς μετὰ ταῦτα ηὐξήθη εἰς δέκα (ἐπὶ δὲ Σύλλα, μέχρι τῶν δεκαπέντε)· ἡ δὲ γυνὴ ἐκείνη ἔγεινε παραχρῆμα ἀφανής. Ἀλλ', ὅτε ἐκάη τὸ Καπιτώλιον καὶ ὁ ναὸς τοῦ Διὸς, συνεκάησαν καὶ τὰ Σιβύλλεια ταῦτα βιβλία μετὰ τοῦ ναοῦ, ἐν ᾧ ἐφυλάσσοντο (α). Μετὰ δὲ τὴν ἀνοικοδο-

(α) Διονύσ. Ἁλικαρνασ. ῥωμαϊκ. ἀρχαιολ. βιβλ. δ'. κεφ. 62. « Λέγεταί δέ τι
» καὶ ἕτερον ἐπὶ τῆς Ταρκυνίου βασιλείας πάνυ θαυμαστὸν εὐτύχημα τῇ Ῥω-
» μαίων ὑπάρξαι πόλει, εἴτε θεῶν τινος, εἴτε δαιμόνων εὐνοίᾳ δωρηθέν· ὅπερ οὐ
» πρὸς ὀλίγον καιρὸν, ἀλλ' εἰς ἅπαντα τὸν βίον πολλάκις αὐτὴν ἔσωσεν ἐκ με-
» γάλων κακῶν. Γυνή τις ἀφίκετο πρὸς τὸν τύραννον, οὐκ ἐπιχωρία, βίβλους
» ἐννέα μεστὰς Σιβυλλείων χρησμῶν ἀπεμπολῆσαι θέλουσα· οὐκ ἀξιοῦντος δὲ
» τοῦ Ταρκυνίου τῆς αἰτηθείσης τιμῆς πρίασθαι τὰς βίβλους, ἀπελθοῦσα τρεῖς
» ἐξ αὐτῶν κατέκαυσε· καὶ μετ' οὐ πολὺν χρόνον τὰς λοιπὰς ἐνέγκασα, τῆς αὐ-
» τῆς ἐπώλει τιμῆς· δόξασα δὲ ἄφρων τις εἶναι, καὶ γελασθεῖσα ἐπὶ τῷ τὴν αὐ-
» τὴν τιμὴν αἰτεῖν περὶ τῶν ἐλαττόνων, ἣν οὐδὲ περὶ τῶν πλειόνων ἐδυνήθη,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μὴν τοῦ Καπιτωλίου, τοῦ ὑπάτου Σκριβωνίου Κυρίωνος προτείναντος εἰς τὴν σύγκλητον νὰ ἀποκαταστήσῃ πάλιν τῶν Σιβυλλῶν τὰ ἔπη, ἐκέλευσεν ἡ σύγκλητος (ἐν ἔτει 677 ἀπὸ κτίσεως Ῥώμης) ἵνα δι' ἀποστελλομένων πρεσβευτῶν συλλεχθῶσιν ἐξ ἁπασῶν τῶν ἰταλικῶν καὶ ἑλληνικῶν πόλεων, καὶ κατ' ἐξοχὴν ἐκ τῶν Ἐρυθρῶν τῆς μικρᾶς Ἀσίας, πάντες οἱ σωζόμενοι Σιβύλλειοι στίχοι· οἵτινες καθαρθέντες ἀπὸ τῶν νομιζομένων ψευδῶν, ἐτέθησαν πάλιν, χίλιοι περίπου, ἐν τῷ νέῳ ναῷ τοῦ Καπιτωλίνου

» λαβεῖν, ἀπελθοῦσα, πάλιν τὰς ἡμισείας τῶν ἀπολειπομένων κατέκαυσε, καὶ » τὰς λοιπὰς τρεῖς ἐνέγκασα, τὸ ἴσον ἤτει χρυσίον. Θαυμάσας δὲ τὸ βούλευμα » τῆς γυναικὸς ὁ Ταρκύνιος, τοὺς οἰωνοσκόπους μετεπέμψατο, καὶ διηγησάμενος » αὐτοῖς τὸ πρᾶγμα, τί χρὴ πράττειν ἤρετο. Κἀκεῖνοι διὰ σημείων τινῶν μα- » θόντες ὅτι θεόπεμπτον ἀγαθὸν ἀπεστράφη, καὶ μεγάλην συμφορὰν ἀποφαίναν- » τες τὸ μὴ πᾶσας αὐτῶν τὰς βίβλους πρίασθαι, ἐκέλευσαν ἀπαριθμῆσαι τῇ γυ- » ναικὶ τὸ χρυσίον, ὅσον ἤτει, καὶ τοὺς περιόντας τῶν χρησμῶν λαβεῖν. Ἡ μὲν » οὖν γυνὴ τὰς βίβλους δοῦσα, καὶ φράσασα τηρεῖν ἐπιμελῶς, ἐξ ἀνθρώπων ἠ- » φανίσθη· ὁ δὲ Ταρκύνιος τῶν ἀστῶν ἄνδρας ἐπιφανεῖς δύο προχειρισάμενος, » καὶ δημοσίους αὐτοῖς δύο θεράποντας παραζεύξας, ἐκείνοις ἀπέδωκε τὴν τῶν » βιβλίων φυλακήν, ὧν τὸν ἕτερον Μάρκον Ἀτίλιον ἀδικεῖν τι δόξαντα περὶ τὴν » πίστιν, καὶ μηνυθέντα ὑφ' ἑνὸς τῶν δημοσίων, ὡς πατροκτόνον, εἰς ἀσκὸν ἐρ- » ράψας βόειον, ἔρριψεν εἰς πέλαγος. Μετὰ δὲ τὴν ἐκβολὴν τῶν βασιλέων ἡ » πόλις ἀναλαβοῦσα τὴν τῶν χρησμῶν προστασίαν, ἄνδρας τοὺς ἐπιφανεστάτους » ἀποδείκνυσιν αὐτῶν φύλακας, οἳ διὰ βίου ταύτην ἔχουσι τὴν ἐπιμέλειαν, στρα- » τειῶν ἀφειμένοι καὶ τῶν ἄλλων τῶν κατὰ τὴν πόλιν πραγματειῶν, καὶ δημο- » σίους αὐτοῖς παρακαθίστησιν, ὧν χωρὶς οὐκ ἐπιτρέπει τὰς ἐπισκέψεις τῶν χρη- » σμῶν τοῖς ἀνδράσι ποιεῖσθαι. Συνελόντι δ' εἰπεῖν, οὐδὲν οὕτω Ῥωμαῖοι φυ- » λάττουσιν, οὔτε ὅσιον κτῆμα, οὔτε ἱερὸν, ὡς τὰ Σιβύλλεια θέσφατα. Χρῶνται » δ' αὐτοῖς, ὅταν ἡ βουλὴ ψηφίσηται, στάσεως καταλαβούσης τὴν πόλιν, ἢ » δυστυχίας τινὸς μεγάλης συμπεσούσης κατὰ πόλεμον, ἢ τεράτων τινῶν καὶ » φαντασμάτων μεγάλων καὶ δυσευρέτων αὐτοῖς φανέντων, οἷα πολλὰ συνέβη. » Οὗτοι διέμειναν οἱ χρησμοὶ μέχρι τοῦ Μαρσικοῦ κληθέντος πολέμου, κείμενοι » κατὰ γῆς ἐν τῷ ναῷ τοῦ Καπιτωλίνου Διὸς, ἓν λιθίνῃ λάρνακι ὑπ' ἀνδρῶν » δέκα φυλαττόμενοι. Μετὰ δὲ τὴν τρίτην ἐπὶ ταῖς ἑβδομήκοντα καὶ ἑκατὸν ὀ- » λυμπιάσιν ἐμπρησθέντος τοῦ ναοῦ, εἴτ' ἐξ ἐπιβουλῆς, ὡς οἴονταί τινες, εἴτ' » ἀπὸ ταὐτομάτου, σὺν τοῖς ἄλλοις ἀναθήμασι τοῦ θεοῦ καὶ οὗτοι διεφθάρησαν » ὑπὸ τοῦ πυρός ». — Ὁ Οὐάρρων, καὶ κατ' αὐτὸν ὁ Λακτάντιος, θέλουσιν ὅτι ἡ γυνὴ, ἡ πωλήσασα εἰς τὸν Ταρκύνιον τὰ Σιβύλλεια βιβλία, ἦτο ἡ ἑβδόμη Σίβυλλα, ἡ Κυμαία, ἡ καλουμένη Δμάλθεια, ἡ κατ' ἄλλους Δημοφίλη, καὶ Ἱροφίλη. Lactant. de falsa relig. c. 6.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Διὸς κατὰ τὸν παλαιὸν τρόπον (α). Ἀλλ' ἐπειδὴ ὑπῆρχον πολλὰ ἀντίγραφα, καὶ ἕκαστος τῶν ἰδιωτῶν προσετίθη εἰς τὸ ἑαυτοῦ εἴ τι ἐνόμιζε πρὸς τούτους τοὺς στίχους σύμφωνον καὶ κατάλληλον, οἱ Ῥωμαῖοι, ἵνα διατηρήσωσι τὴν ἀρχαίαν τῶν Σιβυλλείων βίβλων ὑπόληψιν καὶ δόξαν, ἀπηγόρευσαν εἰς τοὺς ἰδιώτας ἐπὶ ποινῇ θανάτου νὰ φυλάττωσιν ἀντίγραφα. Ἡ ἀπαγόρευσις ὅμως αὕτη παρεβιάσθη πολλάκις· ὅθεν ὁ Αὔγουστος, ὅτε ἀνηγορεύθη ἀρχιερεὺς μέγιστος, ἀνανεώσας αὐτὴν, κατέκαυσεν ὑπὲρ τοὺς δισχιλίους τοιούτους στίχους, νομιζομένους νόθους, καὶ φυλάξας τοὺς γνησίους ἐντὸς δύο χρυσῶν κιβωτίων, ἔκρυψε τούτους ἐν τῷ ὑποβάθρῳ τοῦ Παλατινίου Ἀπόλλωνος. Ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς ὁ αὐτοκράτωρ Τιβέριος ἐξετάσας πάλιν ὕστερον, ἄλλους μὲν ἀπέῤῥιψεν, ἄλλους δ' ἐνέκρινε (β).

Καθόλου δὲ τὰ Σιβύλλεια βιβλία διὰ πολλοῦ χρόνου ἐτιμῶντο ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων τοσοῦτον, ὅσον καὶ οἱ χρησμοὶ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων· ἔτι δὲ καὶ ἐπὶ Αὐρηλιανοῦ, κατὰ τὴν γ' ἑκατονταετηρί-

---

(α) Lactant. αὐτόθ· « Fenestella, diligentissimus scriptor, de XViris » dicens, ait, restituto Capitolio, retulisse ad senatum C. Curionem Cos. » ut legati Erythras mitterentur, qui carmina Sibyllæ conquisita Romam » deportarent; itaque missos esse P. Gabinium, M. Octacilium, L. Vale- » rium, qui descriptos a privatis versus circa mille Romam deportarunt ». — καὶ de ira Dei, c. 22. « Fenestella vero etiam legatos Erythras a senatu » esse missos refert, ut hujus Sibyllæ carmina Romam deportarentur, et » ea consules Curio et Octavius in Capitolio, quod tunc erat, curante Q. » Catulo, restitutum, ponenda curarent ». — Διονύσ. Ἁλικαρνασ. αὐτόθι· « Οἱ » δὲ νῦν ὄντες, ἐκ πολλῶν εἰσι συμφόρητοι τῶν τόπων· οἱ μὲν, ἐκ τῶν ἐν Ἰτα- » λίᾳ πόλεων κομισθέντες· οἱ δ' ἐξ Ἐρυθρῶν τῶν ἐν Ἀσίᾳ, κατὰ δόγμα βουλῆς » ἀποσταλέντων πρεσβευτῶν ἐπὶ τὴν ἀντιγραφήν· οἱ δ' ἐξ ἄλλων πόλεων, καὶ » παρ' ἀνδρῶν ἰδιωτῶν μεταγραφέντες ».

(β) Δίων Κάσσ. ῥωμαϊκ. ἱστορ. βιβλ. νζ'. κεφ. 18. « Λόγιόν τέ τι ὡς καὶ Σι- » βύλλειον, ἄλλως μὲν οὐδὲν τῷ τῆς πόλεως χρόνῳ προσῆκον, πρὸς δὲ τὰ παρόντα » ᾀδόμενον, οὐχ ἡσυχῇ σφᾶς ἐκίνει· ἔλεγε γὰρ ὅτι·

» Τρὶς δὲ τριηκοσίων περιτελλομένων ἐνιαυτῶν,
» Ῥωμαίους ἔμφυτος ὀλεῖ στάσις ἀ Συβαρῖτις
» Ἀφροσύνα.

» Ὁ οὖν Τιβέριος ταῦτά τε τὰ ἔπη ὡς καὶ ψευδῆ ὄντα διέβαλε, καὶ τὰ βιβλία » πάντα, τὰ μαντεῖαν τινὰ ἔχοντα, ἐπεσκέψατο· καὶ τὰ μὲν ὡς οὐδενὸς ἄξια » ἀπέκρινε, τὰ δὲ ἐνέκρινε ».

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δα, ὁ πρῶτος τῶν βουλευτῶν Οὔλπιος Συλλανὸς προὔτεινεν εἰς τὴν σύγκλητον ἵνα περὶ τῆς ἐκβάσεως τοῦ μαρκομαννικοῦ πολέμου ἐρωτήσωσι τοὺς χρησμοὺς τῶν Σιβυλλῶν (α). Μέρος ὅμως τῆς τῶν Σιβυλλείων τούτων χρησμῶν ὑπαρχούσης συλλογῆς ἑκάη ἐπὶ Ἰουλιανοῦ τοῦ παραβάτου (τῷ 363)· καὶ πάντες δὲ ἐξηφανίσθησαν διόλου ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ὀνωρίου, ἐν ἔτει 399, διὰ τὴν ἑξῆς αἰτίαν. Πρὸ καιροῦ διεθρυλλεῖτο ἐν Ῥώμῃ προφητεία, καθ' ἣν ἡ χριστιανικὴ θρησκεία, τεθεμελιωμένη δῆθεν ἐπὶ τῶν μυστικῶν μαγειῶν τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, ἐπιστεύετο ὅτι δὲν ἤθελε διαρκέσει εἰ μὴ 365 ἔτη, μεθ' ἃ ἔμελλε πάντως νὰ καταλυθῇ. Ἡ προφητεία αὕτη προσεδοκᾶτο νὰ πληρωθῇ κατὰ τὸ 398, ὅπερ ἦτο κατά τινας τὸ 368 ἔτος ἀπὸ τῆς τοῦ Σωτῆρος ἀναλήψεως· ἀλλ' ὅμως ἡ χριστιανικὴ πίστις ἤκμαζε καὶ τότε ἐπίσης, ὡς καὶ πρότερον. Ἐκ ταύτης λοιπὸν τῆς τῶν ἐθνικῶν μοχθηρίας λαβὼν τὸ ἐνδόσιμον ὁ αὐτοκράτωρ Ὀνώριος, ἐκέλευσε τὸ ἑπόμενον ἔτος ἵνα καῶσι πάντα τῶν Σιβυλλῶν τὰ βιβλία· καὶ τοῦτο συνέβη ἐν ἔτει 399, ὅτε ὁ ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος, ἐν ᾧ ἐφυλάσσοντο, κατεδαφίσθη ἐκ θεμελίων (β). Πλὴν ἀλλὰ, καὶ ταύτης τῆς καταστροφῆς γενομένης, ἐλέγετο ἔτι πάντοτε καὶ εἰς τὸ μετέπειτα ὅτι σώζεται συλλογή τις τῶν βιβλίων τούτων, καὶ ὡς γνησία ἐπιστεύετο· οὕτως, ὅτε ὁ Βελισάριος, κατὰ τὰ μέσα τῆς ς' ἑκατονταετηρίδος, ἐπολιωρκεῖτο ἐν Ῥώμῃ ὑπὸ τῶν Γότθων, ἠθέλησάν τινες ἐκ δύο Σιβυλλείων στίχων νὰ προείπωσιν ὅτι ἡ πολιορκία θέλει διαρκέσει μόνον μέχρι τοῦ πέμπτου μηνός· ἀλλ' ἡ πρόῤῥησις δὲν ἐπληρώθη. Ἐν γένει δὲ ἡ ἑρμηνεία τῶν Σιβυλλείων χρησμῶν ἦτο λίαν αὐθαίρετος, μὴ ὑποβαλλομένη εἰς ὡρισμένους τινὰς κανόνας, ἢ τάξιν καὶ χρονολογίαν· ὅθεν καὶ τὴν σύγχυσιν ταύτην τῶν ὀνομάτων, τόπων καὶ χρόνων φαίνεται ὑπαινιττό-

(α) Vopisc. in vita Aurelian. c. 20. « Meministi P. C. me in hoc ordine » sæpe dixisse jam tum quum primum est Marcomannos erupisse, consu» lenda Sibyllæ decreta, utendum Apollinis beneficiis, inserviendum Deo» rum immortalium præceptis ».

(β) S. Augustin. de civitat. Dei, lib. XVIII. c. 53. 54.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μενος ὁ λόγος, ὅτι καὶ ὁ ἐλαφρότατος ἄνεμος ἐδύνατο νὰ σκορπίσῃ τῶν Σιβυλλείων βίβλων τὰ φύλλα (α).

Ἡ σωζομένη τὴν σήμερον συλλογή, ἡ περιέχουσα τὰς τῶν Σιβυλλῶν προφητείας εἰς στίχους ἑξαμέτρους ἑλληνικούς, δὲν εἶναι οὔτε ἡ ἀρχαία, ἡ γνωστὴ ἐν Ῥώμῃ ἀπὸ τοῦ Ταρκυνίου Σουπέρβου, οὔτε ἡ μικρὸν μετὰ τοὺς ἐμφυλίους πολέμους τοῦ Μαρίου καὶ Σύλλα γενομένη, ἀλλ' οὐδὲ ἡ ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου ἀναθεωρηθεῖσα καὶ ἐκκαθαρθεῖσα. Διαιρεῖται δὲ εἰς βιβλία ὀκτώ· ἐξ ὧν τὸ μὲν πρῶτον πραγματεύεται περὶ τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου, περὶ τῆς πτώσεως τοῦ Ἀδὰμ καὶ περὶ τοῦ κατακλυσμοῦ· τὸ δὲ δεύτερον, περὶ τῆς μελλούσης κρίσεως· τὸ δὲ τρίτον, περὶ τοῦ ἀντιχρίστου· τὸ τέταρτον, περὶ τῆς πτώσεως διαφόρων βασιλειῶν· τὸ πέμπτον, περὶ τῶν Ῥωμαίων μέχρι τοῦ καίσαρος Λουκίου Βήρου· τὸ ἕκτον, περὶ τοῦ βαπτίσματος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν τῷ Ἰορδάνῃ· τὸ ἕβδομον, περὶ τῆς πτώσεως ἐθνῶν τινων καὶ πόλεων· τὸ ὄγδοον, τέλος, περὶ τῆς δευτέρας τοῦ Χριστοῦ παρουσίας καὶ τῆς πτώσεως τῆς Ῥώμης. Ἡ δ' ἐν αὐτοῖς λαλοῦσα Σίβυλλα λέγει περὶ ἑαυτῆς ὅτι εἶναι νύμφη τοῦ Νῶε (γυνὴ ἑνὸς τῶν υἱῶν αὐτοῦ), διατρίψασα μετ' αὐτοῦ ἐν τῇ κιβωτῷ· ὅτι ἐκ Βαβυλῶνος ἦλθεν εἰς Ἑλλάδα, ὅπου καλεῖται ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων Ἐρυθραία, ἀναιδής· ὅτι ὑπό τινων λέγεται θυγάτηρ τῆς Κίρκης καὶ τοῦ Γνωστοῦ, καὶ ὀνομάζεται μαινομένη, ψεύστειρα· ἀλλ' αὐτὴ εἶναι ἡ μεγάλη προφῆτις τοῦ Θεοῦ, ὅστις ἀπεκάλυψεν αὐτῇ πάντα, τά τε παρελθόντα καὶ τὰ μέλλοντα (β). Εἰδικώτερον δὲ περι-

---

(α) Conversat. Lexicon, 10ter Bd. S. 219.

(β) Βιβλ. Α'. στίχ. 287—290.

« Ὦ γενεὴς ἕκτης πρῶτον γένος, ὦ μέγα χάρμα,
» ἧς ἔλαχον μετέπειθ', ὅτε δ' ἔκφυγον αἰπὺν ὄλεθρον,
» πολλὰ κλυδωνισθεῖσ' ἅμ' ἐμῷ πόσει καὶ διέρεσσιν,
» ἠδ' ἐκυρῷ θ' ἑκυρῇ, ὁμονύμφοισίν τε παθοῦσα ».

Βιβλ. Γ'. στίχ. 808 καὶ ἑξῆ.

« Ταῦτά σοι, Ἀσσυρίης Βαβυλώνια τείχεα μακρὰ
» οἰστρομανὴς προλιποῦσα, ἐς Ἑλλάδα πεμπόμενον πῦρ
» πᾶσι προφητεύουσα, Θεοῦ μηνίματα θνητοῖς,
» ὥστε προφητεῦσαί με βροτοῖς αἰνίγματα θεῖα,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

γράφει τὴν ἱστορίαν τῆς δημιουργίας καὶ τῶν πρώτων γενῶν, τὰ τοῦ Νῶε καὶ τοῦ κατακλυσμοῦ, τὴν νέαν φθορὰν, εἰς ἣν ὑπέκυψαν τὰ ἔθνη, τὴν σύστασιν τῶν μεγάλων τῆς Ἀσίας βασιλείων, τὴν κατάλυσιν αὐτῶν καὶ τὰ τῆς καταλύσεως ταύτης αἴτια· ἱστορεῖ τὰ συμβάντα εἰς πάσας σχεδὸν τὰς γνωστὰς φυλὰς, καὶ εἰς αὐτὰς τὰς ἀσήμους πόλεις τε καὶ νήσους· ἀναφέρει μάλιστα τὰ ἐν Φρυγίᾳ καὶ Μακεδονίᾳ, καὶ λεπτομερέστερον τὰ τῶν Ἑβραίων· προλέγει τὴν ἔλευσιν τοῦ Σωτῆρος, τὰ θαύματα καὶ τὰ πάθη αὐτοῦ, καὶ τοὺς διωγμοὺς, οὓς ἔμελλον νὰ ὑπομείνωσιν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· διηγεῖται μετὰ μεγίστης ἀκριβείας τὰς τύχας τῆς Ῥώμης καὶ τὰ περὶ τοῦ ἀντιχρίστου. Ἐν ταῖς προφητικαῖς δὲ ταύταις ἐξιστορήσεσιν ἀπαντῶνται σποράδην καί τινες διδασκαλίαι κατὰ τῆς εἰδωλολατρείας καὶ πολυθεΐας, περὶ ὑπάρξεως τοῦ ἑνιαίου Θεοῦ καὶ περὶ ἀρετῆς καὶ κακίας· ἐν δὲ τῷ ἡ βιβλίῳ (α) περιέχεται καὶ ἀκρόστιχον, οὕτινος τὰ ἀρκτικὰ γράμματα ἀποτελοῦσι τὰς λέξεις· *Ἰησοῦς Χριστὸς Θεοῦ Υἱὸς Σωτὴρ Σταυρός.*

Ὁ δὲ συγγραφεὺς τῆς μέχρι τοῦ νῦν σωζομένης ταύτης συλλογῆς τῶν Σιβυλλείων χρησμῶν εἶναι, κατὰ τὴν γνώμην πάντων

» Καὶ καλέουσι βροτοί με καθ' Ἑλλάδα πατρίδος ἄλλης,
» ἐξ Ἐρύθρης γεγονυῖαν, ἀναιδέα· οἱ δέ με Κίρκης
» μητρὸς καὶ Γνωστοῖο πατρὸς φήσουσι Σίβυλλαν,
» μαινομένην, ψεύστειραν· ἐπὴν δὲ γένηται ἅπαντα,
» τηνίκα μου μνήμην ποιήσετε, κοὐκέτι μ' οὐδείς
» μαινομένην φήσειε, Θεοῦ μεγάλην δὲ προφῆτιν·
» ὃς γὰρ ἐμοὶ δήλωσεν, ἃ πρὶν γενετῆρσιν ἐμοῖσιν,
» ὅσσα τε πρῶτ' ἐγένοντο, τά μοι Θεὸς ἐγκατέλεξε·
» τῶν μετέπειτα δὲ πάντα Θεὸς νόῳ ἐγκατέθηκεν,
» ὥστε προφητεύειν με τά τ' ἐσόμενα, πρό τ' ἐόντα,
» καὶ λέξαι θνητοῖς. Ὅτε γὰρ κατεκλύζετο κόσμος
» ὕδασι, καί τις ἀνὴρ μόνος εὐδοκίμητος ἐλείφθη,
» ὑλοτόμῳ ἐνὶ οἴκῳ ἐπιπλώσας ὑδάτεσσι
» σὺν θηρσὶ πτηνοῖσί θ', ἵν' ἐμπλησθῇ πάλι κόσμος·
» τοῦ μὲν ἐγὼ νύμφη καὶ ἀφ' αἵματος αὐτοῦ ἐτύχθην,
» τῷ τὰ πρῶτ' ἐγένοντο, τὰ δ' ἔσχατα πάντ' ἀπεδείχθη·
» ὥστ' ἀπ' ἐμοῦ στόματος τάδ' ἀληθινὰ πάντα λελέχθω ».

(α) Στίχ. 217—250.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Θεσσ

σχεδὸν τῶν ἐνδοξοτέρων κριτικῶν, μεταγενέστερος τῆς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ γεννήσεως, καὶ μάλιστα χριστιανὸς, ὅστις ἐρραψῴδησε τὰ πλεῖστα ἐκ τῶν θεοπνεύστων τῆς Καινῆς Διαθήκης βιβλίων, καὶ ἠθέλησεν οὕτω νὰ ἀποδώσῃ μεῖζον κῦρος καὶ ἰσχυροτέραν πίστωσιν εἰς τὴν τῆς χριστιανικῆς θρησκείας ἀλήθειαν, ὡς μαρτυρουμένην καὶ ὑπὸ συγγραμμάτων ἐθνικῶν. Στηρίζεται δὲ ἡ κρίσις αὕτη ἐπὶ τῶν ἑξῆς μάλιστα λόγων.

Α') Ἡ λαλοῦσα Σίβυλλα λέγεται ὅτι ἦτο σύγχρονος τῷ Νῶε καὶ τινος τῶν τριῶν αὐτοῦ παίδων γυνή· ἦτο ἄρα προγενεστέρα τοῦ Μωϋσέως· ἀλλ' ὁ Μωϋσῆς ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος καὶ ἀρχαιότατος προφήτης, καὶ οὔτ' ἐν τοῖς συγγράμμασιν αὐτοῦ, οὔτ' ἐν ἄλλῳ τινὶ τῶν κανονικῶν τῆς θείας Γραφῆς βιβλίων ἀπαντῶμεν ἴχνος τι, ὅπερ ἤθελεν ὁδηγήσει ἡμᾶς εἰς τοιαύτην παλαιοτέραν προφῆτιν· ἡ δὲ Σίβυλλα ἐγκωμιάζεται ὑπὸ τῶν ἐθνικῶν διὰ τὴν παρθενίαν καὶ τὸν ἄγαμον αὐτῆς βίον, ὧν ἕνεκα καὶ νομίζεται μάλιστα ὅτι ἔλαβε τὸ τῆς προφητείας χάρισμα (α).

Β') Ὁ συγγραφεὺς ἐξελέγχεται ὢν χριστιανὸς, ὅταν λέγῃ ὅτι κατάγεται ἀπὸ τῆς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ γενεᾶς (β).

Γ') Ὁ προφήτης Ἡσαΐας, οὗτινος ἡ φράσις τοῦ λόγου εἶναι οὕτω σαφὴς, ὥστε ὁ Ἱερώνυμος προτιμᾷ νὰ ὀνομάζῃ αὐτὸν εὐαγγελιστὴν μᾶλλον, ἢ προφήτην, δὲν περιγράφει ὅμως τοσοῦτον λεπτομερῶς τὸ τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως μυστήριον, ὅσον τὸ ὄγδοον τῶν Σιβυλλῶν βιβλίον· διότι ὁ μὲν Ἡσαΐας προλέγει καθόλου ὅτι ἡ παρθένος θέλει συλλάβει καὶ γεννήσει υἱὸν, ὃν μέλλει νὰ ὀνομάσῃ Ἐμμανουήλ (γ)· ἡ δὲ Σίβυλλα προφητεύει ἀκριβέστερον τοῦ προφήτου· διότι καὶ τὸ ὄνομα τῆς παρθένου ἐκείνης προ-

---

(α) Hieronym. contra Jovinian. lib. I. « Quid referam Sibyllas Erythræam » atque Cumanam, et octo reliquas? Nam Varro decem fuisse autumat, » quarum insigne virginitas est, et virginitatis præmium divinatio ».

(β) Βιβλ. Η', στίχ. 484. 485.

« Τοὔνεκ' ἄρ' ἡμεῖς, [ἐξ] ὁσίης Χριστοῖο γενέθλης
» οὐρανίης πεφυῶτες, ἐπικλεόμεσθα σύναιμοι ».

(γ) Ἡσ. ζ'. 14. « Ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ λήψεται, καὶ τέξεται υἱὸν, καὶ » καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ ».

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

φέρει, προαγορεύουσα αὐτὴν Μαρίαν, καὶ τὸ τοῦ ἀγγέλου δηλοῖ, τοῦ εὐαγγελισαμένου τὸ μυστήριον τῆς τοῦ Λόγου ἐνσαρκώσεως, καλοῦσα αὐτὸν Γαβριήλ· μνημονεύει δὲ καὶ τοῦ διαλόγου, τοῦ μεταξὺ τοῦ ἀγγέλου καὶ τῆς παρθένου Μαρίας, οὐδὲ παραλείπει τὴν ταραχὴν ταύτης πρὸς οὓς ἤκουσε παρὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος λόγους· ἀλλὰ καὶ βεβαιοῖ προσέτι ὅτι ἡ παρθενία τῆς θεομήτορος ἔμεινεν ἄφθορος ἐκ τοῦ τόκου (α).

Δ΄) Προλέγει ὅτι ὁ Χριστὸς γεννᾶται ἐν Βηθλεὲμ, ἔν τινι φάτνῃ· ὅτι καινοφανής τις ἀστὴρ προσκαλεῖ τοὺς μάγους εἰς προσκύνησιν αὐτοῦ (β)· καὶ, ὡσανεὶ εἶχεν, ὅτε ἔγραφε, τὰ ἱερὰ Εὐαγγέλια ὑπ' ὄψιν, ὁμιλεῖ περὶ τῶν θαυμάτων τοῦ Κυρίου, ἀναφέρων καὶ τὸ τοῦ πολυπλασιασμοῦ τῶν πέντε ἄρτων, καὶ λέγων τὸν ἀριθμὸν τῶν χορτασθέντων ἐξ αὐτῶν, καὶ πόσοι κόφινοι ἐπληρώθησαν

(α) Βιβλ. Η'. στίχ. 457—474.

« Ὑστατίοις δὲ χρόνοις χθὸν' ἀμείψατο, καὶ βραχὺς ἐλθὼν
» παρθένου ἐκ Μαρίας λαγόνων ἀνέτειλε νέον φῶς,
» οὐρανόθεν δὲ μολὼν, βροτέην ἐνεδύσατο μορφήν.
» Πρῶτα μὲν οὖν Γαβριὴλ σθεναρὸν δέμας ἀγνὸν ἐδείχθη·
» δεύτερα καὶ κούρην αὐτάγγελτος ἔννεπε φωνῇ·
» δέξαι ἀχράντοισι Θεὸν σοῖς, παρθένε, κόλποις.
» Ὣς εἰπὼν ἐπένευσε Θεὸς χάριν· ἡ δ' ἀεὶ κούρη
» (τὴν ἄρα τάρβος ὁμοῦ, θάμβος θ' ἕλεν εἰσαίουσαν),
» στῇ δ' ἄρ' ὑποτρομέουσα· νόος δέ οἱ ἐπτοίητο,
» παλλομένης κραδίης ὑπ' ἀγνώστοισιν ἀκουαῖς.
» Αὖθις δ' εὐφράνθη καὶ ἰάνθη κέαρ αὐδῇ,
» κουρίδιον δ' ἐγέλασσε, νέην δ' ἐρύθηνε παρειὴν,
» χάρματι τερπομένη, καὶ θελγομένη φρένας αἰδοῖ·
» καί οἱ θάρσος ἐπῆλθεν. Ἔπος δ' εἰςέπτατο νηδύν·
» σαρκωθὲν δὲ χρόνῳ, καὶ γαστέρι ζωογονηθὲν,
» ἐπλάσθη βροτέην ἰδέην, καὶ κοῦρος ἐτύχθη
» παρθενικοῖς τοκετοῖς· τόδε γὰρ μέγα θαῦμα βροτοῖσιν·
» ἀλλ' οὐδὲν μέγα θαῦμα Θεῷ πατρὶ καὶ Θεῷ υἱῷ ».

(β) Αὐτόθι, στίχ. 475—480.

« Τικτόμενον δὲ βρέφος ποτὲ δ' ἔπτατο γηθοσύνη χθών,
» οὐράνιος δ' ἐγέλασσε θρόνος, καὶ ἀγάλλετο κόσμος.
» Καινοφανὴς δὲ μάγοισι σεβάσθη θέσφατος ἀστὴρ·
» σπαργανωθὲν δὲ βρέφος δείχθη θεοπειθέσι φάτνῃ·
» καὶ Λόγου Βηθλεὲμ πατρὶς θεόκλητος ἐλέχθη
» βουτελάταις τε καὶ αἰγονόμοις καὶ ποιμέσιν ἀρνῶν ».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἄρτων (α). Διηγεῖται προεξέτι τοὺς κατὰ τὸ πάθος δοθέντας εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν κολάφους καὶ τὰ ἐμπτύσματα, τὴν χολὴν καὶ τὸ ὄξος, τὰ προσενεχθέντα εἰς σβέσιν τῆς δίψης αὐτοῦ, τὸν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ τεθέντα ἀκάνθινον στέφανον, τὴν σχίσιν τοῦ καταπετάσματος τοῦ ναοῦ, τὸ σκότος, ὅπερ κατὰ τὴν σταύρωσιν τοῦ Σωτῆρος ἐκάλυψε τὴν γῆν ἀπὸ ἕκτης ὥρας ἕως ἐννάτης, τέλος δὲ, τὸν θάνατον, τὴν τριήμερον ἀνάστασιν καὶ τὴν ἔνδοξον αὐτοῦ εἰς οὐρανοὺς ἀνάληψιν (β).

(α) Βιβλ. Α'. στίχ. 351—360.

« Καὶ τότε δὴ νοσεροὺς ἰήσεται, ἠδ' ἐπιμώμους
» πάντας, ὅσοι τούτῳ πίστιν ἐνὶ ποιήσονται.
» Βλέψουσι δέ τε τυφλοὶ, ἀτὰρ βαδίσουσί τε χωλοὶ,
» κωφοί τ' εἰσακούσουσι, λαλήσουσ' οὐ λαλέοντες·
» δαίμονας ἐξελάσει· νεκρῶν δ' ἐπανάστασις ἔσται·
» κύματα πεζεύσει· καὶ ἐρημαίῳ ἐνὶ χώρῳ
» ἐξ ἄρτων πέντε καὶ ἰχθύος εἰναλίοιο
» χιλιάδας κορέσει πέντε, τὰ δὲ λείψανα τούτων
» δώδεκα πληρώσει κοφίνους εἰς παρθένον ἀγνήν ».

Παρβλ. Βιβλ. ς'. στίχ. 13—15. Βιβλ. Π'. στίχ. 272—314.

(β) Βιβλ. Α'. στίχ. 362—384.

« Ἀλλ' ὁπόταν Ἑβραίοις ἤξῃ χόλος ὑψίστοιο
» οἰστρομανὴς, καὶ πίστιν ἐξ αὐτῶν ἐξαφελεῖται,
» οὐράνιον ὅτι παῖδα Θεοῦ διεσηλήσαντο·
» καὶ τότε δὴ κολάφους καὶ πτύσματα φαρμακόεντα
» Ἰσραὴλ δώσει μυσαροῖς ἐνὶ χείλεσι τούτῳ.
» Εἰς δὲ τὸ βρῶμα χολὴν καὶ εἰς πότον ὄξος ἄκρατον
» δυσσεβέως δώσουσι, κακῷ βεβολημένοι οἴστρῳ
» στήθεα καὶ κραδίην, ἀτὰρ ὄμμασιν οὐκ ἐσορῶντες,
» τυφλότεροι σπαλάκων, φοβερώτεροι ἑρπυστήρων
» θηρῶν ἰοβόλων, βαρέϊ πεπεδημένοι ὕπνῳ.
» Ἀλλ' ὅταν ἐκπετάσῃ χεῖρας καὶ πάντα μετρήσῃ,
» καὶ στέφανον φορέσῃ τὸν ἀκάνθινον, ἠδέ γε πλευρὰν
» νύξωσι καλάμοισιν, ὅτου χάριν ἐν τρισὶν ὥραις
» νὺξ ἔσται σκοτόεσσα πελώριος ἤματι μέσσῳ·
» καὶ τότε δὴ ναὸς Σολομώνιος ἀνθρώποισι
» σῆμα μέγα ἐκτελέσει, ὁπόταν Ἀϊδωνέος οἶκον
» βήσεται, ἀγγέλων ἐπανάστασιν τεθνειῶσιν.
» Αὐτὰρ ἐπὴν ἔλθῃ τρισὶν ἤμασιν εἰς φάος αὖθις,
» καὶ δείξῃ θνητοῖσι τύπον, καὶ πάντα διδάξῃ,
» ἐν νεφέλαις ἐπιβὰς εἰς οὐρανοῦ οἶκον ὀδεύσει,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ταῦτα δὲ πάντα, καὶ πολλὰ ἕτερα τούτοις ὅμοια, μαρτυροῦσι προφανῶς ὅτι τὰ τῶν Σιβυλλῶν βιβλία, ὡς ἔχομεν νῦν ταῦτα περισωζόμενα, ἐγράφησαν μεταγενέστερον, κατὰ χριστιανικὴν ἐποχήν, καὶ μάλιστα ὑπ' ἀνδρὸς χριστιανοῦ (α).

Περὶ δὲ τοῦ κύρους, τοῦ ἀποδιδομένου εἰς τοὺς χρησμοὺς τούτους ὑπὸ τῶν τῆς Ἐκκλησίας Πατέρων καὶ συγγραφέων, ἄξιον σημειώσεως εἶναι ὅτι, μετὰ τὰς προφητικὰς τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης γραφὰς καὶ τὰς κανονικὰς τῆς Καινῆς, οἱ κατὰ τὴν δ' καὶ γ' ἑκατονταετηρίδα Ἀπολογηταὶ εἰς οὐδεμίαν ἄλλην μαρτυρίαν προσέτρεχον οὕτω συχνάκις καὶ μετὰ τοσαύτης πεποιθήσεως πρὸς ἀντίρρησιν τῶν ἐθνικῶν, ὅσον εἰς τούτους. Ἐντεῦθεν δὲ συνάγεται ὅτι κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς Ἐκκλησίας ἐνομίζοντο γνήσιοι, καὶ μάλιστα ὡς ὅπλον τῆς χριστιανικῆς πίστεως, εὑρισκόμενον ὅμως εἰς χεῖρας τῶν ἐθνικῶν. Καὶ τοιαύτην λοιπὸν γνώμην ἔχοντες οἱ ἀρχαῖοι τῆς Ἐκκλησίας συγγραφεῖς περὶ τῶν χρησμῶν τῶν Σιβυλλῶν, ἀπεδέχοντο τὴν μαρτυρίαν αὐτῶν, καὶ μεγάλως αὐτοὺς ἐσέβοντο. Ὁ ἀποστολικὸς Πατὴρ Ἑρμᾶς μίαν τῶν Σιβυλλῶν ὑπολαμβάνει οὖσαν τὴν ὀφθεῖσαν αὐτῷ γραῖαν γυναῖκα (β). Κλήμης, ὁ ἐπίσκοπος Ῥώμης, τιμᾷ, ὡς φαίνεται, τὰς Σιβύλλας, ὅσον καὶ τὰς κανονικὰς τῆς θείας Γραφῆς βίβλους (γ).

» καλλείψας κόσμῳ εὐαγγελίης διάθημα ».

Παρβλ. Βιβλ. ς'. στίχ. 21—28. Βιβλ. Η'. στίχ. 287—323.

(α) Ἴδε Aug. Calmet, Dictionnaire histor. crit. chronolog. etc. de la Bible Tom. III. p. 550. suiv. — Ἐκ τῶν νεωτέρων δὲ κριτικῶν ὁ μὲν Κασωβὼν, Σκαλίγηρος, Βλονδῆλος καὶ ἄλλοι, συγγραφέα αὐτῶν εἰκάζουσι τὸν αἱρετικὸν Μοντανόν· ὁ δὲ Ὑέτιος, τοὺς Γνωστικούς· ὁ δὲ Καβέος, τοὺς Ἀλεξανδρινοὺς χριστιανούς· ὁ δὲ Γρότιος γνωματεύει ὅτι συνετάχθησαν μὲν πρῶτον ὑπὸ Ἰουδαίων, ἐνοθεύθησαν δ' ἔπειτα ὑπὸ χριστιανῶν· τέλος δὲ, ὁ Γερχ. Ἰωάν. Οὐόσσιος παραδέχεται πολλοὺς κατὰ διαφόρους ἐποχὰς συγγραφεῖς τῶν Σιβυλλείων χρησμῶν. Gieseler Lehrb. der. Kirchengesch. Iter Bd. S. 186. γ. (Ἔκδοσ. γ'. Bonn 1831.)

(β) Herm. Pastor, l. 1. Vis. 2. n. 4. « Revelatum autem est mihi, fra
» tres, dormienti a juvene speciose et dicente mihi ; anum illam, a qu
» accepisti libellum, quam putas esse ? Et ego dixi ; Sibyllam. Erras, in
» quit, non est ».

(γ) Παρ' Ἰουστίνῳ τῷ μάρτ. Ἀποκρίσ. πρὸς τοὺς ὀρθοδοξ. ἐν Ἐρωτήσ. οὗ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ὁ ἱερὸς μάρτυς καὶ φιλόσοφος Ἰουστῖνος λέγει ὅτι ἡ ἀνάγνωσις τῶν Σιβυλλῶν ἦτο ὑπὸ τῆς ἐθνικῆς ἐξουσίας ἀπηγορευμένη ἐπὶ ποινῇ θανάτου, ἀλλὰ διὰ τοῦτο δὲν ἀπετρέποντο οἱ χριστιανοὶ καὶ αὐτοὶ νὰ ἀναγινώσκωσι καὶ εἰς τοὺς ἐθνικοὺς νὰ παρέχωσι τὰ βιβλία πρὸς ἀνάγνωσιν (α). Θεόφιλος, ὁ Ἀντιοχείας ἐπίσκοπος, συναριθμεῖ τὰς Σιβύλλας μετὰ τῶν τῆς ἁγίας Γραφῆς προφητῶν, καὶ πολλοὺς ἐξ αὐτῶν στίχους ἀντιγράφει (β). Συχνοτέρα δὲ χρῆσις τῶν Σιβυλλείων βιβλίων γίνεται παρὰ Κλήμεντι τῷ Ἀλεξανδρεῖ· ὄχτις οὐχὶ μόνον μνημονεύει αὐτῶν ἐπίσης μετὰ μεγάλου σεβασμοῦ (γ), ἀλλὰ καὶ βεβαιοῖ ὅτι ὁ ἀπόστολος Παῦλος (ἀγνοοῦμεν ποῦ) παρέπεμπεν ἐνίοτε εἰς αὐτὰ τοὺς ἐθνικούς (δ). Τέλος δὲ, ὁ Λακτάντιος ἕκαστον σχεδὸν ἄρθρον τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ ὑποστηρίζει διὰ τοῦ κύρους τῶν Σιβυλλῶν, καὶ ὑπερασπίζει τὸ γνήσιον αὐτῶν κατὰ τῶν τὰ ἐναντία φρονούντων (ε). Ἀλλ' ὁ Ὠριγένης, ἐν τῇ ἀνασκευῇ αὐτοῦ πρὸς τὸν ἐπικούρειον φιλόσοφον Κέλσον, οὐχὶ μόνον λέγοντα ῥητῶς ὅτι οἱ χρησμοὶ οὗτοι εἶναι νόθοι, καὶ πολλαὶ βλασφημίαι παρεισέφρησαν εἰς αὐτοὺς (ς), ἀλλὰ καὶ κατηγο-

---

« Ἐκ τῆς παρούσης καταστάσεως τὸ τέλος ἐστὶν, ἡ διὰ τοῦ πυρὸς κρίσις τῶν ἀ» σεβῶν, καθά φασιν αἱ γραφαὶ προφητῶν τε καὶ ἀποστόλων, ἔτι δὲ καὶ τῆς Σι» βύλλης, καθὼς φησιν ὁ μακάριος Κλήμης ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῇ ».

(α) Ἰουστῖν. Ἀπολογ. Β' ὑπὲρ χριστιαν. κεφ. 20. « Κατ' ἐνέργειαν δὲ τῶν » φαύλων δαιμόνων θάνατος ὡρίσθη κατὰ τῶν τὰς Ὑστάσπου ἢ Σιβύλλης ἢ τῶν » προφητῶν βίβλους ἀναγινωσκόντων, ὅπως διὰ τοῦ φόβου ἀποστρέψωσιν ἐν» τυγχάνοντας τοὺς ἀνθρώπους τῶν καλῶν γνῶσιν λαβεῖν, αὐτοὶς δὲ βουλεύοντας » κατέχωσιν· ὅπερ εἰς τέλος οὐκ ἴσχυσαν πρᾶξαι· ἀφόβως μὲν γὰρ οὐ μόνον ἐν» τυγχάνομεν αὐταῖς, ἀλλὰ καὶ ὑμῖν, ὡς ὁρᾶτε, εἰς ἐπίσκεψιν φέρομεν, ἐπιστά» μενοι πᾶσιν εὐάρεστα φανήσεσθαι· κἂν ὀλίγους δὲ πείσωμεν, τὰ μέγιστα κερ» δήσαντες ἐσόμεθα ».

(β) Θεόφιλ. πρὸς Αὐτόλυκ. βιβλ. Β'. κεφ. 3. 31. 36.

(γ) Κλήμ. Ἀλεξανδρ. Προτρεπτ. πρὸς Ἕλλην. κεφ. 2. §. 27. κεφ. 4. §. 30. 54. καὶ ἀλλαχοῦ.

(δ) Στρωματ. Ϛ'. κεφ. Ϛ'. §. 42. 43. « Δηλώσει πρὸς τῷ Πέτρου κηρύγματι ὁ » ἀπόστολος λέγων Παῦλος· Λάβετε καὶ τὰς ἑλληνικὰς βίβλους, ἐπίγνωτε Σι» βύλλαν, ὡς θηλοῖ ἕνα Θεὸν καὶ τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι, καὶ τὸν Ὑστάσπην λα» θόντες, ἀνάγνωτε, καὶ εὑρήσετε πολλῷ τηλαυγέστερον καὶ σαφέστερον γεγραμ» μένον τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ ».

(ε) Lactant. de falsa relig. c. 6. — de vera sapient. c. 15.

(ς) Ὠριγέν. κατὰ Κέλσ. βιβλ. Ζ'. σελ. 368. « Ὑμεῖς δὲ κἂν Σίβυλλαν, ᾗ

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ρούντα χριστιανῶν τινων, ὡς μεταχειριζομένων τὰς Σιβύλλας, καὶ διὰ τοῦτο Σιβυλλιστὰς αὐτοὺς χλευαστικῶς ἀποκαλοῦντα, οὕτως ἐπιπολαίως παρατρέχει ταύτην τὴν κατηγορίαν, ὥστε μαρτυρεῖ προφανῶς ὅτι, τὸ κατ' αὐτὸν, βραχυτάτην, ἢ οὐδεμίαν ἀξίαν ἀπέδιδεν εἰς αὐτάς (α). Τὸ αὐτὸ εἰκάζομεν καὶ περὶ τοῦ αὐτοκράτορος μεγάλου Κωνσταντίνου, ὅταν ἀκούωμεν αὐτοῦ λέγοντος· « Ἀλλ' οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἀπιστοῦσι, καὶ ταῦθ' ὁμολο» γοῦντες Ἐρυθραίαν γεγενῆσθαι Σιβύλλαν μάντιν· ὑποπτεύουσι » δέ τινα τῶν τῆς ἡμετέρας θρησκείας, ποιητικῆς μούσης οὐκ ἄ» μοιρον, τὰ ἔπη ταῦτα πεποιηκέναι, νοθεύεσθαί τε αὐτὰ, καὶ » Σιβύλλης θεσπίσματα εἶναι λέγεσθαι, ἔχοντα βιωφελεῖς γνώ» μας, τὴν πολλὴν τῶν ἡδονῶν περικοπτούσας ἐξουσίαν, καὶ » ἐπὶ τὸν σώφρονά τε καὶ κόσμιον βίον ὁδηγούσας· ἐν προφανεῖ » δὲ ἡ ἀλήθεια, τῆς τῶν ἡμετέρων ἀνδρῶν ἐπιμελείας συλλεξά» σης τοὺς χρόνους ἀκριβέστερον, ὡς πρὸς τὸ μηδένα τοπάζειν » μετὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ κάθοδον καὶ κρίσιν γεγενῆσθαι τὸ ποίη» μα, καὶ ὡς πάλαι προλεχθέντων ὑπὸ Σιβύλλης τῶν ἐπῶν ψεῦ» δος διαφημίζεσθαι » (β). Κατὰ τὴν τετάρτην ἑκατονταετηρίδα ἀναφέρουσι μὲν ἔτι ταύτας τὰς προφητείας τινὲς τῶν Πατέρων, ἀλλὰ πάντοτε σπανιώτερον· καὶ ὁ ἱερὸς Αὐγουστῖνος δὲν ἀνομολογεῖ αὐταῖς ἐπίσημόν τι κῦρος, οὐδὲ φαίνεται ἀντιλέγων πρὸς τοὺς παραδεχομένους αὐτὰς ὡς πλάσμα τῶν χριστιανῶν (γ). Ἀπὸ δὲ τῶν χρόνων τοῦ Αὐγουστίνου καὶ ὕστερον οὐδεὶς τῶν τῆς Ἐκκλησίας Πατέρων ἢ συγγραφέων μετεχειρίσθη πλέον τὴν μαρτυρίαν τῶν Σιβυλλῶν, καὶ οὕτως ἡ χρῆσις αὐτῶν διόλου ἐξέλιπε (δ).

» χρῶνται τινες ὑμῶν, εἰκότως ἂν μᾶλλον προεστήσασθε ὡς τοῦ Θεοῦ παῖδα· νῦν » δὲ παρεγγράφειν μὲν εἰς τὰ ἐκείνης πολλὰ καὶ βλάσφημα εἰκῇ δύνασθε ».

(α) Ὠριγέν. αὐτόθι, βιβλ. έ. σελ. 272. « Εἶπε δέ τινας εἶναι καὶ Σιβυλλιστάς· » τάχα παρακούσας τινῶν, ἐγκαλούντων τοῖς οἰομένοις προφῆτιν γεγονέναι τὴν » Σίβυλλαν, καὶ Σιβυλλιστὰς τοὺς τοιούτους καλεσάντων ».

(β) Βασιλ. Κωνσταντ. Λόγ. ὃν ἔγραψε τῷ τῶν ἁγίων συλλόγῳ. κεφ. ιθ'.

(γ) S. Augustin. de civit. Dei lib. XVIII. c. 47.

(δ) Mehler's Patrolog. 1ter Bd. S. 947. 948.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΑΜΑΡΤΩΛΟΥ ΙΕΡΕΩΣ.

« Φώτισον τοὺς ὀφθαλμούς μου, μή
» ποτε ὑπνώσω εἰς θάνατον ».

Ψαλμ. ιϐ'. 4.

Μεταβθι ἐν πνεύματι παρὰ τὴν κλίνην ἁμαρτωλοῦ ἱερέως ἀποθνήσκοντος. Κάκιστος εἶναι ὁ θάνατος αὐτοῦ· *Θάνατος ἁμαρτωλῶν πονηρός* (α)· διότι ὁ τοιοῦτος ἀποθνήσκει ἄνευ τῆς παραμυθίας τοῦ κόσμου, ἄνευ τῆς παραμυθίας ἑαυτοῦ, ἄνευ τῆς παραμυθίας τοῦ Θεοῦ.

Ἦτο ἱερεὺς, καλὴν μὲν ἔχων ἐξωτερικὴν ἐπιφάνειαν, ἀλλ' ἐκτελῶν τὰ ἱερατικὰ αὐτοῦ καθήκοντα οὐκ ἐν πνεύματι πίστεως, ἀλλ' ὡς ὁ τέχνην τινὰ ἢ ἐπιτήδευμα μετερχόμενος· ἠγάπα τὸν κόσμον καὶ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ ἤθελε μὲν νὰ φημίζηται ὡς καλὸς ἱερεὺς, ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἐγγύθεν αὐτὸν βλεπόντων πρεπόντως ἐξετιμᾶτο. Ὁ κόσμος, ὃν ἠγάπα, ἀπεκάλυπτε κατ' ὀλίγον τὰ ἐλαττώματα αὐτοῦ· ὑπωπτεύετο μάλιστα καὶ ὡς μὴ διάγων βίον ἀνεπίληπτον. Ἰδοὺ, νόσος θανατηφόρος ἐπάταξεν αὐτόν. Ἡ μόνωσις, ἐν ᾗ εὑρίσκεται, διανοίγει αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς· ὁ κόσμος, ὃν ἠγάπα, φαίνεται ἀνάλγητος πρὸς τὴν λυπηρὰν αὐτοῦ κατάστασιν· *Ὁ πατήρ μου καὶ ἡ μήτηρ μου ἐγκατέλιπόν με* (β). Πᾶσα αὐτοῦ ἡ εὐδαιμονία ἐξηφανίσθη ὡς ὄνειρον· ὁ καιρὸς τῆς ἀπάτης παρῆλθεν· ἐννοεῖ ἤδη ὅτι ὑπῆρξε τὸ παίγνιον πάντων, ὅσα ἠγάπα· πάντα ἐγκαταλείπουσιν αὐτὸν, καὶ αὐτὸς ἀναγκάζεται νὰ ἐγκαταλείψῃ πάντα· *Εἰ οὕτω πικρὸς ὁ θάνατος* (γ);

Ἐν τῷ διαστήματι τῶν μακρῶν τούτων ἡμερῶν καὶ τῶν μακρῶν τούτων νυκτῶν τῆς ἀσθενείας αὐτοῦ λαμβάνει εὐκαιρίαν νὰ γνωρίσῃ καὶ νὰ ὁμολογήσῃ τὸ ἄχρηστον καὶ ἀνωφελὲς τῶν ἔργων καὶ τοῦ βίου αὐτοῦ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ. Μυρίοι δὲ διαλογισμοὶ

(α) Ψαλμ. λγ'. 22.
(β) Ψαλμ. κς'. 10.
(γ) Βασιλ. Α', ιέ. 32.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

θλιβεροὶ ἀναβαίνουσιν εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ, καὶ λέγει καθ' ἑαυτόν· « Ἐὰν ἀποθάνω; Οὐδὲν ἔπραξα ὑπὲρ τῆς σωτηρίας μου· αἱ λειτουργίαι μου, αἱ ἱεροτελεστίαι μου, αἱ ἐξομολογήσεις μου εἶναι ἴσως ἁμαρτήματα ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ Θεοῦ. Ἀφίνω τὴν διαπιστευθεῖσάν μοι ἐνορίαν εἰς χείρονα κατάστασιν, ἢ ἐν ᾗ εὗρον αὐτήν· ἴσως δὲ καὶ τινας ψυχὰς ἀπώλεσα διὰ τῶν σκανδάλων μου, διὰ τῶν κακῶν μου παραδειγμάτων, ἢ διὰ τῆς ἀμαθείας μου. Εἶμαι σχεδὸν ἐγκαταλελειμμένος παρὰ πάντων. Ψυχαὶ ἀληθῶς χριστιανικαὶ ἤγειραν πολλάκις γογγυσμοὺς κατὰ τῆς διαγωγῆς μου· ὀλίγην ἐμπιστοσύνην εἶχον εἰς ἐμέ· ἴσως ἄνευ τινὸς θλίψεως ἤθελον ἰδεῖ με νῦν ἀποθνήσκοντα. Εἰς ποίους πειρασμοὺς καὶ εἰς ποίαν ἄβυσσον λύπης ἐνέπεσον ἐγώ, ὅτις ἤμην πάντοτε εὔθυμος καὶ φαιδρός! Ἕως πότε, Θεέ μου, θέλω ζῇ ἐν τῇ ἀπάτῃ; Διὰ τί προσεκολλήθην εἰς τὸ ψεῦδος καὶ τὴν πονηρίαν μᾶλλον, ἢ εἰς τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν δικαιοσύνην; Κύριε, εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου· ὁ ἐχθρὸς κατεδίωξέ με· ὁ κόσμος ἐξηπάτησέ με· διὰ τοῦτο ἡ ψυχή μου βαθέως ἐταπεινώθη, καὶ ἡ καρδία μου ἐταράχθη. Κύριε, πρὸς σὲ καταφεύγω· ἀπόδος μοι τὴν ζωὴν διὰ τῆς ἀγαθότητός σου· δίδαξόν με τοῦ ποιεῖν τὸ θέλημά σου ».

Ὁ ἁμαρτωλὸς ἱερεὺς οὐδεμίαν ἔχει παραμυθίαν ἐξ ἑαυτοῦ. Ἀναπολεῖ εἰς τὴν μνήμην βίον, διελθόντα ἐν ματαιότητι, ἐν ἀμελείᾳ, ἐν ἀνομίᾳ· δὲν μένει εἰς αὐτὸν ἄλλο, ἢ ὁ τῆς συνειδήσεως ἔλεγχος. Οὐδεμίαν προσέτι ἔχει παραμυθίαν ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς διανοίας. Τὸ σκότος διεσκεδάσθη· οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἠνεῴχθησαν· βλέπει τὸ μάταιον τῶν πραγμάτων, ὑφ' ὧν ἀπωλέσθη· βλέπει τὸ πολύτιμον τῶν θείων, τῶν ὁποίων κατεφρόνησε· βλέπει τὸ μέγεθος τῶν ἁμαρτημάτων, τῶν ὁποίων εἶναι ἔνοχος. Διὰ τί δὲν διήγαγεν ἀπ' ἀρχῆς ἁγίου βίου πολιτείαν; Διὰ τί δὲν ἔπραξεν ὅ,τι ἐνίοτε συνίστα εἰς τοὺς ἄλλους; Ὁποία δ' ἐγκατάλειψις καὶ ὡς ἀπὸ τῆς θελήσεως! Ἰδοὺ αὐτὴ, προσηλωμένη εἰς τὸ κακὸν, δούλη μαινομένων καὶ ἀπηρχαιωμένων παθῶν· διεστράφη ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε δὲν δύναται πλέον νὰ προσκολληθῇ εἰς τὸν Θεὸν, οὐδὲ νὰ ἀγαπήσῃ αὐτόν. Καταβεβλημένος ὢν ὁ ἁμαρτωλὸς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἱερεὺς ὑπὸ τῆς παρούσης οἰκτρᾶς αὐτοῦ καταστάσεως, παρασύρεται εἰς τὴν ἀθυμίαν, καὶ ἀπομακρύνει, ὅσον τὸ δυνατόν, τοὺς ταράττοντας αὐτὸν φοβεροὺς διαλογισμούς· σπουδάζει νὰ διασκεδάσῃ τούτους διὰ τῆς ἐλπίδος ὅτι θέλει ἀποδοθῆ εἰς αὐτὸν ἡ ὑγεία, ἀλλὰ μυστική τις φωνὴ βοᾷ πρὸς αὐτὸν, λέγουσα· *Ἀποθνήσκεις σὺ, καὶ οὐ ζήσῃ* (α). Ὡσαύτως δὲ οὐδεμίαν ἔχει παραμυθίαν καὶ ἐκ τοῦ σώματος αὐτοῦ. Σκληρῶς βασανιζόμενον ὑπὸ τῶν ἀλγηδόνων τῆς νόσου τὸ σῶμα τοῦτο, ὅπερ περιεποιήθη, καὶ ἐθώπευσε, καὶ ἐκόρεσε τῶν τῆς ἁμαρτίας ἀπολαύσεων, γίνεται αὐτῷ παραίτιον νὰ αἰσθανθῇ ἀπὸ τοῦ νῦν τὴν ἀρχὴν τῆς ἡτοιμασμένης αὐτῷ κολάσεως. Οἴμοι! λέγει, ἡ ζωή μου ἐγγίζει εἰς τὸ τέρμα τοῦ σταδίου· αἱ ἡμέραι μου παρῆλθον ὡς σκιά· τὸ νῆμα τῆς ζωῆς μου κόπτεται ὡς ἡ κρόκη τοῦ ὑφάντου· *Ὅτι ἐγευσάμην βραχύ τι τοῦ μέλιτος τούτου, καὶ ἰδοὺ ἐγὼ ἀποθνήσκω* (β)!

Εἰς τὸν νοῦν τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἱερέως, ἀποθνήσκοντος, περιστρέφεται ὁ ἑξῆς διαλογισμός· *πῶς μετεχειρίσθη με ὁ Θεὸς, καὶ πῶς μετεχειρίσθην ἐγὼ ἐμαυτόν*; Καὶ ἰδοὺ πῶς οὐδεμίαν ἔχει παραμυθίαν ἐκ Θεοῦ· διότι βλέπει ὅτι ὁ Θεὸς μετεχειρίσθη αὐτὸν ὡς φίλον· ὅτι προὐτίμησεν αὐτὸν πολλῶν ἄλλων· ὅτι ἐπεδαψίλευσεν αὐτῷ πολλὰς εἰδικὰς χάριτας· ὅτι ὡς πατὴρ καθωδήγησεν αὐτὸν οἷον τέκνον ἀγαπητόν. « Οἴμοι! λέγει πρὸς ἑαυτόν· ἐνόμιζον ὅτι πρὸς οὐδένα σκοπὸν ἕτερον γίνομαι ἱερεὺς, εἰ μὴ ἵν' ἀρέσω τῷ Θεῷ· ὁ Κύριος οὕτω προπαρεσκεύασε τὰς περιστάσεις, καὶ μετὰ τοσαύτης ἀγαθότητος ἐξεῖλέ με ἐκ μέσου τοῦ λαοῦ ἵνα με τάξῃ εἰς τοὺς ἡγουμένους τοῦ οἴκου αὐτοῦ, ὥστ' ἐνόμιζον ὅτι εἶχον εἰλικρινεῖς καὶ ἁγνοὺς σκοπούς· ἀλλ' ἡ διαγωγή μου διδάσκει με ὅτι ἄλλως εἶχε τὸ πρᾶγμα· ὁ Θεὸς, ἐκλέγων με εἰς ἱερέα, ἠθέλησε νὰ μὲ ἁγιάσῃ· δι' αὐτὸ δὲ τοῦτο, διότι ἤμην ἱερεὺς, ἀπωλέσθην. Ἱερεὺς ὢν, ὤφειλον νὰ κατευθύνω τὰς ψυχὰς εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς· νὰ εἶμαι *ὁδηγὸς τυφλῶν, φῶς τῶν ἐν σκότει*,

(α) Ἡσ. λή. 1.
(β) Βασιλ. Α'. ιδ'. 29. 43.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

παιδευτὴς ἀφρόνων, διδάσκαλος νηπίων (α)· λειτουργὸς ὢν τοῦ ὑψίστου Θεοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας, ὤφειλον νὰ ὑποστηρίζω τὰ τούτων ὑψηλὰ συμφέροντα, νὰ ἐπαγρυπνῶ εἰς τὴν τήρησιν τοῦ θείου νόμου, νὰ ἐκτελῶ ἁγίως καὶ ὁσίως τὰ θεῖα μυστήρια, νὰ καυχῶμαι ὅτι εἶμαι ἀληθὴς μαθητής, πιστὸς δοῦλος, συνεργὸς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τὴν τοῦ κόσμου σωτηρίαν. Πόσας χάριτας ἐγὼ ἔλαβον, ἀξιωθεὶς καὶ διδασκαλίας ἀφθονωτέρας, καὶ *τὴν μόρφωσιν νὰ ἔχω τῆς γνώσεως καὶ τῆς ἀληθείας ἐν τῷ νόμῳ* (β), καὶ τῶν ἁγίων μυστηρίων νὰ εἶμαι οἰκονόμος, καὶ πολλῶν οἰκοδομητικῶν ἐξομολογήσεων νὰ γείνω ἀκροατής, καὶ εἰς πολλοὺς θανάτους νὰ παρευρεθῶ θεατής! Καὶ αἱ μὲν ἁμαρτίαι μου ἦσαν πάντοτε πολλαὶ καὶ μεγάλαι, ἀλλ' ἡ πίστις μου οὐδέποτ' ἐσβέσθη ὁλοτελῶς· ἤμην ἀσεβής, ἀλλὰ δὲν ἤμην καὶ ὅλου ἥσυχος καὶ ἀτάραχος. Ὁ Θεὸς ἔδωκέ μοι τὸν καιρὸν ἵνα ἐπιστρέψω καὶ μετανοήσω. Εἶδον πολλοὺς ἄλλους καταπεσόντας ἐν τῷ μέσῳ τοῦ σταδίου, πληγέντας ὑπὸ τῆς βαρείας τοῦ Κυρίου χειρός· ἀλλ' ὑπὲρ ἐμοῦ ἐφαίνετο ὅτι ἐγίνετο ἐξαίρεσις. Ἀπέλαυον ὑγείας ἀκμαίας, καὶ, ὅτε αἱ ἁμαρτίαι μου ὑπερῆραν τὸν ἀριθμὸν τῶν τριχῶν τῆς κεφαλῆς μου, εἶχον ἔτι καὶ τότε καιρὸν καὶ μέσα νὰ ἐξαλείψω αὐτάς! Καὶ τοιοῦτος μὲν πρὸς ἐμὲ ὁ Θεός· ὁποία δὲ ἡ ἐμὴ πρὸς τὸν Θεὸν διαγωγή; Δὲν ἔκρυψα μὲν ὑπὸ γῆν τὸ τάλαντόν μου, ἀλλ' ὅμως μετεχειρίσθην αὐτὸ κατὰ τοῦ εὐεργέτου μου. Ἔγεινα ἅρπαξ τῆς ἱερᾶς διακονίας μου, ἀποκλείσας αὐτῆς ἄλλον ἀξιώτερόν μου· διέφθειρα τὸ ποίμνιόν μου διὰ τοῦ σκανδαλώδους βίου μου· διὰ τῆς ἀμελείας καὶ ὀλιγωρίας μου ἔγεινα αἴτιος τῆς τῶν μυστηρίων βεβηλώσεως· ἀπώλεσα ψυχάς, τὰς ὁποίας ἔπρεπε νὰ σώσω· ἠμέλησα πάντων τῶν μέσων, ὅσα ἐδύναντο νά μοι ὠφελήσωσιν· ἐσπούδασα κατὰ πάντα τρόπον νὰ ἀπολέσω τὴν πίστιν, ἀλλ' ἡ συνείδησίς μου ἀνύψωσε, τέλος, φωνὴν, καὶ ἡ χεὶρ τοῦ Κυρίου ἐπάταξέ με. *Ἡ μορφή μου ἀλλοιοῦται· οἱ διαλογισμοὶ συνταράττουσί με· οἱ σύνδεσμοι τῆς ὀσφύος μου διαλύονται, καὶ τὰ*

(α) Πρὸς Ῥωμ. β'. 19. 10.
(β) Αὐτόθι.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

γόνατά μου συγκροτοῦνται (α)· φαίνεταί μοι ὅτι ἀκούω ἤδη τὴν ἀπόφασιν τῆς καταδίκης μου. Ὦ, εἰ εὕρισκόν τινα τῶν συναδέλφων μου, δυνάμενον νὰ μὲ παρηγορήσῃ! Ἀλλὰ φοβοῦμαι· ὁ βίος αὐτοῦ θέλει εἶσθαι κατάκριμα τοῦ ἐμοῦ! Οἴμοι τῷ ἀθλίῳ! *Ἄνθρωπον οὐκ ἔχω* (β)! Ἤθελον νὰ ἐπιστρέψω· ἀλλὰ πῶς; Μέχρι τοῦδε αἱ διαθέσεις μου ὑπῆρξαν πᾶσαι ὑπὲρ τοῦ κόσμου· αἱ προθέσεις μου, οἱ σκοποί μου, αἱ πράξεις μου οὐδέποτε σχεδὸν ἀπέβλεψαν εἰς τὸν οὐρανόν. Ἤθελον νὰ ἐπιστρέψω· ἀλλὰ πάντα τὰ περὶ ἐμὲ ἀποτρέπουσί με καὶ ἐμποδίζουσιν. Οἱ ἰατροὶ ἐξετάζουσι τὴν φύσιν τῆς ἀσθενείας μου· οἱ νοσοκομοῦντές με γίνονταί μοι ὀχληροί· συγγενεῖς ἄπληστοι προσμένουσι νὰ μάθωσι τὴν τελευταίαν μου θέλησιν. Ἤθελον νὰ ἐπιστρέψω· ἀλλ' ἀδυνατῶ νὰ ἐξετάσω τὴν συνείδησίν μου· διότι εἶναι πέλαγος ἀχανές· δὲν δύναμαι νὰ γνωρίσω τί εἶπον, τί ἔπραξα. Ἤθελον νὰ ἐπιστρέψω· ἀλλ' ὁ φόβος εἶναι ἄπασα ἡ συντριβή μου· ἡ ἀπόγνωσις ἐπέχει τὸν τόπον τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ· δὲν βλέπω εἰ μὴ τὸν θάνατον, τὰς ἁμαρτίας μου, τὴν κόλασιν! »

Μὴ ἀμφιβάλλῃς, ἀναγνῶστα· ἐὰν ὑπάρχωσιν ἁμαρτωλοὶ ἀπεγνωσμένοι εἰς τὸν θάνατον, οὗτοι εἶναι οἱ ἀσεβεῖς ἱερεῖς· ἐὰν ὑπάρχωσι πρὸς θάνατον ἄνθρωποι ἐγκαταλελειμμένοι, οὗτοι εἶναι οἱ ἀποσκληρυνθέντες ἱερεῖς. Ἐξ ἀριστερῶν ἔχουσι τὰς ἁμαρτίας· ἐκ δεξιῶν τοὺς δαίμονας· ἔμπροσθεν, τὸν βρόχον τοῦ θανάτου· ὄπισθεν, τὸν ὠθοῦντα αὐτοὺς κόσμον· ἄνωθεν, τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ· κάτωθεν, τοῦ ᾅδου τὸ βάραθρον. Ἐὰν διαμφισβητῇς τὰς ἀληθείας ταύτας, ἀρνεῖσαι τὰς ἀρχὰς τῆς πίστεως, τοῦ ὀρθοῦ λόγου καὶ τῆς πείρας.

Ὦ θάνατε, ὡς πικρόν σου τὸ μνημόσυνον! Ὦ θάνατε, καλόν σου τὸ κρίμα (γ)! Θεώρει σεαυτόν, ὦ ἄνθρωπε, ὡς προωρισμένον ὄντα εἰς τὸν θάνατον· σκέπτου πάντοτε ὅτι ὁ θάνατος ἔρχεται, ὅτι εἶναι ἐπὶ θύραις, καὶ πράττε ἀπὸ τοῦδε ὅ,τι ἤθελες πρά-

(α) Δαν. ε. 6.
(β) Ἰωάν. ε. 7.
(γ) Σοφ. Σειρ. μδ. 1. 2.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ξει, ὅταν εἰσέλθῃ εἰς τὸν οἰκόν σου· θέλει ἐλθεῖ αἰφνιδίως, καὶ δὲν γινώσκεις τὴν ἡμέραν οὐδὲ τὴν ὥραν, πότε ἔρχεται· *Εἰ ἤδει ὁ οἰκοδεσπότης ποίᾳ ὥρᾳ ὁ κλέπτης ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν ἂν, καὶ οὐκ ἂν ἀφῆκε διορυγῆναι τὸν οἶκον αὐτοῦ* (α). Γινώσκεις ὅτι ὁ θάνατος ἔρχεται, καὶ ἔρχεται ταχύς· ἔσο λοιπὸν ἕτοιμος, καὶ διάταξον τὴν συνείδησίν σου· διότι θέλεις ἀποθάνει. Πρὸς τί ἡ ἐκάστοτε ἀναβολή; διὰ τί νὰ μὴ συντρίψῃς ἀπὸ τῆς σήμερον τὰ δεσμὰ, μεθ' ὧν εἶσαι προσδεδεμένος εἰς τὴν ἁμαρτίαν; Ἡ ζωὴ ἡμῶν εἶναι σκιὰ ἐξαφανιζομένη, νέφος παρερχόμενον· διὰ τί ἡ ζωή σου νὰ μὴ ἦναι διηνεκής τις προετοιμασία εἰς τὸν θάνατον;

—φ—

ΛΟΓΟΣ

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΤΗ Ε' ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΩΝ ΝΗΣΤΕΙΩΝ

ΥΠΟ

ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΜΟΣΧΑΤΟΥ,

ΚΑΤΑ ΠΡΟΣΚΛΗΣΙΝ

ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΡΗΤΗΣ,

ΤΗ 9 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1861.

« Τὸ μὲν ποτήριον, ὃ ἐγὼ πίνω πίεσθε, καὶ τὸ βάπτι-
» σμα, ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι, βαπτισθήσεσθε· τὸ δὲ καθίσαι
» ἐκ δεξιῶν μου καὶ ἐξ εὐωνύμων μου, οὐκ ἔστιν ἐμὸν
» δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἡτοίμασται ».

(Μάρκος ὁ ἱερὸς εὐαγγελιστὴς ἐν κεφ. 10, στ. 39.)

Α'.

Ἔχεις λοιπὸν, ὦ θεία καὶ ἱερὰ κεφαλὴ, ἀριπρεπὲς τοῦ Χριστοῦ ποιμενάρχα, τὴν σὴν ἐπιταγὴν τετελεσμένην· ἐπιταγὴν εὐγενοῦς

(α) Λουκ. ιβ'. 39.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καρδίας ἀποκύημα, καὶ προϊὸν τοῦ θείου ἐκείνου ζήλου, τοῦ καταβιβρώσκοντός σε διὰ τὸν τοῦ Πατρός σου οἶκον. Ἰδοὺ μετ' εὐλαβείας κλίνοντες τὸν αὐχένα ἐνώπιον τοῦ ὑμετέρου θεσφάτου παραγγέλματος, ἀποδίδαμεν τὸν τῆς εὐγνωμοσύνης φόρον, φόρον προσκλήσεως εὐμενοῦς· ἀνυγραινόμεθα δὲ δάκρυσι θαλεροῖς, διότι πρόθυμοι ἐφάνημεν, ὅπως λύσωμεν τοῦ σιγῶντος τούτου βήματος τὴν ἄχαριν σιωπήν. Σπουδαῖον δὲ τὸ ἐγχείρημα, καὶ ἡ τοῦ πράγματος ὑπόθεσις ὑπερτερεῖ λίαν τῆς ἀσθενείας τοῦ λέξοντος.

Ναί, χρηστὲ τοῦ Κυρίου ἱεράρχα· ἐν τῷ ἱερῷ τούτῳ σκηνώματι, καθ' ἣν στιγμὴν θύεται καὶ διαμελίζεται ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ ἀμνός, χείλη ἕτερα παρὰ τὰ ἐξύπωμένα ἐμὰ, ὤφειλον ἐξυμνεῖν τὰ μεγαλεῖα τοῦ Λυτρωτοῦ, καὶ τὰ θεόσδοτα διερμηνεύειν τοῖς πιστοῖς ῥήματα.

Ἀλλὰ καὶ συμπροπέμπει ἡμᾶς εὐαγὴς τοῦ κλεινοῦ ἱεράρχου εὐχὴ, καὶ ἵλεων τὸν Πανοικτίρμονα ἔξομεν ἤδη, ὅτε ἱλαστηρίους πρὸς αὐτὸν ἀναπέμπομεν δεήσεις, καὶ λιβανωτὸν εὐώδη κατευθύνομεν εἰς τὸν τῆς μεγαλωσύνης αὐτοῦ μεγαλοπρεπῆ θρόνον· οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ δάκτρον ἡμῖν στερρὸν πάρεστιν, ὁ λαὸς οὗτος, λαὸς βαρὺς αἰνῶν τὸν τῆς ἀληθοῦς δόξης Κύριον. Πρὸς δὲ τούτοις ἡ νέα καὶ πνευματέμφορος Σιὼν φαιδρῶς ἑορτάζει σήμερον τὴν μνήμην Μαρίας τῆς ὁσίας, καὶ σὺν αὐτῇ εὐκλεῶς γεραίρει τοῦ τὴν ὁσίαν ἐνταφιάσαντος καὶ ἐν πατράσιν εὐσεβεστάτου Ζωσιμᾶ. Ἔπειτα καὶ χαροποιὸν αἴσθημα συμπαρομαρτεῖ τῷ λόγῳ, καὶ καθωραΐζει τὴν πολυπληθῆ ὁμήγυριν.

Καιρὸς δηλονότι ἀνοίξεως, σεβασμιώτατε ἱεράρχα, καὶ τὰ φερώνυμα πλήθη ὡς ἀπὸ σίμβλων συνωθοῦνται, καὶ ὡς μέλισσαι βοτρυδὸν περιΐπτανται εἰς τὰ μυρίπνοα ἄνθη τοῦ νοητοῦ τῆς Ἐκκλησίας παραδείσου.

Δεῦτε λοιπὸν καὶ ἡμεῖς, ὡς θεηγόροι ὁπλῖται τῆς οὐρανίου παρατάξεως, ἑπόμενοι σήμερον τοῖς τοῦ Σωτῆρος ἴχνεσι, συναναβῶμεν αὐτῷ τῇ διανοίᾳ εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ὑψώμεθα *τὴν ἀληθῆ αὐτοῦ δόξαν, καὶ τίσιν αὕτη ἑτοιμάζεται.* Ἐπικαλούμενοι δὲ τὸ τῆς συνέσεως πνεῦμα, τὸ διδάσκον ἀγραμμάτους λόγον, ἐν συντριβῇ καρδίας καθικετεύομεν αὐτὸ, δοῦναι ἡμῖν ῥῆμα ἐκ τῆς συμ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

παρέδρου αὐτῷ σοφίας, καὶ καταρτίσαι τὸν τῆς γλώσσης φθόγγον εὔηχον ἐν ἐκκλησίᾳ λαοῦ, πρὸς δόξαν τοῦ Παντεπόπτου καὶ καταρτισμὸν τῶν αὐτοῦ πιστῶν.

Β'.

« Τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου καὶ ἐξ εὐωνύμων μου, οὐκ ἔστιν » ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἡτοίμασται ». Ἀπερχόμενος, σεβασμιώτατε, ὁ Σωτὴρ ἡμῶν, καθ' ἃ ἄλλοτε ἔλεγεν, ὅπως ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντος αὐτὸν Πατρός, καὶ ὅπως δοξασθῇ πραγματικῶς, κύριον μέλημα εἶχε καὶ διηνεκῶς ἐφρόντιζε περὶ τῆς ἐνισχύσεως τῶν ὀλιγοπίστων μαθητῶν αὐτοῦ ὡς πρὸς τὰ μέλλοντα αὐτῷ συμβαίνειν. Εἶχον δὲ χρείαν, καὶ συντόνου ἐδέοντο ἐνισχύσεως οἱ μαθηταί· διότι τότε μόνον ἀνεκαινίσθησαν ὁλοσχερῶς, καὶ τῆς ἀμφιλαφοῦς ἐκείνης ἐπλήρώθησαν σοφίας, ὅτε ἐξεχύθη ἐπ' αὐτοὺς ὁ Παράκλητος ἐν πυρίναις γλώσσαις. Τοῦτο δὲ δῆλον ἐντεῦθεν, ὅτι πρὸ τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ παναγίου Πνεύματος εἰς γῆΐνα ὅλως ἔρπουσιν οἱ μαθηταί. Ὁ μὲν πυνθάνεται περὶ τοῦ προδότου, ὅπως τιμωρήσῃ αὐτὸν, ὡς θρασυνόμενος ἐτιμώρησε καὶ τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως Μάλχον· ὁ δὲ περὶ τοῦ Πατρὸς ἐρωτᾷ, ἵνα, ὡς εἰ διέτριβεν ἐν Ἱεροσολύμοις, γνῷ αὐτόν. Ἕτερος αὖθις, ἂν ἤγγιζεν ἡ τοῦ Ἰσραὴλ ἐπίγειος βασιλεία, καὶ ἄλλοι, τέλος, δόξας καὶ ζωηρᾶς φαντασίας πρόσκαιρα ἀξιώματα ὠνειροπόλουν. « Δὸς ἡμῖν, ἔλεγον, ἵνα εἷς ἐκ δεξιῶν σου, καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων » σου καθίσωμεν ἐν τῇ δόξῃ σου ».

Ἐπιλαθόμενοι οἱ τοῦ Ζεβεδαίου, ὅτι οἱ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἀκολουθήσαντες, τὸν μὴ ἔχοντα ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίναι, τὸ μῖσος καὶ τὴν τοῦ κόσμου τούτου περιφρόνησιν ἔπρεπε ν' ἀναμένωσιν· « Ἰδοὺ, ἔλεγεν αὐτοῖς ὁ διδάσκαλος, ἰδού ἐστε μισούμενοι ὑπὸ » πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου », ἤριζον περὶ δόξης καὶ τιμῶν ἐπικαίρων. Καὶ τὸ θαυμαστὸν, ἐζήτουν δόξαν, περὶ ἧς αὐτὸς ὁ Σωτὴρ οὐδὲ κατ' ἐλάχιστον ἐφρόντιζεν· « Ἐὰν ἐγὼ δοξάζω ἐμαυτὸν, ἡ » δόξα μου οὐδέν ἐστιν ». Καὶ μολαταῦτα, δὲν δικαιούμεθα λέγοντες ὅτι, τίς ἕτερος τοῦ θείου ἡμῶν Μεσίτου ἔπρεπε μᾶλλον, εἴ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τις καὶ ἄλλος, νὰ δοξασθῇ; Μήπως δὲν κατήγετο ἐκ βασιλικῆς οἰκογενείας, καὶ δὲν εἶλκε τὸ γένος ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ ἐπιφανοῦς Δαβὶδ καὶ τοῦ εὐδαιμονεστάτου ἐν βασιλεῦσι Σολομῶντος; Ὁ δὲ χθόνιος αὐτοῦ βίος δὲν ἦτο ἀρά γε ἐπιφανέστατος καὶ ἐνδοξότατος; Εἰς αὐτὸν μόνον σύμπασα ὑπείκει ἡ κτίσις· μόνος οὗτος τὰ ὑγρὰ κέλευθα βατὴν ἀποκαθίστησι ξηράν, καὶ τὰ ὕδατα στερεοῦνται ὑπὸ τοὺς πόδας του. Νεκροὺς ἀνιστᾷ τεταρταίους καὶ ὀδωδότας, καὶ τὰ πονηρὰ πνεύματα φυγαδεύονται ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ. Οἱ οὐρανοὶ κηρύττουσι τὴν μεγαλοπρέπειάν του· διὰ τοῦ πηλοῦ τυφλοὶ ἀναβλέπουσι, καὶ τοῖς Φαρισαίοις πράγματα παρέχουσι. Τέρατα καὶ σημεῖα κατεργάζεται· αἱ δὲ Ἰσραηλίτιδες ἐξυμνοῦσι τὸ στωμύλον καὶ τὴν μειλίχιον αὐτοῦ εὐγλωττίαν· « Μακαρία, ἔκραζον, ἡ κοιλία ἡ βαστάσασά σε, καὶ μαστοί, » οὓς ἐθήλασας ». Ὦ! καθὼς ὁ ὑλοτόμος, ὁ εἰσερχόμενος εἴς τι ἀχανὲς καὶ ἀπέραντον δάσος, καταπλήσσεται καὶ ἐν ἀπορίᾳ ἵσταται, ἀγνοῶν ὅθεν ἄρξηται ὑλοτομεῖν, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἀναλογιζόμενοι τὴν ἄφατον ταῦ Σωτῆρος δόξαν, διαποροῦμεν τί πρῶτον, τί δεύτερον, τί ὕστατον ν' ἀπαριθμήσωμεν.

Ἀλλ' ὁ μέχρι θανάτου ταπεινώσας ἑαυτὸν οὐράνιος Δεσπότης, ἐξαίσιον χορηγεῖ ἡμῖν ταπεινοφροσύνης δεῖγμα, καὶ ὡς οὐδὲν τὴν ἀνθρωπίνην δόξαν λογίζεται· « Ἐὰν ἐγὼ δοξάζω ἐμαυτόν, ἡ δόξα » ἡ ἐμὴ οὐδέν ἐστιν ». Μόνη δὲ ἡ ἐκ τῆς ἀρετῆς προερχομένη δόξα ἐστὶν ἀληθὴς, ἐστὶ πραγματική. Καὶ τοῦτο βεβαίως ἐδήλου ὁ θεάνθρωπος Ἰησοῦς, λέγων· « Τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου » καὶ ἐξ εὐωνύμων μου, οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἡτοί- » μασται ».

Νῦν δὲ τίνος ἕνεκεν περίλυποι γινόμεθα, καὶ ἵνα τί ἀθυμία ἡμᾶς συνέχει; καὶ δυσχερανοῦμεν ἴσως, ἀναγκαζόμενοι νὰ ἐρωτήσωμεν, κατὰ πόσον μιμούμεθα τὸ παράδειγμα τοῦ διδασκάλου ἡμῶν; Ὢ εἴθε μὴ ὑπήρχομεν μάντεις κακῶν, ἀλλὰ τὰ κρήγυα διαρκῶς ἐλέγομεν. Ἔναυλον ἔχομεν τὴν ἀπάντησιν, ἀπάντησιν σκληροτραχήλου καρδίας· Ἔχε ἡμᾶς παρητημένους· ἡμεῖς λεγόμεθα χριστιανοί, καὶ καυχώμεθα, ὡς οἱ Ἰουδαῖοι ἄλλοτε ἔλεγον· « Τέκνα Ἀβραὰμ ἐσμεν »· μάλιστα δὲ καυχώμεθα, διότι εἴμεθα

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὀρθόδοξοι. Γινώσκομεν τὰ χρέη ἡμῶν· δὲν ἔχομεν ἀνάγκην τῆς σῆς ὑπομνήσεως. Ὀλίγον εἶναι τὸ κακόν, ἂν μνησικακοῦμεν πρὸς ἀλλήλους· ἀσήμαντος ἡ βλάβη, διότι δουλεύοντες, ὡς τὰ τὴν κοιλίαν ὑπηρετοῦντα θηρία, τὰ πάθη καὶ τὴν φιλοδοξίαν ἡμῶν, κατατρέχομεν ἡμᾶς αὐτοὺς περισσότερον τῶν ἐθνικῶν. Ἀδιάφορον, ὅτι κακολογοῦμεν τὸν μὲν ἢ τὸν δέ· ὅτι διασύρομεν τὴν ὑπόληψιν τούτου ἢ ἐκείνου· ὅτι τὰ πάντα ἀφ' ἑαυτῶν γινώσκομεν, καὶ, ὡς ἄλλοι σοφισταί, διαστρέφομεν πᾶσαν ἀλήθειαν, μὴ θέλοντες οὐχὶ μόνον νὰ πράξωμεν ἀγαθόν τι, ἀλλ' οὐδὲ ν' ἀκούσωμεν αὐτὸ ὑπομένομεν· « ὅτι πεπώρωκεν ἡμῶν τὴν καρδίαν πρὸς πᾶν ῥῆμα ἀ- » γαθόν »· καὶ δὲν τὸ ὑπομένομεν οὐχὶ ἐξ ἄλλης αἰτίας, ἀλλὰ διότι λέγεται ἢ προτείνεται ὑπὸ τούτου ἢ ἐκείνου, καὶ μόνον δι' αὐτὸ κατατρέχομεν, καταστρέφομεν τὸ ἀγαθόν. Εὖγε τῆς κρίσεως! τοιαύτην ἔχομεν τὴν σκέψιν. Καὶ τοιοῦτοι ὄντες, δὲν αἰσχυνόμεθα νὰ ὀνομαζώμεθα ὀρθόδοξοι μαθηταί, καὶ τέκνα μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς Μητρὸς καὶ Ἐκκλησίας; Δεῦρο λοιπὸν τώρα σὺ, οὐρανία ψυχή, σάλπιγξ χρυσήλατος, διότι, ὡς τεκμαίρομαι, καὶ παρὰ τοῖς πιστοῖς τούτοις κέκτησαι τιμὴν καὶ ἀγάπην. Πρόσελθε, λέγω, τώρα, ὦ ἱερὲ Χρυσόστομε, καὶ ἀνάβηθι τὴν ὑψηλὴν ἐκείνην σκοπιάν, ἥνπερ πρὸ 14 ἑκατονταετηρίδων ἐπεθύμησας, καὶ βλέπων τὴν σκολιὰν τῶν χριστιανῶν περιπλάνησιν, ἀνάκραξον διὰ τῆς ἰσχυρᾶς καὶ γεγωνυίας φωνῆς, ἥτις, ὡς ἔλεγες, ἠύχεσο νὰ ἀκούηται ἀπὸ περάτων ἕως περάτων· « Υἱοὶ ἀνθρώπων, » ἕως πότε βαρυκάρδιοι; ἵνα τί ἀγαπᾶτε ματαιότητα, καὶ ζη- » τεῖτε ψεῦδος »;

Ἀλλ' ἰδού, λέγουσιν ἄλλοι, ἀνερχόμεθα καὶ ἡμεῖς εἰς τὸ ἱερὸν, καὶ προσαπονέμομεν τὰς εὐχαριστηρίους ἡμῶν εὐχὰς εἰς τὸ θεῖον, ὡς ὁ Φαρισαῖος τοῦ Εὐαγγελίου. Τετυφλωμένοι δὲ ὑπὸ τοῦ πάθους τοῦ ἐγωϊσμοῦ καὶ τῆς ὑπερηφανείας, νομίζομεν ὅτι διαφέρομεν τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων, μὴ ἁρπάζοντες τὸ ἀλλότριον καὶ πᾶν τὸ μὴ ἀνῆκον εἰς ἡμᾶς, μὴ ἀδικοῦντες τοὺς ὑποδεεστέρους ἡμῶν, μηδ' ἐπιβουλεύομενοι τὴν τιμὴν τοῦ ἄλλου· ἐκφωνοῦμεν δὲ μετὰ στόμφου καὶ μοθωνικῶς· « Ὁ Θεός, εὐχαριστῶ σοι, » ὅτι οὐκ εἰμὶ ὥςπερ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων, ἅρπαγες, ἄδικοι,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

» κτλ. ἡ καὶ ὡς οὗτος (ὁ περιφρονήσεως ἄξιος) τελώνης ». Πλανώμεθα μολαταῦτα τὴν ἐσχάτην πλάνην, ἐὰν νομίζωμεν ὅτι, δὶς τοῦ σαββάτου νηστεύοντες, καὶ ἀποδεκατοῦντες πάντα, ὅσα κτώμεθα, εὐαρεστοῦμεν τῷ Θεῷ, καὶ ὅτι ἀπολαύσομεν τῆς μακαρίας δόξης. Πολὺ μακρὰν τῆς ἀληθείας εὑρισκόμεθα· εἰς τοιαύτας θυσίας δὲν εὐαρεστεῖται ὁ Θεός. Τὸ νὰ συνειθίζωμεν τὰ γόνατα εἰς εὐκάμπτους μηχανισμούς, καὶ τὸ σημεῖον τοῦ τιμίου σταυροῦ ἀναισθήτως καὶ τυπικῶς μόνον νὰ χαράττωμεν, ἐν δὲ ταῖς ἱεραῖς ἀκολουθίαις νὰ περιβομβῶμεν ψιττακίζοντες διαφόρους λέξεις, ἃς εἴμεθα ἐντελῶς πεπεισμένοι ὅτι ἡ τοιαύτη ἡμῶν λατρεία βδέλυγμα τῷ Κυρίῳ ἐστίν. Ἡ τοιαύτη πίστις ἡμῶν εἶναι νεκρά, καὶ ὁμοιάζει πτώματι ἀναισθήτῳ.

Ἄλλως ὅμως ἔχει τὸ πρᾶγμα, ἐὰν κατ' ὀλίγον κατορθώσωμεν καὶ προσκτήσωμεν τὴν ὑπὸ τοῦ ἀδελφοθέου περιγραφομένην πίστιν, ἥτις παρέπονται τὰ καλὰ ἔργα, ὡς εἰς τοὺς φωτολαμπεῖς κομήτας παράπεται ἡ φαεινὴ κόμη· ἂν δηλονότι προσκτήσωμεν πίστιν ζῶσαν, δι' ἔργων εὔδηλον καθισταμένην, καὶ ἐπὶ τῆς ὁποίας νὰ στηρίζηται ἅπαν τὸ θρησκευτικὸν ἡμῶν οἰκοδόμημα. Τότε βεβαίως θέλομεν καταναόσει καὶ τὴν πραγματικὴν ἡμῶν δόξαν· τότε ἀριδήλως θέλομεν ἰδεῖ ὅτι αὕτη προσαποκτᾶται διὰ καρδίας συντετριμμένης καὶ τεταπεινωμένης, διὰ συνειδήσεως τοιαύτης, οἵαν εἶχεν ὁ τῆς Γραφῆς τελώνης καθ' ἣν στιγμὴν προσηύχετο. Δὲν ἐτόλμα, λέγει ἡ Γραφή, νὰ πλησιάσῃ εἰς τὸ ἱερὸν, οὐδὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν οὐρανὸν ν' ἀτενίσῃ, ἀλλ' ἱστάμενος μακρόθεν, ἔτυπτεν ἑαυτὸν, καὶ ἐξέφερε τὰς ὀλίγας μὲν, ἀλλὰ πλήρεις μετανοίας καὶ κατανύξεως λέξεις· « Ὁ Θεός, ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ ».

Ἰδοὺ, χριστιανὲ, μὲ ποῖον τρόπον ἀπαιτεῖ ὁ Κύριος νὰ ἐμφανίζησαι ἔναντι τοῦ Δημιουργοῦ σου· μὲ καρδίαν δηλονότι συντετριμμένην, συνείδησιν καθαρὰν, μὲ πνεῦμα εἰρήνης καὶ ὁμονοίας, ὁμονοίας, ἥτις αὐτὸς ὁ Θεάνθρωπος ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, καὶ τὴν ὁποίαν ἀπαιτεῖ παρ' ἡμῶν « Εἰρήνην τὴν ἐμὴν » ἀφίημι ὑμῖν » δηλ. σᾶς δίδω τοιαύτην εἰρήνην καὶ ὁμόνοιαν, τὴν ὁποίαν εἴδετε ὅτι καθ' ὅλον μου τὸν τριακονταετῆ βίον ἐδέ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὁποζεν εἰς ὅλας μου τὰς πράξεις καὶ τὰ ἔργα· τὴν εἰρήνην καὶ ὁμόνοιαν ἐκείνην, ἥτις ἀδιαλείπτως ἐν πλήρει ἁρμονίᾳ καὶ ἀγάπῃ συνεῖχέ με μετὰ τοῦ Πατρός μου. Ἂν ὅμως δὲν ἔχωμεν τὴν εἰρήνην ταύτην, τότε οὐδὲ πίστιν ἔχομεν, πλὴν εἰ μὴ πίστιν φαρισαϊκήν, πίστιν ὑποκρίσεως· ἐνῷ γινώσκομεν ἤδη ὅτι ἡ πίστις καὶ ἡ ἐκ ταύτης ἐκδηλουμένη λατρεία πρέπει νὰ ἦναι καρπὸς πνεύματος καὶ ἀληθείας, δηλ. ἄνευ ὑποκρίσεως, εἰλικρινής· « Πνεῦμα » ὁ Θεὸς, λέγει, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν ἐν πνεύματι καὶ » ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν ». Ὑπόκρισιν τοὐλάχιστον δεικνύομεν, ὅταν τὰ ἔργα ἡμῶν εἰς πλήρη ἀντίφασιν εὑρίσκωνται μὲ τὴν χριστιανικὴν ἀγωγὴν καὶ τὸν κατὰ Χριστὸν βίον· ἀλλὰ τότε οἱ δύστηνοι παίζομεν τὰ ἄπαικτα. Ἂς θέσῃ ἐντεῦθεν εἰς ἕκαστος τὴν χεῖρα ἐπὶ τῆς καρδίας· ἂς ἐρωτήσῃ τὸ ἀδέκαστον τῆς συνειδήσεως αὐτοῦ κριτήριον, καὶ ἂς ὁμολογήσῃ τὴν ἐνοχήν του. Ἂν δὲ τρανώτερον θέλῃ νὰ πληροφορηθῇ περὶ τῆς ἀληθείας ταύτης, ἂς ῥίψῃ τὰ βλέμματα αὐτοῦ εἰς τὸ μέγα τοῦτο σχολεῖον τοῦ κόσμου, καὶ θέλει μάθει, ὁποῖοι οἱ καρποὶ τῶν ἐμπαιζόντων καὶ ἀσεβῶν.

Ἐπιθυμεῖς, χριστιανὲ, νὰ εὐαρεστήσῃς τῷ Κυρίῳ; Ἀγαπᾷς ν' ἀναδειχθῇς ἄξιος τῆς ἀληθοῦς ἐκείνης καὶ εἰς αὐτόχρημα χριστιανοὺς πρεπούσης δόξης; Θέλεις τὴν δόξαν ταύτην καὶ μακαριότητα νὰ ἔχῃς εἰς διηνεκῆ κληρονομίαν; Ἄκουσον εἰς τίνας αὕτη δίδεται κατὰ τὸ ἀψευδέστατον τοῦ Κυρίου λόγιον· « Οἱ » φοβούμενοί σε μεγάλοι ἦσαν παρὰ σοὶ διὰ παντός ». Κατανοεῖς ποῖοι πραγματικῆς δόξης παρὰ τῷ Κυρίῳ ἀξιοῦνται; Αὐτὸς, λέγει, μόνον τοὺς φοβουμένους τὸν Κύριον ἰσχυροὺς ἀποδείκνυσι, καὶ μεγάλους διὰ παντὸς ἀπεργάζεται.

Ἐντεῦθεν τί ἕπεται; Ἕπεται τοῦτο, ὅτι τότε μόνον ἀποκαθίστησιν ἡμᾶς ὁ Κύριος μετόχους τῆς ἀληθοῦς δόξης καὶ μακαριότητος, ὅταν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν ἐνοικῇ ὁ τοῦ Κυρίου φόβος· ὅταν δηλ. φοβώμεθα τὸν Κύριον. Ἐπειδὴ δὲ ἐν αὐτῇ τῇ ἁγίᾳ Γραφῇ, τῇ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ περιεχούσῃ, ἀπαντᾶται τὸ τοιοῦτον θεῖον πρόσταγμα, εἶναι δῆλον, ὅτι αὐτὸς ὁ Κύριος σὺν τοῖς ἄλλοις διατάσσει νὰ τὸν φοβώμεθα.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Μικρὰν λοιπὸν παράσχετε εἰσέτι ὑπομονήν, ὅπως ἐξετάσωμεν, κατὰ πόσον καὶ ταύτην τὴν ἐντολὴν ἐκπληροῦμεν. Ἐρευνήσωμεν δηλ. ἂν ὑπακούωμεν εἰς τὸ θεῖον τοῦτο πρόσταγμα, ἢ μήπως τὸ ἀθετοῦμεν, καὶ παραβάται ὑπάρχομεν.

Φοβοῦμαι, καὶ φοβοῦμαι πολὺ, μήπως εἰσερχόμενοι εἰς τὴν ἔρευναν τοῦ σπουδαίου τούτου καθήκοντος, ἀποδειχθῶμεν ἀπειθεῖς καὶ περιφρονηταὶ τοῦ θείου ἐντάλματος, μήπως δηλονότι οὐ μόνον τὸν Θεὸν δὲν φοβούμεθα, ἀλλ' ἴσως....

Παρακαλῶ δὲ λίαν, κανεὶς μὴ προστριψάτω τὸν μῶμον· μηδεὶς δὲ κατηγορησάτω τοῦ λέγοντος, ὅτι προσκείμεθα παρενοχλοῦντες. Οὔτε πρὸς ἐπίδειξιν λέγομεν, οὔτε δεξιὰ, οὔτε ἀριστερὰ προσβλέπομεν· ἀλλ' οὐδὲ πάλιν πτοούμεθα ἐκ τῆς δυσμενείας τοῦ μὲν, οὐδὲ ἐκ τῆς εὐνοίας τοῦ δὲ κολακευόμεθα. Ἓν μόνον συναισθανόμεθα ἀπαραίτητον καθῆκον, τὸ νὰ φανῶμεν ἀρεστοὶ ἐνώπιον Κυρίου, τοῦ ἀξιαγάστου ἡμῶν Λυτρωτοῦ, καὶ τὴν ζωὴν αὐτοῦ δόντος εἰς λύτρον ὑπὲρ πάντων ἡμῶν. Πρὸς δὲ τούτοις, ἐφ' ὅσον μεθ' ὑμῶν ἐσμὲν, οὐ παύσομεν νουθετοῦντες, παραινοῦντες, καὶ, καθ' ἃ ὁ Ἀπόστολος ἐντέλλεται, ἐπιτιμῶντες· « Κήρυξον, λέγει, τὸν λόγον, ἐπίστηθι εὐκαίρως, ἀκαίρως· ἔλεγξον, ἐπιτίμησον ». Ἄλλως οὐδὲ δύναταί τις καθ' ἡμῶν νὰ μεμψιμοιρήσῃ· διότι οὐδὲν ἀφ' ἑαυτῶν λέγομεν· ἐσμὲν μόνον ἁπλῶς ἑρμηνευταὶ τῶν θείων θεσπισμάτων. Καὶ ἐπειδὴ, ὡς χριστιανοὶ, ἀκράδαντον τὴν πεποίθησιν ἔχομεν, ὅτι ὁ Θεὸς λελάληκεν ἡμῖν ἐν τῇ ἀποκαλύψει, ἥνπερ θεόπνευστον ἀναγνωρίζομεν καὶ ὁμολογοῦμεν, κατὰ τό· « Οὐ γὰρ θελήματι ἀνθρώπου ἠνέχθη ποτὲ » προφητεία, ἀλλ' ὑπὸ πνεύματος ἁγίου φερόμενοι ἐλάλησαν οἱ » ἅγιοι τοῦ Θεοῦ ἄνθρωποι », διὰ τοῦτο εἰς μόνον τὸν τοῦ Κυρίου λόγον πειθόμεθα, αὐτοῦ καὶ μόνου τὰ ῥήματα ἐν νῷ ἔχομεν· « Θεῷ δεῖ πείθεσθαι μᾶλλον, ἀλλ' οὐχὶ ἀνθρώποις ». Καὶ ποσῶς δὲν προσοχθίζομεν, σπουδάζοντες νὰ παραστήσωμεν ἑαυτοὺς δοκίμους τῷ Θεῷ, καὶ τὸν τῆς ἀληθείας λόγον νὰ ὀρθοτομήσωμεν. Ἀλλὰ σὺ, Κύριε, δός μοι δάκρυα ὑπὲρ κεφαλῆς καὶ » κλαύσω τὸν λαόν μου τοῦτον τὸν Ἰσραήλ » διότι, ὡς ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων βλέπομεν, πρὸ πολλοῦ ἀπεχαιρέτισεν ἡμᾶς ὁ τοῦ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Κυρίου φόβος. Ἐὰν τὸν Θεὸν φοβώμεθα, τίς ὁ οἶκος οὗτος, ἐν ᾧ καὶ τὸν λατρεύομεν; Καί, ἵνα παραλείψωμεν τὰ ἄλλα, εἶναι ἆρά γε οὗτος οἶκος Κυρίου, ἢ μήπως εἶναι οἶκος ἐμπορίου; Καὶ τὸ θαυμαστὸν, ἐνῷ εἴμεθα τόσοι χριστιανοὶ, δὲν συντρέχομεν πρὸς οἰκοδομὴν μεγαλοπρεπεστέρου οἴκου, ἀλλ' ἀνεχόμεθα καὶ καθεδρικὸν ναὸν νὰ τὸν ἀποκαλῶμεν. Ἀλλ' οὕτω, δέει συνέχομαι, μήπως δεινῶς ἐκβαλεῖ πάντας ἡμᾶς ἐντεῦθεν ὁ Κύριος, καὶ τὰς τραπέζας ἡμῶν ἀνατρέψῃ· διότι « φοβερὸν ἐμπεσεῖν εἰς » χεῖρας Θεοῦ ζῶντος ». Ἀλλ' ὦ Κύριε, σῶσον δή, εὐόδωσον δή ».

Ἐὰν ἔχωμεν φόβον Κυρίου, τότε ἄλλως πως πρέπει νὰ εἰσερχώμεθα εἰς τὸν ναὸν αὐτοῦ, καὶ μὲ ἄλλον τρόπον πρέπει νὰ προσφέρωμεν τὰς πρὸς αὐτὸν ἡμετέρας δεήσεις. Μετ' ἀπορίας τὸ λέγω, πρῶτον ἤδη βλέπω χριστιανοὺς νὰ ἵστανται ἐνώπιον τοῦ βασιλέως τῶν βασιλευόντων, ἐνώπιον ἐκείνου, τὸν ὁποῖον τρέμουσιν ἅπασαι αἱ τῶν ἀγγέλων δυνάμεις, πρῶτον, λέγω, βλέπω ὅτι μὲ κεκαλυμμένας κεφαλὰς ἱστάμεθα ἐνώπιόν του. Ὁ τὰ μάλα ἐπὶ ποιήσει σεμνυνόμενος Ἄγγλος Μίλτων ἐπὶ τοσοῦτον ἐσέβετο καὶ ἐφοβεῖτο τὸν Θεὸν, ὥστε, ὁσάκις προέφερε τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, πάραυτα ἀπεκάλυπτε τὴν κεφαλὴν, καὶ ἀπὸ τῆς χειρὸς τὸν πῖλον ἐκράτει. Σὺ δὲ, χριστιανὲ ὀρθόδοξε, ἂν παρουσιαζόμενος ἐνώπιον ἀνθρώπου ὁμοίου σοι, ἴσως διότι ἐν ἀξιώματι ὑπάρχει, μένῃς ἀσκεπὴς, δὲν κρατεῖς ἀσκεπῆ τὴν κεφαλὴν ἐνώπιον ἐκείνου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἐξαρτᾶσαι, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἔλαβες τὴν ὕπαρξίν σου, καὶ διὰ τοῦ ὁποίου κινεῖσαι καὶ ὑπάρχεις;

Δὲν εἶχον δίκαιον λοιπὸν, ὅτε ἔλεγον ὅτι πρὸ πολλοῦ ἀπεχαιρέτισεν ἡμᾶς ὁ πρὸς τὸν Θεὸν ὀφειλόμενος φόβος; Δὲν σημαίνει τοῦτο ὅτι οὐδεμίαν θρησκευτικὴν συναίσθησιν ἔχομεν; Ἀπεβαρβαρώθημεν ἆρά γε εἰς τὸ παντελές;

Ἱστάμενοι ἐντὸς τοῦ ναοῦ, πρέπει νὰ μένωμεν ἀκίνητοι, καὶ ὅλως προσεκτικοὶ νὰ ἀκροώμεθα τῶν θείων ὕμνων. Ἅπασα ἡμῶν ἡ διάνοια πρέπει νὰ ἦναι προσηλωμένη εἰς τὸν Κύριον, ὅστις ὑπέφερε τὸν πλέον ἐπονείδιστον θάνατον, τὸν θάνατον τῶν κακούργων, ἐν σταυρῷ ἀναρτηθείς, ἵνα ἡμᾶς ἐξαγοράσῃ ἐκ τῆς δουλείας τοῦ διαβόλου. Ἐντὸς τοῦ ναοῦ πρέπει νὰ μένωμεν σιωπῶντες,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καὶ ἡ παύση ἀφ' ἡμῶν ἡ ἀθλία ὅλως καὶ ἀγροῖκος συνήθεια τοῦ νὰ ἐπαναλαμβάνωμεν λέξεις, τὰς ὁποίας μόνος ὁ μυσταγωγὸς τοῦ Ὑψίστου δύναται νὰ προφέρῃ, καὶ οἱ ἀμφοτέρους τοὺς χοροὺς συγκροτοῦντες νὰ ᾄδωσιν. Ἡ Ἐκκλησία τὰ πάντα καλῶς διέταξεν. Ἀπαιτεῖ λοιπὸν αὕτη ἀπὸ τῶν ἀκροατῶν νὰ μένωμεν ἥσυχοι, ἀκίνητοι, καὶ πλήρεις σεβασμοῦ καὶ κατανύξεως.

Ἀλλ' ἆρά γε δεικνύομεν τὸν πρὸς τὸν Θεὸν φόβον ἡμῶν, ἀποδίδοντες τὴν ὀφειλομένην τιμὴν καὶ εὐπείθειαν εἰς τοὺς μύστας τοῦ Κυρίου καὶ οἰκονόμους τῶν μυστηρίων αὐτοῦ, ὅπως ἀσχολῶνται εἰς τὴν θείαν ταύτην λειτουργίαν μετὰ χαρᾶς καὶ μὴ στενάζοντες; Τιμῶμεν, λέγω, καὶ ὑπακούομεν τὸ πρεσβυτέριον τοῦ Κυρίου; Ὦ! βλέπω τὴν θλῖψιν σου, σεβάσμιε ποιμενάρχα· γινώσκω ὅτι ἀναξαίνονται πληγαὶ ἐν τῇ καρδίᾳ σου. Δὲν ἀπανέμομεν, ἴσως, τὴν τιμὴν ἐκείνην, τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς συνιστᾷ εἰς ὅλους ἡμᾶς διὰ τοῦ σκεύους τῆς ἐκλογῆς Παύλου, λέγοντος νὰ ἀποδίδωμεν διπλῆν τιμὴν καὶ σεβασμὸν εἰς τοὺς νομίμους τῶν Ἀποστόλων διαδόχους· « Οἱ καλῶς προεστῶτες πρεσβύτεροι διπλῆς » τιμῆς ἀξιούσθωσαν ». Ἀλλ' ἡμεῖς οὐ μόνον δὲν ἀποδίδομεν τὸν πρὸς ὑμᾶς ὀφειλόμενον σεβασμόν, ἀλλὰ καὶ κακῇ οἰστρηλατούμενοι μοίρᾳ, πρόθυμον δείκνυμεν τὴν καρδίαν πρὸς κατηγορίαν κατὰ τῶν πρεσβυτέρων· φιλοτιμούμεθα δηλ. νὰ πράξωμεν τὸ ἐναντίον τῆς θείας ἐπιταγῆς· « Κατὰ πρεσβυτέρου, λέγει ἡμῖν αὕτη, κατη» γορίαν μὴ παραδέχου ». Μὴ μολαταῦτα, χρηστὲ τοῦ Κυρίου ἱεράρχα, παραπικραινόμενος, ἐλαττώσῃς τὸν πρὸς τὰ καλὰ ζῆλον, ἀλλὰ μηδὲ παύσῃ κηδόμενος πατρικῶς τοῦ προσφιλοῦς σοι τούτου ποιμνίου. Μέμνησο δὲ, κατὰ τὸ ἱερὸν ἐκεῖνο λόγιον, ὅτι ἐλεύσονται Μανασσῆς καὶ Ἰαμβρῆ ἀπολακτίζοντες τὸ γάλα τῆς μητρὸς ἡμῶν Ἐκκλησίας, τῆς δικαίως τὰ στίγματα τοῦ Κυρίου φερούσης. Ἀλλ' αὐτὸς, ὡς ἱεράρχης, θύων τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τῶν λογικῶν προβάτων σου, κακοπάθησον ὡς καλὸς στρατιώτης τῆς ἱερᾶς παρεμβολῆς, καὶ μὴ παύσῃ συμπροπέμπων δικαίως πάντας ἡμᾶς πανευβλαβέσιν εὐχαῖς, καὶ καθικετεύων ἀδιαλείπτως τὸν Κύριον, ὅπως ἐνσπείρῃ τὸν θεῖον αὐτοῦ φόβον, τοὐλάχιστον κατὰ τὰς ἱερὰς ταύτας ἡμέρας, καὶ ἐπαξίως τοῦ Θεανθρώπου εἰς Ἱεροσόλυμα ἀναβῶμεν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ναὶ, πιστοὶ τοῦ Κυρίου μαθηταὶ· ὁ διδάσκαλος ἡμῶν ἀπέρχεται εἰς Ἱεροσόλυμα· ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται τοῖς ἔθνεσι, τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ γραμματεῦσι, καὶ θανάτῳ κατακρίνεται. Προτιθέμεθα νὰ τὸν ἀκολουθήσωμεν;

Μεγάλη καὶ θλιβερὰ ἦτο ἡ λύπη τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ, ὅτε νὺξ ἀπευκταία καὶ ἐρεβώδης ἀγγελία ὡς ἀστραπὴ διέδωκεν, ὅτι χεῖρες μιαραὶ, χεῖρες ἀνδρῶν αἱμάτων ἥρπασαν τὴν κιβωτὸν τοῦ Κυρίου! Μεγάλη καὶ θλιβερὰ πρέπει νὰ ἐξεικονίζηται ἡ θλῖψις καὶ κατήφεια πάντων ἡμῶν, ὅτε μετ' ὀλίγον δηλωθήσεται ἡμῖν, ὅτι χεῖρες μιαραὶ, χεῖρες ἀνδρῶν αἱμάτων ἀνάρπαστον ἐκ τοῦ μέσου ἡμῶν ποιοῦσι τὸν οὐρανόθεν ἡμῖν σταλέντα Σωτῆρα· τὸν Σωτῆρα ἐκεῖνον, τὸν μὴ ποιήσαντα ἁμαρτίαν, μηδὲ δόλον ποτὲ ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ σχόντα· τὸν Σωτῆρα ἐκεῖνον, τὸν ὡς ἄκακον ἀρνίον ὑπὸ τῶν κατακρίτων εἰς τὴν καταδίκην συρόμενον· τὸν Σωτῆρα ἐκεῖνον, ὅστις πάσχων οὐκ ἠπείλει, ῥαπιζόμενος δὲν ἐμνησικάκει, γλυκέσι δὲ μόνον ῥήμασι προσηύδα· « Εἰ μὲν » κακῶς ἐλάλησα, μαρτύρησον περὶ τοῦ κακοῦ· εἰ δὲ καλῶς, τί » με δέρεις »;

Γ'.

Ἂν λοιπὸν τοιούτου Σωτῆρος ὀπαδοὶ ἐσμεν, καὶ σκοπὸν ἔχομεν νὰ συναναβῶμεν αὐτῷ εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ νὰ συσταυρωθῶμεν πρὸς ἐπίτευξιν τῆς ἀληθοῦς δόξης, ἂς ἀποσκορακίσωμεν ἀφ' ἡμῶν πᾶν γήϊνον πάθος, φιλοδοξίαν, ἀντιζηλίαν, ἀσέβειαν, ἀπιστίαν, καὶ εἴ τι ἕτερον· κεκαθαρμέναις διανοίαις ἂς ἀνάψωμεν, ὡς αἱ φρόνιμοι παρθένοι, τὰς νοητὰς τῆς ψυχῆς ἡμῶν λαμπάδας· καὶ, ἂν σκοπεύωμεν νὰ φανῶμεν μεγάλοι, κατὰ τὴν Γραφὴν, ἄνδρες, ἵνα τῆς ἀληθοῦς δόξης τύχωμεν, ἂς θωρακισθῶμεν ἐν εἰρήνῃ καὶ ὁμονοίᾳ μὲ ἐγκάρδιον εὐθύτητα, ἀλήθειαν, ἀθωότητα, καὶ ἂς ῥυθμίσωμεν τὰ ἤθη ἡμῶν. Χαλιναγωγοῦντες δὲ τὰ πάθη ἡμῶν, καὶ ἀποστρεφόμενοι πᾶν τὸ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων καὶ διὰ τοὺς ἀνθρώπους ἐπινοηθὲν ψευδὲς μεγαλεῖον, καὶ θεωροῦντες αὐτὸ μεμολυσμένον καὶ ἀνῆκον εἰς τὸν δι' οὗ ἐπλάσθημεν πηλὸν, ἂς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀναδειχθῶμεν ἄξιοι, ἐν Χριστῷ πολιτευόμενοι, τοῦ ἀληθοῦς μεγαλείου καὶ τῆς πραγματικῆς δόξης, ἣν οὐδεὶς οὕτω νὰ διαμφισβητήσῃ δύναται· ὁ ἐν Θεῷ σοφὸς μόνος, λέγει ὁ Βασιλεύς, κατέχει τὴν ἀληθῆ δόξαν, ὁ δὲ ἁμαρτωλὸς τὴν ἀτιμίαν· « Δόξαν σοφοὶ κληρονομήσουσιν, οἱ δὲ ἀσεβεῖς ὕψωσαν ἀτιμίαν ».

Ἀφ' οὗ δὲ περιζωσθῶμεν διὰ ζώσης πίστεως μὲ τὴν πρὸς Θεὸν εὐσέβειαν, διὰ τῆς πρὸς τὴν κοινὴν πατρίδα ἀγάπης, μὲ τὴν πρὸς τὰ ἀμοιβαῖα καθήκοντα τήρησιν, μὲ καθαρὰν συνείδησιν, καὶ μὲ καρδίαν δικαιοσύνης καὶ ἀληθείας, ἂς βαδίσωμεν θαρσαλέως εἰς τὴν νοητὴν Ἱερουσαλήμ, ὅπου ἀναμένει ἡμᾶς ἡ ἀληθὴς δόξα, καὶ ἥτις εἶναι κρηπὶς καὶ βάσις παντὸς ἐνδόξου καὶ ἐν Χριστῷ ἐναρέτου ἀνδρός.

Ἂς ἀποβάλωμεν τὸν νήγρετον τῆς ἀπιστίας θάνατον καὶ τὴν χειμερίαν νάρκην, τὴν κατακλείουσαν τὰς τῆς πίστεως δυνάμεις· καὶ ἂς ἐγερθῶμεν ἀκμαῖοι πρὸς τὸ εὐρὺ τῆς ἀληθοῦς δόξης στάδιον, πρὸς τὴν δόξαν ἐκείνην, πρὸς ἣν σήμερον σπεύδει ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος. Ἂς ὁπλισθῶμεν μὲ τὴν πανοπλίαν τοῦ πνεύματος, καὶ ἀναλαβόντες τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως, ἀλλὰ καὶ αὖθις, πίστεως θερμῆς καὶ ζώσης καὶ δι' ἔργων ἐνεργουμένης, πίστεως, ἐχούσης τὴν ἕδραν αὐτῆς ἐν τῇ καρδίᾳ, καὶ ἐξ ἐρυμνῆς πεποιθήσεως προερχομένης, ἀλλ' οὐχὶ τῆς ξηρᾶς καὶ ἀκάρπου ἐκείνης πίστεως, περὶ τὴν ὁποίαν ἀτυχῶς καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κυλινδούμεθα· ἂς προπαρασκευασθῶμεν, οὕτω κατηρτισμένοι, νὰ διαμφισβητήσωμεν βῆμα πρὸς βῆμα τὸ εὐρὺ τῆς ἀληθοῦς δόξης καὶ μακαριότητος στάδιον. Ἐὰν τοιουτοτρόπως ἱδρύσωμεν τὸ θρησκευτικὸν ἡμῶν οἰκοδόμημα, ἔξομεν αὐτὸ ἀπρόσβλητον καὶ ὑπέρτερον παντὸς κοσμικοῦ κωλύματος, καὶ ἀδιάφθορον εἰς πᾶν θέλγητρον τοῦ ἀπατηλοῦ τούτου αἰῶνος. Ἐὰν τοὐναντίον προσβάλωμεν τὸ θεμέλιον τοῦτο, καὶ δὲν ἔχωμεν τὸν πρὸς τὸν Θεὸν ἀπαιτούμενον φόβον, τότε ἅλον τὸ οἰκοδόμημα κατακρημνίζεται, καὶ ἅπασαι, αἱ τὴν ἀληθῆ δόξαν συγκροτοῦσαι ἀρεταὶ ἔωλοι καταπίπτουσι καὶ φυγαδεύονται. Ἐὰν δηλ. δὲν ἐνοικῇ ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν ὁ τοῦ Κυρίου φόβος· ἐὰν δὲν ἐκπληρῶμεν τὰ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐντάλματα, καὶ δὲν ἐκτιμῶμεν νουνεχῶς τὰς ἱερὰς ἐ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κείνας στιγμὰς, καθ' ἃς ἐμφανιζόμεθα ἐνώπιόν του καὶ μετ' αὐτοῦ συνομιλοῦμεν (διότι οὐδὲν ἄλλο πράττομεν ἐν ταῖς προσευχαῖς καὶ δεήσεσιν ἡμῶν, εἰ μὴ νὰ συνομιλῶμεν μετὰ τοῦ Κυρίου)· ἐὰν δὲν σεβώμεθα, καὶ δὲν ἀπονέμωμεν τὴν ὀφειλομένην τιμὴν καὶ εὐπείθειαν εἰς τὸν πνευματικὸν ἡμῶν πατέρα καὶ ἀγαθὸν ποιμενάρχην, θεωροῦντες αὐτὸν ὡς μύστην Θεοῦ, καὶ οἰκονόμον τῶν μυστηρίων αὐτοῦ κατὰ τό· « Οὕτως ὑμᾶς λογιζέσθω ἕκαστος ὡς μύστας Θεοῦ, καὶ οἰκονόμους τῶν μυστηρίων αὐτοῦ »· τότε, λέγω, εἰς μάτην τὰ πάντα· φροῦδος ἡ πίστις ἡμῶν· πόρρω τῶν πραγμάτων ὑπολειπόμεθα· οὐδαμῶς κάτοχοι τῆς πραγματικῆς τιμῆς γινόμεθα, καὶ οὐδόλως κληρονομοῦμεν τὴν ὑπὸ τοῦ θεανθρώπου Ἰησοῦ διδαχθεῖσαν καὶ ὑποδειχθεῖσαν ἡμῖν ἀληθῆ δόξαν.

Ἀλλ' ἄραντες χεῖρας ἱκέτιδας, καὶ τὸ νοητὸν τῆς καρδίας ἡμῶν γόνυ κλίναντες πρὸς τὸν οὐράνιον μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων μεσίτην, καθικετεύσωμεν αὐτὸν πανευλαβῶς, ὅπως ἐξαποστείλῃ ἡμῖν τὴν συμπάρεδρον αὐτῷ σοφίαν, καθοδηγήσουσαν ἡμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. Ναὶ, σὺ, Κύριε τῶν κυριευόντων, παντοκράτωρ Βασιλεῦ, στερέωσον καὶ φώτισον ἡμᾶς εἰς τὴν ἀληθῆ δόξαν ἐκείνην, ἣν εἶχες πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι, καὶ πρὸς τὴν ὁποίαν σπεύδεις ἤδη διὰ τοῦ σοῦ παναχράντου πάθους. Τὴν ἁγίαν πίστιν ἡμῶν, τὴν πίστιν, ὑπὲρ ἧς ἠγωνίσαντο οἱ ἡμέτεροι πατέρες, στήριξον ἀσάλευτον εἰς τὰς καρδίας τῶν πιστῶν, καὶ ἀνάδειξον αὐτὴν ἀκαταμάχητον. Τὰ κυμαινόμενα ἔθνη πράϋνον· τὸν δὲ πολυκύμαντον καὶ πολυτάραχον τοῦτον κόσμον ἐν εἰρήνῃ κατεύνασον. Τὴν ἁγίαν σου Ἐκκλησίαν, τὴν ὑπὸ νέων Δαθὰν καὶ Ἀβειρὼν πολλαχῶς κλυδωνιζομένην καὶ πολεμουμένην, ἀπρόσβλητον διαφύλαξον, καὶ σκέπασον αὐτὴν ἐν τῇ τῶν πτερύγων σου σκέπῃ. Ναὶ, σὺ ὁ τῆς δόξης καὶ τοῦ ἐλέους Θεὸς, στερέωσον εἰς τὸν φόβον σου τὰς καρδίας τῶν ἐν ἀγάπῃ καὶ ὁμονοίᾳ διατελούντων λατρευτῶν σου. Γένοιτο.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΠΕΡΙ ΑΥΤΕΞΟΥΣΙΟΥ.

(ΚΑΤΑ ΛΕΪΒΝΙΤΙΟΝ ΕΚ ΤΟΥ ΔΟΚΙΜΙΟΥ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΓΑΘΟΤΗΤΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ).

Ο Ἀντώνιος παρακαλεῖ τὸν Λαυρέντιον νὰ ἑρμηνεύσῃ αὐτῷ τὸ περὶ αὐτεξουσίου, ἐξ οὗ ἐξαρτᾶται ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ ἀδικία, ἡ ποινὴ καὶ ἡ ἀμοιβὴ ἔν τε τῇ παρούσῃ καὶ τῇ μελλούσῃ ζωῇ.

Ἀντ. Γινώσκω ὅτι δύνασαι νὰ μοὶ δώσῃς, ὡς ἄλλος Δαίδαλος, πτέρυγας, ἵνα ἐξέλθω τῆς φυλακῆς τῆς ἀμαθείας, καὶ ἀνυψωθῶ εἰς τὴν σφαῖραν τῆς ἀληθείας, ἥτις εἶναι ἡ πατρὶς τῶν ψυχῶν. Τὰ βιβλία, ὅσα ἀνέγνων, δὲν ἐκόρεσαν τὴν ἐπιθυμίαν μου, οὐδ' αὐτὸς ὁ περίφημος Βοέτιος, ὁ τυχὼν τῆς γενικῆς τῶν πάντων ἐπιδοκιμασίας· περὶ οὗ ἐρωτῶ σε, τίνα ἔχεις ἰδέαν περὶ τοῦ τρόπου, δι' οὗ συμβιβάζει τὸ προγνωστικὸν τοῦ Θεοῦ μετὰ τῆς τοῦ ἀνθρώπου ἐλευθερίας;

Λαυρ. Φοβοῦμαι μὴ ἐρεθίσω πολλοὺς, ἀποδοκιμάζων τὰς ἰδέας τοῦ μεγάλου τούτου ἀνδρός. Ἀλλ' ὅμως τοῦ φόβου τούτου θέλω προτιμήσει τὰς παρακλήσεις φίλου· ἀρκεῖ νὰ μοὶ ὑποσχεθῇς...

Ἀντ. Τί;

Λαυρ. Ὅτι, ἂν οὐ ἀριστήσῃς παρ' ἐμοὶ, δὲν θέλεις με ζητήσει καὶ δεῖπνον· δηλαδὴ ἐπιθυμῶ νὰ εὐχαριστηθῇς εἰς τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος, καὶ νὰ μὴ προτείνῃς καὶ ἄλλο.

Ἀντ. Μάλιστα, ὑπισχνοῦμαί σοι. Ἰδοὺ ἡ δυσκολία. Εἰ ὁ Θεὸς προεῖδε τὴν προδοσίαν τοῦ Ἰούδα, ὁ Ἰούδας ἐξ ἀνάγκης ἦτο προδότης· ἀδύνατον ἦτο νὰ μὴ προδώσῃ· ἐπὶ τῶν ἀδυνάτων οὐδεμία ὑπάρχει ὑποχρέωσις· δὲν ἥμαρτε λοιπόν· ἡ πρᾶξις αὐτοῦ δὲν ἦτο ἀξιόποινος· τοῦτο καταστρέφει τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν θρησκείαν καὶ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ.

Λαυρ. Ὁ Θεὸς προεῖδε τὸ ἁμάρτημα, ἀλλὰ δὲν ἐβίασε καὶ τὸν ἄνθρωπον νὰ πράξῃ αὐτό. Τὸ ἁμάρτημα εἶναι ἑκούσιον.

Ἀντ. Τὸ ἑκούσιον τοῦτο ἦτο ἀναγκαῖον· διότι προωράθη.

Λαυρ. Καθὼς ἡ γνῶσις δὲν δίδει τὴν ὕπαρξιν εἰς τὰ παρελθόντα ἢ τὰ παρόντα, οὕτω καὶ ἡ πρόγνωσις δὲν δίδει ὕπαρξιν εἰς τὰ μέλλοντα.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἀντ. Ἡ παραβολὴ αὕτη εἶναι ἀπατηλή. Οὔτε τὸ παρὸν οὔτε τὸ παρελθὸν δύνανται νὰ μεταβληθῶσιν· εἶναι ἤδη ἀναγκαῖα· ἀλλὰ τὸ μέλλον, μεταβλητὸν καθ' ἑαυτό, καθίσταται ἔδραῖον καὶ ἀναγκαῖον διὰ τὴν πρόγνωσιν. Ὑποθῶμεν ὅτι θεός τις τῶν εἰδωλολατρῶν καυχᾶται ὅτι γινώσκει τὸ μέλλον· θέλω ἐρωτήσει αὐτὸν τίνα τῶν ποδῶν μου θέλω προβάλει· ἔπειτα θέλω πράξει τὸ ἐναντίον πρὸς ὅ,τι λέγει. Ὑποθέτω δὲ ὅτι θέλει εἰπεῖ ὅ,τι διανοεῖται.

Λαυρ. Ἡ ὑπόθεσίς σου εἶναι ψευδής. Ὁ θεὸς δὲν θέλει σοὶ ἀποκριθῇ· ἤ, ἐὰν ἀπαντήσῃ εἰς τὴν ἐρώτησίν σου, τὸ πρὸς αὐτὸν εἶδας θέλει σὲ ἐπιάσει νὰ πράξῃς ὅ,τι ἂν εἴπῃ· ἡ πρόρρησις αὐτοῦ θέλει εἶσθαι πρὸς σὲ ἐπιταγή. Ἀλλ' ἐξήλθομεν τοῦ ζητήματος· δὲν πρόκειται περὶ προλεγομένου, ἀλλὰ περὶ προβλεπομένου. Ἐπανέλθωμεν λοιπὸν εἰς τὸ προγνωστικόν, καὶ διακρίνωμεν τὸ ἀναγκαῖον ἀπὸ τοῦ βεβαίου. Δὲν εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ συμβῇ ὅ,τι προωράθη· εἶναι ὅμως βέβαιον ὅτι θέλει συμβῇ. Δύναμαι νὰ γείνω στρατιώτης, ἢ ἱερεύς· πλὴν δὲν θέλω γείνει.

Ἀντ. Ἐδῶ ἔχω σε. Ὁ κανὼν τῶν φιλοσόφων λέγει· πᾶν δυνατὸν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ὑπάρχον· ἀλλ' εἰ συνέβαινε τοῦτο, ὅπερ λέγεις ὅτι εἶναι δυνατόν, δηλαδὴ ἐὰν συμβῇ εἰς τὸ ἐνεστὼς διάφορόν τι τοῦ προαραθέντος, ὁ θεὸς ἤθελεν ἀπατηθῇ.

Λαυρ. Οἱ κανόνες τῶν φιλοσόφων δὲν εἶναι χρησμοί δι' ἐμέ· οὗτος μάλιστα δὲν εἶναι ἀκριβής· δύο τινὰ ἀντίθετα εἶναι πολλάκις δυνατὰ ἀμφότερα· ἀλλὰ μήπως δύνανται καὶ νὰ ὑπάρξωσιν ἀμφότερα; Πλὴν ἀλλά, ἵνα σοὶ ἀναπτύξω ἐπὶ μᾶλλον τὸ πρᾶγμα, ὑπόθες ὅτι ὁ Σέξτος Ταρκύνιος, ἐλθὼν εἰς Δελφοὺς ἵνα ἐρωτήσῃ τὸν Ἀπόλλωνα, λαμβάνει τὴν ἑξῆς ἀπάντησιν· ἐξόριστος τῆς πατρίδος σου, πτωχὸς θέλεις ἀποθάνει. Ὁ Σέξτος θέλει εἰπεῖ· διὰ τοῦτο, ὦ Ἄπολλον, προσήνεγκά σοι βασιλικὸν δῶρον, ἵνα μοι προαναγγείλῃς τοιοῦτόν τι ἀπαίσιον; Ὁ Ἀπόλλων θέλει ἀπαντήσει· εὐάρεστόν μοι εἶναι τὸ δῶρόν σου, ἀλλ' ἐκπληρῶ τὴν αἴτησίν σου, λέγων σοι τί θέλει συμβῇ· γινώσκω τὸ μέλλον, ἀλλὰ δὲν εἶμαι ἡ αἰτία τοῦ μέλλοντος· προσκαλούθητι εἰς τὸν Δία καὶ τὰς Μοίρας. Ὁ Σέξτος ἤθελεν εἶσθαι γελοῖος, εἰ ἐπέμενεν αἰτιώμενος τὸν Ἀπόλλωνα. Δὲν ἔχει οὕτως;

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἀντ. Θέλει εἰπεῖ· εὐχαριστῶ σοι, Ἀπόλλον, διότι ἀπεκάλυψάς μοι τὴν ἀλήθειαν· ἀλλὰ διὰ τί ὁ Ζεὺς προετοιμάζει τύχην τοσοῦτον σκληρὰν εἰς ἄνθρωπον ἀθῶον καὶ εὐσεβῆ πρὸς τοὺς θεούς;

Λαυρ. Σὺ ἀθῶος; θέλει εἰπεῖ ὁ Ἀπόλλων· γίνωσκε ὅτι θέλεις εἶσθαι ὑπερήφανος, μοιχὸς, προδότης τῆς πατρίδος. Ἤθελεν ἀπαντήσει ἄρα ὁ Σέξτος· σὺ εἶσαι αἰτία, ὦ Ἀπολλον· διάζεις με νὰ πράξω ταῦτα, διότι προεῖδες αὐτά;

Ἀντ. Ὁμολογῶ ὅτι ἤθελεν εἶσθαι ἄφρων, εἰ ἀπεκρίνετο οὕτω.

Λαυρ. Λοιπὸν καὶ ὁ προδότης Ἰούδας ἐπίσης δὲν δύναται νὰ αἰτιᾶται τινα διὰ τὸ προγνωστικὸν τοῦ Θεοῦ. Ἰδοὺ ἡ λύσις τοῦ ζητήματός σου.

Ἀντ. Εὐχαριστήθην πλέον, ἢ ὅσον ἤλπιζον. Εὐγνωμονῶ σοι διὰ βίου. —ϙ—

ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΗΘΙΚΗ.

Ἡ ἰσχὺς τῆς προσευχῆς.

Πᾶσα προσευχὴ, ἐν ταπεινότητι καὶ συντριβῇ καρδίας γινομένη, ἀνυψοῦται εἰς τὰς ὑπεράνω ταύτης τῆς γῆς χώρας, ὅθεν ἔπειτα κατέρχεται ἐφ' ἡμᾶς ὡς δρόσος εὐεργετικὴ, ἐξομαλίζουσα καὶ εὐθεῖαν ποιοῦσα ἡμῖν τὴν εἰς τὴν οὐράνιον πατρίδα ἄνοδον. Ἡ δὲ ὀλιγωρία καὶ λήθη τῆς προσευχῆς ἐγκαταλείπει ἡμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ξηρὰν καὶ ἄγονον ματαιότητα τῆς ἡμετέρας διανοίας, εἰς πᾶσαν τὴν στείρωσιν καὶ ἀφορίαν τῆς πτωχῆς ἡμῶν φύσεως.

Δύο μίλια μακρὰν τοῦ Β***, κατὰ τὰς ἐσχατιὰς μεγάλης τινὸς πεδιάδος, ὑπάρχει σειρὰ τερπνῶν κοιλάδων, τῶν ὁποίων τὰ χλοερὰ λιβάδια ἐκτείνονται ἐπ' ἄπειρον μεταξὺ δύο ὑπὸ καστανιῶν καταφύτων λόφων. Κατὰ τὰ ἄκρα τούτου τοῦ δάσους κεῖται τὸ ὡραῖον χωρίον Κ***.

Πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἀνήρ τις λόγιος, ἐκ τῶν ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις διακρινομένων, ἦλθεν εἰς τὴν δροσερὰν καὶ ἐπαγωγὸν ταύτην ἐρημίαν πρὸς ἀνάῤῥωσιν τῆς ὑγείας αὐτοῦ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Κατὰ πᾶσαν κυριακήν, λέγει αὐτὸς, ἐπορευόμην εἰς τὴν μικρὰν τοῦ χωρίου ἐκκλησίαν, ὑπὸ τὴν κροῦσιν τοῦ κώδωνος, ἵν' ἀκούσω τὴν λειτουργίαν. Πολλάκις εἶχον καὶ συνοδίτην· ἦτο δὲ οὗτος σεβάσμιός τις ἀνὴρ, οὗτινος δὲν ἔπαυον νὰ θαυμάζω τὴν ἔνθερμον καὶ ἀνυπόκριτον εὐσέβειαν. Πλὴν τῶν εὐτελῶν αὐτοῦ ἐνδυμάτων, ἐξ ὧν ἐδύνατό τις νὰ εἰκάσῃ ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐδυστύχει, τὰ πάντα ἐν αὐτῷ ἐξέφραζον τὴν ἐσωτερικὴν τοῦ πνεύματος αὐτοῦ γαλήνην, ἥτις, δὲν ἐξεύρω πῶς, μετεδίδετο καὶ εἰς ἐμὲ, ὁσάκις ἠτένιζον εἰς αὐτόν. Ἡ συνάντησις τοῦ ἀνδρὸς τούτου διήγειρε τὴν περιέργειάν μου· ἐρωτήσας δὲ, ἔμαθον ὅτι ἔζη ἀπὸ δημοσίου ἐλέους, καὶ ὅτι ἡ μὲν γυνὴ αὐτοῦ ἀπέθανε πρὸ πέντε ἐτῶν, τὰ δὲ τέκνα ἐφονεύθησαν ἐν τῷ πολέμῳ. Ἐκ τῶν πληροφοριῶν τούτων παρακινηθεὶς, προσελθὼν ἔδωκα αὐτῷ μικράν τινα βοήθειαν.

—Ἔχεις χρείαν θερμοτέρου ἐνδύματος, εἶπον· ὁ χειμὼν θέλει εἶσθαι βαρύς· πρέπει νὰ φροντίσῃς ἀπὸ τοῦδε.

Πρὸς τούτους τοὺς λόγους μου ἔβλεψεν εἰς ἐμὲ βλέμμα γαληνιῶν, καὶ εἶπέ μοι·

— Διὰ τί νὰ φροντίσω ἐγὼ, ἐν ᾧ ὁ Θεὸς ἀνέθηκε τὴν φροντίδα ταύτην εἰς τῶν καλῶν ἀνθρώπων τὰς καρδίας;

— Ἐξεύρεις νὰ ἀναγινώσκῃς; ἠρώτησα.

— Ναὶ, κύριε. Ἐδιδάχθην τὴν ἀνάγνωσιν, νέος ἔτι ὤν, ὑπὸ τοῦ ἐφημερίου τῆς ἐκκλησίας, ἀνδρὸς καλοῦ κἀγαθοῦ, ὅστις παρὰ πολὺ ἠρέσκετο εἰς τὴν τῶν παίδων τοῦ χωρίου διδασκαλίαν.

— Καὶ ἔχεις βιβλία;

— Ὦ, εἰς τὴν ἡλικίαν μου οἱ ἄνθρωποι δὲν ἀναγινώσκουσιν, ἀλλὰ προσεύχονται.

— Προσεύχεσαι λοιπὸν συχνάκις;

— Πόσον μακάριον πρᾶγμα εἶναι ἡ προσευχή! Τὸ ἑσπέρας καθήμενος παρὰ τὴν θύραν τῆς καλύβης μου, θεωρῶ τὸν δύοντα ἥλιον, καὶ λέγω· *Πάτερ ἡμῶν!*

— Αὐτὴ εἶναι ὅλη ἡ προσευχή σου;

— Καὶ ὑπάρχει ἄλλη, πληροῦσα κάλλιον τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου; Πολλάκις, ἀφ' οὗ εἶπω τούτους τοὺς λόγους, ῥίπτω τὸ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

βλέμμα μου ἐπὶ τὴν κοιλάδα· θεωρῶ τὸν μεγαλοπρεπῆ μαρασμὸν τοῦ σβεννυμένου ἡλίου, καὶ αἰσθάνομαι τότε ὅτι ἡ προσευχή μου εἶναι ἀληθής· *Πάτερ ἡμῶν!*

— Τί δὲ κάμνεις, ὅταν ἦναι κακὸς καιρός;

— Θεωρῶ τὸν οὐρανόν. Παρατηρῶ τὰ διερχόμενα μεγάλα νέφη, ἅτινα ὠθούμενα ὑπὸ τοῦ ἀνέμου, βαδίζουσιν ἀψοφητὶ καὶ καταχέουσι χειμάρρους ὑδάτων ἐπὶ τὰς ἀναθαλλούσας ἡμῶν πεδιάδας. Ἀ, Πάτερ ἡμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ζῇς εἰς τὸν αἰῶνα! Οἱ ἄνθρωποι δὲν δύνανται νὰ σὲ ἀπολέσωσιν, ὡς ἀπώλεσαν τὰ τέκνα μου.

Ταῦτα δὲ λέγοντος τοῦ πρεσβύτου, οἱ ὀφθαλμοί αὐτοῦ ἐπλημμύρησαν δακρύων, καὶ ἤκουσα αὐτὸν ψιθυρίζοντα τὰ ἑξῆς·

Ὁ δυστυχὴς Γεώργιος! ἦτο ὁ νεώτερος υἱός μου, καὶ ἀπέθανε μαχόμενος ἐν Β***! Ἀλλ' οὕτως ηὐδόκησας, ὦ Θεέ! Γενηθήτω τὸ θέλημά σου· — εἶπεν, ἀπομάσσων τὰ δάκρυα ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν· — διότι ἀντικατέστησας τὰ τέκνα μου διὰ τῶν ἀγαθῶν ἀνθρώπων.

— Εἶσαι διόλου μονήρης ἐνταῦθα, εἰς τὸ βάθος τῆς κοιλάδος· πρέπει νὰ πλησιάσῃς ὀλίγον εἰς τὸ χωρίον.

— Ἄ, δὲν δύναμαι νὰ ἀφήσω τὴν οἰκίαν μου! Ἐν αὐτῇ εἶδον γεννηθέντα τὰ τέκνα μου· ἐν αὐτῇ ἡ μήτηρ αὐτῶν ἀπέθανεν! Ἔπειτα, ὅστις δύναται νὰ λαλῇ μετὰ τοῦ Θεοῦ, δὲν εἶναι ποτὲ μόνος.

— Εὐχαριστεῖσαι εἰς τὴν τύχην σου;

— Καὶ διὰ τί νὰ μὴ εὐχαριστῶμαι; Ὁ Θεὸς οὐδέποτε ἐγκατέλιπέ με.

Ὦ, δίκαιον εἶναι νὰ γείνῃς εὐτυχέστερος, — ἀνεβόησα, — καλέ μου ἄνθρωπε. Ἰδού, λάβε τοῦτο τὸ ἀργύριον, καὶ παρακάλει τὸν Θεὸν ὑπὲρ ἐμοῦ, ὑποκειμένου ὄντος εἰς τοσαύτας δοκιμασίας.

— Διὰ χρήματα λοιπὸν πρέπει νὰ παρακαλῇ τις τὸν Θεόν; — Εἶπε μετὰ συγκινήσεως καρδίας, καὶ τρεμούσῃ τῇ χειρὶ ἀπεμάκρυνε τὸ ὑπ' ἐμοῦ προσφερόμενον αὐτῷ δῶρον. Ἐνόησα ὅτι προσεβλήθη.

Συγχώρησόν μοι, εἶπον αὐτῷ· ἠθέλησα νὰ σοὶ δώσω δῶραν πρὸς τὸ συμφέρον μου.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ταῦτα δ' εἰπών, ἔλαβον τὰς ὁσίας αὐτοῦ χεῖρας καὶ ἔθλιψα μετὰ ἱεροῦ σεβασμοῦ· ἔπειτα ἀπεχώρησα, θαυμάζων τοῦ γέροντος τὰς ἀρετὰς, ἀμυδρὸν οὖσας φῶς ἐξ οὐρανοῦ, διαφωτίζον εἰσέτι λαμπρᾶς ἡμέρας ἑσπέραν.

Ὑπηρετρίας χριστιανικὴ εἰς τοὺς κυρίους αὐτῆς ἀφοσίωσις.

Πρὸ τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως κατῴκει ἐν Μασσαλίᾳ πλούσιός τις ἔμπορος, Μαρτινιέρης καλούμενος, μετὰ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ καὶ δύο τέκνων, Ἰωάννου καὶ Ἀδέλης, ἔχων καὶ γραῖάν τινα ὑπηρέτριαν, ὀνομαζομένην Νικολέτταν, ἥτις ἠγάπα εἰς ὑπερβολὴν τὰ τέκνα αὐτοῦ, καὶ ἰδίαν περὶ αὐτῶν ἐλάμβανε πρόνοιαν· ὅθεν καὶ ἦτο τὰ μάλιστα προσφιλὴς εἰς ἅπασαν τὴν οἰκογένειαν.

Ἡ ἡμέρα ἐπέστη, καθ' ἣν ἡ φρικαλέα ἐκείνη ἐπανάστασις, ἡ ἐξεγείρασα τὸν λαὸν κατὰ τοῦ ἡγεμόνος, ἔμελλε νὰ μεταδώσῃ τῶν δεινῶν αὐτῆς ἀποτελεσμάτων καὶ εἰς τὴν Μασσαλίαν. Ὅσοι καθίσταντο ὕποπτοι ὡς ὑπὲρ τοῦ βασιλέως φρονοῦντες, ἀνηλεῶς ἐθανατοῦντο· οἱ χρηστοὶ καὶ πλούσιοι ἔσωζον ἑαυτοὺς διὰ τῆς φυγῆς· τὰ δεσμωτήρια ἦσαν πλήρη θυμάτων· συμμορίαι δὲ κακούργων καὶ δολοφόνων διέσπειραν πανταχοῦ τὴν φρίκην καὶ τὸν θάνατον.

Ὁ Μαρτινιέρης προεῖδεν ὅτι μετ' ὀλίγον ἔμελλε νὰ δυστυχήσῃ, καθὼς πάντες οἱ τίμιοι ἄνθρωποι· ὅθεν ἔπαυσε τῶν ἐμπορικῶν ἐπιχειρήσεων, καὶ ἡτοιμάζετο νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Γαλλίαν. Ἡ νὺξ, ἡ προσδιορισθεῖσα εἰς τὴν φυγὴν αὐτοῦ, ἐπῆλθε, καὶ οἱ ἵπποι ἐζευγμένοι εἰς τὰς ἁμάξας, ἀνέμενον τὸν Μαρτινιέρην καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, μετημφιεσμένους χωρικά, ὅτε αἴφνης κραυγαὶ πολλαὶ ἠκούσθησαν παρὰ τὴν θύραν·

—Ἀνοίξατε, ἵν' ἀπαγάγωμεν εἰς τὸ δικαστήριον τὸν προδότην τοῦτον, τὸν θέλοντα νὰ φύγῃ τὴν πατρίδα αὐτοῦ καὶ νὰ μεταβῇ πρὸς τὸν ἐχθρόν.

Ὁ Μαρτινιέρης καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἔλαβον τὸ χρῶμα τοῦ θανά-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

του· μόνη ἡ Νικολέττα δὲν ὠχρίασε. Πεσοῦσα δὲ εἰς τοὺς πόδας τῶν κυρίων αὐτῆς, παρακαλεῖ, ἐξορκίζει αὐτοὺς νὰ φύγωσι διὰ τῆς ὀπισθίου θύρας, καὶ ὑπισχνεῖται μεθ' ὅρκου νὰ φροντίσῃ περὶ τῶν τέκνων. Οἱ δὲ κακοῦργοι ἐκεῖνοι, οἱ πολιορκοῦντες τὴν θύραν, ἐδιπλασίαζον τὰς φοβερὰς αὐτῶν κραυγάς. Ὁ Μαρτινιέρης ὑποχωρεῖ, τέλος, εἰς τὰς λιπαρεῖς καὶ ἐπιμόνους παρακλήσεις τῆς ὑπηρετρίας, καὶ ἀναχωρεῖ μετὰ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ. Τότε ἡ Νικολέττα λέγει πρὸς τὸν παῖδα Ἰωάννην, μάλις ἑναετῆ ὄντα, νὰ δέσῃ αὐτὴν μετὰ σχοινίου εἰς πάσσαλόν τινα, ἐκεῖ εὑρισκόμενον, καὶ πέμπει ἔπειτα καὶ τὸν παῖδα καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ εἰς τὴν κλίνην.

Ἐν τοσούτῳ δὲ πάντες μὲν οἱ ἄλλοι ὑπηρέται ἔφυγον, οἱ δὲ κακοῦργοι συνέτριψαν τὴν θύραν· ἡ ἀγανάκτησις αὐτῶν ἐκορυφώθη, ὅτε οὐδένα ἕτερον εὗρον εἰ μὴ τὴν Νικολέτταν.

— Ἔλθετε (ἀνεβόησεν ἡ καλὴ αὕτη γραῖα), ἔλθετε, ἐλευθερωταί μου, σωτῆρές μου! Ἴδετε (εἶπε μετὰ κλαυθμηρᾶς φωνῆς), ἴδετε πῶς οἱ κύριοί μου ἀφῆκάν με εἰς ἀμοιβὴν τῆς πιστῆς μου εἰς αὐτοὺς ἀφοσιώσεως· ἐφοβήθησαν μὴ προδώσω εἰς τοὺς φίλους τῆς πατρίδος τὴν ἄτιμον αὐτῶν δειλίαν, καὶ δὲν ἠσχύνθησαν νὰ ἀφήσωσιν εἰς βάρος μου τὰ ἑαυτῶν τέκνα, ἅτινα ἤθελον εἶσθαι πράσκομμα εἰς τὴν φυγὴν αὐτῶν.

Ἄ! ἔφυγον! εἰπέ τις τῶν *πατριωτῶν* ἐκείνων· καὶ λοιπὸν, τὰ τέκνα πρέπει νὰ πάθωσι διὰ τοὺς γονεῖς.

— Λύσατέ με· εἶπεν ἡ Νικολέττα· αἱ χεῖρές μου πονοῦσιν.

Οἱ κακοῦργοι ἔλυσαν τῷ ὄντι τὴν γραῖαν, ἥτις εἶπε προσέτι ὅτι οἱ κύριοι αὐτῆς ἔφυγον πρὸ δύο ὡρῶν, καὶ πολὺ πιθανὸν ὅτι ἐπορεύθησαν πρὸς τὸν λιμένα. Καὶ ταῦτα μὲν δὲν ἦσαν ἀληθῆ, ἀλλ' ἐπίτηδες ἔδιδε τοιαύτας ψευδεῖς πληροφορίας, ἵνα εὐκολώτερον ἀπατήσῃ ἐκείνους τοὺς ληστάς.

— Σπεύσατε, εἶπε, σπεύσατε, ἐὰν θέλητε νὰ φθάσητε πρὶν τὸ πλοῖον ἀναπετάσῃ τὰ ἱστία, καὶ μετακομίσῃ τοὺς κυρίους μου μετὰ παντὸς τοῦ πλούτου αὐτῶν.

— Εἰς τὸν λιμένα! εἰς τὸν λιμένα! ἐκραύγασεν ἡ συμμορία, οἱονεὶ μαινομένη.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Καὶ ὁρμῶσι μετὰ σπουδῆς ἔξω τῆς οἰκίας, λησμονήσαντες τὰ παιδία. Τότε τὰ δύο ταῦτα καὶ ἡ Νικολέττα κλίνουσι τὰ γόνατα καὶ εὐχαριστοῦσι τῇ θείᾳ Προνοίᾳ, ἥτις ἔσωσεν αὐτούς. Ἡ Νικολέττα παρακαλεῖ τὸν Θεόν, ἵνα συγχωρήσῃ αὐτῇ ὅτι εἶπε ψεύσματα, ὅπως σώσῃ τοὺς ἑαυτῆς κυρίους καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν.

— Σὺ γινώσκεις, Θεέ μου, εἶπεν, ὅτι δὲν ἐδυνάμην νὰ πράξω ἄλλως πως, καὶ, ἐὰν ἡ δικαιοσύνη σου μὴ συγχωρῇ τὸ παράπτωμά μου, ὥστε νὰ εὕρω χάριν ἐνώπιον τοῦ θρόνου σου, παρακαλῶ τὸ κρίμα σου νὰ πέσῃ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τὴν ἐμὴν, ἀλλὰ μὴ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τῶν ἀθώων τούτων!

Ἀνάγκη δὲ ἦτο τότε νὰ ζητηθῇ ἄσυλόν τι· καὶ εὑρίσκει ἡ Νικολέττα καταφύγιον εἴς τινα φίλην, Ῥαϊνάρδην τὸ ὄνομα, ὁπωρόπωλιν· ἀλλὰ δὲν ἠθέλησε νὰ μείνῃ παρ' αὐτῇ εἰ μὴ μόνον πρὸς ὥραν· διότι ἐσκέπτετο περὶ τοῦ τρόπου, πῶς ἐδύνατο ἀσφαλέστερον νὰ ἀποσπάσῃ τὰ δυστυχῆ ἐκεῖνα τέκνα ἀπὸ τῶν φονικῶν χειρῶν. Ὅθεν τῇ ἐπαύριον πρωῒ ἀναλαβοῦσα δυνάμεις, παρέστη εἰς τῶν ἐπαναστατῶν τὸ δικαστήριον, καὶ ἐδήλωσεν εἰς τοὺς κακεντρεχεῖς καὶ μοχθηροὺς ἐκείνους ἀνθρώπους, τοὺς φέροντας τὴν τοῦ δικαστοῦ ἐπωνυμίαν, ὅτι ἤθελε νὰ ἐκδικηθῇ κατὰ τῶν τέκνων τῶν κυρίων αὐτῆς διὰ πάντα, ὅσα ὑπ' αὐτῶν ἔπαθεν. Ἐζήτησε δὲ νὰ δοθῇ εἰς αὐτὴν ἡ ἄδεια ἵνα μετέρχηται τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ὁπωροπώλου, μεταχειριζομένη ὡς δούλους τὰ δύο παιδία.

Ταύτην, ἔλεγεν, ἐπεθύμει τὴν ἐκδίκησιν· νὰ βλέπῃ ἑαυτὴν ὑπηρετουμένην ὑπὸ τῶν τέκνων τῶν σκληρῶν καὶ ἀγερώχων αὐτῆς κυρίων, τοὺς ὁποίους ἠναγκάσθη ποτὲ νὰ ὑπηρετήσῃ· τοῦτο δὲ ἤθελεν εἶσθαι ἅμα καὶ ἡ καιριωτάτη πληγὴ κατὰ τῶν ἀναξίων ἐκείνων γονέων, νὰ γινώσκωσιν ὅτι τὰ τέκνα αὐτῶν εἶναι δοῦλα τῆς δούλης αὐτῶν.

Ταῦτα δὲ πάντα εἶπεν ἡ Νικολέττα μετὰ τοσαύτης σταθερότητος καὶ εὐταλμίας, ὥστε οὐδεὶς τῶν κριτῶν ὑπώπτευσέ τι τοὐναντίον μάλιστα, μὴ δυνάμενοι νὰ κρύψωσι τὴν ἐπὶ τούτοις χαιρεκακίαν, τὴν ὁποίαν ᾐσθάνοντο διὰ τὴν ἀπόφασιν τῆς γραίας, παραχρῆμα ἔδωκαν αὐτῇ ἔγγραφον ἀδείας καὶ ἀσφαλείας. Καὶ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βόλου

ἤρχισε λοιπὸν ἡ ἀγαθὴ γυνὴ τὰ ἀπὸ τῶν ὀπωρῶν ἐμπόριον, ἔμπροσθεν μὲν τῶν ἀνθρώπων μεταχειριζομένη τὰ παιδία ὡς ἀνδράποδα, κατ' ἰδίαν δὲ περιποιουμένη αὐτὰ τρυφερῶς, καὶ μητρικῶς περιθάλπουσα.

Ἀλλ' ἡ Νικολέττα δὲν ἐνόμιζεν ἑαυτὴν οὖσαν ἐν ἀσφαλείᾳ· ὅθεν φοβουμένη, σπουδαίως ἐσκέπτετο περὶ φυγῆς. Ἤδη δὲ τοῦ ἔαρος ἐπιπνεύσαντος τὰς γλυκείας αὐτοῦ αὔρας, ἐπιλαβομένη τῆς καλῆς ταύτης ὥρας τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἐδανείσθη ὀλίγα χρήματα παρὰ τῆς Ῥαϊνάρδης, καὶ αἱ δύο φίλαι ἠσπάσθησαν ἀλλήλας τὸν τοῦ ἀποχωρισμοῦ ἀσπασμόν. Ἡ Νικολέττα ἔῤῥιψε τελευταῖον βλέμμα πρὸς τὴν γενέθλιον αὐτῆς πόλιν, καὶ ἤρχισε μετὰ τῶν παιδίων τὴν μακρὰν καὶ ἐπίπονον ὁδοιπορίαν.

Ἔφθασαν εὐτυχῶς εἰς τὰ ὅρια τῆς Γαλλίας, τὰ μέγιστα χρησιμεύσαντος εἰς αὐτοὺς τοῦ ἐγγράφου ἐκείνου τῆς ἀσφαλείας. Ἄνθρωποι συμπαθητικοὶ καὶ ἐλεήμονες ἐβοήθουν αὐτοὺς ἐνίοτε ἐν τῇ ὁδῷ· διότι συγκινητικὸν ἦτο τῷ ὄντι τὸ θέαμα τῆς γραίας ταύτης καὶ πιστῆς ὑπηρετρίας μετὰ τῶν περὶ αὐτὴν δύο μικρῶν πλασμάτων. Καὶ ὁ μὲν Ἰωάννης δὲν ἐμεμψιμοίρει ποτέ· ἀλλ' ἡ μικρὰ Ἀδέλη τοσοῦτον ἦτο κατάπονος, ὥστε δὲν ἐδύνατο πλέον νὰ περιπατῇ. Ἡ Νικολέττα ἐνέπνεε πολλάκις εἰς τὴν κόρην θάῤῥος, οὗτινος ἐνίοτε ἐστερεῖτο αὐτή· διότι πῶς νὰ συντηρήσῃ ἑαυτὴν καὶ τὰ παιδία ἀπὸ μόνου τοῦ ἄρτου τῆς ἐλεημοσύνης; Ποσάκις ἡ ταλαίπωρος γραῖα ἐβάστασεν ἐπὶ τῶν ὤμων τὴν ἀδύνατον καὶ μικρὰν Ἀδέλην! Ἀλλ' εἶχε πάντοτε τὴν ἐλπίδα ὅτι θέλει φθάσει εἰς τὸν ὅρον τῆς ὁδοιπορίας καὶ εἰς τὸ τέρμα τῶν πολλῶν αὐτῆς παθημάτων. Πανταχοῦ ἠρώτα περὶ τῶν φυγάδων, καὶ ἐμάνθανεν ὅτι ἐκεῖ καὶ ἐκεῖ εὑρίσκεται ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα· ὅθεν μετέβαινεν ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν, ἀπὸ χωρίου εἰς χωρίον, ἀλλ' οὐδαμοῦ ἐδύνατο νὰ εὕρῃ τὸν Μαρτινιέρην. Τέλος, ἦλθεν εἰς Ἀμβοῦργον· ἀλλ' ἐν τῇ μεγάλῃ ταύτῃ πόλει πῶς καὶ ποῦ νὰ εὕρῃ τινά; Ἀγαθῇ τύχῃ, πρὸς τὰ δεινὰ αὐτῆς λαμβάνει συμπάθειαν κληρικός τις ἀξιότιμος, ὅστις παραγγέλλει δημοσίᾳ διὰ τῶν ἐφημερίδων ἵνα ὁ Μαρτινιέρης γνωστοποιήσῃ εἰς τὰ τέκνα αὐτοῦ τὸν τόπον, ἐν ᾧ διατρίβει. Ἀναμένων δὲ τῶν ἐρευνῶν αὐ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τοῦ τὸ ἀποτέλεσμα, φροντίζει ἐν τῷ διαστήματι ταύτῳ τοῦ χρόνου περὶ τῆς συντηρήσεως τῆς καλῆς γραίας καὶ τῶν μικρῶν αὐτῆς συντρόφων. Ἡ Νικολέττα, βοηθουμένη ὑπὸ τιμίων καὶ καλοκαγάθων ἀνθρώπων, συνέστησε πεμματουργεῖον, ἐξ οὗ ἐπορίζετο τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα εἰς ἑαυτὴν καὶ τὰ δύο παιδία ἐπὶ ἓν σχεδὸν ἔτος.

Πρωΐαν τινὰ ἀνοίγεται ἡ θύρα τῆς οἰκίας μετὰ κρότου· ἄνθρωπός τις εἰσέρχεται, καὶ τρέχει πρὸς τὴν Νικολέτταν.

— Τὰ τέκνα μου; κραυγάζει.

Ἦτο ὁ Μαρτινιέρης.

Ἡ Νικολέττα, τρέμουσα ὑπὸ τῆς συγκινήσεως, ἀνίσταται, καὶ δάκρυα χαρᾶς καταῤῥέουσιν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῆς· ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ ἐναρθρώσῃ φωνήν. Τέλος, ἀναλαμβάνουσα ὀλίγον,

— Δόξα σοι, ὁ Θεός, λέγει· τὰ τέκνα ζῶσι καὶ ὑγιαίνουσιν.

Ὁ Μαρτινιέρης λαμβάνει τὴν Νικολέτταν ἀπὸ τῆς δεξιᾶς· ἀλλὰ καὶ αὐτὸς δὲν δύναται νὰ ἐκφράσῃ τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτοῦ εἰ μὴ διὰ τῶν δακρύων. Εὐθὺς δὲ ἡ πιστὴ ὑπηρέτρια παρέστησε τὰ παιδία εἰς τὸν πατέρα. Οὐδεὶς κάλαμος δύναται νὰ περιγράψῃ τὴν σκηνὴν, τὴν ἐπακολουθήσασαν εἰς τὴν ἔντευξιν ταύτην. Ἡ γυνὴ τοῦ Μαρτινιέρου ἔφθασεν ὀλίγον ὕστερον μετὰ τὸν ἄνδρα· ἐναγκαλισθεῖσα δὲ τὴν Νικολέτταν περιπαθέστατα, εἶπε·

— Σὺ, ἀγαπητὴ καὶ σεβαστή μοι ψυχὴ, σὺ ἔσωσας τὰ τέκνα μου, καὶ ἔδωκάς μοι νέαν ζωήν! Πῶς νὰ σοὶ ἀποδείξω τὴν εὐγνωμοσύνην μου;

— Ὦ, κυρία, ἀπεκρίθη ἡ Νικολέττα μετριοφρονοῦσα· μή με συνταράττῃς, εὐχαριστοῦσά μοι διὰ πρᾶξιν ὅλως φυσικὴν καὶ ἐπαίνων ἀναξίαν. Σὺ πάντοτε ἔδειξας πρός με ἀγαθότητα· δεδοξασμένος εἴη ὁ Κύριος, ὅτι ἔδωκέ μοι δύναμιν νὰ πράξω καὶ ἐγὼ πρὸς σὲ ἀγαθόν τι.

Διηγήθησαν ἔπειτα πρὸς ἀλλήλους ἀμοιβαίως πάντα, ὅσα συνέβησαν εἰς αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ χωρισμοῦ αὐτῶν.

Ἡ Νικολέττα ἔζησεν ἐφεξῆς ἐπὶ πολλὰ ἔτη, καὶ οὐδέποτε ἐγκατέλιπε τὴν πρὸς αὐτὴν εὐγνώμονα ἀείποτε διατελέσασαν οἰκογένειαν ἐκείνην. Τὰ παιδία ὠνόμαζον αὐτὴν πάντοτε μάμμαν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Νικολέτταν. Πρὶν δὲ ἀναχωρήσῃ ἐξ Ἀμβούργου μετὰ τῆς οἰκογενείας τοῦ Μαρτινιέρου, ἔλαβε παρά τινος ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ ἑταιρείας μέγα χρυσοῦν μετάλλιον εἰς ἔνδειξιν τιμῆς καὶ σεβασμοῦ. Ὅτε δὲ ἠὐδόκησεν ὁ Κύριος νὰ μετακαλέσῃ πρὸς ἑαυτὸν τὴν ἀγαθὴν ταύτην γυναῖκα, τὰ ὑπ' αὐτῆς σωθέντα παιδία ἔκλεισαν αὐτῇ τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ ὁ Μαρτινιέρης ἀνεγείρας εἰς τὴν ἀποθανοῦσαν μνημεῖον, ἐχάραξεν ἐπ' αὐτοῦ τὴν ἑξῆς ἐπιγραφήν·

» Ἐνθάδε ἀναπαύεται ἐν Κυρίῳ ἡ Νικολέττα, γενομένη ἐν τῷ » βίῳ αὐτῆς παράδειγμα πασῶν τῶν ἀρετῶν, καὶ εὐγενῶς δια» κριθεῖσα κατά τε τὴν ἐν τοῖς κινδύνοις γενναιότητα καὶ τὴν » σπανίαν πρὸς τοὺς κυρίους αὐτῆς πίστιν ».

Πλουτεῖ τις, ὅταν πληρώῃ τὰ χρέη.

Πρό τινων ἐτῶν γενική τις συγκίνησις κατέλαβεν ἔν τινι κακουργιοδικείῳ τῆς Γαλλίας τοὺς ἐνόρκους, τοὺς συνέδρους, τοὺς ἀκροατὰς, τοὺς πάντας. Ἡ δὲ συγκίνησις αὕτη δὲν προήρχετο ἐκ τῆς ἐν τῷ ἀκροατηρίῳ δικαστικῆς συζητήσεως· διότι ἡ ἐντύπωσις ἦτο ἡ αὐτὴ, κοινὴ εἰς πάντας. Ὁ δημόσιος κατήγορος καὶ ὁ ὑπερασπίζων συνήγορος ἦσαν σύμφωνοι.

Ὁ ἄνθρωπος, ὁ ἐμφανισθεὶς εἰς τὸ δικαστήριον, καὶ προσελκύσας εἰς ἑαυτὸν τηλικαύτην συμπάθειαν, ἀφῆκε τὴν Γαλλίαν πρὸ δέκα περίπου ἐτῶν, φυγὼν τὴν εἱρκτὴν καὶ τὴν εἰς ἀναγκαστικὰ ἔργα καταδίκην διὰ δολίαν χρεωκοπίαν. Ἐλθὼν δὲ εἰς Ἀμερικὴν, ἐδίωκε τύχην ἐπὶ τῆς χώρας ταύτης, τῆς δεχομένης προθύμως πάντας τοὺς ἀπεγνωσμένους, καὶ ἐπέτυχε τοῦ ποθουμένου· ἡ ἔκβασις ὑπῆρξεν ἀνταξία τῶν πολλῶν αὐτοῦ ἀγώνων· ἀπέκτησε περιουσίαν τινὰ ἐντίμως. Καθ' ὅσον δ' ἐκέρδαινε χρήματα, ἐπλούτει ἀπὸ τρόπου, τὸν ὁποῖον πάντες μὲν γινώσκουσιν, ὀλίγοι δὲ ἀκολουθοῦσιν· ἐπλήρωνε τὰ χρέη αὐτοῦ, ἕως οὗ ἐξώφλησεν αὐτὰ διόλου· οἱ δανεισταὶ ἔλαβον τὸ κεφάλαιον, τοὺς τόκους, καὶ τοὺς τόκους τῶν τόκων. Φεύγων ἐκ τῆς Γαλλίας, ὤφειλε 40,000 φράγκων· ἐκ τῆς Ἀμερικῆς ἐπλήρωσε 90,000.

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἀλλ' ὅμως λύπη τις ἐβασάνιζεν εἰσέτι τὸν τίμιον τοῦτον χρεωκόπον· τὸ πρὸς τὴν πατρίδα αὐτοῦ χρέος ἔμενεν εἰσέτι ἀνεξόφλητον. Ὅθεν καταλιπὼν τὸν εἰρηνικὸν καὶ ἔντιμον καὶ ἀναπαυτικὸν αὐτοῦ βίον, διαπλέει τὰς θαλάσσας, καὶ ἔρχεται ἵνα κρούσῃ τὴν θύραν τῆς εἰρκτῆς, λέγων πρὸς τὴν δικαιοσύνην, ἥτις οὐδ' ἐνεθυμεῖτο αὐτοῦ πλέον·

«Ἐγὼ εἶμαι ὁ καταδικασθείς ποτε παρ' ὑμῶν· δικάσατέ με».

Ὁ εἰσαγγελεὺς παρητήθη τῆς κατηγορίας.

Ὁ πρόεδρος, ἀπολύων καὶ κηρύττων τὸν ἄνθρωπον ἀθῶον, εἶπεν· «Εὐτυχεῖς ἂν ἤμεθα, εἰ συχνάκις εἴχομεν νὰ ἀπαγγείλωμεν ἀποφάσεις, τοσοῦτον καλῶς ἠτιολογημένας».

Δικαστὴς ἀδέκαστος.

Πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἀπέθανεν ἐν Ἀγγλίᾳ γέρων τις δικαστής, οὗτινος τὸν ἀδέκαστον χαρακτῆρα μαρτυρεῖ ἡ ἑπομένη πρᾶξις·

Διάδικός τις ἦλθέ ποτε εἰς ἐπίσκεψιν αὐτοῦ, καὶ ὑπὸ πάσας τὰς προφυλάξεις ἐπέδειξεν αὐτῷ πολύτιμόν τι δῶρον.

Ὁ δικαστής, ὅλως ἀτάραχος, εἶπε πρὸς τὸν διάδικον·

— Δέχομαι τὸ δῶρόν σου ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ σὲ καταδικάσω.

— Διὰ τί; ἠρώτησεν ἐκεῖνος.

— Διότι, ἀπεκρίθη ὁ δικαστής, σὺ σεαυτὸν καταδικάζεις. Ὑβρίζων με διὰ τῆς προσφορᾶς τοῦ δώρου τούτου, σχεδὸν σαφῶς λέγεις μοι· ἡ ὑπόθεσίς μου εἶναι ἄδικος, διότι δὲν τολμῶ νὰ ἐλπίσω εἰς τὸ ἀμερόληπτον τῶν δικαστῶν μου· ὅθεν νομίζω ὅτι εἶναι χρεία νὰ καταφύγω εἰς τὴν δωροδοκίαν.

Ὁ διάδικος ἔμεινεν ἔκθαμβος· ὁ δὲ δικαστής, ἐκβάλλων αὐτὸν τῆς θύρας, εἶπεν· ὅ,τι δύναμαι νὰ πράξω, εἶναι τοῦτο· νὰ λησμονήσω τὸ παρόν σου κίνημα, καὶ νὰ σὲ δικάσω, ὡς ἂν μὴ εἶχον τὴν τιμὴν νὰ σὲ ἴδω ἐν τῇ οἰκίᾳ μου.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΕΤΟΣ Ε'. ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ, ΤΗ 1 ΙΟΥΛΙΟΥ 1861. ΑΡΙΘ. 7.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΟΣ ΚΗΡΥΞ,

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ.

» *Κήρυξον τὸν λόγον* ».
Πρὸς Τιμόθ. Β'. δ'. 2.

Ο ΑΓΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ,

ΩΣ ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΚΑΙ ΘΕΟΛΟΓΟΣ ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟΣ (α).

Ὁ θεῖος Δαμασκηνὸς, προχωρῶν εἰς τὰ ἀνώτατα καὶ κατώτατα τοῦ κόσμου μέρη, ἐπεξηγεῖ τὴν τῶν ἄλλων δοξασίαν οὕτως· « Ὅσοι τοίνυν ἔφησαν σφαιροειδῆ εἶναι τὸν οὐρανόν, ἴσον λέγου- » σιν ἀφίστασθαι αὐτὸν καὶ ἀπέχειν τῆς γῆς, ἄνωθέν τε καὶ ἐκ » πλαγίων καὶ κάτωθεν. Κάτωθεν δὲ καὶ ἐκ πλαγίων φημὶ, ὅ- » σον πρὸς τὴν ἡμετέραν αἴσθησιν· ἐπεὶ, κατὰ τὸν τῆς ἀκολου- » θίας λόγον, πανταχόθεν τὸν ἄνω τόπον ὁ οὐρανὸς ἐπέχει, καὶ » ἡ γῆ τὸν κάτω. Καί φασι τὸν οὐρανὸν σφαιροειδῶς κυκλοῦν τὴν » γῆν καὶ συμπεριφέρειν τῇ ὀξυτάτῃ κινήσει αὐτοῦ ἥλιόν τε καὶ » σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρας, καὶ, ὑπὲρ γῆν ὄντος ἡλίου, ἡμέραν » γίνεσθαι ἐνταῦθα· ὑπὸ δὲ τὴν γῆν, νύκτα· ὑπὸ δὲ γῆν κατιόν- » τος ἡλίου, ἐνταῦθα μὲν νύκτα, ἐκεῖ δὲ ἡμέραν ». Ἀναπτύσσων δὲ τὸ τοῦ θείου Ψαλμῳδοῦ, παρενείρει τὴν ἰδέαν οὐχὶ σφαιρικοῦ σχήματος, καθὰ ἐν τῷ 6' παραγράφῳ ἐποίησεν, ἀλλὰ ἡμισφαιρίου· « Ἕτεροι δὲ ἡμισφαίριον τὸν οὐρανὸν ἐφαντάσθησαν, » ἐκ τοῦ τὸν θεηγόρον Δαβὶδ λέγειν· ὁ ἐκτείνων τὸν οὐρανὸν » ὡσεὶ δέρριν· ὅπερ δηλοῖ τὴν σκηνήν· καὶ τὸν μακάριον Ἡσαΐαν·

(α) Ὅρα Ἔτους Ε' Ἀριθμ. 3. σελ. 193—199.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

» ὁ στήσας τὸν οὐρανὸν ὡς καμάραν· καὶ ὅτι δύνων ὅ,τε ἥλιος
» καὶ ἡ σελήνη καὶ τὰ ἄστρα κυκλοῖ τὴν γῆν ἀπὸ δύσεως ἐπὶ
» βορρᾶν, καὶ οὕτω πάλιν ἐπὶ τὴν ἀνατολὴν ἀφικνεῖται. Ὅμως
» εἴτε οὕτως εἴτε ἐκείνως, ἅπαντα τῷ θείῳ προστάγματι γέ-
» γονέ τε καὶ ἥδρασται, καὶ τὸ θεῖον θέλημά τε καὶ βούλημα
» θεμέλιον ἀσάλευτον κέκτηται· αὐτὸς γὰρ εἶπε, καὶ ἐγενήθη-
» σαν· αὐτὸς ἐνετείλατο, καὶ ἐκτίσθησαν· ἔστησεν αὐτὰ εἰς τὸν
» αἰῶνα καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος· πρόσταγμα ἔθετο, καὶ οὐ
» παρελεύσεται ». Κοσμολογῶν ὁ ἱερὸς Δαμασκηνὸς, ἀπριξ ἔχε-
ται τῆς Γραφῆς, ἣν δὲν εἶχεν ἄδικον νὰ θεωρῇ παρὰ τὰ πιστευ-
τέα, πρακτέα καὶ ἐλπιστέα, ἐν αὐτῇ θετικῶς πως καὶ κατὰ εἰ-
δικὴν ἐκδήλωσιν τοῦ θείου περιειλημμένα, καὶ ὡς βίβλον ἱστο-
ρικὴν καὶ πρακτικῶς ἐπιστημονικὴν καὶ, οὕτως εἰπεῖν, ἀστρονο-
μικὴν καὶ γεωλογικὴν ὑπό τινα ἔποψιν. Πλὴν ἀναδιφήσας τὸν
Χρυσόστομον, τὸν Νύσσης Γρηγόριον, τὸν Βασίλειον, καὶ πρὸ
πάντων τὸν Πλάτωνα ἐν Τιμαίῳ, ὁ Δαμασκηνὸς ἐνδιατρίβει πο-
λυπραγμονῶν περὶ οὐρανῶν· « Ἔστι μὲν οὖν οὐρανὸς τοῦ οὐρα-
» νοῦ, ὁ πρῶτος οὐρανὸς, ἐπάνω ὑπάρχων τοῦ στερεώματος. Ἰδοὺ
» δύο οὐρανοί· καὶ τὸ στερέωμα γὰρ ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς οὐρανόν.
» Σύνηθες δὲ τῇ θείᾳ Γραφῇ καὶ τὸν ἀέρα οὐρανὸν καλεῖν διὰ
» τὸ ὁρᾶσθαι ἄνω· εὐλογεῖτε, γάρ φησι, πάντα τὰ πετεινὰ τοῦ
» οὐρανοῦ, τοῦ ἀέρος λέγων· ὁ ἀὴρ γὰρ τῶν πετεινῶν ἐστι πο-
» ρεία, καὶ οὐχ ὁ οὐρανός. Ἰδοὺ τρεῖς οὐρανοί, οὓς ὁ θεῖος ἔφη
» Ἀπόστολος· εἰ δὲ καὶ τὰς ἑπτὰ ζώνας ἑπτὰ οὐρανοὺς ἐκλαβεῖν
» θελήσειας, οὐδὲν τῷ λόγῳ τῆς ἀληθείας λυμαίνεται· σύνηθες
» δὲ καὶ τῇ ἑβραΐδι φωνῇ τὸν οὐρανὸν πληθυντικῶς καλεῖν οὐ-
» ρανούς· οὐρανὸν οὖν οὐρανοῦ βουλομένη εἰπεῖν, οὐρανοὺς οὐρα-
» νῶν ἔφησεν· ὅπερ δηλοῖ οὐρανὸν οὐρανοῦ τὸν ἐπάνω τοῦ στε-
» ρεώματος, καὶ τὰ ὕδατα δὲ τὰ ἐπάνω τῶν οὐρανῶν, ἢ τοῦ ἀέ-
» ρος καὶ τοῦ στερεώματος, ἢ τῶν ἑπτὰ ζωνῶν τοῦ στερεώματος,
» ἢ τοῦ στερεώματος, τῇ συνηθείᾳ τῆς ἑβραΐδος πληθυντικῶς,
» οὐρανῶν, ὀνομαζομένου ».

Περὶ δὲ τῆς φύσεως τοῦ οὐρανοῦ γνωματεύει ὁ θεῖος Πατὴρ
ὅτι αὕτη εἶναι φθαρτή· ὅτι οἱ οὐρανοὶ δὲν εἶναι ἔμψυχόν τι,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βόλου

ἀλλ' ἄψυχον καὶ ἀναίσθητον, ὡς καὶ ὁ μέγας Βασίλειος ἐν ἑξαημέρῳ ἀποφαίνεται· *τὰ ἀπὸ χρόνου ἀρξάμενα, πᾶσα ἀνάγκη καὶ ἐν χρόνῳ συντελεσθῆναι.* Ἀφ' ἑτέρου γνωσταί εἰσιν αἱ τῆς Γραφῆς προσωποποιΐαι, οἷαι *Εὐφραινέσθωσαν οἱ οὐρανοί· οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ·* « οὐ φωνὴν ὡσὶν αἰσθητοῖς » ἀκουομένην ἀφιέντες, ἀλλ' ἐκ τοῦ οἰκείου μεγέθους τὴν τοῦ » δημιουργοῦ δύναμιν ἡμῖν παριστάνοντες· ὧν τὸ κάλλος κατα- » νοοῦντες, τὸν ποιητὴν ὡς ἀριστοτέχνην δοξάζομεν ».

Διαλαμβάνων ὁ ἡμέτερος φιλόσοφος περὶ φωτός, πυρός, φωστήρων, ἡλίου τε καὶ σελήνης, καὶ ἀστέρων, ἀκολουθεῖ τῇ παλαιᾷ σχολῇ καὶ ταῖς κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοῦ ἐπικρατούσαις ἀστρονομικαῖς ἰδέαις, οὐδὲ μικρὸν ἀποσπώμενος τῆς ἱερᾶς Γραφῆς. Ἰδοὺ τί φρονεῖ ἐν τῷ ἑξῆς παρατιθεμένῳ χωρίῳ· « Τὸ πῦρ » ἓν τῶν τεσσάρων στοιχείων ἐστὶ, καῦφάν τε καὶ ἀνωφερέστερον » τῶν λοιπῶν, καυστικόν τε ἅμα καὶ φωτιστικὸν, τῇ πρώτῃ ἡ- » μέρᾳ ὑπὸ τοῦ δημιουργοῦ κτισθέν· φησὶ γὰρ ἡ θεία Γραφή· » Καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς, γενηθήτω φῶς, καὶ ἐγένετο φῶς· οὐχ ἕτερόν » ἐστι τὸ πῦρ, εἰ μὴ τὸ φῶς, ὥς τινές φασιν· ἕτεροι δὲ τὸ κοσμι- » κὸν πῦρ ὑπὲρ τὸν ἀέρα φασὶν, ὃ καλοῦσιν αἰθέρα. Ἐν ἀρχῇ μὲν » οὖν ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸ φῶς, ἦγουν τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ, καλλωπι- » σμὸν καὶ κόσμον πάσης τῆς ὁρατῆς κτίσεως· ἄφελε γὰρ τὸ φῶς, » καὶ πάντα ἐν τῷ σκότει ἀδιάγνωστα μένουσι, τὴν οἰκείαν μὴ » δυνάμενα εὐπρέπειαν ἐπιδείξασθαι. Ἐκάλεσε δὲ ὁ Θεὸς τὸ μὲν » φῶς ἡμέραν, τὸ δὲ σκότος ἐκάλεσε νύκτα· σκότος δέ ἐστιν οὐκ » οὐσία τις, ἀλλὰ συμβεβηκός· φωτὸς γάρ ἐστι στέρησις· ὁ γὰρ » ἀὴρ οὐκ ἐν τῇ οὐσίᾳ αὐτοῦ ἔχει τὸ φῶς· αὐτὸ οὖν τὸ ἐστερῆσθαι » τὸν ἀέρα φωτὸς, σκότος ἐκάλεσεν ὁ Θεός· καὶ οὐχὶ ἡ οὐσία » τοῦ ἀέρος ἐστὶ σκότος, ἀλλ' ἡ τοῦ φωτὸς στέρησις, ὅπερ συμ- » βεβηκὸς μᾶλλον δηλοῖ, ἤπερ οὐσίαν. Οὐκ ἐκλήθη δὲ πρώτη ἡ » νὺξ, ἀλλ' ἡ ἡμέρα· ὥστε πρώτη ἐστὶν ἡ ἡμέρα, καὶ ἐσχάτη ἡ » νύξ· ἀκολουθεῖ οὖν ἡ νὺξ τῇ ἡμέρᾳ· καὶ ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἡμέρας » ἕως τῆς ἄλλης ἡμέρας ἓν νυχθήμερόν ἐστιν· ἔφη γὰρ ἡ Γραφή· » καὶ ἐγένετο ἑσπέρα καὶ ἐγένετο πρωΐ, ἡμέρα μία ». Ἵνα δὲ ἐξηγήσῃ ὁ θεῖος Δαμασκηνὸς τὴν τῶν τριῶν πρώτων ἡμερῶν γέ-

γεσιν ἄνευ τοῦ ἡλίου, οὔπω κτισθέντος, λέγει τὰ ἑπόμενα· « Ἐν » μὲν οὖν ταῖς τρισὶν ἡμέραις ἀναχεομένου καὶ συστελλομένου » τοῦ φωτὸς τῷ θείῳ προστάγματι, ἥ τε ἡμέρα καὶ ἡ νὺξ ἐγένετο »· εἶτα προστίθησι περὶ ἡλιακῆς ἡμέρας ταῦτα· « Τῇ δὲ τετάρτῃ » ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν φωστῆρα τὸν μέγαν, ἤτοι τὸν ἥλιον, εἰς » ἀρχὰς καὶ ἐξουσίαν τῆς ἡμέρας· δι' αὐτοῦ γὰρ ἡ ἡμέρα συνί- » σταται· ἡμέρα γάρ ἐστιν ἐν τῷ τὸν ἥλιον ὑπὲρ γῆν εἶναι· καὶ » διάστημα ἡμέρας ἐστὶν, ὁ ἀπὸ ἀνατολῆς μέχρι δύσεως ὑπὲρ » γῆν τοῦ ἡλίου δρόμος· καὶ τὸν φωστῆρα τὸν ἐλάσσω, ἤτοι » τὴν σελήνην, καὶ τοὺς ἀστέρας, εἰς ἀρχὰς καὶ ἐξουσίαν τῆς » νυκτὸς, τοῦ φωτίζειν αὐτήν· νὺξ δέ ἐστιν ἐν τῷ τὸν ἥλιον ὑπὸ » γῆν εἶναι· καὶ διάστημα νυκτός ἐςιν, ὁ ἀπὸ δύσεως μέχρις ἀνα- » τολῆς ὑπὸ γῆν τοῦ ἡλίου δρόμος. Ἡ σελήνη τοίνυν καὶ οἱ ἀ- » στέρες ἐτάχθησαν τὴν νύκτα φωτίζειν, οὐχ ὡς τῇ ἡμέρᾳ πάν- » τοτε ὑπὸ γῆν ὄντες· εἰσὶ γὰρ καὶ ἐν ἡμέρᾳ ἀστέρες ἐν τῷ οὐ- » ρανῷ ὑπὲρ γῆν· ἀλλ' ὁ ἥλιος τούτους ἅμα καὶ τὴν σελήνην » τῇ φαιδροτέρᾳ αἴγλῃ ἀποκρύπτων, οὐκ ἐᾷ φαίνεσθαι. Τοῖς φω- » στῆρσι τούτοις τὸ πρωτόκτιστον φῶς ὁ δημιουργὸς ἐνεπέθετο, » οὐχ ὡς ἀπορῶν ἄλλου φωτὸς, ἀλλ' ἵνα μὴ ἀργὸν ἐκεῖνο μείνῃ » τὸ φῶς· φωστὴρ γάρ ἐστιν οὐκ αὐτὸ τὸ φῶς, ἀλλὰ φωτὸς δο- » χεῖον »,

Ὡς πρὸς τὸ πλανητικὸν σύστημα, δὲν πρέπει βεβαίως νὰ περι- μένωμεν τὴν μαθηματικὴν ἀκρίβειαν τῶν ἡμερῶν ἡμῶν, ὅτε ἐξαι- ρέτως ἐγένοντο ἀνακαλύψεις ἐν τῇ ἐπιστήμῃ, καὶ τὰ ἀστεροσκο- πεῖα ἐπλουτίσθησαν διὰ τηλεσκοπίων καὶ ἄλλων ἐργαλείων. Ὁ ἡμέτερος Πατὴρ ἑπτὰ πλανήτας παρεδέχετο· τὴν Σελήνην, τὸν Ἑρμῆν, τὴν Ἀφροδίτην, τὸν Ἥλιον, τὸν Ἄρεα, τὸν Δία, τὸν Κρόνον. Ἐνταῦθα βλέπομεν ὅτι συγκατατάσσει τοῖς πλανήταις τὴν Σελήνην καὶ τὸν Ἥλιον, συνῳδὰ τῷ τοῦ Πτολεμαίου συστή- ματι, διατηρηθέντι ἄχρι τῆς ις' ἑκατονταετηρίδος. Ὁ Κοπέρνι- κος, ὀπαδὸς τοῦ Πυθαγόρου καὶ Ἀριστάρχου, συνεῖδε τὰ ἀτοπή- ματα τοῦ πτολεμαϊκοῦ συστήματος· ὁ Τύχων Βράχιος ἐπενόησε σύστημα ἐσφαλμένον· ἀλλ' ἡ τιμὴ ἐφυλάχθη εἰς τὸν ἔνδοξον Γα- λιλαῖον, ἀποδείξαντα δι' ἀκαταμαχήτων λόγων τὸ ἀκίνητον τοῦ

ἡλίου καὶ τὴν κίνησιν τῆς γῆς. Ὁ δὲ περιώνυμος Κέπλερος διὰ τῶν νόμων τῆς κινήσεως τῶν πλανητῶν, καὶ ὁ περικλεὴς Νεύτων διὰ τῶν νόμων τῆς βαρύτητος, ἐποίησαν προφανῆ τὴν ἀλήθειαν τοῦ κοπερνικείου συστήματος. Ἱστάμενος δὲ ὁ ἥλιος ἐν τῷ κέντρῳ τῆς βαρύτητος, περιφέρει καὶ τοὺς τοῖς παλαιοῖς γνωστοὺς πλανήτας καὶ τοὺς ὕστερον ἀνακαλυφθέντας, ἔτι δὲ τοὺς δορυφόρους καὶ τὴν πληθὺν τῶν κομητῶν. Καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν κίνησιν τῶν πλανητῶν, δοξάζει συμφώνως τῇ ἐπιπολαζούσῃ γνώμῃ ὁ Δαμασκηνός· « Καὶ λέγουσιν αὐτοὺς ἐναντίαν τοῦ οὐρανοῦ κινεῖ-» σθαι κίνησιν· διὸ πλανήτας αὐτοὺς ἐκάλεσαν· τὸν μὲν γὰρ » οὐρανόν φασιν ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς κινεῖσθαι· τοὺς δὲ » πλανήτας ἐκ δυσμῶν ἐπὶ ἀνατολάς ». Ὡσαύτως δὲ καὶ σήμερον γνωματεύουσιν οἱ ἀστρονόμοι.

Μεταβαίνων ὁ ἱερὸς ἀνὴρ εἰς τὰς ὥρας τοῦ ἔτους, κοσμολογεῖ θαυμασιώτατα. Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἡ γῆ φέρεται περὶ τὸν ἥλιον εἰς τὸ διάστημα τοῦ ἐνιαυτοῦ, στρεφομένη καὶ περὶ ἑαυτήν, διαρκοῦντος τοῦ ἡμερονυκτίου· καὶ τὸ μὲν ἀποτελεῖ τὴν διαδοχὴν τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός· τὸ δὲ, τὴν μεταβολὴν τῶν ὡρῶν τοῦ ἔτους, καὶ τὴν αὐξομείωσιν τῶν ἡμερῶν καὶ νυκτῶν. Ἔχομεν οὕτω τὸ ἔαρ, τὸ θέρος, τὸ φθινόπωρον καὶ τὸν χειμῶνα· ὁ ἥλιος φαίνεται διατρέχων ἕνα ἀστερισμὸν κατὰ μῆνα, καὶ τρεῖς κατὰ πᾶσαν ὥραν τοῦ ἔτους. Οὕτω λοιπὸν ὄντων δώδεκα τῶν ἀστερισμῶν ἢ τῶν σημείων τοῦ Ζωδιακοῦ, εἰς πᾶσαν ὥραν διατρέχονται τρεῖς ἀστερισμοί· εἰς τὸ ἔαρ, ὁ Κριός, ὁ Ταῦρος, οἱ Δίδυμοι· εἰς τὸ θέρος, ὁ Καρκῖνος, ὁ Λέων, ἡ Παρθένος· εἰς τὸ φθινόπωρον, ὁ Ζυγὸς, ὁ Σκορπίος, ὁ Τοξότης· εἰς δὲ τὸν χειμῶνα, ὁ Αἰγόκερως ὁ Ὑδροχόος, οἱ Ἰχθύες. Συνεχίζει δὲ ὁ Δαμασκηνὸς περὶ τῶν τεσσάρων τροπῶν οὕτω· « Τρέχουσι δὲ δρόμον ἄληκτον, ὃν ὁ δη-» μιουργὸς ἔταξεν αὐτοῖς, καὶ καθὼς ἐθεμελίωσεν αὐτά, ὡς φησιν » ὁ θεῖος Δαβίδ· Σελήνην καὶ ἀστέρας, ἃ σὺ ἐθεμελίωσας· ἑστή-» μανε τὸ πάγιον καὶ ἀμετάβλητον τῆς ὑπὸ Θεοῦ δοθείσης αὐ-» τοῖς τάξεώς τε καὶ εἱρμοῦ· ἔταξε γὰρ αὐτοὺς εἰς καιροὺς καὶ » εἰς σημεῖα καὶ εἰς ἡμέρας καὶ εἰς ἐνιαυτούς. Διὰ μὲν γὰρ τοῦ » ἡλίου αἱ τέσσαρες τροπαὶ συνίστανται· καὶ πρώτη μὲν ἡ ἐαρινή·

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

» ἐν αὐτῇ γὰρ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὰ σύμπαντα· καὶ δηλοῖ τὸ καὶ
» μέχρι τοῦ νῦν ἐν αὐτῇ τῶν ἀνθέων τὴν βλάστησιν γίνεσθαι,
» ἥτις καὶ ἰσημερινὴ τροπή ἐστιν· δώδεκα γὰρ ὡρῶν τήν τε
» ἡμέραν καὶ τὴν νύκτα καθίστησιν· αὕτη ἐκ τῆς μέσης ἀνα-
» τολῆς τοῦ ἡλίου συνίσταται, εὐκρὰς οὖσα, αἵματος αὐξητικὴ,
» θερμὴ καὶ ὑγρὰ ὑπάρχουσα, καὶ δι' ἑαυτῆς μεσιτεύουσα τῷ
» χειμῶνί τε καὶ τῷ θέρει· τοῦ μὲν χειμῶνος θερμοτέρα καὶ ξη-
» ροτέρα, τοῦ δὲ θέρους ψυχροτέρα καὶ ὑγροτέρα· διατείνει δὲ
» αὕτη ἡ ὥρα ἀπὸ Μαρτίου κά μέχρις Ἰουνίου κδ'· εἶτα ὑψουμένης
» τῆς τοῦ ἡλίου ἀνατολῆς ἐπὶ τὰ βορειότερα μέρη, ἡ θερινὴ τροπὴ
» διαδέχεται, μεσιτεύουσα τῷ τε ἔαρι καὶ τῷ μετοπώρῳ· ἐκ μὲν
» τοῦ ἔαρος τὸ θερμὸν ἔχουσα, ἐκ δὲ τοῦ μετοπώρου τὸ ξηρόν·
» θερμὴ γάρ ἐστι καὶ ξηρὰ, καὶ τὴν ξανθὴν αὔξει χολήν· αὕτη
» δὲ μεγίστην μὲν τὴν ἡμέραν ἔχει, ὡρῶν ιέ· τὴν δὲ νύκτα πάνυ
» σμικροτάτην, ὡρῶν ἐννέα διάστημα ἔχουσαν· καὶ αὕτη δὲ δια-
» τείνει ἀπὸ Ἰουνίου κδ' μέχρι μηνὸς Σεπτεμβρίου κέ· εἶτα πά-
» λιν εἰς τὴν μέσην ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου ἐπανιόντος, ἡ μετοπω-
» ρινὴ τροπὴ τὴν θερινὴν ἀμείβει, μέσως πως ἔχουσα ψύξεώς τε
» καὶ θέρμης, ξηρότητός τε καὶ ὑγρότητος, καὶ μεσιτεύουσα τῇ τε
» θερινῇ καὶ τῇ χειμερινῇ τροπῇ, ἐκ μὲν τῆς θερινῆς τὸ ξηρόν,
» ἐκ δὲ τῆς χειμερινῆς τὸ ψυχρὸν ἔχουσα· ψυχρὰ γάρ ἐστι καὶ
» ξηρὰ, χολῆς τε μελαίνης αὐξητικὴ πέφυκεν· αὕτη πάλιν ἰση-
» μερινὴ τροπὴ ὑπάρχει, δώδεκα ὡρῶν τήν τε ἡμέραν καὶ τὴν
» νύκτα ἔχουσα· διατείνει δὲ αὕτη ἀπὸ Σεπτεμβρίου κέ μέχρι
» Δεκεμβρίου κέ· τοῦ δὲ ἡλίου ἐπὶ τὴν μικροτέραν καὶ χθαμα-
» λωτέραν, ἤτοι τὴν μεσημβρινὴν ἀνατολὴν κατιόντος, ἡ χειμε-
» ρινὴ ἐπιλαμβάνεται τροπὴ, ψυχρά τε καὶ ὑγρὰ τυγχάνουσα,
» καὶ μεσιτεύουσα τῇ τε μετοπωρινῇ καὶ τῇ ἐαρινῇ· ἐκ μὲν τῆς
» μετοπωρινῆς τὸ ψυχρὸν ἔχουσα, ἐκ δὲ τῆς ἐαρινῆς τὸ ὑγρὸν
» κεκτημένη· αὕτη δὲ σμικροτάτην μὲν τὴν ἡμέραν ἔχει, ὡρῶν
» ἐννέα ὑπάρχουσαν, τὴν δὲ νύκτα μεγίστην, ὡρῶν ὑπάρχουσαν
» πεντεκαίδεκα· φλέγματος δὲ αὕτη ὑπάρχει αὐξητική· διατεί-
» νει δὲ καὶ αὕτη ἀπὸ Δεκεμβρίου κέ μέχρις κά Μαρτίου· σοφῶς
» γὰρ ὁ δημιουργὸς προενοήσατο, ὡς ἂν μὴ ἐξ ἄκρας ψυχρότητος ἡ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

» θερμότητος, ἢ ὑγρότητος ἢ ξηρότητος, ἐπὶ τὴν ἄκραν ἐναντίαν
» ἐρχόμενοι ποιότητα, χαλεποῖς περιπέσωμεν ἀῤῥωστήμασι· σφα-
» λερὰ γὰρ τὰς αἰφνιδίους μεταβολὰς οἶδεν ὁ λόγος. Οὕτω μὲν
» οὖν ὁ ἥλιος τὰς τροπὰς, καὶ δι' αὐτῶν τὸν ἐνιαυτὸν ἀπεργά-
» ζεται, καὶ τὰς ἡμέρας δὲ καὶ τὰς νύκτας· τὰς μὲν, ἀνατέλλων
» καὶ ὑπὲρ γῆν γινόμενος· τὰς δὲ, ὑπὸ γῆν δύνων· καὶ τοῖς ἄλλοις
» φωσῆρσι, σελήνῃ τε καὶ ἀςράσι τὴν φαῦσιν παραχωρῶν συνίςησι».

Περὶ δὲ τοῦ Ζωδιακοῦ καὶ τῶν μηνῶν ἀκριβολογεῖ ἐν τοῖς ἑ-
πομένοις· « Φασὶ δὲ καὶ δώδεκα ζώδια ἐξ ἀστέρων εἶναι ἐν τῷ
» οὐρανῷ... Ὁ μὲν οὖν ἥλιος καθ' ἕκαστον ζώδιον ἀποτελεῖ
» μῆνα ἕνα, καὶ διὰ τῶν δώδεκα μηνῶν τὰ δώδεκα ζώδια διέρ-
» χεται· τῶν δὲ δώδεκα ζωδίων τὰ ὀνόματά ἐστι ταῦτα, καὶ
» οἱ τούτων μῆνες·

» Κριὸς, μηνὶ Μαρτίῳ, κά, δέχεται τὸν ἥλιον.
» Ταῦρος, μηνὶ Ἀπριλίῳ, κγ'.
» Δίδυμοι, μηνὶ Μαΐῳ, κδ'.
» Καρκῖνος, μηνὶ Ἰουνίῳ, κδ'.
» Λέων, μηνὶ Ἰουλίῳ, κέ.
» Παρθένος, μηνὶ Αὐγούστῳ, κέ.
» Ζυγὸς, μηνὶ Σεπτεμβρίῳ, κέ.
» Σκορπίος, μηνὶ Ὀκτωβρίῳ, κέ.
» Τοξότης, μηνὶ Νοεμβρίῳ, κέ.
» Αἰγόκερως, μηνὶ Δεκεμβρίῳ, κέ.
» Ὑδροχόος, μηνὶ Ἰανουαρίῳ, κέ.
» Ἰχθύες, μηνὶ Φεβρουαρίῳ, κδ' ».

Ἐπιλαμβάνεται ἀκροθιγῶς περὶ ἐκλείψεων ἡλίου καὶ σελήνης
καὶ ἐμβολίμου μηνὸς, πρὸς δὲ καὶ περὶ οἴκων πλανητῶν καὶ ὑ-
ψωμάτων, καὶ περὶ σχημάτων τῆς σελήνης. Δὲν πρέπει δὲ παν-
τάπασι νὰ διαφύγῃ ἡμᾶς ἡ ὀρθοτάτη σκέψις τοῦ θείου Δαμασκη-
νοῦ περὶ ἀστρολόγων, περὶ ὧν ἀπεφήνατο οὐτωσί· « Οἱ μὲν οὖν
» Ἕλληνες (ἐθνικοὶ) διὰ τῆς τῶν ἄστρων τούτων, ἡλίου τε καὶ
» σελήνης, ἀνατολῆς καὶ δύσεως καὶ συγκρούσεως φασὶ πάντα
» διοικεῖσθαι τὰ καθ' ἡμᾶς· περὶ ταῦτα γὰρ ἡ ἀστρολογία
» καταγίνεται· ἡμεῖς δὲ φαμὲν ὅτι σημεῖα μὲν ἐξ αὐτῶν γί-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βεροίας

» νονται, ὄμβρου καὶ ἀνομβρίας, ψύξεώς τε καὶ θέρμης, ὑγρό-
» τητός τε καὶ ξηρότητος καὶ ἀνέμων καὶ τῶν τοιούτων· τῶν δὲ
» ἡμετέρων πράξεων, οὐδαμῶς· ἡμεῖς γὰρ αὐτεξούσιοι ὑπὸ τοῦ
» δημιουργοῦ γενόμενοι, κύριοι τῶν ἡμετέρων ὑπάρχομεν πρά-
» ξεων. Εἰ γὰρ ἐκ τῆς τῶν ἀστέρων φορᾶς πάντα πράττομεν,
» κατ' ἀνάγκην πράττομεν, ἃ πράττομεν· τὸ δὲ κατ' ἀνάγκην
» γινόμενον, οὔτε ἀρετή, οὔτε κακία ἐστίν· εἰ δὲ μήτε ἀρετὴν,
» μήτε κακίαν κεκτήμεθα, οὔτε ἐπαίνων, οὔτε κολάσεων ὑπάρ-
» χομεν ἄξιοι. Εὑρεθήσεται δὲ καὶ ὁ Θεὸς ἄδικος, τοῖς μὲν ἀγα-
» θὰ, τοῖς δὲ θλίψεις διδούς· ἀλλ' οὐδὲ κυβέρνησιν, οὐδὲ τῶν
» ἑαυτοῦ κτισμάτων ὁ Θεὸς ποιήσεται πρόνοιαν, εἰ κατ' ἀνάγκην
» ἄγονται τὰ πάντα καὶ φέρονται· καὶ τὸ λογικὸν δὲ περιττὸν
» ἐν ἡμῖν ἔσται. Μηδεμιᾶς γὰρ ὄντες πράξεως κύριοι, περιττῶς
» βουλευόμεθα· τὸ δὲ λογικὸν πάντως τῆς βουλῆς ἡμῶν ἕνεκεν
» δέδοται· ὅθεν πᾶν λογικὸν, καὶ αὐτεξούσιον ».

Ἡ χημεία ἀπό τινων ἐνιαυτῶν προώδευσε, καὶ δὲν λανθάνε-
ταί τις λέγων ὅτι τὸ ἁπλοῦν καὶ σύνθετον, τὸ συστατικὸν καὶ
ὁλοκληρωτικὸν τῶν μορίων καὶ τῶν ἀτόμων, ἡ ἐπ' ἄπειρον διαι-
ρετότης τῆς ὕλης, ἡ ἕλξις, ἡ συνοχὴ καὶ συγγένεια τῶν σωμάτων
τανῦν γινώσκονται, προηγηθείσης τῆς πείρας καὶ ἀναλύσεως.
Κυρίως εἰπεῖν, τὰ στοιχεῖα ἀριθμοῦνται σήμερον πολλὰ, ἐν οἷς
δὲν συγκατατάττεται οὔτε ὁ τὸ πάλαι στοιχεῖον νομιζόμενος
ἀὴρ, ὅστις πραγματικῶς εἶναι σύνθετόν τι, οὔτε τὸ ὕδωρ, οὔτε
ἡ γῆ. Κατὰ δὲ τὴν τότε ἐπιπολάζουσαν γνώμην ὁ θεῖος Δαμα-
σκηνὸς, παραδεχόμενος τὸν ἀέρα στοιχεῖον, προστίθησι καὶ τάδε·
« Ἀὴρ ἐστι στοιχεῖον λεπτότατον, ὑγρόν τε καὶ θερμὸν, τοῦ μὲν
» πυρὸς βαρύτερον, τῆς δὲ γῆς καὶ τῶν ὑδάτων κουφότερον, ἀνα-
» πνοῆς καὶ ἐκφωνήσεως αἴτιον, ἀχρωμάτιστον, ἤτοι ἐκ φύσεως
» χρῶμα μὴ κεκτημένον, διειδὲς, διαφανές· φωτὸς γάρ ἐστι δε-
» κτικόν· καὶ ταῖς τρισὶν αἰσθήσεσιν ἡμῶν διακονοῦν· δι' αὐτοῦ
» γὰρ ὁρῶμεν, ἀκούομεν, ὀσφραινόμεθα· δεκτικὸν θάλψεώς τε καὶ
» ψύξεως, ξηρότητός τε καὶ ὑγρότητος· οὗ πᾶσαι αἱ κατὰ τόπον
» κινήσεις εἰσὶν, ἄνω, κάτω, ἔσω, ἔξω, δεξιὰ, ἀριστερὰ, καὶ ἡ
» κυκλοφορικὴ κίνησις· οἰκοθεν μὴ κεκτημένος τὸ φῶς, ἀλλ' ὑπὸ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

» ἡλίου καὶ σελήνης καὶ ἄστρων καὶ πυρὸς φωτιζόμενος, καὶ τοῦ-
» τό ἐστιν, ὃ εἶπεν ἡ Γραφή, ὅτι σκότος ἦν ἐπάνω τῆς ἀβύσσου,
» θέλουσα δεῖξαι, ὡς οὐκ οἴκοθεν ὁ ἀὴρ τὸ φῶς κέκτηται, ἀλλ'
» ἄλλη τις ἐστὶν οὐσία ἡ τοῦ φωτός ».

(*Ἀκολουθεῖ.*)

ΠΕΡΙ
ΤΩΝ ΨΕΥΔΙΣΙΔΩΡΕΙΩΝ ΔΙΑΤΑΞΕΩΝ,

ΥΠΟ

ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΜΟΣΧΑΤΟΥ.

Το ὄνομα τῶν Ψευδισιδωρείων διατάξεων φέρει συλλογή τις διαφόρων Ἐπιστολῶν, αἵτινες ἀποδίδονται εἰς πάπας τῶν τριῶν πρώτων τῆς Ἐκκλησίας αἰώνων, καὶ ἐδημοσιεύθησαν ἔπειτα κατὰ τὸν Θ' μετὰ, ἢ καὶ ἄνευ τῶν λεγομένων Ἱσπανικῶν νόμων (1). Ὁ ταύτας δὲ τὰς διατάξεις συνταξάμενος ἄγνωστος συγγραφεὺς προτάττει καὶ πρόλογόν τινα, ὃν ἀναφέρει εἰς τὸν Ἰσίδωρον τὸν Μερκάτωρα (2). Ὡς ἐκ τούτου δὲ αἱ περὶ ὧν ὁ λόγος Ἐπιστολαὶ ἐπιστεύοντο ἤδη κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα ὡς συλλεγεῖσαι ὑπὸ τοῦ ἁγίου Ἰσιδώρου.

Καὶ ἔκτοτε μὲν ὑπῆρξαν ἄνθρωποι ἀμφιβάλλοντες περὶ τῆς γνησιότητος τῶν διατάξεων τούτων· ἀπόδειξις δὲ ὅμως τῆς νοθείας αὐτῶν ἐγένετο πρῶτον κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς δὲ ταύτης ὁ μὲν ἄγνωστος αὐτῶν συγγραφεὺς ἐπεκλήθη *Ψευδισίδωρος*, *Ψευδισιδώρειοι* δὲ αἱ διατάξεις. Καὶ τρανώτατα μὲν ἀπεδείχθη τὸ νόθον αὐτῶν ἐν ταῖς Μαγδεβουργικαῖς καλουλουμέναις Ἑκατονταετηρίσιν (3) ὑπό τε τοῦ Ἀναμορφωτοῦ ἱεροκή-

(1) Οἱ νόμοι οὗτοι καλοῦνται Collectio Hispana.

(2) Ὁ Ἰσίδωρος οὗτος λέγεται καὶ Πεκάτωρ, ἤτοι ἁμαρτωλός. Ἔζησε δὲ κατὰ τὸν Β' αἰῶνα.

(3) Centuriæ Magdeburgenses. Ἔστι δὲ τὸ σύγγραμμα ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία, ὑπὸ διαφόρων Ἀναμορφωτῶν συνταχθεῖσα, τοῦ περιωνύμου Ματθαίου Φλάκου Ἰλλυρικοῦ (γεννηθέντος ἐν Ἀλβόνῃ τῆς Ἰστρίας τῷ 1520) εἰς τὴν ἀποτέ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ρυκος Βλονδέλου καὶ τῶν ἀδελφῶν Βαλλερίνων, καὶ ἄλλων· μένουσι δὲ ἄνευ ἐπιλύσεως διάφορα ζητήματα, οἷον ποῦ συνετάχθησαν, πότε, καὶ ὑπὸ τίνος αἱ εἰρημέναι Ἐπιστολαί. Τῶν ζητημάτων τούτων λίαν εὔκολος ἠδύνατο νὰ κατασταθῇ ἡ λύσις, εἰ παρεβάλλοντο τὰ ἐν διαφόροις βιβλιοθήκαις ἀποκείμενα τῶν Ψευδισιδωρείων διατάξεων χειρόγραφα. Ἀλλ' ἡ τοιαύτη παραβολὴ δὲν ἔλαβε μέχρι τοῦδε χώραν (1).

Ἐκ τοῦ προλόγου φαίνεται ὅτι ὁ συγγραφεὺς, πλὴν τῶν παπικῶν διαταγῶν (ἄρχονται δὲ αὗται ἀπὸ τοῦ Κλήμεντος ἐπισκόπου Ῥώμης), συνέλεξε καὶ ἀποφάσεις συνόδων, καὶ τοὺς κανόνας τῶν Ἀποστόλων, καί τινα περὶ διακοσμήσεως συνόδων πραγματείαν. Ἐν τούτοις ὑπάρχουσί τινα χειρόγραφα, τὰς Ἐπιστολὰς μόνον περιέχοντα. Τί οὖν εἰσὶ ταῦτα; Οὐδὲν πλέον, ἢ ὑστερόχρονον τῆς ἀρχικῆς συλλογῆς ἀπάνθισμα.

Ἤδη λέγομεν ὀλίγα τινὰ κυρίως περὶ τοῦ Βατικανείου χειρογράφου ταύτης τῆς συλλογῆς. Τὸ χειρόγραφον τοῦτο φαίνεται ἀναγόμενον εἰς τὸν ΙΒ' αἰῶνα. Ἐν αὐτῷ προηγεῖται πίναξ χρονολογικὸς τῶν διαφόρων παπῶν, μέχρι Νικολάου τοῦ Α'· ἅπερ παρέχει νοεῖν, ὅτι ἡ τοῦ χειρογράφου τούτου συλλογὴ ἐπερατώθη μετὰ μέσα τοῦ Θ' αἰῶνος· ἡ δὲ διάταξις ἔχει οὕτω. Μετὰ τὸν πρόλογον ἕπεται Ἐπιστολὴ τοῦ Αὐρηλίου πρὸς τὸν Δάμασον, καὶ ἀπάντησις αὐτοῦ πρὸς ἐκεῖνον (ἀμφότερα τὰ ἔγγραφα ταῦτα εἰσὶ νόθα)· ἀκολούθως ἡ περὶ διακοσμήσεως συνόδων πραγματεία, ἐκ τῶν πρακτικῶν τῆς ἐν Τολήτῳ Δ' συνόδου· εἶτα κατάλογος διαφόρων τοπικῶν συνόδων, καὶ δύο νόθοι Ἐπιστολαί, ἡ μὲν τοῦ Ἱερωνύμου πρὸς τὸν Δάμασον, ἡ δὲ τοῦ Δαμάσου πρὸς τὸν Ἱερώνυμον· μετὰ ταῦτα ἕπεται ἡ ἰδίως συλλογὴ, εἰς τρία μέρη διῃρημένη. Τούτων τὸ μὲν περιέχει τοὺς 50 καλουμένους ἀποστολι-

---

λεσιν τοῦ ἔργου ἐπιστατοῦντος, καὶ κατὰ ἑκατονταετηρίδας διῃρημένη, ὅθεν καὶ ἡ ἐπίκλησις. Μετέφρασε δὲ ἐκ τῆς ἱστορίας ταύτης τὴν πρώτην ἑκατονταετηρίδα καὶ ὁ ἡμέτερος Εὐγένιος.

(1) Ὁ Μερλῖνος ἐν ταῖς διαφόροις συλλογαῖς τῶν συνοδικῶν πρακτικῶν συνεξέδωκε καὶ τὰς Ψευδισιδωρείους διατάξεις, ἀλλὰ πάνυ ἐσφαλμένας. Κατὰ τὸ Μερλίνειον κείμενον ἐξέδωκε πρόσφατι αὐτὰς καὶ ὁ Δενσίγγιος.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κοὺς κανόνας (1), οἷς συνάπτονται ἐν τάξει χρονολογικῇ νόθοι Ἐπιστολαὶ τῶν παπῶν, ἀπὸ Κλήμεντος μέχρι Μελχιάδου· πρὸς δὲ, πραγματεία τις φέρουσα τὴν ἐπιγραφὴν, De primitiva ecclesia et synodo Nicæna, καὶ τὸ νόθον τοῦ Μεγ. Κωνσταντίνου δωρητήριον ἔγγραφον. Τὸ δὲ δεύτερον μέρος ἄρχεται ἀπό τινος περικοπῆς ἐκ τοῦ προλόγου τῆς Ἱσπανικῆς συλλογῆς τοῦ Κουεσνέλλου (2), καὶ περιέχει τὰ πρακτικὰ τῶν ἐν Ἑλλάδι, Ἀφρικῇ, Γαλλίᾳ καὶ Ἱσπανίᾳ γενομένων συνόδων. Συμφωνεῖ δὲ πληρέστατα τὸ μέρος τοῦτο μετὰ τῆς Ἱσπανικῆς συλλογῆς. Τὸ τρίτον μέρος ἄρχεται ὡσαύτως ἀπὸ τεμαχίου τινὸς ἐκ τοῦ προλόγου τῆς γνησίας Ἱσπανικῆς συλλογῆς· εἶτα δ' ἔπονται αἱ τῶν παπῶν διατάξεις, ἀπὸ Σιλβέστρου, ὧν αἱ 35 εἰσὶ νόθοι.

Φέρονται δὲ καὶ ἄλλαι τινὲς προσθῆκαι ἐν τῷ Βατικανείῳ κώδικι. Αἱ προσθῆκαι ὅμως αὗται πιθανώτατα νεωτέρας εἰσὶ χειρός. Σημειωτέον δὲ ὅτι τινὰ τῶν ἐν τῇ Ψευδισιδωρείῳ συλλογῇ περιεχομένων νοθων ἐγγράφων ἦσαν ἤδη πρόπαλαι γνωστὰ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, οἷον αἱ δύο Ἐπιστολαὶ τοῦ Κλήμεντος πρὸς τὸν Ἰάκωβον, τὸ εἰρημένον τοῦ Μ. Κωνσταντίνου δωρητήριον, οἱ ἀποστολικοὶ Κανόνες, καὶ ἄλλα, ἅτινα ὁ Ψευδισίδωρος προσέλαβεν εἰς τὴν πραγματείαν αὐτοῦ (3).

---

(1) Ἡ παπικὴ Ἐκκλησία δέχεται μόνον τοὺς 50 ἐκ τῶν 85 ἀποστολικῶν κανόνων.

(2) Φέρει αὕτη τὴν ἑξῆς ἐπιγραφήν· « Quesnelli de codice canonum ecclesiasticorum », καὶ περιέχει ἐν 98 κεφαλαίοις ἀποφάσεις ἑλληνικῶν συνόδων, τὰς τῆς Σαρδικῆς, αἷς παρέπονται αἱ τῆς ἐν Νικαίᾳ· πρὸς δὲ τούτοις περιέχει κανόνας διαφόρων ἐν Ἀφρικῇ συνελθουσῶν συνόδων, παπικὰς διατάξεις καὶ αὐτοκρατορικὰ διατάγματα.

(3) Ὁ Ῥίχτερος (Kirchenrecht, vierte Auflage, 1853.), πλὴν τῶν ἄλλων, δογματίζει ὅτι νόθα εἰσὶ καὶ τὰ ἑξῆς ἐν τῇ Ψευδισιδωρείῳ συλλογῇ περιεχόμενα τεμάχια· 1) ἡ ὑπὸ τοῦ Ῥουφίνου μεταγλωττισθεῖσα πρώτη τοῦ Κλήμεντος Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Ἰάκωβον, καὶ ἡ δευτέρα τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν αὐτὸν Ἰάκωβον. Ἀμφότεραι δ' αὗται παρὰ τῷ Ψευδισιδώρῳ περιέχουσι προσθήκας ὅλως περιέργους. 2) οἱ κανόνες τῶν Ἀποστόλων· 3) τὸ δωρητήριον τοῦ Μ. Κωνσταντίνου ἔγγραφον· 4) τὸ συνταγμάτιον (constitutum) τοῦ Σιλβέστρου· 5) δύο Ἐπιστολαὶ, τοῦ Ἱερωνύμου καὶ Δαμάσου, καὶ, τέλος, 6) τό τε ἑβδομον κεφάλαιον (οὐχὶ δὲ, ὡς τινες ἐσφαλμένως ἐνόμισαν, τὸ ἕκτον, ὅπερ εἶναι γνήσιον) τῆς τοῦ Βιγι-

Δημόσια Παντρίβη Βιβλιοθήκη Πέρ

Ἕτερον ζήτημα, ὅπερ ὅμως εὐκόλως λύεται ἐκ τῆς τῶν χειρογράφων παραβολῆς, ὑπάρχει καὶ τὸ ἀκόλουθον.

Τὰ ἐν τῇ συλλογῇ φερόμενα 94 πλαστὰ διατάγματα περιείχοντο ἆρα καὶ ἐν τῇ ἀρχικῇ συλλογῇ, ἢ μόνον τινὰ αὐτῶν; Οἱ Βαλλερῖνοι (1) ἀπέδειξαν ὅτι ἀκολούθως πολλαὶ νοθεύσεις ἐγένοντο. Οὐκ ἀπίθανον δὲ ὅτι ἡ ἀρχικὴ συλλογὴ περιεῖχε νόθους διατάξεις μέχρι Δαμάσου, καὶ ὅτι αἱ μετὰ ταῦτα κατόπιν πλασθεῖσαι, καὶ εἰς τὴν πραγματείαν ταύτην εἰσήχθησαν. Οἱ Βαλλερῖνοι παρατηροῦσιν ὅτι ἐν ᾧ, ὡς πρὸς τὰς ἀρχαιοτέρας Ἐπιστολὰς, μεγάλη μεταξὺ τῶν χειρογράφων ἐπικράτει συμφωνία, αἱ μεταγενέστεραι ὅμως διερώνουν πολὺ πρὸς ἀλλήλας. Οἱ αὐτοὶ πολλὰ χειρόγραφα ἀνεκάλυψαν, τὰς μέχρι Δαμάσου περιέχοντα διατάξεις· οἷον, τὸ ἐν Δαρμστάτῃ, τὸ ἐν Βαμβέργῃ, τὸ τοῦ Καλνεσέρου, καὶ εἴ τι ἕτερον. Σημειωτέον δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι μεταξὺ τῶν πρώτων Ἐπιστολῶν, ὅ ἐστι, τῶν μέχρι Δαμάσου καὶ τῶν μετὰ ταῦτα, ὑπάρχει μεγίστη διαφορὰ ὡς πρὸς τὴν ὑπόθεσιν τῶν ἐν αὐταῖς περιεχομένων, καὶ ὅτι αἱ δεύτεραι μᾶλλον συντελοῦσιν εἰς ἣν εἶχεν ὁ συγγραφεὺς πρόθεσιν, τουτέστι τὴν πρόθεσιν τοῦ στηρίξαι τὰ τοῦ πάπα δικαιώματα, ὡς ἀκολούθως δειχθήσεται.

Ὑπάρχουσι δὲ καί τινα χειρόγραφα, οἷον τὸ Μερλίνειον, τὸ Μυτιναῖον, τὸ Βαμβέργειον καὶ τὸ Δαρμστάτειον, ἅτινα ῥέρουσι τὸν ἑξῆς τοῦτον ἰδιάζοντα χαρακτῆρα, μὴ ἀπαντώμενον ἐν τοῖς

λίου πρὸς τὸν Προφουτοῦρον Ἐπιστολῆς, καὶ τις προσθήκη ἐν τῷ πονηματίῳ τοῦ Γρηγορίου πρὸς τὸν Σεκουνδῖνον.

(1) Δύο ἀδελφοὶ ἐκ Βηρώνης· ὁ μὲν, Πέτρος καλούμενος, ἐγεννήθη τῇ 7 Σεπτεμβρίου 1698, ὁ δὲ, Ἱερώνυμος, τῇ 29 Ἰανουαρίου 1702. Ἐσπούδασαν ἀμφότεροι ἐν τῇ τῶν Ἰησουϊτῶν σχολῇ τὸ πρῶτον, εἶτα δ' ἐπέρασαν τὰς αὐτῶν σπουδὰς ἐν τῷ ἐν τῇ γενεθλίῳ αὐτῶν πόλει τὰ μάλα φημιζομένῳ πανεπιστημίῳ. Καὶ ὁ μὲν Πέτρος ἐπεδόθη εἰς τὴν θεολογίαν, καὶ δὴ εἰς τὸν ἱστορικὸν αὐτῆς κλάδον· ὁ δὲ Ἱερώνυμος, εἰς ἱστορικὰς μελέτας. Κοινῶς ἀμφότεροι οἱ ἀδελφοὶ ἐξέδοντο πολλὰ καὶ ὡραῖα συγγράμματα, δι' ὧν τήν τε σοφίαν αὐτῶν κατέδειξαν, καὶ τὴν ἐπιστήμην οὐκ ὀλίγον ὠφέλησαν. Καὶ ὁ μὲν πρεσβύτερος, τὸ ἑβδομηκοστὸν τῆς ἡλικίας ἄγων ἔτος, τὸ ζῆν μετήλλαξεν· ὁ δὲ νεώτερος ἐτελεύνησεν εὐθὺς μετά τινα ἔτη.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἄλλοις χειρογράφοις. Τίς οὗτος; Αἱ Ἐπιστολαὶ φέρουσιν ἰδιαιτέρας ἐπιγραφάς. Ἐν τοῖς τελευταίοις μάλιστα χειρογράφοις αἱ εἰς τὸν αὐτὸν πάπαν ἀναφερόμεναι Ἐπιστολαὶ διηρημέναι εἰσὶν εἰς κεφάλαια, προχωροῦντα κατ' αὔξοντα ἀριθμὸν, ἀπὸ τῆς πρώτης μέχρι τῆς τελευταίας, ἄνευ διακοπῆς· οὕτως, αἱ Ἐπιστολαὶ τοῦ Κλήμεντος διαιροῦνται εἰς 85 κεφάλαια· αἱ τοῦ Ἀνακλήτου, εἰς 41, καὶ οὕτω καθεξῆς.

Καὶ τοσαῦτα μὲν περὶ χειρογράφων. Ἤδη δὲ λέγομεν καὶ περὶ τῶν πηγῶν, ἐξ ὧν ὁ τῶν Ψευδισιδωρείων συγγραφεὺς τὴν αὐτοῦ συγγραφὴν συνεκάττυσεν. Αὗταί εἰσιν· 1) αἱ ἐκκλησιαστικαὶ ἱστορίαι τοῦ Κασσιοδώρου καὶ Ῥουφίνου· 2) ἡ τῶν Ποντιφίκων λεγομένη βίβλος (Liber Pontificalis)· 3) ἡ Βουλγάτα· 4) τὰ συγγράμματα τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας· 5) οἱ μέχρι τοῦ Θ' αἰῶνος ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς· 6) αἱ τῶν συνόδων ἀποφάσεις καὶ διατάξεις αὐτῶν· 7) τὰ λεγόμενα Ἀγγιλεράμνεια κεφάλαια (1)· 8) αἱ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ Δικαίου συλλογαί, ἰδίᾳ δὲ τὸ Βισιγοτθικὸν Breviarium Allaricianum (2).

Ὁ Ῥοσίρτιος παρατηρεῖ, ἐν τῷ περὶ πηγῶν τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου τῆς Α' χιλιετηρίδος καὶ περὶ τῶν Ψευδισιδωρείων διατάξεων συγγράμματι αὐτοῦ (3), ὅτι οἱ τῶν Ψευδισιδωρείων σκότιοι συντάκται πλείω εἶχον ἔγγραφα ὡς πηγὰς, ἢ ὅσα τέως ἐπιστεύοντο. Ἀλλὰ καὶ ἑλληνικῶν συγγραμμάτων, ἰδίως τῶν χρονογράφων, ἐποιήσαντο χρῆσιν, ἐν οἷς μάλιστα περιείχοντο αἱ παπικαὶ ἐκεῖναι Ἐπιστολαὶ, ἃς ὁ Ψευδισίδωρος οὐκ ἐνόθευσεν, ἀλλ' ἁπλῶς μόνον προσέλαβεν εἰς τὴν πραγματείαν αὐτοῦ. Ὡς ἀπόδειξιν τούτου φέρει ὁ Ῥοσίρτιος συλλογήν τινα περιεχομένην

---

(1) Εἰσὶ δὲ ταῦτα συλλογή τις, τὸ πρῶτον ἐν Γαλλίᾳ ἀναφανεῖσα κατὰ τὰ μέσα τοῦ Θ' αἰῶνος, περιέχουσα ἐκκλησιαστικὰς διατάξεις, δι' ὧν ἐπιτείνονται σφόδρα τὰ τῶν ἐπισκόπων δικαιώματα, καὶ πᾶσα κατ' αὐτῶν κατηγορία ἀπαγορεύεται.

(2) Παράβ. Knust, De fontibus et consilio Pseudoisidorianæ collectionis.

(3) Τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος σύγγραμμα ἐξεδόθη ἐν Γιέσελδέργῃ, τῷ 1849, ἐπιγραφόμενον· «Zu den Kirchenrechtlichen Quellen des ersten Jahrtausends und zu den pseudoisidorischen Decretalen.

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Πάτρας

ἔν τινι χειρογράφῳ, ἐν Βαμβέργῃ ἀποκειμένῳ, καὶ ἐν τῷ παραρτήματι μετὰ τῆς ἀναφερομένης συγγραφῆς τετυπωμένην. Ἡ συλλογὴ ὅμως αὕτη, ὡς ὁ Ῥίχτερος ἀπέδειξεν ἐν τῷ Ἐγχειριδίῳ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου, οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν, ἢ ὁ πρὸ πολλοῦ δημοσιευθεὶς Liber Auxilii de ordinationibus, τὸ Prefatiuncula εἰς ἄλλην τινὰ συγγραφὴν τοῦ αὐτοῦ Αὐξιλίου, καὶ σειρὰ ἐπιτομῶν ἐκ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Ὀπτάτου καὶ τοῦ Αὐγουστίνου.

Ἀμφότερα δὲ τοῦ Αὐξιλίου τὰ συγγράμματα σκοπὸν ἔχουσι τὴν δικαιολόγησιν τῶν χειροτονιῶν, ἃς ἐποίησεν ὁ Φόρμοσος μετὰ τὴν εἰς τὸν ἐπισκοπικὸν θρόνον τῆς Ῥώμης ἀποκατάστασιν αὐτοῦ (1), καὶ τὴν ἀπόδειξιν ὅτι ὑπῆρχεν ἤδη οὗτος πάπας· ἐξ οὗ αὖθις γίνεται δῆλον, ὅτι αἱ περὶ ὧν ὁ λόγος δύο συγγραφαὶ συνετάχθησαν μετὰ τὸ ἔτος 891. Ἐπειδὴ δέ, ὡς κατωτέρω δειχθήσεται, αἱ Ψευδισιδώρειοι διατάξεις ὑπῆρχον ἤδη περὶ τὰ μέσα τῆς Θ' ἑκατονταετηρίδος συντεταγμέναι, καταφαίνεται ὅτι ὁ Ῥοσίρτιος κακῶς ἐθεώρησεν ὡς μέγα εὕρημα τὰ χειρόγραφα ἐκεῖνα, καὶ τὸν Ῥίχτερον ἐξήλεγξεν ἐν τῷ κανονικῷ αὐτοῦ δικαίῳ (Schaffhausen 1851) ὡς μὴ ἀναγνωρίζοντα ταῦτα. Ἄλλως δὲ πάνυ δυσχερές ἐστιν ἀποδεῖξαι, πῶς ἐκ τῆς συλλογῆς ταύτης προκύπτει ὅτι αἱ ἐν αὐτῇ μνημονευόμεναι καὶ συνοψιζόμεναι Ἐπιστολαὶ τῶν πρὸ τοῦ Σιρικίου παπῶν ἐλήφθησαν ἐκ τῶν ἑλληνικῶν χρονικῶν. Πόθεν ὁ Ῥοσίρτιος προαγόμενος ἐξήνεγκε τὴν περὶ τῶν ἑλληνικῶν χρονικῶν γνώμην αὐτοῦ; Ἐκ τοῦ ὅτι ὁ Αὐξίλιος, μεταξὺ τῶν ἄλλων, ὅσα παράγει πρὸς ὑποστήριξιν τῆς γνώμης αὐτοῦ, οἷον γνησίας καὶ νόθους διατάξεις, ἀποφάσεις συνόδων, ἀποφάσεις ἐκκλησιαστικῶν Πατέρων, μνημονεύει ἅπαξ καὶ τὰ ἑλληνικὰ χρονικά, ἤ, ὡς λέγει αὐτὸς, Chronica græca.

---

(1) Ὁ πάπας οὗτος διεδέχθη Στέφανον τὸν Ε' (καὶ κατ' ἄλλους, Στέφανον τὸν ς')· κατ' ἀρχὰς ἦν ἐπίσκοπος Πόρτου, κατὰ δὲ τὸ 891 ἀνυψώθη εἰς τὸν ἐπισκοπικὸν τῆς Ῥώμης θρόνον. Ὁ ἐπισκοπικὸς αὐτοῦ βίος ἦν ὅλως τρικυμιώδης ἕνεκα τῶν πολιτικῶν μερίδων, εἰς τὰς ὁποίας ἠρέσκετο νὰ λαμβάνῃ ἐνεργὸν μέρος· διὸ καὶ ἐπάπευσε μόνον ἔτη τέσσαρα καὶ ἥμισυ, τελευτήσας τῷ 896.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ὑπόθεσις τῶν Ψευδισιδωρείων, καὶ σκοπὸς τῆς νοθεύσεως.

Περὶ τῶν δύο τούτων μεγίστη ἐπικρατεῖ διαφωνία μεταξὺ τῶν ἱστορικῶν καὶ τῶν περὶ κανονικοῦ δικαίου συγγραψάντων. Κατὰ τοὺς προγενεστέρους χρόνους γενικὴ ἐπεκράτει ἰδέα ὅτι ὁ Ψευδισίδωρος σκοπὸν εἶχε τὴν ὑποστήριξιν καὶ προαγωγὴν τοῦ πρωτείου τοῦ παπικοῦ. Ἀλλ' ὅμως ἡ ἰδέα αὕτη θεωρεῖται τανῦν σχεδὸν ὅλως ἐσφαλμένη. Ἐκ τῶν νεωτέρων ὑπεστήριξαν αὐτὴν μόνον ὁ Theiner (1) καὶ ὁ Ellendorf (2). Πολλοὶ δὲ ὡς κύριον τοῦ ψευδογράφου σκοπὸν θεωροῦσι τὸν ἀκόλουθον· ὅτι δηλαδὴ, πρὸς ἀποφυγὴν τῆς τέως ἐπικρατούσης ἀβεβαιότητος ἐν τοῖς ἀρορῶσι τὰ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου, προσέτι δὲ καὶ τῆς ταραχῆς καὶ τῆς δεσμεύσεως τῆς Ἐκκλησίας, ἠθέλησεν ὁ συγγραφεὺς νὰ συναρμολογήσῃ κώδικά τινα, φέροντα τὸ καθολικὸν κῦρος καὶ τὴν αὐθεντίαν ἐν πάσῃ τῇ Ἐκκλησίᾳ. Τὴν ἰδέαν ταύτην ὑποστηρίζουσιν ἐκ μὲν τῶν Καθολικῶν ὁ Μέλερος (3), Δελλίγγερος (4), Οὐάλτε-

---

(1) Dissertatio de Pseudoisidoriana canonum collectione. Vratisl. 1826.

(2) Ἐν τοῖς ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθεῖσι Karolingern.

(3) Ἐγεννήθη τῇ 6 Μαΐου 1796, καὶ ἐσπούδασεν ἐν Ἐλβάγγῃ καὶ Τυβίγγῃ, μετελθὼν διάφορα ἐκκλησιαστικὰ ἀξιώματα. Τὸ περὶ ἑνότητος τῆς Ἐκκλησίας σύγγραμμα αὐτοῦ, ὅπερ ἐξέδωκε τῷ 1825, περιεποιήσατο αὐτῷ μεγίστην τιμήν. Προϊόντος τοῦ χρόνου, διὰ τῶν διαφόρων αὐτοῦ ἐξόχων συγγραμμάτων κατέστη ἐπὶ τοσοῦτον διάσημος θεολόγος, ὥστε πολλαὶ γερμανικαὶ Κυβερνήσεις ἠμιλλῶντο τίς πρώτη νὰ παραλάβῃ τὸν ἄνδρα εἴς τι τῶν ἑαυτῆς πανεπιστημίων. Ἀποποιηθεὶς τὴν προσενεχθεῖσαν αὐτῷ καθηγεσίαν ἔν τε Βόννῃ καὶ Μυνστέρῳ, ἐδέξατο, τέλος, τὴν ἐν Μονάχῳ, ὅπου καὶ ἀπέθανε τῇ 12 Ἀπριλίου 1838. Ἐκ τῶν πολλῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων διατρέπουσι τὰ μάλα ἡ Συμβολικὴ καὶ ἡ Πατρολογία, περιέχουσα ἀτυχῶς μόνον τοὺς τρεῖς πρώτους μετὰ Χριστὸν αἰῶνας.

(4) Εἷς τῶν διασημοτέρων θεολόγων τῆς Γερμανίας, ἐγεννήθη ἐν Βαμβέργῃ τῇ 28 Φεβρουαρίου 1799. Διακριθεὶς διὰ τὰς βαθείας αὐτοῦ γνώσεις καὶ τὴν ἔξοχον ἀγχίνοιαν ὡς διδάσκαλος ἐν τῇ γενεθλίῳ αὐτοῦ πόλει, προσεκλήθη ὡς καθηγητὴς τοῦ ἐν Μονάχῳ πανεπιστημίου κατὰ τὸ 1826. Καὶ ἐνταῦθα ἔσχομεν τὴν τύχην νὰ μαθητεύσωμεν παρ' αὐτῷ, καὶ πολλῆς παρὰ τῷ ἀνδρὶ νὰ τύχωμεν φιλοφροσύνης καὶ ὑποδεξιώσεως. Ἐκ τῶν πολλῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων τὰ ἀκόλουθα ἔτυχαν τοῦ κοινοῦ θαυμασμοῦ καὶ τῆς γενικῆς ὑπολήψεως· « Ἡ περὶ εὐχαριστίας διδασκαλία κατὰ τοὺς πρώτους τρεῖς αἰῶνας », « Ἐγχειρίδιον Ἐκκλη-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ρος (1) καὶ Ἔφελος (2)· ἀλλὰ σημειωτέον ὅτι οἱ παπισταὶ οὗτοι ἐκφέρουσι τὴν ἀνωτέρω γνώμην, συνορῶντες ἄλλως τὸ σκότιον τῆς συγγραφῆς, καὶ θέλοντες νὰ ἀπαλλάξωσι τὸν Ῥωμαϊκὸν θρόνον τῆς προσῤῥιβαμένης μομφῆς, ὅτι δι' αὐτοῦ συνετάχθη ὁ ψευδεπίγραφος οὗτος κώδηξ· ἐκ δὲ τῶν Διαμαρτυρομένων, ὁ Ῥίχτερος (3). Ἕτεροι δὲ αὖθις ἄλλην τῆς νοθεύσεως αἰτίαν ἀντιπροβάλλονται, τὴν ἀπαλλαγὴν δηλονότι τῶν ἐπισκόπων ἀπὸ τῆς ἐπ' αὐτῶν ἐπιῤῥοῆς τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας, καὶ τὴν ἔκλυσιν τῆς ἐπιῤῥοῆς τῶν μητροπολιτῶν καὶ τῶν τοπικῶν συνόδων. Τὴν ἰδέαν ταύτην ὑποστηρίζουσιν οἱ ἀκόλουθοι· ὁ Πλάγκιος (4), ὁ Σπίτ-

---

σιαστικῆς Ἱστορίας», «Περὶ μικτῶν γάμων», «Ἡ θρησκεία τοῦ Μωάμεθ», «Ἡ Ἀναμόρφωσις, ἡ ἐσωτερικὴ ταύτης ἀνάπτυξις καὶ αἱ ἐνέργειαι». Ὁ σοφὸς ἀνὴρ ἐξελέχθη ἀντιπρόσωπος τῆς ἐθνοσυνελεύσεως, καὶ ἐστάλη εἰς Φραγκοφούρτον τῷ **1848**, καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐξελέχθη βουλευτὴς τοῦ πανεπιστημίου, ὅτε ἀνεδείχθη καὶ διάσημος ῥήτωρ. Καὶ ὡς ἀντιπρόσωπος καὶ ὡς βουλευτὴς ὑπεστήριξε μεγάλως τὸ τῆς Ἐκκλησίας δίόλου ἀνεξάρτητον ἀπὸ τῆς πολιτείας.

(1) Διάσημος κανονιστής, γεννηθεὶς τῷ **1794**. Σπουδάσας ἐν Κολωνίᾳ καὶ Εἰδελβέργῃ, ἀνεδείχθη διδάκτωρ τῆς νομικῆς τῷ **1818**, καὶ μετά τινας μῆνας τοῦ αὐτοῦ ἔτους διωρίσθη καθηγητὴς ἐν Βόννῃ τοῦ τε Ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου, καὶ τῆς Ἱστορίας τοῦ δικαίου τοῦ Ῥωμαϊκοῦ. Ἐξέδωκε διάφορα συγγράμματα, ἐξ ὧν διεκρίθησαν τὸ ἐγχειρίδιον αὐτοῦ περὶ Ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου, καὶ ἡ Ἱστορία αὐτοῦ περὶ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ. Ὁ δὲ ἀνὴρ διεκρίθη καὶ ὡς πολιτικός, ἀναδειχθεὶς πληρεξούσιος ἐν τῇ γερμανικῇ ἐθνοσυνελεύσει τοῦ **1848**, καὶ βουλευτὴς τῷ **1850** ἐν τῇ βουλῇ τῶν ἀντιπροσώπων, ὅτε ἐναργῶς ὑπερήσπισε τὰς συντηρητικὰς ἀρχάς.

(2) Καθηγητὴς τῆς ἐν Τυβίγγῃ θεολογικῆς σχολῆς, διακρινόμενος διὰ τὰς κριτικὰς αὐτοῦ καὶ φιλολογικὰς γνώσεις.

(3) Κανονιστὴς καὶ οὗτος ἐκ τῶν μάλα περιωνύμων παρὰ τοῖς Ἀναμορφωταῖς, γεννηθεὶς τῷ ἔτει **1808** ἐν Σαξονίᾳ. Ἐσπούδασεν ἐν Λειψίᾳ μέχρι τοῦ **1826**, καὶ ἐν Τοττίγγῃ μέχρι τοῦ **1831**, ὅπου ἀνεδείχθη καὶ τῆς νομικῆς διδάκτωρ. Προσεκλήθη ὡς ἔκτακτος καθηγητὴς τῷ **1836** ἐν Μαρβούργῳ, καὶ τῷ **1846** ὡς τακτικὸς καθηγητὴς τοῦ ἐν Βερολίνῳ πανεπιστημίου. Τὸ κυριώτερον ἐκ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ εἶναι τὸ Περὶ Καθολικοῦ καὶ Προτεσταντικοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου ἐγχειρίδιον, μεταγλωττισθὲν εἰς πολλὰς τῶν παρ' ἡμῖν νεωτέρων γλωσσῶν.

(4) Ἐγεννήθη τῇ 15 Νοεμβρίου τοῦ **1751** ἐν Νυρτίγγῃ παρὰ τῷ Νέκαρι, καὶ ἐσπούδασεν ἐν Τυβίγγῃ καὶ Στουτγάρδῃ, ὅπου κατὰ τὸ **1774** ὑπέστη τὰς διδακτορικὰς ἐξετάσεις. Κατ' ἀρχὰς διεκρίθη ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ πόλει ὡς ἱεροκῆρυξ καὶ καθηγητής. Ἀπὸ δὲ τοῦ **1784** διεδέχθη ἐν Τοττίγγῃ τὸν Βάλχιον, ὅπου καὶ ἐδίδαξεν ἐπιτυχῶς ἐπὶ πεντηκονταετίαν. Ἀπέθανε δὲ τῇ **31** Αὐγούστου τοῦ **1833**, ἄγων τὸ **82** ἔτος τῆς ἡλικίας. Τὰ διασημότερα τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ

Δημοσία Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τλερος (1), ὁ Κνούστιος (2), ὁ Οὐασερσλεβένιος (3) ὁ Γεφρορέρος (4).

Ἀλλ' ὁ Ῥίχτερος, καὶ πάντες οἱ τὴν τελευταίαν ταύτην γνώμην μὴ ἀποδεχόμενοι, ἐκ τοῦ προλόγου τῶν Ψευδισιδωρείων φαίνεται, λέγουσιν, ὅτι τῶν δικαιωμάτων οὐ μόνον τῶν ἐπισκόπων, ἀλλὰ πάντων τῶν ποιμεναρχῶν προτίθεται τὴν ὑπεράσπισιν διὰ τῆς αὐτοῦ συγγραφῆς ὁ Ψευδισίδωρος. Ἡ ἀπόδειξις ὅμως αὕτη οὐκ ἔστι κατὰ πάντα ἰσχυρά· διότι πάλιν ἐκ τοῦ προλόγου καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς συλλογῆς γίνεται δῆλον, ὅτι ὁ συγγραφεὺς ὡς κύριον σκοπὸν εἶχε τὴν ὑποστήριξιν τῶν δικαιωμάτων τῶν ἐπισκόπων. Ἰδοὺ τί λέγει ἐν τῷ προλόγῳ· « Multi e- » nim pravitate et cupiditate depressi, *accusantes sacer-* » *dotes oppresserunt*... Multi ergo idcirco alios *accusant*, » ut se per illos excusent aut eorum bonis ditentur... » Similiter accusatores et accusationes, quas seculi leges » prohibent, canonica funditus repellit auctoritas. *Synodo-* » *rum vero congregandarum auctoritas apostolicae sedi* » *privata commissa est potestate, nec ullam synodum* » *ratam esse legimus, quae ejus non fuerit auctoritate* » *congregata vel fulta* ». Ἀλλὰ καὶ οἱ Βαλλερῖνοι λέγουσιν ἐν τῷ πονήματι αὐτῶν De antiquis collection. et collect. can. (P. III. c. 6. §. 3.), ὅτι ἐξ ἁπάντων τούτων δηλοῦται « se ea

---

εἰσὶ τὸ Περὶ Προτεσταντικῆς διδασκαλίας καὶ Περὶ ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως, κ.λ.π.

(1) Γεννηθεὶς ἐν Στουτγάρτῃ τῷ 1752, ἐσπούδασεν ἐν Τυβίγγῃ καὶ Γοττίγῃ. Τὸ ἔξοχον αὐτοῦ πνεῦμα καὶ ἡ περὶ τὰς ἱστορικὰς μελέτας σύντονος αὐτοῦ σπουδὴ ταχέως ἀνέδειξαν τὸν ἄνδρα ἔνδοξον ἱστορικόν. Ἐκ τῶν διαφόρων αὐτοῦ συγγραμμάτων διαπρέπει ἡ Ἱστορία τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἡ Ἱστορία περὶ τοῦ ποτηρίου τῆς θείας εὐχαριστίας. Κατὰ τὸ 1779 προσεκλήθη εἰς Γοττίγγην ὡς τακτικὸς καθηγητής· μετά τινα δὲ ἔτη εἰς Τυβίγγην, ἔνθα καὶ πρύτανις τοῦ πανεπιστημίου ἐξελέχθη. Ἀπέθανε τῇ 14 μαρτίου 1810.

(2) Ἐν τῷ περὶ Ψευδισιδωρείων πονήματι αὐτοῦ, §. 17—20.

(3) Wasserschleben Beiträge zur Geschichte der falschen Decretalen. Bresl. 1844.

(4) Gfrörer über Pseudoisidor in der Freiburg. Zeitschr. für Theologie, Bd. 17. §. 238.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

» potissimum mente collectionem confecisse, *ut episcopis,* » *qui accusabantur, prospiceret* ».

Ἐξετάζοντες δὲ τὰς Ἐπιστολάς, ἐξ ὧν σύγκειται ἡ Ψευδισιδώρειος συλλογή, ἐξάγομεν τὰ ἑξῆς. α') Ὁ συγγραφεὺς ὑποστηρίζει τὸ πρωτεῖον τοῦ πάπα διὰ τῆς ὑπεροχῆς τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ὑπὲρ τοὺς λοιποὺς Ἀποστόλους, καὶ τὴν αὐθεντίαν τῶν παπικῶν διατάξεων ἀναγνωρίζει πλειρέστατα. Ἐν σειρᾷ δὲ πολλῶν Ἐπιστολῶν παρίστησι τὸν ῥωμαϊκὸν θρόνον ὡς caput, cardo, mater, apex omnium ecclesiarum, καὶ ὅτι τούτῳ δέδοται φροντίζειν περὶ ἁπάσης τῆς Ἐκκλησίας, καὶ οὐδεὶς δύναται ἀπειθεῖν τοῖς νόμοις αὐτοῦ. β') Ὑποστηρίζει οὐχ ἧττον καὶ τὰ δικαιώματα τῶν ἐπισκόπων, καλῶν αὐτοὺς « Legati Dei, qui » Christi vice funguntur » (1). Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Οὐρβανὸς ἐν τῇ Ἐπιστολῇ αὐτοῦ λέγει· « In episcopis Domini venerimini ». καὶ ὁ Μελχιάδης ἐν τῇ Α' αὐτοῦ Ἐπιστολῇ· « Episcopos, quos » sibi Dominus tanquam oculos elegit et columnas Ecclesiæ » esse voluit... *suo judicio* reservavit ». Ὁ Ἀνάκλητος ἐν τῇ Β' αὐτοῦ Ἐπιστολῇ· « A Petro sacerdotalis cœpit ordo, quia » ipsi primo pontificatus in Ecclesia Christi datus est... ce» teri vero Apostoli cum eodem pari consortio honorem et » potestatem acceperunt, ipsumque principem eorum esse » voluerunt.....». Προσέτι δὲ ὑποστηρίζει ὁ Ψευδισίδωρος τὰ δικαιώματα τῶν ἐπισκόπων καὶ κατὰ τῆς ἐπιῤῥοῆς τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας, ὡς ἐκ διαφόρων Ἐπιστολῶν παρατηρεῖται, ἐν αἷς φαίνεται ἀποκλειομένη ἡ ἀνάμιξις τῶν κοσμικῶν δικαστηρίων εἰς τὰς τῶν ἐπισκόπων ὑποθέσεις· οἷον ἐν τῇ Α' Ἐπιστολῇ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐν τῇ Β' τοῦ Μαρκέλλου κ.ε.ξ. Φῆλιξ δὲ ὁ Β' καὶ ἄλλοι ἀπαγορεύουσι τὴν ἐνώπιον τῶν κοσμικῶν δικαστηρίων (judicium publicum) προσαγωγὴν τοῦ ἐπισκόπου. Ἐν δὲ τῇ Β' τοῦ Μαρκέλλου Ἐπιστολῇ λέγεται ὅτι οὐκ ἔξεστι τῇ κοσμικῇ ἐξουσίᾳ σύνοδον συγκαλεῖν, καὶ ἐπισκόπους καταδικάζειν, ἄνευ τῆς τοῦ πάπα συγκαταθέσεως. Ἐντεῦθα προσέτι ἀνήκει καὶ ἡ ὑπὸ ἑκάστου πάπα

(1) Βλ. Ἐπιστ. Β'. τοῦ Εὐαρίστου.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐπαναλαμβανομένη διαμαρτύρησις κατὰ τῶν ξένων δικαστηρίων (judicia peregrina), καὶ ὅτι οὐδένα ἐπίσκοπον δεῖ καταδικάζεσθαι ὑπὸ ἀλλοτρίων κριτῶν, « quia indignum est, ut ab exter- » nis judicentur, qui provinciales et a se electos debent » habere judices » (1). Πρὸς δὲ, καὶ ὅτι οὐδεὶς λαϊκὸς ὡς ἐγκαλῶν, ἢ ὡς μάρτυς κατὰ ἐπισκόπου, ἢ ἐν γένει κατὰ κληρικοῦ δύναται παρίστασθαι ἐνώπιον ἐκκλησιαστικοῦ δικαστηρίου (2)· καὶ, τέλος, ὅτι οἱ βασιλεῖς καὶ ἄρχοντες οὐδεμίαν ἐπιρροὴν ὀφείλουσιν ἐξασκεῖν εἰς τὸ ἐκκλησιαστικὸν δικαστήριον, οὐδὲ διατάσσειν· τοὐναντίον δὲ, ἄκυρον εἶναι τὴν κρίσιν (3). Ἀλλ' ὅμως κοσμικαὶ ὑπόθεσεις δύνανται ἀναφέρεσθαι εἰς δικαστήριον ἐπισκόπων, καὶ ἕκαστος ἀδικούμενος δύναται ἀκωλύτως ἐκκαλεῖν τὴν ὑπόθεσιν αὐτοῦ εἰς τὸ ἐκκλησιαστικὸν δικαστήριον (4). γ' Προσδιορίζεται ἡ σχέσις τῶν ἐπισκόπων πρὸς τοὺς μητροπολίτας καὶ πρὸς τὰς ἐπαρχιακὰς συνόδους. Οὗτοι δὲ οἱ ὁρισμοὶ ἀποτελοῦσι τὸ κυριώτατον μέρος τῶν Διατάξεων. Καὶ τὰ μὲν δικαιώματα τῶν μητροπολιτῶν οὐδόλως προσβάλλονται, ἐφ' ὅσον μάλιστα ὁ Ψευδισίδωρος πληρέστατα ἀναγνωρίζει τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας τὰς τάξεις· παρέχονται δὲ ὅμως πλεῖστα δικαιώματα τοῖς ἐπισκόποις, καὶ ἀσθενοῦνται ἡ ἐπ' αὐτῶν δύναμις τῶν μητροπολιτῶν καὶ τῶν συνόδων. Αἱ κατὰ τῶν ἐπισκόπων κατηγορίαι γίνονται ἐνώπιον τῶν τοπικῶν συνόδων, προεδρευομένων ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου. Πᾶσα δὲ τοῦ μητροπολίτου ἀπόφασις, μὴ γινομένη ἐνώπιον τῆς συνόδου, θεωρεῖται ὡς ἄκυρος (5).

Ἀλλὰ καὶ αὐταὶ αἱ τῶν συνόδων ἀποφάσεις τότε μόνον ἔχουσι κῦρος, ὅταν αἱ σύνοδοι συνέλθωσιν ἀδείᾳ τοῦ πάπα· ἄκυρος δὲ λογίζεται πᾶσα ἀπόφασις συνόδου συνελθούσης, ἀγνοοῦντος ἢ ἀ-

(1) Βλ. Α' Ἐπιστ. τοῦ Γύγνου καὶ ἄλλας πλείστας.

(2) Τοῦτο φαίνεται πολλαχοῦ· οἷον ἐν τῇ Β' τοῦ Φαβιανοῦ Ἐπιστολῇ· ἐν τῇ Α' τοῦ Ποντιακοῦ· ἐν τῇ Γ' τοῦ Εὐσεβίου, καὶ ἑξῆς.

(3) Βλ. Καλλίστ. Α' Ἐπιστ. καὶ Σίξτου Ἐπιστ. Β'.

(4) Ἀνακλ. Α' Ἐπιστ. Μαρκέλλ. Β' Ἐπιστ.

(5) Βλ. τὴν Epistola increpatoria τοῦ πάπα Ἰουλίου πρὸς τοὺς ἐπισκόπους τῆς Ἀνατολῆς.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Πειραιώς

κοντος τοῦ πάπα (1). Ἀλλὰ καὶ αἱ γινόμεναι ἐνώπιον τοιούτων συνόδων κατὰ ἐπισκόπων κατηγορίαι εἰσὶν, εἰ καὶ μὴ κατὰ πάντα ἀπαράδεκτοι, ἀλλ' ὅμως δυσκόλως παραδεκταί (2). Κληρικῶν δὲ ὑποδεεστέρων κατηγορίαι ἐναντίον ἐπισκόπων οὐ μόνον ὡς ἀπαράδεκτοι θεωροῦνται, ἀλλὰ καὶ οἱ κληρικοὶ αὐτοὶ ἀπειλοῦνται τῇ καθαιρέσει καὶ ἀτιμίᾳ (3). Καὶ ὡς πρὸς τὰς κατηγορίας τῶν ἀνωτέρων κληρικῶν ὑπάρχουσι τοιοῦτοι περιορισμοὶ, ὥστε ὀλίγοις μόνον φαίνεται παρεχόμενον τὸ δικαίωμα τῆς κατὰ ἐπισκόπου κατηγορίας (4). Ἐν ἄλλαις δ' Ἐπιστολαῖς λέγεται ῥητῶς ὅτι ὁ ἐγκαλῶν ὀφείλει μὴ εἶναι inimicus, offensus, irratus, suspectus, καὶ ὅτι κρεῖττόν ἐστι παράβλεψιν γίνεσθαι μικρῶν τινων ἐλαττωμάτων τῶν ἐπισκόπων, ἢ καθιστάναι αὐτοὺς κατηγορίας ὑπόθεσιν. Ῥητῶς δὲ λέγεται ὅτι ὁ ἐγκαλέσας ἐπισκόπῳ ὀφείλει ἐπανειλημμένως ἐξαιτήσασθαι παρὰ τοῦ ἐπισκόπου ut aut suam justitiam accipiet, aut excusationem (5)· ὁ δὲ μὴ ποιῶν τοῦτο, ἄξιός ἐστιν ἀφορισμοῦ, *ὡς καταφρονητὴς τῶν Ἀποστόλων καὶ λοιπῶν Πατέρων.*

Ἐν ᾧ δὲ ὁ Ψευδισίδωρος καὶ μόνην τὴν ἐνώπιον συνόδων κατηγορίαν οὕτω δύσκολον ποιεῖ, ὥστε μόλις τολμᾷν τινα ὑψῶσαι φωνὴν κατὰ τοῦ ἐπισκόπου, μεγάλως προσέτι σπουδάζει ὅπως καὶ ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν κατηγορία τις ἐγίνετο δεκτὴ ἐνώπιον συνόδου, καταστρέφηται αὕτη καθ' ὁλοκληρίαν. Ἢ τί ἄλλο παρὰ τοῦτο σκοποῦσιν αἱ διατάξεις, ἐν αἷς ὁ ἐπίσκοπος ἠδύνατο

(1) Βλ. τὴν αὐτὴν Ἐπιστολὴν τοῦ πάπα Ἰουλίου.

(2) Βλ. Ἐπιστ. Β' Φαβιανοῦ, καὶ Β' Ἐπιστ. Στεφάνου, ἐν ᾗ ῥητῶς λέγεται· « Idcirco statuerunt Apostoli eorumque successores, ne accusarentur episcopi, aut si aliter fieri non possit, perdificilis eorum fieret accusatio ».

(3) Βλ. Ἐπιστολὴν Β' τοῦ Σιλβέστρου, καὶ Ἐπιστολὴν Β' τοῦ Στεφάνου.

(4) Ἰδοὺ τί λέγει ὁ Εὐάρεστος ἐν τῇ Β' αὐτοῦ Ἐπιστολῇ· « Unde si qui sunt vituperatores aut accusatores episcoporum vel reliquorum sacerdotum, non oportet eos a judicibus Ecclesiæ audiri, antequam eorum discutiatur æstimationis suspicio vel opinio, qua intentione, qua fide, qua temeritate, qua conscientia, quove merito, si pro Deo an pro vana gloria, aut inimicitia vel odio, aut cupiditate, ista sumpserint, nec ne ».

(5) Βλ. Α' Ἐπιστ. Ἀλεξάνδρου.

καταδείξαι τοὺς δικαστὰς ὡς suspecti, ἢ ὡς infensi, ἢ ἐκκαλεῖν τὴν ὑπόθεσιν αὐτοῦ ἐνώπιον τῶν λεγομένων *Πρώτων* (Primas) (1), ἢ καὶ ἐνώπιον τῆς ἀποστολικῆς ἕδρας (2);

Ἔν τισι μάλιστα Ἐπιστολαῖς, οἷον ἐν τῇ Α' τοῦ Ζεφυρίνου, παρέχεται τῷ ἐπισκόπῳ τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν δώδεκα δικαστάς. Ὥστ' ἐκ πάντων καταφαίνεται ἡ τοῦ Ψευδισιδώρου σπουδή, ὅπως πανταχόθεν κατοχυρώσῃ μὲν τὸν κατηγορούμενον ἐπίσκοπον, καταστήσῃ δὲ ἀδύνατον τὴν ἐπιτυχίαν τῆς κατηγορίας. Τοῦτο δ' ἔτι μᾶλλον ἔκδηλον γίνεται καὶ ἐκ τῶν περὶ μαρτύρων διατάξεων· διότι πρότερον ὤφειλον ἐξετασθῆναι ἥτε διαγωγὴ τῶν μαρτύρων καὶ αἱ πρὸς τὸν ἐπίσκοπον διαθέσεις αὐτῶν, καὶ μόνον ἐκεῖνος ὡς μάρτυς προσήγετο, ὅστις ἅμα καὶ κατήγορος ἠδύνατο εἶναι (3). Εἰ δ' ὑπῆρχον τοιοῦτοι μάρτυρες 72 τὸν ἀριθμόν, τότε ἠδύνατο ἡ μαρτυρία αὐτῶν κῦρός τι ἔχειν (4). Ἀλλὰ καὶ ὅτε ὁ ἐπίσκοπος ἔβλεπεν ὅτι ἡ δίκη ἀπέβαινε πρὸς βλάβην αὐτοῦ, ἠδύνατο διαφυγεῖν τὴν δίκην, καὶ ἔκκλησιν ποιήσασθαι (5). Ὅτε δὲ πάλιν κατεδικάζετο ὁ ἐπίσκοπος ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου, ἀνίσχυρος ἦν ἡ καταδίκη, τοῦ ἐπισκόπου ἔχοντος τὸ δικαίωμα (καὶ τοῦτο ῥητῶς πολλάκις ἐπαναλαμβάνεται) τῆς ἐνώπιον τῆς ἐν Ῥώμῃ ἀποστολικῆς καθέδρας ἐκκλήσεως. Ὅτι δὲ ἡ τοιαύτη ἀκρίβεια οὐχ οὕτω πρὸς τὸ δίκαιον καὶ τὴν δικαιοσύνην ἀπέβλεπεν, ἀλλὰ πρὸς τὸ συμφέρον τῶν ἐπισκόπων, μαρτυρεῖται καὶ ἐξ ὧν ὁ Ψευδισίδωρος διὰ διαφόρων παπῶν ἀποφαίνεται περὶ τῆς εἰρημένης ἐκκλήσεως, ὡς σκοπὸν ταύτης ὑπο-

---

(1) Ἡ σημασία τῆς λέξεως ταύτης ὑπὸ ἐκκλησιαστικὴν ἔποψιν πολλὰ εἶχε τὰ σημαινόμενα. Κατ' ἀρχὰς ἐδήλου τὸν πρῶτον ἐπίσκοπον χώρας τινός, ἢ τὸν ἀρχαιότερον ἐπισκοπικὸν θρόνον ἔν τινι ἐπαρχίᾳ. Εἶτα ἦν συνώνυμος τῷ ἀρχιεπισκόπῳ καὶ μητροπολίτῃ. Βραδύτερον δὲ καὶ μέχρι τῆς σήμερον παρὰ τῇ παπικῇ Ἐκκλησίᾳ *Primas* καλοῦνται οἱ ἰδίως ἀντιπρόσωποι τοῦ πάπα, οἱ Vicarii προσαγορευόμενοι, ἀνώτεροι ὄντες τῶν τε μητροπολιτῶν καὶ ἀρχιεπισκόπων.

(2) Βλ. Ἐπιστ. Γ' Φαβιανοῦ. Κορνηλ. Ἐπιστ. Β'. Φήλ. Ἐπιστ. Α' καὶ Β', Ἰουλ. Ἐπιστ. Β'.

(3) Βλ. Φήλικος Ἐπιστ. Α'. Καλίξτου Ἐπιστ. Β'. καὶ Ἰουλίου Ἐπιστ. Α'.

(4) Βλ. ἐπιστ. Α'. Ζεφυρ.

(5) Βλ. Εὐτυχ. Ἐπιστ. Β'.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δεικνὺς « ut a Sede Apostolica, sicut semper fuit, pie fulciantur, defendantur, et liberentur » (1)· καὶ « ut inde accipiant tuitionem et liberationem, unde acceperunt informationem et consecrationem » (2). Παρίστησι δὲ καὶ πᾶσαν κατὰ ἐπισκόπου κατηγορίαν ὡς προερχομένην ἐκ πάθους καὶ μοχθηρίας, καὶ ὡς χρέος τῶν παπῶν θεωρεῖ τὴν ὑπεράσπισιν καὶ βοήθειαν τοῦ πιεζομένου (3).

Σημειωτέον δὲ ὅτι τῷ ἐκκαλοῦντι ἐπισκόπῳ οὐδεμία ἠδύνατο συμβῆναι detentio, aut rerum suarum ablatio (4). Ὅθεν καὶ σφοδρῶς ἐπιπίπτει ὁ Ψευδισίδωρος ἐπὶ τοὺς ἄνευ τινὸς ἀποφάσεως καὶ δικαίου τοὺς ἐπισκόπους τῶν θρόνων αὐτῶν ἐξωθοῦντας, καὶ τῶν ἐκείνων σφετεριζομένους. Τὸ δὲ παραδοξότερον· εἴ τις κατηγόρει ἐπισκόπου, ἀποβεβλημένου ὄντος ἐκ τοῦ θρόνου αὐτοῦ, τότε μόνον ἐγίνετο ἡ δίκη, ὅτε ἀπεδίδοντο αὐτῷ πάλιν πάντα τὰ ἑαυτοῦ, καὶ ὁλοσχερῶς ἀπελάμβανε τὰ πρῶτα αὐτοῦ δικαιώματα (5).

Ἐκ τῶν ὀλίγων τούτων γίνεται δῆλον ὅτι διὰ τῶν Ψευδισιδωρείων διατάξεων κατοχυροῦνται μὲν τῶν ἐπισκόπων τὰ δικαιώματα, ἀλλὰ καὶ ἡ τῆς ἀποστολικῆς καθέδρας ἰσχὺς ἀνομολογεῖται. Λέγομεν τοῦτο κατὰ τῆς γνώμης τῶν ὡς σκοπὸν τῆς πλαστογραφίας τῶν, περὶ ὧν ὁ λόγος, διαταγμάτων μόνον τὴν τῶν ἐπισκοπικῶν δικαιωμάτων ὑποστήριξιν θεωρούντων. Ναί· ἀληθὲς ὅτι ἐξασραλίζει τοὺς ἐπισκόπους ὁ Ψευδισίδωρος κατὰ πάσης ἐξωτερικῆς βίας καὶ κατὰ πάσης ἐπιῤῥοῆς· ἀλλ' οὐχ ἧττον ἀναγνωρίζει καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ πάπα πρὸς τὸ συγκαλεῖν τὰς συνόδους, καὶ παρέχει αὐτῷ τὸ τῆς διακρίσεως δικαίωμα ἐν πάσαις ταῖς ἐπισκοπικαῖς ὑποθέσεσιν.

Πολλοὶ δὲ πάλιν τοὐναντίον προτείνουσιν (6), ὅτι τὰ Ψευδι-

(1) Βλ. Σίξτου Ι 'Επιστ. Β'. Σίξτου ΙΙ 'Επιστ. Α'. Ἰουλίου 'Επιστ. Β'.

(2) Μαρκέλλου 'Επιστ. Δ'.

(3) Βλ. Ζεφυρ. 'Επιστ. Α'. καὶ 'Επιστ. τῶν Δίγκμαρίων πρὸς Φήλικα τὸν Β'.

(4) Βλ. Φήλ. 'Επιστ. Β'.

(5) Βλ. Οὐρβανοῦ καὶ Φαβ. 'Επιστ. Β'. Σίξτου 'Επιστ. Β'. Φήλικος 'Επιστ. Β'. Ἰουλίου 'Επιστ. Β'.

(6) Ὁ Ῥίχτερος ἐν τῷ Lehrbuch des katholischen und evangelischen

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σιδώρεια καθαρόν εἶσιν ἀποκύημα τῶν τῆς Ῥώμης ἐπισκόπων, καὶ λίαν ἰσχυροὺς λόγους παράγουσιν εἰς ὑποστήριξιν τῆς ἑαυτῶν δόξης. Λέγουσι, παραδ. χάρ. ὅτι ἐν τοῖς Ψευδισιδωρείοις σαφῶς ἁπαντᾷ διὰ ποικίλων φράσεων ἡ μεγάλη φροντὶς καὶ συμπάθεια ὑπέρ τε τῶν δικαιωμάτων καὶ τῶν ἰδιαζόντων προνομίων τῆς Ῥωμαϊκῆς ἕδρας, ἥτις ἀπὸ τοῦ Ι΄ μέχρι τοῦ ΙΕ΄ αἰῶνος, ἐρειδομένη ἐπὶ τῶν ψευδοδιατάξεων τούτων, ἀδιαφιλονείκητον ἐσπούδαζε ν' ἀποδείξῃ τὸ ἑαυτῆς πρωτεῖον· ὅτι τὸ ῥωμαϊκὸν τῶν Ποντιφίκων βιβλίον, μεθ' οὗ τὰ Ψευδισιδώρεια μεγίστην ἔχουσι συνάφειαν, ἦν ὅλως ἄγνωστον κατὰ τὸν Θ΄ αἰῶνα εἰς τὰς ἐκτὸς τῆς Ἰταλίας Ἐκκλησίας· προσέτι δὲ ὅτι πολλὰ χειρόγραφα τῶν Ψευδισιδωρείων τούτων περιέχουσι μόνον παπῶν διατάξεις, καὶ οὐδεμίαν ποιοῦνται μνείαν περὶ συνοδικῶν ἀποφάσεων· καὶ ὅτι οὐ μόνον ὁ Ἴγκμαρος [1] τὸ « liber collectarum Epistolarum ἀναφέρει μόνον, ἐν ᾧ οὐδεμία συνοδικὴ διάταξις ἁπαντᾷ, ἀλλὰ καὶ ἅπας ὁ Γαλλικανὸς κλῆρος ἀντέστη καὶ ἅπαξ ἐπέπεσε κατὰ τῶν Ψευδισιδωρείων, ἅτε ἐν οὐδενὶ Codex canonum περιεχομένων. Εἰσὶ δὲ καὶ οἱ λέγοντες, ὅτι ἡ συλλογὴ, ἡ ὑπὸ Ἀδριανοῦ τοῦ Α΄ σταλεῖσα πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Ἀγγιλράμνιον, ἦτο ἀπάνθισμα ἐκ τῶν Ψευδισιδωρείων συνοψισθέν. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ πάπας Νικόλαος ὁ Α΄ ἐν τῇ ΞΒ΄ αὐτοῦ Ἐπιστολῇ (ad univers. episcop. Gall.) κατὰ τὸ 865, οἴκοθεν ὁμολογεῖ ὅτι τὰ Ψευδισιδώρεια ἦσαν ἤδη ἀποκείμενα ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας. Τέλος δὲ, παράγουσιν ἄλλοι ὑπὲρ τῆς εἰρημένης γνώμης τὴν Α΄ Ἐπιστολὴν Γρηγορίου τοῦ Δ΄ πρὸς ἅπαντας τοὺς ἐπισκόπους (ad univers. episcop.), ἐν ᾗ ἁπαντῶσι χωρία ἐκ τῶν Ψευδισιδωρείων ληφθέντα.

(*Ἀκολουθεῖ.*)

Kirchenrechts, vierte Auflage 1833. §. 70. Ὁ Φεβρώνιος, ὁ Θειήνερος, ὁ Εἰχόρνιος ἐν τῷ Kirchenrecht I. 1858. καὶ ἐν τῇ Abhandlung. §. 174.

(1) Περὶ τοῦ Ἰγκμάρου γενήσεται λόγος κατωτέρω.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΠΕΡΙ ΑΠΟΚΡΥΦΩΝ ΤΙΝΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ.

ΥΔΑΣΠΗΣ.

Εν τοῖς προφήταις τῶν ἐθνικῶν, ὧν τὸ κῦρος ἀπεδέχοντο οἱ κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς Ἐκκλησίας Ἀπολογηταί, ὑπάρχει καί τις καλούμενος Ὑδάσπης ἢ Ὑστάσπης, ὅστις τὸν αὐτὸν τρόπον, ὡς καὶ αἱ Σίβυλλαι, λέγεται ὅτι προὐφήτευσε περὶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τούτου μνημονεύει ὁ φιλόσοφος καὶ μάρτυς Ἰουστῖνος (α), καὶ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεύς (β)· ὁ δὲ Λακτάντιος καὶ βραχεῖάν τινα βιογραφικὴν ἀγγελίαν ἐσημείωσε περὶ αὐτοῦ, ὅτι δηλαδὴ ἔζησε πρὸ τοῦ τρωϊκοῦ πολέμου, καὶ ἦτό ποτε βασιλεὺς τῶν Μήδων (γ). Κατὰ δὲ Ἀμμιανὸν τὸν Μαρκελλῖνον, συγγραφέα ἀκμάσαντα τὴν δ΄ ἀπὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδα, ὁ Ὑδάσπης ἦτο πατὴρ τοῦ Δαρείου, διατρίβων ἐν Ἰνδίαις, καὶ μελετῶν ἐκεῖ τὴν τῶν βραχμάνων διδασκαλίαν (δ). Ἀλλ' ὁ κριτικὸς Οὐαλέσιος (Valesius), ὁ ἐκδοὺς καὶ σχολιάσας τὸ τοῦ Μαρκελλίνου σύγγραμμα, ἐξελέγχει τὸν συγγραφέα ὡς ἡμαρτημένως ἀποδιδόντα εἰς τὸν Ὑδάσπην ἢ Ὑστάσπην, ὅσα ἄλλοι ἔλεγον περὶ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ Δαρείου. Λέγεται δὲ προσέτι κατὰ γνώμην ἄλλων, ὅτι ὁ Ὑδάσπης οὗτος ἦτο σύγχρονος τοῦ Ζωροάστρου,

---

(α) Ἀπολογ. Β' ὑπὲρ χριστιαν. κεφ. 20. « Κατ' ἐνέργειαν δὲ τῶν φαύλων » δαιμόνων θάνατος ὡρίσθη κατὰ τῶν τὰς Ὑστάσπου, ἢ Σιβύλλης ἢ τῶν προ- « φητῶν βίβλους ἀναγινωσκόντων ».

(β) Στρωματ. ς', κεφ. ε'. §. 43. « Λάβετε καὶ τὰς ἑλληνικὰς βίβλους· ἐπί- » γνωτε Σίβυλλαν, ὡς ὅηλοῖ ἕνα Θεὸν καὶ τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι· καὶ τὸν Υ- » στάσπην λαβόντες, ἀνάγνωτε, καὶ εὑρήσετε πολλῷ τηλαυγέστερον καὶ σαφέ- » στερον γεγραμμένον τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ ».

(γ) Lactant. de vita beata, c. 15. « Hystaspes quoque, qui fuit Medo- » rum rex antiquissimus, a quo amnis quoque nomen accepit, qui nunc » Hydaspes dicitur, admirabile somnium sub interpretatione vaticinantis » pueri ad memoriam posteris tradidit, sublatum iri ex orbe imperium » nomenque Romanum, multo ante præfatus, quam illa Trojana gens » conderetur ».

(δ) Ammian. Marcell. histor. XXIII, 6.

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τοῦ πρώτου τῶν μάγων νομοθέτου, ἐξ οὗ οἱ Γνωστικοὶ, καὶ μάλιστα οἱ Μανιχαῖοι, ἠρύσαντο τὰ τῶν αἱρέσεων αὐτῶν δόγματα, ἢ μᾶλλον τερατολογήματα.

Ὁποῖαι δέ τινες ἦσαν τοῦ Ὑδάσπου αἱ προφητεῖαι, ἄγνωστον· διότι ὁ χρόνος μίαν μόνην διέσωσεν ἡμῖν, τὴν παρὰ Λακταντίῳ περὶ τῆς μελλούσης κρίσεως ταύτην (α)· « Hystaspes enim, » quem superius nominavi, descripta iniquitate seculi hujus » extremi, *pios ac fideles a nocentibus segregatos*, ait, » *cum fletu et gemitu extensuros esse ad cælum manus*, » *et imploraturos fidem Jovis*: *Jovem respecturum ad ter-* » *ram*, *et auditurum voces hominum*, *atque impios ex-* » *stincturum*; que omnia vera sunt, præter unum, quod » Jovem dixit illa facturum, quae Deus faciet ». Ὅτι δὲ πρέπει νὰ καταταχθῇ εἰς τὰς ἀποκρύφους καὶ νόθους, οὐδεὶς ὁ ἀμφιβάλλων.

ΕΡΜΗΣ ΤΡΙΣΜΕΓΙΣΤΟΣ.

Οὗτος εἶναι ὁ Αἰγύπτιος Ἑρμῆς, ἢ παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις *Θὼθ* καὶ *Θωὺτ* λεγόμενος, ὄνομα τοῦτο περιληπτικόν, εἰς ὃ ἀνάγεται ἅπασα ἡ τῶν ἱερέων τῆς Αἰγύπτου σοφία· καὶ ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται ὅ,τι ὁ Ἰάμβλιχος (β) λέγει περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἔγραψε τρεῖς μυριάδας βιβλίων (γ). Καλεῖται δὲ *Τρισμέγιστος*, ἐπειδὴ ἐνομίζετο ἐπίσης μέγας καὶ ὡς βασιλεὺς, καὶ ὡς ἱερεὺς, καὶ ὡς διδάσκαλος. Παρελαμβάνετο δὲ καὶ αὐτὸς παρὰ τῶν Ἀπολογητῶν Πατέρων εἰς μαρτυρίαν ὑπὲρ τῆς χριστιανικῆς πίστεως, ὡς μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ μάρτυρος Ἰουστίνου (δ), Λακταντίου (ε), Ἀθηναγό-

(α) Lactant. de vita beata, c. 18.

(β) Ἀκμάσας ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου.

(γ) Ἰάμβλιχ. περὶ μυστηρ. τμῆμα ἡ. κεφ. 1.

(δ) Λόγ. παραινετικ. πρὸς Ἕλλην. κεφ. 38. « Εἰ δέ τις οἴοιτο παρὰ τῶν πρε- « σβυτάτων παρ' αὐτοῖς ὀνομασθέντων φιλοσόφων τὸν περὶ Θεοῦ μεμαθηκέναι » λόγον, . . . Ἑρμοῦ ἀκουέτω, . . . σαφῶς καὶ φανερῶς λέγοντος, Θεὸν νοῆσαι μὲν » ἐστι χαλεπὸν, φράσαι δὲ ἀδύνατον, ᾧ καὶ νοῆσαι δυνατόν ».

(ε) De falsa relig. c. 5. « Apud Ciceronem C. Cotta, pontifex dispu-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ρου (α) καὶ ἄλλων.

Ὑπὸ δὲ τὸ ὄνομα Ἑρμοῦ τοῦ Τρισμεγίστου σώζεται μέχρι τῆς σήμερον βιβλίον, *Ποίμανδρος* ἐπιγραφόμενον, καὶ φιλοσοφήματα περιέχον εἰς γλῶσσαν πλατωνικὴν περὶ Θεοῦ, δημιουργίας καὶ φύσεως τοῦ παντὸς, ἐν ᾧ καὶ ἡ περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος χριστιανικὴ διδασκαλία ἐκτίθεται ὁπωσοῦν σαφῶς, καίπερ ἡμαρτημένη ἐν μέρει (β). Ὅτι τὸ σύγγραμμα ἀνήκει εἰς τὸν μετὰ Χριστὸν

» tans contra Stoicos de religionibus et varietate opinionum, quæ solent » esse de diis, ut more Academicorum omnia faceret incerta, quinque » fuisse Mercurios ait, et, enumeratis per ordinem quatuor, quintum fuis- » se eum, a quo occisus sit Argus, ob eamque causam in Aegyptum pro- » fugisse, atque Aegyptiis leges ac literas tradidisse. Hunc Aegyptii Thoth » appellant; a quo apud eos primus anni sui mensis, id est September, » nomen accepit. Idem oppidum condidit, quod etiam nunc græce voca- » tur Ἑρμόπολις, et Pheneatæ colunt eum religiose. Qui tametsi homo, fuit » tamen antiquissimus et instructissimus omni genere doctrinæ, adeo, ut » ei multarum rerum scientia Trismegisto cognomen imponeret. Hic scri- » psit libros, et quidem multos, ad cognitionem divinarum rerum perti- » nentes, in quibus majestatem summi ac singularis Dei asserit, iisdemque » nominibus appellat, quibus nos, Deum, et patrem, ac, ne quis ejus no- » men requireret, ἀνώνυμον esse dixit, eo quod nominis proprietate non » egent, ob ipsam scilicet unitatem. Ipsius hæc verba sunt: Ὁ δὲ Θεὸς, » εἷς· ὁ δὲ εἷς ὀνόματος οὐ προσδέεται· ἔστι γὰρ ὁ ὢν ἀνώνυμος ». — De ira Dei, c. 11. « Idem testatur Hermes, quem Cicero ait in numero Deorum » apud Aegyptios haberi, eum scilicet, qui ob virtutem multarumque » artium scientiam Trismegistus nominatur, et erat non modo Platone, » verum etiam Phytagora, septemque illis sapientibus longe antiquior ».— καὶ ἀλλαχοῦ.

(α) Πρεσβεία περὶ χριστιαν. κεφ. 29. « Ἐπεὶ δὲ Ἀλέξανδρος καὶ Ἑρμῆς ὁ » Τρισμέγιστος ἐπικαλούμενος συνῆπτον τὸ ἄθεον αὐτοῖς γένος, καὶ ἄλλοι μυ- » ρίοι » κ.τ.λ.

(β) Σουίδας ἐν λέξ. Ἑρμῆς· « Ἑρμῆς ὁ τρισμέγιστος· οὗτος ἦν Αἰγύπτιος σο- » φὸς· ἤκμαζε δὲ πρὸ τοῦ Φαραώ· ἐκέκλητο δὲ τρισμέγιστος, διότι περὶ τριά- » δος ἐφθέγξατο, εἰπὼν, ἐν τριάδι μίαν εἶναι θεότητα· οὕτως ἦν φῶς νοερὸν πρὸ » φωτὸς νοεροῦ, καὶ ἦν ἀεὶ νοῦς νοὸς φωτεινὸς, καὶ οὐδὲν ἕτερον ἦν ἢ τούτου » ἑνότης· καὶ πνεῦμα πάντα περιέχον· ἐκτὸς τούτου οὐ Θεὸς, οὐκ ἄγγελος, οὐκ » οὐσία τις ἄλλη· πάντων γὰρ κύριος καὶ πατὴρ, καὶ θεὸς, καὶ πάντα ὑπ' αὐ- » τὸν καὶ ἐν αὐτῷ ἐστιν· ὁ γὰρ λόγος αὐτοῦ παντέλειος ὢν καὶ γόνιμος, καὶ » δημιουργὸς ἐν γονίμῳ φύσει, παῖς ὤν, καὶ γονίμῳ ὕδατι, ἔγκυον τὸ ὕδωρ ἐ- » ποίησε. Καὶ ταῦτα εἰρηκὼς, ἠύξατο λέγων· ὁρκίζω σε, οὐρανὲ, Θεοῦ μεγάλου

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐποχὴν, ὁμολογεῖται ἤδη παρὰ πάντων· διότι οὐχὶ μόνον πολλὰ χωρία ἀναφέρει ἐκ τῶν τοῦ ἀποστόλου Παύλου Ἐπιστολῶν, ἀλλὰ ῥητῶς καὶ τὸ τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου τοῦτο· « Καθὼς ἔ-» δωκας αὐτῷ ἐξουσίαν πάσης σαρκὸς, ἵνα πᾶν, ὃ δέδωκας αὐ-» τῷ, δώσῃ αὐτοῖς ζωὴν αἰώνιον » (α)· ὅτι δ' ἐξυφάνθη εἰς γλῶσσαν πλατωνικὴν, ἐπενοήθη ἴσως ἐπίτηδες, ἵνα μὴ ἐξελεγχθῇ ὁ συγγραφεὺς ὅτι εἶναι χριστιανός. Ἀπισχυρίζονται δέ τινες μάλιστα ὅτι τὸ βιβλίον ἐγράφη περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς Β' ἑκατοντα-ετηρίδος· ἀλλ' ὅμως φαίνεται ὅτι ὑπέπεσεν ἔπειτα εἰς διαφόρους μεταβολὰς καὶ νοθείας.

Ἀποδίδεται προξένει εἰς τὸν Ἑρμῆν καὶ διάλογός τις, περὶ Θεοῦ, ἀνθρώπων καὶ κόσμου πραγματευόμενος, καὶ *Λόγος τέλειος ἢ Ἀσκληπιὸς* καλούμενος, ὃν ὁ Ἑρμῆς διαλέγεται μετὰ Ἀσκληπιοῦ, τοῦ ἐγγόνου τοῦ τῆς ἰατρικῆς εὑρέτου. Πλὴν τεσσάρων τεμαχίων, ἀναγινωσκομένων παρὰ Λακταντίῳ ἑλληνιστὶ, τοῦ λοιποῦ ὅλου συγγράμματος δὲν διεσώθη εἰς ἡμᾶς εἰ μὴ ἡ λατινικὴ μετάφρασις (β). Εἶναι δὲ τὰ τέσσαρα ἐκεῖνα ἑλληνικὰ τεμάχια τὰ ἑξῆς· Α') « Μία φυλακὴ, εὐσέβεια· εὐσεβοῦς γὰρ ἀν-» θρώπου οὐ δαίμων κακὸς, οὔτε εἱμαρμένη κρατεῖ· Θεὸς γὰρ » ῥύεται τὸν εὐσεβῆ ἐκ παντὸς κακοῦ· τὸ γὰρ ἓν καὶ μόνον ἐν » ἀνθρώποις ἐστὶν ἀγαθὸν, εὐσέβεια· .... ἡ γὰρ εὐσέβεια γνῶ-» σίς ἐστι τοῦ Θεοῦ » (γ). — Β') « Ὁ κύριος καὶ τῶν πάντων » ποιητὴς, ὃν Θεὸν καλεῖν νενομίκαμεν, ἐπεὶ τὸν δεύτερον ἐποίη-» σε θεὸν ὁρατὸν καὶ αἰσθητόν (αἰσθητὸν δέ φημι οὐ διὰ τὸ αἰ-» σθέσθαι αὐτὸν, περὶ γὰρ τούτου οὐκ ἔστι, πότερον αὐτὸς αἴ-» σθοιτο, ἀλλ' ὅτι εἰς αἴσθησιν ὑποπέμπει καὶ εἰς νοῦν), ἐπεὶ » τοῦτον ἐποίησε πρῶτον καὶ μόνον καὶ ἕνα, καλὸς δὲ ἐφάνη » καὶ πληρέστατος πάντων τῶν ἀγαθῶν, ἡγίασέ τε καὶ πάνυ ἐ-

---

» σοφὸν ἔργον· ὁρκίζω σε, φωνὴν πατρὸς, ἣν ἐφθέγξατο πρώτην, ἡνίκα τὸν πάντα » κόσμον ἐστηρίξατο· ὁρκίζω σε κατὰ τοῦ μονογενοῦς λόγου καὶ τοῦ πατρὸς, τοῦ » περιέχοντος πάντα, ὕλεως, ὕλεως ἔσο ».

(α) Ἰωάν. ιζ'. 2.

(β) Ἐκδοθεῖσα ἐν Φραγκοφούρτῳ, 1621.

(γ) Lactant. de origine error. c. 15.

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

» φίλησεν ὡς ἴδιον τόκον... Αἰτία δὲ τούτου τοῦ αἰτίου ἡ τοῦ » θείου ἀγαθοῦ βούλησις, ἣ Θεὸν προήνεγκεν, οὗ τὸ ὄνομα οὐ » δύναται ἀνθρωπίνῳ στόματι λαληθῆναι... Ἔστι τις, ὦ τέ» κνον, ἀπόῤῥητος λόγος σοφίας, ὅσιος περὶ τὸν μόνον κύριον » πάντων, καὶ προεννοουμένου κυρίου, ὃν εἰπεῖν ὑπὲρ ἄνθρωπόν » ἐστι » (α). — Γ') « Καὶ τὸ αὐτὸ ἐξ ἀμφοτέρων φύσεων, τῆς » τε ἀθανάτου καὶ τῆς θνητῆς, μίαν ἐποίει φύσιν ἀνθρώπου, τὸν » αὐτὸν πῇ μὲν ἀθάνατον, πῇ δὲ θνητὸν ποιήσας, καὶ τοῦτον » φέρων ἐν μέσῳ θείας καὶ ἀθανάτου φύσεως, καὶ τῆς θνητῆς, καὶ » μεταβλητοῦ, κατεστήσατο, ἵνα ὁρῶν ἅπαντα, ἅπαντα καὶ θαυ» μάσῃ » (β). — Δ') « Ἐπὰν δὴ ταῦτα ὧδε γένηται, ὦ Ἀσκλη» πιὲ, τότε ὁ κύριος καὶ πατὴρ καὶ Θεὸς, καὶ τοῦ πρώτου καὶ » ἑνὸς Θεοῦ δημιουργὸς, ἐπιβλέψας τοῖς γενομένοις καὶ τῇ ἑαυ» τοῦ βουλήσει τοῖς τοιούτοις τὸ ἀγαθὸν ἀντερείσας τῇ ἀταξίᾳ, » καὶ ἀνακαλεσάμενος τὴν πλάνην, καὶ τὴν κακίαν ἐκκαθήρας, πῇ » μὲν ὕδατι πολλῷ καταλύσας, πῇ δὲ πυρὶ ὀξυτάτῳ διακαύσας, » ἐνίοτε δὲ πολέμοις καὶ λοιμοῖς ἐκπιέσας, ἤγαγεν ἐπὶ τὸ ἀρ» χαῖον, καὶ ἀποκατέστησε τὸν ἑαυτοῦ κόσμον » (γ).

ΔΙΑΘΗΚΗ ΤΩΝ ΔΩΔΕΚΑ ΠΑΤΡΙΑΡΧΩΝ.

Καθὼς οἱ τῶν Σιβύλλων χρησμοὶ ψευδωνύμως ἐγράφησαν πρὸς ἐπιστροφὴν τῶν ἐθνικῶν, οὕτω συνετάχθη καὶ ἡ καλουμένη τῶν *δώδεκα πατριαρχῶν Διαθήκη* χάριν εὐκολωτέρας εἰσόδου τῶν Ἰουδαίων εἰς τὸν χριστιανισμόν. Ὅτι ὁ συγγραφεὺς αὐτῆς εἶναι χριστιανὸς, τοῦτο ἀποδέχονται ἤδη πάντες οἱ κριτικοί· ἡ δὲ γνώμη τοῦ Γράβου (δ) ὅτι τὸ σύγγραμμα ἀνήκει μὲν εἰς τοὺς πρὸ τῆς χριστιανικῆς πίστεως χρόνους, ἔπαθε δὲ μετὰ ταῦτα διὰ τὸν χριστιανισμὸν ἀλλοιώσεις καὶ νοθείας, ἀποδεικνύεται ὅ-

---

(α) De vera sapient. c. 6. 7.

(β) De vita beata c. 13.

(γ) Αὐτόθι, c. 18. — Τούτου δὲ τοῦ Ἑρμοῦ τὸ ὄνομα φέρουσι προσέτι καὶ ἕτερα ἰατρικὰ, μαθηματικὰ καὶ ἀστρολογικὰ συγγράμματα, περὶ ὧν ἴδε Ἀνθίμου Γαζῆ Βιβλιοθ. ἑλληνικ. Τόμ. Α'. σελ. 107.

(δ) Grabe, Spicileg. SS. PP. Vol. Ip. 139. sq.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

λως ἀνυπόστατος, ὅταν τις μάλιστα παρατηρήσῃ μετ' ἐπιστασίας τὸ ὅμοιον τῆς τε λέξεως καὶ τῆς τῶν ἰδεῶν παραστάσεως. Δὲν πρέπει δὲ ὡςαύτως νὰ ἀμφιβάλωμεν ὅτι ὁ συγγραφεὺς ἦτο τὸ γένος Ἑβραῖος, καὶ οὐχὶ ἐθνικός, ὅταν ἀποβλέψωμεν εἰς τὸ γλωσσικὸν αὐτοῦ ἰδίωμα, ἀποκλίνον μᾶλλον πρὸς τὸ τῶν Ἑλληνιστῶν, καὶ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τοὺς πολλοὺς ἐν αὐτῷ ἰουδαϊκοὺς μύθους. Ὁ δὲ καιρὸς τῆς συγγραφῆς τοῦ βιβλίου μόνον ὡς ἔγγιστα δύναται νὰ προσδιορισθῇ· ὁ συγγραφεὺς ἔγραψε μετὰ τὸ νδ' σωτήριον ἔτος· διότι ἀναφέρει (α) ῥῆσιν τοῦ ἀποστόλου Παύλου ἐκ τῆς Α' πρὸς Θεσσαλονικεῖς Ἐπιστολῆς αὐτοῦ, γραφείσης περὶ τὸ ἔτος νδ' (β), καὶ αὐτὸν τὸν Ἀπόστολον ὡς τὸ κόσμημα τῆς φυλῆς τοῦ Βενιαμὶν ἐγκωμιάζει (γ), καὶ ὁμιλεῖ περί τε τῆς καταστροφῆς τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ περὶ τῆς ἐπικειμένης εἰς τοὺς Ἰουδαίους τιμωρίας διὰ τὸν σωτήριον τοῦ Κυρίου θάνατον (δ). Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὴν γλῶσσαν τῶν Ἑλληνιστῶν προσεγγίζει, ὡς οὐδὲν ἄλλο σύγγραμμα, εἰς τὴν γλῶσσαν τῆς Καινῆς Διαθήκης, πολὺ πιθανὸν ὅτι τὸ βιβλίον ἐγράφη τελευτώσης τῆς πρώτης, ἢ ἀρχομένης τῆς δευτέρας ἀπὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδος.

Συνέλαβε δὲ τὴν ἰδέαν νὰ γράψῃ τὴν Διαθήκην ταύτην ὁ συγγραφεὺς, παρατηρήσας, ὡς φαίνεται, ὅτι ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ εὐσεβεῖς ἄνδρες, εἰς τὸ τέλος τῆς ζωῆς αὐτῶν προσεγγίζοντες, περιγράφονται προορῶντες τὸ μέλλον, καὶ τοὺς περὶ αὐτοὺς παραινοῦντες καὶ διδάσκοντες. Ὅθεν ἐσπούδασε μάλιστα νὰ μιμηθῇ κατὰ τοῦτο τὸν ἀποθνήσκοντα πατριάρχην Ἰακὼβ, οὗτινος τοὺς δώδεκα παῖδας παρεισάγει ὡςαύτως λαλοῦντας πρὸς τοὺς ἀπογόνους αὐτῶν τοιαύτας ὁμιλίας· δηλονότι ἕκαστος αὐτῶν ἐν ταύτῃ τῇ τῶν ιβ' πατριαρχῶν Διαθήκῃ, ἀποθνήσκων, ἐξομολογεῖται τὰς ἁμαρτίας αὐτοῦ, λέγει προτρεπτικούς τινας εἰς τὴν ἀρετὴν λό-

(α) Διαθήκ. τῶν ιβ' πατριαρχ. κεφ. γ'. §. 6.

(β) Πρὸς Θεσσαλ. Α'. β'. 16. « Κωλυόντων ἡμᾶς τοῖς ἔθνεσι λαλῆσαι ἵνα σωθῶσιν, εἰς τὸ ἀναπληρῶσαι αὐτῶν τὰς ἁμαρτίας πάντοτε· ἔφθασε δὲ ἐπ' αὐτοὺς ἡ ὀργὴ εἰς τέλος ».

(γ) Διαθήκ. τῶν ιβ' πατριαρχ. κεφ. ιβ'. §. 11.

(δ) Αὐτόθι, κεφ. γ'. §. 15. 16.

γους, προγινώσκει τὸ μέλλον, προαναγγέλλει τὰς ἠθικὰς ἁμαρτίας τῆς ἑπομένης γενεᾶς, καὶ προφητεύει περὶ τοῦ Σωτῆρος.

Τὸ Βιβλίον ἔχει ἀξίαν τινὰ οὐχὶ μόνον διὰ τὰς ἐν αὐτῷ ἀξιολόγους μαρτυρίας περί τε τῆς θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ (α), ἀλλὰ καὶ διότι γέμει πολλῶν λαμπρῶν τε καὶ εὐστόχων εἰκόνων καὶ παρομοιώσεων, καὶ εἶναι γεγραμμένον εἰς γλῶσσαν ποιητικήν. Διὰ ταῦτα δὲ τὰ πλεονεκτήματα ἐπαινεῖ αὐτὸ καὶ ὁ Ὠριγένης (β).

Ἐν τῷ Ε' Φυλλαδίῳ, τῷ κατὰ τὸν παρελθόντα μάϊον μῆνα ἐκδοθέντι, ἐδημοσιεύσαμεν Ἀπάντησιν τοῦ ἐν Παρισίοις πρωτοϊερέως καὶ πνευματικοῦ τῆς ἐκεῖ ῥωσσικῆς Πρεσβείας κυρίου Ι. Βασιλειέφ εἰς τὰς ἐν ἐκκλησιαστικῷ τινι γράμματι τοῦ ἐπισκόπου τῆς Νιμνήτου προσβολὰς κατὰ τῆς Ἐκκλησίας τῆς ῥωσσικῆς· σήμερον, ἐν τῷ παρόντι Φυλλαδίῳ, κοινοποιοῦμεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας τοῦ Εὐαγγελικοῦ Κήρυκος Ἐπιστολὴν τοῦ ἐπισκόπου τούτου πρὸς τὸν εἰρημένον πρωτοϊερέα, δι' ἧς ἀπολογούμενος, σπουδάζει νὰ κρατύνῃ ἣν ἔχει γνώμην περὶ τοῦ ζητήματος, ὅτι ἡ Ἐκκλησία τῆς Ῥωσσίας δὲν εἶναι ἀπὸ τῆς κοσμικῆς τοῦ αὐτοκράτορος ἐξουσίας ἀνεξάρτητος. Ἐφεξῆς δὲ θέλομεν δημοσιεύσει καὶ τὴν πρὸς ταύτην τὴν Ἐπιστολὴν ἀνταπάντησιν τοῦ πρωτοϊερέως.

Ἀσμένως δὲ παραδίδομεν εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς δημοσιότητα τὰ πολλοῦ λόγου ἄξια ταῦτα γράμματα, ἅτε κρίνοντες ὅτι διαφωτίζουσιν ἡμᾶς περὶ ὑποκειμένου, ὀλίγον μὲν ἴσως γνωστοῦ,

---

(α) Οἷον κεφ. 6'. §. 6. « Κύριος ὁ Θεὸς μέγας τοῦ Ἰσραὴλ, φαινόμενος ἐπὶ » γῆς ὡς ἄνθρωπος, καὶ σώζων ἐν αὐτῷ τὸν Ἀδάμ ». — καὶ, κεφ. ἰ. §. 7. « Ὁ » Ὕψιστος ἐπισκέψεται τὴν γῆν, καὶ αὐτὸς ἐλθὼν ὡς ἄνθρωπος, ἐσθίων καὶ πί- » νων μετὰ τῶν ἀνθρώπων, . . . αὐτὸς σώσει τὸν Ἰσραὴλ καὶ πάντα τὰ ἔθνη, » Θεὸς εἰς ἄνδρα ὑποκρινόμενος » κ.τ.λ.

(β) Ἐν Ὁμιλ. ιέ εἰς Ἰησ. Ναυῆ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μεγάλην δ' ἔχοντος σπουδαιότητα ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ.

Ἰδοὺ ἡ Ἐπιστολή

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ,

ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΝΑΜΝΗΤΟΥ (NANTES),

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΡΩΤΟΪΕΡΕΑ Ι. ΒΑΣΙΛΙΕΦ.

Ἐν Ναμνήτῳ, τῇ 9' μαΐου, 1861.

» Κύριε Ἰ. Βασιλιεὲρ, πρωτοϊερεῦ καὶ πνευματικὲ τῆς ἐν Παρισίοις ῥωσσικῆς Πρεσβείας.

» Ἔλαβον τὴν ἀπὸ τῆς 12 τοῦ παρελθόντος ἀπριλίου ὑμετέραν ἐπιστολὴν, δι' ἧς ἐτιμήσατέ με.

» Ἡτοιμαζόμην νὰ ἀπαντήσω εἰς αὐτὴν ἄνευ ἀναβολῆς, ὅτε ἔμαθον ὅτι αὕτη συγχρόνως ἐδημοσιεύθη ἐν ταῖς ἐφημερίσιν, αἵτινες εἰδικώτερον ὑπερασπίζουσι τὰ συμφέροντα τῆς Ῥωσσίας, καὶ ὅτι ἐπομένως πόλεμος ἐκηρύχθη μεταξὺ τῶν ἐφημερίδων τούτων καὶ πολλῶν καθολικῶν φύλλων τῶν Παρισίων. Ἐν ταύτῃ τῇ καταστάσει τῶν πραγμάτων, καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῶν πολλῶν ποιμαντορικῶν ἀσχολιῶν μου κατὰ ταύτην τὴν ἐποχὴν, ἐνόμισα ὅτι δύναμαι νὰ ἀναβάλω τὴν ἀπάντησίν μου· ἀλλὰ δὲν θέλω νὰ βραδύνω ἐπὶ πλέον τὴν πρὸς ὑμᾶς ἀποστολὴν αὐτῆς.

» Παραπονεῖσθε, κύριε, ὅτι ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ μου γράμματι, τῷ ἀπὸ τῆς κθ' ἰανουαρίου τοῦ ἐνεστῶτος ἔτους, ἐβεβαίουν ὅτι ἡ ῥωσσικὴ Ἐκκλησία ἐξαρτᾶται ἐντελῶς ἀπὸ τοῦ αὐτοκράτορος. Ὑμεῖς δὲ βεβαιοῦτέ με ὅτι ἀπατῶμαι, καὶ ὅτι τὸ ἀνεξάρτητον αὐτῆς εἶναι ὁμολογούμενον.

» Ἤθελον αἰσθανθῆ ἀληθῆ εὐτυχίαν, ὁμολογῶ, εἰ ἐδύνατο ἡ πεποίθησις αὕτη νὰ εἰσχωρήσῃ εἰς τὸν νοῦν μου. Ἤθελον συλλάβει εὐθὺς τὴν ἐλπίδα ὅτι Ἐκκλησία, τοσοῦτον ἐνδιαφέρουσα, περὶ ἧς δὲν παύομεν ἀναπέμποντες τοσαύτας δεήσεις, δὲν θέλει βραδύνει νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν ἀλήθειαν, μεταχειριζομένη εὐτυχῶς τὴν ἱερὰν ἐκείνην ἐλευθερίαν, ἣν ἐτίμα ἀντὶ πολλοῦ ὁ ἀπόστολος Παῦλος, καὶ μετ' αὐτὸν πάντες οἱ μεγάλοι ἄνδρες τοῦ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

χριστιανισμοῦ. Ἀλλὰ, ὀφείλω νὰ ὁμολογήσω, ἡ πρόληψίς μου δὲν κατεστράφη. Ἡ πρόληψις αὕτη, ἐὰν ἦναι τῷ ὄντι, τοσοῦτον ὑπάρχει ἐξηπλωμένη ἐν Εὐρώπῃ καὶ καθ' ὅλον τὸν κόσμον μεταξὺ πάντων τῶν ἀσχολουμένων περὶ θρησκευτικὰ ζητήματα, ὥστε κατέστη κοινὴ δόξα. Κατὰ τοῦτο δὲ εἴμεθα ἐπιεικείας τινὸς ἄξιοι.

» Πῶς τῷ ὄντι δυνάμεθα νὰ πιστεύσωμεν τὸν χωρισμὸν τῆς πνευματικῆς ἐξουσίας ἀπὸ τῆς κοσμικῆς ἐν τῇ αὐτοκρατορίᾳ τῆς Ῥωσσίας, καὶ νὰ ἀμφιβάλωμεν περὶ τῆς ἐξαρτήσεως τῆς Ἐκκλησίας αὐτῆς, ὅταν βλέπωμεν τὴν ἐξάρτησιν ταύτην βεβαιουμένην, τὴν ὑπεροχὴν ταύτην τοῦ τσάρου δεδημοσιευμένην διὰ τῶν ἐπισήμων πρακτικῶν τῶν τὰ μάλιστα αὐθεντικῶν; Εἶναι ἀληθὲς, ναὶ ἢ ὄχι, ὅτι τὰ μέλη τῆς ἁγίας Συνόδου, τῆς πρωτίστης ταύτης ἐξουσίας, τῆς διοικούσης τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ῥωσσίας ἀπὸ τῆς καταργήσεως τοῦ πατριαρχικοῦ ἀξιώματος, ὑποχρεοῦνται ὑπὸ τῶν θεσμῶν τοῦ μεγάλου Πέτρου νὰ βεβαιώσωσιν ἐνόρκως, ὅτι ἀναγνωρίζουσι τὴν ἀνωτάτην αὐθεντίαν, τὴν ἀνωτάτην δικαιοδοσίαν τοῦ τσάρου ἐπὶ τῆς ὑπερτάτης ταύτης ἐκκλησιαστικῆς ἐξουσίας ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ὑμῶν; « Confiteor et jurejurando » assevero supremum hujusce collegii judicem esse ipsum » totius Rossiæ Monarchum Dominum nostrum clementis- » simum ». « Ὁμολογῶ καὶ ὅρκῳ βεβαιῶ ἀνώτατον τῆς συνό- » δου ταύτης κριτὴν εἶναι αὐτὸν τὸν ἁπάσης Ῥωσσίας μονάρ- » χην, τὸν ἐπιεικέστατον ἡμῶν κύριον ».

» Ἐὰν ὁ θεσμὸς οὗτος, ὁ συχνότατα ἀναφερόμενος, ὑπάρχῃ εἰσέτι, ἂς μὴ θαυμάζῃ τις τὴν ἡμετέραν πρόληψιν περὶ τῆς ὑποδουλώσεως τῆς ῥωσσικῆς Ἐκκλησίας, καὶ, ἐὰν παρέχητέ μοι, κύριε πρωτοϊερεῦ, τὴν παραμυθίαν νὰ μάθω ὅτι κατηργήθη, θέλω ἐπευφημήσει μεθ' ὑμῶν τὴν καταστροφὴν ἑνὸς τῶν μισητοτάτων τεκμηρίων τῆς καταπιέσεως Ἐκκλησίας, ἥτις εἶναι εἰς ἡμᾶς ἀγαπητή.

» Ἡ ἱστορία τοῦ παρελθόντος ἐπιβεβαιοῖ παρὰ πολὺ τὴν ἐξάρτησιν τῆς ὑμετέρας Ἐκκλησίας ἀπὸ τοῦ τσάρου, ὅστις φαίνεται ὅτι τροποποιεῖ κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ προαίρεσιν τὰ οὐσιώδη

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

στοιχεῖα. Μετὰ τὸ σχίσμα ὑμῶν ἀπὸ τῆς Ῥώμης, τοῦ ἀναγκαίου τῆς ἑνότητος κέντρου, ὑμεῖς ἔχεσθε εἰσέτι ἀπὸ τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας διὰ τῆς ἀμέσου ὑποταγῆς ὑμῶν εἰς τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχην, οὗτινος ἀναγνωρίζετε τὸ ἀνώτατον κῦρος. Δὲν μετέβαλεν ἄρα ἡ θέλησις ἑνὸς τῶν ὑμετέρων ἡγεμόνων τὴν φύσιν τῶν σχέσεων ὑμῶν πρὸς τὸν πατριάρχην τοῦτον, ὃν καλεῖτε οἰκουμενικόν, καὶ δὲν ἀπέσπασεν ἀπὸ τῆς ἀσθενείας αὐτοῦ τὴν διὰ τὴν ὑμετέραν Ἐκκλησίαν ἀναγνώρισιν πατριάρχου εἰδικοῦ, ἀγνώστου εἰς τὴν ἀρχαιότητα; Ὁποία δὲ μετὰ τοῦτο ἔμεινεν ἡ σχέσις ὑμῶν μετὰ τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας; Οὐδεμία, ἢ τοσοῦτον μικρά, ὥστε κατὰ τὴν γνώμην ἐξόχου τινὸς συγγραφέως, ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἤθελε νομισθῇ ἄφρων, εἰ ἐφαντάζετο νὰ πέμψῃ οἱανδήποτε διαταγὴν εἰς Πετρούπολιν.

» Ἕτερος δὲ τῶν ἡγεμόνων ὑμῶν, ὑποπτεύων τὴν ἰσχύν, ἧς, προϊόντος τοῦ χρόνου, ἐδύνατο νὰ ἀντιποιηθῇ ὁ τοῦ ἔθνους πατριάρχης, καταργήσας ἀντικατέστησε τοῦτον διὰ τῆς ἁγίας Συνόδου· ὅτε δέ, ὅπως δώσωσι φαινομένην τινὰ δύναμιν εἰς τὸν νέον τοῦτον θεσμόν, ἀνεμνήσθησαν, κατὰ τὸ τέλος τῶν 130 ἐτῶν τῆς ἀπομονώσεως, ὅτι ὑπάρχει πατριάρχης ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ ἐζήτησαν τὴν συγκατάθεσιν αὐτοῦ εἰς τὴν ἤδη τετελεσμένην πρᾶξιν, αὐτὸς ὁ πατριάρχης ἀνεγνώρισεν ὅτι ἡ Σύνοδος ἦτο τὸ ἔργον τοῦ τσάρου Πέτρου τοῦ μεγάλου.

» Ἡ ἁγία σύνοδος τῆς Ῥωσσίας, καθὼς δηλοῦται ἐν τῇ ἐπι-
» στολῇ αὐτοῦ τῇ ἀπὸ τῆς κγ' σεπτεμβρίου 1723, ἱδρύθη ἐν τῇ αὐ-
» τοκρατορίᾳ ὑπὸ τοῦ ἐν ἁγίῳ Πνεύματι υἱοῦ ἡμῶν, τοῦ εὐσεβε-
» στάτου καὶ σοφωτάτου αὐτοκράτορος τσάρου πάσης Μοσχοβίας,
» μικρᾶς Ῥωσσίας, λευκῆς Ῥωσσίας, πασῶν τῶν βορείων, μεσημ-
» βρινῶν καὶ δυτικῶν χωρῶν, καὶ πολλῶν ἄλλων κρατῶν, ἡγεμό-
» νος καὶ κυρίου Πέτρου Ἀλεξέγεβιτζ ».

» Ὅταν τις διατιθῇ οὕτως ἐξουσίαν συστάσεως ἢ καταλύσεως τῶν θεσμῶν Ἐκκλησίας τινὸς, δὲν εἶναι πράγματι ὁ κύριος αὐτῆς;

» Δὲν γινώσκω, κύριε πρωτοϊερεῦ, τί φρονοῦσιν οἱ ἱστορικοὶ ὑμῶν περὶ λόγου, συχνάκις ἀποδιδομένου εἰς Πέτρον τὸν μέγαν. Θεὶς τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ ξίφους, λέγεται ὅτι ἀπεκρίθη εἰς τοὺς ἐπι-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βάρνας

σκόπους ὑμῶν, οἵτινες ἀπήτουν τὴν διατήρησιν τοῦ πατριάρχου· « Τοῦ λοιποῦ ἰδοὺ ὁ πατριάρχης ὑμῶν ».

» Δυνατὸν νὰ ἦναι εὔκολος ἐπίσης ἤτε βεβαίωσις καὶ ἡ ἄρνησις τοιούτων λόγων. Ἀλλ' οἱ τσάροι δὲν φαίνονται ἄρα σπουδάζοντες νὰ φυλάξωσι τὸ κῦρος τοῦ λόγου τοῦ μεγάλου Πέτρου, καὶ νὰ διασώσωσι τὴν μνήμην αὐτοῦ, ἐκλέγοντες κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τὸν στρατηγὸν τοῦ ἱππικοῦ, τὸν κύριον Πρωτάσσοφ, ὡς πρόεδρον τῆς ἱερᾶς Συνόδου ;

» Ὅμοιος δὲ διορισμός, ἐκπηγάζων εἴτε ἀπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου, εἴτε ἀπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Νικολάου, δὲν εἶναι ἱκανὸς νὰ προξενήσῃ σύγχυσιν εἰς τὰ πνεύματα τῶν ἀνθρώπων, καὶ νὰ κρατύνῃ πάσας ἡμῶν τὰς προλήψεις ;

» Ἰδοὺ τῷ ὄντι ὁ συλλογισμός, ὅστις πάντοτε ἐπανέρχεται εἰς τὸν νοῦν ἡμῶν.

» Ἡ ἁγία Σύνοδος εἶναι ἡ ἀνωτάτη ἐξουσία τῆς ρωσσικῆς Ἐκκλησίας· εἶναι τὸ ἀνώτατον δικαστήριον, τὸ ἀνώτατον περὶ τῶν θρησκευτικῶν πραγμάτων συμβούλιον. Οἱ δὲ Ῥῶσσοι ὀφείλουσιν αὐτῇ ὑποταγὴν ὡς πρὸς τὰ θρησκευτικά, καθὼς ἀπέδωκαν ταύτην εἰς τὸν τῆς Ῥωσσίας πατριάρχην. Ἀναγνωρίζετε, κύριε πρωτοϊερεῦ, τοὺς ἐπισήμους λόγους τοῦ τσάρου Πέτρου ἐν τῇ ἐπιστολῇ αὐτοῦ πρὸς τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχην, τῇ ἀπὸ τῆς λ' σεπτεμβρίου **1721**, τοὺς ἐκφράζοντας ἀκριβῶς τὴν αὐτὴν ἔννοιαν διὰ τῶν ἑξῆς λέξεων· « Ἐκρίναμεν πρόσηκου-» σαν τὴν σύστασιν ἐκκλησιαστικῆς Συνόδου, παραχωροῦντες αὐ-» τῇ τὴν ἐξουσίαν, ἥτις ἀνήκει εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ πατριάρχου ».

» Ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἐξαίρει ἐπὶ μᾶλλον τὴν ἐξουσίαν ταύτην, ὅταν ἐν τῇ ἐπισήμῳ αὐτοῦ πράξει τῇ ἀπὸ κγ' σεπτεμβρίου **1723**, ἀποκρινόμενος εἰς τὸν αὐτοκράτορα, νομίζῃ εὔλογον νὰ εἴπῃ· « Ἡ Σύνοδος ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ πράττῃ καὶ » νὰ διατάττῃ ἰσοκρατῶς πρὸς τοὺς τέσσαρας πατριάρχας ».

» Καὶ λοιπὸν ἡ ἁγία Σύνοδος τῆς Ῥωσσίας εἶναι ἴση πρὸς τὰς πλείστου λόγου ἀξίας ἐξουσίας, ὅσας γινώσκει ἡ ἑλληνικὴ Ἐκκλησία μετὰ τὸν ἐξαιρέτως λυπηρὸν χωρισμὸν αὐτῆς ἀπὸ τοῦ ὑπερτάτου θρόνου, τοῦ ἀκλονήτου θεμελίου τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

» Καὶ τῷ ὄντι, ποία ὑπόθεσις ἐκκλησιαστική, μεγάλη ἢ μικρά, δὲν ἀναφέρεται ἀμέσως ἢ ἐμμέσως εἰς τὴν ἁγίαν Σύνοδον;

» Ἀλλ' ἡ ἀνωτάτη αὕτη ἐξουσία, ἡ διευθύνουσα αὕτη ἐξουσία τῆς ῥωσσικῆς Ἐκκλησίας, καὶ αὐτὴ ἄρα κυβερνᾶται δεσποτικῶς ὑπὸ τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ αὐτοκράτορος, ὑπὸ προέδρου λαϊκοῦ, ὅστις, ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἀνωτάτου ἐπιτρόπου, ἔχει ἀνεγνωρισμένην ἀποστολὴν νὰ διακοινοῖ εἰς τὴν ἁγίαν Σύνοδον τὰς ὑψηλοτάτας θελήσεις τοῦ τσάρου, τὰ ὑψηλότατα αὐτοῦ ἐντάλματα.

» Οὕτω λοιπόν, κύριε πρωτοϊερεῦ, ἐπανερχόμεθα πάντοτε εἰς τὸν συλλογισμόν, ὃν ἀνακεφαλαιῶ ἐν τοῖς ἑξῆς ὅροις·

» Ἡ ἁγία Σύνοδος διοικεῖ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ῥωσσίας, τὸν κλῆρον αὐτῆς, τοὺς ἐπισκόπους αὐτῆς, ἐν τῇ ἀνωτάτῃ ἰσχύϊ, ἣν ἔχει κεχωρισμένη τις Ἐκκλησία, ἡ τῶν πατριαρχῶν·

» Ἡ ἁγία Σύνοδος ὑπόκειται εἰς τὸν ἀνώτατον αὐτῆς ἐπίτροπον, τὸν κύριον Πρωτάσσοφ, ἢ οἱονδήποτε ἄλλον·

» Ὁ ἀνώτατος ἐπίτροπος διατελεῖ ὢν ἐν πληρεστάτῃ ἐξαρτήσει ἀπὸ τοῦ αὐτοκράτορος·

» Ἄρα ἡ τῆς Ῥωσσίας Ἐκκλησία, ὡς πρὸς τὰ θρησκευτικὰ πράγματα, ἐξαρτᾶται ἀπὸ τοῦ αὐτοκράτορος.

» Ὁμολογῶ ὅτι, ἀπέναντι τῶν γεγονότων καὶ τῆς ἐπισήμου ταύτης καταστάσεως τῆς ῥωσσικῆς Ἐκκλησίας, ὀλίγον ἐξεπλάγην διὰ τὰ σημειωθέντα μοι ἄρθρα τῆς ῥωσσικῆς κατηχήσεως, ἅτινα ποιοῦνται μνείαν περὶ τοῦ κύρους τῶν ἐπισκόπων ὡς πρὸς τὰ θρησκευτικά, καὶ τῆς ἀντιστάσεως, ἣν ὀφείλουσιν οἱ πιστοὶ ἐν ἀνάγκῃ νὰ μεταχειρίζωνται. Δὲν βλέπω ἐν αὐτοῖς, συγχωρήσατέ μοι νὰ εἴπω τοῦτο εἰλικρινῶς, εἰ μὴ ἀντίφασιν, ὁμοίαν ὅσων ἀπαντῶμεν συχνάκις ἐν ταῖς κεχωρισμέναις Ἐκκλησίαις, καθ' ὅσον αὗται ἀπομακρύνονται τοῦ κέντρου τῆς ἑνότητος.

» Εἰ ἔπρεπε νὰ δικαιολογήσω ἐπὶ πλέον, κύριε πρωτοϊερεῦ, τὴν πεποίθησιν, ἣν ἐσχημάτισα ἀπὸ πολλοῦ περὶ τῆς ἐξαρτήσεως τῆς ῥωσσικῆς Ἐκκλησίας, ἤθελον ἐπικαλεσθῆ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἐπισημοτέρων συμπολιτῶν ὑμῶν, οἵτινες ἐν ταῖς συγγραφαῖς καὶ ταῖς ὁμιλίαις αὐτῶν δὲν ἀρνοῦνται τὴν ὑπεροχὴν τοῦ τσάρου ἐπὶ τῆς τοῦ ἔθνους αὐτῶν Ἐκκλησίας, ὡς οἱ Ἄγγλοι δὲν ἀρνοῦν-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ται τὴν ὑπεροχὴν τῆς βασιλίσσης ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀγγλίας. Δὲν ἐπιθυμῶ νὰ μνημονεύω κύρια ὀνόματα, ἰδίως μεταξὺ τῶν ζώντων. Ὑμεῖς θέλετε ἀναπληρώσει ταῦτα θαυμασίως, καὶ γνωρίζετε αὐτὰ κάλλιον ἐμοῦ. Ἀλλὰ συγχωρήσατέ μοι νὰ προσθέσω εἰς τὴν μαρτυρίαν τῶν συμπολιτῶν ὑμῶν τὴν μνήμην ἐξόχου ἀνδρός, ὃν ἡ μὲν αὐλὴ καὶ οἱ εὐγενεῖς τῆς Πετρουπόλεως ἐτίμησαν μεγάλῃ τιμῇ, οὐδεὶς δὲ θέλει μεμφθῇ ὅτι δὲν γνωρίζει τὴν Ῥωσσίαν, καὶ δὲν ἐσπούδασε κατὰ βάθος τὴν θρησκευτικὴν αὐτῆς κατάστασιν. Ὁ κόμης Δεμαίστρης ἠπάτησεν ἡμᾶς ἄρα, ὅτε μετὰ τοσοῦτον πολυχρόνιον διατριβὴν ἐν μέσῳ λαοῦ, οὗτινος ἀνεγνώρισε τὸ μεγαλεῖον, διαβεβαιοῖ ἐν ἑκάστῃ σελίδι τῶν συγγραφῶν αὐτοῦ, « ὅτι ἡ ῥωσσικὴ Ἐκκλησία ἐξαρτᾶται » ἀπὸ τοῦ κοσμικοῦ αὐτῆς κυριάρχου· ὅτι εὑρίσκεται ὑπὸ τὴν ἀ» πόλυτον αὐτοῦ δεσποτείαν » ;

» Ὁ αὐτὸς δ' οὗτος αὐτόπτης μάρτυς προσεπιφέρει· « Καὶ » αὐτὴ ἡ σκιὰ τῆς θρησκευτικῆς τάξεως συνεξηφανίσθη παρὰ » τοῖς Ῥώσσαις μετὰ τοῦ πατριάρχου αὐτῶν. Ἡ Ἐκκλησία τοῦ » μεγάλου τούτου λαοῦ, ὅλως ἀπομονωθεῖσα, οὐδένα κέκτηται » πλέον πνευματικὸν ἀρχηγόν, ὅστις νὰ ἔχῃ ὄνομά τι ἐν τῇ ἐκκλη» σιαστικῇ ἱστορίᾳ. Καὶ πρὸς μὲν ἕκαστον τῶν μελῶν τῆς ἁγίας » Συνόδου ὀφείλομεν νὰ ἀποδίδωμεν πάντα σεβασμόν· αὐτὴν δὲ » τὴν ὅλην Σύνοδον ὡς οὐδὲν ἕτερον θεωροῦμεν, ἢ ὡς τὸ τοῦ ἔθνους » ἐκκλησιαστικὸν συνέδριον, συμπληρούμενον καὶ ἐκ τῆς παρου» ρουσίας πολιτικοῦ τινος τοῦ ἡγεμόνος ἀντιπρασώπου, ἔχοντος » ἀκριβῶς τὴν αὐτὴν δύναμιν, ἣν καὶ ὁ ἡγεμὼν ἐπὶ τῆς Ἐκκλη» σίας καθόλου ».

» Οἱαδήποτε ἂν ἦναι, κύριε πρωτοϊερεῦ, ἡ ἀξία τῶν εὐρωπαϊκῶν ἡμῶν προλήψεων περὶ τῆς ὑποδουλώσεως τῆς Ἐκκλησίας ἐν Ῥωσσίᾳ, οὐδὲν ἤθελέ μοι εἶσθαι ἡδύτερον, τὸ κατ' ἐμὲ, ἢ νὰ ἀπορρίψω αὐτὰς μακρὰν ἀπ' ἐμοῦ. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἤθελεν εἶσθαι ἀρκετόν· ἤθελον σπεύσει νὰ ὑψώσω τὴν φωνήν μου ἐν μέσῳ τοῦ πιστοῦ μου λαοῦ, καθ' ἣν ἡμέραν ἤθελον γνωρίσει τὴν ποθεινὴν ταύτην ἀπελευθέρωσιν, καὶ ἤθελον εἰπεῖ πρὸς αὐτόν· « Δότε δό» ξαν τῷ Θεῷ μετ' ἐμοῦ· οἱ χριστιανοὶ τῆς Ῥωσσίας, οἱ ἀδελφοί

» ὑμῶν, ἀνεκτήσαντο τὸ τῆς Ἐκκλησίας αὐτῶν ἀνεξάρτητον· εἶ-
» δον συντετριμμένα τὰ πολυχρόνια δεσμά. Ταχέως, ταχέως θέ-
» λουσιν εἶσθαι καθολικοί, ὡς ὑμεῖς, καὶ ἀποτελεῖ μεθ' ὑμῶν μίαν
» καὶ μόνην ποίμνην ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν ἑνὸς καὶ μόνου ποιμένος ».

» Ὁποία νέα ἐποχὴ θέλει ἐξανατείλει ἐπὶ τὸν κόσμον, κύριε πρωτοϊερεῦ, κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἑνώσεως ταύτης! Ὁποία δόξα τῷ Θεῷ! Ὁποία ἱερὰ ἁμιλλα μεταξὺ ἡμῶν τίς νὰ κερδήσῃ πλείονας λαοὺς διὰ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν. Οἱ ἐπίσκοποι ὑμῶν, ὁ κλῆρος ὑμῶν, κατεχόμενοι καὶ πάλιν ὑπὸ τοῦ ζήλου τούτου περὶ τὴν ἐξάπλωσιν τῆς πίστεως, τοῦ ἱεροῦ τούτου προσηλυτισμοῦ, ὅστις φαίνεται νεναρκωμένος ἀπ' αἰώνων, θέλουσιν ἐφορμήσει πρὸς εἰρηνικὴν κατάκτησιν τῶν εἰδωλολατρικῶν ἐκείνων χωρῶν, ἐφ' ὧν τὸ μέγα ὑμῶν ἔθνος παγιοῖ ὁσημέραι ἰσχυρότερον τὸ ἑαυτοῦ κράτος. Μεθ' ὁποίας ἀνασκιρτήσεως οἱ καθολικοὶ ἐπίσκοποι παντὸς τοῦ κόσμου θέλουσιν ἀνοίξει τὰς ἀγκάλας αὐτῶν πρὸς τοὺς ἐπισκόπους τῆς Ῥωσσίας! Ἐξαιρέτως δὲ ὁποία χαρὰ διὰ τὸν ἄκρον ἀρχιερέα, ὅστις, ἐν μέσῳ τῶν θλίψεων αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀποστολικοῦ θάρρους, καταφαίνεται, πέποιθα, ὑμῖν τε καὶ ἡμῖν, πλείστης ὅσης τιμῆς καὶ μυρίων παραμυθιῶν ἄξιος!

» Περαίνοντες τὴν ἐπιστολὴν ὑμῶν, κύριε, ἐζητήσασθε τὰς παρ' ἐμοῦ εὐλογίας μετὰ ταπεινότητος, ἥτις βαθέως συνεκίνησέ με. Ἀνατείνων λοιπὸν πρὸς Θεὸν καὶ χεῖρας, ἀφοσιωθείσας ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς εἰς ἐπίσκοπον χειροτονίας μου, καὶ καρδίαν εἰλικρινῶς ὑμᾶς ἀγαπῶσαν, καίπερ οὐκέτι ὑμᾶς γινώσκουσαν, εὐλογῶ ἐξ ὅλης ψυχῆς ὑμᾶς τε καὶ πάντας τοὺς ἐν τῷ περιφανεῖ ὑμῶν ἔθνει ζητοῦντας τὴν ἀλήθειαν μετὰ νομιμότητος καὶ εὐθύτητος.

» Δέξασθε, κύριε πρωτοϊερεῦ, τὴν διαβεβαίωσιν τῶν ὑπὲρ ὑμῶν ἀρίστων αἰσθημάτων μου.

» † ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ,
» ἐπίσκοπος Ναμνήτου ».

Υ. Γ. » Ὑμεῖς, κύριε, θέλετε κρίνει εἴπερ ἡ ἐπιστολὴ αὕτη πρέπει νὰ δημοσιευθῇ διὰ τῶν ἐφημερίδων, ἐν αἷς κατεχωρίσθη ἡ ἀπὸ τῆς ιϐ' ἀπριλίου ὑμετέρα ».

(Ἐκ τῆς Χριστιανικῆς Ἑνώσεως Ἔτ. Β', Ἀριθμ. 30.)

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΠΑΥΛΟΣ.

Παυλος, ὁ τῶν ἐθνῶν διδάσκαλος καὶ κῆρυξ τῆς οἰκουμένης, ὁ στύλος καὶ ἀσάλευτος πύργος τῶν τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησιῶν, ἦτο Ἰουδαῖος, ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Βενιαμὶν (α), γεννηθεὶς ἐν Ταρσῷ τῆς Κιλικίας (β), καὶ οὐχὶ ἐν Γισχάλοις, κώμῃ τῆς Ἰουδαίας, ἐξ ἧς λέγεται ὅτι νέος ὢν τὴν ἡλικίαν, μετῴκησε μετὰ τῶν γονέων αὐτοῦ εἰς Ταρσόν. Ἡ γνώμη αὕτη στηρίζεται μόνον εἰς ἁπλῆν τινα φήμην, ἣν πρῶτος διέδωκεν ὁ Ἱερώνυμος, πολὺ ὅμως μεταγενέστερος συγγραφεύς, ὥστε νὰ ἐπικυρώσῃ αὐτὴν πληρέστατα (γ). Ἡ δὲ Ταρσὸς ἤκμαζε τὴν πρώτην ἀπὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδα διαφερόντως κατὰ τὴν ἑλληνικὴν παιδείαν, ὑπερέχουσα ἴσως κατά τι καὶ τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Ἀλεξανδρείας· διότι ἐν αὐτῇ ἐδιδάσκοντο ἐντελῶς ἡ φιλοσοφία, αἱ ἐλεύθεροι τέχναι, καὶ ἡ λοιπὴ καθόλου ἐγκύκλιος παιδεία, τῆς ὁποίας ἔπρεπε νὰ ἦναι ἐγκρατὴς, ὅστις τότε ἤθελε νὰ λέγηται πεπαιδευμένος. Εἰ δὲ ἤρχοντο εἰς αὐτὴν χάριν τῶν ἐπιστημῶν ὀλιγώτεροι ξένοι, ἢ εἰς Ἀλεξάνδρειαν, τοσοῦτον ἐπιμελέστερον ὠφελοῦντο ἐκ τῶν σχολείων αὐτῆς πρὸς ἰδίαν ἑαυτῶν μόρφωσιν οἱ ἐντόπιοι, οἵτινες πρὸς μείζονα τελειότητα ἐξενίτευον καὶ πολλάκις ἀσμένως (δ). Ἐν ταύτῃ λοιπὸν τῇ

(α) Πρὸς Φιλιππ. γ'. 4. 5.

(β) Πράξ. κά. 39. κϐ'. 3.

(γ) Hieronym. in catalogo scriptt. eccl. v. Paul. « Paulus apostolus, » qui ante Saulus, extra numerum duodecim apostolorum, de tribu Benja» min et oppido Judææ Gischalis fuit, quo a Romanis capto, cum paren» tibus suis Tarsum Ciliciæ commigravit ».

(δ) Στράϐ. Γεωγραφικ. βιϐλ. ιδ'. κεφ. 5. « Τοσαύτη δὲ τοῖς ἐνθάδε ἀνθρώποις « (τοῖς Ταρσεῦσι) σπουδὴ πρός τε φιλοσοφίαν καὶ ἄλλην ἐγκύκλιον ἅπασαν παι» δείαν γέγονεν, ὥςθ' ὑπερϐέϐληνται καὶ Ἀθήνας, καὶ Ἀλεξάνδρειαν, καὶ εἴ τινα « ἄλλον τόπον δυνατὸν εἰπεῖν, ἐν ᾧ σχολαὶ καὶ διατριϐαὶ φιλοσόφων [καὶ τῶν » λόγων] γεγόνασι. Διαφέρει δὲ τοσοῦτον, ὅτι ἐνταῦθα μὲν οἱ φιλομαθοῦντες ἐπι» χώριοι πάντες εἰσὶ, ξένοι δὲ οὐκ ἐπιδημοῦσι ῥᾳδίως· οὐδ' αὐτοὶ οὗτοι μένουσιν » αὐτόθι, ἀλλὰ καὶ τελειοῦνται ἐκδημήσαντες, καὶ τελειωθέντες, ξενιτεύουσιν » ἡδέως, κατέρχονται δ' ὀλίγοι· ταῖς δὲ ἄλλαις πόλεσιν, ἃς ἀρτίως εἶπον, πλὴν » Ἀλεξανδρείας, συμϐαίνει τἀναντία· φοιτῶσι γὰρ εἰς αὐτὰς πολλοὶ, καὶ δια» τρίϐουσιν αὐτόθι ἄσμενοι· τῶν δ' ἐπιχωρίων οὐ πολλούς, οὔτ' ἂν ἔξω φοιτῶν» τας ἴδοις κατὰ φιλομάθειαν, οὔτ' αὐτόθι περὶ τοῦτο σπουδάζοντας ».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βόλου

πατρίδι αὐτοῦ, τῇ τοσοῦτον κατὰ τὴν ἑλληνικὴν σοφίαν ἀνθούσῃ, πολὺ πιθανὸν ὅτι ἐδιδάχθη καὶ ὁ Παῦλος τὰ πρῶτα στοιχεῖα τῶν Ἑλλήνων γραμματικῶν, ἢ καὶ ῥητόρων καὶ φιλοσόφων, ὡς δύνανται νὰ μαρτυρήσωσι γνῶμαί τινες καὶ ἀποφθέγματα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ποιητῶν, ἅτινα παρενείρει ἐνίοτε ὁ Ἀπόστολος εἰς τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ (α)· ἀλλ' ὅμως καὶ δὲν ἐξεπαιδεύθη ἐν αὐτοῖς προσηκόντως, καθὼς καὶ αὐτὸς ὁμολογεῖ ὅτι εὗρισκε δυσκολίαν τινὰ εἰς τὸ γράφειν ἑλληνιστί (β). Προωρίσθη δὲ ὁ Παῦλος ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἔχοντος τὸ δίκαιον τοῦ ῥωμαίου πολίτου (γ), νὰ γείνῃ *ῥαββῖνος*, ἤτοι *γραμματεὺς καὶ διδάσκαλος τοῦ νόμου*· ὅθεν ἀπεστάλη εἰς Ἱερουσαλὴμ, τὴν καθέδραν τῆς ἰουδαϊκῆς μαθήσεως, ὅπου ἐπαιδεύθη ὑπὸ τοῦ περιφήμου ῥαββίνου καὶ Φαρισαίου Γαμαλιήλ (δ).

Περὶ δὲ τοῦ *Γαμαλιὴλ* τούτου πολὺς πολλάκις γίνεται λόγος παρὰ τοῖς Ταλμουδισταῖς, οἵτινες ἀναφέρουσι πάντοτε τὸ ὄνομα αὐτοῦ μετὰ σεβασμοῦ, καὶ γενεαλογοῦσιν αὐτὸν υἱὸν μὲν τοῦ ῥαβ-

---

(α) Οἷον, Πρὸς Κορινθ. Α'. ιέ. 33. « Φθείρουσιν ἤθη χρηστὰ ὁμιλίαι κακαί ». —εἶναι ἰαμβικὸν τρίμετρον ἀκατάληκτον, ὅπερ ὁ μὲν ἐκκλησιαστικὸς ἱστοριογράφος Σωκράτης ἀποδίδει εἰς τὸν Εὐριπίδην· ὁ δὲ Ἱερώνυμος, Εὐσέβιος καὶ Εὐθάλιος, εἰς τὸν Μένανδρον —καὶ, Πράξ. ιζ'. 28. « Ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν, καὶ κινούμεθα, καὶ ἐσμέν· ὡς καί τινες τῶν καθ' ὑμᾶς ποιητῶν εἰρήκασι· Τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν ». — εἶναι ἡμιεξάμετρον, ἐκ τοῦ ἀστρονόμου Ἀράτου, τοῦ ἐκ Κιλικίας ποιητοῦ, ἀκμάσαντος τὴν γ' πρὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδα. (Ἀράτ. Φαινόμ. 5. « Ἐκ σοῦ γὰρ γένος ἐσμέν ».) — καὶ, Πρὸς Τίτ. ά. 12. « Εἶπέ τις ἐξ αὐτῶν ἴδιος αὐτῶν προφήτης· Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργαί ». — εἶναι ὁλόκληρον δακτυλικὸν ἑξάμετρον ἐκ τοῦ Ἐπιμενίδου τοῦ Κρητός. Παρβλ. Σωκράτ. ἐκκλ. ἱστορ. βιβλ. γ'. κεφ. 16. « Εἰ δέ τις ἡμᾶς βιαίως ταῦτα λέγειν νομίζει, σκοπησάτω ὅτι ὁ Ἀπόστολος οὐ μόνον οὐ κωλύει μανθάνειν ἑλληνικὴν παίδευσιν, ἀλλὰ γὰρ φαίνεται καὶ αὐτὸς μὴ ἀμελήσας αὐτῆς, ἕνεκεν τοῦ γνῶναι πολλὰ τῶν εἰρημένων τοῖς Ἕλλησιν· ἐπεὶ πόθεν ὁρμώμενος ἔλεγε· Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργαί, εἰ μὴ τοὺς Ἐπιμενίδου τοῦ Κρητὸς, ἀνδρὸς τελεστοῦ, ἀνεγνώκει χρησμούς; ἢ πόθεν ἐγνώκει τό, Τοῦ γὰρ καὶ γένους ἐσμέν, εἰ μὴ τὰ φαινόμενα τοῦ ἀστρονόμου Ἀράτου ἠπίστατο; ἀλλὰ καὶ τὸ, Φθείρουσιν ἤθη χρηστὰ ὁμιλίαι κακαί, δείκνυσι μὴ ἀνήκοον τῶν Εὐριπίδου δραμάτων τυγχάνοντα ».

(β) Πρὸς Γαλάτ. ς'. 11.

(γ) Πράξ. ς'. 37. κϐ'. 25—28.

(δ) Πράξ. κε'. 3.

δίνου Συμεών, ἔγγονον δὲ τοῦ γνωστοῦ Χιλλήλ, προεδρεύσαντα τοῦ συνεδρίου ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων Τιβερίου, Γαΐου καὶ Κλαυδίου, καὶ ἀποθανόντα δέκα ὀκτὼ ἔτη ὕστερον μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Ἱερουσαλήμ. Λέγεται δὲ προσέτι περὶ αὐτοῦ ὅτι ὑπῆρξεν εἷς τῶν ἑπτὰ ἐκείνων ἀνδρῶν, οἵτινες διὰ τὴν βαθεῖαν αὐτῶν παιδείαν οὐχὶ μόνον *ραββῖροι* ἐκλήθησαν, ἀλλ' ἠξιώθησαν ἔτι καὶ τῆς ἐπωνυμίας τοῦ *ραββάν*. Καὶ τῷ ὄντι, ἐὰν κρίνωμεν ἐκ τῶν μετρίων καὶ ἐπιεικῶν αὐτοῦ φρονημάτων, ἅτινα ἐξέφρασε περὶ τῆς χριστιανικῆς πίστεως, εὑρίσκομεν αὐτὸν ἄνδρα, ὑγιᾶ νοῦν καὶ μεγάλην ἔχοντα τῶν πραγμάτων τὴν πεῖραν· διότι περὶ τῶν χριστιανῶν συνεβούλευε τοῖς Ἰουδαίοις νὰ παύσωσι διώκοντες αὐτοὺς, καὶ νὰ ἀφήσωσιν ἡσύχους, προτείνων ὅτι, εἰ μὲν ἡ χριστιανικὴ θρησκεία εἶναι ἔργον ἀνθρώπινον, θέλει καταλυθῆ ἀφ' ἑαυτῆς· εἰ δὲ καὶ εἶναι ἐκ Θεοῦ, οὐδ' αὐτοὶ θέλουσιν ἰσχύσει νὰ καταλύσωσιν αὐτήν (α).

Κατὰ τὴν τότε ἐπικρατοῦσαν παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις γενικὴν συνήθειαν, καὶ κατὰ τὸ ἀρχαῖον αὐτῶν γνωμικὸν ὅτι, ὁ μὴ διδάσκων τὸν υἱὸν αὐτοῦ τέχνην τινὰ, ποιεῖ αὐτὸν κλέπτην· ἤ, ὡς σημειοῖ ὁ περίβλεπτος ταλμουδιστὴς Μωσῆς Μαϊμονίδης, ἐπειδὴ πολλοὶ τῶν πεπαιδευμένων μετήρχοντο καί τινα τέχνην, ἵνα μὴ ἔχωσι τῶν ἄλλων τὴν χρείαν (β), ἐδιδάχθη καὶ ὁ Παῦλος ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ τὴν τέχνην τοῦ *σκηνοποιοῦ* (γ).

(α) Πράξ. ε. 33—40.

(β) Maimonid. in tract. Talmud Tora c. I. §. 9. « Sapientes plurimi » artem aliquam fecerunt, ne aliorum beneficentia indigerent ».

(γ) Τὴν λέξιν ταύτην ἐκ τῶν ἐκκλησιαστικῶν Πατέρων ὁ μὲν ἱερὸς Χρυσόστομος ἑρμηνεύει διὰ τοῦ σκηνορράφος· ὁ δὲ Θεοδώρητος ταυτίζει αὐτὴν τῇ λέξει σκυτοτόμος (Θεοδώρητ. Θεραπευτικ. ἐν προλόγ. « Τοὺς ἁλιέας λέγω, » καὶ τὸν σκυτοτόμον, καὶ τοὺς τελώνας »· καὶ, λόγ. ε. « Καὶ νῦν ἅπαντες τῶν » φιλοσόφων τοὺς λήρους καταλιπόντες, τοῖς τῶν ἁλιέων καὶ τελωνῶν ἐντρυ» φῶσι μαθήμασι, καὶ τὰ τοῦ σκυτοτόμου συγγράμματα περιέπουσι »· καὶ, λόγ. ἡ. « [ὁ Θεὸς] ἁλιεῦσι καὶ τελώναις καὶ σκυτοτόμῳ χρησάμενος ὑπουργοῖς, προς« ενήνοχε τοῖς ἀνθρώποις τὰ σωτήρια καὶ θεῖα μαθήματα ».)· ἐκ δὲ τῶν νεωτέρων ἑρμηνευτῶν ὁ μὲν Μιχαῆλις (Michaelis Einleitung ins N. T. §. 216.) ὑπομνηματίζει ὅτι ὁ Παῦλος ἦτο μηχανοποιὸς, τουτέστι κατασκευαστὴς διαφόρων τεχνικῶν μηχανῶν, ἀπατηθεὶς εἰς τοῦτο ἐκ τοῦ Πολυδεύκους (Ὀνομαστικ. Τ. §. 189.), ὅπου ἀνέγνωσε· « Τοὺς δὲ μηχανοποιοὺς καὶ σκηνοποιοὺς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἡ τότε κατὰ τὴν μητρόπολιν τῆς Ἰουδαίας ἐξάπλωσις τῆς χριστιανικῆς πίστεως, ἥτις προώδευε καθ' ἑκάστην γιγαντικώτερον, προσείλκυσεν εὐθὺς τοῦ νέου Φαρισαίου Παύλου τὴν προσοχήν· ὁ πυρώδης αὐτοῦ χαρακτὴρ ἠρέθισεν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ τὴν κατὰ ταύτης ἀγανάκτησιν, καὶ ὅλως ἔνθερμος ζηλωτὴς ὑπὲρ τῆς παλαιᾶς, ὑπὸ τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ καθιερωθείσης διδασκαλίας, δὲν ἐνόμιζεν ἄλλο εὐαρεστότερον εἰς τὸν Θεὸν ἔργον, ἢ νὰ ἀνιχνεύῃ πανταχοῦ τοὺς τῆς νέας θρησκείας ὀπαδοὺς, νὰ παραδίδῃ τούτους εἰς τὰ δικαστήρια, καὶ νὰ λαμβάνῃ μετοχὴν εἰς τὴν θανάτωσιν αὐτῶν (α). Ὁ τοιοῦτος δὲ αὐτοῦ ζῆλος δὲν περιωρίσθη μόνον ἐν Ἱεροσολύμοις· λαβὼν πληρεξουσίους ἐπιστολὰς παρὰ τοῦ συνεδρίου, ἀπεδήμησεν εἰς Δαμασκὸν, ἵνα καταδιώξῃ καὶ τοὺς ἐκεῖ νεωστὶ εἰς τὴν εὐαγγελικὴν διδασκαλίαν προσελθόντας (β). Ἀλλ' ἐν ᾧ ἐπλησίαζεν εἰς τὸ τέρμα τῆς ὁδοῦ, ἐξαίφνης (θαῦμα μέγα!) περιαστράπτει αὐτὸν φῶς οὐράνιον· πίπτει κατὰ γῆς ἀπεσκοτισμένος, καὶ ἀκούει τὴν φωνὴν τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, ἐρωτῶντος αὐτὸν κατ' ὄνομα, διὰ τί γίνεται τηλικοῦτος διώκτης αὐτοῦ, καὶ κελεύοντος αὐτῷ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν πόλιν, ὅπου ἔμελλε νὰ μάθῃ τί ἔπρεπε νὰ πράξῃ (γ). Ἐνταῦθα ἐν Δαμασκῷ, ἐν τῇ οἰκίᾳ χρι-

---

» ἡ παλαιὰ κωμῳδία ὠνόμαζεν ». — ἀλλ' ἐνταῦθα, ὡς σημειοῦσιν οἱ κριτικοὶ, γίνεται λόγος μόνον περὶ τῶν θεατρικῶν μηχανῶν, καὶ διόλου ἀπίθανον, ἅμα δὲ καὶ ἄτοπον εἶναι νὰ ὑπολάβωμεν, ὅτι ὁ Παῦλος καὶ ὡς Ἰουδαῖος, καὶ ὡς ἀπόστολος, κατεσκεύαζε μηχανὰς θεάτρου καὶ σκηνάς. Ἕτεροι δ' ἐξηγοῦσιν ὅτι τὰ σκηνοποιὸς σημαίνει τὸν σαγματοποιὸν, τὸν κατασκευάζοντα ἐκ δερμάτων σάγματα· ἄλλοι, ὅτι ὁ Παῦλος ἐξειργάζετο καὶ ἐκ δερμάτων καὶ ἐξ ἄλλης ὕλης σκηνὰς, τὰς ὁποίας μετεχειρίζοντο οἱ περιοδεύοντες τοὺς ἀνατολικοὺς τόπους πρὸς τὴν κατὰ τοῦ ἡλιακοῦ καύσωνος ἄμυναν. Οἱ δὲ πιθανώτερα λέγοντες, ἑρμηνεύουσιν ὅτι ὁ Παῦλος ἦτο ὑφάντης, ἡ κατασκευαστὴς ὀθονίων, ἐξ ὧν ἐγίνοντο αἱ σκηναὶ, χρησίμων ὄντων καὶ εἰς τὰ πλοῖα· διότι, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Σουΐδα, ἐν Κιλικίᾳ ἐγεννῶντο πολλοὶ λασιάτριχες τράγοι καὶ αἶγες, καὶ ἐκ τῶν τριχῶν αὐτῶν κατεσκευάζοντο ὀθόνια, κιλίκια λεγόμενα. (Σουΐδ. ἐν λέξ. Κιλίκιος τράγος· « Κιλίκιος τράγος, ὁ βασύς· τοιοῦτοι γὰρ ἐν Κιλικίᾳ γίνονται τράγοι· ὅθεν » καὶ τὰ ἐκ τῶν τριχῶν συντιθέμενα, κιλίκια καλοῦνται ».)

(α) Πράξ. ἡ. 2. 3. κϛ'. 3—5. 19—21. κζ'. 10—12. Πρὸς Κορινθ. Α'. ιέ. 9. Πρὸς Γαλάτ. ά. 13. 14. Πρὸς Τιμόθ. Δ'. ά. 12. 13.

(β) Πράξ. θ'. 1. 2.

(γ) Πράξ. θ'. 3—7.

στιανοῦ τινος, καλουμένου Ἀνανίου, ἀφ' οὗ καιροῦ εἶδε τὸ θεῖον ἐκεῖνο ὅραμα, μεταβάλλει ὁ Παῦλος τὸν μέχρι τῆς ὥρας ἐκείνης καταδιωκτικὸν αὐτοῦ ζῆλον εἰς ζῆλον ἄκρον πρὸς τὴν εὐσέβειαν, καὶ ἀφιεροῖ ἔκτοτε εἰς τὴν ἐξάπλωσιν τῆς χριστιανικῆς πίστεως τὸν αὐτὸν ἀκαταπόνητον πόθον, ὃν εἶχεν ἀφιερωμένον πρότερον εἰς τὴν καταθλιψιν αὐτῆς (α).

Τὰς περιοδείας τοῦ ἀποστόλου Παύλου πρὸς τὸ κήρυγμα τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας εἰς τὰ ἔθνη διηγεῖται ὁ πολυχρόνιος συνοδοιπόρος καὶ φίλος αὐτοῦ Λουκᾶς, ὁ εὐαγγελιστής, ἐν τῷ δευτέρῳ αὐτοῦ συγγράμματι, ταῖς Πράξεσι τῶν Ἀποστόλων, ἐξ ὧν περιγράφομεν καὶ ἡμεῖς αὐτὰς διὰ βραχέων ὡς ἐφεξῆς, ὑποσυνάπτοντες καὶ ὧν μνημονεύει αὐτὸς ὁ Παῦλος ἔν τισι τῶν Ἐπιστολῶν. Μετὰ ὀλιγοχρόνιον διατριβὴν ἐν Δαμασκῷ ἀπέρχεται ὁ Παῦλος εἰς Ἀραβίαν, καὶ ἐκεῖθεν ἐπιστρέφει πάλιν εἰς Δαμασκόν (β)· ἀλλ' ἐνταῦθα, ἐπιβουλευθεὶς ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων καὶ τοῦ ἐθνάρχου τοῦ βασιλέως Ἀρέτα, ἐκφεύγει τοὺς διώκοντας, καταβιβασθεὶς ἐν κοφίνῳ διὰ τοῦ τείχους (γ). Ἔπειτα ἐπανακάμψας εἰς Ἱερουσαλὴμ, μετὰ ἔτη τρία ἀπὸ τῆς εἰς Χριστὸν αὐτοῦ ἐπιστροφῆς, γνωρίζεται ἐκεῖ μετὰ δύο Ἀποστόλων· μετὰ ταῦτα ἀναχωρεῖ εἰς Ταρσόν· ἐκεῖθεν, εἰς Ἀντιόχειαν, ὅπου μετὰ τοῦ Βαρνάβα ἕνα ὅλον ἐνιαυτὸν ἐδίδαξε λαὸν πολύν (δ). Μετὰ δὲ ἓν ἔτος ὕστερον, ἐπειδὴ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ συνέβη μέγας λιμός, οἱ χριστιανοὶ τῆς Ἀντιοχείας, συλλέξαντες συνεισφοράς τινας ὑπὲρ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις ἀδελφῶν, ἔπεμψαν αὐτὰς διὰ τοῦ Παύλου καὶ τοῦ Βαρνάβα· ὥστε ὁ Παῦλος ἔρχεται ἤδη τὸ δεύτερον (ἀπὸ τῆς ἐπιστροφῆς αὐτοῦ) εἰς Ἱερουσαλὴμ (ε). Μόλις δὲ ἐπέστρεψε πάλιν εἰς Ἀντιόχειαν, καὶ προσδιωρίσθη μετὰ τοῦ Βαρνάβα ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἵνα κηρύξῃ τὸ Εὐαγγέλιον εἰς τὰ ἔθνη (ς). Ἔκτοτε λοιπὸν ἐπεχείρησεν ὁ Παῦλος ἀνυπερθέτως τὴν πρώτην πρὸς

(α) Πράξ. θ'. 17—23.
(β) Πρὸς Γαλάτ. ά. 17.
(γ) Πράξ. θ'. 23—25. Πρὸς Κορινθ. Β'. ιά. 32. 33.
(δ) Πρὸς Γαλάτ. ά. 18—22. Πράξ. ιά. 25. 26.
(ε) Πράξ. ιά. 27—30.
(ς) Πράξ. ιγ'. 2. 3.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὸ κήρυγμα ἀποστολικὴν περιοδείαν, καὶ αἱ κυριώτεραι χῶραι, τὰς ὁποίας κατὰ ταύτην περιῆλθεν, εἶναι· ἡ Σελεύκεια, ἡ Κύπρος, ἡ Πέργη τῆς Παμφυλίας, ἡ Ἀντιόχεια τῆς Πισιδίας, τὸ Ἰκόνιον, ἡ Λύστρα καὶ ἡ Δέρβη (α)· ἀπὸ τῆς Δέρβης ἐπέστρεψε διὰ τῆς

(α) Πράξ. ιγ'. καὶ ιδ'. Σημειωτέον δ' ἐνταῦθα περὶ τῆς μεταβολῆς τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἀποστόλου ἀπό τοῦ Σαῦλος εἰς τὸ Παῦλος, ὅτι ἡ βίβλος τῶν Πράξεων καλεῖ πάντοτε κατὰ τὸ τελευταῖον ὄνομα τὸν Ἀπόστολον ἀπὸ τοῦ χρόνου, ἀφ' οὗ οὗτος ἐν Κύπρῳ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν χριστιανικὴν πίστιν τὸν ἀνθύπατον, Σέργιον Παῦλον λεγόμενον (Πράξ. ιγ'. 6 – 12.). Ἐντεῦθεν ὁ Ἱερώνυμος, ἱστορῶν τὰ κατὰ τὸν ἀνθύπατον Σέργιον Παῦλον, σημειοῖ περὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἀποστόλου, ὅτι ἐκλήθη Παῦλος ἀπὸ τοῦ ἐθνικοῦ τούτου, ὃν πρῶτον ὑπέταξεν εἰς τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν· Hieronym. in catal. v. Paul. « Quumque pri- » mum ad prædicationem ejus Sergius Paulus, proconsul Cypri, credidis- » set, ab eo, quod eum Christi fidei subjugaret, sortitus est nomen Pau- » lus ». — καὶ, Commentar. in epist. ad Philem. « Diligenter attende, quod » hic primum Pauli nomen inceperit. Ut enim Scipio, subacta Africa, A- » fricani sibi nomen assumsit, et Metellus, Creta insula subjugata, insigne » Cretici suæ familiæ reportavit; et imperatores nunc usque Romani A- » diabenici, Parthici, et Sarmatici nuncupantur: ita et Saulus ad prædi- » cationem gentium missus, a primo ecclesiæ spolio proconsule Sergio » Paulo victoriæ suæ trophæa retulit, erexitque vexillum, ut Saulus e Pau- » lo diceretur ». Πρὸς ταύτην τὴν γνώμην τοῦ Ἱερωνύμου συμφωνεῖ καὶ ὁ ἱερὸς Αὐγουστῖνος, λέγων (Augustin. Confession. lib. 8. c. 4.)· « Et tamen i- » dem ipse minimus apostolorum tuorum, per cujus linguam tu ista ver- » ba sonuisti, eum Paulus proconsul, per ejus militiam debellata superbia, » sub leni jugo Christi tui missus esset, ipse quoque ex priore Saulo Pau- » lus vocari amavit ob tam magnæ insigne victoriæ ». Ἀλλ' ὁ θεῖος Χρυσόστομος νομίζει ὅτι διὰ τοῦτο ὁ Ἀπόστολος προσηγορεύθη Παῦλος, ἵνα μὴ φανῇ μηδὲ κατὰ τοῦτο ὑποδεέστερος τῶν ἄλλων Ἀποστόλων, καὶ μάλιστα τοῦ Πέτρου, εἰς οὓς ὁ Κύριος ἐπέβαλεν ἄλλα ὀνόματα (Χρυσοστόμ. Ὁμιλ. ά. εἰς τὴν πρὸς Ῥωμ. « Ἵνα μηδὲ ταύτῃ τῶν Ἀποστόλων ἔλαττον ἔχῃ, ἀλλ' ὅπερ ἔσχεν » ἐξαίρετον ὁ κορυφαῖος τῶν μαθητῶν, τοῦτο καὶ αὐτὸς κτήσηται, καὶ πλείονος » οἰκειώσεως ὑπόθεσιν λάβῃ ».)· πρὸς δὲ τὴν δόξαν αὐτοῦ ταύτην ὁμόψηφον ἔχει καὶ τὸν Θεοδώρητον (εἰς τὴν πρὸς Ῥωμ. κεφ. ά. « Ἑαυτὸν Παῦλον καλεῖ, οὐ » ταύτην ἄνωθεν παρὰ τῶν πατέρων τὴν προσηγορίαν δεξάμενος, ἀλλὰ μετὰ τὴν » κλῆσιν ταύτης ἀξιωθείς, ὡς Σίμων Πέτρος, καὶ υἱοὶ βροντῆς οἱ Ζεβεδαίου υἱοί, » καὶ ὁ Ἰακὼβ Ἰσραὴλ, καὶ Ἀβραὰμ ὁ Ἄβραμ ».), καὶ τὸν Θεοφύλακτον (εἰς τὴν πρὸς Ῥωμ. κεφ. ά. « Τίνος ἕνεκα ἀπὸ Σαύλου Παῦλος ἐκλήθη; ἵνα μηδὲ » κατὰ τοῦτο ἐλαττωθῇ τοῦ κορυφαίου τῶν Ἀποστόλων, ἐπικληθέντος Κηφᾶ, ὃ » ἑρμηνεύεται Πέτρος, καὶ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου, ἐπονομασθέντων Βοανεργές, ὅ ἐ- » στιν υἱοὶ βροντῆς ».). Ὁ αὐτὸς ὅμως χρυσορρήμων Πατὴρ ἀλλαχοῦ (Ὁμιλ. μγ'.) ἀναφέρει καὶ ἄλλην αἰτίαν τῆς μεταβολῆς τοῦ ὀνόματος, τὴν ἑξῆς· « Καθ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἀτταλείας εἰς Ἀντιόχειαν (α). Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὴν πόλιν ταύτην κατελθόντες αὐστηροί τινες ἐξ Ἰουδαίων χριστιανοὶ, ἐδίδασκον ὅτι πρὸς σωτηρίαν εἶναι ἀναγκαία ἡ περιτομὴ, καὶ ἐκ τούτου ἐγεννήθησαν ἐν τῇ κοινότητι τῆς Ἀντιοχείας σχίσματα, ἀπεστάλησαν ὁ Παῦλος καὶ ὁ Βαρνάβας εἰς Ἱερουσαλὴμ, ὅπου ἔμελλε νὰ συγκροτηθῇ ἀποστολικὴ σύνοδος περὶ τούτου (β). Ἐπανελθὼν δὲ ὁ Παῦλος ἐκ τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἐπεχείρησε τὴν δευτέραν πρὸς τὸ κήρυγμα ἀποστολικὴν περιοδείαν, καὶ κατὰ ταύτην διὰ τῆς Συρίας καὶ Κιλικίας ἦλθε πάλιν εἰς τὴν Δέρβην καὶ Λύστραν (γ), ἔπειτα εἰς τὴν Φρυγίαν, Δαλματίαν, Μυσίαν, Βιθυνίαν, Τρωάδα,

---

» περ δεσπότης, οἰκέτην πριάμενος, εἶτα βουλόμενος αὐτὸν διδάξαι τὴν δεσπο-
» τείαν, μετατίθησιν αὐτοῦ τὸ ὄνομα· οὕτω καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐποίησε
» τότε· καὶ γὰρ ἐξ αἰχμαλωσίας τὸν Παῦλον ἔλαβε, καὶ προσφάτως ἦν τῇ δε-
» σποτείᾳ ταύτῃ προσελθών· διὰ τοῦτο αὐτοῦ μετέβαλε τὴν προσηγορίαν, ἵνα
» μάθῃ κἀντεῦθεν τὴν προσηγορίαν ἐκεῖνος ». — Ἐκ δὲ τῶν νεωτέρων ἐρμηνευτῶν ὁ μὲν Σουϊκῆρος (Suic. Thesaur. ecclesiast. Tom II. pag. 649.) ὑπομνηματίζει ὅτι ὁ Ἀπόστολος ἐκαλεῖτο νηπιόθεν Σαῦλος καὶ Παῦλος, κατ' ἀμφότερα τὰ ὀνόματα ταῦτα, σημαίνων διὰ μὲν τοῦ πρώτου, ὅτι ἦτο τὸ γένος Ἑβραῖος, καὶ ἐγεννήθη ἐξ Ἑβραίων· διὰ δὲ τοῦ δευτέρου, ὅτι ἐγεννήθη πολίτης Ῥωμαῖος· διὰ τοῦτο καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς λαλῶν ἐν ταῖς Πράξεσι περὶ αὐτοῦ, διατρίβοντος εἰςέτι ἐν Συρίᾳ παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις, ὀνομάζει αὐτὸν Σαῦλον· ὅτε δὲ ὁμιλεῖ περὶ τοῦ Ἀποστόλου, ἀπελθόντος εἰς τὰ ἔθνη, τὰ μακρὰν ὄντα τῆς Συρίας ἢ Ἰουδαίας, ἀποδίδει εἰς αὐτὸν τὸ ὄνομα τοῦ Παύλου, ὅπερ ἦτο οἰκειότερον καὶ γνωστότερον εἰς τὰ ἔθνη· καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Ἀπόστολος ἐν αἷς γράφει Ἐπιστολαῖς πρὸς τὰς διαφόρους ἐκκλησίας, τὰς συνισταμένας ἐκ χριστιανῶν τῶν ἐξ ἐθνῶν, μετεχειρίζετο τὸ δεύτερον ὄνομα, οὐδέποτε δὲ τὸ Σαῦλος. Τὴν γνώμην δὲ ταύτην, λέγει ὁ Σουϊκῆρος, ἐπικυροῖ καὶ ἡ πρὸ αἰώνων ἐπικρατοῦσα παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις συνήθεια, ἵνα ἔχωσι πολλοὶ δύο ὀνόματα, τὸ μὲν, ἑβραϊκὸν, τὸ δὲ, ξένον, ὡς παρατηροῦμεν παρ' Ἰωσήπῳ καὶ ἐν τοῖς βιβλίοις τῶν Μακκαβαίων· ἐντεῦθεν, Ἰάσων, Ἀλέξανδρος· Ἰωακείμος, Ἄλκιμος· Ὠνίας, Μενέλαος· Ἰωάννης, Ὑρκανός. Ἄλλοι δὲ ἑρμηνεύουσιν ὅτι οἱ περὶ τὸν ἀνθύπατον Σέργιον, ἀσυνείθιστοι ὄντες εἰς τὸ ὄνομα Σαῦλος, ὠνόμασαν πρῶτοι τὸν Ἀπόστολον Παῦλον, καὶ οὕτως διετήρησεν αὐτὸ ἔπειτα καὶ εἰς τὸν ἑφεξῆς χρόνον, καὶ καθὸ Ῥωμαῖος πολίτης, καὶ καθὸ μέλλων νὰ ἀποδημῇ συνεχῶς εἰς τὰ τὰ ἔθνη· καὶ ἕτεροι, τέλος, λέγουσιν ὅτι μετέβαλε τὸ Σαῦλος εἰς τὸ Παῦλος, ταπεινοφρονῶν διὰ τὴν πνευματικὴν αὐτοῦ μεταβολὴν ὡςὰν εἰ ὠνόμαζεν ἑαυτὸν μικρόν (Paulus λατινιστὶ σημαίνει τὸν μικρόν).

(α) Πράξ. ιδ'. 25. 26.

(β) Πράξ. ιε'. 1. 2. Πρὸς Γαλάτ. β'. 1.

(γ) Πράξ. ις'.

δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Μακεδονίαν (εἰς τοὺς Φιλίππους, Ἀμφίπολιν, Ἀπολλωνίαν, Θεσσαλονίκην, Βέροιαν), Ἀθήνας (α), Κόρινθον καὶ Ἔφεσον (β), ὅθεν διὰ τῆς Καισαρείας ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν (γ). Ἡ δὲ τρίτη πρὸς τὸ κήρυγμα ἀποστολικὴ περιοδεία τοῦ Παύλου περιλαμβάνει τὰς χώρας, Γαλατίαν, Φρυγίαν, Ἔφεσον, Μακεδονίαν, Ἑλλάδα, Φιλίππους, Τρῳάδα, Ἄσσον, Μιτυλήνην, Χίον, Σάμον, Τρωγύλλιον, Μίλητον, Κῶν, Ῥόδον, Πάταρα, Τύρον, Πτολεμαΐδα, Καισάρειαν Φιλίππου, ὅθεν ὁ Ἀπόστολος ἀνέρχεται τὸ τέταρτον εἰς Ἱερουσαλήμ (δ). Ἐν πάσαις δὲ ταύταις ταῖς περιοδείαις ὁ Παῦλος κατεδιώκετο σχεδὸν ἀδιαλείπτως ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν ἐθνικῶν, διαφεύγων ὅμως πάντοτε τὰς ἐνέδρας αὐτῶν ποτὲ μὲν διὰ τῆς ἰδίας ἑαυτοῦ συνέσεως, ποτὲ δὲ διὰ τῆς βοηθείας τῶν χριστιανῶν· ἀλλ' ἐν τῇ μητροπόλει τῆς Ἰουδαίας, τῇ Ἱερουσαλήμ, εὗρον, τέλος, οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ εὐκαιρίαν νὰ φυλακίσωσιν αὐτόν (ε). Τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν μετὰ τὴν φυλάκισιν μανθάνει ὁ Παῦλος διὰ τοῦ παιδὸς τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ τὸν τρόπον, καθ' ὃν πλείονες τῶν τεσσαράκοντα Ἰουδαίων συνώμοσαν νὰ φονεύσωσιν αὐτόν, καὶ μηνύει τὸ πρᾶγμα εὐθὺς εἰς τὸν χιλίαρχον, ὅστις χωρὶς ἀναβολῆς καιροῦ διατάσσει δύο ἑκατοντάρχους νὰ ἑτοιμάσωσι διακοσίους στρατιώτας, καὶ ἑβδομήκοντα ἱππεῖς, καὶ διακοσίους πρὸς τούτοις φύλακας (*δεξιολάβους*), καὶ κτήνη, ἵνα κομίσωσι τὸν Παῦλον εἰς Καισάρειαν πρὸς τὸν ἡγεμόνα Φήλικα (ς). Ἐνταῦθα ἀπολογεῖται ὁ Ἀπόστολος ἐνώπιον τοῦ ἡγεμόνος· ἀλλ', ἐπειδὴ οὗτος ἤθελε νὰ πληροφορηθῇ ἀκριβέστερον περὶ τοῦ πράγματος, δὲν ἀπαγγέλλει εἰσέτι οὔτε ἀθωωτικὴν, οὔτε καταδικαστικὴν ἀπόφασιν, καὶ ἡ δίκη μένει ἐκκρεμής (ζ). Μετὰ δύο ἔτη ὕστερον, ὅτε ἦλθεν ἔπαρχος τῆς Συρίας ὁ Πόρκιος Φῆ-

(α) Πράξ. ις'. ιζ'.
(β) Πράξ. ιή.
(γ) Πράξ. ιή. 21. 22.
(δ) Πράξ. ιή. 23. κ'. 1. 2. 6. 13. 14. 15. κά. 1. 2. 3. 7. 8. 17.
(ε) Πράξ. κά. 27—34.
(ς) Πράξ. κγ'. 12—25.
(ζ) Πράξ. κδ'. 1—27.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

στος, ὁ Παῦλος ἀνακρίνεται πάλιν κατὰ θέλησιν τῶν Ἰουδαίων ἐν Καισαρείᾳ· ἀλλ', ἐπειδὴ κινδυνεύει νὰ ἀπαχθῇ εἰς Ἱερουσαλὴμ, ἵνα λάβῃ ἐκεῖ πέρας ἡ δίκη αὐτοῦ, ἀναγκάζεται νὰ ζητήσῃ ἔκκλησιν εἰς τὸν Καίσαρα τῆς Ῥώμης (α). Ἀποράσεως δὲ γενομένης νὰ ἀποσταλῇ ὁ Παῦλος πρὸς τὸν Καίσαρα, ἐπιβὰς εἰς πλοῖον, ἀφ' οὗ διὰ τοὺς ἐναντίους ἀνέμους ἐναυάγησεν ἐν Μελίτῃ, ἀποπλέει ἐντεῦθεν διὰ Συρακουσῶν, Ῥηγίου καὶ Ποτιόλων, καὶ φθάνει τελευταῖον εἰς Ῥώμην, ἐξελθόντων τῶν ἐκεῖ χριστιανῶν εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ ἄχρις Ἀπίου φόρου καὶ Τριῶν Ταβερνῶν (β). Ἐν Ῥώμῃ διακρατεῖται ὁ Παῦλος, φυλασσόμενος μὲν ἐν ἰδιωτικῇ οἰκίᾳ, ἀλλὰ τοσαύτης ἐλευθερίας ἀπολαύων, ὥστ' ἐδύνατο ν' ἀναστρέφηται ἀκωλύτως μετὰ τῶν φίλων αὐτοῦ, νὰ κηρύσσῃ τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ διδάσκῃ τὰ περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ (γ).

Ἐνταῦθα καταπαύει ἡ βίβλος τῶν Πράξεων τὴν ἱστορίαν τοῦ Παύλου· αἱ δὲ περαιτέρω τύχαι αὐτοῦ εἶναι ἡμῖν γνωσταὶ ἐκ τῆς παραδόσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν Πατέρων. Κατὰ τούτους ἀπελευθερωθεὶς ὁ Ἀπόστολος ἀπὸ τῆς ἐν Ῥώμῃ φυλακῆς ἐπεχείρησε καὶ ἄλλας προσέτι ἀποστολικὰς περιοδείας (δ)· ἦλθεν εἰς τὴν Ἱσπανίαν (ε), καθ' ὃν εἶχε πρότερον σκο-

---

(α) Πράξ. κέ. 7—13.

(β) Πράξ. κζ' – κή. 15.

(γ) Πράξ. κή. 30. 31.

(δ) Εὐσέβ. ἐκκλ. ἱστορ. βιβλ. Β'. κεφ. 22. « Καὶ Δουκᾶς δὲ, ὁ τὰς πράξεις τῶν » Ἀποστόλων γραφῇ παραδοὺς, ἐν τούτοις κατέλυσε τὴν ἱστορίαν, διετίαν ὅλην » ἐπὶ τῆς Ῥώμης τὸν Παῦλον ἄνετον διατρίψαι, καὶ τὸν τοῦ Θεοῦ λόγον ἀκω» λύτως κηρύξαι ἐπισημηνάμενος. Τότε μὲν οὖν ἀπολογησάμενον, αὖθις ἐπὶ τὴν » τοῦ κηρύγματος διακονίαν λόγος ἔχει στείλασθαι τὸν Ἀπόστολον ».

(ε) Κλήμ. Ῥωμ. Ἐπιστολ. Α'. πρὸς Κορινθ. §. 5. « Διὰ ζῆλον ὁ Παῦλος ὑπο» μονῆς βραβεῖον ἀπέσχε... κῆρυξ γενόμενος ἔντε τῇ ἀνατολῇ καὶ ἐν τῇ δύσει, » τὸ γενναῖον τῆς πίστεως αὐτοῦ κλέος ἔλαβε, δικαιοσύνην διδάξας ὅλον τὸν » κόσμον, καὶ ἐπὶ τὸ τέρμα τῆς δύσεως ἐλθών, καὶ μαρτυρήσας ἐπὶ τῶν » ἡγουμένων, οὕτως ἀπηλλάγη τοῦ κόσμου, καὶ τὸν ἅγιον τόπον ἐπορεύθη, ὑπο» μονῆς γενόμενος μέγιστος ὑπογραμμός ». Ὑπὸ τὴν φράσιν ἐπὶ τὸ τέρμα τῆς δύσεως ἐννοοῦσιν ἐνταῦθα τὴν Ἱσπανίαν.—Κύριλλ. Ἱεροσολ. κατήχ. ιζ'. κεφ. 26. «Καὶ τόν ποτε διώκτην, κήρυκα καὶ δοῦλον ἀγαθὸν ἀπειργάσατο· ἀπὸ » Ἱερουσολύμων μὲν καὶ μέχρι τοῦ Ἰλλυρικοῦ πεπληρωκότα τὸ εὐαγγέλιον, κατη-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πών (α)· ἔπειτα, εἰς τὴν Ἰουδαίαν, τὸ ἔκτον, εἰς τὰς Κολοσσὰς, τὴν Ἔφεσον, καὶ ἐντεῦθεν εἰς τοὺς Φιλίππους τῆς Μακεδονίας (β)· μετὰ δὲ ταῦτα εἰς τὴν Νικόπολιν, καὶ πάλιν εἰς τὴν Ἀσίαν, ὅθεν διὰ τῆς Κορίνθου ἐπιστρέφει τὸ δεύτερον εἰς τὴν Ῥώμην (γ). Ἀλλὰ νῦν, διατρίβων ἐν Ῥώμῃ (διηγεῖται ὁ ἅγιος Ἰωάννης Χρυσόστομος (δ)), ἐπειδὴ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν χριστιανικὴν πίστιν οἰνοχόον τινὰ καὶ μίαν τῶν παλλακίδων τοῦ Νέρωνος, ἐφυλακίσθη ὑπὸ τοῦ ὠμοῦ καὶ θηριώδους τούτου αὐτοκράτορος, ὀργισθέντος διὰ τοῦτο εἰς ὑπερβολὴν, καὶ ἐφεξῆς ἔπειτα ὑπέμεινε τὸ μαρτύριον, ἀποθανὼν τὸν διὰ τῆς καρατομίας θάνατον, κατὰ τὸ 67 ἢ 69 σωτήριον ἔτος, ιδ΄ δὲ τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Νέρωνος (ε). Ἐτάφη δὲ ὁ Ἀπόστολος ἐπὶ τῆς ὁδοῦ

» χήσαντα δὲ καὶ βασιλίδα Ῥώμην, καὶ μέχρι Σπανίας τὴν προθυμίαν τοῦ » κηρύγματος ἐκτείναντα ». — Ἐπιφάν. αἱρέσ. κζ΄. — Χρυσόστομ. Ὁμιλ. ζ΄. τῶν εἰς Παῦλ.—Hieronym. in Jes. XI, 14.—Θεοδώρητ. εἰς τὴν Πρὸς Φιλιππ. ά. 25.

(α) Πρὸς Ῥωμ. ιέ. 24.

(β) Εὐγέν. Βούλγαρ. Ἑκατονταετηρ. §. 234. σελ. 177.

(γ) Εὐγέν. Βούλγαρ. αὐτόθι, §. 238. 240.

(δ) Ὁμιλ. μς΄. εἰς τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων.

(ε) Παρβλ. Εὐσέβ. ἐκκλ. ἱστορ. βιβλ. β΄. κεφ. 22. « Δεύτερον δ' ἐπιβάντα (τὸν » Ἀπόστολον) τῇ αὐτῇ πόλει (Ῥώμῃ), τῷ κατ' αὐτὸν τελειωθῆναι μαρτυρίῳ· ἐν » ᾧ δεσμοῖς ἐχόμενος, τὴν πρὸς Τιμόθεον δευτέραν ἐπιστολὴν συντάττει, ὁμοῦ » σημαίνων τήν τε προτέραν αὐτῷ γενομένην ἀπολογίαν, καὶ τὴν παρὰ πόδας » τελείωσιν. Δέχου δὲ καὶ τὰς τούτων μαρτυρίας· Ἐν τῇ πρώτῃ μού, φησιν, ἀπο» λογίᾳ οὐδείς μοι συμπαρεγένετο, ἀλλὰ πάντες με ἐγκατέλιπον· μὴ αὐτοῖς λο» γισθείη· ὁ δὲ Κύριός μοι παρέστη, καὶ ἐνεδυνάμωσέ, ἵνα δι' ἐμοῦ τὸ κήρυγμα » πληροφορηθῇ, καὶ ἀκούσωσι πάντα τὰ ἔθνη· καὶ ἐῤῥύσθην ἐκ στόματος λέον» τος [Πρὸς Τιμόθ. Β΄. δ΄. 16. 17.]. Σαφῶς δὴ παρίστησι διὰ τούτων, ὅτι δὴ τὸ » πρότερον, ὅπως ἂν τὸ κήρυγμα δι' αὐτοῦ πληρωθείη, ἐῤῥύσθη ἐκ στόματος λέον» τος, τὸν Νέρωνα ταύτῃ, ὡς ἔοικε, διὰ τὸ ὠμόθυμον προσειπών. Οὐκ οὖν ἐξῆς » προστέθεικε παραπλήσιόν τι, τὸ, ῥύσεταί με ἐκ στόματος λέοντος· ἐώρα γὰρ τῷ » πνεύματι τὴν ὅσον οὔπω μέλλουσαν αὐτοῦ τελευτήν· διό φησιν, ἐπιλέγων τῷ, » καὶ ἐῤῥύσθην ἐκ στόματος λέοντος, τό· ῥύσεταί με ὁ Κύριος ἀπὸ παντὸς ἔργου » πονηροῦ, καὶ σώσει εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ τὴν ἐπουράνιον, σημαίνων τὸ » παρατείνα μαρτύριον, ὃ καὶ σαφέστερον ἐν τῇ αὐτῇ προλέγει γραφῇ, φάσκων· » Ἐγὼ γὰρ ἤδη σπένδομαι, καὶ ὁ καιρὸς τῆς ἀναλύσεώς μου ἐφέστηκε (Πρὸς » Τιμόθ. Β΄. δ΄. 6.]. Νῦν μὲν οὖν ἐπὶ τῆς δευτέρας ἐπιστολῆς τῶν πρὸς Τιμόθεον » τὸν Λουκᾶν μόνον γράφοντι αὐτῷ συνεῖναι δηλοῖ, κατὰ δὲ τὴν προτέραν ἀπο» λογίαν οὐδὲ τοῦτον· ὅθεν εἰκότως τὰς τῶν Ἀποστόλων πράξεις ἐπ' ἐκεῖνον ὁ

τῆς Ῥώμης, Ὠστίας καλουμένης (α), ὅπου ἀνηγέρθη ὕστερον ναὸς, μέχρι τῆς σήμερον διασωζόμενος.

Εἰ ὁ Παῦλος εἶχε γυναῖκα, διαφωνοῦσιν οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας· καὶ ὁ μὲν Θεοφόρος Ἰγνάτιος καὶ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς φαίνονται φρονοῦντες ὅτι ὁ Ἀπόστολος διῆγεν ἔγγαμον βίον (β)· ὁ δὲ Τερτυλλιανὸς καὶ ὁ ἱερὸς Ἀμβρόσιος, ἤ, κάλλιον, ὁ ἑρμηνευτὴς τῶν τοῦ Παύλου Ἐπιστολῶν, ὁ φέρων τοῦ Ἀμβροσίου τὸ ὄνομα, ἀντίκεινται εἰς ταύτην τὴν γνώμην (γ).

(Ἀκολουθεῖ.)

» Λουκᾶς περιέγραψε τὸν χρόνον, τὴν, μέχρις ὅτε τῷ Παύλῳ συνῆν, ἱστορίαν ὑ-» φηγησάμενος. Ταῦτα δὲ ἡμῖν εἴρηται παρισταμένοις, ὅτι μὴ, καθ' ἣν ὁ Λουκᾶς » ἀνέγραψεν ἐπὶ τῆς Ῥώμης ἐπιδημίαν τοῦ Παύλου, τὸ μαρτύριον αὐτῷ συνεπε-» ράνθη. Εἰκὸς γέτοι κατὰ μὲν ἀρχὰς ἠπιώτερον τοῦ Νέρωνος διακειμένου, ῥᾳον » τὴν ὑπὲρ τοῦ δόγματος τοῦ Παύλου καταδεχθῆναι ὁμολογίαν· προελθόντος δὲ » εἰς ἀθεμίτους τόλμας, μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τὰ κατὰ τῶν Ἀποστόλων ἐγχειρι-» σθῆναι ». — κεφ. 25. Ταύτῃ γοῦν οὗτος (Νέρων) θεομάχος ἐν τοῖς μάλιστα » πρῶτος ἀνακηρυχθείς, ἐπὶ τὰς κατὰ τῶν Ἀποστόλων ἐπῆρθη σφαγάς. Παῦλος » δὴ οὖν ἐπ' αὐτῆς Ῥώμης τὴν κεφαλὴν ἀποτμηθῆναι, καὶ Πέτρος ὡσαύτως ἀνα-» σκολοπισθῆναι κατ' αὐτὸν ἱστοροῦνται. Καὶ πιστοῦσί γε τὴν ἱστορίαν ἡ Πέτρου » καὶ Παύλου εἰς δεῦρο κρατήσασα ἐπὶ τῶν αὐτόθι κοιμητηρίων πρόσρησις ». — Hieronym. catalog. in vit. Pauli. — Παρβλ. Εὐγέν. Βούλγαρ. Ἑκατονταετηρ. §. 246.

(α) Γάϊος ἐκκλησιαστικ. ἀνὴρ παρ' Εὐσεβ. ἐκκλ. ἱστορ. βιβλ. Β'. κεφ. 25. » Ἐγὼ δὲ τὰ τρόπαια τῶν Ἀποστόλων ἔχω δεῖξαι· ἐὰν γὰρ θελήσῃς ἀπελθεῖν » ἐπὶ τὸν Βατικανὸν, ἢ ἐπὶ τὴν ὁδὸν τὴν Ὠστίαν, εὑρήσεις τὰ τρόπαια τῶν ταύ-» την ἱδρυσαμένων τὴν ἐκκλησίαν ».

(β) Ἰγνάτ. Ἐπιστ. πρὸς Φιλαδελφ. κεφ. Β', « Πέτρου καὶ Παύλου ... καὶ τῶν » ἄλλων Ἀποστόλων, τῶν γάμοις προσομιλησάντων ». — Κλήμ. Ἀλεξ. στρωματ. Γ'. κεφ. Ϛ'. « Πέτρος καὶ Φίλιππος ἐπαιδοποιήσαντο . . . καὶ ὅ γε Παῦλος οὐκ » ἀκνεῖ ἔν τινι Ἐπιστολῇ τὴν αὐτοῦ προσαγορεύειν σύζυγον, ἣν οὐ περιεκόμιζε » διὰ τὸ τῆς ὑπηρεσίας εὐσταλές· λέγει οὖν ἔν τινι Ἐπιστολῇ [Πρὸς Κορινθ. Α'. » Θ'. 5.]· Οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν ἀδελφὴν γυναῖκα περιάγειν, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ » Ἀπόστολοι » ;

(γ) Tertullian. de monogam. c. 8. « Petrum solum invenio maritum; » cæteros cum maritos non invenio, aut spadones intelligam necesse est, » aut continentes ». — Ambrosiast. ad II Corinth. XI. 2. « Omnes Apo-» stoli, exceptis Johanne et Paulo, uxores habuerunt ».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΕΤΟΣ Ε'. ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ, ΤΗ 1 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1861. ΑΡΙΘ. 8.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΟΣ ΚΗΡΥΞ,

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ.

» *Κήρυξον τὸν λόγον* ».
Πρὸς Τιμόθ. Β'. δ'. 2.

Ο ΑΓΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ,

ΩΣ ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΚΑΙ ΘΕΟΛΟΓΟΣ ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟΣ (α).

Ἐν τῷ περὶ ἀνέμου ὁρισμῷ ὁ θεῖος Δαμασκηνὸς κοσμολογεῖ, οὐ παρεκκλίνων τῆς ὀρθῆς καὶ αὐτῶν τῶν νεωτέρων κρίσεως. Συλλογιζόμενος δὲ, προχωρεῖ ὡς ἕπεται ἐν τῷ παρατιθεμένῳ τούτῳ χωρίῳ· « Ἄνεμος δέ ἐστι κίνησις ἀέρος, ἢ ἄνεμός ἐστι » ῥεῦμα ἀέρος τῆς τῶν τόπων ἐξαλλαγῆς, ὅθεν ῥεῖ, τὰς ἐπωνυ- » μίας ἀμείβων ». Ὁρίσας τὸν ἄνεμον, ἐξετάζει τὸν τόπον τοῦ ἀέρος· εἰς τὸ πορῶδες τῶν σωμάτων, ὅπερ εἶναι γενικὴ τῆς ὕλης ἰδιότης, θεωρεῖ τὸν ἀέρα ἐνυπάρχοντα. Καὶ λίαν ὀρθῶς. « Καὶ » ὁ τόπος δὲ τοῦ ἀέρος ἐστί. Τόπος γάρ ἐστιν ἑκάστου σώματος » ἡ τούτου περιοχή. Τί δὲ περιέχει τὰ σώματα, εἰ μὴ ἀέρα; Εἰσὶ » δὲ τόποι διάφοροι, ὅθεν ἡ τοῦ ἀέρος γίνεται κίνησις, ἐξ ὧν » καὶ οἱ ἄνεμοι τὰς ἐπωνυμίας ἔχουσι. Δώδεκα δὲ πάντες εἰσί· » φασὶ δὲ τὸν ἀέρα σβέσιν πυρὸς, ἢ ἀτμὸν ὕδατος θερμανθέντος. » Ἔστι γοῦν ὁ ἀὴρ, κατὰ μὲν τὴν οἰκείαν φύσιν, θερμός· ψύχε- » ται δὲ τῇ γειτνιάσει τῇ πρὸς τὸ ὕδωρ καὶ τὴν γῆν, ὡς τὰ » μὲν κάτω μέρη αὐτοῦ ψυχρὰ εἶναι, τὰ δὲ ἄνω θερμά ». Μεταβαίνει ὁ θεῖος Δαμασκηνὸς εἶτα εἰς τὴν τῶν ἀνέμων ὑποδιαίρεσιν,

(α) Ὅρα Ἔτους Ε' Ἀριθμ. 7. σελ. 289—297.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀποφαινόμενος τάδε· « Ἄνεμοι πνέουσιν ἀπὸ ἀνατολῆς θερινῆς,
» καικίας, ὁ καὶ μέσης· ἀπὸ ἀνατολῆς ἰσημερινῆς, ἀπηλιώτης·
» ἀπὸ ἀνατολῆς χειμερινῆς, εὖρος· ἀπὸ δύσεως χειμερινῆς, λίψ·
» ἀπὸ δύσεως θερινῆς, ἀργέστης, ἤτοι ὀλυμπίας, ὁ καὶ ἰάπυξ.
» Εἶτα νότος καὶ ἀπαρκτίας, ἀντιπνέοντες ἀλλήλοις. Ἔστι δὲ
» μέσος ἀπαρκτίου καὶ καικίου, βορέας. Εὔρου δὲ καὶ νότου μέ-
» σος, φοινίξ, ὁ καλούμενος εὐρόνοτος· μέσος νότου καὶ λιβός,
» λιβόνοτος, ὁ καὶ λευκόνοτος· μέσος δὲ ἀπαρκτίου καὶ ἀργέ-
» στου, θρασκίας, ἤτοι κέρκιος ὑπὸ τῶν περιοίκων ὀνομαζόμενος ».
Τελευτῶν ῥίπτει τὸ βλέμμα ἐπὶ τῶν κατοικούντων ἐθνῶν κατὰ
τὰ διάφορα τῆς γῆς μέρη σχετικῶς τῶν ἀνέμων· λέγει δὲ, παρα-
κατιών, ταῦτα· « Ἔθνη δὲ οἰκεῖ τὰ πέρατα, κατ' ἀπηλιώτην, Βα-
» κτριανοί· κατ' εὖρον, Ἰνδικοί· κατὰ φοίνικα, ἐρυθρὰ θάλασσα καὶ
» Αἰθιοπία· κατὰ λιβόνοτον, οἱ ὑπὲρ Σύρτιν Γαράμαντες· κατὰ
» λίβα, Αἰθίοπες, καὶ οἱ δυσμικοὶ Ὑπέρπαυροι· κατὰ ζέφυρον,
» στῆλαι καὶ ἀρχαὶ Λιβύης καὶ Εὐρώπης· κατὰ ἀργέστην, Ἰβη-
» ρία, ἡ νῦν Ἱσπανία· κατὰ δὲ θρασκίαν, Κέλτοι καὶ τὰ ὅμορα·
» κατὰ ἀπαρκτίαν, οἱ ὑπὲρ τὴν Θράκην Σκύθαι· κατὰ βορρᾶν,
» Πόντος, Μαιῶτις καὶ Σαρμάται· κατὰ καικίαν, Κασπία θά-
» λασσα καὶ Σάκαι. »

Περὶ δὲ ὑδάτων πραγματεύεται ὡς ἑφεξῆς. Οὐδόλως ἁπτόμενος τῆς περὶ ἀνέμων καὶ ὑδάτων ἐμβριθοῦς θεωρίας τοῦ Ἱπποκράτους ὑπὸ τὴν παθολογικὴν καὶ ὑγιεινὴν ἔποψιν, στρέφεται περὶ τάδε· « Καὶ τὸ ὕδωρ δὲ ἓν τῶν στοιχείων τῶν τεσσάρων
» ἐστὶ, ποίημα Θεοῦ κάλλιστον· ὕδωρ ἐστὶ στοιχεῖον ὑγρόν τε
» καὶ ψυχρόν, βαρύ τε καὶ κατωφερὲς, εὐδιάχυτον. Τούτου δὲ
» μνημονεύει ἡ θεία Γραφὴ λέγουσα· Καὶ σκότος ἦν ἐπάνω τῆς
» ἀβύσσου, καὶ πνεῦμα Θεοῦ ἐπεφέρετο ἐπάνω τοῦ ὕδατος. Ἄ-
» βυσσος γὰρ οὐδὲν ἕτερόν ἐστι, εἰ μὴ ὕδωρ πολὺ, οὗ τὸ τέλος
» ἀκατάληπτον ἀνθρώποις. Ἐν ἀρχῇ μὲν οὖν τὸ ὕδωρ ἐπὶ πᾶσαν
» τὴν γῆν ἐπεπόλαζε· καὶ πρῶτον μὲν ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸ στε-
» ρέωμα, διαχωρίζον ἀναμέσον τοῦ ὕδατος τοῦ ἐπάνω τοῦ στε-
» ρεώματος, καὶ τοῦ ὕδατος τοῦ ὑποκάτω τοῦ στερεώματος·
» ἐν μέσῳ γὰρ τῆς ἀβύσσου τῶν ὑδάτων ἐστερεώθη τῷ δεσπο-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

» τικῷ προστάγματι· ὅθεν καὶ στερέωμα εἶπεν ὁ Θεὸς γενέσθαι,
» καὶ ἐγένετο. Τίνος δὲ χάριν ἐπάνω τοῦ στερεώματος ὕδωρ ὁ
» Θεὸς ἀπέθετο; διὰ τὴν τοῦ ἡλίου καὶ τοῦ αἰθέρος θερμοτάτην
» ἔκκαυσιν. Εὐθέως γὰρ μετὰ τὸ στερέωμα ὁ αἰθὴρ ὑφήπλωται,
» καὶ ὁ ἥλιος δὲ σὺν τῇ σελήνῃ καὶ τοῖς ἄστροις ἐν τῷ στερεώ-
» ματί εἰσι· καὶ εἰ μὴ ἐπέκειτο ὕδωρ, ἐφλέχθη ἂν ὑπὸ τῆς θέρμης
» τὸ στερέωμα ». Προβαίνει δ' ἔπειτα ὁ θεῖος Δαμασκηνὸς ἐπὶ τὰς
τῶν ὑδάτων συναγωγὰς καὶ τοὺς ὠκεανούς, ὑποσυνάπτων τὰ ἀκόλουθα· « Εἶτα προσέταξεν ὁ Θεὸς συναχθῆναι τὰ ὕδατα εἰς συνα-
» γωγὴν μίαν· τὸ δὲ μίαν συναγωγὴν λέγειν, οὐ δηλοῖ τὸ ἐνὶ
» τόπῳ συναχθῆναι αὐτά· ἰδοὺ γὰρ μετὰ ταῦτά φησι· Καὶ τὰ
» συστήματα τῶν ὑδάτων ἐκάλεσε θαλάσσας· ἀλλὰ τὸ ὁμοῦ
» καθ' ἑαυτὰ κεχωρισμένα τῆς γῆς γενέσθαι τὰ ὕδατα, ὁ λόγος
» ἐδήλωσε. Συνήχθησαν τοίνυν τὰ ὕδατα εἰς τὰς συναγωγὰς αὐ-
» τῶν, καὶ ὤφθη ἡ ξηρά. Ἐντεῦθεν αἱ δύω θάλασσαι, αἱ τὴν
» Αἴγυπτον περιέχουσαι· μέση γὰρ αὕτη τῶν δύω κεῖται θαλασ-
» σῶν. Συνήχθησαν διάφορα πελάγη, καὶ ὄρη, καὶ νήσους, καὶ
» ἀγκῶνας, καὶ λιμένας ἔχοντα, καὶ κόλπους διαφόρους περιέ-
» χοντα, αἰγιαλούς τε καὶ ἀκτάς. Αἰγιαλὸς μὲν γὰρ ὁ ψαμμώ-
» δης λέγεται· ἀκτὴ δὲ, ἡ πετρώδης καὶ ἀγχιβαθὴς, εὐθέως ἐν
» τῇ ἀρχῇ βάθος ἔχουσα. Ὁμοίως καὶ ἡ κατὰ τὴν ἀνατολὴν, ἥ
» τις λέγεται Ἰνδική· καὶ ἡ βορεινὴ, ἥτις λέγεται Κασπία·
» καὶ αἱ λίμναι δὲ ἐντεῦθεν συνήχθησαν ».

» Ἔστιν οὖν ὁ μὲν ὠκεανὸς οἷόν τις ποταμὸς, κυκλῶν πᾶσαν
» τὴν γῆν, περὶ οὗ εἰρηκέναι μοι δοκεῖ ἡ θεία Γραφή· Ὅτι ποτα-
» ταμὸς ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ παραδείσου, πότιμον καὶ γλυκὺ ὕ-
» δωρ ἔχων. Οὗτος χορηγεῖ τὸ ὕδωρ ταῖς θαλάσσαις, ὅπερ ἐν
» ταῖς θαλάσσαις χρονίζον, καὶ ἑστὼς ἀκίνητον, πικρὸν γίνεται,
» τοῦ ἡλίου ἀεὶ τὸ λεπτότερον ἀνιμωμένου, καὶ τῶν σιφώνων· ὅ-
» θεν καὶ τὰ νέφη συνίστανται, καὶ οἱ ὄμβροι γίνονται, διὰ τῆς
» διηθήσεως γλυκαινομένου τοῦ ὕδατος ».

Ἐνδιατρίβων δὲ εἰς τὸ περὶ τῶν τεσσάρων τῆς Γραφῆς ποταμῶν, ἐξηγεῖται· « Οὗτος καὶ εἰς τέσσαρας ἀρχὰς, ἤτοι εἰς τέσ-
» σαρας ποταμοὺς διαιρεῖται· ὄνομα τῷ ἑνὶ Φεισών, τουτέστι

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

» Γάγγης ὁ Ἰνδικός· καὶ ὄνομα τῷ δευτέρῳ Γεών· οὗτός ἐστιν ὁ » Νεῖλος, ὁ ἀπὸ Αἰθιοπίας εἰς Αἴγυπτον κατερχόμενος· καὶ ὄνομα » τῷ τρίτῳ Τίγρις, καὶ ὄνομα τῷ τετάρτῳ Εὐφράτης. Εἰσὶ δὲ » καὶ ἕτεροι πλεῖστοι καὶ μέγιστοι ποταμοί, ὧν οἱ μὲν εἰς τὴν » θάλασσαν κενοῦνται, οἱ δὲ ἐν τῇ γῇ ἀναλίσκονται· ὅθεν πᾶσα » ἡ γῆ διάτρητός ἐστι καὶ ὑπόνομος, ὥσπερ τινὰς φλέβας ἔχουσα, » δι' ὧν ἐκ τῆς θαλάσσης δεχομένη τὰ ὕδατα, τὰς πηγὰς ἀνίη- » σι. Πρὸς οὖν τὴν ποιότητα τῆς γῆς καὶ τὸ τῶν πηγῶν ὕδωρ » γίνεται· διηθεῖται μὲν γὰρ καὶ διϋλίζεται διὰ τῆς γῆς τὸ » θαλάττιον ὕδωρ, καὶ οὕτω γλυκαίνεται· εἰ δὲ ὁ τόπος, ὅθεν » ἡ πηγὴ ἀναδίδοται, τύχοι πικρὸς ἢ ἁλμυρός, πρὸς τὴν γῆν » καὶ τὸ ὕδωρ ἀνάγεται· στενούμενον δὲ πολλάκις τὸ ὕδωρ καὶ » βίᾳ ῥηγνύμενον, θερμαίνεται· κἀντεῦθεν τὰ αὐτοφυῆ θερμὰ » ἀνάγονται ὕδατα ».

Γεωλογεῖ δὲ ὡς ἑφεξῆς ἐν τῇ ἀκουλουθίᾳ τοῦ λόγου· « Τῷ » οὖν θείῳ προστάγματι κοιλώματα ἐν τῇ γῇ γεγόνασι, καὶ » οὕτως εἰς τὰς συναγωγὰς αὐτῶν συνήχθησαν τὰ ὕδατα· ἐν- » τεῦθεν καὶ τὰ ὄρη γεγόνασι. Πρώτῳ τοίνυν τῷ ὕδατι προσέ- » ταξεν ὁ Θεὸς ἐξαγαγεῖν ψυχὴν ζῶσαν, ἐπειδὴ ἤμελλε δι' ὕ- » δατος, καὶ τοῦ ἐν ἀρχῇ ἐπιφερομένου τοῖς ὕδασιν ἁγίου πνεύ- » ματος, ἀνακαινίζειν τὸν ἄνθρωπον· τοῦτο γὰρ ὁ θεῖος ἔφη Βα- » σίλειος· ἐξήγαγε δὲ ζῶα, μικρά τε καὶ μεγάλα, κήτη, δράκον- » τας, ἰχθύας ἐν τοῖς ὕδασιν ἕρποντας, καὶ πετεινὰ πτερωτά. Διὰ » τῶν πετεινῶν οὖν συνάπτεται τό τε ὕδωρ καὶ ἡ γῆ καὶ ὁ ἀήρ· » ἐξ ὑδάτων μὲν γὰρ ταῦτα γέγονεν· ἐν τῇ γῇ δὲ διατρίβει, » καὶ ἐν ἀέρι ἵπταται. Κάλλιστον δὲ στοιχεῖον τὸ ὕδωρ, καὶ » πολύχρηστον, καὶ ῥύπου καθάρσιον, οὐ μόνον μὲν σωματικοῦ, » καὶ ψυχικοῦ δὲ, εἰ προσλάβοι χάριν τοῦ πνεύματος ».

Περὶ δὲ γῆς ἰδίως καὶ τῶν ἐξ αὐτῆς ἐκτιθέμενος τήν τε ἰδίαν δοξασίαν, ὑπὸ τὴν τῆς καθαρᾶς φυσικῆς ἔποψιν, καὶ τὴν τῶν ἀρχαιοτέρων καὶ συγχρόνων αὐτοῦ συνάμα, ἀναμιγνύει καὶ ῥητὰ ἐκ τῆς ἱερᾶς ἀποκαλύψεως, ἐμφιλοχωρούσης καὶ τῆς περὶ παραβάσεως τῶν πρωτοπλάστων ἰδέας, ἐφ' ὅσον αὕτη ἐπενήργησεν εἰς τὴν πρωτόγονον τῆς γῆς κατάστασιν· ὅθεν ὁ θεῖος Δαμασκηνὸς

φρονεῖ περὶ γῆς τὰ ἀκόλουθα· « Ἡ γῆ ἐν τῶν τεσσάρων στοι-
» χείων ἐστί, ξηρόν τε καὶ ψυχρὸν, καὶ βαρὺ, καὶ ἀκίνητον, ὑπὸ
» τοῦ Θεοῦ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ παρηγ-
» μένον. Ἐν ἀρχῇ γάρ, φησιν, ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ
» τὴν γῆν, ἧς τὴν ἕδραν καὶ τὴν βάσιν οὐδεὶς τῶν ἀνθρώπων εἰ-
» πεῖν δεδύνηται. Οἱ μὲν γὰρ ἐπὶ ὑδάτων φασὶν ἠδρᾶσθαι, καὶ
» πεπῆχθαι αὐτὴν, ὥς φησιν ὁ θεῖος Δαυίδ· Τῷ στερεώσαντι τὴν
» γῆν ἐπὶ ὑδάτων· οἱ δὲ, ἐπὶ τοῦ ἀέρος. Ἄλλος δέ φησιν, Ὁ ἐ-
» δράσας τὴν γῆν ἐπ' οὐδενός· καὶ πάλιν ὁ θεηγόρος Δαυίδ, ὡς
» ἐκ προσώπου τοῦ δημιουργοῦ· Ἐγώ, φησιν, ἐστερέωσα τοὺς στύ-
» λους αὐτῆς, τὴν συνεκτικὴν αὐτῆς δύναμιν στύλους ὀνομάσας·
» τὸ δὲ, Ἐπὶ θαλασσῶν ἐθεμελίωσεν αὐτὴν, δηλοῖ τὸ παντα χόθεν
» περικεχύσθαι τῇ γῇ τὴν τοῦ ὕδατος φύσιν. Κἂν οὖν ἐφ' ἑαυτῆς,
» κἂν ἐπὶ ἀέρος, κἂν ἐπὶ ὑδάτων, κἂν ἐπ' οὐδενὸς δῶμεν ἠδρᾶ-
» σθαι αὐτὴν, χρὴ μὴ ἀφίστασθαι τῆς εὐσεβοῦς ἐννοίας, ἀλλὰ
» πάντα ὁμοῦ συγκρατεῖσθαι ὁμολογεῖν, καὶ συνέχεσθαι τῇ δυνά-
» μει τοῦ κτίσαντος ». Εἰς τὰ κάτωθι παρενείρονται ἑρμηνευτικαὶ
καὶ γεωλογικαὶ ἰδέαι· « Ἐν ἀρχῇ μὲν οὖν, καθώς φησιν ἡ θεία
» Γραφὴ, ὑπὸ ὑδάτων ἐκαλύπτετο, καὶ ἀκατασκεύαστος, ἤτοι ἀ-
» κόσμητος ἦν. Ταῦ δὲ Θεοῦ προσάξαντος, τὰ τῶν ὑδάτων δοχεῖα
» γεγόνασι, καὶ τότε τὰ ὄρη ὑπῆρξαν, καὶ τῷ θείῳ προστάγματι
» τὸν οἰκεῖον ἀνείληφε κόσμον, παντοδαπαῖς χλόαις καὶ φυτοῖς ὡ-
» ραϊσθεῖσα· οἷς τὸ θεῖον ἀνέθηκε πρόσταγμα, δύναμιν αὐξητικήν τε,
» καὶ θρεπτικὴν, καὶ σπερματικὴν, ἤτοι ὁμοίου γεννητικήν· ἐξή-
» γαγε δὲ, τοῦ δημιουργοῦ κελεύσαντος, καὶ παντοῖα γένη ζώων,
» ἑρπετῶν τε, καὶ θηρίων, καὶ κτηνῶν· πάντα μὲν πρὸς τὴν τοῦ
» ἀνθρώπου εὔκαιρον χρῆσιν· ἀλλὰ τούτων τὰ μὲν πρὸς βρῶσιν,
» οἷον ἐλάφους, πρόβατα, δορκάδας, καὶ τὰ τοιαῦτα· τὰ δὲ πρὸς
» διακονίαν, οἷον καμήλους, βόας, ἵππους, ὄνους, καὶ τὰ τοιαῦτα·
» τὰ δὲ πρὸς τέρψιν, οἷον πιθήκους· καὶ τῶν ὀρνέων, κίσσας τε,
» καὶ ψιττακούς, καὶ τὰ τοιαῦτα· καὶ τῶν φυτῶν δὲ, καὶ τῶν
» βοτανῶν, τὰ μὲν κάρπιμα, τὰ δὲ εὐώδιμα, τὰ δὲ εὐώδη, καὶ
» ἀνθηρὰ, πρὸς τέρψιν ἡμῖν δεδωρημένα· οἷον τὸ ῥόδον καὶ τὰ
» τοιαῦτα· τὰ δὲ, πρὸς νοσημάτων ἴασιν· οὐκ ἔστι γὰρ οὐδὲν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

» ζῶον, οὐδὲ φυτόν, ἐν ᾧ οὐκ ἐνέργειάν τινα τῇ τῶν ἀνθρώπων » χρείᾳ χρησιμεύουσαν ὁ δημιουργὸς ἐναπέθετο· ὁ γὰρ τὰ πάντα » πρὶν γενέσεως αὐτῶν ἐπιστάμενος, εἰδὼς, ὡς μέλλει ἐν αὐτεξου- » σίῳ παραβάσει ὁ ἄνθρωπος γίνεσθαι, καὶ τῇ φθορᾷ παραδίδο- » σθαι, πάντα πρὸς εὔκαιρον χρῆσιν αὐτοῦ, τά τε ἐν τῷ στε- » ρεώματι, τά τε ἐν τῇ γῇ, καὶ τὰ ἐν ὕδασιν ἔκτισεν ». Ἔρχε- ται δ' εἶτα εἰς τὸ παράπτωμα καὶ συμπεραίνει· « Πρὸ μὲν οὖν τῆς » παραβάσεως πάντα ὑποχείρια τῷ ἀνθρώπῳ ἦν· ἄρχοντα γὰρ » αὐτὸν κατέστησεν ὁ Θεὸς πάντων τῶν ἐν τῇ γῇ καὶ ἐν τοῖς » ὕδασι· καὶ ὁ ὅρις δὲ συνήθης τῷ ἀνθρώπῳ ἦν, μᾶλλον τῶν » ἄλλων αὐτῷ προσερχόμενος, καὶ τερπνοῖς προσομιλῶν τοῖς κι- » νήμασιν· ὅθεν δι' αὐτοῦ τὴν κακίστην ὁ ἀρχέκακος διάβολος » ὑποθήκην τοῖς προπάτορσιν εἰσηγήσατο· καὶ ἡ γῆ αὐτομάτη » τοὺς καρποὺς ἔφερε, πρὸς χρείαν τῶν ὑποχειρίων αὐτῇ ζώων· » καὶ οὔτε ὄμβρος ἐν τῇ γῇ, οὔτε χειμών· μετὰ δὲ τὴν παράβα- » σιν, ἡνίκα παρασυνεβλήθη τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις καὶ ὡ- » μοιώθη αὐτοῖς, ἄρχειν ἐν ἑαυτῷ τὴν ἄλογον ἐπιθυμίαν τοῦ λο- » γικοῦ νοῦ παρασκευάσας, παρήκοος τῆς τοῦ δεσπότου ἐντολῆς » γενόμενος, ἐπανέστη τῷ ὑπὸ τοῦ δημιουργοῦ χειροτονηθέντι » ἄρχοντι, ἡ ὑποχείριος κτίσις, καὶ ἐτάγη ἐν ἰδρῶτι ἐργάζεσθαι » τὴν γῆν, ἐξ ἧς ἐλήφθη.

» Ἀλλ' οὐδὲ νῦν ἄχρηστος ἡ τῶν θηρίων χρῆσις, ἐκφοβοῦσα, » καὶ πρὸς ἐπίγνωσιν καὶ ἐπίκλησιν τοῦ πεποιηκότος φέρουσα » Θεοῦ· καὶ ἡ ἄκανθα δὲ μετὰ τὴν παράβασιν ἐξέφυ τῆς γῆς κατὰ » τὴν τοῦ Κυρίου ἀπόφανσιν· μεθ' ἣν συνεζεύχθη καὶ τῇ ἀπο- » λαύσει τοῦ ῥόδου ἡ ἄκανθα, εἰς ὑπόμνησιν τῆς παραβάσεως ἡ- » μᾶς ἄγουσα, δι' ἣν ἀκάνθας καὶ τριβόλους ἡ γῆ ἀνατέλλειν » ἡμῖν κατεδικάσθη ». Τὰ δὲ ἀκόλουθα ἐμφαίνουσιν οὐχὶ τῆς ἀποκαλύψεως μόνης τὴν πίστιν, ἀλλὰ καὶ τὴν φιλοσοφικὴν πεποί- θησιν, ἤτοι πίστιν· « Ὅτι μὲν ταῦτα οὕτως ἔχει, πιστευτέον ἐκ τοῦ » μέχρι νῦν τὴν τούτων διαμονὴν ἐνεργεῖν τὸν τοῦ Κυρίου λό- » γον, ὃν ἔφη· Αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε, καὶ πληρώσατε τὴν γῆν.

» Σφαιροειδῆ δὲ τινές φασι τὴν γῆν, ἕτεροι δὲ κωνοειδῆ· ἤτ- » των δὲ, καὶ πάνυ ἐστὶ τοῦ οὐρανοῦ σμικροτέρα, ὥσπερ τις

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

» στιγμὴ ἐν μέσῳ τούτου κρεμαμένη· καὶ αὐτὴ δὲ παρελεύσεται
» καὶ ἀλλαγήσεται· μακάριος δέ ἐστιν ὁ τὴν τῶν πραέων γῆν
» κληρονομῶν· ἡ γὰρ μέλλουσα τοὺς ἁγίους ὑποδέχεσθαι γῆ, ἀ-
» θάνατός ἐστι. Τίς οὖν ἀξίως τὴν ἄπειρόν τε καὶ ἀκατάληπτον
» τοῦ δημιουργοῦ σοφίαν θαυμάσειεν; ἢ τίς τῆς πρεπούσης εὐ-
» χαριστίας ἐφίκοιτο τοῦ δοτῆρος τῶν τοσούτων ἀγαθῶν »;

Ὁ θεῖος Δαμασκηνὸς κοσμολογήσας περὶ τῶν ἄλλων κτισμά-
των, ἐνδιατρίβει περὶ τὴν τοῦ ἀνθρώπου φύσιν ἐν γένει, εἶτα δὲ
διαλαμβάνει καὶ περὶ τῶν νοερῶν αὐτοῦ δυνάμεων (α)· « Οὕτω
» μὲν οὖν τὴν νοητὴν οὐσίαν ὑπεστήσατο ὁ Θεός· ἀγγέλους φη-
» μὶ, καὶ πάντα τὰ κατ' οὐρανὸν τάγματα· ταῦτα γὰρ ἀριδήλως
» νοερᾶς ἐστι καὶ ἀσωμάτου φύσεως· ἀσωμάτου δέ φημι, συγκρι-
» νομένης πρὸς τὴν τῆς ὕλης παχύτητα· μόναν γὰρ ὄντως τὸ
» θεῖον ἄϋλον καὶ ἀσώματον. Ἔτι δὲ καὶ τὴν αἰσθητὴν, οὐρα-
» νόν τε καὶ γῆν, καὶ τὰ τούτων ἐν μέσῳ κείμενα· καὶ τὴν
» μὲν, οἰκείαν· οἰκεία γὰρ Θεῷ ἡ λογικὴ φύσις καὶ νῷ μόνῳ λη-
» πτή· τὴν δὲ, πάντη που πορρωτάτω κειμένην, ὡς ὑπὸ τὴν αἴ-
» σθησιν δηλαδὴ πίπτουσαν. Ἔδει δὲ καὶ ἐξ ἀμφοτέρων μίξιν
» γενέσθαι, σοφίας γνώρισμα μείζονος καὶ τῆς περὶ τὰς φύσεις
» πολυτελείας, ὥς φησιν ὁ θεηγόρος Γρηγόριος, οἷόν τινα σύνδε-
» σμον τῆς ὁρατῆς τε καὶ ἀοράτου φύσεως. Τὸ δὲ, ἔδει, φημὶ,
» τὴν τοῦ δημιουργοῦ ὑπεμφαίνων βούλησιν· αὕτη γὰρ θεσμὸς
» καὶ νόμος ἐστὶ πρεπωδέστατος· καὶ οὐδεὶς ἐρεῖ τῷ πλαστουρ-
» γῷ· τί με ἐποίησας οὕτως; Ἐξουσίαν γὰρ ἔχει ὁ κεραμεὺς
» ἐκ τοῦ ἰδίου πηλοῦ διάφορα κατασκευάζειν σκεύη πρὸς ἔνδει-
» ξιν τῆς ἑαυτοῦ σοφίας. Ἐπειδὴ δὲ ταῦτα οὕτως εἶχεν, ἐξ ὁρα-
» τῆς τε καὶ ἀοράτου φύσεως δημιουργεῖ τὸν ἄνθρωπον οἰκείαις
» χερσὶ, κατ' οἰκείαν εἰκόνα τε καὶ ὁμοίωσιν· ἐκ γῆς μὲν τὸ
» σῶμα διαπλάσας, ψυχὴν δὲ λογικὴν καὶ νοερὰν διὰ τοῦ οἰκείου
» ἐμφυσήματος δοὺς αὐτῷ, ὅπερ δὴ θείαν εἰκόνα φαμέν· τὸ μὲν
» γὰρ κατ' εἰκόνα, τὸ νοερὸν δηλοῖ καὶ αὐτεξούσιον, τὸ δὲ καθ'
» ὁμοίωσιν, τὴν τῆς ἀρετῆς κατὰ τὸ δυνατὸν ὁμοίωσιν. Ἅμα δὲ

(α) Περὶ ἀνθρώπου κς'.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

» τὸ σῶμα καὶ ἡ ψυχὴ πέπλασται· οὐ τὸ μὲν πρότερον, τὸ δὲ » ὕστερον, κατὰ τὰ Ὠριγένους ληρήματα ».

Δίδει δὲ τὸν ἀκόλουθον ὁρισμὸν τῆς ψυχῆς· « Ψυχὴ τοίνυν ἐ- » στὶν οὐσία ζῶσα, ἁπλῆ καὶ ἀσώματος, σωματικοῖς ὀφθαλμοῖς » κατ' οἰκείαν φύσιν ἀόρατος, ἀθάνατος, λογική τε καὶ νοερά, » ἀσχημάτιστος, ὀργανικῷ κεχρημένη σώματι, καὶ τούτῳ ζωῆς, » αὐξήσεώς τε καὶ αἰσθήσεως καὶ γεννήσεως παρεκτική, οὐχ ἕ- » τερον ἔχουσα παρ' ἑαυτὴν τὸν νοῦν, ἀλλὰ μέρος αὐτῆς τὸ καθα- » ρώτατον· ὥςπερ γὰρ ὀφθαλμὸς ἐν σώματι, οὕτως ἐν ψυχῇ νοῦς· » αὐτεξούσιος, θελκτική τε καὶ ἐνεργητική, τρεπτή, ἤτοι ἐθελό- » τρεπτος, ὅτι καὶ κτιστή. Πάντα ταῦτα κατὰ φύσιν ἐκ τῆς τοῦ » δημιουργήσαντος χάριτος εἰληφυῖα, ἐξ ἧς καὶ τὸ εἶναι καὶ φύ- » σει οὕτως εἶναι εἴληφεν ». Ἀπαριθμῶν τὰς πέντε αἰσθήσεις ἤτοι τὰ αἰσθητήρια, τὴν ὅρασιν, τὴν ἀκοήν, τὴν ὄσφρησιν, τὴν γεῦσιν καὶ τὴν ἁφήν, μεταβαίνων δὲ εἰς τὰς ἡδονάς, ἃς ὑποδιαι- ρεῖ εἰς ψυχικὰς καὶ σωματικάς, εἰς τὰς κατ' ἐπιστήμην καὶ θεω- ρίαν καὶ κατ' αἴσθησιν, καὶ ἀκροθιγῶς πως περὶ λύπης καὶ φόβου διαλαμβάνων, ἐξετάζει τὴν αἴσθησιν καὶ τὰ αἰσθητήρια εἰδι- κώτερον, συμφωνῶν τοῖς νεωτέροις τῶν φιλοσοφούντων καὶ φυ- σιολογούντων, καθ' ὅσον τὸν ἐγκέφαλον ἕδραν καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ νεῦρα θεωρεῖ συγκοινωνίαν τῆς αἰσθήσεως. Ἀκολούθως πραγμα- τεύεται περὶ τοῦ διανοητικοῦ, τοῦ μνημονευτικοῦ, τοῦ ἐνδιαθέ- του καὶ προφορικοῦ λόγου, ψυχολογῶν κατὰ τὴν παλαιὰν σχο- λήν· ὕστερον ἠθολογεῖ περὶ ἑκουσίου καὶ ἀκουσίου, περὶ τῶν ἐφ' ἡμῖν καὶ τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν. Παραπέμποντες δὲ εἰς τὰς ῥήσεις τοῦ θείου τούτου Πατρός, ὅσον τὰ ἄλλα ἀφορᾷ, θέλομεν ἐνδιατρίψει εἰς τὴν ἀνάλυσιν τοῦ ἄνωθι παρατεθειμένου ὁρισμοῦ, ὃν περὶ ψυχῆς ἔδωκεν.

(*Ακολουθεῖ.*)

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΠΕΡΙ ΤΗΣ

ΔΟΓΜΑΤΙΚΗΣ ΑΞΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΡΟΦΥΛΑΚΤΙΚΗΣ ΧΡΗΣΕΩΣ

ΤΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΤΩΝ Ο΄ ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΩΣ

ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΓΡΑΦΗΣ,

ΥΠΟ

ΦΙΛΑΡΕΤΟΥ, ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΜΟΣΧΑΣ,

ΜΕΛΟΥΣ ΤΗΣ ΑΓΙΩΤΑΤΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΠΑΣΩΝ ΤΩΝ ΡΩΣΣΙΩΝ.

Ἐν Μόσχᾳ 1858 (1).

Εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας περὶ τῆς ἀξίας τοῦ κειμένου τῶν Ο΄ ἑρμηνευτῶν ἀνθίστανται δύω τῆς Δύσεως διδασκαλίαι. Ἡ μὲν ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησία ἀναγνωρίζει ὡς μόνον γνήσιον, ὡς μόνον αὐθεντικὸν, τὸ κείμενον τῆς λατινικῆς μεταφράσεως, τὸ γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα *Βουλγάτα*. Αἱ δὲ νεώταται δυτικαὶ ὁμολογίαι καὶ αἱρέσεις ἔχουσιν ἐν γένει κανόνα νὰ ἔχωνται ἀποκλειστικῶς τοῦ ἑβραϊκοῦ κειμένου, καὶ νὰ μὴ ἰδιοποιῶσι δογματικὴν ἀξίαν εἰς μηδεμίαν μετάφρασιν. Οὐ μόνον ἐν τῇ πρώτῃ τῶν διδασκαλιῶν τούτων, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ τελευταίᾳ ὁ ὀρθόδοξος θεολόγος ὀφείλει νὰ παρατηρήσῃ λεπτὴν μονομέρειαν, καὶ νὰ λάβῃ εὐσταθῆ μεταξὺ αὐτῶν θέσιν, ὁριζομένην ὑπὸ τῆς τοῦ πράγματος οὐσίας, ὑπὸ τὴν χειραγωγίαν τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς παραδόσεως.

Α΄) Ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ διδασκαλίᾳ περὶ τῆς ἱερᾶς Γραφῆς, εἰς τὸ κείμενον τῶν Ο΄ ἑρμηνευτῶν πρέπει νὰ ἰδιοποιῶμεν δογματικὴν ἀξίαν, ἔν τισι περιστάσεσιν ἐξισοῦσαν αὐτὸ πρὸς τὸ πρωτότυπον, μάλιστα δὲ καὶ ἀνυψοῦσαν αὐτὸ ὑπεράνω ἐκείνης τῆς μορφῆς τοῦ ἑβραϊκοῦ κειμένου, ἥτις παρίσταται κοινῶς παραδεδεγμένη ἐν ταῖς ἐκδόσεσι τοῦ νεωτάτου χρόνου. Ἐξήγησιν καὶ πρὸς

(1) Ἐλήφθη ἐκ τοῦ Παραρτήματος εἰς τὸ τρίτον Βιβλίον τῶν συγγραμμάτων τῶν ἁγίων Πατέρων διὰ τὸ 1858 ἔτος.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τοῦτο ἀπάδειξιν θὰ παράσχωσιν οἱ ἑπόμενοι καὶ οἱ τοῖς ἑπομένοις ὅμοιοι συλλογισμοί.

1) Τὸ κείμενον τῶν Ο' ἑρμηνευτῶν εἶναι ἀρχαιοτάτη μετάφρασις τῶν ἑβραϊκῶν ἱερῶν βιβλίων, γενομένη ὑπὸ πεπαιδευμένων ἀνδρῶν τοῦ ἑβραϊκοῦ λαοῦ, ὅτε αὐτὸς ἀκόμη δὲν ἔπαυσε νὰ ἦναι λαὸς τοῦ Θεοῦ· ὅτε ἡ ἑβραϊκὴ γλῶσσα ἦτο ἀκόμη ζῶσα γλῶσσα, καὶ ὅτε οἱ Ἰουδαῖοι ἀκόμη δὲν εἶχον παρορμητικὰς αἰτίας νὰ διαστρέφωσι τὴν ἀληθῆ ἔννοιαν τῶν ἱερῶν βιβλίων διὰ μὴ ὀρθῆς μεταφράσεως. Περὶ τοῦ χρόνου τῆς συντάξεως τῆς μεταφράσεως τῶν Ο' αἱ μαρτυρίαι εἶναι διάφοροι· ἀλλ' ἐκεῖνο εἶναι ἀναμφίβολον, ὅτι ἡ ἀρχὴ αὐτῆς ἀναβαίνει ἐπέκεινα τῶν διακοσίων ἐτῶν πρὸ τῆς Χριστοῦ γεννήσεως. Ἑπομένως ἐν αὐτῇ δυνάμεθα νὰ βλέπωμεν τὸ κάτοπτρον τοῦ ἑβραϊκοῦ κειμένου, ὁποῖον αὐτὸ ἦτο πρὸ διακοσίων καὶ ἐπέκεινα ἐτῶν πρὸ τῆς Χριστοῦ γεννήσεως, ἐκτὸς ἐκείνων τῶν χωρίων, ἐν οἷς φαίνονται τεκμήρια μεταβολῆς, προελθούσης ἐκ διαφόρων αἰτίων ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ τοῦ χρόνου. Ἡ ἀξιολογότης τῆς παρατηρήσεως ταύτης ὑποστηρίζεται ὑπὸ τούτου, ὅτι τὸ ἑβραϊκὸν κείμενον ἐν ἀρχῇ τῶν χρόνων τοῦ χριστιανισμοῦ ἦτο ἐν ταῖς χερσὶ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ, καὶ διὰ τοῦτο ἠδύνατο νὰ ὑποπίπτῃ καὶ εἰς ἑκουσίαν διαφθοράν, ὡς περὶ τούτου λέγει ὁ ἅγιος Ἰουστῖνος ὁ μάρτυς ἐν τῷ Διαλόγῳ αὐτοῦ πρὸς Τρύφωνα.

2) Οἱ ἱεροὶ συγγραφεῖς τῆς Καινῆς Διαθήκης ἔν τισι χωρίοις ἐγγύτεραν ἔχονται τοῦ κειμένου τῶν Ο' ἑρμηνευτῶν, ἢ τοῦ ἑβραϊκοῦ, καὶ τοιουτοτρόπως, ὡς πρὸς τὰ χωρία ταῦτα, κοινοῦσιν εἰς τὸ πρῶτον ἔξοχαν ἐνώπιον τοῦ δευτέρου ἀξίαν. Οὕτως ὁ ἅγιος εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς ἐν τῇ γενεαλογίᾳ Χριστοῦ τοῦ Σωτῆρος, συνῳδὰ πρὸς τὸ κείμενον τῶν Ο' ἑρμηνευτῶν, μνημονεύει τοῦ Καϊνάν, ἐναντίον τοῦ ἑβραϊκοῦ κειμένου τῆς βίβλου τῆς Γενέσεως, ἐν ᾧ τὸ ὄνομα τοῦτο ἐν τῇ γενεαλογίᾳ τῶν πατριαρχῶν δὲν ὑπάρχει.

3) Τὸ κείμενον τῶν Ο' ἑρμηνευτῶν ἀπ' ἀρχῆς τοῦ χριστιανισμοῦ μέχρι τοῦ νῦν ἀδιαλείπτως εὐχρηστον εἶναι ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἀναγνώσει, καὶ ἑπομένως ἔχει μαρτυρίαν τῆς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πρώτης καὶ τῆς πάντων τῶν χρόνων ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας.

4) Τοῦ Ψαλμοῦ ρμδ΄ τοῦ 13 στίχου τὸ δεύτερον ἥμισυ· «*Πιστὸς Κύριος ἐν τοῖς λόγοις αὐτοῦ, καὶ ὅσιος ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτοῦ*»· αὐτὸ ἀφ' ἑαυτοῦ παρέχει ἀναμφίλεκτον ἀπόδειξιν, ὅτι ἐνταῦθα τὸ κείμενον τῶν Ο΄ ἑρμηνευτῶν εἶναι ἀδιάφθορον καὶ πλῆρες, ἐν δὲ τῷ νῦν ἑβραϊκῷ κειμένῳ τὸ ἥμισυ τοῦτο τοῦ στίχου ἀπώλετο. Διότι ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἐν τῇ ἑβραϊκῇ γλώσσῃ ἐγράφη κατ' ἀλφάβητον, καὶ ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ κατὰ τὸ σημερινὸν ἑβραϊκὸν κείμενον ἐλλείπει ὁ στίχος, ὅστις νὰ ἄρχηται ἀπὸ τοῦ γράμματος ν ο ύ ν· ὁ στίχος δὲ οὗτος διεφυλάχθη ἐν τῇ μεταφράσει τῶν Ο΄ ἑρμηνευτῶν, ἐν ταῖς ἄνω παραχθείσαις λέξεσιν.

5) Ἐν τῷ Ψαλμῷ κά, τοῦ στίχου 17 αἱ λέξεις, ὤρυξαν (διέπειραν) *χεῖράς μου καὶ πόδας μου*, παριστῶσι παράδειγμα ἐπισήμου προφητικῆς ῥήσεως, διαφυλαχθείσης ἀδιαφθόρου ἐν τῷ κειμένῳ τῶν Ο΄ ἑρμηνευτῶν, ἐν ᾧ ἡ καθ' ἡμᾶς ἑβραϊκὴ ἀνάγνωσις τοῦ χωρίου τούτου, Kaari (ὡς λέων), ἀντὶ Kaaru (διέπειραν), ἐξ αὐτοῦ τοῦ βεβιασμένου τῆς ἀκολουθίας τῶν λέξεων καὶ τῆς ἐννοίας φανεροῖ διαφθορὰν τοῦ κειμένου· ἐν ᾧ οὐχὶ χωρὶς αἰτίας δυνάμεθα νὰ ὑποπτεύωμεν μὴ εὔνουν χεῖρα Ἑβραίου, ὅστις ἐζήτει μέσον νὰ ἐκκλίνῃ ἀπὸ τῆς δυνάμεως τῆς προφητικῆς μαρτυρίας περὶ τῆς σταυρώσεως τοῦ Κυρίου.

Β΄) Ὅμως τὸ σέβας πρὸς τὸ κείμενον τῶν Ο΄ ἑρμηνευτῶν δὲν πρέπει νὰ ἦναι τόσῳ ἀποκλειστικόν, ὥστε νὰ ἀφήσωμεν ἐντελῶς χωρὶς προσοχῆς τὸ ἑβραϊκὸν κείμενον. Τὸ δίκαιον, ἡ ὠφέλεια καὶ ἡ ἀνάγκη ἀπαιτεῖ, ὥστε καὶ τὸ ἑβραϊκὸν κείμενον ἐν ὁμοίᾳ δογματικῇ ἀξίᾳ νὰ λαμβάνηται ὑπ' ὄψιν ἐπὶ τῆς ἐξηγήσεως τῆς ἱερᾶς Γραφῆς. Ἐξήγησιν καὶ πρὸς τοῦτο ἀπόδειξιν θὰ δώσωσιν οἱ ἑπόμενοι στοχασμοί.

1) Τὸ κείμενον τῶν Ο΄ ἑρμηνευτῶν ὀφθαλμοφανῶς οὐχὶ ἐν πᾶσι τοῖς χωρίοις παριστᾷ τὴν ἐπιθυμητὴν σαφήνειαν. Ὁποῖον δὲ δύναται νὰ ἦναι τὸ ἐγγύτατον βοήθημα πρὸς ἐπίτευξιν αὐτῆς, εἰ μὴ τὸ πρωτότυπον κείμενον, ἐξ οὗ τὸ κείμενον τῶν Ο΄ εἶναι μετάφρασις; Τὸ οὐσιῶδες δὲ τοῦτο βοήθημα δὲν δύναται νὰ καταστήσῃ καθόλου ἄχρηστον ἡ ὑποψία, εἰς ἣν ὑπέπεσαν οἱ Ἑ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

βραῖοι περὶ τὴν διαφθορὰν τοῦ ἑβραϊκοῦ κειμένου. Ἡ ὑποψία αὕτη ἅπτεται ὀλίγων μόνον χωρίων τοῦ ἑβραϊκοῦ κειμένου, ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ ἐκείνων, ὧν ἐν τῇ διαφθορᾷ οἱ Ἑβραῖοι εὗρισκον τὸ συμφέρον αὐτῶν διὰ τὰς μετὰ τῶν χριστιανῶν λογομαχίας· καὶ διὰ τοῦτο δὲ αὐτὴ εἶναι ἀρκούντως ἰσχυρά, ὅπως ἀνατρέψῃ τὴν ἀποκλειστικὴν πρόσκλισιν εἰς τὸ ἑβραϊκὸν κείμενον, καὶ ὅπως καταδείξῃ τὴν δογματικὴν ἀξίαν τοῦ κειμένου τῶν Ο'. Ἀλλ' αὕτη δὲν δύναται νὰ παράσχῃ ἀποχρῶσαν αἰτίαν, ὅπως καθόλου ἀποβάλωμεν τὴν χρῆσιν τοῦ ἑβραϊκοῦ κειμένου. Τὰ ὀλίγα διεφθαρμένα, εἴτε ὕποπτα περὶ διαφθορὰν χωρία τοῦ ἑβραϊκοῦ κειμένου εἶναι γνωστὰ καὶ ἐξηλέγχθησαν· καὶ διὰ τοῦτο εἶναι ἀκίνδυνα διὰ τὸν ἐρευνητήν. Ἀλλ' ὑπάρχουσιν ἄλλα πολλὰ χωρία, ἅτινα οἱ Ἑβραῖοι δὲν εἶχον ἀνάγκην νὰ διαφθείρωσι, καὶ ἅτινα μὴ ὄντα ὕποπτα, μετ' ὠφελείας δύνανται, ἐνίοτε καὶ ἐξ ἀνάγκης πρέπει νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τῆς ἱερᾶς Γραφῆς.

2) Ἐπειδὴ ὁ Ἀπόστολος ὡς μέγιστον πλεονέκτημα τῶν Ἑβραίων ἀναγνωρίζει ἐκεῖνο, ὅτι *ἐπιστεύθησαν* αὐτοῖς *τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ* (1), καὶ τὸ προνόμιον τοῦτο δὲν ἀφαιρεῖ ἀπ' αὐτῶν, καὶ τοι *ἠπίστησάν τινες* (2), πολλῷ μᾶλλον αὐτὰ *τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ*, τὰ πιστευθέντα εἰς αὐτούς, τουτέστι τὰ ἑβραϊκὰ ἱερὰ βιβλία, ἀναφαιρέτως διαφυλάττουσι τὴν ἀξίαν καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἐκκλησίας τῆς Καινῆς Διαθήκης, οἵαν εἶχον κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἐκκλησίας τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Ὅτι δὲ οὕτως ἔκρινον περὶ τούτου οἱ ἅγιοι Πατέρες, μάρτυρας τούτου δυνάμεθα νὰ προσκαλέσωμεν τοὺς ἁγίους, Ἀθανάσιον τὸν μέγαν, Κύριλλον τὸν Ἱεροσολύμων, Γρηγόριον τὸν Θεολόγον καὶ Ἰωάννην τὸν Δαμασκηνόν. Ὅτε αὐτοὶ ἤθελον νὰ ὁρίσωσι τὸν ἀριθμὸν τῶν κανονικῶν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης βιβλίων, ὥρισαν αὐτὸν κατὰ τὸ κείμενον τὸ ἑβραϊκόν, οὐχὶ δὲ κατὰ τὸ κείμενον τῶν Ο' ἑρμηνευτῶν, ἂν καὶ εἶχον ὑπ' ὄψιν ἐν χρήσει τὸ τελευταῖον τοῦτο. Ἀντὶ δὲ κατὰ τὴν διαίρεσιν τῶν κανονικῶν βιβλίων ἐν τῷ κειμένῳ τῶν Ο' νὰ

(1) Ῥωμ. γ', 2.
(2) Ῥωμ. γ', 3.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀπαριθμήσωσιν αὐτὰ ὡς 30, ὥρισαν τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν, κατὰ τὴν ἀρχαίαν διαίρεσιν ἐν τῇ ἑβραϊκῇ γραφῇ, 22· προσέτι δὲ ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος καὶ ὁ ἅγιος Γρηγόριος ἀνεγνώρισαν ὡς ἀξίαν προσοχῆς τῶν ὀρθοδόξων καὶ τὴν παρατήρησιν ταύτην, ὅτι ὁ ἀριθμὸς οὗτος ἀνταποκρίνεται εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν γραμμάτων τοῦ ἑβραϊκοῦ ἀλφαβήτου.

Νῦν δὲ ἂς ὑποθέσωμεν, ὅτι ζητοῦμεν τὸν παρὰ τῆς Ἐκκλησίας ὁρισμὸν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κανονικῶν βιβλίων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Εὑρίσκομεν ἐν τοῖς παραδεδεγμένοις ὑπὸ τῆς οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας κανόσι τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου καὶ τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, ὅτι αὐτὰ εἶναι 22. Ἂν δὲ συγκρίνωμεν τὸν ἀριθμὸν τοῦτον πρὸς τὸ κείμενον τῶν Ο΄ ἑρμηνευτῶν, αὐτὸς θὰ φανῇ πρὸς αὐτὸ ἀσύμφωνος καὶ ἀκατάληπτος· καταληπτὸς δὲ καὶ ἀκριβὴς θὰ φανῇ αὐτὸς κατὰ τὴν ἑβραϊκὴν γραφήν. Οὕτω καταφαίνεται, ὅτι ὁ παρὰ τῆς Ἐκκλησίας ὁρισμὸς τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κανονικῶν βιβλίων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης δὲν δύναται νὰ κατανοηθῇ καὶ νὰ ἀποδειχθῇ ἄλλως, εἰ μὴ βοηθείᾳ τοῦ ἑβραϊκοῦ ἀρχαίου κειμένου.

3) Πρὸς χρῆσιν τοῦ ἑβραϊκοῦ κειμένου καθοδηγοῦσιν ἡμᾶς οἱ θεόπνευστοι συγγραφεῖς τῆς Καινῆς Διαθήκης, οἵτινες ἐνίοτε ἐπάγονται τὰς ῥήσεις ἐκ τῶν βιβλίων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης κατὰ τὸ κείμενον τὸ ἑβραϊκόν, καὶ οὐχὶ κατὰ τὸ κείμενον τῶν Ο΄ ἑρμηνευτῶν. Οὕτως ὁ ἅγιος εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος ([1]) ἐπάγεται τὰς λέξεις τοῦ προφήτου Ὡσηέ· « Ἐξ Αἰγύπτου ἐκάλεσα » τὸν υἱόν μου » ([2]), συμφώνως μὲν πρὸς τὸ ἑβραϊκὸν κείμενον, ἀσυμφώνως δὲ πρὸς τὸ κείμενον τῶν Ο΄, ἐν ᾧ ἀναγινώσκεται· « Ἐξ Αἰγύπτου μετεκάλεσα τὰ τέκνα αὐτοῦ ». Ὅστις καὶ ἂν συγκρίνῃ τὸ κείμενον τοῦ Εὐαγγελιστοῦ πρὸς τὸ κείμενον τῶν Ο΄, αὐτὸς θὰ ἀπαντήσῃ ἀμφιβολίαν περὶ τῆς ἀκριβείας τῆς παραχθείσης ὑπὸ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ μαρτυρίας, καὶ δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ διαλύσῃ τὴν ἀμφιβολίαν ταύτην. Ἀλλὰ μετὰ τὴν σύγκρισιν πρὸς

([1]) Κεφ. β΄. στίχ. 15.
([2]) ὠσ. 1.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὸ κείμενον τὸ ἑβραϊκόν, ἡ ἐπαγωγὴ τῆς μαρτυρίας φαίνεται ἀκριβὴς, ἡ ἀμφιβολία ἐκλείπει, καὶ μένει νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι οἱ Ἕλληνες μεταφρασταὶ οὐχὶ ἀκριβῶς μετέφρασαν τὸ ἑβραϊκὸν κείμενον, σπουδάζοντες πλησιέστερον νὰ ἐφαρμόσωσιν αὐτὸ ἐπὶ τὸν ἑβραϊκὸν λαόν· διότι τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ δὲν ἦτο ἀκόμη ἀποκεκαλυμμένον οὕτως, ὡς ἀπεκαλύφθη ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ.

Οὕτω χωρὶς ἀμφιβολίας ἔκριναν καὶ οἱ μοχθήσαντες περὶ τὴν σλαβικὴν μετάφρασιν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης· διότι αὐτοὶ ἐν τῇ μεταφράσει τῆς ἄνω σημειωθείσης ῥήσεως ἠκολούθουν οὐχὶ τὸ κείμενον τῶν Ο', ἀλλὰ τὸ ἑβραϊκόν. Ἀλλ' ἰδοὺ ἕτερον παράδειγμα ἐπαγωγῆς τῶν λέξεων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἐν τῇ Καινῇ κατὰ τὸ κείμενον τὸ ἑβραϊκὸν, διάφορον ἀπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ, σαφῶς φαινόμενον καὶ ἐν τῇ σλαβικῇ Γραφῇ. Ὁ ἅγιος εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος (1) ἐπάγεται τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἡσαΐου περὶ τοῦ Χριστοῦ ἐν ταῖς ἑπομέναις λέξεσιν· « Ἰδοὺ ὁ παῖς μου, ὃν ἡρέ- » τισα· ὁ ἀγαπητός μου, εἰς ὃν ηὐδόκησεν ἡ ψυχή μου· κ.τ.λ. ». Ἀλλ' ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ προφήτου Ἡσαΐου (2) ἀναγινώσκονται τὰ ἑπόμενα· « Ἰακὼβ ὁ παῖς μου, ἀντιλήψομαι αὐτοῦ· Ἰσραὴλ » ὁ ἐκλεκτός μου, κ.τ.λ. ». Τὰ ὀνόματα *Ἰακὼβ*, *Ἰσραὴλ*, ἅτινα ἐπισκοτοῦσι τὴν ἀναφορὰν τῶν λέξεων τοῦ προφήτου πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ, καὶ δίδουσιν ἀφορμὴν νὰ ἀναφέρωμεν αὐτὰς εἰς τὸν ἑβραϊκὸν λαόν, ἐν τῷ ἑβραϊκῷ κειμένῳ δὲν εὑρίσκονται, ἀλλὰ προσετέθησαν ὑπὸ τῶν Ο' ἑρμηνευτῶν βεβαίως τούτου ἕνεκα, ὅτι τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ δὲν ἦτο ἀκόμη ἀρκούντως ἀποκεκαλυμμένον.

4) Αὐτὸς ὁ Χριστὸς, ὁ Σωτὴρ ἡμῶν, χειραγωγεῖ εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ ἑβραϊκοῦ κειμένου, ὅτε τὴν ἀρχὴν τοῦ κά Ψαλμοῦ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ἐκφέρει κατὰ τὸ ἑβραϊκοσυριακὸν ἰδίωμα, καὶ μετὰ τῆς κατὰ γράμμα ἀκριβείας κατὰ τὸ ἑβραϊκὸν κείμενον· « Θεέ » μου, Θεέ μου, ἵνα τί με ἐγκατέλιπες » (3), καὶ οὐχὶ κατὰ

(1) ιϐ', 18.
(2) μϐ'. 1.
(3) Ματθ. κζ', 46. Μάρκ. ιέ, 34.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὸ κείμενον τῶν Ο΄, ἐν ᾧ ἀναγινώσκεται· « ὁ Θεὸς, ὁ Θεός μου, » πρόσχες μοι· ἵνα τί ἐγκατέλιπές με ; ».

5) Πόσον δὲ βαρύτιμος διὰ τὰ ἱερὰ δόγματα εἶναι ἡ χρῆσις τοῦ ἑβραϊκοῦ κειμένου ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τῆς ἱερᾶς Γραφῆς, παράδειγμα πρὸς τοῦτο δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ἡ ῥῆσις τοῦ βιβλίου τῶν Παροιμιῶν ἡ, 22. περὶ τῆς Σοφίας τοῦ Θεοῦ· « *Κύριος ἔκτι-* » *σέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ, εἰς ἔργα αὐτοῦ* ». Εἶναι δὲ γνωστὸν, ὅτι ἐκ τῆς εἰς χρῆσιν ληφθείσης ἐνταῦθα ὑπὸ τῶν Ο΄ ἑρμηνευτῶν λέξεως *ἔκτισε*, οἱ Ἀρειανοὶ ἐξῆγον ἀποδείξεις τῆς ἑαυτῶν ψευδοδιδασκαλίας, ὅτι δῆθεν τὸ δεύτερον πρόσωπον τῆς παναγίας Τριάδος, ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, *ἐκτίσθη*. Ἀλλ' ἡ ψευδοδιδασκαλία μετὰ τῆς δοκούσης αὐτῆς ἀποδείξεως πίπτει, καὶ τὸ δόγμα μένει ἀσάλευτον, εὐθὺς ὡς ληφθῇ ὑπ' ὄψιν τὸ ἑβραϊκὸν κείμενον· ἐν αὐτῷ δὲ κεῖται ἡ λέξις Kanàni, *ἐκτήσατό με*, ἥτις ἐκφράζει τὸ αὐτὸ, ὅπερ ὁ ἅγιος εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ἐξέφρασε διὰ τῶν λέξεων· « *Καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν* ».

6) Οἱ ἅγιοι Πατέρες παρέχουσι παράδειγμα τῆς χρήσεως τοῦ ἑβραϊκοῦ κειμένου ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τῆς ἱερᾶς Γραφῆς. Ὁ ἅγιος Βασίλειος ὁ μέγας ἐν τῷ δευτέρῳ λόγῳ κατ' Εὐνομίου, κρίνων περὶ τῆς ἄνωθι παραχθείσης ῥήσεως τῆς βίβλου τῶν Παροιμιῶν, « *Κύ-* » *ριος ἔκτισέ με* », ὑπερασπίζεται τὴν ὀρθόδοξον ἑρμηνείαν αὐτῆς διὰ τοῦ ἑβραϊκοῦ κειμένου· « Τέως γε μὴν μηδὲ ἐκεῖνο ἀ- » παρασήμαντον καταλίπωμεν, ὅτι ἄλλοι τῶν ἑρμηνέων, οἱ καὶ- » ριώτεραν τῆς σημασίας τῶν ἑβραϊκῶν καθικόμενοι, *ἐκτήσατό* » *με*, ἀντὶ τοῦ ἔκτισεν, ἐκδεδώκασιν ». Ὁ αὐτὸς ἐν τῇ δευτέρᾳ Ὁμιλίᾳ εἰς τὴν ἑξαήμερον γράφει περὶ τοῦ πνεύματος τοῦ Θεοῦ· « Πῶς οὖν ἐπεφέρετο ἐπάνω τοῦ ὕδατος; ἐρῶ σοι οὐκ ἐμαυτοῦ » λόγον, ἀλλὰ Σύρου ἀνδρὸς σοφίας κοσμικῆς τοσοῦτον ἀφεστη- » κότος, ὅσον ἐγγὺς ἦν τῆς τῶν ἀληθινῶν ἐπιστήμης. Ἔλεγε τοί- » νυν τὴν τῶν Σύρων φωνὴν ἐμφαντικωτέραν εἶναι, καὶ διὰ τὴν » πρὸς τὴν ἑβραΐδα γειτνίασιν μᾶλλόν πως τῇ ἐννοίᾳ τῶν Γρα- » φῶν προσεγγίζειν. Εἶναι οὖν τὴν διάνοιαν τοῦ ῥητοῦ τοιαύτην· » Τὸ ἐπεφέρετο, φησὶν, ἐξηγοῦνται, ἀντὶ τοῦ συνέθαλπε καὶ ἐ- » ζωογόνει τὴν τῶν ὑδάτων φύσιν, κατὰ τὴν εἰκόνα τῆς ἐπωα-

» ζούσης ὄρνιθος, καὶ ζωτικήν τινα δύναμιν ἐνιείσης τοῖς ὑπο-
» θαλπομένοις ». Αὕτη εἶναι ἡ οὐσιώδης ἑρμηνεία τῆς ἑβραϊκῆς λέξεως merachépheth. Τὸ παράδειγμα τοῦτο δεικνύει, ὅτι ὁ ἅγιος Βασίλειος δὲν ἔμενεν ἐπὶ μόνου τοῦ κειμένου τῶν Ο', ἀλλὰ, συμφώνως πρὸς ἕτερον ἅγιον ἄνδρα, ἐζήτει ἐντελεστέραν κατανόησιν τῶν λέξεων τῆς Γραφῆς ἐν τῇ δυνατῇ γειτνιάσει πρὸς τὸ ἑβραϊκὸν κείμενον. Ὅμοιον προσέτι παράδειγμα εὑρίσκεται ἐν τῇ τετάρτῃ Ὁμιλίᾳ τοῦ ἁγίου Βασιλείου εἰς τὴν ἑξαήμερον, ὅπου αὐτὸς τὸ κείμενον τοῦ ἐννάτου στίχου τοῦ πρώτου κεφαλαίου τῆς βίβλου τῆς Γενέσεως διορθοῖ κατὰ τὸ κείμενον τὸ ἑβραϊκόν, τὰς δὲ λέξεις· « *καὶ συνήχθη τὸ ὕδωρ τὸ ὑποκάτω τοῦ οὐρανοῦ εἰς* » *τὰς συναγωγὰς αὐτῶν, καὶ ὤφθη ἡ ξηρά* », ἐξαιρεῖ ἐκ τοῦ κειμένου, ὡς μὴ εὑρισκομένας ἐν τῷ ἑβραϊκῷ, ἀλλὰ προστεθείσας ἐν τῇ μεταφράσει τῶν Ο' ἑρμηνευτῶν.

Καὶ ὁ ἅγιος δὲ Χρυσόστομος ἐν τῷ τετάρτῳ Λόγῳ εἰς τὴν βίβλον τῆς Γενέσεως γράφει· « . . Ἀλλ' ἵνα εἰδέναι ἔχητε, ὅτι
» οὐ ταύτῃ τῇ γλώττῃ, τῇ ἡμετέρᾳ λέγω, ἀλλὰ τῇ ἑβραΐδι ἦ-
» σαν συντεθειμέναι (αἱ θεῖαι βίβλοι). Λέγουσι τοίνυν οἱ τὴν
» γλῶσσαν ἐκείνην ἀκριβῶς ἠσκημένοι, τὸ τοῦ οὐρανοῦ ὄνομα
» πληθυντικῶς καλεῖσθαι παρὰ τοῖς Ἑβραίοις ». Καὶ παρακατιών· « Ταῦτα ἀκριβῶς κατέχετε, παρακαλῶ, ἵνα δύνησθε ἐπι-
» στομίζειν τοὺς ἐναντία τῇ Ἐκκλησίᾳ δόγματα ἐπιφέρειν βου-
» λομένους, καὶ εἰδῆτε μετ' ἀσφαλείας τῶν ἐν ταῖς θείαις Γρα-
» φαῖς κειμένων τὴν δύναμιν ». Ὅθεν ὁ ἅγιος Χρυσόστομος, πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν ὀρθοδόξων δογμάτων, ἀναγνωρίζει ἀναγκαῖον νὰ εἰσδύωμεν εἰς τὴν ἀκριβῆ δύναμιν τῶν λέξεων τοῦ ἑβραϊκοῦ κειμένου, καὶ εἰσηγεῖται τοῦτο οὐ μόνον εἰς τοὺς θεολόγους, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν λαὸν τῶν πιστευόντων, πρὸς ὃν ἀπατείνει τὸν λόγον.

7) Ὁ ἅγιος μάρτυς Λουκιανὸς ἀνεθεώρησε τὸ ἑλληνικὸν κείμενον πάσης τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ὡς περὶ τούτου γράφεται ἐν τοῖς βίοις τῶν Ἁγίων (1) τοῦ μηνὸς Ὀκτωβρίου ὑπὸ τὸν ἀριθ-

(1) Οἱ βίοι οὗτοι καλοῦνται παρὰ τοῖς Ῥώσσοις Μηναῖα Τζσέκη (=legenda) ἤγουν Μηναῖα πρὸς ἀνάγνωσιν. Εἶναι δὲ ταῦτα βιογραφίαι λε-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μὸν ΙΕ΄· « Τὴν Παλαιὰν καὶ Καινὴν Διαθήκην ἐν τῇ ἑλληνικῇ » γλώσσῃ, ὑπὸ τῆς τῶν αἱρετικῶν μοχθηρίας διαφθαρείσας, ἐκ » τῆς ἑβραϊκῆς γλώσσης διώρθωσεν » (1). Εἶναι δὲ ἄξιον λύπης, ὅτι τὸ κείμενον τοῦ ἁγίου Λουκιανοῦ δὲν διεφυλάχθη ἀκήρατον, ἀλλ' ἀνεμίχθη μετ' ἄλλων κειμένων διαφόρων μεταφράσεων. Τοιουτοτρόπως αὐτὸς κατέλιπεν ἡμῖν οὐ μόνον παράδειγμα, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀνάγκην νὰ ἀνακαινίζωμεν τὴν ἐργασίαν, τὴν ὑπ' αὐτοῦ γενομένην, καὶ μετ' αὐτὸν ἀπολεσθεῖσαν.

8) Ὁ ἅγιος Χρυσόστομος ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τῶν Ψαλμῶν, μὴ ἀρκούμενος εἰς τὸ κείμενον τῶν Ο΄, οὐχὶ σπανίως παράγει ἄλλας μεταφράσεις ἐκ τοῦ ἑβραϊκοῦ· διὰ τούτου δὲ ἀποδεικνύει, ὅτι εἶναι ἀναγκαῖον ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τῆς ἱερᾶς Γραφῆς νὰ μεταχειριζώμεθα καὶ τὸ ἑβραϊκὸν κείμενον. Ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τοῦ ἑβδόμου Ψαλμοῦ

πτομερείς τῶν Ἁγίων κατὰ τὴν τῶν μηνῶν τάξιν, καὶ συνελέγησαν σλαβιστὶ ἐκ πολλῶν πηγῶν, ἰδίως δὲ τοῦ Μεταφραστοῦ, ὑπὸ τοῦ παρὰ Ῥώσσοις ἁγίου Δημητρίου τοῦ Ῥοστοβίας. Λεπτομερέστερον περὶ τῶν μηναίων τούτων πραγματεύονται σλαβιστὶ βύω προοίμια εἰς τὸ τοῦ Σεπτεμβρίου μηναῖον. Σ. τοῦ Μ.

(1) Περὶ τῆς διορθώσεως τοῦ Λουκιανοῦ, πρεσβυτέρου ἐν Ἀντιοχείᾳ (+311), εἰς κοινὴν χρῆσιν ἐλθούσης ἐν Συρίᾳ καὶ μικρᾷ Ἀσίᾳ, ἀναφέρουσιν ὁ Ἱερώνυμος de vir. illustribus §. 77. « Lucianus vir doctissimus—tantum in scri- » pturarum studio laboravit, ut usque nunc quaedam exemplaria scriptu- » rarum *Lucianea* nuncupentur». Præf. in Paralip. «Alexandria et Aegyptus « in LXX suis Hesychium laudat autorem. Constantinopolis usque Antio- » chiam *Luciani* martyris exempla probat. Mediæ inter has provinciæ Pa- » læstinos codices legunt, . . . totusque orbis hac inter se trifaria varie- » tate compugnat ». — Epistol. ad Sunniam et Fretel. II. 627. « In quo il- » lud breviter moneo, ut sciatis aliam esse editionem, quam Origenes et » Cæsar. Eusebius omnesque Græciæ tractatores κοινὴν, i. e. communem » appellant atque vulgatam, et a plerisque nunc Λουκιάνειος dicitur; aliam » LXX interpretum, quæ in ἑξαπλοῖς codicibus reperitur ». — ὁ Σουΐδας ὑπὸ τὴν λέξιν Λουκιανὸς κατὰ Συμεὼν τὸν μεταφραστήν· « Οὗτος (ὁ Λουκιανὸς) » τὰς ἱερὰς βίβλους ἴδων πολὺ τὸ νόθον εἰςδεξαμένας, τοῦ τε χρόνου λυμηναμέ- » νου πολλὰ τῶν ἐν αὐταῖς, καὶ τῆς συνεχοῦς ἀφ' ἑτέρων εἰς ἕτερον μεταθέσεως, » καὶ μέντοι καὶ τινων ἀνθρώπων πονηροτάτων .... παραστρέψαι τὸν ἐν αὐ- » ταῖς νοῦν πειρασαμένων καὶ πολὺ τὸ κίβδηλον ἐν αὐταῖς σπειράντων, αὐτὸς » πάσας ἐκ τῆς ἑβραΐδος ἀνενεώσατο γλώττης, ἣν καὶ αὐτὴν ἠ- « κριβωκὼς ἐς τὰ μάλιστα ἦν, πόνον τῇ ἐπανορθώσει πλεῖστον εἰςενεγκάμενος ». — Νικήτας ἐν προοιμ. τοῦ εἰς τοὺς Ψαλμοὺς ὑπομνήματος· « Τὰς Ἰουδαίων βί- » βλους εἰς τὴν ἡμετέραν διάλεξιν (Λουκιανὸς) μετατίθησι ». Σημ. τοῦ Μεταφρ.

τῶν στίχων 10 καὶ 11, γράφει τὰ ἑπόμενα· « Ἐτάζων καρδίας » καὶ νεφροὺς ὁ Θεὸς δικαίως. Ἡ βοήθειά μου παρὰ τοῦ Θεοῦ » τοῦ σώζοντος τοὺς εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ. Ἄλλος, Ὁ ἑταστὴς καρ- » διῶν καὶ νεφρῶν ὁ Θεὸς δίκαιος, ὁ ὑπερασπιστής μου. Καὶ » ἕτερος, Ὁ Θεὸς δίκαιος. Οἱ Ἑβδομήκοντα δὲ οὕτως εἶπον· Ἐ- » τάζων καρδίας καὶ νεφροὺς ὁ Θεός· δικαία ἡ βοήθειά μου παρὰ » τοῦ Θεοῦ ». Ἐνταῦθα εἶναι ἀξιοσημείωτον μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐκεῖνο, ὅτι ἂν καὶ ὁ ἅγιος Χρυσόστομος ἐν τῷ Ψαλτῆρι αὐτοῦ ἀνέγνω τὸν στίχον οὕτως, ὡς γέγραπται ἐν ἀρχῇ τῆς περικοπῆς ταύτης, καὶ ὅπως ὁ στίχος οὗτος ἀναγινώσκεται καὶ νῦν ἐν τῇ σλαβικῇ Γραφῇ· ἀλλ' ἡ ἀνάγνωσις αὕτη δὲν ἀνήκει εἰς τοὺς Ο' ἑρμηνευτὰς, ἀλλὰ εἰς ἄλλον ἄγνωστον μεταφραστήν· διότι ὁ ἅγιος Χρυσόστομος ἐπήγαγεν ἐπὶ τέλους τὴν διάφορον ῥῆσιν τῶν Ο' ἑρμηνευτῶν, οἵα ἀναγινώσκεται καὶ ἐν ταῖς νῦν ἐκδόσεσι τοῦ κειμένου αὐτῶν. Ἐν τοιαύτῃ δὲ ποικιλίᾳ τῶν κειμένων τῶν μεταφράσεων ἰδίως εἶναι ἀναγκαῖον νὰ προστρέχωμεν εἰς τὸ πρωτότυπον.

9) Ἐν τῷ Ψαλμῷ ιά, 3. ἀνέγνω ὁ ἅγιος Χρυσόστομος, καὶ ἀναγινώσκεται νῦν· « *Χείλη δόλια ἐν καρδίᾳ, καὶ ἐν καρδίᾳ* » *ἐλάλησαν κακά* ». Ἡ ἀσάφεια τῆς συνθέσεως ταύτης τῶν λέξεων εἶναι φανερά. Ὁ ἅγιος Χρυσόστομος ἑρμηνεύει αὐτὰς δι' ἄλλης μεταφράσεως, συμφώνου πρὸς τὸ ἑβραϊκὸν κείμενον· « *Ἐν καρ-* » *δίᾳ καὶ ἐν καρδίᾳ*· ὅπερ ἕτερος ἑρμηνευτὴς, ἐν καρδίᾳ ἄλλῃ » καὶ ἄλλῃ εἶπε, διδάσκων ὅτι πολλὴ διπλόη αὐτῶν ἐν καρδίᾳ ». » Εἶναι δὲ φανερὸν, ὅτι οὕτως ὀφείλει νὰ πράττῃ καὶ ὁ νῦν ἑρμηνευτὴς τοῦ κειμένου, τοῦ ἀναγινωσκομένου ἐν τῷ Ψαλτῆρι.

10) Ἀνωτέρω, ὑπὸ τὸν ἀριθμὸν 8, παρετηρήθη, ὅτι ὁ ἅγιος Χρυσόστομος ἐν τῷ συνήθως εὐχρήστῳ ὄντι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ κειμένῳ τοῦ Ψαλτῆρος εὗρε στίχον μὴ τεθειμένον ὑπὸ τῶν Ο' ἑρμηνευτῶν. Ὁ δὲ μακάριος Ἱερώνυμος εὗρε περισσοτέρους. Ἐν τῷ προοιμίῳ εἰς τὴν προφητικὴν τοῦ Δανιὴλ βίβλον γράφει ταῦτα· « Danielem, juxta Septuaginta interpretes, Domini Ser- » vatoris Ecclesiæ non legunt, utentes Theodotionis ver- » sione. = Ἡ προφητεία τοῦ Δανιὴλ δὲν ἀναγινώσκεται ἐν ταῖς » Ἐκκλησίαις Κυρίου τοῦ Σωτῆρος κατὰ τὴν μετάφρασιν τῶν Ο'

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βόλος

« ἑρμηνευτῶν, ἀλλ' ἐν χρήσει εἶναι ἡ ἔκδοσις τοῦ Θεοδοτίωνος ». Ἡ μαρτυρία αὕτη τοῦ Ἱερωνύμου τόσῳ ὀλιγώτερον δύναται νὰ καταλειφθῇ χωρὶς προσοχῆς, καθ' ὅσον αὕτη παράγεται καὶ γίνεται δεκτὴ ἐν τῇ ἑλληνικῇ τῶν κανόνων βίβλῳ, τῇ ἐκδοθείσῃ ἐν Λειψίᾳ, τῷ ἔτει 1800, εὐλογίᾳ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου καὶ τῆς Συνόδου, ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ *Πηδαλίου*. Πρὸς τούτοις ὁ μάρτυς, ὅστις ἐπήνεγκεν αὐτὴν, δὲν εἶναι τοιοῦτος, ὥστε νὰ ἀποκριθῇ τις εἰς αὐτὸν μὲ μόνην καταφρόνησιν. Εἶναι ἀνὴρ πεπαιδευμένος, ἐν τῇ Δύσει ἀνεγνωρισμένος ἅγιος, ἀνὴρ εἰδὼς τὰ τῆς Ἀνατολῆς. Πρὸς τὴν μαρτυρίαν δὲ αὐτοῦ συνάδει καὶ ἐκεῖνο, ὅτι ἡ μετάφρασις τοῦ Δανιὴλ τῶν Ο' ἑρμηνευτῶν, οὐχὶ καθ' ὅλα οὖσα ὁμοία πρὸς τὴν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ εὐχρηστον, εἰλημμένη δὲ ἐκ τῶν τοῦ Ὠριγένους Τετραπλῶν, ἐξεδόθη ἐν Ῥώμῃ ἀπὸ ἀρχαίου χειρογράφου κατὰ τὸ 1772 ἔτος. Ἂν δὲ κατὰ τοῦτο ὁμολογήσωμεν, ὅτι ἐν τῷ, ὅπερ ἡ Ἐκκλησία μεταχειρίζεται, κειμένῳ τῶν Ο' ἑρμηνευτῶν ὑπάρχουσί τινα, ἂν καὶ οὐχὶ πολλὰ χωρία, μεταβεβλημένα ὑπὸ ἐξωτερικῆς χειρός· τότε πρὸς ἀπομάκρυνσιν τῆς ἀμφιβολίας, πρὸς ἐπίτευξιν δὲ σαφηνείας καὶ πιστότητος, ἀναφαίνεται ἀναγκαία ἡ φρόνιμος καὶ προφυλακτικὴ ἀντιβολὴ πρὸς τὸ ἑβραϊκὸν κείμενον.

11) Ἡ ἁγία ὀρθόδοξος οἰκουμενικὴ Ἐκκλησία, ἐπὶ οὐδεμιᾶς συνόδου, δι' οὐδενὸς τῶν ἁγίων Πατέρων ἐξέφρασε τοιοῦτον κανόνα, ὅπως ἐν τῇ ἐξηγήσει τῆς ἱερᾶς Γραφῆς ἐχώμεθα μόνον τοῦ κειμένου τῶν Ο' ἑρμηνευτῶν, τιθέντες κατὰ μέρος τὸ ἑβραϊκὸν κείμενον. Ἐν τῇ περιπτώσει δὲ ταύτῃ ἡ σιωπὴ αὐτῆς, ὡς ἐν ἄλλαις περιστάσεσιν οἱ κανόνες αὐτῆς, εἶναι μαρτυρία τῆς ἀναμαρτήτου αὐτῆς φρονήσεως καὶ βεβαιότητος, αἵτινες ἐξυψοῦσιν αὐτὴν ὑπεράνω τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας τῶν νέων χρόνων. Ἡ τελευταία αὕτη ἐπὶ τῆς τριδεντινῆς Συνόδου ὥρισε νὰ ἀναγνωρίζηται ὡς μόνον ἀξιόπιστον καὶ αὐθεντικὸν (authentica) τὸ λατινικὸν κείμενον τῆς Βουλγάτας. Ὅσῳ δὲ ἄδικος εἶναι ὁ ὁρισμὸς οὗτος ἐν συγκρίσει τῆς Βουλγάτας πρὸς τὸ κείμενον τῶν Ο' ἑρμηνευτῶν, ὅπερ πολλῷ ὑπερέχει αὐτῆς κατά τε τὴν ἀρχαιότητα, καὶ τὴν ἀξίαν, καὶ τὴν χρῆσιν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἀπ' αὐτῆς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βόλου

τῆς ἀρχῆς αὐτῆς, τοσούτῳ αὐτὸς ἐκδηλοῖ ἔλλειψιν τῆς ἀναμαρτήτου ὀξυδερκείας, τῆς ἰδιαζούσης εἰς τὸν ἀληθῶς ἐκκλησιαστικὸν ὁρισμόν. Ὁ πάπας Σίξτος ὁ Ε', μετὰ τοῦ ἀποδιδομένου εἰς τὴν κλῆσιν αὐτοῦ ἀναμαρτήτου, ἀνεκήρυξεν ὡς μόνην ἀξιόπιστον καὶ αὐθεντικὴν τὴν ἔκδοσιν τῆς Βουλγάτας τοῦ 1590 ἔτους· μετ' αὐτὸν δὲ Κλήμης ὁ Η', μετὰ τοῦ αὐτοῦ πλεονεκτήματος τῆς ἀναμαρτησίας, εὗρε τὴν ἔκδοσιν ταύτην ἀφορήτως πλημμελῆ, καὶ τὴν ἀντικατέστησε δι' ἄλλης διαφόρου ἀπὸ τῆς πρώτης ἐκδόσεως, ἣν ὡσαύτως ἀνεκήρυξεν ὡς τὴν μόνην ἀξιόπιστον καὶ αὐθεντικήν. Ἐκ τῶν δύω δὲ ἐκδόσεων τούτων, ἃς ἐξέδωκαν πρόσωπα *ἀναμάρτητα*, καίπερ ἀντιφάσκοντα πρὸς ἄλληλα, τίνα ὀφείλουσι νὰ ἀκολουθῶσιν οἱ θεολόγοι, ὁ κλῆρος καὶ ὁ λαός, καὶ πῶς ἔπειτα νὰ ἐκπληρώσωσι τὸν συνοδικὸν ὁρισμόν;

[Σημ. Ἡ διάταξις τῆς τετάρτης συνεδριάσεως τῆς ἐν Τριδέντῳ Συνόδου λέγει· « Pro authentica habeatur, et ut nemo illam » rejicere quovis prætextu audeat vel præsumat;=(ἡ Βουλ-» γάτα) ἂς θεωρῆται αὐθεντικὴ, καὶ μηδεὶς ἂς μὴ τολμήσῃ ὑπὸ » οἱονδήποτε πρόσχημα νὰ ἀποβάλλῃ αὐτήν ». Ἕνεκα δὲ τῆς αὐστηρότητος τοῦ κανόνος τούτου, ἐπειδὴ *οὐδεὶς* ὤφειλε, διὰ τοῦτο οὐδὲ ὁ πάπας ὤφειλε νὰ διορθώσῃ τὴν μετάφρασιν ταύτην ἑτέραν φορὰν, ἰδίως δὲ μετὰ τὴν ἔγκρισιν, ὑπὸ τὸ *πρόσχημα* τῆς πλημμελείας. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ πάπας ἔπραξε τοῦτο, διὰ τοῦτο οἱ δυτικοὶ θεολόγοι, ἵνα ὁπωσδήποτε συμβιβάσωσι τὸ πρᾶγμα πρὸς τὸν κανόνα, ἠναγάσθησαν νὰ παρερμηνεύσωσι τὴν λέξιν *οὐδεὶς*, βεβαιοῦντες, ὅτι μόνον εἰς ἰδιώτην δὲν εἶναι ἐπιτετραμμένον νὰ ἀφίσαται ἀπὸ τῆς μεταφράσεως ταύτης· « privato usu non relinquendam » (Dobmayer, Compend. Theol. Dogmat. Tom. I. Pars. IV. §. 240. Liebermann Institutiones Theolog. Tom. II. de vers. S. Scripturæ. Propos. 2.). Εὗρον δὲ ὡσαύτως ἀναγκαίαν τὴν καταφυγὴν εἰς τὰ πρωτότυπα κείμενα, εἰς μὲν τὸ ἑβραϊκὸν, ὡς πρὸς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, εἰς δὲ τὸ ἑλληνικὸν, ὡς πρὸς τὴν Καινὴν, καὶ ἐπειδὴ τὸ κείμενον τοῦ τριδεντινοῦ κανόνος δὲν ἦτο σύμφωνον πρὸς τὴν ἰδέαν ταύτην, πρὸς ὑποστήριξιν αὐτῆς ἠναγκάσθησαν νὰ ἀναζητήσωσιν ἐν τῷ αὐτῷ κανόνι κατά-

Δημοσία Κεντρική Βιβλιοθήκη Θεσσαλ

κρισιν τοῦ κειμένου τῆς Βουλγάτας (non omne mendum ab ea excludit = ὁ κανὼν δὲν ἀρνεῖται, ὅτι ἐν τῇ Βουλγάτᾳ ὑπάρχουσι σφάλματα), καὶ νὰ προσφύγωσιν εἰς τὰς στοματικὰς ἀποφάνσεις τῶν παρευρεθέντων ἐπὶ τῆς ἐν Τριδέντῳ Συνόδου, Σαλμερῶνος καὶ Ἀνδρέου Βέγα. Ἴδε τὰ δειχθέντα ἀνωτέρω βιβλία ἐν τοῖς μνημονευθεῖσι χωρίοις, ὡσαύτως δὲ τὸ σύγγραμμα Bibliothèque Sacrée, συγγραφὲν μὲν ὑπὸ τῶν Δομινικανῶν, μετατυπωθὲν δὲ ἐν Παρισίοις τῷ 1827 ἔτει, ὑπὸ συλλόγου πνευματικῶν προσώπων, οὗ ἐν τῷ τόμῳ XXVI, ἐν λέξει — Vulgate — λέγεται, ὅτι ἡ Λατινικὴ Ἐκκλησία ἀναγνωρίζει ὡς μόνην αὐθεντικὴν τὴν ἔκδοσιν τῆς Βουλγάτας ὑπὸ τοῦ Κλήμεντος τῷ 1592 ἔτει, ὅτι ἡ ἔκδοσις αὕτη εἶναι μὲν ὀρθοτέρα τῆς τοῦ Σίξτου κατὰ τὸ 1590, ἀλλ' ὅτι καὶ ἡ Κλημέντειος δὲν εἶναι ἐντελῶς ἄμοιρος σφαλμάτων· ὅτι ὁ Βελλαρμῖνος ἀναγνωρίζει ἐν αὐτῇ ἔτι πολλὰ ἁμαρτήματα. Οὕτως ἀποτελέσματα τοῦ ἀσκέπτως κεκριμένου καὶ αὐστηροῦ κανόνος ἐγένοντο συγχύσεις, ἀντιφάσεις καὶ παρερμηνεῖαι, καταστρέφουσαι τὸν ὁριαθέντα κανόνα.

Ἡ ἀνεπιτυχὴς αὕτη τῶν Δυτικῶν ἀπόπειρα δεικνύει, ὁποία σοφὴ πρόνοια περικλείεται ἐν τούτῳ, ὅτι ἡ ἀρχαία οἰκουμενικὴ Ἐκκλησία κατὰ τὴν διάρκειαν τοσούτων αἰώνων, μὴ συντάττουσα ὡς πρὸς τοῦτο αὐστηρὸν ἀποκλειστικὸν κανόνα, πρὸς διαφύλαξιν τοῦ ἀψαύστου τοῦ ἱεροῦ κειμένου, ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ αὐτοῦ περιωρίσθη εἰς τὸν ἑξῆς κανόνα· « Ἀλλὰ καὶ εἰ γραφικὸς ἀνακι- » νηθείη λόγος, μὴ ἄλλως τοῦτον ἑρμηνευέτωσαν, ἢ ὡς ἂν οἱ τῆς » Ἐκκλησίας φωστῆρες καὶ διδάσκαλοι διὰ τῶν οἰκείων συγ- » γραμμάτων παρέθεντο » (1). Οἱ διδάσκαλοι δὲ τῆς Ἐκκλησίας, ὡς ἀνωτέρω ἐδείχθη, ἐπωφελοῦντο, ὅπου ἦτο ἀναγκαῖον, ἐκ τοῦ ἑβραϊκοῦ κειμένου. Τοῦτο δὲ εἶναι τόσῳ ἀναγκαῖον, ὥστε τὴν ἀνάγκην ταύτην δὲν ἀποβάλλουσι καὶ οἱ Ῥωμαῖοι θεολόγοι, καὶ παρὰ τὸν ἀνωτέρω σημειωθέντα ὁρισμὸν περὶ τῆς Βουλγάτας. Παραδείγματος χάριν, ἡ ἑρμηνεία τοῦ Καλμέτου θεμελιοῦται συνήθως ἐπὶ τῆς ἀνακρίσεως τοῦ ἑβραϊκοῦ κειμένου. Ἐν τῇ γερ-

1) Τῆς ς΄ οἰκουμενικῆς Συνόδου κανὼν 19.

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Αθηνών

μανικῇ γλώσσῃ ὑπάρχει νέα μετάφρασις τῆς Γραφῆς ἐκ τῆς Βουλγάτας, ἀντιπαραβληθεῖσα πρὸς τὸ πρωτότυπον κείμενον, καὶ δι ἐπιτόμων σημειωμάτων διασαφηνισθεῖσα ὑπὸ τοῦ διδάκτορος Φ. Ἀλλιόλου. Ἡ τρίτη ἔκδοσις τῆς μεταφράσεως ταύτης, ἀναθεωρηθεῖσα καὶ διορθωθεῖσα (Landshut, 1838.) ἐγένετο « ἐγκρίσει τῆς παπικῆς ἕδρας, καὶ μετὰ ἐπευφημιστικὰς ἀποφάνσεις πολλῶν ἀρχιεπισκόπων καὶ ἐπισκόπων ». Ἐκ τούτων δὲ ὠνομάσθησαν 24, καὶ προσετέθη· *καὶ ἄλλοι.*]

12) Ἂς ληφθῇ δὲ ὑπὸ στοχασμὸν καὶ ἐκεῖνο, πῶς περὶ τοῦ ἐξεταζομένου νῦν πράγματος ἔκρινεν ἡ ἱεραρχία τῆς ῥωσσικῆς Ἐκκλησίας. Ἐν τῷ προλόγῳ τῆς ἁγιωτάτης Συνόδου εἰς τὴν ἔκδοσιν τῆς Γραφῆς εἴρηται περὶ τῆς μεταφράσεως τῶν Ο΄· « Ὅτε » δὲ ὕστερον μεταξὺ τῶν Ἰουδαίων, τῶν μεταχειριζομένων τὴν ἑλ» ληνικὴν γλῶσσαν συνεχῶς ἀντεγράφετο, καὶ ὑπὸ τῶν κακοφρό» νων Ἰουδαίων διεφθείρετο, μετὰ τῶν μεταφράσεων Ἀκύλα, Θεο» δοτίωνος καὶ Συμμάχου, περὶ τὰ διακόσια ἔτη ἀντιπαραβαλ» λομένη, συνανεμίχθη ». Ἰδοὺ ἰσχυρὰ αἰτία πρὸς χρῆσιν τοῦ ἑβραϊκοῦ κειμένου ὡς βοηθήματος, ὅπως ὁ ἑρμηνευτὴς τῆς ἱερᾶς Γραφῆς τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης στηρίζῃ τὸ ἔργον αὐτοῦ ἐπὶ κρηπίδος ἀκλονήτου καὶ μὴ ὑποκειμένης εἰς ἀντιλογίας.

13) Ἕνεκα δὲ ταύτης τῆς πραγματικῆς ἀνάγκης ἡ ἁγιωτάτη Σύνοδος, ἐν τῇ διορθώσει τῆς σλαβικῆς μεταφράσεως τῆς Γραφῆς παρέβαλεν αὐτὴν οὐ μόνον πρὸς τὸ ἑλληνικόν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ ἑβραϊκὸν κείμενον, ὡς περὶ τούτου δηλοῖ ἐν τῷ προλόγῳ αὐτῆς « Ὕστερον δὲ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Συνόδῳ ἀνεθεωρεῖτο, καὶ ἐν περι» πτώσεσιν οἱασδήποτε ἀμφιβολίας ἀντιπαρεβάλλετο πρὸς τὸ ἑλ» ληνικὸν κείμενον, τοὺς ἁγίους Πατέρας καὶ τὸ ἑβραϊκόν, μετὰ » δὲ ἀρκετὴν διάσκεψιν ὡρίζετο ».

14) Ἐνταῦθα δὲ δύναται νὰ ἐπέλθῃ ἡ ἔννοια ὅτι, ἐπειδὴ ἡ ἀντιβολὴ πρὸς τὸ ἑβραϊκὸν κείμενον ἤδη διεξήχθη ὑπὸ τῆς ἁγιωτάτης Συνόδου, διὰ τοῦτο ἡ ἱκανοποιηθεῖσα αὕτη ἀνάγκη δὲν πρέπει πλέον νὰ ἐπασχολῇ τοὺς καθ' ἡμᾶς θεολόγους. Ὅμως μετὰ προσεκτικὴν ἐξέτασιν τοῦ πράγματος οὐδὲν τοιοῦτο ἐξάγεται συμπέρασμα. Ἐκτὸς τούτου, ὅτι ἡ ἀντιβολὴ πασῶν τῶν λέ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ξεων πάντων τῶν ληφθέντων ὑπ' ὄψιν κειμένων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἀποτελεῖ ἐργασίαν ἀπερίληπτον, ἡ ἁγιωτάτη Σύνοδος κατὰ τὸ 1756 ἔτος δὲν εἶχεν ὑπ' ὄψιν ἐκδόσεις τινὰς τῆς Γραφῆς, αἵτινες μετὰ τὴν παραβολὴν πολυαρίθμων χειρογράφων ἐξεδόθησαν ὕστερον. Οὕτω παραδ. χάριν, ἐν τῇ ἐξετάσει τῆς μεταφράσεως τῆς προφητικῆς βίβλου τοῦ Δανιὴλ, (ἡ Σύνοδος) εἶχε τὸ κείμενον τὸ ἑλληνικὸν, ὅπερ κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ μακαρίου Ἱερωνύμου δὲν εἶναι τὸ ἀκριβὲς τῶν Ο΄ κείμενον. Ἀλλὰ δὲν εἶχεν ὑπ' ὄψιν τὴν ἔκδοσιν τοῦ κειμένου τῶν Ο΄ ἑρμηνευτῶν, ἥτις ἐγένετο ὕστερον, κατὰ τὸ 1772 ἔτος. Νὰ ἐπωφεληθῇ δὲ τοῦ κειμένου τούτου πρόκειται εἰς τὸν νῦν ἑρμηνευτήν. Ὡσαύτως δὲ πρέπει νὰ κρίνωμεν καὶ περὶ τῆς συγκρίσεως τοῦ ἑβραϊκοῦ κειμένου. Ἡ ἀνακάλυψις ἀρχαίων βοηθημάτων, ἅτινα διετέλουν πρότερον ἐν ἀδηλότητι, ἀπαιτεῖ ἐξακολούθησιν τῆς ἐργασίας διὰ τὴν χρῆσιν αὐτῶν πρὸς ὄφελος καὶ πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς ἱερᾶς ἀληθείας, πρὸς ἐξέλεγξιν τῶν διαστρόφων ἑρμηνειῶν, αἵτινες ἔχουσιν ἔστιν ὅτε ἀπατηλὴν ἐξωτερικότητα ἐξ αὐτοῦ τούτου, ὅτι παραπέμπουσιν εἰς τὸ πρωτότυπον ἑβραϊκὸν κείμενον, καὶ ἂς διὰ τοῦτο δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀνασκευάζωμεν διὰ μόνης σιωπῆς περὶ τοῦ ἑβραϊκοῦ κειμένου, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἐξελέγχωμεν διὰ θεμελιώδους αὐτοῦ ἐξετάσεως.

Γ΄. Ἀλλ' ὅπως ἐν τῇ χρήσει τοῦ ἑβραϊκοῦ κειμένου, ὡς βοηθήματος πρὸς ἑρμηνείαν τῆς ἱερᾶς Γραφῆς, μὴ δώσωμεν τόπον εἰς τὴν αὐθαιρεσίαν, στήσωμεν δὲ ὡς πρὸς τοῦτο ὅρια κατὰ τῆς ἐκκλίσεως ἀπὸ τῆς ἀκριβείας τῶν ὀρθοδόξων δογμάτων, καὶ διαφυλάξωμεν τὴν ἱερὰν ἀξίαν τοῦ κειμένου τῶν Ο΄ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ αὐτοῦ καθαρότητι· πρὸς τοῦτο ἐν τῇ διδασκαλίᾳ περὶ τῆς ἱερᾶς Γραφῆς, εἴτε ἐν τῇ ἱερᾷ ἑρμηνευτικῇ, πρέπει νὰ προτείνωνται προφυλακτικοὶ κανόνες, ἐξηγημένοι ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πράγματος, καὶ ἐκ παραδειγμάτων ἐκκλησιαστικῶν τε καὶ πατερικῶν.

Ἐν δὲ τῇ ἐπιτόμῳ ταύτῃ συνόψει τοῦ παρόντος ἀντικειμένου δὲν δυνάμεθα νὰ παραστήσωμεν ὁλόκληρον σύστημα τῶν τοιούτων κανόνων. Ἀλλ', ὅπως σαφέστερον φανῇ περὶ τίνος γίνεται λόγος, ἰδοὺ κανόνες τινές.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βόλου

1) Ἂν χωρίον τι τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ὑπὸ τῶν θεοπνεύστων συγγραφέων τῆς Καινῆς Διαθήκης παρήχθη κατὰ τὸ κείμενον τὸ ἑλληνικόν, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὀρθαλμοφανῶς πρέπει νὰ ἐχώμεθα τοῦ ἑλληνικοῦ κειμένου κατὰ προτίμησιν ἀπέναντι τοῦ ἑβραϊκοῦ· διότι οἱ θεόπνευστοι συγγραφεῖς δὲν ἠδύναντο νὰ ἁμαρτήσωσι ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν τοῦ ἀληθοῦς κειμένου. Κατὰ τὸν κανόνα τοῦτον τὸ κείμενον τοῦ Ψαλμοῦ ιέ, 10· « Οὐδὲ δώ- » σεις τὸν ὅσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν »· τὸ παραχθὲν ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν Ἀποστόλων ιά, 27. κατὰ τὴν μετάφρασιν τῶν Ο′, εἶναι τὸ γνήσιον καὶ ἀναμφίβολον κείμενον, καὶ παρὰ τὴν ἐναντίαν μορφὴν τῆς ἑβραϊκῆς λέξεως chasidecha.

2) Πρέπει νὰ ἐχώμεθα στερρῶς τοῦ κειμένου τῶν Ο′, ἐφ' ὅσον δὲν παρουσιασθῇ σοβαρὰ αἰτία νὰ μεταβῶμεν ὑπὸ τὴν χειραγωγίαν τοῦ ἑβραϊκοῦ κειμένου. Οὕτω τὸ ἀνωτέρω παραχθὲν κείμενον περὶ τῆς Σοφίας τοῦ Θεοῦ· « Κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν » αὐτοῦ » (1), παρέχει ἔλλογον αἰτίαν εἰς τὸ ἐρώτημα· ἀκριβὴς εἶναι ἆρά γε ἡ μετάφρασις τῶν Ο′ ἐν τῇ λέξει *ἔκτισε*, ἐν ᾧ ὁ λόγος γίνεται περὶ *ἀκτίστου*; Ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς αἰτίας οἱ διορθωταὶ τῆς μεταφράσεως τῆς σλαβικῆς Γραφῆς προσέδραμον εἰς τὸ ἑβραϊκὸν κείμενον, καὶ ἀντὶ τῆς λέξεως *ἔκτισε* ἔθηκαν τὴν διόρθωσιν ἐκ τοῦ ἑβραϊκοῦ *ἐκτήσατο*.

3) Ἂν τὸ κείμενον τὸ ἑβραϊκὸν παριστᾷ γνωρίσματα διαφθορᾶς, ὀρθαλμοφανῶς πρέπει νὰ ἐχώμεθα τοῦ κειμένου τῶν Ο′. Κατὰ τὸν κανόνα τοῦτον τὰ ἀνωτέρω παραχθέντα λόγια· « Πι- » στὸς Κύριος ἐν τοῖς λόγοις αὐτοῦ, καὶ ὅσιος ἐν πᾶσι τοῖς ἔρ- » γοις αὐτοῦ » (2), ἀποτελοῦσι γνήσιον ἱερὸν κείμενον, καίπερ μὴ ἐν τῷ ἑβραϊκῷ κείμενα.

4) Ἰδιαίτερον γνώρισμα τῆς ἀληθοῦς ἀναγνώσεως ἐν τῷ κειμένῳ τῶν Ο′ δύναται νὰ χρησιμεύσῃ τοῦτο, ὅτι τὸ ἀσύμφωνον πρὸς τὸ ἑλληνικὸν κείμενον τῶν Ο′ ἀνάγνωσμα τῆς ἑβραϊκῆς Γραφῆς παρέχει ψευδῆ ἔννοιαν. Παράδειγμα δὲ τούτου δύναται νὰ χρησιμεύσῃ τὸ κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ἑλληνικοῦ κειμένου πα-

(1) Παροιμ. ή, 22.
(2) Ψαλμ. ρμδ′, 14.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ραχθὲν κείμενον τῆς Β' Παραλειπομ. κϐ', 2· « Ὢν ἐτῶν εἴκοσι καὶ » δύω (1) Ὀχοζίας ἐβασίλευσεν ». Ἡ κατὰ τὸ ἑβραϊκὸν κείμενον ἀνάγνωσις· « τεσσαράκοντα δύω ἐτῶν », ἡ σημειωθεῖσα καὶ ἐν τῇ σλαβικῇ Γραφῇ ἐν τῷ περισελίδῳ, εἶναι ψευδής· διότι κατὰ τὴν χρονολογίαν ταύτην, ὁ Ὀχοζίας θὰ ἦτο κατὰ δύω ἔτη πρεσβύτερος τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ὅστις ἤρξατο νὰ βασιλεύῃ τριάκοντα δύω ἐτῶν, καὶ ἐβασίλευσεν ὀκτὼ ἔτη (2).

5) Ἂν χωρίον τι τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ὑπὸ τῶν θεοπνεύστων συγγραφέων τῆς Καινῆς Διαθήκης παράγεται κατὰ τὸ ἑβραϊκόν, οὐχὶ δὲ κατὰ τὸ ἑλληνικὸν κείμενον, εἶναι φανερὸν, ὅτι πρέπει νὰ ἀκολουθῶμεν τοὺς ἀναμαρτήτους τούτους μάρτυρας. Παράδειγμα τούτου δύνανται νὰ χρησιμεύσωσι τὰ ἀνωτέρω παραχθέντα λόγια· « Ἐξ Αἰγύπτου ἐκάλεσα τὸν υἱόν μου » (3).

6) Εἴ τις τῶν ἁγίων Πατέρων ἡρμήνευσε χωρίον τι τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης κατὰ τὸ ἑβραϊκὸν κείμενον, εἶναι δίκαιον καὶ ἀκίνδυνον νὰ ἀκολουθῶμεν τὴν χειραγωγίαν ταύτην. Παράδειγμα τούτου δύναται νὰ χρησιμεύσῃ τὸ ἀνωτέρω παραχθὲν κείμενον· « Καὶ πνεῦμα Θεοῦ ἐπεφέρετο ἐπάνω τοῦ ὕδατος » (4), τὸ ἑρμηνευθὲν ὑπὸ τοῦ ἁγίου Βασιλείου τοῦ μεγάλου κατὰ τὴν σημασίαν τοῦ ἑβραϊκοῦ κειμένου.

7) Ἂν χωρίου τινὸς τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἀναγινωσκομένου κατὰ τὸ κείμενον τῶν Ο', ἡ ἔννοια ἦναι ὡρισμένη ὑπὸ τῆς ὁμοφώνου ἑρμηνείας τῶν ἁγίων Πατέρων, ὡς προφητικὴ περὶ Χριστοῦ, τὸ δὲ καθ' ἡμᾶς ἑβραϊκὸν κείμενον τοῦ χωρίου τούτου

---

(1) Τὸ κατὰ τὴν ἀθηναϊκὴν (1843) μετατύπωσιν τῆς ἐξ ἀρχαίου ἀλεξανδρινῶν κώδικος γενομένης ἐν Μόσχᾳ ἐκδόσεως τῶν Ο' ἀνάγνωσμα ἐν Β' Παραλειπομ. κϐ', 2. « ὢν ἐτῶν εἴκοσι Ὀχοζίας ἐβασίλευσε » πρέπει νὰ διορθωθῇ εἰς τό· « ὢν » ἐτῶν εἴκοσι καὶ δύω Ὀχοζίας ἐβασίλευσε » κατὰ τὸ παράλληλον χωρίον τῶν » τῆς Δ' Βασιλειῶν ἡ, 26· « Υἱὸς εἴκοσι καὶ δύω ἐτῶν Ὀχοζίας ἐν τῷ βασιλεύειν » αὐτόν » ὅπερ ἔχει οὕτω καὶ παρὰ τοῖς Ο' καὶ ἐν τῷ ἑβραϊκῷ, ὅπου ἀναγι- » νώσκεται· « Ben esrim uschtajim schanà Achasjachu verrolcho (=εἴκοσι » καὶ δύω ἐτῶν ἦν Ὀχοζίας, ὅτε ἐβασίλευσεν) » ἄλλως ἡ ἀθηναϊκὴ μετατύπωσις ἀντιφάσκει καὶ πρὸς ἑαυτὴν καὶ πρὸς τὴν ἀλήθειαν. Σημ. τοῦ μεταφρ.

(2) Β' Παραλειπομ. κά, δ.

(3) Ματθ. β', 15.

(4) Γενεσ. ά, 2.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βόλου

παριστᾷ ἄλλην ἀνάγνωσιν, ἐναντίαν τῆς προφητικῆς σημασίας, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ ὁμόφωνος μαρτυρία τῶν ἁγίων Πατέρων δικαιοῖ ἡμᾶς νὰ μὴ πιστεύωμεν εἰς τὸ γνήσιον τῆς νῦν ἑβραϊκῆς ἀναγνώσεως. Παράδειγμα τούτου δύναται νὰ ἦναι τὸ χωρίον τοῦ Ψαλμοῦ ρθ', 3· « Ἐκ γαστρὸς πρὸ ἑωσφόρου ἐγέννησά σε ». Ἡ ὁμόφωνος τῶν ἀπ' ἀρχῆς Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας ἑρμηνεία τῆς ῥήσεως ταύτης ὑπὸ προφητικὴν ἔννοιαν περιλαμβάνεται ἐν τῇ χρήσει αὐτῆς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ὡς προκειμένου. Τὸ κείμενον τοῦτο εἶναι τὸ ἀληθὲς, τὸ μεταπεφρασμένον ὑπὸ τῶν Ο' ἑρμηνευτῶν συμφώνως πρὸς τὸ ἑβραϊκὸν κείμενον τὸ αὐτοῖς σύγχρονον, οὗτινος ἴχνη παρατηροῦνται ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ τῆς μεταφράσεως τοῦ Θεοδοτίωνος καὶ ἔν τισι χειρογράφοις. Καὶ διὰ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ παρασυρώμεθα ὑπὸ τῆς καθ' ἡμᾶς συνήθους ἀναγνώσεως, ἣν πρέπει νὰ ἀποδεχθῶμεν ὡς ἀλλοίωσιν τῆς γνησίας ἀρχαίας ἀναγνώσεως.

Δ') Αἱ ἀνωτέρω ἐκτεθεῖσαι προφυλακτικαὶ θέσεις καὶ κανόνες περὶ τῆς χρήσεως τῶν ἱερῶν κειμένων, ἐν τῇ φρονίμῳ καὶ μετὰ καλῆς προθέσεως γινομένῃ χρήσει αὐτῶν, πρέπει νὰ ἱκανοποιήσωσι τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ὀρθοδοξίας ἐν ἀξιολογωτάταις περιστάσεσιν.

1) Αὐτοὶ εἶναι ἐκεῖνοι οἱ ἴδιοι κανόνες, οὓς ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ἀπ' ἀρχῆς ἀδιαλείπτως ἠκολούθει, ὡς ἀνωτέρω ἀπεδείχθη διὰ τῶν παραδειγμάτων τῶν ἁγίων Πατέρων καὶ διὰ τῶν ἐνεργειῶν τῆς ἁγιωτάτης (ἐν Ῥωσσίᾳ) Συνόδου περὶ τὴν διόρθωσιν τῆς σλαβικῆς μεταφράσεως τῆς Γραφῆς.

2) Αὐτοὶ ἀνυψοῦσιν ἀμυντικὸν περίφραγμα κατὰ τῆς ἐπικινδύνου αὐθαιρεσίας τῶν ἑρμηνειῶν, καὶ κατὰ τοῦ μιάσματος τῆς λεγομένης καινοσπουδίας καὶ κατὰ τοῦ ὀρθολογισμοῦ.

3) Διαφυλάττουσιν ἀπὸ τῆς μονομερείας τῶν νεωτέρων χριστιανικῶν ὁμολογιῶν, αἵτινες, ἐχόμεναι ἀποκλειστικῶς τοῦ ἑβραϊκοῦ κειμένου, καὶ μὴ παραδεχόμεναι τὴν χειραγωγίαν τῶν ἁγίων Πατέρων ἐν τῇ τῶν Γραφῶν ἑρμηνείᾳ, παραδίδουσι τὸ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης κείμενον τῆς Γραφῆς εἰς τὴν ἀχαλίνωτον αὐθαιρεσίαν τῆς κριτικῆς, οὗ ἕνεκα τὰ διεφθαρμένα χωρία τοῦ ἑβραϊκοῦ κειμένου εὐκόλως λαμβάνονται ὡς γνήσια, ἕτερα δὲ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

παρερμηνεύονται, ἰδίως δὲ ἡ προφητικὴ ἔννοια ἐπισκοτίζεται, ἡ ἀξία τῶν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης βιβλίων καταβιβάζεται, εἰς δὲ τὴν καινοσπουδίαν ἢ τὸν ὀρθολογισμὸν ἀνοίγεται εὐρεῖα ὁδός.

4) Προφυλάττουσι καὶ ἀπὸ τῆς μονομερείας τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, ἥτις, ἀνακηρύξασα ὡς μόνον γνήσιον τὸ κείμενον τῆς Βουλγάτας, ἔθηκεν ἑαυτὴν ἐν ἀντιφάσει πρός τε τὴν ἀρχαίαν οἰκουμενικὴν Ἐκκλησίαν, καὶ πρὸς ἑαυτήν. Διότι τὸ κείμενον τῆς Βουλγάτας, τὸ ἐγκριθὲν ὑπὸ τοῦ ἑνὸς πάπα, ὑπὸ τοῦ ἑτέρου πάπα ἀπερρίφθη, δύω δὲ πάπαι ἐξέδωκαν δύω διάφορα κείμενα, ὧν ἕκαστον διετρανώθη ὡς τὸ μόνον γνήσιον. Ἀποτέλεσμα τῆς ἀντιφάσεως ταύτης ἐγένετο ἕτερον τὸ ἑξῆς, ὅτι οἱ σοφώτατοι θεολόγοι τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, μὴ στοιχοῦντες πρὸς τὸ ἀναγνωρισθὲν ὡς αὐθεντικὸν κείμενον τῆς Βουλγάτας, ὅπερ ἕνεκα τῆς ἰδιότητος ταύτης ὤφειλεν ἐντελῶς νὰ ἱκανοποιήσῃ πάντας, δὲν ἔπαυον ζητοῦντες ἕτερον αὐθεντικὸν κείμενον ἐν τῇ ἑβραϊκῇ Γραφῇ.

* * *

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΠΑΥΛΟΣ (α).

Πλὴν τῶν δεκατεσσάρων Ἐπιστολῶν (τῆς πρὸς Ῥωμαίους, τῶν πρὸς Κορινθίους δύο, τῆς πρὸς Γαλάτας, τῆς πρὸς Ἐφεσίους, τῆς πρὸς Φιλιππησίους, τῆς πρὸς Κολασσαεῖς, τῶν πρὸς Θεσσαλονικεῖς δύο, τῶν πρὸς Τιμόθεον δύο, τῆς πρὸς Τίτον, τῆς πρὸς Φιλήμονα καὶ τῆς πρὸς Ἑβραίους), γνησίων συγγραμμάτων τοῦ ἀποστόλου Παύλου, φέρουσι τούτου τὸ ὄνομα καί τινα ἀπόκρυφα καὶ νόθα ἤδη κριθέντα καὶ κατακριθέντα, τὰ ἑξῆς·

α') *Τὸ κατὰ Παῦλον Εὐαγγέλιον* (β)·

β') *Αἱ περίοδοι Παύλου καὶ Θέκλης* (γ)·

γ') *Αἱ Πράξεις τοῦ Παύλου* (δ)·

(α) Ὅρα τὸν προηγούμενον Ἀριθμ. 7. σελ. 326—336.

(β) Εὐγέν. Ἑκατονταετηρ. σελ. 232.

(γ) Εὐγεν. αὐτόθι, σελ. 235. 236.

(δ) Εὐγέν. αὐτόθ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δ') *Τὸ Ἀναβατικὸν τοῦ Παύλου* (α)·

ε) *Ἡ Ἀποκάλυψις τοῦ Παύλου* (β)·

ς') *Αἱ Ἐπιστολαὶ τοῦ Παύλου πρὸς τὸν Σενέκαν* (γ), υ..

τρεῖς τὸν ἀριθμόν, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν ἀπαντήσεων τοῦ Σενέκα πρὸς τὸν Παῦλον. Οἱ δὲ λόγοι, δι' οὓς οἱ κριτικοὶ ἀνομολογοῦσι τὴν νοθείαν αὐτῶν, εἰ καὶ ὁ Ἱερώνυμος καὶ Αὐγουστῖνος ἐνόμισαν αὐτὰς, ὡς φαίνεται, ἀληθεῖς, εἶναι οὗτοι· α) τὸ ὕφος τῶν Ἐπιστολῶν τούτων ἀναγινώσκεται διάφορον παρὰ τὸ τοῦ Παύλου καὶ Σενέκα· τὸ μὲν τοῦ Παύλου, ἀπεκκλίνον πολὺ τῆς ἀξιοπρεπείας· τὸ δὲ τοῦ Σενέκα, βάρβαρον περὶ τὴν γλῶσσαν τὴν λατινικήν. β') Λέγεται ἐν αὐταῖς ὅτι κατὰ τὸν ἐν Ῥώμῃ ἐπὶ Νέρωνος ἐμπρησμὸν ἐκάησαν μόνον 132 οἰκίαι, ἐν ᾧ εἶναι βέβαιον ὅτι μέγα μέρος τῆς πόλεως ἔγεινε τοῦ πυρὸς παραναλωμα· ἤτοι, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Τακίτου, ἐκ δεκατεσσάρων δήμων τῆς πόλεως τέσσαρες μόνον ἔμειναν ἀβλαβεῖς· τριῶν αἱ οἰκίαι κατηφανίσθησαν ἅπασαι, καὶ τῶν λοιπῶν ἑπτὰ ὀλίγαι τινὲς διέφυγον τὰς φλόγας (δ). γ') Ἡ χρονολογία αὐτῶν εἶναι ψευδὴς καὶ ἡμαρτημένη· διότι μία μὲν χρονολογεῖται ἐπὶ τῆς ὑπατείας Ἀπριανοῦ καὶ Καπίτωνος, οἵτινες ὑπάτευσαν πέντε ἔτη πρὸ τοῦ ἐμπρησμοῦ· ἑτέρα δὲ φέρει τὴν χρονολογίαν τῆς ὑπατείας Φρυγίου καὶ Βάσσου· ἐπὶ δὲ τῆς ὑπατείας Λεκανίου Βάσσου καὶ Λικιννίου Κράσσου συνέβη ὁ ἐμπρησμός· ἀλλ' ἡ Ἐπι-

---

(α) Εὐγέν. αὐτόθι, σελ. 237.

(β) Σωζόμεν. ἐκκλ. ἱστορ. βιβλ. ζ'. κεφ. 19. « Τὴν δὲ νῦν ὡς Ἀποκάλυψιν » Παύλου τοῦ ἀποστόλου φερομένην, ἣν οὐδεὶς ἀρχαίων εἶδε, πλεῖστοι μοναχῶν » ἐπαινοῦσιν· ἐπὶ ταύτης δὲ τῆς βασιλείας ἰσχυρίζονταί τινες ταύτην ηὑρῆσθαι » τὴν βίβλον· λέγουσι γὰρ ἐκ θείας ἐπιφανείας ἐν Ταρσῷ τῆς Κιλικίας κατὰ » τὴν οἰκίαν Παύλου μαρμαρίνην λάρνακα ὑπὸ γῆν εὑρεθῆναι, καὶ ἐν αὐτῇ τὴν » βίβλον εἶναι· ἐρομένῳ δέ μοι περὶ τούτου, ψεῦδος ἔφησεν εἶναι Κίλιξ πρεσβύ- » τερος τῆς ἐν Ταρσῷ ἐκκλησίας· γεγονέναι γὰρ πολλῶν ἐτῶν καὶ ἡ πολιὰ τὸν » ἄνδρα ἐδείκνυεν· ἔλεγε δὲ μηδὲν τοιοῦτον ἐπίστασθαι παρ' αὐτοῖς συμβάν· θαυ- » μάζειν τε, εἰ μὴ τάδε πρὸς αἱρετικῶν ἀναπέπλασται ». — Εὐγέν. αὐτόθι.

(γ) Λούκιον Ἀνναῖον ὀνομαζόμενον, φιλόσοφον καὶ τραγικὸν ποιητὴν, » γεννηθέντα ἐν Κορδούῃ τῆς Ἱσπανίας, καὶ παιδαγωγὸν χρηματίσαντα τοῦ Νέ- » ρωνος ». — Εὐγέν. αὐτόθι. σελ. 240.

(δ) Tacit. Annal. XV. 30. « Quippe in regiones quatordecim Roma di-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

στολὴ γράφεται ἀπὸ τοῦ μαρτίου μηνός, ἐν ᾧ κατὰ τὸν Τάκιτον ὁ ἐμπρησμὸς ἤρχισε περὶ τὸν αὔγουστον (α).

ζ') Ἐν τισι τῶν χειρογράφων σώζεται προσέτι ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἀποστόλου Παύλου *Ἐπιστολή* τις *πρὸς Λαοδικεῖς*, ἧς μνημονεύει καὶ ὁ Ἱερωνύμος, ἀλλὰ λέγων ῥητῶς ὅτι ὑπὸ πάντων ἐκσυρίττεται (β). Τὸ δ' αἴτιον, δι' ὃ παρεκινήθησάν τινες νὰ νομίσωσιν ὅτι ὁ Παῦλος ἔγραψε τοιαύτην Ἐπιστολήν, εἶναι, ὡς ἐσημείωσεν ὁ Θεοδώρητος (γ), ὅτι ὁ Ἀπόστολος κατὰ τὸ τέλος τῆς Πρὸς Κολασσαεῖς Ἐπιστολῆς συνιστᾷ εἰς τούτους τοὺς χριστιανοὺς ἵν' ἀναγνωσθῇ ἡ Ἐπιστολὴ αὕτη καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῶν Λαοδικέων, καὶ ἀναγνώσωσιν αὐτοὶ καὶ τὴν ἐκ Λαοδικείας γραφεῖσαν· « Ἀσπάσασθε τοὺς ἐν Λαοδικείᾳ ἀδελφοὺς, καὶ Νυμφᾶν, » καὶ τὴν κατ' οἶκον αὐτοῦ ἐκκλησίαν· καὶ, ὅταν ἀναγνωσθῇ » παρ' ὑμῖν ἡ ἐπιστολὴ, ποιήσατε ἵνα καὶ ἐν τῇ Λαοδικέων ἐκκλη- » σίᾳ ἀναγνωσθῇ, καὶ τὴν ἐκ Λαοδικείας ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀναγνῶτε » (δ). Ταῦτα ἔδωκαν, φαίνεται, ἀφορμὴν εἴς τινας νὰ ὑπολάβωσιν ὅτι ὁ Ἀπόστολος ἔγραψε πρὸς τοὺς Λαοδικεῖς τὸν αὐτὸν χρόνον, καθ' ὃν καὶ πρὸς τοὺς Κολασσαεῖς· καὶ ἐντεῦθεν ἐκινήθη ἴσως καὶ ὁ αἱρετικὸς Μαρκίων νὰ μεταβάλῃ τὴν ἐπιγραφὴν τῆς *Πρὸς Ἐφεσίους Ἐπιστολῆς* εἰς τὴν *Πρὸς Λαοδικεῖς* (ε). Ἀλλὰ κατὰ

» viditur; quarum quatuor integræ manebant; tres solo tenus dejectæ; » septem reliquis pauca tectorum vestigia superarent, lacera et semiusta ».

(α) Tacit. αὐτόθι, 41. « Fuere qui annotarent, XIV Kalend. Sextiles » principium incendii hujus ortum ».

(β) Hieronym. in catalog. scriptt. eccl. v. Paul. « Legunt quidam et » ad Laodicenses epistulam, sed ab omnibus exploditur ».

(γ) Εἰς τὴν Πρὸς Κολασσ. δ'.

(δ) Πρὸς Κολασσ. δ'. 15. 16.

(ε) Tertullian. advers. Marcion. l. V. c. 11. « Prætereo hic et de alia » epistola, quam nos ad Ephesios præscriptam habemus, hæretici vero ad » Laodicenos ». — καὶ c. 17. « Ecclesiæ quidem veritate istam ad Ephe- » sios habemus emissam, non ad Laodicenos; sed Marcion ei titulum ali- » quando interpolare gestiit, quasi et in isto diligentissimus explorator ». — Παρβλ. Ἐπιφάν. αἱρέσ. μϑ'. κεφ. 9. « (Μαρκίων) ἔχει ἐπιστολὰς παρ' αὐτῷ τοῦ » ἁγίου Ἀποστόλου δέκα, αἷς μόνοις κέχρηται. Αἱ δὲ ἐπιστολαί... εἰσι, πρώτη » μὲν πρὸς Γαλάτας... ἑβδόμη πρὸς Ἐφεσίους... Ἔχει δὲ καὶ τῆς πρὸς Λαο- » δικέας λεγομένης μέρη ».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὴν γνώμην τῶν ἀρχαίων ἑρμηνευτῶν (Χρυσοστόμου, Θεοδωρήτου, Οἰκουμενίου) ἡ, περὶ ἧς ὁ λόγος, Ἐπιστολὴ ἐγράφη οὐχὶ ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Παύλου πρὸς τοὺς Λαοδικεῖς, ἀλλ' ὑπὸ τούτων πρὸς τὸν Ἀπόστολον, ὅρτις ἔκρινεν ἀξίαν τὴν ἀνάγνωσιν αὐτῆς παρὰ τοῖς Κολασσαεῦσι πρὸς οἰκοδομὴν καὶ διδασκαλίαν αὐτῶν.

Τὸν αὐτὸν τρόπον ἀπατηθέντες ἄλλοι ἐκ τοῦ ῥητοῦ τούτου τῆς Πρὸς Κορινθ. Α' (ἑ. 9.)· « Ἔγραψα ὑμῖν ἐν τῇ ἐπιστολῇ μὴ » συναναμίγνυσθαι πόρνοις »· ἀπεδέχθησαν ὅτι ὁ Ἀπόστολος ἔγραψε καὶ τρίτην πρὸς τοὺς Κορινθίους Ἐπιστολήν· ἀλλ', ὡς ὀρθῶς ὑπομνηματίζει ὁ ἅγιος Ἰωάννης Χρυσόστομος, ἡ μνημονευομένη Ἐπιστολὴ εἶναι αὐτὴ ἐκείνη, ἣν ἔγραφε τότε, δηλονότι ἡ πρώτη.

Περὶ δὲ τῆς ῥητορείας τοῦ ἀποστόλου Παύλου δὲν θέλει φανῇ ἀνοίκειον, πρὸς ὀρθὴν αὐτῆς ἐκτίμησιν, νὰ ὑποσυνάψωμεν ἐνταῦθα τρεῖς κρίσεις ἐκ τῶν ἀρχαίων· δύο μὲν, ἐκ συγγραφέων καὶ Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας· μίαν δὲ, ἐξ ἀνδρὸς τῆς ἔξω σοφίας. Οὕτως, ὁ μὲν Ἱερώνυμος, ὁσάκις ἀνεγίνωσκε τὸν Ἀπόστολον, ἐνόμιζε, λέγει, ὅτι ἤκουεν οὐχὶ λέξεις, ἀλλὰ *βροντὰς καὶ καταπίπτοντας κεραυνούς* (α)· ὁ δὲ θεῖος Χρυσόστομος *ἀδαμάντινον τεῖχος* ὀνομάζει τὰς Ἐπιστολὰς αὐτοῦ, δι' ὧν αἰχμαλωτίζει πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ (β)· ὁ δὲ γραμματικὸς, ῥήτωρ καὶ φιλόσοφος Διονύσιος Λογγῖνος, ὁ κατὰ τὴν γ' ἑκατονταε-

---

(α) Hieronym. Epist. 48. ad Pammach. c. 23. « Paulum proferam, quem » quotiescunque lego, videor mihi non verba audire, sed tonitrua... Vi» dentur quidem verba simplicia, et quasi innocentis hominis ac rustica» ni, et qui nec facere, nec declinare noverit insidias, sed quocumque re» spexeris, fulmina sunt. Hæret in causa; capit omne, quod tetigerit; » tergum vertit, ut superet; fugam simulat, ut occidat ».

(β) Χρυσόστ. Περὶ ἱερωσύν. λόγ. δ'. κεφ. 6. « Ὥσπερ γὰρ τεῖχος ἐξ ἀδάμαντος » κατασκευασθὲν, οὕτω τὰς πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης ἐκκλησίας τὰ τούτου τει» χίζει γράμματα· καὶ καθάπερ τις ἀριστεὺς γενναιότατος, ἕστηκε καὶ νῦν μέ» σος, αἰχμαλωτίζων πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ, καὶ καθαιρῶν » λογισμούς, καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ· ταῦτα » δὲ πάντα ἐργάζεται δι' ὧν ἡμῖν κατέλιπεν ἐπιστολῶν, τῶν θαυμασίων ἐκείνων » καὶ τῆς θείας πεπληρωμένων σοφίας ».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τηρίδα ἀκμάσας, δὲν ὀκνεῖ νὰ παραβάλλῃ αὐτὸν πρὸς τοὺς δεινοτέρους ῥήτορας τῶν Ἑλλήνων (α).

Τὸν ἑπόμενον Λόγον δημοσιεύομεν ἐνταῦθα διὰ τοῦ Εὐαγγελικοῦ Κήρυκος διά τε τὸ εὐφραδὲς καὶ γλαφυρὸν τοῦ ἐκφωνήσαντος αὐτὸν ῥήτορος καὶ τὸ ἐν ἀρετῇ καὶ σοφίᾳ διαπρεπὲς τοῦ ἀνδρὸς, εἰς ὃν ἐξεφωνήθη.

ΛΟΓΟΣ ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΣ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΡΩΣΣΟΝ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΝ ΑΞΑΚΩΦ,

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ

ΕΝ ΤΩι ΤΗΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΖΑΚΥΝΘΟΥ ΝΑΩι

ΚΑΤΑ ΤΗΝ 9 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1860

ΥΠΟ ΤΟΥ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥΛΗ,

διευθυντοῦ τοῦ ἐν Ζακύνθῳ Λυκείου.

« Δίκαιος ὡς φοίνιξ ἀνθήσει, καὶ ὡσεὶ κέδρος ἡ ἐν τῷ » Λιβάνῳ πληθυνθήσεται ». (Ψαλμ. ϟά.)

Πανιερώτατε Μητροπολῖτα κύριε κύριε Νικόλαε,

Αἰδεσιμώτατοι ἱερεῖς καὶ ἅπαντες οἱ ἐν Χριστῷ ἀδελφοί.

Οὐδεὶς μέγας ἐν τῇ γῇ· τὸ μεγαλεῖον τοῦ ἀνθρώπου ὑψίσταται εἰς τὴν ἀθανασίαν, ἧς ἀπολαύει οὗτος ἐν οὐρανοῖς, ἐργαζόμενος ἐν τῇ γῇ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν δικαιοσύνην. Τὸ ὑψίκομον,

(α) Παρὰ Fabric. Bibliotheca græca lib. IX. pag. 445. « Κορωνὶς δ' ἔστω » λόγου παντὸς καὶ φρονήματος ἑλληνικοῦ Δημοσθένης, Λυσίας, Αἰσχίνης, Ὑπε» ρίδης, Ἰσαῖος, Δείναρχος, Δημοσθένης ὁ κρίθινος, Ἰσοκράτης, Ἀντιφῶν, πρὸς » τούτοις Παῦλος ὁ Ταρσεὺς, ὄντινα καὶ πρῶτόν φημι προϊστάμενον δόγματος » ἀναποδείκτου ».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὸ ἀειθαλὲς καὶ τὸ κάρπιμον τοῦ φοίνικος ἔχων ὁ δίκαιος, καὶ ἐκ τῆς φυτουργίας τῆς ἀρετῆς ὥριμον καὶ ἥδιστον καρπὸν φέρων, εὐώδης ὡς ἡ κέδρος τοῦ Λιβάνου, ἄσηπτος, πολύκλαδος καὶ κατάσκιος παρίσταται ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς πρὸς αὐτὸν καὶ τὸν πλησίον ἀγάπης, διὰ τοῦ φωτισμοῦ τῆς διανοίας, διὰ τῆς ἐγκρατείας καὶ τῆς ἐκπληρώσεως τῶν θείων ἐντολῶν. Πεφυτευμένος ὁ δίκαιος ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Κυρίου, ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Θεοῦ ζῶντος, θέλει ἐξανθήσει εἰς τὰς ἐπουρανίους μονάς. Δίκαιος ἦν τῷ ὄντι ὁ προκείμενος ἀδελφὸς ἡμῶν. — Ὑπὸ πλείονας ἐπόψεις δυνατὸν νὰ θεωρηθῇ ὁ βίος τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει ἀδελφοῦ.

Καθαρὸς, ἄδολος, σοφὸς καὶ πλήρης ἀρετῶν εὐαγγελικῶν εἶναι ὁ ἀποθανὼν ἐν Χριστῷ ἀδελφὸς ἡμῶν Ῥῶσσος Κωνσταντῖνος Ἀξάκωφ, τὴν ἔνδοξον Μόσχαν γενέτειραν, εὐσεβεῖς δὲ καὶ εὐπατρίδας γονεῖς σχών. Τὸ τεσσαρακοστὸν τρίτον ἔτος τῆς ἡλικίας ἄγων, ἀνεπαύθη ἐν Κυρίῳ κατὰ τὴν ἑβδόμην ἱσταμένου ἐν τῷ ἀκρωτηρίῳ τῆς ὡραίας Ζακύνθου. Ἀνεχώρησεν ὁ Κωνσταντῖνος ἐκ τοῦ ψύχους τῆς Ἄρκτου, καὶ ἦλθεν εἰς τὴν θερμότητα τῆς Ἑλλάδος, ὅπως ἀναπνεύσῃ, ὑπὸ τὸν λαμπρὸν τοῦτον καὶ μειδιῶντα οὐρανὸν, ἀέρα βαλσαμώδη, γλυκὺν καὶ ἀρωματικόν. Ἡ εὐγενὴς, εὐσεβὴς καὶ σοφὴ αὐτοῦ ψυχὴ, φλεγομένη ὑπὸ διαπύρου ἔρωτος πρὸς τὴν φιλτάτην ἡμῶν μητέρα τὴν Ἑλλάδα, ἐπόθει νὰ περιέλθῃ πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν ἑλληνικὴν, ἰδίως δὲ ἵνα ὀφθαλμοφανῶς ἴδῃ τὴν κλασικὴν γῆν τοῦ Σοφοκλέους, τοῦ Πινδάρου, τοῦ Φειδίου, τοῦ Πραξιτέλους, τοῦ Σωκράτους, τοῦ Πλάτωνος, τοῦ Μιλτιάδου, τοῦ Θεμιστοκλέους καὶ τοῦ Περικλέους. Ἐβούλετο νὰ ἐπισκεφθῇ τὰ ἔργα τῆς μεγαλονοίας τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, καὶ συνάμα νὰ θαυμάσῃ τῶν νεωτέρων τὰ ἀνδραγαθήματα καὶ τὸν ἡρωϊσμόν. Ὁ Καραϊσκάκης, ὁ Μάρκος Βότσαρης, ὁ Κολοκοτρώνης, ὁ τουρκοφάγος Νικήτας, ὁ Μιαούλης, ὁ Σαχτούρης καὶ ὁ Κανάρης ἦσαν σεβασταὶ παρ' αὐτῷ, καὶ διὰ τοῦτο ἐπεθύμει, ὡς ἔλαφος διψῶσα, νὰ σβέσῃ τοιαύτην δίψαν, ἤτοι νὰ θεωρήσῃ καὶ μελετήσῃ ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὴν μικρὰν γωνίαν τῆς ἐλευθέρας ἑλληνικῆς γῆς, ἔνθα ἐτελέσθησαν τὰ λαμπρὰ κατορθώματα ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων τῆς ἐθνε-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

γερσίας τῶν 1821. Ἀλλ' ἤθελεν ἀναπολήσει ὁ Κωνσταντῖνος κατὰ τὴν περιήγησιν αὐτοῦ ὅτι εἰς τοὺς Ναυαρίνους ἐχύθη αἷμα ῥωσσικὸν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας, τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τῶν ἀπαραγράπτων δικαιωμάτων τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς· ὡσαύτως δὲ αἷμα ἀγγλικὸν καὶ γαλλικὸν ἔβαψε σὺν τῷ ῥωσσικῷ τὴν ἑλληνικὴν θάλασσαν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ διάσημος οὗτος ἀνὴρ ἐγίνωσκε τὴν μεγαλοφυΐαν καὶ τὸν βίον τῶν Ἑλλήνων, ἀρχαίων καὶ νεωτέρων, κάλλιστα. Ἐκλεξάμενος δὲ τὴν εὔανδρον καὶ εὐανθῆ Ζάκυνθον ὡς ἀφετηρίαν, κατὰ διπλοῦν λόγον εὐηρεστεῖτο, καὶ διὰ τὸ εὐκρὲς καὶ ἥπιον τοῦ κλίματος, καὶ διὰ τὸν ἔνδοξον ποιητὴν τῆς νέας Ἑλλάδος τὸν Σολομόν, τοῦ ὁποίου ἔνθους, μετὰ συγκινήσεως καὶ μετὰ δακρύων ἀπεστήθιζε τὸν λαμπρὸν διθύραμβον τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας, τῆς ἐξηγμένης ἐκ τῶν ἱερῶν ὀστέων καὶ τῆς σκιᾶς τῶν ὁμογενῶν ἡμῶν, καὶ μάλιστα τοῦ ἱερομάρτυρος καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Γρηγορίου, τοῦ ἀπαγχονισθέντος ὑπὸ τῶν Ἀγαρηνῶν, τῶν λάτρεων τῆς ἡμισελήνου.

Ὑπὸ τὴν ἔποψιν θεολόγου ἐξεταζόμενος ὁ ἀείμνηστος Κωνσταντῖνος ἐφρόνει ὅτι ἡ ὀρθόδοξος ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ἡμῶν, ἡ σωστικὴ αὕτη κιβωτὸς τῆς ἀληθοῦς πίστεως καὶ τοῦ ἐθνικοῦ τῶν Ἑλλήνων χαρακτῆρος, μόνον ἀρχηγὸν καὶ ἀόρατον κεφαλὴν ἔχει τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν καὶ θεῖον θεμελιωτὴν αὐτῆς, οὐδένα δὲ ἀπόστολον ἤτοι οἰκουμενικὸν ἐπίσκοπον, τοπικὸν δὲ πολλῷ ἧττον. Τῷ ὄντι μόνος ὁ Θεάνθρωπος εἶναι ὁ καθηγητὴς καὶ ῥαββὶ καὶ διδάσκαλος· οἱ δὲ θεῖοι Ἀπόστολοι διατελοῦσι μαθηταὶ καὶ ὀπαδοὶ τοῦ οὐρανίου τούτου διδασκάλου· πρὸς ἀλλήλους δὲ ἴσοι καὶ ἀδελφοί, πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχοντες τὴν ἰσότητα καὶ τὴν ἀρετὴν τῆς ταπεινώσεως. Ὁ ἡμέτερος Κωνσταντῖνος, καλῶς γινώσκων τὴν πορείαν καὶ τὰς πράξεις τῶν συγκροτησάντων τὴν ἁγίαν ἐν Ἱεροσολύμοις Σύνοδον τῶν Ἀποστόλων, κέντρον ἑνότητος ἐχόντων τὸν Σωτῆρα, ἀπέῤῥιπτε δικαίως καὶ συμφώνως τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ καὶ ταῖς οἰκουμενικαῖς συνόδοις τῶν ποντιφικίων τὰς ἀξιώσεις. Ἐπρέσβευε δὲ ὅτι πᾶσα ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία, ἣν ἀντιπροσωπεύει ἡ οἰκουμενικὴ Σύνο-

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέμος

δος, εἶναι ὁ θεματοφύλαξ τῆς πίστεως καὶ τὸ ταμεῖον τῆς διδασκαλίας τοῦ Θεανθρώπου καὶ τῶν ἀποστολικῶν παραδόσεων· ὅθεν ἐλογίζετο οὐχὶ μοναρχικὸν καὶ ἀπόλυτον, ἀλλὰ συνταγματικὸν τὸ πολίτευμα τῆς Ἐκκλησίας, ἀποφασιζούσης τῇ ἐπιστασίᾳ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἐλευθέρως καὶ κατόπιν συζητήσεως, εἰς ἅπαν ζήτημα, τῆς πλειονοψηφίας· « Οὗ εἰσὶ δύο ἢ » τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐ» τῶν ». Οὕτω, καθὸ θεολόγος, ἐδόξαζεν ὁ ἀποθανὼν ἀδελφὸς ἡμῶν, ἀπονέμων τὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, εἰς τὸν πατριάρχην τῆς Κωνσταντινουπόλεως, βασιλίδος τῶν πόλεων, συσταθέντα κατὰ τοὺς κανόνας πολιτικῷ καὶ ἀνθρωπίνῳ δικαιώματι μετὰ τῶν λοιπῶν πατριαρχικῶν θρόνων, μενόντων τῶν θείῳ δικαιώματι θεσπισθέντων τριῶν ἱερατικῶν βαθμῶν, ὡς ἐπίσης καὶ εἰς τὴν Σύνοδον τῆς Ῥωσσίας. Ὀρθόδοξον τῆς Ῥωσσίας τέκνον, τοιαύτας ἰδέας καὶ ὑγιεῖς ἀρχὰς ἀσπαζόμενον, ὁμολογεῖ τὴν ἀρχαιότητα, τὴν ταὐτότητα τῶν δογμάτων, τὸν σύνδεσμον τῆς εἰρήνης, τὴν ἁγιότητα, καθολικότητα καὶ ἀποστολικότητα, τὴν ἑνότητα τῆς πίστεως μεταξὺ ἑλληνικῆς καὶ ῥωσσικῆς Ἐκκλησίας. Ἔμπλεως, ἀδελφοί, πνευματικῆς ἀγαλλιάσεως, ἀνατρέχω εἰς τὸ ἱστορικὸν γεγονός.

Ἀλλ' ὡς ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα, ἡ φιλοσοφικωτάτη, ἡ ἁρμονικωτάτη, ἡ ἀσιατικὴ συνάμα καὶ εὐρωπαϊκή, ἡ γλῶσσα τῆς θεότητος, ἡ μητρικὴ γλῶσσα τῶν πεπολιτευμένων ὁμοφύλων καὶ προπατόρων ἡμῶν, διέδωκε τὸν ἐξευγενισμὸν ἐν Ἀσίᾳ· οὕτως αὕτη ὑπῆρξε τὸ ὄργανον τῆς ἐξαπλώσεως τῶν οὐρανίων καὶ αἰωνίων ἀληθειῶν τοῦ Θεοῦ τοῦ Εὐαγγελίου, τοῦ ἐξελληνίσαντος κατὰ τὴν φωνήν, τῇ ἐπιφοιτήσει τοῦ παναγίου Πνεύματος, τοὺς ἁλιεῖς τῆς Γαλιλαίας καὶ προχειρίσαντος ἀμέσως τὸν σκηνοποιόν· τοῦ ἐνθαῤῥύναντος τὸ μαρτύριον τῶν ἡρώων τῆς πίστεως· τοῦ χορηγήσαντος σοφοὺς πατέρας τῇ γλυκυτάτῃ καὶ φιλοστοργοτάτῃ μητρὶ ἡμῶν, τῇ ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα διὰ τοῦ μεγάλου κατακτητοῦ τοῦ κόσμου, τοῦ μεγαλεπηβόλου Ἕλληνος καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ, ἐζωοποίησε τὴν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βόλου

ἀκίνητον ὕλην τῆς Ἀσίας, ἠλέκτρισε τὰ ἀποκεκοιμισμένα πνεύματα, καὶ διωχέτευσε τοὺς χρησμοὺς τῆς Διαθήκης πρὸς Ἕλληνας καὶ ἰουδαΐζοντας Ἑλληνιστὰς τῆς Αἰγύπτου καὶ Παλαιστίνης.

Τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, κατέχον τὸν θησαυρὸν τῆς κλασικῆς ἀρχαιότητος, διατηρεῖ ἀκραιφνῆ καὶ ἀλώβητον τὴν ἁγιωτάτην ἡμῶν πίστιν· ἔνθεν δὲ τὸ κλίμα, ὁ λαμπρὸς καὶ θερμὸς οὐρανός, ἡ ἠχήεσσα θάλασσα, τὰ σκιόεντα ὄρη, τὰ ἀμφιλαφῆ δένδρα, τὰ ποικιλόχροα καὶ εὐώδη φυτὰ τῆς Ἑλλάδος, παρίστανται ὡς ἡ γλῶσσα τοῦ ποιητοῦ τῆς φύσεως, ὡς τὸ δῶρον τοῦ ὑπερτάτου ὄντος, ὡς ἡ ἰδιαιτέρα πρόνοια τοῦ Κυρίου Σαβαώθ. Ὅθεν ἡ ἑλληνικὴ γῆ, ἐξ ἧς προέκυψεν ὁ τιναγμὸς καὶ ἡ κίνησις εἰς τὴν ἀδρανῆ ὕλην τοῦ παλαιοῦ κόσμου καὶ ἡ ζωὴ εἰς τὸ νεκρὸν ἐκεῖνο σῶμα, ἐτέθη, κρίμασιν οἷς οἶδε Κύριος, μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως, ἵνα πρώτη τὸν ἐσταυρωμένον τοῦ Γολγοθᾶ, τὸν Θεὸν τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ τῆς οἰκουμένης γνωστοποιήσῃ, φωτίζουσα καὶ ἄλλα πάμπολλα ἔθνη, ἔτι δὲ καὶ τοὺς ἐν Χριστῷ ἀδελφοὺς ἡμῶν Ῥώσσους, τηροῦντας ἀκίβδηλον τὸν χριστιανισμόν, φυλάττοντας ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ πάντα τὰ δόγματα καὶ πάσας τὰς παραδόσεις τῆς ἑλληνικῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Τούτου ἕνεκα ὁ ἅγιος καὶ ἰσαπόστολος Βλαδίμιρος, ἀπόγονος τῆς ῥωσσίδος ἀνάσσης Ὄλγας καὶ ἐφάμιλλος τοῦ ἰσαποστόλου μεγάλου Κωνσταντίνου, ἐξεσφενδόνησε τότε τοὺς τῆς Δύσεως ἀπεσταλμένους.

Ἐπὶ μικρὸν ἡ φαντασία μου, ἱπταμένη εἰς τὴν ἑπτάλοφον, ἵσταται ἐν τῷ ναῷ τῆς ἁγίας Σοφίας, καὶ ἐκεῖ βλέπω, ἐκεῖ ἀκούω τοὺς ἐκλεκτοὺς ἄνδρας ἐκ τῶν ἐπισημοτέρων μεγιστάνων τῆς Ῥωσσίας, λέγοντας τῷ Κζάρῳ τὰ ἑξῆς· οὐδεμίαν ἄλλην θρησκείαν κρίνομεν παραδεκτέαν ἐν τῇ πατρίδι ἡμῶν, βασιλεῦ, παρὰ τὴν ὀρθόδοξον ἑλληνικήν, τὴν μόνην ἀποστολικήν, ἁγίαν καὶ καθαρὰν καὶ ἀληθινήν. Παρεστῶτες ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ τῆς ἁγίας Σοφίας, οὐδόλως ἐγινώσκομεν ποῦ εὑρισκόμεθα, καὶ ἂν ὑπήρχομεν ἐπὶ τῆς γῆς ἢ ἐν οὐρανῷ· διότι οὐδὲν ἐπὶ γῆς παρόμοιον. Ἐκεῖ συμπαρευρίσκεται ἀληθῶς ὁ Θεὸς μετὰ τῶν ἀνθρώπων· ἡμεῖς δὲ, καὶ ἀπόντες, τηροῦμεν ἀείποτε ζωηρὰν καὶ ἀκμαίαν

τὴν μνήμην ἐκείνης τῆς ὡραιότητος καὶ πάντων, ὅσα εἴδομεν ἐν τῷ μεγαλοπρεπεστάτῳ ἐκείνῳ ναῷ τῆς βασιλευούσης τοῦ Κωνσταντίνου· ὅστις γεύσηται ἅπαξ τοῦ γλυκέος, οὐδέποτε ἀρέσκεται εἰς τὸ πικρόν· καὶ ἡμεῖς ἄρα γευσάμενοι ἤδη τῆς ὑπερφυοῦς ἐκείνης γλυκύτητος τῆς πίστεως τῶν ὀρθοδόξων Ἑλλήνων, καὶ πάντα ἐκ τοῦ πλησίον ἐρευνήσαντες, ἀδύνατον νὰ διαμένωμεν ἐπὶ πλέον εἰς τὸν ἐθνισμόν, ὃν ἀποστραφεῖσα καὶ ἡ σοφὴ προμήτωρ σου Ὄλγα, ἠσπάσατο τὴν ὀρθόδοξον πίστιν. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Βλαδίμιρος, κατενύγη ὑπὸ τῆς παῤῥησίας τῶν λαλούντων καὶ τῆς ἀληθείας τῶν λεγομένων, καὶ παραχρῆμα ἠρώτησε· ποῦ νὰ βαπτισθῶμεν; Ἐβαπτίσθη δὲ ὑπὸ Ἑλλήνων ἱεραρχῶν ἐν Χερσῶνι τῆς Ταυρικῆς Χερσοννήσου. Ἐξερχόμενος τῆς κολυμβήθρας, ἀνέβλεψεν οὐ μόνον πνευματικῶς, ἀλλὰ καὶ σωματικῶς· διότι κατὰ θείαν οἰκονομίαν ἔπασχεν ὑπὸ δεινῆς ὀφθαλμίας, καὶ ἀναβλέψας ἀνέκραξεν· εἶδον τὸν ἀληθινὸν Θεόν. Συνεζεύχθη δὲ ἑλληνίδι βασιλόπαιδι, καὶ ἐθέσπισε τὴν ὀρθόδοξον ἐπικρατοῦσαν πίστιν ἐν τῇ κραταιᾷ Ῥωσσίᾳ. Ὁ ὀρθόδοξος λοιπὸν Κωνσταντῖνος, ὁ ἀφ' ἡμῶν εἰς οὐρανοὺς μεταστάς, τοιαύτην ὀρθόδοξον πίστιν, τὴν ἡμετέραν ἀνατολικήν, κατὰ τὴν θεωρίαν ἐνεστερνίσθη, τοιαύτην καὶ κατὰ τὴν πρᾶξιν. Αὐτὸς τῷ ὄντι τραφεὶς τῷ γάλακτι τῆς εὐσεβείας ὑπὸ τῶν εὐσεβῶν αὐτοῦ γονέων, ἐγίνωσκε τοὺς πνευματικοὺς ἐχθροὺς τοῦ χριστιανοῦ· ἤξευρε κάλλιστα τίς ὁ σαρκικὸς ἄνθρωπος, τίς ἡ πεσοῦσα τοῦ ἀνθρώπου φύσις, τίς ἡ σφαῖρα τῆς αἰσθητικότητος, καὶ οὐδέποτε ἐνησμενίζετο εἰς ἐπιθυμίας ἐναντίας τῷ θείῳ θελήματι. Τὸν Θεὸν θεωρῶν πηγὴν τοῦ ἀληθοῦς, τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ καλοῦ, ἠτένιζεν εἰς αὐτὸν ἀσκαρδαμυκτί, ἐπαναλαμβάνων τὸ τοῦ Προφητάνακτος· « Προωρώμην » τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου διὰ παντός, ὅτι ἐκ δεξιῶν μου ἐστίν, » ἵνα μὴ σαλευθῶ ». Ἐνσαρκώσας εἶχεν εἰς τὰ ἔγκατα αὐτοῦ τὴν ἔννοιαν καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ ἀπειροτελείου, μεθ' οὗ συνεκοινώνει ἀδιαλείπτως ἐν τῷ βωμῷ τῆς ἑαυτοῦ εὐσεβοῦς καὶ πεφωτισμένης συνειδήσεως, καλῶς διαγινώσκων ἔκφρασιν καὶ γλῶσσαν τῆς δημιουργίας ἐν τῇ φύσει, ἐμβατεύων εἰς τὸ μυστηριῶδες γεγονὸς τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Θεοῦ Λόγου ἐν τῇ οἰκονο-

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μία, καὶ θαυμάζων τὴν φιλανθρωπίαν καὶ εὐδοκίαν τοῦ Πατρὸς καὶ τὴν κοινωνίαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐν τῇ χάριτι, ἤτοι τὸν σύνδεσμον ἀνθρωπότητος καὶ θεότητος, τὰς σχέσεις ἀμφοτέρων, ἐθήρευε τὸ ἄκρον ἀγαθὸν καὶ τὸ ἄωτον τοῦ ὡραίου ἐν τῷ Θεῷ· τὰς τούτων δ' ἐκδηλώσεις εὕρισκεν ἐν μόνῳ τῷ Θεῷ, περὶ ὃν ἡ μελέτη αὐτοῦ ἐστρέφετο κυρίως· ἐπανεπαύετο ἄρα εἰς τὸ ἰδανικὸν τῆς ἀληθείας, τῆς ἀγαθότητος καὶ καλλονῆς, καὶ καθὰ ἔδει ἐλογίζετο τὰ ἐπίκηρα καὶ γεηρά. Εὑρὼν ὁ Κωνσταντῖνος τὸν ζυγὸν χρηστὸν καὶ τὸ φορτίον ἐλαφρὸν, ἑκὼν καὶ ἄσμενος ἠχμαλωτίσθη ἐντελῶς εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τούτων ἕνεκα ὁ ἀείμνηστος οὗτος ἀδελφὸς ἡμῶν πνεύματι περιεπάτει κατὰ τὸν Ἀπόστολον, καὶ ἐπιθυμίαν σαρκὸς οὐκ ἐτέλει· τῶν θελγήτρων δὲ καὶ τῆς γοητείας τῶν κοσμικῶν πραγμάτων κατεφρόνει. Ἀλλ' ὁ κόσμος, πικρὰ ἀλήθεια αὕτη, διώκει πάντας τοὺς θέλοντας εὐσεβῶς ζῆν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Ἐπάλαιε πάντοτε, πάντοτε ὁ Κωνσταντῖνος κατὰ τοῦ ὠρυομένου λέοντος, τοῦ διαβόλου, ἵνα μεταχειρισθῶ τὴν φράσιν τοῦ μακαρίου ἀποστόλου Πέτρου, ἐκ τοῦ ἀγῶνος ἀναφαινόμενος τροπαιοῦχος καὶ νικητής. Βιοτὴ θεάρεστος, θρησκεία ἀκραιφνὴς, ἠθικὴ ἄμεμπτος ἦσαν τὰ διακρίνοντα τὸν τετελευτηκότα. Ἐν ἑνὶ λόγῳ, περιεζώσατο τὴν ὀσφὺν ἐν ἀληθείᾳ, ἐνεδύσατο τὸν θώρακα τῆς δικαιοσύνης, τὴν περικεφαλαίαν τῆς πίστεως, τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ. Πολλάκις τοῦ ἐνιαυτοῦ μετελάμβανε τῶν ἀχράντων μυστηρίων, νηστεύων, ἀγρυπνῶν, ἐκκλησιαζόμενος, καὶ μόνος μόνῳ Θεῷ προσευχόμενος. Τοιοῦτος ἦν καθὸ χριστιανὸς ὀρθόδοξος. Ἴδωμεν τίς ἦν πρὸς τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ· πῶς ἐξεπλήρου τὰ ἑαυτοῦ καθήκοντα. Υἱὸς εὐπειθέστατος καὶ προσφιλέστατος τῷ εὐσεβεῖ πατρὶ καὶ τῇ ἐναρέτῳ μητρὶ, ἀδελφὸς ἐράσμιος καὶ ποθητὸς τοῖς φιλοστόργοις καὶ ἀξιοτίμοις ἀδελφοῖς καὶ ταῖς πεπαιδευμέναις καὶ σεμνοτάταις ἀδελφαῖς, εἰς τὴν ἑστίαν τῆς οἰκογενείας ἐδαπάνα τὴν ἰδιαιτέραν αὐτοῦ περιουσίαν. Ὁ πατὴρ, διαπρέψας καθὸ συγγραφεὺς, περιώνυμος κατά τε τὸ λεκτικὸν καὶ τὸ πραγματικὸν, ὥστε καὶ εἰς πάσας τὰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας τὸ περὶ ἀνατροφῆς τῶν νέων πόνημα αὐτοῦ μετεφράσθη, καὶ ἐν τοῖς γυμνασίοις καὶ τοῖς Αυ-

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κείοις τῆς Ῥωσσίας ὡς πρότυπον γλαφυρότητος καὶ καθαρευούσης γλώσσης διδάσκεται, ἐπέπρωτο ν' ἀσθενήσῃ μακρὰν ἀσθένειαν. Ἀλλ' ὁ υἱὸς Κωνσταντῖνος μᾶλλον τῶν ἄλλων οὐδέποτε ἀπεχωρίσθη τοῦ πατρός· ἐκλείετο ἐκὼν εἰς τὸν θάλαμον τῆς ἀσθενείας, ἀφωσιωμένος ὅλως εἰς τὸν ἀγαπητὸν πατέρα, καὶ συνεμερίζετο μετ' αὐτοῦ τὰς ἐκ τῆς ἀσθενείας κακουχίας· Ἀπέθανεν ὁ πατήρ· καὶ ὁ υἱὸς ἐλυπήθη εἰς τὰ ἐνδόμυχα τῆς καρδίας αὐτοῦ· φυλάττων τὴν μνήμην τοῦ πατρός, ἔσωζεν εἰς μνημόσυνον καὶ εὐτελοῦς ἀξίας πράγματα ἐκείνου. Ἀγάπη πρὸς πατέρα ἀπαραδειγμάτιστος, πόθος δὲ ἀφ' ἑτέρου ἀπεριόριστον εἰς τὴν ἐνάρετον αὐτοῦ μητέρα, εἰς τὰς κοσμίους ἀδελφὰς καὶ τοὺς ἐπιζῶντας ἀδελφούς, φίλτρον καὶ ἀφοσίωσις μετ' αὐταπαρνήσεως εἰς τὴν οἰκογένειαν, χαρακτηρίζουσι τὸν ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει Κωνσταντῖνον.

Τοιαύτη χριστιανικὴ βιοτὴ ὀφείλεται ἐξ ἅπαντος εἰς τὴν μετ' εὐσεβείας οἰκιακὴν ἀνατροφὴν καὶ εἰς τὰ φῶτα. Τότε ὁ ἄνθρωπος γινώσκει τὸν προορισμὸν αὐτοῦ, ὅταν ἀναπτύξῃ κατὰ Χριστὸν τὴν διάνοιαν αὐτοῦ, ταύτην τῆς σχετικῆς ἀληθείας τὴν εὑρέτιδα· ὅταν μορφώσῃ συμφώνως πρὸς τὸ θεῖον θέλημα τὴν θέλησιν αὐτοῦ, τὴν παραγωγὸν τοσούτων κοινωνικῶν καὶ ἠθικῶν φαινομένων· ὅταν ζυμώσῃ τὴν φαντασίαν αὐτοῦ συνῳδὰ τῷ ἰδανικῷ τοῦ θείου Πλάστου· τότε δὴ διὰ τοῦ λόγου καὶ τῆς οὐχὶ κεκαυτηριασμένης συνειδήσεως ἡ ψυχὴ μεταβαίνει ἐλευθέρα ἐκ τῆς γῆς εἰς τὰ ὕψη τοῦ οὐρανοῦ, εἰς τὸν παράδεισον, τὴν ἄνω Ἱερουσαλὴμ καὶ τὴν ἁγίαν Σιών· τότε, λέγω, ἐπανακάμπτων ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν οὐράνιον πατρίδα, τὴν μόνιμον καὶ ἀκράδαντον, παρίσταται ἀπέναντι τοῦ ἀπείρου καὶ τοῦ ἀπολύτου νοὸς, τῆς πηγῆς τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ ἄκρου ἀγαθοῦ καὶ τοῦ πραγματικοῦ καὶ ἰδανικοῦ καλοῦ, ὅπως θαῤῥαλέος ἀποδῷ λόγον τῶν πράξεων καὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ· τότε ἐν ἑνὶ λόγῳ « Πᾶσα ἡ γῆ » βοάτω μετ' εὐφροσύνης, καὶ τὰ ξύλα τοῦ Λιβάνου εὐφρανθήσεται ἐπὶ σοί ». Εἰς τρόπον, ὥστε αἱ πεποιθήσεις, αἱ ἠθικαὶ βελτιώσεις, αἱ γόνιμοι ἐπ' ἀγαθῷ ἐκφάνσεις τοῦ πνεύματος τῶν τε ἀνθρώπων καὶ ἐθνῶν, ἀπαρτίζουσι τὸν ἀτομικὸν καὶ τὸν ἱστορικὸν βίον τῆς ἀνθρωπότητος. Οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ καὶ τοῖς ἔ-

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

θνεσιν, ὅταν μὴ συναισθάνωνται τὴν ἐπιβεβλημένην ὑπὸ τοῦ Ὑψίστου ἐντολὴν εἰς καταρτισμὸν πνευματικῆς καὶ ὀρθῆς λατρείας καὶ τὴν κατὰ Χριστὸν παγίωσιν πολιτειῶν καὶ θεσμοθεσιῶν, ἐπιστήμης καὶ κοινωνίας, φιλοσοφίας καὶ καλλιτεχνίας, καὶ εἰς ἐμψύχωσιν βιομηχανίας, γεωργίας καὶ ἐμπορίας, τῶν τριῶν μεγάλων ἀρτηριῶν ἑκάστου κράτους. Ἄλλως, ὁ ἄνθρωπος αὐτόχρημα ἄχθος ἀρούρης ἀποβαίνει· γίνεται δὲ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει « ὡς » νεκρὸς ἐβδελυγμένος μετὰ πολλῶν τεθνηκότων, κεκεντημένων » μαχαίρᾳ, καταβαινόντων εἰς ᾅδου » ἢ « ὡς ὁ ἑωσφόρος ὁ » παροξύνων τὴν γῆν, ὁ σείων βασιλεῖς, ὁ θεὶς τὴν οἰκουμένην » ὅλην ἔρημον, καὶ τὰς πόλεις αὐτῆς καθελών, ὅστις τοὺς ἐν » ἐπαγωγῇ οὐκ ἔλυσεν εἰς τὰς οἰκίας αὐτῶν ». Ἔξεστιν εἰπεῖν ταῦτα, τηρουμένης τῆς λεκτικῆς καὶ ἀλληγορικῆς ἐξηγήσεως τοῦ χρησμοῦ.

Ὑπὸ τὴν ἔποψιν δὲ τοῦ συγγραφέως θεωρούμενος ὁ ἀποβιώσας ἀδελφὸς ἡμῶν Κωνσταντῖνος, ἀναφαίνεται ἄριστος ἱστοριογράφος. Μαρτυρεῖ τὴν ἀλήθειαν ταύτην τὸ ἱστορικὸν καὶ κριτικὸν πόνημα αὐτοῦ, ἔνθα μετ' ἐμβριθείας μεγάλης διεξέρχεται τὰς προηγουμένας περιόδους τῆς ρωσσικῆς ἱστορίας, ἀφικνούμενος ἄχρι τοῦ περικλεοῦς ποιητοῦ Λομονοσόφ, κατὰ τὴν δεκάτην ὀγδόην ἑκατονταετηρίδα ἀκμάσαντος. Σοφὰς δὲ διατριβὰς αὐτοῦ ἀνέγνων καγὼ εἰς γαλλικὰ περιοδικὰ περὶ θεολογικῶν ὑποκειμένων· οὐχ ἧττον δὲ σπουδαῖον παρίσταται τὸ ἱστορικὸν αὐτοῦ δρᾶμα, προσαγορευόμενον « ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς Μόσχας κατὰ τὸ **1612** », καὶ τὸ κωμικὸν, τοὐπίκλην « ὁ πρίγκηψ Λουποβίτσιγγ », ἐν ᾧ προτίθεται ὁ ποιητὴς νὰ σκώψῃ τοὺς προτιμῶντας Ῥώσσους τῶν ἰδίων ἐθνικῶν ἠθῶν τὰ τῶν ἀλλοφύλων. Πολλὰ δὲ ἄλλα ποιήματα ἐξέδωκεν ὁ μακαρίτης. Τὰ μάλιστα δ' ἐπαινεῖται ἡ φιλοσοφικὴ αὐτοῦ γραμματικὴ περὶ τῆς ρωσσικῆς γλώσσης, μετὰ παραλληλισμοῦ πρὸς τὴν σανσκριτικὴν καὶ τὰς ἰλλυρικὰς καὶ σλαβικὰς διαλέκτους. — Καθὰ ὁ Πίλλ, Πάλμερστων, Ῥοῦσσελ, Γυζῶτος, Θιέρσης καὶ Καβοὺρ ἐκτιμίζονται ἐν Ἀγγλίᾳ, Ἰταλίᾳ καὶ Γαλλίᾳ, οὕτω καὶ ὁ Κωνσταντῖνος ἐν Ῥωσσίᾳ. Δημοσιογράφος καὶ πολιτικὸς ἄνθρωπος, φιλελεύθερος εἰς ἄκρον, εἶναι οὐχὶ

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὑπαδὸς, ἀλλ' ἀρχηγέτης τῆς σχολῆς τοῦ πανσλαβισμοῦ, ἢ μᾶλλον τοῦ ἀρχαίου, τοῦ δημοκρατικοῦ, τοῦ βασιλικοῦ καὶ τοῦ ὁμοφύλου ῥωσσισμοῦ. Τὴν ἱερὰν ἀρχὴν τῶν ἐθνικοτήτων καὶ τὰς ἐλευθέρας καὶ δηματικὰς θεσμοθεσίας ἁρμοζούσας εὗρισκε τῷ ῥωσσικῷ λαῷ. Τὸ ἰδανικὸν τοῦ πολιτεύματος καὶ τὸ τέλειον τῆς νομοθεσίας ἐπιδιώκων, τὸν νόμον αἰτιατὸν παραπτώσεως λογιζόμενος, δὲν ἐξήταζε τὸ τί εἶναι, ἀλλὰ τὸ πῶς πρέπει νὰ ἦναι οἱ νόμοι. Ὑπέρμαχος ἦν προστάτης τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν δούλων, ἦν ὁ εὐκλεῶς βασιλεύων καὶ προοδευτικώτατος αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος εἰς πέρας ἤνεγκεν, ἀξιούμενος τῶν εὐλογιῶν τῶν λαῶν καὶ τῆς ἁγίας ἡμῶν μητρὸς, τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Ἐν τῇ πολυγραμμάτῳ Γερμανίᾳ πλείστας ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ καὶ τῷ διεθνεῖ δικαίῳ καὶ ταῖς πολιτικαῖς ἐπιστήμαις ἁρυσθεὶς γνώσεις καὶ ἐπὶ τῆς κριτικῆς ἱστορίας εἰδικότητα ἔχων, εἰσήγαγε νέον ὁ Κωνσταντῖνος σύστημα εἰς Ῥωσσίαν, ῥυθμίσας αὐτὸ πρὸς τὸ ὀρθαδόξως ἅμα καὶ κριτικῶς περὶ τοιούτων σπουδαίων ὑποκειμένων φιλοσοφεῖν. Καθ' ὅσον δὲ ἀφορᾷ τὰς δοξασίας αὐτοῦ ἰδίως εἰς τὸ θετικὸν δίκαιον, ἐπεδίωκε τὴν οὐσίαν, ὀλιγώρει τῆς μορφῆς εἴτε τοῦ εἴδους· τὸν νόμον οὐχὶ κατὰ ἀρχὰς τῆς ῥωμαϊκῆς καὶ μεσαιωνικῆς νομοθεσίας παρεδέχετο, ἀλλὰ περὶ πλείστου ποιούμενος τὸν αἰώνιον καὶ ἀναλλοίωτον νόμον, τὴν συνείδησιν, τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἀπόλυτον δικαιοσύνην, ἤθελε τὴν ἰσότητα εἰς τὰ πολιτικὰ καὶ ἀστυκὰ δικαιώματα· ἐνησμενίζετο εἰς τὸ τῶν ὁρκωτῶν σύστημα καὶ τὴν ἀκριβῆ οἰκονομίαν, εἰς τὴν παγίωσιν τοῦ φυσικοῦ καὶ θετικοῦ δικαίου, τὴν ἀναζωπύρησιν τῆς ἀδελφότητος, ἐλευθερίας καὶ ἰσότητος, τῶν τριῶν ἀδελφῶν, τῶν ἀναφυεισῶν ἐκ τοῦ δένδρου τοῦ σταυροῦ, καὶ ποτιζομένων εἰς τὸ διηνεκὲς ὑπὸ τοῦ τιμίου αἵματος τοῦ Θεανθρώπου. Ταύτης τῆς δικονομίας βεβαίως οἱονεὶ εἰσηγητὴς ὑπῆρξεν ἡ μεγάλη αὐτοκράτειρα Αἰκατερίνα ἡ δευτέρα. Καθῆκον δὲ τῶν πολιτικῶν πρώτιστον ἔταττε τὴν διάδοσιν τῆς παιδείας καὶ τὸν φωτισμὸν περὶ πάντας τοῦ κλάδους τοῦ ἐπιστητοῦ. Εἶναι ἀναντίῤῥητον, καθ' ὅσον γινώσκομεν ἐκ τῆς ῥωσσικῆς ἱστορίας τοῦ Καραμζίνου, ὅτι τὸ βασιλικὸν, λαϊκὸν καὶ θρησκευτικὸν στοιχεῖον ἀγέκαθεν

Δημοσια Κεντρικη Βιβλιοθηκη Βεροιας

ιδιάζει τῇ γνησίᾳ Ῥωσσίᾳ τοῦ Κωνσταντίνου Ξελκώφ. Ἡ δὲ προσκόλλησις αὐτοῦ ἐπὶ τῶν ἀρχαίων ῥωσσικῶν ἐθίμων, ἡ μὴ ἐπιξενιξία τοῖς ἔθνεσιν, ἡ καθαρότης καὶ αὐστηρότης τῶν πατρίων παραδόσεων, ἡ συνείδησις τοῦ ὅλου ῥωσσικοῦ στοιχείου, ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ἠθικῆς εἰς τὴν πολιτικήν, τὸ μὴ περαιτέρω τῆς κυβερνητικῆς τελειότητος, ἦσαν ἡ πολιτικὴ σημαία τούτου τοῦ τέκνου τῆς Ῥωσσίας, οὗπερ ὁ νεκρὸς καὶ τὰ ὀστᾶ ἐπιστραφήσονται τῷ βωμῷ τῆς πατρίδος, ὑπὲρ τῆς πολιτικῆς, ἠθικῆς καὶ νοητικῆς προόδου τῆς ὁποίας κατέβαλεν ἀτρύτους μόχθους καὶ μεγάλους ἀγῶνας. Τοιοῦτοι ἄνδρες ἀφίνουσιν ἀπλήρωτον κενόν· βεβαίως οὐ μόνον ἡ οἰκογένεια ἐστερήθη τοιούτου υἱοῦ, πεφωτισμένου, σοφοῦ, εὐσεβοῦς καὶ ἐνάρετου, ἀλλὰ πᾶσα ἡ Ῥωσσία διασήμου πολίτου. Ὁ ἀποθανὼν Κωνσταντῖνος ἦτο ὑποκείμενον σεβασμοῦ παρὰ τοῖς πεπαιδευμένοις καὶ πατριώταις· ἦν συνεργάτης τοῦ ἐνδόξου καὶ φίλου Κομιακώφ, ὃν εἶχε διὰ στόματος καὶ κατὰ τὰς τελευταίας στιγμὰς τῆς ζωῆς αὐτοῦ. Οὐδόλως ὁ ἡμέτερος Κωνσταντῖνος καθαπτόμενος τῶν καθεστώτων, εὐνοούμενος δὲ τοὐναντίον ὑπὸ τῶν κζάρων, πατρὸς καὶ υἱοῦ, τοῦ νῦν εὐκλεῶς ἡγεμονεύοντος Ἀλεξάνδρου, ἐσπούδαζε διὰ τοῦ καλάμου, τῆς αὐταπαρνήσεως καὶ τῶν συγγραφῶν νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἠθοποίησιν τοῦ ἔθνους αὐτοῦ, ἤτοι εἰς τὴν πολιτικήν, νοητικὴν καὶ θρησκευτικὴν πρόοδον καὶ ἀνόρθωσιν τοῦ ῥοσχοβιτικοῦ γένους. Ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἰδίας πατρίδος ἐκμεταλλεύσας ὁ σοφὸς οὗτος ἀνὴρ τὰ σπέρματα τοῦ πολιτισμοῦ, προσφυοῦς εἰς τοὺς ἰδιογενεῖς θεσμοὺς τῶν Σλαβορώσσων, ἠδιαφόρει, ἑπόμενος τῇ ἑαυτοῦ ἰδέᾳ, εἰς τὸν δυτικὸν τῆς Εὐρώπης πολιτισμόν· ἐμβλέπων δὲ εἰς ἀνατολικὸν χριστιανικὸν ἐξευγενισμόν, οὐ μόνον ἤθελε νὰ κινήσῃ τὴν ὕλην τοῦ μεγάλου κολοσσοῦ τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ὥθησιν ἐνεργὸν νὰ ἀφήσῃ ταύτην εἰς τὸ διηνεκὲς, συμφώνως πρὸς ἀρχὴν ὑπερτάτην, ἀνεξάρτητον καὶ εἰδικήν. Ζωὴ, ἐνέργεια καὶ ἀνάπτυξις ὁλοκλήρου τοῦ ῥωσσικοῦ βίου ἦσαν τὸ μέλημα τῶν ἑαυτοῦ φιλολογικῶν καὶ πολιτικῶν ἀγώνων. Ἀλλὰ καὶ τί δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν περὶ αὐτοῦ καθὸ φιλοχρίστου; Τὸ ὑπὲρ τοῦ ἑλληνισμοῦ καὶ τοῦ ὀρθοδόξου χριστιανισμοῦ

αἴσθημα ζωηρᾶς ἀγάπης ἐθέρμαινε τὴν ἀγνὴν καὶ ποιητικὴν αὐτοῦ καρδίαν.

Ἐπεδίωκεν οὐχ ἧττον τὴν διάδοσιν τοῦ χριστιανισμοῦ ἐν γένει, καὶ ἐνόμιζεν ὅτι, εἰρήσθω ἐν παρόδῳ καὶ τοῦτο, αἱ τρεῖς κολοσσιαῖαι δυνάμεις τῆς Εὐρώπης, ἡ Ἀγγλία, ἡ Ῥωσσία καὶ ἡ Γαλλία ἔλαβον παρὰ Θεοῦ σοβαρὰν ἀποστολὴν τὸν διὰ τοῦ Εὐαγγελίου ἐξευγενισμὸν τῆς Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς καὶ τὴν ἄοκνον προστασίαν τοῦ καταδιωκομένου χριστιανισμοῦ ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ἔνθα ὑπάρχει ἡ κοιτὶς αὐτοῦ. Ὀρθόδοξος ἄρα χριστιανός, ἐνάρετος πολίτης, πιστὸς ὑπήκοος, ἔξοχος συγγραφεύς, μέλος διαφόρων ἀκαδημιῶν, διδάκτωρ, πρύτανις καὶ δέκανος τοῦ πανεπιστημίου τῆς Μόσχας, ἱππότης πολλῶν ταγμάτων, φίλος τῶν μεγάλων πολιτικῶν καὶ γεγραμματισμένων, οἰκειότατος τῶν μεγάλων θεολόγων τῆς Ῥωσσίας, τοῦ ἱεράρχου Νικάνορος, τοῦ ἱεράρχου Φιλαρέτου, τοῦ ἱεράρχου Μακαρίου καὶ τοῦ ἱεράρχου Ἰνοκεντίου, τέκνον τῆς μιᾶς, ἁγίας, καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἀληθὴς Ῥῶσσος, πατριώτης εἰς ὑπερβολὴν καὶ φιλέλλην,—οἱ ἀναφαίρετοι οὗτοι τίτλοι συγκεφαλαιούμενοι, καθωραΐζουσι τὸν ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει Κωνσταντῖνον, ἀφήσαντα ἀπερίγραπτον λύπην τῇ σεβαστῇ μητρὶ, ταῖς ἐναρέτοις ἀδελφαῖς καὶ τοῖς ἐπιζῶσιν ἀδελφοῖς, ἀνδράσιν ἐπὶ ὑψηλοῖς ὑπουργήμασι, παιδείᾳ καὶ νοημοσύνῃ εὐδοκιμοῦσι· διότι εἷς τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ, ὁ Μιχαὴλ, ἦν θαλαμηπόλος τοῦ αὐτοκράτορος· ἄλλος δὲ εἶναι κυβερνήτης μεγάλης ἐπαρχίας, καὶ ὁ γνωστὸς ἡμῖν Ἰωάννης, ὀπαδὸς τοῦ ἀειμνήστου Κωνσταντίνου, δημοσιογράφος ἄριστος καὶ λυρικὸς ποιητὴς, διατελεῖ σύμβουλος τῆς ἐπικρατείας. Ἡ Ἐκκλησία σήμερον διὰ τῆς θείας λειτουργίας καὶ τῶν πανιέρων εὐχῶν τοῦ πανιερωτάτου μητροπολίτου, τῶν ἱκεσιῶν τοῦ εὐαγοῦς κλήρου καὶ ἁπάντων τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν συνοδεύουσα τὴν εὐσεβῆ καὶ ἁγίαν τοῦ Κωσταντίνου ψυχὴν εἰς τὸν οὐρανὸν, εὐλογεῖ τὸν νεκρὸν καὶ προπέμπει τοῦτον ἵνα ταφῇ ἐν τῇ Ῥωσσίᾳ. Ἐγὼ δὲ ἀξιωθεὶς νὰ συλλαλήσω μετὰ τοιούτου σοφοῦ ἀνδρὸς, καὶ νὰ ἐξομολογήσω τοῦτον καὶ μεταδώσω αὐτῷ τὸ ἄχραντον σῶμα καὶ τὸ τίμιον αἷμα τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

εἰς ἐφόδιον ζωῆς αἰωνίου, δὲν δύναμαι νὰ λησμονήσω τὴν ὁποίαν οὗτος ἐνεποίησέ μοι ἐντύπωσιν διὰ τὴν πολυμάθειαν, τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ, οὐδὲ θέλω ποτὲ σιγήσει ὅτι τοιαύτη ἁγία καὶ σοφὴ ψυχὴ τοῦ ὀρθοδόξου Ῥώσσου, ἀναπαυομένη ἐν εἰρήνῃ εἰς τοὺς κόλπους Ἀβραὰμ, κατὰ τὴν τελευταίαν ἀγωνίαν ἐμνημόνευεν ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ καὶ κατὰ πάντα λόγον μικροῦ, παραγγέλλουσα τῇ μητρὶ, ταῖς ἀδελφαῖς καὶ τῷ ἀδελφῷ ἵνα προσκληθεὶς εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῆς νεκρωσίμου ἀκολουθίας καὶ τῶν δεήσεων, συμπροσεύχωμαι κατ' οἶκον, μετὰ τῆς εὐσεβεστάτης οἰκογενείας, ἐνώπιον τοῦ νεκροῦ. Ἀποδιδόντες, ἀδελφοί, τὸν χρεωστούμενον φόρον τῆς κατὰ Χριστὸν ἀγάπης ἡμῶν εἰς τὸν ἀποδημήσαντα Κωνσταντῖνον, ἐκφωνήσωμεν τρίς· αἰωνία σου ἡ μνήμη ἀείμνηστε καὶ ἀξιομακάριστε ἀδελφὲ, αἰωνία σου ἡ μνήμη, αἰωνία σου ἡ μνήμη!

ΑΓΓΕΛΙΑ.

Φίλοι ὁμογενεῖς.

Αὐτοκρατορικῷ διατάγματι τοῦ μεγαθύμου καὶ φιλολάου ἡμῶν Μονάρχου ἐπιτραπέντες τὴν ἔκδοσιν ἐφημερίδος *τῆς Δημοσίας ἐκπαιδεύσεως, Ἐκκλησιαστικῆς, Φιλολογικῆς, καὶ τῶν Διαφόρων Εἰδήσεων*, ὀφείλομεν ἵνα διὰ βραχέων διαγράψωμεν πρὸς τὸ καθ' ἡμᾶς δημόσιον τὴν πορείαν, ἣν θέλομεν ἀπαρεγκλίτως βαδίσει, ἀναδεχόμενοι, θεία συνάρσει, τὸ ἄλλως σοβαρὸν καὶ δυσχερὲς δημοσιογραφικὸν καθῆκον, ὑπὸ αἴσιον οἰωνόν: τὴν ἔνδοξον βασιλείαν τοῦ εὐκλεῶς ἤδη διέποντος τὰ σκῆπτρα τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας.

Θέλει δὲ περιστρέφεσθαι ἡ ἐφημερὶς ἡμῶν κυρίως εἰς τὰ ἑξῆς ὀκτὼ κεφάλαια·

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Α'. ΔΙΑΦΟΡΟΥΣ ΕΙΔΗΣΕΙΣ.
Β'. ΤΑ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ.
Γ'. ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ.
Δ'. ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ.
Ε'. ΙΔΙΑΙΤΕΡΑΣ ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑΣ.
ς'. ΠΟΙΚΙΛΑ.
Ζ'. ΔΙΑΤΡΙΒΑΣ, καὶ
Η'. ΕΙΔΟΠΟΙΗΣΕΙΣ.

Α'. Αἱ *Διάφοροι Εἰδήσεις* θέλουσι διαιρεῖσθαι

1) εἰς *ἐσωτερικὰς* καὶ

2) εἰς *ἐξωτερικάς*: ἤτοι πλήρη καὶ ἀκριβῆ περίληψιν τῶν ἐντός τε καὶ ἐκτὸς τοῦ ὀθωμανικοῦ Κράτους συμβαινόντων κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν μετὰ τῶν τελευταίων τηλεγραφημάτων θελει δημοσιεύει ἡ ἐφημερὶς ἡμῶν, ἀποφεύγουσα μὲν τὰς μὴ ἐνδιαφερούσας παντάπασι τὴν κοινωνίαν ἡμῶν ἐκτεταμένας πολιτικὰς διατριβὰς καὶ συζητήσεις, καὶ πᾶν ὅ,τι ἀντίκειται εἰς τὸν σκοπὸν τῆς συστάσεως αὐτῆς, συμφώνως πρὸς τὰ καθεστῶτα, ἀποκρούουσα δὲ ἐλλόγως καὶ ἀναιροῦσα εὐσχήμως, κατὰ τὴν περὶ τούτου ῥητὴν ἔννοιαν τοῦ ὑψηλοῦ Βασιλικοῦ Διατάγματος, τὰς παραμορφουμένας ἔστιν ὅτε ὑπὸ τῶν ξένων ἐφημερίδων πράξεις τῆς αὐτοκρ. ὀθωμανικῆς Κυβερνήσεως.

Β'. Ὑπὸ τὸν τίτλον *Δημοσία Ἐκπαίδευσις* θέλουσιν ἀναπτύσσεσθαι ἐξ ἐπαγγέλματος τὰ περὶ τὴν *γενικὴν ἐκπαίδευσιν* ἀναγόμενα, ἰδίᾳ δὲ, τὰ τῆς *ἐθνικῆς* ἡμῶν *διδασκαλίας*, δημοσιευομένων τῶν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον χρησιμευόντων *Κανονισμῶν*, *ὁδηγιῶν* κτλ. ἐν οἷς αἱ ἐπίσημοι πράξεις τοῦ ἐπὶ τῆς Δημοσίας ἐκπαιδεύσεως αὐτοκρατορικοῦ ὑπουργείου, τὰ ἐγκρινόμενα διδακτικὰ βιβλία, αἱ τῶν δημοσίων ἐξετάσεων τῶν σχολείων ἐκθέσεις, ἡ πραγματικὴ ἐν γένει κατάστασις τῶν ἡμετέρων ἀλληλοδιδακτικῶν τε καὶ ἑλληνικῶν σχολείων, δημοσίων τε καὶ ἰδιωτικῶν, ὡς καὶ τῶν παρθεναγωγείων, κατ' ἀντιπαράθεσιν μάλιστα πολλάκις πρὸς τὰ σχολεῖα τῶν λοιπῶν ὑπηκόων ἐθνῶν τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, τὸ ὁμοιόμορφον τῶν προγραμμάτων ἑκάστου σχολείου, πρὸς ἐπαισθητὸν ὄφελος τῆς φοιτώσης νεότητος, καὶ ἐν γένει, πᾶν ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς *σύστημα ἐκπαιδεύσεως*, *βάσιν*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βόλου

ἔχον τὴν ἐπὶ τὸ χριστιανικώτερον, ἐθνικώτερον καὶ ἠθικώτερον ὁμοιόμορφον διδασκαλίαν.

Γ'. Ὑπὸ τὸν τίτλον *Ἐκκλησιαστικὰ* θέλει περιλαμβάνει

1) τὰς ἐπισήμους πράξεις τοῦ πατριαρχικοῦ καὶ οἰκουμενικοῦ Κωνσταντινουπόλεως θρόνου: ἤτοι ἐγκυκλίους συνοδικὰς, προβιβασμοὺς, μεταθέσεις καὶ διορισμοὺς ἀρχιερέων καὶ λοιπῶν κληρικῶν ὑπαλλήλων, ἐθνωφελεῖς μεταρρυθμίσεις, καὶ πᾶν ὅ,τι ἐν γένει μὲν ἀνάγεται εἰς τὸ ὀρθόδοξον πλήρωμα, ἰδίᾳ δὲ εἰς τὸν Κλῆρον, ἐντός τε καὶ ἐκτὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐν ταῖς ὑπὸ τὸν θρόνον τοῦτον διατελούσαις ἐπαρχίαις· ἐπομένως τὰς ἐπισήμους πράξεις καὶ τῶν λοιπῶν πατριαρχικῶν θρόνων: Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας, Ἱεροσολύμων, ὡς καὶ τὰς τοῦ Σιναίου ὄρους, Ἄθω, Κύπρου κτλ. ὁσάκις συμπίπτουσι τοιαῦται.

2) *θρησκευτικάς* τινας ἐπιτόμους διατριβὰς, ὡς καὶ εὐκρινεῖς διασαφήσεις ἐνίοτε διαφόρων ζητημάτων θεολογικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν, εἴτε συγγεγραμμένας ὑπὸ τῶν δοκιμωτέρων τῶν καθ' ἡμᾶς ἱεροδιδασκάλων καὶ θεολόγων, εἴτε ἐρανιζομένας ἐκ τῶν ἐπισημοτέρων περιοδικῶν θεολογικῶν συγγραμμάτων τῆς Εὐρώπης.

3) μετάφρασιν τῶν περὶ τοῦ Κλήρου καὶ τοῦ ἔθνους ἡμῶν ἔν τε ταῖς ἀλλοδαπαῖς καὶ ἡμεδαπαῖς ἐφημερίσιν ἀπαντωμένων, πρὸς γνῶσιν ἁπάντων, ἵνα ἑκάστῳ ἀπονέμωνται τὰ οἰκεῖα, καὶ μὴ δωρεὰν ὑβρίζωνται τὰ ἀνύβριστα, καὶ ἑπομένως, ἀνάγκης οὔσης, ἀναιρῆται εὐσχήμως πᾶν ὅ,τι ἄλλοι ὁπωσδήποτε παρεμόρφωσαν.

Δ'. Ὑπὸ τὸν τίτλον *Φιλολογικὰ* θέλει δημοσιεύει

1) *φιλολογικὰς διατριβὰς*, ἐξ ἀρχαίων τε καὶ νεωτέρων ἐρανιζομένας, συναδούσας ὅμως πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς συστάσεως τῆς ἐφημερίδος ἡμῶν: ἤτοι τὴν ἐκ τούτων ὠφέλειαν τοῖς τε διδάσκουσι καὶ διδασκομένοις, καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐθνικῆς φιλολογίας, ἀναλόγως τῇ κοινωνίᾳ ἡμῶν.

2) *Βιβλιογραφίαν*, ἐν ᾗ θέλουσιν ἀναγγέλλεσθαι τὰ νεωστὶ ἐκδιδόμενα θρησκευτικὰ, φιλολογικὰ καὶ διδακτικὰ βιβλία, περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδες, μετ' ἐπικρίσεων ἢ καὶ ἀπανθισμάτων τινῶν ἐξ αὐτῶν τῶν μᾶλλον οὐσιωδῶν ἔστιν ὅτε, ἐὰν πέμπων-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ται παρὰ τῶν ἐκδοτῶν αὐτῶν δύο ἀντίτυπα εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐφημερίδος ἡμῶν.

3) Ἐπειδὴ δὲ κατὰ μέγα μέρος ἐνδιαφέρει εἰς τὴν φιλολογίαν ἐν γένει ἡ ἀναδίφησις τῶν βιβλιοθηκῶν, καὶ ἡ δημοσίευσις τῶν ἐν αὐταῖς βιβλίων, καὶ μάλιστα τῶν *χειρογράφων*, διὰ τοῦτο, ὄντες εἰς θέσιν νὰ πραγματοποιήσωμεν καὶ τοῦτο, πρὸ πάντων διὰ τὰς ὀθωμανικὰς ἐν Κωνσταντινουπόλει βιβλιοθήκας, περιεχούσας ὄντως πολυτιμότατον θησαυρὸν ἀρχαίων Ἀραβικῶν, Περσικῶν καὶ Τουρκικῶν χειρογράφων, ἄλλως τε ἀνεξερεύνητον διαμείναντα μέχρι τοῦδε, ἢ καὶ ἀτελῶς πως ἐξερευνηθέντα, ἕνεκα πολλῶν πρὸς τοῦτο προσκομμάτων καὶ αἰτιῶν, γνωστῶν τοῖς πλείστοις τῶν ἡμετέρων, ἀναδεχόμεθα καὶ τὴν ἐν καιρῷ πραγματοποίησιν τούτου ὑπὸ τὸ ὄνομα *Βιβλιοθῆκαι*.

4) Ὑπὸ τὸ ὄνομα δὲ *Φιλολογικὸς καὶ Ἰατρικὸς Σύλλογος* θέλει δημοσιεύει, προϊόντος τοῦ χρόνου, τὰ πρακτικὰ τῶν ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην πρό τινος ἤδη καιροῦ σχηματισθέντων ἐν τῇ πρωτευούσῃ ἐπιστημονικῶν συλλόγων, καθὼς καὶ περίληψιν ἀκριβῆ τῶν ἐν αὐτοῖς ἀπαγγελλομένων φιλολογικῶν ἢ ἐπιστημονικῶν ἀναγνωσμάτων, ἀπ' ἀρχῆς τῆς συστάσεως αὐτῶν κ.τ.λ.

Ε'. Αἱ *Ἰδιαίτεραι Ἀλληλογραφίαι* τῆς ἐφημερίδος ἡμῶν θέλουσιν ἐπεκτείνεσθαι βαθμηδόν, ἀναπτυσσομένων τῶν πρὸς τὰς κυριωτέρας πόλεις τοῦ Κράτους πρὸ πάντων σχέσεων ἡμῶν, περιστρεφόμεναι εἰς τὰ περὶ *ἐκπαιδεύσεως* καὶ λοιπῶν ἀρχαιολογικῶν ἀντικειμένων ἑκάστης ἐπαρχίας, καθὼς καὶ τῶν διαφόρων ἐν αὐταῖς εἰδήσεων.

Ϛ'. Ὑπὸ τὸν τίτλον *Ποικίλα* θέλουσι δημοσιεύεσθαι διάφοροι γεωγραφικαὶ καὶ στατιστικαὶ παρατηρήσεις, ἱστορικά τινα καὶ ἀρχαιολογικά, ἀνακαλύψεις, ἐφευρέσεις, ἀνέκδοτα περίεργα, καὶ πᾶν ὅ,τι καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην ἐνδιαφέρει ὁπωσοῦν εἰς τὸ ἔθνος ἡμῶν ἐν γένει, καὶ ἰδίᾳ εἰς τὴν *Δημοσίαν ἐκπαίδευσιν*.

Ζην θέσιν θέλουσι καθέξει αἱ διὰ τῆς ἐφημερίδος ἡμῶν δημοσιευόμεναι, ὑπ' εὐθύνην πάντοτε τοῦ γράφοντος, ἐνυπόγραφοι *Διατριβαὶ* περὶ οἱουδήποτε ἀντικειμένου, ἀρκεῖ νὰ ὦσιν αὗται

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἡρτυμέναι τῷ ἅλατι τῆς διακρίσεως· ἄλλως, ἀπαράδεκτοι ὅλως εἰσὶν εἰς τὰς στήλας τῆς ἐφημερίδος ἡμῶν.

Ἡν καὶ τελευταίαν θέσιν θέλουσι κατέχει αἱ διάφοροι *Εἰδοποιήσεις*.

Τοιοῦτον κοινωφελῆ προτιθέμενοι σκοπὸν, ἀνεδεξάμεθα τὴν ἐθνικὴν καὶ ἐθνωφελῆ ταύτην ἐπιχείρησιν, οὐδὲ μόχθων, οὐδὲ δαπάνης φειδόμενοι, ἐν δυσχερέσι μὲν ἴσως καιροῖς, ἀλλὰ πεποιθότες ὅλως εἰς τὴν θείαν προηγουμένως ἀντίληψιν, καὶ εἰς τὴν εὐμενῆ ἐπομένως ὑποστήριξιν τῶν ὁμογενῶν.

Ἀλλ' ἴσως προκατειλημμένοι τινὲς εἴτε ὡς ἐκ τοῦ τόπου, εἴτε ὡς ἐξ ἄλλων ἀνυποστάτων ἀφορμῶν, δυσπιστοῦσιν ἂν γενναῖόν τι καὶ ἐμβριθὲς ἔργον δυνατὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει μάλιστα γενέσθαι. Συμφωνοῦντες καὶ ἡμεῖς ἐν μέρει πρὸς τούτους, οὐδέποτε μὲν ἐφαντάσθημεν ὅτι θέλει εἶσθαι ἡ ἡμετέρα ἐπιχείρησις ἐμβριθεστέρα τῶν ἄλλων· ἀλλ' ὑπὸ μιᾶς μόνης τοὐλάχιστον κολακευόμεθα ἰδέας, ὅτι θέλομεν προσπαθήσει ἵνα καταστήσωμεν τὸ ἔργον ἡμῶν ὅλως *ἐπιχώριον* καὶ *ἠθικὸν*, καὶ ἀνάλογον ὡς πρὸς τὰς ἀπολύτους ἀνάγκας τῆς κοινωνίας ἡμῶν. Πρὸς τὴν ἐλπιζομένην δ' ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ τούτου πιθανὸν νὰ πλανᾷ ἡμᾶς ἡ πολυετὴς ἐξ ἐπαγγέλματος διδασκαλικὴ ἡμῶν πεῖρα καὶ ἡ ἐνήμερος καὶ ἐν λόγῳ γνῶσις τῶν περὶ ἡμᾶς συμβαινόντων· οὐχ ἧττον ὅμως ἐλάβομεν ἔγκαιρον πρόνοιαν καὶ συνεργατῶν ἁρμοδίων καὶ καταλλήλων πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐπιχειρήσεως, ὑπὸ τὴν εὐθύνην ἡμῶν.

Ἡ ἐφημερὶς ἡμῶν, ὑπὸ τὸ ὄνομα « ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΣ ΑΣΤΗΡ », θέλει ἐκδίδεσθαι ἅπαξ τῆς ἑβδομάδος κατὰ πᾶν Σάββατον ἐν ὀκτὼ σελίσιν εἰς μέγα $4^{ον}$ διὰ στοιχείων καθαρῶν καὶ εὐαναγνώστων, καὶ χάρτου οὐχ ἧττον ἀναλόγου. Τὸ πρῶτον φύλλον θέλει δημοσιευθῆ τῇ 16 Σεπτεμβρίου. Ἡ δὲ ἐτησία τιμὴ αὐτῆς προπληρωτέα προσδιωρίσθη εἰς πέντε μὲν ἀργυρᾶ εἰκοσάρια διὰ τοὺς ἐντὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως συνδρομητάς, ἑπτὰ δὲ διὰ τοὺς ἐκτὸς, ἐλευθέρα ταχυδρομικῶν ἀναλωμάτων.

Αἱ συνδρομαὶ γίνονται ἐν Κωνσταντινουπόλει μὲν παρὰ τοῖς συντάκταις καὶ παρὰ τῷ ἐν Γαλατᾷ βιβλιοπώλῃ Κ. Σ. Ἀνδρεά-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δη, ἐν δὲ τῷ ἐξωτερικῷ παρὰ τοῖς παρ' ἡμῶν διορισθησομένοις ἐπιστάταις.

Ὅσοι εὐαρεστηθῶσι νὰ καταγραφῶσι συνδρομηταὶ, παρακαλοῦνται ἵνα πέμψωσιν εἰς τοὺς ἐπιστάτας ἢ ἀμέσως πρὸς ἡμᾶς τὰς ἐνυπογράφους ἀγγελίας ἐγκαίρως πρὸς γνῶσιν ἡμῶν.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1861, Ἰουλίου 25.

Κ. Ι. ΦΩΤΙΑΔΗΣ.
Ι. ΦΙΛΑΛΗΘΗΣ.
Β. Δ. ΚΑΛΛΙΦΡΩΝ.

Αἱ ἐν Ἑλλάδι συνδρομαὶ (πρὸς δραχμ. 25 ½ μὲν ἄνευ ταχυδρομικῶν, 35 ½ δὲ, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν ταχυδρομικῶν, κατ' ἔτος) γίνονται καὶ ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις γραφείῳ τοῦ Εὐαγγελικοῦ Κήρυκος.

ΜΑΡΚΟΥ ΤΟΥ ΕΦΕΣΙΟΥ
ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΠΑΡΑΙΝΕΤΙΚΑ ΠΑΝΥ ΩΦΕΛΙΜΑ (α).

« Μὴ γίνου κενόδοξος, μήτε ἐν μορφῇ, μήτε ἐν βαδίσματι,
» μήτε ἐν συντυχίᾳ, μήτε ἐν ἀλκῇ, ἢ ἐν λοιποῖς κατορθώμασι.

» Βότρυς ἐπισυρόμενος τῇ γῇ, σήπεται ταχέως· οὕτω καὶ ἀ-
» ρετὴ ἀπόλλυται, ἐὰν γένηται μετὰ κενοδοξίας.

» Ὥςπερ ἀχύρου καπνὸν οὐ προσδέχεται ὁ Θεὸς εἰς ὀσμὴν εὐωδίας, οὕτως οὐδὲ κενοδοξίας ἀρετὴν τὸ σύνολον προσδέχεται.

» Τί ὑπερηφανεῖς, ἄνθρωπε, πηλὸς ὢν καὶ κοπρία; τί τὸν αὐ-
χένα ἐπαίρεις, τὸν μετ' ὀλίγον σηπόμενον;

» Εἰ ὑπὲρ τὰς νεφέλας ἐπαίρεσαι, ἴδε, ὅτι γῆ καὶ σποδὸς εἶ, καὶ μετ' ὀλίγον εἰς κόνιν καὶ τέφραν ἀναλύεις ».

(α) Ἐκ τοῦ ἐν Παρισίοις, 1859, ὑπὸ Α. ΝΩΡΟΒ ἑλληνιστὶ καὶ ῥωσσιστὶ ἐκδοθέντος βιβλίου, οὗτινος ἡ ἐπιγραφὴ· ΜΑΡΚΟΥ ΤΟΥ ΕΦΕΣΙΟΥ ΚΑΙ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΧΟΛΑΡΙΟΥ ΑΝΕΚΔΟΤΑ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΕΤΟΣ Ε'. ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ, ΤΗ 1 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1861. ΑΡΙΘ. 9.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΟΣ ΚΗΡΥΞ,

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ.

» Κήρυξον τὸν λόγον «.
Πρὸς Τιμόθ. Β'. δ'. 2.

Ο ΑΓΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ,

ΩΣ ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΚΑΙ ΘΕΟΛΟΓΟΣ ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟΣ (α).

Ἐξετάζοντες τὸν ὑπὸ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ δοθέντα ὁρισμὸν τῆς ψυχῆς, συλλογιζόμεθα οὕτως. Ἐν ἡμῖν ὑπάρχουσι φαινόμενα ψυχολογικὰ καὶ δυνάμεις, πρὸς ἃς ταῦτα ἀναφέρονται· ὑπάρχει ἐπίσης ὄν τι, ἐν ᾧ συνενοῦνται αἱ δυνάμεις, ὃν ταύτας μεταχειριζόμενον, κινοῦν καὶ διευθύνον. Τοῦτο τὸ ὂν εἶναι ἡ ψυχή, τὸ ὑπὸ τῶν νεωτέρων προσαγορευόμενον ἐγώ. Ἡ ὕπαρξις τοῦ διανοουμένου, θέλοντος καὶ αἰσθανομένου ἐγὼ δὲν ἀμφισβητεῖται ὑπ' οὐδενός. Πλὴν ζητεῖται τίς ἡ ἐνδόμυχος αὐτοῦ φύσις; Ἡ ἐνδόμυχος φύσις ὄντος τινὸς ἀποκαλύπτεται ἀφ' ἑαυτῆς διὰ τῆς ἐξωτερικεύσεως τοῦ ἐν αὐτῷ κεκρυμμένου· αὐτὴ ἡ ἐξωτερίκευσις εἶναι ἡ προσαγωγὴ καὶ ἐμφάνισις ἑαυτοῦ, ἡ ἐκδήλωσις τῶν ἰδιοτήτων αὐτοῦ, τῶν δυνάμεων αὐτοῦ, ἡ ἀληθὴς ἀκτινοβολία τῆς οὐσίας καὶ ὑποστάσεως αὐτοῦ· ἐπειδὴ πᾶν ὂν διατελεῖ ὁμογενὲς πρὸς τοὺς τρόπους αὐτοῦ. Ὅν τι ἐμφαίνει τὴν ἑαυτοῦ ζωὴν διὰ ἰδιοτήτων ἀποκλειστικῶς ὑλικῶν; ἀνάγκη νὰ εἴπωμεν ὅτι εἶναι ὕλη ἐξ ἰδίας οὐσίας. Δεικνύει ταύτην διὰ δυνάμεων ἀΰλων; πρέπει νὰ εἴπωμεν ὅτι εἶναι πνεῦμα, ψυχή.

(α) Ὅρα Ἔτους Ε' Ἀριθμ. 8, σελ. 337—344.

Δημόσιος Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἐὰν δὲ συνάμα δι' ὑλικῶν καὶ ἀΰλων δυνάμεων ἐκφαίνῃ ταύτην, ἐπάναγκες νὰ εἴπωμεν ὅτι συνάπτει ἐν ἑαυτῷ διπλῆν τινα φύσιν· ὅτι εἶναι ψυχὴ καὶ σῶμα ὁμοῦ ἐν τῷ αὐτῷ ὄντι, *ψυχὴ ὀργανικῷ κεχρημένη σώματι*, καθὰ αὐτολεξεὶ ἐκφράζεται ὁ ἱερὸς Δαμασκηνός. Τῷ φωτὶ τῶν ἀρχῶν τούτων λύεται τὸ πρόβλημα τῆς φύσεως τοῦ διανοουμένου, θέλοντος καὶ αἰσθανομένου ἐν ἡμῖν ὄντος. Προταχθεισῶν τούτων τῶν ἰδεῶν, τὸ ζήτημα ἀνάγεται εἰς τὸ, εἰ ὑπάρχουσιν ἐν ἡμῖν δυνάμεις, ἰδιότητες ὑλικαὶ καὶ ἄΰλοι, συναντώμεναι ἀλλήλαις διὰ μιᾶς. Ὅτι ἐν ἡμῖν ὑπάρχουσιν ἰδιότητες, δυνάμεις ὀργανικαὶ ἢ ὑλικαί, οἷαι αἱ μετακινήσεις, ἡ ἀναπνοή, ἡ τροφή, ἡ ἔκτασις, τὸ μῆκος, τὸ πλάτος, τὸ βάθος καὶ τὰ προσόμοια, εἶναι γεγονὸς ἐναργέστατον. Ὑπάρχουσιν ἐν ἡμῖν ἀνόργανοι δυνάμεις, ἀκατάληπτοι εἰς τὰς αἰσθήσεις, ἀόρατοι, ἀψηλάφηται, νοητικαὶ, πνευματικαί. Τοῦτο γίνεται γνωστὸν διὰ τῆς διανοίας, τῆς θελήσεως καὶ τοῦ αἰσθήματος. Διαιρεῖται καὶ ἀνατέμνεται ὁ μυών, τὸ νεῦρον, ἡ ἀρτηρία, ἀλλὰ τὸ αἴσθημα τῆς λύπης καὶ τῆς χαρᾶς, τῆς εὐαρεστήσεως καὶ δυσαρεστήσεως, τοῦ φόβου καὶ τῆς ἐλπίδος, τῆς ἀγάπης καὶ τοῦ μίσους δὲν ὑπόκειται εἰς τὴν ἀνατομίαν ταύτην. Μετρεῖται, ζυγίζεται καὶ ἐπ' ἄπειρον διαιρεῖται ἡ ὕλη, ἀλλ' ἡ ἰδέα, ἡ κατάληψις, ἡ γνῶσις, ἡ ἐποψία, ἡ διάνοια καὶ ἡ θέλησις εἶναι ἀνεπίδεκτα τοιούτων ἐργασιῶν. Οὐδὲν τῷ ὄντι ἐναργέστερον τῆς ἀΰλίας τῶν ἡμετέρων ἰδεῶν, βουλήσεων καὶ αἰσθημάτων. Ἐπειδὴ δὲ ἡ διάνοια, ἡ θέλησις καὶ τὸ αἴσθημα συνυπονοοῦσι καὶ ἀποδεικνύουσιν ἄΰλόν τι καὶ λογικὸν ὄν, πεπροικισμένον τοιαῦτα πλεονεκτήματα, νοερὰ καὶ ἠθικὰ, πᾶν δὲ ὂν ἐκδηλοῖ τὴν ἐνδόμυχον αὐτοῦ φύσιν διὰ τρόπου ταῦ εἶναι καὶ τῆς φύσεως τῶν ἰδιοτήτων καὶ τῶν δυνάμεων αὐτοῦ, τούτου ἕνεκα ἡ διάνοια, ἡ θέλησις καὶ τὸ αἴσθημα εἶναι δυνάμεις ἄΰλοι, ἀποδεικνύουσαι ἀρχὴν ἄΰλον, πνεῦμα, ψυχὴν, εἰς ἣν λήγουσιν αἱ ῥηθεῖσαι δυνάμεις. Ἡ ψυχὴ εἶναι ἐνεργὸς, ἐν ᾧ ἡ ὕλη ἀδρανὴς, ὑποκύπτουσα εἰς τοὺς νόμους τῆς μηχανικῆς· ἡ δὲ θέλησις αὐτῆς δίδει τὴν ὥθησιν εἰς πάντα τὰ τοῦ σώματος ὄργανα. Ἡ ψυχὴ εἶναι ἐλευθέρα, πράττουσα ὅ,τι θέλει· ἡ ὕλη ὠθεῖται καὶ δὲν ἐκλέγει τὴν διεύθυνσιν αὐτῆς· τὰ μό-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ρια καὶ τὰ ἄτομα ταύτης δὲν εἶναι ἐλεύθερα νὰ προσφέρωνται εἰς δοθεῖσαν ὥθησιν, ἢ νὰ ἀποποιῶνται ταύτην. Ἡ ψυχὴ κρίνει, συλλογίζεται, παραβάλλει, πιστεύει, ἐλπίζει, ἀγαπᾷ, παρακαλεῖ, λατρεύει, πράττει τὸ ἀγαθὸν, τὸ κακὸν, ἐπανορθοῖ καὶ ἀγνίζει τὰ ἑαυτῆς παραπτώματα. Αἱ μνημονευθεῖσαι ἐνέργειαι καὶ ἐργασίαι δὲν ἀνήκουσι τῇ ὑλῃ. Τὰ στοιχεῖα δὲ, ἐξ ὧν τὰ σώματα συγκροτοῦνται, συνδυάζονται κατὰ μυρίους καὶ διαφόρους τρόπους. Ἡ ψυχὴ εἶναι ἀρχὴ ἀνεξαντλήτου γονιμότητος, καὶ ἐκ τοῦ βάθους τούτου ἀναθρώσκουσιν ἀείποτε κύματα ἰδεῶν, βουλημάτων καὶ αἰσθημάτων, συνιστώντων τὸν βίον παντὸς ἀνθρώπου καὶ λαοῦ καὶ τῆς ἀνθρωπότητος ἁπάσης. Ἐκ τῶν ἐμπνεύσεων τῆς ψυχῆς προῆλθον καὶ παρήχθησαν αἱ τέχναι, αἱ ἐπιστῆμαι, αἱ νομοθεσίαι καὶ αἱ εὐγενεῖς συγκινήσεις τῆς καρδίας, ἡ συμπάθεια, ὁ οἶκτος, ἡ ἀφοσίωσις, ἡ ἀγάπη, ἡ ἐλπὶς, ἡ πίστις. Ἡ ὕλη εἶναι ἄθροισμα ἀτόμων, χωριζομένων δι' ἀνωτέρας ὑλικῆς δυνάμεως καὶ συναπτομένων διὰ τῆς συνοχῆς. Ἡ ψυχὴ εἶναι μία, ἁπλῆ, καὶ ἀδιαίρετος καὶ ἀσύνθετος, ἐν ᾧ ἡ ὕλη διαλύεται εἰς τὰ ἐξ ὧν συνετέθη μόρια. Ἡ φυσικὴ ζωὴ εἶναι διηνεκὴς ἀλλοίωσις καὶ μορφή· εἶναι παντοτινὴ ἀναγέννησις· ἡ ψυχὴ τἀνάπαλιν εἶναι αὐθύπαρκτος, ὂν ταὐτούσιον ἐν τῇ νηπιώδει, νεανικῇ, ἀνδρικῇ καὶ γεροντικῇ ἡλικίᾳ· εἶναι ἐγὼ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ, ἔχον συνείδησιν καὶ μνήμην ἑαυτοῦ.

Ὁ θεῖος Δαμασκηνὸς ὁρίσας πάνυ ὀρθῶς τὴν ψυχὴν ἀθάνατον, λογικήν τε καὶ νοερὰν, ἐξηγεῖ τὸ ἀσώματον οὕτως· « Ἀσώματα » δὲ καὶ ἀόρατα καὶ ἀσχημάτιστα κατὰ δύο τρόπους νοοῦμεν· » τὰ μὲν, κατ' οὐσίαν· τὰ δὲ, κατὰ χάριν· καὶ τὰ μὲν, φύσει » ὄντα· τὰ δὲ, πρὸς τὴν τῆς ὕλης παχύτητα· ἐπὶ Θεοῦ μὲν οὖν, » φύσει· ἐπὶ δὲ ἀγγέλων καὶ δαιμόνων καὶ ψυχῶν, χάριτι· καὶ » ὡς πρὸς τὴν τῆς ὕλης παχύτητα λέγεται ἀσώματον. Σῶμα δέ » ἐστι τὸ τριχῇ διαστατὸν, ἤγουν τὸ ἔχον μῆκος καὶ πλάτος » καὶ βάθος, ἤτοι πάχος· πᾶν δὲ σῶμα ἐκ τῶν τεσσάρων στοι- » χείων συνίσταται· τὰ δὲ τῶν ζώων σώματα ἐκ τῶν τεσσάρων » χυμῶν . . . . ».

Τὰ κοινὰ τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τῶν ἀλόγων καὶ φυτῶν διακρί-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Θέρμης

νει, καὶ τὴν συγκοινωνίαν μετ' αὐτῶν καὶ τῶν λογικῶν οὐσιῶν διορίζει διὰ τοῦ ἑξῆς τεμαχίου·

« Χρὴ γινώσκειν ὅτι ὁ ἄνθρωπος καὶ τοῖς ἀψύχοις κοινωνεῖ, » καὶ τῆς τῶν ἀλόγων μετέχει ζωῆς, καὶ τῆς τῶν νοητῶν μετεί- » ληφε νοήσεως· κοινωνεῖ γὰρ τοῖς μὲν ἀψύχοις κατὰ τὸ σῶμα » καὶ τὴν ἀπὸ τῶν τεσσάρων στοιχείων κρᾶσιν· τοῖς δὲ φυτοῖς, » κατά τε ταῦτα καὶ τὴν θρεπτικὴν καὶ αὐξητικὴν καὶ σπερμα- » τικὴν, ἤγουν γεννητικὴν δύναμιν· τοῖς δὲ ἀλόγοις, καὶ ἐν τού- » τοις μὲν, ἐξ ἐπιμέτρου δὲ κατὰ τὴν ὄρεξιν, ἤγουν θυμὸν καὶ » ἐπιθυμίαν, καὶ κατὰ τὴν αἴσθησιν καὶ κατὰ τὴν καθ' ὁρμὴν » κίνησιν. — Αἰσθήσεις μὲν οὖν πέντε, ὅρασις, ἀκοὴ, ὄσφρησις, » γεῦσις, ἁφή· τῆς δὲ καθ' ὁρμὴν κινήσεώς ἐστι τὸ ἀπὸ τόπου » εἰς τόπον μεταβατικὸν, καὶ τὸ κινητικὸν ὅλου τοῦ σώματος, » τὸ φωνητικὸν καὶ ἀναπνευστικόν· ταῦτα γὰρ ἐν ἡμῖν ἐστι » ποιεῖν καὶ μὴ ποιεῖν. — Συνάπτεται (ὁ ἄνθρωπος) διὰ τοῦ λο- » γικοῦ ταῖς ἀσωμάτοις καὶ νοεραῖς φύσεσι, λογιζόμενος, καὶ » νοῶν, καὶ κρίνων ἕκαστα, καὶ τὰς ἀρετὰς μεταδιώκων, καὶ » τῶν ἀρετῶν τὸν κολοφῶνα, τὴν εὐσέβειαν, ἀσπαζόμενος· διὸ » καὶ μικρὸς κόσμος ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος ».

Φυσιολογεῖ δὲ περὶ τοῦ ἀνθρώπου ὡς εἷς ἐκ τῶν σφόδρα ἐρευ- νητῶν τῆς σχέσεως τοῦ σώματος πρὸς τὴν ψυχὴν, τοῦ φυσικοῦ πρὸς τὸ ἠθικὸν, ὡς ὁ περιώνυμος Γάλλος Καβανῆς ἔπραξε διὰ τοῦ ἐπίτηδες αὐτοῦ συγγράμματος· « Χρὴ δὲ εἰδέναι ὡς ἴδια » μὲν τοῦ σώματος μόνου τομὴ, καὶ ῥεῦσις καὶ μεταβολή· μετα- » βολὴ μὲν, ἡ κατὰ ποιότητα, ἤγουν θέρμανσιν καὶ ψύξιν, καὶ » τὰ τοιαῦτα· ῥεῦσις δὲ, ἡ κατὰ κένωσιν· κενοῦνται γὰρ καὶ ξηρὰ » καὶ ὑγρὰ καὶ πνεῦμα, ὧν χρῄζει τῆς ἀναπληρώσεως· ὥστε φύ- » σικά εἰσι πάθη ἥ τε πεῖνα καὶ ἡ δίψα· τομὴ δὲ, ἡ τῶν χυμῶν » ἀπ' ἀλλήλων διαχώρησις, καὶ ὁ εἰς εἶδος καὶ ὕλην μερισμός. » Ἴδια δὲ τῆς ψυχῆς, ἡ εὐσέβεια καὶ ἡ νόησις· κοινὰ δὲ ψυχῆς » καὶ σώματος, αἱ ἀρεταὶ, ἐχουσῶν καὶ τούτων ἐπὶ τὴν ψυχὴν » ἀναφοράν, οἵαν ψυχῆς προσχρωμένης σώματι. Χρὴ γινώσκειν » ὅτι τὸ λογικὸν φύσει κατάρχει τοῦ ἀλόγου· διαιροῦνται γὰρ αἱ » δυνάμεις τῆς ψυχῆς εἰς λογικὸν καὶ ἄλογον· τοῦ δὲ ἀλόγου

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

» μέρη εἰσὶ δύο· τὸ μὲν ἀνήκοόν ἐστι λόγῳ, ἤγουν οὐ πείθεται » λόγῳ· τὸ δὲ κατήκοόν ἐστι καὶ ἐπιπειθὲς λόγῳ. Ἀνήκοον μὲν » καὶ μὴ πειθόμενον λόγῳ ἐστὶ τὸ ζωτικόν, ὃ καὶ σφυγμικὸν κα- » λεῖται, καὶ τὸ σπερματικόν, ἤγουν γεννητικόν, καὶ τὸ φυτι- » κόν, ὃ καὶ θρεπτικὸν καλεῖται· τούτου δέ ἐστι καὶ τὸ αὐξητι- » κόν, τὸ καὶ διαπλάσσον τὰ σώματα· ταῦτα γὰρ οὐ λόγῳ κυ- » βερνῶνται, ἀλλὰ τῇ φύσει. Τὸ δὲ κατήκοον καὶ ἐπιπειθὲς λόγῳ » διαιρεῖται εἰς θυμὸν καὶ ἐπιθυμίαν· καλεῖται δὲ κοινῶς τὸ ἄ- » λογον μέρος τῆς ψυχῆς παθητικὸν καὶ ὀρεκτικόν. Χρὴ δὲ γι- » νώσκειν ὅτι τοῦ ἐπιπειθοῦς λόγῳ ἐστὶ καὶ ἡ καθ' ὁρμὴν κίνη- » σις· τοῦ δὲ μὴ πειθομένου λόγῳ ἐστὶ τὸ θρεπτικὸν καὶ γεννη- » τικὸν καὶ σφυγμικόν. Καλεῖται δὲ φυτικὸν μὲν τὸ αὐξητικὸν » καὶ τὸ θρεπτικὸν καὶ τὸ γεννητικόν· ζωτικὸν δὲ, τὸ σφυγμι- » κόν. Τοῦ μὲν οὖν θρεπτικοῦ δυνάμεις εἰσὶ τέσσαρες· ἑλκτική, » ἕλκουσα τὴν τροφήν· καθεκτική, ἡ κατέχουσα τὴν τροφὴν καὶ » μὴ ἐῶσα αὐτὴν εὐθέως ἐκκριθῆναι· ἀλλοιωτική, ἡ ἀλλοιοῦσα » τὴν τροφὴν εἰς χυμούς· ἀποκριτική, ἡ τὸ περίττωμα διὰ τοῦ » ἀφεδρῶνος ἐκκρίνουσα καὶ ἐκβάλλουσα. Χρὴ εἰδέναι ὅτι τῶν » κατὰ τὸ ζῶον δυνάμεων αἱ μέν εἰσι ψυχικαὶ, αἱ δὲ, φυτικαὶ, » αἱ δὲ, ζωτικαί· καὶ ψυχικαὶ μὲν αἱ κατὰ τὴν προαίρεσιν, ἤγουν » ἡ καθ' ὁρμὴν κίνησις καὶ ἡ αἴσθησις· τῆς δὲ καθ' ὁρμὴν κινή- » σεώς ἐστι τό τε κατὰ τόπον μεταβατικὸν καὶ κινητικὸν ὅλου » τοῦ σώματος, καὶ φωνητικὸν καὶ ἀναπνευστικόν· ἐν ἡμῖν γάρ » ἐστι τὸ ποιῆσαι καὶ τὸ μὴ ποιῆσαι ταῦτα· φυτικαὶ δὲ καὶ » ζωτικαὶ, αἱ ἀπροαίρετοι· καὶ φυτικαὶ μὲν ἡ θρεπτικὴ καὶ αὐ- » ξητικὴ καὶ σπερματικὴ· ζωτικὴ δὲ, ἡ σφυγμική· αὗται γὰρ, » καὶ θελόντων ἡμῶν καὶ μὴ θελόντων, ἐνεργοῦσιν ».

Ἀνακεφαλαιοῦντες λέγομεν περὶ ψυχῆς τὰ χαρακτηριστικὰ ταῦτα. Δύναμις νοητικὴ, ὀξύνους, διαπεραστικὴ, γόνιμος, ἐφευρετικὴ, δημιουργικὴ, ἐλευθέρα, ἀνεξάρτητος, αὐτόνομος, ἀσυμπίεστος, ἀδάμαστος, εἰς ἑαυτὴν μόνον ὑπείκουσα, ἑστία, ἐξ ἧς ἀναπηδᾷ καὶ ἐξακοντίζεται καὶ ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ ἀρετὴ καὶ ὁ ἡρωϊσμὸς καὶ ἡ ἀφοσίωσις, ἑκατοντάχορδος λύρα ἀντηχοῦσα ἐπὶ διαφόρων τόπων τοὺς ὕμνους τῆς πίστεως, τῆς παρακλήσεως, τῆς

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Θέρμου

λατρείας, τῆς ἀγάπης, καὶ ἀκουστοὺς ποιοῦσα πάσῃ καρδίᾳ· ἑνότης ἁπλῆ, ἀκατάστρεπτος καὶ ἀμερὴς, ἔχουσα συνείδησιν ἑαυτῆς, αὐτοκίνητος, ὑπεύθυνος, εἰς τὰς ἑαυτῆς πράξεις ἀξιόμισθος ἢ ἀναξιόμισθος, διακρίνεται τοῦ σώματος κατὰ τὴν ἰδιογενῆ αὐτῆς ζωήν. Τὸ σῶμα, ἵνα ζήσῃ, χρήζει ἀτόμων ἐπεισάκτων εἰς τὴν ζωϊκὴν οἰκονομίαν, πεπτομένων ἐν τῷ στομάχῳ, μετατρεπομένων εἰς χυμὸν, χυλὸν καὶ αἷμα, διανέμον ταῦτα εἰς πάντα τὰ μέρη τοῦ σώματος. Τὸ σῶμα δεῖται τροφῆς καὶ ἀφομοιώσεως. Ἡ ζωὴ τῆς διανοίας ὑρίσταται εἰς τὴν καλλιέργειαν αὐτῆς, εἰς τὴν τῆς θελήσεως καὶ τῆς αἰσθητικότητος. Παιδεία καὶ ἀνατροφὴ εἶναι τὸ διπλοῦν φῶς τοῦ πνεύματος καὶ τῆς καρδίας· ἡ ψυχὴ αὐξάνει τῇ ἀφομοιώσει τῆς ἀληθείας, τῇ ἀπορροφήσει τῆς ἐπιστήμης καὶ τῇ συσωματώσει τῆς ἀρετῆς. Ἡ ὁλοκληρία τῶν ὀργάνων καὶ ἡ ἁρμονία τῶν τελετῶν καθιστῶσι τὴν σωματικὴν ζωήν· ἡ ἕκτασις δὲ, ἡ ποικιλία καὶ ἡ ἀλήθεια τῶν ἰδεῶν, τὸ μεγαλεῖον καὶ ἡ εὐγένεια τῶν αἰσθημάτων καὶ ὁ ζῆλος τῆς θελήσεως πρὸς τὸ ἀγαθὸν καθιστῶσι τὴν ζωὴν τῆς διανοίας. (*Ακολουθεῖ.*)

ΕΠΙΣΤΟΛΙΜΑΙΑ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΤΙΝΟΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΛΛΗΝΟΣ.

—

Περισπούδαστέ μοι φίλε,

Μακραν, εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀσίας ἀποδημήσας πρό τινος χρόνου ἰδίων μου ὑποθέσεων ἕνεκα, εὐκαιρίας δοθείσης μοι νὰ ἴδω ἐκ τοῦ σύνεγγυς τοὺς ἐκεῖ βαρβάρους λαοὺς *ἐν σκότει καὶ ἐν χώρᾳ καὶ σκιᾷ θανάτου καθημένους*, ὡρμήθην εἰς σκέψεις τινὰς περὶ τοῦ πῶς δύναται νὰ ἀνατείλῃ αὐτοῖς τὸ τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς ἡμῶν πίστεως φῶς. Τὰς σκέψεις μου ταύτας ἀνακοινῶ σοι σήμερον διὰ τῆς παρούσης μου ἐπιστολῆς, καὶ παρακαλῶ σε, ἂν ἐγκρίνῃς, νὰ δημοσιεύσῃς διὰ τοῦ Εὐαγγελικοῦ σου Κήρυκος, ἵνα κοινότερα γινόμεναι, δώσωσιν ἀφορμὴν εἰς τοὺς ὁμογενεῖς ἡμῶν καὶ ὁμοπί-

Δημοσία Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

στους νὰ κρίνωσι περὶ τοῦ ζητήματος ἀκριβέστερον καὶ ὡριμώτερον.

Πολλὰ μὲν εἶχον νὰ εἴπω ἐν προοιμίοις· ἀλλὰ, τό γε νῦν ἔχον, περιορίζομαι εἰς τὰ ἑξῆς.

Ἡ ἀνεξιθρησκεία εἶναι ἐκκλησιαστικὸν ἅμα καὶ πολιτικὸν καθῆκον· ἡ δὲ μισαλλοδοξία ἀντιβαίνει εἰς τὸν ὀρθὸν λόγον καὶ τὸν χριστιανικὸν πολιτισμόν. Ἡ ἀπάτη καὶ ἡ βία τῶν συνειδήσεων προσάπτει μῶμον εἰς τοὺς ταῦτα μετερχομένους. Τὸν ἐν τοῖς χριστιανικοῖς λαοῖς ἑτεροδόξων ἐκκλησιῶν προσηλυτισμὸν ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ὀρθῶς ποιοῦσα ἀπέκρουσε, καὶ εἰλικρινῶς ἀείποτε ἀπεσκοράκισεν. Ἀλλ' ὅμως, τούτων οὕτως ἐχόντων, λυπηρὸν εἶναι νὰ βλέπωμεν τὴν ἑτεροδιδασκαλίαν καὶ τὸν προσηλυτισμὸν χωροῦντα ἐκ τῆς Δύσεως ἐν σταθερᾷ μεσημβρίᾳ κατὰ τῆς ὀρθοδοξίας εἰς ὀρθοδόξους χώρας. Ταγμάτων παντοίων Παπιστῶν τε καὶ Διαμαρτυρομένων, *περιαγόντων τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ξηρὰν*, τοὺς πολυειδεῖς ἀγῶνας εἰς τὸ ποιῆσαι προσηλύτους γινώσκομεν ἀρκούντως οὐχὶ μόνον ἐκ τεκμηρίων, ἀλλὰ καὶ ἐκ γεγονότων· διὸ Ἄργου ὅμμα, τὸ δὴ λεγόμενον, αἵ τε Κυβερνήσεις καὶ αἱ κατὰ τόπους ὀρθόδοξοι ἐκκλησίαι πρέπει νὰ ἔχωσιν, ἐὰν φείδωνται τοῦ ὀρθοδόξου πληρώματος. Οἱ ὀρθόδοξοι Ἕλληνες, κρατοῦντες τὰς ἀποστολικὰς καὶ πατρῴας παραδόσεις, θέλουσιν εὐγνωμονεῖ τῇ ἀλλοδόξῳ Εὐρώπῃ, ἐὰν αὕτη ἀνατυπώσῃ τὰ συγγράμματα τῶν ἁγίων τῆς Ἐκκλησίας Πατέρων, Βασιλείων, Γρηγορίων, Χρυσοστόμων, Ἐπιφανίων, Θεοδωρήτων, Δαμασκηνῶν καὶ λοιπῶν· ἐὰν πολλαπλασιάσῃ τὰ ἀντίτυπα τῶν δοκίμων τῆς Ἑλλάδος συγγραφέων, ποιητῶν τε καὶ πεζῶν· ἐὰν, ἀδείᾳ τῶν πολιτικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν, διανείμῃ βιβλία φιλολογικά, φιλοσοφικά, μαθηματικά, φυσικά, χημικά, ἀστρονομικά, ἱστορικά, πολιτικὰ καὶ, καθόλου εἰπεῖν, ἐπιστημονικά· ἐὰν ἐξαποστείλῃ μεθοδικὰ καὶ διδακτικὰ πονήματα, οὐδὲ γρὺ περὶ θρησκείας διαλαμβάνοντα. Αὕτη εἶναι ἡ ἐπιθυμία καὶ εὐχὴ τῶν Ἑλλήνων τε καὶ ἀλλογενῶν ὀρθοδόξων, τῶν κατεχόντων τὴν ἀληθῆ τοῦ Σωτῆρος πίστιν καὶ τὰς ἀποστολικὰς παραδόσεις. Ὁ δὲ ζῆλος τῶν ἱεραποστόλων καταδεικνύσθω ἐν τοῖς ἔθνεσι, τοῖς μὴ γινώσκουσι τὸν ἀληθινὸν Θεὸν καὶ Σωτῆρα ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. Τὸ Εὐαγγέλιον,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἡ θεία αὕτη βίβλος τῆς ἀληθοῦς πίστεως καὶ τῆς κατὰ Χριστὸν ἀρετῆς, πρέπει ἁπανταχοῦ γῆς νὰ κηρύττηται· πρέπει νὰ γνωρίζηται καὶ ἐκεῖ, ἔνθα οὐδόλως ἐγνωρίσθη, ἢ κακῶς ἡρμηνεύθη καὶ ἐξηγήθη. Ἡ δὲ ἀνατολικὴ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία καὶ κατέχει καὶ ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ τηρεῖ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, τῶν θεοκηρύκων Ἀποστόλων καὶ τῶν θείων Πατέρων, καὶ ἀπαρασαλεύτως ἔπεται τοῖς κανόσι καὶ ὅροις τῶν ἁγίων οἰκουμενικῶν καὶ τοπικῶν Συνόδων. Ὁ ὀρθόδοξος κλῆρος, ὁ θεματοφύλαξ τῆς πίστεως, τῶν πατρικῶν παραδόσεων καὶ τῆς γλώσσης, διεκρίθη πάντοτε ἐπὶ εὐσεβείᾳ, μαθήσει καὶ ἠθικῇ, καὶ φιλοπρόοδος ὁσημέραι ἀναδεικνύεται, καὶ τὴν πολιτικὴν ἐλευθερίαν ἄγαν ἀσπάζεται. Ὅθεν οὐδεμία εἰς ἡμᾶς τοὺς ὀρθοδόξους ἡ χρεία τῶν ἐκ τῆς Δύσεως ἐρχομένων ἱεραποστόλων πρὸς ἐξάπλωσιν ἑτεροδιδασκαλίας καὶ προσηλυτισμοῦ χάριν. Μᾶλλον δὲ αὐτὴ ἡ ἡμετέρα ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ὀφείλει νὰ σπείρῃ τὸν εὐαγγελικὸν σπόρον εἰς τὰ ἔθνη τὰ βάρβαρα, τὰ *μὴ ἐπιγινώσκοντα τὴν ἀλήθειαν*, καὶ νὰ καλέσῃ ταῦτα ἐκ τοῦ σκότους εἰς τὸ θαυμαστὸν τῆς ἀληθινῆς πίστεως φῶς. Μέγα ἐπιβάλλεται αὐτῇ τὸ καθῆκον, στηριζόμενον εἰς τὸν ἀψευδῆ τοῦ Σωτῆρος, τῆς ἀοράτου κεφαλῆς τῆς Ἐκκλησίας, λόγον· *Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη* (α)· καὶ, *Πορευθέντες εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα, κηρύξατε τὸ εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσει* (β)· καθῆκον, ὅπερ μετ' αὐταπαρνήσεως ἐξεπλήρωσαν οἱ θεῖοι Ἀπόστολοι ἀνεξαιρέτως, καὶ μάλιστα ὁ τῶν ἐθνῶν διδάσκαλος, ὁ οὐρανοβάμων Παῦλος· ὅστις διὰ ζωηρῶν χρωμάτων περιγράφων τὸ καθῆκον τοῦ εὐαγγελιστοῦ, λέγει πρὸς τὸν Τιμόθεον· *Κήρυξον τὸν λόγον· ἐπίστηθι εὐκαίρως, ἀκαίρως· ἔλεγξον, ἐπιτίμησον, παρακάλεσον ἐν πάσῃ μακροθυμίᾳ καὶ διδαχῇ* (γ)· καὶ εὐθὺς κατωτέρω, προκαλῶν τὴν σύντονον τοῦ ἐπισκόπου Τιμοθέου, καὶ ἑπομένως τῆς Ἐκκλησίας, ἐπαγρύπνησιν καὶ ἐνέργειαν κατὰ τῆς

(α) Ματθ. κή. 19.
(β) Μάρκ. ις'. 15.
(γ) Πρὸς Τιμόθ. Β'. δ'. 2.

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Κέρκυρα

ἑτεροδιδασκαλίας, προσεπιφέρει· *Ἔσται γὰρ καιρὸς, ὅτε τῆς ὑγιαινούσης διδασκαλίας οὐκ ἀνέξονται, ἀλλὰ κατὰ τὰς ἰδίας ἐπιθυμίας ἑαυτοῖς ἐπισωρεύσουσι διδασκάλους, κνηθόμενοι τὴν ἀκοήν· καὶ ἀπὸ μὲν τῆς ἀληθείας τὴν ἀκοὴν ἀποστρέψουσιν, ἐπὶ δὲ τοὺς μύθους ἐκτραπήσονται. Σὺ δὲ νῆφε ἐν πᾶσι, κακοπάθησον, ἔργον ποίησον εὐαγγελιστοῦ, τὴν διακονίαν σου πληροφόρησον* (α).

Ἀλλὰ πῶς θέλει ἐπιχειρήσει ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία τὸ ἔργον; ποῖα τὰ μέσα αὐτῆς; Τῆς Ἐκκλησίας τὰ μέσα, συμφώνως πρὸς τὴν φύσιν αὐτῆς, εἶναι καθαρῶς πνευματικά· διδασκαλία, πειθώ, παραίνεσις, δέησις, ἐπιτίμησις. Ἡ Ἐκκλησία ὑπάρχει ἐν τῷ κράτει, καὶ τοῦτο τὸ ἀξίωμα, θεσπισθὲν ἐν Εὐαγγελίοις ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος, καὶ ἀναγνωρισθὲν ἀνέκαθεν ὑπὸ τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, καὶ νῦν ὑπὸ τῶν σοφῶν καὶ πολιτικῶν τῆς Εὐρώπης ἀνδρῶν ἐφαρμοζόμενον, καθὰ δεῖ, ποιεῖ ἀνεξάρτητον εἰς τὰ πνευματικὰ τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ ἀναπολογήτους καθιστᾷ τοὺς ἱεράρχας τοὺς μετερχομένους, καθὼς, παραδείγματος χάριν, τὸν τῆς Ῥώμης, τὴν κοσμικὴν καὶ πολιτικὴν ἐξουσίαν σὺν τῇ πνευματικῇ, διαῤῥήδην παραβιαζομένων, ὡς μὴ ὤφελε, τῶν διαταγῶν τοῦ Σωτῆρος καὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ μακαρίου Πέτρου καὶ τῶν ἄλλων Ἀποστόλων καὶ τῶν θείων Πατέρων, καὶ παραδόξως εἰσαγομένου νεωτερισμοῦ, καθὰ μαρτυρεῖ αὐτὴ ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία. Εἰς δέον περὶ τούτου ἀπεφήνατο ὁ θεῖος τῆς Ἐκκλησίας θεμελιωτὴς, εἰπών· *Ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου* (β)· καὶ· *Ἀπόδοτε οὖν τὰ τοῦ Καίσαρος, Καίσαρι· καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ, τῷ Θεῷ* (γ).

Σκεπτόμενοι περὶ τῆς ἀποκαταστάσεως καὶ λαμπρότητος τῆς Ἐκκλησίας, ἄσμενοι φθάνομεν εἰς ἔνδοξον ἱστορικὴν ἐποχήν. Τῇ ἀληθείᾳ ἡ παγίωσις καὶ ἡ εἰρήνη τῆς Ἐκκλησίας ὀφείλεται τῷ ἰσαποστόλῳ Κωνσταντίνῳ, τῷ πρώτῳ χριστιανῷ βασιλεῖ. Ὑπὸ

(α) Πρὸς Τιμόθ. Β'. δ'. 3—6.
(β) Ἰωάν. ιή. 36.
(γ) Ματθ. κβ'. 21.

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὸ λάβαρον τοῦ χριστιανικωτάτου τούτου βασιλέως ἔστρεψαν τὴν προσοχὴν αὐτῶν οἱ ἱεράρχαι εἰς τὴν διακόσμησιν τῶν θείων ναῶν καὶ τὸν εὐτρεπισμὸν τῶν μητροπόλεων καὶ ἐπισκοπῶν. Ὁ μέγας Βασίλειος ὕστερον καὶ ἄλλοι ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ὡς καὶ ὁ ἱερὸς Ἀμβρόσιος σὺν τοῖς λοιποῖς ἐν τῇ Δύσει, καίπερ κρατούντων τῶν Ἀρειανῶν, κατέβαλον πλείστους ἀγῶνας περὶ τὴν ἐξωτερικὴν λαμπρότητα καὶ ἀξιοπρέπειαν τῶν ἐκκλησιῶν. Πρὸ πάντων δὲ ἐνήργησαν τὴν καθίδρυσιν ἱερῶν καταγωγίων καὶ διδακτηρίων. Διὰ τοῦ ὁσίου Παύλου τοῦ Θηβαίου, τοῦ μεγάλου Ἀντωνίου, τῶν Μακαρίων, τοῦ Παλαίμονος, τοῦ Παχωμίου, τοῦ Ἀμφιλοχίου, τοῦ Ἡσιδώρου, τοῦ Εὐθυμίου, τοῦ Σάββα, τοῦ Θεοδοσίου κατωρθώθη ἡ διάδοσις τῆς ὀρθοδόξου πίστεως εἰς τὰς ἐρήμους τῆς Θηβαΐδος, τῆς Συρίας, τῆς Καππαδοκίας καὶ τοῦ Πόντου. Ὅτι δὲ τῇ Ἐκκλησίᾳ πρώτιστον μέλημα ἦτο ἡ ἐξάπλωσις τοῦ θείου λόγου, ἀποδεικνύεται πρῶτον ἐκ τῆς ἀπὸ τῶν ἁγίων Γραφῶν διδασκαλίας καὶ ἑρμηνείας, ἥτις ἐγίνετο παρὰ τῶν προεστώτων τῶν ἐκκλησιῶν κατὰ πᾶσαν τῶν πιστῶν σύναξιν, καὶ ἔπειτα ἐκ τῶν κατηχητικῶν σχολῶν τῆς Ἀλεξανδρείας, τῶν Ἱεροσολύμων, τῆς Ἀντιοχείας καὶ ἄλλων τῆς ὀρθοδοξίας τόπων, ἐν αἷς διέπρεψαν Κύριλλος ὁ Ἱεροσολύμων ἐπίσκοπος, Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεύς, Δίδυμος, Ὠριγένης, ὁ μέγας Ἀθανάσιος, ὁ θεῖος Χρυσόστομος καὶ ἄλλοι. Πλὴν ἀλλ' ὅμως ταῦτα πάντα τὰ γιγάντεια ἔργα εὐωδοῦντο ἐν πρώτοις μὲν διὰ τῆς ἀντιλήψεως καὶ βοηθείας τοῦ παναγίου Πνεύματος, εἶτα δὲ διὰ τῶν χρηματικῶν καὶ γενναίων συνεισφορῶν καὶ ἐράνων τῶν ἁπανταχοῦ ὀρθοδόξων χριστιανῶν. Οἱ φόβοι, αἱ δυσκολίαι πρέπει νὰ ἀρθῶσιν ἐκ τοῦ μέσου. Πρὸς ἐπιχείρησιν τοῦ θείου καὶ σωτηριώδους ἔργου, τοῦ κηρύγματος τοῦ Εὐαγγελίου εἰς τὰ ἔθνη καὶ τοὺς ἔτι βαρβάρους λαούς, ἀνάγκη νὰ μεταφρασθῶσιν αἱ θεῖαι Γραφαὶ τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης εἰς πάσας τὰς ἀνατολικὰς γλώσσας, εἰς ὧν τὰς πλείστας καὶ μετεφράσθησαν, κεκυρωμέναι ὑπὸ τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας διὰ τὸ γνήσιον τῆς μεταφράσεως, καὶ νὰ πέμπωνται ἱεροκήρυκες καὶ ἱεραπόστολοι ὀρθόδοξοι κατὰ καιροὺς ὡρισμένους, ἐκλεγόμενοι ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξων πατριαρχῶν καὶ τῶν ὀρθοδόξων

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

διοικουσῶν Συνόδων· νὰ πέμπωνται δὲ ἐκ τοῦ ἱεροῦ κλήρου ἄνδρες διακρινόμενοι κατά τε τὴν παιδείαν καὶ τὴν ἀνεπίληπτον τοῦ βίου αὐτῶν πολιτείαν, περάναντες τὰς θεολογικὰς καὶ φιλοσοφικὰς αὐτῶν σπουδὰς ἐν τοῖς πανεπιστημίοις καὶ ταῖς πνευματικαῖς ἀκαδημίαις καὶ θεολογικαῖς σχολαῖς μάλιστα τῆς Πετρουπόλεως, τῆς Μόσχας, τοῦ Κιέβου, τῶν Ἀθηνῶν, τῆς Κερκύρας, τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Χάλκης. Εὐσέβεια, ἀρετὴ καὶ παιδεία ἔστωσαν τὰ πλεονεκτήματα τῶν τῆς ὀρθοδόξου πίστεως διδασκάλων.

Ἵνα δ' ἐκπαιδευθῶσι τοιοῦτοι ἱερεῖς· ἵνα πέμπωνται τακτικῶς ἱεραπόστολοι εἰς Ἀσίαν καὶ Ἀφρικήν· ἵνα *διδαχθῶσι πολλοὶ καὶ πληθυνθῇ ἡ γνῶσις*· ἵνα, ὡς ἐκ πηγῆς πολυχεύμονος, ἀρύωνται τὰ σωτήρια τῆς ὑγιαινούσης διδασκαλίας νάματα, καὶ στηρίζωνται εἰς αὐτὴν ἐπὶ μᾶλλον διὰ τῆς κατηχήσεως καὶ οἱ ἔτι ἀστήρικτοι, ἀπαιτεῖται ἡ ἰσχυρὰ προστασία τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ἡ διηνεκὴς εὐλογία τοῦ παναγιωτάτου οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, ἡ περίθαλψις τῶν λοιπῶν ὁμοδόξων ἐκκλησιῶν, ἡ συνδρομὴ τῶν μακαριωτάτων πατριαρχῶν Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων, ἡ ἀρωγὴ τῆς ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ῥωσσίας καὶ τῆς ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν λοιπῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν, Ἑπτανήσου, Οὐγγαρίας, Βλαχίας, Μολδαυΐας κ. λ. Πρὸς ἐπιτυχίαν δὲ καὶ εὐάδωσιν τοῦ μεγάλου τούτου ἔργου ἀνάγκη, νομίζομεν, θέλει εἶσθαι νὰ συγκροτηθῶσι γενικαὶ ἐπιτροπεῖαι, προεδρευόντων τῶν ὀρθοδόξων πατριαρχῶν καὶ τῶν προέδρων τῶν ἱερῶν Συνόδων, καὶ νὰ συσταθῶσι ἐκκλησιαστικὰ ταμεῖα, μερικὰ μὲν ἐν πάσῃ πόλει καὶ χώρᾳ ὀρθοδόξων, ἔτι δὲ καὶ ἔνθα τῆς ἑτεροδόξου Εὐρώπης ὑπάρχουσι τῶν ὁμογενῶν καὶ ὁμοπίστων ἡμῖν ναοὶ καὶ εὐκτήριοι οἶκοι, κεντρικὰ δὲ, ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ Ἱεροσολύμοις, ἐν Ἀθήναις, ἐν Μόσχᾳ, ἐν Πετρουπόλει, ἐν Ἰασίῳ καὶ Βουκουρεστίῳ, ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ Ἀντιοχείᾳ, ἐν Κερκύρᾳ, ἢ ἐν ᾗ Ἰονίῳ νήσῳ εὑρεύει ὁ ἔξαρχος. Οἱ κατὰ τόπους ἀρχιερεῖς θέλουσιν ἀποστέλλει πᾶσαν συλλεγεῖσαν ποσότητα πρὸς τὸν ἐν τῇ ἕδρᾳ τῆς σχετικῆς Κυβερνήσεως ἀρχιερέα, ὀφείλοντα νὰ διαβιβάζῃ αὐ-

τὴν εἴτε εἰς τὸν πρόεδρον τῆς διοικούσης Συνόδου, εἴτε εἰς τὸν οἰκουμενικὸν ἢ καὶ εἰς ἄλλον τῶν ὀρθοδόξων πατριαρχῶν. Οἱ μεγαλέμποροι, οἱ κεφαλαιοῦχοι, οἱ κτηματίαι πάσης πόλεως συνέρχονται εἰς ἐκλογὴν τοπικῶν καὶ μερικῶν ἐπιτροπειῶν, ὧν προεδρεύουσιν οἱ κατὰ τόπους ἀρχιερεῖς· ἐν δὲ τοῖς μερικοῖς τε καὶ κεντρικοῖς ταμείοις φυλάσσονται τὰ συναγόμενα χρηματικὰ ποσὰ καὶ αἱ συνεισφοραί. Οἱ πλούσιοι βεβαίως θέλουσι χορηγεῖ κατ' ἔτος πρὸς τὸν θεάρεστον τοῦτον σκοπὸν ποσόν τι, ἀνάλογον τῆς περιουσίας καὶ γενναιότητος αὐτῶν. Κατὰ πᾶσαν δὲ κυριακὴν θέλει περιφέρεσθαι δίσκος ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, *ὑπὲρ τῆς διαδόσεως τῆς ὀρθοδόξου πίστεως*, ἐν ᾧ καὶ τοῦ πλουσίου καὶ τοῦ πτωχοῦ καὶ τῆς χήρας ὁ ὀβολὸς θέλει κατατίθεσθαι. Πεποίθαμεν δὲ ὅτι οἱ μεγαλέμποροι καὶ κεφαλαιοῦχοι Ἕλληνες, οἱ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ, οἱ ἐν Ἑλλάδι, οἱ ἐν Τουρκίᾳ καὶ οἱ ἐν Ἑπτανήσῳ, προθύμως θέλουσι συνεισφέρει ἅπαντες. Οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ χεῖρα βοηθείας θέλουσιν ὀρέγει καὶ τὰ εὐαγῆ μοναστήρια, καὶ τὰ μεγάλα μετόχια τῶν ὀρθοδόξων πατριαρχείων καὶ μητροπόλεων, καὶ ἄλλα φιλόθρησκα καθιδρύματα. Καθόλου δὲ εἰπεῖν, πάσης τάξεως ἄνδρες καὶ γυναῖκες, παιδία καὶ κοράσια, διδόντες τὸ περισσεῦον, ἢ καὶ ἐκ τοῦ ὑστερήματος, θέλουσιν ἐμψυχώνει τὰ μέγιστα τὴν θεοφιλῆ καὶ εὐσεβῆ ταύτην ἐπιχείρησιν, ἀπαρεγκλίτως φυλασσομένου τοῦ ὅρου, ἵνα οἱ ἐπὶ τιμιότητι φημιζόμενοι συγκροτῶσι τὰς ἐπιτροπείας τῶν μερικῶν καὶ κεντρικῶν ταμείων.

Ἂς φιλοτιμηθῶσι λοιπὸν καὶ οἱ ὀρθόδοξοι περὶ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ κοινωφελοῦς καὶ χριστιανικοῦ τούτου ἐγχειρήματος, ὅπερ μεγάλην δόξαν θέλει περιάψει παντὶ τῷ ὀρθοδόξῳ πληρώματι. Διὰ τί ἀπὸ πολλῶν ἤδη ἐτῶν ὑπάρχουσι παρὰ τοῖς ἑτεροδόξοις τοιαῦτα ἑκατομμυριοῦχα ταμεῖα πρὸς διάδοσιν τῶν Γραφῶν καὶ τοῦ χριστιανισμοῦ, παρ' ἡμῖν δὲ τοῖς ὀρθοδόξοις οὐχί; Διὰ τὸ πλουτεῖ τὸ ταμεῖον τοῦ Λουγδούνου, καὶ τὰ τῶν ἄλλων χωρῶν; Διὰ τί δίδονται ἐξ ἐκείνων μεγάλαι ποσότητες εἰς οἰκοδομὴν καὶ ἐπισκευὴν ναῶν, εἰς σύστασιν σχολείων, εἰς ἀνέγερσιν νοσοκομείων, καὶ παρ' ἡμῖν οὐχί; Διὰ τί οἱ κατὰ τὸ ὁμόθρησκον ἀδελφοὶ ἡμῶν Ῥῶσσοι διέδωκαν τὴν ὀρθοδοξίαν εἰς τοὺς Σίνας καὶ εἰς ἄλλον

εἰδωλολάτρας λαοὺς, ἡμεῖς δὲ ὀλιγωροῦμεν; Διὰ τί τοιαύτη ἀδιαφορία παρ' ἡμῖν τοῖς Ἕλλησιν; Εἴθε ἡ ἰδέα ἡμῶν αὕτη γένοιτο πρᾶγμα! Ὁ ὑπὲρ τῆς ἁγίας ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ζῆλος προέτρεψε κἀμὲ, ἐγκαυχώμενον εἰς τὴν ὀρθόδοξον ἀνατολικὴν πίστιν, νὰ ἐγχαράξω ἐπὶ τοῦ χάρτου τὰς αὐτοσχεδίους μου ταύτας σκέψεις. Εἴθε ὁ σπινθὴρ τῆς πίστεως ἀποβαίη μεγάλη πυρὰ, θερμαίνουσα τήν τε παροῦσαν καὶ τὴν μέλλουσαν γενεὰν τῆς ὀρθοδοξίας ἐν τῇ ὑφηλίῳ! Οἱ συνεταιρισμοὶ, ἀγλαὸν προϊὸν τοῦ χριστιανισμοῦ, κολοσσιαῖα ἔργα παρήγαγον ἐν τῇ ἐξευγενισμένῃ Εὐρώπῃ. Ὁ περὶ οὗ πρόκειται ἔρανος τῶν ἁπανταχοῦ ὀρθοδόξων θέλει ἀνεγείρει ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τὸν μεγαλοπρεπέστατον ναὸν τῶν δύο θυσιαστηρίων, τῆς πίστεως καὶ τῆς προόδου.

Ἔρρωσο.

Ἐν Π***, τῇ 20 αὐγούστου, 1861. Ὁ φίλος σου
Σ. Κ. Ι.

ΤΟ ΜΕΓΑΛΕΙΟΝ ΤΟΥ ΘΕΟΥ.

Ὕψιστε Θεὲ, ὑπέρτατε Κύριε τοῦ παντὸς, τίνα τόπον τῆς γῆς ἤθελον δυνηθῆ νὰ διατρέξω, χωρὶς νὰ ἀνεύρω πανταχοῦ ὑπὸ τοὺς πόδας μου αἰσθητὰ τὰ ἴχνη τῆς παρουσίας σου, καὶ νὰ θαυμάσω τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν τοῦ ὀνόματός σου τοῦ ἁγίου; Ἂν λαοὶ ἄγριοι ἐδυνήθησαν νὰ ἐξαφανίσωσι τὴν ἰδέαν, ἣν περὶ τούτου ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν ἐνεχάραξας, πάντα τὰ κτίσματα, ἅπερ οὗτοι ἔχουσιν ὑπ' ὄψιν, φέρουσιν αὐτὸ γεγραμμένον διὰ χαρακτήρων τοσούτων ἀνεξαλείπτων καὶ λαμπρῶν, ὥστε ἀναπολόγητοι μένουσιν οἱ λαοὶ οὗτοι, ὅτι δὲν σὲ ὁμολογοῦσι. Καὶ αὐτὸς ὁ ἀσεβὴς μάτην κομπάζει ὅτι δὲν σὲ γινώσκει, καὶ οὐδεμίαν γνῶσιν τῆς ἀπείρου οὐσίας σου ἐν ἑαυτῷ ἀνευρίσκει· διότι ζητεῖ νὰ σὲ εὕρῃ, Θεὲ πανάγιε, μᾶλλον ἐν τῇ διεφθαρμένῃ αὐτοῦ καρδίᾳ καὶ τοῖς πάθεσιν, ἢ ἐν τῷ λογικῷ. Ἂς παρατηρήσῃ ὅμως ὀλίγον περὶς αὐτοῦ, καὶ πανταχοῦ θέλει σὲ ἀνεύρει. Πᾶσα ἡ γῆ θέλει ἀναγγείλει αὐτῷ τὸν Θεόν της· αὐτὸς δ' ἐκεῖνος θέλει ἰδεῖ

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὰ ἴχνη τοῦ μεγαλείου τῆς δυνάμεως καὶ τῆς σοφίας σου ἐπὶ πάντων τῶν κτισμάτων ἐγκεχαραγμένα, καὶ μόνη ἡ διεφθαρμένη αὐτοῦ καρδία θέλει εὑρεθῇ ἐν τῷ κόσμῳ μὴ ἀναγγέλλουσα μηδ' ἀνομολογοῦσα τὸν αἴτιον τῆς ἑαυτῆς ὑπάρξεως.

Ὁ ἄνθρωπος, καταστὰς ὅλος σαρκικός, οὐδὲν πλέον δύναται νὰ θαυμάζῃ, εἰ μὴ τὰ κάλλη τὰ προσβάλλοντα τὰς αἰσθήσεις του· ἀλλ' ἂν ἤθελε νὰ ἀφήσῃ τοὺς στοχασμοὺς τῆς σαρκὸς, τοὺς ἀμαυροῦντας τὴν διάνοιάν του· ἂν ἐδύνατο νὰ ἀνυψωθῇ ὑπεράνω ἑαυτοῦ τε καὶ πάντων τῶν αἰσθητῶν, ἅ! παραχρῆμα ἤθελεν ἀναγνωρίσει, ὅτι πᾶν ὅ,τι ὑψηλότερον καὶ μεγαλοπρεπέστερον ὑπάρχει ἐν τῷ κόσμῳ, δὲν εἶναι, Θεέ μου, εἰ μὴ εἰκών τις ἀκατέργαστος, σκιὰ ἐλαφρὰ τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς περιβαλλούσης σε δόξης. Καὶ αὐτοὶ οἱ οὐρανοὶ, ὧν τὸ ὕψος καὶ ἡ μεγαλοπρέπεια φαίνονται εἰς ἡμᾶς τοσοῦτον ἄξια θαυμασμοῦ, ἀφανίζονται ὡς ἄτομόν τι ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ἀπειρίας σου. Οἱ ἀναρίθμητοι ἐκεῖνοι κόσμοι, οἱ τοσοῦτον ἀπείρως ὑπεράνω ἡμῶν ἀπέχοντες, ἔτι πορρωτέρω ἀπέχουσι τῶν ποδῶν τοῦ προσκυνητοῦ θρόνου σου. Πάντα ἀναγγέλλουσιν ἡμῖν τὸ μεγαλεῖόν σου, καὶ ὅμως οὐδὲν δύναται νὰ σκιαγραφήσῃ ἀσθενῆ τινα τούτου εἰκόνα. Ἔγειρον λοιπὸν τὴν ψυχήν μου, Θεὲ, ὑπεράνω πάντων τῶν αἰσθητῶν· εἴθε νὰ ἔβλεπον καὶ νὰ ἠγάπων σὲ μόνον ἐκ πάντων τῶν κτισμάτων σου! εἴθε νὰ μὴ παρεγνώριζον ποτὲ τὸν προορισμόν καὶ τὴν χρῆσιν αὐτῶν! Ταῦτα ἐγένοντο μόνον ὅπως φανερὰν τοῖς ἀνθρώποις ποιῶσι τὴν δύναμιν τοῦ πλάσαντος, καὶ παρασκευάζωσι τούτου λατρευτὰς, οὐχὶ δὲ ὅπως ἐφελκύσωσιν εἰς ἑαυτὰ τὴν ἀγάπην ἡμῶν καὶ λατρείαν.

Καὶ εἶναι ὄντως ἀνάγκη, Θεέ μου, ματαίων ἀναζητήσεων καὶ ἐπιπόνων θεωριῶν, ὅπως γνωρίσω τίς εἶσαι; Ἀρκεῖ νὰ ὑψώσω τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὰ ἄνω· ἐκεῖ βλέπω τὸ ἄπειρον τῶν οὐρανῶν τοῦ ἔργου τούτου τῶν χειρῶν σου· ἐκεῖ τὰ μεγάλα ἐκεῖνα φωτεινὰ σώματα, ἅπερ τοσοῦτον κανονικῶς καὶ μεγαλοπρεπῶς ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς ἡμῶν περιστρέφονται, καὶ πρὸς ἃ σχετικῶς ἡ γῆ δὲν εἶναι εἰ μὴ ἄτομόν τι ἀφανές. Ὁποία μεγαλοπρέπεια, μέγιστε Θεέ! Τίς εἶπεν εἰς τὸν ἥλιον· γενοῦ ἐκ τοῦ μηδενὸς, καὶ

δέσποζε τῆς ἡμέρας· εἰς δὲ τὴν σελήνην· φάνηθι, καὶ ἔσο ἡ λαμπὰς τῆς νυκτός; Τίς ἔδωκε τὸ εἶναι εἰς τὴν πληθὺν τῶν ἀστέρων, οἵτινες μετὰ τοσαύτης λαμπρότητος κατακοσμοῦσι τὸ στερέωμα, καὶ εἶναι τόσοι ἄπειροι ἥλιοι, συνημμένοι πρὸς ἀλλήλους, ἕκαστος ἐν εἴδει νέου τινὸς κόσμου, ὃν καταυγάζουσι; Τίς εἶναι ὁ δημιουργὸς, οὗτινος ἡ παντοδυναμία κατεσκεύασε τοιαῦτα θαυμάσια, ἀπέναντι τῶν ὁποίων πᾶσα ἡ ἀλαζονεία τοῦ πνεύματος τεθαμβωμένη ὑποχωρεῖ καὶ σκοτίζεται. Ἢ τίς ἕτερος παρὰ σὲ, ὑπέρτατε δημιουργὲ τοῦ παντὸς, ἐδύνατο νὰ ποιήσῃ ταῦτα; Ἦτο ἄρα δυνατὸν νὰ ἐξέλθωσιν ἀφ' ἑαυτῶν ἐκ τῶν κόλπων τῆς τύχης καὶ τοῦ μηδενός; Καὶ ὁ ἀσεβὴς ἤθελεν εἶσθαι λίαν ἀπονενοημένος, ὥστε νὰ ἀποδώσῃ ταῦτα εἰς ὃν μὴ παντοδύναμον, καὶ νὰ τολμήσῃ νὰ ἀρνηθῇ αὐτὰ ἀπὸ τοῦ ὄντως ὑπάρχοντος, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένοντο.

Τὸ κατ' ἐμὲ, βεβυθισμένος εἰς τὴν θεωρίαν τοσαύτης δόξης καὶ μεγαλοπρεπείας, κραυγάζω· εἶναι δυνατόν ποτε, Θεὸς, οὕτω μέγας καὶ ἰσχυρὸς, νὰ θέλῃ νὰ καταβιβάζηται τοσοῦτον, ὥστε νὰ συλλογίζηται περὶ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ νὰ ἔχῃ αὐτὸν ὑποκείμενον τῆς μερίμνης του; Πλὴν δὲν ἀρκεῖ τοῦτο, Θεέ μου, ὅτι ἐνώπιόν σου εἶμαι σποδὸς καὶ κόνις· προσφέρω προσέτι ἐνώπιόν σου τὰς παρανομίας ἀπίστου καρδίας, καὶ τὰς αἰσχρουργίας, δι' ὧν τοσάκις ἐμόλυνα τὴν ἐμὴν οὐδένειαν καὶ τὸν πηλόν. Καὶ ὅμως ἐγὼ, ὁ σκώληξ τῆς γῆς, προσείλκυσα τὴν προσοχήν σου, καὶ οὐδόλως ἀνάξιον τῆς σῆς δόξης ἔκρινας τὸ προνοεῖν περὶ ἐμοῦ καὶ ἐπισκέπτεσθαί με ἐν τῇ μεγάλῃ σου εὐσπλαγχνίᾳ.

Ἀλλὰ παύω, Θεέ μου, ἐκπληττόμενος διὰ τοῦτο, ἀφ' οὗ ἀναμνησθῶ τῆς πρώτης ἐκείνης καταστάσεως τῆς δόξης καὶ ἀθωότητος, μεθ' ἧς ἔπλασας τὸν ἄνθρωπον. Ἐνεχάραξας αὐτῷ τὴν ἔνδοξον εἰκόνα τῆς θεότητός σου· ἐνεφύσησας εἰς τὸν πηλὸν πνεῦμα ζωῆς, ψυχὴν πνευματικὴν καὶ ἀθάνατον, δυναμένην καὶ νὰ σὲ γνωρίσῃ καὶ νὰ σὲ ἀγαπήσῃ· ἐκόσμησας αὐτὸν τοῖς λαμπροῖς δώροις τῆς σοφίας, τῆς ἁγιότητος καὶ τῆς δικαιοσύνης. Μόνος πάντων τῶν ὁρατῶν κτισμάτων εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἀνυψοῦται εἰς σὲ, νὰ λαλῇ πρὸς τὸν κύριόν του, νὰ εὐχαριστῇ καὶ νὰ δια-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τηρῇ στενὴν σχέσιν μετ' αὐτοῦ. Καὶ αὐτοὶ οἱ ἄγγελοι, τὰ τοσοῦτον καθαρὰ καὶ ἔξοχα πνεύματα, οὐδὲν σχεδὸν ἀνώτερον τούτου κατεῖχον· ὅ,τι δὲ ὁ ἄνθρωπος πλέον ἐκείνων εἶχεν, εἶναι, ὅτι παρέδωκας, οὕτως εἰπεῖν, εἰς τὰς χεῖράς του τὴν δεσποτείαν σου ἐπὶ πάντων τῶν κτισμάτων. Κατέστησας αὐτὸν κύριον καὶ δεσπότην πάντων τῶν ἔργων τῶν χειρῶν σου· ὑπέταξας εἰς τὸ κράτος αὐτοῦ τὰ ἕρποντα ἐπὶ τῆς γῆς ζῶα, τὰ ἱπτάμενα εἰς τὸν ἀέρα πτηνὰ, καὶ τοὺς εἰς τὸ βάθος τῶν ὑδάτων τῆς θαλάσσης περιπατοῦντας ἰχθύας. Πλάσας αὐτὸν, ἐστεφάνωσας καὶ ἔθηκας τὸν τελευταῖον βαθμὸν τῆς τελειότητος εἰς πάντα τὰ ἔργα σου, τῶν ὁποίων οὗτος ἦτο τὸ ἀριστούργημα.

Καὶ ὅμως δὲν ἐδυνήθη νὰ ἀπολαύσῃ ἐπὶ πολὺ τῶν θείων δωρημάτων σου. Ταχέως ἐξέπεσε τῆς δόξης καὶ εὐδαιμονίας, εἰς ἣν αὐτὸν ἀνύψωσας. Κατέστη δοῦλος τῶν κτισμάτων, ὧν πρότερον ἦτο κύριος. Ἀντὶ τῆς ἀθωότητος καὶ ἀθανασίας, ἐπῆλθεν εἰς αὐτὸν ἡ ἁμαρτία καὶ ὁ θάνατος· καὶ ἐν τῇ ῥηκτῇ ταύτῃ καταστάσει τῆς δυστυχίας, εἰς ἣν ἐῤῥίφθη, ἡ εὐσπλαγχνία σου, Θεέ μου, παρέσχεν αὐτῷ καταφύγιον ἔτι ἐνδοξότεραν παρὰ πᾶσαν τὴν εὐδαιμονίαν, ἀφ' ἧς ἐξέπεσεν. Ὁ αἰώνιος Λόγος σου κατέβη ἐκ τοῦ κόλπου τῆς δόξης σου, ὅπως ἑνωθῇ μετὰ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Ἀνέλαβε τὰς ἀσθενείας καὶ ἁμαρτίας τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως γένηται ὁ καθαρισμὸς αὐτοῦ καὶ ἡ θυσία. Ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ἀνέβη μετ' αὐτῶν, καὶ ἐκάθισεν εἰς τὰ δεξιὰ τῆς ἀπείρου μεγαλειότητός σου. Εἶδεν ἑαυτὴν ὑψουμένην ὑπεράνω πασῶν τῶν ἐπουρανίων ἀρχῶν καὶ δυνάμεων. Διὰ τοῦ προσκηνυτοῦ Υἱοῦ σου ἀνέλαβον οἱ ἄνθρωποι τὰ δίκαια τῆς αἰωνιότητος. Ἅπαντες ἐδέχθημεν τὴν ἔνδοξον προσηγορίαν τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ἐγένετο ὁ πρωτότοκος ἡμῶν. Σὺ ἦσο ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ ἠθέλησας νὰ γείνῃς πατὴρ ἡμῶν· ἡμεῖς ἦμεν ἔργα σου μόνον, καὶ κατέστημεν υἱοί σου. Ὕψιστε Θεέ! ὅτε ἔπλασας ἐκ τοῦ μηδενὸς τὸν κόσμον, ἡ δύναμίς σου καὶ τὸ μεγαλεῖον τοῦ ὀνόματός σου δὲν ἐφάνη τοσοῦτον θαυμαστὸν ἐπὶ τῆς γῆς, ὅσον, ὅτε ηὐδόκησας νὰ καταβῇ ὁ Υἱός σου, τὸ ἀπάγαυσμα τῆς δόξης σου, περιβεβλημένος τὴν ταπείνωσιν καὶ τὰς ἀσθενείας τῆς ἡμετέρας φύσεως

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὅτε ἐφανέρωσας τὸ μέγα μυστήριον τῆς ἀγάπης, ὅπερ παρεσκεύαζες ἀπ' ἀρχῆς τῶν αἰώνων, καὶ ὅπερ πρέπει ν' ἀποτελῇ τὴν παραμυθίαν καὶ τὴν ἔκπληξιν πάντων τῶν μελλόντων. Τὸ ὄνομά σου, Θεέ μου, ἦτό ποτε ὄνομα ἄκτιστον· τὸ στόμα τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἐτόλμα νὰ προφέρῃ αὐτό· ἀλλ' ἀφ' οὗ ἐγένου πατὴρ ἡμῶν, δηλονότι ὁ κοινὸς πατὴρ πάντων τῶν ἀδελφῶν τοῦ Χριστοῦ σου, κατέστη τότε ὄνομα φιλοστοργίας, τὸ ὁποῖον ἡ ὑϊκὴ ἀγάπη ἐπιτρέπει ἡμῖν νὰ προφέρωμεν, καὶ ἀπὸ τούτου μετὰ πεποιθήσεως ἀρχόμεθα πασῶν τῶν δεήσεων ἡμῶν, τῶν πανταχόθεν τῆς γῆς πρὸς σὲ ἀναπεμπομένων. Κύριε, πόσον θαυμαστὴ ὑπάρχει παντοχοῦ γῆς ἡ δόξα τοῦ ὀνόματός σου! « Κύριε, ὁ Κύριος ἡμῶν, ὡς » θαυμαστὸν τὸ ὄνομά σου ἐν πάσῃ τῇ γῇ »!

Πόσον ἄξιοι περιφρονήσεως εἶναι, Θεέ μου, οἱ ἀσεβεῖς, οἵτινες ἐπαγγελλόμενοι ὑπεροχὴν πνεύματος καὶ λόγου, δὲν ἐπιγινώσκουσι τὴν δόξαν, τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν σοφίαν σου ἐν τῇ μεγαλοπρεπεῖ κατασκευῇ τῶν οὐρανῶν καὶ τῶν ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς ἡμῶν ἐπικειμένων ἀστέρων. Θαμβοῦνται ὑπὸ τῆς δόξης τῶν ἡγεμόνων καὶ κατακτητῶν, τῶν ὑποδουλούντων τοὺς λαοὺς καὶ οἰκοδομούντων βασίλεια, καὶ δὲν αἰσθάνονται τὴν παντοδυναμίαν τῆς χειρός σου, ἥτις μόνη ἔθετο τοῦ σύμπαντος τὰ θεμέλια. Θαυμάζουσι τὴν ἐμπειρίαν καὶ τὸ ἔξοχον τοῦ τεχνίτου, τοῦ κτίζοντος ὑπερήφανα μέγαρα, ἅτινα ὁ ἄνεμος μέλλει νὰ φθείρῃ καὶ καταστρέψῃ· τιμῶσιν, ἄλλως, τὴν μεγαλοπρέπειαν τῶν οὐρανῶν, ἀλλὰ δὲν θέλουσι νὰ σὲ ἐπιγνώσωσιν ἐν τῇ σταθερᾷ καὶ τακτικῇ ἁρμονίᾳ τοῦ ἀπείρου τούτου καὶ ὑπερηφάνου ἔργου, ὅπερ ἡ περίοδος τῶν χρόνων πάντοτε ἐσεβάσθη, καὶ μέχρι συντελείας τοῦ αἰῶνος θέλει πάντοτε σεβασθῇ. Δεικνύων καθ' ἑκάστην τὰ θαυμάσια ταῦτα ἔργα τῶν χειρῶν σου, δὲν φανερόνεις ἀρκούντως σεαυτὸν εἰς αὐτούς; Οἱ ἄνθρωποι πάντων τῶν αἰώνων καὶ πάντων τῶν ἐθνῶν, διδαχθέντες ὑπὸ μόνης τῆς φύσεως, ἐκ τῆς κτίσεως ἐπέγνωσαν τὴν θεότητα καὶ δύναμίν σου· ὁ δὲ ἀσεβὴς προκρίνει μᾶλλον νὰ διαψεύδῃ ἅπαν τὸ ἀνθρώπινον γένος, νὰ αἰτιᾶται εὐπιστίαν τῆς κοινῆς γνώμης καὶ τῶν πρωτογενῶν τοῦ ἀνθρώπου γνώσεων τῶν ἐμφύτων αὐτῷ, καὶ προλήψεις τῆς παιδικῆς ἡλι-

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κίας, ἢ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν τερατώδη αὐτοῦ ἰδέαν, ἐπὶ τῆς ὁποίας μόνα τὰ ἴδια αὐτοῦ ἐγκλήματα, τὰ τέκνα ταῦτα τοῦ σκότους, ἠνάγκασαν τὸν νοῦν του νὰ ἀναπαυθῇ, καὶ τὴν ὁποίαν μόνα ταῦτα ἐδυνήθησαν νὰ κατασκέψωσι πιθανήν.

Οἱ πλέον ἀπειρόκαλοι καὶ βάρβαροι λαοὶ ἐννοοῦσι τὴν γλῶσσαν τοῦ οὐρανοῦ, οὗτινος ἡ μεγαλοπρέπεια ἀναγγέλλει τὴν δόξαν σου. Ἐποίκσας αὐτὸν ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς ἡμῶν οἷόν τινα κήρυκα οὐράνιον, ἀκαταπαύστως κηρύττοντα εἰς ἅπαντα τὸν κόσμον τὸ μεγαλεῖον τοῦ τῶν αἰώνων ἀθανάτου βασιλέως. Ἡ σεμνοπρεπὴς αὐτῶν σιγὴ λαλεῖ τὴν γλῶσσαν πάντων τῶν ἀνθρώπων καὶ πάντων τῶν ἐθνῶν· εἶναι φωνὴ ἀκουομένη πανταχοῦ, ὅπου ἡ γῆ τρέφει κατοίκους· μόνος ὁ ἀσεβὴς ἀποφράττει τὰ ὦτα, καὶ ἀρέσκεται νὰ ἀκούῃ μᾶλλον τὴν ἀνόσιον κραυγὴν τῶν ἰδίων παθῶν, τῶν ἐν τῷ κρυπτῷ βλασφημούντων τὴν δεσποτείαν σου, ἢ τὴν λαμπρὰν φωνὴν τῶν ἐκ τῶν χειρῶν σου ἐξελθόντων ἀριστουργημάτων.

Ἂς διατρέξῃ τις μέχρι τῶν ἀπωτάτω καὶ τὰ μάλιστα ἀπομεμονωμένων ἐσχατιῶν τῆς γῆς· ἡ μεγαλοπρέπεια τοῦ οὐρανοῦ ἀναγγέλλει καὶ εἰς τὰ ἐκεῖ τὴν δόξαν σου ἐπίσης, ὡς καὶ εἰς τὰς μᾶλλον κατῳκημένας καὶ γνωστὰς χώρας. Οὐδεὶς τόπος ἐν τῇ γῇ, ὅσον ἀποκεκρυμμένος ἂν ἦναι, δύναται νὰ διαφύγῃ τὴν λάμψιν τῆς δυναστείας σου, ἥτις διαυγάζει ὑπεράνω ἡμῶν διὰ τῶν κοσμούντων τὸ στερέωμα φωτεινῶν ἐκείνων κόσμων. Ἰδοὺ, Θεέ μου, τὸ πρῶτον βιβλίον, ὅπερ ἔδειξας εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἵνα διδάξῃς αὐτοὺς τίς εἶσαι. Ἐν αὐτῷ οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἀδὰμ ἐσπούδασαν κατὰ πρῶτον πᾶν ὅ,τι ἠδόκησας νὰ φανερώσῃς εἰς αὐτοὺς ἐκ τῶν ἀπείρων σου τελειοτήτων. Πρὸς τὴν θέαν τῶν μεγάλων τούτων ὄντων κατεχύμενοι ὑπὸ θαυμασμοῦ καὶ φόβου τινὸς σεβασμίου, προσέπιπτον εἰς λατρείαν τοῦ παντοδυνάμου δημιουργοῦ. Δὲν εἶχον χρείαν προφητῶν, ὅπως διδαχθῶσι τί ὤφειλον εἰς τὴν σὴν μεγαλειότητα· ἱκανῶς ἐδιδάσκοντο τοῦτο ἐκ τῆς δημιουργίας. Τὴν ἁπλοϊκὴν καὶ καθαρὰν ταύτην θρησκείαν κατέλιπον εἰς τὰ τέκνα των· ἀλλ' ἡ πολύτιμος αὕτη παρακαταθήκη διεφθάρη μεταξὺ τῶν χειρῶν των· θαυμάσαντα τὸ κάλλος καὶ τὴν λαμ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πρότητα τῶν ἔργων σου, ἠσπάσαντο ταῦτα ἀντὶ σοῦ· ἐντεῦθεν δὲ ἡ γέννησις ἀσεβοῦς καὶ δεισιδαίμονος θρησκείας· καὶ πάντοτε, Θεέ μου, τὰ ἐν τῇ φύσει διακεχυμένα δῶρά σου ἀπομακρύνουσιν ἡμᾶς ἀπὸ σοῦ. Προσηλοῦμεν εἰς ταῦτα τὴν καρδίαν, καὶ ἀποσπῶμεν αὐτὴν ἀπὸ τῆς εὐεργετικῆς χειρὸς, ἥτις διαχέει ἡμῖν τοιαύτας μεγαλοδωρίας. Τὰ ἔργα σου, αἱ εὐεργεσίαι σου, τὰ πλεονεκτήματα τοῦ τε σώματος καὶ τῆς ψυχῆς εἶναι οἱ θεοὶ ἡμῶν, καὶ εἰς τούτους μόνον περιορίζομεν τὴν λατρείαν ἡμῶν. Προωρισμένα ἦσαν ταῦτα ὅπως ἀνυψῶσι τὰς καρδίας ἡμῶν εἰς σὲ διὰ τῶν αἰσθημάτων τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εὐγνωμοσύνης· καὶ ὅμως ἡμεῖς θεοποιοῦμεν αὐτὰ, καὶ δὴ καὶ ἐναντίον σου μεταχειριζόμεθα. Καὶ τὰ μὲν ἀναίσθητα κτίσματα σοὶ ὑπακούουσιν, εἰς μόνην δὲ τὴν ἀνθρωπίνην καρδίαν αἱ αἰώνιοι ἐντολαί σου ἀπαντῶσι προσκόμματα καὶ ἐναντιώσεις. Ὁ ἥλιος, ὡς λαμπρὸς νυμφίος, πορευόμενος ἐκ παστοῦ αὐτοῦ, ἀνατέλλει, καὶ κανονικῶς διατρέχει τὸ ἄπειρον περιέχον· πανταχοῦ διαχέει τὴν θερμότητα καὶ τὸ φῶς του, καὶ καθ' ἑκάστην ἐπαναλαμβάνει τὴν μεγαλοπρεπῆ αὐτοῦ περιοδείαν· ὁ δὲ ἄνθρωπος, ἄστατος καὶ οὐδέποτε ὁ αὐτὸς, ἀπὸ μιᾶς στιγμῆς εἰς ἄλλην μεταβάλλεται, καὶ ἀδιαλείπτως παρεκκλίνει τῶν ὁδῶν αὐτοῦ. Ἡ πορεία αὐτοῦ ὁμοιάζει πρὸς τὴν τοῦ παράφρονος, ὅστις χωρεῖ, ἀπομακρύνεται καὶ ἐπανέρχεται, μὴ γινώσκων ποῦ φέρουσιν αὐτὸν οἱ πόδες αὐτοῦ· μοχθεῖ, ἀποκάκμνει, καὶ οὐδέποτε φθάνει εἰς τὸ τέρμα. Ἡ ἀστάθεια αὐτοῦ τὸν ἐπιβαρύνει· δὲν δύναται νὰ στηριχθῇ· καθίσταται εἰς αὐτὸν βάρος, ὑφ' οὗ πιέζεται, καὶ ἀφ' οὗ δὲν δύναται νὰ ἀπαλλαγῇ· αὕτη γίνεται αὐτῷ παραίτιος πάντων τῶν ἐγκλημάτων, καὶ ἀπεργάζεται τὴν πᾶσαν αὐτοῦ δυστυχίαν καὶ τὴν σκληροτάτην βάσανον.

(Ἐκ τῶν τοῦ Μασιλλῶνος· μετάφρασις Δ. Μ.)

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΠΕΡΙ

ΤΩΝ ΨΕΥΔΙΣΙΔΩΡΕΙΩΝ ΔΙΑΤΑΞΕΩΝ (*).

Περὶ τοῦ τόπου, ἐν ᾧ τὰ Ψευδισιδώρεια τὸ πρῶτον ἐπλάσθησαν.

Ὡς τοιοῦτον θεωροῦσι, Φεβρωνίῳ ἀκολουθοῦντες (1) ὅ,τε Θείνερος καὶ Ἐϊχόρνιος (2) καὶ Ῥεστέλιος (3), τὴν Ῥώμην. Ἀλλ' ἡ τοιαύτη γνώμη φαίνεται μὴ στηριζομένη ἐπὶ ἰσχυρῶν ἀποδείξεων. Οὕτω λ. χ. λέγει ὁ Ἐϊχόρνιος ὅτι, ἐπειδὴ ἐν ταῖς Διατάξεσιν γίνεται χρῆσις τοῦ Liber pontificalis, τοῦτο δὲ μέχρι τῆς Θ' ἑκατονταετηρίδος ἥκιστα ὑπῆρχε γνωστὸν ἐκτὸς τῆς Ἰταλίας, ἄρα ἐπλάσθησαν ἐν Ῥώμῃ. Ἀλλὰ τὸ ἀνίσχυρον τῆς ἀποδείξεως ταύτης κατέδειξεν ὁ Κνούστιος. Ἀνίσχυρος προσέτι καὶ ἡ ἀπόδειξις ὅτι, ἐπειδὴ πολλοὶ τῶν παπῶν μετὰ τὰ μέσα τοῦ Θ' αἰῶνος εἰς διατάξεις πλαστὰς ἀνεφέροντο, καὶ εἰς αὐτὰς προσέτι τοῦ Ψευδισιδώρου τὰς ἀποφάνσεις, διὰ τοῦτο τόπος, ἐν ᾧ ἐπλάσθησαν τὰ Ψευδισιδώρεια, ὑπάρχει ἡ Ῥώμη· διότι αἱ Διατάξεις αὗται συγχρόνως ἐφέροντο καὶ ἐν τοῖς Φραγκικοῖς ἀρχείοις. Οὐχ ἧττον ἀνίσχυρος καὶ ἡ γνώμη τῶν λεγόντων ὅτι οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ, ἢ ἐν Ῥώμῃ ἠδύνατο ὁ πλαστογράφος τοσαύτην εὑρεῖν ἀφθονίαν πηγῶν· διότι, ἐάν τις ἀπίδῃ πρὸς τὰ κατὰ τὸν Η' καὶ Θ' αἰῶνα ὑπὸ τῶν τῆς Γαλλικανῆς Ἐκκλησίας κληρικῶν γραφέντα, καὶ θεωρήσῃ τὴν τῶν ἀνδρῶν τούτων πολυμάθειαν καὶ πολυαναγνωσίαν, ὀφείλει ἀποδέξασθαι ὅτι καὶ παρ' ἐκείνοις ὑπῆρχεν ἡ αὐτὴ ἀφθονία τῶν μέσων. Ἄλλως δὲ, εἰ ὀρθή ἐστιν ἡ γνώμη, ἣν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἐσημειώσαμεν περὶ τῶν τοῦ Ἀγγελοράμνου κεφαλαίων, ὅτι δηλαδὴ ταῦτα ἐχρησίμευσαν μάλιστα ὡς πηγὴ τῶν

(*) Ὅρα Ἔτ. Ε' Ἀριθμ. 7. σελ. 297—311.

(1) De statu ecclesiastic. Bullioni 1765. p. 643.

(2) Kirchenrecht Bd. 1. S. 158. καὶ Zeitschrift für geschichtl. Rechtswissenschaft Bd. 11. S. 119.

(3) Reuters' theologisches Repertorium 1845. S. 107.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ψευδισιδωρείων, τότε ὀφείλομεν ἀποδέξασθαι καὶ ὅτι, ἐπειδὴ τὰ κεφάλαια ἐκεῖνα συνετάχθησαν οὐχὶ ἐν Ῥώμῃ, ἀλλ' ἐν Γαλλίᾳ, τόπος τῆς τῶν Ψευδισιδωρείων συλλογῆς φαίνεται οὖσα κατὰ πιθανώτερον λόγον ἡ Γαλλία, ἢ ἡ Ῥώμη. Ὁ Ῥεστέλιος πρὸς ἀπόδειξιν ὅτι τὰ Ψευδισιδώρεια ἐγράφησαν ἐν Ῥώμῃ, παράγει πρῶτον μὲν τὴν ἐν τῇ Β' τοῦ Καλλίξτου Ἐπιστολῇ γενομένην ἀναφορὰν εἰς ῥωμαϊκοὺς νόμους· εἶτα δὲ καὶ τὴν μνείαν τοιούτων Διατάξεων, αἵτινες μόνῃ τῇ ῥωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ ἦσαν ἰδιάζουσαι, καὶ διὰ τοῦτο μόλις Ῥωμαίῳ τινὶ ἠδύναντο εἶναι γνωσταί· οἷον αἱ περὶ τῶν κατὰ τόπους ὡρισμένους διακόνων Διατάξεις, αἱ ἐν τῇ Α' τοῦ Φαβιανοῦ Ἐπιστολῇ μνημονευόμεναι (1). Ἀλλὰ καὶ ἡ ἀπόδειξις αὕτη ἀνίσχυρος· καὶ γὰρ ἀναφοραὶ εἰς νόμους ῥωμαϊκοὺς γίνονται καὶ ἐν διαφόροις ἀποφάσεσιν τῶν ἐν Γαλλίᾳ συνόδων, καὶ ἐν ἄλλοις ἐγγράφοις, μὴ οὖσι ῥωμαϊκοῖς. Περὶ δὲ τῶν ἐν Ῥώμῃ ἑπτὰ διακόνων, τοῦτο ἐδανείσθη ὁ Ψευδισίδωρος ἐκ τοῦ Liber Pontificalis.

Τὸ ἀνίσχυρον τῶν ἀποδείξεων τούτων περὶ τῆς ἐν Ῥώμῃ πλαστογραφίας τῶν Ψευδισιδωρείων Διατάξεων παρώρμησε τοὺς πλείστους τῶν κανονιστῶν εἰς ἀποδοχὴν ὅτι τόπος, ἐν ᾧ ἐπλαστογραφήθησαν, ὑπάρχει ἡ Γαλλία. Τοῦτο μάλιστα φαίνεται καὶ ἐντεῦθεν, ὅτι πάντα τὰ χειρόγραφα ἀπεδείχθησαν ὄντα Γαλλικῆς καταγωγῆς, καὶ αὐτὸς προσέτι ὁ περιώνυμος Βατικάνειος κώδηξ. Καὶ ἔστι μὲν ἀληθὲς ὅτι καὶ ἐν Ἱσπανίᾳ ὑπάρχουσι χειρόγραφά τινα τῶν Ψευδισιδωρείων, οἷον ἐν Μαδρίτῳ, ἐν τῇ βασιλικῇ βιβλιοθήκῃ, ἐν Τολήτῳ, καὶ εἴ τι ἕτερον· ἀλλ' οὐκ ἄν τις ἔχοι ἐκ τούτου ἀποδεῖξαι ὅτι τόπος τῆς πλαστογραφίας οὐχ ἡ Γαλλία. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖθεν ἄν τις περὶ τούτου πεισθείη, ὅτι τῶν Ψευδισιδωρείων μνείαν ποιοῦνται τὸ πρῶτον Γάλλοι συγγραφεῖς, καὶ αἱ πηγαί, αἷς ὁ Ψευδισίδωρος ἐχρήσατο, ἰδίως τὸ Βισιγοτθικὸν Breviarium, ἡ Hispana, ἡ συλλογὴ τοῦ Queslensieu, ἡ Ἐπιστολογραφία τοῦ

(1) Οἱ διάκονοι οὗτοι καλοῦνται συνήθως ἐν τῇ ῥωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ Diaconi regionarii· ἐξετέλουν δὲ τὰ ἑαυτῶν καθήκοντα μόνον ἐν τόποις ὡρισμένοις, οὐχὶ δὲ πανταχοῦ.

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Βονιφατίου, ἐπισκόπου Μογουντίας, ἐν Γαλλίᾳ μᾶλλον ἦσαν ἐν χρήσει. Ὁ Ἴγκμαρος ἐγνωμάτευε μὲν ὅτι αἱ Διατάξεις ἐξ Ἱσπανίας προῆλθον, ἀλλὰ συνέχες τοῖς Ψευδισιδωρείοις τὴν γνησίαν Ἱσπανικὴν συλλογήν, ἣν πάντως καὶ ταύτην εἶχεν ὑπ' ὄψιν ὁ Ψευδισίδωρος. Ἔτι δὲ καὶ γαλλικοὶ ἰδιωτισμοὶ οὐκ ὀλίγοι περί τε λέξιν καὶ φράσιν μαρτυροῦσι τὴν ἐκ Γαλλίας προέλευσιν τῶν Ψευδισιδωρείων, καὶ τὸ περιεχόμενον δὲ τῶν ἐν αὐτοῖς Ἐπιστολῶν, ἐν αἷς τοιαῦται περιγράφονται μάλιστα ἐκκλησιαστικαὶ περιστάσεις, αἵτινες ἐν Γαλλίᾳ καθ' ὡρισμένους χρόνους συνέβησαν.

Περὶ τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ἐγένετο ἡ Ψευδισιδώρειος συλλογή.

Καὶ ἐν τούτῳ τῶν κανονιστῶν αἱ γνῶμαι διαφέρουσιν. Ὁ Βλόνδελος [1], μετ' ἀκριβῆ ἐξέτασιν τῶν Ψευδισιδωρείων, καὶ ἰδίως τῶν Βαλλερινείων, ἀπεφήνατο ὅτι αἱ Ψευδισιδώρειοι Διατάξεις συνελέγησαν τῷ 830—840· ἡ δὲ γνώμη αὕτη μέχρι τῆς σήμερον ὡς ὀρθοτέρα νομίζεται ὑπὸ τῶν πλείστων κανονιστῶν καὶ ἱστορικῶν. Οἱ περὶ τὸν Θείνερον χρονοθετοῦσι τὴν συλλογὴν κατὰ τὸ τέλος τῆς Η' ἑκατονταετηρίδος· ὅπερ καὶ Ἐϊχόρνιος ἀποδέχεται ἐν οἷς λέγει ὅτι τὰ Ψευδισιδώρεια τὸ πρῶτον συνερράφησαν ἐν Ῥώμῃ περὶ τὴν Η' ἑκατονταετηρίδα. Περὶ δὲ μέσην τὴν Θ' νέαι κιβδηλεύσεις ἐγένοντο ἐν Γαλλίᾳ, κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν ἀρχαιοτέρων, καὶ οὕτω συνέστη ἡ Ψευδισιδώρειος συλλογή, ὡς ἔχει τανῦν.

Αὐτουργὸν δὲ ταύτης τῆς νεωτέρας κιβδηλεύσεως ὑπολαμβάνει ὁ Ἐϊχόρνιος Γάλλον τινὰ ἱερέα, ὡς ἐκ τῶν νεωτέρων καὶ Ῥεστέλιος φαίνεται δοξάζων.

Σὺν τοῖς ἄλλοις λόγοις, οἷς εἰς ὑποστήριξιν ταύτης τῆς γνώμης παράγουσιν ὅ,τε Ἐϊχόρνιος καὶ Θείνερος, ὑπάρχουσι καί τινες μαρτυρίαι ἐκ πρακτικῶν Συνόδων, ἐν Γαλλίᾳ γενομένων, ἐκ Καπιτουλαρίων [2], καὶ ἐξ ἄλλων πονημάτων, γεγραμμένων περὶ τὰς

(1) Pseudo-Isidorus et Turrianus vapulantes, Jenæ 1726.

(2) Capitularia εἰσὶν ἅπασαι αἱ ὑπὸ Γάλλων βασιλέων ἐκτεθεῖσαι διατάξεις.

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀρχὰς τῆς Θ' ἑκατονταετηρίδος. Ἀλλὰ τὸ ἀνίσχυρον τῶν λόγων τούτων κατέδειξαν νεώτεραι ἔρευναι τοῦ τε Κνουστίου, καὶ Ῥιχτέρου καὶ Οὐασερλεβενίου. Καὶ ὑπὸ τῶν Βαλλερίνων δὲ ἀπεδείχθη ὅτι ὁ Ψευδισίδωρος ἐν τῇ Ἐπιστολῇ Οὐρβανοῦ τοῦ Α' καὶ Ἰωάννου τοῦ Γ' εἶχεν ὑπ' ὄψιν τὴν ἐν Παρισίοις τῷ 829 γενομένην σύνοδον. Τὸ αὐτὸ δὲ λέγοι τις ἂν καὶ περὶ τῆς Α' Ἐπιστολῆς Φήλικος τοῦ Δ' (1).

Ἀνίσχυρος προσέτι καὶ ἡ τοῦ Θεινέρου ἔνστασις εἰς τὰς μαρτυρίας Βενεδίκτου τοῦ Λευίτου καὶ Ἰγκμάρου ἐπισκόπου Ῥημῶν (Rheims), ἐν αἷς φαίνεται δῆθεν συμπιλητὴς τῶν Ψευδισιδωρείων ὁ τῆς Μογουντίας ἐπίσκοπος Ῥίκουλφος (2). Ἰδοὺ δὲ τί λέγει ὁ Βενέδικτος ἐν τῷ προλόγῳ τῆς ὑπ' αὐτοῦ γενομένης τῶν Καπιτουλαρίων συλλογῆς· « Hæc vero capitula... in diversis lo-» cis et in diversis schedulis, sicut in diversis synodis ac » placitis generalibus edita erant, sparsim invenimus, et » maxime *in sanctae Moguntiacensis metropolis ecclesiae* » *scrinio a Riculfo*, ejusdem sanctæ sedis metropolitano re-» condita ». Ἀλλ' ἐκ τῶν λόγων τούτων τοῦ Βενεδίκτου τοσοῦτον μόνον γίνεται δῆλον, ὅτι ὁ Βενέδικτος ἐκ σχεδαρίων διαφόρων συνεκάττυσε τὴν ἑαυτοῦ συλλογήν, μάλιστα δὲ ἐξ ὧν ὁ Ῥίκουλφος ἀπεθησαύρισεν ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς Μογουντίας. Ὅτι ὅμως τὰ σχεδάρια ταῦτα τοῦ Ῥικούλφου περιεῖχον καὶ τὰ Ψευδισιδώρεια Διατάγματα, ἤγουν συνοψίματα ἐξ αὐτῶν, οὐδαμῶς φανερὸν ἐκ τῶν παρατεθέντων τοῦ προλόγου ῥημάτων.

Ἡ δὲ τοῦ Ἰγκμάρου μαρτυρία φαίνεται καὶ τῷ ὄντι συνάπτουσα τὰ Ψευδισιδώρεια μετὰ τῆς εἰρημένης τοῦ Ῥικούλφου

αἵτινες ἐν τοῖς ἀρχαιοτάτοις χρόνοις ὑπὸ τὰ ἀκόλουθα ὀνόματα ἁπαντῶσι· constitutiones, edicta, decreta, decretiones, præceptiones, ordinationes, pactiones. Ὠνομάσθησαν δὲ Καπιτουλάρια, διότι κεφαλαιωδῶς πως ἐδημοσιεύοντο αἱ ἐν αὐταῖς ἀποφάσεις. Πρώτην συλλογὴν τῶν Καπιτουλαρίων ἐξέδοτο ὁ πρεσβύτερος Ἀνσέριος τῷ 827, ὅστις στενὸς ἦν φίλος τῶν Γάλλων βασιλέων, καὶ μάλιστα Λουδοβίκου τοῦ εὐσεβοῦς. Βραδύτερον, καὶ ἰδίως κατὰ τὸν μεσαίωνα, πολλαὶ ἐγένοντο τῶν Καπιτουλαρίων ἐκδόσεις.

(1) Βλέπε Οὐασερλεβενίου Beiträge über Pseudo-Isidor etc.

(2) Ἔζη δὲ οὗτος κατὰ τὸ 787 μέχρι τοῦ 814.

Δημόσιος Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

συλλογῆς. Ἰδοὺ καὶ τοῦ Ἱγκμάρου αἱ λέξεις· « Si vero ideo » talia .... res mira est, quum de ipsis sententiis plena sit » ista terra, sicut *et de libro collectarum epistolarum ab* » *Isidoro, quem de Hispania allatum Riculfus Mogunti-* » *nus episcopus*, in hujusmodi sicut et in capitulis regiis » studiosus, *obtinuit et istas regiones ex illo repleri fecit* ». Ὅτι δ' ὁ Ἱγκμαρος διὰ τῶν λέξεων liber epistolarum οὐ τὴν Ἱσπανικὴν ἠβούλετο σημῆναι συλλογὴν μετὰ τῶν γνησίων αὐτῆς Διαταγῶν, ἀλλὰ τὰ Ψευδισιδώρεια, τοῦτο πάσης κεῖται ἀμφιβολίας ἐκτός. Συνέχει δὲ ὅμως τῇ νόθῳ τὴν γνησίαν συλλογήν.

Ἀλλ' ὅμως, ὅταν σκοπήσωμεν ὅτι τὰ Ψευδισιδώρεια οὔτ' ἐν πρακτικοῖς συνόδων, οὔτ' ἐν ἐπισκόπων ἐγγράφοις ἀναφέρονται, μέχρι τοῦ λ' ἔτους τῆς Θ' ἑκατονταετηρίδος, καὶ ὅτι τὰ ἐν αὐτοῖς περιεχόμενα οὐδόλως συνάδουσι ταῖς ἐπὶ Καρόλου τοῦ μεγάλου ἐκκλησιαστικαῖς καὶ πολιτικαῖς περιστάσεσι, πειθόμεθα ὅτι ἀστήρικτος ὅλως ἐστὶν ἡ δόξα, ὅτι τὰ Ψευδισιδώρεια ἐγράφησαν περὶ τὰ τέλη τοῦ Η' ἢ τὰς ἀρχὰς τοῦ Θ' αἰῶνος. Ὅθεν ἀποῤῥίπτουσιν αὐτὴν πάντες οἱ κανονισταὶ καὶ ἱστορικοί, ὡς εἴπομεν, καὶ νεωτέραν ἀποδέχονται τὴν τούτων συμπίλησιν.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ ψευδώνυμος συγγραφεὺς φαίνεται ἔχων ὑπ' ὄψιν τὰ πρακτικὰ τῆς ἐν Παρισίοις τῷ 829 συγκροτηθείσης συνόδου· πρὸς δὲ τούτοις μνεία τῶν Ψευδισιδωρείων γίνεται πρῶτον ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῆς ἐν Chiersy συνελεύσεως, ἥτις ἐγένετο τῷ 857, οἱ πλεῖστοι τῶν κανονιστῶν ὡς χρόνον τῆς πλαστογραφίας τιθέασι τὸ μεταξὺ τῶν περιστάσεων τούτων χρονικὸν διάστημα, ἤτοι τὰ τῶν ἐτῶν 829 καὶ 857. Εἰσὶ δὲ οἳ καὶ ἔτι ἀκριβέστερον ὁρίσαι τὸν χρόνον ἐσπούδασαν, οἷον ὁ Βάλτερος (1), ὃς νομίζει ὅτι ὁ πλαστογράφος προσέλαβε πολλοὺς θεσμοὺς ἔκ τινος Ἐπιστολῆς Γρηγορίου τοῦ Δ', γεγραμμένης τῷ 832. Ἀλλ', ὡς ἀπέδειξεν ὁ Ῥίχτερος (2), ἡ Ἐπιστολὴ αὕτη νόθος ἐστί. Δυσχερὴς δὲ καὶ ἡ ἀπόδειξις, εἴπερ ἡ ἐν Ἀκυϊσγράνῳ (τῷ 836) σύνο-

(1) Ἐκκλησιαστ. Δίκαιον, σελ. 169.
(2) Lehrbuch des Kirchenrechts §. 38. Σημ. 6.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δος εἶχεν ὑπ' ὄψιν τὰ Ψευδισιδώρεια, ἡ συνέδη τοὐναντίον, δηλονότι ὁ πλαστογράφος τῶν Ψευδισιδωρείων ἐχρήσατο καὶ τοῖς πρακτικοῖς τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος συνόδου (1).

Συμφωνία τῶν ἀρχῶν, ἃς ἐπρέσβευον οἱ συγκροτοῦντες τὸ συνέδριον ἐκεῖνο ἐπίσκοποι, πρὸς τὰς τοῦ Ψευδισιδώρου, ὑπάρχει πάντως· διότι καὶ ἐν τῇ συνόδῳ ταύτῃ αἱ αὐταὶ φέρονται μέμψεις, ἡ αὐτὴ φαίνεται σπουδὴ πρὸς βοήθειαν τῆς Ἐκκλησίας καταπιεζομένης, κ.τ.τ. Ἀλλ' ἐκ τούτου οὐχ ἕπεται καὶ ἀναγκαίως ὅτι ὁ Ψευδισίδωρος εἶχεν ὑπ' ὄψιν ἐκεῖνα τὰ πρακτικά, ἢ καὶ τἀνάπαλιν, ὅτι τῆς συνόδου ἐκείνης τὰ μέλη εἶχον ὑπ' ὄψιν τὸν Ψευδισίδωρον· τοσοῦτον δὲ μόνον δύναταί τις εἰκάσαι, ὅτι ἀμφότερα ἐγένοντο κατὰ τὴν αὐτὴν τοῦ χρόνου περίοδον, ἐν ᾗ αἱ αὐταὶ ἦσαν περιστάσεις. Ὡς ἐκ τῶν μέσων δὲ τῶν ὑπὸ τῆς συνόδου ἐκείνης προτεινομένων πρὸς ἀντίκρουσιν τοῦ κακοῦ, ἐπειδὴ ταῦτα διαφέρουσι τῶν ὑπὸ τοῦ Ψευδισιδώρου προτεινομένων, εἰκάζει ὁ Οὐασερλεβένιος ὅτι τὰ Ψευδισιδώρεια ἦσαν ἄγνωστα τῇ συνόδῳ ἐκείνῃ.

Ἐν τοῖς προηγηθεῖσιν ἐμνημονεύσαμεν Βενεδίκτου τοῦ Λευΐτου, ὡς συλλογέως τῶν Καπιτουλαρίων. Ἐπειδὴ δὲ ταῦτα φαίνονται ἐν συναφείᾳ τινὶ ὄντα πρὸς τὰ Ψευδισιδώρεια, ὁ Κνούσιος καὶ Βάλτερος ἐθεώρησαν ὡς συντάκτην τῶν Ψευδισιδωρείων αὐτὸν τὸν Βενέδικτον. Ἀλλ' ὁ Οὐασερλεβένιος ἀποδείκνυσιν ὅτι ἐκ τῶν 1300 κεφαλαίων, ἐξ ὧν ἡ τοῦ Βενεδίκτου συλλογὴ σύγκειται, μόνον 14 νομίζονται ἐκ τῶν Ψευδισιδωρείων ἠρανισμένα, καὶ ταῦτα οὐχὶ περὶ σπουδαίας τινὸς ὕλης πραγματευόμενα. Ἄλλως δὲ, λέγει, καὶ αὐτὸς ὁ περιγραφικὸς τρόπος τῆς ἐκθέσεως τῶν εἰρημένων δεκατεσσάρων κεφαλαίων ἀποδείκνυσι μᾶλλον, ὅτι καὶ ὁ Λευΐτης μετεχειρίσθη ὅσας καὶ αὐτὸς ὁ Ψευδισίδωρος πηγάς, ἢ ὅτι ἔλαβεν ἀπ' εὐθείας ταῦτα ἐκ τοῦ Ψευδισιδώρου. Τούτοις δὲ, λέγει, προστεθείσθω καὶ ἐκεῖνο, ὅτι ἡ συλλογὴ τῶν Καπιτουλαρίων ἐξελέγχεται οὖσα ἔργον ἄνευ σχεδίου καὶ κρίσεως, ἐν ᾧ τὰ Ψευδισιδώρεια καὶ σχέδιον ἔχουσι καὶ ἔκφρασιν οὐχὶ

(1) Βλέπε Ῥιχτέρου Ἐκκλησιαστ. Δίκαιον ἐν τῷ σημειωθέντι χωρίῳ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βόλου

τὴν τυχοῦσαν· ὅπερ τί ἄλλο δηλοῖ, εἰ μὴ ὅτι ἄλλος ὁ τοῦ ἑνὸς, καὶ ἄλλος ὁ τοῦ ἑτέρου συντάκτης;

Ὁ αὐτὸς Οὐσερλεβένιος ἀποφαίνεται καὶ ὅτι τὰ Ψευδισιδώρεια φαίνονται ἀναφερόμενα εἰς τοὺς ἐπὶ Λουδοβίκου τοῦ εὐσεβοῦς καὶ τῶν παίδων αὐτοῦ γενομένους πολέμους, καὶ εἰς τὰς ἐντεῦθεν προελθούσας συγκρούσεις, καὶ ὅτι ὁ συντάκτης αὐτῶν ἀνῆκεν εἰς τὴν τοῦ Λοθάρου μερίδα (ὡς τοιοῦτον δὲ ὑποτίθησι τὸν Ὄτγαρον [1]) ἐπίσκοπον Μογουντίας), ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ ἐλαττῶσαι τὴν ἐπιῤῥοὴν καὶ τὴν δύναμιν τῶν μητροπολιτῶν καὶ τῶν ἐπαρχιακῶν συνόδων, αἵτινες κατὰ τῆς ἐναντίας μερίδος πολλὰς ἐπήνεγκον τιμωρίας, ἐκθρονισθέντος τοῦ Λουδοβίκου. Ἐνταῦθεν, λέγει, ὁ παρὰ τῷ Ψευδισιδώρῳ ἐπιζητούμενος περιορισμὸς τῆς ἰσχύος τῶν νομίμως συγκαλουμένων συνόδων· ἐντεῦ-

---

[1] Ὁ Ὄτγαρος ἀνῆκεν εἰς τοὺς Λοθάρου ὑπαδοὺς, καὶ μετὰ τὴν νίκην τοῦ αὐτοκράτορος Λουδοβίκου εἶχεν ἀφορμὴν τοῦ φοβεῖσθαι καὶ τὸν αὐτοκράτορα καὶ τὴν καταδικαστικὴν ψῆφον τῶν συνόδων. Ἴχνη τινὰ, λέγει ὁ Οὐασερλεβένιος, μαρτυροῦσιν ὅτι ὁ τόπος τῆς συντάξεως τῶν Ψευδισιδωρείων ὑπῆρχεν ἡ Μογουντία, ὅπου ἦν ἐπίσκοπος ὁ Ὄτγαρος. Πλὴν δὲ τούτου, ὁ Ὄτγαρος διεφέρετο μάλιστα πρὸς τὴν πλαστογραφίαν τῶν Ἐπιστολῶν, ὡς ἐκ πολλῶν αὐτῶν σαφῶς καταφαίνεται. Ἐν τοῖς Ψευδισιδωρείοις δηλονότι γίνεται πολλαχοῦ λόγος περὶ τῶν ἐξάρχων (primates), καὶ τῶν ἀποστολικῶν ἀντιπροσώπων (Vicarii apostolicorum), ὡς προσώπων μεσαζόντων μεταξὺ μητροπολιτῶν καὶ πάπα. Τούτοις ἀνατίθεται ἡ κρίσις τῶν causæ majores καὶ episcoporum negotia. Εἰς τοὺς αὐτοὺς ἀναφέρονται καὶ αἱ τῶν συνοδικῶν ἀποφάσεων ἐφέσεις. Οἱ δ' αὐτοὶ τὸ δίκαιον ἔχουσιν τοῦ συγκαλεῖν συνόδους, καὶ ἐν γένει τοῦ μετέρχεσθαι ἐπ' ὀνόματι καὶ κατ' ἐντολὴν τοῦ ἀποστολικοῦ Θρόνου τὰ προνόμια αὐτῆς, ἴδια, « si » propter nimiam longinquitatem aut temporis incommoditatem vel itine- » ris asperitatem grave ad hanc sedem ejus causam deferre fuerit ». Τοιοῦτον δέ τι ἀξίωμα ἔφερεν ἤδη Βονιφάτιος, ὁ τῶν Γερμανῶν ἀπόστολος, οὐ μὴν καὶ οἱ τούτου διάδοχοι, οἱ ἐπίσκοποι Μογουντίας. Τινὲς αὐτῶν ὅμως, οἷον ὁ Ῥίκουλφος, ἐπειράθησαν αὐτὸ ἀνακτήσασθαι, καὶ ὁ Ὄτγαρος συνέταξεν ἐπὶ τούτῳ τὰ Ψευδισιδώρεια. Ἀλλὰ πόθεν τεκμαίρεται ὁ Οὐασερλεβένιος τοῦτο; Ἐκ τῶν ἐξῆς ἐν τῇ τοῦ Ἀνικήτου Ἐπιστολῇ φερομένων· « Nulli archiepiscopi pri- » mates vocentur, nisi illi, qui primas tenent civitates, quarum episcopos » apostoli et successores apostolorum regulariter patriarchas et primates » esse constituerunt, *nisi aliqua gens deinceps ad fidem convertatur, cui ne-* » *cesse sit, propter multitudinem episcoporum primatem constitui* ». Αἱ τελευταῖαι αὗται λέξεις, προστεθησαν, ἀναφέρονται πληρέστατα εἰς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Μογουντίας, τὸν τοῦ Βονιφατίου διάδοχον.

θεν τὸ ἀπεριόριστον περὶ ἀναθεωρήσεως δικαίωμα τοῦ κατηγορουμένου ἐναντίον τῶν κριτῶν καὶ μαρτύρων· ἐντεῦθεν ὁ ἰδιάζων τοῖς Ψευδισιδωρείοις τρόπος τῆς χρήσεως τῆς προσαγωγῆς, καὶ, τέλος, τὸ ἀπεριόριστον δικαίωμα τῆς εἰς Ῥώμην ἐκκλήσεως.

Πολλοὶ δὲ ὅμως τῶν κανονιστῶν ὡς ἀστήρικτον θεωροῦσι ταύτην τὴν δοξασίαν. Ὁ Ῥίχτερος λέγει, παραδείγματος χάριν, εἰ ὁ Ὄτγαρος ὑπῆρχεν ὁ τῶν Ψευδισιδωρείων συντάκτης, σκοπὸν ἔχων τὴν ὑποστήριξιν τῶν δικαιωμάτων τῶν ἀποστολικῶν ἀντιπροσώπων καὶ τῶν ἐξάρχων, ὧν εἷς καὶ ὁ τῆς Μογουντίας ἀρχιεπίσκοπος, πόθεν αἱ τοσαῦται δογματικαὶ, ἠθικαὶ, λειτουργικαὶ, καὶ λοιπαὶ πραγματεῖαι, αἱ ἐν τοῖς Ψευδισιδωρείοις περιεχόμεναι; Ὁ δὲ Ἔφελος λέγει· διὰ τί ὁ Ὄτγαρος, μητροπολίτης καὶ αὐτὸς ὤν, κατὰ τῶν μητροπολιτῶν ἔγραφεν; Ὁ δὲ Ῥεστέλιος καὶ ἄλλοι ὡς ἀπίθανον λογίζονται ὅτι πρὸς ἕνα καὶ μόνον σκοπὸν, τὴν ὑπεράσπισιν τῶν ἐξάρχων καὶ δικαρίων, συνεσώρευσεν ὁ ὑστιςδήποτε συντάκτης τῶν Ψευδισιδωρείων τοσαύτην πληθὺν Διατάξεων, ἐν αἷς ὀλίγισται ἐγκύκλιοι, μία καὶ μόνη, πραγματεύεται βραχύτατα περὶ τοῦ κυρίου θέματος. Ὁ Οὐασερλεβένιος τίθησι τὴν ἀρχὴν τῆς τῶν Ψευδισιδωρείων συντάξεως ἐν ἔτει 832, ἐπειδὴ τῷ 835, ὅτε κατὰ τὴν ἐν Διδεγχοφίῳ σύνοδον ἐξεθρονίσθη Ἥβων ὁ Ῥημῶν, τὸ ἔργον τοῦ Ψευδισιδώρου οὔπω ἦν τετελεσμένον· διότι ἄλλως, πῶς Ἥβων, ἔχων ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὰ δεκρετάλια, οὐκ ἐποιήσατο ἔκκλησιν εἰς Ῥώμην, ἢ πῶς οὐ κατέφυγεν εἰς ἕτερα μέσα, ἅτινα πάντως παρεῖχεν αὐτῷ ἡ τῶν Ψευδισιδωρείων συλλογή; Ἀλλὰ μετεμελήθη, καὶ χωρὶς περαιτέρω ἀντιστάσεως ὑπετάγη τῇ ἀποφάσει τῆς συνόδου, καὶ ἐγγράφως ἀπεφήνατο, ὅτι ἀνάξιος τυγχάνει ὢν τῆς τοῦ ἔργου αὐτοῦ περαιτέρω διεξαγωγῆς; Τοὐναντίον εὑρίσκει ὁ Οὐασερλεβένιος ἐν τῇ Α΄ τοῦ πάπα Ἀλεξάνδρου Ἐπιςολῇ ῥητὴν μαρτυρίαν εἰς τὴν διαγωγὴν τοῦ Ἥβωνος ἀναφερομένην· ἔστι δ' αὕτη ἡ ἑξῆς· « Simi- » liter si hujusmodi personis quædam scripturæ quoquo » modo per metum, fraudem aut per vim extortæ fuerint, » vel ut se liberare possint, quocumque ab eis conscriptæ » vel roboratæ fuerint ingenio, ad nullum eis præjudicium

Απόδοση Κεντρικής Βιβλιοθήκης Βέροιας

» aut nocumentum pervenire censemus, neque ullam eis » infamiam vel calumniam aut a suis sequestrationem bonis » unquam auctore Deo et sanctis apostolis eorumque suc- » cessoribus sustinere permittimus ». Οἱ λόγοι οὗτοι, προστίθησιν, ἀποδίδονται, καθ' ὅσον μάλιστα οὐδεμία ἄλλη πηγὴ ὑπάρχει ἀποδεικτέα, εἰς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Ἤβωνος, καὶ σκοπὸς αὐτῶν οὐδεὶς ἄλλος ἐστὶν, ἢ τὸ ὅλως ἀνίσχυρον ἀποδεῖξαι τὴν τοῦ Ἤβωνος ὁμολογίαν, καὶ ὡς μηδὲν παραστῆσαι τὴν τούτου ἐκθρόνισιν.

Κατὰ ταῦτα, συμπεραίνει, ἡ τῶν Ψευδισιδωρείων συλλογὴ ἀπετελέσθη μετὰ τὸ ἔτος 835. Πρὸς τοῦτο δὲ συμφωνεῖ καί τις ἀπόφανσις τοῦ Ἰγκμάρου, ὅστις ἐν τῷ κατὰ τοῦ νέου Ἰγκμάρου, τοῦ ἀνεψιοῦ αὐτοῦ (ἦν δὲ οὗτος ἐπίσκοπος Λαουδούνου [Laon]), πονήματι λέγει, ὅτι ἔλαβε γνῶσιν τῶν Ἐπιστολῶν ἐκείνων, priusquam formareris in utro. Ἐπειδὴ δὲ ὁ νέος Ἴγκμαρος ἐν ἔτει 858, ὅτ' ἐγένετο ἐπίσκοπος, κομιδῇ νέος ἔτι ἦν (1), ἔχοι τις ἂν ὑπολαβεῖν ὅτι ἡ διάδοσις τῶν Δεκρεταλίων εὐθὺς μετὰ τὸ ἔτος 835 ἐγένετο. Ἀλλ' ἀντιμάχεται τούτῳ, ὅτι ἐν τοῖς συγγράμμασι τοῦ Ῥαβανοῦ, διαδόχου τοῦ Ὀτγάρου, οὐδὲν ἀπαντᾷ ἴχνος τῶν Ψευδισιδωρείων· τοὐναντίον δὲ μάλιστα φαίνεται ὅτι ὁ Ψευδισίδωρος τῷ τοῦ Ῥαβανοῦ περὶ τῶν χωρεπισκόπων ἐχρήσατο συγγράμματι. Ἐπειδὴ δὲ τοῦτο μὲν συνετάχθη τῷ 849, ὁ δὲ Ὀτγαρος τῷ 847 τέθνηκεν, ἄρα ἡ περὶ τοῦ Ὀτγάρου ὑπόθεσις ἀνυπόστατος ὅλως ἀποβαίνει. Τὴν γνώμην ταύτην ὑποστηρίζουσιν ὅ,τε Κούστμανος (2) καὶ Ἔφελος. Ἀλλὰ πρὸς αὐτὴν ἀντεπάγεται ὁ Οὐασερλεβένιος, ὅτι ἡ σιωπὴ τοῦ Ῥαβανοῦ οὐκ ἔστιν ἀποχρῶσα ἀπόδειξις, ὅτι τὰ Ψευδισιδώρεια οὕπω ἦσαν συντεταγμένα, ἢ ἄγνωστα αὐτῷ· διότι θεωρεῖ τὸν Ῥαβανὸν ὡς φίλον τοῦ Ὀτγάρου, γινώσκοντα τοὺς τούτου σκοποὺς, καὶ ὅτι οἱ αὐτοὶ λόγοι, δι' οὓς ὁ Ὄτγαρος, καθὰ εἴπομεν ἀνωτέρω, τὸ ἴδιον ἑαυτοῦ ἐρ-

(1) Παραβ. Waitzsecker Hincmar und Pseudois, in der Zeitschrift für historische Theologie.

(2) In der neuen Sion 1845. N. 55.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Θεσσαλ

γον οὐ προσέλαβεν εἰς βοήθειαν ἑαυτοῦ, παρώρμησαν καὶ τὸν Ῥαβκνὸν μηδεμίαν ποιήσασθαι τοῦ συγγράμματος μνείαν (1).

(*Ἀκολουθεῖ.*)

ΣΟΦΗ ΥΠΟ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ ΔΙΑΤΑΞΙΣ ΤΗΣ ΕΝ ΤΩι ΚΟΣΜΩι ΑΝΤΙΣΤΑΘΜΗΣΕΩΣ.

Οι πτωχοὶ νομίζουσιν ὅτι οἱ πλούσιοι μετέχουσι πάντων τῶν ἀγαθῶν, καὶ ἡ εὐδαιμονία αὐτῶν εἶναι ἀμιγὴς κακοῦ. Ἀπατῶνται· κλαίουσι πάντες, καὶ πλούσιοι καὶ πτωχοί· πολλάκις οἱ πλούσιοι, μᾶλλον τῶν πτωχῶν.

Ἦλθόν ποτε, λέγει σοφός τις συγγραφεὺς, φίλος τῶν ἐνδεῶν καὶ θλιβομένων, ἦλθόν ποτε πρός τινα πλουσιωτάτην κυρίαν· εἶχεν αὕτη λαμπρότατον μέγαρον καὶ πολυάριθμον θεραπείαν· τὸ δὲ τούτου αἴτιον ἀπλούστατον· ἡ ἐτησία αὐτῆς πρόσοδος ὑπερέβαινε τὰς 400,000 φράγκων. Ἀλλὰ θέλετε νὰ ἀκούσητε ποῖος ἦτο ὁ πρός με πρῶτος αὐτῆς λόγος; — Βλέπετε, εἶπέ μοι, τὴν δυστυχεστάτην τοῦ κόσμου γυναῖκα. — Καὶ διηγήθη μοι ἔπειτα πῶς ἀπό τινων ἐτῶν διῆγε τὰς ἡμέρας καὶ τὰς νύκτας κλαίουσα καὶ ἀνταγωνιζομένη πρὸς τοὺς δεινοὺς τῆς ἀπογνώσεως πειρασμούς. Ἐστερεῖτο ἀνδρὸς, ὃν τρυφερώτατα ἠγάπησε· τὰ τέκνα αὐτῆς ἐκρίνοντο ἐπὶ τῶν δικαστηρίων, ἀδελφὸς κατὰ ἀδελφοῦ, καὶ ὁ τελευταῖος υἱὸς αὐτῆς, λίαν νέος ἔτι ὤν, ἠτίμαζε δι' ἀσώτου βίου τὸ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ ὄνομα. Καὶ ὅμως ἡ ταλαίπωρος αὕτη γυνὴ εἶχε κατ' ἔτος πρόσοδον 400,000 φράγκων.

Μυρία ὅμοια παραδείγματα ἐδύνατό τις νὰ μνημονεύσῃ.

Τὰ παθήματα τῶν πλουσίων δὲν ὁμοιάζουσι πρὸς τὰ τῶν πτωχῶν· εἶναι μὲν ὀλιγώτερον ὑλικά, ὀλιγώτερον ψηλαφητά, ἀλλὰ βαθύτερα καὶ ὀξύτερα· δὲν ὑφίστανται εἰς σωματικὰς στε-

(1) Παραβ. Wasserschleben Beiträge, S. 73, 74, καὶ Waitzsecker, 336—337.

Δημοσία Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ρήσεις, εἰς τὰς ἐκ τῆς πείνης καὶ δίψης ταλαιπωρίας, τὰ δεινά, πάντως, ταῦτα βασανιστήρια· — εἶναι παθήματα τῆς καρδίας. Ἡ λεπτὴ ἀνατροφὴ τῶν πλουσίων τριπλασιάζει τὴν εὐκισθησίαν αὐτῶν· ἐνίοτε μάλιστα φέρει αὐτὴν εἰς τοιοῦτον βαθμὸν, ὥστε μία μόνη λύπη ἀρκεῖ νὰ καταστρέψῃ διὰ παντὸς τὴν τῆς ζωῆς αὐτῶν εὐδαιμονίαν.

Εἰς τοὺς πτωχοὺς δὲν συμβαίνει τοῦτο. Ὁ Θεὸς, ὁ φίλος τῶν πτωχῶν, γλυκαίνει αὐτοῖς τὴν πικρίαν τῶν θλίψεων, ὑφ' ὧν συντρίβεται τῶν πλουσίων ἡ καρδία. Ἀπόδειξις, ἡ πεῖρα. Ἡ κυριωτέρα θλῖψις τοῦ ἐργάτου εἶναι ἡ ὑλικὴ στέρησις, ὁ πόνος τῆς ἐργασίας ἑκάστης ἡμέρας. Συνειθισμένος εἰς βίον τραχὺν καὶ ἐπίπονον, διάγει ἐν ἁπλότητι, ἥτις παρέχει αὐτῷ χαρὰν καὶ διὰ τὰς ἐλαχίστας διασκεδάσεις. Ὁ δὲ πλούσιος, ἀμβλὺς ἤδη ἔγεινε πρὸς πᾶσαν ἀπόλαυσιν· καὶ αἱ θελκτικώτεραι ἡδοναὶ οὐδὲν ἔχουσι τὸ ἐπαγωγὸν δι' αὐτόν· καὶ τοῦτο ἀπὸ τῆς νεανικῆς αὐτοῦ ἡλικίας. Ἀλλ' εἰς τὸν πτωχὸν τὸ ἐλάχιστον ἀγαθὸν εἶναι μέγας θησαυρὸς, ἡ ἐλαχίστη ἀπόλαυσις, ἀληθὴς ἡδονή. Ταῦτα δὲ πάντα ἀκολουθοῦσι τὴν ὑπὸ τῆς θείας Προνοίας σοφὴν διάταξιν τῆς ἐν τῷ κόσμῳ ἀντισταθμίσεως, καθ' ἣν τις, ὅταν ἐξετάσῃ τὰ πράγματα ἐκ τοῦ πλησίον, ἀμφιβάλλει τῷ ὄντι εἰ ὁ πλοῦτος φέρει εὐδαιμονίαν, ἢ μήπως ποθεινοτέρα κατάστασις εἶναι ἡ ταπεινὴ καὶ φιλόπονος ἐκείνη μετριότης, ἐν ᾗ δυνάμεθα νὰ εὕρωμεν τὴν ἀληθῆ τῶν ἀγαθῶν ἀπόλαυσιν.

ΗΜΕΡΑ ΑΓΙΟΥ ΒΙΟΥ (α).

ε') Πῶς νὰ διάγῃς ἐπαινούμενος.

Ἐπαινούμενος, ἔσο τὰ μάλιστα προνοητικός· διότι τότε εὑρίσκεσαι ἐν ἐπισφαλεῖ θέσει.

1) Πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἀγνοοῦσι τὴν ἀληθῆ ἀξίαν τῶν πραγμάτων καὶ πράξεων· διὰ τοῦτο θεωροῦσιν ὡς πολλοῦ ἄξιον

(α) Ὅρα Ἔτ. Ε'. Ἀριθμ. 5. σελ. 205—216.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καὶ ἐπαινοῦσί τι τοιοῦτον, ὅπερ παρὰ Κυρίῳ τῷ Θεῷ καὶ τοῖς φρονίμοις τῶν ἀνθρώπων οὐδεμίαν ἔχει ἀξίαν. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὴν ἡμετέραν φιλαυτίαν καὶ κενοδοξίαν ὁ ἔπαινος εἶναι εὐάρεστος, τὴν δὲ φιλαυτίαν καὶ κενοδοξίαν παρακολουθεῖ ἀφροσύνη, διὰ τοῦτο τὸν παρὰ τῶν ἄλλων γινόμενον ἡμῖν ψευδῆ ἔπαινον προθύμως ἀποδεχόμενοι ὡς ἀληθῆ, ὀπισθοποροῦμεν εἰς τὴν ἰδίαν ἡμῶν τελειότητα, καθιστάμεθα ἐπὶ μᾶλλον ἀτελεῖς, ἀποθνήσκομεν ἀδιόρθωτοι, καὶ ἀπολλύμεθα. Διὰ τοῦτο πάσῃ δυνάμει ἀπαθῶς ἐξέταζε, ἂν εἶναι ἄξιον ἐπαίνου παρὰ Κυρίῳ τῷ Θεῷ καὶ τοῖς φρονίμοις ἀνθρώποις ὅ,τι οἱ ἄλλοι εὑρίσκουσιν ἐν σοὶ ἀξιέπαινον· διότι πρέπει νὰ ἦναι ἐπαίνου ἄξιον παρ' ἡμῖν ὅ,τι εἶναι τοιοῦτον καὶ παρὰ Κυρίῳ τῷ Θεῷ καὶ τοῖς εἰς αὐτὸν ἀφωσιωμένοις ἀνθρώποις. Ὁποία ὠφέλεια προσγίνεται ἡμῖν ἐκ τοῦ παρὰ τῶν ἀνθρώπων ἐπαίνου, ὅτε δὲν εἴμεθα ἄξιοι ἐπαίνου παρὰ Κυρίῳ τῷ Θεῷ;

2) Ἄνθρωποι, ἐπιθυμοῦντες νὰ ἀπατήσωσιν ἡμᾶς κατά τι, ἢ νὰ λάβωσι παρ' ἡμῶν οἱανδήποτε ἐπίγειον ὠφέλειαν, πάντοτε προσέρχονται ὑμῖν μετὰ κολακείας, τουτέστι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐπαινοῦντες ἡμᾶς. Οὐχὶ σπανίως ἐκ προθέσεως ἐπαινοῦσιν ἡμῖν τοιοῦτόν τι, οὗτινος παντελῶς στερούμεθα, ἢ καὶ ἔχομεν, ἀλλ' οὐχὶ ἐν τοιαύτῃ τελειότητι, ὥστε νὰ ἦναι δυνατὸν ἐπὶ τοσοῦτον νὰ ἐπαινέσωσιν. Ἂν δὲ εἴμεθα ἀρκούντως φίλαυτοι, εἶναι εἰς ἡμᾶς σχεδὸν ἀδύνατον νὰ ἐννοήσωμεν, ὅτι ὁ ἐπαινῶν ἡμᾶς εἶναι κόλαξ καὶ ψεύστης· διότι λέγει αὐτὸ δὴ τοῦτο, ὅπερ εἶναι εἰς ἡμᾶς εὐχάριστον· τὸν δὲ μετὰ πανουργίας αὐτοῦ ἔπαινον εὐκόλως ἀποδεχόμεθα ὡς ἀληθῆ, αὐτὸν δὲ τοῦτον ὡς ἄνθρωπον ἀγαπῶντα ἡμᾶς καὶ εὐναϊκῶς ἡμῖν διακείμενον. Ἀλλ' ἡ τοιαύτη ἀπάτη εἶναι λίαν ἐπιβλαβὴς εἰς ἡμᾶς· διότι ὑπὸ τοιαύτης ἀπάτης κατεχόμενοι, μορφοῦμεν σφαλερὰν περὶ ἡμῶν αὐτῶν γνῶσιν, καὶ ἀποκτῶμεν πεποίθησιν περὶ τῆς σφαλερᾶς ταύτης ἡμῶν αὐτῶν γνώσεως. Ὡς ἐκ τῆς τοιαύτης δὲ γνώσεως εἶναι πάντως ἀδύνατος ἡ ἡμετέρα διόρθωσις, ἑπομένως καὶ ἡ σωτηρία.

3) Μὴ νόμιζε ὅτι αἱ προφυλάξεις αὗται εἶναι μάταιαι, καὶ ὅτι πᾶς ἔμφρων ἄνθρωπος εὐθὺς θὰ συνίδῃ τὸν κόλακα καὶ δὲν θὰ ἀπατηθῇ. Πραγματικῶς τοῦτο σχεδὸν συνήθως συμβαίνει οὐχ

οὕτως. Πᾶς βουλόμενος νὰ διαθέσῃ τὸν πλησίον αὐτοῦ εἴς τι ἑαυτῷ ὠφέλιμον, συμφέρον εἴτε εὐχάριστον, πάντοτε συλλαμβάνει αὐτὸν διὰ τοῦ δικτύου τοῦ ἐπαίνου. Τὸ δίκτυον δὲ τοῦτο σχεδὸν οὐδέποτε διαρρήγνυται· ὁ δὲ ὑπ' αὐτοῦ συλληφθεὶς πολλάκις εὐχαρίστως συγχωρεῖ νὰ ἕλκωσιν αὐτὸν, καὶ οὐχὶ σπανίως λογίζεται ἑαυτῷ τιμὴν, ὅτι ἕλκουσιν αὐτόν.

4) Μὴ νόμιζε ὅτι, ἐπειδὴ τὸ μέσον τοῦ διατιθέναι ἄλλους πρὸς ἴδιον ὄφελος διὰ ψευδοῦς ἐπαίνου εἶναι μέσον κακὸν, διὰ τοῦτο ἐκ τοῦ μέσου τούτου δύνανται νὰ ἐπωφελῶνται μόνον ὀλίγοι ἄνθρωποι, καὶ ὅτι καθόλου δὲν θὰ ἐπωφεληθῶσιν ἐξ αὐτοῦ ἄνθρωποι τίμιοι. Ὁ ἀληθῶς τίμιος ἄνθρωπος πραγματικῶς δὲν θὰ ταπεινώσῃ ἑαυτὸν μέχρι κολακείας καὶ ὑποκρίσεως. Ἀλλ' ἐν τοσούτῳ ἀναλογίσθητι· ἡ κολακεία παντὸς τοῦ κόσμου εἶναι τὸ ἀγαπητότατον καὶ γενικώτατον μέσον, δι' οὗ καρπούμεθα παρὰ τῶν ἄλλων ὄφελος καὶ εὔνοιαν. Ἑκατομμύρια ἀνθρώπων ἀταράχως ἐπιλαμβάνονται τοῦ μέσου τούτου, καὶ ὅμως οὐδεὶς οὐδαμῶς ἀναλογίζεται, ὅτι διὰ τῆς κολακείας αὐτοῦ θὰ ἐπισύρῃ ἐφ' ἑαυτὸν τὴν ἀγανάκτησιν ἐκείνου, ὅνπερ κολακεύει. Οὕτω μεγάλη καὶ γενικὴ εἶναι ἡ ἐπὶ τῆς γῆς δεσποτεία τῆς φιλαυτίας, τῆς κενοδοξίας, καὶ τῆς ὑπερηφανείας! Φυλάχθητι! φυλάχθητι!

5) Ὅπως δὲ ἔκ τε τοῦ ἀξίου ἐπαίνου, καὶ ἰδίως ἐκ τοῦ ἀναξίου, μὴ περιπέσῃς (ὅπερ δυστυχῶς πλειστάκις συμβαίνει) εἰς ὑπερηφάνειαν, κενοδοξίαν, ἀκηδίαν, εἴτε εἰς ἄλλην τινὰ ἐπιβλαβῆ ἁπάτην,

α) Σπούδαζε νὰ ἀποδέχῃσαι τὸν πρὸς σὲ γινόμενον ἔπαινον μετὰ δυσπιστίας· ἂν δὲ ὁ ἔπαινος διαρκῇ ἐπὶ πολὺ, τότε, τὸ καλλίτερον, διάκοψον προσηκόντως τὴν διάλεξιν, καὶ στρέψον τὸν λόγον εἰς ἄλλην ὑπόθεσιν.

β) Σταθερῶς ἐνθυμοῦ, ὅτι τὸ ἐν σοὶ ἄξιον ἐπαίνου δὲν εἶναι σὸν, ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι τὸ ἐν ἡμῖν ἄξιον ἐπαίνου ἀπεκτήσαμεν ἡμεῖς, διότι ἡμεῖς ἐσπουδάσαμεν νὰ ἀποκτήσωμεν αὐτό· ἀλλὰ τίς ἔδωκεν ἡμῖν διάθεσιν, ἱκανότητα, δυνάμεις, ἐπιθυμίαν καὶ ἀφορμὴν νὰ ἀποκτήσωμεν αὐτὸ, εἰ μὴ ὁ Θεός; « Τί δὲ ἔχεις, ὃ οὐκ ἔλαβες; Εἰ δὲ καὶ ἔλαβες, τί καυ-

Δημοσία Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἢ χᾶσαι, ὡς μὴ λαβών » ; λέγει εἰς τὸν φίλαυτον ὁ ἅγιος Ἀπόστολος (1). Καὶ λοιπόν, ὅτε καθορᾷς ἐν σεαυτῷ τι ἄξιον ἐπαίνου, ἀπόδιδε τοῦτο πάντοτε οὐχὶ εἰς σεαυτόν, ἀλλ' εἰς Κύριον τὸν Θεόν, λέγων μετὰ τοῦ Ψαλμῳδοῦ· « Μὴ ἡμῖν, Κύριε, μὴ ἡμῖν, » ἀλλ' ἢ τῷ ὀνόματί σου δὸς δόξαν » (2). Καθορῶν δ' ἐν σεαυτῷ τι ἄξιον ἐπαίνου, καὶ αἰσθανόμενος τὴν ἐπιθυμίαν νὰ διηγηθῇς περὶ τούτου εἰς ἄλλους, εὐθὺς σπούδαζε νὰ ἐκριζώσῃς τὴν ἐπιθυμίαν ταύτην, ἀναλογιζόμενος, ὅτι ἐκ τῆς διηγήσεώς σου οὐδεμίαν ὠφέλειαν θὰ λάβῃς, ἀλλὰ μόνον βλάβην. Οἱ ἄνθρωποι ὡς πρὸς τὴν κρίσιν αὐτῶν εἶναι λίαν εὐμετάβλητοι· ὅ,τι σήμερον ἐπαινοῦσι, τοῦτο αὔριον λησμονοῦσιν, εἴτε καὶ κατακρίνουσι· σὺ δὲ διηγηθεὶς περὶ τοῦ ἐν σοὶ ἀξιεπαίνου, βεβαίως ἐκ τοῦ ἀνθρωπίνου ἐπαίνου, καθιστᾷς σεαυτὸν ἀνάξιον ἐπαίνου παρὰ τῷ Θεῷ· διότι λαμβάνεις ἀμοιβὴν παρὰ τῶν ἀνθρώπων. « Ἀμὴν λέγω ὑ- » μῖν, ὅτι ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν », εἶπεν ὁ Κύριος περὶ τῶν ἀνθρώπων τοῦ εἴδους τούτου (3). Ὡσαύτως σπούδαζε λίαν σταθερῶς νὰ μνημονεύῃς τῶν τὰ μάλιστα βαρυτίμων λογίων τοῦ Κυρίου· « Οὐαί, ὅταν καλῶς ὑμᾶς εἴπωσι πάντες οἱ ἄνθρωποι » (4).

ς') Πῶς νὰ διάγωμεν κακολογούμενοι.

Ἡ καλὴ περὶ ἡμῶν ὑπόληψις ἐν τῷ βίῳ εἶναι δι' ἡμᾶς πολλοῦ ἀξία. « Αἱρετώτερον ὄνομα καλόν, ἢ πλοῦτος πολὺς », λέγει ὁ σοφός (5). Τὸ καλὸν ὄνομα, τουτέστιν ἡ καλὴ δόξα, παρέχει ἡμῖν τιμὴν καὶ ἐμπιστοσύνην παρὰ τῶν ἄλλων· τοῦτο δὲ εἶναι ἀναγκαῖον ἐν τῷ βίῳ· διότι οὐδεὶς θέλει νὰ ἔχῃ σχέσιν μετὰ ἀτίμου ἀνθρώπου. Ἕνεκα δὲ τούτου δὲν πρέπει νὰ ἀδιαφορῶμεν εἰς τὰς περὶ ἡμῶν ἀποφάνσεις τῶν ἄλλων. Ὁ ἄτιμος ἄνθρωπος δὲν δύναται νὰ ἐλπίζῃ παρὰ τῶν ἄλλων οὔτε ἐγκάρδιον συμπάθειαν, οὔτε βοήθειαν. Ἂν ὅμως ἦναι ἐμπεπιστευμένη εἰς ἡμᾶς οἱαδήποτε ἀρχή, τότε μὴ ἀπολαύοντες τοῦ παρὰ τῶν ἄλλων σεβασμοῦ,

(1) Α', Κορινθ. δ', 7.
(2) Ψαλμ. ριγ', 9.
(3) Ματθ. ς', 5.
(4) Λουκ. ς', 26.
(5) Παροιμ. κβ', 1.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σχεδὸν ἐντελῶς δὲν δυνάμεθα νὰ διοικῶμεν τοὺς ἡμῖν ὑποκειμένους.

Καὶ λοιπὸν τί πρέπει νὰ πράττωμεν ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν οἱ ἄλλοι διαδιδόντες περὶ ἡμῶν κακὴν φήμην, στεροῦσιν ἡμᾶς τοῦ καλοῦ ὀνόματος;

1) Πρὸ πάντων, ὅσαν ἂν ἦναι μεγάλη καὶ ἐπιβλαβὴς ἡ καθ' ἡμῶν διαδιδομένη κατηγορία, ὀφείλομεν προθύμως νὰ προφυλαττώμεθα ἀπὸ τοῦ θυμοῦ, τῆς ἔριδος καὶ τῆς ἐκδικήτεως, νὰ μένωμεν δὲ ἐν πνεύματι ὅσον τὸ δυνατὸν ἀταράχῳ· διότι πάντες ὀφείλομεν νὰ εἴμεθα τοῦ αὐτοῦ πνεύματος τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς μὲ ὅλας τὰς παρὰ τῶν Ἰουδαίων κατακρίσεις ἔμενεν ἐν πνεύματι ἀταράχῳ καὶ ἥκιστα ἀμνησικάκῳ. Ὁ αὐτὸς « λοιδορούμενος οὐκ ἀντελοιδόρει, πάσχων οὐκ ἠπείλει, παρεδίδου δὲ τῷ κρίνοντι δικαίως », βεβαιοῖ ὁ ἅγιος ἀπόστολος Πέτρος (1). Ἀκούων δὲ ὅτι οἱ ἄλλοι ἀποφαίνονται περὶ σοῦ κακῶς, καὶ σοὶ ἀποδίδουσι διαφόρους κακοὺς σκοποὺς καὶ τὰ ὅμοια, εὐθὺς ὑπόβαλλε σεαυτὸν εἰς αὐστηροτάτην ἐξέτασιν, ἂν πραγματικῶς ἔχεις τὰς κακίας ἐκείνας, ὅσας σοὶ ἀποδίδουσιν. Ἴσως σὲ ὀνομάζουσιν ὑπερήφανον, ψεύστην, ἀσελγῆ, ἄσωτον, μέθυσον, ὀκνηρόν, διεφθαρμένον, εἴτε ἄλλο τι· αὐστηρότατα ἐξέτασον σεαυτόν, ἂν πραγματικῶς ἔχεις τὰς κακίας ἐκείνας, τοὐλάχιστον ἐν μικρῷ βαθμῷ. Δὲν εἶσαι ἄρα γε ὑπερήφανος, ψεύστης καὶ τὰ τοιαῦτα; Οἱ ξένοι ὀφθαλμοὶ συχνάκις πολλῷ κάλλιον καὶ πιστότερον βλέπουσι τὴν ἡμετέραν διαγωγὴν παρὰ τοὺς ἰδίους ἡμῶν αὐτῶν. Διότι πάντως ἔχομεν μικράν τινα φιλαυτίαν· ἡ δὲ φιλαυτία πάντοτε καλύπτει ἡμᾶς ἀφ' ἡμῶν αὐτῶν, ὥστε σπανίως δυνάμεθα νὰ βλέπωμεν ἑαυτοὺς ὀρθῶς· τινὲς δὲ, καὶ μάλιστα οἱ ἄγαν φαῦλοι, νομίζουσιν ἑαυτοὺς ἀμώμους. Ἂν δὲ ἡ ἀπαθὴς ἐξέτασις σεαυτοῦ σοὶ καταδείξῃ, ὅτι οἱ ἄλλοι σὲ μέμφονται δικαίως· ὅτι αὕτη εἴτε ἐκείνη ἡ κακία ἐνυπάρχει εἰς σὲ πραγματικῶς, τότε ἀμελλητὶ πρέπει νὰ προσενέγκῃς μετάνοιαν, προθύμως δὲ δεήθητι Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου, ὅπως αὐτὸς ῥύσηταί σε ἀπὸ τῆς

(1) Α'. Πέτρου β', 23.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Αθηνών

κακίας ταύτης· μετὰ ζήλου σπούδαζε νὰ διορθωθῇς· εἶτα δὲ παντοῦ δείκνυε εἰλικρινεστάτην φιλικὴν διάθεσιν πρὸς τὸν κακολογήσαντά σε, μὲ ὁποῖον σκοπὸν καὶ ἂν σὲ ἐκακολόγησε· διότι χωρὶς τῆς μομφῆς αὐτοῦ ἴσως οὐδέποτε θὰ κατενόεις τὰς κακίας σου, θὰ ἀπέθνησκες χωρὶς μετανοίας καὶ διορθώσεως αὐτῶν, καὶ αἰωνίως θὰ ἐχάνεσο.

2) Ἂν δὲ μετὰ προσεκτικωτάτην ἀπαθῆ ἐξέτασιν σεαυτοῦ εὕρῃς, ὅτι δὲν ἐνέχεσαι εἰς τὰς ἀποδιδομένας σοι κακίας, τότε δύνασαι διὰ νομίμου τρόπου νὰ ὑπερασπίσῃς σεαυτὸν, καὶ νὰ διελέγξῃς τὴν κατὰ σοῦ ἐκσφενδονηθεῖσαν κατηγορίαν· ὅμως μόνον τότε, ὅτε εὑρίσκεις τοῦτο ἀναγκαῖον οὐχὶ ἐκ τῆς φιλαυτίας σου εἴτε τῆς ὑπερηφανείας σου, ἀλλ' ἐκ τῆς θέσεώς σου μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων· ὅμως ὑπεράσπιζε σεαυτὸν εἰρηνικῶς χωρὶς ὀργῆς καὶ ἀγανακτήσεως. Οὕτως ἔπραξεν αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ὅτε εἶπον περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια διὰ τοῦ Βεελζεβοὺλ, τοῦ ἄρχοντος τῶν δαιμονίων (1).

3) Ἂν ὅμως βλέπῃς, ὅτι ἡ ὑπεράσπισίς σου δὲν θὰ σοὶ παράσχῃ ὠφέλειαν, τότε ἀ) σπούδαζε νὰ ὑποφέρῃς τὴν κατὰ σοῦ ἐκσφενδονηθεῖσαν διαβολὴν, ὅσον βαρεῖα καὶ ἂν ἦναι, μεθ' ὑπομονῆς, καὶ παρηγόρει σεαυτὸν διὰ τῶν ἑξῆς λογισμῶν· « Ὁ Θεὸς βλέπει τὴν ἀθωότητά μου, διατί νὰ λυπῶμαι; Αὐτὸς φροντίζει περὶ ἐμοῦ· ἂν δὲ ἡ δικαίωσίς μου ἦναι ὠφέλιμος, τότε αὐτὸς θὰ μὲ δικαιώσῃ· αὐτὸς θὰ δικαιώσῃ τὴν ἀθωότητά μου, τοὐλάχιστον ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ δικαστηρίου, καὶ μετ' αὐτοῦ θὰ μὲ δικαιώσωσι πάντες οἱ ἄνθρωποι καὶ πάντες οἱ Ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ ».

β') Ἔτι δὲ μᾶλλον παρηγόρει σεαυτὸν διὰ τοῦ ἑπομένου στοχασμοῦ· « Καὶ κατὰ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, ὅτε ἔζη ἐπὶ τῆς γῆς, πλειστάκις ἐξήμουν διαβολάς· ὅμως αὐτὸς οὐδέποτε ἐδικαιοῦτο ἐν οὐδενὶ κριτηρίῳ· τινὲς μάλιστα τῶν διαβολῶν ἦσαν λίαν βαρεῖαι, ἀλλ' αὐτὸς τὰ πάντα ὑπέμενε μεγαλοψύχως. Τὸ αὐτὸ πρέπει νὰ πράττω καὶ ἐγώ ». « Οὐκ ἔστι μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσ» καλον, οὐδὲ δοῦλος ὑπὲρ τὸν κύριον αὐτοῦ· ἀρκετὸν τῷ μα-

(1) Λουκ. κ', 15—26.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

» θητῇ, ἵνα γένηται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ, καὶ ὁ δοῦλος ὡς ὁ » κύριος αὐτοῦ » (1).

γ') Διπλασίασον τὴν προσπάθειαν τοῦ νὰ διάγῃς ἐν πάσαις ταῖς περιστάσεσι τοῦ βίου ὅσον τὸ δυνατὸν ἀμώμως. Σπούδαζε οὐ μόνον ὅπως δι' οἱωνδήποτε λέξεων εἴτε τρόπων μὴ παράσχῃς εἰς τοὺς ἄλλους ἀφορμὴν πρὸς κακολογίαν· ἀλλὰ καὶ ἐπιμελοῦ νὰ ἀποκλίνῃς πᾶσαν ἀφορμὴν καὶ τοῦ νὰ ὑποπτεύσωσι μάλιστα περὶ σοῦ, ὅτι ἐνέχεσαι εἰς οἱασδήποτε κακίας, καὶ διὰ τοῦτο μηδέ ποτε πράττε καὶ τὰς συγχωρητὰς πράξεις, ἂν αὗται ὁπωσδήποτε δύνανται νὰ παράσχωσιν ἀφορμὴν συκοφαντίας. Οὕτω δὲ πράττων μὴ δίδε προσοχὴν εἰς τὴν κακὴν φήμην τὴν περὶ σοῦ διασπειρομένην. Μάρτυρες δὲ τῆς ἀθωότητός σου ἔστωσαν ἡ συνείδησίς σου καὶ ὁ Θεός.

δ') Ἂν δὲ αἱ διασπειρόμεναι περὶ σοῦ κατηγορίαι δὲν παύωσιν, ἀλλὰ μάλιστα πολλαπλασιάζωνται, τότε εἰς οὐδὲν ἕτερον κατάφευγε, εἰ μὴ μόνον εἰς θερμοτάτην προσευχὴν, ὅπως Κύριος ὁ Θεὸς εὐδοκήσῃ νὰ φωτίσῃ καὶ διορθώσῃ τοὺς συκοφάντας σου. Οὕτω πράττε, διότι οὕτως ἔπραξεν αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ πρὸς τοὺς ἰδίους αὐτοῦ σταυρωτάς (2).

(*Ἀκολουθεῖ.*)

Ι. ΒΑΣΙΛΕΙΕΦ ΠΡΩΤΟΙΕΡΕΩΣ ΑΝΤΑΠΑΝΤΗΣΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟΝ ΝΑΜΝΗΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΝ.

» Ἐν Παρισίοις, τῇ 14 μαΐου, 1861.

» Τῷ πανιερωτάτῳ ἐπισκόπῳ Ναμνήτου.

» Πανιερώτατε,

» Μετὰ χαρᾶς ἔλαβον τὴν ὑπὸ τῆς ὑμετέρας Πανιερότητος σταλεῖσαν μοι ἐπιστολήν. Ἐπὶ τῇ ἀποσφραγίσει αὐτῆς τὸ πρῶ-

(1) Ματθ. ί, 24. 25.
(2) Λουκ. κγ', 34.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τον αἴσθημά μου ἦτο, ὅτι θέλομεν ὁμοφρονήσει, καὶ ἡ ἀλήθεια θέλει προσπελάσει ἡμᾶς εἰς ἀλλήλους ἀπὸ τῆς χωριζούσης ἀποστάσεως. Κακῇ τύχῃ, ἡ ἐλπίς μου δὲν διήρκεσεν ἐπὶ πολύ. Ἀλλ' ἡ βαθεῖα λύπη, ἣν αἰσθάνομαι, δὲν δύναται, πανιερώτατε, νὰ ἐλαττώσῃ τὸν σεβασμόν, μεθ' οὗ ἔλαβον τὴν ὑμετέραν ἐπιστολήν· διότι ὁ σεβασμός οὗτος προέρχεται ἐκ τοῦ ἐπισκοπικοῦ ὑμῶν χαρακτῆρος· καίτοι δὲ, κατ' ἐμὴν γνώμην, εὑρίσκεσθε ἐν ἀπάτῃ, οὐχ ἧττον ὅμως σέβομαι ἐν ὑμῖν τὸ ἀξίωμα, ὅπερ ἐκληρονομήσατε παρὰ τῶν Ἀποστόλων κατὰ νόμιμον διαδοχήν.

» Πρὶν ἀπαντήσω εἰς τὰ ἐπιχειρήματα ὑμῶν, ὀφείλω, πανιερώτατε, νὰ ἀποδώσω ὑμῖν δικαιοσύνην· διότι ὑμεῖς αὐτοὶ ὀρθῶς ἐχαρακτηρίσατε τὴν περὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ῥωσσίας ὑμετέραν γνώμην, ἀποκαλέσαντες αὐτὴν *πρόληψιν*· ἔχετε δὲ προέτι δίκαιον καὶ ὅταν ὁμολογῆτε, ὅτι *ἡ πρόληψις αὕτη τοσοῦτον ὑπάρχει ἐξηπλωμένη ἐν Εὐρώπῃ καὶ καθ' ὅλον τὸν κόσμον, ὥστε κατέστη κοινὴ δόξα.* Οὐχ ἧττον ὅμως ἀληθὲς ὑπάρχει ὅτι εἶναι *πρόληψις*, ἤτοι *γνώμη παραδεδεγμένη ἄνευ ἐξετάσεως*, κατὰ τὸν ὑπὸ τῆς γαλλικῆς ἀκαδημίας δοθέντα ὁρισμὸν τῆς λέξεως. Ἀλλὰ, πανιερώτατε, δὲν εἶναι ἆρα τοῦ ὑμετέρου, ὅπερ κατέχετε, ὑψηλοῦ ἀξιώματος αὐστηρὸν καθῆκον νὰ μὴ παραδέχηται γνώμην τινὰ ἄνευ ἐξετάσεως; Τὸ δὲ καθῆκον τοῦτο δὲν θεωρεῖτε ὑμεῖς ἔτι αὐστηρότερον, ὅταν διδάσκητε ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ ἐπισκοπικοῦ ὑμῶν θρόνου; Καὶ ἐδύνατό τις λοιπὸν νὰ ἀρνηθῇ εἰς ὑμᾶς τὴν ἄφεσιν, ἣν ἐξαιτεῖσθε διὰ τὴν *πρόληψιν* ὑμῶν· ἀλλ' εἶμαι βέβαιος, πανιερώτατε, ὅτι οὐδεὶς τῶν τῆς ῥωσσικῆς Ἐκκλησίας θέλει ἀρνηθῆ αὐτήν· *ἄφεσις πλήρης* (indulgentia plenaria) παρέχεται ὑμῖν ἀναμφιβόλως· ὑμέτερον δ' ἔργον εἶναι νὰ παρασκευασθῆτε οὕτως, ὥστε νὰ ὠφεληθῆτε ἐξ αὐτῆς. Δὲν εἶμαι πολὺ βαθὺς εἰς τὴν περὶ τῶν ἀφέσεων διδασκαλίαν· ἡ ἀνατολικὴ Ἐκκλησία δὲν ἔχει περὶ αὐτῶν τὸ αὐτὸ δόγμα, ὅπερ καὶ ἡ ῥωμαϊκή· ἀλλὰ φαίνεταί μοι ὅτι ὡς πρῶτος ὅρος, ἵνα ὑπὸ τῆς ὑμετέρας Ἐκκλησίας δοθῇ ἄφεσις, ἀπαιτεῖται ἡ μετάνοια διὰ τὸ πεπραγμένον ἁμάρτημα καὶ ἡ ἀπόφασις τῆς διορθώσεως.

» Δυποῦμαι νὰ εἴπω ὑμῖν, πανιερώτατε, ὅτι τοιοῦτο δὲν εἶναι

τὸ φρόνημα ὑμῶν, ἐὰν κρίνω ἐκ τῆς ὑμετέρας ἐπιστολῆς· διότι, ἐν ᾧ ὁμολογεῖτε ὅτι ἡ γνώμη ὑμῶν εἶναι *πρόληψις*, σπουδάζετε νὰ ὑπερασπίσητε αὐτὴν, καὶ ἀποδεικνύετε οὕτως ὅτι δυσκολώτερον εἶναι νὰ ὁμολογήσῃ τις τὸ ἑαυτοῦ σφάλμα, ἢ νὰ κατηγορήσῃ τοῦ πλησίον αὐτοῦ. Εἴπερ ἡ γνώμη ὑμῶν εἶναι πρόληψις, διὰ τί θέλετε νὰ συστήσητε αὐτὴν ὡς ἀλήθειαν, καὶ δὲν ζητεῖτε, τοὐναντίον, νέας διασαφήσεις; Ἀλλ' ὅμως ἡ ἐπιστολὴ ὑμῶν, πανιερώτατε, εἶναι τοσοῦτον εὐμενὴς, τοσοῦτον γλυκεῖα, τοσοῦτον χριστιανική, ὥστε νομίζω ὅτι δὲν ἀντιστρατεύομαι εἰς τὴν ἐπιθυμίαν ὑμῶν, ἐὰν μετὰ σεβασμοῦ ὑποβάλω ὑμῖν τὰς διασαφήσεις ταύτας, καὶ καταδείξω τὸ ἀνίσχυρον τῶν λόγων, πρὸς οὓς κατεφύγετε.

» Νομίζω κατὰ πρῶτον ὅτι μεταβάλλετε ὀλίγον τὸ θέμα, τὸ γενόμενον παραίτιον τῆς ἡμετέρας συζητήσεως. Ἐν ἐκείνῳ τῷ ἐκκλησιαστικῷ γράμματι ἐβεβαιοῦτε ὅτι ἡ ρωσσικὴ Ἐκκλησία ἦτο οὕτως *ἐκπενευρισμένη*, ὥστε εἶχεν ἑτοίμως νὰ ἀρνηθῇ τὴν ἑαυτῆς πίστιν, τὸ ἑαυτῆς σύμβολον, εἰ προσέταττεν αὐτῇ τοῦτο ὁ αὐτοκράτωρ. Ἐν δὲ τῇ ἐπιστολῇ, δι' ἧς ἐτιμήσατέ με, δὲν εἶσθε τοσοῦτον ἀποφαντικός· λέγετε μόνον ὅτι ἡ ρωσσικὴ Ἐκκλησία ἐξαρτᾶται διόλου ἀπὸ τοῦ αὐτοκράτορος. Μὴ μετέβαλον ἄρα τὴν γνώμην ὑμῶν οἱ ὑπ' ἐμοῦ σημειωθέντες τῆς τε χριστιανικῆς διδασκαλίας καὶ ἱστορίας λόγοι; Ὁπωσδήποτε, ἡ γνώμη αὕτη, μετριασθεῖσα καὶ μετασχηματισθεῖσα, ἐκφέρεται εἰσέτι πολὺ ἀόριστος, ὥστε νὰ γείνῃ παραδεκτή. Τοσοῦτον δ' ὀλιγώτερον εἶναι τοῦτο δυνατόν, ὅσον εὔλογος ἐδύνατο νὰ φανῇ ἡ *πρόληψις*, ἡ εὑροῦσα χώραν ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἐκκλησιαστικῷ γράμματι, εἴ τις παρεδέχετο καθόλου ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν ἐξαρτᾶται ὁλοσχερῶς ἀπὸ τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας.

» Διατηρεῖτε εἰσέτι τὴν πρόληψιν ταύτην, πανιερώτατε; Τότε διὰ τί δὲν ἐπολεμήσατε τοὺς λόγους, τοὺς ὁποίους εἶχον τὴν τιμὴν νὰ ὑποβάλω εἰς ὑμᾶς; Ἐγκαταλείπετε αὐτήν; Τότε διὰ τί μετασχηματίζετε αὐτὴν ὑπὸ γενικήν τινα κατηγορίαν; Διὰ τί σωρεύετε σκέψεις ἐκτεθειμένας κατὰ τάξιν τινὰ ὀλίγον συγκεχυμένην; Θέλω ἀκολουθήσει, πανιερώτατε, ἐν τῇ ἀπαντήσει

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σει μου τὴν τάξιν, ἣν ἐδύνασθε νὰ ἀκολουθήσητε ἐν τῇ ὑμετέρᾳ ἐπιστολῇ. Πρῶτον θέλω ἀποδείξει ὅτι ἀδίκως ἀποδίδετε εἰς τὸν ἡγεμόνα τῆς Ῥωσσίας *δύναμιν συστάσεως ἢ καταλύσεως τῶν θεμελιωδῶν θεσμῶν τῆς Ἐκκλησίας*, καὶ ὅτι δὲν ἐδυνήθητε νὰ ἀποδώσητε αὐτῷ τὴν δύναμιν ταύτην, στηριζόμενοι εἰς τὰ γεγονότα τῆς τε καθιδρύσεως τοῦ ῥωσσικοῦ πατριαρχείου καὶ τῆς ἀντικαταστάσεως αὐτοῦ διὰ τῆς ἁγιωτάτης Συνόδου· ἔπειτα θέλω μεταβῆ εἰς τὸν ὅρκον, ὃν ὀμνύουσι τὰ μέλη τῆς ἁγιωτάτης ταύτης Συνόδου· τρίτον, θέλω προσδιορίσει τὰ καθήκοντα τοῦ *γενικοῦ ἐπιτρόπου*, ὃν ὑμεῖς συγχέετε πρὸς τὸν πρόεδρον, καὶ, τέλος, θέλω καταδείξει τὴν ἀληθῆ ἀξίαν τῆς μαρτυρίας Ἰωσὴφ τοῦ Δεμαίστρου, ὅστις, καθ' ὑμᾶς, μέγα εἰς ὑπερβολὴν ἔχει τὸ κῦρος.

» Συγχωρήσατέ μοι δὲ κατὰ πρῶτον νὰ παραστήσω εἰς τὴν ὑμετέραν Πανιερότητα, ὅτι φαίνεται συγχέουσα τὰς ἀρχὰς τῶν θεμελιωδῶν θεσμῶν τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς διατάξεως καθ' ἕκαστα, ὅπου ὅμως τοσαύτη ὑπάρχει ἡ διαφορὰ, ὅση μεταξὺ τῶν θείων καὶ τῶν ἀνθρωπίνων· διότι οἱ μὲν θεμελιώδεις θεσμοὶ τῆς Ἐκκλησίας πηγάζουσιν ἐκ Θεοῦ· ἡ δ' ἐκκλησιαστικὴ διάταξις, ἐξ ἀνθρώπων· προσέτι δ' ἐν ταύτῃ ἀνάγκη νὰ διακρίνωμεν τοὺς κανόνας τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων, οἵτινες εἶναι ἀναμφιλέκτως σύμφωνοι πρὸς τοὺς θείους νόμους, ἀπὸ τῶν μερικῶν ἄλλων διατυπώσεων, αἵτινες διαφέρουσι κατὰ χρόνους καὶ τόπους. Εἰς τὰς μερικὰς δὲ ταύτας διατυπώσεις ἀνάγονται αἱ ἐξωτερικαὶ σχέσεις, αἱ ὑπάρξασαι μεταξὺ τῆς ῥωσσικῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ πατριάρχου τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Πῶς ἐδυνήθητε, πανιερώτατε, ἀπὸ τῶν σχέσεων τούτων, ἀναγομένων ὅλως εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν διάταξιν, νὰ κατασκευάσητε ζήτημα, συνδεόμενον μετ' αὐτῶν τῶν θεμελιωδῶν θεσμῶν τῆς Ἐκκλησίας;

» Ὁ ἀπόστολος Παῦλος λέγει· « Καὶ αὐτὸς (ὁ Ἰησοῦς Χρι-» στὸς) ἔδωκε τοὺς μὲν ἀποστόλους, τοὺς δὲ προφήτας, τοὺς δὲ » εὐαγγελιστὰς, τοὺς δὲ ποιμένας καὶ διδασκάλους, πρὸς τὸν » καταρτισμὸν τῶν ἁγίων εἰς ἔργον διακονίας, εἰς οἰκοδομὴν τοῦ

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

» σώματος τοῦ Χριστοῦ » (α). Αἱ διάφοροι αὗται διακονίαι, κατὰ τὴν βεβαίαν παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας, συμπεριλαμβάνονται εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ἐπισκόπου καὶ τὸν τοῦ ἱερέως, τοὺς δύο βαθμοὺς τῆς ἱερωσύνης, ἐφ' ἧς ἐθεμελιώθη ἡ Ἐκκλησία. Τοιοῦτοι εἶναι οἱ θεμελιώδεις, οἱ θεῖοι τῆς Ἐκκλησίας θεσμοί.

» Ὅτι οἱ ἐπίσκοποι ἐνεργοῦσιν ἐντὸς τῶν ὁρίων προσδιωρισμένης τινὸς περιφερείας (ἥτις καλεῖται *ἐκκλησιαστικὴ διοίκησις, παροικία*)· ὅτι συνέρχονται εἰς σύσκεψιν περὶ τῶν ἰδιαιτέρων χρειῶν διοικήσεών τινων μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς μητροπόλεως (δηλονότι εἰς ἐπαρχιακὰς συνόδους)· ὅτι παραχωροῦσιν εἴς τινας ἐπισκόπους, παραδείγματος χάριν εἰς τοὺς τῶν μεγάλων πόλεων, προνόμια, πρωτεῖα, ἐπιτιμίους τίτλους, οἷον τὸν τοῦ μητροπολίτου, ἐξάρχου, πατριάρχου· ὅτι συνέρχονται πανταχόθεν τῆς Ἐκκλησίας ὅπως συνεργασθῶσι τὸ κοινὸν καλὸν τῆς χριστιανικῆς κοινωνίας (δηλονότι εἰς οἰκουμενικὰς συνόδους)· ὅτι φθάνουσιν εἰς τὸν αὐτὸν σκοπὸν καὶ ἄνευ συνάδων, ἀλλὰ μόνον διὰ γραμμάτων· ἅπασαι αἱ ἐπισκοπικαὶ αὗται πράξεις δὲν ἀνήκουσιν εἰς τοὺς θεμελιώδεις τῆς Ἐκκλησίας θεσμούς· εἶναι μόνον ἐξωτερικαὶ ἐκδηλώσεις τῆς ἐπισκοπικῆς ἐνεργείας, συμφώνως πρὸς τοὺς τῆς ἐκκλησιαστικῆς διατάξεως κανόνας, τοὺς ὁποίους αὐτοὶ οἱ ἐπίσκοποι κατέστησαν, καὶ δύνανται νὰ μεταποιηθῶσι κατὰ τὰς περιστάσεις, μὴ προσβαλλομένων τῶν θεμελιωδῶν τῆς Ἐκκλησίας θεσμῶν. Εἶναι αὕτη, πανιερώτατε, θεολογικὴ ἀλήθεια τοσοῦτον ἀρχαία, ὅσον ἡ Ἐκκλησία αὐτή. Ἡ καθολικὴ δυτικὴ θεολογία παραδέχεται αὐτὴν ἐπίσης, ὡς καὶ ἡ καθολικὴ ἀνατολική, ἐπὶ τῇ διαφορᾷ ὅμως, ὅτι ἐκείνη μὲν ἀπό τινων αἰώνων τάσσει εἰς κεφαλὴν τοῦ ἐπισκοπικοῦ σώματος τὸν Ῥώμης ἐπίσκοπον, ἀποδιδοῦσα αὐτῷ τὸν τίτλον τοῦ *ὁρατοῦ* ἀρχηγοῦ τῆς Ἐκκλησίας *κατὰ θεῖον δίκαιον*· ἡ δὲ καθολικὴ ἀνατολικὴ θεολογία τάσσει τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν μόνον τῆς Ἐκκλησίας ἀρχηγόν, ἀόρατον μὲν, ἀλλ' *ἀεὶ παρόντα καὶ ἐνεργοῦντα*. Καὶ ἡ διδασκαλία αὕτη εἶναι, κατὰ τὸ ἡμέτερον φρόνημα, ἡ μόνη σύμφωνος

(α) Πρὸς Ἐφες. δ'. 11. 12.

πρὸς τὴν ἁγίαν Γραφὴν καὶ τὴν καθολικὴν παράδοσιν (α).

» Ἀλλὰ δὲν πρόκειται λόγος μεταξὺ ἡμῶν περὶ τῶν ταῦ πάπα προνομίων, ὧν εὔκολον ἤθελέ μοι εἶσθαι νὰ προσδιορίσω τὴν νόμιμον ἀναλογίαν· πρόκειται μόνον περὶ τῆς θρησκευτικῆς ἐξουσίας τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσσίας. Ἀλλ' ἐκπλήττομαι, πανιερώτατε, ὅτι ὑμεῖς γινώσκοντες, ὡς ἔπρεπε νὰ γινώσκητε, τοὺς θεμελιώδεις τῆς Ἐκκλησίας θεσμοὺς, ἐκ τῶν μερικῶν τῆς ἐκκλησιαστικῆς διατάξεως, παραδεδεγμένων παρ' ἀμφοτέρων τῶν ἐξουσιῶν, ἐκκλησιαστικῆς τε καὶ πολιτικῆς, ἐλάβετε τὸ ἐνδόσιμον ὅπως συμπεράνητε ὅτι ἀνομολογεῖται εἰς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Ῥωσσίας τὸ δικαίωμα τοῦ μεταποιεῖν τοὺς θεμελιώδεις θεσμοὺς τῆς Ἐκκλησίας. Ὅτι ἡ ῥωσσικὴ Ἐκκλησία ἀναγνωρίζει τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, ἢ ἄλλου ἰδιαιτέρου, ἢ πολλῶν τῶν ἑαυτῆς ἐπισκόπων, συνερχομένων εἰς σύνοδον διαρκῆ, ἅπτεται τοῦτο τῶν οὐσιωδῶν καὶ θείων θεμελίων, ἅτινα ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἔθηκεν εἰς τὴν χριστιανικὴν κοινωνίαν; Καὶ νὰ λέγῃ τις τοῦτο, ἤθελεν εἶσθαι προφανὴς ὑπερβολή. Ἀλλὰ πᾶσα ὑπερβολὴ δὲν εἶναι ἀκριβής, ὡς γινώσκετε· ἡ δὲ ὑμετέρα, πανιερώτατε, παρασύρει ὑμᾶς πέραν τῶν ὁρίων ἁπλῆς τινος πλάνης. Νομίζετε ὅτι ὁ ἄνθρωπος, ἀλλάσσων ἔνδυμα, ἀλλάσσει καὶ φύσιν; Καὶ ὅμως τοῦτο ὑμεῖς ὑποστηρίζετε, τοὐλάχιστον κατ' ἴσην ἀναλογίαν, ὅταν ταυτίζητε ἐξωτερικάς τινας σχέσεις πρὸς τοὺς θεμελιώδεις τῆς Ἐκκλησίας θεσμούς. Δὲν δύναμαι δὲ ἄλλως πως νὰ ἐξηγήσω τὴν τοιαύτην ὑπερβολὴν, εἰ μὴ ἐκ τῆς θερμῆς ὑμῶν ἐπιθυμίας ὅπως κατηγορήσητε τῆς Ἐκκλησίας τῆς πατρίδος μου. Ἡ ὑμετέρα Πανιερότης δὲν ἤθελεν ἐξοκείλει εἰς τοῦτο, εἰ εὑηρεστεῖτο νὰ ἐνθυμηθῇ τὰ τῆς γαλλικανῆς Ἐκκλησίας παρελθόν.

» Πάντες γινώσκουσι τῷ ὄντι ὅτι ἡ Ἐκκλησία αὕτη πολλάκις μετέβαλε τὴν ἑαυτῆς διάταξιν. Ἤδη, ἐὰν μὴ ἀπατῶμαι, ἀποτελεῖ ὁλομέλειάν τινα, κυβερνωμένην ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων αὐτῆς, διῃρημένων ὄντων εἰς πολλὰ συστήματα, κατὰ διαφόρους

(α) Πρὸς Ἐφεσ. ά. 22. α'. 16. Πρὸς Κολασ. ά. 18. Ματθ. κή. 20.

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέμπος

ἀρχιεπισκοπικὰς περιφερείας, ὑπὸ τὴν ὑψηλὴν δικαιοδοσίαν τοῦ πάπα. Ἐκ τῆς ἱστορίας αὐτῆς διδασκόμεθα ὅτι οἱ ἐπίσκοποι συνήρχοντο ἄλλοτε εἰς ἐπαρχιακὰς συνόδους, ἵνα δίδωσιν εἰς τὰς ἐκκλησίας αὐτῶν κανόνας τῆς ἐκκλησιαστικῆς διατάξεως. Ἀλλ' αἱ σύνοδοι αὗται ἔπαυσαν ἔπειτα παντάπασι, διότι ἡ πολιτικὴ ἐξουσία ἠρνεῖτο νὰ δίδῃ εἰς αὐτὰς τὸ προσῆκον κῦρος· μόλις δὲ κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους χρόνους καὶ μετὰ μακρὰν διακοπὴν ἔλαβον πάλιν οἱ ἐπίσκοποι τὴν ἄδειαν νὰ συνέρχωνται. Ἄλλοτε οἱ μητροπολῖται ἢ ἀρχιεπίσκοποι εἶχον τῷ ὄντι ἀληθῆ δικαιοδοσίαν ἐπὶ τοὺς ὑπ' αὐτοὺς διατελοῦντας ἐπισκόπους· τὴν σήμερον ὁ τίτλος αὐτῶν κατέστη ἁπλῶς τιμητικόν. Ἀλλὰ μεταβολὴ ἔτι σπουδαιοτέρα εἶναι ἡ γενομένη εἰς τὰς σχέσεις τῶν ἐπισκόπων τῆς Γαλλίας πρὸς τοὺς πάπας. Οἱ ἐπίσκοποι οὗτοι, ἀπευθυνόμενοι πρὸς τοὺς πάπας, ποτὲ μὲν μετεχειρίζοντο ἐκφράσεις, αἵτινες ἐφαίνοντο μαρτυροῦσαι ὑποταγήν τινα ἀπεριόριστον· ποτὲ δὲ ἐτίθουν εἰς τὴν ὑποταγὴν αὐτῶν ὅρους, τοὺς ὁποίους ἐφύλαττον αὐστηρῶς παρὰ τὰς διαμαρτυρίας τῶν παπῶν καὶ τὰς ἐπισήμους αὐτῶν βούλλας· συνέβη δέ ποτε ἵνα οἱ ἐπίσκοποι παύσωσι σχεδὸν καὶ πᾶσαν μετὰ τῆς Ῥώμης σχέσιν. Ἡ δὲ πολιτικὴ ἐξουσία συνεμερίζετο ἐπὶ πολὺ ταύτας τὰς μεταβολάς· μᾶλλον δὲ, εἰς αὐτὴν ἀποδοτέον τὸ πλεῖστον. Οὐδεμία δὲ ἡ ἀνάγκη νὰ παραστήσω εἰς ὑμᾶς ὅτι αἱ ἀνωμαλίαι αὗται περὶ τὰς σχέσεις τῆς γαλλικανῆς Ἐκκλησίας πρὸς τοὺς πάπας ἔχουσιν ὅλως ἄλλην σπουδαιότητα παρὰ τὰς τῆς ῥωσσικῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὸν Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχην. Τῷ ὄντι, κατὰ μὲν τὴν καθολικορωμαϊκὴν διδασκαλίαν ὁ πάπας εἶναι ἀρχηγὸς τῆς Ἐκκλησίας· κατὰ δὲ τὴν καθολικὴν τῆς Ἐκκλησίας διδασκαλίαν ὁ Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχης εἶναι ἁπλῶς πρῶτος ποιμήν, ἔχων τίτλους τιμητικούς. Δὲν δύνασθε πάντως νὰ ἀποδώσητε τὴν αὐτὴν σπουδαιότητα εἰς τὰς διαιρέσεις, αἵτινες διαταράττουσι τὰς μεταξὺ πατρὸς καὶ τέκνων σχέσεις, καὶ εἰς τὰς διαταραττούσας ἁπλῶς τὰς σχέσεις μεταξὺ ἀδελφῶν. Ὁ πάπας εἶναι πατὴρ πρὸς τὴν γαλλικανὴν Ἐκκλησίαν· πρὸς τὴν ῥωσσικὴν ὁ Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχης εἶναι ἀδελφὸς πρεσβύτερος. Εὐ-

κόλως δὲ γίνεται δῆλον ὅτι, ἐὰν μεταβληθῶσιν αἱ σχέσεις τῆς γαλλικανῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὸν πάπαν, ὁ κίνδυνος εἶναι μεγαλείτερος (εἴπερ ὅμως ὑπάρχει τοιοῦτος), ἢ ἐάν τις μεταβάλῃ τὰς σχέσεις τῆς ῥωσσικῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὸν πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως.

» Ἀλλ' εἰπέ τίς ποτε ὅτι αἱ μεταβολαὶ τῶν τῆς γαλλικανῆς Ἐκκλησίας σχέσεων πρὸς τὸν πάπαν προξέβαλον τοὺς θεμελιώδεις τῆς Ἐκκλησίας θεσμούς; Διὰ τί ἀπεδώκατε μεγαλειτέραν σπουδαιότητα εἰς τὰς μεταβολὰς περὶ τὴν τῆς ῥωσσικῆς Ἐκκλησίας διάταξιν; (*Ἀκολουθεῖ.*)

ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΗΘΙΚΗ.

Πῶς ἐκτιμῶμεν τὴν σήμερον τὴν ἀλήθειαν.

Ἔν τινι ὁμηγύρει προὐβάλλοντο εἰς λύσιν αἰνίγματα· σὺν τοῖς ἄλλοις προὐβλήθη καὶ τὸ ἑξῆς· πῶς δύναταί τις νὰ γνωρίσῃ τὸ ψεῦδος ἀπὸ τῆς ἀληθείας; Τῶν παρεστώτων τις εἶπεν· ἐάν τις ἀφήσῃ ἀμφότερα νὰ διέλθωσι διὰ τῆς αὐτῆς θύρας· τὸ ψεῦδος θέλει ἐμφανισθῆ πρῶτον.

Ὁ λόγος οὗτος ἔχει τι τὸ εὐτράπελον· ἀλλὰ λυπηρὸν εἶναι νὰ ἀστεϊζώμεθα καὶ νὰ λαλῶμεν μετ' εὐτραπελίας περὶ τῶν ἰδίων ἡμῶν ἐλαττωμάτων καὶ κακιῶν. Ἀναμφιβόλως τὸ ψεῦδος ἐμφανίζεται σχεδὸν πάντοτε πρότερον τῆς ἀληθείας· ἀλλ' ὁποία ἡ ἀβελτηρία ἡμῶν νὰ ἀφίνωμεν οὕτω τὴν ἀλήθειαν ὀπίσω, καὶ ὁποῖον αἶσχος εἰς ἡμᾶς νὰ ὁμολογῶμεν αὐτὴν γελῶντες!

Ἐκδήλωσις τῆς πρὸς τὸν Χριστὸν ἀγάπης.

Παιδάριόν τι ἔλεγέ ποτε πρὸς τοὺς γονεῖς αὐτοῦ·

— Πόσον ἐπεθύμουν νὰ ἔζων ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ Σωτῆρος, ἵνα πράξω καὶ ἐγώ τι ὑπὲρ αὐτοῦ!

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἡ μήτηρ μειδιῶσα εἶπε·

— Καὶ τί ἐδύνατο νὰ πράξῃ πρὸς αὐτὸν παιδίον τῆς ἡλικίας σου εἰς ἔνδειξιν τῆς ἀγαθῆς αὐτοῦ προαιρέσεως ;

Τὸ παιδίον ἐσκέφθη ὀλίγον, ἔπειτα εἶπε·

— Μετὰ προθυμίας ἤθελον τρέχει ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, ἵνα ἐκτελῶ τὰ θελήματα αὐτοῦ.

Τὸ ἁπλοῦν τοῦτο ἀνέκδοτον μαρτυρεῖ ὅτι ἡ ἀγάπη τοῦ Σωτῆρος, ὅταν ἐνοικῇ ἐν τῇ καρδίᾳ τινός, καὶ καλλιεργῆται ὑπὸ τῆς εὐσεβείας καὶ ὀρθῆς διδασκαλίας, εὑρίσκει πάντοτε τρόπους εἰς ἐκδήλωσιν.

Δέησις ὑπὲρ ἀγνώστου.

Διερχόμενός ποτε ἀρχαῖόν τινα ἐλαιῶνα, παρετήρησα ἐν αὐτῷ μικρὰν ἐκκλησίαν, τιμωμένην ἐπ' ὀνόματι τῶν δύο κορυφαίων ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου. Ἦτο ἡμέρα κυριακῆς· ἡ θύρα τῆς ἐκκλησίας ἦτο ἠνεῳγμένη· εἰςῆλθον. Ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας ἕνα μόνον ἄνθρωπον εὗρον, ὅστις, δυστυχὴς ὡς ἀπὸ τῆς ὄψεως καὶ τῶν ἐνδυμάτων φαινόμενος, ἵστατο ἐνώπιον τῆς εἰκόνος τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐν τοσαύτῃ κατανύξει προσηύχετο, ὥστε οὐδ' ἀνύψωσε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ἐπ' ἐμὲ πρὸς τὸν κρότον τῶν ποδῶν μου. Ἠσθάνθην εὐθὺς ὅ,τι μυριάκις παρετήρησα ἐν ἐμαυτῷ, εἰσερχόμενος εἰς ἐκκλησίαν· δηλονότι κατάπαυσίν τινα τῶν τῆς καρδίας μου ταραχῶν καὶ ἀποστροφὴν πρὸς τὰ ἐπίγεια πράγματα. Ἐστάθην καὶ ἐγὼ ἐνώπιον τῆς αὐτῆς εἰκόνος, κατά τινα ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου, καὶ κινηθεὶς ὡς ὑπό τινος ἐμπνεύσεως, δοθείσης μοι ἐκ τοῦ ἱεροῦ τόπου, ἐν ᾧ ἱστάμην, εἶπον κατ' ἐμαυτὸν τὴν ἑξῆς δέησιν·

» Κύριε ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ εἰσακούων τῆς φωνῆς τῶν εἰς σὲ προσερχομένων, παράσχου εἰς τὸν ἄγνωστον τοῦτον, τὸν οὕτω ταπεινωθέντα ἐνώπιον τῆς μεγαλωσύνης σου, πάντα, ὅσ' ἂν αἰτῇ σε ἐν τῇ προσευχῇ· ἀνάδειξον τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἀναπεμπομένην σοι δέησιν ἐνεργὸν καὶ τῆς τῶν ψυχικῶν μου ἀσθενειῶν θεραπείας· εὐδόκησον δὲ ἵνα τῶν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δύο ἡμῶν τούτων χριστιανῶν, οἵτινες νῦν τὸ πρῶτον συναντώμεθα ἐν τῷ βίῳ, ἄλλοτε δὲ οὐδέποτε οὔτε συνωμιλήσαμεν, οὔτ' ἐδώκαμεν ἀλλήλοις τὸν συνήθη ἀσπασμόν, ἀλλὰ σήμεραν μόνον εὐχόμεθα ὑπὲρ ἀλλήλων, καὶ σήμερον πάλιν ἀποχωριζόμεθα διὰ παντός,—εὐδόκησον ἵνα ἡ ἀμοιβαία ἡμῶν δέησις, διὰ τὴν ἄκραν σου φιλανθρωπίαν καὶ ἀγαθότητα, εὐπρόσδεκτος εὑρεθῇ ἐνώπιον τοῦ θρόνου τῆς δόξης σου εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν καὶ τῶν ψυχῶν ἡμῶν σωτηρίαν ». Θ. Λ.

Εὐγενὴς εὐεργεσίας τρόπος.

Ἀρχιεπίσκοπός τις, μαθὼν ὅτι δύο νεάνιδες, ἀπὸ γένους μὲν ἐπιφανοῦς, ἀλλὰ περιπεσοῦσαι εἰς δυστυχίαν, ἔζων μετὰ μεγάλης στενοχωρίας ἀπὸ τῶν ἔργων τῶν χειρῶν αὐτῶν, καὶ ἄλλην περιουσίαν δὲν εἶχον, ἢ ὀλίγα ἔπιπλα καὶ παλαιάν τινα εἰκόνα μικρᾶς ἀξίας, ἦλθεν εἰς ἐπίσκεψιν αὐτῶν. Θέλων δὲ νὰ βοηθήσῃ τὰς νεάνιδας ταύτας, ἀλλ' ἅμα καὶ νὰ μὴ προσβάλῃ τὴν φιλοτιμίαν αὐτῶν, εἶπε μειδιῶν καὶ μετὰ πολλῆς εὐγενείας· « Ἔχετε, κύριαι, ἐνταῦθα, ἐν τῇ οἰκίᾳ ὑμῶν εἰκόνα, περὶ ἧς ἤκουσα νὰ λέγωσι πολλά· ἰδοὺ βλέπω αὐτὴν κρεμαμένην ἐκεῖ· εἶναι ἔργον μεγάλου τεχνίτου· ἀρέσκει μοι εἰς ὑπερβολήν. Ἐὰν νομίζητε ὅτι δὲν ζητῶ μεγάλην χάριν, παρακαλῶ νὰ μοὶ παραχωρήσητε ταύτην τὴν εἰκόνα ἐπὶ ἐτησίᾳ προσόδῳ τριακοσίων ταλήρων, τὴν ὁποίαν ὑποχρεοῦμαι νὰ παρέχω ὑμῖν ἀπὸ τῆς σήμερον ἐφ' ὅρου ζωῆς· καὶ ἰδοὺ ἐκ προκαταβολῆς ἡ ποσότης τοῦ πρώτου ἔτους.

Καταπότια κατὰ τὴν συνταγήν.

Σεβάσμιός τις ἐφημέριος καὶ πνευματικός, ἐπισκεπτόμενος πρὸ μικροῦ γυναῖκά τινα γραῖαν καὶ πάσχουσαν, ἥτις ἄλλοτε εὐτύχησε νὰ ἴδῃ ἡμέρας καλάς, ἐνόησεν εὐθὺς ὅτι ἡ δυστυχία ἦτο τῆς ἀσθενείας αὐτῆς ἡ κυρία αἰτία.

—Ἡ αἰδεσιμότης σου, ἅγιε πνευματικέ, ὅστις εἶσαι τοσοῦτον

Δημοσιο Κεντρικη Βιβλιοθηκη Βεροιας

φιλάνθρωπος καὶ βλέπεις πολλοὺς ἀῤῥώστους, δὲν ἦτο δυνατὸν ἄρα νὰ μοὶ δώσῃς φάρμακόν τι πρὸς ἀνακούφισιν; — εἶπε πρὸς τὸν ἐφημέριον ἡ γυνή.

— Ἐντὸς μιᾶς ὥρας, ἀπεκρίθη ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος, θέλω σοὶ πέμψει ὀλίγα καταπότια, ἅτινα ἐλπίζω ὅτι μεγάλην θέλουσι σοὶ προξενήσει ὠφέλειαν.

Τῷ ὄντι μετὰ μίαν ὥραν ἔλαβεν ἡ δυστυχοῦσα γυνὴ μικρὸν κιβώτιον, ἐν ᾧ ἦσαν ἐγκεκλεισμένα εἴκοσιν ἀργυρᾶ νομίσματα, καὶ ἡ ἑξῆς συνταγή· « Μεταχειρίσθητι τὸ περιεχόμενον πρὸς τὰς χρείας σου· ἔχε ὑπομονὴν, καὶ ἡσύχαζε περὶ τοῦ μέλλοντος ».

Λυπούμεθα ὅτι ἡ πηγὴ, ἐξ ἧς ἐλάβομεν τὸ ἀνωτέρω διήγημα, σιωπᾷ τὸ ὄνομα τοῦ χριστιανικωτάτου τούτου κληρικοῦ.

Ἀχάριστος καὶ ἀκηρὸς ἐπαίτης.

Ἕν τινι ὁδῷ τῶν Παρισίων πτωχός τις, προσελθὼν εἰς διαβάτην, αἰτεῖ αὐτὸν ἐλεημοσύνην. Ὁ διαβάτης ἐκβάλλει τοῦ βαλαντίου δύο λεπτὰ, καὶ δίδει αὐτὰ εἰς τὸν ἐπαίτην.

— Καὶ τί θέλεις νὰ κάμω ἐκ τούτων; — εἶπεν ὁ ῥακενδύτης μετὰ περιφρονήσεως.

— Δὸς αὐτὰ εἰς πτωχὸν, — ἀπεκρίθη ὁ ἔντιμος πολίτης προσφυῶς ἅμα καὶ φιλανθρώπως· — ὁ χαλκὸς γίνεται χρυσὸς εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἔχοντος τῷ ὄντι χρείαν τῆς τῶν ἄλλων ἐλεημοσύνης.

Ὁ Γάλλος στρατάρχης Μαγνάνης (Magnan) ἐγνωστοποίησεν εἰς τὰ συντάγματα, τὰ ἀποτελοῦντα τὸ ἀ στρατιωτικὸν σῶμα, τὴν ἑξῆς ἡμερησίαν διαταγήν·

» Στρατιῶται,

» Ἀπό τινος χρόνου πολλαὶ αὐτοχειρίαι γίνονται εἰς τὸν στρατὸν τοῦ ἀ σώματος. Ὁ διοικῶν αὐτὸ στρατάρχης μετ' ἐκπλήξεως καὶ ὑπερβολικῆς λύπης ἔρχεται νὰ εἴπῃ πρὸς τὰ ὑπὸ τὴν ἑαυτοῦ διοίκησιν συντάγματα, ὅτι αἱ παρεκτροπαὶ αὗται, ἐκ προμελέ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τῆς πραττόμεναι, καταδικάζονται ὑπὸ τῆς θρησκείας, τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν πατρίδα.

» Εἶπον ἤδη ὑμῖν, στρατιῶται, καὶ πάλιν ἐπαναλαμβάνω· τὴν πρᾶξιν τῆς αὐτοχειρίας ὁ Θεός, ὁ πατὴρ πάντων ἡμῶν, ἀπαγορεύει. Τὰ πάθη, αἱ ὁρμαὶ τῶν αἰσθήσεων, ἡ ἀθυμία δὲν δικαιολογοῦσιν εἰς τὸν ἄνθρωπον τοιαύτην ἀπάρνησιν ἑαυτοῦ. Καὶ δὲν γινώσκετε λοιπὸν ὅτι πᾶς μὲν ἄνθρωπος, πρὸ πάντων δὲ ὁ στρατιώτης, ζῇ ἵνα ὑπομένῃ; Ἡ δὲν ἔχετε τὴν γενναιότητα νὰ ὑποφέρητε τὴν ζωὴν μετὰ πασῶν τῶν θλίψεων αὐτῆς; Ὁ στρατιώτης, ὁ αὐτοχειρὶ ἀποθνήσκων, γίνεται ὑπαίτιος ἀνανδρίας καὶ ἀχαριστίας. Ἡ ζωὴ δὲν ἀνήκει εἰς αὐτόν· ἀνήκει εἰς τὴν πολιτείαν, ἥτις ἐζήτησεν αὐτήν· ἀνήκει εἰς τὴν πατρίδα, ἥτις ἐλπίζει ἐπ' αὐτὴν ἐν ἡμέρᾳ κινδύνου· ἀνήκει εἰς τὸν στρατόν, ὅστις θέλει στερηθῇ αὐτῆς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς νίκης.

» Μὴ παραδίδετε ὑμᾶς αὐτοὺς εἰς τὴν ἀθυμίαν διὰ θλῖψιν τινὰ τῆς καρδίας, ἢ διὰ σφοδρότητα δι' αἰσίου τινὸς πάθους, πολὺ δ' ὀλιγώτερον διὰ λύπην τινὰ ἢ ποινήν, τὴν ὁποίαν ὑπέστητε ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ. Ἐπικαλεῖσθε τὴν ἀνδρίαν ὑμῶν· ἡ ψυχὴ ὑμῶν ἔστω πάντων τούτων κρείσσων. Ὅταν ταράττησθε ὑπ' ὀλεθρίων ἰδεῶν, ὅταν πολεμῆτε πρὸς ἑαυτοὺς ὑπὲρ τὰς πνευματικὰς ὑμῶν δυνάμεις, ἔρχεσθε πρός με· γινώσκετε δὲ ὅτι ἐγὼ δέχομαι ὑμᾶς πάντοτε. Ἔρχεσθε ἵνα μοι ἀνοίγητε τὴν καρδίαν ὑμῶν, καὶ ἡ ἐμὴ στρατιωτικὴ καρδία θέλει ἐννοεῖ τὴν ὑμετέραν· θέλει ἀποσπᾷ ὑμᾶς ἀπὸ δεινῶν προκαταλήψεων· θέλει ἀνακαλεῖ ὑμᾶς εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ καθήκοντος· θέλει διασώζει τὴν ζωὴν ὑμῶν ὑπὲρ τῶν ὑμετέρων οἰκογενειῶν, ὑπὲρ τῆς Γαλλίας, ὑπὲρ τοῦ αὐτοκράτορος, ὅστις ἀγαπᾷ ὑμᾶς, καὶ πέποιθεν ἐφ' ὑμᾶς.

» Ἐν τῷ γενικῷ στρατῶνι, ἐν Παρισίοις, τῇ 13 Ἰουνίου 1861.

» Ὁ τὸ ἀ στρατιωτικὸν σῶμα διοικῶν στρατάρχης
(ὑπογεγρ.) ΜΑΓΝΑΝΗΣ.

Εὐγνωμοσύνη.

Πέντε ἀρχιτέκτονες ἀπεδύθησαν εἰς τὸν διαγωνισμὸν τὸν περὶ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀνοικοδομῆς τινος τῶν ἐν Παρισίοις μεγάλων θεάτρων. Ἐν αὐτοῖς ἦσαν ὁ Γαρνίερος (Garnier) καὶ ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ Γαρναύδιος (Garnaud), τεχνίτης περίβλεπτος, ὅτις ἐσπούδαζε πάντοτε νὰ δοξάσῃ τὸ ὄνομα αὐτοῦ διά τινος τῶν ἐν Παρισίοις λαμπροτάτων μνημείων. Ἀλλ' οἱ ἀληθεῖς τεχνῖται σπανίως ἐπιτυγχάνουσι τοῦ τῆς φιλοδοξίας αὐτῶν σκοποῦ· διότι εἶναι ἀνεπιτήδειοι πρὸς τὰ πράγματα τοῦ κόσμου τούτου, καὶ ζῶσι πολὺ ἀπομεμονωμένως. Ὁ Γαρναύδιος διήγαγεν ἱκανὰ τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἔτη ἱχναγραφῶν λαμπρὰ σχεδιάσματα, ἐπαξίως μὲν καὶ προσηκόντως ἐκτιμηθέντα ὑπὸ πάντων τῶν ἐχόντων τὴν τοῦ καλοῦ αἴσθησιν, ἀλλ' ἄγνωστα διαμείναντα εἰς τὸ κοινόν, ὅπερ δὲν δύναται νὰ κρίνῃ περὶ τῶν ἀρχιτεκτονικῶν ἔργων, εἰ μὴ ὅταν ταῦτα ἐφαρμόζωνται εἰς λίθους καὶ μάρμαρα. Ἐν τῷ, περὶ οὗ ὁ λόγος, διαγωνισμῷ ὁ Γαρναύδιος κατεδιώχθη ὑπὸ τῆς κακῆς τύχης, ἥτις ἐφάνη ἀγωνιζομένη νὰ καταστρέψῃ πάσας αὐτοῦ τὰς ἐλπίδας· διότι πάντων τῶν εἰς τοὺς κριτὰς ὑποβληθέντων σχεδιογραφημάτων προὐτιμήθη τὸ τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ Γαρνιέρου. Οὗτος δὲ, ἀφ' οὗ ἔμαθε τὴν γενομένην ταύτην προτίμησιν, ἐλθὼν πρὸς τὸν ὑπουργὸν τῆς ἐπικρατείας, εἶπεν αὐτῷ·

» Εἶμαι μαθητὴς τοῦ Γαρναυδίου· εἰς αὐτὸν ὀφείλω πάσας τὰς γνώσεις μου. Ἡ προσφιλεστέρα αὐτῷ φιλοτιμία ὑπῆρξε πάντοτε νὰ ἀρχιτεκτονήσῃ λαμπρόν τι μνημεῖον· ἐξαιτοῦμαι παρὰ τῆς ὑμετέρας Ἐξοχότητος τὴν ἄδειαν νὰ συμπαραλάβω τὸν διδάσκαλόν μου συνεργάτην εἰς τὸ ἀνατιθέμενόν μοι ἔργον· διότι ἀπαραίτητον χρείαν ἔχω τῆς πείρας καὶ τῆς ἐπιστήμης αὐτοῦ. Ἐὰν δὲ ἡ ὑμετέρα Ἐξοχότης ἐπιτρέψῃ, αὐτὸς θέλει συμμερισθῇ μετ' ἐμοῦ τὴν ἀμοιβὴν καὶ τὴν τιμήν ».

Ἡ οὕτως εὐγενῶς αἰτηθεῖσα ἄδεια ἐδόθη παραχρῆμα. Ἐὰν δὲ ἡ προτίμησις τοῦ σχεδιογραφήματος τοῦ Γαρνιέρου μαρτυρῇ περὶ τῆς τούτου εὐφυΐας, ἔτι μᾶλλον περὶ αὐτῆς μαρτυρεῖ ἡ εὐγενὴς αὐτοῦ πρᾶξις. Τὸ διασώζειν μετριοφροσύνην καὶ εὐγνωμοσύνην ἐν τῇ μέθῃ τῆς ἐπιτυχίας, εἶναι καὶ γενναῖον ἅμα καὶ σπάνιον.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΕΤΟΣ Ε'. ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ, ΤΗ 1 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1861. ΑΡΙΘ. 10.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΟΣ ΚΗΡΥΞ,

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ.

« Κήρυξον τὸν λόγον ».
Πρὸς Τιμόθ. Β'. δ'. 2.

ΠΕΡΙ ΥΠΑΡΞΕΩΣ ΘΕΟΥ,

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥΛΗ.

« Οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ ».
Ψαλμ. ιθ'. 2.

Ὁ Θεὸς εἶναι πανταχοῦ παρὼν καὶ τὰ πάντα πληρῶν. Οἱ ἀστέρες, ὁ ἥλιος, ἡ σελήνη, οἱ ὠκεανοί, αἱ θάλασσαι, οἱ ποταμοί, ἡ γῆ, τὰ ὄρη, τὰ ἄνθη, τὰ δένδρα, αἱ κοιλάδες, τὰ πτηνά, τὰ ζῶα, οἱ ἄνθρωποι αὐτὸν μαρτυροῦσι. Τοῦ Θεοῦ τὸ ὄνομα γέγραπται ἐν πάσῃ τῇ φύσει· ἀλλ' ἐν τῇ καρδίᾳ, τῇ διανοίᾳ καὶ τοῖς θεσμοῖς τοῦ ἀνθρώπου ἐπιφαίνεται ἐπὶ μᾶλλον, καὶ ἀναγινώσκεται ὑπὸ παντὸς ὀφθαλμοῦ καὶ πάσης γλώσσης δι' εὐαναγνώστων καὶ καθαρῶν χαρακτήρων. Ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν, ἐν τοῖς δωμοῖς καὶ ναοῖς τῶν διαφόρων τῆς Ἀσίας, τῆς Ἀφρικῆς καὶ Εὐρώπης καὶ τοῦ νέου κόσμου λαῶν γνωστὸν εἶναι τὸ λατρευτὸν ὄνομα αὐτοῦ. Ἀπαντᾶται εἰς πάσας τὰς γλώσσας, καὶ αὐτὰς τὰς ἀκαλλιεργήτους καὶ βαρβάρους· εὑρίσκεται εἰς τὴν καταγωγὴν καὶ τὴν ἱστορίαν πάντων τῶν λαῶν· ἐνετυπώθη εἰς τὴν ἐπικεφαλίδα πάντων τῶν κωδίκων· ἐγκεκολαμμένον ὑπάρχει εἰς τὰ ἔργα τοῦ καλ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

λιτέχνου· ἀκούεται εἰς τὰς ᾠδὰς τοῦ ποιητοῦ· ἐκφωνεῖται ἐκ τοῦ στόματος τῶν νηπίων καὶ θηλαζόντων· προφέρεται καθ' ἑκάστην ἐκ τῶν χειλέων τοῦ ἱερέως, καὶ περισπούδαστον συντόνου μελέτης ὑποκείμενον διατελεῖ τοῖς φιλοσόφοις καὶ θεολόγοις καὶ τοῖς ἐμβριθέσι τῶν διπλωματῶν καὶ πολιτικῶν. Ἡ ἰδέα τοῦ Θεοῦ κατέστη φυσικὴ εἰς τὸ ἡμέτερον πνεῦμα, καὶ γεννᾶται ἀφ' ἑαυτῆς ἐν τοῖς λόγοις καὶ τοῖς ἔργοις ἡμῶν. Οὐχ ἧττον ὅμως ὑπόκειται αὕτη εἰς κοινὸν ὅρον ἁπασῶν τῶν ἰδεῶν καὶ γνώσεων ἡμῶν· προβαίνει ἀναπτυσσομένη καὶ διαφωτιζομένη ὑπὸ τῆς σκέψεως καὶ τῆς προσεκτικῆς παρατηρήσεως ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου καὶ τῶν ἰδίων ἡμῶν δυνάμεων, καὶ λαμπρύνεται ὑπὸ τῆς πλήρους καὶ ἐλευθέρας χρήσεως τοῦ ἡμετέρου λόγου, εἰς ὃν ὀφείλει τὴν ὑπόστασιν καὶ τὴν ἀρχήν. Διὰ ταῦτα πᾶσα φιλοσοφικὴ περὶ τούτου θεωρία, μὴ ἐπερειδομένη εἰς τὸν λόγον, ἀμφιταλαντεύεται περὶ τὴν σπουδαιοτέραν τῶν ἀληθειῶν.

Ἐντεῦθεν ὁ ὑλισμὸς τοῦ Δημοκρίτου καὶ Ἐπικούρου, ὁ σκεπτικισμὸς τοῦ Πρωταγόρου καὶ Πύῤῥωνος, καὶ ἡ λατρεία τῶν ψευδῶν θεῶν, οὓς ἡ φαντασία μόνη ἐφεῦρε, τιμήσασα ἐν αὐτοῖς τὸν φόνον, τὴν ἀκολασίαν, τὴν ἀσωτείαν, τὴν μανίαν καὶ τὴν παραφροσύνην. Ἐκ τοῦ ἐναντίου δὲ ἡ ἀληθὴς θρησκεία καὶ ὑγιὴς φιλοσοφία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ διεσκέδασαν τὰ πυκνὰ νέφη καὶ τὴν σκοτόμαιναν τῆς εἰδωλολατρείας καὶ τοῦ ἐθνισμοῦ, ἀντικαταστήσασαι καὶ παγιώσασαι τὴν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ λατρείαν τοῦ Θεοῦ. Τὸ ὕψιστον πνεῦμα, ἡ ἀρχικὴ αἰτία, ὁ πάνσοφος πρύτανις, ὁ μέγας ἀρχιτέκτων καὶ πανάγαθος προνοητὴς τοῦ κόσμου εἶναι ὁ Θεός, οὗτινος τὴν ὕπαρξιν οὐδεὶς νὰ ἀρνηθῇ δύναται, πλὴν τοῦ ἄφρονος. Ἀφ' ἑτέρου ὁ ἄνθρωπος, ἡ ἔμψυχος εἰκὼν τοῦ Θεοῦ, τὸ ἀριστούργημα τῶν χειρῶν αὐτοῦ, φέρει ἐν ἑαυτῷ, ἐν τῷ ὀργανισμῷ, ἐν τῇ ἑαυτοῦ διανοίᾳ καὶ συνειδήσει, τὴν σφραγῖδα καὶ τὸ ἐκμαγεῖον τοῦ δημιουργοῦ. Ἡ ἀποκάλυψις καὶ ἡ πίστις, ἔτι δὲ καὶ ἡ φιλοσοφία, λαλοῦσι μετὰ πάσης τῆς παῤῥησίας καὶ ἐπισημότητος εἰς τὸν νοῦν. Ἂς ἐπιστήσωμεν λοιπὸν τὴν προσοχὴν ἡμῶν εἰς τὰ ἐπιχειρήματα τῆς ἀποδείξεως.

Πρεῖς ὑποστηρίζομεν ὅτι τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα δύναται ν'

ἀποδείξῃ ἀφ' ἑαυτοῦ τὴν ὕπαρξιν τοῦ Θεοῦ μεθ' ὅλα ὅσα περὶ τούτου ἐπρέσβευσε Κάντιος, ὁ τῆς κριτικῆς τοῦ καθαροῦ λόγου συγγραφεύς, καθαρόν τι ἰδανικὸν ἀπραγματοποίητον καὶ τῷ λόγῳ ἀπρόσιτον ταύτην ἀποφηνάμενος. Πλὴν μεγάλως ἀπατᾶται ὁ περικλεὴς τῆς Γερμανίας φιλόσοφος. Τῷ ὄντι, ἐμβριθεῖς φιλόσοφοι, ἀρχαῖοί τε καὶ νεώτεροι, οἷοι ὁ Σωκράτης, ὁ Πλάτων, ὁ Ἀριστοτέλης, ὁ ἱερὸς Αὐγουστῖνος, ὁ Καντορβερίας Ἄνσελμος, Θωμᾶς ὁ Ἀκυνάτης, ὁ Λεΐβνίτιος καὶ Καρτέσιος τρανωτάτας παρέσχον τὰς διὰ τοῦ λόγου ἀποδείξεις τῆς τοῦ Θεοῦ ὑπάρξεως. Ἵνα δὲ ἐννοήσωμεν τὸ σφαλερὸν τοῦ συλλογισμοῦ τοῦ Καντίου, πρέπει καλῶς νὰ σημειώσωμεν ὅτι ἕτερον οὐσία καὶ φύσις, καὶ ἕτερον ἐφαρμογή. Ὁ Κάντιος, ἀντιφάσκων εἰς ἑαυτόν, σπουδάζει νὰ διαστείλῃ τὸν λόγον, τὸν ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν κατά τε τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν φύσιν, εἰς θεωρητικὸν καὶ πρακτικόν, ἐξ ὧν ὁ μὲν ἐξασκεῖται ἐν τῇ ἐρεύνῃ καὶ θεωρίᾳ, ὁ δὲ ἀτενίζει εἰς τὴν πρᾶξιν, ἀσχολεῖται εἰς τὸ συμφέρον τοῦ ἠθικοῦ νόμου. Ἆρα κατὰ Κάντιον ὁ Θεός, θεωρούμενος μὲν ὡς τὸ ὂν τῶν ὄντων, ὡς ἡ αἰτία καὶ ἡ πρόνοια τοῦ κόσμου, παρίσταται ὑπόθεσις ψιλή, ἧς ἡ ἀπόδειξις ἀποβαίνει ἀδύνατος· θεωρούμενος δὲ ὡς ὑπέρτατος νομοθέτης τῶν ἐλευθέρων ὄντων, ὡς ἡ ἀρχὴ πάσης ἠθικότητος καὶ δικαιοσύνης, ὡς ὁ ἀνταποδότης τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ ἠθικοῦ κακοῦ, πιστευτέος ὑπάρχει. Δὲν ἀναπαυόμεθα παντάπασιν εἰς ταύτην τὴν διάκρισιν· ὅθεν ἀνάγκη νὰ ἐξέλθωμεν τοῦ ζοφεροῦ τούτου τῆς καντιανῆς μεταφυσικῆς λαβυρίνθου. Ὁ Κάντιος δωρεὰν ἀνέῳξε ἄβυσσον μεταξὺ ἠθικῆς συνειδήσεως, ἤτοι πρακτικοῦ λόγου, καὶ μεταξὺ καθαροῦ, ἤτοι θεωρητικοῦ λόγου. Ἀλλ' ὁ αὐτὸς λόγος, ὁ αὐτὸς νοῦς, τὸ αὐτὸ πνεῦμα διὰ τῶν πτερύγων αὐτοῦ συγχρόνως καὶ καθάπαξ μετέρχεται τὰς ἑαυτοῦ δυνάμεις καὶ ἱκανότητας ἔν τε τῇ σφαίρᾳ τῆς πράξεως καὶ τῇ τῆς θεωρίας· ἀνακαλύπτει τοὺς νόμους τῆς θελήσεως καὶ τῆς διανοίας, τὸν κανόνα τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ δικαίου, τοὺς ὅρους τοῦ ἀληθοῦς καὶ τοῦ καλοῦ, καὶ πάσας τὰς τούτων σχέσεις· ἀνιχνεύει τί πρέπει νὰ ἦναι ἐν τῇ ἠθικῇ τάξει, καὶ τί ἐν τῇ φυσικῇ καὶ μεταφυσικῇ. Ἥλιου φαεινότερον καταφαίνεται ὅτι ἡ ἰδέα τοῦ Θεοῦ ὑποτίθησι πάσας τοῦ ἀνθρω-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πίνου λόγου τὰς ἀρχὰς ὁμοῦ ἡνωμένας, τάς τε εἰς τὴν θεωρίαν χρησίμους, καὶ τὰς διευθυνούσας τὰς ἡμετέρας πράξεις καὶ τὰ ἤθη. Τούτων ἕνεκεν ὁ Θεὸς, τὸ ὑπέρτατον ὄν, συνδυάζει τὴν ἀνάγκαίαν ἁρμονίαν τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς εὐδαιμονίας, καθὸ ἀνώτατος δικαστὴς, καὶ συνάμα ἡ ἀναγκαία ὑπάρχει ἀρχὴ καὶ ἡ παντοδύμος αἰτία πάσης ἑτέρας ὑπάρξεως. Ἆρα ὀφείλομεν τὸν ἀνθρώπινον λόγον νὰ θεωρήσωμεν ἐν τῷ συνόλῳ αὐτοῦ ἄνευ διακρίσεως περιορισμοῦ καὶ ἐπιφυλάξεως, καὶ τότε ἅμα τῇ ἰδέᾳ τοῦ Θεοῦ πειθόμεθα ἀδιστάκτως καὶ περὶ τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ· εἰ δὲ μὴ, αἱ ἰδέαι τῆς οὐσίας καὶ τῆς αἰτίας μένουσι καθαρῶς ὑποκειμενικαὶ μορφαὶ, ἢ ἁπλοῖ τύποι καὶ νόμοι τῆς διανοίας ἄγονοι, μὴ ἐφαρμοστοὶ εἰς τὰ φαινόμενα τῆς πείρας καὶ τοῦ ὑλικοῦ κόσμου, ἢ, ἄλλως εἰπεῖν, ἀνεπιτήδειοι ἵνα παράσχωσι τὴν ἐλαχίστην γνῶσιν. Ἰδοὺ ἐξακέλλομεν εἰς τὸν καθολικὸν σκεπτικισμὸν, ὅστις διατείνεται ὅτι ἡ ἀλήθεια ὑποκλέπτεται αἰωνίως ἀπὸ τῶν ἡμετέρων ἐρευνῶν, οὐχ ὑπάρχοντος μέσου ἵνα διακριθῇ ἀπὸ τῆς πλάνης, οἱ δὲ ἄνθρωποι εἶναι καταδεδικασμένοι εἰς γενικὴν καὶ ἀνίατον ἀμφιβολίαν. Οὐδὲ πρέπει ἀποκλειστικῶς τὴν αἴσθησιν, ἤτοι τὴν ἐξ ἄλλης πηγῆς καὶ ἐκ τῶν ἔξω ἀντικειμένων προερχομένην ἐντύπωσιν, νὰ νομίζωμεν ἐπικρατέστερον στοιχεῖον τῶν ἡμετέρων γνώσεων· τὸ στοιχεῖον, τοὐναντίον, τὸ ἐξαντλούμενον ἐκ τῶν ἡμετέρων ἔνθῶν, εἶναι αὐτὴ ἡ συνείδησις, αὐτὴ ἡ ἐνέργεια τοῦ ἡμετέρου λόγου, τοῦ πνεύματος, τοῦ ἀθροίζοντος τὰς συγκεχυμένας ἐντυπώσεις τῶν αἰσθήσεων, τοῦ συναρμολογοῦντος καὶ μεταποιοῦντος ταύτας εἰς διακεκριμένας γνώσεις, κατὰ νόμους φυσικοὺς καὶ ἀναλλοιώτους, κατὰ σχέσεις ἐκ τῶν προτέρων ὑπαρχούσας. Ὁ λόγος διὰ τῶν ἰδεῶν τῶν καθολικῶν καὶ ἀναγκαίων τοῦ χρόνου, τοῦ διαστήματος, τοῦ ὄντος, τῆς ὑποστάσεως, τῆς αἰτίας, τῆς ἑνότητος, καὶ διὰ τῆς συνειδήσεως καὶ προσωπικότητος αὐτοῦ ἀφικνεῖται εἰς τὴν βεβαιότητα τοῦ ἐγὼ καὶ τῶν φαινομένων, περὶ ὧν πληροφοροῦσιν αἱ αἰσθήσεις καὶ ἀντιλήψεις καὶ ἡ ἐποπτικὴ τοῦ νοὸς δύναμις. Ἐὰν δὲ ἀρνηθῶμεν τὴν ἀντικειμενικὴν πραγματικότητα τοῦ διαστήματος, πρώτου ὅρου τῆς ἐκτάσεως καὶ τῆς ἐξωτερικότητος, δὲν πρέπει νὰ παράσχωμεν πίστιν εἰς

τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον. Ἐὰν ὡσαύτως ἀποποιηθῶμεν εἰς τὸν λόγον τὴν περὶ Θεοῦ γνῶσιν καὶ τὰ μέσα τοῦ πεισθῆναι περὶ τῆς αὐτοῦ ὑπάρξεως, οὐχὶ μόνον ἀμφιβάλλομεν περὶ ἐκείνου, ἀλλὰ προσβάλλομεν ἄντικρυς καὶ ἀπ' εὐθείας αὐτὸν τὸν λόγον. Τῷ ὄντι, ἡ τοῦ ὑπερτάτου Ὄντος ὕπαρξις δὲν εἶναι δευτέρας τάξεως ἀλήθεια, δὲν ἐξάγεται ἐξ ἄλλης ἀληθείας· διότι πᾶσα ἐξηγημένη ἀλήθεια, πᾶν συμπέρασμα ἔχει ἀναγκαίως ἥττονα ἔκτασιν, καὶ μετέχει τῆς ἀπολύτου ἀληθείας εἰς μικρότερον βαθμὸν παρὰ τὸν μείζονα καὶ ἐλάσσονα ὅρον, τὰς δύο προτάσεις τοῦ συλλογισμοῦ, ἐξ ὧν τοῦτο ἐξάγεται. Ἐνταῦθα πρόκειται νὰ εὕρωμεν αὐτὸ τὸ ἀπόλυτον, ὑπὸ τὴν ἐκτενεστέραν καὶ πληρεστέραν τῆς λέξεως ἔκδοχὴν, τὴν ἀρχὴν, ἧς ἐπέκεινα καὶ ὑπεράνω οὔτε ἡ λογικὴ οὔτε ἡ μεταφυσικὴ οὐδὲν νὰ ἐννοήσῃ δύναται. Ἡ λογικὴ πεποίθησις περὶ τῆς τοῦ Θεοῦ ὑπάρξεως δὲν εἶναι τὸ ἐξαγόμενον ἐπαγωγῆς· διότι αὕτη ἐκ πολλῶν ἰδιαιτέρων γεγονότων, ὑπὸ τῆς πείρας βεβαιουμένων, καὶ ὑποβαλλομένων εἰς σύγκρισιν, ἐξάγει γενικὸν συμπέρασμα. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς βεβαιότητος, εἶναι πρόδηλον ὅτι τὸ συμπέρασμα δὲν πρέπει νὰ ἦναι ἄλλης φύσεως παρὰ τὰ, ἐξ ὧν ἐξήχθη, γεγονότα· τὰ δὲ γεγονότα εἶναι σχετικὰ καὶ ἐνδεχόμενα, καὶ ἡ βεβαιότης σχετικὴ καὶ ἐνδεχομένη. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς ἐκτάσεως, οὐχ ἧττον ἐναργὲς εἶναι ὅτι πέραν τῶν ὁρίων τῆς πείρας ἡ λογικὴ πεποίθησις μένει ἄνευ αὐθεντίας καὶ ἰσχύος. Αὐτὴ εἶναι νόμιμος ἀναμφιβόλως ἕνεκα τῶν γεγονότων, ἅτινα ἀγνοοῦμεν· ἐπομένως, ἔστω καὶ γενικὸν, τὸ πόρισμα ἐπαγωγικοῦ συλλογισμοῦ εἶναι πάντοτε προσωρινὸν, περιωρισμένον, ὅπερ οὐδεὶς ἀγὼν τῆς διανοίας νὰ ὑψώσῃ δύναται εἰς τὴν περιωπὴν καθολικῆς καὶ ἀναγκαίας ἀληθείας. Τὸν Θεὸν νοητέον Ὂν ἀναγκαῖον καὶ καθολικὸν, ἀρχὴν πάντων τῶν ὄντων. Ἐὰν ἡ τοῦ Θεοῦ γνῶσις μὴ ἦναι ἀποτέλεσμα ἐπαγωγῆς ἢ ἐξαγωγικοῦ συλλογισμοῦ, πρέπει ἀμέσως νὰ προκύπτῃ ἐξ ἀρχῶν, ἐφ' ὧν ἐρείδονται πᾶσαι αἱ λοιπαὶ γνώσεις ἡμῶν, ἐκ τῶν πρώτων ἀληθειῶν, ἐκ θεμελιωδῶν τοῦ λόγου ἰδεῶν. Ὑποτεθείσθω ἡ ἀρχὴ τῆς αἰτιότητος, τῆς φυσικῆς καὶ καθόλου πίστεως περὶ τοῦ ὅτι τὸ ἀρχόμενον ἔχει αἰτίαν τινά. Ἡ ἀρχὴ αὕτη τῆς αἰτιότητος διατελοῦσα ἀ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βόλου

διαφιλονείκητος, ὡς καὶ ἡ ἐνέργεια, καθιδρύει ἀμέσως καὶ ἄνευ τῆς συνδρομῆς μεσολαβούσης κρίσεως τὴν ὕπαρξιν πρώτης αἰτίας μὴ ἀρξαμένης. Εἰ τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα ἵστατο ἐκεῖ, δυσκόλως ἤθελε γινώσκει τὴν φύσιν ταύτης τῆς αἰτίας· ἤθελεν ἀπέχει πολὺ τοῦ μορφῶσαι τὴν ἰδέαν τῆς προνοίας, τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς θείας διανοίας. Ὁλοσχερῆ τὴν τοῦ Θεοῦ γνῶσιν, ἐφ' ὅσαν αὕτη εἶναι εὐπρόσιτος τῇ ἀσθενεῖ ἡμῶν διανοίᾳ, δὲν ἀρκεῖ νὰ δώσῃ μόνη μία ἀρχὴ τοῦ λόγου· ἐπειδὴ ἑκάστη τῶν ἀρχῶν, τῶν ἰδεῶν, τῶν ἀπαρτιζουσῶν τὴν κοινὴν βάσιν ἁπασῶν τῶν ἐργασιῶν τῆς διανοίας, παρίστησι τὴν θείαν φύσιν ὑπὸ διάφορον καὶ ἀτελῆ ἄποψιν. Ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ φιλοσοφία διδάσκουσιν ἡμᾶς ὅτι κτῆμα ἀναφαίρετον τοῦ ἀνθρωπίνου λόγου καὶ κληρονόμημα κοινὸν ἁπάντων τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἡ περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ ἀλήθεια. Αἱ πρῶται γνώσεις ἡμῶν ἐκφράζουσι κατηγορούμενα, ἀπολύτως ἀχώριστα ἀπ' ἀλλήλων· ἀναφερόμενα δὲ ταῦτα εἰς μίαν μόνην καὶ τὴν αὐτὴν ὕπαρξιν, ἑνοῦνται μετὰ ἰδέας ἀνωτέρας, τῆς τοῦ Θεοῦ. Ὥστε ἡ μᾶλλον ἐνδιαφέρουσα ἡμᾶς ἀλήθεια, τὸ δόγμα, ἐν ᾧ ἐποικοδομεῖται πᾶσα ἡ ἠθικὴ τάξις, δὲν εἶναι ὁ καρπὸς μερικοῦ συλλογισμοῦ, μᾶλλον ἢ ἧττον ἀμφισβητησίμου· εἶναι ἡ ἔκφρασις ὁλοκλήρου τοῦ λόγου, ἁπασῶν ὁμοῦ τῶν ἀρχῶν αὐτοῦ· διότι ἄλλως ἠθέλομεν ἀναγκασθῆ νὰ ἀμφιβάλωμεν περὶ ἡμῶν αὐτῶν καὶ τῶν ὄντων.

Ἐξετάζοντες τὰς παντοίας ἀποδείξεις τῆς τοῦ Θεοῦ ὑπάρξεως, διορῶμεν ὅτι αὗται διαιροῦνται εἰς τρεῖς τάξεις· εἰς φυσικὰς ἀποδείξεις, εἰς ἠθικὰς καὶ εἰς μεταφυσικάς. Αἱ φυσικαὶ λαμβάνονται ἐκ τοῦ θεάματος τῆς φύσεως· αἱ ἠθικαί, ἐκ τοῦ θεάματος τῆς ἱστορίας, τῶν πεποιθήσεων δηλαδὴ καὶ τῶν θεσμῶν τῆς κοινωνίας· αἱ μεταφυσικαὶ θεμελιοῦνται κατ' εὐθεῖαν ἐκ τῆς συνειδήσεως καὶ τοῦ λόγου, ἄνευ τῆς συνδρομῆς γεγονότος ἐξωτερικοῦ. Τῷ ὄντι ἡ φύσις, ἡ συνείδησις καὶ ἡ ἱστορία εἶναι οἱ τρεῖς ἀλάνθαστοι μάρτυρες τῆς τοῦ Θεοῦ ὑπάρξεως. Μᾶλλον δικαιολογεῖται ἡ διαίρεσις αὕτη, ἤπερ ἡ τοῦ Καντίου. Κατὰ τοῦτον ἔχομεν κοσμολογικὴν ἀπόδειξιν, συμπεραίνουσαν ἐκ τῆς ἐνδεχομένης ὑπάρξεως τοῦ κόσμου τὴν ὕπαρξιν ἀναγκαίου ὄντος· ὀντολογικήν,

συνεπαγομένην ἐκ τῆς μόνης ἰδέας τοῦ ἀπολύτως τελείου ὄντος τὴν πραγματικὴν αὐτοῦ ὕπαρξιν, καὶ θεολογικὴν, προσποριζομένην ἐκ τῆς ὑψίστης διατάξεως τοῦ κόσμου καὶ τῶν σοφῶν ἀναλογιῶν, τῶν παρατηρουμένων μεταξὺ τῶν δυνάμεων καὶ τοῦ τέλους ἑκάστου ὄντος, τὴν πεποίθησιν εἰς σοφώτατον διαθέτην καὶ ἀόρατον ἀρχιτέκτονα. Τὸ τελευταῖον καλεῖται τελεολογίας ἐπιχείρημα. Ἡ παρὰ τῶν Γερμανῶν φιλοσόφων παραδεδεγμένη ἀπαρίθμησις τοῦ Καντίου παραλείπει τὴν σπουδαίαν καὶ ἀξιόλογον ἠθικὴν μαρτυρίαν. Προσέθηκαν δὲ καὶ ἄλλην διαίρεσιν τῶν περὶ ὑπάρξεως Θεοῦ ἀποδείξεων, τὴν ἐκ τῶν προτέρων, τουτέστι τὴν ἐπὶ τῷ λόγῳ ἀποκλειστικῶς ἐρειδομένην, καὶ τὴν ἐκ τῶν ὑστέρων, τουτέστιν εἰς τὴν πεῖραν, τὰ γεγονότα καὶ τὸν λόγον τεθεμελιωμένην.

Αἱ ἐν τῷ πνεύματι τῶν πλειοτέρων ἰσχυρότεραι ἀποδείξεις καὶ αἱ ἀρχαιότεραι εἶναι αἱ φυσικαί. Ἡ τῶν τελικῶν αἰτιῶν κατέχει μεταξὺ αὐτῶν τὴν πρώτην θέσιν, ὑρισταμένη εἰς τὴν ἐκ τῆς τάξεως τοῦ παντὸς ἀπόδειξιν τῆς ὑπάρξεως τοῦ πλάσου. Διὰ πομπώδους, γραφικωτάτης καὶ ἀμιμήτου φράσεως φέρεται αὕτη ἐν τοῖς Ψαλμοῖς καὶ τοῖς Προφήταις. Ἄλλο ἐπιχείρημα τάσσεται τὸ τῆς κινήσεως, δι' οὗ ἀποδεικνύεται ὅτι ἡ κίνησις δὲν εἶναι ἰδίωμα τῆς ὕλης, καταδεδικασμένης εἰς τὴν ἀδράνειαν· ὅθεν ἀνάγκη πᾶσα νὰ ὁμολογήσωμεν τὸν πρωταίτιον, τὸ μέγα κινοῦν ἐλατήριον, ὅπερ ἀκίνητον ἐξ ἰδίας φύσεως, κινεῖ τὸ πᾶν λίαν εὐστόχως καὶ θαυμασιώτατα. Αὕτη ἡ ἀπόδειξις καὶ παρὰ Πλάτωνι, ἐν νόμοις, καὶ παρ' Ἀριστοτέλει, καὶ παρὰ τοῖς τοῦ μεσαίωνος φιλοσόφοις, καὶ παρὰ τοῖς σχολαστικοῖς καὶ τοῖς θεολόγοις ἐκ περισσοῦ εὑρίσκεται. Ἄλλοι χρῶνται τῇ ἀποδείξει ἐκ τῶν ἐνδεχομένων ὄντων, ἐξ ὧν ἀφικνοῦνται εἰς τὴν ἀντίληψιν τοῦ ἀναγκαίου ὄντος, τοῦ Θεοῦ. Τοῦτο τὸ ἐπιχείρημα, σύνηθες τοῖς θεολόγοις, ἀνατρέχει εἰς τὸν Σταγειρίτην, τὸν δημιουργήσαντα τήν τε γλῶσσαν καὶ τὴν ἐπιστήμην τῆς μεταφυσικῆς, τὸν περιγράψαντα ἀκριβέστατα τὰς ἀναφορὰς τοῦ ἐνδεχομένου καὶ τοῦ ἀναγκαίου, τοῦ σχετικοῦ καὶ τοῦ ἀπολύτου, καὶ τὸν ὁρίσαντα τὸν ὑπέρτατον τοῦτον νόμον τῆς διανοίας, ὅστις τέρμα πρώτιστον ἐν τῇ σειρᾷ τῶν ὄντων καὶ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τῶν αἰτιῶν τίθησιν. Ἀλλ' ὅμως δὲν ἐπαναπαύεται τὸ πνεῦμα εἰς Θεὸν σχετικὸν, μοναδικῶς διὰ ταῦτον τὸν κόσμον ὑπάρχοντα, καὶ ἐγκλείοντα ἐν τῷ κόσμῳ πᾶσαν τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν. Τὸ πνεῦμα ἐπάγεται ὑπὸ τῆς διανοητικῆς αὐτοῦ ζωῆς νὰ ἐπιζητῇ Θεὸν ἄπειρον, ἀπόλυτον, ἠθικῶς τέλειον, ἑστίαν λόγου καὶ συνειδήσεως τῆς ἑαυτοῦ μεγαλοπρεπείας. Ἐν τοῖς ἐξωτερικοῖς φαινομένοις, ἐν ταῖς καθαρῶς ὑλικαῖς ἀλλοιώσεσιν, ὧν ὁσημέραι τὸ σύμπαν γίνεται θέατρον, δὲν ἀνακαλύπτομέν τι ἄτρεπτον καὶ ἀναγκαῖον. Ἀντιλαμβανόμεθα τῆς ἀναλλοιώτου ὑποστάσεως, ἤτοι τοῦ ἀναγκαίου ὄντος, οὐχὶ ἐν τῇ σχέσει, ἣν ἔχει πρὸς τὸν παρόντα κόσμον, ἀλλ' ἐν τῇ σχέσει, ἣν ἔχει πρὸς πᾶσαν ἐνδεχομένην ὕπαρξιν. Ἄλλως ἤθελε νομισθῆ αὐτὸς ὁ Θεὸς ὑποκείμενον τῶν μεταβολῶν καὶ οὐσία τοῦ κόσμου, καθὰ ἐφιλοσόφει Στράτων ὁ Λαμψάκου μετὰ τῆς στωϊκῆς σχολῆς. Ἡμεῖς ὀφείλομεν ν' ἀποχωρήσωμεν ἐκ τῆς σφαίρας τῆς αἰσθητικῆς παρατηρήσεως· πρέπει νὰ ἐπιστήσωμεν τὴν ἡμετέραν προσοχὴν εἰς αὐτὴν τὴν ἰδέαν τοῦ ἀναγκαίου ὄντος, ὁποίαν ὁ λόγος παραδέχεται, καὶ νὰ θεωρήσωμεν τὴν ἀρχὴν τῆς αἰτιότητος ἀπηλλαγμένην περιορισμοῦ, πέδης καὶ κωλυμάτων. Ἀρυόμεθα τὴν ἠθικὴν περὶ ὑπάρξεως Θεοῦ ἀπόδειξιν ἐκ τῆς ὁμοθύμου καὶ αὐθορμήτου συγκαταθέσεως πάντων τῶν λαῶν εἰς τὸ πιστεύειν δύναμιν ἀνωτέραν τῶν νόμων τῆς φύσεως, καὶ ὅτε αὕτη ἡ δύναμις ἐπιφαίνεται ὑπὸ ὑλικὰς καὶ παχυλὰς μορφάς. Τὸ γεγονὸς τοῦτο, διαλάμπον ἐν πάσαις ταῖς θεσμοθεσίαις τῆς κοινωνίας, καὶ ἐν πάσῃ τῇ ἐκτάσει τῆς ἱστορίας, ἀποδεικνύει ἄριστα ὅτι ἡ εἰς Θεὸν πίστις θεμελιοῦται ἐν τῇ φύσει τοῦ ἀνθρώπου. Αἱ ἀρχαὶ μόνου τοῦ λόγου εἶναι καθολικαὶ καὶ ἀναγκαῖαι, καὶ τούτων ἡ ἀνάπτυξις συνίστησι τὰς μεταφυσικὰς ἀποδείξεις.

Ἡ ἀρχὴ τῆς αἰτιότητος ἄμεσον συνέπειαν ἐφέλκει τὴν ὕπαρξιν αἰτίας ἀληθῶς καθολικῆς καὶ ἀπείρου δημιουργοῦ οὐχὶ μόνον πάντων τῶν ἐπαισθητῶν καὶ γνωστῶν φαινομένων, ἀλλὰ καὶ πάντων τῶν ἐνδεχομένων καὶ δυνατῶν ἔν τε τῇ τάξει τῆς φύσεως καὶ ἐν τῇ τῆς διανοίας. Τοιαύτη δημιουργὸς αἰτία οὐδόλως κέκτηται ὅρια, τὰς τῆς ὕλης ἰδιότητας· οὐδόλως κλείεται ἐν

τινι ὡρισμένῃ τάξει γεγονότων, οὐδ' ἐπιτρέπει, κατὰ συνέπειαν ἀναγκαίαν τῆς καθολικότητος καὶ ἀπειρίας αὐτῆς, τὴν ὕπαρξιν ἄλλου αὐθυπάρκτου καὶ αἰωνίου ὄντος. Ἡ ἔννοια τῆς πρωτίστης αἰτίας καταστρέφει ἐκ θεμελίων τὴν αἰωνιότητα τῆς ὕλης καὶ πᾶν δυαδισμοῦ εἶδος. Ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ σχετικοῦ καὶ ἀπολύτου, τῆς οὐσίας καὶ τοῦ συμβάντος, τοῦ ἀναγκαίου καὶ τοῦ ἐνδεχομένου, εὕρισκεν ὁ Πλάτων ἔλλογον ἀφορμὴν ἵνα διὰ τῆς συνήθους αὐτοῦ διαλεκτικῆς ὑψωθῇ ἐκ τῶν ἐνδεχομένων ὑπάρξεων καὶ τῶν σχετικῶν ποιοτήτων τούτου τοῦ κόσμου εἰς τὰς αἰωνίους ἰδέας καὶ τὰς ἀμεταβλήτους οὐσίας πάντων τῶν πραγμάτων, ἱπτάμενος πρὸς τὴν ὑπάτην ἀντίληψιν τῆς ἀνωτάτης αἰτίας, μοναδικῆς ἀρχῆς παντὸς ἀγαθοῦ, πάσης γνώσεως καὶ παντὸς ὄντος, τῆς αὐτοαγαθότητος καὶ αὐτοαληθείας. Τὸν Πλάτωνα ἐμιμήθη ὁ ἱερὸς Αὐγουστῖνος, προσκολληθεὶς ἰδίως τῇ ἰδέᾳ τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ μάλιστα τοῦ ἀμεταβλήτου καὶ ἀπολύτου ἀγαθοῦ, τοῦ ἄκρου ἀγαθοῦ καὶ ἑρετοῦ. Τῷ Αὐγουστίνῳ ἠκολούθησεν ὁ Ἄνσελμος ἐν τῷ Μονολογίῳ· ἐν δὲ τῷ Προσλογίῳ ὡρμήθη ἐκ τῆς ἰδέας τοῦ ἀπολύτως τελείου ὄντος, συνυπονοούσης τὴν ὕπαρξιν ἀναγκαίως. Δι' ἐπαγωγῆς δὲ καὶ ἀναλύσεως ὁ Λεϊβνίτιος καὶ Κουδβόρθιος ἐξήγαγον τὴν τῆς ὑπάρξεως ἔννοιαν ὡσαύτως ἐκ τῆς ἰδέας τῆς τελειότητος. Ὁ Καρτέσιος ὅμως, λαμβάνων ὡς ἀφετηρίαν γεγονὸς ἀναντίῤῥητον, τὴν ἰδίαν ἡμῶν ὕπαρξιν, αἴρεται εἰς τὴν πίστιν τοῦ ἀπολύτως τελείου ὄντος. Ὁ ἔνδοξος τῆς Ἀγγλίας γόνος, ὁ Νεύτων, ποιούμενος χρῆσιν τῆς τοῦ ἀπείρου ἰδέας, ὑποστηρίζει τὸ αἰώνιον τῆς τοῦ Θεοῦ ὑπάρξεως καὶ τὴν ἁπανταχοῦ αὐτοῦ παρουσίαν διὰ τοῦ παρατιθεμένου τούτου χωρίου· « Durat sem-» per, adest ubique, et existendo semper et ubique, dura-» tionem et spatium, æternitatem et infinitatem constituit ». Ὁ περικλεὴς Γαλάτης Φενελὼν, ἐν τῇ περὶ ὑπάρξεως καὶ κατηγορουμένων Θεοῦ πραγματείᾳ, συγκεφαλαιοῖ τὸν ἑαυτοῦ συλλογισμὸν διὰ τῶν ἑξῆς· « Il faut donc trouver dans la nature » quelque chose d'existant et de réel qui soit mes idées, » quelque chose qui soit au dedans de moi et qui ne soit » point moi, qui me soit supérieur, qui soit en moi lors

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

» même que je n'y pense pas; avec qui je croie être seul, » come si je n'étais qu'avec moi-même; enfin qui me soit » plus présent et plus intime que mon propre fonds. Ce je » ne sais quoi si admirable, si familier et si inconnu, ne » peut être que Dieu. C'est donc la vérité universelle et » indivisible qui me montre comme par morceaux pour » s'accomoder à ma portée toutes les vérités que j'ai be- » soin d'apercevoir ».

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ.

Ὁ λόγος διὰ τῶν πτερύγων αὐτοῦ ἀναβιβάζει τὴν ψυχὴν εἰς τὴν μελέτην καὶ τὴν ἐνόρασιν τοῦ ἀπολύτου. Ἡ ἄποψις τῆς φύσεως καὶ τοῦ ἀστερόεντος οὐρανοῦ, ἐξαιρέτως ἐν μέσῳ τῆς σιγῆς καὶ τῆς ἐρημίας, βαθείας καὶ μυστηριώδεις συγκινήσεις καὶ ἀτελεύτητον σέβας πρὸς τὸ ὑπέρτατον Ὄν προξενεῖ. Τὸ ἀληθὲς ὑποκείμενον τῶν ἡμετέρων ἐπιθυμιῶν, ἐλπίδων καὶ προσδοκιῶν καὶ ἀλλεπαλλήλων ἐμπνεύσεων τῆς ἡμετέρας καρδίας, δὲν εἶναι ἰδανικόν τι ψιλὸν καὶ γυμνὸν, δὲν εἶναι ἀπάτη καὶ μεταφυσικὴ ἀφαίρεσις, τοὐναντίον εἶναι αὐτὸς ὁ Θεός. Τοῦτον αἱ θεόπνευστοι Γραφαὶ χαρακτηρίζουσι διὰ τοῦ, Κύριος Θεὸς ἰσχυρὸς, Πατὴρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, Ἅγιος, Σαβαὼθ, Ἐλωΐμ, Ἀδωναΐ, Ἰεχωβὰ, Παντοκράτωρ. Ὁ δὲ Θεάνθρωπος ἐν Εὐαγγελίοις διδάσκει αὐτὸν πνεῦμα· « Πνεῦμα ὁ Θεὸς, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν ».

Τὸν ἐπόμενον Λόγον, σταλέντα ἡμῖν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἀσμένως δημοσιεύομεν διὰ τοῦ Εὐαγγελικοῦ Κήρυκος ὡς πραγματευόμενον περὶ ὑποθέσεως σπουδαίας καὶ μέγα ἐχούσης εἰς τὴν κοινωνίαν τὸ διάφορον, οὐκ ἄμοιρον δὲ ὄντα καὶ ῥητορικῆς τέχνης, καίπερ τοῦ γράψαντος καὶ ἀπαγγείλαντος αὐτὸν ἐν τοῖς μαθηταῖς εἰσέτι ἐναριθμουμένου.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΛΟΓΟΣ ΑΥΤΟΣΧΕΔΙΟΣ

ΠΕΡΙ ΑΝΑΤΡΟΦΗΣ ΤΕΚΝΩΝ,

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ

ΥΠΟ ΜΑΡΚΟΥ Δ. ΜΠΛΑΝΤΑΝΟΒ

ΕΝ ΤΩ ΚΑΤΑ ΤΡΙΓΑΔΙΑΝ ΕΝΟΡΙΑΚΩ ΝΑΩ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ ΤΗ 30 ΙΟΥΛΙΟΥ 1861.

« Τί ἀνταποδώσω σοι τῷ Κυρίῳ περὶ πάντων, ὧν ἀνταπέδω-
» κάς μοι » ; ἐξεφώνει ἄλλοτε ὁ Προφητάναξ, ἀναλογιζόμενος τὰς πολλὰς καὶ μεγάλας εὐεργεσίας, τὰς ὁποίας ἀπήλαυσε παρὰ τοῦ Θεοῦ. Τί, ἐρωτῶ καὶ ἐγὼ σήμερον μὲ συστολὴν, τί καλὸν, ἀδελφοί μου, νὰ σᾶς ἀνταποδώσω ; πῶς νὰ δείξω τὴν ἐγκάρδιον εὐγνωμοσύνην, τὴν ὁποίαν καὶ ὀφείλω δικαίως, καὶ τρέφω πάντοτε ἐνδομύχως εἰς ὅλην μὲν τὴν φιλόξενον ταύτην χώραν, ἰδίως ὅμως εἰς τὴν φιλόθεον ταύτην ἐνορίαν, εἰς τὴν ὁποίαν, ὡς γνωρίζετε, καὶ ἀνετράφην μικρόθεν, καὶ ἀνεπτύχθην ὁπωσδήποτε, καὶ εἰς μέτρον ἡλικίας ἔφθασα, καὶ τὴν ὁποίαν χαίρων πάλιν ἐπισκέπτομαι καὶ ἀσπάζομαι, μετὰ ἑπταετῆ περίπου ἀπουσίαν, λαμπροτέραν, εὐσεβεστέραν, φιλοκαλοτέραν, μετὰ πόθου διακαοῦς ὀργῶσαν πρὸς τὴν πρόοδον ; Τί μέγα καὶ ἐπίσημον νὰ σᾶς προσφέρω, διὰ τοῦ ὁποίου καὶ ἐξωτερικῶς νὰ ὁμολογήσω ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον πρὸ πολλοῦ ἐνδομύχως συναισθάνομαι ; Βεβαίως, ἐὰν ἔλειπον τοσούτους χρόνους εἰς ἐμπόριον ἢ εἰς ἄλλο τι ἐπικερδὲς ἐπάγγελμα, καὶ ἐπλήρουν ἀργυρίου ἢ χρυσίου τὸ πτωχόν μου βαλάντιον, ἔπρεπε διὰ χρηματικῆς προσφορᾶς ἢ διά τινος ἄλλου λαμπροῦ χρηματικοῦ κατορθώματος νὰ καταδείξω ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἀναγκάζομαι τώρα νὰ κατατήσω φανερὸν μὲ λόγους μακρούς καὶ ἀπιστεύτους ἴσως εἰς πολλούς. Ἀλλ' ἤδη τί μὲν ἄλλο δύναμαι ἐγὼ, ὁ μαθητοῦ εἰσέτι τόπον ἐπέχων εἰς τὰ βάθρα τῶν σχολείων, τί δὲ καὶ ἡ ἀγάπη σας δικαιοῦται περισσότερον νὰ ζητήσῃ ἀπ' ἐμοῦ παρ' ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον νομίζετε ἴσως ὅτι ἔγεινα ἱκανὸς νὰ ἐκτελῶ ἀπανταχοῦ καὶ πάντοτε ἄνευ μηδεμιᾶς προετοιμασίας ; Φεῦ, παρὰ μικρὸν νὰ σᾶς στερήσω καὶ τοῦτο ! Πλὴν ἀλλ' ἐπειδὴ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ ὑμετέρα ἀγάπη φαίνεται ὅτι καὶ σιωπῶσα ζητε
τοῦτο ἀπαραιτήτως παρὰ τῆς ἀσθενείας μου, οἱονεὶ πρώτιστο
ἅμα καὶ τελευταῖον ἀσπασμὸν, ἐξ ἄλλου δὲ μέρους καὶ ἐγὼ αὐ
τὸς δὲν δύναμαι ἐπὶ πλέον νὰ κρύπτω, δὲν ἀνέχομαι ἐπὶ πλέο
νὰ καταπνίγω ἐντὸς τοῦ πάλλοντος στήθους μου τὰ ἐνδόμυχ
αἰσθήματα τῆς ζωηρᾶς μου εὐγνωμοσύνης· διὰ τοῦτο, θαῤῥῶν εἰ
τὴν ἄμετρον ἐπιείκειάν σας, παρουσιάζομαι σήμερον καὶ ἀναλαμ
βάνω νὰ σᾶς ὁμιλήσω ὀλίγα τινὰ ἐπωφελῆ εἰς τὸ μέσον τοῦ ἱε
ροῦ τούτου ναοῦ· τοῦ ἱεροῦ τούτου ναοῦ! ὅστις ἄλλοτε, ἂν ἐνθυ
μῆσθε, ὑπῆρξεν εἰς ἐμὲ τὸ πρῶτον διδασκαλεῖον τῆς κατὰ Θεὸ
σοφίας, τὸ ἱερὸν μορφωτήριον τῆς ὁποιασδήποτε εὐσεβείας μου
τὸ λιπαρὸν ἐντρύφημα τῆς νεαρᾶς μου ἡλικίας, καὶ τὸ γλυκερὸ
παραμύθιον τῆς ἀκαίρου καὶ δυσβαστάκτου ξενιτείας μου. Παρου
σιάζομαι δὲ νὰ σᾶς ὁμιλήσω περὶ ὑποθέσεως, τὴν ὁποίαν ἔκρινα
τὰ μάλιστα ἀξιοσπούδαστον καὶ τὰ μάλιστα ἐνδιαφέρουσαν εἰ
ὅλους, ἰδίως κατὰ τοὺς παρόντας καιροὺς, ὁπότε τὰ κακὰ παρα
δείγματα πλεονάζοντα, καὶ ἡ λύμη τῆς διαφθορᾶς πανταχόθε
ἐπιπνέουσα, κινδυνεύουσι, φεῦ! νὰ φθείρωσι καὶ αὐτὰς τὰς ἁπα
λωτέρας ψυχὰς τῶν ἀναισθήτων νηπίων. Τὴν ὑπόθεσιν ταύτην
τὴν περὶ ἀνατροφῆς δηλονότι τῶν τέκνων, λαμβάνων ἐκ τῆς σή
μερον ἀναγνωσθείσης περικοπῆς τοῦ ἱεροῦ Ἀποστόλου, πιστεύ
ὅτι θέλετέ με ἀκούσει ἂν ὄχι μὲ πλειοτέραν, τοὐλάχιστον μ' αὐ
τὴν ἐκείνην τὴν εὔνοιαν, μ' αὐτὴν ἐκείνην τὴν ἀγάπην, μὲ τὴ
ὁποίαν ἄλλοτε, ἂν ἐνθυμῆσθε, μὲ ἀκούετε νὰ σᾶς ἀναγινώσκω
μετὰ ζήλου νεανικοῦ τὸν Ἀπόστολον ἀπὸ τὸ μέρος τοῦτο, ὅπο
σήμερον ἴσταμαι ἀνήλικος καὶ ἀνάξιος τοῦ Ἀποστόλου ἑρμηνευ
τής. Τελευταῖον, τὸ ἁπλοῦν τοῦτο αὐτοσχεδίασμά μου θεωρηθή
τω οὐ μόνον ὡς δημοσία ἔκφρασις καθαρᾶς καὶ ἀδόλου εὐγνωμο
σύνης, ἀλλὰ καὶ ὡς ἀσθενής τις παρηγορία τοῦ γηραιοῦ καὶ δυ
τυχοῦς πατρός μου, τοῦ τοσαῦτα ἔτη εὐαγγελικώτατα παρ' ὑμῖ
ξενιζομένου.

« Ἀδελφοί, ὀφείλομεν ἡμεῖς οἱ δυνατοὶ τὰ ἀσθενή-
» ματα τῶν ἀδυνάτων βαστάζειν ». (Ῥωμ. ιέ. 1.)

Ὁ ἀδύνατος ἔχει ἀνάγκην τοῦ δυνατωτέρου· ὁ πάσχων χρήζει ἰατροῦ· ὁ μικρὸς προσκαλεῖ εἰς τὰς ἀνάγκας του τὸν μεγαλήτερόν του διὰ νὰ κάμῃ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον μόνος δυσκολεύεται. Ἄρα καὶ τὸ παιδίον, ὡς ἀδύνατον κατ' ἀρχὰς καὶ ἀσθενές, ἔχει τὴν ἀνάγκην ὅλων μὲν τῶν μεγαλητέρων του, ἰδίως ὅμως τῶν φυσικῶν αὐτοῦ γονέων, τῶν αἰτίων τῆς ὑπάρξεώς του. Καὶ τί λέγω; ἔχει τὸ παιδίον τὴν ἀνάγκην τῶν γονέων του; Ὄχι, τὸ παιδίον δὲν ἔχει τὴν ἀνάγκην αὐτῶν· τὸ παιδίον ἔχει δικαίωμα, καὶ δικαίωμα ἔμφυτον, ὄχι ἀφ' οὗ γεννηθῇ, ἀλλ' ἀρχὴν ἀφ' οὗ λάβῃ τῆς ὑπάρξεώς του, εἰ δυνατόν, νὰ ζητήσῃ χρεωστικῶς ἀπὸ τοὺς γονεῖς ὄχι μόνον τὴν φυσικὴν διατήρησιν τῆς ζωῆς του καὶ τῆς ὑπάρξεώς του, ἀλλὰ καὶ τὴν καλὴν τῆς ζωῆς του αὐτῆς προαγωγήν, ὅ ἐστι, τὴν ὀρθὴν καὶ λογικὴν ἀνατροφήν. Ἔχει δικαίωμα, γεννηθὲν ἄπαξ, νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τοὺς γονεῖς του νὰ ὑποστηρίξωσι καὶ ὑποβαστάσωσι τὰς ἀδυναμίας του, νὰ τὸ αὐξήσωσι καὶ νὰ τὸ μορφώσωσιν ἐπιμελῶς, καὶ, ἐνὶ λόγῳ, νὰ τὸ ἠθοποιήσωσι καὶ νὰ τὸ καταστήσωσι τοιοῦτον, ὥστε ὄχι μόνον νὰ ἐννοήσῃ πῶς ἐγεννήθη ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐνταυτῷ νὰ συναισθάνηται ὀρθέως καὶ τὴν μεγάλην ἀξίαν, τὴν ὁποίαν κατέχει ἐπὶ τῆς γῆς τοῦτο τὸ λαμπρότερον καὶ θαυμασιώτερον πλάσμα τοῦ Θεοῦ ἀπὸ ὅλα τὰ λοιπὰ ἐπὶ τῆς γῆς πλάσματα· ὄχι μόνον νὰ καταλάβῃ ἐγκαίρως τὸν σκοπόν, διὰ τὸν ὁποῖον παρήχθη καὶ ὑπάρχει ἐν τῷ κόσμῳ, ὅστις εἶναι τὸ νὰ ἐκπληρώσῃ πᾶσαν ἀρετήν, ἀλλὰ καὶ τὸν προορισμὸν αὐτοῦ, ὅστις εἶναι τὸ νὰ φθάσῃ, τέλος, ἅγιος καὶ ἀμόλυντος εἰς τὴν αἰωνίαν μακαριότητα διὰ τῆς δυνατῆς ἐνταῦθα καὶ διηνεκοῦς τάσεως πρὸς τὴν τελειότητα. Διότι, μὴ νομίσητε, ἀδελφοί μου, ὅτι μάτην γεννᾶται ὁ ἄνθρωπος ἐνταῦθα, καὶ μάτην καὶ ἀσκόπως ἀπολαύει τῆς συνήθους ὑπάρξεως· ὅτι τυχαίως πως ἔρχεται, καὶ τυχαίως παρέρχεται. Ἀλλὰ, καθὼς κανὲν πρᾶγμα οὔτε γεννᾶται οὔτε ὑπάρχει εἰς τὸν κόσμον χωρὶς τινα προορισμόν, ἀλλ' ὅλα ἔχουσι τὸν λόγον, δι' ὃν ὑπάρχουσι, ὡς λόγου

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

χάριν ὁ ἥλιος, διὰ νὰ φωτίζῃ καὶ νὰ θερμαίνῃ καὶ νὰ ζωογονῇ· ἡ σελήνη, διὰ νὰ φεγγοβολῇ τὴν νύκτα, καὶ νὰ παρηγορῇ μὲ τὸ γλυκερὸν καὶ ἱλαρόν της φῶς τοὺς ὑπὸ τὸν ἡλιακὸν τῆς ἡμέρας καύσωνα ἀποκαμόντας· ὁ χειμὼν δὲ πάλιν, διὰ νὰ ἐνδυναμόνῃ τὴν γῆν· ἡ ἄνοιξις, διὰ νὰ βλαστάνωσι τὰ χόρτα καὶ ν' ἀνοίγωσι τὰ φυτά· τὸ θέρος δὲ, διὰ νὰ καρποφορῶσι καὶ συνάγωμεν τὸν καρπόν των· τὸ δὲ φθινόπωρον, πρὸς ὀλίγην ἀνάπαυσιν τῆς γῆς· τοιουτοτρόπως καὶ ὁ ἄνθρωπος δὲν ῥίπτεται εἰς τὴν κοιλάδα ταύτην τοῦ κλαυθμῶνος, οὔτε γεννᾶται διὰ νὰ ζήσῃ μόνον καὶ ν' ἀποθάνῃ ὡς τὰ ἄλογα ζῶα, χωρὶς ν' ἀφήσῃ ἴχνη τινὰ τῆς ἐνταῦθα ζωῆς του, χωρὶς νὰ ἔχῃ σκοπόν τινα ὑψηλότερον· ὁ ἄνθρωπος μάλιστα, ὁ μόνος ἐξ ὅλων τῶν λοιπῶν πλασμάτων πεπροικισμένος ἀπὸ τὸν δημιουργὸν μὲ νοῦν ἄϋλον καὶ ψυχὴν ἀθάνατον, μὲ λόγον καὶ μὲ ἐλευθερίαν. Ἐντεῦθεν, ἀδελφοί μου, ποῖος ἀπὸ σᾶς δὲν ἐννοεῖ τὸ μέγα καὶ βαρύτατον χρέος, τὸ ὁποῖον ἀναλαμβάνουσιν ὅσοι θέλουσι νὰ ὀνομασθῶσι γονεῖς, καὶ τὸ ὁποῖον χρεωστοῦσι νὰ ἐκπληρώσωσιν ἀκριβέστατα πρὸς τὰ φίλτατά των τέκνα; Ποῖος ἀπὸ σᾶς δὲν γνωρίζει ὅτι οἱ γονεῖς, ἰδίως μάλιστα ἡ ἀγαθὴ καὶ φιλότεκνος μήτηρ, πρέπει νυχθημερὸν νὰ ἐπαγρυπνῶσιν εἰς τὰ τέκνα αὐτῶν ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων, ὥστε, καθὼς τῷ ἔγειναν αἴτιοι τοῦ φυσικῶς εἶναι, τοιουτοτρόπως νὰ ἠμπορέσωσι νὰ τῷ δώσωσι καὶ τὸ εὖ εἶναι; Ποῖος δὲ ἀπὸ σᾶς δὲν ἠξεύρει ὅτι τὸ νὰ γίνῃ καλὸν ἢ κακὸν τὸ παιδίον ἐξαρτᾶται κατὰ μέγα μέρος, ἐξαρτᾶται τὸ πᾶν ἀπὸ τοὺς γονεῖς; Ναί! Ἀνέθρεψαν οἱ γονεῖς καλῶς τὸ παιδίον; ἐδίδαξαν αὐτὸ καὶ μὲ τὸν λόγον καὶ μὲ τὸ ἴδιόν των παράδειγμα τὴν ἀρετήν; προέτρεψαν αὐτὸ μικρόθεν εἰς τὴν εὐσέβειαν; παρεκίνησαν καὶ ἀφῆκαν αὐτὸ ἐλεύθερον εἰς τὴν μάθησιν; ἔμαθον αὐτὸ ν' ἀγαπᾷ τὸν πλησίον του; εἶπον αὐτὸ νὰ μὴ ἀδικῇ κανένα; — τὸ παιδίον τότε γίνεται εὐάγωγον, ἐνάρετον, φιλευσεβὲς, σοφὸν καὶ φρόνιμον, φιλάδελφον καὶ φιλοδίκαιον. Ἐξ ἐναντίας, δὲν ἐπεμελήθησαν νὰ τῷ δώσωσι καλὴν παιδιόθεν ἀνατροφήν; δὲν ἐφρόντισαν νὰ τὸ διδάξωσι τὴν ἀρετήν; δὲν ἠθέλησαν νὰ τὸ καθοδηγήσωσιν ἐγκαίρως εἰς τὴν εὐσέβειαν καὶ νὰ τὸ ὀχυρώσωσι μ' ὅλας τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου τὰς ἀ-

γίας ἐντολάς; παρημέλησαν νὰ τὸ προτρέψωσιν εἰς τὴν σπουδὴν τῶν γραμμάτων καὶ τὴν ἄλλην προκοπήν; δὲν ἐδιδάχθη νὰ μὴ μισῇ, νὰ μὴ ἀδικῇ κανένα, ἀλλ' ὅλους ἐπίσης νὰ ἀγαπᾷ, ν' ἀγαπᾷ τὸν Θεὸν πρῶτον, ν' ἀγαπᾷ τὸν πλησίον του ὡς ἑαυτόν;— ὦ, τότε διάλου ἂς μὴ ἐλπίζωσιν οἱ γονεῖς ὅτι θέλουσιν ἀποκτήσει τέκνον καλὸν καὶ χαρᾶς εἰς τὸ μετὰ ταῦτα ἀντικείμενον. Φεῦ! τὸ παιδίον τότε γίνεται ἀγγεῖον πάσης πονηρίας καὶ κακοηθείας· γίνεται κακότροπον· διαστρέφεται καὶ νοῦν καὶ καρδίαν· μισεῖ τὸ καλόν· ἀποστρέφεται τὴν εὐσέβειαν· μισεῖ καὶ ἀηδιάζει τὴν μάθησιν· γίνεται μισόθεον· γίνεται μισάνθρωπον, ἄδικον, διεστραμμένον, ἀποτρόπαιον, μὲ λύπην δυνηκῇ καὶ αὐτῶν τῶν ἰδίων του γονέων, οἵτινες δὲν ἠθέλησαν, ἢ τοὐλάχιστον παρημέλησαν νὰ τὸ μορφώσωσιν ὅπως καὶ ὅτε ἔπρεπε.

Βλέπετε λοιπὸν, ἀδελφοί μου, ὁποῖον βαρύτατον χρέος ἔχουσιν οἱ γονεῖς; Βλέπετε ὅτι αὐτοὶ πολλάκις γίνονται αἴτιοι τῆς εὐτυχίας ἢ τῆς δυστυχίας, τῆς σωτηρίας ἢ τῆς ἀπωλείας τῶν ἰδίων των τέκνων; Ποῖος λοιπὸν πατὴρ γνήσιος καὶ ἀληθινὸς, ἢ ποία μήτηρ φιλόστοργος καὶ εἰλικρινὴς, εἶναι τόσον σκληροὶ καὶ ἀπάνθρωποι, τόσον μισότεκνοι καὶ μισόκαλοι, τόσον ὀκνηροὶ καὶ ἀδιάφοροι, ὥστε ἀναισθητοῦντες εἰς τὰ γενικὰ καθήκοντά των, μηδεμίαν φροντίδα νὰ λάβωσι περὶ τῆς καλῆς ἀνατροφῆς τῶν τέκνων των; Ναί! Χρέος ἔχουσι, καὶ χρέος μέγα ν' ἀνατρέφωσι καλῶς τὰ τέκνα των οἱ γονεῖς, ἂν θέλωσι νὰ γίνωσι καλά. Τὸ χρέος τοῦτο εἶναι φυσικὸν εἰς αὐτοὺς, εἶναι εἰς βάρος των, εἶναι ἀναπόφευκτον.

Ἀλλὰ τὸ χρέος τοῦτο αὐξάνει καὶ μεγεθύνεται, λαμβάνον χαρακτῆρα σοβαρώτερον, καὶ γίνεται χρέος, τὸ ὁποῖον δὲν ἀπαιτεῖ πλέον ἡ φύσις ἀπὸ τοὺς γονεῖς, οὔτε ἡ φυσικὴ τῶν γονέων πρὸς τὰ τέκνα ἀγάπη, ἀλλὰ χρέος, τὸ ὁποῖον ἀδυσωπήτως ζητοῦσιν ἀπὸ τοὺς γονεῖς τρεῖς μεγάλοι καὶ αὐστηρότατοι κριταὶ, κριταὶ σεβάσμιοι, περιβεβλημένοι ἀναφαίρετον ἐφ' ἁπάσης τῆς ἀνθρωπότητος πληρεξουσιότητα· ἤτοι ἡ πατρὶς, ἡ κοινωνία, καὶ ἡ θρησκεία. Ὅταν ἀναλογισθῶμεν ὅτι τὸ γεννώμενον βρέφος ἀνήκει μὲν μερικῶς εἰς τοῦτον ἢ εἰς ἐκεῖνον τὸν πατέρα, εἰς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βόλου

ταύτην ἢ εἰς ἐκείνην τὴν μητέρα, ἀλλ' ὡς ἄνθρωπος, ἀνεξαρτήτως τῶν φυσικῶν του γονέων θεωρούμενος, ἀνήκει καθόλου καὶ εἰς ὅλην τὴν πατρίδα, τῆς ὁποίας γεννᾶται τέκνον· εἰς ὅλην τὴν κοινωνίαν, τῆς ὁποίας ἀναφαίνεται μέλος, εἶναι δὲ, τέλος, τέκνον καὶ τῆς θρησκείας αὐτῆς, τὴν ὁποίαν λατρεύει ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ· τότε εὐκόλως θέλομεν ἐννοήσει ὅτι δὲν εἶναι μικρὸν καὶ ἐλαφρὸν ἁμάρτημα ἡ ἀμέλεια τῆς καλῆς τῶν τέκνων ἀνατροφῆς· δὲν εἶναι παραδρομή τις κοινωνικὴ ἐπουσιώδης καὶ ἀνεπιβλαβής· δὲν εἶναι τυχαῖόν τι παράπτωμα καὶ εὐεπανόρθωτον· ὄχι· εἶναι ἁμάρτημα μέγα καὶ ἀσύγγνωστον· εἶναι ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ ἁμαρτήματα, τὰ ὁποῖα ὀνομάζονται θανάσιμα, ὡς τῷ ὄντι θανάτου πρόξενα τοῦ ψυχικοῦ τε καὶ τοῦ σωματικοῦ πολλάκις· διότι βέβαιον εἶναι, ὅτι ἐξ ἑνὸς πολλάκις ἀνθρώπου ἐξαρτᾶται ἡ εὐτυχία ἢ ἡ δυστυχία, ἡ πρόοδος ἢ ἡ ὀπισθοδρόμησις, ἄλλαις λέξεσιν, ἡ πτῶσις ἢ ἡ ἀνάστασις τῆς πατρίδος· κρέμαται ἡ τύχη τοῦ κόσμου ὅλου· ἔχει σχέσιν πρὸς αὐτὸν στενοτάτην καὶ ἡ θρησκεία. Εἷς πολλάκις ἄνθρωπος ἀνύψωσε καὶ ἐδόξασε τὴν πατρίδα του, ἀρχηγέτης γενόμενος τῆς μελλούσης εὐκλείας της, καὶ εἷς πολλάκις ἄνθρωπος τὴν ἐταπείνωσεν ἀγενῶς καὶ τὴν ἠμαύρωσε, πρόδρομος ἐλθὼν ἀποτρόπαιος τῆς μελλούσης ἀδοξίας· εἷς πολλάκις ἄνθρωπος ὤθησεν εὐθυβόλως καὶ φρονιμώτατα ἐχειραγώγησε τὴν κοινωνίαν πρὸς τὴν ἀληθῆ πρόοδον καὶ τὴν προσήκουσαν ἀνάπτυξιν, καὶ εἷς πολλάκις ἄνθρωπος ἐσταμάτησεν αὐτῆς τὴν εὔδρομον πορείαν, καὶ ἔβλαψεν αὐτὴν καιριώτατα. Ἡ δὲ πάγκοινος μήτηρ τῶν λογικῶν ἀνθρώπων, ἡ ἁγία θρησκεία, ὦ, ποσάκις μὲν ἐλαμπρύνθη, ὡραΐσθη ἐπὶ πλέον καὶ ἐξαισίως ἐθαυμαστώθη δι' ἑνὸς μόνου τέκνου της τὴν θειοτάτην ἀρετὴν καὶ τὰ ὄντως οὐράνια φρονήματα! ποσάκις δ' ἀπ' ἐναντίας περιυβρίσθη τὸ ἐξαίσιον καὶ θεομόρφωτον αὐτῆς κάλλος, κακοβούλως περιεφρονήθη, καὶ ματαίως μὲν καὶ ἀνεπιτυχῶς, ἀλλ' ὅμως κατεδιώχθη δι' ἑνὸς μόνου ἀναγώγου τέκνου της τὴν ἀγενῆ φαυλότητα καὶ τὴν περιφρονητὴν χαμαιζηλίαν! Παρακλείπω νὰ σᾶς ἀναφέρω πάμπολλα τούτων παραδείγματα, ἐπιδιώκων τὴν συντομίαν. Ἂς ἐνθυμηθῇ λοιπὸν ἕκαστος πατήρ, ἂς συλλογισθῇ ἑκάστη μήτηρ, ὅτι τὸ τέ-

κνον δὲν εἶναι μόνον ἰδικόν των· ὄχι· ἐπὶ τοῦ τέκνου των ἔχουσι δικαίωμα, καὶ δικαίωμα ἀπαραβίαστον, καὶ ἡ πατρὶς, καὶ ἡ κοινωνία, καὶ ἡ θρησκεία· καὶ ὅτι, ὅταν τὸ παιδίον γεννᾶται, κλαυθμηρίζον ἀναισθήτως, τότε ἵστανται πέριξ αὐτοῦ αἱ τρεῖς αὗται σεβάσμιαι δέσποιναι, παρηγοροῦσαι ἀλλήλας καὶ συγχαίρουσαι ἀλλήλαις ἑκάστη, ὅτι ἀπολαμβάνουσι νέον τέκνον, νέον ὑποστήριγμα, νέαν ἐλπίδα. Χαίρει ἡ πατρὶς, διότι ἐλπίζει ὅτι ἐν τῷ τικτομένῳ ἐκείνῳ νηπίῳ θέλει εὑρεῖ καλὸν καὶ τίμιον πατριώτην· ἐγκολποῦται πρόθυμος ἡ κοινωνία τὸ τρυφερὸν καὶ ἁπαλὸν ἐκεῖνο νεογνὸν, ἀπολαμβάνουσα νέον αὐτῆς μέλος, τὸ ὁποῖον, τίς οἶδε, πιθανὸν μετ' ὀλίγον νὰ τῇ διευκολύνῃ ἐπιτυχέστατα τὴν πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν πρόοδον αὐτῆς· πιθανὸν νὰ τὴν βελτιώσῃ παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα· πιθανὸν θαυμασίως νὰ τὴν ἀνακαινίσῃ· ἀσπάζεται δὲ καὶ ἡ θρησκεία τὸ ἄκακον ἐκεῖνο εὐαγγελικὸν ἀρνίον, τὸ ὁποῖον, τίς οἶδε, πιθανὸν, ἀφ' οὗ φθάσῃ εἰς μέτρον ἡλικίας, νὰ λαμπρύνῃ αὐτὴν καὶ νὰ δοξάσῃ, νὰ ὑπερασπίσῃ γενναιότατα καὶ ἀνενδότως τὸ οὐράνιον κάλλος της. Συλλογίσου λοιπὸν, ἄνθρωπε, συλλογίσθητε, πάτερ καὶ μῆτερ, εἰς ὁποῖον βαρύτατον χρέος ὑπόκεισθε, ὁποίαν καὶ ὁπόσην φροντίδα πρέπει νὰ ἀναλάβητε, πόσους κόπους ἀτρύτους προθύμως νὰ ὑποστῆτε, διὰ νὰ ἱκανοποιήσητε μέχρι κεραίας τοὺς ἀπαραιτήτους καὶ ἀδεκάστους ἐκείνους κριτὰς, νὰ εὐαρεστήσητε δὲ, ἂν θέλητε, καὶ τὸν ἴδιον ἑαυτόν σας. Ὦ! πόσον ζηλωτοὶ, πόσον μακάριοι καὶ εὐδαίμονες οἱ γονεῖς ἐκεῖνοι, τῶν ὁποίων τὰ προσφιλῆ τέκνα, καλῶς καὶ ἐναρέτως ἀνατραφέντα, καθίστανται διὰ τῆς καλῆς καὶ σεμνῆς των διαγωγῆς ἀγαπητὰ εἰς τὴν πατρίδα, ὠφέλιμα εἰς τὴν κοινωνίαν, πιστὰ εἰς τὴν θρησκείαν! Τίς ἄλλος πατὴρ εὐδαιμονέστερος, ποία ἄλλη μήτηρ μακαριωτέρα εἰς τὸν κόσμον τοῦτον παρ' ἐκείνην, τῆς ὁποίας ἡ ὁ υἱὸς ὁ καλὸς, ἢ ἡ θυγάτηρ ἡ σεμνὴ καὶ χρηστοήθης, ἀποβαίνει διὰ τῆς καλῆς ἀναστροφῆς κλεινὸν καύχημα τῆς πατρίδος, κόσμος εὐπρεπὴς τῆς κοινωνίας, στέφανος πολύτιμος τῆς ἱερᾶς θρησκείας; Τίς πατὴρ ζηλωτότερος, ποία μήτηρ ἐπαινετωτέρα παρ' ἐκείνην, τῆς ὁποίας τὸ ἀγαπητὸν τέκνον, μαθὸν παρ' αὐτῆς, γνωρίζει πῶς νὰ τιμήσῃ καὶ ὠφελήσῃ τὴν πατρίδα, πῶς

νὰ ἀρέσῃ ἐντίμως εἰς τὸν κόσμον, πῶς νὰ σεβασθῇ τὴν θρησκείαν καὶ νὰ ἐπιδιώξῃ τὴν εὐσέβειαν; τῆς ὁποίας τὸ καλὸν γέννημα καὶ ἀνάθρεμμα πάντοτε ἀγαπᾷ τὸ καλὸν τῆς πατρίδος, καὶ ἀξίως παρ' αὐτῆς ἀνταγαπᾶται, τιμᾷ τὸν κόσμον τιμίως, καὶ πρεπάντως παρ' αὐτοῦ ἀντιτιμᾶται, εὐλαβεῖται τὴν θρησκείαν, καὶ δικαίως φρουρεῖται πάντοτε ὑπὸ τὴν παρήγορον καὶ κραταιὰν αὐτῆς σκέπην; Ὦ, τότε, τότε ὅλαι αἱ εὐλογίαι, μὲ τὰς ὁποίας δικαίως καὶ εὐχαρίστως βραβεύουσιν οἱ ἄνθρωποι τὸν καλῶς ἀνατεθραμμένον νέον, μεταβαίνουσιν ἐπίσης καὶ εἰς τοὺς γονεῖς, οἵτινες εἶναι οἱ αἴτιοι τοῦ τοιούτου ἀγαθοῦ τέκνου. Ἀπ' ἐναντίας ταλαίπωροι καὶ τρισάθλιοι οἱ γονεῖς ἐκεῖνοι, τῶν ὁποίων τὰ τέκνα, κακῶς ἀνατραφέντα, ἀποβαίνουσιν ἀντὶ μὲν καυχήματος ὄνειδος τῆς πατρίδος μυσαρὸν, ἀντὶ δὲ κόσμου αἶσχος τῆς κοινωνίας ἀποτρόπαιον, ἀντὶ δὲ στεφάνου μάστιξ τῆς θρησκείας σκληροτάτη. Ἀλλ' ἐνταῦθα ἂς ἐνθυμηθῶμεν ὅτι, καθὼς τῶν καλῶν τέκνων οἱ γονεῖς ἐξ ἴσου μ' αὐτὰ συμμερίζονται τοὺς ἐπαίνους καὶ τὰς τιμὰς, τοιουτοτρόπως τῶν κακοήθων καὶ ἀτασθάλων, παρεκτὸς ὅτι στεροῦνται τούτου λυπηρῶς, ὀφείλουσι καὶ λόγον νὰ δώσωσιν εἰς τὴν πατρίδα, εἰς τὴν κοινωνίαν, εἰς τὴν θρησκείαν, τὰς ὁποίας ἀμαυροῦσι, τὰς ὁποίας καταισχύνουσιν, ἀτιμάζουσιν, ἐνίοτε δὲ βλάπτουσι λόγῳ τε καὶ ἔργῳ.

Ἀλλὰ διατί ἆρά γε ἄλλων μὲν γονέων τὰ τέκνα ν' ἀποβαίνωσι καλὰ καὶ σεμνὰ καὶ ἐνάρετα, ἄλλων δὲ πάλιν ἐξ ἐναντίας φαυλόβια καὶ ἀσεβῆ; Διατί ἄλλων μὲν γονέων τὰ τέκνα νὰ προσελκύωσι τὴν ἀγάπην καὶ τὸ σέβας ὅλων τῶν ἀνθρώπων, ἂν θέλητε δὲ, καὶ τὸν φθόνον αὐτὸν καὶ τὴν ζηλοτυπίαν πολλῶν· ἄλλων δὲ πάλιν ν' ἀποστρέφηται ὅλος ὁ κόσμος, νὰ μισῶσιν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, νὰ χαίρωσι δὲ μόνον ἐνίοτε οἱ κακοῦργοι, διότι εὑρίσκουσιν εἰς αὐτὰ συντρόφους των ὁμοίους; Πότερον, εἰς τὰ τέκνα ἆρά γε ν' ἀποδώσωμεν τὴν αἰτίαν τούτου, ἢ εἰς τοὺς γονεῖς; Ναὶ μὲν, ἂς ὁμολογήσωμεν ὅτι εὑρίσκονται πολλάκις καὶ τέκνα, τὰ ὁποῖα φυσικὰ εἶναι δυσάγωγα καὶ φαίνεται ὅτι ἐγεννήθησαν διὰ νὰ ζήσωσιν ἐν κακίᾳ καὶ διαφθορᾷ, ἂν καὶ τούτου πολλάκις τὴν ἀρχικὴν αἰτίαν εἰς αὐτοὺς πάλιν τοὺς γονεῖς ἀπο-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δοτέον, δι' ἄλλους λόγους, τοὺς ὁποίους οὔτε ὁ καιρὸς οὔτε ὁ τόπος συγχωρεῖ ν' ἀναφέρωμεν ἐνταῦθα. Ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὅμως ἡ αἰτία τούτου εἶναι οἱ γονεῖς· καὶ ἂς μοι συγχωρηθῇ πρὸς στιγμὴν αὕτη μου ἡ ἀθῴα ἐλευθεροστομία πρὸς τοὺς πατέρας μου καὶ τὰς μητέρας μου. Ναί· ἡ αἰτία τῆς διαστροφῆς τῶν τέκνων εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἱ γονεῖς, ὁσαδήποτε καὶ ἂν ἤθελον προφασισθῆ, ὁπωσδήποτε καὶ ἂν ἐπιχείρουν νὰ δικαιολογηθῶσιν. Οἱ λόγοι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅς ἐστιν ἡ αὐτοαλήθεια, εἶναι ἀληθέστατοι καὶ ἐνταῦθα ἐφαρμοζόμενοι· « Πᾶν δένδρον » ἀγαθὸν καρποὺς καλοὺς ποιεῖ· τὸ δὲ σαπρὸν δένδρον καρποὺς » πονηροὺς ποιεῖ » (α). Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι οὔτε πατήρ τις οὔτε μήτηρ ὑπάρχει, οἵτινες, ὅσον κακοὶ καὶ ἂν ὑποτεθῶσι, νὰ μὴ θέλωσι τὴν εὐδοξίαν τῶν τέκνων αὐτῶν. Ναί· ὅλοι τοῦτο ἐπιθυμοῦσι, καὶ ὅλοι τοῦτο ἀπὸ καρδίας εὔχονται. Πλὴν ἡ διαφορὰ συνίσταται εἰς αὐτῶν τῶν ἰδίων γονέων τὰ ἤθη καὶ τὴν διαγωγήν. Ἐπιθυμεῖ, ναί, τὸ γνωρίζω, ἕκαστος πατὴρ, εὔχεται, ναί, τὸ ὁμολογῶ, ἑκάστη μήτηρ ἐκ ψυχῆς, ὥστε τὸ τέκνον της, τὸ ὁποῖον ὤδινε τοσοῦτον χρόνον εἰς τὰ σπλάγχνα της μὲ τόσους ἐπιθανατίους κινδύνους, τὸ ὁποῖον παρήγαγεν εἰς τὸν κόσμον μὲ κίνδυνον καὶ αὐτῆς τῆς ζωῆς της, εὔχεται νὰ γίνῃ καλὸν, ν' ἀξιωθῇ τῶν ἐγκωμίων καὶ τῶν ἐπαίνων τῆς πατρίδος, νὰ ἀρέσῃ καὶ νὰ ἀποβῇ σεβάσμιον καὶ ζηλωτὸν εἰς ὅλον τὸν κόσμον, ἐνάρετον καὶ εὐλαβὲς, πιστὸν καὶ τίμιον. Ἀλλ' ὅταν σὺ ὁ πατὴρ ἢ ἡ μήτηρ ποτὲ δὲν ἐδίδαξας τὸ καλὸν τὸ τέκνον σου, ποτὲ δὲν ἐφρόντισας νὰ τῷ δείξῃς τὸν ὀρθὸν δρόμον, ἐξ ἐναντίας δὲ τοῦ διέστρεφες καθ' ἑκάστην καὶ τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν μὲ τὰς συνειθισμένας σου αἰσχρολογίας καὶ ὕβρεις, μὲ τὰς συνειθισμένας σου κατάρας καὶ ἀναθεματίσεις, μὲ τὰς ἀνοικείους ἐν γένει καὶ πράξεις σου καὶ ὁμιλίας, τότε τί, παρακαλῶ, ἐλπίζεις παρ' αὐτοῦ;

Ἀκούομεν πολλοὺς πολλάκις γονεῖς νὰ παραπονῶνται ὅτι τὰ τέκνα των εἶναι ἄτακτα, εἶναι ἀπειθῆ, διεστραμμένα, φαυλόβια,

(α) Ματθ. ζ'. 17.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κακοήθη, ἀπρόκοπα, ἀδιόρθωτα. Ἀλλὰ τῶν τοιούτων γανέων τὰ παράπονα τότε μόνον ἤθελέ τις δικαιώσει, ὅταν ἤθελόν μοι ἀποκριθῆ καταφατικῶς εἰς τὰς ἐφεξῆς ἁπλᾶς ἐρωτήσεις μου. Ὦ γονεῖς, ὦ πατέρες καὶ μητέρες, ὅσοι τῷ ὄντι ἀγαπᾶτε τὰ τέκνα σας ἀγάπην ἀνυπόκριτον, καὶ ἐπιθυμεῖτε τὴν προκοπήν των· γεννήσαντες τὸ τέκνον σας φυσικῶς καὶ, οὕτως εἰπεῖν, ζωϊκῶς, ἐπροσπαθήσατε ἆρά γε νὰ τὸ ἀναγεννήσητε καὶ ἠθικῶς; Σπαργανώσαντες αὐτὸ μὲ τὰ ὁρατὰ σπάργανα εἰς προφύλαξιν τοῦ σώματος ἀπὸ τοῦ ψύχους, ἐφροντίσατε ἆρά γε νὰ τὸ σπαργανώσητε καὶ μὲ τὰ ἀόρατα σπάργανα τοῦ Εὐαγγελίου εἰς προφύλαξιν τῆς τρυφερᾶς του ψυχῆς ἀπὸ τὴν κακίαν; Βυζάξαντες αὐτὸ τὸ γάλα τὸ φυσικόν, ἐπεμελήθητε ἆρά γε νὰ ποτίσητε αὐτὸ καὶ τὸ ἄδολον γάλα τῆς πίστεως; Ἐνεχαράξατε ἆρά γε εἰς τὴν ὡς κηρίον ἁπαλὴν ψυχήν του τὴν σφραγῖδα τῆς τιμιότητος, τῆς χρηστοηθείας, τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἐμπιστοσύνης, τῆς σωφροσύνης, τῆς εὐσεβείας, τοῦ ζήλου πρὸς τὴν προκοπήν; Συνηθάνθητε ἆρά γέ ποτε ὅτι οἱ γονεῖς εἶναι οἱ πρῶτοι διδάσκαλοι καὶ οἱ πρῶτοι κατηχηταὶ τοῦ νεογνοῦ των; Συνησθάνθητε ἆρά γε ὅτι τὸ βρεφύλλιον ἐκεῖνο δὲν εἶναι ἰδικόν σας, ἀλλ' εἶναι δῶρον τοῦ Θεοῦ πρὸς ἐσᾶς πρόσκαιρον· εἶναι ἐχέγγυον πολύτιμον τῆς ἀνεξικάστου αὐτοῦ φιλανθρωπίας, τὸ ὁποῖον μετ' οὐ πολὺ θέλει πάλιν ζητήσει ἀπὸ σᾶς τοιοῦτον, ὁποῖον σᾶς τὸ παρέδωκεν, ὅ ἐστιν ἁπλοῦν, ἀθῷον, ἁγνόν, καθαρόν, καθαρώτερον καὶ αὐτῆς τῆς σταλαγματιᾶς τῆς βροχῆς, καθ' ἓν μόνον παραλλάσσον, τὴν ἐν τῷ βαπτίσματι παλιγγενεσίαν; Σεῖς μάλιστα, ὦ φιλότεκνοι μητέρες (διότι πρὸς σᾶς ἰδίως θέλω στρέψει τὸν λόγον, μὲ τὰς ὁποίας μάλιστα συναυξάνουσι τὰ τέκνα)· σεῖς, ὦ μητέρες, ἐνοήσατε ἆρά γε τὴν σκόπιμον ἐνταῦθ' ἀποστολήν σας; Ἐβάλετέ ποτε κατὰ νοῦν, ὅτι, παρὰ τὸν γενικὸν ἐκεῖνον τοῦ ἀνθρώπου προορισμόν, σεῖς ἰδίως εἰς τὸν κόσμον τοῦτον κανένα ἄλλον δὲν ἔχετε, εἰ μὴ τὴν εὐτεκνίαν καὶ τὴν καλὴν τῶν τέκνων σας ἀνατροφήν; Ἐπηγρυπνήσατε λοιπὸν νύκτα καὶ ἡμέραν ἐπ' αὐτὰ ἀκοιμήτως; Εἰσεδύσατε εἰς τὰ βάθη τῆς καρδίας των; Κατελάβετε τὰς ἀδυναμίας των, τὰς κλίσεις των, τὰς ὀρέξεις των; Ἠκολουθήσατε μετὰ προσοχῆς συντονω-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Θέρμου

τάτης τὰ διαβήματα καὶ τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς των; Ἐξηρευνήσατε τὰς διαθέσεις τῶν τέκνων σας ἀπὸ τοὺς λόγους των, ἀπὸ τὰς πράξεις των, ἀπὸ τὰ βλέμματά των, ἀπὸ τὰ κινήματά των, ἀπ' αὐτά των τὰ συνήθη καὶ προσφιλῆ παίγνια, ἀπ' αὐτά των ἀκόμη, ἂν θέλητε, τὰ νυκτερινὰ ὀνείρατα, τὰ ὁποῖα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τίποτ' ἄλλο δὲν εἶναι, εἰ μὴ ἀμυδρά τις ἀναπόλησις τῶν ὅσα σκέπτονται καὶ κάμνουσι τὴν ἡμέραν; Ὡς καλοὶ καὶ ἐπιτήδειοι ἰατροί, ἐννοήσασαι τὰ ἀσθενῆ καὶ πάσχοντα μέρη τῆς ψυχῆς των, ἐσπουδάσατε, ὡς πρέπει, νὰ θεραπεύσητε μὲν ταῦτα μὲ τὸ εὐῶδες βάλσαμον τῶν μητρικῶν σας συμβουλῶν, νὰ προφυλάξητε δὲ καὶ τὰ ὑγιᾶ, μήπως τυχὸν μολυνθῶσι καὶ αὐτά; Ὅταν εὐθὺς μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ τέκνου σας, λευκαὶ καὶ κάτωχροι, κρατῆτε αὐτὸ κλαυθμηρίζον εἰς τὰς μητρικάς σας ἀγκάλας μὲ τὴν φυσικὴν ἐκείνην ἀδυναμίαν τοῦ σώματός σας, διατρέχετε ἆρά γε, ὡς ἐκ περιωπῆς, μὲ τὸν νοῦν σας ὅλην τὴν μέλλουσαν ζωὴν τοῦ νηπίου ἐκείνου; Συλλογίζεσθε ἆρά γε ὅτι τὸ μικρὸν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον τώρα ἀναισθήτως μινυρίζει, μέλλει ποτὲ νὰ γίνῃ μέλος τῆς κοινωνίας, νεανίας ἢ παρθένος, νυμφίος ἢ νύμφη, πατὴρ ἢ μήτηρ, διδάσκαλος ἢ διδασκάλισσα ἄλλων; Ἄ, πόσην φρόνησιν, πόσην σοφίαν καὶ σύνεσιν πρέπει νὰ ἔχῃ ἡ καλὴ μήτηρ, διὰ νὰ προΐδῃ καὶ νὰ ἐννοήσῃ ὅλα, τὰ ὁποῖα, ὅσον εὔκολα καὶ ἂν φαίνωνται κατ' ἀρχάς, τόσον δύσκολα εἶναι καὶ δυσεκτέλεστα. Πολλάκις, ὅταν σταθῇς εἰς ὑψηλὸν ὄρος ἢ εἰς ἄλλο τι ὑψηλὸν μέρος, ὅλος ὁ ὑποκάτωθεν τῆς ὁράσεώς σου ὑποπίπτων ἐπίγειος ὁρίζων, ἕνεκα τῆς πυκνῆς δενδροφυτείας καὶ τῶν λοιπῶν τῆς φύσεως κοσμημάτων, φαίνεταί σοι ὁμαλὸς καὶ εὐδιάβατος. Πλὴν, ὅταν ἀρχίσῃς νὰ καταβαίνῃς, τί δὲν ἀπαντᾷς καθ' ὁδόν; τί ἀνέλπιστον δὲν παρουσιάζεται ἔμπροσθέν σου; Πόσοι χάνδακες φοβεροί, πόσα βάραθρα ἐπικίνδυνα, πόσα τέλματα καὶ ἕλη! Ὧδε, κατήφορος· ἐκεῖ, ἀνήφορος· ἔνθεν, κρημνὸς φοβερίζων· ἐκεῖθεν, λάκκος βαθύς· ἔμπροσθεν, προσκόμματα δυσδιάβατα· ὄπισθεν, λίθοι ὀγκώδεις ἐπικρεμάμενοι, πολλάκις δὲ καὶ θηρία πάμπολλα καὶ βλαβερά, τὰ μὲν, συρίζοντα, τὰ δὲ, μηκώμενα· ἄλλα, ὠρυόμενα ἀγρίως δε-

ξιόθεν, καὶ ἄλλα, ῥέγχοντα φοβερῶς ἀριστερόθεν· ἄλλα δὲ πάλιν, τῇδε κακεῖσε διατρέχοντα, πανταχόθεν ἐπιφέρουσι φόβον καὶ τρόμον, καὶ καθιστῶσι δύσκολον καὶ ἐπικινδυνωδεστάτην τὴν διάβασιν· μόλις δὲ πολλάκις ἀπαλλάττεται καὶ ὁ διαβάτης τῶν μυρίων τούτων κινδύνων. Ὢ, τοιουτοτρόπως καὶ τοῦ νηπίου ἡ ζωή, ὅσον εὔκολος καὶ ἂν φαίνηται κατ' ἀρχὰς τῆς γεννήσεώς του, τόσον δύσκολος εἶναι, ὅταν ἀρχίσῃ νὰ διατρέχῃ αὐτήν.

Δὲν εἶναι, νομίζω, ἀδελφοί μου, ἀνάγκη νὰ σᾶς ἀπαριθμήσω ἀνὰ ἕκαστον ὅλους τοὺς κινδύνους, τοὺς ὁποίους διατρέχει ὁ ἀνθρώπινος βίος, καὶ τοὺς ὁποίους ἐκ πείρας γνωρίζετε πολὺ καλήτερά μου· δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ σᾶς ἀναφέρω κατ' ὄνομα ὅλα ἐκεῖνα τὰ αἱμοβόρα θηρία, τῶν ὁποίων μυριάκις κινδυνεύει νὰ γίνῃ βορὰ ὁ ἀσθενὴς ἄνθρωπος· οὐδὲ θέλετέ με ἀκούσει, νομίζω, μὲ εὐχαρίστησίν σας νὰ σᾶς καταλέξω ὅλα τὰ εἴδη καὶ τὰς παντοίας μορφὰς τῆς διαστροφῆς, τὴν φιλοδοξίαν καὶ τὸν τύφον καὶ τὴν ἔπαρσιν, τὸν φθόνον καὶ τὴν ζηλοτυπίαν καὶ τὴν ἔριδα, τὴν ἀσέλγειαν καὶ τὴν ἀκολασίαν, τὰς διαβολὰς ἔπειτα, τὰς συκοφαντίας, τὰ μίση, τὰς προδοσίας, τὰ ψεύδη, τὰς ἐχθροπαθείας, τὰς κλοπὰς, τὰς ἁρπαγὰς, τὰς ἀδικίας, τὴν ψυχικήν τε ἐν γένει καὶ τὴν σωματικὴν διαφθοράν, καὶ τόσα ἄλλα, τὰ ὁποῖα ποῦ ν' ἀπαριθμῶ; εἰς τὰ ὁποῖα ὅλα δύναται νὰ ὑποπέσῃ ὁ ἄνθρωπος, ἐν ὅσῳ εἶναι μάλιστα νέος. Ἐρωτῶ τώρα τοὺς καλοὺς γονεῖς, καὶ ἰδίως τὴν φιλότεκνον μητέρα, ἥτις ἐπιθυμεῖ τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ τέκνου αὐτῆς· ἠ προεῖδεν ἆρά γε ἐν τῇ συνέσει αὐτῆς τοὺς πολλοὺς καὶ μεγάλους τούτους κινδύνους, τοὺς ὁποίους ἐνδεχόμενον νὰ διατρέξῃ τὸ τέκνον της; ἠ Προεῖδε τὰ φοβερὰ ἐκεῖνα θηρία, τὰ ὁποῖα δυνατὸν νὰ κατασπαράξωσι τὸ τέκνον της, ν' ἀφανίσωσι τὴν ἠθικὴν αὐτοῦ ὕπαρξιν, πολλάκις δὲ καὶ τὴν σωματικὴν αὐτήν; ἠ Προϊδοῦσα δὲ, εἶπεν ἆρά γε αὐτῷ· « Τέκναν μου, τοῦτον τὸν εὐθὺν δρόμον ἐὰν βαδίσῃς, εἶσαι ἀπηλλαγμένος παντὸς κινδύνου, ὅ ἐστι, γίνεσαι καλὸς καὶ ἐνάρετος ἄνθρωπος· γίνεσαι εὐάρεστος εἰς τοὺς ἀνθρώπους· ἀποκτᾷς τὴν εὔνοιαν ὅλων· ἐφελκύεις καὶ τοῦ Θεοῦ τὴν ἀγάπην. Ἂν δὲ πορευθῇς πρὸς ἐκεῖνον τὸν κρημνὸν, πρὸς ἐκεῖνο τὸ βάραθρον, ἐμπίπτεις εἰς μυρίους

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κινδύνους καὶ φόβους· γίνεσαι δηλαδὴ κακὸς καὶ φαυλόβιος ἄνθρωπος, μισεῖσαι παρὰ πάντων, ὅλοι σὲ ἀποστρέφονται, δὲν σ' ἀγαπᾷ οὐδ' αὐτὸς ὁ πανάγαθος Θεὸς, τὸν ὁποῖον ὑβρίζεις μὲ τὴν παράβασιν τῶν θείων του ἐντολῶν. Γνώριζε ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἄλλον προορισμὸν δὲν ἔχει εἰς τὸν κόσμον τοῦτον, εἰ μὴ νὰ πράττῃ τὸ καλόν· ναὶ, δὲν ἀρνοῦμαι· ὑπάρχουσι καὶ ἄνθρωποι, οἵτινες εἶναι προσκολλημένοι ὁλωσδιόλου εἰς τὸ κακόν· ἀλλ' οὗτοι, τέκνον μου, δὲν εἶναι ἄνθρωποι· εἶναι θηρία ἐπὶ τῆς γῆς ἀνθρωπόμορφα· διότι ὁ ἄνθρωπος ἐπλάσθη κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν Θεοῦ· ὁ δὲ Θεὸς εἶναι πανάγαθος, εἶναι τὸ αὐτάγαθον. Αὐτὸν προσπάθησον νὰ ὁμοιάσῃς ἐπὶ τῆς γῆς μὲ τὰς καλὰς καὶ ἐπαινετὰς πράξεις σου καὶ τὴν σεμνὴν ἀναστροφήν· ἐγὼ, ἤτις σὲ ἔθρεψα μὲ τὸ αἷμα τῆς καρδίας μου, εἴθε μὴ ἐγινόμην μήτηρ σου, ἂν, παρακούσας τὰς συμβουλάς μου καὶ γενόμενος κακὸς ἄνθρωπος, ἀτιμάσῃς καὶ ἐμὲ τὴν μητέρα σου, ἀμαυρώσῃς καὶ τῆς καλῆς μας οἰκογενείας τὴν ὑπόληψιν καὶ τῆς φίλης μας πατρίδος τὴν δόξαν, ἀπολέσῃς καὶ τοῦ Θεοῦ τὴν εὔνοιαν, καὶ γίνῃς, τέλος, τὸ ἀντικείμενον τῆς περιφρονήσεως ». Ταῦτα καὶ ἄλλα παρόμοια εἰπέ ποτε ἡ φιλόστοργος μήτηρ πρὸς τὸ τέκνον της μὲ μητρικὴν συναίσθησιν; Ἀνέλυσε πολλάκις τοῦ τέκνου της τὴν τρυφερὰν καρδίαν εἰς δάκρυα ἐπωφελῆ; Ἡμέρωσε τὴν ψυχήν του μὲ τῶν κατανυκτικῶν λόγων της τὴν μελιχρὰν γλυκύτητα; Ἔσβεσεν ἐγκαίρως μὲ τὸ γλυκὺ βάλσαμον τῶν καλῶν της συμβουλῶν τὴν φλόγα τῆς κακῆς ὀρέξεως; Ἐπρόσεξεν ἆρά γε, μήπως, ὑραίνουσα εὐαρέστως λευκὸν τὸ νῆμα τῆς ζωῆς τοῦ τέκνου της, συνυφάνῃ λεληθότως αὐτὴν καὶ μὲ ἀμαυρά τινα περικαθάρματα; Ἂν ταῦτα πάντα ἀκριβῶς ἐξετέλεσε, καλῶς ἔχει τὸ πρᾶγμα, καὶ καλὰς λοιπὸν ἐλπίδας ἂς τρέφῃ διὰ τὸ τέκνον της. Πλὴν τί λέγω; ὄχι· δὲν ἀρκεῖ, δὲν ἀρκεῖ τοῦτο· ἀπατῶμαι· ἐκτὸς τῶν συμβουλῶν ἀπαιτεῖται πάντοτε καὶ ἐν πᾶσι καὶ τὸ ζῶν παράδειγμα τῶν γονέων, καὶ ἰδίως τῆς μητρός· εἰ δὲ μὴ, τίποτε δὲν κατορθόνει. Ὅταν, λόγου χάριν, ἡ μήτηρ συμβουλεύῃ τὸ τέκνον της καθ' ἑκάστην νὰ γίνῃ καλὸν, καὶ τὸ προτρέπῃ ἀπαύστως εἰς τὴν ἐξάσκησιν τῆς εὐσεβείας, αὐτὴ δὲ κυλίηται εἰς τὸν βόρβορον τῆς διαφθορᾶς,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἦναι δὲ φύσει ἀδιάφορος περὶ τὴν θρησκείαν καὶ ὑπόψυχρος· ὅταν τῷ λέγῃ νὰ ἦναι μέτριον εἰς τὴν ὁμιλίαν του ἐν γένει, ἰδίως δὲ νὰ μὴ συκοφαντῇ, μήτε νὰ κατηγορῇ, μήτε νὰ διαβάλλῃ κανένα, αὐτὴ δὲ ἦναι καὶ τῶν τρυγόνων αὐτῶν λαλιστέρα καὶ πολυλογωτέρα, φαίνηται δὲ πῶς λυπεῖται ὅτι δὲν ἔχει ἀντὶ δύο δέκ' αὐτία, καὶ ἄλλα τόσα ὀμμάτια καὶ τόσα χάλκινα στόματα διὰ ν' ἀκούῃ καὶ νὰ βλέπῃ ἐν στιγμῇ τὰ πάντα, καὶ νὰ προφθάνῃ νὰ τὰ διηγῆται μὲ γλῶσσαν ῥοδανοειδῆ, καὶ νὰ τὰ ψάλλῃ, ὡς πολυλάλος χελιδών, ἀπανταχοῦ καὶ πάντοτε, τοῦτον μὲν περιπαίζουσα, ἐκεῖνον δὲ διαβάλλουσα, ταύτην ἀδίκως συκοφαντοῦσα, καὶ τὴν ἄλλην πλύνουσα μὲ τὰς αἰσχροτέρας ὕβρεις· ὅταν διδάσκῃ τὸ τέκνον της τὴν σωφροσύνην καὶ τὴν τιμιότητα καὶ τὴν ἐγκράτειαν μετὰ τῆς λιτότητος, αὐτὴ δὲ διάγῃ βίον πάντῃ ἄσωτον καὶ ἀκόλαστον, καὶ νυχθημερὸν ἐπαναπαύηται εἰς τὸ μαλακὸν προσκεφάλαιον τῆς τρυφῆς καὶ τῆς ἀκρασίας· ὅταν... ἀλλὰ διατί νὰ μακρολογῶ; Ὅταν ἐν γένει ἡ μήτηρ ἦναι φύσεως διεστραμμένης καθ' ὅλην τῆς λέξεως τὴν σημασίαν, τότε πῶς, παρακαλῶ, θέλει ἐλπίσει νὰ γίνῃ καλὸν τὸ τέκνον της, μὲ ὅσας δήποτε ξηρὰς συμβουλὰς καὶ ἂν ἤθελε πάντοτε τὸ συνοδεύει; Ὄχι· εἶναι ἀδύνατον νὰ πληρωθῶσιν αἱ χρησταί της ἐλπίδες· μάλιστα θαῦμα κατ' ἐμὲ ἤθελεν εἶσθαι, ἂν τὸ τέκνον της ἐγίνετο διάφορον ἐκείνης. Ὑπὸ τοιαύτην διάστροφον μητέρα ἐπόμενον εἶναι καὶ φυσικὸν νὰ γίνῃ καὶ τὸ τέκνον της τοιοῦτον· διότι, καθὼς συνήθως τὰ τέκνα φέρουσι τὸν ἐξωτερικὸν χαρακτῆρα τῆς μορφῆς τῶν γονέων των, τοιουτοτρόπως ἐγκολάπτουσιν εἰς τὰς ψυχάς των καὶ τὰς ὁποίας ἐκεῖνοι τυχὸν ἔχουσι κακίας. Ὁ ἄνθρωπος, ἀδελφοί μου, εἶναι ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ πλάσματα, τὰ ὁποῖα λέγονται μιμητικά· μιμεῖται δὲ συνήθως εὐκολώτερον τὰ κακὰ παρὰ τὰ καλὰ παραδείγματα. Ἀλλὰ τίνος μᾶλλον τὰς πράξεις θέλει μιμηθῆ τὸ παιδίον παρὰ τὰς τῶν γονέων του, καὶ ἰδίως τῆς μητρός του, μὲ τὴν ὁποίαν συζῇ; Ποῖον ἄλλον προχειρότεραν τύπον ἔχει, πρὸς τὸν ὁποῖον νὰ ῥυθμίζῃ τὸν βίον του, παρὰ τὴν ἰδίαν μητέρα; Ἀλλ' ἂν αὐτῆς ἡ διαγωγὴ ἦναι ἐπιλήψιμος καὶ σκανδαλώδης, πῶς τὸ τέκνον ν' ἀποβῇ τότε καλλιώτερον; Ἡ δη-

Δημόσιο Κεντρικό Βιβλιοθήκη Βέροιας

μώδης παροιμία, «Κατὰ μάννα καὶ κύρη, ἔκαμαν υἱὸν Ζαφείρη», εἶναι ἀληθεστάτη, καὶ δὲν λέγεται ματαίως. Ναί· ἡ μόρφωσις τοῦ τέκνου θέλει γενῆ ἀνάλογος τῆς τῶν γονέων αὐτοῦ διαγωγῆς. Ἀλλ' ἂς μάθωσιν οἱ τοιοῦτοι γονεῖς, ἂς μάθῃ ἡ τοιαύτη μήτηρ, ὅτι, ναὶ μὲν, καὶ τὰ τέκνα των θέλουσι τὰ πάνδεινα ὑποφέρει διὰ τὴν κακὴν διαγωγήν των καὶ ἐνταῦθα προσκαίρως, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι κόσμῳ ἀτελευτήτως· ἀλλ' ὅμως μηδ' αὐτοὶ ἂς ἐλπίζωσιν ὅτι θέλουσιν εἶσθαι πάντῃ ἀθῷοι καὶ ἀνεύθυνοι, καὶ οὐδεμίαν θέλουσι λάβει ποινὴν τῆς ἀσυγγνώστου ἀμελείας των. Καὶ ὅτι ταῦτα δὲν λέγονται ἁπλῶς πρὸς φοβερισμὸν καὶ διὰ νὰ μακρύνωμεν ἀνωφελῶς τὸν λόγον, μάρτυς ἀξιόπιστος ἡ ἱστορία τοῦ ἑβραϊκοῦ ἔθνους. Ὁ Ἠλὶ, λειτουργὸς τοῦ Θεοῦ σεβάσμιος, ἦτον ἴσως ὁ θεοσεβέστερος ἄνθρωπος τοῦ καιροῦ του· καὶ ὅμως ὁ θάνατός του ἐπῆλθεν αἰφνιδίως οἰκτρότατος ἕνεκα τῶν ἀσεβεστάτων υἱῶν του, τοὺς ὁποίους παρημέλησε νὰ ἀναθρέψῃ κατὰ τὸν νόμον Κυρίου. Ποῖος δ' ἀπὸ σᾶς δὲν ἠξεύρει, ἢ τοὐλάχιστον δὲν ἤκουσε παρ' ἄλλων τὸν περίφημον νόμον τοῦ ἐνδόξου Σόλωνος, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ σοφὸς ἐκεῖνος νομοθέτης διώριζε νὰ μὴ ἦναι τὰ τέκνα ὑπόχρεα νὰ γηροκομῶσι τοὺς γονεῖς των, ἂν ἠδύναντο ν' ἀποδείξωσιν ὅτι δὲν ἐφρόντισαν ν' ἀναθρέψωσι καὶ νὰ τὰ μάθωσι τέχνην τινά;

Ποῖοι λοιπὸν γονεῖς, ἡ ποία εἶναι ἡ μήτηρ ἐκείνη, ἡ ὁποία θέλει ἀνεχθῇ, ὥστε ὄχι μόνον αὐτὴ πολλάκις νὰ κακοπαθῇ, ἀλλὰ καὶ τὸ τέκνον της τὰ πάνδεινα νὰ ὑποφέρῃ μόνον καὶ μόνον διότι ἠμέλησε νὰ τὸ ἀναθρέψῃ; Ποῖοι γονεῖς, ἡ ποία μήτηρ εἶναι τόσον ἄσπλαγχνος, ὥστε νὰ ὑποφέρῃ ν' ἀκούῃ τὸ τέκνον της καὶ εἰς τὸν κόσμον τοῦτον νὰ τὴν βλασφημῇ ὡς πρόξενον τῆς ταλαιπωρίας του, καὶ εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν νὰ τὴν καταράται, καὶ νὰ κράζῃ μὲ στεναγμοὺς βαρυτάτους πρὸς αὐτὴν ἐκ μέσου τῆς φλογὸς τῶν ἀδυνήρων βασάνων· «Ἄ, μῆτερ, σκληρὰ μῆτερ καὶ ἀπάνθρωπος! Μὲ βλέπεις πῶς τιμωροῦμαι; μὲ βλέπεις ὁποίας βασάνους ὑποφέρω; Ἔλθε, πλησίασον, κύψον πρὸς τὰ κάτω, ὄχι, ὄχι πλέον διὰ νὰ φιλήσῃς τὸ τέκνον σου, ἀλλὰ διὰ νὰ ἴδῃς ἐκ τοῦ σύνεγγυς, πῶς τυραννοῦμαι ἀνυπόφορα ἐξ αἰτίας

Δημοσία Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σου. Πλὴν τί κλαίεις; τί δακρύεις καὶ στενάζεις προσερχομένη; Μὴ, σὲ παρακαλῶ, μὴ κλαυθμοὺς καὶ δάκρυα καὶ στεναγμούς· παρῆλθεν αὐτῶν ὁ καιρός. Ἄλλοτε, μῆτερ, ἔπρεπε νὰ δακρύῃς, ἄλλοτε νὰ στενάζῃς διὰ τὸ τέκνον σου· τώρα τὸ δάκρυ σου μοὶ εἶναι ἀνωφελές· τὸ δάκρυ σου τώρα, ἀντὶ νὰ σβέσῃ, ἀνάπτει ἐξ ἐναντίας περισσότερον τὴν φλόγα τῶν βασάνων μου. Πλὴν ἐλθὲ κἄτι νὰ σοὶ εἴπω. Μὲ γνωρίζεις ποῖος εἶμαι; ἢ δυσκολεύεσαι καὶ εἰς τοῦτο ἐκ τῆς παντελοῦς ἀλλαγῆς τῆς μορφῆς μου, τὴν ὁποίαν μοὶ ἐπροξένησε τῶν βασάνων μου ἡ ὑπερβολή; Ἄκουσον· εἶμ' ἐγὼ, καὶ γνώρισόν με· εἶμ' ἐκεῖνο τὸ δεινά σου τέκνον, τὸ ὁποῖον παρημέλησας νὰ ἀναθρέψῃς· εἶμ' ἐκεῖνο τὸ δισεκραμμένον τέκνον, τὸ μυσαρὸν, τὸ ἄδικον, τὸ ὑβριστικὸν, τὸ κακόηθες, τὸ ὁποῖον ἐμίσει ὅλος ὁ κόσμος καὶ ἀπεστρέφοντο ὅλοι διὰ τὴν διαβόητον φαυλοβιότητά του· πλὴν αἰτία τούτου δὲν εἶμ' ἐγώ· ὄχι· ἐγὼ ἤμην ἀθῶος. Σὺ, ἄ, σὺ, μῆτερ, εἶσαι ὄχι μόνον τῆς ἐν τῷ κόσμῳ ἐκείνῳ κακοδαιμονίας μου, ἀλλὰ καὶ τῶν ὧδε βασάνων μου ἡ πρωτίστη αἰτία. Σύ με ἔῤῥιψας εἰς τὰς φλόγας ταύτας· σύ με παρέδωκας εἰς τὰς σιδηρᾶς χεῖρας τῶν ἀπανθρώπων βασανιστῶν μου. Ἄ! εἴθε μὴ ἐγεννώμην, εἴθε μὴ ἔβλεπον τὸ φῶς τοῦ ἡλίου, ἢ τοὐλάχιστον εἴθε μὴ ἤμην τέκνον σου, καὶ μὴ ἦσο μήτηρ μου. Διότι, σὺ μῆτερ . . . ».

Ἀλλ' ὄχι· δὲν θέλω ἐπὶ πλέον νὰ σπαράττω τὰς καρδίας τῶν εὐσεβῶν συζύγων τῆς καλῆς ταύτης συνοικίας, τὰς ὁποίας μικρόθεν γνωρίζω ὡς καλὰς καὶ ἐναρέτους μητέρας· δὲν θέλω ἐπὶ πλέον νὰ πικράνω αὐτάς. Καιρὸς νὰ σταματήσω τὰ δάκρυα καὶ νὰ δώσω τέλος εἰς τὸν λόγον· καιρὸς νὰ ἐνθυμηθῶ ὅτι ὑπάρχουσι πολλαὶ μητέρες, αἵτινες εἶναι ὅλως ἀφωσιωμέναι εἰς τὴν καλὴν ἀνατροφὴν τῶν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ χαρισθέντων εἰς αὐτὰς τέκνων. Αἱ σεβάσμιαι αὗται μητέρες, τὴν μεγάλην των ἐν τῷ κόσμῳ ἀξίαν συναισθανόμεναι, ἀγωνίζονται νυχθημερὸν ἐναμίλλως νὰ διαπλάσωσι καὶ νὰ μορφώσωσι μέλη εἰς τὴν κοινωνίαν ἐπωφελέστατα. Ταύτας μιμήθητε καὶ αἱ λοιπαὶ πᾶσαι· ἀνατρέφετε τὰ τέκνα σας ἐγκαίρως ὡς πρέπει· διδάξατε αὐτὰ νηπιόθεν πᾶσαν ἐν γένει ἀρετὴν, τῆς ὁποίας μὴ ἀμφιβάλλετε ὅτι ἀφθονω-

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τάτους θέλετε δρέψει μετ' ὀλίγον τοὺς καρπούς. Διδάξατε δὲ αὐτὰ ὄχι μόνον τὴν κατ' οἶκον σεμνὴν ἀναστροφὴν, ἀλλὰ καὶ τὴν εἰς τὸ δημόσιον θεάρεστον καὶ ζηλωτὴν πολιτείαν· ὄχι μόνον τὸν πολιτισμὸν καὶ εὐγενισμὸν τῆς ἐποχῆς μας, ἀλλὰ καὶ πολὺ περισσότερον, τὴν πάτριον εὐσέβειαν καὶ τὰ πάτρια ἤθη· ὄχι μόνον τὸ πρὸς τοὺς μεγαλειτέρους των ὀφειλόμενον σέβας, ἀλλὰ καὶ πολὺ περισσότερον, τὴν ἔνθερμον πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπην, τὴν ἐκδηλουμένην διὰ τῆς συχνῆς καὶ ἐγκαρδίου προσευχῆς. Σπουδάσατε, σπουδάσατε νὰ μορφώσητε αὐτὰ εὐαγγελικῶς ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ Κυρίου, διδάσκουσαι, ὡς λέγει ὁ Ἀπόστολος, «ὅσα ἐστὶν ἀληθῆ, ὅσα σεμνὰ, ὅσα δίκαια, ὅσα προσφιλῆ, ὅσα εὔφημα, εἴ τις ἀρετὴ, καὶ εἴ τις ἔπαινος» (α)· καὶ ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς καὶ ἐνταῦθα καὶ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Ἡ χάρις δὲ τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἴη πάντοτε βοηθὸς καὶ ὁδηγὸς καὶ εἰς τοὺς γονεῖς καὶ εἰς τὰ τέκνα. Γένοιτο! Γένοιτο!

ΕΝΔΟΙΑΣΜΟΙ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ.

Ἐν ὅσῳ ἔζης μετὰ αἰδοῦς καὶ ἀθωότητος, δὲν ἐδίσταζες. Ἀναμνήσθητι τῶν χρόνων ἐκείνων, ὅτε τὰ μὲν πάθη δὲν εἶχον εἰσέτι διαφθείρει τὴν καρδίαν σου, ἡ δὲ πίστις τῶν πατέρων σου παρεῖχέ σοι πᾶν ὅ,τι σεβαστὸν καὶ αἰδέσιμον· ὁ δὲ λόγος ἀπόνως ὑπεχώρει εἰς τὸ κῦρος καὶ τὴν αὐθεντίαν τῆς θρησκείας· οὐδόλως δ' ἐμηχανᾶσο νὰ ἐξευρίσκῃς δυσκολίας καὶ ἐνδοιασμούς· ἀλλὰ, μεταβληθέντων τῶν ἠθῶν, αἱ περὶ τῆς θρησκείας σκέψεις δὲν ἔμειναν αἱ αὐταί. Οὐχὶ λοιπὸν ἡ πίστις εὗρεν ἐν τῇ διανοίᾳ σου νέας δυσχερείας, ἀλλ' ἡ ἐκπλήρωσις τῶν καθηκόντων σου ἀπήντησε νέα προσκόμματα ἐν τῇ καρδίᾳ σου. Ἐάν μοι εἴπῃς ὅτι αἱ πρῶταί σου ἐντυπώσεις, αἱ τοσοῦτον εὐνοϊκαὶ πρὸς τὴν πίστιν,

(α) Πρὸς Φιλιππ. δ'. 8.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

προήρχοντο ἐκ τῶν προλήψεων τῆς ἀγωγῆς καὶ τῆς νηπιότητος, θέλω σοι ἀποκριθῆ, ὅτι αἱ προλήψεις αὗται, αἱ τοσοῦτον εὐνοϊκαὶ πρὸς τὴν ἀσέβειαν, προῆλθον ἐκ τῶν προλήψεων τῶν παθῶν καὶ τῆς ἀκολασίας· καὶ ὅτι, προκειμένου λόγου περὶ ἐκλογῆς τῶν προλήψεων τούτων, νομίζω ὅτι προτιμότερον νὰ ἐμμένῃ τις εἰς τὰς πρώτας, αἵτινες διεπλάσθησαν ἐν τῇ ἀθωότητι καὶ φέρουσιν ἡμᾶς εἰς τὴν ἀρετὴν, ἢ εἰς τὰς δευτέρας, αἵτινες ἐγεννήθησαν ἐν τῇ ἀτιμίᾳ τῶν παθῶν, καὶ μόνην τὴν ἀκολασίαν καὶ τὸ ἔγκλημα διακηρύττουσιν.

Ἐνταῦθα ἐπεθύμουν νὰ προσκαλέσω, μετὰ τοῦ Τερτυλλιανοῦ, τὸν ἀποθνήσκοντα ἐκεῖνον ἁμαρτωλὸν, καὶ νὰ ἀφήσω αὐτὸν νὰ ὁμιλήσῃ ἀντ' ἐμοῦ κατὰ τῆς ἀπιστίας. Ἐνταῦθα, πρὸς τιμὴν τῆς θρησκείας τῶν πατέρων ἡμῶν, δὲν ἤθελον ἄλλον μάρτυρα τῆς ἀδυναμίας καὶ κακῆς πίστεως τοῦ ἀσεβοῦς, εἰ μὴ τὴν ἐκπνέουσαν ἐκείνην ψυχὴν, καὶ μόνον τὴν γλῶσσαν τῆς ἀληθείας δυναμένην νὰ λαλήσῃ. Ἐνταῦθα ἐπεθύμουν νὰ συνάξω ὅλους τοὺς ἀπίστους περὶ τὴν κλίνην τοῦ θανάτου αὐτοῦ, καὶ, ὅπως καταισχύνω αὐτοὺς διὰ μαρτυρίας οὐχ ὑπόπτου αὐτοῖς, νὰ ἐκφωνήσω μετὰ τοῦ Τερτυλλιανοῦ· « Ὦ ψυχή! πρὶν ἐξέλθῃς τοῦ γηΐνου τούτου σώματος, ἐπειδὴ πρόκειται ἤδη νὰ ἀποσπασθῇς αὐτοῦ, ὑπόμεινον νὰ σὲ ἐπικαλεσθῶ ἐνταῦθα εἰς μαρτυρίαν· « Consiste in medio, anima »· ὁμίλησον κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην στιγμὴν, καθ' ἣν οὐδὲν προσφέρεις εἰς τὴν ματαιότητα, ἀλλὰ τὰ πάντα ὀφείλεις εἰς τὴν ἀλήθειαν· εἰπὲ ἡμῖν εἰ βλέπεις τὸν φοβερὸν Θεὸν, εἰς τοῦ ὁποίου τὰς χεῖρας μέλλεις νὰ ῥιφθῇς, ὡς χίμαιράν τινα δυναμένην νὰ ἐμποιήσῃ φόβον εἰς κοῦφα μόνον καὶ εὔπιστα πνεύματα· εἰπὲ ἡμῖν εἰ, τοῦ παντὸς ἐξαφανιζομένου ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν σου, καὶ πάντων τῶν κτισμάτων εἰς τὸ μηδὲν διὰ σὲ τρεπομένων, μόνος ὁ Θεὸς δὲν φαίνεταί σοι ἀθάνατος, ἀναλλοίωτος, τὸ Ὄν τῆς αἰωνιότητος, τὸ πληροῦν οὐρανόν τε καὶ γῆν. Ἡμεῖς, οὓς ἐθεώρησας πάντοτε ὡς πνεύματα δεισιδαίμονα καὶ ἀμαθῆ, συνομολογοῦμεν ὅτι σὺ εἶσαι νῦν ὁ δικαστὴς μεταξὺ ἡμῶν καὶ τῆς ἀπιστίας, πρὸς ἣν τοσοῦτον εὐνοϊκὸς πάντοτε ἐφάνης. Εἰ καὶ ἦσο μέχρι τοῦδε ξένος πρὸς τὴν πίστιν καὶ ἐχθρὸς τῆς θρησκείας,

ἡ θρησκεία ὅμως παραδίδεται εἰς σὲ ὅπως ὑπερασπίσῃς αὐτὴν κατ' ἐκείνων, τοὺς ὁποίους στενότατα συνέδεε μετὰ σοῦ φρικώδης τῆς ἀσεβείας δεσμός. Εἰ τὸ πᾶν συναποθνήσκει μετὰ σοῦ, διατί ὁ θάνατος φαίνεταί σοι τοσοῦτον φοβερός; « Cur in totum times mortem, si nihil est tibi timendum post mortem » ? Πρὸς τί αἱ ἱκέτιδες αὗται χεῖρες ἐκτείνονται πρὸς οὐρανὸν, ὅταν μὴ ὑπάρχῃ Θεὸς δυνάμενος νὰ συμπαθήσῃ εἰς τοὺς στεναγμούς σου, καὶ νὰ ἀκούσῃ τὰς παρακλήσεις σου; Ἐὰν ἦσαι μηδὲν, διατί διαψεύδεις τὸ μηδὲν τῆς ὑπάρξεώς σου, καὶ τρέμεις διὰ τὰ ἐπακόλουθα τῆς τύχης σου; « Si nihil es ipsa, cur mentiris in te » ? Πόθεν προέρχονται κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην τὰ αἰσθήματα τοῦ φόβου καὶ τοῦ σεβασμοῦ πρὸς τὸ ὕψιστον Ὄν; Οὐχὶ διότι πάντοτε εἶχες ταῦτα, καὶ ἐφενάκισας τὸ κοινὸν διὰ ψευδοῦς τινος διϊσχυρισμοῦ ἀσεβείας, ὁ δὲ θάνατος εἰς ἄλλο δὲν συνετέλεσεν, ἢ εἰς τὸ ἀποκαλύψαι τὰς διαθέσεις τῆς πίστεως καὶ τῆς θρησκείας, τὰς ὁποίας πάντοτε παρ' ὅλον τὸν βίον σου διετήρησας;

(Ἐκ τῶν τοῦ Μασιλλῶνος· μετάφρασις Δ. Μ.)

ΤΑ ΕΓΚΑΙΝΙΑ
ΤΟΥ ΕΝ ΠΑΡΙΣΙΟΙΣ ΡΩΣΣΙΚΟΥ ΝΑΟΥ.

» Τῇ παρελθούσῃ τετάρτῃ, **11** σεπτεμβρίου (α), παρευρέθημεν εἰς τὰ ἐγκαίνια τοῦ νέου ρωσσικοῦ ναοῦ, οὗτινος ἡ ἀνέγερσις ὀφείλεται εἰς τὸν ζῆλον τοῦ πρωτοϊερέως κυρίου Ἰ. Βασιλειέφ. Ἡ οἰκοδομὴ αὕτη εἶναι ἓν τῶν κομψοτέρων κοσμημάτων τῶν Παρισίων. Ἐπὶ τῶν πέντε πυραμιδοειδῶν αὐτῆς θόλων, ὅλως ἐπιχρύσων καὶ φωτιζομένων ὑπὸ ὡραίων θυρίδων, κεῖνται σφαῖραι ἐλλειπτικαὶ καὶ ἀκτινοβολοῦντες σταυροί. Τὸ πρόναον, οὗτινος ἡ λίθινος στέγη εἶναι διόλου ἐπικεχρυσωμένη, στηρίζεται ἐπὶ

(α) Καθ' ἡμᾶς τῇ 30 αὐγούστου. Σημ. τοῦ μεταφρ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τεσσάρων κομψῶς γεγλυμμένων κιόνων· τὸ δ' ἐσωτερικὸν κοσμεῖται ὑπὸ μεγαλοπρεπῶν τοιχογραφιῶν λαμπρᾶς ἐξεργασίας· ἅπαντες οἱ τοῖχοι καλύπτονται ὑπὸ εἰκόνων ἐκ ζωηρῶν χρωμάτων καὶ χρυσοκολλήτων.

» Ὁ νέος ναὸς ἐνεκαινίσθη ὑπὸ τοῦ πανιερωτάτου κυρίου Λεοντίου, ἐπισκόπου Ῥεβάλ, βοηθοῦ τοῦ Πετρουπόλεως μητροπολίτου, καὶ ἱεράρχου τὰ μάλιστα διακεκριμένου καὶ γνωστοῦ ἐν Ῥωσσίᾳ διά τε τὴν σοφίαν καὶ τὰς ἐπισκοπικὰς αὐτοῦ ἀρετάς. Ἐλάβομεν τὴν τιμὴν νὰ προσέλθωμεν εἰς τὸν ἄνδρα, καὶ δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι προσιδόντες αὐτὸν, κατελήφθημεν ὑπὸ αἰσθήματος βαθυτάτου σεβασμοῦ· διότι ὑπάρχει ἐν αὐτῷ ἐπιτυχές τι κράμα ἀγαθότητος, ἀξιοπρεπείας καὶ τοιαύτης ἀποστολικῆς ἁπλότητος, ἥτις ἐξαίρει ἐπὶ μᾶλλον τὴν ἀληθινὴν ἀξίαν.

» Ὁ ἐπίσκοπος Λεόντιος ἦλθεν εἰς Παρισίους συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ ἀρχιμανδρίτου Ἀββακοὺμ, γέροντος σεβασμίου, διατρίψαντος ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐν Κίνᾳ καὶ Ἰαπωνίᾳ, καὶ διαπρέποντος ἐν τοῖς κατ' Εὐρώπην σοφωτάτοις τῶν σιναλόγων. Ἀναφέρομεν προσέτι καὶ τὸν κύριον Πολισσάδοφ, πρωτοϊερέα τῆς ἐν Πετρουπόλει μητροπολίτιδος ἐκκλησίας Πέτρου καὶ Παύλου τῶν ἁγίων ἀποστόλων, ἱεροκήρυκα διάσημον καὶ καθηγητὴν ἐν τῷ τῆς αὐτῆς πόλεως πανεπιστημίῳ. Εὐτυχήσαμεν νὰ σφίγξωμεν τὴν χεῖρα τοῦ σοφοῦ τούτου πρωτοϊερέως, ὅστις τοσαύτην ἔδειξε συμπάθειαν ὑπὲρ τῆς *Χριστιανικῆς Ἑνώσεως* καὶ τῶν ἡμετέρων συγγραμμάτων. Μεταξὺ δὲ τῶν ἱερέων, τῶν συνοδευσάντων τὸν ἐπίσκοπον Λεόντιον, μετὰ χαρᾶς ἐπανείδομεν τὸν πρωτοϊερέα κύριον Ἰωαννικιὲφ, διατρίβοντα ἐν Βισβάδῃ (Wiesbaden) καὶ μεταφράζοντα εἰς τὴν γερμανικὴν γλῶσσαν τὰ τοῦ κυρίου Ἰ. Βασιλειὲφ πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Ναμνήτου ἀντιῤῥητικά.

» Τοὺς ἄλλους Ῥώσσους ἐκκλησιαστικοὺς ἄνδρας, τοὺς ἐλθόντας εἰς Παρισίους ἵνα μετάσχωσι τῆς τῶν τοῦ νέου ναοῦ ἐγκαινίων τελετῆς, ὀλιγώτερον ἐγνωρίσαμεν· ἀλλ' οἱ εὐγενεῖς αὐτῶν καὶ ἀξιοπρεπεῖς τρόποι καὶ τὸ εὐφυὲς ἐξελέγχον ἐξωτερικὸν εἶδος αὐτῶν παρέσχον ἡμῖν ἀγαθὴν ἰδέαν περὶ τοῦ κλήρου, εἰς ὃν ἀνήκουσι· γινώσκομεν δὲ ὅτι δὲν εἴμεθα ἡμεῖς οἱ μόνοι Γάλ-

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

λοι κληρικοί, εἰς οὓς ἐνεποίησαν τοιαύτην εὐνοϊκὴν ἐντύπωσιν.

» Τῶν ἐγκαινίων προηγήθη ἑσπερινὸς, ψαλεὶς τὴν ἑσπέραν τῆς τρίτης κατὰ τὴν ὀγδόην ὥραν· ἔπειτα ἐπηκολούθησεν ἡ ἀνάγνωσις τῶν Ὡρῶν, καὶ ἐτελέσθη ἡ θεία λειτουργία τὴν ἐπιοῦσαν· τὰ πάντα, μετὰ μεγαλοπρεπείας· οὐδ' ἔχομεν εἰπεῖν τι περὶ τῶν τελετῶν τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας· διότι παρὰ πάντων ἀναμολογεῖται ὁ ἀρχαϊκὸς καὶ ὅλως ἀποστολικὸς αὐτῶν χαρακτήρ· οὐδὲν ἐν τῇ λατρείᾳ ταύτῃ εὐτελὲς καὶ πενιχρόν· οὐδὲν ἄμοιρον νοήματος· οὐδὲν καινότομον καὶ νεωτερίζον· ἀλλὰ διετηρήθη ἡ λατρεία τοιαύτη, ὡς εἶχε κατὰ τοὺς πρώτους τῆς Ἐκκλησίας αἰῶνας· οὐδ' αὐτὴ ἡ ἱερατικὴ στολὴ παρηλλάγη παντάπασι. Βλέποντες τὸν ἐπίσκοπον Λεόντιον ἱερουργοῦντα μετὰ τοσαύτης ἀξιοπρεπείας καὶ εὐλαβείας, τελετουργοῦντα τὰς αὐτὰς τοῦ ἁγίου Βασιλείου ἢ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου τελετὰς, ἐνδεδυμένον στολὴν, ὁμοίαν πρὸς ἣν ἐφόρουν οἱ μεγάλοι ἐκεῖνοι ἐπίσκοποι, οἱ ῥυθμίσαντες τὴν λατρείαν τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἠσθανόμεθα βαθεῖαν συγκίνησιν.

» Ψαλμῳδίαι σοβαραὶ καὶ μεγαλοπρεπεῖς καὶ ἐκφωνήσεις ἁρμονικώτατα διεδέχοντο ἀλλήλας ἐν πάσῃ τῇ ἀκολουθίᾳ. Οὐδὲν ὑπῆρχε μουσικὸν ὄργανον· ἀλλ', ὅπερ ἦτο πολὺ κάλλιον, φωναὶ μελῳδικαὶ ἐξέφραζον σαρῶς εἴτι οἱ ψαλμοὶ καὶ αἱ δεήσεις εἶχον μέγα καὶ κατανυκτικόν.

» Μετὰ τὴν λειτουργίαν ὁ ἐπίσκοπος Λεόντιος ἀπήγγειλε πρὸς τοὺς πολλοὺς παρεστῶτας ὁμιλίαν, ἣν ἡμεῖς μὲν δὲν ἐνοήσαμεν, οἱ δὲ παρ' ἡμῖν ἱστάμενοι, εὐτυχέστεροι ἡμῶν, ἐπῄνεσαν διά τε τὸ εὐφραδὲς αὐτῆς καὶ ἁρμόδιον εἰς τὴν περίστασιν. Παρετηρήσαμεν δὲ ὅτι ἀπένειμεν εἰς τὴν ῥωσσικὴν Κυβέρνησιν, ἐκπροσωπουμένην ὑπὸ τοῦ παρόντος ἐκεῖ πρεσβευτοῦ αὐτῆς, καὶ εἰς τὸν πρωτοϊερέα κύριον Ἰ. Βασιλειὲφ τὰ πρέποντα ἐγκώμια διὰ τὴν τοῦ νέου ναοῦ καθίδρυσιν. Ἡ συγκίνησις τοῦ σεβασμίου καὶ ἀρίστου πρωτοϊερέως, ἀκούοντος τοὺς ἐπαινετικοὺς τοῦ ἐπισκόπου αὐτοῦ λόγους, ὑπῆρξε τοιαύτη, ὥστε δὲν ἐδύνατο νὰ κρατήσῃ τῶν δακρύων. Οἱ πολυάριθμοι αὐτοῦ φίλοι, καὶ ἰδίως ὁ γράφων τοὺς στίχους τούτους, ὁμολογοῦσι χάριτας εἰς τὸν ἐπίσκοπον Λεόντιον ὅτι ἐξετίμησεν οὕτω πρεπόντως τὸν ἁγνὸν καὶ ἀφιλο-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

περδῆ ζῆλον τοῦ εὐσεβοῦς καὶ σοφοῦ ἱερέως, τοῦ ἐπαξίως ἐκπροσωποῦντος ἐν Παρισίοις τὸν τῆς ῥωσσικῆς Ἐκκλησίας κλῆρον.

» Μεταξὺ δὲ τῶν τῆς ψυχῆς ἡμῶν εὐαρέστων τούτων συγκινήσεων, τὰς ὁποίας ἠσθανόμεθα κατὰ τὸ διάστημα ἁπάσης τῆς ἱερᾶς ἀκολουθίας, λυπηρός τις διαλογισμὸς ἀνέβαινεν ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν. Ἐλέγομεν καθ' ἑαυτούς· ὑπεύθυνος εἶναι ἡ ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησία καταγνοῦσα τῆς ἀνατολικῆς, τῆς ἀρχαίας, τῆς λαμπρᾶς, τῆς εὐσεβοῦς ταύτης Ἐκκλησίας τὸν τοῦ σχίσματος καὶ τῆς αἱρέσεως στιγματισμόν· διότι ἓν μόνον ἔχει ἄδικον τοῦτο, ὅτι ἀπέκρουσε τὰς καινοτομίας αὐτῆς. Ναί, ὁμολογητέον ὅτι τὸ ἄδικον τοῦτο ὑπερβαλλόντως τιμᾷ καὶ δοξάζει τὴν ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν. Καὶ δὲν εἶναι ἄρα χριστιανικῆς τινος Ἐκκλησίας δόξα νὰ διατηρήσῃ ἄθικτον τὴν παρακαταθήκην τῆς πίστεως, νὰ μὴ μεταβάλῃ τι ἐξ ὅσων παρέλαβε, νὰ μὴ συγχύσῃ τῇ μεταβολῇ τὴν πρόοδον εἰς τὴν τῶν ἀρχῶν τοῦ χριστιανισμοῦ ἀνάπτυξιν;

» Ἡ ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησία, μετὰ παῤῥησίας διατρανοῦμεν τοῦτο, θανατηφόρον ἐπήνεγκε καθ' ἑαυτῆς πληγὴν ἐν ᾗ ἡμέρᾳ ὁ ἀρχηγὸς αὐτῆς ἠθέλησε νὰ δεσπόσῃ τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἀπεχωρίσθη αὐτῆς, διότι ἠρνήθη νὰ ἀναγνωρίσῃ τὰς παρανόμους αὐτοῦ προνομίας· ὅτε ἠθέλησε νὰ ταυτίσῃ εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ τὴν ἑνότητα τῆς Ἐκκλησίας.

» Ἔκτοτε κατελήφθη ὡς ὑπὸ ἴλιγγος, καὶ ἡ ἀλαζονεία αὐτοῦ ηὐξήθη παραδόξως, μέχρι τοσούτου, ὥστε νὰ νομίζῃ θεμιτὸν νὰ εἰσάγῃ νέα δόγματα, καὶ νὰ ὑποθάλπῃ τὴν δεισιδαιμονίαν ἐπὶ βλάβῃ τῆς ἀληθινῆς χριστιανικῆς λατρείας.

» Οὕτως ἄρα ἐν τίνι λυπηρᾷ καταστάσει εὑρίσκεται σήμερον ἡ ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησία! Καὶ ὑπολείπεται αὐτῇ οἱαδήποτε πίστις;

» Ἀλλ' ἂς ἀφήσωμεν τὰς ἀνιαρὰς ταύτας σκέψεις, καὶ δεηθῶμεν ἵνα ἡ ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησία ἀνομολογήσῃ τελευταῖον τὰ ἑαυτῆς παραπτώματα καὶ τὴν πλάνην.

» Ρ. Φ. ΓΡΕΤΤΕΗΣ,
ἱερεὺς τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὸ λατινικὸν δόγμα ».

(Ἐκ τῆς Χριστιανικῆς Ἑνώσεως Ἔτ. Β'. Ἀριθμ. 46.)

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Η ΕΝ ΠΑΡΙΣΙΟΙΣ
ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΛΕΟΝΤΙΟΥ ΠΑΡΟΥΣΙΑ.

» Ὁ ἐπίσκοπος Λεόντιος, ἐγκαινίσας τὸν ἐν Παρισίοις νέον ῥωσσικὸν ναόν, ἀνεχώρησεν ἐκ ταύτης τῆς πόλεως τὴν δευτέραν ἑσπέρας, διερχόμενος τὰς πόλεις Βισβάδην, Στουτγάρδην καὶ Βερολῖνον, ποιμαντορικῆς ἐπισκέψεως αὐτῶν ἕνεκα. Τῆς ἐν Παρισίοις διατριβῆς αὐτοῦ κάλλιστα ὑπῆρξαν τὰ ἀποτελέσματα ὑπὸ τὴν ἔποψιν τὴν θρησκευτικήν. Τὴν παρελθοῦσαν κυριακὴν καὶ τὴν πρὸ ταύτης παρασκευὴν ἱερούργησεν ἐνώπιον ἱκανοῦ πλήθους Γάλλων, εἰς πάσας ἀνηκόντων τὰς χριστιανικὰς κοινότητας, μάλιστα δὲ τὴν ῥωμαιοκαθολικὴν, ἐξ ἧς ἦσαν οἱ πλεῖστοι τῶν παρόντων· καὶ εὐκόλως ἀπεδεικνύετο τοῦτο ἐκ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν παρίσταντο εἰς τὴν θείαν μυσταγωγίαν. Πάντες δὲ, Καθολικοί τε καὶ Διαμαρτυρόμενοι, ἐφαίνοντο ζωηρὰς αἰσθανόμενοι ἐντυπώσεις ἔκ τε τοῦ μεγαλείου τῆς ἀνατολικῆς λατρείας καὶ τοῦ ἀρχαϊκοῦ αὐτῆς χαρακτῆρος, ὅστις καὶ ἐκπλήττει αὐτίκα, καὶ ἐπιτάσσει τὸ σέβας· πάντες διεγίνωσκον ὅτι ἐκείνη ἦτο ἡ ἀρχικὴ λατρεία, ἡ λατρεία τῶν ἀποστολικῶν χρόνων, καὶ παρωρμῶντο ἐκ τούτου νὰ ἀγαπῶσι, νὰ σέβωνται Ἐκκλησίαν, ἥτις οὕτως εὐλαβῶς τὴν λατρείαν ταύτην διετήρησεν.

» Οὕτως ἄρα πόσαι προλήψεις ἐξέλιπον ἐκ τοῦ πνεύματος τῶν Ῥωμαιοκαθολικῶν τῶν παρευρεθέντων εἰς τὰς τῆς ῥωσσικῆς Ἐκκλησίας ἀκολουθίας, καὶ συνειθισμένων ὄντων νὰ θεωρῶσι τὴν ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν ὡς σχισματικὴν καὶ αἱρετικήν! Χάρις εἰς τὴν περὶ τὴν θρησκείαν ἀμάθειαν, τὴν συνοδεύουσαν ταύτας τὰς προλήψεις, οἱ Γάλλοι ἐφαντάζοντο καθόλου ὅτι οἱ Ἀνατολικοὶ οὐδὲν ἐπίστευον τῶν ὑπὸ τῆς ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας ὁμολογουμένων, καὶ ὅτι αὕτη μόνη κατεῖχε τὴν ἀληθινὴν πίστιν καὶ τὴν ἀληθινὴν χριστιανικὴν λατρείαν. Ὁποία ἄρα ἦτο ἡ ἔκπληξις αὐτῶν, ὅτε εἶδον τὴν Ἐκκλησίαν κεκοσμημένην ὑπὸ τῶν εἰκόνων τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῆς ἀειπαρθένου Μαρίας καὶ τῶν Ἁγίων! ὅτε εἶδον τὸ μυστήριον τῆς θείας εὐχαριστίας τελούμενον μετὰ τοσαύτης εὐλαβείας καὶ λαμπρότητος, καὶ ἐπίσκοπον καὶ ἱερεῖς σεβασμίους

ἱερουργοῦντας μετὰ τοσαύτης πίστεως καὶ ἀξιοπρεπείας! Ἠκού-
σαμεν ἐξερχομένας ἐκ τοῦ στόματος πολλῶν Ῥωμαιοκαθολικῶν
ἀπείρους σκέψεις, ὑποδεικνυούσας ὅτι προλήψεις οὐκ ὀλίγαι ἐξη-
φανίσθησαν τῆς διανοίας αὐτῶν. Ἠρώτων διὰ τί ἡ ῥωμαϊκὴ Ἐκ-
κλησία ἀνεθεμάτιζε τοσοῦτον καλοὺς χριστιανούς, ἔχοντας τὴν
αὐτὴν πίστιν καὶ λατρείαν τοσοῦτον οἰκοδομητικήν; καὶ, ὅτε ἔ-
λεγον πρὸς αὐτοὺς ὅτι ἡ κυρία αἰτία, καὶ ἴσως ἡ μόνη, ἦτο
τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἀντίστασις κατὰ τῶν ἐπεμβάσεων τοῦ
παπικοῦ δεσποτισμοῦ, ἀπεκρίνοντο οὕτως, ὥστε νὰ ἐκφράζωσ
τὴν πλήρη καὶ τελείαν αὐτῶν ἐπιδοκιμασίαν εἰς τὴν ἀντίστασι
ταύτην.

» Οἱ Διαμαρτυρόμενοι, καίπερ μὴ δεικνύοντες τοσαῦτα ἐξωτε
ρικὰ σημεῖα σεβασμοῦ, ὅσα οἱ Ῥωμαιοκαθολικοί, δὲν ἔκρυπτο
ὅμως ὅτι ᾐσθάνοντο βαθεῖαν συγκίνησιν πρὸς ὅσα ἔβλεπον, κατα
νοοῦντες, καθὼς οἱ Ῥωμαιοκαθολικοί, ὅτι ὑπῆρχεν ἐν τῇ λατρεί
ταύτῃ ἀρχικόν τι καὶ ἁπλοῦν καὶ μέγα τῷ ὄντι, ὁποῖα εἶνα
πάντα, ὅσ' ἀνήκουσιν εἰς τοὺς πρώτους τῆς Ἐκκλησίας αἰῶνας
Ἐζήτουν τὴν ἐξήγησιν τῶν τελετῶν, τῶν οὐ μικρὰν παρεχουσῶ
αὐτοῖς τὴν ἐντύπωσιν, καὶ ἔκυπτον μετ' εὐλαβείας, ὁσάκις ὁ ἐπί
σκοπος προσήρχετο εἰς τὴν τοῦ ἁγίου βήματος ὡραίαν πύλην ἵν
εὐλογήσῃ τοὺς παρεστῶτας μετὰ τοῦ σταυροῦ καὶ τῶν τρικη
ρων, συμβόλων τῆς σωτηρίας καὶ τῶν φώτων, ἅτινα διέχυσε τ
Εὐαγγέλιον εἰς τὸν κόσμον.

» Ὁ ἐπίσκοπος Λεόντιος κατέστη αὐτὸς, κατὰ τὴν ἐν Παρι
σίοις διατριβὴν αὐτοῦ, τὸ ὑποκείμενον ἰδιαιτέρου σεβασμοῦ. Μετ
τὴν ἱερουργίαν, καὶ ὅτε ἀπήρχετο εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ πρωτοϊερέω
κυρίου Ἰ. Βασιλειέφ, περιεκυκλοῦτο ὑπὸ τοῦ πλήθους· Ἕλληνε
Ῥωμαιοκαθολικοὶ καὶ Διαμαρτυρόμενοι ἐζητοῦντο τὴν εὐλογία
αὐτοῦ, καὶ εὐλαβῶς ᾑσπάζοντο τὴν αὐτοῦ δεξιάν. Ἐδυνάμεθα ν
διηγηθῶμεν ἐνταῦθα θαυμάσια εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ἐπεισ
δια. Ὁ δὲ ἀγαθὸς καὶ θεοφιλὴς ἐπίσκοπος ἀνταπεκρίνετο ε
τὴν προθυμίαν τοῦ πλήθους μετὰ πολλῆς τῆς χάριτος καὶ ἁπ
στολικῆς ἁπλότητος. Γνωστὸν δὲ εἶναι εἰς ἡμᾶς ὅτι ἡ καρδ
αὐτοῦ ζωηρῶς συνεκινεῖτο, ὅτε μετέδιδε τὰς ἑαυτοῦ εὐλογίας ε

χριστιανοὺς μὴ ἀνήκοντας μὲν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν αὐτοῦ, ἀλλ' οὓς ἐθεώρει ὡς ἀδελφοὺς, φέροντας τὸ σημεῖον τοῦ θείου τοῦ Χριστοῦ χαρακτῆρος.

» Ἡ παρουσία λοιπὸν τοῦ ἐπισκόπου Λεοντίου ἔγεινε μεγάλου καλοῦ παραίτιος. Προσείλκυσε τὴν προσοχὴν εἰς τὴν ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν· προσεκτήσατο αὐτῇ τὸ σέβας, καὶ πολλὰς προλήψεις ἐξηφάνισεν· αἱ ἱερουργίαι τοῦ νέου ναοῦ θέλουσιν ἐξακολουθήσει τὸ ἔργον. Ἀλλ' ἡμεῖς φρονοῦμεν ὅτι, εἰ κατὰ καιροὺς ἐπίσκοπός τις τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἤρχετο εἰς Παρισίους, ἤθελεν εἶσθαι τοῦτο ἓν τῶν ἰσχυροτέρων μέσων νὰ προπαρασκευασθῇ ἡ τῆς ἑνώσεως ὁδός. Ἡ δὲ ἕνωσις αὕτη δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γείνῃ διὰ διπλωματικῆς ὁδοῦ, καθὼς ἡ πεῖρα τοῦ παρελθόντος ἱκανῶς ἀπέδειξε τοῦτο. Πρέπει λοιπὸν νὰ προπαρασκευασθῶσιν εἰς αὐτὴν τὰ πνεύματα καὶ αἱ καρδίαι τῶν πιστῶν· τὰ μὲν πνεύματα, διὰ θεολογικῶν πονημάτων ὅλως ἐπιστημονικῶν καὶ καλῆς πίστεως· αἱ δὲ καρδίαι, διὰ τῆς λατρείας, ἥτις εἶναι ἡ ἔκφρασις τῆς διδασκαλίας, καὶ ἀπευθύνεται πρὸ πάντων εἰς τὸ αἴσθημα τὸ θρησκευτικόν. Εἰ ὁ χριστιανικὸς λαὸς ἐδύνατο νὰ παρασκευασθῇ ποτε εἰς τὴν ἕνωσιν, οἱ ἐπίσκοποι καὶ αὐτὸς ὁ πάπας ἤθελον παρασυρθῇ ὑπὸ τοῦ κινήματος, καὶ ἤθελον ἐννοήσει τέλος, ὅτι προτιμότερον εἶναι νὰ ἀγαπῶνται, ἢ νὰ ἀναθεματίζωνται, ὅταν ὑπάρχῃ « εἷς Θεός, εἷς Ἰησοῦς Χριστὸς, μία πίστις, ἓν βάπτισμα ». Ἐὰν ἦναι τόπος, ὅπου αἱ ἰδέαι περὶ ἑνώσεως δύνανται νὰ βλαστήσωσι καὶ νὰ ἀναπτυχθῶσιν, ὁ τόπος οὗτος εἶναι οἱ Παρίσιοι, κοινὸν κέντρον πάντων τῶν λαῶν τοῦ κόσμου, ὅπου ἄνθρωποι παντὸς ἔθνους συναντῶνται, γνωρίζονται, ἐκτιμῶνται, δύνανται νὰ ἐξηγηθῶσι καὶ νὰ ἐννοηθῶσιν. Ἐὰν τὸ ἐμπόριον ὠφελῆται ἀπὸ τῶν γενικῶν τούτων σχέσεων, διὰ τί νὰ μὴ ὠφεληθῇ ἀπ' αὐτῶν καὶ ἡ θρησκεία; Ὡς κοινὸν δὲ σημεῖον συγκεντρώσεως πασῶν τῶν χριστιανικῶν κοινοτήτων φαίνεται ἡμῖν προωρισμένη νὰ χρησιμεύσῃ ἡ ἀνατολικὴ Ἐκκλησία· διότι παρὰ πάντων ὁμολογεῖται ὅτι οὐδὲν μετέβαλεν ἐκ τοῦ ἀρχικοῦ χριστιανισμοῦ. Καὶ τοῦτο εἶναι ἤδη οὐσιῶδες καὶ θεμελιῶδες κεφάλαιον ὡς πρὸς τὴν ἕνωσιν τῶν χριστιανῶν· διότι οἱ πάντες ἀξιοῦσι νὰ ὁμολο-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

γῶσι τὸν ἀληθῆ χριστιανισμόν· καὶ δὲν δύνανται νὰ ἀρνηθῶσιν ὅτι ὁ καθαρώτερος χριστιανισμὸς εἶναι ὁ τῶν ἀποστολικῶν χρόνων. Οὐδεμία δὲ ἀμφιβολία ὅτι ὁ λόγος ἡμῶν ἐνταῦθα γίνεται μόνον περὶ τῶν *θετικῶν* χριστιανῶν, καὶ οὐχὶ περὶ τῶν φιλοσόφων, οἵτινες δὲν θέλουσιν εἰ μὴ νὰ χριστιανίσωσι κατὰ τὸ φαινόμενον τὰς ἰδίας αὐτῶν θεωρίας· οἵτινες προτίθενται νὰ μεταβάλωσι τὸν χριστιανισμὸν ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς χριστιανικῆς προόδου, ὡς ἂν εἰ θεία τις διδασκαλία ἐδύνατο νὰ προοδεύῃ καθ' ἑαυτήν. Ἐὰν οἱ *θετικοὶ* χριστιανοὶ παραδεχθῶσι τὰ δύο ἀνωτέρω σημειωθέντα, ἄτινα εἶναι καὶ ἀναμφισβήτητα, ἕπεται ἐκ τούτου ὅτι ἡ ἀνατολικὴ Ἐκκλησία πρέπει νὰ ἦναι εἰς αὐτοὺς τὸ κοινὸν τῆς ἑνώσεως σημεῖον. Πρέπει νὰ ἐρωτηθῇ ἡ σεβαστὴ καὶ ἀρχαία αὕτη Ἐκκλησία περὶ πάντων τῶν ἀμφισβητουμένων ζητημάτων· ποία τις ὑπῆρξεν ἡ πίστις αὐτῆς ἡ σταθερὰ καὶ ὁμόφωνος. Καὶ οἱ διασημότεροι δὲ θεολόγοι ὑπέδειξαν ταύτην τὴν ὁδὸν, καὶ πᾶς εὐπαίδευτος χριστιανὸς γινώσκει τὸ λαμπρὸν σύγγραμμα τοῦ Ἀρνώλδου καὶ Ῥεναυδότου, τὸ ἐπιγραφόμενον *Τὸ διηνεκὲς τῆς πίστεως*.

» Ἂς ἐφαρμοσθῇ ἡ μέθοδος αὕτη εἰς πάσας τὰς περὶ τὴν χριστιανικὴν πίστιν δοξασίας, καὶ παραχρῆμα οἱ ἀληθεῖς χριστιανοὶ θέλουσιν ἑνωθῇ ὥςπερ εἷς στρατὸς φοβερὸς, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου θέλουσιν ἐξαφανισθῇ αἱ στεναὶ καὶ ἀντιφατικαὶ θεωρίαι τοῦ ὀρθολογισμοῦ.

» Ρ. Φ. ΓΥΕΤΤΕΗΣ,

Ἱερεὺς τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὸ λατινικὸν δόγμα ».

(Ἐκ τῆς Χριστιανικῆς Ἑνώσεως Ἔτ. Β'. Ἀριθμ. 47.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βόλου

Ι. ΒΑΣΙΛΕΙΕΦ ΠΡΩΤΟΪΕΡΕΩΣ ΑΝΤΑΠΑΝΤΗΣΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟΝ ΝΑΜΝΗΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΝ (α).

» Νομίζετε, πανιερώτατε, ὅτι ἡ αὐτονομία τῆς ἐθνικῆς Ἐκκλησίας τῆς Ῥωσσίας δὲν ἤρχισεν εἰ μὴ ἅμα τῇ συστάσει τῆς πατριαρχείας αὐτῆς; Ἀπατᾶσθε. Ἡ πατριαρχεία δὲν συνέστη ἐν ἀκαρεῖ· εἶχε τὰς ῥίζας αὐτῆς ἐν τῷ παρελθόντι. Ἡ ῥωσσικὴ Ἐκκλησία, δεχθεῖσα τὸν χριστιανισμὸν διὰ παρεμβάσεως τῶν πατριαρχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, μετὰ σπουδαίαν ἐξέτασιν τῶν διδασκαλιῶν τῆς ἀνατολικῆς καὶ δυτικῆς Ἐκκλησίας, ἐδέχθη κατὰ φυσικὸν λόγον τοὺς πρώτους αὐτῆς ποιμένας παρὰ τῶν οἰκουμενικῶν πατριαρχῶν, οἵτινες ὑπῆρξαν οἱ πατέρες αὐτῆς ἐν τῇ πίστει καὶ προστάται αὐτῆς ἔτι ἀπὸ τῶν σπαργάνων. Καίπερ δὲ ὑπαρχούσης τῆς νομίμου ταύτης κατὰ πνεῦμα συγγενείας, οἱ Ῥῶσσοι ἐπίσκοποι, ἀπὸ τῆς ιά ἑκατονταετηρίδος, ἐκλέγοντες ἀνεδείκνυον ἐνίοτε τὸν ἑαυτῶν μητροπολίτην ἐκ συμφώνου μετὰ τοῦ ἡγεμόνος. Καὶ ὑμεῖς μὲν συνειθισμένοι ὄντες εἰς τὴν ἀπόλυτον κυβέρνησιν τοῦ πάπα, πάντως ἠθέλετε εἶσθαι διατεθειμένοι νὰ θεωρήσητε τοῦτο ὡς ἀποστασίαν τινὰ κατὰ τῆς ἀνωτέρας ἐξουσίας τοῦ πατριάρχου· ἀλλ' ἡμεῖς ἐν τῇ Ἀνατολῇ δὲν ἔχομεν ὁμοίας τινὰς ἰδέας, ἐπειδὴ ἀκολουθοῦμεν μετὰ πολλῆς εὐλαβείας τὰς ἀποφάσεις τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων, καὶ αἱ ἀποφάσεις αὗται δὲν ἐπιτρέπουσιν ἡμῖν νὰ μεμφθῶμεν τὴν αὐτόνομον πρᾶξιν τῶν πρώτων τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν ποιμένων. Τῷ ὄντι, κατὰ τὴν διάταξιν τῆς ἀρχικῆς Ἐκκλησίας, ἡ ἐκλογὴ τοῦ μητροπολίτου τόπου τινὸς ἀνήκει εἰς τοὺς ἐπισκόπους αὐτοῦ. Ὁ Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχης συνέλαβεν ἴσως φόβον τινά, βλέπων τὴν νέαν θεμελιουμένην Ἐκκλησίαν ἀπαλλάττουσαν ἑαυτὴν τοσοῦτον ταχέως τῆς αὐτοῦ διοικήσεως, καὶ διακινδυνεύουσαν τὴν ἑαυτῆς ὕπαρξιν διὰ τῆς τῶν ἰδίων δικαιωμάτων ἀσκήσεως, τὴν ὁποίαν ἔκρινεν ὡς βιαζομένην παρὰ πολύ· συνομολογοῦμεν δ' ὑμῖν ὅτι ἔβλεπεν ἐν τούτῳ καὶ προσβολήν τινα τῶν πατριαρχικῶν αὐτοῦ προνο-

(α) Ὅρα τὸν προηγούμενον Ἀριθμ. 9, σελ. 420—427.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βόλου

μίων· ἀλλὰ θέλετε θαυμάσει πάντως, πανιερώτατε, τὴν σύνεσιν καὶ τὴν ἀγάπην τῆς εἰρήνης, αἵτινες καθωδήγησαν αὐτὸν κατὰ ταύτην τὴν περίστασιν. Δὲν ἀπεύθυνε σκληροὺς λόγους πρὸς τὴν νέαν Ἐκκλησίαν, ἣν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ διὰ τῆς πίστεως ἐγέννησεν· δὲν κατεκεραύνωσε κατ' αὐτῆς τὸ ἀνάθεμα· δὲν ἐκήρυξεν αὐτὴν κεχωρισμένην ἀπὸ τῆς ἀληθινῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. Ὁ πάπας ἤθελεν εἶσθαι ἄρα τοσοῦτον μέτριος; Ὁ Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχης ἀντὶ τοῦ λῦσαι διετήρησε τὰς πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ῥωσσίας εἰρηνικὰς σχέσεις, καὶ ἐξηκολούθησεν ἔτι πέμπων αὐτῇ τινας τῶν πρώτων ποιμένων. Μόλις δὲ κατὰ τὴν ιγ' ἑκατονταετηρίδα οἱ Ἕλληνες τὸ γένος μητροπολῖται ἔγειναν σπανιώτεροι. Τέλος, ἐξενίκησε τὸ ἔθος νὰ ἐκλέγωνται ἐκ τῶν ἰθαγενῶν, ἀλλὰ διετηρήθη καὶ τὸ ἔθος νὰ παριστῶνται εἰς τὸν πρῶτον ἱεράρχην τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Κυρωθεὶς δὲ ὑπὸ τούτου ὁ μητροπολίτης τῆς ῥωσσικῆς Ἐκκλησίας, δὲν ἀπετείνετο πρὸς τὸ πατριαρχεῖον τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰ μὴ μόνον ἐπὶ ὑποθέσεων σπουδαίων καὶ ἐκτάκτων· κατὰ δὲ τὰ λοιπὰ, ἐκυβέρνα ἀνεξαρτήτως τὴν ῥωσσικὴν Ἐκκλησίαν ἐκ συμφώνου μετὰ τῶν ἄλλων ἐπισκόπων τῶν συλλειτουργῶν αὐτοῦ. Καὶ ὅμως οὐχ ἧττον καλαὶ διετηροῦντο αἱ σχέσεις μεταξὺ τῶν Ῥώσσων μητροπολιτῶν καὶ τῶν πατριαρχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, αἵτινες ἐσέβοντο μάλιστα ἐξ ἐκείνων τοὺς ἀπολαύοντας μεγάλης τινὸς ἀνεξαρτησίας ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ κυβερνήσει.

» Ἡ ἐπίτομος αὕτη ἔκθεσις τῶν σχέσεων τῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως πατριαρχῶν πρὸς τοὺς μητροπολίτας τῆς Ῥωσσίας ἀποδεικνύει ἀρκούντως, πανιερώτατε, ὅτι ἡ σύστασις τῆς πατριαρχείας τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας προῆλθε φυσικῶς καὶ χωρὶς τῆς βίας ἐκείνης, τὴν ὁποίαν ὑπεθέσατε. Λεπτομέρειαί τινες περὶ τούτου θέλουσι πείσει ὑμᾶς ἔτι μᾶλλον ἀναντιῤῥήτως.

» Ἡ ῥωσσικὴ πατριαρχεία συνέστη ἐν ἔτει **1589**, ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ τσάρου Θεοδώρου. Ὁ εὐσεβὴς οὗτος ἡγεμὼν συνέλαβε τὴν πρώτην περὶ τούτου ἰδέαν· σκοπὸς αὐτοῦ ἦτο νὰ δοξάσῃ τὴν Ἐκκλησίαν, τῆς ὁποίας ἦτο εὐπειθὲς τέκνον καὶ ζηλωτὴς τῆς προστάτης· ὅθεν καὶ ἀνεκοίνωσε κατ' ἀρχὰς τὴν ἰδέαν αὐτοῦ

εἰς τὸν πατριάρχην τῆς Ἀντιοχείας Ἰωακεὶμ, ἐλθόντα εἰς Μόσχαν ἵνα αἰτήσῃ βοήθειαν ὑπὲρ τῆς ἑαυτοῦ Ἐκκλησίας, πιεζομένης ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Μουσουλμάνων. Ὁ σεβάσμιος διάδοχος τοῦ ἀποστόλου Πέτρου (δὲν θέλετε ἀρνηθῆ, πανιερώτατε, τὸν τίτλον τοῦτον εἰς τὸν ἐπίσκοπον τῆς Ἀντιοχείας· εἶναι καθιερωμένος ἐν τῇ λειτουργικῇ ὑμῶν καὶ ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς τοῦ πάπα Γρηγορίου τοῦ μεγάλου), ὁ σεβάσμιος διάδοχος τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, λέγομεν, δὲν ἀπεδοκίμασε τὴν ἰδέαν τοῦ Θεοδώρου, ἀλλ' εἶπε πρὸς αὐτὸν ὅτι εἰς τὴν Σύνοδον ἀπέκειτο νὰ ἀποφασίσῃ περὶ τοιαύτης ὑποθέσεως· ὑπεσχέθη δὲ νὰ συσκεφθῇ περὶ τούτου μετὰ τῶν ἄλλων ὀρθοδόξων πατριαρχῶν.

» Θαρρυνθεὶς ὁ τσάρος Θεόδωρος ὑπὸ τῶν εὐνοϊκῶν τούτων λόγων, ὑπέβαλε τὸ σχέδιον αὐτοῦ εἰς τοὺς ἐπισκόπους τῆς Ῥωσσίας, συνηγμένους ἐν συνόδῳ. Οὗτοι εἶπον πρὸς αὐτόν· « Ἂς » εὐαρεστηθῇ ἡ Ὑμετέρα εὐσεβὴς Μεγαλειότης νὰ ὑποβάλῃ τοῦτο » εἰς τοὺς τέσσαρας οἰκουμενικοὺς πατριάρχας· διότι ἡ Ὑμετέρα » εὐσεβὴς Μεγαλειότης, ἐπίσης καθὼς καὶ ἡμεῖς πάντες, θεωροῦ» μεν αὐτοὺς ὡς στύλους τῆς Ἐκκλησίας ». Οἱ ἐπίσκοποι προσέθηκαν καὶ τὰ ἑπόμενα, εἰς ἃ παρακαλῶ ὑμᾶς, πανιερώτατε, νὰ δώσητε ἰδίαν τινὰ προσοχήν· « Δὲν πρέπει νὰ νομίζωσιν οἱ λαοί, » καὶ πρὸ πάντων οἱ αἱρετικοὶ Λατῖνοι, οἱ γράφοντες κατὰ τῆς » ἁγίας ἡμῶν πίστεως, ὅτι ἐν τῇ βασιλικῇ πόλει Μόσχᾳ ἀνεγεί» ρεται πατριαρχικὸς θρόνος διὰ μόνης τῆς θελήσεως τοῦ τσά» ρου ». Πολὺ τραχεῖαν ἀναμφιβόλως θέλετε εὑρεῖ, πανιερώτατε, τὴν ἰδιότητα, ἣν οἱ Πατέρες ταύτης τῆς Συνόδου τῆς ις' ἑκατονταετηρίδος ἀπονέμουσιν εἰς τὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας, εἰς ἣν ἀνήκετε· ἀλλὰ θέλετε παραδεχθῆ τοὐλάχιστον ὅτι οἱ σεβάσμιοι οὗτοι ἐπίσκοποι ἦσαν λίαν προορατικοί, καὶ ἐφρόντισαν ἤδη ἔκτοτε νὰ ἀναιρέσωσιν ὑμᾶς τε καὶ πάντας τοὺς συμμεριζομένους τὰς κατὰ τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν ὑμετέρας προλήψεις. Παράδοξον πρᾶγμα! Ἀπὸ τῆς ις' ἑκατονταετηρίδος ἦτο χρεία ἐν τῇ πατρίδι ἡμῶν νὰ ληρθῇ πρόνοια κατὰ τῆς πλάνης, τὴν ὁποίαν ἐσπούδαζον νὰ διαδώσωσιν εἰς τὴν Δύσιν· ἡ δὲ πλάνη αὕτη ἐρριζώθη οὐχ ἧττον, καὶ ὅτι ἀνθεῖ καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν, ἀπό-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δειξιν τούτου παρέχετε ὑμεῖς. Καὶ ὑπὸ μὲν τῶν πρώτων φίλων αὐτῆς ἐξηπλοῦτο ἕνεκα μίσους καὶ ἀπὸ σκοποῦ· ἀλλ' ὑμεῖς, πανιερώτατε, καθὼς ἐπιθυμῶ νὰ πιστεύσω, δὲν ὡδηγήθητε ὑπὸ τοιούτων αἰτίων· τὸ ἀρχαῖον τῆς πλάνης ἐξηπάτησεν ὑμᾶς· ἀλλὰ συγχωρήσατέ μοι νὰ εἴπω ὑμῖν μετὰ τοῦ ἁγίου Κυπριανοῦ· « Ἡ » συνήθεια χωρὶς τῆς ἀληθείας δὲν εἶναι εἰ μὴ ἀρχαία πλάνη » (α). Δὲν θέλετε ζητήσει λοιπὸν ἐν τῇ ἀρχαιότητι τῆς πλάνης τὴν πρόφασιν ἅπως ἀναδείξητε τὴν ἀλήθειαν· μᾶλλον δὲ θέλετε θρηνήσει διὰ τὴν ἐπιμονὴν προλήψεως τοσοῦτον ἀπαισίου εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἡμῶν.

» Ἀναλαμβάνω τὴν διήγησίν μου.

» Ἡ ἐθνικὴ Σύνοδος τῆς Ῥωσσίας, εὑροῦσα τὴν σύστασιν τῆς πατριαρχείας ὠφέλιμον καὶ σύμφωνον πρὸς τοὺς κανόνας, ἔγραψε περὶ αὐτῆς πρὸς τοὺς πατριάρχας τῆς Ἀνατολῆς. Καὶ ὁ τσάρος ἔγραψε τὸ καθ' ἑαυτόν. Τὸ ἑπόμενον ἔτος οἱ πατριάρχαι Κωνσταντινουπόλεως καὶ Ἀντιοχείας ἀπεκρίθησαν εὐνοϊκῶς, καὶ ἀνήγγειλαν ὅτι οἱ τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τῶν Ἱεροσολύμων πατριάρχαι προσεκλήθησαν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἵν' ἀποφασίσωσι περὶ τοῦ σχεδίου, ὁ δὲ πατριάρχης Ἱεροσολύμων, ὁ τέταρτος τὴν τάξιν τῶν ἀνατολικῶν πατριαρχῶν, θέλει ἐπιτραπῇ νὰ κομίσῃ εἰς Μόσχαν τὴν ὁριστικὴν ἀπάντησιν. Οὕτως ἄρα, πανιερώτατε, ἡ τῆς πατριαρχείας σύστασις, ἣν παρεστήσατε ὡς γενομένην ὑπὸ τοῦ τσάρου βιαίως, ἄκοντος τοῦ Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχου, ἐμφανίζεται εἰς τὴν ἱστορίαν ἔχουσα ὅλως ἄλλην ὄψιν, καὶ ὡς τὸ πόρισμα οὕτα μακρῶν καὶ κανονικῶν διασκέψεων τῶν τεσσάρων τῆς Ἀνατολῆς ὀρθοδόξων πατριαρχῶν.

» Ἡ θεία πρόνοια διέταξεν οὕτω τὰ πράγματα, ὥστε τὴν ἀπάντησιν ἐκόμισεν εἰς Μόσχαν οὐχὶ ὁ πατριάρχης τῶν Ἱεροσολύμων, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχης. Ἦτο οὗτος ὁ Ἱερεμίας, ἀνὴρ ἔνδοξος ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ διά τε τὴν σοφίαν καὶ τὴν ὁσίαν τοῦ βίου αὐτοῦ πολιτείαν, καὶ διὰ τὴν ἀποστολικὴν γενναιότητα, ἣν ἀντέταξεν εἰς τοὺς διωγμοὺς τοῦ σουλτάνου,

(α) S. Cyprian. Epist. LXXIV.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βόλου

Κρίνατε ὑμεῖς, πανιερώτατε, εἰ ἀπὸ τοιούτου τινὸς ποιμένος, ὅστις ἀντέστη οὕτω γενναίως εἰς τὴν κατὰ τοῦ χριστιανισμοῦ μανίαν τοῦ ἀπηνοῦς δυνάστου, ἐδύνατο νὰ ἁρπάσῃ διὰ τῆς βίας οἱανδήποτε διάταξιν ὁ τσάρος Θεόδωρος, ἡγεμὼν γλυκὺς κατὰ πάντα καὶ ἀληθὴς χριστιανός. Πρόσθετε δὲ ὅτι ὁ Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχης δὲν ἐζηρτᾶτο διόλου ἀπὸ τοῦ τσάρου τῆς Ῥωσσίας, καὶ θέλετε ἐννοήσει, πανιερώτατε, ὅτι ὁ διισχυρισμὸς ὑμῶν εἶναι παντάπασιν ἀνυπόστατος.

» Ὁ πατριάρχης Ἱερεμίας, ἰδὼν ἑαυτὸν διὰ τῆς βίας ἀποστερηθέντα τῆς μητροπολίτιδος αὐτοῦ ἐκκλησίας, μεταποιηθείσης εἰς τουρκικὸν προσκυνητάριον, ἦλθεν εἰς Μόσχαν ἐξαιτούμενος βοήθειαν παρὰ τῶν πνευματικῶν αὐτοῦ τέκνων, ἅτινα δὲν ὤκνησαν νὰ ἀναλάβωσι τὴν ὑπόθεσιν τῆς μητρὸς αὐτῶν Ἐκκλησίας, καὶ νὰ δείξωσι πρὸς αὐτὴν τὴν ἑαυτῶν εὐγνωμοσύνην· ὅθεν ὑπεδέχθησαν τὸν Ἱερεμίαν μετὰ θρησκευτικοῦ σεβασμοῦ, ἐπαξίως τῆς τε ἁγιότητος καὶ τῶν παθημάτων αὐτοῦ. Ἀνήγγειλε δὲ οὗτος, ἅμ' ἀφικόμενος, ὅτι οἱ ἐν τῇ Ἀνατολῇ συλλειτουργοὶ αὐτοῦ παρεδέχθησαν τὸ σχέδιον νὰ συσταθῇ πατριαρχεῖον ἐν τῇ εὐρείᾳ καὶ ἀκμαζούσῃ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ῥωσσίας.

» Δὲν ὑπελείπετο δὲ ἄλλο, ἢ νὰ ἐκλεχθῇ ὁ μέλλων νὰ περιβληθῇ τὴν τιμὴν ταύτην. Ὁ τσάρος καὶ οἱ ἐπίσκοποι τῆς Ῥωσσίας, ἐμπνεόμενοι ὑπὸ αἰσθημάτων σεβασμοῦ πρὸς τὸν Ἱερεμίαν, προσήνεγκον αὐτὴν εἰς τοῦτον, καὶ παρεκελεύοντο νὰ ἀνταλλάξῃ ἀντὶ Ἐκκλησίας πλουσίας καὶ ἐν εἰρήνῃ διατελούσης Ἐκκλησίαν καταθλιβομένην, ἐν ᾗ δὲν εἶχε νὰ ἐλπίζῃ εἰ μὴ τὸν διωγμὸν καὶ ἀδιάλειπτον μαρτύριον. Ὁ δὲ μακάριος καὶ γενναῖος πατριάρχης ἀπεκρίθη ὅτι τὸ καθῆκον αὐτοῦ ἦτο νὰ συμμετάσχῃ τῶν δοκιμασιῶν τῶν συλλειτουργῶν αὐτοῦ ἐπισκόπων τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ. Ἦρνήθη· καὶ οὔτε αἱ παρακλήσεις τοῦ τσάρου οὔτε τῶν Ῥώσσων ἐπισκόπων αἱ ἐπίμονοι ἱκεσίαι ἐδυνήθησαν νὰ ὑπερνικήσωσι τὴν ἀντίστασιν αὐτοῦ.

» Ἐπιτρέψατέ μοι νὰ ἐπιστήσω τὴν προσοχὴν ὑμῶν, πανιερώτατε, εἰς τὴν πλήρη αὐταπαρνήσεως διαγωγὴν ταύτην τοῦ Ἱερεμίου· διότι μεγάλην διάθεσιν ἔχετε νὰ ἀποδίδητε αἴτια συμ-

φέροντος εἰς τὰς πράξεις τῶν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας πα
μένων. Ἐὰν θελήσητε νὰ σκεφθῆτε ὡρίμως, θέλετε πεισθῆ ὅτι
Ἱερεμίας δὲν ἦτο εὐπρόσιτος εἰς τὸ συμφέρον μᾶλλον, ἢ εἰς τ
φόβον, ὡς πρὸς τὴν σύστασιν τοῦ πατριαρχείου τῆς Κωνσταντ
νουπόλεως, καὶ θέλετε παραδεχθῆ, συμφώνως πρὸς τὴν ἱστορία
ὅτι ὁ πρῶτος τῶν τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ποιμένων δὲν ἐ
δηγήθη ἐν πάσῃ ταύτῃ τῇ ὑποθέσει, εἰ μὴ ὑπὸ τῆς ἀγάπης α
τοῦ πρὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ ὑπὸ τοῦ σεβασμοῦ πρὸς τὰ ἀρχα
τῆς Ἐκκλησίας ἔθη. Ἀπὸ τοιούτων φρονημάτων ὁρμώμενος, ἡ
λόγησε τὸν τσάρον, ὑπεχρέωσε τοὺς Ῥώσσους νὰ ἐκλέξωσι τ
ἑαυτῶν πατριάρχην, καὶ συνέστησεν αὐτοῖς νὰ ποιῶσι πάντο
τὴν ἐκλογὴν συμφώνως πρὸς τοὺς κανόνας. Συνεκλήθη λοιπὸν π
λυάριθμος σύνοδος, ἐν ᾗ παρευρέθη ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχ
(μὴ σκανδαλισθῆτε, πανιερώτατε, εἰς τὸν τίτλον τοῦ *οἰκουμεν
κοῦ*, διότι εἶναι ἁπλῶς *τιμητικός*). Ὁ Ἱερεμίας δὲν ἠθέλησε κα
οὐδένα τρόπον νὰ ἐπενεργήσῃ διὰ τῆς ἐπιῤῥοῆς αὐτοῦ ἐπὶ τ
ἐκλογὴν τῶν ἐπισκόπων· τοσοῦτον ἐσέβετο τοὺς κανόνας καὶ τ
ἐλευθερίαν τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ! Τρεῖς ὑποψήφιοι προὐτάθησ
εἰς τὴν ἔγκρισιν τοῦ τσάρου· ἔπειτα ἐῤῥίφθη κλῆρος ὅπως γέν
ται γνωστὸν, τίς τῶν τριῶν, ἐξίσου ἀξίων, ἔμελλε νὰ ἐκλεχ
ὁριστικῶς. Τὸ ἐξελθὸν τῆς κληρωτίδος ὄνομα ἦτο τὸ τοῦ Ἰώ
μητροπολίτου Μύσχας, ὅστις παραχρῆμα ἀνηγορεύθη καὶ προ
χειρίσθη ὑπ' αὐτοῦ τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου.

» Ἰδοὺ, πανιερώτατε, τί διδάσκει ἡμᾶς ἡ ἱστορία περὶ τ
πρώτου γεγονότος, περὶ οὗ ἤλθομεν εἰς συζήτησιν. Εἰ δ' ἀμφ
βάλλετε ἔτι περὶ τῆς κανονικῆς κυρώσεως τοῦ πρώτου τῆς Ῥω
σίας πατριάρχου, θέλω προσθέσει ὅτι τὰ *κανονικὰ γράμματα* π
τῆς συστάσεως τοῦ πατριαρχείου ὑπεγράφησαν ὑπὸ τῶν πατρι
χῶν Κωνσταντινουπόλεως, Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων (α), ὑ
δεκαεννέα μητροπολιτῶν, ἴσων τὸν ἀριθμὸν ἀρχιεπισκόπων κ
εἴκοσιν ἐπισκόπων. Τοιαύτη τις πρᾶξις δὲν παρέχει ὑμῖν πᾶσ

(α) Τὰ δυστυχήματα, ὑφ' ὧν κατείχετο τότε ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἀλεξανδρε
ἐκώλυσαν πάντως τὸν πατριάρχην αὐτῆς νὰ πέμψῃ τὴν αὐθεντικὴν αὐτοῦ σ
κατάθεσιν.

Δημοσία Κεντρική Βιβλιοθήκη Βόλου

ἐγγύησιν; Δὲν βλέπετε δὲ ἅμα πόσον ἠδικήσατε τὴν ρωσσικὴν Ἐκκλησίαν, ὅτε ἐθέσατε τὸ ἑπόμενον ζήτημα· *Τί ὑπελείφθη μετὰ τοῦτο ἐκ τῶν σχέσεων ὑμῶν πρὸς τὴν ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν; Οὐδέν.* Ὁ νέος πατριάρχης ἐγνωστοποίησε τὴν ἐκλογήν καὶ τὴν προχείρισιν αὐτοῦ εἰς τοὺς ἄλλους τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας πατριάρχας· συνεβουλεύετο δὲ μετ' αὐτῶν περὶ τῶν πραγμάτων τῆς πίστεως, καὶ οὐδὲν ἐπεχείρει σπουδαῖον, εἰ μὴ ἤκουε πρότερον τὴν γνώμην αὐτῶν. Διετήρησε λοιπὸν πάντοτε μετ' αὐτῶν τὴν ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Παύλου διατυπωθεῖσαν ἑνότητα· « Εἷς Κύριος, μία πίστις, ἓν βάπτισμα· εἷς Θεὸς καὶ πα-» τὴρ πάντων (α). Ὅθεν πρέπει νὰ παραδεχθῆτε, πανιερώτατε, ὅτι κάλλισται σχέσεις διετηρήθησαν μεταξὺ τῆς ρωσσικῆς καὶ ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας μετὰ τὴν σύστασιν τοῦ νέου πατριαρχείου, καὶ ὅτι ἑκατέρα κατὰ τοὺς λόγους τοῦ Ἀποστόλου, « ἐσπούδασε » τηρεῖν τὴν ἑνότητα τοῦ πνεύματος ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρή-» νης » (β).

» Ἐνδιέτριψα ἐπὶ μακρὸν εἰς ταῦτα, πανιερώτατε· ἀλλ' ὑμεῖς ἐννοεῖτε ὅτι ἐξετοξεύθη μᾶλλον κατηγορία, ἢ συνετάχθη συνηγορία εὐσυνείδητος καὶ ἰσχυρά. Ἀσμένως δὲ πιστεύω ὅτι ἡ ὑμετέρα Πανιερότης δὲν θέλει εὑρεῖ λίαν μακρὰν ἔκθεσιν, ἐν ᾗ, καίπερ ἐκτεταμένας ἔχουσα γνώσεις, ἐδυνήθη νὰ εὕρῃ νέον τι καὶ ἄγνω-στον εἰς ἑαυτήν.

» Συγκεφαλαιῶ δὲ οὕτωπως τὸ πρῶτον τοῦτο μέρος τῆς ἀπαν-τήσεώς μου·

» α') Ὑμεῖς μὲν ἀπεφήνασθε, πανιερώτατε, ὅτι διὰ τῆς καθι-δρύσεως τοῦ νέου πατριαρχείου οἱ θεμελιώδεις θεσμοὶ τῆς ρωσ-σικῆς Ἐκκλησίας μετεβλήθησαν·

» Ἐγὼ δὲ ἀπέδειξα ὅτι ἐσφάλατε περὶ τὴν θεολογίαν, συγ-χέαντες τοὺς θεμελιώδεις θεσμοὺς τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς διατάξεως καθ' ἕκαστα.

» β') Ὑμεῖς μὲν ἐβεβαιώσατε ὅτι τὸ ρωσσικὸν πατριαρχεῖον

(α) Πρὸς Ἐφεσ. δ', 5. 6.
(β) Αὐτόθι, 3.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Πάτρας

καθιδρύθη διὰ μόνης τῆς θελήσεως ἑνὸς τῶν ἡμετέρων ἡγεμόνων·

» Ἐγὼ δὲ ἀπέδειξα, ἐπόμενος τῇ ἱστορίᾳ, ὅτι ἡ διάταξις αὕτη ἐγένετο ὁμοφώνως καὶ ἀπὸ κοινοῦ, ὑπό τε τοῦ ἡγεμόνος καὶ τῶν ἐπισκόπων τῆς Ῥωσσίας, καὶ ὅτι ὁ ἡγεμὼν τοσοῦτον μόνον μέρος ἔλαβεν, ὅσον δικαίως ἀνήκει εἰς ἡγεμόνα προστάτην τῆς Ἐκκλησίας.

» γ') Ὑμεῖς μὲν διισχυρίσθητε ὅτι ἡ ἀναγνώρισις τοῦ ῥωσσικοῦ πατριαρχείου ἁρπρπάσθη διὰ τῆς βίας ἀπὸ τοῦ πατριάρχου τῆς Κωνσταντινουπόλεως·

» Ἐγὼ δὲ ἀπέδειξα ὅτι ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης μετεχειρίσθη πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ἐλευθερίαν· ὅτι ἔδειξεν ἐπὶ ταύτης τῆς ὑποθέσεως τὴν ἀληθῆ φρόνησιν, τὴν γινώσκουσαν νὰ φροντίζῃ περὶ τῶν νέων ἀναγκῶν· τὴν ἐνέργειαν, τὴν δυναμένην νὰ δεσπόζῃ τῶν περιστάσεων· τὴν αὐταπάρνησιν καὶ ταπείνωσιν, αἵτινες ἐμπνέουσι τὴν θυσίαν τῶν ἰδιωτικῶν συμφερόντων ὑπὲρ τοῦ γενικοῦ καλοῦ τῆς Ἐκκλησίας. Θέλετε συγχύσει, πανιερώτατε, τὴν δύναμιν πρὸς τὴν ἰσχυρογνωμοσύνην; Νομίζετε ὅτι ἐκεῖνος εἶναι ἰσχυρὸς, ὅστις ἀρνεῖται νὰ ἀκούσῃ τὴν ἐκ τῶν συμβεβηκότων προκύπτουσαν διδασκαλίαν· ὅστις προσκολλᾶται εἰς δικαιώματα πλαστὰ ἢ ἀπηρχαιωμένα· ὅστις ὑποτάσσει τὸ πνευματικὸν εἰς τὰ πρόσκαιρα συμφέροντα; Δὲν εἶναι αὕτη ἰσχὺς, πανιερώτατε· εἶναι ἀδυναμία, καὶ ἀδυναμία ὡς ἀπὸ πυρετοῦ, ἂν θέλητε, ἀλλ' ἡ αὐτὴ πάντοτε, ὁποία εἶναι, βλάπτουσα τὴν τε Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν γινόμενον θῦμα αὐτῆς.

» Τολμῶ νὰ καυχηθῶ, πανιερώτατε, ὅτι διέχυσα φῶς εἰς τὸ περὶ τῆς καθιδρύσεως τοῦ ῥωσσικοῦ πατριαρχείου ζήτημα· ὅτι ἐξεδίκησα τὴν Ἐκκλησίαν μου κατὰ μιᾶς τῶν ὑμετέρων κατηγοριῶν, καὶ ριζόθεν κατέστρεψα μίαν τῶν ἀποδείξεων ὑμῶν. Ἐλθωμεν ἐπὶ τὴν δευτέραν.

(Ἀκολουθεῖ.)

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΤΟ ΝΙΚΟΔΗΜΕΙΟΝ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ.

Θαυμάσιοι οἱ ἄνδρες τοῦ ἐνδόξου ὑπὲρ τῆς αὐτονομίας ἡμῶν ἀγῶνος! Ὄντως πατέρες τοῦ ἔθνους καὶ τῆς πατρίδος προστάται, οὐχὶ μόνον γενναίως προκινδυνεύσαντες αὐτῆς τε καὶ τῆς ἱερᾶς ἡμῶν πίστεως ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις τῆς σφαγῆς καὶ τῆς αἰχμαλωσίας, καὶ τὰ ἑαυτῶν σώματα ἀφειδῶς παρασχόντες εἰς πᾶσαν ταλαιπωρίαν καὶ κακουχίαν, ἵνα παραδώσωσιν ἡμῖν ἐλευθέραν τοῦ ἐπονειδίστου τῆς δουλείας ζυγοῦ τὴν κλεινὴν ταύτην γῆν· ἀλλὰ καὶ νῦν ἔτι, ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς εὐνομίας καὶ τῆς τάξεως, ἐν αἷς δρέπονται τῶν πόνων αὐτῶν τοὺς καρποὺς, προθυμούμενοι ἀείποτε, ὡς ἕκαστος ἔχει δυνάμεως, νὰ εὐεργετῶσι τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἀμιλλώμενοι μάλιστα, τὸ μέγιστον, νὰ γίνωνται κατὰ τὸν παρόντα εὐγενῆ τοῦ φωτισμοῦ ἀγῶνα ἀλεῖπται καὶ προτελεσταὶ τῆς φιλομαθοῦς νεότητος εἰς τὴν ὀρθὴν διὰ χριστιανικῆς ἀγωγῆς διδασκαλίαν αὐτῆς καὶ παίδευσιν. Ἰδοὺ μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ ὁ σεβάσμιος γέρων Κωνσταντῖνος Νικόδημος, ὁ ὑπουργός, ὁ ἄξιος γόνος τῆς ἡρωϊκῆς νήσου Ψαρῶν, πολλὰς καὶ μεγάλας ὡς ἀτρόμητος ναυμάχος προσενεγκὼν τῇ πατρίδι ὑπηρεσίας, προσφέρει καὶ νῦν φιλότιμον ἔρανον εἰς τὴν πνευματικὴν τοῦ ἔθνους ἡμῶν παλιγγενεσίαν. Συνιδὼν ὅτι οὔτε ἡ πατρὶς δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἄνευ ἐλευθερίας, οὔτε ἡ ἀληθὴς ἐλευθερία ἄνευ τῆς ἐκ τῆς θρησκευτικῆς παιδαγωγίας ἀρετῆς, ἣν θέλησε νὰ συντελέσῃ, τὸ ἐπ' αὐτῷ, εἰς τὴν εὐστοχωτέραν τοῦ σκοποῦ τούτου ἐπιτυχίαν. Καὶ δὴ δι' ἀναφορᾶς αὐτοῦ πρὸς τὸ ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργεῖον, ὑπὸ χρονολογίαν τῆς 28 ὀκτωβρίου 1859, ἔθηκεν ἀγῶνα (οὗτινος τοὺς ὅρους δι' ἑτέρας αὐτοῦ ἀναφορᾶς πρὸς τὸ αὐτὸ Ὑπουργεῖον, ἀπὸ τῆς 13 ἰουλίου τοῦ ἐνεστῶτος ἔτους, σαφέστερον διετύπωσε) περὶ συγγραφῆς βιβλίου, πραγματευομένου *περὶ τῶν χριστιανικῶν τοῦ πολίτου καθηκόντων* κατὰ τὰς σταθερὰς τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν πίστεως ἀρχὰς, καὶ τὴν πρακτικὴν ἐφαρμογὴν ἔχοντος ἐκ παραδειγμάτων, λαμβανομένων ἔκ τε τῆς ἱερᾶς καὶ γενικῆς ἱστορίας, καὶ μάλιστα τῆς ἑλληνικῆς· ὅπερ, ἐγκριθὲν, νὰ

χρησιμεύσῃ εἰς σκόπιμον διδασκαλίαν περὶ τῆς ἐκπληρώσεως τῶν σπουδαιοτάτων πρὸς τὸν Θεὸν, πρὸς τὸν πλησίον καὶ πρὸς τὴν πατρίδα καθηκόντων παντὸς Ἕλληνος χριστιανοῦ, οὐχὶ μόνον ἐν τοῖς παρ' ἡμῖν ἑλληνικοῖς σχολείοις, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς τῶν ἔξω ἀδελφῶν ἡμῶν, εἰς μόρφωσιν καὶ ἠθοποίησιν καὶ τῆς ἐκείνων νεολαίας, ἵν' οὕτως εὐχερεστέρα κατασταθῇ ἡ ἑνότης τοῦ πνεύματος, καὶ ὁ δεσμὸς τῆς κοινῆς πατρίδος στενότερος. Τοῦ εὐγενεστάτου δὲ τούτου ἀγῶνος ἆθλον ἔταξε χιλίας μὲν δραχμὰς εἰς ἀμοιβὴν τοῦ συγγραφέως, ἑτέρας δὲ πεντακοσίας εἰς ἀποζημίωσιν διὰ τὴν τῆς τυπώσεως δαπάνην.

Ἐπαινοῦντες δ' ἐνταῦθα δημοσίᾳ τὸν σεβάσμιον ἀγωνοθέτην κύριον Κωνσταντῖνον Νικόδημον διὰ τοῦτον τὸν ἔνθεον αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς κοινῆς ὠφελείας ζῆλον, ἀνακηρύττομεν ἅμα τὴν πρὸς αὐτὸν διττὴν τῆς φίλης πατρίδος εὐγνωμοσύνην· τοῦτο μέν, ὅτι ἠρίστευσεν ἐν ταῖς ναυμαχίαις ὑπὲρ αὐτῆς ἀγωνιζόμενος· τοῦτο δὲ, ὅτι διατελεῖ ἄριστα βουλευόμενος περὶ τῆς ἐν τῇ ἀληθεῖ εὐημερίᾳ κραταιώσεως αὐτῆς διὰ τῆς χριστιανικῆς ἀνατροφῆς καὶ παιδεύσεως.

Παρατίθεμεν δὲ προσέτι ἐνταῦθα χάριν τῶν τοῦ Εὐαγγελικοῦ Κήρυκος ἀναγνωστῶν καὶ τὸ περὶ τοῦ Νικοδημείου διαγωνίσματος πρόγραμμα, τὸ ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου δημοσιευθέν, δι' οὗ γνωστοποιεῖται ὅτι τὸ διαγώνισμα, ἐπειδὴ τὸ πρὸς τοὺς κριτὰς πεμφθὲν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο βιβλίον δὲν ἐκρίθη ἄξιον τοῦ βραβείου, παρετάθη μέχρι τοῦ ἔτους 1863, κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς πεντηκοστῆς.

» Ἐν Ἀθήναις, 15 σεπτεμβρίου 1861.

» Ἀριθμ. { πρωτ. 4155. / διεκπ. 3084.

» ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Πρὸς τὸν κύριον Κ. Νικόδημον, ὑποναύαρχον τοῦ βασιλικοῦ ναυτικοῦ.

» Κοινοποιοῦντες ἐν ὀπισθογράφῳ εἰς ἀπάντησιν τῆς ἀναφορᾶς σας 13 ἰουλίου τ. ἔ. τὸ ὑφ' ἡμῶν σήμερον ἐκδοθὲν πρόγραμμα

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

περὶ τοῦ Νικοδημείου διαγωνίσματος, γνωστοποιοῦμεν ὑμῖν συγχρόνως, ὅτι ἐν καιρῷ μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τῆς κρίσεως τῶν ἀγωνοδικῶν θέλομεν ἐνεργήσει ὅ,τι δέον κατὰ τὴν ὑμετέραν ἔφεσιν περὶ τῆς χρήσεως τοῦ βραβευθησομένου βιβλίου πρὸς ἀνάγνωσιν ἅμα καὶ διδασκαλίαν τῆς ἑλληνικῆς νεολαίας.

» Ὁ ὑπουργὸς
Μ. ΠΟΤΛΗΣ ».

» ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Δηλοποιεῖ

» Ὅτι, ἐπειδὴ κατὰ τὰ δημοσιευθέντα διὰ τοῦ ἀριθ. 33 τῆς ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως τοῦ ἐνεστῶτος ἔτους (σελ. 206), τὸ μόνον σταλὲν εἰς τὸν Νικοδήμειον ἀγῶνα βιβλίον, ἐξετασθὲν παρὰ τῶν ἀγωνοδικῶν, δὲν εὑρέθη ἐπιτυχὲν κυρίως τοῦ σκοποῦ τοῦ διαγωνίσματος, ὁ ἀγωνοθέτης κ. Κ. Νικόδημος, ὑποναύαρχος τοῦ Β. ναυτικοῦ καὶ δημότης Νέων Ψαρρῶν, δι' ἀναφορᾶς αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς, τὴν 13 ἰουλίου ε. ε., ἔκρινε δέον νὰ τροπολογήσῃ ἐν μέρει τοὺς ὑπ' αὐτοῦ κατ' ἀρχὰς τεθέντας ὅρους τοῦ οἰκείου ἀγῶνος συγγραφῆς βιβλίου « περὶ χριστιανικῶν καθηκόντων τοῦ πολίτου » ὡς ἑξῆς·

» Τὸ περὶ οὗ ὁ ἀγὼν βιβλίον νὰ ἦναι συντεταγμένον ἐπὶ τῶν ἀρχῶν τῆς χριστιανικῆς πίστεως, ὅλως εὐκατάληπτον καὶ πρακτικόν, δι' ἱστορικῶν παραδειγμάτων, ἐξηγμένων ἐκ τῶν ἱερῶν γραφῶν, ἐκ τῆς ἱερᾶς (ἐκκλησιαστικῆς) καὶ τῆς γενικῆς ἱστορίας, ἰδίως τῆς ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος, διδάσκον κυρίως τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν πρὸς τὸν Θεόν, πρὸς τὸν πλησίον καὶ πρὸς τὴν πατρίδα καθηκόντων παντὸς Ἕλληνος χριστιανοῦ, ἵνα καὶ ἡ νεολαία διδάσκηται ἀπὸ τῆς τρυφερᾶς αὐτῆς ἡλικίας τὰ καθήκοντα τοῦ πολίτου χριστιανοῦ, καὶ ὁ λαὸς ἐπὶ μᾶλλον ἠθοποιῆται, καὶ πρὸς τοῦτο διαδίδηται πανταχοῦ, ὅπου Ἕλληνες διατρίβουσι.

» Τὸ προκείμενον βιβλίον θέλει σύγκεισθαι ἐκ τυπογραφικῶν φύλλων ὀκτὼ ἕως δέκα.

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

» Τοῦ ὑπὸ τῶν κριτῶν τοῦ ἀγῶνος βραβευθησομένου βιβλίου ὁ συγγραφεὺς θέλει λάβει ἔπαθλον δραχμὰς χιλίας, πρὸς δὲ ταύταις καὶ ἑταίρας πεντακοσίας, λόγῳ ἀποζημιώσεως διὰ τὴν δαπάνην τῆς τυπώσεως. Αὐτὸ δὲ τὸ βιβλίον ἔσται πλήρης ἰδιοκτησία τοῦ συγγραφέως, ὑποχρέου ὄντος νὰ τὸ ἐκδώσῃ δι' ἰδίων αὐτοῦ ἐξόδων καὶ πρὸς ἴδιον αὐτοῦ ὄφελος.

» Ἡ συγκρότησις τοῦ δικαστηρίου τῶν ἀγωνοδικῶν θέλει γείνει κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ ἀγωνοθέτου ἐκφρασθεῖσαν ἐπιθυμίαν, ἐκ τριῶν λογίων ἀνδρῶν, τοῦ μὲν διοριζομένου ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὡς ἐκ μέρους αὐτοῦ τοῦ ἀγωνοθέτου, τοῦ δὲ, ὑπὸ τοῦ καθ' ἡμᾶς ὑπουργείου, καὶ τοῦ τρίτου, ὑπὸ τῆς Πανεπιστημιακῆς Συγκλήτου.

» Ἔναρξις τοῦ ἀγωνίσματος ὁρίζεται ἡ ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς τοῦ ἔτους 1863. Ὅθεν οἱ βουλόμενοι ἵνα μετάσχωσι τούτου θέλουσιν ἀποστείλει εἰς τὸ καθ' ἡμᾶς Ὑπουργεῖον ἐσφραγισμένα τὰ χειρόγραφα αὐτῶν ἐντὸς τῆς Διακαινησίμου ἑβδομάδος τοῦ εἰρημένου 1863 ἔτους, συνάμα δὲ καὶ ἐπίσης εἰς χωριστὸν τύλιγμα ἐσφραγισμένον τὸ ἑαυτῶν ὄνομα, εἰς ἰδιαίτερον σημεῖον ἢ ῥητόν τι, ὅπερ νὰ σημειωθῇ καὶ εἰς τὸ χειρόγραφον, πρὸς ἀναγνώρισιν τοῦ συγγραφέως ἐν περιπτώσει νίκης αὐτοῦ. Τὰ οὕτω παραδοθησόμενα χειρόγραφα καὶ οἱ φάκελλοι θέλουσιν ὑποβληθῇ ἐγκαίρως τοῖς ἀγωνοδίκαις.

» Ἀναλαμβάνοντες τὸν οὕτω διατυπωθέντα κοινωφελέστατον τοῦτον ἀγῶνα ὑπὸ τὴν ἡμετέραν προστασίαν, καὶ περιβάλλοντες αὐτὸν τῇ ἡμετέρᾳ ἐγκρίσει, ἐκδίδομεν τὴν δηλοποίησιν ταύτην πρὸς γνῶσιν καὶ ὁδηγίαν τῶν ἐπιθυμούντων ἵνα λάβωσι μέρος εἰς αὐτόν.

» Ὁ ὑπουργὸς
Μ. ΠΟΤΑΗΣ ».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βεροίας

ΕΤΟΣ Ε'. ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ, ΤΗ 1 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1861. ΑΡΙΘ. 11.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΟΣ ΚΗΡΥΞ,

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ.

» *Κήρυξον τὸν λόγον* ».
Πρὸς Τιμόθ. Β'. δ'. 2.

Ο ΑΓΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ,

ΩΣ ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΚΑΙ ΘΕΟΛΟΓΟΣ ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟΣ (α).

ΠΙΣΤΙΣ ΥΠΟ ΤΗΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗΝ ΚΑΙ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗΝ ΑΥΤΗΣ ΕΠΟΨΙΝ.

Πρὶν ἢ μεταβῶμεν ἵνα θεωρήσωμεν τὸν ἱερὸν Δαμασκηνὸν ὡς θεολόγον, ἀνάγκη νὰ προτάξωμεν ἰδέας τινὰς, ἐξ ὧν θέλει γνωσθῆ τὸ μεσότοιχον πίστεως καὶ λόγου. Αἱ θρησκεῖαι τῆς ἀρχαιότητος, οὐσιωδῶς τρεπταὶ καὶ μεταβληταὶ, προϊὸν φαντασίας, ἐρειδόμεναι ἐπί τινος ὑποταγῆς ἀκουσίου, ἣν ἡ ποίησις, αἱ τέχναι καὶ ἡ μεγαλοπρέπεια τῆς φύσεως ἐξήγειρον, καὶ στρεφόμεναι μᾶλλον περὶ τὰ κτίσματα ἢ τὸν κτίστην, φυσικῷ τῷ λόγῳ δὲν ἔπρεπε νὰ εὐμοιρῶσιν ἐσκεμμένης ὑποταγῆς, ἀντανακλώσης νόησιν, σκέψιν καὶ θέλησιν. Ἐντεῦθεν αἱ θεογονίαι καὶ κοσμογονίαι, ἡ ἠθικὴ καὶ ἡ ἐξωτερικὴ λατρεία τούτων. Ἐννοητέον δὲ ὅτι λαλοῦμεν περὶ μυθώδους καὶ εἰδωλολατρικῆς θρησκείας, οὐχὶ δὲ περὶ τῆς ἀληθοῦς τῶν θεοσδότων Γραφῶν. Ἀπὸ τοῦ γεγονότος δὲ τοῦ χριστιανισμοῦ ἡ λέξις *πίστις* ἐλήφθη εἰς τὴν ἀληθῆ αὐτῆς ἐκδοχὴν, τὴν θεολογικὴν καὶ θρησκευτικήν· καθιερώθη δὲ ἵνα ση-

(α) Ὅρα Ἔτους Ε' Ἀριθμ. 9. σελ. 385—390.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μάνῃ τὴν πεποίθησιν, ἣν ἡμεῖς ἔχομεν περὶ τοῦ ὅτι τὰ δόγματα, παρασταθέντα οὐχὶ ὡς μεταφυσικὴ ἀλήθεια, ἄγονος καὶ μὴ πρακτική, εἰς τὸ ἡμέτερον πνεῦμα, ἀλλ' οἱονεὶ ὑπερφυσικὴ καὶ θεία ἀποκάλυψις, ἤτοι ἐκδήλωσις αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, πραγματικῶς διεκοινώθησαν τοῖς ἀνθρώποις κατ' ἄμεσον καὶ ἐναργῆ θεοπνευστίαν, κατὰ ῥητόν τινα καὶ ὡρισμένον τρόπον, ἄνευ ἐνδοιασμοῦ καὶ ἀμφιταλαντεύσεως τοῦ νοός. Τότε δὴ ἀντιλαμβανόμεθα τῶν πιστευτέων καὶ πρακτέων ὡς ἀπολύτως ἀληθῶν. Τὸ αἴσθημα αὐτὸ περὶ τῶν δογμάτων, εἰς ἃ ἡ πίστις ἀνάγεται, θεωρεῖται μεταξὺ τῶν θεολόγων ὡς γεγονὸς ἀνεξήγητον κατὰ τοὺς συνήθεις ὅρους τῆς ἀνθρωπίνης πειθοῦς, ἢ ὡς ἀρετὴ ὑπερφυσική. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην διαστέλλεται ἡ τάξις τῆς πίστεως ἐκ τῆς τάξεως τοῦ λόγου, καίτοι ἀδύνατον ἐκ τῶν προτέρων νὰ τεθῶσιν αὗται εἰς ἐναντιότητα πρὸς ἀλλήλας. Διότι ὁ λόγος εἶναι δῶρον τοῦ Θεοῦ, ὡς καὶ ἡ πίστις· ἡ τούτων διαμάχη εἴη ἂν διαμάχη αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ κατὰ τοῦ Θεοῦ· καὶ ἐὰν αἱ ἐνστάσεις τοῦ λόγου, ὡς λέγει ὁ Λεϊβνίτιος, κατά τινος ἄρθρου τῆς πίστεως διατελῶσιν ἄλυτοι, ῥητέον ὅτι τὸ ἄρθρον τοῦτο δὲν εἶναι ἀποκεκαλυμμένον ἔσται χίμαιρα τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος τοῦτο, καὶ ὁ θριαμβος ταύτης τῆς πίστεως δυνατὸν νὰ παραβληθῇ πρὸς τὰς λυχνοκαΐας ἢ φωταψίας τὰς γινομένας μετὰ τὴν μάχην, ἢ τὴν καθμείαν νίκην. Κατὰ τὴν ἀσθενῆ ἡμῶν κρίσιν τροπολογητέον ἔν τισι τὸ λεχθὲν ὑπὸ τοῦ Λεϊβνιτίου.

Ῥίψωμεν φιλοσοφικὸν ὄμμα εἰς τὴν πίστιν. Μέχρις αἵματος θιασῶται τῆς ὀρθοδοξίας, παρατηροῦμεν ὅτι τὸ ἀξίωμα τῆς πίστεως εἰσήχθη εἰς τὰς φιλοσοφικὰς ἐρεύνας καὶ θεωρίας ἐν σημασίᾳ διαφόρῳ τῆς παρὰ θεολόγοις. Ἰδοὺ τί φρονεῖ εἰς δέον θεῖος Δαμασκηνὸς περὶ πίστεως· « Ἡ μέντοι πίστις διπλῆ ἐστιν » ἔστι γὰρ πίστις ἐξ ἀκοῆς· ἀκούοντες γὰρ τῶν θείων γραφῶν » πιστεύομεν τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ ἁγίου πνεύματος. Αὕτη δὲ τε » λειοῦται πᾶσι τοῖς νομοθετηθεῖσιν ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ, ἔργῳ » πιστεύουσα, εὐσεβοῦσα, καὶ τὰς ἐντολὰς πράττουσα τοῦ ἀνα » καινίσαντος ἡμᾶς· ὁ γὰρ μὴ κατὰ τὴν παράδοσιν τῆς καθολι » κῆς Ἐκκλησίας πιστεύων, ἢ κοινωνῶν διὰ τῶν ἀτόπων ἔργω

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

» τῷ διαβόλῳ, ἄπιστός ἐστιν ». Ἀκολουθεῖ δὲ κατὰ τὸν θεῖον Παῦλον, πρὸς Ἑβραίους γράφοντα, ὁρίζων· « Ἔστι δὲ πάλιν πί» στις ἐλπιζομένων ὑπόστασις, πραγμάτων ἔλεγχος οὐ βλεπο» μένων, ἡ ἀδίστακτος καὶ ἀδιάκριτος ἐλπὶς τῶν τε ὑπὸ Θεοῦ » ἡμῖν ἐπηγγελμένων καὶ τῆς τῶν αἰτήσεων ἡμῶν ἐπιτυχίας. Ἡ » μὲν οὖν πρώτη, τῆς ἡμετέρας γνώμης ἐστίν, ἡ δὲ δευτέρα, » τῶν χαρισμάτων τοῦ πνεύματος » (α). Συνεχίζει δὲ ὡς ἔπε» ται, ἀλλὰ λίαν εὐστόχως φιλοσοφῶν·

« . . . Μωρία γάρ ἐστι τοῖς μὴ πίστει δεχομένοις, καὶ τὸ » ἀγαθὸν καὶ παντοδύναμον τοῦ Θεοῦ λογιζομένοις, ἀλλ' ἀνθρω» πίνοις καὶ φυσικοῖς λογισμοῖς ἐξερευνῶσι τὰ θεῖα· πάντα γὰρ » τὰ τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ φύσιν εἰσὶ καὶ λόγον καὶ ἔννοιαν. Εἰ γάρ » τις λογίσοιτο ὅπως ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι, τίνος τε ἕνε» κεν παρήγαγεν ὁ Θεὸς τὰ πάντα, καὶ φυσικοῖς λογισμοῖς φθά» σαι βουληθείη, οὐ καταλαμβάνει· ψυχικὴ γάρ ἐστιν ἡ γνῶσις » αὕτη καὶ δαιμονιώδης. Εἰ δέ τις πίστει χειραγωγούμενος, » ἀγαθὸν καὶ παντοδύναμον, καὶ ἀληθὲς καὶ σοφὸν καὶ δίκαιον » τὸ θεῖον λογίσεται, εὑρήσει πάντα λεῖα καὶ ὁμαλὰ καὶ ὁδὸν » εὐθεῖαν. Ἐκτὸς γὰρ πίστεως ἀδύνατον σωθῆναι· πίστει γὰρ » πάντα, τάτε ἀνθρώπινα, τάτε πνευματικὰ συνίστανται· οὔτε » γὰρ γεωργὸς ἐκτὸς πίστεως τέμνει γῆς αὔλακα· οὐκ ἔμπορος » μικρῷ ξύλῳ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν τῷ μαινομένῳ τῆς θαλάσσης πε» λάγει παραδίδωσιν· οὐ γάμοι συνίστανται, οὐκ ἄλλο τι τῶν » ἐν τῷ βίῳ· πίστει νοοῦμεν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι τὰ » πάντα τῇ τοῦ Θεοῦ δυνάμει παρῆχθαι· πάντα τά τε θεῖα καὶ » ἀνθρώπινα πίστει κατορθοῦμεν· πίστις δέ ἐστιν ἀπολυπραγμό» νητος συγκατάθεσις ».

Τὰ αὐτὰ δὲ περὶ πίστεως δοξάζει καὶ ὁ ἅγιος Κύριλλος ὁ Ἱεροσολύμων (β)· « Καὶ οὐ παρ' ἡμῖν γε μόνοις, τοῖς τὴν τοῦ » Χριστοῦ προσηγορίαν ἔχουσι, μέγα τὸ τῆς πίστεώς ἐστιν ἀξίω» μα· ἀλλὰ γὰρ καὶ πάντα τὰ ἐν τῷ κόσμῳ τελούμενα, καὶ τὰ

(α) Περὶ πίστεως, κεφ. πγ' καὶ πδ'.
(β) Κατήχ. έ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Θέσσης

» ὑπὸ τῶν ἀλλοτρίων τῆς Ἐκκλησίας τῇ πίστει τελεῖται. »
» Πίστει καὶ γεωργία συνίσταται· ὁ γὰρ μὴ πιστεύων λήψεσθ
» καρποφορίαν, οὐχ ὑπομένει τοὺς καμάτους· πίστει θαλαττεύ
» τες ἄνθρωποι, μικροτάτῳ ξύλῳ πιστεύσαντες, τὴν ἄστατον τ
» κυμάτων φορὰν τοῦ στερροτάτου στοιχείου τῆς γῆς ἀντικ
» ταλλάττονται, ἀδήλοις ἑαυτοὺς ἐπιδιδόντες ἐλπίσι, καὶ πάσ
» ἀγκύρας ἀσφαλεστέραν ἐπαγόμενοι τὴν πίστιν ».

Ὅτε δὲ ὁ Κάντιος διὰ τῆς μεθόδου τῆς κριτικῆς αὐτοῦ περι
ρισε τὰς μᾶλλον ἀπολύτους ἀρχὰς τοῦ ἀνθρωπίνου λόγου
τὰς ἰδέας, ἐφ' ὧν ἐρείδεται πᾶσα βεβαιότης καὶ ἐπιστήμη, εἰς
κατάστασιν καθαρῶν κατηγοριῶν, ἢ τύπων ἐξ ὁλοκλήρου ἀγό
καὶ στείρων καθ' ἑαυτούς, ἱκανῶν δὲ μόνων ἵνα τακτοποιήσ
τὰ φαινόμενα, ὧντινων ἀντιλαμβανόμεθα διὰ τῶν αἰσθήσε
τότε εὔγλωττοι καὶ στεντόρειαι φωναὶ ὑψώθησαν ἐν Γερμανίᾳ,
αἷς αἱ τοῦ Ἀμάννου, Ἰακώβη καὶ Ἐρδέρου, ἐπὶ τῷ σκοπῷ
διαμαρτυρηθῶσιν ἐν ὀνόματι τῆς πίστεως (εἴτε τοῦ πιστεύ
κατὰ τοῦ πολυθρυλλήτου σκεπτικισμοῦ. Πλὴν τί ἐστι πίστις κα
τοὺς περὶ ὧν ὁ λόγος φιλοσόφους; Εἶναι ἡ ἄμεσος καὶ ἀκαταλ
χητος βεβαιότης περὶ τοῦ ὅτι αἱ ἰδέαι τοῦ ἡμετέρου λόγου
αἱ διὰ τῶν αἰσθήσεων ἀντιλήψεις ἀναφέρονται εἰς πραγματ
ἀντικείμενα, ὡς καὶ τὸ αἴσθημα τῆς ἰδίας ἡμῶν ὑπάρξεως. Εἰ
ἡ συνείδησις ἡμῶν περὶ τοῦ ὅτι συσχετιζόμεθα μετὰ τῶν ὄντ
μετὰ τῆς σχετικῆς ἀληθείας καὶ τῆς ἀπείρου πηγῆς πάσης ἀ
λύτου ἀληθείας καὶ παντὸς ὄντος. Προχωροῦμεν δὲ οὑτωσί. Α
αὕτη ἡ σχέσις γίνεται ἐπαισθητὴ τῇ ψυχῇ ἡμῶν ἀκαταλήπ
τινὶ τρόπῳ καὶ ἀνεξαρτήτως πάσης σκέψεως. Τούτων οὕτως
χόντων, ἕπεται ὅτι ἡ πίστις, ὑπὸ ταύτην τὴν ἔννοιαν, γεγ
ἐστι καθαρῶς φυσικόν, ἐνυπάρχον ἀδιακρίτως πᾶσι τοῖς ἀνθ
ποις, καὶ χρησιμεῦον ὡς βάσις πάσαις ταῖς κρίσεσι, γνώσεσι
πράξεσιν ἡμῶν. Ἐξηγεῖ δὲ ἑαυτὸν ὁ Ἰακώβης διὰ τῶν παρ
θεμένων λόγων, ἀποταθέντων εἰς Μενδελσῶνα· « Ἅπαντες ἡμ
» ἑνόσῳ εἴμεθα, γεννώμεθα ἐν τῇ πίστει, καὶ ὀφείλομεν νὰ
» μένωμεν τῇ πίστει· καθὰ δὲ γεννώμεθα ἐν τῇ κοινωνίᾳ
» αὐτῇ ὀφείλομεν ἀπαρεγκλίτως νὰ διανύωμεν τὸν βίον. »

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

» τῆς πίστεως δὲν δυνάμεθα, ἔλεγεν ἀλλαχοῦ, οὔτε νὰ ἐξέλθω-
» μεν τῆς οἰκίας, οὔτε νὰ καθήμεθα ἐπὶ τῆς τραπέζης, οὔτε νὰ
» πίπτωμεν ἐπὶ τῆς κλίνης ». Ἐντεῦθεν καταφαίνεται ὅτι καὶ ὁ Ἱεροσολύμων Κύριλλος καὶ ὁ Δαμασκηνὸς μετὰ καὶ ἄλλων Πατέρων ἐν τῷ τῆς πίστεως ὁρισμῷ καὶ τῇ τούτου ἀναπτύξει ἔφθασαν εἰπόντες πρὸ αἰώνων, ὅσα ὕστερον ὁ περιώνυμος Γερμανὸς φιλόσοφος Ἰακώβης. Εἰς ταύτην τὴν φυσικὴν πίστιν ἀνταποκρίνεται οὐχ ἧττον καὶ φυσική τις ἀποκάλυψις, ἀνωτέρα καὶ προγενεστέρα τῶν ἐσκεμμένων προσπαθειῶν τῆς ἐπιστήμης. Ὁ Κάντιος ἀναγνωρίζει ἐν ὀνόματι τῆς πίστεως τὴν ὕπαρξιν τοῦ Θεοῦ, ἣν ἠρνεῖτο νὰ παραδεχθῇ ἄλλως ἐν ὀνόματι τοῦ λόγου. Ἡ πίστις τῇ ἀληθείᾳ εἶναι φυσικὸν γεγονός, πηγάζον ἀναποφεύκτως ἐκ τῶν οὐσιωδεστέρων νόμων τῆς ἠμετέρας ὑπάρξεως. Ἀφ' ἑνὸς μὲν ὁ ἀπόλυτος κανὼν τοῦ καθήκοντος, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ ὁρωμένη διαφωνία μεταξὺ τῆς ἠθικότητος καὶ τῆς εὐδαιμονίας, συμβάλλονται τὰ μάλιστα ἵνα πιστεύσωμεν εἰς τὴν ὕπαρξιν ἄλλης ζωῆς καὶ ὄντος παντοδυνάμου, ἀνταποδότου ἀλανθάστου τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ. Ἡ ἰδέα τῆς πίστεως, ἐξερχομένη τῶν ἀρχαίων αὐτῆς ὁρίων, ἐκ τῆς καθαρῶς θρησκευτικῆς σφαίρας ἐξερχομένη, σπεύδει, ὅσον ἔνεστι, νὰ ἐκλαϊκευθῇ. Ἐρωτῶμεν τί δηλοῖ ἡ πίστις τοῦ καλλιτέχνου, εἴτε γλύπτου, εἴτε ζωγράφου, εἴτε μουσικοῦ, εἴτε ποιητοῦ εἰς τὴν τέχνην αὐτοῦ, ἡ πίστις τοῦ πολιτικοῦ καὶ διπλωμάτου εἰς τὰς ἀρχὰς, καθ' ἃς πρέπει νὰ κυβερνᾷ, καὶ τοῦ ἀνθρώπου ἐν γένει εἰς ἑαυτόν; Αὗται αἱ ἐκφράσεις παριστῶσι λαμπρῶς τὸ γεγονὸς, ὅπερ καὶ οἱ φιλόσοφοι τῆς Γερμανίας ἀντέταξαν τῷ σκεπτικισμῷ τοῦ Καντίου, καὶ οἱ Σκῶτοι τῷ σκεπτικισμῷ τοῦ Οὔμη καὶ τῷ ἰδανισμῷ τοῦ Βαρκελεΐου. Εἶναι ἀναντίῤῥητον ὅτι τὸ διά τί, τουτέστιν ἡ φιλοσοφία εἶναι ἐπιστήμη αὐστηροῦ συλλογισμοῦ καὶ διηνεκοῦς παρατηρήσεως, οὐδὲν ἀσπαζομένη, ὅπερ ἂν μὴ ψηλαφητῶς ἀποδειχθῇ, καὶ τῷ λόγῳ καὶ τῇ πείρᾳ προσιτὸν ᾖ. Ὀφείλομεν τούτου ἕνεκα νὰ χαράξωμεν ἐπ' ἀκριβὲς τὴν γραμμὴν, τὴν ὑπὸ θεολογικὴν ἐκδοχὴν διαστέλλουσαν καὶ χωρίζουσαν τὴν πίστιν, καθὸ ὑπερφυσικὴν ἀρετὴν, ἥτις ἐπιζητεῖ τὴν ἐπέκεινα τῶν νόμων τῆς φύσεως ἀποκάλυψιν.

Ἐν τῇ διανοητικῇ καὶ ἠθικῇ ἡμῶν ὑπάρξει, ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς διανοίας καὶ τῆς ἐνεργότητος ἡμῶν νόμιμος καὶ ἀναγκαία παρίσταται ἡ φυσικὴ καὶ καθολικὴ πίστις, μετά τινων ἰδιαζόντων χαρακτήρων. Ἐκ πρώτης ἀφετηρίας τὸ πιστεύειν καὶ ἐννοεῖν εἶναι οὐσιωδῶς δύο διάφοροι ἐργασίαι, εἰ καὶ ἀμφότεραι σύμμορφοι τοῖς γενικοῖς νόμοις τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Ἐννοοῦμεν πράγματά τινα, ἤτοι ἄνευ δυσκολίας ταῦτα ἀπεικονίζονται τῷ πνεύματι, καὶ τούτων ἐναργῆ ἰδέαν καὶ ἐντελῶς σύμφωνον πρὸς ἑαυτὴν συλλαμβάνομεν, ἀλλὰ δὲν πιστεύομεν ταῦτα· φέρ' εἰπεῖν, ποίημα φυλάττον τοὺς κανόνας τῆς ἑνότητος καὶ τῆς πιθανότητος, ἢ ὑποθέσεις, ὧν ἡ ἱστορία καὶ ἡ φιλοσοφία εὐμοιρεῖ, καὶ εἰς ἃς ἡ μεγαλοφυΐα κατηνάλωσε πάσας τὰς ἑαυτῆς δυνάμεις. Ὡσαύτως πιστεύομεν πράγματά τινα οὐχὶ δι' ἐκουσίου θυσίας τοῦ λόγου καὶ τῆς ἐλευθέρας θελήσεως, ἀλλὰ κατ' ἀνάγκην τῆς διανοητικῆς ἡμῶν φύσεως ἐπείγουσαν, καὶ ἅτινα εἰς μάτην ἠθέλομεν ζητεῖν νὰ ἐννοήσωμεν. Οὕτω πιστεύομεν ὅτι πᾶν φαινόμενον παρέρχεται ἔν τινι ὑποστάσει· ὅτι τὸ ἐγὼ εἶναι ὂν ταὐτούσιον, καίτοι ἀκαταπαύστως συμβαίνουσιν ἀλλοιώσεις ἐν αὐτῷ· πλὴν δὲν καταλαμβάνομεν τὴν ὁμόχρονον ὕπαρξιν τῶν παντοίων ἀντικειμένων τῆς ἡμετέρας γνώσεως, οὔτε τὴν ἑνοποιοῦσαν αὐτὰ σχέσιν. Τὸ δὲ μέγιστον πάντων· ὑπάρχουσι γεγονότα ἀμέσως ἐνδιαφέροντα ἡμᾶς, περὶ ὧν ἐσμὲν βέβαιοι, τουτέστι πιστεύομεν, καθὸ ἔχοντες τὴν ἐκείνων πεῖραν, ὅμως δὲν ἐννοοῦμεν τίποτε περισσότερον. τοιαύτη διατελεῖ ἡ ἐνέργεια, ἣν ἡ ἡμετέρα ψυχὴ, τῇ ἀρωγῇ τῆς θελήσεως, ἐξασκεῖ ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου σώματος· τοιαύτη ἐστὶν ἡ αἴσθησις, ἣν ἀναίσθητοι ἐνέργειαι, στοιχεῖα ἀκατέργαστα; εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῶν ἡμετέρων ὀργάνων τιθέμενα, διοχετεύουσιν εἰς τὴν ἡμετέραν συνείδησιν· τοιαῦτα εἶναι πάντα τὰ φαινόμενα τῆς ζωῆς, τῆς γενέσεως καὶ τοῦ ὀργανισμοῦ. Ἐν ταῖς πλείοσι περιπτώσεσι καὶ πιστεύομεν καὶ ἐννοοῦμεν διὰ μιᾶς καὶ καθάπαξ, ἡ δὲ ἕνωσις τῶν δύο τούτων πράξεων καὶ ἐνεργειῶν τοῦ ἡμετέρου πνεύματος συνιστᾷ τὴν γνῶσιν. Ἐπειδὴ οὐδὲν ἕτερον τὸ προσαγορευόμενον γνῶσις, εἰ μὴ ἡ βεβαιότης, ἢ ἡ ἀκαταγώνιστος πίστις περὶ τοῦ ὅτι ἀντικειμένόν τι, οὗπερ ἀντελήφθη ἡ ἡμε-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τέρα διάνοια, ὑπάρχει πραγματικῶς, ὁποῖον παρίσταται ἐν τῷ ἡμετέρῳ πνεύματι. Ἀλλὰ τὰ δύο στοιχεῖα οὕτως ἡνωμένα διατηροῦσι τὸν ἴδιον χαρακτῆρα, καὶ ἄνευ συγχύσεως ἀναμιγνύονται ἀλλήλοις. Ἡ κατάληψις, ὅ ἐστιν ἡ δύναμις τοῦ ἐξεικονίζειν ἐν ἡμῖν αὐτοῖς πράγματά τινα, τάξιν τινὰ ἰδεῶν, χωρὶς νὰ βλάψωσι κατ' οὐδένα τρόπον τοὺς κανόνας τῆς λογικῆς καὶ τοὺς γενικοὺς ὅρους τῆς διανοίας, εἰσάγει ἡμᾶς εἰς τὴν ἐπικράτειαν τοῦ δυναπτοῦ· δίδωσιν ἡμῖν τὴν μορφὴν τῶν ἀντικειμένων καὶ τῶν σχέσεων αὐτῶν. Ἡ πίστις φέρει ἡμᾶς εἰς τὸ βασίλειον τῆς πραγματικότητος, χορηγοῦσα ἡμῖν οὐχὶ τὴν μορφὴν πλέον, ἀλλ' αὐτὴν τὴν ὕπαρξιν τῶν ἀντικειμένων, ἐφ' ὧν ἐξασκεῖται ἡ ἡμετέρα διάνοια. Τὸ πιστεύειν, ὑπὸ τὴν φιλοσοφικὴν τῆς λέξεως ἔννοιαν, δὲν συνταυτίζεται τῷ κρίνειν· διότι τὸ κρίνειν ἐστὶ τὸ βεβαιοῦν ἢ ἀρνεῖσθαι ἐσωτερικῶς· εἶναι ἐνέργεια ἀνήκουσα ἡμῖν, ἣν νὰ ἀναβάλωμεν ἢ παραγάγωμεν κατ' ἀρέσκειαν δυνάμεθα, ἀνθιστάμενοι τῇ ζωηροτέρᾳ παροξύνσει καὶ σπουδῇ· καθότι ἐδόθησαν περιστάσεις, ἐν αἷς ἄνθρωποι, ἀποπλανώμενοι ὑπὸ πνεύματος συστήματος καὶ πεισμονῆς, ἐξήνεγκαν κρίσεις ἐκ διαμέτρου ἐναντίας εἰς τὸ φυσικὸν αὐτῶν ἔνορμον, ἢ ἠρνήθησαν τὴν ἰδίαν αὐτῶν αὐτουσιότητα καὶ ἐλευθερίαν, ἢ καὶ τὴν ὕπαρξιν τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου, ἐν δὲ ταῖς πράξεσιν αὐτῶν ἐφωράθησαν πεπεισμένοι τοὐναντίον. Τὸ δὲ πιστεύειν δὲν ἐξαρτᾶται ἀφ' ἡμῶν αὐτῶν· διότι ἐδόθησαν πίστεις καὶ δόξαι συμφυεῖς τῇ ἡμετέρᾳ ὑπάρξει, ὥστε πᾶσαι αἱ πλάναι τῆς κρίσεως δὲν ἤθελον προσβάλει αὐτάς. Πλὴν αἱ φυσικαὶ καὶ ἀκαταμάχητοι πίστεις πρέπει νὰ διασταλθῶσι τῆς ὅλως ἑκουσίου θυσίας τοῦ λόγου καὶ τῆς θελήσεως, ἣν οἱ ἄνθρωποι συνήθως προσφέρουσιν, ὅπως διαφύγωσι τὸν πόνον τοῦ διανοεῖσθαι καὶ πράττειν ἀφ' ἑαυτῶν. Τὸ πιστεύειν ἐπίσης διαφέρει τοῦ αἰσθάνεσθαι· διότι πολλάκις πιστεύει ὁ ἄνθρωπος πράγματα ἐντελῶς ἀλλότρια τῆς αἰσθητικότητος αὐτοῦ, φέρ' εἰπεῖν, τὸ ἄπειρον, τὸν χρόνον, τὸ διάστημα, τὸν νόμον τοῦ καθήκοντος, τὸ ὄν, τὸ ἀόρατον ὑποκείμενον τῶν φαινομένων, τῶν ὑποπιπτόντων εἰς τὰς αἰσθήσεις. Ἐξ ἄλλου τὸ αἴσθημα εἶναι κινητὸν καὶ προσωπικόν· αὐξάνει, ἐλαττοῦται, γίνεται ἄφαντον ἐξ ὅλο-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κλήρου. Ὅ,τι δοκιμάζει τις ἐπὶ τοῦ παρόντος, δὲν δοκιμάζει αὐτὸ πάντοτε, ἢ εἰς τὸν αὐτὸν βαθμόν, καίτοι ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῶν αὐτῶν αἰτιῶν· ὑπάρχει ὡς πρὸς τοῦτο μεγάλη ποικιλία καὶ ἀνομοιότης μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Ὅμως εἰς μέγαν ἀριθμὸν αἱ πεποιθήσεις ἡμῶν εἶναι ἀναγκαῖαι καὶ καθολικαί. Ὡσαύτως διακρίνεται ἡ πίστις ἀπὸ τῆς βεβαιότητος. Βέβαιον δὲ νομίζεται πᾶν ὅ,τι πιστεύεται, εἰ νοητέον βεβαιότητα τὴν ἀπουσίαν τῆς ἀμφιβολίας· ἡ βεβαιότης ἔχει ὅρον τὴν ἐνάργειαν, ἥτις, κατὰ τὸν ὁρισμὸν τοῦ Καρτεσίου, εἶναι ἡ καθαρότης, ἡ λάμψις καὶ διαστολὴ τῶν ἰδεῶν, εἶναι ἡ ποιότης, δι' ἧς ἀντικείμενά τινα τῆς διανοίας δεικνύονται ὁλοσχερῶ τῷ προσεκτικῷ πνεύματι, ὥστε ἄνευ δυσκολίας νὰ ἐννοῇ καὶ συλλαμβάνῃ πάσας τὰς αὐτῶν σχέσεις. Ἤδη δύο τάξεις ἀντικειμένων ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ὑπάρχουσιν· ἀφ' ἑνὸς, φαινόμενα νοούμενα κατ' ἄμεσον τρόπον διὰ τῆς συνειδήσεως ἢ τῶν αἰσθήσεων· ἀφ' ἑτέρου, σχέσεις, ἃς τινας ὁ συλλογισμὸς καὶ ἡ ἀνάλυσις ἀνακαλύπτουσιν ἐν ταῖς ἰδέαις, μεταξὺ τῶν ἀρχῶν, προηγουμένως ἱδρυθεισῶν ἐν τῇ διανοίᾳ. Ἡ χαρὰ, ἡ λύπη, τὰ αἰσθήματα, ἅτινα αἰσθανόμεθα ἀδιαλείπτως ἐν ἡμῖν· τὰ χρώματα, αἱ μορφαὶ, αἱ κινήσεις, ἅτινας νοοῦμεν ἐκτὸς ἡμῶν, οὐδὲν ἀφίνουσι κενὸν ὡς πρὸς τὴν γνῶσιν τούτων τῶν γεγονότων. Ἄλλως δ' ἔχει τὸ πρᾶγμα, ὅταν θέλωμεν νὰ μάθωμεν τὸν λόγον, τὴν αἰτίαν, τὰς συνεπείας, τὰ ἡγούμενα καὶ τὰ ἑπόμενα· πλὴν τὰ γεγονότα καθ' ἑαυτὰ δὲν νοοῦνται διαφοροτρόπως, εἰ μὴ καθ' ὅσον ἡ πεῖρα παρίςησιν ἡμῖν ταῦτα. Παρατηρεῖται προσόμοιος χαρακτὴρ ἐν ταῖς ἀνακαλυπτομέναις σχέσεσι τῇ συνδρομῇ τοῦ συλλογισμοῦ καὶ τῆς συμπαραβολῆς μεταξὺ τῶν ἰδεῶν, ἢ τῶν ἤδη ἐγνωσμένων ἀρχῶν, τουτέστιν ἐν ταῖς ἀναλυτικαῖς κρίσεσιν. Ὁ γεωμέτρης, ἐπὶ παραδείγματος, ἀποδεικνύων ὅτι αἱ τρεῖς γωνίαι τοῦ τριγώνου εἶναι ἴσαι δυσὶν ὀρθαῖς γωνίαις, εὐαρεστεῖ τὸ πνεῦμα, ἐννοουμένης τῆς ζητουμένης σχέσεως ἐναργῶς καὶ ἐντελῶς, χωρὶς νὰ προστεθῇ τι πλέον. Αἱ μαθηματικαὶ ἐπιστῆμαι εἶναι σειρὰ σχέσεων τοιούτου εἴδους, ἤτοι ἐξισώσεων· ὅθεν τὸ πληρέστατον πρότυπον ἐναργείας καὶ βεβαιότητος παρέχουσι· διότι αἱ ἰδέαι τοῦ τριγώνου καὶ ἐντελοῦς

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροια

τετραγώνου, τῆς γραμμῆς ἄνευ ἐπιφανείας, τῆς ἐπιφανείας ἄνευ βάθους, τῆς στιγμῆς ἄνευ διαστάσεως, οὖσαι καθαραὶ δημιουργίαι κατὰ μέγα μέρος τοῦ πνεύματος, περιλαμβάνονται καὶ νοοῦνται ὑπὸ τοῦ πνεύματος διὰ πλήρους ἐναργείας. Ἀλλ' ἡ πίστις δὲν ἐγκλείεται εἰς τὰ αὐτὰ ὅρια, καὶ δὲν ἀναγνωρίζει τὰς αὐτὰς συνθήκας. Ἡ πίστις, διήκουσα τὴν ἐνάργειαν καὶ ἴδιον ἀντικείμενον ἔχουσα οὐχὶ τὰς μορφάς, ἀλλὰ τὴν πραγματικότητα, οὐχὶ τὰ φαινόμενα, ἀλλὰ τὰ ὄντα, οὐχὶ ἁπλᾶς ἐξισώσεις μεταξὺ τῶν ἡμετέρων ἰδεῶν, ἀλλὰ τὸ ἐνεργὸν καὶ ζῶν ἐμπόριον πασῶν τῶν ὑπάρξεων, καταντᾷ βεβαιότης.

Τινὲς τῶν μεταφυσικῶν τῆς Γερμανίας ὑπάσθησαν τὴν γνώμην ὅτι αἱ ἰδέαι καὶ αἱ ὑπάρξεις, τὸ ὂν καὶ ἡ διάνοια, εἶναι ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα· ὅτι ἡ διάνοια εἶναι τὸ πᾶν, ἄνθρωπος, Θεός, φύσις, καὶ ὅτι τὰ ἀντικείμενα, ἅτινα δὲν δύνανται νὰ συγχυσθῶσιν ἀπολύτως μετ' αὐτῆς, δὲν εἶναι τίποτε. Αἱ συνέπειαι τοιαύτης καταστρεπτικῆς διδασκαλίας εἰσὶ γνωσταί· τότε δὴ πάντα τὰ φαινόμενα, τὰ συμβάντα τῆς φύσεως καὶ τῆς ἱστορίας, ὅταν παρασταθῶσιν ὡς τρόποι καὶ μορφαὶ τῆς καθολικῆς διανοίας, συγκαταλέγονται ἔν τινι τάξει αὐστηρῶς ἀναγκαίᾳ, προσαγόμενα ὑπὸ μόνων τῶν νόμων αἰωνίου διαλεκτικῆς. Ἀπ' ἐναντίου, πᾶσα πρᾶξις ἐλευθέρα καὶ αὐθόρμητος, πᾶσα δραστήριος δύναμις, πᾶσα πραγματικὴ παραγωγὴ ἀποβαίνει κατὰ τοὺς φαντασιοκόπους φιλοσόφους ἀδύνατος· ἐπομένως ἡ διάκρισις τῶν ὄντων καὶ τῶν ὑπάρξεων, τοῦ πεπερασμένου καὶ τοῦ ἀπείρου, τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς δημιουργίας, εἶναι ψιλὴ κατ' αὐτοὺς χίμαιρα (α). Ἐπειδὴ δὲ ἡ διάνοια εἴτε ὁ λόγος δὲν εἶναι ἀπολύτως τὸ πᾶν, καὶ πέραν τῶν εἰκονικῶν μορφῶν, ἤτοι τῶν τελετῶν, κατηγοριῶν καὶ τῶν ἀντιλήψεων ταύτης τῆς διανοίας ὑπάρχουσιν ὄντα, δὲν δυνάμεθα νὰ φθάσωμεν εἰς αὐτὰ, εἰ μὴ διὰ τῆς πίστεως. Ἡ γενικὴ καὶ καθόλου πίστις αὐθόρμητος καὶ φυσικὴ ὡς ἡ ζωὴ, ὡς ἡ ὕπαρξις, ὡς αὐτὸς ὁ λόγος, ἀφ' οὗ αὕτη εἶναι ἀχώριστος, ἀκούεται

(α) Περὶ καὶ κατὰ πανθεϊσμοῦ ἐγράψαμέν τινα ἐν ταῖς τῆς φιλοσοφίας Ἐκθρομαῖς, τύποις Κ. Ῥωσολύμου.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βόλου

ἐκ στόματος πάντων. Ἅπαξ παραδεδεγμένον τὸ ὄν, οὐχὶ ὡς ἁπλῆ μορφὴ τῆς ἡμετέρας διανοίας, ἀλλ' ὡς πραγματικότης, ὑπερπλημμυρεῖ πάσας τὰς ἰδέας καὶ τὰς ἡμετέρας δυνάμεις, διότι δὲν δυνάμεθα πάντα νὰ κατανοήσωμεν καὶ παραστήσωμεν ἡμῖν αὐτοῖς. Ἐκφράζομεν τὴν ἰδέαν τοῦ ἀπείρου, οἵα ὑπάρχει ἐν τῷ πεπερασμένῳ ἡμῶν νῷ· ἡ ἰδέα τοῦ ἀπείρου ἐστὶν ὡς πρὸς ἡμᾶς πρᾶξις πίστεως· εἶναι ἡ ἀκλόνητος καὶ ἀκαταμάχητος πεποίθησις περὶ τοῦ ὅτι ἐκεῖθεν τοῦ ὄντος, ὅπερ νοοῦμεν ὑπὸ ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν ἔποψιν, ὑπάρχει ἀκόμη τὸ ὄν, ὅπερ δὲν νοοῦμεν, διαφεῦγον πάσας τὰς ὡρισμένας μορφὰς τῆς ἡμετέρας διανοίας. Εἰ ἄλλως εἶχε, τὸ ἄπειρον ἤθελεν εἶσθαι μορφὴ τοῦ πεπερασμένου. Εἰς τὴν ἐν προκειμένῳ πεποίθησιν προσκολλᾶται ἡ καθολικὴ πίστις τοῦ ἀνθρωπίνου γένους εἰς τὸ ἀκατάληπτον καὶ τὸ ἄγνωστον· εἰς τὴν πίστιν ταύτην ἡ ποίησις ὀφείλει τὸ πλειότερον καὶ καλλιώτερον μέρος τῆς ἑαυτῆς ἰσχύος· αὐτὴ αὕτη ἀποτελεῖ τὴν οὐσίαν τῆς θρησκείας, ἥτις δὲν ζῇ ἄνευ μυστηρίων. Ἡ πίστις χορηγεῖ ἡμῖν συγχρόνως τήν τε ὕπαρξιν τῶν ὄντων ἐν γένει καὶ τὴν ὕπαρξιν τοῦ ἀπείρου ὄντος, διακεκριμένην τῆς τοῦ πεπερασμένου.

Ἡ πίστις, ὁποία ὑπάρχει ἐν τῇ συνειδήσει πάντων τῶν ἀνθρώπων, ἐστὶν ἀχώριστος τοῦ λόγου. Διὰ τῶν ἰδεῶν τοῦ λόγου εἰσχωρεῖ εἰς τὴν ἡμετέραν ψυχὴν ἡ πίστις, ἥτις εἶναι ἐνέργεια, δι' ἧς τὸ ἀπόλυτον, ἀντικείμενον ὑπέρτατον, ἀντικείμενον ἀληθὲς ἁπασῶν τῶν γνώσεων καὶ τῶν πεποιθήσεων ἡμῶν, ἑνοῦται μεθ' ἡμῶν, καταβαῖνον εἰς τὸ ἡμέτερον πνεῦμα ὑπὸ τὴν μορφὴν τούτων τῶν ἰδεῶν, χωρὶς αὗται νὰ δυνηθῶσιν ὅπως ὁλόκληρον συμπεριλάβωσιν αὐτό. Ἠθέλησαν νὰ ἀνεύρωσι τὸν οὐσιώδη καὶ ἀμετάτρεπτον χαρακτῆρα τῆς πίστεως. Ἡ ὕπαρξις ἀληθείας ἀντικειμενικῆς καὶ ἀπολύτου παρίσταται πραγματικῶς ἐν τῷ πνεύματι, καθ' ὅσον αἱ ἰδέαι δύνανται νὰ περιλάβωσιν αὐτήν· τότε τιθέμεθα εἰς ἄμεσον ἐπαφὴν μετὰ ταύτης τῆς ἀληθείας, ἥτις γίνεται ὁ δεσμὸς, ἡ μυστηριώδης ἐνέργεια ἡ ἑνοῦσα ἡμᾶς μετ' αὐτῆς. Ἀλήθεια δὲ ἀντικειμενικὴ καὶ ἀπόλυτος εἶναι τὸ ἀπόλυτον καὶ ἄπειρον ὄν, ἀντικείμενον καὶ ἄμεσον αἴτιον τῆς πίστεως καὶ

τῶν ἡμετέρων ἰδεῶν. Εἰ καὶ διακεκριμένα εἰς τὰ ὄμματα τῆς σκέψεως καὶ τετοποθετημένα ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς φιλοσοφίας ἀπέναντι ἀλλήλων, ὡς δύο ἀντιφατικαὶ ἀρχαί, ἀμφότερα ὁδεύουσιν ὁμοῦ. Αἱ ἰδέαι δίχα πίστεως, ἀντὶ νὰ ἦναι ἡ μᾶλλον ὑψηλὴ ἔκφρασις τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων καὶ τῶν αἰωνίων αὐτῶν ὅρων, εἶναι, ὡς ἔλεγεν ὁ Κάντιος, κεναὶ συλλήψεις, ἄγονοι μορφαὶ τῆς ἡμετέρας διανοίας, μάταιαι κατηγορίαι. Ἡ πίστις ἄνευ τῶν ἰδεῶν δὲν καταλαμβάνεται· διότι πρὸ τοῦ πιστεύειν πρέπει νὰ γινώσκῃ ἕκαστος τὸ πιστευόμενον· πρέπει δηλαδὴ νὰ ἔχωμεν τελείαν συνείδησιν πάντων τῶν νόμων καὶ τῶν ὡρισμένων τύπων τῆς ἡμετέρας διανοίας, ὅπως ἀρθῶμεν ὑπεράνω αὐτῶν ἄχρι τοῦ ὄντος ἐν ἑαυτῷ. Φθάσαντες δὲ εἰς ταύτην τὴν ἀπόγειον στιγμὴν, ἀνιχνεύομεν ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ ἀπείρου μυστήρια. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ὂν ἐκτείνεται πορρωτέρω τῶν ἰδεῶν ἡμῶν, κωλύεται ἡ ἀσθενὴς ἡμῶν διάνοια ἵνα ἐναγκαλισθῇ τὴν ὁλοκληρίαν τῶν πραγμάτων. Ἡ πίστις διδάσκει ἡμᾶς τὴν διαφορὰν τοῦ ὄντος καὶ τῆς διανοίας· τίθησι τὸ ἄπειρον ὑπεράνω ἡμῶν· ἀναγκάζει ἡμᾶς νὰ διακρίνωμεν τοῦτο, καὶ ἐγκαταλείπει ἡμῖν τὴν συνείδησιν τῆς ἡμετέρας προσωπικότητος. Ἐκεῖ ἵσταται τὸ κράτος αὐτῆς. Διὰ ταῦτα ὁ λόγος συγκροτεῖται καὶ ἐξ ἰδεῶν καὶ ἐκ πίστεως. Σταθερῶς πιστεύομεν εἰς τὴν πραγματικὴν ὕπαρξιν πάντων τῶν ὑπὸ τῆς πίστεως παριστανομένων ἀντικειμένων, τῆς ὑποστάσεως ἐν τοῖς φαινομέναις, τῆς αἰτίας ἐν τοῖς ἀποτελέσμασι, τῆς ἑνότητος ἐν τῇ ποικιλίᾳ, τῆς ταυτότητος ἐν ταῖς ἀμοιβαίαις μεταβολαῖς. Πᾶσα τοῦ λόγου ἰδέα εἶναι συνάμα ἐνέργεια καὶ πρᾶξις πίστεως· πέραν δὲ πασῶν τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν μορφῶν, ἐντελῶς διακεκριμένων ἀπ' ἀλλήλων, ἀναγκαζόμεθα νὰ παραδεχθῶμεν τὴν ὕπαρξιν τοῦ ἀκαταλήπτου, τοῦ ἀγνώστου, ὅπερ οὐδεμία πεπερασμένη διάνοια νὰ συλλάβῃ καὶ οὐδεμία ὡρισμένη μορφὴ νὰ παραστήσῃ δύναται· τὸ ἄπειρον, ἰδέα διακεκριμένη τοῦ λόγου, διατελεῖ ἡ κοινὴ βάσις καὶ τὸ ἄμεσον ἀντικείμενον τῆς πίστεως. Τὸ ἄπειρον θεωρεῖται ἡ κοινὴ βάσις τοῦ λόγου· διότι ἡ ἑνότης ὑφίσταται εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἰδεῶν τῶν ὑπὸ τοῦ λόγου παρεχομένων, καὶ αὐτὴ πρέπει νὰ ἐπικρατῇ τῶν ἰδεῶν τούτων, καθὰ δεσπόζει καὶ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βόλου

τῶν φαινομένων. Τὸ ὄν, τὸ ὑπερβαῖνον πάσας τὰς μορφὰς τῆς ἡμετέρας διανοίας, οὔτε ἐννοεῖται οὔτε περιλαμβάνεται· ἄρα ἐξ ἀνάγκης πιστεύεται. Οὕτω λοιπὸν ἡ πίστις εὑρίσκεται ἐν αὐτῷ τῷ πυθμένι τοῦ λόγου, ὀφείλοντος αὐτῇ τήν τε ἑαυτοῦ ἑνότητα καὶ τὸ ὑψηλὸν αὐτοῦ ἐμπόριον μετὰ τοῦ ἀπείρου, ὡς καὶ τὴν ἀήττητον αὐτοῦ αὐθεντίαν. Αὐτὴ χρῆται τῷ λόγῳ ὡς ζώσῃ λέξει, καταβαινούσῃ οὐρανόθεν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν ὡς ἀμέσῳ καὶ συνεχεῖ συγκοινωνίᾳ, ὡς ἀληθεῖ πρεσβευτῇ μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου.

Ἀποβαίνει ὅλως ἀδύνατον νὰ παραγκωνίσωμεν τοῦτο τὸ γεγονὸς, τὸ ἀποτελοῦν οὐσιώδες μέρος τῆς ἡμετέρας ζωῆς καὶ διανοίας, τὸ ὑπάρχον, διότι ἐσμὲν καὶ διανοούμεθα, τότε δὲ μόνον ἀπολλύμενον, ὅταν ἡμεῖς ἀφηνιάσωμεν ἀπ' αὐτοῦ. Τῷ ὄντι ἡ ὕπαρξις τοῦ ἀπείρου ὄντος καὶ ἡ ἰδία ἡμῶν ὕπαρξις ἐδόθησαν ἡμῖν ταυτοχρόνως· εἶναι ἀδύνατον νὰ πιστεύσωμεν εἰς τὴν μὲν, ἐὰν μὴ πιστεύσωμεν εἰς τὴν δέ· νὰ ἔχωμεν συνείδησιν ταύτης, ἐὰν μὴ ἔχωμεν πίστιν εἰς ἐκείνην. Ἀφ' ἧς στιγμῆς ἔχομεν συνείδησιν ἡμῶν αὐτῶν, γινώσκομεν ὅτι εἴμεθα πεπερασμέναν τι ὄν, καὶ, ἅμα ἐξεύρωμεν ὅτι ἐσμὲν πεπερασμένα ὄντα, πιστεύομεν ἀναγκαίως εἰς τὸ ἄπειρον. Πιστεύοντες δὲ εἰς τὸ ἄπειρον, δὲν ἔχομεν ἁπλῶς ἰδέαν τινά· διότι οὐδεμία ἰδέα δύναται νὰ ἐναγκαλισθῇ τοῦτο· ἐμφανίζεται ἡμῖν ἀναγκαίως ὡς ὄν, οὐχὶ δὲ ὡς μορφὴ ἡ νόμος τῆς ἡμετέρας διανοίας· καὶ, ἀκριβῶς εἰπεῖν, τὸ συνιστῶν τὸν διακεκριμένον αὐτοῦ χαρακτῆρα εἶναι τὸ νὰ μὴ δύναται νὰ ἐκδηλωθῇ ὁλόκληρον εἰς τὰ ὅρια τῆς συνειδήσεως καὶ τῆς διανοίας ἡμῶν, νὰ ἦναι ἀντικείμενον πίστεως, καὶ οὐχὶ καταλήψεως. Ἵνα συμπεράνωμεν ὅτι ἄπειρον δὲν ὑπάρχει, πρέπει νὰ ἀρχίσωμεν ἀπὸ τῆς καταργήσεως τοῦ ἐγὼ, τουτέστι τῆς συνειδήσεως. Ἤδη ἡ συνείδησις, ὑπὸ οἱανδήποτε ἔποψιν θεωρηθῇ, δὲν εἶναι μόνον ὁ διακριτικὸς χαρακτὴρ τῆς ἡμετέρας ὑπάρξεως, ἀλλὰ ὁ γενικὸς ὅρος τῆς διανοίας· διότι δὲν διανοούμεθα, ἐὰν μὴ συναισθανώμεθα ὅτι διανοούμεθα. Ἐν ᾧ πιστεύομεν εἰς τὸ ἄπειρον, τὸ ὑπεράνω ἡμῶν ὑπάρχον, διακρινόμεθα ἐκ τοῦ πεπερασμένου τοῦ ἐκτὸς τοῦ ἡμετέρου ἐγώ. Ὁ ἐξωτερικὸς κόσμος ἐμφανίζεται

ἡμῖν συγχρόνως τῇ ἡμετέρᾳ ὑπάρξει, καὶ ἐμφανίζεται δυνάμει τῶν ἰδίων ἡμῶν ἰδεῶν, μὴ θεωρούμενος ὡς τι πραγματικόν, εἰ μὴ ὑπὸ τὸν ὅρον τοῦ πιστεύειν εἰς ταύτας τὰς ἰδέας, ἢ συμμερίζεσθαι ταύτην τὴν ἀντικειμενικὴν καὶ ἀπόλυτον ἀλήθειαν τοῦ ἀπείρου καὶ αὐθυπάρκτου ὄντος. Γίνεται πρόδηλον ὅτι, ἐὰν ἡμεῖς μὴ πιστεύωμεν εἰς τὸ διάστημα, εἰς τὸν χρόνον, εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς αἰτιότητος, εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς ὑποστάσεως καὶ τῆς οὐσίας, ἡ ἐξωτερικὴ φύσις καθίσταται ἄφαντος ἐντελῶς ἐκ τῶν ἡμετέρων ὀφθαλμῶν. Τὸ πιστεύειν δὲ εἰς πάντα ταῦτα εἶναι τὸ ἀποδιδόναι τούτοις μέρος ὑπάρξεως, καὶ θεωρεῖν αὐτὰ πραγματικὰς ὀντότητας καὶ ἐκφάνσεις ἀντικειμένων, παραχθέντων ἐκ τοῦ αὐθυπάρκτου ὄντος, ὅπερ ἐστὶ τὸ ὄντως ὄν. Ἡ αὐτὴ ἐνέργεια τῆς πίστεως ἀποκαλύπτει ἡμῖν τὸ μᾶλλον ἐνδιαφέρον τοῦ πιστεύειν καὶ γινώσκειν, δηλαδὴ τὸν Θεόν, τὴν φύσιν καὶ τὴν ἀνθρωπίνην ψυχήν. Τὰ τρία ταῦτα τέρματα τῆς ὑπάρξεως συνδέονται ἐν τῷ ἡμετέρῳ πνεύματι εἰς τρόπον, ὥστε εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀποβάλωμεν τὸ ἓν χωρὶς ἐπίσης νὰ ἀποβάλωμεν καὶ τὰ δύο ἄλλα. Αἱ μόναι μεταξὺ αὐτῶν σχέσεις, ὧν ἀντιλαμβανόμεθα, εἰσὶ τοιαύτης φύσεως, ὥστε δὲν ἐπιτρέπεται ἡμῖν νὰ συγχέωμεν αὐτά. Τὸ ἄπειρον ὑπάρχει ὑπεράνω ἡμῶν· ἡ ὕπαρξις αὐτοῦ σαφῶς διαστέλλεται καὶ τῆς ἐξωτερικῆς φύσεως καὶ τῆς ἡμετέρας, ἐπιφαινομένη τῷ λόγῳ καὶ τῇ πίστει, καὶ ἀναγνωρίζομεν ὅτι οὐδὲν ἐλάβομεν ἐκ τοῦ μηδενός, ἀλλ' ἐκ τοῦ μόνου ἀπειροτελείου ὄντος, τῆς μόνης πηγῆς καὶ ἀρχῆς πάσης ἄλλης ὑπάρξεως. Ὁ ἀθεϊσμός, ὁ ὀλιγωρῶν τοῦ ἀπείρου ἵνα παραδεχθῇ τὸ πεπερασμένον, ὁ πανθεϊσμός, ὁ ἀφαιρῶν τὸ πεπερασμένον ἵνα ἀσχοληθῇ περὶ τὸ ἄπειρον μόναν, ὁ δυαδισμός, ὁ θεωρῶν τὴν ὕλην ἀρχήν, ἀναγκαίαν καὶ αἰώνιον ὡς τὸν Θεόν, εἶναι συστήματα φθοροποιά, παράλογα καὶ ἀνυπόστατα, ἐκ βάθρων καταβαφίζοντα τὴν ἠθικήν.

Ἀναχωρῶν ἐκ τῆς μεταφυσικῆς, δυνάμει τῆς φιλοσοφικῆς πίστεως, ὁ ἄνθρωπος, δὲν θεωρεῖ μόνον τὸ ἄπειρον ἐν τῇ δημιουργίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἠθικῇ, ἐν τῷ ἰδίῳ προορισμῷ. Αἱ αὐθόρμηται πεποιθήσεις τῆς ἡμετέρας συνειδήσεως, ἐκδεδηλωμέναι ἐν τῇ ἱστορίᾳ καθαρῶς, αἱ ἐπιθυμίαι, αἱ ἐλπίδες, αἱ τάσεις, αἱ δυνά-

μεις, τὰ δικαιώματα καὶ τὰ καθήκοντα τοῦ ἀνθρώπου, ἡ λογικὴ, ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ αὐτοῦ ἀξία ὠθοῦσιν αὐτὸν εἰς τὴν πίστιν τῆς ἀθανασίας, εἰς τὴν ἀκράδαντον πεποίθησιν ἀτελευτήτου ὑπάρξεως πέραν τοῦ τάφου, εἰς τὴν μνήμην καὶ τὴν συνείδησιν τοῦ παρελθόντος βίου, εἰς τὴν διαιώνισιν τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος.

Τῷ ὄντι διὰ τῆς ἐρεύνης ἀνακαλύπτομεν ὅτι αὐτὴ ἡ πίστις οὐ μόνον ἐν τῷ πεδίῳ τῆς θεωρίας ὑπάρχει, ἀλλὰ καὶ νόμιμον ὑπούργημα ἐξασκεῖ καὶ ἐν τῷ πρακτικῷ βίῳ καὶ ἐν τῇ κυβερνήσει τοῦ ἀτόμου καὶ τῆς κοινωνίας. Λειπούσης τῆς τοιαύτης πίστεως, οὔτε ἀνατροφὴ καὶ ἀγωγὴ, οὔτε οἰκογένεια, οὔτε παραδόσεις, οὔτε προσδοκίαι, οὔτε διαρκὴς ἐξουσία ἐν τῷ κράτει, οὔτε ἠθικὴ ἑνότης εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος, οὔτε εὐγενεῖς καὶ ὠφέλιμοι ἀλήθειαι, οὔτε παρὸν, οὔτε μέλλον, οὔτε τιμιότης, οὔτε πρόοδος, οὔτε ὑπερφυσικὴ ἀποκάλυψις σημαίνουσί τι. Οἰκτρὰ ἡ τοιαύτη ψυχολογικὴ καὶ ἠθικὴ κατάστασις. Αὐτὴ ἡ πίστις λοιπὸν εἶναι γεγονὸς ἀκατάστρεπτον, περὶ οὗ μαρτυρεῖ ἡ καθημερινὴ πεῖρα· εἶναι πίστις αὐθόρμητος, ὡς ἡ τὴν ὁποίαν ἔχομεν περὶ τῆς ἡμετέρας ὑπάρξεως καὶ τῆς τῶν ὄντων ἐν γένει· αὐτὴ ἡ πίστις μᾶλλον ἢ ἡ ὁμοιότης τῶν ἐξωτερικῶν μορφῶν καὶ ταυτότης τῆς ἀρχῆς εἶναι ὁ θεμέλιος καὶ ἀκρογωνιαῖος λίθος τῆς ἀνθρωπίνης ἀδελφότητος. Ἐπ' αὐτῆς στηρίζεται ὅλον τὸ συμφέρον τῆς ἱστορίας· ἐπειδὴ τὸ ἐμπόριον, τὸ ὁποῖον τηροῦμεν μετὰ τοῦ παρελθόντος, ὁ φόβος μὴ αἱ πράξεις, τὰ ἔργα καὶ οἱ στοχασμοὶ ἡμῶν ἀπολεσθῶσιν ὡς πρὸς τὸ μέλλον, ἤθελον εἶσθαι περιττὰ, εἰ μὴ εἴχομεν ἐνδόμυχον βεβαιότητα περὶ τοῦ ὅτι τὸ αὐτὸ πνεῦμα, ὁ αὐτὸς λόγος ἀναπτύσσεται παρὰ πᾶσι κατὰ τὰς διαφόρους ἡλικίας, περὶ τοῦ ὅτι εἰσὶν ἀρχαὶ κοιναὶ καὶ ἀφετηρίαι, ἐξ ὧν ὁρμώμενοι ἀφικνοῦνται οἱ ἄνθρωποι εἰς τὰς αὐτὰς συνεπείας. Αὐτὴ ἡ φιλοσοφικὴ πίστις, περὶ ἧς πρόκειται, καὶ ἥτις σχηματίζει τὸ κεφάλαιον τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων, εἰς τὴν καθολικότητα τοῦ λόγου ἐνέπνευσε κατὰ τὰς παντοίας ἑκατονταετηρίδας τὴν θερμὴν ἀγάπην τῆς ἀνθρωπότητος, τὴν διεκδίκησιν καὶ τὴν ὑπεράσπισιν τῶν δικαιωμάτων τῶν διαφόρων τῆς γῆς λαῶν καὶ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐθνικοτήτων καὶ τὰς ἐθνεγερσίας. Ἡ πολιτικὴ ἱστορία ἔστω ὁ ὀφθαλμὸς τῆς συνειδήσεως τῶν διεπόντων τὰς τύχας τῆς ἀνθρωπότητος. Τοιαύτη πίστις καὶ πεποίθησις ἀναδεικνύει τὴν ὑλικὴν ἑνότητα τῆς ἀνθρωπότητος, κληρονόμου τοῦ αὐτοῦ αἵματος, καὶ τὴν μεταγενεσίαν, προϊὸν τοῦ παναρχαίου ζεύγους τῶν πρωτοπλάστων. Ἰδέαι κατὰ τὸν ἔνδοξον τῆς Καινισβέργης φιλόσοφον καὶ πίστις κατὰ τὸν Ἰακώβην ἀπαρτίζουσι, δίκην στοιχείων ἀναγκαίων, τὸν ἀνθρώπινον λόγον. Ἐν εὐρυχωροτέρῳ θεάτρῳ, ἐν τῇ γενικῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀνθρωπότητος, ἡ φιλοσοφία καὶ ἡ θρησκεία παρέχουσι τὸ αὐτὸ θέαμα. Ἡ φιλοσοφία ἐπιδιώκουσα πρὸ πάντων τὴν ἐνάργειαν, προστρέχει εἰς τὴν πίστιν· ἡ θρησκεία κυρίως διορᾷ τὰ μυστήρια καὶ τὴν πίστιν. Τὰ μέγιστα ἀπατᾶται ἡ φιλοσοφία, ἐὰν ἐλπίζῃ νὰ διαχύσῃ πανταχοῦ τὸ φῶς τῆς ἐναργείας καὶ νὰ συμπεριλάβῃ ἐν τῷ ἑαυτῆς ὁρίζοντι τὸ πεδίον ὁλόκληρον τῆς ἀληθείας· θέλουσα νὰ καταπλήξῃ τὸν κόσμον διὰ καινοφανῶν καὶ ἐκτενῶν συστημάτων, καὶ διατεινομένη νὰ φανερώσῃ τὸ μυστήριον ἁπασῶν τῶν ὑπάρξεων, λησμονοῦσα ὅτι καὶ ἀστρονομία καὶ χημεία καὶ φυσικὴ κεῖνται ἀπέναντι πολλῶν μυστηρίων, ἀναγκάζεται ἐκοῦσα ἄκουσα νὰ ὁμολογήσῃ τελευταῖον ὅτι αἱ γενικώτεραι καὶ μᾶλλον ἀκαταμάχητοι ἀνάγκαι τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως συγκεφαλαιοῦνται εἰς τὴν πίστιν πρὸς τὸ ἄπειρον. Ὀφείλει ἡ φιλοσοφία νὰ πιστεύσῃ εἰλικρινῶς ὅτι ἡ ἀλήθεια καὶ τὸ ἀγαθὸν πηγαί εἰσιν ἀνεξάντλητοι. Ἀφ' οὗ εἴδομεν ὅτι ἡ πίστις εἶναι στοιχεῖον τοῦ φυσικοῦ λόγου ἔν τε τῇ ἱστορίᾳ καὶ τῇ ἐπιστήμῃ, διὰ τί παραξενευόμεθα ὅτι αὐτὴ αὕτη εἶναι στοιχεῖον τοῦ ὑπερφυσικοῦ λόγου, τοῦ θεόθεν ἡμῖν ἀποκεκαλυμμένου; Ἡ θρησκεία τοῦ Θεοῦ τοῦ Εὐαγγελίου καὶ ἡ φιλοσοφία εἰς τὸ αὐτὸ τέλος σπεύδουσι, καίτοι ἐξ ἄλλων ἀρχῶν. Ἡ θρησκεία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ δαδουχεῖ τὴν φιλοσοφίαν ἐξ ἅπαντος.

(Ἀκολουθεῖ.)

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΗΜΕΡΑ ΑΓΙΟΥ ΒΙΟΥ (α).

ζ') Πῶς νὰ διάγωμεν ἐν ἀσθενείᾳ.

1) Ἂν σὲ καταλάβῃ οἱαδήποτε ἀσθένεια, πρὸ παντὸς εὐχαρίστει πάντοτε Κυρίῳ τῷ Θεῷ δι' αὐτήν· διότι αὐτὸς πέμπει πᾶσαν ἀσθένειαν ἐφ' ἡμᾶς πρὸς σωτηρίαν. Αἱ ἀσθένειαι ἦσαν πάντοτε παρὰ Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἓν τῶν ἰσχυροτάτων μέσων, ὅπως διεγείρῃ ἡμᾶς εἰς σωτηρίαν. Χωρὶς τῆς ἀσθενείας πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων παντάπασι δὲν θὰ προσεκολλῶντο εἰς τὸν Θεόν, καθὼς νῦν εἶναι προσκεκολλημένοι εἰς αὐτόν· οὐδέποτε θὰ κατεφρόνουν παντὸς ὅ,τι εἶναι πρόσκαιρον, καθὼς νῦν καταφρονοῦσιν αὐτοῦ, καὶ οὐδέποτε θὰ ἐξετίμων τόσον παλὺ τὸ αἰώνιον, καθὼς νῦν τὸ ἐκτιμῶσι. Χωρὶς τῆς ἀσθενείας πολλοὶ δὲν θὰ ἀπείχοντο τῶν ἀνομιῶν, καθὼς νῦν ἀπέχονται αὐτῶν· διὰ τῆς ἀσθενείας, οἱονεὶ διὰ τῆς βίας, Κύριος ὁ Θεὸς διέθετο αὐτοὺς νὰ καταλίπωσι τὴν ἁμαρτίαν καὶ νὰ διάγωσι ζωὴν εὐάρεστον εἰς αὐτόν. Χωρὶς τῆς ἀσθενείας πολλοὶ ἄνθρωποι θὰ καθίσταντο αἴτιοι δακρύων εἰς ἀναρίθμητον πλῆθος ἀνθρώπων, εἴτε ὀλεθριώτατον μίασμα τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν· ἀλλὰ διὰ τῆς διαρκοῦς εἴτε διηνεκοῦς ἀσθενείας ὁ πανάγαθος Θεὸς δὲν παρέχει εἰς αὐτοὺς τὸ δυνατὸν τοῦ νὰ ἐξέρχωνται τοῦ οἴκου αὐτῶν καὶ νὰ βλάπτωσιν ἄλλους. Διὰ τῆς ἀσθενείας ἀπεμάκρυνεν αὐτοὺς ἀπὸ τῆς μετὰ τοῦ πλησίον ἀναστροφῆς· αὐτοὶ νῦν εἶναι ἀβλαβεῖς εἰς τοὺς πλησίον αὐτῶν, καὶ ὀλιγώτερον ἐπιβλαβεῖς εἰς ἑαυτούς. Ὅθεν εὐχαρίστει Κυρίῳ τῷ Θεῷ, ὅτι δὲν σὲ στερεῖ τῆς χάριτος αὐτοῦ, καὶ μεταχειρίζεται ἓν τῶν ἰσχυροτάτων αὐτοῦ μέσων πρὸς σωτηρίαν σου.

2) Εὐχαριστῶν δὲ Κυρίῳ τῷ Θεῷ διὰ τὴν ἀσθένειάν σου, ἀνυπερθέτως καὶ μετὰ τῆς δυνατῆς προσοχῆς ἐξέταζε κατὰ τί ἰδίως ἥμαρτες, ἢ διατελεῖς ἁμαρτάνων ἐνώπιον αὐτοῦ ἀμεταμελήτως. Ἀλλ' ἐν τοσούτῳ καθόλου μὴ συγχώρει εἰς τὴν φιλαυτίαν εἴτε εἰς ἄλλο τι νὰ σὲ ἀπατῶσιν. Οὕτως ἢ ἄλλως λίαν πιθανόν, ὅτι ἥμαρτες, καὶ δὲν διανοεῖσαι περὶ μετανοίας. Οὐδεὶς ἡμῶν εἶναι

(α) Ὅρα Ἐτ. Ε' Ἀριθμ. 9. σελ. 414—420.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βόλου

χωρὶς ἁμαρτίας. « Ἐὰν εἴπωμεν ὅτι ἁμαρτίαν οὐκ ἔχομεν, ἑαυ-
» τοὺς πλανῶμεν, καὶ ἡ ἀλήθεια οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν », λέγει ὁ
ἅγιος Ἀπόστολος (α). Εὑρὼν δὲ σεαυτὸν κατά τι ἁμαρτήσαντα,
εὐθὺς προσένεγκε μετάνοιαν, καὶ δὸς τῷ Κυρίῳ σταθερὰν ὑπό-
σχεσιν, ὅτι δὲν θὰ ἁμαρτήσῃς πλέον, ὡς ἡμάρτανες.

3) Ὅμως καὶ εὑρὼν καὶ μὴ σεαυτὸν κατά τι ἁμαρτήσαντα,
ἀμεταβλήτως νόμιζε, ὅτι ἡ καταλαβοῦσά σε ἀσθένεια δύναται νὰ
ἦναι ἡ τελευταία. Πλεῖστοι ἀποθνήσκουσιν ὅλως ἀνελπίστως ἐκ
τοιαύτης ἀσθενείας, ἐξ ἧς καθόλου δὲν προσεδόκων θάνατον. Διὰ
τοῦτο εὐκαίρως, μὴ ἀναμένων τὴν ἐνδυνάμωσιν τῆς ἀσθενείας,
σπούδαζε νὰ προετοιμασθῇς εἰς τὸν θάνατον μετὰ τῆς προσηκού-
σης ἐξομολογήσεως. Μὴ ἀναβάλλῃς τοῦτο τὸ τὰ μάλιστα ἐμβρι-
θὲς ἔργον ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν· διότι ὁ θάνατος δύναται νὰ
ἐπέλθῃ κατὰ σοῦ αἴφνης, ἡ δὲ ἀσθένεια δύναται ἀπροσδοκήτως
νὰ ἐνδυναμωθῇ τοσοῦτον, ὥστε νὰ σοὶ καταστήσῃ τὴν ἐξομολό-
γησιν λίαν δυσχερῆ, εἴτε καὶ ἀδύνατον. Μετὰ δὲ τὴν ἐξομολό-
γησιν μετάλαβε τῶν ἀχράντων μυστηρίων. Τοῦτο εἶναι τὸ κάλ-
λιστον φάρμακον οὐ μόνον τῆς ψυχῆς σου, ἀλλὰ καὶ τοῦ σώμα-
τός σου· διὰ τῆς ἁγίας κοινωνίας εἰσέρχεται εἰς τὴν καρδίαν
ἡμῶν ὁ Ἰησοῦς Χριστός· αὐτὸς δὲ εἶναι ἡ πηγὴ πάντων τῶν
ἀγαθῶν.

4) Ἂν ἐν τῇ ἐξετάσει τῆς συνειδήσεώς σου διὰ τὴν προσή-
κουσαν ἐξομολόγησιν εὕρῃς ὅτι εἶσαι ὀφειλέτης εἴς τινα, ἀμελ-
λητὶ σὺ αὐτὸς ἀπόδος εἰς αὐτὸν τὸ χρέος, ἢ ποίησον βεβαίαν διά-
ταξιν, ὅπως τὸ χρέος σου πληρωθῇ. Ἂν δὲ εὕρῃς, ὅτι ἔχεις ἀλ-
λοτρίαν, ἰδίως δὲ ὁπωσδήποτε ἀδίκως ἀποκτηθεῖσαν περιουσίαν,
παραχρῆμα ἀπόδος αὐτὴν εἰς τὸν νόμιμον ἰδιοκτήτην. Ἂν δὲ
ἐνθυμηθῇς ὅτι ὕβρισάς τινα, ἢ ὅτι ἄλλος τις ὕβρισέ σε, καὶ σὺ
τρέφῃς ἔχθραν, διαλλάχθητι μετ' αὐτοῦ εὐθὺς καὶ ἐγκαρδίως.
Μὴ ἐπιλάθου τῶν φοβερῶν λογίων τοῦ Κυρίου· « Ὡς ὑπάγεις
» μετὰ τοῦ ἀντιδίκου σου ἐπ' ἄρχοντα, ἐν τῇ ὁδῷ δὸς ἐργασίαν
» ἀπηλλάχθαι ἀπ' αὐτοῦ, μήποτε κατασύρῃ σε πρὸς τὸν κριτήν,

(α) Α' Ἰωάν. α, 8.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βόλου

» καὶ ὁ κριτὴς σε παραδῷ τῷ πράκτορι, καὶ ὁ πράκτωρ σε βάλῃ » εἰς φυλακήν. Λέγω σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν, ἕως οὗ καὶ τὸ » ἔσχατον λεπτὸν ἀποδῷς » (α).

5) Ὅταν δὲ τοιουτοτρόπως ἡ κατάστασις τῆς ψυχῆς σου ὡς πρὸς τὴν αἰωνιότητα καταστῇ ἀκίνδυνος, στρέψον τὴν προσοχήν εἰς τὴν πρόσκαιρόν σου κατάστασιν· ἤγουν ἀμελλητὶ φρόντισον νὰ συντάξῃς τὴν νόμιμον διαθήκην διὰ τὴν περιουσίαν σου. Μὴ ἀναβάλῃς τοῦτο ἐπὶ πολὺ, ὅπως τὰς ἀνεκτιμήτους τελευταίας στιγμὰς τῆς ζωῆς σου, ἃς ὀφείλεις νὰ μεταχειρισθῇς μόνον διὰ τὴν ψυχήν, μὴ διαγάγῃς εἰς πρόσκαιρον ἐνασχόλησιν, καὶ ὅπως ποιῶν τὴν διαθήκην, μὴ συγχωρήσῃς οἱανδήποτε ἀδικίαν. Μὴ λησμονήσῃς ὅτι ἐκ τῆς ἀμελείας περὶ τὴν νόμιμον διαθήκην τῆς περιουσίας πλειστάκις προέρχονται μέγισται ἀδικίαι, καὶ οὐχὶ σπανίως τοιαύτη ἔχθρα μεταξὺ τῶν κληρονόμων, ἥτις διαρκεῖ ἐφ' ὅλην αὐτῶν τὴν ζωὴν, ἐνίοτε δὲ καὶ μετὰ τὸν θάνατον αὐτόν. Μὴ λάμβανε ἐπὶ σεαυτὸν τὰς ξένας ἁμαρτίας· ποίησον εὐκαίρως τὴν πρέπουσαν διαθήκην.

6) Ἐν καιρῷ μετὰ τὸ ἔργον τοῦτο προσκάλεσον τὸν ἰατρὸν, καὶ μεταχειρίζου τὰ ὑπ' αὐτοῦ παραγγελλόμενα ἰατρικά. Δὲν πρέπει νὰ καταφρονῶμεν τοῦ ἰατροῦ, διότι *αὐτὸν ἔκτισε Κύριος*, λέγει ὁ Σοφὸς (β). Ὅμως καθόλου δὲν πρέπει νὰ νομίζωμεν, ὅτι μόνον ὁ ἰατρὸς ἢ τὰ ἰατρικὰ δύνανται νὰ ἐξαφανίσωσι τὴν ἀσθένειάν σου. Οὔτε ὁ ἰατρὸς, οὔτε τὰ ἰατρικὰ, ἀλλ' ἰδίως Κύριος ὁ Θεὸς παρέχει τὴν ἴασιν. Διὰ τοῦτο ἐν πάσῃ θεραπείᾳ ἀνάθες τὴν πεποίθησίν σου ἰδίως ἐπὶ Κύριον τὸν Θεόν· διότι Κύριος ὁ Θεὸς φωτίζει τὸν ἰατρὸν, καὶ αὐτὸς δίδει τὴν θεραπευτικὴν δύναμιν εἰς τὸ ἰατρικὸν αὐτοῦ· « Κύριος θανατοῖ καὶ ζωογονεῖ, » κατάγει εἰς ᾅδου καὶ ἀνάγει » (γ).

7) Τὸν χρόνον τῆς ἀσθενείας σου μὴ διάγῃς εἰς κενὰς διαλέξεις, μήτε εἰς περιττὴν μέριμναν περὶ τὴν ἀνάῤῥωσίν σου, ἀλλὰ

(α) Λουκ. ιβ', 58. 59.
(β) Σειρ. λή, 12.
(γ) Α' Βασιλειῶν β', 6.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σπούδαζε νὰ μεταχειρίζησαι τὸν χρόνον τοῦτον εἰς ὄφελος τῆς ψυχῆς σου· προσεύχου, ἀναγίνωσκε πνευματικόν τι βιβλίον, ἰδίως δὲ τοιοῦτον, ἐν ᾧ γίνεται λόγος περὶ τῶν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ παθημάτων, εἴτε τρέφου μὲ εὐσεβεῖς διαλέξεις. Ἂν δὲν δύνασαι νὰ ἀσχολῆσαι περὶ μακρὰς προσευχὰς, ὕψωσε τὴν καρδίαν σου πρὸς τὸν Θεὸν μετὰ συντόμων προσεκτικῶν στεναγμῶν· π. χ. *Κύριε, μὴ μὲ στερήσῃς τοῦ ἐλέους σου· ἢ, Κύριε, δὸς, ὅπως ἡ ἀσθένεια αὕτη χρησιμεύσῃ εἰς καθαρισμὸν τῶν ἁμαρτιῶν μου*, καὶ τὰ ὅμοια. Ἐκτὸς δὲ τούτου ποίει συχνότατα ἐπὶ σεαυτὸν τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, καὶ ἀσπάζου τὴν εἰκόνα τοῦ Σωτῆρος, τῆς Θεομήτορος καὶ τῶν Ἁγίων.

8) Ἐν καιρῷ τῆς ἀσθενείας σου μηδέποτε προσεύχου συντόνως ὑπὲρ ἀναῤῥώσεως, ἀλλὰ μᾶλλον ἀφοσιοῦ εἰς τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ· διότι μόνος Κύριος ὁ Θεὸς γινώσκει, τί εἶναι πρωτιμότερον διὰ τὴν σωτηρίαν σου, ἡ ὑγεία, ἢ ἡ ἀσθένεια· ἡ ἀσθενὴς ὑγεία, ἢ ἡ ἰσχυρά· ἡ διηνεκὴς ὑγεία, ἢ ἡ διαλείπουσα· ἡ μικρὰ ἀσθένεια, ἢ ἡ ἰσχυρά· ἡ ὀλιγοχρόνιος, ἢ ἡ διαρκὴς, καὶ μάλιστα μὴ διακοπτομένη μέχρι θανάτου. Ἂν ἡ ὑγεία ἦναι ὀλεθρία εἰς τὴν ψυχὴν ἡμῶν, τότε πῶς νὰ προσευχηθῶμεν ὑπὲρ αὐτῆς ἀπολύτως πρὸς τὸν Θεόν; κάλλιον νὰ μὴ εἴμεθα ποτὲ ὑγιεῖς. Ἂν δὲ ἡ ἀσθένεια ἦναι εἰς ἡμᾶς σωτηριώδης, τότε πῶς νὰ δεώμεθα ἀπολύτως, ὅπως ῥυσθῶμεν ἀπ' αὐτῆς; κάλλιον νὰ εἴμεθα ἀσθενεῖς, καὶ νὰ ὑπομένωμεν δεινοτάτην ἀσθένειαν μέχρις αὐτοῦ τοῦ θανάτου.

9) Ἂν δὲ ἡ ἀσθένειά σου διαρκῇ παρὰ πολὺν χρόνον, τότε μὴ παραδίδου, ὡς πολλοὶ ἀνόητοι ἄνθρωποι ποιοῦσιν, εἰς δυσφορίας, ἰδίως δὲ γογγυσμὸν καὶ ἀγανάκτησιν κατὰ τῆς δυνάμεως καὶ διαρκείας τῆς ἀσθενείας, κατὰ τοῦ ἰατροῦ, κατὰ τοῦ φαρμάκου, κατὰ τῆς κακῆς καταστάσεως τῆς ἀτμοσφαίρας, κατὰ τῶν θεραπόντων σου κ. τ. ὅμ. Διὰ τῆς δυσφορίας, τοῦ γογγυσμοῦ καὶ τῆς ἀγανακτήσεως οὐδέποτε θὰ ἀνακουφίσῃς τὴν ἀσθένειαν, ἥκιστα δὲ θὰ ἐκκόψῃς αὐτήν. Ἡ ἀνυπόμονος, καὶ ἰδίως γογγυστικὴ διάθεσις τοῦ πνεύματος δύναται ἔνθεν μὲν νὰ ἐνισχύσῃ μόνον τὴν ἀσθένειαν, καὶ νὰ παρατείνῃ αὐτὴν, ἢ μάλιστα

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

νὰ καταστήσῃ αὐτὴν ἀνίατον· ἔνθεν δὲ, νὰ ἀφαιρέσῃ ἀπὸ πάντων τὴν πρὸς σὲ συμπάθειαν· διότι εἰς τίνα εἶναι εὐάρεστον νὰ ὑπηρετῇ ἀσθενῆ, ἀγανακτοῦντα καὶ ὀργιζόμενον κατὰ τοῦ ὑπηρετοῦντος αὐτόν; τοὐναντίον, ἔσο πάσῃ δυνάμει ὑπομονητικὸς, καὶ προσεύχου οὕτως· *Κύριε, πολλὰ ἥμαρτον, καὶ διὰ τοῦτο εἶμαι ἄξιος τῆς αἰωνίου κολάσεως· ἀλλὰ σὺ ἕνεκα τῆς ἀπεριορίστου σου ἀγάπης δὲν θέλεις νὰ βασανίζωμαι αἰωνίως, ἀλλὰ μὲ ὑπέβαλες εἰς πρόσκαιρον τιμωρίαν, ὅπως ἔλθω εἰς ἐμαυτὸν, μετανοήσω, καὶ διορθωθῶ. Πόσον μέγα εἶναι τὸ ἔλεός σου! ἐπαύξησον τὴν ὑπομονήν μου· δώρησαί μοι τοιαύτην χάριν, ὅπως ὑπομένω τὴν ἀσθένειάν μου εὐθύμως καὶ μετὰ τῆς πρὸς σὲ ἀγάπης μου· προτιμῶ δὲ νὰ ἐνισχυθῇ ἡ ἀσθένειά μου, ἢ νὰ παύσῃ μὲν αὐτὴ, ἐγὼ δὲ νὰ ἀρχίσω πάλιν νὰ ἁμαρτάνω καὶ νὰ ὑποβληθῶ εἰς τοὺς αἰωνίους βασάνους. Ἂς διαρκέσῃ, καὶ ἂς κρατυνθῇ ἡ ἀσθένειά μου, καθὼς σοὶ εἶναι ἀρεστόν· μόνον ῥῦσαί με ἀπὸ τῶν αἰωνίων βασάνων.*

10) Αἰσθανόμενος δὲ ὅτι ἡ μὲν ἀσθένειά σου ἐλαττοῦται, σὺ δὲ ἀρχίζεις νὰ ἀναλαμβάνῃς, ἐξ ὅλης ψυχῆς δέου Κυρίου τοῦ Θεοῦ, ὅπως αὐτὸς, μετὰ τὴν ἐπανάκαμψιν τῆς ὑγείας, εὐδοκήσας κωλύσῃ σε ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας, καὶ σοὶ παράσχῃ ἰσχυρὰν ἀνάμνησιν ἐκείνων τῶν αἰσθημάτων καὶ διανοημάτων, ὅσα εἶχες ἐν καιρῷ τῆς ἀσθενείας σου· διότι πλεῖστοι ἀσθενεῖς, μετὰ τὴν ἀνάῤῥωσιν, ἐντελῶς ἐπιλανθάνονται ἐκείνων τῶν αἰσθημάτων καὶ διανοημάτων, ὅσα εἶχον ἐν καιρῷ τῆς ἀσθενείας. Προσεύχου Κυρίῳ τῷ Θεῷ, ὅπως αὐτὸς σὲ κατέχῃ ἐν τῇ ἀσθενείᾳ, ἢ καὶ σὲ ἀφήσῃ νὰ ἀποθάνῃς μᾶλλον, ἢ μετὰ τὴν ἀνάῤῥωσιν πάλιν ἐπανακάμψῃς εἰς τὸν ἁμαρτωλὸν βίον.

11) Τοὐναντίον, ἂν αἰσθάνησαι ὅτι ἡ ἀσθένειά σου ἐνδυναμοῦται καὶ ἄρχεται νὰ καταναλίσκῃ τὰς σωματικάς σου δυνάμεις, προσκάλεσον, κατὰ τὴν παραγγελίαν τοῦ ἀποστόλου Ἰακώβου, τοὺς ἱερεῖς, ἵνα σοι τελέσωσι τὸ μυστήριον τοῦ Εὐχελαίου. Κύριος ὁ Θεὸς θεραπεύει δι' αὐτοῦ τὸ σῶμα, καὶ, ἂν δὲν εὐδοκήσῃ νὰ θεραπεύσῃ τὸ σῶμα, ἀναμφιβόλως θὰ θεραπεύσῃ τὴν ψυχήν σου· « Ἐγερεῖ τὸν κάμνοντα ὁ Κύριος », λέγει ὁ ἅγιος ἀπόστο-

λος Ἰάκωβος, « κἂν ἁμαρτίας ᾖ πεποιηκὼς, ἀφεθήσεται αὐτῷ » (α).

12) Μετὰ τὴν τέλεσιν τοῦ μυστηρίου τούτου παράδος σεαυτὸν ἐντελῶς τῷ Θεῷ, καὶ διόλου μὴ ἐπιθύμει ἕτερον, εἰ μὴ ὅπως Κύριος ὁ Θεὸς πράξῃ εἰς σὲ, ὅ,τι εἶναι εὐάρεστον εἰς αὐτόν. Αὕτη εἶναι ἡ καλλίστη κατάστασις τοῦ ἀνθρώπου, ἐν οἱᾳδήποτε καταστάσει καὶ ἂν εὑρίσκηται· διότι ὁ παραδιδόμενος εἰς Κύριον τὸν Θεὸν εἶναι τοῦ Θεοῦ, καὶ δὲν δύναται νὰ ἀπολεσθῇ.

ή) Πῶς νὰ προφυλάττωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ τῆς ἐπιβλαβοῦς ἐνεργείας τῶν κακῶν παραδειγμάτων.

Ἐν τῷ κόσμῳ οὐδέποτε λείπουσι τὰ κακὰ παραδείγματα· τὰ δὲ κακὰ παραδείγματα εἶναι εἰς ἄκρον λυμαντικά· αὐτὰ ἔστιν ὅτε παράγουσι μιασμὸν ἁμαρτωλὸν ἐν τοῖς ἀνθρώποις, καὶ ὅτε οἱ αἴτιοι τοῦ μιασμοῦ ἐκείνου ἤδη πρὸ πολλοῦ δὲν ὑπάρχουσι μεταξὺ τῶν ζώντων. Ὁ δὲ ἁμαρτωλὸς οὗτος μιασμὸς προέρχεται ἐν τῷ κόσμῳ οὐχὶ μόνον ἔκ τινων ἰδίως διεφθαρμένων πράξεων τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ πολλάκις μόναν ἐκ τοῦ βλέμματος αὐτῶν, ἐκ μόνου ἀστεϊσμοῦ, γέλωτος, ἐν ᾧ αὐτοὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οὔτε παρατηροῦσιν, οὔτε γινώσκουσι τοῦτο. Πῶς δὲ εἶναι δυνατὸν νὰ προφυλαχθῇς ἀπὸ τοῦ μιάσματος τῶν τοιούτων βλαβερῶν πράξεων; Ἰδού σοι παραγγελίαι τινές.

1) Πάσῃ δυνάμει ἀπομάκρυνε σεαυτὸν ἀπὸ πασῶν τῶν περιστάσεων, ἐν αἷς ἀναποφεύκτως εἶσαι ἠναγκασμένος νὰ βλέπῃς καὶ νὰ ἀκούῃς πολλὰ κακὰ πράγματα. Ὑπάρχουσι κοινωνίαι ἀνθρώπων, ἐν αἷς αἱ κακαὶ ὁμιλίαι εἶναι ἡ συνήθης, εἴτε μάλιστα ἡ ἀγαπητὴ διατριβὴ τοῦ χρόνου. Ὁ δὲ ἀγαπῶν νὰ φοιτᾷ εἰς τοιούτους τόπους, εὐκόλως δύναται νὰ διαταράξῃ τὴν καρδίαν αὐτοῦ, καὶ νὰ ἐμπλεχθῇ εἰς τὰ δίκτυα τῆς ἀπάτης. Διὰ τοῦτο μὴ συγχώρει εἰς σεαυτὸν μηδεμίαν πειστικὴν πρόσκλησιν εἰς αὐτά· μὴ ἐπιτρέπῃς μάλιστα νὰ σοὶ διηγῶνται, πῶς συνήθως εὐθυμοῦσιν ἐκεῖ, καὶ ὅτι τὰ κακὰ παραδείγματα δὲν θὰ παραγάγωσιν ἐν τῇ καρδίᾳ σου κακόν τι· ὅ,τι οὔτε ὡράθη, οὔτε ἠκούσθη κ.τ.λ., δὲν δύναται νὰ ἐπέλθῃ καὶ εἰς τὸν νοῦν.

(α) Ἰακώβ. ε, 15.

2) Ὅτε δὲ ἀπροσδοκήτως ἀπαντᾷς κακὰ παραδείγματα, εἴτε πρέπει νὰ ἀπαντήσῃς ἀναγκαίως, τότε σπούδαζε ὅπως τὸ ὁραθὲν κακὸν παραγάγῃ ἐν σοὶ βδελυγμόν, ὁποῖον αὐτὸ φύσει παράγει, καὶ ὀφείλει νὰ παράγῃ ἐν πᾶσιν ἡμῖν. Ἐκτὸς δὲ τούτου εὐθὺς στρέφου πρὸς Κύριον τὸν Θεὸν μετ' ἐγκαρδίου προσευχῆς· *Θεὲ πανοικτίρμον, φύλαξόν με, ὅπως μηδέποτε πράξω τοιοῦτον κακόν, καὶ ὅπως καὶ ἡ περὶ αὐτοῦ ἀνάμνησις ἐξαφανισθῇ τῆς μνήμης μου.* Ὁ οὕτω πράττων, ἔχει ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ δυνατὴν ἀσπίδα κατὰ τῆς ἐπιβλαβοῦς ἐνεργείας τῶν κακῶν παραδειγμάτων.

3) Ὅπως δὲ διαφυλάξῃς σεαυτὸν ἀπὸ τῆς ἐπιβλαβοῦς ἐνεργείας τῶν κακῶν παραδειγμάτων, σπούδαζε προηγουμένως νὰ καταρτισθῇς μὲ καλοὺς κανόνας καὶ γνώσεις παραδειγμάτων τῆς ἀληθινῆς ἀρετῆς. Ὅτε οἱ Ἰουδαῖοι ᾐχμαλωτίσθησαν ὑπὸ τῶν Βαβυλωνίων, καὶ πολλοὶ αὐτῶν ἀπήχθησαν εἰς Βαβυλῶνα, τότε ὁ προφήτης Ἱερεμίας οὐδὲν ἐφοβήθη τοσοῦτον περὶ τῶν ἐξανδραποδισθέντων ἐν τῇ εἰδωλικῇ πρωτευούσῃ, ὅσον μήπως διαφθαρῶσιν εἰς τὴν εἰδωλολατρείαν, καὶ διὰ τοῦτο ἔγραφε πρὸς αὐτούς· « Νυνὶ δὲ ὄψεσθε ἐν Βαβυλῶνι θεοὺς ἀργυροῦς, καὶ χρυσοῦς, καὶ ξυλίνους ἐπ' ὤμοις αἰρομένους, δεικνύντας φόβους » τοῖς ἔθνεσιν. Εὐλαβήθητε οὖν, μὴ καὶ ὑμεῖς ἀφομοιωθέντες τοῖς » ἀλλοφύλοις ἀφομοιωθῆτε, καὶ φόβος ὑμᾶς λάβῃ ἐπ' αὐτοῖς, ἰ- » δόντας ὄχλον ἔμπροσθεν καὶ ὄπισθεν αὐτῶν προσκυνοῦντας αὐ- » τά. Εἴπατε δὲ τῇ διανοίᾳ (πρὸς Κύριον τὸν Θεόν)· σοὶ δεῖ » προσκυνεῖν, δέσποτα » (α). Οὕτω πρέπει νὰ πράττωμεν καὶ ἡμεῖς. Ὅτε δηλαδὴ βλέπομεν ὅτι πολλοὺς ἀνθρώπους προσκυνοῦσιν ὡς θεούς, τὸν δὲ μονογενῆ Υἱὸν τοῦ αἰωνίου Πατρὸς δὲν ἀξιοῦσιν οὐδὲ κἂν προσοχῆς· ὅτε ἀκούομεν, ὅτι δοξάζουσι τὰς ἀνοήτους καὶ ὀλεθρίας δόξας τοῦ πνεύματος τοῦ αἰῶνας ὡς ἔξοχον σοφίαν, πρὸς δὲ τὴν διδασκαλίαν τῆς χριστιανικῆς πίστεως δεικνύουσι ψυχρότητα εἴτε καὶ καταφρόνησιν· ὅτε βλέπομεν, ὅτι τὰς σωτηριωδεστάτας διατάξεις τοῦ Κυρίου πρὸς σωτηρίαν τῶν

(α) Ἐπιστ. Ἱερ. 3. 4. 5.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀθανάτων ψυχῶν ἀνακηρύττουσιν ὡς ἔργον ἀνθρώπινον, καὶ βεβαιοῦσιν, ὅτι μόνον ἡ εὐπιστία ἔχεται τοιούτων διατάξεων· τότε πρέπει νὰ λέγωμεν παραχρῆμα ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν, ὅ,τι ἔλεγον οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι· « Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς κύριος κυρίων ἐστὶ, » καὶ βασιλεὺς βασιλέων (α)· ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ὀφείλει πᾶν » γόνυ κάμψαι ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων (β), » ὅτι οὐκ ἔστιν ἐν ἄλλῳ οὐδενὶ ἡ σωτηρία (γ)· ὁ πιστεύων εἰς » τὸν Χριστὸν, ἔχει ζωὴν αἰώνιον· ὁ δὲ ἀπειθῶν αὐτῷ, οὐκ ὄ- » ψεται ζωὴν, ἀλλ' ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ μένει ἐπ' αὐτόν (δ)· ὁ ἀπι- » στήσας εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, κατακριθήσεται » (ε). Ὅτε δὲ βλέπομεν ὅτι πολλοὶ μετὰ σφοδρᾶς ἐπιθυμίας ζητοῦσι τὴν ἑαυτῶν εὐτυχίαν ἐν τοῖς αἰσθητικοῖς ἀγαθοῖς, ἐν ταῖς αἰσθητικαῖς ἡδοναῖς, ἐν τῇ χλιδῇ καὶ τῇ τρυφῇ, καὶ θεωροῦσι τοῦτο ὡς σοφίαν· ὅτε βλέπομεν ὅτι τὰ τέκνα τοῦ κόσμου πρὸς ἐπίτευξιν τῆς ἐπιγείου αὐτῶν εὐτυχίας μεταχειρίζονται πᾶν ψεῦδος καὶ πᾶσαν ἀπάτην· ὅτε ἀκούομεν, ὅτι αὐτοὶ ὑπερασπίζουσι τὸ μῖσος, τὴν μνησικακίαν καὶ τὰ ἄλλα πάθη, τὴν δὲ ἄρνησιν τῆς ἐκπληρώσεως τῶν αἰσθητικῶν ἐπιθυμιῶν λογίζονται μωρίαν· τότε πρέπει νὰ λέγωμεν μετὰ βεβαιότητος ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν, καθὼς ἐδίδασκον οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι· ἡμεῖς εἴμεθα χριστιανοὶ, καὶ διὰ τοῦτο πρέπει νὰ ζῶμεν κατὰ τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ (ς)· ὁ δὲ νόμος τοῦ Χριστοῦ ἀπαιτεῖ ὅπως σταυρώσωμεν τὴν σάρκα ἡμῶν σὺν τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτῆς (ζ), ὅπως ἀποθώμεθα τὸ ψεῦδος, καὶ λαλῶμεν τὴν ἀλήθειαν (η), πᾶσαν δὲ ἐκδίκησιν ἀφίνωμεν εἰς Κύριον τὸν Θεόν· διότι *ἐμὴ ἐκδίκησις, ἐγὼ ἀνταποδώσω, λέγει Κύριος* (θ).

(α) Ἀποκάλυψ. ιζ'. 14.
(β) Φιλιπ. β', 10.
(γ) Πράξ. δ', 12.
(δ) Ἰωάν. γ', 36.
(ε) Μάρκ. ιϛ', 16.
(ς) Γαλάτ. ϛ', 2.
(ζ) Γαλάτ. ε, 24.
(η) Ἐφεσ. δ', 25.
(θ) Ρωμ. ιβ', 19.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

4) Ἐν πᾶσι δὲ τοῖς παρισταμένοις κακοῖς παραδείγμασι στρέψον εὐθὺς τὰ ὄμματά σου ἐπὶ τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, ὅτις ἔχει πλῆρες δίκαιον νὰ ἀπαιτῇ παρ' ἡμῶν ὑποταγὴν εἰς τὸ ἴδιον αὐτοῦ παράδειγμα· μετὰ δὲ ταῦτο ἀναλογίσθητι τὰ ἑκατομμύρια τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες πρότερον ἦσαν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ὡς ἡμεῖς ἁμαρτωλοί, εἶτα δὲ ἐν Χριστῷ ἐγένοντο ἅγιοι καὶ ἄξιοι μιμήσεως, ὡς ἀκολουθήσαντες τὸν βίον αὐτοῦ. Μιμοῦ οὐχὶ τὸ παράδειγμα τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ψυχρότητος, ἥτις ἐν τῷ κόσμῳ πανταχοῦ ἐπικρατεῖ, ἀλλὰ τὸ παράδειγμα τοῦ ζήλου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἁγίων, τοῦ ζήλου, τοῦ ὁποίου ἡ ἱερὰ ἱστορία ἀναφέρει πολλὰ καὶ λίαν οἰκοδομητικὰ παραδείγματα. Μιμοῦ οὐχὶ τὸ παράδειγμα τῆς ζωῆς τῶν ἐθνικῶν, ἥτις ἐν τῷ κόσμῳ λίαν συχνάκις ἀπαντᾶται, ἀλλὰ τὸ παράδειγμα τῆς χρηστοηθείας, τῆς μετριοφροσύνης, τῆς αἰδημοσύνης, τῆς ἐγκρατείας καὶ τῆς τάξεως, καθ' ἃ διεκρίνοντο οἱ ἅγιοι καὶ ἀληθινοὶ χριστιανοί, οἵτινες ἀδιαλείπτως ἐσπούδαζον νὰ πολιτεύωνται καὶ ἐπολιτεύθησαν οὐχὶ κατὰ τοὺς κανόνας τοῦ κόσμου, ἀλλὰ κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

(Ἀκολουθεῖ.)

ΔΙΑΛΟΓΟΣ

ΠΑΠΙΚΟΥ ΜΙΣΣΙΟΝΑΡΙΟΥ ΠΡΟΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΝ.

Νέον σαγηνευτικὸν δέλεαρ, ἐν διαφόροις τοῦ πελάγους τῆς καθολικῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας σημείοις ὑπὸ τοῦ συστηματικωτέρου τῶν πολεμίων αὐτῆς ἐπιτηδείως ἤδη κατευθυνόμενον, ἀγαθῇ τύχῃ ἀνακαλύψαντες, ἐρχόμεθα κατὰ καθῆκον νὰ ἀναγγείλωμεν τοῖς ἐν Χριστῷ ἀδελφοῖς ἡμῶν. Ἀνέκαθεν ἡ καθολικὴ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ἀντικείμενον ὑπῆρξε ἀπηνῶν διωγμῶν, οὐ μόνον ἐκ μέρους ἰδιωτῶν σοφιζομένων, ἀλλὰ καὶ ἐκ μέρους ἰσχυρῶν ἡγεμόνων, τῶν μὲν διὰ καλάμου καὶ γλώσσης, τῶν δὲ διὰ πυρὸς καὶ μαχαίρας τὴν ἐξόντωσιν αὐτῆς ἐπιζητούντων. Τὸν ἐπὶ τῆ

πέτρας τῆς ἀληθείας αὐτὴν οἰκοδομήσαντα, τὸν θεάνθρωπον Κύριον, ἐντελῶς εἰκονίζουσα, βασανίζεται καὶ αὕτη πολυτρόπως, καθάπερ ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων ἐκεῖνος. Ἀλλ' ὅπως αὐταὶ αὗται αἱ βάσανοι καὶ τὰ πάθη εἰς διατράνωσιν τῆς θείας ἐκείνου φύσεως κυρίως συνετέλεσαν, οὕτω καὶ αἱ βάσανοι καὶ τὰ πάθη τῆς αὐτοῦ Ἐκκλησίας τὴν ἁγιότητα καὶ γνησιότητα αὐτῆς ἀείποτε ἀνεκήρυξαν.

Γινώσκουσι πάντως πάντα ταῦτα οἱ νῦν ἰταμοὶ αὐτῆς διῳκται καὶ αἱρεσιάρχαι· καθορῶσιν, ὅτι ὄντως καὶ *πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν* αὐτῆς· πεπωρωμένοι ὅμως τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν, βλέποντες οὐ βλέπουσιν, οὐδὲ ἀκούουσιν ἀκούοντες, οὐδὲ συνιᾶσι συνιέντες.

Ὁ ἐπισημότερος νῦν τῆς καθολικῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας παλέμιος τυγχάνει ὢν ὁ παπισμός. Στρεφόμενος οὗτος πρὸς ἑαυτὸν, καὶ ἔνθεν μὲν βλέπων σταυρὸν, σύμβολον τῆς πραότητος καὶ εἰρήνης, ἔνθεν δὲ ξίφος, σύμβολον τοῦ φόνου, τῆς βίας καὶ τυραννίας· ἔνθεν μὲν ἐπίθετα, οἷα τὰ *δοῦλος τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ*, *μακαριώτατος*, *ἅγιος πατὴρ*, κ.τ.λ. ἔνθεν δὲ βασιλείαν, λογχοφόρους στρατιώτας, φυλακὰς, βασανιστήρια, μάχας, καταστροφὰς, βασιλέων μέχρι ποδασπασμῶν καταναγκάσεις· βλέπων, λέγομεν, τὴν τοσοῦτον τερατώδη αὐτοῦ μορφὴν, σκοτίζεται, ἰλιγγιᾷ, μόλις δύναται νὰ ἀναγνωρίσῃ ἑαυτὸν, μόλις δύναται νὰ πιστεύσῃ, ὅτι αὐτὸς ἐπέχει ἐκ διαδοχῆς τὸν τόπον τῶν κατὰ τὰς πρώτας ἑκατονταετηρίδας τὴν Δυτικὴν Ἐκκλησίαν κυβερνησάντων ἁγίων Πατέρων. Στρεφόμενος δὲ πρὸς τὴν ἀρχαίαν καθολικὴν ὀρθόδοξον τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν, ἧς, ἐωσφορικῇ τυφωθεὶς ὑπερηφανίᾳ καὶ αὐθαιρεσίᾳ, πρὸ αἰώνων ἤδη ἀπεσχίσθη, βλέπων αὐτὴν οὕτως ἔχουσαν, ὅπως καὶ ἐπὶ τῶν Βασιλείων, Γρηγορίων, Χρυσοστόμων καὶ Ἀθανασίων, ἀκραδάντως ἐπὶ τῆς πέτρας τῆς ἀληθείας τεθεμελιωμένην, ἀπαξαπάντων τῶν χριστοπαραδότων ἀραρότως ἀντεχομένην, διὰ τὸ τοιοῦτον δὲ ἀρχαιότροπον αὐτῆς ἦθος σέβας καὶ αὐτοῖς τοῖς ἀλλοτρίοις ἐμπνέουσαν, ἄχθεται, βαρυθυμεῖ καὶ κατατήκεται. Ζητεῖ ἐν ἑαυτῷ παραμυθίας στοιχεῖα, ἀλλ' εὑρίσκει τεκμήρια σήψεως καὶ ἀποσυνθέσεως. Ὅθεν ἐν τῇ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

αὐτοῦ ἀπελπισίᾳ πρὸς τὴν ὑγιᾶ καὶ θάλλουσαν τοῦ Χριστοῦ ποίμνην τρέπεται, καὶ παντοιοτρόπως μεταξὺ τῶν ἀθώων προβάτων νὰ εἰσχωρήσῃ πειρᾶται, ἵνα καὶ τούτοις τὸ μίασμα μεταδοὺς, ἡσυχίαν καὶ ἀνάπαυσιν εὕρῃ. Καὶ δὴ σμήνη λεγομένων ἱεραποστόλων κατὰ πάσας τὰς διευθύνσεις ἐξαποστέλλει, οἵτινες, ἁρπακτικῶν θηρῶν δίκην, ἀγεληδὸν ἐν μέσῳ τῆς τοῦ Χριστοῦ ἐπιπίπτοντες ποίμνης, εἴτε τῇ διαδόσει ἰοφόρων βιβλίων, εἴτε τῇ καθιδρύσει σχολείων, τὴν γενικὴν μὲν τῆς νεολαίας ἐκπαίδευσιν ἐπαγγελλομένων, κυρίως δὲ τὴν διάδοσιν τῆς πλάνης σκοπούντων, νῦν μὲν χρήμασι καὶ κολακείαις, νῦν δὲ πολιτικαῖς ἐπιδράσεσι, ζιζάνια νὰ διασπείρωσι, ἔριδας νὰ διεγείρωσι, καὶ ὅσους ἂν δυνηθῶσι, ν' ἀποπλανήσωσιν ἀγωνίζονται. Ἀλλ' εἰς μάτην! διότι *καὶ πύλαι ᾅδου, κατὰ τὴν θείαν πρόρρησιν, οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς.*

Ἕνα τῶν ἱεραποστόλων τούτων ἔτυχε καὶ ἐνταῦθα νὰ ἴδωμεν, ἐν τοῖς κελλίοις τοῦ τῶν ὀρθοδόξων ναοῦ τῆς Ἁγίας Τριάδος. Ἦτο δὲ οὗτος Σικελὸς τὴν πατρίδα, κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ὁμολογίαν, ἡλικίας τριάκοντα ἐτῶν καὶ ἐπέκεινα, πολλὰς τῶν ἐν τῇ Τουρκίᾳ γλωσσῶν, ἐν αἷς καὶ τὴν κοινὴν ἑλληνικὴν, ἀρκούντως λαλῶν, ἡμιμαθὴς μὲν ὄντως κατὰ πάντα, τρόπῳ ὅμως πάνυ ἀγυρτικῷ τὸν πολυμαθῆ περί τε τὴν ἱερὰν καὶ τὴν θύραθεν παιδείαν ἐπαγγελλόμενος, τὸν ἐπὶ τῆς χειρὸς αὐτοῦ δακτύλιον παντὶ τρόπῳ ἐπιδεικνύμενος, καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἀρχιμανδρίτης Γρηγόριος* νῦν μὲν τὴν δούλην Ἑλλάδα, νῦν δὲ τὰς ὑποζυγίους σλάβικὰς χώρας, ἄλλοτε δὲ τὴν Συρίαν περιάγων, ἐν γένει δὲ ἐκεῖνα μάλιστα τὰ μέρη ἐπισκεπτόμενος, ὅθεν ἀμαθείας δυσωδία ἀποφερομένη, τὴν ὄσφρησιν αὐτοῦ ἤθελε προσβάλει. — Ποῦ συνήθως διατρίβετε; ἠρωτήσαμεν τὸν ἄνδρα. — Δὲν ἔχω μόνιμον κατοικίαν, ἀπήντησε· διατρίβω, ὡς τὰ πολλὰ, ἐν Τουρκίᾳ, συνεχῶς ἀπὸ ἐπαρχίας εἰς ἐπαρχίαν καὶ ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν μεταβαίνων. — Καὶ πρὸς ποῖον σκοπόν; — Ἄ, ὁ σκοπός μου ἦνε μέγας, ἦνε ὑψηλός, ἦνε θεῖος! Εἰμὶ μέλος τῆς ἑταιρίας, τῆς τὴν ἕνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν ἐπιδιωκούσης — Καὶ ποῖοί τινες εἰσὶν οἱ τὴν ἑταιρίαν ταύτην ἀπαρτίζοντες; — Ταύτην ἀποτελοῦσι κληρικοί τε

καὶ λαϊκοί, ἔκ τε τῆς καθολικῆς καὶ τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας. Πλείους τῶν ὀγδοήκοντα κληρικῶν τῆς τελευταίας ταύτης, ἐν οἷς μάλιστα καὶ ὁ πρώην Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχης Α***, ἀριθμοῦνται ἐν ταύτῃ τῇ ἑταιρίᾳ.

Ἡ τελευταία αὕτη προσθήκη ἐξέπληξε, φυσικῷ τῷ λόγῳ, ἡμᾶς, μέχρι μὲν τοῦδε τῇ συνήθει μόνον περιεργίᾳ, ἀπὸ τοῦ νῦν ὅμως ἀσυγκρίτως μείζονι ἐνδιαφέροντι τῶν ἐκτιθεμένων ἀκροωμένους. Ἐξακολουθήσας δὲ νὰ συνιστᾷ τὴν ἑταιρίαν, νὰ ἐκθειάζῃ τὸν σκοπὸν αὐτῆς κ.τ.λ. ἐπὶ τέλους προσέθηκε· — Ἄ, χαίρω, ὅτι ἤγγικεν ἡ ὥρα, καθ' ἣν μία γενήσεται ποίμνη καὶ εἷς ποιμήν.

Ὅτι ὁ λαλῶν ἀρχιμανδρίτης ἐτύγχανεν ὢν παπικός, καὶ ἡ παρατήρησις, ὅτι, περὶ τῆς παπικῆς ἢ περὶ τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας πραγματευόμενος, ταύτην μὲν ἐδήλου ἀεὶ διὰ τοῦ *Ἡ ἑλληνικὴ Ἐκκλησία*, ἐκείνην δὲ ἁπλῶς διὰ τοῦ *Ἡ Ἐκκλησία*, καθίστων σχεδὸν ἀναμφίβολον, ὅτι ἕνα ποιμένα λέγων, ἐνόει τὸν πάπαν. Ἀναλαβὼν δὲ μετά τινα παῦσιν πάλιν τὸν λόγον, εἶπεν ῥῆμα· — Ἡμεῖς οἱ καθολικοὶ ὁμολογοῦμεν ὅτι ἔχει καὶ ἡ Ἐκκλησία τινά, ἅπερ πρέπει ἔν τινι, χάριν τῆς ἑνώσεως, συγκροτηθησομένῃ συνόδῳ νὰ ἐκλείψωσι. Τοιοῦτον ἶνε π. χ. ἡ *κοσμικὴ ἐξουσία* τοῦ ἁγίου πατρός· εἰ καὶ τοῦτο τοσοῦτον ὑπὸ τοῦ χρόνου καὶ τῆς συνηθείας καθιερώθη, ὥστε δικαίως οὐδὲ ὑπ' ὄψιν νὰ ληφθῇ δύναται. — Ἀρκεῖ λοιπόν, ἀπηντήσαμεν, κακόν τι νὰ καταστῇ σύνηθες, καὶ δύναται νὰ παύσῃ τοῦ εἶναι κακόν. Ἀρκεῖ ἡ βία, ὁ φόνος, ἡ ἁρπαγή, ἡ τυραννία νὰ καταστῶσι συνήθη, καὶ δύνανται νὰ παύσωσι τοῦ εἶναι κακά. — Οὐχὶ βεβαίως, εἶπε, καὶ διὰ τοῦτο δὰ εἶπον, ὅτι ἐν τῇ συνόδῳ δύνανται τὰ τοιαῦτα νὰ διορθωθῶσιν. Ἔχει ὅμως ἡ Καθολικὴ Ἐκκλησία καὶ τὰ καλά. Ἡ Ἐκκλησία αὕτη περιλαμβάνει ἤδη ἄνδρας σοφοὺς, ἔχει λαμπρὸν διοργανισμὸν, τάξιν καὶ τόσα ἄλλα πλεονεκτήματα, ὧν στερεῖται δυστυχῶς ἡ ἑλληνικὴ Ἐκκλησία. Ἐν ταύτῃ βλέπει τις ἀναντιῤῥήτως τὰ ἐκ διαμέτρου ἀντίθετα· ἀμάθειαν παχυλὴν, ἀταξίαν, καταχρήσεις κ.τ.λ. Ἀλλ' ἐλήλυθε πλέον ἡ ὥρα, ἵνα πάντα ταῦτα διασκεδασθῶσιν. Ἡ ἑλληνικὴ Ἐκκλησία ἔχει καὶ ἄλλα τινὰ παράξενα πράγματα. (Ἡ τελευταία αὕτη πρότασις

ἐμπιστευτικῷ τινι καὶ οἱονεὶ λύπην ἐμφαίνοντι τρόπῳ ἐλέχθη. Ἀλλ' ὁ τρόπος οὗτος δὲν ἴσχυσε καὶ κατ' ἐλάχιστον νὰ κραδάνῃ τὴν ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ῥηθέντων σχηματισθεῖσαν ἤδη ἐν ἡμῖν πεποίθησιν περὶ τοῦ, ὅτι ἕνα συνήθη μὲν, ἀλλὰ μεταμεμορφωμένον Μισσιονάριον πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχομεν.) Ἐξ ἑνὸς μὲν π. χ. ψέγει αὕτη τὴν Ἐκκλησίαν, διότι ἔχει ὡς κεφαλὴν αὐτῆς τὸν ἅγιον πατέρα, τὸν πάπαν· ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ αὐτὴ ἡ ἰδία ἀναγνωρίζει ὡς κεφαλὴν αὐτῆς τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχην. — Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἁμάθειαν καὶ τὴν ἀταξίαν, εἴπομεν, ταῦτα περιορίζονται εἰς ἓν μόνον μέρος τῆς καθόλου Ἐκκλησίας, τὸ ὑπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγὸν διατελοῦν. Εἰσὶ λοιπὸν ὁμολογουμένως ἀποτελέσματα τῆς δουλείας· διὸ καὶ ἡ Ἐκκλησία ὡς πρὸς ταῦτα ἶνε πάντῃ ἀνεύθυνος. Μόνον οἱ κεκηρυγμένοι πολέμιοι αὐτῆς, ὑπὸ τοῦ μίσους ἀμβλυωποῦντες, τὸ αἴτιον τῆς τοιαύτης ἁμαθείας καὶ ἀταξίας νὰ κατίδωσι μὴ δυνάμενοι, καταμέμφονται ἐπὶ τούτοις αὐτὴν ἀδίκως καὶ χαιρεκάκως. Ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ δυστυχοῦς τούτου τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας μέρους οὐδέποτε ἔλειψαν ἄνδρες ἐπί τε τῇ ἱερᾷ καὶ τῇ θύραθεν σοφίᾳ διακρινόμενοι. Ὡς πρὸς τὰς καταχρήσεις ὅμως ἰδίως, ὧν τινων ἐμνημονεύσατε, ἐπιλανθάνεται πολὺ ἑαυτῆς ἡ παπικὴ Ἐκκλησία, ἂν διὰ ταύτας τὴν καθολικὴν καὶ ὀρθόδοξον νὰ ψέξῃ πειρᾶται. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν ἰδέαν, ὅτι ἡ καθολικὴ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχην ὡς κεφαλὴν αὐτῆς ἀναγνωρίζει, ἐπεθύμουν ν' ἀκούσω τοὺς λόγους, ἐφ' ὧν ταύτην στηρίζετε. — Πρῶτον, εἶπεν, ὅτι ἐν ταῖς πρακτικοῖς Συνόδου τινὸς εὕρηται προσφώνησίς τις ἐκ μέρους τῶν πατριαρχῶν Ἀντιοχείας, Ἱεροσολύμων καὶ Ἀλεξανδρείας πρὸς τὸν Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχην, δι' ἧς οὗτος πατὴρ ὑπέρτατος καὶ τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ἀρχὴ ἀνωτάτη προσαγορεύεται. Δεύτερον, οἱ λοιποὶ τρεῖς πατριάρχαι, ἐπὶ δυσχερῶν τῶν θρόνων αὐτῶν ὑποθέσεων, τῷ πατριάρχῃ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀναφέρονται, καὶ αὐτοῦ τὴν ἀντίληψιν ἐπικαλοῦνται. Τρίτον, ὅτι οἱ λοιποὶ τρεῖς πατριάρχαι ὑπὸ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως ἐκλέγονται καὶ ἀποκαθίστανται· καὶ τέταρτον, ὅτι ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως οἰκουμενικὸς ἐπονομάζεται, καὶ ὡς τοιοῦτος

παρὰ πάντων ἀνεξαιρέτως ἀναγνωρίζεται. — Αἱ ἀποδείξεις ὑμῶν αὗται, κύριε, εἴπομεν, ἂν οὐχὶ ἐκ προθέσεως τῆς ἀληθείας διαστροφὴν, ἄγνοιαν ὅμως τοὐλάχιστον παντελῆ τῶν καθ' ἡμᾶς καταμαρτυροῦσιν. Οὐδεὶς τῶν ἀρχαίων τῆς Ἐκκλησίας Πατέρων, οὐδεμία οἰκουμενικὴ Σύνοδος ἀνεκήρυξέ ποτε τινὰ τῶν πατριαρχῶν ὡς κεφαλὴν τῆς Ἐκκλησίας. Ἀείποτε ἰσοβάθμιοι καὶ ἰσότιμοι ἐκκλησιαστικῶς ὑπῆρχον οἱ πατριάρχαι. Ἂν αἱ πολιτικαὶ ἀρχαὶ, διὰ λόγους ἀπολύτως πολιτικοὺς, πρωτεῖόν τι τῷ πατριάρχῃ τῆς παλαιᾶς ἢ τῷ τῆς νέας Ῥώμης ἀπέδιδον, ἡ Ἐκκλησία ὅμως, ἡ οὐδὲν κοινὸν πρὸς τὴν πολιτικὴν ἔχουσα, οὐ μόνον οὐδέποτε τοιοῦτον πρωτεῖον δογματικῶς ἀνεγνώρισεν, ἀλλὰ καὶ ὅτε ὁ πάπας, σὺν τῷ σταυρῷ καὶ τὴν σπάθην εἰς χεῖρας λαβὼν, διὰ τῆς βίας τὴν ἀναγνώρισιν ἑαυτοῦ, ὡς ὑπερτάτου ἀρχιερέως, παρὰ τῆς καθόλου Ἐκκλησίας ἀπήτει, σύμπασα αὕτη κατὰ τοῦ ἀποστάτου ἐξαναστᾶσα, αὐτόν τε ἀπεκήρυξε καὶ τοῦ περιβόλου αὐτῆς ἀπέκλεισε, καὶ ὅτι μίαν καὶ μόνην ἀναγνωρίζει ἑαυτῆς κεφαλὴν, τὸν ἱδρυτὴν δηλονότι αὐτῆς, τὸν θεάνθρωπον Ἰησοῦν Χριστὸν, διαῤῥήδην ἀπεφήνατο. Περιπλέον ἡ καθολικὴ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία κατὰ τοῦτο τῶν λοιπῶν διακέκριται, ὅτι αὐτὴ ἐκείνη ἡ Ἐκκλησία τυγχάνει οὖσα, ἥπερ ἦν καὶ ἐπὶ Βασιλείων, Γρηγορίων, Ἀθανασίων, Αὐγουστίνων καὶ Ἱερωνύμων· διότι, ἅπερ ἐκεῖνοι καὶ ἄλλοι θεοφόροι Πατέρες ἐν οἰκουμενικαῖς Συνόδοις ἀνεγνώρισαν ἢ ἐδογμάτισαν, ταῦτα, καὶ μόνα ταῦτα καὶ σήμερον ἐν αὐστηροτάτῃ ἀκριβείᾳ ὑπ' αὐτῆς δοξάζονται καὶ ἀναγνωρίζονται. Ἡ προσφώνησις ἄρα τῶν πατριαρχῶν, ἣν ὑμεῖς μαρτύρεσθε, ἅτε ἀντικρυς πρὸς τὰ πατροπαράδοτα δόγματα ἀντιβαίνουσα, ὡς πάντῃ ἀνυπόστατος ἐξελέγχεται.

Ἄλλως δὲ, καὶ αὐτὸ τὸ κατὰ τόπον καὶ χρόνον ἀπροσδιόριστον τῆς συνόδου, περὶ ἧς λέγεται, οὐδὲν ἄλλο, ἢ τὸ πεπλασμένον αὐτῆς καταδείκνυσιν. Ἐλθωμεν ἤδη εἰς τὴν δευτέραν ὑμῶν ἀπόδειξιν. Ὅτι οἱ λοιποὶ τρεῖς πατριάρχαι, ἐπὶ δυσεξιτήτων τῶν θρόνων αὐτῶν ὑποθέσεων, τὴν ἀρωγὴν τοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχου ἐπικαλοῦνται, ἵνε ἀληθέστατον. Ὅτι ὅμως ποιοῦσι τοῦτο, ἐκεῖνον ὡς κεφαλὴν τῆς Ἐκκλησίας

ἀναγνωρίζοντες, ὅλως μυθώδους τυγχάνει ὂν φύσεως. Ὁ παπτριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, ἐν τῇ πρωτευούσῃ τοῦ τουρκικοῦ κράτους ἐδρεύων, καὶ ἐν ἀμέσῳ σχέσει πρὸς τὰς ἀνωτέρας πολιτικὰς ἀρχὰς διατελῶν, ἵνε, φυσικῷ τῷ λόγῳ, καὶ τὸ ἁρμοδιώτερον πρὸς ὑπεράσπισιν ἐκκλησιαστικῶν δικαίων πρόσωπον, ὅταν ταῦτα κινδυνεύωσί που ὑπὸ ἀλλοτρίων νὰ καταπατηθῶσι· διὰ τοῦτο οἱ λοιποὶ πατριάρχαι κατ' ἀνάγκην αὐτῷ τὴν διεξαγωγὴν δυσχερῶν, ἐν τοῖς θρόνοις αὐτῶν ἀναφυομένων καὶ τὴν ἐπέμβασιν τῶν ἀνωτέρων πολιτικῶν ἀρχῶν ἀπαιτουσῶν ὑποθέσεων, ἀναθέτουσιν. Οὐχὶ δὲ ὡς κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλ' ὡς ἁπλοῦν καὶ συμπάσχον μέλος αὐτῆς, ἀντιλαμβάνεται τῶν λοιπῶν ὁ τῆς Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχης. Ἀλλὰ καὶ ἡ τρίτη ὑμῶν ἀπόδειξις, ὅτι ὑπὸ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως οἱ λοιποὶ τρεῖς πατριάρχαι ἐκλέγονται, πολὺ τῆς ἀληθείας ἀφίσταται. Οἱ πατριάρχαι Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων ἀνέκαθεν ὑπὸ τῶν ἰδίων συνόδων ἐκλέγονται· μόνον ὁ Ἀλεξανδρείας, ἄτε συνόδου στερούμενος, ἐν Κωνσταντινουπόλει μὲν, ἀλλὰ τῇ συνεπιψηφίσει τῶν τριῶν ὁμοῦ πατριαρχῶν κατ' ἀνάγκην ἐκλέγεται. Ἅμα ὅμως ἐκλεχθεὶς, κτᾶται τὸ τῆς ἀνεξαρτησίας δικαίωμα, τῇ Ἐκκλησίᾳ μόνον, οὐδαμῶς δὲ τῷ τῆς Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχῃ εὐθύνας ὀφείλων. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν τελευταίαν ὑμῶν ἀπόδειξιν, ὅτι ὁ Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχης οἰκουμενικὸς παρὰ πάντων τῶν ὀρθοδόξων ἀνεξαιρέτως ἐπικαλεῖται, καὶ αὕτη οὐδὲν ἄλλο ἢ ἄγνοιαν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἢ βυζαντινῆς ἱστορίας ἐκ μέρους ὑμῶν ἐμφαίνει. Μάθετε λοιπὸν ὅτι ὁ τίτλος *οἰκουμενικὸς*, προϊὸν ὅλως ἀσήμαντον τυγχάνει τῶν βυζαντινῶν χρόνων. Οὐ μόνον ὁ ἐν τῇ πρωτευούσῃ τῆς ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας ἐδρεύων πατριάρχης, ἀλλὰ καὶ ὁ πρῶτος διδάσκαλος τῆς αὐτόθι μεγάλης Σχολῆς οἰκουμενικὸς διδάσκαλος ἐκαλεῖτο. Οἱ τίτλοι δὲ οὗτοι καὶ ἄλλοι τούτοις παραπλήσιοι ἀπενέμοντο ὑπὸ τῶν αὐτοκρατόρων εἰς σημεῖον εὐνοίας, ἀγάπης, σεβασμοῦ κ.τ.λ. Ἀρκεῖ λοιπὸν τὴν βυζαντινὴν ἱστορίαν νὰ ἀναγνώσητε, καὶ θέλετε πεισθῆ, ὅτι ἐκ τοῦ ξηροῦ, καὶ κατ' εὐλάβειαν μόνον τινὰ πρὸς τὰ πατροπαράδοτα ἐν γένει περισωθέντος μέχρι τῆς σήμε-

ον τίτλου τούτου πᾶν ἄλλο ἤθελέ τις δυνηθῆ νὰ συμπεράνῃ, ἢ
τι ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ὡς κεφαλὴ τῆς καθολι-
ῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἀναγνωρίζεται. Ἀλλὰ καὶ ἡ πασίγνω-
τος ἐντελὴς ἀνεξαρτησία τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, τῆς τε Ῥωσσίας
αὶ τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος, δὲν ἀνατρέπει ἄρδην τὸ ὑμέτερον
ρόνημα ; — Ἀλλὰ λέγετε, εἶπεν, ὅτι ὁ Ἀλεξανδρείας πατριάρ-
ης στερεῖται συνόδου, ἐν ᾧ ἐγὼ αὐτὸς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ διέτριψα
αὶ γνωρίζω θετικῶς, ὅτι ἔχει καὶ ὁ Ἀλεξανδρείας σύνοδον· καὶ
μως πάλιν ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ἐκλέγε-
αι. — Τοῦτο ἀκούσαντες, ἐφρίξαμεν διὰ τὴν ἀναίδειαν τοῦ ἀν-
ρὸς, ἀποτολμῶντος νὰ συνιστᾷ ἑαυτὸν ὡς αὐτόπτην πράγμα-
ος ἀνυπάρκτου. — Ἓν δὲ, ἐξηκολούθησε λέγων, τῶν ἀτοπωτέ-
ων τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ἶνε καὶ τοῦτο, ὅτι αὕτη τοῖς
λαβικοῖς καὶ ἄλλοις μὴ ἑλληνικοῖς λαοῖς τὴν ἑλληνικὴν ὡς ἐκ-
λησιαστικὴν γλῶσσαν ἐπιβάλλει· ὅθεν καὶ αἱ νῦν ἐν Βουλγαρίᾳ
αραχαί. — Μόνον τὴν παπικὴν Ἐκκλησίαν, ὑπολαβόντες εἶπο-
εν, δύναταί τις προσηκόντως διὰ τοῦτο νὰ καταμεμφθῇ, ἥτις
πὶ ὁλοκλήρους αἰῶνας ἀντὶ πάσης ἀπεῖργε θυσίας τὴν τῶν θείων
Γραφῶν ἀπὸ τοῦ λατινικοῦ εἰς ἄλλας γλώσσας μετάφρασιν, πάνυ
ντευαγγελικῶς ἀπρυσίτους αὐτὰς τοῖς λαοῖς καθιστῶσα. Ἀλλὰ
αὶ μέχρι τῆς σήμερον καὶ ἐν Γαλλίᾳ, καὶ ἐν Γερμανίᾳ, καὶ παν-
οῦ, ὅπου δεσπόζει ὁ πάπας, αἱ ἱεραὶ Γραφαὶ ἐν γλώσσῃ τῷ λαῷ
καταλήπτῳ, τῇ λατινικῇ, ἀναγινώσκονται. Ἀλλ' ἀρκεῖ νὰ περιέλ-
ητε τὴν Ῥωσσίαν καὶ τὰς ἄλλας ὑπὸ τὴν Τουρκίαν διατελούσας
λαβικὰς χώρας, τὴν Συρίαν, τὴν μικρὰν Ἀσίαν, καὶ θέλετε ἰδεῖ,
τι καὶ ὡς πρὸς τοῦτο ἐν μεγάλῃ πλάνῃ εὑρίσκεσθε. Θέλετε ἰδεῖ,
τι ἐν Συρίᾳ ἀραβιστί, ἐν μικρᾷ Ἀσίᾳ τουρκιστί, καὶ ἐν ταῖς
λαβικαῖς χώραις σλαβιστὶ αἱ ἱεραὶ Γραφαὶ ἀναγινώσκονται. Οὐχὶ
ἑλληνικὴ γλῶσσα λοιπόν, ἀλλ' αἱ ῥαδιουργίαι τῆς παπικῆς
προπαγάνδας κατώρθωσαν πάνυ ἀντιχριστιανικῶς γωνίαν τινὰ
ῆς Βουλγαρίας νὰ διαταράξωσιν, ἀντὶ ἀγάπης καὶ ὁμονοίας δι-
όνοιαν καὶ ἀμοιβαῖον μῖσος ἐνσπείροντες, καὶ ἀδελφοὺς κατ' ἀ-
δελφῶν, καὶ τέκνα κατὰ γονέων διεγείροντες. — Ἀλλ' ἐγὼ περιῆλ-
ον τούτους τοὺς τόπους, ἀπήντησε, περιῆλθον καὶ τὴν Συρίαν

αὐτὴν, καὶ παντοῦ αὐτοῖς ὄμμασιν εἶδον, ὅτι ἑλληνιστὶ τὰ ἱερὰ γράμματα ψάλλονται καὶ ἀναγινώσκονται. — Βεβαίως δὲν ἠθέλετε ἐκφέρει τοιαύτας διαβεβαιώσεις, εἴπομεν, ἂν ἐγνωρίζετε, ὅτι ἀποτείνεσθε πρὸς πρόσωπον, μακρὸν χρόνον ἐν Συρίᾳ διῶσαν καὶ δὶς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἐπισκεφθέν. Πέντε ὅλα ἔτη διέτριψα ἐν Συρίᾳ· ἅπαντα περιῆλθον τὰ ὑπὸ ὀρθοδόξων οἰκούμενα αὐτῆς μέρη· διὸ καὶ γινώσκω, ὅτι παντοῦ ἀραβιστὶ τὰ ἱερὰ γράμματα ψάλλονται καὶ ἀναγινώσκονται. Μόνον ἐν Βηρυτῷ καὶ ἐν Δαμασκῷ, χάριν τῶν παρεπιδημούντων ξένων Ἑλλήνων, ὁ μὲν δεξιὸς χορὸς ψάλλει ἑλληνιστὶ, ὁ δ' ἀριστερὸς ἀραβιστί. Καὶ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ δὲ, ὡς εἶπον, διατρίψας, καὶ ὡς τέκνον τῆς καθολικῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, γινώσκω προσέτι, ὅτι ὁ πατριάρχης Ἀλεξανδρείας στερεῖται συνόδου, λίαν εὐαρίθμου τοῦ ποιμνίου αὐτοῦ τυγχάνοντος. Εἴς τε τὸ περὶ ἐκκλησιαστικῆς γλώσσης ἐν Συρίᾳ λοιπὸν καὶ εἰς τὸ περὶ συνόδου τοῦ Ἀλεξανδρείας πατριάρχου τὰ ὅλως τῇ ἀληθείᾳ ἀντικείμενα ὡς ἀληθῆ νὰ μοὶ συστήσητε ἐπειράθητε, καὶ μάλιστα αὐτοψίαν τῶν πραγμάτων πρὸς τοῦτο ἐπιμαρτυρόμενοι. Ἀλλ', ἀφοῦ ἐν ἀμφοτέροις τούτοις ὡς ἐκ προθέσεως τὴν ἀλήθειαν διαστρέφοντες, ἐπ' αὐτοφώρῳ, ὡς εἰπεῖν, συνελήφθητε, πῶς πλέον νὰ πιστεύσω τὰ ἄλλα, περὶ ὧν οὐδὲν ἧττον μὲ διεβεβαιώσατε; Πῶς νὰ πιστεύσω ὅτι ὑπάρχει ἑταιρία, τὴν ἕνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν εἰλικρινῶς θηρεύουσα· ὅτι μεθ' ὑμῶν καὶ ὀγδοήκοντα ἄλλοι ὀρθόδοξοι κληρικοί, ἐν οἷς καὶ ὁ πρώην οἰκουμενικὸς πατριάρχης Α*** μέλη αὐτῆς τυγχάνουσιν ὄντες, καὶ ὅτι ὑπῆρξε ποτὲ Σύνοδος, ἐν ᾗ ὁ τῆς Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχης πατὴρ ὑπέρτατος παντὸς τοῦ ὀρθοδόξου καθολικοῦ κόσμου προσηγορεύθη; Πάντα ταῦτα, ἂν ὑμεῖς ἦσθε εἰς τὴν θέσιν μου, δὲν ἤθελετε ὡς ψεύδη ἀσύγγνωστα χαρακτηρίσει; ὡς ψεύδη ὑπὸ πονηροῦ πνεύματος ἐμπνεόμενα χάριν εὐκολωτέρας ἀποπλανήσεως τῶν ἀθώων τοῦ Χριστοῦ προβάτων; — Ταῦτα ἀκούσας, τὸ μὲν πρῶτον ἔδειξε φανερὰ αἰσχύνης σημεῖα· εἶτα δὲ τεθορυβημένως εἶπεν, ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ ἐκφρασθῶμεν, καθὰ ἐξεφράσθημεν, πρὸς πρόσωπον ἱερωμένον ἀποτεινόμενοι. — Ἀλλὰ πᾶς τις δικαιοῦται, ἀντείπομεν, νὰ ἐξελέγξῃ καὶ περιφρονήσῃ ἐκεῖνον,

ὑφ' οὗ ἀσυνειδήτως ἐξαπατηθεὶς, ἐκινδύνευσε νὰ ἀποπλανηθῇ.

Οὕτως ἔληξεν ὁ διάλογος, ἑκάστων εἰς τὰ ἴδια ἀπελθόντων. Γνωστῆς ἐκ μακρᾶς πείρας τῆς κυρίας ἀποστολῆς τῶν παπικῶν μισσιοναρίων καταστάσης, δὲν ἠδύναντο πλέον οὗτοι κατ' οὐδένα ἐκ τῶν τέως συνήθων αὐτοῖς τρόπων οὐδὲ μεταξὺ τῶν ἁπλουστέρων ἐκ τῶν ὀρθοδόξων νὰ εἰσχωρῶσι. Τί λοιπὸν ἐμηχανεύθησαν; Τὸ συνιστᾶν ἑαυτοὺς ὡς μέλη συμμιγοῦς τινος (καὶ βεβαίως ἀνυπάρκτου) ἑταιρίας, τὴν ἕνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν σκοπούσης κ.τ.λ. Πόσον δὲ ἡδύ, πόσον μαγευτικὸν ἦνε τοιοῦτον ἄκουσμα περὶ ὑπάρξεως τοιαύτης τινὸς ἑταιρίας, περιττὸν ἦνε νὰ εἴπωμεν. Ὁ ἁπλοῦς μάλιστα ἄνθρωπος, ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ τοῦ ἰδεῖν ἐν τοῖς κόλποις τῆς Ἐκκλησίας τοὺς ἀπ' αὐτῆς πάλαι ἀποσχισθέντας, ὑποδέχεται, φυσικῷ τῷ λόγῳ, εὐχαρίστως ἓν μέλος τοιαύτης τινὸς ἑταιρίας, ἔρχεται προθύμως εἰς συνδιάλεξιν. Καὶ εὐθὺς μὲν κατ' ἀρχὰς ἀκούει μομφάς τινας κατά τινων ἕξεων τῆς παπικῆς Ἐκκλησίας· τεκμαίρεται ἐκ τούτου εἰλικρίνειαν τοῦ λαλοῦντος, καὶ ἀκούει καὶ παραδέχεται ἐν πλήρει ἐμπιστοσύνῃ πάσας αὐτοῦ τὰς κρίσεις καὶ ἐπικρίσεις. Βαθμηδὸν δ' ἔπειτα προβαίνει ὁ λόγος περὶ ἀτόπων τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας· βλέπει τὴν ἔκθεσιν αὐτῶν μετά τινος λύπης ἐκφερομένην, ἄρχεται ἤδη νὰ μεμψιμοιρῇ ἐνδομύχως διὰ τὴν τοιαύτην τῆς Ἐκκλησίας, εἰς ἣν ἀνήκει, κατάστασιν, καὶ οὕτω προδιατίθεται καταλλήλως εἰς τὴν παραλαβὴν τοῦ μιάσματος. Ἡ συνδιάλεξις καταλήγει ἐνταῦθα ἐν μεγάλῃ τοῦ παπικοῦ μισσιοναρίου χαρᾷ, μέγα βῆμα πρὸς τὸν σκοπὸν ποιήσαντος. Μετ' οὐ πολὺ ἐπέρχεται καὶ δευτέρα συνέντευξις· κατόπιν δὲ καὶ τρίτη καὶ τετάρτη, ἐὰν δεήσῃ· ἐν ἑκάστῃ δ' αὐτῶν ἐξογκοῦνται βαθμηδὸν καὶ πολλαπλασιάζονται τὰ τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἄτοπα, ἐν ᾧ τοὐναντίον ἀσήμαντά τινα μόνον μειονεκτήματα τῆς παπικῆς Ἐκκλησίας ἐν παρόδῳ ἀναφέρονται καὶ ἵνα ὡς ἰκρίωμα τοῦ ὅλου τῆς ἀπάτης οἰκοδομήματος χρησιμεύσωσι· μεγαλοποιοῦνται δὲ καὶ λαμπροῖς χρώμασι ζωγραφοῦνται τὰ τυχόντα ἢ πεπλασμένα αὐτῆς καλὰ πρὸ τοῦ χαίνοντος θύματος, καὶ οὕτω τέλος ἐπιτυγχάνεται ὁ σκοπὸς, τοῦ ἁπλοῦ ἐκείνου ἀνθρώπου ἀποψυχρινομένου ἐντελῶς πρὸς τὴν ὀρθόδοξον

Ἐκκλησίαν, καὶ σπεύδοντος νὰ ἀπολαύσῃ τῶν ἤδη ἐν τῇ φαντασίᾳ αὐτοῦ κυκλοφορούντων ἀγαθῶν τῆς παπικῆς. Ἰδοὺ τὸ δέλεαρ, περὶ οὗ ἀρχόμενοι εἴπομεν. Ἂς φαντασθῇ τις ὁλοκλήρους ἀγέλας τοιούτων ἐξ ἐπαγγέλματος ἀπατεώνων, εἰς διαφόρους τῆς δούλης Ἀνατολῆς χώρας κατὰ τὸν ἐκτεθέντα ὕπουλον τρόπον ὑπεισδυούσας, καὶ θέλει κατανοήσει, ποίαν φθορὰν νὰ ἐπιφέρωσι δύνανται, ἂν ἡ Ἐκκλησία δὲν σπεύσῃ νὰ λάβῃ τὰ ἀπαιτούμενα προφυλακτικὰ μέτρα. Ἡμεῖς ἀγνοοῦμεν, ἂν ὑπάρχει που ἑταιρία τις, τὴν ἕνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν σκοποῦσα. Ἀλλ', ἂν ὄντως ὑπάρχῃ, ἀρκοῦσι τὰ ἀνωτέρω νὰ καταδείξωσι πόσον πρόωρος τυγχάνει οὖσα ἡ σύστασις, καὶ πόσον ἐπιβλαβὴς ἡ ὕπαρξις αὐτῆς. Καθ' ἡμᾶς, τότε μόνον ἶνε δυνατὸν νὰ κατορθωθῇ εἰλικρινὴς τῶν Ἐκκλησιῶν ἕνωσις, ὅταν ὁ μὲν πάπας ὁμολογήσας τὴν πλάνην, ἀπορρίψῃ τὰ καινοτομηθέντα, ἡ δὲ ἑλληνικὴ Ἐκκλησία καθ' ὁλοκληρίαν ἀπαλλαγῇ τῆς δουλείας.

Ἐν Βιέννῃ, ὀκτωβρίου γ', 1861.

Ἰ. ΣΤΑΥΡΙΔΗΣ.

ΛΟΓΟΣ,

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΤΗ 5 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1861

ΥΠΟ ΤΟΥ ΕΝ ΒΙΕΝΝΗ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ

ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΧΑΡΙΑΤΟΥ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΝΙΑΥΣΙΟΝ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟΝ ΤΩΝ ΔΟΙΔΙΜΩΝ ΚΤΙΤΟΡΩΝ ΤΗΣ ΕΚΕΙ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ.

Πανοσιώτατοι ἱερεῖς καὶ συλλειτουργοί, εὐσεβέστατοι καὶ φιλογενέστατοι προεστῶτες καὶ σύμπαντες ἐν Χριστῷ ἀδελφοί!

Ἐν μέσῳ τῶν μυρίων βασάνων καὶ παθημάτων, ἅπερ τὸ ἡμέτερον ἔθνος ἐπὶ ἑκατονταετηρίδας ὅλας ὑπέστη· ἐν μέσῳ τῆς ἀποτροπαίου ἐκείνης καὶ δυσανασχέτου ἀντιδράσεως κατὰ τῶν γραμ-

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μάτων καὶ πάσης ἄλλης μαθήσεως, ἥτις ἄλλοτε διέλαμπεν ἐν τῇ πρεσβυγενεῖ καὶ παγκάλῳ χώρᾳ τῆς Ἑλλάδος, ἐξ ἧς, ὡς ἀπ' ἄστρου φαεινοῦ, ζείδωροι σοφίας ἀκτῖνες, πόῤῥω πάνυ σελαγίσασαι, μονονουχὶ τὸ ἀνθρώπινον πᾶν ἔθαλψάν τε καὶ ἐφώτισαν· ηὐδόκησεν ἡ θεία πρόνοια ἐν ἡμέραις, λέγω, ζοφώδεσι νὰ ἐξαποστείλῃ ἄνδρας ἀγαθοὺς, οἵτινες τὴν τῶν προγόνων εὔκλειαν ἐνδομύχως συναισθόμενοι, ὑπὸ τῆς μεγάλης καὶ θεσπεσίας ἀρετῆς τῆς φιλογενείας διακαιόμενοι, προθύμως μάλα ἀνεβάλοντο τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος εἰς τὴν ἀρχαίαν αὐτοῦ προπατορικὴν εὐγένειαν ἐκ τῶν ἐνόντων νὰ προσβιβάσωσιν. Ἀλλὰ καλῶς ἠπίσαντο οἱ ἀείμνηστοι οὗτοι ἄνδρες, ὅτι τῆς ἠθικῆς καὶ πολιτικῆς παλιγγενεσίας ὤφειλε νὰ προδράμῃ ἡ πνευματική. Ὅθεν ὑπὸ τοιούτου γενναίου ἀγόμενοι φρονήματος, καὶ χρηματικῶν μὲν καταβολῶν οὐδόλως φεισάμενοι, κινδύνων δὲ ὀλιγωρήσαντες οὐ τῶν τυχόντων, καὶ ἀγώνων παντοίων τε καὶ πολυμόχθων κρείσσονες γενόμενοι, συνέστησαν πανταχοῦ, ἐντός τε καὶ ἐκτὸς τῆς πατρίδος, τῆς προγονικῆς σοφίας καὶ πατροπαραδότου ἡμῶν εὐσεβείας λαμπρὰ καταγώγια, ἵνα ἡ φιλομαθὴς νεολαία προσερχομένη εἰς αὐτὰ, ὡς ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων αἱ διψῶσαι ἔλαφοι, εὕρῃ πάντα τὰ ἀναγκαῖα τῆς ἐθνικῆς διδασκαλίας καὶ ἐκπαιδεύσεως στοιχεῖα, καὶ οὕτω δυνηθῇ ἔπειτα νὰ παραγάγῃ εὐγενεῖς καὶ ἀγλαοὺς τοὺς καρπούς.

Τοιούτων φιλογενῶν ἀνδρῶν τὸ πολυτλῆμον ἡμῶν ἔθνος πάντοτε καὶ πανταχοῦ θείᾳ συνάρσει νυμφίρησε, καὶ ἐπ' αὐτοῖς ἡ καλλίτεκνος Ἑλλὰς δικαίῳ τῷ λόγῳ σεμνύνεται. Πολλοὶ τῷ ὄντι παρ' ἡμῖν ὑπῆρξαν ἄνδρες ἀγαθοὶ, πολλοὶ δὲ καὶ νῦν θείᾳ χάριτι ὑπάρχουσι φιλογενεῖς καὶ τοῦ ἔθνους εὐεργέται. Ἄξιοι δ' ἐν τούτοις εἶναι νὰ συναριθμηθῶσι καὶ οἱ, ὧν σήμερον ἐπιτελοῦμεν τὸ μνημόσυνον, ἀείμνηστοι τῆς ἐν τῇ θεοφρουρήτῳ ταύτῃ πρωτευούσῃ ἐθνικῆς ἡμῶν σχολῆς κτίτορες, πρὸς οὓς μεγάλην ὀφείλομεν τὴν εὐγνωμοσύνην διὰ τὴν μεγάλην εὐεργεσίαν τὴν εἰς τοὺς ἐνταῦθα παρεπιδημοῦντας προσγινομένην ἐκ τῆς καθιδρύσεως τοῦ κοινωφελεστάτου τούτου διδακτηρίου.

Καὶ ἐν πρώτοις δὲν δύναμαι ν' ἀποσιωπήσω τὴν ἐνδόμυχον

τῆς ψυχῆς μου χαρὰν καὶ ἀγαλλίασιν, βλέπων ἡμᾶς πάντας ὡς μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς πατρίδος, μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς πίστεως υἱοὺς; ὁμοθυμαδὸν εἰς τὸν ἱερὸν τοῦτον ναὸν συνελθόντας, ὅπως ἑνὶ στόματι καὶ μιᾷ καρδίᾳ ἀποδώσωμεν οἱ πάντες τὴν δόξαν τῷ πατρὶ τῶν φώτων, ἐξ οὗ πᾶσα δόσις ἀγαθὴ καὶ πᾶν δώρημα τέλειον καταβαίνει· ἅμα δὲ καὶ ὅπως, ὡς ἱκέται ἐν μετανοίᾳ ἐνώπιον αὐτοῦ παριστάμενοι, παρακαλέσωμεν αὐτὸν ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῶν ψυχῶν τῶν ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει γεγονότων ἀειμνήστων τῆς σχολῆς κτιτόρων.

Καίτοι, ὦ ἐν Χριστῷ ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, ἐν τῇ εὐνομουμένῃ ταύτῃ χώρᾳ διάγοντες, πάντων τῶν ἀγαθῶν ἀπολαύομεν, ἀλλ' ὅμως πρὸς συμπλήρωσιν τῆς εὐημερίας ἡμῶν ἦτο ἀναγκαία ἡ σύστασις ἐθνικῆς σχολῆς, ἐν ᾗ τὰ φίλτατα ἡμῶν τέκνα θρησκευτικῶς τε ἅμα καὶ ἐθνικῶς νὰ ἐκπαιδεύωνται. Καὶ μὴ λησμονήσωμεν ὅτι οὐχὶ μόνον τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, καίτοι σήμερον μικρὸν καὶ ἀσθενές, ὑπῆρξεν ὅμως πάλαι ποτὲ τὸ ἔθνος, ὅπερ εἰς τὸ ἄωτον τοῦ πολιτισμοῦ φθάσαν, διέπρεψεν ἐν τῇ ἀρχαιότητι ὑπὲρ πᾶν ἄλλο, ἀλλὰ καὶ ὅτι καθ' ὅλους τοὺς καιροὺς ὁ ἑλληνισμὸς ἦν καὶ ἔσται ἡ βάσις τοῦ ἀληθοῦς πολιτισμοῦ. Ἔχομεν, ναί, ἱστορίαν πολλῶν χιλιετηρίδων, καὶ ἱστορίαν, ἥτις τιμᾷ τὴν ἀνθρωπότητα.

Οἱ προπάτορες ἡμῶν ἀφῆκαν εἰς ἡμᾶς λαμπρὰν καὶ πλουσίαν κληρονομίαν, ἣν περ ὅσῳ μᾶλλον τιμῶμεν καὶ περιποιούμεθα, τοσούτῳ πλουσιώτεροι γινόμεθα. Ἡ κληρονομία δὲ αὕτη ὑπῆρξε πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ μεγίστη παραμυθία ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν. Ἐκ τῆς ἑλληνικῆς σοφίας πλουτοῦμεν οὐχὶ μόνον ἡμεῖς, ἀλλὰ καὶ πάντα τὰ πεπολιτισμένα ἔθνη ἐξ αὐτῆς ἐφωτίσθησαν καὶ ὀσημέραι φωτίζονται. Καὶ ἐὰν ὁ Ἕλλην δὲν ἀξιῶται ν' ἀκούῃ τὴν πάτριον φωνὴν ἔξω τῆς φίλης πατρίδος, εὐφραίνεται ὅμως τὴν ψυχὴν ἀκούων καὶ λέξεις καὶ φράσεις εἰσαχθείσας καὶ καθιερωθείσας εἰς πολλὰς καὶ διαφόρους γλώσσας, καὶ πρὸ πάντων εἰς τὰς ἐπιστήμας, ὧν τὰς πλείστας ἑλληνικὸς καὶ σήμερον νοῦς διέπει καὶ ἐπὶ τὰ πρόσω προάγει, καί, ὡς ἐν συνόλῳ εἰπεῖν, οὐδεμία σχεδὸν ἐπιστήμη ὑπάρχει, ἧς τὰς πρώτας καὶ θεμελιώ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δεις βάσεις δὲν κατέβαλον οἱ περικλεεῖς ἡμῶν πρόγονοι. Ἔστω δὲ ὡς τρανὴ ἀπόδειξις τῆς ἀξίας τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ αὕτη, ὅτι δὲν ὑπάρχει σχεδὸν γωνία γῆς τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου, ἔνθα ταῦτα νὰ μὴ καλλιεργῶνται μετὰ πολλοῦ τοῦ ζήλου καὶ τῆς μεγίστης ἐπιμελείας. Καὶ ἐὰν οἱ ξένοι οὐδενὸς κόπου καὶ ἀγῶνος φείδωνται, ὅπως τὴν κομψὴν καὶ καλλιεπῆ τῶν Ἑλλήνων γλῶσσαν ἐκμάθωσι, καὶ διὰ ταύτης εἰσδύσωσιν εἰς τὰς τερψίνους χώρας τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου, πόσῳ μᾶλλον ὀφείλομεν ἡμεῖς νὰ σπουδάζωμεν παντὶ σθένει περὶ τὴν ἐκμάθησιν τῆς πατρίου ἡμῶν φωνῆς, ἥτις εἶναι τὸ μόνον μέσον, δι' οὗ μάλιστα δυνάμεθα καὶ ἐπιστημονικῶς νὰ θαυμάσωμεν τὴν τῆς ἡμετέρας καταγωγῆς λαμπρότητα. Ὅσῳ μᾶλλον περιποιούμεθα τὴν κληρονομίαν ταύτην τῶν πατέρων ἡμῶν, τοσούτῳ μᾶλλον φωτιζόμεθα, καὶ δυνάμεθα ν' ἀναδειχθῶμεν ἀντάξιοι ἀπόγονοι τῶν γεραρῶν ἡμῶν προγόνων. Καὶ ὁποίαν λοιπὸν εὐγνωμοσύνην δὲν χρεωστοῦμεν εἰς τοὺς ἥρωας τούτους; Χάρις, ναί, εἰς αὐτοὺς, καὶ χάρις εἰς τὸν ἐνθουσιασμὸν τῶν φιλελλήνων ἐθνῶν, ἀνεγεννήθη καὶ τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, καὶ ἔλαβε πολιτικὴν καὶ ἐθνικὴν ὕπαρξιν μετὰ τοσούτων αἰώνων πολιτικὸν θάνατον. Οὐδόλως δὲ ἐννοῶ διὰ τούτων, ὦ φίλοι ὁμογενεῖς, νὰ ἐξουθενήσω καὶ καταφρονήσω τοὺς ἐνδόξους ὑπὲρ ἐλευθερίας καὶ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνας τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν· ἀνακηρύττω ἐγὼ καὶ ἐκτιμῶ αὐτοὺς, εἴπερ τις καὶ ἄλλος· πλὴν ὁμολογητέον ὅτι οἱ ἀγῶνες οὗτοι ἐνεψυχοῦντο καὶ ἐνεθαρρύνοντο ἐντός τε καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τῶν ἡμετέρων λαμπρῶν καὶ μεγάλων ἱστορικῶν ἀναμνήσεων.

Ἡ δ' ἐνταῦθα ἐθνικὴ ἡμῶν σχολὴ δὲν προτίθεται μόνον νὰ μεταδώσῃ εἰς τοὺς παῖδας ἡμῶν τοῦ πλούτου, ὃν περ ὡς πολύτιμον παρακαταθήκην παρὰ τῶν προγόνων ἡμῶν ἐλάβομεν, ἀλλὰ καὶ χριστιανικῶς νὰ μορφώσῃ καὶ διαπλάσῃ αὐτούς· ἀλλὰ καὶ ἐν τούτῳ πάλιν διεγείρονται ἐν ἡμῖν αἱ κάλλισται ἀναμνήσεις.

Τῶν ἐθνῶν ἁπάντων μάλιστα τὸ ἑλληνικὸν, ὡς διὰ τὴν ἑλληνικὴν φιλοσοφίαν, εὖ μάλα πεπαιδευμένον ὑπῆρξε, καὶ τὸ προσφυέστερον εἰς ἐπίγνωσιν καὶ ἀποδοχὴν τῆς ἱερᾶς τοῦ ἱεροῦ χριστιανισμοῦ ἀληθείας. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἔρχεται εἰς Ἀθήνας,

ὁμιλεῖ ἐν τῷ Ἀρείῳ Πάγῳ, καὶ ἄνευ πολλῶν ἀντιλογιῶν ἀναγνωρίζουσιν οἱ Ἕλληνες τὴν ὑψηλὴν ἀξίαν τοῦ χριστιανισμοῦ, καὶ ἄσμενοι κατατάσσονται ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ ἐσταυρωμένου. Ἀκολούθως δὲ μετὰ βαθυτάτης σοφίας ἀναπτύσσουσι τὰς χριστιανικὰς διδασκαλίας, πολλαπλασιάζουσι τὸ ἐμπιστευθὲν αὐτοῖς τάλαντον, ἀγωνίζονται εἰς τὴν διάδοσιν αὐτοῦ, καὶ ἀναδεικνύονται ἔνθερμοι καὶ γενναῖοι προστάται καὶ ὑπέρμαχοι τοῦ χριστιανισμοῦ. Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης, Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς, Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, Βασίλειος ὁ μέγας, Γρηγόριος ὁ θεολόγος, ὁ Δαμασκηνὸς καὶ σύμπασα τῶν θείων Πατέρων ἡ χορεία εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα ὡς ὁ ἐνδοξότατος τοῦ σταυροῦ θρίαμβος ὑμνηθήσονται.

Εἰ δὲ ἡμεῖς πρῶτοι πάντων τὸν χριστιανισμὸν ἠσπάσθημεν, καὶ ὑπὸ ζυγὸν ἀλεσίφρονα τυραννίας θεοστυγοῦς μακρὸν χρόνον στενάζοντες, πιστοὶ αὐτῷ παρεμείναμεν, πόσον ὀφείλομεν ἄρα νὰ καταγινώμεθα εἰς τὴν μελέτην αὐτοῦ, ἐξ οὗ ἤ τε πρόσκαιρος καὶ αἰώνιος ἡμῶν εὐδαιμονία ἐξαρτᾶται; Ἡ χριστιανικὴ διδασκαλία εἶναι ἡ μόνη, ἥτις δύναται νὰ ὁδηγήσῃ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸν ἀληθῆ αὐτοῦ προορισμὸν, δι' ὃν ὑπὸ τῆς θείας Προνοίας ἐπλάσθη. Αὕτη μορφόνει καὶ διαπλάσσει τὴν καρδίαν, ῥυθμίζει καὶ κανονίζει τὰ ἤθη, καὶ, ἐν ἑνὶ λόγῳ, ἀναδεικνύει τὸν ἄνθρωπον ἀληθῆ εἰκόνα καὶ ἀληθὲς ἀφομοίωμα τοῦ πλάσαντος αὐτὸν Θεοῦ. Ὅθεν ἡ χριστιανικὴ διδασκαλία πρέπει νὰ μεταδοθῇ εἰς τὸν ἄνθρωπον ἐκ τῆς παιδικῆς αὐτοῦ ἡλικίας, ὅπως διὰ ταύτης ἀνατρέφηται, καὶ εἰς ταύτην αὐξάνῃ καὶ ὁσημέραι φωτίζηται· « Λύ» χνος τοῖς ποσί μου ὁ νόμος σου, καὶ φῶς ταῖς τρίβοις μου ». Διὸ καὶ παρὰ πᾶσι τοῖς ἔθνεσι τὰ ἱερὰ μαθήματα θεωροῦνται ὡς ἀπολύτως ἀναγκαῖα εἰς πάντα τὰ διδακτήρια, ὅπως οἱ παῖδες ἐκ πρώτης ἀφετηρίας ποτισθῶσι τὰ ἱερὰ τῆς εὐσεβείας νάματα, καὶ μηδέποτε πλέον διψήσωσιν· « Ὃς δ' ἂν πίῃ ἐκ τοῦ ὕδατος, οὗ » ἐγὼ δώσω αὐτῷ, οὐ μὴ διψήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα· ἀλλὰ τὸ ὕδωρ, » ὃ ἐγὼ δώσω αὐτῷ, γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἁλλομέ» μενου εἰς ζωὴν αἰώνιον ». Τὴν ἀλήθειαν ταύτην, ἣν τὸ ἀψευδέστατον στόμα τοῦ θεανθρώπου ἡμῶν Σωτῆρος ἐξεφώνησε, πρὸ

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βόλου

ὀφθαλμῶν ἔχοντες οἱ ἀείμνηστοι τῆς ἐθνικῆς σχολῆς κτίτορες, συνέστησαν ἐν αὐτῇ τὸ ἱερὸν τῆς κατηχήσεως μάθημα πρὸς ψυχικὴν ὠφέλειαν τῶν ἐν αὐτῇ ἐκπαιδευομένων νέων.

Δεῦτε λοιπόν, ὦ φίλοι ὁμογενεῖς, ἀντάξιοι τῆς εὐεργεσίας, ἣν ἐλάβομεν, δεικνυόμενοι, δεῦτε ἐπιμελώμεθα τοῦ διδακτηρίου τούτου, ὅπερ ὡς ἱερὰ κιβωτὸς τὰς γλυκυτάτας καὶ ἱερωτάτας ἡμῶν ἀναμνήσεις διασώζει. Τὰ ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα ἡ ἑστία αὕτη τοῦ φωτισμοῦ χορηγεῖ, εἶναι ἀνώτερα παντὸς λόγου, καὶ ἡ ἀσθενής μου γλῶσσα δὲν δύναται ἀρκούντως νὰ ἐκτιμήσῃ τὴν ἀξίαν αὐτῶν, ἐὰν μετὰ σπουδῆς ἀγωνισθῶμεν ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως τοῦ ἐθνωφελοῦς τούτου καθιδρύματος.

Πατέρες καὶ μητέρες, μὴ διαλείπετε, πρὸς Θεοῦ, προτρέποντες τὰ φίλτατα ἡμῶν τέκνα ἵνα φοιτῶσιν εἰς τὸν οἶκον τοῦτον τῆς ἑλληνικῆς μαθήσεως, δι' ἧς ἔτι στενώτερον συνδεόμεθα μετὰ τῶν λοιπῶν ἀδελφῶν ἡμῶν, μετὰ παντὸς τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους. Ἔστω δὲ καὶ διδασκαλεῖον εὐσεβείας, δι' ἧς οἱ παῖδες ἡμῶν θέλουσιν ἀποδειχθῆ λόγῳ καὶ ἔργῳ χριστιανοὶ ὀρθόδοξοι. Ἡ θρησκεία εἶναι ἐκείνη, ἥτις ἀποκαθιστᾷ τοὺς παῖδας εὐπειθεῖς καὶ εὐσεβεῖς πρὸς τοὺς γονεῖς. Παρ' αὐτῆς ἀκούουσι καθ' ἑκάστην τό· « Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ἵνα εὖ σοι γένηται ». Καὶ κατὰ τὰς ἱερὰς ταύτας ἀρχὰς ἀνατρεφόμενοι, μαθήσονται νὰ σεβάζωνται καὶ ὑπακούωσιν ἡμῖν, ὡς τὸ καθῆκον ἀπαιτεῖ.

Φίλτατοι παῖδες, ἀδάμαντες, μαργαρῖται, φαιδραὶ ἐλπίδες τοῦ ἀναγεννωμένου ἡμῶν ἔθνους, κληρονόμοι οὐχὶ μόνον τοῦ πλούτου, ἀλλὰ καὶ τῆς δόξης τῶν πατέρων ὑμῶν· φοιτᾶτε ἀόκνως εἰς τὰς παραδόσεις τῶν μαθημάτων, ἐπιμελούμενοι αὐτῶν, καὶ ὑπακούοντες εἰς τοὺς διδάσκοντας, ἵνα μετὰ χαρᾶς τοῦτο ποιῶσι, καὶ μὴ στενάζοντες. Μὴ φανῆτε ἀνάλγητοι εἰς τὰ παρατιθέμενα ὑμῖν πνευματικὰ ἀγαθὰ, ἅπερ οὐχὶ μόνον εἰς ὑμᾶς κλέος καὶ εὐδαιμονίαν χορηγήσουσιν, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς οἴκους ὑμῶν καὶ εἰς τὸ ἔθνος ὑμῶν, τὸ ὁποῖον ἕκαστος κατὰ τὴν κλῆσιν, ἣν ἔλαβεν, ὀφείλει νὰ ὑπηρετήσῃ.

Σπεύσατε διὰ τῆς ἀγάπης πρὸς τὰ ἀγαθὰ καὶ ἀποστροφῆς πρὸς τὰ κακὰ νὰ κληρονομήσητε τὰς εὐχὰς τῶν γονέων ὑμῶν·

διότι « εὐχαὶ γονέων στηρίζουσι θεμέλια οἴκων ». Ὠφελήθητε ἐκ τῶν αἰσίων τούτων περιστάσεων, αἵτινες παρουσιάζονται ὑμῖν ὅπως μάθητε τὴν ἱστορίαν καὶ τὸ μεγαλεῖον τῶν ἡμετέρων ἐνδόξων προγόνων, καὶ τὰς διδασκαλίας τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, ἧς μέλη ἀποτελεῖτε. Βλέπετε πῶς ὁ σεβαστὸς αὐτοκράτωρ ἐν τῇ γενναιότητι αὐτοῦ ἐδωρήσατο ἡμῖν προνόμια ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς σχολῆς ἡμῶν, πρὸς ὃν βαθέως εὐγνωμονοῦντες, ὀφείλομεν παντοίαις δυνάμεσι νὰ δεικνύωμεν ὅτι ἐκτιμῶμεν ταῦτα, δρεπόμενοι τοὺς ἐξ αὐτῶν καρπούς.

Χάριτας δὲ ὁμολογοῦμεν οὐκ ὀλίγας εἰς τοὺς φιλεπιστήμονας καὶ φιλογενεῖς ἐφόρους τῆς σχολῆς καὶ εἰς ἅπασαν τὴν σεβαστὴν Ἑξάδα, τὴν ἀντιπροσωπεύουσαν ἐπαξίως τὴν ἐνταῦθα ἔντιμον καὶ φιλογενῆ κοινότητα· οἵτινες διὰ τῶν ἀόκνων αὐτῶν φροντίδων τοσοῦτον ἐπιμελῶς καὶ πατρικῶς κήδονται ὑπὲρ τῆς συντηρήσεως, προόδου καὶ βελτιώσεως αὐτῆς τε τῆς σχολῆς καὶ τοῦ ἱεροῦ τούτου λαμπροῦ ναοῦ. Εὐγνωμονοῦμεν δὲ καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς ὁμογενεῖς καὶ ἐν Χριστῷ ἀδελφούς, οἵτινες καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ ἁμιλλῶνται νὰ συνεισφέρωσι τὸ κατὰ δύναμιν ὑπὲρ τῆς ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς διαπλάσεως καὶ μορφώσεως τῆς νεολαίας ταύτης, ἀπαθανατίζοντες οὕτω πως τὴν μνήμην καὶ δόξαν τοῦ ὀνόματος αὐτῶν εἰς τὰς καρδίας πάντων, ἀπολησμονοῦντες ποτε ἑκατονταπλασίονα τὴν ἀμοιβὴν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.

Ἔστωσαν, τέλος, καὶ ἡ σχολὴ αὕτη καὶ οἱ τῶν ἀειμνήστων αὐτῆς κτιτόρων καὶ τῶν τούτοις ἐφαμίλλων ἀγῶνες ὡς ἐλατήριον εἰς πᾶν, ὅ,τι συντελεῖ εἰς δόξαν τῆς ἱερᾶς ἡμῶν θρησκείας καὶ τιμὴν τοῦ γένους.

Χάριτι θείᾳ ἔχομεν ἐν ἡμῖν λαμπρότατα παραδείγματα φιλογενῶν καὶ φιλοχρίστων ἀνδρῶν, οἵτινες διὰ τοῦ ζήλου καὶ τῆς προθυμίας καὶ τῶν μεγάλων θυσιῶν ἀπέκτησαν ἀπαράγραπτον δικαίωμα εἰς τὴν εὐγνωμοσύνην πάσης ἑλληνικῆς καὶ χριστιανικῆς ψυχῆς.

Σὺ δέ, ὦ Υἱὲ καὶ Λόγε τοῦ Θεοῦ, ἡ προαιώνιος σοφία καὶ δύναμις, ὁ εἰπὼν « Ἄφετε τὰ παιδία ἐλθεῖν πρός με· τούτων γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν », στερέωσον καὶ εὐόδωσον τὴν

σχολὴν καὶ τοὺς φοιτῶντας εἰς αὐτήν· διαφύλαξον αὐτοὺς ἀπὸ πάσης ἐπηρείας τοῦ ἀντικειμένου· περιφρούρησον τούς τε ἐφόρους καὶ πάντας τοὺς ὑπὲρ αὐτῆς κοπιῶντας, καὶ ἐν γένει ἅπασαν τὴν ἐν Βιέννῃ ὀρθόδοξον ἡμῶν κοινότητα. Τὰς δὲ ψυχὰς τῶν κεκοιμημένων δούλων σου, τῶν τὴν σχολὴν καθιδρυσαμένων καὶ εὐεργετησάντων αὐτήν, ἀνάπαυσον ὅπου ἐπισκοπεῖ τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου, χαριζόμενος αὐτοῖς, ἐν τῇ ἀφάτῳ σου εὐσπλαγχνίᾳ, ἀντὶ τῶν ἐπιγείων τὰ ἐπουράνια, ἀντὶ τῶν φθαρτῶν τὰ ἄφθαρτα, ἀντὶ τῶν προσκαίρων τὰ αἰώνια. Ναὶ, παμβασιλεῦ Κύριε, καταξίωσον πάντας ἡμᾶς μιμηθῆναι τήν τε φιλογένειαν αὐτῶν καὶ εὐσέβειαν, ἵνα καὶ δι' ἡμῶν καὶ τῶν ἐπερχομένων ἀδελφῶν ἡμῶν, τῶν ἀναξίων δούλων σου, δοξάζηταί σου τὸ πανάγιον ὄνομα, καὶ αἰωνίως ἐκφωνῆται ὑπὲρ τῶν ἀειμνήστων κτιτόρων, τὸ Αἰωνία ἡ μνήμη, Αἰωνία ἡ μνήμη, Αἰωνία ἡ μνήμη, ἀξιομακάριστοι καὶ ἀείμνηστοι ἀδελφοὶ ἡμῶν!

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ ΛΑΤΡΕΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΑΡΧΑΙΟΤΕΡΟΥΣ ΧΡΟΝΟΥΣ (α).

§. 5. *Περὶ τῆς Θείας εὐχαριστίας.*

Ὁ τελευταῖος ἐπὶ τῆς γῆς δεῖπνος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἦτο, διὰ τὴν φύσιν τοῦ πράγματος, μεγάλης τινὸς μυστικῆς ἐννοίας ἐκφραστικός· ἦτο ὁ τελευταῖος δεῖπνος τοῦ μέλλοντος νὰ παραδώσῃ τὴν ζωὴν αὐτοῦ λύτρον ὑπὲρ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, καὶ διὰ τοῦ ὑπερφυοῦς τούτου μυστηρίου νὰ βεβαιώσῃ, εἰ καὶ μηκέτι οὕτως ὁρατῶς, ἀλλ' ὅμως ἐπίσης οὕτως ἀληθῶς, τὴν καὶ εἰς τὸ μετέπειτα παρουσίαν

(α) Ὅρα Ἐτ. Δ'. Ἀριθμ. 10. σελ. 460—465.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

αὐτοῦ εἰς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ τὴν τούτων μετ' αὐτοῦ ζωοποιὸν κοινωνίαν εἰς ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν καὶ εἰς ζωὴν τὴν αἰώνιον. Διὰ τοῦτο, καὶ κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ νομικοῦ πάσχα, ἡ τελετὴ τῆς θείας εὐχαριστίας ἐγίνετο κατὰ τοὺς πρώτους τῆς Ἐκκλησίας χρόνους διὰ κοινοῦ τῶν πιστῶν δείπνου, παριστωμένης ὑπ' αὐτὸ τῆς τῶν τε πιστῶν μετὰ τοῦ Κυρίου καὶ ἐκείνων μετ' ἀλλήλων κοινωνίας. Ἀμφότερα ὠνομάζοντο *δεῖπνον τοῦ Κυρίου*, *δεῖπνον κυριακὸν*, *ἀγάπη*· ὅθεν ὑπὸ τὴν φράσιν *κλᾶν ἄρτον* ἐννοοῦνται κατὰ πολὺ πιθανὸν λόγον ἀμφότερα συνάμα λαμβανόμενα (α). Μετὰ δὲ ταῦτα εὑρίσκομεν τὴν τελετὴν τῆς *εὐχαριστίας* κεχωρισμένην ἀπὸ τῶν δείπνων ἐκείνων τῆς ἀδελφικῆς ἀγάπης. Τοῦ δὲ χωρισμοῦ τούτου αἴτια ὑπῆρξαν, τὸ μὲν, ἀταξίαι, ὁποῖαι συνέβησαν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῶν Κορινθίων, μὴ ἐπικρατοῦντος πλέον τοῦ πνεύματος τοῦ ἁρμόζοντος εἰς ἱερὰν τελετήν (β)· τὸ δὲ, τοπικαὶ περιστάσεις, ἐμποδίζουσαι νὰ γίνωνται τοιαῦτα δεῖπνα, ὡς διεγείροντα τὴν ὑποψίαν τῶν ἐθνικῶν, καὶ μισητὴν περὶ αὐτῶν δόξαν γεννῶντα.

Ἐπὶ τῶν δείπνων τούτων τῆς ἀδελφικῆς ἀγάπης, ἅτινα καὶ *ἀγάπαι* κατ' ἐξοχὴν ἐλέγοντο, πᾶσα διαφορὰ ἀνθρωπίνης σχέσεως καὶ τάξεως ἔπρεπε νὰ ἐκλείπῃ· πάντες ἔπρεπε νὰ ἦναι ἡνωμένοι ἐν Χριστῷ· πλούσιοι καὶ πτωχοί, διάσημοι καὶ ταπεινοί, κύριοι καὶ δοῦλοι ἔπρεπε νὰ τρώγωσι μετ' ἀλλήλων εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν τράπεζαν (γ). Ἀλλ' αἱ *ἀγάπαι* αὗται ἀπέβαλον κατ' ὀλί-

(α) Πράξ. 6'. 42. 46. Πρὸς Κορινθ. Α'. ί. 16. Οὕτως ἐγίνετο καὶ ἐν τῷ ἀθώῳ καὶ ἁπλῷ τῶν χριστιανῶν δείπνῳ, περὶ οὗ ἀναγγέλλει ὁ Πλίνιος πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Τραϊανόν. Plin. Epistolar. lib. X. ad Trajan. Epist. 96 [97]· « Mo» rem sibi fuisse rursus coëundi ad capiendum cibum, promiscuum ta» men et innoxium ».

(β) Πρὸς Κορινθ. Α'. ιά. 20. καὶ ἑφ. « Συνερχομένων οὖν ὑμῶν ἐπὶ τὸ αὐτὸ, » οὐκ ἔστι κυριακὸν δεῖπνον φαγεῖν· ἕκαστος γὰρ τὸ ἴδιον δεῖπνον προλαμβάνει » ἐν τῷ φαγεῖν, καὶ ὃς μὲν πεινᾷ, ὃς δὲ μεθύει. Μὴ γὰρ οἰκίας οὐκ ἔχετε εἰς τὸ » ἐσθίειν καὶ πίνειν; ἢ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ καταφρονεῖτε, καὶ καταισχύνετε » τοὺς μὴ ἔχοντας; Τί ὑμῖν εἴπω; ἐπαινέσω ὑμᾶς; ἐν τούτῳ οὐκ ἐπαινῶ ».

(γ) Tertullian. Apologetic. c. 39. « Cœna nostra de nomine rationem » sui ostendit. Id vocatur ἀγάπη, quod dilectio penes Grecos. Quantiscum» que sumptibus constet, lucrum est pietatis nomine facere sumptum, si-

Δημόσιο Κέντρο Η Βιβλιοθήκη Βέροιας

γον τὴν ἀρχικὴν αὐτῶν σημασίαν· ἦσαν πολλάκις νεκρὸς τύπος, μὴ ἐμψυχούμενος πλέον ὑπὸ τοῦ πνεύματος τῆς ἀδελφικῆς ἀγάπης. Παρεισέδυσαν δὲ καὶ πολλαὶ καταχρήσεις, αἵτινες ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς τοὺς κακόφρονας νὰ παραστήσωσιν ἅπασαν τὴν τελετὴν ὑπὸ τὰ μελανώτατα τοῦ μίσους χρώματα (α). Ἐνταῦθα προσέτι, ὅπου πάντες ὤφειλον νὰ ἦναι ἴσοι πρὸς ἀλλήλους, ἤρχισε νὰ θεωρῆται διαφορὰ τάξεως καὶ βαθμοῦ· καὶ οἱ μὲν κληρικοί, οἵτινες ὤφειλον νὰ διαπρέπωσι μᾶλλον τῶν ἄλλων κατὰ τὴν ταπεινότητα, ἐζήτουν ἐξωτερικὰ προνόμια, ἀνάξια τοῦ ἱεροῦ αὐτῶν ἐπαγγέλματος (β)· οἱ δὲ πλούσιοι ἐφαντάζοντο ὅτι διὰ τῶν δείπνων τούτων δύνανται νὰ ἐλπίζωσιν εἰς τὰς ἐπαγγελίας τοῦ Θεοῦ, εἰς ταῦτα ἐξαιρετικῶς ἀποδιδόντες τὴν ἀξίαν τοῦ οὐρανίου τῆς ἀγάπης ὀνόματος (γ).

» quidem inopes quosque refrigerio isto juvamus, non qua penes vos pa-
» rasiti affectant, ad gloriam famulandæ libertatis sub auctoramento ven-
» tris inter contumelias saginandi, sed qua penes Deum major est con-
» templatio mediocrium. Si honesta causa est convivii, reliquum ordinem
» disciplinæ æstimate, qui sit, de religionis officio. Nihil vilitatis, nihil
» immodestiæ admittit. Non prius discumbitur, quam oratio ad Deum præ-
» gustetur. Editur, quantum esurientes capiunt; bibitur, quantum pudi-
» cis est utile. Ita saturantur, ut qui meminerint etiam per noctem ado-
» randum esse sibi Deum. Ita fabulantur, ut qui sciant Dominum audire.
» Post aquam manualem et lumina, ut quisque de scripturis sanctis vel
» de proprio ingenio potest, provocatur in medium Deo canere. Hinc
» probatur, quomodo biberit. Aeque oratio convivium dirimit ».

(α) Οὕτως ἐσυκοφάντουν οἱ ἐθνικοὶ τοὺς χριστιανούς ὅτι ἐν τοιαύταις συνάξεσιν ἐποίουν θυέστεια δεῖπνα καὶ οἰδιποδείους μίξεις· Ἀθηναγόρ. Πρεσβ. ὑπὲρ χριστιαν. κεφ. 4. — Ὁ δὲ Κέλσος κατηγόρει αὐτῶν ὅτι ἀντέπραττον κατὰ τῆς καθεστώσης πολιτείας· Ὠριγέν. κατὰ Κέλσου βιβλ. ά. « Πρῶ-
» τον τῷ Κέλσῳ κεφάλαιόν ἐστι διαβαλεῖν χριστιανισμὸν, ὡς συνθήκας κρύβδην
» πρὸς ἀλλήλας ποιουμένων χριστιανῶν παρὰ τὰ νενομισμένα,... καὶ βούλεται
» διαβαλεῖν τὴν καλουμένην ἀγάπην χριστιανῶν πρὸς ἀλλήλους, ἀπὸ τοῦ κοι-
» νοῦ κινδύνου ὑφισταμένην ».

(β) Εἰς τοὺς ἱερεῖς παρετίθετο διπλῆ μερὶς, κακῶς ἑρμηνευομένης τῆς ῥήσεως· « Οἱ καλῶς προεστῶτες πρεσβύτεροι διπλῆς τιμῆς ἀξιούσθωσαν· μάλιστα οἱ κο-
» πιῶντες ἐν λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ » (Πρὸς Τιμόθ. Δ'. ε. 17.). Παρβλ. Tertullian. de jejun. c. 17. « Ad elogium gulæ tuæ pertinet, quod duplex apud
» te præsidentibus honor binis partibus deputatur ».

(γ) Κλήμ. Ἀλεξανδρ. Παιδαγωγ. Β'. κεφ. 1. §. 4. « Τὰ βρώματα τῇ κοιλίᾳ,
» ἐξ ὧν ὁ σαρκικὸς ὄντως οὗτος καὶ φθοροποιὸς ἀπήρτηται βίος· ὃν ἀγάπην τι-

Τῆς θείας μυσταγωγίας προηγεῖτο εὐχαριστήριος δέησις, ἀφ' ἧς κατὰ μετωνυμίαν προσηγορεύθη καὶ τὸ μυστήριον *εὐχαριστία* (α). Οἱ χριστιανοὶ προσέφερον ὡς πνευματικὴν προσφορὰν τὸν ἄρτον καὶ τὸν οἶνον, ἐξ ὧν ὁ ἐπίσκοπος λαμβάνων τὰ στοιχεῖα πρὸς τελετὴν τοῦ μυστηρίου, καὶ ἁγιάζων αὐτὰ εἰς τὸν Θεὸν μετ' εὐχαριστηρίου δεήσεως, παρίστα ἅπασαν τῶν πιστῶν τὴν κοινότητα ὡς ἓν σῶμα ἐν Κυρίῳ Καὶ τὰ δῶρα δὲ ταῦτα τῶν χριστια-

---

» νὲς τολμῶσι καλεῖν, ἀθύρῳ γλώττῃ κεχρημένοι, δειπνάριά τινα, κνίσσης καὶ » ζωμῶν ἀποπνέοντα, τὸ καλὸν καὶ σωτήριον ἔργον τοῦ λόγου, τὴν ἀγάπην τὴν » ἡγιασμένην, κυθριδίοις καὶ ζωμοῦ ῥύσει καθυβρίζοντες· ποτῷ τε καὶ τρυφῇ καὶ » καπνῷ βλασφημοῦντες τοὔνομα, σφάλλονται τῆς ὑπολήψεως, τὴν ἐπαγγελίαν » τοῦ Θεοῦ δειπναρίοις προσδοκήσαντες ». — §. 6. 7. « Ταύτης ὅλης ἀπήρτηται » τῆς ἀγάπης ὁ νόμος καὶ ὁ λόγος, κἂν ἀγαπήσῃς Κύριον τὸν Θεόν σου καὶ τὸν » πλησίον σου, ἐν οὐρανοῖς ἐστιν αὕτη ἡ ἐπουράνιος εὐωχία· ἡ δὲ ἐπίγειος δεῖ- » πνον κέκληται, ὡς ἐκ τῆς Γραφῆς ἀποδέδεικται, δι' ἀγάπην μὲν γινόμενον τὸ » δεῖπνον, ἀλλ' οὐκ ἀγάπη τὸ δεῖπνον, δεῖγμα δὲ εὐνοίας κοινωνικῆς καὶ εὐ- » μεταδότου. Μὴ βλασφημείσθω οὖν ἡμῶν τὸ ἀγαθόν· οὐ γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία » τοῦ Θεοῦ βρῶσις καὶ πόσις, φησὶν ὁ Ἀπόστολος, ἵνα μὴ τὸ ἐφήμερον ἄριστον » νοηθῇ, ἀλλὰ δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη καὶ χαρὰ ἐν Πνεύματι ἁγίῳ. Τούτου φα- » γὼν τοῦ ἀρίστου τὸ ἄριστον τῶν ὄντων, τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ κτήσεται, » μελετήσας ἐνθένδε ἁγίαν συνήλυσιν ἀγάπης οὐράνιον ἐκκλησίαν. Ἀγάπη μὲν » οὖν χρῆμα καθαρὸν καὶ τοῦ Θεοῦ ἄξιον· ἔργον δὲ αὐτῆς ἡ μετάδοσις· ... οἱ » δὲ εὐφροσύναι αὗται ἔναυσμά τι ἀγάπης ἐκ τῆς πανδήμου τροφῆς ἔχουσι, » συνεθιζόμενον εἰς ἀΐδιον τρυφήν ». — Τὰς ἀγάπας ταύτας, πολεμουμένας διὰ τὰς παρεισδύσας καταχρήσεις, ὑπερασπίζει ἡ ἐν Γάγγρᾳ Σύνοδος, ἀναθεματίζουσα τοὺς καταφρονοῦντας αὐτῶν, καὶ μὴ θέλοντας νὰ συνέρχωνται εἰς αὐτὰς προσκαλούμενοι· Καν. ιά· « Εἴτις καταφρονοίη τῶν ἐκ πίστεως ἀγάπας ποι- » ούντων, καὶ διὰ τιμὴν τοῦ Κυρίου συγκαλούντων τοὺς ἀδελφούς, καὶ μὴ ἐθέ- » λοι κοινωνεῖν ταῖς κλήσεσι, διὰ τὸ ἐξευτελίζειν τὸ γινόμενον, ἀνάθεμα ἔστω ». Ἄλλαι δὲ Σύνοδοι δὲν ἀπηγόρευσαν μὲν τὰς ἀγάπας καθ' ἑαυτάς, δὲν ἐπέτρεψαν δὲ καὶ νὰ γίνωνται ἐν ταῖς ἐκκλησίαις· Καν. κή τῆς ἐν Λαοδικ. Συνόδ. « Ὅτι » οὐ δεῖ ἐν τοῖς κυριακοῖς ἢ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τὰς λεγομένας ἀγάπας ποιεῖν, » καὶ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ ἐσθίειν καὶ ἀκκούβιτα στρωννύειν ». — Καν. μθ' τῆς ἐν Καρθαγ. Συνόδ. « Ὥστε ἐπισκόπους ἢ κληρικοὺς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ μὴ συμπο- » σιάζεσθαι· εἰ μηδ' ἂν τυχὸν, ἀνάγκη ξενίας διαβάντες ἐκεῖ, καταλύσωσι· καὶ οἱ » λαϊκοὶ δὲ ἀπὸ τῶν τοιουτοτρόπων συμποσίων, ὅσον δυνατόν ἐστι, κωλυθῶσι ».

(α) Ἡ ἔκφρασις εὐχαριστία σημαίνει ὅ,τι καὶ ἡ, τὸ ποτήριον τῆς εὐλογίας, ὃ εὐλογοῦμεν, παρὰ τῷ ἀποστόλῳ Παύλῳ (Πρὸς Κορινθ. Α'. ι. 16.), καὶ, ὁ εὐχαριστηθεὶς ἄρτος καὶ οἶνος, παρ' Ἰουστίνῳ τῷ μάρτυρι.

νῶν ἐν μέρει, καὶ ἡ εὐχαριστήριος δέησις τοῦ ἐπισκόπου, δι' ἧς καθηγίαζεν αὐτὰ εἰς τὸν Θεὸν, καὶ καθόλου ἅπασα ἡ τελετὴ τῆς εὐχαριστίας ὠνομάσθη *προσφορὰ*, *θυσία* (oblatio) (α).

Κατ' ἀρχὰς ἡ τελετὴ τῆς θείας εὐχαριστίας μετὰ τῶν ἀγαπῶν ἐγίνετο καθ' ἑκάστην· ὅτε ὅμως αἱ συνάξεις τῶν χριστιανῶν δὲν ἐδύναντο πλέον νὰ γίνωνται καθ' ἑκάστην, διετηρήθη ἡ τελετὴ κατὰ τὴν σύναξιν τῆς κυριακῆς. Οἱ διάκονοι διένεμον κατὰ σειρὰν εἰς ἕκαστον τῶν παρόντων τὸν ἄρτον καὶ τὸν οἶνον· καὶ, ἐπειδὴ ἐκρίνετο ἀναγκαῖον ἵνα πάντες οἱ ἐν τῇ πόλει χριστιανοὶ, μετέχοντες τῆς εὐχαριστίας, διαμένωσιν ἡνωμένοι μετὰ τοῦ Κυρίου καὶ τῆς κοινότητος αὐτῶν, ἔφερον οἱ διάκονοι μέρος τοῦ καθηγιασμένου ἄρτου καὶ οἴνου πρὸς τοὺς ξένους, τοὺς ἀσθενεῖς, ἢ τοὺς ἐν δεσμωτηρίοις ὄντας, ὅσοι ἐκωλύοντο νὰ παρευρίσκωνται εἰς τὴν σύναξιν (β).

Ἐφεξῆς δὲ διάφορος ἐτηρεῖτο παρὰ τοῖς χριστιανοῖς ἡ συνήθεια τῆς τῶν μυστηρίων μεταλήψεως· διότι ἄλλοι μὲν, τελουμένης λειτουργίας, μετελάμβανον καθ' ἑκάστην· ἄλλοι δὲ, σπανιώτερον. Ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Ἀφρικῆς ἐνομίζετο πάντοτε ἀναγκαία ἡ καθημερινὴ κοινωνία τούτου τοῦ μυστηρίου, θεωρουμένου ὡς τοῦ δεσμοῦ, τοῦ μέλλοντος νὰ συνδέῃ καθ' ἑκάστην τοὺς χριστιανοὺς μετὰ τοῦ Κυρίου· οὕτως ὁ Τερτυλλιανὸς καὶ Κυπριανὸς ἀλληγοροῦσι τὴν ἐν τῇ κυριακῇ προσευχῇ αἴτησιν ὑπὲρ τοῦ ἐπιουσίου ἄρτου εἰς τὴν αἴτησιν ὑπὲρ τῆς ἀδιαλείπτου ἑνώσεως μετὰ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ διὰ τῆς θείας μεταλήψεως (γ)· ὡσαύτως καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Ῥώμης καὶ Ἱσπα-

---

(α) Ὅθεν ἡ πολλάκις παρὰ τῷ ἱερῷ Κυπριανῷ ἀναγινωσκομένη φράσις· oblationem alicujus accipere, offerre.

(β) Ἰουστῖν. φιλοσ. καὶ μάρτυρ. Ἀπολογ. Α'. κεφ. 67. « Ἔπειτα ἀνιστάμεθα » κοινῇ πάντες, καὶ εὐχὰς πέμπομεν, καὶ, ὡς προέφημεν, παυσαμένων ἡμῶν » τῆς εὐχῆς, ἄρτος προσφέρεται καὶ οἶνος καὶ ὕδωρ· καὶ ὁ προεστὼς εὐχὰς ὁμοίως » καὶ εὐχαριστίας, ὅση δύναμις αὐτῷ, ἀναπέμπει, καὶ ὁ λαὸς ἐπευφημεῖ, λέγων » τὸ ἀμήν· καὶ ἡ διάδοσις καὶ ἡ μετάληψις ἀπὸ τῶν εὐχαριστηθέντων ἑκάστῳ » γίνεται, καὶ τοῖς οὐ παροῦσι διὰ τῶν διακόνων πέμπεται ».

(α) Tertullian. de orat. c. 6. « Christus panis noster est, quia vita Chri- » stus et vitæ panis... Itaque petendo panem quotidianum perpetuitatem

νίας (α)· ἐν ἄλλαις δ' ἐκκλησίαις μετελάμβανον οἱ πιστοὶ σπανιώτερον, ἕκαστος κατὰ τὰς ἰδίας αὐτοῦ ἀνάγκας. Ἐθεώρουν δὲ τὴν διαφορὰν ταύτην καὶ ὑπὸ διάφορον ἔποψιν· καὶ οἱ μὲν ὑπερασπίζοντες τὴν σπανιωτέραν τῶν μυστηρίων μετάληψιν, ἔλεγον ὅτι πρέπει νὰ ὁρισθῶσι καιροί τινες, καθ' οὓς νὰ προπαρασκευάζωνται εἰς τὴν ἀξίαν μετάληψιν δι' ἰδίας δοκιμασίας καὶ ἐγκρατείας βίου, ἵνα μὴ μεταλαμβάνωσιν εἰς κατάκριμα· οἱ δὲ τοὐναντίον διισχυριζόμενοι, ἔλεγον ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀποχωρίζηταί τις τῆς καθ' ἑκάστην τοῦ κυριακοῦ σώματος κοινωνίας, εἰ μὴ ὅταν διὰ μεγάλα ἁμαρτήματα κρίνηται ἄξιος ἀφορισμοῦ (β). Ὁ δὲ θεῖος Χρυσόστομος ἀποφαίνεται ὅτι, ὁσάκις τελεῖται ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ λειτουργία, πρέπει πάντες οἱ πιστοὶ νὰ μεταλαμβάνωσι τῶν μυστηρίων, ἀλλὰ νὰ γίνηται ἡ μετάληψις μετὰ καθαροῦ συνειδότος καὶ καθαρᾶς καρδίας· διότι ὁ ἀναξίως μεταλαμβάνων τῶν θείων, γίνεται μᾶλλον ἔνοχος, καὶ μεταλαμβάνει εἰς κατάκριμα (γ).

» postulamus in Christo, et individuitatem a corpore ejus ». — Cyprian. de orat. domin. « Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Quod po» test et spiritaliter et simpliciter intelligi, quia et uterque intellectus di» vina proficit ad salutem. Nam panis vitæ Christus est, et panis hic o» mnium non est, sed noster est. Et quomodo dicimus pater noster, quia » intelligentium et credentium pater est, sic et panem nostrum vocamus, » quia Christus eorum, qui corpus ejus contingunt, panis est. Hunc autem » panem dari nobis quotidie postulamus, ne, qui in Christo sumus, et » eucharistiam quotidie ad cibum salutis accipimus, intercedente aliquo » graviore delicto, dum abstenti et non communicantes a colesti pane pro» hibemur, a Christi corpore separemur ».

(α) Hieronym. Epist. LXXI. ad Lucin. « De sabbato quod quæris, u» trum jejunandum sit, et de eucharistia, an accipienda quotidie, quod » Romana ecclesia et Hispaniæ observare perhibentur », etc.

(β) Augustin. Epist. LIV. ad Januar. « Ceterum peccata si tanta non » sunt, ut excommunicandus quisquam homo judicetur, non se debet a » quotidiana medicina dominici corporis separare ».

(γ) Χρυσόστομ. Ὁμιλ. ιζ' εἰς τὴν Πρὸς Ἑβρ. « Πολλοὶ τῆς θυσίας ταύτης ἅπαξ » μεταλαμβάνουσι τοῦ παντὸς ἐνιαυτοῦ· ἄλλοι δὲ, δίς· . . . οἱ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἅπαξ » τοῦ ἐνιαυτοῦ μετέχουσι· πολλάκις δὲ καὶ διὰ δύο ἐτῶν. Τί οὖν; τίνας ἀποδε» ξόμεθα, τοὺς ἅπαξ, τοὺς πολλάκις, τοὺς ὀλιγάκις; Οὔτε τοὺς ἅπαξ, οὔτε τοὺς » πολλάκις, οὔτε τοὺς ὀλιγάκις, ἀλλὰ τοὺς μετὰ καθαροῦ συνειδότος, τοὺς μετὰ » καθαρᾶς καρδίας, τοὺς μετὰ βίου ἀνεπιλήπτου ». — Ὁμιλ. γ' εἰς τὴν Πρὸς

Ὅπου δ' ἐν τῇ δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ ἐπεκράτει μὲν εἰςέτι ἡ συνήθεια τῆς καθημερνῆς μεταλήψεως, ἐτελεῖτο δὲ λειτουργία καὶ καθηγιάζοντο τὰ μυστήρια μόνον ἅπαξ ἢ δὶς τῆς ἑβδομάδος, κατὰ κυριακὴν καὶ παρασκευήν, ἢ καὶ τετράκις, κατὰ κυριακὴν, τετάρτην, παρασκευὴν καὶ σάββατον, οἱ θέλοντες νὰ ἔχωσι τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου ὡς καθημερινὴν αὐτῶν πνευματικὴν τροφὴν, ἐλάμβανον μεθ' ἑαυτῶν ἐκ τοῦ καθηγιασμένου ἄρτου καὶ ἐρύλαττον ἐν τῇ οἰκίᾳ, ἵνα ἔχωσι καθ' ἑκάστην, πρὶν ἐπιχειρήσωσι τὰς ἐπιγείους αὐτῶν ἐργασίας, νὰ μεταλαμβάνωσιν ἐξ αὐτοῦ, καὶ διὰ τῆς κοινωνίας ταύτης μετὰ τοῦ Κυρίου ἁγιάζωνται δι' ὅλης τῆς ἡμέρας (α). Καὶ ἐν ταῖς θαλασσοπλοΐαις δὲ ἐλάμβανον μεθ' ἑαυτῶν μέρος ἐκ τοῦ ἁγίου ἄρτου, ἵνα δύνωνται καὶ κατ' ὁδὸν νὰ κοινωνῶσιν ἐξ αὐτοῦ (β). Ἀλλ' ὅμως εὑρίσκομεν ἐν τῷ γ' κανόνι τῆς ἐν Καισαραυγούστῃ Συνόδου (τῷ 380), καὶ ἐν τῷ ιδ' τῆς ἐν Τολήτῳ (τῷ 400) αὐστηρὸν ἀνάθεμα κατὰ τῶν μὴ μεταλαμβανόντων ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ (γ). Ἡ δὲ πρὸς τὸν

Ἔφεσ. « Ὥσπερ τοίνυν τῶν ἀμυήτων οὐδένα χρὴ παρεῖναι, οὕτως οὐδὲ τῶν μεμυημένων καὶ ῥυπαρῶν. Εἰπέ μοι, εἴτις εἰς ἑστίασιν κληθεὶς τὰς χεῖρας νίψαιτο, καὶ κατακλιθείη, καὶ ἕτοιμος γένοιτο πρὸς τὴν τράπεζαν, εἶτα μὴ μετέχοι, οὐχ ὑβρίζει τὸν καλέσαντα; οὐ βέλτιον τὸν τοιοῦτον μηδὲ παραγενέσθαι; Οὕτω δὴ καὶ σὺ παραγέγονας, τὸν ὕμνον ᾖσας, μετὰ πάντων εἶναι ὡμολόγησας τῶν ἀξίων τῷ μὴ μετὰ τῶν ἀναξίων ἀνακεχωρηκέναι· πῶς ἔμεινας, καὶ οὐ μέτεχεις τῆς τραπέζης; Ἀνάξιός εἰμι, φησίν· οὐκοῦν καὶ τῆς κοινωνίας ἐκείνης, τῆς ἐν ταῖς εὐχαῖς· οὐ γὰρ διὰ τῶν προκειμένων μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ᾠδῶν ἐκείνων τὰ πνεῦμα πάντοθεν κάτεισιν ».

(α) Tertullian. ad uxor. II. c. 5. (ὁμιλεῖ περὶ τῆς ὑποψίας τοῦ ἐθνικοῦ ἀνδρὸς κατὰ τῆς χριστιανῆς αὐτοῦ γυναικός.) « Non sciet maritus, quid secreto ante omnem cibum gustes? Et si sciverit panem, non illum credit esse, qui dicitur ».

(β) Ἡ θαυματουργὸς δύναμις τοῦ ἄρτου τούτου ἐδείχθη ἐπί τινος συμβεβηκότος, ὅπερ διηγεῖται ὁ μακάριος Ἀμβρόσιος περὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Σατύρου· ἐπειδὴ τὸ πλοῖον, ἐν ᾧ οὗτος εὑρίσκετο, κατηγχούμενος καὶ ἀβάπτιστος ἔτι ὤν, ἐναυάγησε, παρεκάλεσεν ἐκ τῶν συμπλοέων αὐτοῦ τοὺς βεβαπτισμένους χριστιανοὺς ἵνα δώσωσιν αὐτῷ ὀλίγον ἐκ τοῦ ἁγίου ἄρτου, ὃν ἔφερον μεθ' ἑαυτῶν· λαβὼν δὲ τοῦτον, ἔδησε περὶ τὸν τράχηλον, καὶ ἐπὶ τούτῳ πεποιθὼς, ἔῤῥιψεν ἑαυτὸν εἰς τὴν θάλασσαν, καί, ὢ τοῦ θαύματος! πρῶτος αὐτὸς ἐσώθη εἰς τὴν ξηράν (Ambros. Oratio funebris de obitu fratris Satyri.).

(γ) Concil. Cæsar-Augustan. (Saragossa) c. 3. « Eucharistiæ gratiam si

ἀρχικὸν σκοπὸν τῆς θείας μεταλήψεως ἀντικειμένη αὕτη κατα-
χρησις ἐπήγαγεν ὕστερον ἐν τῇ δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ τὴν πρώτην
παρεκτροπὴν αὐτῆς ἀπὸ τοῦ ἀρχικοῦ τύπου τῆς τοῦ μυστηρίου
συστάσεως, νὰ ἀρκῆται δηλαδὴ ὁ λαὸς εἰς μόνην τὴν τοῦ ἁγίου
ἄρτου μετάληψιν χωρὶς καὶ τῆς τοῦ οἴνου.

ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΗΘΙΚΗ.

Γενναῖον οἰκτιρμοῦ αἴσθημα.

Γάλλοι χωροφύλακες δύο, ὀνόματι Γραδ καὶ Βερθελὸτ, ἔχοντες
ἀνὰ χεῖρας ἔνταλμα προσωπικῆς κρατήσεως κατὰ τῆς χήρας Γ***,
ὀφειλούσης εἰς τὸ δημόσιον φράγκα 40 καὶ 15 ἑκατοστὰ, εἰςῆλ-
θον εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς, κατὰ τὸν δῆμον τῆς Μὲρ, καὶ εὗρον
αὐτὴν συνθλιβομένην ὑπὸ τριῶν γυμνητεύοντων παίδων, ὧν τὸ
μὲν ἐθήλαζε, τὰ δὲ ᾔτουν ἄρτον. Οἱ ἀγαθοὶ οὗτοι στρατιῶται,
εἰς οἶκτον κινηθέντες, τὴν μὲν γυναῖκα παρηγόρησαν, τὸ δὲ ἔν-
ταλμα ἄφησαν ἀνεκτέλεστον· καὶ δραμόντες εἰς τοῦ δημάρχου,
πρῶτοι κατέβαλον συνεισφορὰν ὑπὲρ τῆς ὀφειλέτιδος. Τότε ὁ δή-
μαρχος, τὸ παράδειγμα τούτων μιμηθεὶς, καὶ αὐτὸς προσφορὰν
ἔδωκε, καὶ ἄλλους εἰς τὸ ἀγαθοεργεῖν προέτρεψεν. Οὕτω, χάρις
εἰς τοὺς χωροφύλακας, καὶ ἡ ἀγαθὴ μήτηρ ἀφέθη παρὰ τὰ ἑαυτῆς
τέκνα, καὶ ὁ νόμος ἐξετελέσθη, καὶ τὰ ὀρφανὰ εὗρον τροφὴν, καὶ
ὁ δήμαρχος καὶ ἄλλοι δημόται ἔσχον μισθὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

(Ἐκ τῆς ἐν Καλάμαις ἐκδιδομένης Πελοποννήσου,
Ἔτ. Β'. Ἀριθμ. 66.)

» quis probatur acceptam in ecclesia non sumsisse, anathema sit in per-
» petuum » — Concil. Toletan. I. c. 14. « Si quis acceptam a sacerdote eu-
» charistiam non sumserit, velut sacrilegus propellatur ».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΕΤΟΣ Ε'. ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ, ΤΗ 1 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1861. ΑΡΙΘ. 12.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΟΣ ΚΗΡΥΞ,

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ.

» *Κήρυξον τὸν λόγον* «.
Πρὸς Τιμόθ. Β'. δ'. 2.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΟΥ Α' ΨΑΛΜΟΥ.

Ὁ Δαυὶδ, καταθλιβόμενος ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, ἐπικαλεῖται τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ (στίχ. 2.)· ἔπειτα, ἀποστρεφόμενος πρὸς τοὺς ἐχθροὺς τούτους, συμβουλεύει αὐτοῖς νὰ ἀπέχωνται ἀπὸ τῶν κατ' αὐτοῦ ἀνοσίων ἐπιβουλῶν· διότι θέλουσι ματαιωθῆ ὑπὸ τοῦ ἰδιαιτέρου αὐτοῦ προστάτου, τοῦ Θεοῦ· καὶ παραινεῖ αὐτοῖς νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν εὐσέβειαν (στίχ. 3—6.). Μετὰ τοῦ Δαυὶδ ἐλπίζουσιν ἔτι καὶ ἄλλοι πολλοὶ εἰς τὴν ἑτοίμην τοῦ Θεοῦ βοήθειαν (στίχ. 7.)· αὐτὸς μάλιστα εἶναι βέβαιος περὶ αὐτῆς, καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο εὐγνωμονεῖ, καὶ διατελεῖ ἄφροντις καὶ ἀσφαλὴς (στίχ. 8. 9.).

Κατὰ τὴν γνώμην τῶν πλείστων ἑρμηνευτῶν ὑπόθεσιν ἔχει ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἱστορικὴν, δηλονότι τὸν τοῦ Ἀβεσσαλὼμ κατὰ τοῦ Δαυὶδ πόλεμον, περιγραφόμενον ἐν τῷ κεφαλαίῳ ιέ τῆς Β' τῶν Βασιλειῶν βίβλου· ὅπου ἀναγινώσκομεν ὅτι Ἀβεσσαλὼμ, ὁ υἱὸς τοῦ Δαυὶδ, συνέλαβε τὸν σκοπὸν νὰ στερήσῃ τὸν πατέρα αὐτοῦ τοῦ θρόνου καὶ τῆς ζωῆς, καὶ νὰ ἀναγορευθῇ αὐτὸς ἀντ' ἐκείνου βασιλεύς. Ὁ Εὐσέβιος καὶ ὁ Θεοδώρητος δοξάζουσιν ὅτι εἶναι ἐπινίκιον ᾆσμα μετὰ τὴν αἰσίαν τοῦ πολέμου τούτου τελευτήν. Ἕτεροι δὲ ἀναφέρουσιν αὐτὸν εἰς τοὺς κατὰ τοῦ Δαυὶδ διωγμοὺς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τοῦ Σαούλ· τῶν δὲ Πατέρων καὶ συγγραφέων τῆς Ἐκκλησίας τινὲς (ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος, Θεοδώρητος, Αὐγουστῖνος, Ἱερώνυμος, Κασσιόδωρος) ἑρμηνεύουσιν αὐτὸν εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ μάλιστα εἰς τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ. Τελευταῖον δὲ ἄλλοι νομίζουσιν ὅτι εἶναι Ψαλμὸς ἠθικὸς, οὗτινος ὁ σκοπὸς ἀποβλέπει νὰ ἀποδείξῃ τὴν ὕπαρξιν τῆς Θείας Προνοίας, καὶ νὰ προτρέψῃ τοὺς ἀνθρώπους εἰς ὑπομονὴν καὶ μετάνοιαν.

Στίχ. 2. *Ἐν τῷ ἐπικαλεῖσθαί με εἰσήκουσάς μου ὁ Θεὸς τῆς δικαιοσύνης μου, ἐν θλίψει ἐπλάτυνάς με.*] Τὸ ἑβραϊκὸν κείμενον δύναται νὰ ἑρμηνευθῇ καὶ οὕτως· « Ὅταν ἐπικαλῶμαί σε, εἰσάκουσόν μου ὁ Θεὸς τῆς δικαιοσύνης μου ». Θεὲ, ὅστις εἶσαι μάρτυς τῆς δικαιοσύνης μου, ἢ δίκαιε Θεὲ, εἰσάκουσόν μου, δέομαί σου, ἑτοίμως ἐν τῇ ἀνάγκῃ, καθ' ἣν ἐπικαλοῦμαί σε· διότι καταθλιβόμενος ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν μου, ἔχω χρείαν ἑτοίμης καὶ ἰσχυρᾶς βοηθείας. — *Ὁ Θεὸς τῆς δικαιοσύνης μου*· τουτέστιν, Ὁ δίκαιος Θεός μου, ὅστις προστατεύεις τοῦ δικαίου μου. Ὁ δὲ ῥαββῖνος Κίμχης ἑρμηνεύει· Ὁ Θεός μου, ὅστις γινώσκεις ὅτι παρ' ἐμοὶ εἶναι ἡ δικαιοσύνη. « Τὸ δὲ τῆς δικαιοσύνης μου εἶναι περίφρασις· » ἤγουν ὁ Θεὸς ἐμοῦ τοῦ δικαίου· ἐπειδὴ ὅσον πρὸς τὴν ἀδικίαν, » ὁποῦ μοὶ ἔκαμεν ὁ υἱός μου Ἀβεσσαλὼμ, ἐγὼ εἶμαι δίκαιος· » διὰ τί δὲν τὸν ἀδίκησα τίποτε. Εἰς πολλὰ δὲ μέρη τῶν Ψαλ- » μῶν ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸν ἑαυτόν του δίκαιον καὶ ὅσιον, καὶ » ἄλλα τοιαῦτα ὀνόματα, ὄχι διὰ τί ὑπερηφανεύεται, ἀλλὰ διὰ » τί συγκρίνει τὸν ἑαυτόν του μὲ τὰς πονηρίας ἐκείνων, ὁποῦ τὸν » ἐπολέμουν ». Εὐθύμιος Ζιγαβηνός (α). — Ὁ δὲ Θεοδώρητος τὸ *τῆς δικαιοσύνης μου* ἐξήγησε *τῆς δικαίας μου αἰτήσεως*. — « Ὥστε, εἴτις βούλεται παρὰ Θεῷ ἀνύειν, τὴν δικαιοσύνην λα- » βὼν μεθ' ἑαυτοῦ, προσίτω.... Τὴν δικαιοσύνην ἑαυτοῦ τῷ » Θεῷ ἀνατίθησι, παρ' οὗ πᾶν ἀνθρώποις τὸ κατορθούμενον ». Χρυσόστομος. — *Ἐν θλίψει ἐπλάτυνάς με.* Κατὰ τὰς λέξεις

(α) Κατὰ τὴν ὑπὸ Νικοδήμου Ἁγιορείτου εἰς τὴν ἁπλουστέραν διάλεκτον παράφρασιν, ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐν τῷ πατριαρχικῷ τυπογραφείῳ, 1821, εἰς τόμους δύο.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βαρείας

τοῦ ἑβραϊκοῦ κειμένου ἡ ἔννοια κυρίως εἶναι· Ἐξήγαγές με ἐκ τόπου στενοῦ, καὶ ἔθηκάς με εἰς τόπον πλατὺν καὶ ἄνετον. Εἶναι δὲ τὸ *στενὸν* συμβολικὴ παράστασις τῆς δυστυχίας καὶ θλίψεως· καὶ τἀνάπαλιν τὸ *πλατὺ*, σύμβολον τῆς εὐτυχίας. Ὁ δὲ νοῦς εἶναι· Πεποιθὼς ἐπικαλοῦμαι εἰς βοήθειαν σὲ, ὅστις πολλάκις ἤδη ἔδωκάς μοι σημεῖα τῆς πρός με καλοκἀγαθίας σου, πολλάκις ἔσωσάς με ἀπὸ τῶν θλίψεων. — « Οὐκ εἶπε δὲ, ὅτι παρήγαγες » τὰς θλίψεις· ἀλλὰ ἀφῆκας ἑστάναι, καὶ ἐπλάτυνάς με· τὸ γὰρ » εὐμήχανον τῆς τοῦ Θεοῦ μεγαλουργίας ἐντεῦθεν μάλιστα δεί» κνυται, οὐκ ἐν τῷ παρενεγκεῖν τὰς θλίψεις μόνον, ἀλλὰ καὶ » ἐν τῷ, μενουσῶν αὐτῶν, πολλὴν παρέχειν τὴν ῥᾳστώνην ». Χρυσόστομος. — Κατὰ τὸν Κίμχην ὁ ἀόριστος *ἐπλάτυνας* εἶναι προφητικὸς ἀόριστος ἀντὶ μέλλοντος. — *Οἰκτείρησόν με, καὶ εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου.*] Δὲν εἶπεν ἀνωτέρω, ὅτι ὁ Θεὸς εἰσήκουσεν αὐτοῦ (« ἐν τῷ ἐπικαλεῖσθαί με, εἰσήκουσάς μου ») ; διὰ τί καὶ πάλιν δέεται τοῦ Θεοῦ νὰ εἰσακουσθῇ ; Διότι, εἰ καὶ εἰσήκουσεν αὐτοῦ πολλάκις ὁ Θεὸς, ἀναγνωρίζει ὅμως ὅτι πάντοτε ἔχει χρείαν τοῦ οἴκτου καὶ τοῦ ἐλέους αὐτοῦ· « Licet auxiliatus » fueris, tamen ego tua misericordia semper egeo ». Hieronymus. « Οὐ λαμβάνει κόρον ὁ δίκαιος τῆς προσευχῆς· ἀλλὰ » καὶ δεόμενος, καὶ εὐμενείας ἀπολαύων . . ., ἐπιμένει τὰς ἱκε» τείας προσφέρων, ἅτε δὴ τὴν ἐντεῦθεν ἐσομένην ἐπιστάμενος » ὠφέλειαν ». Θεοδώρητος.—Καὶ ὁ Σωτὴρ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ παραγγέλλει ἡμῖν νὰ προσευχώμεθα πάντοτε (α), καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος τὸ αὐτὸ ἐντέλλεται, λέγων· « Ἀδιαλείπτως προσεύ» χεσθε » (β). — Κατὰ τὸν Ἀλεξανδρείας Κύριλλον τὸ *οἰκτείρησον* καὶ *εἰσάκουσον* ἐρρέθη ἴσως ἐνταῦθα κατ' ἐναλλαγὴν χρόνου, ἀντὶ τοῦ *ᾠκτείρησας* καὶ *εἰσήκουσας*.

Στίχ. 3. *Υἱοὶ ἀνθρώπων, ἕως πότε βαρυκάρδιοι ; ἵνα τί ἀγαπᾶτε ματαιότητα, καὶ ζητεῖτε ψεῦδος ;*] Ἀποτείνεται ἤδη ὁ

(α) Λουκ. ιη'. 1. « Ἔλεγε δὲ καὶ παραβολὴν αὐτοῖς, πρὸς τὸ δεῖν πάντοτε προσ» εύχεσθαι, καὶ μὴ ἐκκακεῖν ».

(β) Πρὸς Θεσσαλ. Α'. ε. 17.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ψαλμῳδὸς πρὸς τὸν λαὸν, ὅνπερ ὁ Ἀβεσσαλὼμ παρέσυρεν εἰς τὴν ἀποστασίαν· Λαὲ σκληρὲ καὶ ἀπειθὲς, ἕως πότε θέλεις ἀπατᾶσθαι ὑπὸ ματαίων ὑποσχέσεων φιλοδόξου νεανίου; διὰ τί δὲν ἐπανέρχεσαι εἰς τὸ καθῆκόν σου, ἀναγνωρίζων τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν δικαιοσύνην μου; Ἡ *ματαιότης* καὶ τὸ *ψεῦδος* ἀντιτίθενται πρὸς τὴν *σταθερὰν πίστιν*, πρὸς τὴν *ἀπαραβίαστον ἀφοσίωσιν*, ἣν ὀφείλουσιν οἱ ὑπήκοοι πρὸς τοὺς ἡγεμόνας αὐτῶν. — Ἄλλως δὲ Εὐθύμιος ὁ Ζιγαβηνὸς, ὅστις ἑρμηνεύει· « Ὁ λόγος οὗτος λέ-» γεται ἀπὸ τὸν Δαυὶδ πρὸς τοὺς φίλους καὶ γνωρίμους του, οἱ » ὁποῖοι ἐδοκίμαζον νὰ τὸν βοηθήσουν, ὅταν εἶχε τὴν συμφοράν. » Ἕως πότε, ὦ φίλοι μου, δὲν σηκόνετε τὴν καρδίαν σας πρὸς » τὸν Θεὸν, ὅταν ἔχετε θλίψεις, ἀλλὰ βαρύνετε αὐτὴν, καταβιβά-» ζοντές την κάτω εἰς τὰ γήϊνα, μὲ ἀνθρωπίνους λογισμοὺς καὶ » μὲ βιωτικὰς φροντίδας; » — *Υἱοὶ ἀνθρώπων*· ἑβραϊστὶ, *μπενέ ἰς*, κατὰ λέξιν *Υἱοὶ ἀνδρός*· ἥτις φράσις ἔχει ἔμφασιν, καὶ σημαίνει *ἄνδρας ἰσχυροὺς καὶ ἡρωϊκοὺς καὶ ἐπισήμους* (α)· διὰ τοῦτο καὶ ὁ μὲν Ἀκύλας μετέφρασε τὸ ἑβραϊκὸν διὰ τοῦ *ἔνδοξοί μου*· ὁ δὲ Σύμμαχος, διὰ τοῦ *δόξα μου*. Ὁμιλεῖ λοιπὸν ὁ Δαυὶδ πρὸς τοὺς προύχοντας τοῦ Ἰσραὴλ, οἵτινες προσετέθησαν εἰς τὴν μερίδα τοῦ Ἀβεσσαλὼμ, καὶ λέγει· Διὰ τί ὑμεῖς, ἄνδρες κατά τε τὸ γένος καὶ τὸν βαθμὸν διακρινόμενοι, οὓς θεωρῶ ὡς τὴν δόξαν τῆς βασιλείας μου, ὡς τὸ ἄνθος τῆς ἐπικρατείας μου, διὰ τί καταλείπετε οὕτως εὐκόλως ἐμὲ, τὸν νόμιμον ὑμῶν βασιλέα, καὶ μετέστητε πρὸς τὸν ἀπατεῶνα υἱόν μου; — Οἱ δὲ ἀρχαῖοι ἑρμηνευταὶ ἄλλως πως ἐκλαμβάνουσι τὴν φράσιν· ὁ μὲν Ζιγαβηνὸς, ἀντὶ περιφράσεως ἁπλῶς («Τὸ δὲ, υἱοὶ ἀνθρώπων, εἶναι περί-» φρασις, ἀντὶ τοῦ, ὦ ἄνθρωποι· συνειθισμένη γὰρ εἶναι ἡ περί-» φρασις αὕτη εἰς τὴν ἑβραϊκὴν διάλεκτον ».)· ὁ δὲ Ἰωάννης Χρυσόστομος, ὡς σημαίνουσαν τοὺς ἐν πονηρίᾳ ζῶντας, καὶ πρὸς ἀσέβειαν ἐπιῤῥεπεῖς (« Ἐπεὶ [λέγει] οἱ μὴ τοιοῦτοι, τῇ φύσει μὲν,

(α) Παρβλ. Ψαλμ. μή. 2. 3. « Ἀκούσατε ταῦτα πάντα τὰ ἔθνη, ἐνωτίσασθε » πάντες οἱ κατοικοῦντες τὴν οἰκουμένην, οἵ τε γηγενεῖς καὶ οἱ υἱοὶ τῶν ἀνθρώ-» πων, ἐπὶ τὸ αὐτὸ πλούσιος καὶ πένης ». — Παροιμ. ή. 4. « Ὑμᾶς, ὦ ἄνθρω-» ποι, παρακαλῶ, καὶ προίεμαι ἐμὴν φωνὴν υἱοῖς ἀνθρώπων ».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

» ἀνθρώπων υἱοί· τῇ χάριτι δὲ, οὐκ ἔτι, ἀλλ' υἱοὶ Θεοῦ ».). — *Βαρυκάρδιοι*· « Τί δέ ἐστι βαρυκάρδιοι; Παχυκάρδιοι, σαρκικοί, » τῇ γῇ προσηλωμένοι, κακίαν διώκοντες, ταῖς ἡδυπαθείαις » κατασκπόμενοι· φύσει μὲν γὰρ ἡ καρδία κούφη καὶ ἀνωφερὴς » γέγονεν· ἡμεῖς δὲ αὐτὴν παρὰ φύσιν βαρεῖαν ποιοῦμεν· διὸ καὶ » ὁ προφήτης ἐγκαλεῖ· εἰ δὲ φυσικὸν ἦν, οὐκ ἂν ἐνεκάλεσε ». Χρυσόστομος.

Στίχ. 4. Καὶ γνῶτε, ὅτι ἐθαυμάστωσε Κύριος τὸν ὅσιον αὐτοῦ. Κύριος εἰσακούσεταί μου ἐν τῷ κεκραγέναι με πρὸς αὐτόν.] Ἐξακολουθεῖ ἔτι νὰ ὁμιλῇ πρὸς τοὺς ἄρχοντας τοῦ Ἰσραὴλ, τοὺς ἐνωθέντας μετὰ τοῦ Ἀβεσσαλὼμ. Γνωρίσατε, λέγει, ὅτι ἐμὲ κατέστησεν, ἐθαυμάστωσε, τουτέστιν ἐδόξασεν ὁ Κύριος, καὶ ὅτι ὑμεῖς, ἀνθιστάμενοι πρὸς ἐμὲ, ἀνθίστασθε πρὸς αὐτὸν τὸν Θεόν. Ὀνομάζει δὲ ἑαυτὸν *ὅσιον τοῦ Κυρίου* ὡς τὸν ἐκλεκτὸν, τὸν καθωσιωμένον, τὸν ἀρωρισμένον καὶ ἀφιερωμένον ὄντα εἰς τὸ κατέχειν τὸν θρόνον τοῦ Ἰσραὴλ, κυβερνᾶν τὸν ἅγιον λαὸν τοῦ Κυρίου. Ἡ ἑβραϊκὴ λέξις *χασὶδ* σημαίνει κυρίως τὸν *ἐλεήμονα*, τὸν *ἐπιεικῆ*· καὶ τῷ ὄντι, οὐδεὶς διετήρησε κάλλιον τοῦ Δαυὶδ τὸν χαρακτῆρα τῆς ἐπιεικείας καὶ τοῦ ἐλέους (α). Ἐν δὲ τῇ ἁγίᾳ Γραφῇ συχνάκις ἀπαντᾶται τὸ ὄνομα τοῦτο τοῦ *ἐλεήμονος* ἀποδιδόμενον εἰς τοὺς δικαίους, τοὺς εὐσεβεῖς καὶ τοὺς ἱερεῖς. Οἱ Ἀσιδαῖοι, γνωστοὶ ἀπὸ τῆς ἐπιστροφῆς τῆς αἰχμαλωσίας ὡς οἱ δικαιότατοι καὶ θρησκευτικώτατοι τῶν Ἰουδαίων, ἐτυμολογοῦσι τὴν ἐπωνυμίαν αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ἑβραϊκοῦ *χασὶδ*, τοῦ δηλοῦντος, ὡς ἐσημειώθη, τὸν *ἐλεήμονα*, τὸν *ἀγαθὸν*, τὸν *ἐπιεικῆ*. Οἱ βασιλεῖς τοῦ Ἰσραὴλ ἦσαν γνωστοὶ παρὰ τοῖς ξένοις ὡς *ἡγεμόνες ἐλεήμονες*· οὕτως Ἄδερ, ὁ βασιλεὺς τῆς Συρίας, ἡττηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀχαὰβ, λέγει πρὸς τοὺς ὑπηρέτας αὐτοῦ ὅτι θέλει νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν ἐπιείκειαν τοῦ νικητοῦ, ὡς γινώσκων ὅτι οἱ βασιλεῖς τοῦ Ἰσραὴλ εἶναι *βασιλεῖς ἐλέους* (β). Ὁ Σολομὼν λέγει, ὅτι ἡ ἐλεη-

(α) Παρβλ. Ψαλμ. ρλά. 1. « Μνήσθητι, Κύριε, τοῦ Δαυὶδ, καὶ πάσης τῆς » πραότητος αὐτοῦ ». — Παραλειπ. Β΄. ς΄. 42. « Κύριε ὁ Θεὸς, μὴ ἀποστρέψῃς » τὸ πρόσωπον τοῦ χριστοῦ σου, μνήσθητι τὰ ἐλέη Δαυὶδ τοῦ δούλου σου ».

(β) Βασιλ. Γ΄. κά. 30. 31. « Καὶ υἱὸς Ἄδερ ἔφυγε, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν σι-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μοσύνη καὶ ἡ ἀλήθεια εἶναι οἱονεὶ σωματοφύλακες τοῦ βασιλέως, οἵτινες περικυκλοῦσι τὸν θρόνον αὐτοῦ (α)· τὸ αὐτὸ λέγει καὶ ὁ προφήτης Ἡσαΐας (β)· καὶ ὁ Δαυὶδ ὡς ἐλεήμονα καὶ ὅσιον (χαιδ) συνιστᾷ ἑαυτὸν εἰς τὸν Θεόν (γ). — « Οὐχ ἁπλῶς δὲ εἶπεν, » ὅτι ἐθαυμάστωσεν, ἀλλὰ τὸν ὅσιον· παιδεύων ἡμᾶς μὴ μόνον » ἐν τῇ χρηστότητι τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ τῶν οἰκείων ἔρ» γων ἀρετῇ τὰς ἐλπίδας ἔχειν τῆς σωτηρίας· ... δέχεται γὰρ » ὁ Θεὸς τὰς τῶν ὁσίων φωνάς, καὶ ἀποπεραίνει τὰ αἰτήματα ». Κύριλλος. — « Περιττὸς εἶναι ἐδῶ ὁ καὶ σύνδεσμος· ἐπειδὴ καὶ » ἡ ἑβραϊκὴ γλῶσσα ἔχει τοῦτο τὸ ἰδίωμα, νὰ μεταχειρίζεται » συνδέσμους περιττοὺς, καθὼς ἡμεῖς ἐπαρατηρήσαμεν ». Εὐθύμιος Ζιγαβηνός. — Τὸ χωρίον τοῦτο ἑρμηνεύουσί τινες (ὁ Εὐσέσέβιος, Αὐγουστῖνος καὶ ἄλλοι) ἐπὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Σωτῆρος, ὅστις εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν ὅσιος καὶ ἅγιος· ὁ Θεὸς ἀπέδειξεν αὐτὸν θαυμαστὸν ἐν τῇ ἀναστάσει, καὶ εἰσήκουσε κρεμαμένου ἐπὶ τοῦ σταυροῦ. — *Κύριος εἰσακούσατέ μου ἐν τῷ κεκραγέναι με πρὸς αὐτόν.* Ὀρθότατον συνάγει ἐνταῦθα πόρισμα ὁ Δαυὶδ· Ὁ Κύριος, λέγει, ἐθαυμάστωσεν, ἐδόξασεν ἐμὲ, τὸν ὅσιον καὶ ἐκλεκτὸν αὐτοῦ· ἄρα θέλει εἰσακούσει τῆς προσευχῆς μου, κατευθυνομένης κατὰ τῶν σπουδαζόντων νὰ ἁρπάσωσι τὴν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἀπονεμηθεῖσάν μοι τιμήν. Τὸ συμπέρασμα τοῦτο δύναται νὰ προσαρμόσωσιν εἰς ἑαυτοὺς καὶ πάντες, ὅσοι προσβάλλονται εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δοθὲν αὐτοῖς ἀξίωμα καὶ ἔργον· μετὰ πεποιθήσεως ἂς ἐλπίζωσιν οἱ τοιοῦτοι τὴν θείαν βοήθειαν, καὶ θέλουσιν ἀποδείξει πάσας τὰς κατ' αὐτῶν ἐπιβουλὰς ματαίας (ματαιό-

---

» κον τοῦ κοιτῶνος, εἰς τὸ ταμιεῖον· καὶ εἶπε τοῖς παισὶν αὐτοῦ· οἶδα, ὅτι βα» σιλεῖς Ἰσραὴλ βασιλεῖς ἐλέους εἰσίν· ἐπιθώμεθα δὴ σάκκους ἐπὶ τὰς ὀσφύας » ἡμῶν, καὶ σχοινία ἐπὶ τὰς κεφαλὰς ἡμῶν, καὶ ἐξέλθωμεν πρὸς βασιλέα Ἰσ» ραὴλ, εἴπως ζωργονήσει τὰς ψυχὰς ἡμῶν ».

(α) Παροιμ. ε'. 28. « Ἐλεημοσύνη καὶ ἀλήθεια φυλακὴ βασιλεῖ, καὶ περικυ» κλώσουσιν ἐν δικαιοσύνῃ τὸν θρόνον αὐτοῦ ».

(β) ιϛ'. 5. « Καὶ διορθωθήσεται μετ' ἐλέους θρόνος, καὶ καθιεῖται ἐπ' αὐτοῦ » μετ' ἀληθείας ἐν σκηνῇ Δαυὶδ, κρίνων καὶ ἐκζητῶν κρίμα, καὶ σπεύδων δι» καιοσύνην ».

(γ) Ψαλμ. πέ. 2. « Φύλαξον τὴν ψυχήν μου, ὅτι ὅσιός εἰμι ».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τητα), καὶ τοὺς λόγους, δι' οὓς αὗται δικαιολογοῦνται, ψευδεῖς (ψεῦδος)· ἀλλ' ἀπαιτεῖται καὶ νὰ ἦναι τῷ ὄντι οἱ τοιοῦτοι ἄνωθεν κεκλημένοι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Μακάριος δὲ ἦτο ὁ Δαυὶδ, ὅτι εἶχε πληρεστάτην πεποίθησιν περὶ τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ· ὅτι δὲν ἐσφετερίσθη αὐτὸς τὴν κλῆσιν ταύτην, ἀλλ' ἀνέμεινεν, ἕως ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Ἐντεῦθεν προήρχετο καὶ ἡ ἀφοβία καὶ ἡ βεβαία εἰς ἑαυτὸν ἀσφάλεια, ἣν εἶχε καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς τοῦ Ἀβεσσαλὼμ ἀποστασίας· διότι τί ἤθελεν εἰπεῖ νῦν πρὸς τοὺς ἀποστάτας, εἰ αὐτὸς πρότερον ἤθελεν ἀποστατήσει κατὰ τοῦ Σαοὺλ, καὶ ἐξώσει αὐτὸν τοῦ θρόνου;

Στίχ. 5. *Ὀργίζεσθε, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε· ἃ λέγετε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, ἐπὶ ταῖς κοίταις ὑμῶν κατανύγητε.*] Ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἀναφέρει τὸ ῥητὸν τοῦτο ὡς περιέχον ἠθικόν τι παράγγελμα (α). — Ἡ ἔννοια· Ὅταν παραφέρησθε εἰς ὀργήν, ὀργίζεσθε καθ' ὑμῶν αὐτῶν, κατὰ τῶν ἁμαρτιῶν ὑμῶν· « Si propterea ira- » sceris servo tuo, quia peccavit, ne et ipse pecces, irascere » tibi » (β). Ὅταν αἰσθάνησθε τὴν ὁρμὴν τῆς ὀργῆς, βλέπετε μὴ ἐκτελέσητε τὰ ὑπ' αὐτῆς ὑπαγορευόμενα. « Venialis est ira, quæ » ad effectum suæ indignationis non pervenit»· λέγει ὁ Κασσιόδωρος.— « Κἂν ἀπροαιρέτως ὀργισθῆτε, ὅπερ οὐχ ἁμάρτημα τέ- » λειον, μὴ προχωρῆτε καὶ τὴν πρᾶξιν, ἵνα μὴ τέλειον ᾖ τὸ ἁμάρ- » τημα ». Κύριλλος.— « Μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Δαβὶδ δὲν ἐμποδί- » ζει τοὺς ἀνθρώπους παντελῶς ἀπὸ τοῦ νὰ ὀργίζωνται καὶ νὰ θυ- » μόνουν, κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόστομον, ἀλλὰ παρακινεῖ αὐτοὺς νὰ » μὴν ἁμαρτάνουν, ὅταν θυμόνουν· ἢ διὰ τί παρασύρονται ἀπὸ » τὴν ὀξύτητα τοῦ θυμοῦ, καὶ θυμόνονται ἔξω ἀπὸ τὸ πρέπον καὶ » μέτριον· ἢ διὰ τί κάμνουν ἐκδίκησιν κατὰ τοῦ ἄλλου ἀκαίρως » καὶ ἀναιτίως ». Εὐθύμιος Ζιγαβηνός. — Τῶν νεωτέρων ἑρμη- νευτῶν τινες ἐξηγοῦσι τὸν στίχον ὡς προτροπήν τινα τοῦ Δαυὶδ περιέχοντα πρὸς τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ, πρὸς τοὺς κορυφαίους τῆς

(α) Πρὸς Ἐφεσ. δ'. 26. « Ὀργίζεσθε, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε· ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδυέτω » ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ὑμῶν ».

(β) Augustinus in Psalm XXV. enarr. 2.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τοῦ Ἀβεσσαλὼμ μερίδος· ὅθεν ἡ ἔννοια· Ἐὰν αἰσθάνησθε πάθος τι ὀργῆς καὶ ἀγανακτήσεως κατ' ἐμοῦ· ἐὰν νομίζητε ὅτι δὲν εὐχαριστεῖσθε ἐκ τῆς κυβερνήσεώς μου, μὴ προχωρεῖτε μέχρι τῆς ἀποστασίας, ἥτις εἶναι τὸ ἔσχατον ἔγκλημα ὑπηκόου κατὰ τοῦ ἡγεμόνος αὐτοῦ. Εἰσέλθετε εἰς τὸ ταμεῖον, εἰς τὸ ἐνδόμυχον τῆς οἰκίας ὑμῶν καὶ τῆς κλίνης, καὶ συλλάβετε ἀποράσεις συνετωτέρας καὶ μετριωτέρας· ἐγκαταλείψατε δι' ὡρίμου σκέψεως ἀπόφασιν, εἰς ἣν παρέσυρεν ὑμᾶς τὸ πάθος καὶ ἡ ὁρμὴ τῆς ὀργῆς. — Ἕτεροι ἑρμηνεύουσιν, ὡς ἂν εἰ ὁ Δαυὶδ ὡμίλει πρὸς τὸν λαὸν καὶ τὸν στρατὸν αὐτοῦ· Ἐὰν αἰσθάνησθε ἀγανάκτησιν κατὰ τοῦ υἱοῦ μου καὶ τῶν ἀκολουθησάντων αὐτῷ ἐν τῇ ἀποστασίᾳ, μὴ ἁμαρτάνετε, λέγοντες ὅτι δὲν ὑπάρχει πρόνοια, καὶ Θεὸς δὲν ἐφορᾷ τὰ ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ (οὕτως ὁ Θεοδώρητος)· μὴ λησμονεῖτε τὴν ἐπιείκειαν καὶ τὴν γλυκύτητα· μετριάσατε τὴν ὀργὴν ὑμῶν (Εὐσέβιος, Καισάριος)· ἐξιλεώσατε διὰ δακρύων συντριβῆς καὶ ἐν τῷ κρυπτῷ τὰς ἁμαρτίας, ὅσας τυχὸν ἐπράξατε τὴν ἡμέραν· « Quod in die cogitando peccatis, nocte expiate per lacrymas ». Hieronymus. — Τὸ ἑβραϊκὸν κείμενον λέγει κατὰ λέξιν· *Τρέμετε καὶ μὴ ἁμαρτάνετε· λέγετε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, ἐπὶ ταῖς κοίταις ὑμῶν, καὶ σιωπᾶτε·* ὅθεν ὁ Ἀκύλας τὸ μὲν *ὀργίζεσθε* μεθηρμήνευσε διὰ τοῦ *κλονεῖσθε*· τὸ δὲ *κατακύγετε* διὰ τοῦ *ἡσυχάσατε*. Ὁ δὲ Χαλδαῖος παραφραστὴς οὕτως ἐννοεῖ τὸ λεγόμενον· Τρέμετε ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε· ἐκφωνεῖτε τὴν προσευχὴν ὑμῶν ἀπὸ στόματος, καὶ τὰ αἰτήματα ὑμῶν ἃς ἐξέρχωνται ἐκ τοῦ βάθους τῆς καρδίας· προσεύχεσθε ἐπὶ ταῖς κοίταις, καὶ ἐνθυμεῖσθε τὸν θάνατον. Ἢ κατ' ἄλλους· Τρέμετε μετὰ φρίκης διὰ τὴν ἀπιστίαν τοῦ Ἀβεσσαλὼμ, ἀλλὰ μὴ ἁμαρτάνετε· ἐμμείνατε εἰς τὸν φόβον καὶ τὸ σέβας, ἅτινα ὀφείλετε εἰς τὸν Θεὸν καὶ τὸν ἡγεμόνα ὑμῶν· εἰσέλθετε εἰς τὸ κρυπτὸν τῆς οἰκίας ὑμῶν, καὶ σκέψασθε ὡρίμως καὶ ἐνώπιον Θεοῦ περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ πολέμου τούτου· ἡσυχάσατε, καὶ ἄφετε εἰς τὸν Θεὸν τὴν τῆς διαφορᾶς ἡμῶν κρίσιν καὶ ἀπόφασιν. Ἢ μᾶλλον, ἀναφερομένου τοῦ στίχου εἰς τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Δαυίδ· Φυλάξασθε· μὴ ἀκολουθήσητε τὴν ὁρμὴν τῆς ἀγανακτήσεως ὑμῶν,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καὶ ἁμαρτήσητε κατὰ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ· εἰςέλθετε εἰς τὸ ταμεῖον τῶν οἰκιῶν ὑμῶν, καὶ ἡσυχάσατε· ἐγκαταλείψατε τὴν πονηρὰν ταύτην μερίδα. — *Α᾽ λέγετε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, ἐπὶ ταῖς κοίταις ὑμῶν κατανύγητε.* « Τῶν μὲν χρημάτων » ὑπὸ τὴν ἕω τὸν λόγον ποιεῖν εἰώθαμεν· τῶν δὲ πράξεων μετὰ » τὸ δεῖπνον καὶ τὴν ἑσπέραν αὐτήν, ἐπὶ τῆς κλίνης κείμενοι, » οὐδενὸς ἐνοχλοῦντος, οὐδενὸς θορυβοῦντος, τῶν μεθ᾽ ἡμέραν πε- » πραγμένων καὶ λελεγμένων ἁπάντων ἀπαιτοῦμεν τὰς εὐθύνας » ἡμᾶς αὐτούς· κἂν ἴδωμέν τι ἡμαρτημένον, κολάσωμεν τὸ συν- » ειδός· ἐπιτιμήσωμεν τῇ διανοίᾳ· κατανύξωμεν τὸν λογισμόν, » οὕτω σφοδρῶς, ὡς μηκέτι τολμῆσαι, διαναστάντας ἡμᾶς, πρὸς » τὸ αὐτὸ τῆς ἁμαρτίας ἀγαγεῖν βάραθρον, τῆς ἐν ἑσπέρᾳ πληγῆς » μεμνημένους· ὅτι γὰρ οὗτος ὁ καιρὸς ἐπιτηδειότερος πρὸς τὸ τοι- » οῦτον λογαθέσιον, ἄκουσον τοῦ προφήτου λέγοντος· Ἃ λέγετε » ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, ἐπὶ ταῖς κοίταις ὑμῶν κατανύγητε ». Χρυσόστομος (α). — « Βλέπε δὲ, ὦ ἀναγνῶστα, πῶς ὁ Δαβὶδ » ἐμεταχειρίσθη ἰατρικὰ προφυλακτικὰ καὶ διορθωτικὰ τῆς ἁμαρ- » τίας· διὰ τί τὸ μὲν, ὀργίζεσθε, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε, εἶναι προ- » φυλακτικόν, πρὸ τοῦ νὰ ἁμαρτήσῃ τινάς· τὸ δὲ, ἃ λέγετε ἐν » ταῖς καρδίαις ὑμῶν, ἐπὶ ταῖς κοίταις ὑμῶν κατανύγητε, τοῦτο » εἶναι διορθωτικόν, ὕστερα ἀφοῦ ἁμαρτήσῃ τινάς ». Εὐθύμιος Ζιγαβηνός.

Στίχ. 6. *Θύσατε θυσίαν δικαιοσύνης, καὶ ἐλπίσατε ἐπὶ Κύριον.*] Ἐξακολουθεῖ ὁ Δαυὶδ τὸν λόγον πρὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ (κατὰ τὸν Εὐσέβιον καὶ Καισάριον)· Γένεσθε ἄξιοι τῆς προστασίας τοῦ Κυρίου διὰ πράξεων δικαιοσύνης, ἤτοι διὰ πράξεων δικαίων, διὰ τῆς χρηστότητος τῶν ἠθῶν, διὰ τῆς ἀνεπιλήπτου ὑμῶν πολιτείας. Εἶναι ταῦτα ἀκολουθία τῶν ἐν τῷ ἀνωτέρω στίχῳ ῥηθέντων· ἢ ὁμιλεῖ ὁ Δαυὶδ οὕτω πρὸς τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ· Προσφέρετε εἰς τὸν Θεὸν θυσίαν δικαιοσύνης, ἐὰν θέλητε νὰ διαφυλάττῃ ὑμᾶς· μὴ ἐλπίζετε ποτὲ ὅτι προσδέχεται τὰς θυσίας ὑμῶν, ἐν ὅσῳ ἐμμένετε ἐν τῇ ἀποστασίᾳ κατὰ τοῦ ὑμετέρου βα-

(α) Λόγ. ὅτι ἐπικίνδυν. τοῖς ἀκούουσι κ.τ.λ.

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Θεσσ

σιλέως· ἐπιστρέψατε πρὸς Κύριον διὰ τῆς συντριβῆς, διὰ τῆς μετανοίας, διὰ τῆς ἀσκήσεως τῆς δικαιοσύνης. — Ἄριστα διδάσκει ἐνταῦθα ὁ Προφήτης τοὺς σαρκικοὺς Ἰουδαίους, οἵτινες περιώριζον τὴν εὐσέβειαν εἰς μόνα τὰ ἐξωτερικὰ τῆς θρησκείας καθήκοντα· ὑπομιμνήσκει αὐτοὺς τὴν ἀληθῆ λατρείαν, τὴν λατρείαν τῆς καρδίας, τὴν ὑρισταμένην εἰς τὴν δικαιοσύνην, τὴν ἀθωότητα καὶ τὴν ἁγνότητα τοῦ βίου (οὕτως ὁ Χρυσόστομος, ὁ Θεοδώρητος, ὁ Λύγουστῖνος, καὶ ἄλλοι).

Στίχ. 7. 8. *Πολλοὶ λέγουσι, τίς δείξει ἡμῖν τὰ ἀγαθά; Ἐσημειώθη ἐφ' ἡμᾶς τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου, Κύριε. Ἔδωκας εὐφροσύνην εἰς τὴν καρδίαν μου· ἀπὸ καρποῦ σίτου, οἴνου καὶ ἐλαίου αὐτῶν ἐπληθύνθησαν.*] Ὁ Ψαλμῳδὸς προλαμβάνει ἐνταῦθα (κατὰ τὸν Χρυσόστομον καὶ Θεοδώρητον) ἔνστασιν, ἣν ἴσως ἤθελέ τις ἀντιτάξει πρὸς τοὺς λόγους αὐτοῦ. Παροτρύνει ἡμᾶς εἰς τὴν ὑπομονὴν, τὴν εἰρήνην, τὴν δικαιοσύνην· ἀλλὰ ποίαν ἀμοιβὴν προσδοκῶμεν; Εἰς τί ὠφελεῖ νὰ μένωμεν πιστοὶ εἰς τὸν Θεὸν, εἰς τὸν βασιλέα, εἰς τὴν εὐσέβειαν, ἐὰν ἀναγκαζώμεθα νὰ φεύγωμεν, νὰ περιπλανώμεθα, νὰ ἐκτιθώμεθα εἰς τὴν διάκρισιν τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν, νὰ ἔχωμεν χρείαν πάντων; *Τίς δείξει ἡμῖν τὰ ἀγαθά;* Τίς θέλει ἀνταμείψει ἡμᾶς; Τί ἔχομεν νὰ προσμένωμεν; Ὁ Δαυὶδ ἀποκρίνεται· ὁ Θεὸς παρέχει ἡμῖν τρία ἀγαθά· α') *τὸ φῶς τοῦ προσώπου αὐτοῦ*, τὰ εὐνοϊκὰ αὐτοῦ βλέμματα· β') τὴν ἐσωτερικὴν χαρὰν, καὶ τὴν μαρτυρίαν ἀγαθῆς συνειδήσεως (*ἔδωκας εὐφροσύνην εἰς τὴν καρδίαν μου*)· καὶ γ') τὴν ἀφθονίαν τῶν προσκαίρων ἀγαθῶν (*ἀπὸ καρποῦ σίτου, οἴνου καὶ ἐλαίου αὐτῶν ἐπληθύνθησαν*). Ἰδοὺ ἡ ἀμοιβὴ τῶν διατελούντων πιστῶν εἰς τὸν Κύριον καὶ εἰς τὸν βασιλέα αὐτῶν Δαυίδ. Καὶ εἶδον τῷ ὄντι μετ' ὀλίγον ἐκπληρωθεῖσαν τὴν ὑπόσχεσιν ταύτην διὰ τῶν προσφορῶν καὶ δώρων, ἅτινα ὁ Βερζελλὶ καὶ ἄλλοι ἐκόμισαν πρὸς Δαυὶδ καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ (α). α Αἰνίττεται ὁ Δα-

(α) Βασιλ. Β'. ιζ'. 27. καὶ ἑξῆς. « Καὶ ἐγένετο ἡνίκα ἦλθε Δαυὶδ εἰς Μαναΐμ, » καὶ Ὀυεσβὶ υἱὸς Νάας ἐκ Ῥαββὰθ υἱῶν Ἀμμὼν, καὶ Μαχὶρ υἱὸς Ἀμιὴλ ἐκ » Λωδαβὰρ, καὶ Βερζελλὶ ὁ Γαλααδίτης ἐκ Ῥωγελλὶμ, ἤνεγκαν δέκα κοίτας » ἀμφιτάπους, καὶ λέβητας δέκα, καὶ σκεύη κεράμου, καὶ πυροὺς, καὶ κριθὰς, καὶ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

» διδ καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ φεύγοντας· οὗτοι γὰρ τροφῆς, ὡς εἰ-
» κὸς, ἀπορούντες ἔλεγον· τίς δώσει ὑμῖν τὰ ἀγαθά; οὕτω τὰ
» βρώματα ὀνομάζοντες· ἐπεὶ δὲ διὰ τοῦ Σιβᾶ εἰς πλῆθος αὐ-
» τοῖς ὁ Θεὸς τὴν τροφὴν ἐχορήγησε, φησὶν ὁ Δαβίδ· Ἐσημειώθη
» ἐφ' ἡμᾶς τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου, Κύριε· τουτέστι φανερὰ
» καὶ λαμπρὰ γέγονεν ἡ εἰς ἡμᾶς σου πρόνοια καὶ ἀντίληψις·
» ταύτην γὰρ φῶς ὀνομάζει· οἱ γὰρ μετ' ἐμοῦ εἰς πλῆθος ἔχον-
» τες τὰ ζωαρκῆ, σῖτον, οἶνον, ἔλαιον, τὰ μὲν τοῦ Σιβᾶ, τὰ δὲ
» τοῦ Βερζελὶ χορηγήσαντος, καὶ τὴν καρδίαν εὐφράνθησαν· ταῦ-
» τα δὲ εἴρηται καθ' ἱστορίαν ». Νικήτας. — "Ἄλλως· *Ἐσημειώθη ἐφ' ἡμᾶς τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου, Κύριε*· Ἀποκρίνεται ὁ Δαυὶδ πρὸς τοὺς περὶ αὐτὸν, παραπονουμένους καὶ κακουχοῦντας· ὅθεν καὶ στρεφόμενος πρὸς τὸν Θεὸν, λέγει· Σὺ, Κύριε, ἐσημείωσας, ἐνετύπωσας εἰς τὰς ψυχὰς ἡμῶν τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου, ἐντυπώσας ἐν ἡμῖν τὴν ἰδίαν σου εἰκόνα· τοῦτο δὲ τὸ φῶς διδάσκει ἡμᾶς, ὅτι σὺ εἶσαι πάντων τῶν ἀγαθῶν ὁ δοτὴρ, καὶ παρὰ σοῦ μόνου ἔχομεν νὰ ἐλπίζωμεν τὴν βοήθειαν καὶ τὴν παραμυθίαν ἐν ταῖς θλίψεσι· τὰ δῶρα καὶ τὰ χαρίσματα, ὧν ἐνέπλησας ἡμᾶς, εἶναι τεκμήρια προφανῆ τῆς ἀγαθοεργοῦ περὶ ἡμῶν προνοίας σου. « Οἱ μὲν ἀνωτέρω, λέγει, μικρόψυχοι καὶ φιλό-
» σαρκοι ἄνθρωποι ἔτζι λέγουσιν· ἐγὼ ὅμως δὲν λέγω τοιαῦτα
» λόγια· ἐπειδὴ καὶ γνωρίζω, ὅτι ἐνετυπώθη βαθέως εἰς τὴν ψυ-
» χήν μου ἡ ἀντίληψις τῆς σῆς ἐπισκέψεως καὶ χάριτος, Κύριε·
» ταύτην γὰρ τὴν ἀντίληψιν πρέπει νὰ ναήσωμεν ἐδῶ φῶς, διὰ
» τί διαλύει τὸ σκότος τῆς λύπης ». Εὐθύμιος Ζιγαβηνός. —
« Οὐκ εἶπεν, ἐφάνη, ἢ ἔλαμψεν, ἀλλ' ἐσημειώθη, δηλῶν, ὅτι ὥς
» περ φῶς ἐν μετώπῳ καὶ προσώπῳ ἐντετυπωμένον καὶ ἐγκεχα-
» ραγμένον πᾶσίν ἐστι κατάδηλον, καὶ οὐκ ἔστιν οὐδὲ ἕνα αὐτὸ
» λαθεῖν, οὐδὲ ὄψιν, ῥωτὸς γέμουσαν καὶ ἀφιεῖσαν ἀκτῖνας, δύ-
» ναταί τις ἀγνοῆσαι· οὕτως οὐδὲ τὴν πρόνοιαν τὴν σὴν καὶ ἀντί-

---

» ἄλευρον, καὶ ἄλφιτον, καὶ κύαμον, καὶ φακὸν, καὶ μέλι, καὶ βούτυρον, καὶ
» πρόβατα, καὶ σαβὼθ βοῶν· καὶ προσήνεγκαν τῷ Δαυὶδ καὶ τῷ λαῷ τῷ μετ'
» αὐτοῦ φαγεῖν· ὅτι εἶπεν, ὁ λαὸς πεινῶν καὶ ἐκλελυμένος καὶ διψῶν ἐν τῇ
» ἐρήμῳ ».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

» λῆψιν ». Χρυσόστομος. — « Μερικοὶ δὲ λέγουσιν, ὅτι ὁ λόγος » οὗτος εἶναι προφητικὸς διὰ τοὺς χριστιανούς, εἰς τοὺς ὁποίους « ἐσημειώθη, ἤγουν ἐβάλθη γνώρισμα καὶ σημάδι ὁ Χριστός· αὐ- » τοὶ γὰρ ὠνομάσθησαν χριστιανοὶ ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, » ὁ ὁποῖος εἶναι φῶς τοῦ προσώπου τοῦ Θεοῦ ». Εὐθύμιος Ζιγα- βηνός. — *Ἔδωκας εὐφροσύνην εἰς τὴν καρδίαν μου*· Ἐνέπλησας τὴν καρδίαν μου εὐφροσύνης διὰ τὴν ἀντίληψιν καὶ τὴν βοήθειαν, ἣν παρέχεις μοι· διότι μετὰ τοῦ φωτὸς τοῦ προσώπου τοῦ Θεοῦ, ὅπερ ἐσημειώθη ἐπ' αὐτόν, συνοδεύεται καὶ ἡ πνευματικὴ εὐφροσύ- νη (α).—*Ἀπὸ καρποῦ σίτου, οἴνου, καὶ ἐλαίου αὐτῶν ἐπληθύνθη- σαν*· Ὑπὸ τῆς πολλῆς σου φιλανθρωπίας κινούμενος, πλούσια παρέ- χεις εἰς αὐτοὺς τὰ πάντα. Ἀπαριθμεῖ δ' ἐνταῦθα ὁ Προφήτης τὰ ἀναγκαιότερα εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων, ὑπαινιττόμενος ὑπὸ τὸν σῖτον, τὸν οἶνον, καὶ τὸ ἔλαιον καὶ τὰ λοιπὰ τῶν βρωμάτων εἴδη. — Τινὲς δὲ *καρδίας εὐφροσύνην* ἐνόησαν ἀλληγορικῶς τὰ θεῖα μυστήρια, ἅτινα ὑπάρχουσιν ἀληθῶς τροφὴ τῆς ψυχῆς· καὶ *σῖτος* μὲν καὶ *οἶνος* ἐμφαίνει συμβολικῶς τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ Κυρίου· *ἔλαιον* δὲ, τὸ ἅγιον μῦρον καὶ τὸ ἐπὶ τοῦ βαπτίσματος ἀλειφόμενον ἔλαιον· ὅθεν λέγει καὶ ὁ μέγας Βασίλειος· « Εἴη δὲ » καὶ ἡμῶν ἡ ψυχὴ πλήρης τῶν πνευματικῶν ἀγαθῶν, σίτῳ βρί- » θουσα καὶ οἴνῳ καὶ ἐλαίῳ· τῷ μὲν ὡς λόγῳ πρακτικῆς γνώ- » σεως στηριζομένη· τῷ δὲ, ὡς θείῳ πόθῳ καὶ ἀνανεωτικῷ τῆς » κατ' ἕφεσιν πρὸς Θεὸν ἐρωτικῆς ἕξεως εὐφραινομένη· τὸ δὲ, ὡς » λείῳ καὶ ὁμαλῷ καὶ διαυγεῖ καὶ φωτιστικῷ, καὶ παντὸς γεώ- » δους ἐλευθέρῳ κινήματος, τῆς ἀπαθείας τε τρόπῳ τε καὶ λόγῳ, » τὸ πρόσωπον ἱλαρυνομένη τῶν ἀρετῶν ». — Οἱ Ο', ἡ Ἀραβικὴ » μετάφρασις, ἡ Συριακὴ καὶ ἡ Αἰθιοπικὴ, πρὸς τῷ *σίτῳ* καὶ τῷ *οἴνῳ* ἔχουσι κατὰ προσθήκην καὶ τὸ *ἔλαιον*, ὅπερ ἐλλείπει ἐν τῷ ἑβραϊκῷ κειμένῳ· καὶ ὁ Ἱερώνυμος βεβαιοῖ, ὅτι συμβουλευθεὶς τὸ ἑλληνικὸν χειρόγραφον, τὸ διορθωθὲν ὑπὸ χειρὸς τοῦ Ὠριγέ- νους, δὲν εὗρε τὴν προσθήκην ταύτην οὔτ' ἐν τῷ ἑβραϊκῷ, οὔτε

(α) Παρβλ. Ψαλμ. ηϛ'. 11. « Φῶς ἀνέτειλε τῷ δικαίῳ, καὶ τοῖς εὐθέσι τῇ » καρδίᾳ εὐφροσύνη ».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

παρὰ τοῖς Ο', οὔτ' ἐν ἄλλαις ἑλληνικαῖς ἐκδόσεσιν. Ὁ δὲ Ἱλάριος, ὁ Αὐγουστῖνος καὶ ὁ Κασσιόδωρος ἀνέγνωσαν· A tempore frumenti, συμφώνως πρὸς τὸ ἑβραϊκόν, ἀντὶ τοῦ A fructu frumenti (τουτέστιν, *ἀπὸ καιροῦ σίτου*, ἀντὶ τοῦ *ἀπὸ καρποῦ σίτου*).

Στίχ. 9. *Ἐν εἰρήνῃ ἐπὶ τὸ αὐτὸ κοιμηθήσομαι καὶ ὑπνώσω· ὅτι σὺ, Κύριε, κατὰ μόνας ἐπ' ἐλπίδι κατῴκισάς με.*] Ἐγὼ θέλω κοιμηθῆ ἐν εἰρήνῃ ἥσυχος καὶ ἀτάραχος, ἀποβαλὼν πάντα ἐνοχλοῦντά μοι φόβον. Ἡ φράσις *ἐπὶ τὸ αὐτὸ* πράγματα πολλὰ παρέσχεν εἰς τοὺς ἑρμηνευτάς· ὅθεν καὶ ποικίλη τις προκύπτει ἡ ἑρμηνεία. Καὶ οἱ μὲν ἐξηγοῦσιν αὐτὴν διὰ τοῦ *ὁμοῦ*, τουτέστι μετὰ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, τῶν ὀλιγοπίστων, τῶν ἀπελπιζομένων, τῶν ἀποβαλλόντων τὴν ἐλπίδα, ἣν πρέπει νὰ ἔχωσιν ἐπὶ σὲ, μετὰ τούτων θέλω ζῇ ἥσυχος, καὶ κοιμᾶσθαι ἐν ἀναπαύσει· ὁ δὲ Ζιγαβηνὸς, οὕτω· « Καὶ ὄχι μόνον θέλω κοιμηθῶ ἁπλῶς, » ἀλλὰ ὁμοῦ καὶ νὰ χορτάσω ὕπνον· τὸ μὲν γὰρ ἐπὶ τὸ αὐτὸ, » φανερώνει τὸ ὁμοῦ· ἤγουν ὁμοῦ καὶ τὰ δύο ποιήσω· τὸ δὲ ὑ» πνώσω, φανερώνει ἐπίτασιν καὶ αὔξησιν τῆς κοιμήσεως ». — Ὁ δὲ Χρυσόστομος πάλιν, οὕτω· « Τί δέ ἐστιν, ἐπὶ τὸ αὐτό; » συνηγμένος πρὸς ἐμαυτόν, φησι, συνεστραμμένος, οὐ σχιζόμε» νος εἰς μυρίας φροντίδας, οὐδὲ τὰ τοῦ δεῖνος μεριμνῶν, ἀλλὰ » τὰ ἐμαυτοῦ λογιζόμενος ». — Τὸ δὲ ἑβραϊκὸν ἔχει κυρίως· Κοιμηθήσομαι ὁμοῦ ἐν εἰρήνῃ· δηλονότι, Κοιμηθήσομαι ἐν ἀγκάλαις, οὕτως εἰπεῖν, τῆς εἰρήνης· θέλω διατελεῖ ἐν πλήρει καὶ τελείᾳ εἰρήνῃ καὶ ἡσυχίᾳ· ὅτι *σὺ ἐπ' ἐλπίδι κατῴκισάς με*· διότι σὺ ἔβαλές με νὰ κατοικῶ ἐν τοιαύτῃ ἐλπίδι. — « Ἢ λέγει τοῦτο » ὁ Δαβὶδ, προφητεύων διὰ τὸν θάνατόν του· ὅτι δὲν θέλει ἀπο» θάνει βιαίως, φονευθεὶς παρά τινος, ἀλλὰ κατὰ φύσιν· καὶ » κατὰ τοῦτο τὸ νόημα νοεῖται τὸ ἐπὶ τὸ αὐτό, περὶ τοῦ σώ» ματος καὶ τῆς ψυχῆς· ἤγουν ἐγὼ θέλω κοιμηθῶ ἐν εἰρήνῃ ὁμοῦ « κατὰ τὸ σῶμα καὶ κατὰ τὴν ψυχήν· τὸ μὲν γὰρ σῶμα διὰ » τοῦ θανάτου ἔχει νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τοὺς ὁρατοὺς ἐχθρούς· ἡ » δὲ ψυχὴ ἔχει νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τοὺς ἀοράτους ἐχθρούς· τὸ » δὲ ὑπνώσω δηλοῖ τὸν μέχρι τῆς κοινῆς ἀναστάσεως μακρὸν καὶ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Πάρου

» πολὺν καιρόν ». Εὐθύμιος Ζιγαβηνός. — « Ἐπ' ἐλπίδι, φησί, » τῆς ἀναστάσεως τὸν θάνατον δέξομαι· ὕπνον γὰρ ἐνταῦθα τὸν » θάνατον προσηγόρευσε ». Θεοδώρητος. — « Τῇ τῶν μελλόν- » των, λέγει, ἐλπίδι καὶ προσδοκίᾳ τῇ εἰς σὲ, πάντα μου τὰ » πάθη κατέστειλα. Τί δέ ἐστι τὸ κατὰ μόνας; Τῶν πονηρῶν » χωρίς· τὴν γὰρ εἰρήνην ταύτην κατώρθωσά, φησι, πρὸς σὲ, κατὰ » μόνας οἰκῶν καὶ φεύγων τοὺς διεφθαρμένους ». Χρυσόστομος.

ΗΜΕΡΑ ΑΓΙΟΥ ΒΙΟΥ (α).

θ') Πῶς νὰ διάγωμεν ἀσχολούμενοι περὶ βιωτικὰ ἔργα.

Τὰ βιωτικὰ ἡμῶν ἔργα, κατὰ τὰς ἐν αἷς ζῶμεν καταστάσεις καὶ τὰ ἐπαγγέλματα, εἶναι λίαν διάφορα. Ὑπάρχουσιν ἔργα χειρῶν, ὁποῖα εἶναι αἱ διάφοροι τέχναι, ἡ γεωργία, ἡ κτηνοτροφία καὶ τὰ ὅμοια. Ὑπάρχουσιν ἔργα τοῦ νοὸς, ὁποῖα εἶναι ἡ σκέψις καὶ ὁ στοχασμὸς, τὰ ἔργα τῆς διοικήσεως, τῆς κρίσεως, τῆς διδασκαλίας, τοῦ φωτισμοῦ καὶ τὰ ὅμοια. Ὑπάρχουσιν ἔργα σπουδαῖα καὶ μὴ σπουδαῖα, δύσκολα καὶ εὔκολα, ἔκτακτα καὶ συνήθη, ἔργα πρὸς ὄφελος ἡμῶν αὐτῶν, πρὸς ὄφελος τῆς ἰδίας ἡμῶν οἰκογενείας, καὶ ἔργα δημόσια, ἔργα τοῦ κυρίου ἡμῶν κτλ. Πάντα τὰ ἐκ τοιούτων, τῶν μὴ ἐναντίων εἰς τὸν ἠθικὸν νόμον, βιωτικῶν ἔργων, ἅτινα πρέπει νὰ πράττωμεν ὡς ἐκ τῆς ἡμετέρας καταστάσεως, ὀφείλομεν νὰ ἀναγνωρίζωμεν ὡς ἔργα τοῦ Θεοῦ, ὡς ἔργα ἐπιτετραμμένα εἰς ἡμᾶς ὑπ' αὐτοῦ Κυρίου τοῦ Θεοῦ. Ὡς τοιαῦτα ὀφείλομεν νὰ ἀναγνωρίζωμεν τὰ βιωτικὰ ἡμῶν ἔργα· διότι τὰς διαφόρους ἐννόμους τάξεις καὶ τὰ ἐπαγγέλματα, τὰ ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ κοινωνίᾳ, ἔθηκε Κύριος ὁ Θεός· προσέτι δὲ Κύριος ὁ Θεὸς, καὶ οὐχ ἡμεῖς, ἔθηκεν ἡμᾶς, εἴτε παρεχώρησε καὶ παραχωρεῖ νὰ εὑρισκώμεθα ἐν ἐκείναις ταῖς βιωτικαῖς τάξεσι καὶ τοῖς ἐπαγγέλμασιν, ἐν οἷς πάντες εὑρισκόμεθα. Χωρὶς τῆς θείας θελή-

(α) Ὅρα τὸν προηγούμενον Ἀριθμ. 11. σελ. 496—504.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βόλου

σεως, εἴτε χωρὶς τῆς θείας παραχωρήσεως οὐδὲν συμβαίνει ἐν τῷ κόσμῳ· *ὅτι βασιλεὺς πάσης τῆς γῆς ὁ Θεός* (1). Διὰ τοῦτο ὁ ἅγιος ἀπόστολος Παῦλος τοὺς δούλους, τοὺς μὴ δι' ἑαυτοὺς ἐργαζομένους, ἐπέταττεν ὅπως ἐργαζόμενοι διὰ τοὺς ἰδίους αὐτῶν κυρίους, ἐργάζωνται κυρίως οὐχὶ δι' αὐτοὺς, ἀλλὰ δι' αὐτὸν τὸν Κύριον· « Οἱ δοῦλοι », ἔγραφεν ἐν τῇ πρὸς Κολασσαεῖς ἐπιστολῇ, » ὑπακούετε κατὰ πάντα (ἐννοεῖται ἐκτὸς τῆς ἁμαρτίας) τοῖς » κατὰ σάρκα κυρίοις, μὴ ἐν ὀφθαλμοδουλείαις ὡς ἀνθρωπάρε- » σκοι, ἀλλ' ἐν ἁπλότητι καρδίας, φοβούμενοι τὸν Κύριον. Καὶ » πᾶν ὅ,τι ἐὰν ποιῆτε, ἐκ ψυχῆς ἐργάζεσθε, ὡς τῷ Κυρίῳ καὶ » οὐκ ἀνθρώποις· εἰδότες ὅτι ἀπὸ Κυρίου ἀπολήψεσθε τὴν ἀντα- » πόδοσιν τῆς κληρονομίας· τῷ γὰρ Κυρίῳ Χριστῷ δουλεύετε » (2). Καὶ λοιπὸν 1) οἱαδήποτε καὶ ἂν ὀφείλῃς νὰ ἐκτελέσῃς ἔργα ὡς ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματος καὶ τῆς τάξεώς σου, εἴτε νὰ διευθύνῃς τὰς ἡνίας οἱασδήποτε κυβερνήσεως, εἴτε νὰ κρίνῃς, εἴτε νὰ διδάξῃς, εἴτε νὰ συντάξῃς οἱονδήποτε σύγγραμμα, εἴτε νὰ ἀσχοληθῇς περὶ οἱανδήποτε τέχνην εἴτε χειρωναξίαν, ἢ ἀροτριῶν τὴν γῆν, ἢ σῖτον σπείρων, ἢ θερίζων, ἢ ἀλωνίζων, ἢ γράστιν δρέπων καὶ συλλέγων, καὶ τὰ ὅμοια, πάντα ταῦτα πράττε, δι' οἱονδήποτε καὶ ἂν πράττῃς, εἴτε διὰ σὲ αὐτὸν, εἴτε διὰ τὴν οἰκογένειάν σου, εἴτε ὡς ἐκ τοῦ καθήκοντός σου δι' ἄλλους, — πάντα ταῦτα πράττε οἱανεὶ δι' αὐτὸν τὸν Θεὸν τὸν Κύριον· τουτέστι πράττε τούτου ἕνεκα, διότι ἀπαιτεῖ ταῦτα παρὰ σοῦ Κύριος ὁ Θεὸς, καὶ διότι τὸ ἔργον τοῦτο εἶναι ἔργον τοῦ Θεοῦ· πράττε καὶ λέγε ἐν τῇ ψυχῇ σου πρὸς τὸν Θεόν· *Κύριε, σὺ μοὶ ὥρισας τὸ ἔργον τοῦτο· ἐκτελῶ δ' αὐτὸ, ὅπως φανῶ εὐπειθὴς καὶ ἀρεστὸς εἰς σέ· ἢ Κύριε, εὐλόγησον τὸν κόπον μου· οὐχὶ χωρὶς τοῦ θελήματός σου εὑρίσκομαι ἐν τῇ καταστάσει, ἐν ᾗ ἔχω· τὰ δὲ ἔργα, ἅπερ ἐκτελῶ, εἴτε ὀφείλω τὰ ἐκτελέσω, εἶναι ἔργα ἀπαιτούμενα ὑπὸ τῆς καταστάσεώς μου. Σὺ μοὶ ἐπιβάλλεις αὐτά· εὐλόγησόν με, βοήθησόν μοι.*

---

(1) Ψαλμ. μς', 8.
(2) Κολασ. γ', 22—23.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ὅστις δὲ πράττει τὰ βιωτικὰ αὐτοῦ ἔργα μετὰ τοιαύτης διαθέσεως τοῦ πνεύματος, οὗτος ὅ,τι καὶ δι' ὁποιονδήποτε ὡς ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματος αὐτοῦ καὶ ἂν πράττῃ, ἐργάζεται κυρίως διὰ Κύριον τὸν Θεὸν, καὶ διὰ τοῦτο θὰ λάβῃ τὴν ἀνταπόδοσιν κυρίως παρὰ Κυρίου τοῦ Θεοῦ, ὡς περὶ τούτου ὁ μακάριος Ἀπόστολος βεβαιοῖ τοὺς δούλους, ὅτε διατάσσων αὐτοὺς *πᾶν ὅ,τι ἐὰν ποιῶσι τοῖς κατὰ σάρκα κυρίοις, ἐκ ψυχῆς ἐργάζεσθαι, ὡς τῷ Κυρίῳ καὶ οὐκ ἀνθρώποις*, λέγει· « Εἰδότες ὅτι ἀπὸ Κυρίου » ἀπολήψεσθε τὴν ἀνταπόδοσιν τῆς κληρονομίας· τῷ γὰρ Κυρίῳ » Χριστῷ δουλεύετε » (1). Ἀλλ' ὅστις ἐργάζεται οὐχὶ μετὰ τοιαύτης διαθέσεως τοῦ πνεύματος, αὐτὸς ἐργάζεται, καθὼς ἐργάζονται πάντες οἱ ἄνθρωποι τοῦ κόσμου καὶ οἱ ἐθνικοί· τουτέστιν ἐργάζεται οὐχὶ διὰ τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, οὐχὶ ἐξ ἀγάπης πρὸς Κύριον τὸν Θεὸν, οὐχὶ πρὸς δόξαν Θεοῦ, ἀλλὰ ἐργάζεται εἴτε δι' ἑαυτὸν μόνον, δι' οἱονδήποτε πρόσκαιρον αὐτοῦ ἀνάγκην ἢ ὠφέλειαν, πρὸς διατροφὴν αὐτοῦ, πρὸς ἀπότισιν τῶν ἐγχωρίων φόρων, πρὸς ἀπάκτησιν πλούτου, εὐπορίας καὶ θυμηδιῶν ἐν τῷ βίῳ, πρὸς κτῆσιν τιμῶν, δόξης, ἐξαιρέτου σεβασμοῦ, πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς ἑαυτοῦ φιλομαθείας καὶ τὰ τοιαῦτα· εἴτε ἐργάζεται πρὸς ἐκπλήρωσιν προσκαίρων σκοπῶν ἄλλων ἀνθρώπων· περὶ Κυρίου δὲ τοῦ Θεοῦ οὐδὲ διανοεῖται. Ἀλλ' ὅστις οὕτω κοπιάζει, αὐτοῦ ὁ κόπος εἶναι λίαν οἰκτρός· διότι ὁ τοιοῦτος ὀφείλει νὰ προσμένῃ ἀμοιβὴν μόνον ἢ παρ' ἑαυτοῦ, ἢ παρ' ἄλλων ἀνθρώπων, οὐχὶ δὲ παρὰ Κυρίου τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ ἡ παρὰ τοιούτων ἀνθρώπων ἀμοιβὴ, εἰς ὅ,τι καὶ ἂν συνίσταται, δύναται νὰ ἦναι, καὶ πάντοτε εἶναι, μόνον ἐπίγειος, πρόσκαιρος, καὶ διὰ τοῦτο μικροῦ λόγου ἀξία· ἡ δὲ παρὰ σοῦ αὐτοῦ προσγινομένη ἀμοιβὴ ὁποία τις δύναται νὰ ἦναι! Κοπίαζε διὰ Κύριον τὸν Θεὸν, καὶ κατ' ἐξοχὴν παρ' αὐτοῦ πρόσμενε σεαυτῷ ἀμοιβήν· αὐτὸς μόνος εἶναι ὁ ἀληθινὸς μισθαποδότης (2).

2) Ἐκτελῶν δὲ πάντα τὰ ἔργα σου δι' αὐτὸν τὸν Θεὸν τὸν

(1) Κολασ. γ', 23. 24.
(2) Ῥωμ. ιϐ', 19. Ἑβρ. ά, 6.

Κύριον, ἀμεταβλήτως ἐκτέλει αὐτὰ οὕτως, ὅπως ὀφείλεις νὰ ἐκτελῇς τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ, τουτέστι ἐκτέλει πάντα τὰ ἔργα σου ἐκ ψυχῆς, ἤγουν μετὰ ἐντελοῦς προθυμίας, μετὰ πάσης χαρᾶς, πολλῷ δὲ μᾶλλον χωρὶς γογγυσμοῦ. Πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ἐκτελῶμεν οἱονδήποτε ἔργον διὰ Κύριον τὸν Θεὸν οὐχὶ ἐκ ψυχῆς, οὐχὶ μετὰ πάσης εὐχαριστήσεως, πρὸς δὲ καὶ μετὰ γογγυσμοῦ; Πᾶς εὐγνώμων ἄνθρωπος μετ' εὐχαριστήσεως πράττει τὰ πάντα καὶ διὰ τὸν ἑαυτοῦ μικρὸν ἐπίγειον εὐεργέτην, τὸν μικρὸν ἐπίγειον προϊστάμενον· πῶς δὲ εἶναι δυνατὸν νὰ πράττωμέν τι ἀκουσίως, χωρὶς εὐχαριστήσεως, διὰ τὸν ἡμέτερον μέγιστον καὶ διηνεκῆ εὐεργέτην,—διὰ Κύριον τὸν Θεόν;

3) Ἐκτέλει πάντα τὰ ἔργα, τὰ ἀπαιτούμενα ὑπὸ τῆς σῆς τάξεως καὶ τοῦ ἐπαγγέλματος, ἐπιμελῶς καὶ πιστῶς· διὰ μηδεμίαν αἰτίαν μὴ συγχώρει ἐν αὐτοῖς παράνομον ἀργίαν καὶ ἀμέλειαν. Πᾶν δὲ ἔργον πράττε ὅσον δύνασαι καλῶς μετὰ καθαρᾶς συνειδήσεως· διότι τὸ ἔργον τὸ γινόμενον μετὰ οἱασδήποτε παρανόμου ἀργίας, ὡς καὶ τὸ ἔργον τὸ γινόμενον ἀπίστως, ῥᾳθύμως, τοὐλάχιστον οὐχὶ τόσον ταχέως, καὶ ὅσον τὸ δυνατὸν καλῶς, γίνεται, ἵνα μὴ εἴπω ἄλλο τι, ἀμελῶς· ὁ δὲ ἅγιος Προφήτης λέγει· « Ἐπικατάρατος ὁ ποιῶν τὰ ἔργα Κυρίου ἀμελῶς » (1). Φίλε! ἐνθυμοῦ τὰς φοβερὰς ταύτας λέξεις, καὶ προφυλάττου.

4) Ἂν τὰ ἔργα σου προκόπτωσι, μὴ ὑπερηφανεύου ἐπὶ τούτῳ, ἰδίως δὲ μὴ ἀπόδιδε τὴν τῶν ἔργων σου ἐπίδοσιν εἰς τὰς ἰδίας σου δυνάμεις· μηδέποτε εἴπῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου· « Ἡ ἰσχύς » μου καὶ τὸ κράτος τῆς χειρός μου ἐποίησέ μοι τὴν δύναμιν » τὴν μεγάλην ταύτην » (2). Ἀπ' ἐναντίας πάντοτε ἐνθυμοῦ σταθερῶς, ὅτι ὁ Κύριος σοὶ ἔδωκε τὴν *ἰσχὺν τοῦ ποιῆσαι δύναμιν* (3). *Χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν*, εἶπεν ὁ Κύριος εἰς τοὺς ἑαυτοῦ μαθητάς (4). Καλῶς ἐνθυμοῦ τὰς λέξεις ταύτας τοῦ Κυρίου! Αὐταὶ εἶναι μέγα προπύργιον κατὰ τῆς ὑπερηφα-

(1) Ἱερεμ. λά, 10.
(2) Δευτερ. ή, 17.
(3) Αὐτόθι, ή, 18.
(4) Ἰωάν. ιέ, 5.

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

φανείας καὶ φιλαυτίας, πρὸς ἃς πάντες ἡμεῖς εἴμεθα τοσοῦτον ἐπιρρεπεῖς, καὶ αἴτινες εἰς πάντας ἡμᾶς εἶναι τοσοῦτον βλαβεραί.

5) Ἂν δὲ τὸ ἔργον, περὶ τὸ ὁποῖον ὀφείλεις νὰ ἀσχολῆσαι, ἦναι δυσχερὲς, καὶ ἀπαιτῇ ἰδιαιτέραν ἔντασιν τῶν δυνάμεών σου, ἢ ἦναι δυσάρεστον καὶ ταπεινὸν, καὶ ἀπαιτῇ ἰδιαιτέραν ὑπομονὴν, ἢ ὑπὸ οἱωνδήποτε ἐπιβούλων ἀνθρώπων, ὑπὸ οἱωνδήποτε δυστυχῶν περιστάσεων κωλύηται, βραδύνηται καὶ διαταράττηται, καὶ σὲ φέρῃ εἰς ἀπελπισίαν, ἢ ὀλίγον ἐκτιμᾶται, μάλιστα καὶ καταφρονῆται· τότε μὴ γίνου μικρόψυχος, μὴ ῥαθύμει, καὶ μὴ παραδίδου εἰς οἱαδήποτε μισητὰ αἰσθήματα· μὴ παραδίδου εἰς ὀργὴν, ἀνυπομονησίαν, ἀγανάκτησιν καὶ τὰ παρόμοια. Μήπως ἆρά γε τὰ ἔργα σου θὰ ἀποβῶσι καλλίτερα, καὶ μήπως θὰ τελειώσωσι καλλίτερον, ἂν δι' αὐτὰ ῥαθυμῇς, γογγύζῃς, ἀγανακτῇς, ὀργίζησαι, μέμφησαι καὶ τὰ τοιαῦτα; Οὐχί· ταῦτα ἀναμφιβόλως θὰ καταστῶσι βραδύτερα, χειρότερα, μάλιστα δὲ καθόλου οὐδεμίαν θὰ λάβωσιν ἔκβασιν. Φίλε! δὲν εἶναι καλὸν νὰ πράττῃς οὕτω. Μὴ πράττε οὕτως. Οὕτω πράττουσι μόνον οἱ ἐθνικοί· διότι λείπει ἀπ' αὐτῶν ἡ πίστις εἰς τὴν παρὰ Θεοῦ κυβέρνησιν τοῦ κόσμου. Ἀλλ' ἡμεῖς εἴμεθα χριστιανοί, καὶ διὰ τοῦτο γινώσκομεν, ὅτι τὰ ἔργα ἡμῶν, τὰ ἐκ τῆς τάξεως καὶ τοῦ ἐπαγγέλματος ἡμῶν, εἶναι ἔργα τοῦ Θεοῦ.

6) Ὅπως δὲ ἐν καιρῷ βαρέος, διαρκοῦς καὶ δυσαρέστου πόνου εὐκολώτερον διατηρήσῃς τὴν ψυχὴν εἰς καλὴν διάθεσιν, καὶ προφυλάξῃς αὐτὴν ἀπὸ πάσης διαθέσεως δυσαρέστου εἰς τὸν Θεὸν, εἶναι λίαν καλὸν νὰ ζωοποιῇς καὶ ἐνισχύῃς σεαυτὸν μὲ τοὺς ἑπομένους στοχασμούς·

α) « Τὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον φαίνεταί μοι τοσοῦτον δύσκολον καὶ δυσάρεστον, χωρὶς ἀμφιβολίας εἶναι λίαν σωτήριον εἰς τὴν ψυχήν μου. Ὁ Θεὸς οὐδὲν πράττει χωρὶς σωτηριωδεστάτου δι' ἡμᾶς σκοποῦ· ἐπιθυμεῖ εἰς ἄκρον νὰ σώσῃ πάντας τοὺς ἀνθρώπους· διὰ τοῦτο βεβαίως τὸ αὐτὸ ἐπιθυμεῖ καὶ ὅσον ἀποβλέπει ἐμέ. Χωρὶς τῆς αὐτοῦ ἐνεργείας καὶ τῆς περὶ ἐμοῦ προνοίας πρὸ πολλοῦ θὰ ἐχανόμην. Προσδιορίσας δὲ εἰς ἐμὲ τὸ παρὸν ἔργον, χωρὶς ἀμφιβολίας ἐπιθυμεῖ νὰ μὲ ἀπαλλάξῃ ἀπὸ οἱωνδήποτε βαρέων ἀμαρ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τημάτων, εἴτε ἀπὸ δυσκόλων πειρασμῶν, εἴτε ἀπὸ οἱασδήποτε σοβαρᾶς πλάνης καὶ τῶν ὁμοίων. Θὰ ἀσχολῶμαι περὶ τὸ ἔργον μου ἐπιμελῶς, ἐκ ψυχῆς ». Ἢ

β΄) « Τὸ ἔργον, περὶ τὸ ὁποῖον ἀσχολοῦμαι, εἶναι ἴσως τὸ τελευταῖον ἐν τῇ ζωῇ μου, καὶ μετὰ τοῦτο τὸ ἔργον ὁ Θεὸς εὐθὺς θὰ ἀπαιτήσῃ παρ' ἐμοῦ εὐθύνας περὶ πάντων τῶν ἔργων μου ἐπὶ τοῦ κριτηρίου αὐτοῦ ἐν τῇ αἰωνιότητι. Πῶς νὰ μὴ ἀσχολῶμαι ἐπιμελῶς, ἐκ ψυχῆς » ; Ἢ

γ΄) « Οἱ κόποι οὗτοι, οἵτινες τοσοῦτον μὲ ἐπιβαρύνουσι, καὶ μοὶ εἶναι τοσοῦτον δυσάρεστοι καὶ χαλεποί, δὲν θὰ διαρκέσωσιν αἰωνίως· μὲ τὴν ἐπίγειον ζωὴν θὰ τελειώσωσι πάντες. Ἀλλ' εἶναι ἆρά γε μακρὰ ἡ ἐπίγειος ζωή, καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι θὰ διαρκέσῃ ἑκατὸν ἔτη ; Ὁλόκληρος αἰωνιότης ἑτοιμάζεται εἰς ἀμοιβὴν τῆς ἐπιγείου ζωῆς, ἂν μόνον αὕτη γένηται ἐν ὑπακοῇ εἰς Κύριον τὸν Θεόν. Πῶς νὰ μὴ ἐργάζωμαι ἐπιμελῶς ἐκ ψυχῆς » ;

Ἐπὶ τοιούτων στοχασμῶν τὰ βαρέα, τὰ δύσκολα, εἴτε δυσάρεστα ἔργα σου οὐδέποτε θὰ σοὶ χρησιμεύσωσιν ὡς ἀφορμὴ εἰς ἁμαρτίαν, ἀλλὰ πάντοτε θὰ σοὶ ἦναι μέσον πρὸς καθαρισμὸν ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας καὶ πρὸς αἰωνίαν μακαριότητα. Διότι τοιουτοτρόπως σκεπτόμενος, βεβαίως δὲν θὰ ἀπομακρυνθῇς τοῦ ἔργου σου, ὅσον καὶ ἂν σοὶ φαίνηται δύσκολον, εἴτε δυσάρεστον· ἀλλὰ θὰ προσεύχησαι ἐν τῇ καρδίᾳ σου πρὸς Κύριον τὸν Θεὸν, ὅπως σοὶ βοηθήσῃ νὰ ἀρχίσῃς εὐθύμως, νὰ συνεχίσῃς καὶ νὰ τελειώσῃς αὐτό· πραγματικῶς δὲ καὶ θὰ ἀρχίσῃς τὸ ἔργον σου, καὶ θὰ ἐξακολουθήσῃς καὶ θὰ τελειώσῃς αὐτό. Ἐν τοσούτῳ θὰ ἀπαλλαγῇς, ἴσως, ἀπὸ οἱωνδήποτε λίαν βαρέων ἁμαρτημάτων καὶ ἀπὸ τοῦ ἀλέθρου τῆς ψυχῆς! Κύριος δὲ ὁ Θεὸς μετὰ τοιαύτην προσευχὴν, συχνάκις ἀνεκούφιζε τὰς δυσκολίας καὶ τὰς δυσαρεσκείας τὰς ἐκ διαφόρων ἐπιμάχθων βιωτικῶν ἐργασιῶν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε οἱ προσευχόμενοι οὕτω κατεγίνοντο εἰς αὐτὰς, καὶ ἐξεπόνουν αὐτὰς χωρὶς δυσκολίας καὶ δυσαρεσκείας, ἐνίοτε δὲ μάλιστα λίαν εὐκόλως καὶ μετὰ τέρψεως. Ὅμως εἰς ὄντινα ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ δὲν συνέβη τοῦτο, ὀφείλει νὰ ἐνθυμῆται καλῶς, ὅτι πᾶσα μετ' ἐπιμελείας γινομένη ἐργασία καὶ πᾶς ἐπιμελὴς ἐργάτης ἀνταμείβε-

ται κυρίως καὶ προσηκόντως οὐχὶ ἐν τῇ παρούσῃ, ἀλλ' ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ. Οὐχὶ ἐνταῦθα, ἀλλ' ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ ἐναπόκειται ἡμῖν τὸ γέρας· κυρίως ἐκεῖ, ὡς βεβαιοῖ περὶ τούτου ὁ θεῖος Ἀπόστολος, *ὁ Κύριος ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ* (1). Ἂς ὑπομείνωμεν! πάντα τὰ πρόσκαιρα ἡμῶν βάρη καὶ αἱ δυσκολίαι εἶναι ἆρα ἀντάξιαι τῆς αἰωνίου μακαριότητος;

7) Ἂν δὲ τὰ ἔργα, περὶ τὰ ὁποῖα ἀσχολεῖσαι, ἦναι διαρκῆ, δυσάρεστα, βαρέα, ἔτι δὲ ἀλλότρια, τότε, πρὸς διατήρησιν τῆς ψυχῆς σου ἐν ἁγίᾳ καὶ θεαρέστῳ διαθέσει, καὶ πρὸς προφύλαξιν σεαυτοῦ ἀπὸ πάσης κακῆς διαθέσεως τοῦ πνεύματος, ψυχαγώγει σεαυτὸν ἐν καιρῷ τοῦ ἔργου, ἂν μόνον τοῦτο δὲν ἦναι ἐναντίον εἰς αὐτὸ τὸ ἔργον, ἢ τὸν τόπον καὶ τὸν χρόνον, δι' οἰκοδομητικῶν ᾠδῶν. Ἡ οἰκοδομητικὴ μελῳδία λίαν ἐνθαῤῥύνει, ἀπαλύνει καὶ καθησυχάζει τὴν ψυχήν. Μάλιστα δὲ καὶ ἡ μὴ οἰκοδομητικὴ, ἡ κακὴ ᾠδὴ ἐν καιρῷ τῆς ἐργασίας, ὡς γνωστὸν, λίαν ἐνθαῤῥύνει τὸν ἐργαζόμενον ἄνθρωπον, πολλῷ δὲ μᾶλλον ἡ οἰκοδομητική. Ἂν ὅμως βλέπῃς ὅτι ἡ ᾠδή σου διεγείρει εἰς τοὺς ἄλλους μεγάλην κατὰ σοῦ ἀγανάκτησιν, καὶ διὰ τοῦτο οὐχὶ μόνον διακόπτεται ἐν αὐτοῖς ἡ πρὸς σὲ ἀγάπη, ἀλλὰ καὶ ἀναφλέγεται μῖσος, τότε κατάπαυσον τὴν ᾠδήν, καὶ προσεύχου μυστικῶς. Ἐν ἐναντίᾳ δὲ περιπτώσει μὴ στρέφε εἰς τοὺς ἄλλους προσοχήν, καὶ ἐξακολούθει νὰ ψάλλῃς μετὰ κοσμιότητος οὕτω, καθὼς ἔψαλλες. Ὁ ἀδιαλείπτως σεμνός σου τρόπος ἐπὶ τέλους, πιθανόν, θὰ σωφρονίσῃ τοὺς περιστοιχίζοντάς σε, εἴτε τοὐλάχιστον θὰ ἀναγκάσῃ αὐτοὺς νὰ σὲ ἀρήσωσιν ἐν ἡσυχίᾳ.

8) Πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον, ἐν καιρῷ τοῦ σωματικοῦ κόπου, ἂν ὁ κόπος οὗτος ἦναι μηχανικὸς, διαλογίζου περὶ τῶν ἀληθειῶν, αἵτινες πρότερον ὑπὸ σοῦ ἠκούσθησαν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ ἱεροκήρυκος, ἢ ἀνεγνώσθησαν ἐν οἱᾳδήποτε οἰκοδομητικῇ βίβλῳ.

9) Ἰδίως δὲ ἀσχολοῦ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον περὶ στοχασμούς; ἀναλόγως πρὸς τὸ ἔργον, εἰς ὃ καταγίνεσαι, ἢ ἀπαιτεῖ-

(1) Ῥωμ. β', 6.

ται τοῦτο ὑπὸ τῆς σῆς καταστάσεως ἢ ὑπὸ τοῦ καθήκοντός σου.

Εἶσαι ξυλουργός; Ἐν τῇ ἐργασίᾳ σου λίαν εὐκόλως δύνασαι νὰ τρέφῃς σεαυτὸν μὲ σωτηριωδεστάτας ἀληθείας. Ἐργαζόμενος *νεκροθήκην*, δύνασαι νὰ ἀναλογίζησαι· « ὁποῖος εἶναι ὁ τελευταῖος οἶκος τοῦ ἀνθρώπου! Μὲ τὸν καιρὸν πάντας ἡμᾶς θὰ ἐναποθέσωσιν ἐν τοιούτῳ οἴκῳ. Ἐν αὐτῷ θὰ κατοικήσῃ καὶ ὁ πλούσιος καὶ ὁ πένης. Τὸν πλούσιον δὲν θὰ ἀπαλλάξῃ τοῦ οἴκου τούτου τὸ σημερινὸν αὐτοῦ ὑπερμέγεθες μέγαρον, ἐν ᾧ κατοικεῖ. Ὁ πτωχός, ἐν τῷ οἴκῳ τούτῳ οἰκῶν, δὲν θὰ στενοχωρῆται· διότι ὁ οἶκος αὐτοῦ δὲν θὰ ἦναι πολυτελῶς κεκοσμημένος, ὡς ὁ οἶκος τοῦ πλουσίου ». Τοιαῦτα δὲ ἀναλογιζόμενος, ἐπὶ τέλους θὰ εἴπῃς· « Πάντα ματαιότης· πάντα θὰ παρέλθωσι! Μὲ τὸν καιρὸν δὲ πάντες θὰ κείμεθα ἐν τῇ νεκροθήκῃ! Καὶ αὐτὸς δ' ἐγὼ θὰ κεῖμαι ἐν αὐτῇ! »

Ἐργαζόμενος *σταυρὸν* δι' οἱονδήποτε τάφον, δύνασαι νὰ λέγῃς ἐν σεαυτῷ· « Ἐπὶ ὁμοίου σταυροῦ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐξέχυσεν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας ἡμῶν τὸ τίμιον αὐτοῦ αἷμα. Ὁποίαν ἐξειργάσατο πρὸς ἡμᾶς εὐεργεσίαν! Εὐχαριστῶ ἄρα γε αὐτόν, καὶ φέρω ἆρά γε τὸν σταυρόν, ὃν ἐνετείλατο εἰς πάντας ἡμᾶς νὰ φέρωμεν ἐν τῷ βίῳ; Πόσον εἶμαι ἀχάριστος ἐνώπιόν σου! Πανοικτίρμον Κύριε, δώρησαί μοι καθαρὸν βλέμμα καὶ δυνάμεις, ὅπως πάντοτε καὶ πανταχοῦ λαμπρῶς βλέπω τὸν σταυρόν μου, καὶ φέρω αὐτὸν μετ' εὐψυχίας! »

Ἐργαζόμενος *θύραν*, εὐκόλως δύνασαι νὰ ἀναπολῇς εἰς τὴν μνήμην σου, τί αὐτὸς ὁ Κύριος εἶπε περὶ ἑαυτοῦ· « Ἐγώ εἰμι ἡ » θύρα· δι' ἐμοῦ ἐάν τις εἰσέλθῃ, σωθήσεται » (1). Μνημονεύων δὲ τὸν λόγον τοῦτον, θὰ διαλογίζησαι ὅτι, καθὼς εἰς ἕκαστον οἶκον εἰσερχόμεθα μόνον διὰ τῆς θύρας, οὕτω δυνάμεθα νὰ εἰσέλθωμεν καὶ εἰς τὴν οὐράνιον βασιλείαν μόνον διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ὑπηρεσιῶν αὐτοῦ. Χωρὶς τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ δὲν ὑπάρχει δι' ἡμᾶς εἴσοδος εἰς τὴν οὐράνιον βασιλείαν. *Οὐκ ἔστιν ἐν ἄλλῳ οὐδενὶ*, ἐκτὸς τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἡμῖν

(1) Ἰωάν. ι, 9.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σωτηρία (1). Τοιοῦτοι δὲ στοχασμοὶ θὰ παραγάγωσιν ἐν τῇ ψυχῇ σου βαθυτάτην εὐγνωμοσύνην εἰς τὸν Κύριον, καὶ εἰς ἄκρον θὰ ἀνακουφίσωσι τὸν κόπον σου.

Εἶσαι *κλειδοπούς;* Ὅταν ἐργάζησαι, εὐκόλως δύνασαι νὰ ἔχῃς λίαν σωτηριώδη διανοήματα. Ποιῶν *κλεῖθρον*, δύνασαι νὰ διανοῆσαι, ὅτι ὑπὸ τῶν ἀνθρωπίνων ἁμαρτιῶν οἱ οὐρανοὶ ἦσαν ἰσχυρῶς κεκλεισμένοι εἰς πάντας ἡμᾶς, καὶ ὅτι, ἂν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ δὲν ἠὐδόκει νὰ ἀνοίξῃ αὐτοὺς διὰ τῶν παθημάτων καὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, καὶ νῦν θὰ ἦσαν κεκλεισμένοι, ὥστε οὐδεὶς ἰσχυρὸς, ἔνδοξος καὶ ὀνομαστὸς ἄνθρωπος θὰ ἠδύνατο νὰ ἀνοίξῃ αὐτοὺς οὔτε εἰς ἑαυτὸν, οὔτε εἰς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, πάντες δὲ ἡμεῖς ἔπρεπε νὰ μένωμεν ἔξω τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Ἡ ζωὴ ὅμως ἡ ἔξω τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ εἶναι τὰ μάλιστα τρομερά. Πάντες, ὅσοι δὲν θὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, θὰ ζῶσιν αἰωνίως, ὡς βεβαιοῖ ὁ ἱερὸς εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης, εἰς ὃν ἀπεκαλύφθησαν τὰ μυστήρια τῆς μελλούσης ζωῆς, *ἐν τῇ λίμνῃ, τῇ καιομένῃ πυρὶ καὶ θείῳ* (2).

Εἶσαι *μάγειρος;* Λίαν πρέπον σοι εἶναι νὰ διαλογίζῃσαι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, καθ' ὃν διελογίζετό τις τῶν ἀρχαίων μαγείρων ἐν τῷ μοναχικῷ αὐτοῦ οἰκήματι· « Τὸ ἐπιτετραμμένον μοι ἔργον (ἔλεγεν εἰς πάντας) μοὶ εἶναι λίαν σωτήριον. Αἰσθάνομαι πόνον, εὐθὺς ὡς ὀλίγον τι ἐγγὺς πλησιάσω εἰς τὸ πῦρ τὴν χεῖρά μου, καὶ εὐθὺς προσπαθῶ νὰ ἀπομακρύνω αὐτήν. Ὅτε δὲ εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐπάρω ἐκ τοῦ ἐδάφους καὶ νὰ ῥίψω εἰς τὴν κάμινον τὸν καταπεσόντα καίοντα ἄνθρακα, τότε αἰσθάνομαι μέγαν πόνον. Ἐνταῦθα διαλογίζομαι· τί θὰ γίνω, ἀφοῦ ἀποθάνω, μὴ καθαρίσας τὰς ἁμαρτίας μου διὰ τῆς μετανοίας καὶ τῆς πίστεως εἰς τὸν ἁγνιστικὸν τοῦ Χριστοῦ θάνατον; Πόσον σκληρὰ θὰ ἦναι τὰ παθήματά μου, ὅτε θὰ μὲ ῥίψωσιν εἰς τὸ φλεγόμενον πῦρ, καὶ θὰ μὲ κρατήσωσιν ἐν αὐτῷ χωρὶς νὰ ἐξέλθω! Θὰ παρέλθωσιν αἰῶνες, αἰῶνες αἰώνων, ἀλλὰ καὶ τότε οὐδὲν ἄλλο θὰ μοὶ

(1) Πράξ. ε', 12.
(2) Ἀποκαλ. κά, 8.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἦναι δυνατὸν νὰ εἴπω περὶ τῶν βασάνων μου, εἰ μὴ τοῦτο μόνον, ὅτι αὐταὶ ἤρχισαν· διότι τῶν βασάνων μου δὲν θὰ ἦναι τέλος! Οὕτω συλλογίζομαι, καὶ τὰ μάλιστα προφυλάττομαι ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας ». Φίλε, οὕτω συλλογίζου καὶ σύ. Τοιοῦτοι λογισμοὶ λίαν ἰσχυρῶς θὰ φυλάξωσι καὶ σὲ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, καὶ διὰ τῆς πίστεως θὰ σὲ προσκολλήσωσι εἰς τὸν Θεόν, τὸν σωτῆρα τοῦ κόσμου· ἐπὶ δὲ ζώσης πίστεως θὰ παραγάγωσιν ἐν σοὶ καὶ ἀγάπην πρὸς αὐτόν.

Εἶσαι *ῥάπτης;* Ἑτοιμάζων ἔνδυμα δι' ἄλλους, δύνασαι νὰ στοχάζησαι· « Πάντα τὰ ἐνδύματα ταῦτα εἶναι λίαν φθαρτά, καὶ ἐπὶ τέλους δὲν θὰ ἔχωσιν οὐδεμίαν ἀξίαν. Ἄφθαρτον δὲ καὶ ἐπίσημον εἶναι μόνον τὸ γαμικὸν ἔνδυμα, περὶ οὗ ὁ Κύριος ἀναφέρει ἐν τῇ παραβολῇ *περὶ τῶν γάμων*, οὓς βασιλεύς τις ἐποίησε τῷ *υἱῷ αὐτοῦ*. Ἐνταῦθα εὐκόλως δύνασαι νὰ στοχάζησαι· ἔχω ἆρά γε τὸ λίαν βαρύτιμον τοῦ γάμου ἔνδυμα; Τὸν εἰσελθόντα εἰς τὸν γάμον χωρὶς ἐνδύματος γάμου ὁ Κύριος διέταξε νὰ δέσωσι πόδας καὶ χεῖρας, καὶ νὰ ἐκβάλωσιν εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον, ὅπου ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων (1). Διὰ τοῦτο δὲ ὀφείλω νὰ καταβάλω τὴν μεγίστην προσπάθειαν ἵνα ἀποκτήσω τὸ γαμικὸν ἔνδυμα. Μόνον εἰς τοὺς ἐνδεδυμένους τὸ ἔνδυμα τοῦτο θὰ ἦναι συγκεχωρημένον νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὸν γάμον, τουτέστιν εἰς τὴν αἰωνίαν καὶ μακαριωτάτην βασιλείαν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ· πᾶν ἄλλο ἔνδυμα, ὅσον καὶ ἂν ἦναι πολύτιμον καὶ τεχνηέντως ἐῤῥαμμένον, εἶναι ἄχρηστον ». Οὕτω σκέπτου, φίλε! Ἡ δὲ συχνὴ σκέψις περὶ τοῦ γαμικοῦ ἐνδύματος εὐκόλως δύναται νὰ σὲ διαθέσῃ εἰς τὸ νὰ ζητήσῃς ἐξ ὅλης καρδίας παρὰ τοῦ Σωτῆρος τοῦ κόσμου, δι' ἰσχυρᾶς πίστεως, τὸ ἔνδυμα τοῦ γάμου. Ὁ δὲ Κύριος ἀναμφιβόλως θὰ σοὶ τὸ δώσῃ, καὶ θὰ εἰσέλθῃς εἰς *τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου σου* (2).

Εἶσαι *ὑποδηματοποιός;* Λίαν πρεπόντως δύνασαι νὰ ἀναλογίζησαι τὴν ταπείνωσιν, ἣν ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς ἔδειξεν,

(1) Ματθ. κϛ', 13.
(2) Ματθ. κέ, 23.

ὅτε οἱ ἄλλοι, θαυμάζοντες τὴν διδασκαλίαν καὶ τὸν λίαν αὐστηρὸν τρόπον τοῦ βίου αὐτοῦ, ἠρώτων αὐτόν· Σὺ εἶσαι ὁ Χριστός; Ὁ Ἰωάννης οὐ μόνον δὲν ἐσφετερίσθη τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ καὶ εἶπεν, ὅτι δὲν εἶναι ἄξιος νὰ λύσῃ καὶ τὸν ἱμάντα τῶν ὑποδημάτων τοῦ Χριστοῦ (1)· τουτέστι, δὲν εἶναι ἄξιος καὶ νὰ ἐξυποδήσῃ τὸν Χριστόν. Οὕτω δὲ διαλογιζόμενος, εὐκόλως δύναται ν' ἀποκτήσῃς ζῆλον ἵνα ἔχῃσαι μὲν τῆς ταπεινώσεως, ἀπομακρύνῃσαι δὲ τῆς ὑπερηφανείας, περὶ ἧς εἰς πάντας εἶναι γνωστὸν, ὅτι ἰδιάζει εἰς μόνον τὸν διάβολον, ἐκ δὲ τῶν ἀνθρώπων εἰς ἐκείνους, οἵτινες ἀκολουθοῦσι τὰς εἰσηγήσεις αὐτοῦ.

(Ἀκολουθεῖ.)

ΓΕΝΙΚΑΙ ΤΙΝΕΣ ΣΚΕΨΕΙΣ
ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΑΘΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ.

(Ἐρανισθεῖσαι ἐκ τοῦ γαλλικοῦ ὑπὸ Π. Ἰ.)

Ἡ λέξις *πάθος* δὲν ἑρμηνεύεται πάντοτε ὑπὸ τῶν συγγραφέων κατὰ τὴν αὐτὴν σημασίαν· καί τινες μὲν συγχέουσι πρὸς τὰ πάθη τὰς συγκινήσεις, τὰ αἰσθήματα, τὰς παρεκτροπάς· ἕτεροι δὲ συσσωρεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα τῶν παθῶν ἄπειρον πλῆθυν φρούδων διαστροφῶν τοῦ πνεύματος. Ἀνάγκη λοιπὸν νὰ ὁρισθῇ ἀκριβῶς ἡ ἔννοια, ἣν δίδομεν εἰς τὸ πάθος. Ὁ ἄνθρωπος, προωρισμένος νὰ ζήσῃ χρόνον τινὰ ἐπὶ ταύτης τῆς γῆς, ὑπόκειται εἰς ἀνάγκας ἀναποφύκτους πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ὕπαρξιν. Αἱ ἀνάγκαι αὗται ἀποβλέπουσι τό τε πνεῦμα καὶ σῶμα αὐτοῦ· εἶναι δὲ τοσαῦται, ὅσον πολυσύνθετος εἶναι καὶ ἡ ὀργάνωσις.

Τῶν ὀργανικῶν ἡμῶν συστημάτων ἐπιτηδείων γινομένων πρὸς λειτουργίαν, φωνή τις ἐνδόμυχος ἐγείρεται, ἰσχυρόν τι προκαλεῖ ἡμᾶς αἴσθημα, δηλαδὴ ἡ ἀνάγκη, ἡ δύναμις ἡ τὸν ὀργανισμὸν

(1) Ἰωάν. ά. 27.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κινοῦσα. Ἡ ἀνάγκη προκαλεῖ τὴν προσοχήν· ἡ προσοχὴ, τὴν ἐπιθυμίαν, καὶ ἡ ἐπιθυμία, τέλος, τὴν βούλησιν. Καὶ εἰ μὲν ὁ ὀρθὸς λόγος ὁδηγεῖ τὴν βούλησιν, ἅπασαι τότε αἱ ἀνάγκαι ἡμῶν τελοῦνται κατὰ τοὺς νόμους τῆς φύσεως· ἡ ἁρμονία βασιλεύει ἐν ἡμῖν· ἡ ψυχὴ ἀπολαύει εἰρήνης· τὸ σῶμα διάκειται ἐν ὑγείᾳ. Εἰ δὲ ὁ ὀρθὸς λόγος ὑποβουλοῦται, καί τις τῶν ἀναγκῶν εἰσακούεται καὶ ὑπηρετεῖται ὑπὸ τῆς βουλήσεως, τότε ἡ μὲν ψυχὴ ταράσσεται, τὸ δὲ σῶμα πάσχει. Τότε ἡ ἀνάγκη καθίσταται *πάθος*· ἄγει, ἄρχει, τυραννεῖ, καὶ, τέλος, ἐγκαθιστᾷ τὸ κράτος αὐτῆς ἐπὶ ζημίᾳ τῶν ἄλλων ἀναγκῶν. Ὁρίζομεν λοιπὸν τὰ πάθη *ἀνάγκας ἀτάκτους, αἵτινες καταθέλγουσαι ἡμᾶς τὸ πρῶτον, γίνονται ἔπειτα αὐτόχρημα τύραννοι ἡμῶν.*

Ὁ ἄνθρωπος ὑπόκειται εἰς τὰ πάθη ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως. Ἐκ σώματος καὶ ψυχῆς, ἀμφοτέρων κατ' οὐσίαν ἡνωμένων, συνεστηκὼς, ἐκτελεῖ τὰς τύχας αὐτοῦ θαυμασίως διὰ τῆς ἀμοιβαίας καὶ ἁρμονικῆς ἀντιδράσεως τοῦ ἑτέρου τῶν συστατικῶν τούτων ἐπὶ τὸ ἕτερον. Ἀλλ' ὅμως τί βλέπομεν; Μάχην διηνεκῆ μεταξὺ ψυχῆς καὶ σώματος. Αἱ αἰσθήσεις καθέλκουσιν ἡμᾶς εἰς τὰς ἐπὶ τῆς γῆς ὑλικὰς καὶ ἐφημέρους ἡδονάς· ἡ δὲ ψυχὴ τείνει πρὸς εὐδαιμονίαν τελειοτέραν, θηρεύουσα οὐσιώδές τι ἀγαθὸν, τὴν τῆς ἀθανασίας ἀπόλαυσιν.

Βεβαίως ὁ ἄνθρωπος ἤθελεν εἶσθαι αἴνιγμά τι ἄλυτον, εἰ μὴ ἐδίδασκεν αὐτὸν ἡ θρησκεία ὅτι εἶναι ὢν, ἐκπεπτωκὸς τῆς πρώτης αὐτοῦ θέσεως· *λείψανον ἑαυτοῦ*, ὡς λέγει ὁ Βοσσούετος, *σκιὰ τῆς ἀρχαίας αὐτοῦ ὑπάρξεως, κτίριον κατηφανισμένον, ὅπερ διασώζει εἰσέτι ἐν τοῖς κατερριμμένοις αὐτοῦ ἐρειπίοις τὴν τῆς πρώτης μορφῆς καλλονὴν καὶ μεγαλοπρέπειαν.* Δὲν εἶναι ἄρα, ὡς ὑπό τινος τῶν φιλοσόφων ὁρίζεται, *τοῦς ὑπ' ὀργάνων ὑπηρετούμενος, ἀλλὰ μᾶλλον τοῖς ἐκπεπτωκὼς καὶ κατὰ τῶν ὀργάνων μαχόμενος.*

Ἀπειράριθμοι αἰτίαι προστίθενται εἰς τὴν ἔμφυτον ταύτην πρὸς τὸ κακὸν προδιάθεσιν, ὑποβοηθοῦσαι τὴν τῶν παθῶν τοῦ ἀνθρώπου ἀνάπτυξιν. Εἶναι δὲ αὗται οὐχὶ μόνον φυσικαὶ, ἀλλὰ καὶ κοινωνικαί· διότι ὁ ἄνθρωπος, κατὰ τὸν ἰατρὸν Βιλλερμὴν, εἶναι

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βόλου

προϊὸν ἐπίσης τῆς τε φυσικῆς καὶ ἠθικῆς ἀτμοσφαίρας αὐτοῦ καὶ τῆς διοργανώσεως.

Ἡ κοινωνία κακὴν πολλάκις ἔχει ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν. Δὲν καταφερόμεθα κατὰ τοῦ πολιτισμοῦ· ὁ ἄνθρωπος τῷ ὄντι ὅσῳ μᾶλλον πολιτίζεται, τοσούτῳ πλείονας ἀποκτᾷ ἀρετάς· ἀλλὰ καὶ τὰ ἐλαττώματα αὐτοῦ τοσούτῳ μᾶλλον πολυπλασιάζονται. Ἔχει τότε πλείονας ἀνάγκας, καὶ διὰ τοῦτο παρασύρεται εἰς τὸν τῶν ἐλαττωμάτων αὐτοῦ ἐπὶ μᾶλλον ἐρεθισμόν. Ἐν τῇ ἀκαταπαύστῳ δὲ ταύτῃ συναφείᾳ τῆς πολυτελείας μετὰ τῆς δυστυχίας καὶ ἀθλιότητος πόσα πάθη γεννῶνται!

Πᾶσα τάξις, πᾶν ἐπιτήδευμα ἔχει ἰδίους τρόπους, ἴδια ἤθη, ἰδίας κλίσεις καὶ ἴδια ἐλαττώματα. Ὁ πλοῦτος ἐμποιεῖ τὴν ματαιότητα, τὴν φιλοδοξίαν, τὴν ἡδυπάθειαν· ἡ πτωχεία, τὴν ἐπιθυμίαν, τὴν κολακείαν, τὴν μέθην· ἡ γνῶσις, τὴν ἔπαρσιν· ἡ ἄγνοια, τὴν ἠλιθιότητα· ἡ βιομηχανία τὸν μὲν κύριον ἀποδεικνύει ἐγωϊστὴν, φιλάργυραν, δυνάστην· τὸν δὲ ἐργάτην, ἔμψυχον μηχανὴν, ἀπολαύοντα τῶν ἐναυσοτέρων αἰσθημάτων.

Ποῦ ἀλλαχοῦ βλέπομεν τὴν φθοροποιὸν ἐνέργειαν τῶν κοινωνικῶν σχέσεων, εἰ μὴ εἰς τὸ μίασμα τῶν κακῶν παραδειγμάτων, εἰς τὴν μετάδοσιν τοῦ πάθους ἀπὸ τούτου εἰς ἐκεῖνον, ἀπὸ τοῦ πατρὸς εἰς τὸν υἱόν; Ποῦ ἀλλαχοῦ, εἰ μὴ εἰς τὴν ἀκολασίαν τοῦ θεάτρου, ὅπερ, καλλῦνον τὴν κακίαν, προπηλακίζει καὶ γελοίαν καθίστησι τὴν ἀρετήν; Ποῦ ἀλλαχοῦ, εἰ μὴ εἰς τὰς παραδόξους παρεκτροπὰς τῆς μυθιστορικῆς φιλολογίας, τῆς νόθου ταύτης τῶν γραμμάτων θυγατρὸς, ἥτις ἀλλοκότως πως ἑαυτὴν καλλωπίζουσα, κατέστη οὐτιδανὴ ἑταίρα, καὶ καταπλημμυρεῖ τὰ πλέον χαμερπῆ πάθη διὰ τῶν ἀκαθαρτοτέρων θελγήτρων;

Δύο μέγισται δυνάμεις ἐνεργοῦσιν ἐπὶ τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας, ἡ θρησκεία καὶ ἡ ἀνατροφή. Ὁπόσα σφάλματα περὶ τὴν τῶν παίδων ἀγωγὴν καὶ περὶ αὐτὸν τὸν οἰκογενειακὸν βίον! Θέλομεν καταδείξει ταῦτα ἄλλοτε. Ἡ δὲ θρησκεία ἐθεωρήθη πάντοτε ὡς ἡ κρηπὶς καὶ τὸ θεμέλιον πάσης κοινωνίας, καὶ ὡς σπουδάζουσα νὰ θέσῃ φραγμὸν εἰς τὰ ἀνθρώπινα πάθη. Εἰσέλθετε εἰς τὰ δεσμωτήρια· ἐρωτήσατε τοὺς ἐγκληματίας, καὶ θέλετε πληροφορηθῆ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βόλου

ὅτι αἱ ἀταξίαι, αἱ μαστίζουσαι τὸν κόσμον καὶ φρίκην τοῖς πᾶσιν ἐμποιοῦσαι, προέρχονται ἐξ ὀλιγωρίας καὶ καταφρονήσεως τῶν θείων.

Ὡσαύτως καὶ τὸ εἶδος τῶν τῆς πολιτείας κυβερνήσεων ὑποθάλπει πολλὰ τῶν παθῶν. Ὁ δεσποτισμὸς εἰσάγει τὴν πολυτέλειαν, τὴν ὀκνηρίαν, τὴν ἡδυπάθειαν· τὸ συνταγματικὸν εἶδος τοῦ πολιτεύματος ἀναπτύσσει τὴν φιλοδοξίαν, τὴν ἐπιθυμίαν, τὴν πλεονεξίαν· ἐν δὲ ταῖς δημοκρατίαις δεσπόζει ὁ πολιτικὸς φανατισμὸς, ὁ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἰσότητα ἔρως.

Τέλος, ὁ ἄνθρωπος εὑρίσκει ἐν ἑαυτῷ, ἐν τῇ φυσικῇ αὐτοῦ διαπλάσει, τὰς ἰσχυροτέρας παρορμήσεις πρὸς τὰ πάθη· παρορμήσεις, ὧν τὰ ἀποτελέσματα διαφέρουσι κατὰ τὴν ἡλικίαν, τὸ φῦλον, τὴν κρᾶσιν, τὴν δίαιταν, τὴν ὑγιᾶ ἢ νοσηρὰν κατάστασιν.

Ἡ παιδικὴ ἡλικία εἶναι λαίμαργος, δειλὴ, ὀργίλη· ἡ νεανικὴ, ὁρμητικὴ, ἀκηδὴς, πλήρης ζωῆς, ἔρωτος καὶ γενναιοψυχίας· εἰς τὴν ἀνδρικὴν παρομαρτοῦσιν φιλοδοξία, ἐγωϊσμὸς, ἐπιθυμία· εἰς δὲ τὴν γεροντικὴν δὲν ὑπολείπεται ἄλλο, εἰ μὴ τὰ ψυχρὰ παροδικῆς ὑπάρξεως λείψανα· καὶ ὅμως ἡ φυλαργυρία συνάγει καὶ τότε ἐπὶ χρόνον ἀόρατον.

Ἄλλα δὲ εἶναι τὰ πάθη τοῦ ἀνδρός· ἄλλα, τὰ τῆς γυναικός· ἄλλα, τὰ τοῦ εὖ ἔχοντος ἀνθρώπου, ἄλλα τὰ τοῦ ὑπὸ νόσου τηκομένου.

Πολλὰ πάθη ὑπάρχουσι πολλάκις κληρονομικά. Οἱ γονεῖς διὰ τῆς παιδοποιΐας μεταβιβάζουσιν ἐπὶ τὰ τέκνα αὐτῶν τήν τε φυσικὴν καὶ ἠθικὴν ὁμοιότητα. Τὰ τέκνα εἶναι, οὕτως εἰπεῖν, μέλη ἡμῶν αὐτῶν, σὰρξ ἐκ τῆς σαρκὸς ἡμῶν, αὐτὸ τὸ αἷμα ἡμῶν, τὰ παραδείγματα, αἱ διδασκαλίαι, τέλος, τὰ πάθη ἡμῶν αὐτῶν, ἀναζωπυρούμενα ἐν αὐτοῖς.

Ἡ κρᾶσις ὡσαύτως συντελεῖ τὰ μέγιστα εἰς τὴν φυσικὴν καὶ ἠθικὴν τῶν ἀτόμων ζωήν. Ὁ Γαληνὸς πραγματεύεται ἐν ἰδίῳ βιβλίῳ περὶ τῶν σχέσεων τῆς διοργανώσεως καὶ τοῦ χαρακτῆρος πρὸς ἄλληλα. Καὶ παρὰ τοῖς νευρικοῖς αἱ πνευματικαὶ δυνάμεις, καθὼς καὶ αἱ τῶν παθῶν, εἶναι λίαν ἀνεπτυγμέναι· ἡ φαντασία, ζωηρά· ἡ εὐαισθησία, ἐξαιρετική· μεγίστη ἐξέγερσις γεννᾷ σφο-

Δημόσιο Κέντρο Βιβλιοθήκη Θεσσ

δρὰς συγκινήσεις, πάθη βίαια, ἀκαταπαύστως ἐπιδρῶντα ἐπί τε τοῦ πνεύματος καὶ τῆς καρδίας. Ὁ δ' αἱματώδης ἄνθρωπος ἔχει εὔκολον τὴν ἀντίληψιν, λαμπρὰν τὴν φαντασίαν, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ στερεῖται βαθύτητος καὶ ἰσχύος· εὐκόλως προσδεχόμενος τὰς ἐντυπώσεις, ἐπιλανθάνεται καὶ ταχέως· εὔθυμος, ἀσταθής, εὐπροσήγορος, γίνεται ἔκδοτος εἰς τὰς ἡδονάς, ὁρμητικὸς εἰς τὰ πάθη, ἀλλ' οὐδέποτε ταῦτα ῥιζοῦνται ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. Ἡ δὲ χολερικὴ κρᾶσις ὠθεῖ τοὺς ἀνθρώπους εἰς πάθη σφοδρὰ καὶ ἐπίμονα, κατατήκοντα αὐτούς, ἐὰν μὴ πληρωθῶσι. Πεπροικισμένοι ὄντες οἱ ἄνθρωποι οὗτοι πνεύματι, καρτερικοί, πλήρεις ζέσεως, οὐδὲν παραλείπουσι πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοπουμένου. Ἡ φιλοδοξία ἄρχει παρ' αὐτοῖς· εἶναι ἐπιῤῥεπεῖς εἰς τὴν ὀργήν, τὸ μῖσος καὶ τὴν ἐκδίκησιν. Οἱ δὲ λυμφατικοὶ διαγινώσκονται ἐκ τῆς γλυκύτητος τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῆς ἀγαθῆς αὐτῶν καρδίας· ἀλλ' ἀδρανεῖς ὄντες, δὲν δύνανται τὸ παράπαν ν' ἀντιπαλαίσωσι πρὸς τοὺς μόχθους τοῦ βίου· τὰ πάθη αὐτῶν εἶναι χλαρά, ἀνθίστανται ὀλιγώτερον· ὁ φόβος, ἡ ὀκνηρία κατέχει τούτους τὰ πλεῖστα.

Καὶ αἱ νόσοι δὲ μεγίστην ἔχουσι δύναμιν ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ. Τῆς ἁρμονίας βασιλευούσης ἐπὶ τῶν ζωϊκῶν λειτουργιῶν, ἡ ψυχὴ διατίθεται πρὸς τὴν ἀρετήν· μεγάλη δὲ διατάραξις τοῦ ὀργανισμοῦ, ἐκτείνεται μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν μυχῶν τῆς ψυχῆς, συνεπαγομένη τὴν ἐν ταύτῃ ἀταξίαν. Σπάνιον εἶναι νὰ μὴ συνοδεύηται συνήθης τις πάθησις καὶ ὑπό τινος προεξέχοντος πάθους. Πόσα δὲ πάθη δυνατὸν νὰ παραχθῶσιν ἐξ ἑκάστης νόσου ἰδίᾳ, παραπέμπομεν τοὺς ἀναγνώστας ἡμῶν εἰς τὰ εἰδικῶς περὶ τούτου πραγματευόμενα πονήματα τῆς ἰατρικῆς· διότι ἡ μνεία αὐτῶν καθ' ἕκαστα διαφεύγει τὴν ἁρμοδιότητα τοῦ παρόντος περιοδικοῦ συγγράμματος. Ὀλίγα τινὰ μόνον, ἀφορῶντα τὸν βίον ἀνδρῶν, ὀνομαστῶν γενομένων ἢ δι' ἀρετάς, ἢ δι' ἐγκλήματα, ἢ διὰ πάθη, ἢ δι' εὐφυΐαν, σημειοῦμεν ἐνταῦθα, προκαλοῦντες τὴν προσοχὴν τῶν ἀναγνωστῶν ἡμῶν εἰς τὴν δύναμιν τῆς διοργανώσεως καὶ τῶν νόσων ἐπί τε τοῦ ἠθικοῦ καὶ τῶν πράξεων τῶν ἀνδρῶν τούτων. Τίς ἀγνοεῖ ὅτι ὁ Νέρων καὶ Καλιγούλας δι' ἀκολασίαν ἔπασχον ὑπὸ φρικώδους ἐπιληψίας; ὅτι ὁ Μάρκος Αὐρήλιος καὶ ὁ

Τίτος διὰ τὸ κανονικὸν τοῦ βίου αὐτῶν κατέστησαν ὁ τύπος τῆς ἀρετῆς; ὅτι ὁ μέγας Ἀλέξανδρος, ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ, αὐτὸς ὁ Μωάμεθ, ὁ Ῥιχελιεῦος, Κρόμβελλος, Ναπολέων εἰς τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς φιλοδοξίας ἔφθασαν διὰ τὴν χολερικὴν αὐτῶν κρᾶσιν; ὅτι ὁ Ῥουσσὼς, ὁ Βύρων, ὁ Γοῦγγος κατετάκησαν ὑπὸ τῆς μελαγχολίας καὶ τῶν μακρῶν παθήσεων; ὅτι ὁ Μάρατος, ὁ Ῥοβεσπίερος καὶ Δάντων ἔξω ἑαυτῶν ἐγένοντο ὑπὸ τοῦ κοχλάζοντος αἵματος; Οὐδόλως δὲ παραδεχόμεθα ὅτι ὁ ἄνθρωπος ὠθεῖται ἀκατασχέτως εἰς τὰ πάθη ὑπὸ τῆς κατασκευῆς αὐτοῦ καὶ τῶν νόσων· ἄπαγε! προδιάθεσις μόνον ὑπάρχει, ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος εἶναι πάντοτε αὐτεξούσιος· ἔχει τήν τε θέλησιν καὶ ἰσχὺν ἵνα κατευθύνῃ ἐπὶ τὸ ἀγαθὸν τὰς εἰς τὸ κακὸν ἀγούσας αὐτὸν κλίσεις· καὶ ἐν τούτῳ ὑφίσταται ὁ δαρνηφόρος ἀγών· διότι τῷ ὄντι, κατὰ τὸν Κασιμίρην Δελαβίγνην, ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἀγὼν, οὗτινος ἡ δάφνη εὑρίσκεται ἐν οὐρανοῖς.

Ἴδιον ἑκάστου πάθους εἶναι μήτε κρᾶσιν νὰ γινώσκῃ, μήτε μέτρον. Τὸ πάθος κυρίαρχον γενόμενον καὶ ἀποκλειστικὸν, μόνον ὑποκείμενον τῶν τάσεων τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ πνεύματος, τέρμα πάσης προσπαθείας ἡμῶν καὶ πάσης θυσίας καὶ πάσης πράξεως, τυραννεῖ ἡμῶν διὰ δικηνεκοῦς ἱκανοποιήσεως τῶν ἡμετέρων ἐπιθυμιῶν τε καὶ ἀκράτων ὁρμῶν. Ἡ καρδία εἶναι ὁμοία κυμαινομένῃ θαλάσσῃ, ἐν ᾗ οὐδὲν κῦμα καταπίπτει, ἐὰν μὴ ἕτερον ἐπαναστῇ μεῖζον καὶ φοβερώτερον. Ἐν ᾧ λείψανόν τι τοῦ παρ' ἡμῖν ὀρθοῦ λόγου λέγει· *ἀρκεῖ, ἀρκεῖ*, τὸ ἀκόρεστον πάθος κραυγάζει· *ἀκόμη, ἀκόμη*. Ὁ δὲ ἄνισος οὗτος καὶ βίαιος καὶ ἐν παντὶ χρόνῳ γινόμενος ἀνταγωνισμὸς ἐμβάλλει τὴν ταραχὴν εἰς τὴν τῶν λειτουργιῶν ἁρμονίαν, καὶ τάχιον ἢ βράδιον παράγει ἐν τῷ ὀργανισμῷ μεγάλας ἀταξίας. Ὢ πόσον φρικώδη ἐπὶ τοῦ σώματος εἶναι τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐπιθυμιῶν, τῶν ἀκράτων ὁρμῶν, τῶν ἐγκλημάτων, τῆς ζηλοτυπίας, τοῦ μίσους, τῆς ἐκδικήσεως, τῶν μυρίων τούτων ἀταξιῶν, ἐξ ὧν γεννῶνται τὰ πάθη! Ὁποία ἡ ἐκ τούτων πυρετώδης ταραχή! Ὁποῖαι κινήσεις ἄτακτοι! Ὁποία ἐξέγερσις τῆς ζωϊκῆς δυνάμεως! Ὑπὸ τὸ κράτος πάντων τούτων δὲν εἶναι τῷ ὄντι ὁ ἄνθρωπος οἱονεὶ γαλβανιζόμενος, καὶ ταχέως

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Πάτρας

καταναλίσκων τὰς δυνάμεις αὐτοῦ εἰς σπασμώδεις καὶ τετανικὰς ἐνεργείας; Πόσον δὲ λυπηρὰ ἡ τῶν παθῶν ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν δύναμις! Πόσαι νόσοι δὲν μετοχετεύονται ἀπὸ τοῦ πατρὸς ἐπὶ τὸν υἱόν! Πόσα τέκνα δὲν βλέπουσι τὸ φῶς τῆς ἡμέρας ἐλαττωματικὰ ὅλως περὶ τὴν διάπλασιν, σεσημειωμένα διὰ πρωτοτύπων κηλίδων, ἐστιγματισμένα διὰ τῆς συφιλιτικῆς καὶ χοιραδικῆς καχεξίας! Ὄντα, ἀληθῶς φθίνοντα, διάγουσι βίον ἀβίωτον, καὶ μόλις φθάνουσιν εἰς τὴν μειρακιώδη ἡλικίαν! Εἰ ὁ ἄθλιος τρόπος τοῦ ζῆν καὶ ἡ βιομηχανία ἔχουσι μεγίστην δύναμιν ἐπὶ τοῦ ἐκφυλισμοῦ τῶν πτωχῶν τάξεων τῶν ἀνθρώπων, οὐδεμίαν ὅμως τοιαύτην ἔχουσιν ἐπὶ τῶν πλουσίων· καὶ ὅμως οὗτοι πολὺ ἀπέχουσι νὰ ἐκπροσωπήσωσι τὸν τύπον τῆς ὑγείας!

Ὁ ἰατρὸς, ὑπὸ τῶν ἠθικῶν καὶ ἰατρικῶν παραγγελμάτων καθοδηγούμενος, ἀνατρέχει μέχρις αὐτῆς τῆς πηγῆς τῶν κακῶν. Ἀναγινώσκει ἐν τῷ παρελθόντι καὶ κρίνει· συχνάκις ἀνακαλύπτει ἐν αὐτῷ ἀκάθαρτα προϊόντα μέθης, ἤθη διεφθαρμένα, ἀπόβλητα λείψανα φύσεως ἐξηντλημένης ὑπὸ τῶν παρεκτροπῶν, ἢ ἐμβεβυθισμένης εἰς τὴν μαλθακότητα. Γνωστὸν δ' ἔστω ὅτι αἱ ἐκ τῶν ἐλαττωμάτων ζημίαι δὲν παύουσι μεταδιδόμεναι ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν.

Καὶ ἔπειτα ἀγανακτεῖ ὁ ἄνθρωπος κατὰ τοῦ Θεοῦ! Ὅταν ἡ νόσος καταβάλῃ αὐτὸν, ὅταν ὁ θάνατος κρούσῃ τὴν θύραν αὐτοῦ, ζητῶν τὸ θῦμα, τότε ἐκτοξεύει κατὰ τοῦ Θεοῦ ἀπελπισμοῦ βλασφημίας!... Πῶς; δὲν γίνεται πολλάκις ὁ ἄνθρωπος οἰκεία βουλήσει αἴτιος πάντων τῶν δεινῶν αὐτοῦ, δήμιος τοῦ τε σώματος καὶ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; Δὲν παραδίδει αὐτὸς ἑαυτὸν εἰς τὴν βάσανον, εἰς τὴν πάθησιν, εἰς τὰς τύψεις τοῦ συνειδότος, ἐργαζόμενος μετ' ἀκατανοήτου μανίας νὰ καταστήσῃ ἑαυτὸν δυστυχῆ, νὰ καταστρέψῃ τὰ ὄργανα αὐτοῦ, νὰ καταβροχθίσῃ τὴν ζωὴν αὐτοῦ, καὶ μάλιστα νὰ προεξοφλήσῃ καὶ τὴν τῶν ἰδίων αὐτοῦ τέκνων;

Ποία ἡ φυσικὴ διάρκεια τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς; Σπουδαῖον ἅμα καὶ περίεργον ζήτημα, ἐπασχολῆσαν παρὰ πολὺ τοὺς φυσιολόγους. Ὁ Ἄλλερος συνέλεξε μακροβιότητος παραδείγματα πλείονα

μὲν τῶν χιλίων ἀπὸ 100—110 ἐτῶν· ἑξήκοντα δὲ, ἀπὸ 110—130· δεκαπέντε, ἀπὸ 130—140· ἕξ, ἀπὸ 140—150, καὶ ἓν 169 ἐτῶν. Κατ' ἔτος ὑπάρχουσιν ἐν Εὐρώπῃ παραδείγματα ἀνθρώπων, ἀποθνησκόντων τὸ ἑκατοστὸν τῆς ἡλικίας αὐτῶν ἔτος.

Ὁ Βυφὼν τίθησι τὴν ἀρχὴν ὅτι ἡ διάρκεια τῆς ζωῆς δύναται νὰ ὑπολογισθῇ ἐκ τοῦ χρόνου τῆς τοῦ σώματος αὐξήσεως. Τὸ μὲν ζῶον ζῇ πεντάκις πλέον τοῦ πρὸς αὔξησιν ἀπαιτουμένου χρόνου· ὁ δὲ ἄνθρωπος περαίνει τὴν αὔξησιν τοῦ σώματος αὐτοῦ κατὰ τὸ εἰκοστὸν τῆς ἡλικίας ἔτος. Εἷς αἰὼν συνήθους βίου ὁρίζεται ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης εἰς ἕκαστον ἄνθρωπον· ἀλλὰ λησμονεῖ ἡ ἐπιστήμη ὅτι ὁ ἐκπεπτωκὼς τῆς πρώτης αὐτοῦ ἀξίας ἄνθρωπος κατεδικάσθη εἰς πληθὺν νοσημάτων, καὶ ὅτι ὑπάρχει προσέτι λίαν προδιατεθειμένος εἰς τὰ πάθη. Καὶ δὲν ἀποθνήσκει ἆρα πολλάκις ἐκ καταχρήσεως τῶν κατὰ τὸν βίον; δὲν ἀποκτείνεται βιαίως ὑπὸ τυχαίων νόσων, ὧν αἱ πλεῖσται προέρχονται ἐκ τῶν παρεκτροπῶν καὶ τῶν παθῶν αὐτοῦ;

Ὁ ἄνθρωπος, γεννώμενος, δέχεται ποσόν τι ζωτικῆς δυνάμεως ἀνάλογον τῇ διαπλάσει αὐτοῦ. Πάντη ἐλεύθερος εἶναι νὰ ἀσωτεύσῃ ἢ νὰ φεισθῇ τοῦ ζωτικοῦ τούτου πλούτου. Ἐπιθυμεῖ τὴν μακροβιότητα; Ἂς φροντίσῃ νὰ διατηρήσῃ τὴν ὑγείαν τοῦ σώματος καὶ τὴν εἰρήνην τῆς ψυχῆς αὐτοῦ· πρὸς ἐπιτυχίαν δὲ τούτων ἂς φροντίσῃ νὰ διάγῃ βίον ἐγκρατῆ. Ὁ ἐγκρατὴς βίος συνίσταται εἰς τὴν πλήρωσιν τοῦ νόμου τῆς φύσεως, εἰς τὴν μετριότητα ἐν πᾶσιν, εἰς τὴν ἁρμονικὴν ἱκανοποίησιν ἁπασῶν τῶν ἀναγκῶν ἡμῶν, αἰσθητικῶν, ἠθικῶν καὶ πνευματικῶν· συνίσταται εἰς τὴν ἀποφυγὴν τῶν παρεκτροπῶν περὶ τὴν δίαιταν, περὶ τὴν ἐργασίαν, περὶ τὰ αἰσθήματα, τὰς λύπας καὶ τὰ πάθη. Αἱ παρεκτροπαὶ λοιπὸν δὲν ἀπεργάζονται τὰ πάθη;

Λουδοβῖκος Κορνάρος, ἀνὴρ διάσημος γενόμενος διὰ τὴν ἐγκράτειαν καὶ τὴν μακροβιότητα αὐτοῦ, ἦτο ἀσθενοῦς κράσεως, καὶ αἱ παρεκτροπαὶ τοσοῦτον εἶχον βλάψει τὴν ὑγείαν αὐτοῦ, ὥστε, ὅτ' ἐγένετο τριακοντούτης, οἱ ἰατροὶ ἔλεγον ὅτι δὲν ἔμελλεν ἔτι νὰ ζήσῃ πλέον τῶν δύο ἐτῶν. Ἀλλ' εὐθὺς ἔκτοτε καταλιπὼν τοῦ ἐκλελυμένου βίου αὐτοῦ τὰς ὀλεθρίας ἕξεις, καὶ ὑπο-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

βαλών ἑαυτὸν εἰς βίον τακτικὸν καὶ τελείαν ἐγκράτειαν, διὰ τῆς μετριότητος, τῆς διαίτης καὶ τῆς τάξεως ὑπερέβη τὸ ἑκαστὸν τῆς ζωῆς ἔτος. Ὢ πόσον ἡδὺ εἶναι τὸ ἀκοῦσαι ἀπ' αὐτοῦ τοῦ στόματος τοῦ σεβασμίου τούτου γέροντος τὸν πανηγυρικὸν τῆς ἐγκρατείας, τῆς ἀρετῆς ταύτης, ἥτις ἐχειραγώγησεν αὐτὸν εἰς τοσοῦτον μακρὰν τοῦ βίου ὁδόν! « Ἡ ἐγκράτεια (λέγει) εἶναι θυγάτηρ τοῦ ὀρθοῦ λόγου, ἀδελφὴ τῆς ἀρετῆς, συνοδῖτις τοῦ μετρίου βίου, σεμνή, εὐγενής, κανονική, ἁγνὴ ἐν πάσαις ταῖς πράξεσιν αὐτῆς· εἶναι ἡ θεμελιώδης ῥίζα τῆς ζωῆς, τῆς ὑγείας, τῆς χαρᾶς, τῆς δεξιότητος, τῆς ἐπιστήμης, καὶ, τέλος, ἁπασῶν τῶν πράξεων τῶν ἀξίων εὐγενοῦς τινος ψυχῆς. Οἵ τε θεῖοι καὶ ἀνθρώπινοι νόμοι προστατεύουσιν αὐτῆς· ἐνώπιον αὐτῆς διασκεδάζονται, ὡς τὰ νέφη ὑπὸ τοῦ ἡλίου, αἱ ἀταξίαι καὶ οἱ κίνδυνοι. Τὸ κάλλος αὐτῆς προσελκύει πᾶσαν ὑψηλὴν καρδίαν· ἡ ἄσκησις αὐτῆς ὑπισχνεῖται εἰς πάντα συντήρησιν διαρκῆ καὶ πλήρη θελγήτρων. Τελευταῖον, αὕτη εἶναι ἡ ἀγαπητὴ καὶ ἀγαθὴ φύλαξ τῆς ζωῆς τοῦ τε πλουσίου καὶ τοῦ πτωχοῦ· διδάσκει τὸν μὲν πλούσιον τὴν σεμνότητα· τὸν δὲ πτωχόν, τὴν φειδώ· τὸν μὲν νέον, τὴν σταθερωτάτην καὶ βεβαιοτάτην ἐλπίδα τοῦ βίου· τὸν δὲ γέροντα, τὴν κατὰ τοῦ θανάτου ὑπεράσπισιν ».

Ἡ ἄσκησις τῆς ἐγκρατείας κατορθοῦται διὰ τῆς καλῆς ἀνατροφῆς. Ἡ δὲ ἀνατροφή, ὅπως ἀποβῇ καλή, ἀνάγκη νὰ τείνῃ εἰς τὴν διάπλασιν ἀνθρώπων εὐρώστων, φρονίμων, εὐρυῶν· ἀνάγκη νὰ σπουδάζῃ περὶ τὴν ἀνάπτυξιν ἐπίσης καὶ τῶν φυσικῶν, καὶ τῶν ἠθικῶν καὶ τῶν πνευματικῶν δυνάμεων, ἀποφεύγουσα μάλιστα τὴν κατὰ προτίμησιν καλλιέργειαν τούτων ἐπὶ ζημίᾳ ἐκείνων. Ὁ Πλούταρχος ἐν τοῖς *ἠθικοῖς* αὐτοῦ ἀναφέρει ὅτι ὁ Πλάτων παρήνει ἐμφρόνως νὰ μὴ ἀσκῇ τις μόνον τὸ σῶμα ἄνευ τῆς ψυχῆς, μηδὲ τὴν ψυχὴν μόνον ἄνευ τοῦ σώματος, ἀλλ' ἀμφότερα νὰ καθοδηγῇ παρομοίως, ὡς ζεῦγος ἵππων, ἐπισεσαγμένων εἰς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ῥυμόν. Βεβαίως οἱ ἀρχαῖοι ἐνόουν κάλλιον ἡμῶν τὴν ἀνατροφήν. Προσηλωμένοι ὄντες ἐξίσου εἰς τὰς ἀσκήσεις τοῦ τε σώματος καὶ τοῦ πνεύματος, κατέλιπον ἡμῖν πᾶν, ὅ,τι ἡ φυσικὴ δύναμις δύναται νὰ παράσχῃ ἐκπληκτικόν· ὅ,τι ἡ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καλλονὴ ἐξαίρετον· ὅ,τι ἡ γενναιότης ἀνδρικώτερον, καὶ, τέλος, ὅ,τι ἡ εὐφυΐα τελειότερον. Παρ' αὐτοῖς ὅμως ἡ τοῦ σώματος ἀνάπτυξις δὲν ἐθυσιάζετο εἰς τὴν τοῦ πνεύματος, ἀλλ' ἀμφότεραι ἔβαινον ἐκ παραλλήλου, ἀμοιβαδὸν ἀνακουφίζουσαι ἀλλήλας καὶ ἰσορροποῦσαι.

Ἀλλ' ἡ νεωτέρα ἀνατροφὴ ἀσχολεῖται, κακῇ τύχῃ, παρὰ πολὺ περὶ τὸ πνευματικόν, οὐχὶ δ' ἀρκούντως καὶ περὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν καρδίαν. Ἀποβλέπουσα ὑπὲρ τὸ δέον εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς μνήμης, εἰς τὴν καλλιέργειαν τοῦ πνεύματος, εἰς τὴν ἐπισώρευσιν ἐπιστήμης ἐπὶ ἐπιστήμην, οὐδόλως φροντίζει εἴπερ ἡ πρώρης καὶ βεβιασμένη αὕτη ἐκπαίδευσις ἔξαλλον ποιεῖ τὴν φαντασίαν, ἢ διαστρέφει τὴν κρίσιν, καὶ κωλύει τὴν ἀνάπτυξιν, καὶ προδιατίθησιν, ὡς ἐκ τούτου, εἰς πάθη καὶ νόσους.

Ἕτερον σφάλμα τῆς ἀνατροφῆς εἶναι ἡ μὴ ἀποχρῶσα ἀγωγὴ καὶ μύησις, οὕτως εἰπεῖν, τῶν τέκνων εἰς τε τὸν οἰκογενειακὸν καὶ κοινωνικὸν βίον. Οὐδόλως ἀγωνίζεται νὰ δώσῃ ἐμπράκτως τὰς ἰδιωτικὰς καὶ πολιτικὰς ἀρετάς, νὰ ἐνσπείρῃ τὴν γενναιοψυχίαν, τὴν ἀφιλοκέρδειαν, τὸν σεβασμὸν πρὸς τὰ καθεστῶτα, τὸν ἔρωτα πρὸς τὴν τάξιν· οὐδόλως ἀσχολεῖται νὰ καταδείξῃ εἰς τοὺς παιδαγωγουμένους τὰ πρὸς τὸν Θεὸν καθήκοντα, τὰ πρὸς τοὺς ἄρχοντας, τὰ πρὸς τὴν κοινωνίαν, τὰ πρὸς τὴν οἰκογένειαν, τὰ πρὸς ἑαυτούς. Ἡ προσήλωσις, ἡ οἰκειότης πρὸς τὸν οἰκογενειακὸν βίον σχεδὸν ἐξέλιπον. Ὁ ἀνὴρ, ὑπὸ τὸ βάρος διατελῶν τῶν κοπωδῶν ἀπαιτήσεων τοῦ ἐπαγγέλματος καὶ τῆς καταστάσεως αὐτοῦ, ζῇ ἐν τῇ τύρβῃ τῶν ἑαυτοῦ ἔργων, ξένος τῶν μεριμνῶν τῆς οἰκογενείας, μακρὰν τῆς συζύγου, μεθ' ἧς δὲν γινώσκει νὰ διέλθῃ μηδ' αὐτὰς τὰς γλυκείας τῆς ἀνέσεως ὥρας. Ἡ δὲ γυνὴ, ἐγκαταλιμπανομένη οὕτως ἄνευ προστασίας, μὴ ἔχουσα ἱκανῶς ἀνεπτυγμένον τὸ πρὸς ἀνατροφὴν πνεῦμα, πράττει ὅ,τι δύναται· ἀλλ' ἡ βούλησις ἀνεπαρκεῖ ἵνα πράττῃ πάντοτε τὸ ἀγαθὸν, καὶ αἱ πρὸς τοῦτο προσπάθειαι αὐτῆς εἶναι πολλάκις ἀνίσχυροι.

Εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο θέλομεν ἐπανελθεῖ ἄλλοτε, καταδεικνύοντες καὶ τὰς περὶ τὴν ἀνατροφὴν βελτιώσεις ὑπὸ ἠθικὴν καὶ ὑγιεινὴν ἔποψιν· διότι, μετὰ λύπης ὁμολογητέον, σμικρὰ εἶναι

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Πάτρας

ἡ ὑπὸ τῶν πλείστων τῶν συμπολιτῶν ἡμῶν καταβαλλομένη φροντὶς περὶ τῆς τῶν παίδων αὐτῶν ἀγωγῆς. Θέλομεν δώσει, ἐλπίζομεν, εἰς τοὺς γονεῖς συμβουλὰς ἁρμοδίους ἵνα κατευθύνωσι τὰς χρηστὰς τῆς πατρίδος ἐλπίδας, τοὺς νέους, εἰς τὴν σπουδαίαν καὶ σοβαρὰν ἀποστολὴν, τὴν ἐπιβαλλομένην αὐτοῖς ὑπὸ τῆς θρησκείας, ὑπὸ τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν πατρίδα, ὑπὸ τῆς φύσεως, ὑπὸ τῆς κοινωνίας.

Ἀναγνόντες ἐν τῷ Ἀριθμῷ 399 τῆς ἐν Ἑρμουπόλει Σύρου ἐκδιδομένης ἐφημερίδος, ἧς ἡ ἐπιγραφὴ ΕΝΩΣΙΣ, διατριβὴν, πραγματευομένην περὶ τῆς ὑπό τινος Ῥώσσου ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ πάπα Λέοντος Γ' εὑρέσεως τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως ἄνευ τῆς προσθήκης *Καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ* (Filioque), καθὼς περὶ αὐτῆς ἀναγγέλλεται ἔν τινι κατὰ τὸν παρελθόντα νοέμβριον ἐκδοθέντι φύλλῳ τῆς *Βελγικῆς Ἀνεξαρτησίας*, καὶ εὑρόντες αὐτὴν ἐν συνόψει τὸ ἱστορικὸν τοῦ πράγματος ἀναπτύσσουσαν, ἅμα δὲ καὶ τὴν δέουσαν περὶ τούτου ἀντίρρησιν πρὸς τὴν Δυτικὴν Ἐκκλησίαν περιέχουσαν, ἐνομίσαμεν καλὸν νὰ δημοσιεύσωμεν τὴν, περὶ ἧς ὁ λόγος, ταύτην διατριβὴν καὶ ἐνταῦθα, χάριν τῶν τοῦ *Εὐαγγελικοῦ Κήρυκος* ἀναγνωστῶν.

Ἰδοὺ ἡ διατριβή·

ΤΟ ΑΝΕΚΔΟΤΟΝ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΞΟΝ
ΤΗΣ
ΠΡΟΣΘΗΚΗΣ.

» Ἐν τῇ ἀξιοτίμῳ ταύτῃ ἐφημερίδι, ἣν *Ἕνωσιν* σκοπίμως ἀπεκάλεσαν οἱ οὕτω προσαγορεύσαντες, τὴν ἕνωσιν περικλείουσαν τῆς ἐθνικῆς τοῦ Γένους ἑνότητος, καὶ τὴν ἕνωσιν προασπίζουσαν τῆς ἀδιασπάστου τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ἑνότητος, καθ' ἧς μάτην ἡ Ῥωμαϊκὴ μάχεται προπαγάντα, καὶ τὴν ἕνωσιν ἀσπαζομένην τῆς ἀναγκαίας πολιτικῆς αὐταπαρνήσεως τῆς ἐλευθέρας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μοίρας τῶν ἐλευθέρων Ἑλλήνων, ἐν ταύτῃ τὴν παροῦσαν καταχωροῦντες διατριβήν, οὐδαμῶς ἀπὸ τοῦ πολιτικοῦ αὐτῆς ἀφιστάμεθα σημείου· πρῶτον μὲν ὅτι, καὶ μετὰ τὴν σκληρὰν τοῦ Γένους δουλείαν καὶ τὴν ἐντεῦθεν ἐπελθοῦσαν ἀμάθειαν, οὐδέποτε ἐξέλιπον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἡμῶν ἄνδρες λογάδες τῆς κληρικῆς μερίδος, τὰς ἐθνικὰς ἀναζωπυροῦντες ἀναμνήσεις, οὐχὶ μόνον τὸν θεῖον κηρύσσοντες λόγον, ἀλλὰ καὶ γράφοντες, καὶ διδάσκοντες, καὶ σχολὰς πολλάκις αὐτοὶ συντηροῦντες σὺν τῇ ἀρωγῷ χειρὶ τῆς παραδειγματικῆς φιλογενείας τῶν ἡμετέρων ὁμογενῶν, διασωθέντος οὕτω τοῦ ἐθνισμοῦ ἐν τῇ ἑλληνικῇ τῆς Ἀνατολῆς Ἐκκλησίᾳ· ἔπειτα δὲ, ὅτι καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἐπὶ πολιτισμῷ καὶ φωτισμῷ δικαίως ἐγκαυχωμένην Δύσιν, οὐδέποτε διέλειψαν μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς ἡμερῶν ἄνδρες καὶ ἐν τῷ κλήρῳ καὶ ἐν τῇ πολιτικῇ αὐτῆς κοινωνίᾳ διάσημοι, πολλὰ εἰπόντες καὶ γράψαντες, καὶ ἐν τῇ δημοσιογραφίᾳ αὐτῇ, ὅσα καθ' ἑκάστην σχεδὸν σήμερον ἀναγινώσκομεν καὶ εἰς αὐτὸν τὸν φιλελεύθερον Γαλλικὸν τύπον ἡμεῖς, οἱ τῆς Ἀνατολῆς ἡμιπολιτισμένοι καὶ ἡμιμαθεῖς λαοί, ξενιζόμενοι καὶ ἀποροῦντες ἐπὶ τῇ παλινῳδίᾳ τοῦ μεσαιωνικοῦ πνεύματος! Καὶ ὅμως τὴν πρωτοβουλίαν αὐτοῦ αὐτὴ ἐκφέρει ἡ Δύσις παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν, ἐνῷ ὁ κλειζόμενος παρὼν πολιτισμὸς ἐδικαιοῦτο πιστεύων κατασιγάσαντα τὸν πολυκύμαντον ἐκεῖνον τῆς Ἐκκλησίας σάλον, ὃν αἱ φίλαρχοι τῆς Ῥώμης ἀξιώσεις, τὸ ἀκάθεκτον αὐτῆς καινοτόμον πνεῦμα, καὶ ἡ ἀντευαγγελικὴ αὐτῆς κοσμικὴ ἐξουσία τοσοῦτον τὴν μεσαιωνικὴν κοινωνίαν, τὸ ἐπ' αὐτοῖς, συνετάραξαν καὶ σήμερον ἔτι συνταράσσουσιν. Ὥστε οὐδεὶς λόγος μή πως ἐπὶ φανατισμῷ ἐξελεγχθῶμεν, μήτε τὸ ἀξιότιμον ὑμῶν φύλλον, κύριε Συντάκτα, δι' ὑπερόριον ἐπικριθῇ πορείαν.

» Τὸ ἀνέκδοτον καὶ παράδοξον τῆς ἐν τῷ ἱερῷ συμβόλῳ προσθήκης ἀναγγέλλων πρὸς τὴν Βελγικὴν Ἀνεξαρτησίαν ὁ ἐκ Παρισίων ἀνταποκριτὴς, ὑπὸ ἡμερομηνίαν 3/15 Νοεμβρίου, ἀποφαίνεται οὕτω· « Σήμερον διηγοῦνται ἐν Παρισίοις πρᾶγμα εἰς κίνησιν μέλλον » νὰ θέσῃ τὰς κληρικὰς ἐφημερίδας, εἰ ἀληθεύσει. Ῥῶσσος ἐπι» σκεπτόμενος τὰς κατακόμβας τοῦ Βατικανοῦ, διϊσχυρίζεται εὐ» ρὼν ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ πάπα Λέοντος Γ' τὸ τῆς Νικαίας σύμ-

» δολον ἄνευ τῆς προσθήκης καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ, καὶ μετὰ ῥητῆς » ἀπαγορεύσεως ἵνα μηδὲν τῶν ἐγκειμένων ἀλλοιωθῇ. Γνωστόν, προσθέτει ὁ γράφων, » ὅτι μία τῶν κυρίων αἰτιῶν τῆς διαιρέ- » σεως τῆς Δυτικῆς καὶ Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ὑρίσταται εἰς » τὸ τῆς ἐκπορεύσεως δόγμα, ὥστε, ἂν τὸ ἀνωτέρω ἀνέκδοτον » ἐπαληθεύῃ, τὸ σύμβολον τῆς Νικαίας ψεύδει μίαν τῶν ἀρχῶν » τῆς καθολικῆς πίστεως (εἰπὲ τῆς δυτικῆς), ἀρχὴν, ἥτις ἐθεω- » ρήθη τὸ ἑδραιότερον αὐτῆς θεμέλιον » (εἰ τὸ ἑδραιότερον θεμέ- λιον τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας τὸ τῆς προσθήκης ἐστὶ, τὰ λοιπὰ εὐκόλως καταῤῥεύσουσιν ἀπέναντι τῆς ὄντως καθολικῆς πίστεως καὶ ἀληθείας!). « Ὁμολογῶ ὅμως », ἀκολουθεῖ ὁ γράφων, « ὅτι οὐδε- » μίαν δίδω πίστιν πρὸς τὸ ἀνέκδοτον τοῦτο, καὶ ἀναφέρω αὐτὸ » μόνον ὡς παραδοξότατον ».

» Ἐκ τῶν λεγομένων ὁ Παρισινὸς ἀνταποκριτὴς φαίνεται ξενι- ζόμενος, ὡς τι καινὸν καὶ παράδοξον ἐκλαμβάνων τὸ τῆς προς- θήκης ἐκεῖνο ἄκουσμα, εἴτε ἐξ ἀγνοίας πρὸς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν, εἴτε χάριν τοῦ εἰς ὃν αὐλίζεται παπισμοῦ τὴν ἄγνοιαν προβαλλόμενος. Ἡ πρώτη ἐν Νικαίᾳ οἰκουμενικὴ Σύνοδος καὶ ἡ μετὰ ταύτην δευτέρα ἐν Κωνσταντινουπόλει συγκροτηθεῖσα, παρόντων καὶ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, γράμ- μασι βασιλικοῖς εἰς ταύτας προσκαλουμένων παρὰ τῶν Βυζαντι- νῶν αὐτοκρατόρων, ὡς οὕτω προσεκαλοῦντο καὶ πάντες οἱ ἐπίσκο- ποι τῆς καθολικῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, τὸ ἱερὸν ἀνέγραψαν τῆς καθολικῆς πίστεως σύμβολον, οἷον ἀναλλοίωτον ἀναγινώσκε- ται εἰς τὰς ὀρθοδόξους καθολικὰς ἐκκλησίας. Δύο δὲ ἐκ τῶν Ἑλ- λήνων Πατέρων μάλιστα πάντων εἰς τὰς Συνόδους ἐκείνας διε- κρίθησαν ἐν ταῖς θεηγορίαις αὐτῶν περὶ τὴν συμβολικὴν πίστιν, Ἀθανάσιος ὁ μέγας, ἐν τῇ πρώτῃ τῆς Νικαίας Συνόδῳ (ἐν ἔτει 325 ἀπὸ Χριστοῦ), ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου, καὶ Γρηγό- ριος ὁ μέγας τῆς Ἐκκλησίας θεολόγος, ἐν τῇ δευτέρᾳ τῆς Κωνσαν- τινουπόλεως Συνόδῳ (ἐν ἔτει 381 ἀπὸ Χριστοῦ), ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου, εἰς τὰ ἄδυτα εἰσελάσας τῆς περὶ ἐκπορεύσεως θεο- λογίας, καὶ ἀπὸ τοῦ ἰδίου στόματος ἀπαγγείλας καὶ ἰδίαις χερ- σὶν ἀναγράψας, ὥς τινες λέγουσι, τὸ ὄγδοον τῆς Πίστεως ἄρθρον·

Καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ κύριον, τὸ ζωοποιὸν, τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ συμποσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον, τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν Προφητῶν. Τὸ ἱερὸν τοῦτο σύμβολον, τὸ ἐν ταῖς δυσὶ ταύταις Συνόδοις οὕτω πληρωθὲν, ὡς ἓν καὶ μόνον θεωρήσασαι αἱ λοιπαὶ οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι ἐξέφερον, καὶ ἐκφέρεται συνήθως ὑπὸ τὸ ὄνομα Σύμβολον τῆς Νικαίας, καὶ τοῦτο ἑλληνιστὶ συζητηθὲν, καὶ ἑλληνιστὶ πρωτοτύπως συνταχθὲν, καὶ εἰς τὴν λατινικὴν ἔπειτα μεταγλωττισθὲν φωνὴν, παρέδωκαν αὐτὸ οἱ Ἕλληνες Πατέρες τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ τῆς Ῥώμης πατριάρχου, συνεπικυροῦντος καὶ καταφάσκοντος πᾶσι τοῖς κοινῶς ὁριζομένοις πρὸς τὴν τῆς πίστεως καθολικὴν ἑνότητα. Ἀλλὰ τὴν ἱερὰν ταύτην παρακαταθήκην τῶν πατέρων ἡμῶν, τὴν ἀναλλοίωτον ταύτην τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας πίστιν καὶ ἑνότητα, πρῶται ἤρξαντο διαρρηγνύουσαι ἀπὸ τοῦ Ϛ΄ αἰῶνος αἱ τῆς Ἱσπανίας ἐκκλησίαι διὰ τῆς προσθήκης *καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ* προσθήκης, ῥητῶς ἀπαγορευομένης ὑπὸ τῶν ἱερῶν οἰκουμενικῶν ἀποφάσεων, καὶ πρὸς τὴν καθολικὴν ἀντιστρατευομένης τῆς Ἐκκλησίας θεολογίαν, τῆς τε ἀπὸ τῆς ἕω καὶ τῆς ἀπὸ τῆς ἑσπερίας χώρας. Ἀπὸ τῶν ἱσπανικῶν ἐκκλησιῶν ἡ ἀντικαθολικὴ αὕτη προσθήκη καὶ εἰς τὴν γαλλικὴν μετηνέχθη Ἐκκλησίαν, ἕνῳ ἡ τῆς Δύσεως κανονικῶς προεξάρχουσα Ἐκκλησία τῆς Ῥώμης ἐπὶ μακρὸν χρόνον τὴν προσθήκην οὐκ ἀπεδέχετο, καὶ κατεδίκαζε μάλιστα μέχρι τοῦ ΙΑ΄ ἀρχομένου αἰῶνος. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὁ πάπας Σέργιος Δ΄ πρῶτος τῶν παπῶν ἐπισήμως ἀνέγραψε καὶ ἀνεκήρυξε τὴν ἱσπανικὴν προσθήκην ἐν τῷ Συμβόλῳ τῆς Νικαίας, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὴν κυρίαν ἐπήνεγκε τοῦ σχίσματος αἰτίαν, τὴν μίαν καὶ ἀδιαίρετον τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν εἰς δύο διχάσαντος ἀντιθέτους Ἐκκλησίας, τὴν τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως, ὡς καὶ αὐτὸς ὁ ἐκ Παρισίων ὁμολογεῖ, σχίσματος, τὴν καθολικὴν ἐξελέγχοντος ἀποστασίαν τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, τὴν καθολικὴν δὲ ἀκρίβειαν ἐμφαίνοντος τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας. Τότε δὴ πάντα πρότερον ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ἐξαντλήσασα παραινετικὸν ἔλεγχον διὰ τῶν καθολικῶν αὐτῆς ποιμένων, ἐν οἷς ὁ ὑπέρμαχος τῆς ὀρθοδοξίας καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν

ἀνεξαρτησίας, ὁ σοφώτατος καὶ ἁγιώτατος πατριάρχης Φώτιος, διὰ τοῦ πατριαρχεύοντος ἐν τῷ ἀρχομένῳ ΙΑ΄ αἰῶνι Σεργίου Β΄, καὶ τούτου Σεργίου καλουμένου, ὁρῶσα τὴν ἀκάθεκτον τῆς καινοτομίας ὁρμὴν καὶ ἐπιμονὴν, διὰ συνοδικῆς ἀποφάσεως τῶν ἐπισκόπων αὐτῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει συνελθόντων, ἀπὸ τῶν ἱερῶν ἐξήλειψε διπτύχων τὸ ὄνομα τοῦ πάπα Σεργίου, μὴ συγκαταβαίνοντος εἰς τὴν ἐκρίζωσιν τῆς προσθήκης ἐκείνης, ὡς ἕτεροι πρὸ ἐκείνου ἔπραξαν ὀρθόδοξοι καθολικοὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἕδρας πατριάρχαι, ἐν οἷς καὶ ὁ Λέων Γ΄.

» Τῆς γαλλικῆς Ἐκκλησίας ἀποδεχθείσης, ὡς εἴρηται, τὴν ἱσπανικὴν προσθήκην, ὁ τότε τῆς Γαλλίας αὐτοκράτωρ Κάρολος ὁ μέγας, Σύνοδον ἐν Ἀκυϊσγράνῳ συγκαλέσας (ἐν ἔτει 809) πρὸς ἐπικύρωσιν τῆς ἐν τῷ συμβόλῳ τῆς Νικαίας προσθήκης, πρέσβεις εἶτα ἔπεμψεν ἀπὸ τῆς Συνόδου πρὸς τὸν τότε τῆς Ῥώμης πάπαν Λέοντα Γ΄, οἵτινες ἐπρότειναν αὐτῷ ἵνα εἰσαγάγῃ εἰς τὸ σύμβολον τὴν προσθήκην, δεκτὴν ἤδη γενομένην καὶ ὑπὸ τῆς Συνόδου ἐκείνης. Ὁ δὲ εὐσεβὴς καὶ ὀρθόδοξος ἐκεῖνος καθολικὸς ποιμὴν ὄχι μόνον δὲν συγκατετέθη, ἀλλὰ καὶ διέταξεν ἵνα ἑλληνιστὶ καὶ λατινιστὶ ἐγχαράξωσιν ἐπὶ ἀργυρῶν πλακῶν τὸ τῆς Νικαίας σύμβολον ἄνευ τῆς προσθήκης, καὶ μετ' ἐπιγραφῆς τοιαύτης· « Hæc Leo posui amore et cautela orthodoxæ religionis » τουτέστι· *Τοῦτο Λέων ἐθέμην εἰς ἀγάπην καὶ προφύλαξιν τῆς ὀρθοδόξου θρησκείας.* Εἰς δὲ τὴν γενομένην ὑπὸ τῶν πρέσβεων παρατήρησιν, ὅτι δῆθεν ἐγένετο ἀληθὴς καὶ οὐχὶ ψευδὴς προσθήκη, ὁ Λέων ἀπήντησεν· « Οὐχ οὕτως ἐθέσπισαν οἱ Πατέρες, ὅτι » ὀρθόδοξος δύναται προσθήκην ποιῆσαι, ὁ δὲ ἀνορθόδοξος ἢ ἑτε» ρόδοξος οὐ δύναται· ἀλλ' εἶπον, οὐδεὶς δύναται τοῦτο ποιῆσαι ». Ὁμοίαν ἔδωκεν ὁ εὐσεβὴς πάπας ἀπάντησιν καὶ πρὸς τὸν τῆς Γαλλίας αὐτοκράτορα Κάρολον τὸν μέγαν, ὅστις ἠρώτησε τί ὁ Λέων περὶ τῆς προσθήκης φρονεῖ. Τὰ αὐτὰ ἔλεγε καὶ πολὺ πρότερον τοῦ Λέοντος καὶ ὁ ὀρθόδοξος πάπας Ἀγάθων (ἐν ἔτει 679), ἐν ᾗ ἔγραψεν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Βυζαντινὸν αὐτοκράτορα Κωνσταντῖνον τὸν Πωγωνάτον, ἥτις ἀνεγνώσθη καὶ ἐν τῇ ἕκτῃ οἰκουμενικῇ Συνόδῳ, « εὐχήμενος διὰ παντὸς καὶ σπεύδων ἵνα μηδὲν

παρὰ τὰ κανονικῶς ὁρισθέντα μειωθῇ, μηδὲν ἀλλαγῇ ἢ προστεθῇ, ἀλλὰ ταῦτα καὶ ῥήμασι καὶ νοήμασιν ἀπαράτρεπτα φυλαχθῇ».

» Κατὰ τὸν Παρισινὸν ἄρα ἀνταποκριτὴν διὰ τῆς ἱστορικῆς ταύτης ἀληθείας, καὶ οὐχὶ διὰ τοῦ παραδόξου ἀνεκδότου, διαψεύδεται μία τῶν θεμελιωδεστέρων ἀρχῶν τῆς καθολικῆς πίστεως, ὡς λέγει, ἀλλὰ νὰ εἴπῃ ὤφειλεν ὅτι διαψεύδεται μία τῶν τοιούτων ἀρχῶν τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, ἥτις ἐμμένει μὲν ἐν τῇ καθολικῇ πίστει, ἀλλ' οὐκ ἐμμένει ἀκεραία, ὡς μεταβαλοῦσα ὅ,τι ἐκ τῆς καθολικῆς πίστεως νὰ μεταβάλῃ οὐκ ἠδύνατο, πλὴν ὅσων ἄλλων εἰσήγαγε δεσποτικῶν καὶ συνοδικῶν καινοτομιῶν, ὡς μὴ ὤφειλε! Γνωστὸν πρὸς τοῖς ἄλλοις, προσθέτει ὁ γράφων, ὅτι ἡ προσθήκη μία ἐστὶ τῶν κυρίων αἰτιῶν τῆς διχοστασίας τῆς Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς Ἐκκλησίας, κηρύσσων οὕτω ἀλήθειαν, ἣν ὅμως ἡ Ἐκκλησία αὐτοῦ ἀρνουμένη διατελεῖ, ἀθετοῦσα τὴν θεολόγον τῶν Πατέρων φωνήν, ὧν αἱ ἱεραὶ συγγραφαὶ κοινοὶ εἰσι γνώμονες ἀμφοτέρων τῶν Ἐκκλησιῶν! Αἴρουσα ἄρα ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία τὴν προσθήκην ταύτην, τὴν πέτραν ταύτην τοῦ καθολικοῦ σκανδάλου καὶ σχίσματος, τὴν καθολικὴν ἐπισπεύδει οὕτως ἕνωσιν, ἣν ἀντιθέτως ἀπὸ πολλοῦ προτείνει χρόνου ἡμῖν τοῖς γνησίοις καθολικοῖς χριστιανοῖς, ὅρον ἑνώσεως θέτουσα τὴν παραδοχὴν τῆς ἀντικαθολικῆς ταύτης προσθήκης! Ἡ ψευδὴς δὲ αὕτη ἕνωσις, ἣ μετὰ τοσούτου προτεινομένη ἡμῖν πατάγου, καὶ δεύτερον περικλείουσα ὅρον, τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἀνυποστάτου πνευματικῆς ἐξουσίας τῶν Ῥωμαίων πατριαρχῶν ἐπὶ τοῦ καθολικοῦ πληρώματος, καὶ ταύτης ἀναμαρτήτου, καὶ παγκόσμιαν ἐχούσης κῦρος, ἕνωσίς ἐστιν αὐτόχρημα ἀντικαθολική, ἄγνωστος εἰς τὸν πρωτότυπον ὀργανισμὸν τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἥτις οὐχ ἕστηκεν οὔτε ἐν Κορίνθῳ ἢ ἐν Ἐφέσῳ, οὔτε ἐν Ἀντιοχείᾳ ἢ ἐν Ῥώμῃ καὶ Βυζαντίῳ, ἀλλ' ἕστηκε καὶ ἵδρυται ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ τηρήσει τῶν θείων τῆς Ἐκκλησίας δογμάτων, τῶν ἱερῶν οἰκουμενικῶν ἀποφάσεων, ὑπὸ τὴν μόνην ἀναμάρτητον καὶ παντέφορον καὶ παντεπίσκοπον φωνὴν τῶν ἁγίων ἑπτὰ οἰκουμενικῶν Συνόδων. Αὗται μόναι διεῖπον ἄλλοτε καὶ διέπουσι τὴν καθολικὴν καὶ

ἀποστολικὴν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν· αὗται μόναι ἐξεπροσώπουν καὶ ἐκπροσωποῦσι τὴν Ἐκκλησίαν ταύτην διὰ τῆς ἐξωτερικῆς ἐνεργείας τῶν πνευματικῶν αὐτῆς ὀργάνων, τῶν πατριαρχῶν καὶ μητροπολιτῶν καὶ ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων, ἑνὸς καὶ μόνου ἀοράτου ὄντος κέντρου, αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ, ὃς *κεφαλή ἐστι τῆς Ἐκκλησίας*, κατὰ τὸν Ἀπόστολον, πάντες δὲ οἱ λοιποὶ καὶ πατριάρχαι, καὶ πάπαι, καὶ μητροπολῖται, *πρῶτοί εἰσιν ἐν ἴσοις καὶ ὁμοίοις* (primi inter pares) πρὸς τοὺς λοιποὺς τῆς Ἐκκλησίας ἐπισκόπους, τιμητικοὺς μόνον ἔχοντες τίτλους κατὰ τὸ ὁρισθὲν κανονικὸν δίκαιον ὑπὸ τῶν ἰδίων οἰκουμενικῶν Συνόδων, ἀνεξάρτητοι ἀπ' ἀλλήλων διατελοῦντες εἰς τὰς ὑπ' αὐτοὺς ταχθείσας ἐπαρχίας, ὀφείλοντες δὲ ἵνα πείθωνται τῇ ὑπερτάτῃ τῆς Ἐκκλησίας φωνῇ, ἥτις ἐστὶν ἡ οἰκουμενικὴ Σύνοδος, καὶ ὁδηγῶσιν ἐντεῦθεν τὸ ἐμπιστευθὲν αὐτοῖς ποίμνιον κατὰ τὴν ἱερὰν ἔκθεσιν τῆς καθολικῆς πίστεως, ἣν οἱ θεοφόροι Πατέρες τῶν οἰκουμενικῶν Συνόδων ἐξέθεντο ἐν ταῖς ἀείποτε ἀξιομνημονεύτοις ἑλληνίσι πόλεσι τῆς Νικαίας, τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῆς Ἐφέσου καὶ Χαλκηδόνος, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ θείου λόγου, τῆς ἱερᾶς Γραφῆς καὶ τῆς ἱερᾶς παραδόσεως, ὑπὸ τὴν θεοπνευστίαν τοῦ Παρακλήτου, τοῦ Πνεύματος τῆς ἀληθείας. Αὕτη ἐστὶν ἡ γνησία καὶ ὀρθόδοξος θεολογία, ἡ ἀνόθευτος τῆς Ἐκκλησίας ἀλήθεια, τῆς ὁποίας τὸ φῶς εὐελπιζόμεθα καὶ ἐκ τῆς παρούσης ροπῆς τοῦ τῆς Δύσεως πνεύματος, ὅτι ταχέως ἀναλάμψει ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων! Αὕτη ἐστὶν ἡ γνησία ἕνωσις, ἡ καθ' αὐτὸ καθολικὴ τῶν δογμάτων ἕνωσις, ὑπὲρ ἧς ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία, ὁ ἀειθαλὴς οὗτος τῆς ὀρθοδοξίας φοίνιξ, οὐ διαλείπει ἐπικαλουμένη διὰ τῶν διακόνων αὐτῆς τὴν ἄνωθεν εἰρήνην καὶ τὴν ἑνότητα τῆς πίστεως, καὶ τὴν ταύτης ἀλήθειαν ἡ ἑλληνικὴ αὖθις Ἐκκλησία (α), ὡς καὶ πρότερον, μέλλει ἐκ νέου νὰ διδάξῃ τὸν κόσμον, καὶ ἐκ

(α) Λόγοι ἰσχυροὶ ὑπαγορεύουν ἡμῖν ἵνα συχνότατα Ἑλληνικὴν ἀποκαλῶμεν τὴν συνήθως Ἐκκλησίαν Ἀνατολικὴν λεγομένην, οὓς ἐν ἑτέρῳ ἐκθέσομεν ἄρθρῳ, καθ' ὅσον καὶ ὁ ἄλλως λίαν ἀξιότιμος ἀρχιπρεσβύτερος τῆς ἐν Παρισίοις ῥωσσικῆς ἐκκλησίας Κ. Βασιλειὲφ δὲν ἀπεδέχθη τὴν ἑλληνικὴν ὀνομασίαν, ἣν ὁ Γυιζῶτος ἀπέδωκεν αὐτῇ, ἂν καὶ μετ' ἀσυγγνώστου ἀδιαφορίας.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βαρείου

νέου καθολικῶς νὰ κατηχήσῃ, ὡς κατήχησαν αὐτὸν διὰ τῆς οἰκουμενικῆς τῶν Συνόδων φωνῆς οἱ Ἕλληνες τῆς Ἐκκλησίας Πατέρες, συναρωγὸν τότε ἔχοντες καὶ τὴν ἀδελφὴν τῆς Ῥώμης Ἐκκλησίαν!

» ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ».

Ο ΑΜΑΡΤΩΛΟΣ ΙΕΡΕΥΣ
ΑΝΑΠΟΛΟΓΗΤΟΣ
ΕΝΩΠΙΟΝ ΤΟΥ ΦΟΒΕΡΟΥ ΚΡΙΤΟΥ.

« Πάντας ἡμᾶς φανερωθῆναι δεῖ ἔμπροσθεν τοῦ βήμα-
» τος τοῦ Χριστοῦ, ἵνα κομίσηται ἕκαστος τὰ διὰ τοῦ σώ-
» ματος εἴτε ἀγαθὸν, εἴτε κακόν ».

Πρὸς Κορινθ. Β'. ε. 10.

Φανταζόμεθα τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν καθήμενον ἐπὶ τοῦ δικαστικοῦ βήματος, καὶ τὸν ἁμαρτωλὸν ἱερέα ἱστάμενον ἐνώπιον τοῦ φοβεροῦ τούτου κριτοῦ, καὶ διδόντα λόγον παντὸς τοῦ βίου αὐτοῦ. Τί θέλει ἀποκριθῇ εἰς τὰς παρὰ τοῦ κριτοῦ γινομένας πρὸς αὐτὸν ἐρωτήσεις; Θέλει εἰπεῖ· ἐγίνωσκον τὰ καθήκοντά μου· ἐκήρυττον εἰς τὸν λαὸν τὰς αἰωνίους ἀληθείας· ἤμην τὸ ὄργανον τῆς ἐπιστροφῆς τῶν ἁμαρτωλῶν. Ἀλλὰ κατήγοροι τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἱερέως θέλουσιν ἐξεγερθῆ αὐτὰ τὰ καθήκοντα αὐτοῦ· μάρτυρες, αἱ γνώσεις, τὰς ὁποίας μετέδιδεν εἰς τοὺς ἄλλους· κριταί, αἱ ψυχαὶ, τῶν ὁποίων τὴν φροντίδα ἦτο ἐπιτετραμμένος.

Ὁ ἱερεὺς οὗτος ἑκουσίως ἀνεδέχθη τὸ βάρος τοῦ ἱεροῦ τούτου ἐπαγγέλματος· εἰ δὲ κατέπεσε καὶ δὲν ἐδυνήθη νὰ βαστάσῃ αὐτὸ, δὲν πρέπει νὰ μέμφηται τὸν Θεὸν, ὅτις δὲν ἐδύνατο νὰ ἐπιβάλῃ εἰς αὐτὸν ὀλιγώτερα καθήκοντα, ἢ εἰς τοὺς ἄλλους θνη-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τούς· οὐδὲ τὸν κόσμον, τὸν ἀποῖον ἔπρεπε νὰ πολεμήσῃ, καὶ οὐχὶ νὰ ἡττηθῇ ὑπ' αὐτοῦ· οὐδὲ τὰς πολλὰς αὐτοῦ ὑποχρεώσεις, τὰς ὁποίας ἔπρεπε νὰ θεωρήσῃ ὡς τὸν φρουρὸν καὶ φύλακα αὐτοῦ. Εἶχε τὴν ἐπαγγελίαν τῆς χάριτος, εἰ ἐζήτει αὐτὴν, καὶ ἡ νίκη δὲ ἦτο εὔκολος. Πάντα τὰ ἄλλα ἐπαγγέλματα ἐνασχολοῦνται εἰς τὰ ἐπίγεια πράγματα· τούτου δ' ἕνεκα εἶναι καὶ ἐπικίνδυνα. Ὁ κοσμικὸς εἰς πάντα τὰ διαβήματα αὐτοῦ εὑρίσκει παγίδας, καὶ δυσκολώτατον ἀποβαίνει εἰς αὐτὸν νὰ θησαυρίζῃ, καὶ νὰ μὴ ἔχῃ τὴν καρδίαν αὐτοῦ προσηλωμένην εἰς τοὺς θησαυρούς. Ἀλλ' ὁ ἱερεὺς τοὐναντίον εἶναι ἀφιερωμένος μόνον εἰς τὸν Θεόν· ὁ βίος αὐτοῦ, ἡ διακονία αὐτοῦ, ἅπασαι αὐτοῦ αἱ πράξεις κατευθύνουσιν αὐτὸν εἰς τὰ οὐράνια ἀγαθά· ὅθεν, ὅσον πολλαὶ καὶ μεγάλαι ἂν ἦναι αἱ ὑποχρεώσεις αὐτοῦ, ὁ ἱερατικὸς αὐτοῦ χαρακτὴρ βοᾷ πρὸς αὐτὸν τρανῶς ὅτι οὐδὲν ἔχει κοινὸν πρὸς τὰ ἐπίγεια ταῦτα πράγματα, καὶ βιάζει αὐτὸν νὰ διάγῃ βίον οἰκοδομητικὸν καὶ ἅγιον. Οὕτως ἄρα τὸ ἴδιον αὐτοῦ ἐπάγγελμα πρέπει νὰ γείνῃ ὁ κατήγορος αὐτοῦ.

Ἡ χάρις δὲν ἔλειψεν ἀπ' αὐτοῦ· εἰ δ' ἔλειψε, σημεῖον ὅτι δὲν ἠθέλησε νὰ λάβῃ αὐτήν. *Οὐκ ἀφήσω ὑμᾶς ὀρφανοὺς*, εἶπεν ὁ Κύριος (α). Ἐδύνατο νὰ τύχῃ τῆς χάριτος διὰ τῆς προσευχῆς καὶ τῶν μυστηρίων· ἦτο καὶ αὐτὸς μέλος τῆς κοινωνίας τῶν ἁγίων· ἡ δεξιὰ τοῦ Κυρίου εἶναι πάντοτε κραταιὰ, καὶ ὁ βραχίων αὐτοῦ ἰσχυρός· ὅθεν εἶχεν ἱκανὴν βοήθειαν καὶ ἀντίληψιν ἵνα φθάσῃ εἰς τὴν ὑπερτάτην τελειότητα. Εἰ λοιπὸν ἀπωλέσθη, ἑαυτὸν μόνον πρέπει νὰ αἰτιᾶται.

Ἐν τῷ μέσῳ τῆς ταραχῆς καὶ τοῦ θορύβου ἐνόμιζεν ὅτι ἡ σωτηρία αὐτοῦ ἀπήτει πολλὰς θυσίας καὶ μεγάλους ἀγῶνας· ἀλλὰ νῦν ὁμολογεῖ τὴν ἀπάτην αὐτοῦ. Τὸ πρᾶγμα οὐχὶ μόνον δὲν ἦτο ἀδύνατον, ἀλλὰ καὶ δὲν ἀπήτει, εἰ μὴ εἰλικρινῆ θέλησιν. Ἄλλοι, ὀλιγώτερα ἔχοντες μέσα, ἔμειναν πιστοί· διὰ τί δὲν ἐδυνήθη καὶ αὐτός; διὰ τί δὲν ἠθέλησε τοὐλάχιστον νὰ πειραθῇ; Ἔλυσε πάντας τοὺς δεσμοὺς, δι' ὧν συνεδέετο μετὰ τοῦ Κυρίου, καὶ εἰ-

(α) Ἰωάν. ιδ'. 18.

πε· δὲν θέλω νὰ δουλεύσω τὸν Κύριον· θέλω δουλεύσει τὸν κόσμον, τὸν ὁποῖον ἠρνήθην· θέλω δὲ ὑπηρετεῖ τὸ θυσιαστήριον μόνον, ὅπως ἔχω ποριστὰν ὑποστηρίζοντά με εἰς τὸ στάδιον τῆς κακίας, καὶ βαθοῦντά μοι νὰ διάγω βίον ἁμαρτωλόν.

Τὸν ἱερέα τοῦτον δὲν ἔσυραν εἰς τὸ θυσιαστήριον ἄκοντα καὶ διὰ τῆς βίας· ἡ Ἐκκλησία ἐδέχθη αὐτὸν μετὰ πολλὰς δεήσεις καὶ ὑποσχέσεις καὶ δοκιμασίας. Ὡρκίσθη σταθερὰν ὑπακοὴν καὶ τελείαν ὑποταγήν· ὡρκίσθη ὅτι θέλει ἐκτελεῖ μετὰ πίστεως τὴν διακονίαν αὐτοῦ πρὸς τὸν ἐμπιστευθέντα αὐτῷ λαόν. Τοιαῦται ἦσαν αὐτοῦ αἱ ὑποσχέσεις· ἀλλὰ νῦν γίνονται αὐταὶ οἱ πικρότεροι κατήγοροι αὐτοῦ. *Κύριε, δίκαιος εἶ, καὶ τὰ κρίματά σου ἀληθινὰ, δεδικαιωμένα ἐπὶ τὸ αὐτό.*

Ὁ πτωχὸς χωρικὸς δὲν γινώσκει πολλάκις, εἰ μὴ ὅ,τι διδάσκεται ὑπὸ τοῦ πνευματικοῦ αὐτοῦ ποιμένος. Ὁ ἱερεὺς εἶναι τῶν ἀμαθῶν ὁ διδάσκαλος, ὁ ὁδηγὸς, ὁ κριτὴς, ὁ ἰατρός. Εἰ ὁ ἱερεὺς ἐστερεῖτο ἱκανότητος, ἤθελεν ἀπομακρυνθῆ τοῦ θυσιαστηρίου· ἀλλ' αὐτὸς ἦτο τῶν ἐνοριτῶν αὐτοῦ τὸ χρηστήριον· αἱ ψυχαὶ, ὅσαι ἐνέμειναν ἐν τῇ ἀρετῇ, νομίζουσιν ὅτι εἰς αὐτὸν ὀφείλουσι τὴν σωτηρίαν. Ἐδίδασκεν, ἵνα τεθῇ ὑπεράνω πάσης ὑπονοίας, μετὰ ζήλου θαυμασίου· εἰ νῦν ἀπόλλυται, δὲν ἀπόλλυται δι' ἔλλειψιν γνώσεων. Πολλάκις ἀπήγγελλε τὸ ἀνάθεμα κατὰ τῶν ἁμαρτωλῶν καὶ ἐνόχων, καὶ ἔνοχος ἦτο αὐτός· πλεονάκις ἐλυπεῖτο καὶ ἐδυςφόρει ὅτι εἶναι ἱερεὺς, διάγων βίον ἐγκληματίου καὶ ὑποκριτοῦ· καὶ ὅμως ὁ ἱερεὺς οὗτος διέμεινεν εἰς τὸν ἁμαρτωλὸν αὐτοῦ βίον, καίπερ αἰσθανόμενος τῆς συνειδήσεως αὐτοῦ τοὺς ἐλέγχους!

Τέλος, φοβερὰ τιμωρία ἐπέπεσεν ἐπ' αὐτόν· τὸ φῶς τῆς πίστεως ἐσβέσθη! Ἦτο ἤδη τύφλωσις νὰ μὴ πράττῃ τὸ ἀγαθὸν, τὸ ὁποῖον ἐγίνωσκε· τύφλωσις, νὰ μὴ ἐξιλεώσῃ τὰς ἁμαρτίας αὐτοῦ· τῆς τυφλώσεως αὐτοῦ ἡ κόλασις ὑπῆρξε νὰ ἐπιμείνῃ ἐν τῇ σκληροκαρδίᾳ αὐτοῦ. Ἐσκληρύνθη δὲ ὑπὸ τῆς ἕξεως· κατέβαλε πᾶσαν σπουδὴν νὰ πείσῃ ἑαυτὸν ὅτι δὲν θέλει κατακριθῆ· ἐφαντάσθη ὅτι ὑπάρχει Θεὸς μὴ διακρίνων μεταξὺ κακίας καὶ ἀρετῆς· Θεὸς μὴ δίκαιος, ἢ μὴ ἀνταποδιδοὺς κατὰ τὸ δίκαιον. Ἡ ἀνα-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

βολὴ τῆς θείας δίκης ἐσκλήρυνεν αὐτόν· ἡ ψευδὴς ἐλπὶς κατέστησεν αὐτὸν ἀμετανόητον. Ἀλλ' ἰδοὺ ἐμφανίζεται ὁ κριτὴς ἐν θυμῷ καὶ ὀργῇ! κατέχει ἤδη ἐν χερσὶν αὐτοῦ τὸν ἔνοχον, ὅστις οὐδεμίαν ἔχει ἀπολογίαν ἰσχύουσαν, οὐδεμίαν πρόφασιν εὔλογον, οὐδὲν μέσον δικαιώσεως, ἀλλὰ παρίσταται ἄνευ ἐλπίδος σωτηρίας.

Ποσάκις ὁ ἱερεὺς οὗτος παρήγγειλεν εἰς τοὺς ἁμαρτωλοὺς νὰ μετανοήσωσι! Ποσάκις εἶπεν ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐκλεκτῶν εἶναι ὀλίγος· ὅτι ὅστις βραδύνει νὰ ἐπιστρέψῃ, ἀπόλλυται ἐν τῇ σκληροκαρδίᾳ αὐτοῦ! Ἰδοὺ αὐτὸς λαμβάνων πεῖραν τῆς τῶν ἀπειλῶν αὐτοῦ ἀληθείας, καὶ αἱ διαπιστευθεῖσαι αὐτῷ ψυχαὶ γίνονονται οἱ κριταὶ αὐτοῦ.

Ἐκ τῶν πολλῶν ψυχῶν, τῶν ὁποίων τὴν πρόνοιαν ἦτο ἐπιτετραμμένος, τινὲς μὲν ἐσώθησαν, ἱκαναὶ δὲ ἀπωλέσθησαν.

Πολλάκις συμβαίνει νὰ μεταχειρισθῇ ὁ Θεὸς καὶ ἀδόκιμόν τινα καὶ ἁμαρτωλὸν ἱερέα ἵνα καθοδηγήσῃ ψυχάς τινας εἰς τὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας. Φαντάσθητε τὸν ἁμαρτωλὸν ἱερέα ἱστάμενον ἔμπροσθεν τοῦ βήματος τοῦ Θεοῦ, καὶ περικυκλούμενον ὑπὸ τῶν ψυχῶν, τὰς ὁποίας ἐπέστρεψεν! Ὁποῖος βαρὺς ἔλεγχος κατὰ τοῦ ἀθλίου τούτου, ὅστις συνίστα αὐταῖς ὅ,τι δὲν ἔπραττε, καὶ ἐδίδασκεν αὐτὰς ὅ,τι δὲν ἐπίστευεν! Ἰδοὺ αἱ ψυχαὶ ἐκεῖναι λέγουσι πρὸς αὐτόν· « Ἔπεσες! Σὺ εἶσαι ὁ ποιήσας ἡμᾶς χριστιανὰς, ὁ καταδείξας ἡμῖν ἔπειτα τὰ ἁμαρτήματα ἡμῶν, ὁ διδάξας ἡμᾶς νὰ φυλάττωμεν τὸν νόμον, ὁ δείξας ἡμῖν τὴν στενὴν ὁδὸν τοῦ Εὐαγγελίου, ὁ λαλήσας ἡμῖν περὶ τοῦ θανάτου καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνης, ὁ μεταχειρισθεὶς τοσαῦτα διάφορα μέσα ἵνα πείσῃς ἡμᾶς νὰ ἀποτασσώμεθα τῇ ἁμαρτίᾳ· σὺ εἶσαι ὁ διδάξας ἡμᾶς νὰ βδελυττώμεθα τὴν κακίαν, νὰ ἀγαπῶμεν τὴν ἀρετὴν, νὰ συγχωρῶμεν τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν, νὰ φεύγωμεν τὸν κόσμον, νὰ προσευχώμεθα μετὰ ζήλου, νὰ καταφεύγωμεν εἰς τὴν μετάνοιαν· ἡμεῖς εἰς σὲ ἀφιερώσαμεν πᾶσαν ἡμῶν τὴν πίστιν, καὶ σὺ ἔπεσες! Ἄθλιε ἱερεῦ! διὰ τί νὰ μὴ πράξῃς ὅ,τι ἐδίδασκες καὶ παρήγγελλες; Ἡμεῖς ἠκολουθήσαμεν τὰς συμβουλάς σου, ἐνικήσαμεν τὴν σάρκα, τὸν κόσμον, τὸν δαίμονα, τὴν ἁμαρτίαν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἡμεῖς ἐσώθημεν διὰ τῆς προνοίας σου, καὶ σὺ—ἔπεσες! » Ὁ ἱερεὺς ἤθελεν ἴσως ἀποτείνει πρὸς αὐτὰς τοὺς ἑξῆς λόγους· « Ἐλεήσατέ με τοὐλάχιστον ὑμεῖς οἱ φίλοι μου »· ἀλλ' οὐδεμία πρέσβευσις εἶναι πλέον δυνατὸν νὰ γείνῃ.

Ἀλλ' εἰ αἱ ψυχαὶ, τὰς ὁποίας ἔσωσεν, εἶναι βαρὺς κατὰ τοῦ ἁμαρτωλοῦ τούτου ἱερέως ἔλεγχος, πόσον ἄραγε θέλει ἐπαυξήσει τὴν τῆς συνειδήσεως αὐτοῦ τύψιν ἡ θέα τῶν ψυχῶν, τὰς ὁποίας ἀπώλεσε διὰ τῶν συμβουλῶν αὐτοῦ καὶ τῶν παραδειγμάτων! Ἰδοὺ ἄλλας μὲν αὐτῶν βλέπει ψυχρανθείσας τὴν εὐσέβειαν, διότι ἐθεώρουν αὐτὸν ψυχρότερον καὶ ἀμελέστερον ἑαυτῶν· ἄλλας δὲ, στερεωθείσας εἰς τὴν κακίαν, διότι οὐδεμίαν ἔβλεπον ἐν αὐτῷ χριστιανικὴν ἀρετήν· καὶ πάλιν ἄλλας μὲν, σκανδαλισθείσας τὴν πίστιν, διότι παρετήρουν αὐτὸν τελοῦντα τὰ θεῖα μυστήρια ἀπροσέκτως καὶ οὐχὶ μετὰ πίστεως καὶ ἐν πνεύματι ἁγίῳ· ἑτέρας δὲ, ὑπ' αὐτοῦ τούτου κατακρημνισθείσας εἰς τὴν ἁμαρτίαν. Ἰδοὺ πόσον μεγάλης ἀνεπανορθώτου ἀπωλείας πρόξενος ἔγεινεν ὁ ἁμαρτωλὸς οὗτος ἱερεύς! Ὁ Θεὸς ἀνέμενε τέως τὴν μετάνοιαν αὐτοῦ· τελευταῖον δ' ἐπῆλθεν ἡ ἡμέρα τῆς θείας δίκης.

Ἡ πεῖρα διδάσκει ὅτι ὅσοι ποτὲ ἀπεπλανήθησαν ὑπὸ τῶν παραδειγμάτων ἢ συμβουλῶν ἁμαρτωλοῦ τινος ἱερέως, οὐδέποτε σχεδὸν ἐπιστρέφουσιν· ὅθεν αἱ χεῖρες τοῦ ἱερέως τούτου, ἀποθνήσκοντος, ἀποστάζουσιν ἔτι, οὕτως εἰπεῖν, τοῦ αἵματος ἐκείνων. Ἄθλιε ἱερεῦ! Ἰδοὺ αἱ ψυχαὶ, αἱ ἐξαγορασθεῖσαι ἀντὶ τοῦ τιμίου αἵματος τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, αἵτινες διεπιστεύθησαν εἰς τὴν φροντίδα σου ἵνα θρέψῃς, αὐξήσῃς καὶ ὁδηγήσῃς αὐτὰς εἰς τὴν οὐράνιον αὐτῶν πατρίδα· ἰδοὺ σὺ ἀπεπλάνησας αὐτὰς καὶ ἀπώλεσας! Δὸς λόγον τῆς ἀπωλείας αὐτῶν. Εἶναι αὗται ἡ τιμὴ τοῦ αἵματος τοῦ Θεοῦ σου· εἶναι ὁ πολυτιμότατος ἁπάντων τῶν ἐν τῷ κόσμῳ θησαυρῶν. *Τί πεποίηκας;* Τὸ αἷμα τῶν ἀδελφῶν σου κραυγάζει ἐκδίκησιν· σὺ ἀφήρπασας ἀπὸ τῶν οὐρανῶν τοὺς ἐκλεκτοὺς, ἀπὸ τῶν ψυχῶν τὴν αἰώνιον μακαριότητα. *Τί πεποίηκας;* Πῶς μετεχειρίσθης τὰ μυστήρια, τὴν χάριν, τὰ λοιπὰ ἀγαθὰ, τῶν ὁποίων ἦσο οἰκονόμος; *Τί πεποίηκας; Φωνὴ αἵματος τοῦ ἀδελφοῦ σου βοᾷ πρός με· Πορεύου ἀπ' ἐμοῦ,*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Πάτρας

κατηραμένε, εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ (α).

—ω—

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

Θεολογία συνοπτική, ἐκ τῶν θείων Γραφῶν καὶ ἱερῶν Συνόδων συνερανισθεῖσα καὶ ἀποδειχθεῖσα, καὶ εἰς δύο μέρη τμηθεῖσα, ἔτι γε τῷ λόγῳ αὐξηθεῖσα τοῦ ἁγίου Ἐπιφανίου περὶ πίστεως, καὶ τῇ ἱστορίᾳ τῶν Αἱρέσεων, κατὰ τὸν αὐτὸν, παρὰ ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΟΝΤΟΝΗ τοῦ Ζακυνθίου, ἐν Ζακύνθῳ, ἐπὶ τὸ τῆς ἡμῶν σωτηρίας ἔτος 1748. — Ἐν Ζακύνθῳ, 1861. εἰς 8^{ον}.

Τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος καὶ ἐπὶ τῆς ἀκμῆς, καὶ ἐπὶ τῆς παρακμῆς, καὶ ἐπὶ τῆς πολυχρονίου δουλείας ὑπὸ ζυγὸν ἀφόρητον, παρέσχε πάντοτε ἄνδρας, διακεκριμένους ἐπὶ μεγαλονοίᾳ, ζήλῳ πατριωτικῷ καὶ εὐσεβείᾳ καὶ πίστει· οἵτινες διὰ τῶν συγγραμμάτων αὐτῶν ἀνεδείχθησαν ὠφέλιμοι καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ εἰς τὴν ἀνθρωπότητα ἅπασαν. Ἐὰν μετὰ προσοχῆς τῷ ὄντι ἀναγνώσωμεν τὰς σελίδας τῆς ἱστορίας, θέλομεν φθάσει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ Ἕλλην, εἰς οἱανδήποτε πολιτικὴν κατάστασιν εὑρέθη, ὑπὸ πάσας τὰς ἐπόψεις, οὐ μόνον προήγαγε τὴν ἐπιστήμην, ἀλλὰ καὶ τὰ μάλιστα συνετέλεσεν εἰς τὴν πρακτικὴν αὐτῆς ἐφαρμογήν. Ἡ ἔμφυτος εἰς τὸν Ἕλληνα φιλομάθεια διέστειλεν αὐτὸν ἀπὸ πάντων τῶν ἄλλων καὶ ἐν τῷ μεσαίωνι, καὶ ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ, καὶ ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ τῶν γραμμάτων κατὰ τὴν Εὐρώπην. Καὶ ποῦ μὲν περισσότερον, ποῦ δὲ ὀλιγώτερον, τὰ ζώπυρα τῆς ἑλληνικῆς παιδείας, διὰ τῆς ἀρωγῆς τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ὑπῆρξαν αἰσία ἀφορμὴ εἰς μεγαλητέρας ἐρεύνας, καὶ δὴ

(α) Ματθ. κέ. 41.

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βόλου

καὶ εἰς διοργάνωσιν συστήματος θεολογικοῦ. Ἀπὸ τοῦ θείου Δαμασκηνοῦ μορφωθεῖσα ἡ θεολογία, καὶ ἄχρις ἡμῶν τηρήσασα τὰ ἴχνη τῆς ἑαυτῆς προόδου, κατέστη μέλημα ἰδιαιτέρας τάξεως ἀνδρῶν, ἀφιερωμένων εἰς τὴν αὐτῆς καλλιέργειαν. Ἔχομεν πολλὰ καὶ διάφορα ἐν τῇ ἡμετέρᾳ γλώσσῃ θεολογικὰ πονήματα, ἐν οἷς καὶ τὸ ἐπίτομον τοῦ δαξάσαντος τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως, καὶ τὸ τοῦ Ἀθανασίου Παρίου. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ὑπάγεται καὶ τὸ τοῦ συμπολίτου ἡμῶν πόνημα, *Ἰωάννου τοῦ Κοντογῆ*, ἐπιγεγραμμένον μὲν ὡς ἀνωτέρω σημειοῦται, ἀρτίως δ' ἐκδεδομένον ὑπὸ *Νικολάου Μεταξᾶ Σαντορίνου*. Ὁ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει Κοντονῆς κατέλιπε καὶ ἕτερα πολλὰ ἀνέκδοτα συγγράμματα, φιλοσοφικά τε καὶ θεολογικά, καὶ εὐελπιστοῦμεν ὅτι οἱ συγγενεῖς αὐτοῦ Νικόλαος καὶ Διονύσιος Μεταξᾶς Σαντορίνης, Ζακύνθιοι, ἀδελφοὶ εὐπατρίδαι καὶ φιλόμουσοι, θέλουσι προθυμηθῆ νὰ συμπράξωσιν ὅπως ἴδωσι καὶ ταῦτα τὸ φῶς τοῦ τύπου. Ἡμεῖς δὲ κρίνομεν ἁρμόδιον νὰ εἴπωμεν ἐνταῦθα ὀλίγα τινὰ περὶ τῆς ἤδη ἐκδοθείσης ταύτης *Συνοπτικῆς θεολογίας*.

Ὁ ἀοίδιμος συγγραφεὺς τῆς βίβλου ἀρύεται λίαν εὐστόχως τὰ ἐπιχειρήματα αὐτοῦ ἐκ τῶν θείων Γραφῶν καὶ ἐκ τῶν ἀποστολικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν παραδόσεων· στοιχειωδῶς δὲ πραγματευόμενος τὰ διάφορα τῆς δογματικῆς θεολογίας κεφάλαια, οὐδὲν καταλείπει κενόν. Καὶ ἐν μὲν τῷ πρώτῳ μέρει διαλαμβάνει περὶ πίστεως ἐν γένει καὶ τῶν ἀναγομένων εἰς αὐτήν, περὶ Θεοῦ καὶ θείων προσώπων, περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς παναγίας καὶ ὁμοουσίου Τριάδος, περὶ δημιουργίας ἀγγέλων καὶ διαιρέσεως αὐτῶν, περὶ δημιουργίας καὶ πτώσεως τοῦ ἀνθρώπου, περὶ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας, περὶ θείας χάριτος καὶ περὶ λυτρώσεως καὶ δικαιώσεως· ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ ἐπιλαμβάνεται τῆς περὶ μυστηρίων καθόλου θεωρίας, ἐν ᾗ διεξελθὼν τὰ περὶ βαπτίσματος, χρίσματος, κοινωνίας, ἐξομολογήσεως, εὐχελαίου, ἱερωσύνης καὶ γάμου, καταντᾷ εἰς τὸ περὶ ἀνθρωπίνων πράξεων, ἁμαρτημάτων, νόμου ἐν γένει καὶ ἐντολῶν, οἱονεὶ προτιθέμενος νὰ λαλήσῃ καὶ περὶ ἠθικῆς, ἤτοι πρακτικῆς θεολογίας. Τούτοις δ' ἐπισυνάπτει τὸν *τοῦ ἁγίου Ἐπιφανίου Σύντομον ἀληθῆ λόγον περὶ πίστεως*

τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐ
αὐτὸν Ἐπιφάνιον Κατάλογον τῶν ὁ
ἐν τέλει καὶ πάνυ βραχέα λέγει πε
περὶ τούτων μὲν ἡ τῆς βίβλου πραγ
τες καὶ ἐπιμελῶς ἐξετάσαντες τὸ χε
ἀξιέπαινον ἐκδότην εἰς τὴν τύπωσιν
σύγγραμμα διά τε τὸ εὐμέθοδον καὶ
θαρεύουσαν ἑλληνικὴν γλῶσσαν τὰ
οἰκοδομὴν τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶ
νεότητος, ἥτις ὀφείλει νὰ ἔχῃ ἀνὰ χ
θῶς τὰ θρησκευτικὰ βιβλία, ὧν ἡ ἄ
τελέσματα, καὶ εἰς σύνταξιν ὀγκωδ
λογικῶν πονημάτων. Ἐλπίζομεν δὲ
μῶν κατὰ τὸν ιθ' αἰῶνα, καὶ ἰδίως
χύσει μέγα φῶς εἰς τοὺς θεολογοῦν
τινες πρέπει νὰ ἐγκαυχῶνται εἰς
καὶ τῆς Ἐκκλησίας, εἰς τοὺς Βασιλ
Χρυσοστόμους, εἰς οὓς καὶ ἡ νεωτέρ
πολλα χρεωστεῖ.

Ἐν Ζακύνθῳ, τῇ ις' Νοεμβρίου, 18
Ἀρχ

ΝΕΚΡΟΛ

Μετὰ λύπης οὐ μικρᾶς ἀναγγέλ
τοῦ ἀγαθοῦ φίλου ἡμῶν ΓΕΩΡΓΙΟ
τῇ 11 τοῦ παρελθόντος νοεμβρίου μ
πέντε μηνῶν μετέβη, ἐπιζητῶν θερα
νοσήματος, ὑφ' οὗ ἔπασχεν. Ὁ μακα
τέκνου Ἠπείρου, ἐν δὲ τῇ ἐν Κερκύ

θεὶς καὶ περὶ τὴν νομικὴν ἐπιστήμην ἰδίως σπουδάσας, ἦλθεν ἐν ἔτει 1829 εἰς τὴν φίλην Ἑλλάδα, καὶ χρησιμώτατος αὐτῇ ἐγένετο, πρῶτον μέν, ὡς γενικὸς γραμματεὺς ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῆς δικαιοσύνης· ἔπειτα δὲ, ἀπὸ τοῦ ἔτους 1842, ὡς δημοσιογράφος, διευθύνων ἐπί τινα χρόνον τὴν πολιτικὴν ἐφημερίδα *Ἀθηνᾶν*, καὶ σπουδαιότατα γράφων ἐν αὐτῇ ἄρθρα· μετὰ δὲ ταῦτα, ὡς δικηγόρος. Διεκρίνετο δὲ οὐχὶ μόνον κατὰ τὴν νομομάθειαν καὶ βαθεῖαν γνῶσιν τῆς τε ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ τῆς ἄλλης φιλολογίας, ἀλλὰ καὶ καθ' ἣν ἔλαχε παρὰ τῆς φύσεως ὀξεῖαν καὶ ὑγιᾶ κρίσιν, ἡγεμονεύουσαν αὐτοῦ μάλιστα ἐπὶ τῆς τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων μελέτης, περὶ ἣν ὡς ἥδιστα ἠσχολεῖτο. Μαρτύριον ταύτης τῆς κριτικῆς αὐτοῦ ὀξυνοίας ὑπάρχουσιν αἱ ἐν τῷ *Εὐαγγελικῷ Κήρυκι* διὰ τῶν κατὰ τὰ ἔτη 1858, 1859 καὶ 1860 ἐκδοθέντων φυλλαδίων δημοσιευθεῖσαι *Κριτικαὶ παρατηρήσεις αὐτοῦ εἰς τὸν Ἀθηναγόραν καὶ τὸν Τατιανοῦ πρὸς Ἕλληνας λόγον*, κατὰ τὴν τελευταίαν ἐν Ἰένῃ ὑπὸ Ἰωάννου Καρόλου Ὄθωνος ἔκδοσιν, ὧν τὸ εὐφυὲς καὶ ἐν τοῖς πλείστοις ἐπιτυχὲς καὶ αὐτὸς ὁ ἐκδότης ἀνεγνώρισεν· ἔτι δὲ καὶ αἱ κριτικαὶ διορθώσεις αὐτοῦ εἰς τὸν Εὐριπίδην, τυπωθεῖσαι ἐν τῷ *Φιλίστορι*, φιλολογικῷ καὶ παιδαγωγικῷ συγγράμματι, ἐκδιδομένῳ ἐνταῦθα.

Τοιούτου πεπαιδευμένου ἀνδρὸς τὴν πρόωρον στέρησιν πενθοῦντες, δέησιν ἀναπέμπομεν εἰς τὸν φιλάνθρωπον Κύριον, ἵνα τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀναπαύσῃ ἐν χορῷ τῶν δικαίων, ὅπου ἡ ζωὴ ἡ ἀΐδιος.

Αἰωνία σου ἡ μνήμη, ἀείμνηστε ΓΕΩΡΓΙΕ!

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ Ε' ΕΤΟΥΣ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΠΙΝΑΞ

ΤΩΝ ΚΥΡΙΩΤΕΡΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

ΚΑΙ

ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ.

Α.

Ἀββακοὺμ ἀρχιμανδρίτης, σελ. 462.
Ἀβεσσαλὼμ, 529.
Ἀγαθάγγελος Σολοβιόβ, 231.
Ἀγάθων πάπας, 566.
Ἀγάπαι, 522.
Ἀγάπη, 522.
Ἀγαπητὸς, 42.
Ἀγγιλεράμνεια κεφάλαια, 301.
Ἁγιάζειν, 68.
Ἀδριανὸς Ϛ' πάπας, 176.
Ἀθανάσιος Ζαρούτσκιος, 231.
Ἀθανάσιος Λιουμπίμοβ, 231.
Ἀθανάσιος ὁ μέγας, 564.
Ἀλέξανδρος ὁ μέγας, 557.
Ἀλεξάνδρου ἐπισκόπου Ναμνήτου ἐπιστολὴ, 319—325.
Ἀμβρόσιος Σερεμπρένικοβ, 231.
Ἀμμιανὸς Μαρκελλῖνος, 312.
Ἀνδρέας ὁ πρωτόκλητος, 121.
Ἄννα, 126.
Ἀποκάλυψις θεία, 147.
Ἀπόκρυφα βιβλία, 312—318.
Ἀπολλὼς Μπαϊμπάκοβ, 230.
Ἀπόστολοι τῶν Σλάβων, 177.
Ἄρτος ἐπιούσιος, 111. 112.
Ἄρτος ὁ καθηγιασμένος, 527.
Ἀρχαιολογία ἑβραϊκὴ, 157.
Ἀρχαιολογία χριστιανικὴ, 521-528.
Αὐγουστῖνος, 441.
Αὔγουστος αὐτοκράτωρ, 249.
Αὐτεξούσιον, 277—279.
Αὐρηνία, 242.

Β.

Βαλλερῖνοι, 300.
Βάπτισμα τίνος εἶναι σύμβολον, 36.
Βασιλεία τοῦ Θεοῦ, 69. 70.
Βασιλειὲφ Ἰ. 318. 461. 462. 463. ἀνταπάντησις πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Ναμνήτου Ἀλέξανδρον, 420—427. 469—476.
Βασίλειος ἡγεμὼν τῆς Ῥωσσίας, 224.
Βελισάριος, 250.
Βέλλιος (Γεώργιος), 576.
Βιβλιογραφία, 574—576.
Βλαδίμιρος, 123—127. 174. 177.
Βουλγάτα, 345. 355. 356.
Βόρων, 557.

Γ.

Γαβριὴλ Πετρόβ, 229.
Γάδαρα, 33.
Γαδαρηνῶν χώρα, 32.
Γαδαρὶς, 32.
Γαμαλιὴλ, 327.
Γαλιλαία, 32.
Γαλιλαῖοι, 33.
Γαυλανῖτις, 32.
Γεωγραφία ἱερὰ, 156.
Γιαροσλάβος, 177. 199.
Γίγχαλα, 326.
Γλῶσσα ἁγία, 31.
Γλῶσσα ἀσσύριος, 31.
Γλῶσσα Χαναὰν, 30.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Γνῶσις 50.
Γνωστικῶν γνῶσις καὶ αἵρεσις, 167.
Γραφὴ ἁγία, 147. 148. 152.
Γραφῶν τῶν θείων κῦρος καὶ ἀξία, 149. γνώσεις καὶ βοηθήματα ἀναγκαῖα πρὸς ἐξήγησιν αὐτῶν, 152. 159.
Γρηγόριος διάκονος. 225.
Γρηγόριος ὁ θεολόγος, 564.
Γρηγόριος ὁ πατριάρχης, 223.

Δ.

Δαμιανὸς ἐπίσκοπος Κιέβου, 202.
Δεμαΐστρης, 324.
Δεῖπνον κυριακὸν, 522.
Δεῖπνον τοῦ Κυρίου, 522.
Δημήτριος ἡγεμὼν τῆς Ῥωσσίας, 225.
Δημήτριος Τουπτάλος, 229.
Διαθήκη τῶν δώδεκα πατριαρχῶν, 316—318.
Διάλογος παπικοῦ μισσιοναρίου πρὸς ὀρθόδοξον, 504—514.
Διατριβὴ ἐπιστολιμαία, 390—397.
Δικαιοσύνη, 35.
Διονύσιος Κλεόπας, 238—240.
Διὸς Ἄμμωνος μαντεῖον, 242.

Ε.

Ἑβραϊκὴ γλῶσσα, 28—31. ἡ ἐκμάθησις αὐτῆς ἀναγκαία εἰς πάντα θεολόγον, 153.
Ἑβραϊκὸν κείμενον, 161. 162. αἱ διαφοραὶ αὐτοῦ πρὸς τὸ κείμενον τῶν Ο' πόθεν προέρχονται, 163—166.
Ἑβραΐς διάλεκτος, 31.
Ἑβραϊστὶ, 31.
Εἰσαγωγὴ τῶν Γραφῶν, 158.
Εἰρηναῖος Κλεμεντιόβσκιος. 230.
Εἰρηναῖος Φαλκόβσκιος, 230.
Ἐκκλησία ἀνατολικὴ παραβαλλομένη πρός τε τὴν Ῥωμαιοκαθολικὴν καὶ τὴν τῶν Διαμαρτυρομένων, 21—27.
Ἐκκλησίας τῆς ῥωσσικῆς αἱ ἀρχαὶ, 119—127. οἱ ποιμένες, 200. 223. εἰς τὰς κατ' αὐτῆς προσβολὰς τοῦ ἐπισκόπου τῆς Νομνήτου ἀπάντησις. 246—228. ὑπομνήματα τῆς ἱερᾶς Γραφῆς ἐν αὐτῇ, 228—231.
Ἑρμηνεία τῆς τοῦ Εὐαγγελίου περικοπῆς, τῆς ἀναγινωσκομένης τῇ ς' ἰανουαρίου. 32—43.
Ἑρμηνείας τῆς τῶν Ο' ἁρμόδιος ἐξηγητικὸς τρόπος, 159.
Ἑρμηνευτικὴ τῶν Γραφῶν, 156.
Ἑρμῆς τρισμέγιστος, 313.
Ἑρμογένης πατριάρχης, 223.
Ἐρυθραία, 245.
Εὐχαριστία, 524.
Εὐχαριστία ἡ θεία, 521—528.

Η.

Ἡμέρα ἁγίου βίου, 13—21. 71—76. 128—132. 205—216. 414—420. 496—504. 542—552.
Ἡράκλειτος φιλόσοφος, 243.
Ἡσαΐας ὁ προφήτης, 253.

Θ.

Θεοδόσιος ὁ ἅγιος, 179.
Θεόδωρος τσάρος, 470. 471.
Θεολογία τῶν Γραφῶν 159.
ΘΕΟΥ τὸ μεγαλεῖον, 397—403. ὕπαρξις, 433—442.
Θεοφάνης Προκοπόβιτζς, 229.
Θεοφύλακτος Γόρσκιος, 231.
Θρησκεία, 54—65. ἐνδοιασμοὶ περὶ αὐτῆς, 459—461.
Θυσία, 525.
Θὼθ, 313.

Ι.

Ἰακώβης, 484.
Ἰγνάτιος πατριάρχης, 222.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἱερεμίας πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, 472. 473. 474.
Ἱερεὺς ὁ ἁμαρτωλὸς ἀναπολόγητος ἐνώπιον τοῦ φοβεροῦ κριτοῦ, 569—574.
Ἱερέως τοῦ ἁμαρτωλοῦ ὁ θάνατος, 259—264.
Ἱλαρίων μητροπολίτης Κιέβου, 178.
Ἰννοκέντιος Σμυρνόβ, 231.
Ἰουδαϊστί, 31.
Ἰούλιος Καῖσαρ, 557.
Ἰσιασλάβος, 202.
Ἰσίδωρος Μερκάτωρ, 297.
Ἰσίδωρος μητροπολίτης, 224.
Ἱστορία ἱερά, 158.
Ἰωακεὶμ πατριάρχης Ἀντιοχείας, 471.
Ἰωαννικιὲφ, 462.
Ἰωάννης γ' πάπας, 176.
Ἰωάννης Δαμασκηνὸς, 1—12. 49—54. 97—108. 167—171. 193—199. 289—297. 337—344. 385—390. 484—495.
Ἰωάννης Κοντονῆς, 574. 575.
Ἰωάννης πρόδρομος καὶ βαπτιστὴς, 32. 33.
Ἰωάννης Σιντορόβσκιος, 229.
Ἰωάννης Σκβαρτσὸβ, 231.

Κ.

Καινὴ Διαθήκη, 152.
Καλιγούλας, 556.
Κάντιος, 435. 484. 485.
Καπερναούμ, 33.
Καπιτουλάρια, 406.
Καραμζῖνος, 199.
Κάρολος ὁ μέγας, 566.
Καρτέσιος, 441.
Κλήμης ἡ πάπας, 356.
Κλῆρος ὁ ρωσσικὸς, 201. εὐεργετικὴ αὐτοῦ ἐπιρροὴ, 199—205.
Κοσμᾶς, 1.
Κουδβάρθιος, 441.
Κριτικὴ τῶν Γραφῶν, 156.
Κρόμβελλος, 557.
Κυμαία, 245.
Κυριακῆς προσευ[illegible], ἑρμηνεία, 69—71. 109—[illegible].
Κύριλλος, 176.
Κύριλλος ἐπίσκοπος Τουρόβου, 178.
Κύριλλος Μπογοσλόβσκιος, 231.

Λ.

Λειδνίτιος, 441.
Λεόντιος ἐπίσκοπος Ῥεβὰλ, 462. 463. 465. 466.
Λέων γ' ὁ Ἴσαυρος, 2.
Λέων γ' πάπας, 565. 566.
Λόγος Ἀλεξάνδρου Λυκούργου, 180—192.
Λόγος Ἀντωνίου Μοσχάτου, 264—276.
Λόγος Ἀντωνίου Χαριάτου ἀρχιμανδρίτου, 514—521.
Λόγος αὐτοσχέδιος Μάρκου Δ. Μαλαμπάνου, 443—459.
Λόγος ἐκφωνηθεὶς τῇ ἑορτῇ τῶν τριῶν ἱεραρχῶν, 77—83.
Λόγος ἐπικήδειος εἰς τὸν Ῥῶσσον Κωνστ. Ἀξάκωφ, 367—379.
Λόγος Θεμιστοκλέους Βίμπου, 145—167.
Λόγος Νικηφόρου Γλυκᾶ, 84—96.

Μ.

Μαγδεβουργικαὶ Ἑκατονταετηρίδες, 297.
Μανιχαίων δυαδισμὸς, 169.
Μαντεῖον τὸ ἐν Δωδώνῃ, 242.
Μάρατος, 557.
Μάρκος Αὐρήλιος, 556.
Μάρκου τοῦ Ἐφεσίου κεφάλαια παραινετικὰ πάνυ ὠφέλιμα, 384.
Μεθόδιος, 176. 177.
Μεθόδιος Σμυρνόβ, 230.
Μητροφάνης ἐπίσκοπος Βλαδιμίρου, 204.
Μιχαὴλ αὐτοκράτωρ, 122.
Μογγόλοι, 204.
Μωάμεθ, 557.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

200
ΕΓ

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ

ἀριθ. χρ. 200

Ἡμερομηνία ἐπιστροφῆς	ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟΝ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας